

กฎหมายตราสามดวง

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

จัดพิมพ์ตามต้นฉบับหลวง

เล่ม ๒

๑ คุณมดดี ๑๑๖๖ มลิกะสงวาทะระ

ครุฑระบริเขตทกกลกัหนด พระบาท

ที่ศรีรัตนพร บรมนุหจกรพรรดิภา

ภาคกระรวงษณคบรรมาธิเบศศรีภา.เนศ

มาฆะมาส ศก: ปกษยมาส บพตฤกษ์

สมเด็จพระบรมราชาธิราช ภา: มาฆีบ

อธิบดีมนตรี จรณินทรราชรัตนภาค

วรรณภณายกศิลปกรรมราช ชาติ

1874

1874

กฎหมายตราสามดวง

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
จัดพิมพ์ตามต้นฉบับหลวง

#52354

วันที่	12	ก.ย.	2550
เลขทะเบียน	419588	ด.2	
เลขหมู่	62		
	1777	2550	

ราชบัณฑิตยสถานจัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาส
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 ทรงประกาศใช้กฎหมายตราสามดวงครบ ๒๐๐ ปี
 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
 ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

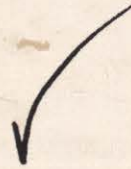
คำนำ

กฎหมายตราสามดวงเป็นเอกสารสำคัญของชาติที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษาในเกือบทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ศิลปวัฒนธรรม ภาษา และอื่นๆ หลักกฎหมายส่วนใหญ่ในกฎหมายตราสามดวงเป็นหลักกฎหมายที่สืบทอดมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และได้ใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศมายาวนาน นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งผู้ชำระกฎหมายซึ่งประกอบด้วยราชบัณฑิต อลักษณ์ และลูกขุนตรวจชำระแล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๔๗ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยตลอด จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการปฏิรูประบบกฎหมายให้เป็นแบบสากล ในที่สุดกฎหมายตราสามดวงก็ได้ถูกยกเลิกไป อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายสมัยใหม่ของไทยก็ยังคงปรากฏรากฐานแนวความคิดของกฎหมายตราสามดวงอยู่ไม่น้อย

เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นวันครบรอบ ๒๐๐ ปีของการชำระกฎหมายตราสามดวงและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นหลักของกระบวนการยุติธรรมในบ้านเมืองประจวบกับ พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ซึ่งถือเป็นวาระอันเป็นมงคลยิ่ง ราชบัณฑิตยสถานจึงเห็นควรจัดพิมพ์กฎหมายตราสามดวงซึ่งคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ แห่งราชบัณฑิตยสถาน ได้ชำระตรวจสอบกับต้นฉบับหลวงซึ่งเก็บรักษาและให้บริการอยู่ ณ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร การจัดพิมพ์ใช้วิธีถ่ายถอดข้อความจากต้นฉบับตามอักขรวิธีเดิม และถ่ายภาพต้นฉบับจากหนังสือสมุดไทยลงพิมพ์ด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามต้นฉบับ สามารถใช้เป็นฉบับมาตรฐานในการชำระและศึกษากฎหมายตราสามดวงต่อไปได้ นอกจากนี้ การลงพิมพ์ต้นฉบับยังเอื้อประโยชน์แก่การศึกษาและอนุรักษ์อักขรวิธีโบราณด้วย โดยใช้ชื่อหนังสือว่า “กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน”

ราชบัณฑิตยสถานขอขอบคุณคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดทำกฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับนี้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ รวมทั้งฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้ตรวจพิสูจน์อักษร อันเป็นงานที่ยากยิ่ง เนื่องจากเป็นภาษาโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบคุณสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรที่ได้มอบต้นฉบับหลวงมาให้จัดพิมพ์ในครั้งนี้

ราชบัณฑิตยสถานหวังว่า กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มนี้ จะเป็นหนังสืออ้างอิงในวิชาการสาขาต่าง ๆ และเป็นการขยายวงความรู้เกี่ยวกับเอกสารสำคัญของชาติฉบับนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

นายกษัตริย์ราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน

พฤษภาคม ๒๕๕๐

[Faint, illegible handwritten text in Thai script, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

สารบัญ

คำนำ	(๖)
คำชี้แจง	๑
พระอัครวิษณุภาพด้านนิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๓๗
ประกาศตั้งเวียงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๗๐
ลักษณะพิธีหว่านน้ำ ลุยเพลิง } ภาพต้นฉบับ	๗๕
คำอ่าน	๙๗
กฎมณเฑียรบาล	
ภาพต้นฉบับ	๑๐๙
คำอ่าน	๑๓๖
ตำแหน่งนาพลเรือน	
ภาพต้นฉบับ	๒๐๗
คำอ่าน	๒๕๖
พระอัยการอาญาหลวง	
ภาพต้นฉบับ	๒๙๓
คำอ่าน	๓๗๕
พระอัยการเบตเส็รจ	
ภาพต้นฉบับ	๔๒๓
คำอ่าน	๔๘๐
กฎ ๓๖ ข้อ	
ภาพต้นฉบับ	๕๑๗
คำอ่าน	๕๔๒

พระราชกำหนดใหม่

ภาพต้นฉบับ ๕๕๕

คำอ่าน ๗๐๐

พระราชกำหนดเก่า

ภาพต้นฉบับ ๗๖๗

คำอ่าน ๙๔๓

พระไอยการพรมศักดิ์

ภาพต้นฉบับ ๑๐๓๗

คำอ่าน ๑๐๗๓

คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ ...

- ๑ นายประเสริฐ ณ นคร
๒ หลานผู้หญิงขุนยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
๓ ทศพร วัฒนาราชวงศ์สุภวัณณี วัฒนศิริ
๔ นายพจน สิริมงคล
๕ นายพัน พงศ์พิเชียร
๖ นายวิมล ตรี รัตนพงษ์
๗ นายจตุรนต์ พิศาลวาณิช
๘ นายบุญรอด พิศาลวาณิช
๙ นายเชษฐา บุญเลิศ
๑๐ นายสุชาติ บุญเลิศ
๑๑ นายวิมล ตรี รัตนพงษ์
๑๒ นายจตุรนต์ พิศาลวาณิช
๑๓ นายบุญรอด พิศาลวาณิช
๑๔ นายเชษฐา บุญเลิศ
๑๕ นายสุชาติ บุญเลิศ
๑๖ นายวิมล ตรี รัตนพงษ์
๑๗ นายจตุรนต์ พิศาลวาณิช
๑๘ นายบุญรอด พิศาลวาณิช
๑๙ นายเชษฐา บุญเลิศ
๒๐ นายสุชาติ บุญเลิศ

คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ ...

คำชี้แจง

ของ

คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ ราชบัณฑิตยสถาน

ความเป็นมาของคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ

คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ ราชบัณฑิตยสถาน เริ่มต้นมาจากคณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง ซึ่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งขึ้น ตามคำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ที่ ๓/๒๕๔๔ เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

๑. นายประเสริฐ ณ นคร	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๒. ท่านผู้หญิงวรรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๓. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๔. นายเกษม ศิริสัมพันธ์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๕. นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	ประธานอนุกรรมการ
๖. นางสิริมาลย์ รัตนวรพงศ์	อนุกรรมการ
๗. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	อนุกรรมการ
๘. นายบุญนาค พย์คสมเดช	อนุกรรมการ
๙. นายแสวง บุญเฉลิมวิภาส	อนุกรรมการ
๑๐. นายวุฒิชัย มูลศิลป์	อนุกรรมการ
๑๑. นางนิยะดา เหล่าสุนทร	อนุกรรมการ
๑๒. นายสนธิ เตชานันท์	อนุกรรมการ
๑๓. นายโกวิท วงศ์สุรวัฒน์	อนุกรรมการ
๑๔. นายจิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา	อนุกรรมการ
๑๕. นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	อนุกรรมการ

๑๖. นายประพุก คุกรัตนเมธี	อนุกรรมการ
๑๗. นายเกษญา บุญยสมิต	อนุกรรมการ
๑๘. นางสาวดุษฎี หีลละเมียร	อนุกรรมการ
๑๙. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	อนุกรรมการ
๒๐. นางสาววีณา โรจนราธา	อนุกรรมการ
๒๑. นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ	อนุกรรมการ
๒๒. นางสาววรพร ภู่งศ์พันธ์	อนุกรรมการ
๒๓. นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒๔. นายภูมิ มูลศิลป์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๕. นางสาวณัฐสุรางค์ โกยแก้วพริ้ง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๖. นางสาวศรีสุภาวงศ์ แจ่มสว่าง	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวงมีอำนาจหน้าที่พิจารณา ศึกษา ค้นคว้า ตรวจสอบและชำระต้นฉบับกฎหมายตราสามดวงและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พิจารณา จัดทำอรรถาธิบายศัพท์เพื่อจัดทำเป็นต้นฉบับสำหรับพิมพ์เผยแพร่ เรียบเรียงผลงานการ ศึกษากฎหมายตราสามดวงในด้านต่าง ๆ เช่น นิรุกติประวัติ ปรัชญา กฎหมายไทยโบราณ ข้อมูลทางด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งจัดทำต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในรูปของสื่อ อิเล็กทรอนิกส์

ต่อมา ใน พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ทำให้คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและคณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวงชุดเดิมสิ้นสุดลง งานชำระประวัติศาสตร์ไทยของคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและคณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวงได้เปลี่ยนแปลงจากที่มีฝ่ายเลขานุการขึ้นกับสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีไปเป็นกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย จากนั้นได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวงใหม่ ตามคำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ที่ ๒/๒๕๔๕ เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง ลงวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

๑. นายประเสริฐ ฐน นคร	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๒. ท่านผู้หญิงวรณกุฎา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๓. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	อนุกรรมการที่ปรึกษา

๔. นายเกษม ศิริสัมพันธ์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๕. นายวิสุทธ์ บุษยกุล	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๖. นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	ประธานอนุกรรมการ
๗. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	อนุกรรมการ
๘. นายบุญนาค พย์คัมเดช	อนุกรรมการ
๙. นายแสวง บุญเฉลิมวิภาส	อนุกรรมการ
๑๐. นายวุฒิชัย มูลศิลป์	อนุกรรมการ
๑๑. นายจิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา	อนุกรรมการ
๑๒. นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	อนุกรรมการ
๑๓. นายวิชา มหาคุณ	อนุกรรมการ
๑๔. นายกฤษฎา บุญยสมิต	อนุกรรมการ
๑๕. นางสาววีณา โรจนราธา	อนุกรรมการ
๑๖. นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบุลย์ห้วงเจริญ	อนุกรรมการ
๑๗. นางสาววรพร ภู่งศ์พันธ์	อนุกรรมการ
๑๘. นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๙. นางนุชนารถ กิจงาม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสาวปิยรัตน์ อินทร์อ่อน	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ในวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ราชบัณฑิตยสถานได้รับโครงการชำระกฎหมายตราสามดวงจากคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยมาดำเนินการ เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นวิชาการสาขาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของราชบัณฑิตยสถาน และลักษณะการชำระกฎหมายตราสามดวงซึ่งมีการอธิบายความหมายของศัพท์เป็นลักษณะการจัดทำคำอธิบายศัพท์ในรูปแบบของพจนานุกรมซึ่งเป็นงานสำคัญตามภาระหน้าที่ที่ราชบัณฑิตยสถานรับผิดชอบ นายกราชบัณฑิตยสถานขณะนั้นคือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ลงนามในคำสั่งราชบัณฑิตยสถาน ที่ ๓๗/๒๕๔๘ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นไป คณะกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง มีองค์ประกอบดังนี้

๑. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	กรรมการที่ปรึกษา
๒. ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุษยกุล	กรรมการที่ปรึกษา
๓. ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร	ประธานกรรมการ

๔. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัตร เกษมศรี	กรรมการ
๕. ท่านผู้หญิงวรณัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๖. ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์	กรรมการ
๗. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา	กรรมการ
๑๑. นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	กรรมการ
๑๒. นายกฤษฎา บุญยสมิต	กรรมการ
๑๓. นางสาววีณา ไรจนราธา	กรรมการ
๑๔. นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ	กรรมการ
๑๕. นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ	กรรมการ
๑๖. นางสาววรพร ภู่งศ์พันธุ์	กรรมการ
๑๗. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา (ไม่เกิน ๕ คน)	กรรมการ
๑๘. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวปิยรัตน์ อินทร์อ่อน)	กรรมการและเลขานุการ
๑๙. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวจินดารัตน์ โพธิ์นอก)	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

ต่อมา คณะกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง ราชบัณฑิตยสถานได้พิจารณาเห็นว่า กฎหมายโบราณที่เป็นเอกสารสำคัญของชาติ นอกจากกฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษาในเกือบทุกด้านแล้ว ยังมีเอกสารกฎหมายไทยโบราณฉบับอื่น ๆ ที่เป็นเอกสารสำคัญต่อการศึกษาศาสตร์ประวัติศาสตร์และไทยศึกษา ตลอดจนให้ความรู้ด้านมานุษยวิทยาและจารีตประเพณีเก่าในทุกภาคของประเทศ เช่น กฎหมายธรรมศาสตร์ปกรณ์ มังรายศาสตร์ กฎหมายลักษณะพิจารณาอาณัติกรและธรรมจักร์เทียมกัน กฎหมายไทยโบราณธรรมศาสตร์หลวงคลองตัดคำ ธรรมศาสตร์หลวงและธรรมศาสตร์ราชโกษา กฎหมายวัดกาศา หนังสืออนุโลมญาณ กฎหมายโบราณหัตถกัมมวินิจัยบาฬีฎีการวมสมมุตราช ตลอดจนกฎหมายอิสลามที่เป็นกฎหมายพิเศษใช้ในหัวเมืองมลายู และกฎหมายโบราณของประเทศที่มีดินแดนติดต่อกับประเทศไทย เช่น ลาว กัมพูชา พม่า ตลอดจนหัวเมืองมลายู ล้วนมีคุณค่าต่อการศึกษาและเปรียบเทียบกับกฎหมายโบราณของไทยทั้งสิ้น

คณะกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวงจึงเห็นว่าเพื่อประโยชน์ทางวิชาการในการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายโบราณของไทย จึงเสนอให้ราชบัณฑิตยสถานเพิ่มและขยายอำนาจหน้าที่คณะกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวงออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณทุกฉบับเท่าที่มีต้นฉบับในหอสมุดแห่งชาติ และที่จัดพิมพ์เผยแพร่แล้ว โดยกำหนดชื่อคณะกรรมการใหม่ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่เป็น **“คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ”**

ราชบัณฑิตยสถาน โดยนายกราชบัณฑิตยสถาน (ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช) ได้ลงนามในคำสั่งราชบัณฑิตยสถานที่ ๑๕๑/๒๕๔๘ เรื่องยกเลิกและแต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ กองธรรมศาสตร์และการเมือง โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณขึ้น เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ มีองค์ประกอบดังนี้

๑. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	กรรมการที่ปรึกษา
๒. ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุญกุล	กรรมการที่ปรึกษา
๓. ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร	ประธานกรรมการ
๔. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	กรรมการ
๕. ท่านผู้หญิงวรณฎุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๖. ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์	กรรมการ
๗. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	กรรมการ
๘. รองศาสตราจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์	กรรมการ
๙. รองศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส	กรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา	กรรมการ
๑๑. นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	กรรมการ
๑๒. นายกฤษฎา บุญยสมิต	กรรมการ
๑๓. เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน (นางจินตนา พันธุ์พัก)	กรรมการ
๑๔. นางสาววีณา ไรจนราธา	กรรมการ
๑๕. นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบุญหวังเจริญ	กรรมการ
๑๖. นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ	กรรมการ
๑๗. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา (ไม่เกิน ๕ คน)	กรรมการ

(กลุ่มกฎหมายตราสามดวง

๑. ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ
๒. นางสาวอุทัยวรรณ แจ่มสุธี
๓. นางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์
๔. นางสาววรพร ภูพงษ์พันธุ์

กลุ่มกฎหมายโบราณ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษม
๒. ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ)

๑๘. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวปิยรัตน์ อินทร์อ่อน)	กรรมการและเลขานุการ
๑๙. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวจินดารัตน์ โพธิ์นอก)	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

ต่อมา ได้มีการปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ โดยราชบัณฑิตยสถานได้มีคำสั่งราชบัณฑิตยสถานที่ ๑๗๗/๒๕๔๙ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณซึ่งเป็นคณะกรรมการชุดปัจจุบัน ดังนี้

๑. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	กรรมการที่ปรึกษา
๒. ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุญยกุล	กรรมการที่ปรึกษา
๓. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	ประธานกรรมการ
๔. นายกฤษฎา บุญยสมิต	รองประธานกรรมการ
๕. ท่านผู้หญิงวรรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
๖. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์	กรรมการ
๘. ศาสตราจารย์แสวง บุญเฉลิมวิภาส	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา	กรรมการ
๑๐. นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	กรรมการ
๑๑. เลขานุการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน (นางจินตนา พันธุ์พัก)	กรรมการ
๑๒. นางสาววีณา โรจนราชา	กรรมการ

๑๓. นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ	กรรมการ
๑๔. นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ	กรรมการ
๑๕. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา (ไม่เกิน ๕ คน)	กรรมการ

(กลุ่มกฎหมายตราสามดวง

๑. ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์
๒. ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ

กลุ่มกฎหมายโบราณ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภรณ์การ์ วัฒนเกษม
  ๒. ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ)
๑๖. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวปิยรัตน์ อินทร์อ่อน)	กรรมการและเลขานุการ
๑๗. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน (นางสาวจินดารัตน์ โพธิ์นอก)	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณได้ริเริ่มให้มีการจัดพิมพ์กฎหมายตราสามดวงตามต้นฉบับหลวงโดยถ่ายถอดข้อความตามอักขรวิธีเดิมพร้อมทั้งสำเนาภาพถ่ายต้นฉบับหนังสือสมุดไทยทุกฉบับยกเว้นฉบับที่หอสมุดแห่งชาติไม่มี ได้แก่ พระไอยการลักษณะโทษและพระไอยการพรมศักดิ์ จึงใช้ฉบับรองทรงแทน เพื่อประโยชน์ในการรักษาอักขรวิธีโบราณ และการชำระกฎหมายตราสามดวงให้ครบถ้วนที่สุด โดยใช้ชื่อหนังสือว่า “กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน”

ทั้งนี้ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดทำต้นฉบับเป็นอย่างดี การจัดพิมพ์จึงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งคณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ จะได้ใช้ต้นฉบับที่จัดพิมพ์ในครั้งนี้เป็นหลักในการชำระและจัดทำคำอธิบายศัพท์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไอยการทุกฉบับต่อไป และจะทยอยจัดพิมพ์พระไอยการฉบับต่าง ๆ ที่ชำระและจัดทำคำอธิบายศัพท์เสร็จแล้ว รวมทั้งกฎหมายไทยโบราณฉบับอื่น ๆ ที่คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณได้ดำเนินการแล้วก็จะได้ทยอยจัดพิมพ์ในโอกาสต่อไปด้วย

เนื้อหาของกฎหมายตราสามดวง*

ความเป็นมา

ในสมัยอยุธยา กฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย โดยผ่านมาทางมอญคือ “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ซึ่งมอญเรียกว่า “คัมภีร์ธัมมัสถัม” ที่นำมาใช้เป็นหลักกฎหมายในการปกครองและพิจารณาพิพากษาคดีความต่าง ๆ เพื่อความผาสุกของประชาชน คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อว่าเป็นเจ้าประทานมาให้พระมหากษัตริย์ ใช้เป็นหลักในการอำนวยการความยุติธรรม คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียได้เผยแพร่อยู่ในดินแดนต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กฎหมายของอยุธยาที่ได้มีการประกาศใช้ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๘๙๓ - ๑๙๑๒) ก็ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เช่นกัน โดยสันนิษฐานว่าคัมภีร์นี้แพร่เข้ามาในไทยโดยผ่านทางมอญ และได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายลักษณะต่าง ๆ หลายครั้งในรัชกาลต่อ ๆ มา รวมทั้งมีการตรากฎหมายใหม่เพิ่มเติมด้วย เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสื่อมอำนาจและมาสิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้ชาติจนได้รับอิสรภาพกลับคืนมาได้ทรงฟื้นฟูและทำนุบำรุงบ้านเมืองตลอดระยะเวลา ๑๕ ปี จนกระทั่งถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งเป็นการเริ่มต้นสมัยรัตนโกสินทร์ก็ได้ทรงเร่งทำนุบำรุงประเทศในทุกด้าน โดยเฉพาะสรรพวิชาการความรู้ต่าง ๆ ที่ขาดตอนไป เนื่องมาจากเสียกรุงศรีอยุธยาดังกล่าวมาแล้ว ในส่วนของตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ตัวบทกฎหมายส่วนใหญ่ที่ใช้อยู่ในสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้นส่วนใหญ่เป็นตัวบทกฎหมายอยุธยาที่สืบทอดมา และมีการออกกฎหมายใหม่บ้างทั้งในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

---

*นายฤทธิชัย นุชนิยม อัยการพิเศษฝ่ายสัญญาและหารือ ๓ สำนักงานอัยการสูงสุด รองประธานกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ

ระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงครองราชสมบัติอยู่นั้น ก่อน พ.ศ. ๒๓๔๗ ได้เกิดกรณีผู้พิพากษาทำการตัดสินคดีหย่าร้างเรื่องหนึ่งโดยไม่เป็นธรรม คดีดังกล่าวอ้างแดงป้อมภรรยาของนายบุญศรี ช่างเหล็กหลวง ได้ฟ้องหย่านายบุญศรีผู้เป็นสามีโดยที่นายบุญศรีไม่ได้มีความผิด แต่อ้างแดงป้อมกลับเป็นฝ่ายประพฤติตนไม่สมควร โดยเป็นชู้กับนายราชาอรุณ พระเกษมซึ่งทำหน้าที่ผู้พิพากษาพิจารณาคดีเข้าข้างอ้างแดงป้อม และยังพุดจาเกี่ยวกับพราสีอ้างแดงป้อม แล้วพิพากษาให้อ้างแดงป้อมหย่าขาดจากนายบุญศรีได้ โดยมีการอ้างตัวบทกฎหมายว่าแม้ชายผู้เป็นสามีไม่มีมีความผิด หากหญิงผู้เป็นภรรยาขอหย่าก็ให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกันตามกฎหมายได้ นายบุญศรีจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช อ้างเหตุว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการตัดสินคดีของผู้พิพากษา ในสมัยนั้นตัวบทกฎหมายจะเก็บรักษาไว้ที่ศาลหลวงฉบับหนึ่ง ที่ข้างพระที่นั่งพระบรมมหาราชวังอีกฉบับหนึ่ง และที่หอหลวงอีกฉบับหนึ่งรวม ๓ แห่ง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้นำตัวบทกฎหมายที่เก็บรักษาทั้ง ๓ แห่งมาตรวจสอบทานกัน ปรากฏว่ามีข้อความตรงกันทุกฉบับว่า “ชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชาย หย่าได้” พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงมีพระราชดำริว่าตัวบทกฎหมายเช่นนี้ไม่มีความยุติธรรม คงมีความพี้ยนเพี้ยนวิปริตไป เหตุคงมาจากมีผู้ที่มีความโลภหลงไม่รู้จักละอายต่อบาป จ้องแต่จะหาประโยชน์ส่วนตัว ทำการแต่งกฎหมายตามใจชอบ มาพิพากษาคดีให้เสียความยุติธรรม ทรงยกตัวอย่างว่า ในทางพุทธจักรได้ทำการชำระสะสางพระไตรปิฎกให้เป็นหลักแก่พระพุทธศาสนาแล้ว ในทางอาณาจักรนี้ก็ต้องดำเนินการชำระกฎหมายเพื่อใช้เป็นหลักแก่บ้านเมืองเช่นกัน จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งผู้ชำระกฎหมาย จำนวน ๑๑ คน ประกอบด้วย อาลักษณ์ (ผู้ทำหน้าที่ทางหนังสือในราชสำนัก) ๔ คน ลูกขุน (ปัจจุบันคือผู้พิพากษา) ๓ คน และราชบัณฑิต ๔ คน รวมเป็น ๑๑ คน เพื่อทำการชำระสะสางกฎหมายครั้งใหญ่โดยให้นำตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ ทั้งหมดมาตรวจสอบเนื้อความจัดเป็นหมวดหมู่ ชำระตัดแปลงเนื้อความที่วิปริตผิดความยุติธรรมออกเสีย ผู้ชำระกฎหมายคณะนี้ดำเนินการชำระอยู่ประมาณ ๑๑ เดือนก็แล้วเสร็จ และปรากฏหลักฐานตามประกาศพระราชปรารภว่าในการตรวจสอบชำระขั้นสุดท้ายกฎหมายทั้งหมด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงกระทำด้วยพระองค์เอง

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้พนักงานอาลักษณ์จารึกเขียนไว้เป็น ๓ ฉบับ หรือ ๓ ชุด ชุดละ ๔๑ เล่ม เขียนด้วยหมึกบนสมุดข่อยสีขาว ๓ ชุดแรกนี้เป็นต้นฉบับแท้ เรียกว่าฉบับหลวง พระอัยการแต่ละฉบับเมื่อเขียนเสร็จ

อาลักษณ์ผู้เขียนและผู้ตรวจทานจะลงวันเดือนปีทางจันทรคติที่เขียนเสร็จไว้แล้วกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นฉบับ ๆ ไป กฎหมายตราสามดวงฉบับหลวงทั้ง ๓ ชุดนั้น เก็บไว้ใกล้ชิดพระองค์คือห้องเครื่อง ๑ ชุด ไว้ที่หอหลวง ๑ ชุด และไว้ที่ศาลหลวงอีก ๑ ชุด กฎหมายที่ชำระจัดทำใหม่นี้ ทรงให้ปิดดวงตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว ไว้บนปกทุกเล่มเป็นสำคัญ ทรงกำชับว่าต่อไปหากมีการอ้างใช้ตัวบทกฎหมายใด ๆ ในการพิจารณาพิพากษาคดี หากกฎหมายที่อ้างไม่มีตราทั้งสามดวงนี้ อย่าให้ผู้ใดเชื่อฟังเป็นอันขาด

ตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว รวม ๓ ดวงนั้นเป็นตราสำคัญ ในสมัยอยุธยาซึ่งมีการปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการรวมเบ็ดเสร็จอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ การบริหารราชการแผ่นดินขณะนั้นแบ่งการปกครองบังคับบัญชาออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่ หัวเมืองฝ่ายเหนือ เช่น เมืองพิษณุโลก เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร อยู่ในบังคับบัญชาของกรมมหาดไทยซึ่งใช้ตราพระราชสีห์เป็นสำคัญ มีเจ้าพญาจักรีศรีองครักษ์ฯ ตำแหน่งสมุหนายก ถือศักดินา ๑๐๐๐๐ เป็นผู้บังคับบัญชา หัวเมืองฝ่ายใต้ เช่น เมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง เมืองสงขลา เมืองไชยา อยู่ในบังคับบัญชาของกรมพระกลาโหม ซึ่งใช้ตราพระคชสีห์เป็นสำคัญ มีเจ้าพญามหาเสนาบดีฯ ตำแหน่งสมุหพระกลาโหมถือศักดินา ๑๐๐๐๐ เป็นผู้บังคับบัญชา หัวเมืองชายทะเลตะวันออก เช่น เมืองจันทบุรี เมืองตราด เมืองระยอง ฯลฯ อยู่ในบังคับบัญชาของกรมพระคลัง ซึ่งใช้ตราบัวแก้วเป็นสำคัญ มีออกญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตฯ ตำแหน่งโกษาธิบดีหรือเจ้าพระยาพระคลัง ถือศักดินา ๑๐๐๐๐ เป็นผู้บังคับบัญชา ส่วนการปกครองในราชธานีและกำกับการปกครองทั้งหมดขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์

ตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว รวม ๓ ดวงที่ประทับบนปกแต่ละเล่มของกฎหมายที่ชำระใหม่ จึงมีนัยสำคัญหมายความว่า การบังคับใช้ที่ราชอาณาจักร

กฎหมายตราสามดวง ที่ได้รับการชำระสะสางในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการคัดลอกตัวบทกฎหมายเดิมที่สืบทอดต่อกันมาจากสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว สันนิษฐานได้ว่ามีการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมตัวบทใหม่ ๆ ลงไปด้วยในคราวชำระครั้งนี้ด้วย ส่วนจะมีการเปลี่ยนแปลงส่วนใดหรือประเด็นใดบ้างเป็นสิ่งที่นักประวัติศาสตร์จะได้ทำการค้นคว้าเพื่อให้ได้ความกระจ่างยิ่งขึ้นต่อไป

ความสำคัญของกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายตราสามดวงได้รับยกย่องว่าเป็น ประมวลกฎหมายฉบับแรกแห่งสมัยรัตนโกสินทร์ จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ ๑” เนื่องจากเป็นการนำบทกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้ในขณะนั้นอันมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มารวบรวมเป็นหมวดหมู่ และชำระตัดแปลงบางบทที่วิปลาสทำให้เสียความยุติธรรมออกไป กฎหมายตราสามดวงเป็นประมวลกฎหมายที่มีโครงสร้างและองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดฉบับหนึ่งของโลก เป็นการประมวลพระราชกำหนดบทพระอัยการในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน การกำหนดและบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกันเอง และระหว่างบุคคลต่อรัฐที่ไทยใช้มาเป็นระยะยาวนานกว่า ๔๐๐ ปี กฎหมายตราสามดวงจึงเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของไทย ถือได้ว่าเป็นหลักฐานชั้นต้นที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางนิติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทยในอดีต แสดงว่าวิวัฒนาการ ปรัชญา และเจตนารมณ์ของกฎหมายตลอดจนเป้าหมายในการบริหารประเทศ บทบัญญัติและบทมาตราในกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่ประกอบอยู่ในกฎหมายตราสามดวงแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สภาพการเมือง และสถาบันที่เป็นหลักและมีอิทธิพลต่อสังคมในสมัยโบราณ วิธีคิดของผู้ใช้อำนาจปกครอง การยอมรับนับถือของผู้อยู่ใต้ปกครอง การป้องกัน ปราบปราม และลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย การให้รางวัลหรือปูนบำเหน็จแก่ผู้ปฏิบัติตามหรือกระทำความชอบให้แก่แผ่นดิน

กฎหมายตราสามดวงจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดประการหนึ่งสำหรับผู้สนใจวิชาประวัติศาสตร์ทุกท่านที่จะทำการสืบค้นและไขข้อสงสัยหลายประการในอดีตทั้งในทางประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง กระบวนการยุติธรรม สังคมวิทยา กฎหมาย วรรณกรรม ภาษาโบราณ และวิทยาการอื่น ๆ

กฎหมายฉบับต่างๆ ที่ประกอบอยู่ในกฎหมายตราสามดวง

เมื่อได้พิจารณาประกาศพระราชปรารภซึ่งเป็นการประกาศถึงเหตุผลและความจำเป็นในการรวบรวมชำระสะสางตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นเข้าร่วมไว้เป็นกฎหมายตราสามดวง เพื่อใช้เป็นหลักในการอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎร และเน้นถึงความสำคัญของดวงตราประทับว่าตัวบทกฎหมายที่ชำระเสร็จสามารถใช้บังคับและอ้างอิงได้ ต้องมีตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้วประทับไว้ที่กฎหมายเท่านั้น หากไม่มีตราสามดวงนี้ห้ามมิให้เชื่อฟังเป็นอันขาด โดยประกาศพระราชปรารภนี้จะมีปรากฏอยู่

ส่วนหน้าของกฎหมายต่าง ๆ ทุกฉบับ เนื้อหาของประกาศพระราชปรารภก็จะเป็นทำนองเดียวกับเหตุผลและความจำเป็นในการตรากฎหมายดังกล่าวตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติที่ประกาศใช้เป็นกฎหมายในสมัยปัจจุบันนี้ ดังนั้น หากยึดถือประกาศพระราชปรารภเป็นหลัก ก็จะพบหลักฐานตามกฎหมายตราสามดวง ฉบับหลวง ว่ามีกฎหมายฉบับต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบสำคัญในกฎหมายตราสามดวง รวม ๒๗ ฉบับ

สำหรับชื่อเรียกกฎหมายฉบับต่าง ๆ นั้น ตามต้นฉบับหลวงจะพบว่าปกหน้าในส่วนข้อความที่เป็นชื่อกฎหมายมีความเลือนรางมาก เมื่อตรวจสอบจากบัญชีรายชื่อหนังสือในหอหลวง จ.ศ. ๑๑๘๖ ใน รัชกาลที่ ๓^๑ เกี่ยวกับหนังสือกฎหมายตราสามดวงที่เก็บรักษาไว้ที่หอหลวง จะพบว่าไม่มีการใช้คำว่า “พระไอยการ” หรือ “อายุการ” หรือ “พระอัยการ” นำหน้าชื่อกฎหมายแต่ละฉบับแต่อย่างใด ซึ่งปรากฏรายชื่อกฎหมายไว้ว่า “ชั้นบน เบจเส็จ ๑ ทาษ ๑ อาชญาหลวง ๑,๒ ผัวเมีย ๑,๒ โจร ๑,๒ กฎพรสงฆ์ ๑,๒ ตำแหน่งพลเรือน ๑ ตำแหน่งนาทหาร ๑ ภูนี้ ๑ กฎมลฑิยบาล ๑ กะเสียนอายุกรรมศึก ๑ มรฎก ๑ พยาน ๑ กระบดศึก ๑,๒ พรธรรมสาต ๑ บานพแนก ๑ หลักอินพาด ๑ พรราชบันยัด ๑ อูธร ๑ พรทำนูน ๑ สามสิบหกข้อ ๑ วิวาทตีดำ ๑ ตลาการ ๑ รับฟ้อง ๑ พิสูตดำน้ำ(และ)ลุยเพลิง ๑ พระราชกำหนดฎเก่า ๑,๒,๓,๔,๕,(รวม) ๕ เล่ม พระราชกำหนดฎใหม่ ๑,๒,๓,๔,๕,(รวม) ๕ เล่ม”

สำหรับ “หนังสือเรื่องกฎหมายเมืองไทย” หรือที่นิยมเรียกว่า “กฎหมายหมอบลัดเด” ซึ่งจัดพิมพ์กฎหมายตราสามดวง ในสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๕ - ๒๔๐๖ กิติ กฎหมายตราสามดวงซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงจัดพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ (ร.ศ. ๑๒๐) โดยทรงจัดบทใหม่และอธิบายเหตุผลในหัวชื่อกฎหมายให้เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้พิพากษาและทนายความใช้เป็นคู่มือในการตัดสินคดีความ เรียกว่า “กฎหมายราชบุรี ๒ เล่ม” กิติ จะเห็นได้ว่าไม่มีการใช้คำว่า “พระไอยการ” หรือ “อายุการ” หรือ “พระอัยการ” นำหน้าชื่อกฎหมายแต่ละฉบับเช่นเดียวกัน

ในงานวิจัย^๒ ของ นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ นักภาษาโบราณ ๘๖ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ซึ่งได้ตรวจสอบต้นฉบับหลวงทั้งหมด (ยกเว้นพระมคคกิติ และ

^๑ จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓. เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๔.

^๒ โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส (ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร) “กฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก” ในความสนับสนุนของสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทาสที่ขาดต้นฉบับหลวงไปต้องใช้ฉบับรองทรงแทน) ยืนยันได้ว่ามีการใช้คำว่า “พระไอยการ” หรือ “อายการ” นำหน้าชื่อกฎหมายบางฉบับ ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้จึงรักษาชื่อกฎหมายตามต้นฉบับหลวงไว้ ยกเว้น ๔ ฉบับ ได้แก่ ตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมือง มรดก และ วิวาทดำตี ที่ที่ขอบนปกต้นฉบับหลวงลบเลือนจึงใช้ชื่อที่สันต้นฉบับแทน

ในการจัดพิมพ์เผยแพร่กฎหมายตราสามดวงเท่าที่ผ่านมาตั้งแต่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๒ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งพระยากระษาศนกิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) ได้นำเนื้อหาของกฎหมายตราสามดวงมาตีพิมพ์เผยแพร่ได้เพียง ๑ เล่ม ยังไม่ทันจบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่โปรดให้นำกฎหมายของหลวงมาพิมพ์เผยแพร่ และจากนั้นมีการจัดพิมพ์ทั้งโดยบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ อีกมากกว่า ๑๐ ครั้ง ซึ่งในการจัดพิมพ์ดังกล่าวนั้นมีการเรียงลำดับกฎหมายแต่ละฉบับแตกต่างกันไปตามเหตุผลที่ผู้จัดพิมพ์แต่ละครั้งเห็นความเหมาะสม ส่วนในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยนำกฎหมายฉบับต่าง ๆ รวม ๒๗ ฉบับที่ประกอบอยู่ในกฎหมายตราสามดวงเรียงลำดับตามวันเดือนปีที่ออกฉบบันทึกว่าได้คัดลอกและตรวจทานแล้วเสร็จนำกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งมีลำดับและเนื้อหาโดยสังเขปของกฎหมายแต่ละฉบับ เป็นดังนี้

๑. พระทำนูน บทบัญญัติในตอนต้น เป็นการบัญญัติถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ว่าด้วยเขตอำนาจศาลต่าง ๆ ในการพิจารณาพิพากษาคดีแต่ละประเภท ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของขุนนางตำแหน่งต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาตุลาการ การเริ่มต้นคดีต้องทำการฟ้องร้องให้ถูกต้องตามเขตอำนาจศาล และต้องฟ้องยังหน่วยราชการที่มีโรงศาลในสังกัดเท่านั้น ซึ่งมีหลายแห่ง ผู้ว่าราชการกรมที่ไม่มีโรงศาลในสังกัดไม่มีอำนาจรับฟ้องคดีได้

บทบัญญัติในตอนหลังเป็นการบัญญัติอำนาจหน้าที่ของข้าราชการใหญ่น้อยทั่วราชอาณาจักรทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยสื่อความหมายผ่านทางตราประจำตำแหน่ง ส่วนนี้หากจะเปรียบเทียบกับกฎหมายปัจจุบัน คือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน และอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ นั้นเอง

๒. พระธรรมศาสตร์ กล่าวถึงตำนานการตั้งแผ่นดิน การกำเนิดมนุษย์ การกำเนิดรัฐ และเจ้าผู้ครองรัฐ การพบคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพระมโนสารฤๅษีโดยเหาะไปที่กำแพงจักรวาลพบรอยจารึกเป็นภาษาบาลีตัวโตเท่ากายช้างสาร พระมโนสารฤๅษีจึงจดจำมาบันทึกเป็นคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มอบให้พระเจ้าแผ่นดินใช้เป็นหลักในการดำรงความ

ยุติธรรมในแผ่นดิน ส่วนนี้เป็นตามคติความเชื่อในลัทธิพรหมณ์ของอินเดีย ซึ่งมอญและไทยรับอิทธิพลมาตามลำดับ

ในส่วนสำคัญของพระธรรมศาสตร์ที่เป็นการวางหลักการสำคัญทางกฎหมาย ได้แก่ การวางบทบัญญัติที่เป็นหลักการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เป็นผู้พิพากษาศาล ในการตัดสินคดีข้อพิพาททั้งหลายของราษฎร โดยผู้เป็นผู้พิพากษาศาลที่ดีต้องเป็นผู้มีความรู้แตกฉานในข้อกฎหมาย และรู้เท่าทันข้อเท็จจริง ตั้งแต่มูลเหตุแห่งคดีทั้งหลาย ฐานะแห่งคดีตามสภาพแห่งข้อหา ข้ออ้างและข้อต่อสู้คดี การวางตนให้คู่ความเชื่อถือและเชื่อฟัง ความไม่เกียจคร้านในหน้าที่ ความมั่นคงในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระไม่ยอมให้มีการแทรกแซงจากฝ่ายใด การใช้ดุลพินิจได้อย่างถูกต้อง ถูกกฎหมาย โดยเสมอภาค และการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เห็นแก่อำิสสินจ้างรวมทั้งเนื้อความว่าด้วยมูลคดีซึ่งมี ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ มูลคดีแห่งผู้พิพากษาศาล ๑๐ ประการ และมูลคดีแห่งบุคคลอันเกิดพิพาทกันรวม ๒๙ ประการ อันเป็นหลักใหญ่ให้ไปแตกเป็นสาขาคดีต่อไป

๓. หลักอินทภาษ เป็นการวางหลักธรรมในการดำรงตนและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาศาล ใ้ว่าผู้พิพากษาศาลต้องพิจารณาตัดสินอรรถคดีด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด อันเกิดจากอคติ ๔ ประการ ได้แก่ จันทาคติ คือลำเอียงเพราะรักชอบเห็นแก่อำิสสินบน โทษาคติ คือลำเอียงเพราะโกรธ ภัยาคติ คือลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติ คือลำเอียงเพราะหลง และเปรียบเทียบว่าผู้พิพากษาศาลที่ดีตัดสินความโดยลำเอียงขาดความเที่ยงธรรมเป็นผู้มีบาปกรรมอันหนักยิ่งกว่าบาปอันเกิดจากการฆ่าประชาชนผู้หาความผิดมิได้ และผู้ทรงศีลจำนวนมากเสียอีก แม้จะทำบุญมากมายจนมิอาจประมาณได้ก็ยังไม่อาจลบล้างบาปกรรมนี้ได้ นอกจากนี้ ผู้พิพากษาศาลต้องเป็นผู้รอบรู้และเชี่ยวชาญในขั้นตอนของวิธีพิจารณาความในศาล ตั้งแต่รับและตรวจคำฟ้อง คำให้การให้รู้กระจ่างว่าส่วนใดเป็นข้อสำคัญ ส่วนใดเป็นข้อปลีกย่อย การกำหนดประเด็นข้อพิพาทที่เรียกว่า ชั่งสองสถาน พิจารณ์คำพยานต่าง ๆ เพื่อค้นหาความจริงให้ได้เสมือนนายพรานล่าเนื้อตามแกะรอยสัตว์ที่ล่าจนได้ตัว การตัดสินคดีต้องถูกต้องแม่นยำประดุจเหยี่ยวโฉบจับปลาตัวที่มุ่งหมายไว้ ต้องยึดถือพระธรรมศาสตร์และหลักกฎหมายทั้งปวงเป็นหลักมั่น และตัดสินความด้วยกริยาของอาจประดุจพญาราชสีห์ หลักอินทภาษจึงเป็นทั้งหลักธรรมแห่งผู้พิพากษาศาลพึงยึดถือปฏิบัติ และแฝงคติความเชื่อทางลัทธิพรหมณ์ในเรื่องบาปบุญคุณโทษอันเกิดแก่ผู้ที่ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามหลักอินทภาษนี้

๔. วิวาทดำตี (ชื่อบนปกต้นฉบับลบลือน จึงใช้ชื่อที่สันต้นฉบับแทน) เป็นบทบัญญัติถึงการกระทำความผิดทะเลาะวิวาทกัน ต่ำทอกัน และทำร้ายร่างกายกัน ทั้งที่เป็นการใช้กำลังกายชกต่อยกัน หรือมีการใช้อาวุธทั้งของมีคมและไม่มีคมทำร้ายกัน เป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายได้รับบาดเจ็บเป็นอันตราย หรือบาดเจ็บสาหัส หรือถึงแก่ความตาย โดยแบ่งลักษณะการกระทำผิดเป็นหลายลักษณะ และกำหนดโทษและค่าเสียหายสำหรับการกระทำแต่ละลักษณะไว้แตกต่างกัน และมีบทบัญญัติที่แสดงถึงผู้ใหญ่ต้องมีเมตตา และผู้น้อยควรให้ความเคารพผู้ใหญ่ การให้อภัยและการรักษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว อันเป็นลักษณะของคนไทย เช่น ในกรณีที่เกิดการทะเลาะกันในครัวเรือน ระหว่าง พ่อตา แม่ยาย ลูกเขย ลูกสะใภ้ พ่อผัว แม่ผัว เมียหลวง เมียน้อย ญาติตายาย ลุงป้า น้าอา หากผู้เสียหายไม่ได้รับอันตรายถึงสาหัส ให้ผู้ปกครองบ้านเมือง เช่น นายร้อย นายแขวง นายอำเภอ ให้ว่ากล่าวตามผิดชอบและลำดับการเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย โดยให้ขอขมาทำขวัญกัน หรือหากผู้ใหญ่ที่บันดาลโทษจะตีทารกจะต้องเสียค่าเสียหายเป็นทวีคูณ

๕. พระไอยการลักษณะรับฟ้อง กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีความสามารถและมีอำนาจฟ้องคดี เช่น คนสูงอายุนหลังไหลแล้ว เด็กอ่อนอายุยังไม่รู้ความ มาฟ้องร้องเรื่องใดผู้เป็นตุลาการต้องไต่สวนก่อนว่า คดีมีมูลหรือไม่ จะรับฟ้องทันทียังมีได้ หรือบุคคลภายนอกจะนำคดีที่มีใช้คดีของตนและคดีที่มีใช้เป็นคดีของบิดามารดาญาติตายาย ป้า น้าอาบุตรภรรยาพี่น้องของตน มาฟ้องเป็นคดีมิได้ เป็นต้น กำหนดลักษณะต้องห้ามซึ่งเป็นเหตุตัดฟ้อง ๒๐ ประการซึ่งเมื่อคู่ความยกเหตุตัดฟ้องประการใดประการหนึ่งขึ้นต่อผู้ตุลาการต้องยกฟ้องทันที เช่น ตัดฟ้องว่าเป็นคดีอุทลุมคือบุตรหลานมาเป็นโจทก์ฟ้องพ่อแม่ ญาติตายายเป็นจำเลย ถ้าได้ความดังนี้ตุลาการต้องยกฟ้องทันที ลักษณะตัดสำนวนซึ่งเป็นกรณีศาลรับฟ้องแล้ว ระหว่างพิจารณาคู่ความมีการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นข้อห้าม ถือเป็น การตัดสำนวน ผู้ละเมิดข้อห้ามเป็นฝ่ายแพ้คดี เช่น คู่ความฝ่ายที่ถูกพบหลักฐานว่าให้สินจ้างสินบนตุลาการให้เข้าข้างตน ต้องถูกปรับเป็นแพ้คดี ลักษณะตัดพยานอันเป็นการปฏิบัติโดยมิชอบเกี่ยวกับพยานในการพิจารณาคดี เช่น แนะนำเลี่ยมสอนให้พยานให้การเข้าข้างตน ชูเชิญพยาน ผู้ปฏิบัติดังกล่าวถูกปรับให้แพ้คดี ลักษณะประวิงความ โดยกระทำการหน่วงเหนี่ยวแก้งให้คดีความเกิดล่าช้า เช่น ไม่ยอมมาศาลอ้างว่าป่วยทั้งที่ความจริงสบายดี ศาลตรวจพบว่าเป็นการกล่าวอ้างเท็จ ฝ่ายที่หน่วงเหนี่ยวให้คดีล่าช้า นั้นจะถูกปรับคดีเป็นแพ้ สุดท้ายคือ ลักษณะว่าต่างแก่งต่างแทนกัน หมายถึงการกำหนดประเภทคดีและถ้าบุคคลที่สามารถเข้ามาฟ้องคดีหรือต่อผู้คดีแทนผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาได้ และการห้ามมิให้เข้ามาฟ้องคดีหรือผู้คดีแทนกันในคดีบางประเภท เช่น การทำเงินตราปลอม การวางเพลิง การเป็นขู้

๖. **พระไอยการกู้เงิน** เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินกันในลักษณะต่าง ๆ ๑๓ ประการ เช่น การกู้เงินระหว่างผู้มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันได้แก่ เป็นบุตร บุตรเขย ลูกสะใภ้ พี่น้อง หลานข้างบิดา หรือข้างมารดา หลานเขย ภรรยาหลวง ภรรยาน้อย กู้ยืมเงินกัน ต่างฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันอย่างไร การกู้เงินในลักษณะทั่วไปและยังมีลักษณะอื่น ๆ อีกมาก

๗. **มรดก** (ชื่อบนปกต้นฉบับลบลื่อน จึงใช้ชื่อที่สันต้นฉบับแทน) เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการและแบ่งปันทรัพย์มรดกของเจ้ามรดกผู้ที่เป็นขุนนางมีบรรดาศักดิ์ พ่อค้า และประชาชนธรรมดา ให้แก่ทายาทโดยธรรม เช่น คู่สมรสระดับต่าง ๆ เช่น ภริยาพระราชทาน ภริยาสุขอ อนุภริยา ทาสภริยา และบุตรที่เกิดจากภริยาต่าง ๆ การทำบัญชีทรัพย์มรดก การทำพินัยกรรม

๘. **พระอายุการลักษณะอุธร** เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการดำเนิน กระบวนพิจารณาในลักษณะต่าง ๆ ในศาลชั้นต้น อันเป็นเหตุให้อุทธรณ์คดีต่อศาลสูงได้ รวมทั้งผลที่จะเกิดแก่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น และคู่ความกรณีที่ได้รับฟังได้หรือไม่ได้ในการอุทธรณ์ โดยเฉพาะกรณีที่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นทำงานผิดพลาดตัดสินความไม่ยุติธรรม จะถูกลงโทษและต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายที่เกิดแก่คู่ความฝ่ายที่เสียหายด้วย

๙. **ลักษณะระลาการ** กฎหมายฉบับนี้เน้นย้ำให้ผู้เป็นผู้พิพากษาศาลาการต้อง กระทำตนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เที่ยงตรงไม่ลำเอียงไปโดยอคติทั้งสิ้น ได้แก่ ฉันทาคติ โทษาคติ ภัยาคติ และโมหาคติ กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับข้อพึงปฏิบัติ ข้อห้าม ข้อกำหนด ต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา เจ้าพนักงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อปฏิบัติของ คู่ความในระหว่างพิจารณาคดี

๑๐. **พระไอยการลักษณะ**

ผู้ เมีย	}	๑, ๒ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของ
-------------	---	---

บุคคลในครอบครัว ได้แก่ สามี ภริยา บุตร บิดามารดา ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา เช่น การสมรส การเป็นหุ้น (ใช้เฉพาะหญิงผู้เป็นภรรยาหุ้น) การข่มขืนกระทำชำเราหญิงและ เด็กหญิง ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา การชดใช้ค่าเสียหายและการลงโทษในกรณีละเมิด ข้อห้ามต่าง ๆ ทางกฎหมาย

๑๑. **พระไอยการลักษณะภยาน** เป็นการบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญของพยาน ที่มีต่อคดี บาบบุญคุณโทษอันจะได้แก่พยานที่เบิกความตามจริง และผู้เป็นพยานเท็จ ผู้พิพากษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะพยานบุคคล ๓๓ จำพวกที่ไม่ให้ฟังเป็น

พยาน เว้นแต่คู่ความยินยอม เช่น พยานที่เป็นคนจรจัด คนขอทาน เด็กไม่รู้จักความ และได้กำหนดลักษณะพยานบุคคลที่เรียงตามลำดับความน่าเชื่อถือจากมากไปหาน้อย ๓ จำพวก คือ ทิพพยาน ได้แก่ พยานที่เป็นพระภิกษุผู้ทรงศีล นักปราชญ์ราชบัณฑิต และขุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์ อุดรพยาน ได้แก่ ข้าราชการผู้น้อย พ่อค้า ประชาชน และอุดรพยาน ได้แก่ พี่น้องเพื่อนฝูง ของคู่ความและคนหูหนวกตาบอดเป็นโรคร้าย คนขอทาน ตลอดจนการอ้างพยาน การสืบพยาน และการรับฟังพยาน ในกรณีต่าง ๆ

๑๒. พระไอยการลักษณะโจร ๑, พระไอยการลักษณะโจร ๒ เป็นบทบัญญัติในการกระทำผิดทางอาญาเกี่ยวกับทรัพย์ที่มีลักษณะการกระทำผิดหนักเบาแตกต่างกัน โดยคำนึงถึงตัวทรัพย์ที่ถูกประทุษร้าย ตัวเจ้าทรัพย์และองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อมีบทกำหนดโทษที่แตกต่างกัน การแบ่งโจรเป็น ๘ จำพวก ประกอบด้วย “องค์โจร” รวม ๓ จำพวก และ “สมโจร” รวม ๕ จำพวก องค์โจร ๓ จำพวก ได้แก่ ผู้เป็นตัวการกระทำเอง ผู้ใช้ให้ผู้อื่นกระทำและผู้สั่งสอนวิชาโจร ส่วนสมโจร ๕ จำพวก ได้แก่ ผู้ให้ที่พักแกำโจร ผู้สมรู้ร่วมคิดกับโจร ผู้ให้กำบังที่หลบซ่อนแก่โจร ผู้อยู่กับอาศัยกับโจร การกระทำผิดทั้งการปล้น การชิง การลัก บางกรณีทำร้ายเจ้าทรัพย์ถึงแก่ความตาย ตลอดจนการกระทำผิดชั้นอุกฤษฏ์โทษต่าง ๆ เช่น ลักพระพุทธรูป หรือลอกของมีค่าที่องค์พระ เช่น เาองค์พระพุทธรูปทองไปเผาเพื่อลอกเอาทอง การกำหนดโทษที่หนักเบาลดหนักไปตามลักษณะการกระทำผิด

๑๓. พระไอยการลักภา } ลูกเมีย
ผู้คน **ท่านบานผแนก** กฎหมายฉบับนี้รวมบท

บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานลักพาเอาเข้าคน ลูกเมีย ทาสของผู้อื่นไป และต่อด้วยบานผแนกซึ่งเป็นหลักเกณฑ์การแบ่งกำลังพล

ลักษณะลักพาเป็นการกำหนดการกระทำความผิดในลักษณะต่าง ๆ เช่น ลักพาลูกเมียผู้อื่นไปซ่อนไว้ในเรือน จะถูกปรับไหมและลงโทษในอัตราหนึ่ง หากลักพาหนีไปนอกเมือง จะถูกปรับไหมและลงโทษในอีกอัตราหนึ่ง

ส่วนบานผแนก กำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งปันกำลังพลของฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ตามลักษณะการปกครองสมัยโบราณ โดยแบ่งกำลังพลเป็น “สมโน” คือผู้ที่เป็นฝ่ายโน และ “สมนอก” คือผู้ที่เป็นฝ่ายหน้า กำลังพลดังกล่าวต้องมีสังกัด “มูลนาย” คือมีศักดิ์นาเกิน ๔๐๐ ขึ้นไป ได้แก่ เจ้าพระยา พระยา พระมหาราชครู พระ หลวงเมือง เจ้าราชินิกุล ขุนหมื่น พันทนาย มีหลักฐานสำคัญคือกำหนดให้มูลนายทำ “ทะเบียนทางว่าว” แสดงหมู่ ไพร่หลวง ไพร่สม ทั้งที่เป็นไทและเป็นทาสที่อยู่ในสังกัด กำหนดการแบ่งปัน

บุตรชาย หญิงที่เกิดจากกำลังพลที่ฝ่ายพ่อและแม่ เป็นทหารด้วยกัน หรือเป็นพลเรือนด้วยกัน หรือพ่อเป็นทหาร แม่เป็นพลเรือน หรือพ่อเป็นพลเรือน แม่เป็นทหาร พ่อและแม่อยู่สังกัดเดียวกันหรืออยู่ต่างสังกัดกันว่าจะแบ่งปันไปยังมูลนายของฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ในสัดส่วนเช่นไร

๑๔. พระไอยการทหาษ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับลักษณะทหาษ ๗ ประการ ได้แก่ ทหาษที่เกิดในเรือนเบี้ย ทหาสได้มาข้างบิดามารดา ทหาสมิผู้ให้ ทหาสที่ได้ช่วยเมื่อต้องโทษทัณฑ์ ทหาสที่เลี้ยงในยามข้าวยากหมากแพง ทหาสเชลย และทหาสสินไถ่ การตกเป็นทหาสประเภทต่าง ๆ การตั้งค่าตัว การไถ่ถอน การปฏิบัติตน สิทธิหน้าที่ของทหาสประเภทต่าง ๆ ระหว่างทหาสกับนายเงิน และผู้ที่เกี่ยวข้องและอื่น ๆ รวมทั้งกำหนดว่าทหาสคือคนของพระมหากษัตริย์ที่นายเงินจะลงโทษถึงตายไม่ได้

๑๕. พระไอยการกระบดศึก ๑, พระไอยการกระบดศึก ๒ ความหมายของคำว่ากฎศึกตามกฎหมายฉบับนี้ มิได้หมายความเฉพาะการยึดอำนาจปกครองประเทศจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ได้รวมถึงการกระทำผิดลักษณะร้ายแรงต่าง ๆ ไว้ด้วย ทั้งที่มีผลต่อความมั่นคงในราชอาณาจักร และที่เป็นการกระทำผิดในลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง เช่น ปล้นพระนคร เฆพาพระราชวัง ปล้นและเผาวัด ซ้ำบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ลักพา กระทำทารุณตัดมือตัดเท้า และฆ่าเด็กทารก โทษที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำผิดมีลักษณะรุนแรงให้ผู้ถูกลงโทษได้รับความทรมาณ การกำหนดการกระทำของผู้มีหน้าที่ในกองทัพยามเกิดศึกสงคราม กำหนดกิจที่พึงกระทำหรือพึงงดเว้นตามหลักพิชัยสงคราม การลงโทษกรณีฝ่าฝืน การปูนบำเหน็จให้รางวัลกรณีทำความชอบ และกรณีอื่น ๆ

๑๖. กฎพระสงฆ์ ๑, ๒ มีรวม ๑๐ ข้อใหญ่ เป็นการวางหลักปฏิบัติ ข้อพึงปฏิบัติ ข้อห้าม การสอดส่องดูแล การกำกับตรวจสอบ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายประพฤติตนได้สมกับสมณเพศ ตามพระธรรมวินัยและมีบทลงโทษกรณีต่าง ๆ ไว้ โดยมีการยกตัวอย่างคดีที่พระสงฆ์กระทำผิดหรือประพฤติไม่สมควรออกนอกกลุ่มนอกทางไว้มากมายหลายกรณี เช่น การเสพเมถุนกับสีกา พุดจาหรือทำกริยาเกี่ยวพาราสีสีกา เสพสุรา เล่นการพนัน อดอุตุริเป็นผู้วิเศษ

๑๗. พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติมีทั้งสิ้น ๒๒ ฉบับ และเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แต่ละฉบับมีเนื้อหาแยกจากกันอันเป็นการที่พระมหากษัตริย์ทรงกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในด้านการปกครอง

การบริหารราชการแผ่นดิน การศาลยุติธรรม และแนวการวินิจฉัยคดีความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยยกตัวอย่างคดีและข้อเท็จจริงในคดีตามที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนพระบรมราชวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องแล้ววางเป็นกฎไว้ใช้บังคับต่อไป

๑๘. นาทหารหัวเมือง (ชื่อบนปกต้นฉบับลบลื่อน จึงใช้ชื่อที่สันต้นฉบับ) กฎหมายตอนแรกเป็นการที่กำหนดศักดิ์ดินา ยศ และหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายทหารและข้าราชการหัวเมือง ตำแหน่งสูงสุดคือ เจ้าพญามหาเสนาบดีวิริยภักดีฯ สมุหพระกลาโหม บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งปวง ถือศักดิ์ดินา ๑๐๐๐๐ เป็นผู้ถือตราพระคชสีห์ ตราสำคัญดวงที่สองในตราสามดวง และศักดิ์ดินาของตำแหน่งอื่นในฝ่ายทหาร ในตอนหลังเป็นการกำหนดศักดิ์ดินาของตำแหน่งในหัวเมืองต่าง ๆ

๑๙. ลักษณะพิสูท } ดำน้า
ลุยเพลิง กฎหมายฉบับนี้เป็นมาตรการสุดท้ายที่จะหาเกณฑ์

ตัดสินข้อแพ้ชนะในระหว่างคู่ความโดยยึดถือปรากฏการณ์เหนือหรือเกินเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติเป็นตัวชี้วัด เช่น วิธีให้คู่ความลุยเพลิงถ่านไฟหนา ๑ คืบ ยาว ๖ ศอก กว้าง ๑ ศอก ฝ่ายใดฝ่าเท้าไม่พองเป็นฝ่ายชนะ แต่ก่อนจะมาถึงวิธีการนี้ คดีดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการพิจารณาที่ควรจะทำมาทั้งหมดแล้ว แต่ปรากฏว่าคดีดังกล่าวขาดทั้งประจักษ์พยาน พยานแวดล้อม และพยานหลักฐานอื่น ๆ ไม่อาจค้นหาความจริงได้ จึงยอมให้ใช้วิธีพิสูท ซึ่งมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ล้วงตะกั่ว ๒. สาบาน ๓. ลุยเพลิงด้วยกัน ๔. ดำน้าด้วยกัน ๕. ว่ายขึ้นน้ำแข่งกัน ๖. ว่ายข้ามฟากแข่งกัน ๗. จุดเทียนคนละเล่ม ดูว่าผู้ใดหมดก่อน เป็นเกณฑ์แพ้ชนะกัน

๒๐. กฎมณเฑียรบาล ๑, กฎมณเฑียรบาล ๒ เนื้อหาโดยรวมของกฎมณเฑียรบาลตามกฎหมายตราสามดวง เป็นบทบัญญัติต่าง ๆ เกี่ยวกับพระราชฐาน พระราชวงศ์ การถวายความปลอดภัยแก่องค์พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ และมีได้มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการกำหนดลำดับชั้นผู้ควรสืบราชสันตติวงศ์ไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่กำหนดลำดับชั้น เครื่องอิสริยยศ ลำดับที่นั่งขณะเข้าเฝ้าและหลักปฏิบัติต่าง ๆ ของพระราชโอรสอันเกิดจากพระมารดาที่มีศักดิ์ฐานะต่างกันไว้ มีการกล่าวถึงลำดับชั้นและเครื่องอิสริยยศ พระราชโอรส พระมเหสี เจ้านายในราชสำนัก และลำดับศักดิ์และเครื่องยศของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ กฎและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง และเขตพระราชฐาน ตลอดจนขบวนเสด็จต่าง ๆ การบำเหน็จรางวัลแก่ผู้มีความชอบและการลงโทษผู้มีความผิดในราชการต่าง ๆ เช่น ราชการสงคราม การปฏิบัติตน

การรักษาวินัยของข้าราชการ และการลงโทษข้าราชการที่กระทำผิด พระราชทานูกิจอันเป็น
บทบัญญัติเกี่ยวกับหมายกำหนดการประจำวันในการประกอบพระราชานุกิจของพระเจ้า
แผ่นดินในช่วงกลางวัน และช่วงกลางคืน ซึ่งมีมากมายอันเป็นสิ่งที่แสดงว่าพระเจ้าแผ่นดิน
ของไทยแต่โบราณกาลมาแล้วทรงมีเวลาบรรทม และพักผ่อนเป็นการส่วนพระองค์น้อยมาก
มีรายละเอียดและลักษณะเครื่องแต่งกายของกษัตริย์ เจ้านายในราชสำนัก ข้าราชการระดับ
ต่าง ๆ ไว้ พระราชพิธีต่าง ๆ ที่ต้องประกอบเป็นประจำแต่ละเดือน ครบทั้งสิบสองเดือน ดัง
ที่เรียกว่า พระราชพิธีสิบสองเดือน การลงพระราชอาญาแก่พระราชโอรส พระสนม และ
เจ้านายในราชสำนัก ตลอดจนการใช้ราชาศัพท์ในการเรียกเครื่องอุปโภคทั้งปวงของพระ
มหากษัตริย์และที่ใช้ในการสื่อสารกับพระมหากษัตริย์

กฎมณเฑียรบาลนี้เป็นกฎหมายที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานขนบธรรมเนียมประเพณี
และวัฒนธรรมไทยที่สร้างสมสืบต่อกันมายาวนาน

๒๑. ตำแหน่งนาพลเรือน (ซึ่งบนปกต้นฉบับลบเลือน จึงใช้ชื่อที่สันต้นฉบับ)
เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดศักดินา ตำแหน่งยศและหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายพลเรือน
โดยตอนหน้าเป็นการกำหนดศักดินา และหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายในต่าง ๆ ไว้ พระบรม
วงศานุวงศ์ที่มีศักดินาสูงสุดคือพระมหาอุปราช ดำรงศักดินาสูงถึง ๑๐๐๐๐๐ และหลักเกณฑ์
การลงโทษเจ้านายเชื้อพระวงศ์ระดับสูง

ต่อจากนั้นเป็นการกำหนดศักดินาของข้าราชการฝ่ายหน้า ระดับสูงสุดคือ
เจ้าพญาจักรีศรีอริวงศรัชมุหนายก ถือศักดินาสูงเป็นพิเศษเรียกว่า ถือศักดินา ๑๐๐๐๐
เอกอรรชสิทธิ์ ถือตรา "พระราชสิทธิ์" เป็นผู้บังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง ตราราชสิทธิ์
คือตราสำคัญดวงแรกในตราสามดวง ตำแหน่ง ออกญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตฯ
หรือเจ้าพระยาพระคลัง ผู้ปกครองบังคับบัญชาหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ศักดินา ๑๐๐๐๐
ผู้ถือดวงตรา "บัวแก้ว" ซึ่งเป็นดวงที่สามในตราสามดวง และศักดินาของตำแหน่งอื่น ๆ ใน
ข้าราชการฝ่ายพลเรือน

๒๒. พระอัยการอาชญาหลวง ๑, ๒ ตอนแรกเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำ
ความผิดของขุนนาง ราษฎร ที่กระทำการใด ๆ อันเป็นการละเมิดต่อคำสั่งของพระมหากษัตริย์
เช่น การละเมิดพระราชโองการ พระราชบัญญัติ และพระราชเสาวนีย์ การกระทำผิดต่อองค์
พระมหากษัตริย์ การเบียดบังลักพระราชทรัพย์ และค่าภาษีค่าธรรมเนียมต่าง ๆ หรือการ
กระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ การกระทำที่เป็นภัยอันตรายแก่ประชาชน และความผิด
อื่น ๆ เช่น กระทำทุจริตเกี่ยวกับการเกณฑ์กำลังพลไปใช้ในราชการสงคราม การใช้กำลัง

อาวุธเข้าข่มขู่กรรโชกทรัพย์แก้อาณาจักรให้ได้รับความเดือดร้อน การปฏิบัติหน้าที่ราชการทั้งในฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยมีชอบหรือโดยทุจริต

ตอนหลังเป็นกฎหมายลักษณะอาชวาราษฎร์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการข่มเหงราษฎรด้วยกัน เช่น ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้และหลบหนีเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ไปพบเข้าใช้กำลังจับกุมมาจองจำไว้เอาโดยพลการ ไม่มอบให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเป็นผู้ดำเนินการ รวมทั้งการกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เช่น ไปฟันทำลายพืชผล รั้วหรือบ้านเรือนผู้อื่นให้เสียหาย

๒๓. พระอัยการเบ็ดเสร็จ เป็นบทบัญญัติที่ครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ หลายด้านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของราษฎรทั่วไป เช่น บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดจากทำไร่ ทำนา ทำสวนรุกล้ากินแดนกัน หรือเกิดจากการกระทำของสัตว์พาหนะ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย นอกจากนั้น ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการยึด การฝากทรัพย์ การซื้อขาย การเช่า การเกิดอุบัติเหตุเกี่ยวกับการจราจรทั้งทางบก เช่น เกวียน โดนกัน และทางน้ำ เช่น เรือโดนกัน การเล่นเกมพนัน แม้กระทั่งการเกิดอันตรายจากการทำไสยศาสตร์ การกระทำคุณไสย การวางยาพิษ และการทำให้แท้งลูก เนื่องจากมีบทบัญญัติหลากหลายมาก จึงเรียกชื่อว่า เบ็ดเสร็จ (เบ็ดเตล็ด)

๒๔. กฎ ๓๖ ข้อ กฎ ๓๖ ข้อ เป็นกฎหมายที่สืบทอดมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี

๒๕. พระราชกำหนดเก่า ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ พระราชกำหนดเก่าทั้ง ๕ เล่ม มีรวมทั้งสิ้น ๖๕ ฉบับ เป็นกฎหมายที่สืบทอดมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา แต่ละฉบับแยกออกจากกันโดยเป็นบทบัญญัติที่พระมหากษัตริย์ทรงกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในด้านการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน การศาลยุติธรรม และแนวการวินิจฉัยคดีความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยยกตัวอย่างคดีและข้อเท็จจริงในคดีตามที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนพระบรมราชวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องแล้ววางเป็นกฎไว้ใช้บังคับต่อไป

๒๖. พระราชกำหนดใหม่ ๑, ๒, ๓, ๔ และ ๕ พระราชกำหนดใหม่ทั้ง ๕ เล่ม มีทั้งสิ้น ๔๕ ฉบับ และเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แต่ละฉบับมีเนื้อหาแยกจากกันทั้งหมดเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในด้านการปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน การศาลยุติธรรม และแนวการวินิจฉัยคดีความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยยกตัวอย่างคดีและข้อเท็จจริงในคดีตามที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนพระบรมราชวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องแล้ววางเป็นกฎไว้ใช้บังคับต่อไปทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในพระราชกำหนดเก่า

๒๗. พระไอยการพรมศักดิ์ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าตัวของบุคคลตามเพศ วัย และสถานะต่าง ๆ เมื่อจะต้องคิดค่าสินไหมทดแทนกรณีทำให้ผู้อื่นเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกาย และเป็นบทบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนและค่าปรับในกรณีต่าง ๆ โดยยึดศักดิ์นาของผู้เสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง และผู้ทำให้เกิดความเสียหายดังกล่าวเป็นหลัก

รูปแบบในการจัดพิมพ์

ในการจัดพิมพ์กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ในครั้งนี้ ได้ยึดถือชื่อของกฎหมายฉบับต่าง ๆ และการเรียงลำดับตามวันเดือนปีที่อักษรต้นทำการขุด (เขียน) อักษร และตรวจทานแล้วเสร็จดังกล่าวมาแล้ว และในการพิมพ์ได้พยายามรักษาอักขรวิธี และเครื่องหมายวรรคตอนโบราณไว้เท่าที่เครื่องมือที่เกี่ยวข้องในการพิมพ์สมัยใหม่จะเอื้ออำนวยให้ได้ ทั้งนี้ โดยใช้ฉบับหลวงเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากการจัดพิมพ์ในครั้งอื่นที่ผ่านมา ประการสำคัญที่ยังไม่เคยมีการจัดพิมพ์กฎหมายตราสามดวงครั้งใดที่จะมีภาพถ่ายที่มีความคมชัดจากต้นฉบับหลวงทุกฉบับ ยกเว้น ๒ ฉบับได้แก่ ทาส และ พรมศักดิ์ ที่ขาดต้นฉบับแต่ได้นำภาพถ่ายจากฉบับรองทรงมาลงตีพิมพ์กำกับกับการพิมพ์แบบปัจจุบันไว้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ที่สุดเช่นที่จัดพิมพ์ในฉบับนี้ ผู้ที่สนใจศึกษากฎหมายตราสามดวงสามารถเปรียบเทียบข้อความในกฎหมายที่พิมพ์แบบปัจจุบันได้จากภาพถ่ายต้นฉบับได้ทุกฉบับ

๓. ลักษณะต้นฉบับกฎหมายตราสามดวง*

ต้นฉบับกฎหมายตราสามดวงทุกเล่มมีลักษณะเหมือนกันคือ เป็นหนังสือสมุดไทย ขาวปกกลวงรักเป็นสีดำ ขนาดโดยเฉลี่ย กว้าง ๑๑ เซนติเมตร ยาว ๓๔.๕ เซนติเมตร หนา ๓.๕ - ๗ เซนติเมตร เขียนชื่อเรื่องบนปกหนังสือเป็นเส้นสีทอง โดยใช้ตัวอักษรไทยที่ตกแต่งอย่างสวยงาม ส่วนเนื้อหาในเล่มใช้เส้นหมึก (สีดำ) เขียนทั้งตัวอักษรขอมและอักษรไทย สมัยรัตนโกสินทร์ หน้าละ ๔ บรรทัด

*นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ นักภาษาโบราณ ๘๖ กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ

การบันทึกเนื้อหาในเล่มตามลำดับ ประกอบด้วย

๑. หน้าบานแพนง บอกวันเดือนปี นามบรรดาศักดิ์ของผู้เขียนเส้นตัวอักษร (ชูป) และผู้ตรวจทาน พร้อมบอกจำนวนครั้งที่ตรวจทานไว้ด้วย เพื่อความมั่นใจในความถูกต้องของข้อความกฎหมายทุกเล่ม จำนวน ๑ หน้า เช่น

๐ วัน ๗ $\frac{1}{11}$ ๑๑ คำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ปีฉลูสุพศก ข้าพระพุทธิเจ้า นายบุญสีชูป

ข้าพระพุทธิเจ้า นายธานีโหวาร
นายเทียรคราช
นายโตอาลักษณ์ } ทาน ๓ ครั้ง ขอเดชะ ๐

๒. หน้าตราสามดวง คือ หน้าประทับตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว เรียงลำดับจากซ้ายมาขวา ด้วยตราประทับขาดเป็นสีแดง

๓. หน้าประกาศพระราชปรารภของกฎหมายทุกเรื่องหรือทุกพระไอยการ มีเนื้อความคล้ายคลึงกัน จำนวน ๑๒ หน้าสมุดไทย ยกเว้นต้นฉบับที่เป็นเล่ม ๒ เล่ม ๓ เล่ม ๔ และเล่ม ๕ เพราะถือว่าเป็นหนังสือชุดเดียวกัน

๔. เนื้อความของกฎหมายแต่ละเรื่องแต่ละพระไอยการ ตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบซึ่งส่วนใหญ่มักเริ่มต้นเรื่องด้วยตัวอักษรขอม ภาษาบาลี อันเป็นบทนำเรื่องก่อนจะอธิบายขยายความด้วยอักษรไทย ภาษาไทย ต่อไป ยกเว้นกฎหมายตราสามดวง ๑๐ ลักษณะนี้ คือ พระราชกำหนดเก่า พระราชกำหนดใหม่ กฎมณเฑียรบาล พระไอยการลักษณะโจร ลักษณะพิสูทดำเนินาหลุยเพลิง ตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมือง พระราชบัญญัติ กฎพระสงฆ์ และกฎ ๓๖ ข้อ ซึ่งเริ่มต้นเรื่องด้วยข้อความอักษรไทย ภาษาไทย สันนิษฐานว่า กฎหมายตราสามดวงทั้ง ๑๐ ลักษณะนี้คงเป็นกฎหมายเฉพาะของคนไทยที่ตราขึ้นใช้เอง

เครื่องหมายต่างๆ ที่ปรากฏในต้นฉบับกฎหมายตราสามดวง

๑. เครื่องหมาย ๐ เรียกว่า ฟองมัน ฟองดัน ตาไก่ หรือ ตาวัว เป็นเครื่องหมายที่ใช้เริ่มต้นเรื่อง เริ่มต้นประโยค หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ทั้งที่เป็นบรรทัด วรรคหรือบท

^๑ “พระสมุดพระไอยการกระบดศึก ๑”, หอสมุดแห่งชาติ, หนังสือสมุดไทยขาว, อักษรขอม - ไทย, ภาษาบาลี - ไทย, เส้นรงค์ (ทอง, หมึก), จ.ศ. ๑๑๖๗ (พ.ศ. ๒๓๔๘), เลขที่ ๕๗, หมวดกฎหมาย, หน้า ๑.

“๑ พระสมุด พระไอยการกระบดศึก ๑ *๗๕๐ ๘๓*”^๑

๒. เครื่องหมาย *๘๓* เรียกว่า โคมุตร ใช้สำหรับแสดงว่าจบข้อความตอนหนึ่ง เรื่องหนึ่ง หรือประโยคหนึ่งก็ได้

๓. เครื่องหมาย *๗ ๗๕ ๗๕* เรียกว่า อังคัน หรือ อังคันคู่ ใช้สำหรับคั่นข้อความ แต่ละตอนไม่ให้ปะปนกัน หรือใช้สำหรับจบข้อความย่อยก็ได้ และมักใช้ร่วมกับเครื่องหมาย โคมุตรเป็น *๗๕๐ ๘๓* เพื่อจบข้อความตอนหนึ่ง หรือจบชื่อเรื่อง ดังตัวอย่างข้างต้น

๔. เครื่องหมาย ๕ เรียกว่า ละสุต ใช้เขียนไว้ตอนท้ายของแต่ละบรรทัดที่มีที่ว่าง เหลืออยู่ เพื่อจัดกรอหลังของหน้าหนังสือให้เสมอกัน

๕. เครื่องหมาย *]* เรียกว่า ปีกกา ใช้ประกอบนามบุคคล หรือ คำ หรือตัวเลข แทนความหมายของคำที่มีความเกี่ยวข้องหรืออยู่ร่วมในเหตุการณ์เดียวกัน เมื่อจะอ่าน ข้อความนี้จะต้องอ่านข้อความข้างหน้าซ้ำทุกครั้ง เช่น

“...ร้องเพลงเรือเป่า *]* ^{ปี} *]* ...”^๒ อ่านว่า...ร้องเพลงเรือเป่าปี เป่าขลุ่ย...

“...หัวเมือง *]* ^๑ *]* ^๒ *]* ^๓ *]* ...”^๓ อ่านว่า...หัวเมืองเอก หัวเมืองโท หัวเมืองตรี หัวเมือง

จัตวา

๖. เครื่องหมาย *+* เรียกว่า ตินครุ หรือ ตินกา ใช้สำหรับประกอบตัวเลข เพื่อแสดง

๖.๑ วัน เดือน และปีขึ้นแรม โดยมีคำว่า วัน อยู่หน้าตัวเลข ๑ - ๗ ซึ่งเป็น ๑ - ๗ เลขแทนชื่อวันอยู่หน้าเครื่องหมาย มีคำว่า คำ อยู่หลังตัวเลข ๑ - ๑๒ ซึ่งเป็นเลขแทน ชื่อเดือนหลังเครื่องหมายและมีเลข ๑ - ๑๔ หรือ ๑๕ อยู่ข้างบนหรือข้างล่างตรงกลาง เครื่องหมายซึ่งเป็นตัวเลขบอกปีขึ้นแรม ถ้าอยู่บนเครื่องหมายเป็นปีขึ้นข้างขึ้น อยู่ข้างล่าง ของเครื่องหมายเป็นปีขึ้นข้างแรม

^๑ เรื่องเดิม, หน้าปก

^๒ “พระสมุดกฏมนเทียรบาล ๑”, หอสมุดแห่งชาติ, หนังสือสมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นรงค์ (ทอง, หมึก), จ.ศ. ๑๑๖๗ (พ.ศ. ๒๓๔๘), เลขที่ ๔๑, หมวดกฎหมาย, หน้าต้นที่ ๓๘.

^๓ “พระราชกำหนดเก่า ๑”, หอสมุดแห่งชาติ, หนังสือสมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นรงค์ (ทอง, หมึก), จ.ศ. ๑๑๖๗ (พ.ศ. ๒๓๔๘), เลขที่ ๒๐, หมวดกฎหมาย, หน้าต้นที่ ๑๘.

วัน $\frac{๔}{๒} ๑$ คำ อ่านว่า วันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้นสี่ค่ำ

วัน $\frac{๗}{๑๑}$ คำ อ่านว่า วันเสาร์ เดือนสิบเอ็ด แรมสิบเอ็ดค่ำ

๖.๒ จำนวนเงินตามมาตราเงินไทยแบบประเพณี ซึ่งมีอัตราเทียบดังนี้

๔ ไพ = ๑ เฟื้อง

๒ เฟื้อง = ๑ สลึง

๔ สลึง = ๑ บาท

๔ บาท = ๑ ตำลึง

๒๐ ตำลึง = ๑ ชั่ง

รูปแบบเครื่องหมายสำหรับเขียนแสดงจำนวนเงิน คือ $\frac{\text{ชั่ง}}{\text{ตำลึง} \mid \text{บาท}} \frac{\text{เฟื้อง} \mid \text{สลึง}}{\text{ไพ}}$ โดยมี

วิธีอ่าน คือ จะต้องอ่านจากจำนวนที่มีค่าสูงสุดลดหลั่นลงมาตามลำดับ เช่น

- เงิน $\frac{๒}{๑} \frac{๓}{๒}$ อ่านว่า เงิน ๒ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ๓ บาท ๒ สลึง ๑ เฟื้อง ๓ ไพ

- เงิน $\frac{๑๕}{๒}$ อ่านว่า เงิน ๑๕ ตำลึง ๒ บาท

๗. เครื่องหมายพิเศษที่ปรากฏใช้เฉพาะในกฎหมายตราสามดวง โดยใช้เส้นประเหมือนจุดไข่ปลาโยงประกอบคำ ๓ แถว เรียกชื่อเครื่องหมายชนิดนี้ตามเนื้อหาในกฎหมายตราสามดวงว่า **บานพะแนงเส้นโยง**^๑ มีรูปลักษณะดังนี้

^๑ “พระสมุด พระไอยการบานฉนแณกลักภา “หอสมุดแห่งชาติ, หนังสือสมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นรงค์ (ทอง, หมึก), จ.ศ. ๑๑๖๗ (พ.ศ. ๒๓๔๘), เลขที่ ๕๓, หมวดกฎหมาย, หน้าปลายที่ ๓๔.

๔. ลักษณะอักษรวิธีต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง*

ต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง เป็นหนังสือสมุดไทยชาวสร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ข้อความในเล่มสมุดเขียนด้วยอักษรไทยและอักษรขอม ภาษาไทยและภาษาบาลี รูปอักษรในหนังสือเป็นลักษณะวิธีเขียนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ดังนั้นรูปอักษรและอักษรวิธีที่ใช้จึงผิดแผกแตกต่างจากรูปอักษรและอักษรวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากการเขียนหนังสือของคนไทยในสมัยโบราณมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองในแต่ละคน เป็นยุคสมัยที่การศึกษาอักษรและภาษาไทยของคนไทยยังไม่มีมีการประกาศใช้พจนานุกรม^๑ ซึ่งทางราชการได้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์สากลบังคับให้มีการสะกดคำและให้ความหมายของคำเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

ในต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวงมีการใช้ภาษาไทยทั้งในด้านอักษรวิธี และการสะกดคำเพื่อการอ่านเป็นไปอย่างอิสระมีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบของครูอาจารย์แห่งสำนักศึกษาแต่ละสำนัก ถ้าสำนักศึกษานั้นอยู่ใกล้ความเจริญมาก ๆ เช่น สำนักศึกษาในพระราชวัง หรือวัดในกรุง การเขียนหนังสือก็จะมีแบบฉบับที่ค่อนข้างเป็นแบบแผนมากกว่าสำนักศึกษาที่อยู่ในภูมิภาคห่างไกลเมืองกรุงออกไป ด้วยเหตุนี้ การใช้รูปอักษรเขียนคำเพื่อสื่อความหมายให้อ่านออกเสียงเข้าใจตามภาษาพูดที่ใช้กันในท้องถิ่นต่าง ๆ จึงมีความสำคัญอย่างมากที่สุด ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้รูปพยัญชนะ รูปสระ สำหรับสะกดคำตามถึงแม้ว่าบางครั้งจะเป็นคำเดียวกันก็เขียนแตกต่างกัน เช่น คำ สาหัส ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๖ เขียน สาหัส หมายถึง รุนแรงเกินสมควร ร้ายแรง แต่ในต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวงจะใช้อักษรซึ่งเมื่ออ่านออกเสียงแล้วจะเข้าใจตามความหมายเหมือนกัน คือ ซาหัด สาหัด ซาหัด เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เห็นได้ชัดเจนว่าการเขียนหนังสือของคนไทยในยุคนั้น เขียนตามเสียงพูด เพื่อให้อ่านออกและเข้าใจความหมายโดยไม่คำนึงถึงวิธีการเขียน และลักษณะหรือวิธีการอ่านหนังสือของคนไทยในสมัยก่อนนั้นก็มักจะอ่านตามตัวอักษรที่เขียนโดยไม่คำนึงถึงตัวสะกด และเพื่อให้สามารถอ่านหนังสือนั้นได้ถูกต้อง จำเป็นต้องหาคำอ่านอยู่ในใจก่อนว่าจะอ่านออกเสียงอย่างไรจึงจะสื่อความหมายได้ตรงตามความประสงค์ของผู้เขียน เพราะใน

* นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านภาษาโบราณ (นักอักษรศาสตร์ ๑๐ ชข) กรมศิลปากร กรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, พระนคร, โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๓) หน้า (๑).

สมัยนั้นการใช้สระวรรณยุกต์ยังไม่เป็นมาตรฐาน ฉะนั้น จึงมีคำนิยามที่กล่าวกันอยู่เสมอว่า “อ่านหนังสือหน้า” คำหน้าหน้า เป็นคำกล่าวที่สอดคล้องตามสภาพความจริงที่ถูกต้องที่สุด และพึงเข้าใจได้ด้วยว่า ผู้มีความรู้จนสามารถอ่านหนังสือได้เช่นนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง มีความสามารถพอที่จะเข้าใจความหมายในประโยคเข้าใจเนื้อเรื่อง เข้าใจรูปคำเหล่านั้นได้อย่างแท้จริง จึงสามารถอ่านและเข้าถึงสาระของหนังสือได้ทั้งหมด

อีกประการหนึ่ง ลักษณะการเขียนหนังสือไทยในสมัยก่อนที่จะมีการใช้เครื่องพิมพ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้ว่า ลักษณะการเขียนลงในหนังสือสมุดไทย มี ๓ อย่าง คือ^๑

๑. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสืออาลักษณ์ ได้แก่ หนังสือที่ผู้เขียนเป็นผู้มีความรู้ฝึกหัดงานเขียนจากข้าราชการในกรมอาลักษณ์ หรือจากผู้รู้หลัก ผู้รู้เหล่านี้จะมีความรู้ความสามารถในทางอักษรศาสตร์ เขียนหนังสือได้ถูกต้อง สวยงาม เป็นระเบียบตามแบบฉบับแห่งรูปแบบอักษร

๒. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสือเสมียน ได้แก่ หนังสือที่ผู้เขียนหัดเขียนแต่หนังสือหัด เพื่อการเขียนให้เร็ว และไม่ตกหล่นข้อความหลัก ส่วนอักษรวิธินั้นไม่ถือเป็นสำคัญ เน้นเฉพาะเพื่อการอ่านเข้าใจในความหมายของข้อความที่ต้องการสื่อให้ทราบเท่านั้น

๓. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสือวัด ได้แก่ หนังสือที่เขียนให้มีลักษณะคล้ายตัวบรรจง แต่ไม่กวัดขึ้นในทางอักษรศาสตร์ ไม่มีรูปแบบแห่งการเขียนอันเป็นแบบฉบับที่แน่นอน มีความประสงค์เพียงเพื่อสามารถอ่านได้รู้เรื่องเท่านั้น การเขียนเช่นนี้ จึงมีทั้งการเขียนตกหล่น และเพิ่มเติมข้อความซึ่งเป็นไปตามความประสงค์ของผู้เขียนเพียงประการเดียว

ต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวงเขียนรูปอักษรอย่างลายมืออาลักษณ์ ลักษณะรูปอักษรสวยงาม เป็นระเบียบ แต่อักษรวิธีกและการสะกดคำยังคงเขียนตามเสียงพูด คือผู้เขียนได้เขียนอย่างไรก็เขียนอย่างนั้น และเนื่องจากหนังสือสมุดไทยเป็นของทำยาก ราคาแพง เมื่อเขียนตัวหนังสือแล้วไม่มีอุปกรณ์ลบตัวที่ผิด ดังนั้นจึงใช้สมุดอย่างประหยัดเนื้อที่บนหน้ากระดาษ และเขียนด้วยความระมัดระวัง ทำให้วิธีการลากเส้นอักษรมีลักษณะเฉพาะที่ต่างไปจากปัจจุบันดังจะได้กล่าวถึงพร้อมตัวอย่างดังต่อไปนี้

^๑ สาส์นสมเด็จพระ เล่ม ๒๖ หน้า ๑๕๘ - ๑๖๒

ข้อความขึ้นต้นเรื่อง หรือขึ้นต้นวรรคใช้เครื่องหมายฟองมันหรือตาไก่ เขียนไว้ข้างหน้า มีรูปอย่างนี้ ๐ และเมื่อจบเรื่อง จบวรรค หรือจบตอน จะเขียนเครื่องหมายคั่น หรือโคมุตรบอกที่สุดเรื่องไว้ข้างหลัง มีรูปอย่างนี้ ๗ ๗ หรือ ๐๗—๗๕๐๐๗

รูปอักษรบางตัวมีการเขียนอักษร ๒ ตัวซ้อนกัน โดยลากเส้นอักษรตัวต้นกับตัวที่สองเชื่อมต่อเนื่องเป็นอักษรตัวเดียว โดยการเขียนเส้นอักษรตัวต้นก่อนแล้วลากเส้นอักษรตัวที่สองเฉพาะเส้นหน้าทับซ้อนไปบนเส้นหลังของอักษรตัวต้นต่อจากนั้นจึงลากเส้นสืบต่อไป เหมือนเป็นอักษรตัวเดียวกัน เช่นคำ ฎีกา เขียนอย่างนี้ ฎีกา

การเขียนอักษร ๒ ตัวซ้อนกันแบบนี้บางทีพบว่า เขียนแยกเป็นอักษร ๒ ตัว แม้จะอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกัน เขียนอย่างนี้ ฎีกา ก็มี

การเขียนอักษร ๒ ตัวซ้อนกันแบบนี้บางทีพบว่า อักษรตัวที่สองเปลี่ยนไปใช้เส้นเชิงอักษรแทนอักษรตัวเต็มก็มี เช่น คำว่า

อาชญา เขียนอย่างนี้ อาชญา

การเขียนอักษร ๒ ตัวซ้อนกันแบบนี้บางทีพบว่า อักษรตัวแรกกับอักษรตัวที่สองเป็นอักษรตัวเดียวกันจะเขียนเพียงตัวเดียวโดยตั้งใจให้อ่าน ๒ ครั้ง เช่น คำว่า

นัดดา ปัญญา อภิญญา วิญญาณ มีรูปอย่างนี้
 ๓๓ ๓๓ ๓๓ ๓๓

บางทีพบว่าอักษร ญ ซึ่งเขียนต่อจากอักษร ข เปลี่ยนรูปไป ดังตัวอย่างคำว่า

เพชร เขียนเป็น เพชร
 ปราชญ์ เขียนเป็น ปราชญ์
 กตัญญูตา เขียนเป็น กตัญญูตา

บางครั้งพบว่า อักษร บ และ ป ที่ใช้เป็นตัวสะกดตัวตามก็จะลดลง ๑ ตัว เขียนเพียงตัวเดียวโดยตั้งใจให้อ่าน ๒ ครั้ง เช่น คำว่า

สบประมาท เขียนเป็น สประมาท

อักษรบางตัวเมื่อทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้น จะใช้ ห นำหน้า เช่น คำว่า

พระราชบัญญัติ เขียนเป็น พระราชบัญญัติ
 มิดี เขียนเป็น หมิดี

มิได้	เขียนเป็น	หมิได้
ฉลุ	เขียนเป็น	ฉหลุ

อักษรบางตัว เมื่อทำหน้าที่เป็นตัวสะกดนิยมเติมเครื่องหมายการันต์เพื่อแสดงให้เป็นการบังคับไม่ให้ออกเสียง เช่น คำว่า

เสด็จ	เขียนเป็น	เสด็จ
เสร็จ	เขียนเป็น	เสร็จ
สมเด็จพระ	เขียนเป็น	สมเด็จ
บำเหน็จ	เขียนเป็น	บำเหน็จ
องอาจ	เขียนเป็น	องอาจ

รูปอักษรเมื่อเขียนกับสระ อา อิ อี อื อี้ นิยมลากเส้นสระต่อจากรูปอักษร การเขียนแบบนี้ทำให้รูปอักษรบางตัวเมื่อประสมสระแล้วมีรูปเปลี่ยนไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชาวบ้าน	เขียนเป็น	เขชาวบ้าน
ฐานา	เขียนเป็น	ฐาณา
บ้านป่า	เขียนเป็น	บ้านป่า
ฝ้าย	เขียนเป็น	ฝ้าย
พี่น้อง	เขียนเป็น	พี่น้อง
ราชาธิราช	เขียนเป็น	ราชธิราช
ปี	เขียนเป็น	ปี
สาหัส	เขียนเป็น	บจหัส
สาหัส	เขียนเป็น	ศหัส
ฝีมือ	เขียนเป็น	ฝมือ
ขึ้น	เขียนเป็น	ขึ้น

รูปอักษรที่สะกดกับสระ อี อี้ อื และสระเอา อาจมักใช้ปะปนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พินเพื่อน	เขียนเป็น	พินเพ็อน
ละเมิด	เขียนเป็น	เลมิด
ที่นี่	เขียนเป็น	ทินี่
มิได้	เขียนเป็น	หมี่ได้
ข้าว	เขียนเป็น	เท้
ชาวบ้าน	เขียนเป็น	เซบ้าน
บังเกิด	เขียนเป็น	บั้งเกิด
เหมือน	เขียนเป็น	เหม็อน

รูปอักษรที่สะกดกับสระ ไอ โอ ยังไม่มีกฎเกณฑ์ที่กำหนดว่า คำใดใช้กับสระ ไอ ไม่้มลาย คำใดใช้กับสระโอ ไม่้มวน จึงพบว่า คำเดียวกันมีการใช้สระแตกต่างกันในหนังสือเล่มเดียวกัน และบางทีก็มีอักษร ย ตามหลังด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ไฟ	เขียนเป็น	ไฟ ไฝ ไฝย
มีใน	เขียนเป็น	มีไนย มีนอย
อาศัย	เขียนเป็น	ฮาไกรย

นอกจากนั้น ยังมีรูปอักษรบางตัวเมื่อสะกดคำแล้วมีอักษร ว, นี, ห ตามหลัง สันนิษฐานว่า ผู้เขียนเติมเข้ามาตามเสียงที่ได้ยิน เนื่องจากผู้พูดเคี้ยวหมากอยู่ด้วยขณะพูด จึงต้องห่อลิ้นกันไม่ให้หมากหลุดจากปาก เสียงที่ตั้งออกมาจึงเพี้ยนไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฤทธิ	เขียนเป็น	วิทธีว
สนุก , สำนัก	เขียนเป็น	สนุกนึ สำนักนึ
ที่ , บ่าเรอ	เขียนเป็น	ทิว บ่าเรอห

รูปอักษรเมื่อใช้กับไม้หันอากาศ บางทีพบว่า เปลี่ยนไปใช้ตัวสะกดซ้อน ๒ ตัวแทนเครื่องหมาย ดังตัวอย่าง

ฉกรรจ์	เขียนเป็น	ฉกรรร , สกัณ , สกรรร
หัวหมื่น หัวพัน	เขียนเป็น	หัวหมื่น , หัวพัน

ถ้ามิฟัง เขียนเป็น **ถ้ามี่ฟัง**

รูปอักษรเมื่อใช้กับวรรณยุกต์ เอก โท หรือไม้ไต่คู้ บางทีเขียนตามเสียงโดยไม่ใช้ ห นำ และบางที่ใช้ ห นำเพิ่มเข้ามาก็มี ตัวอย่างเช่น

ลูกหนี้	เขียนเป็น	ลูกหนี
กู้หนี้	เขียนเป็น	กูนี
ดื่มเหล้า	เขียนเป็น	ดื่มเล้า
อนึ่ง	เขียนเป็น	อหนึ้ง , อนึ่ง

รูปอักษรที่สะกดคำด้วย น และมี ล ตาม บางทีเขียน ล ตัวเดียวโดยให้ซ้อน ๒ ครั้ง ตัวอย่างเช่น

คนละส่วน	เขียนเป็น	คลลส่วน
วันละ	เขียนเป็น	वलละ , วล

นอกจากนี้ ยังมีคำพิเศษที่เขียนขึ้นในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

- เต็มสระ อี ที่ท้ายคำ เช่น คำว่า ปราบกฎ เขียนเป็น **ปรทกฎ**
- ใช้สระ ฤ ฦ สะกดคำ เช่น คำว่า หรือ เขียนเป็น **ทฤ**
- น้ำลึก เขียนเป็น **น้ำฤก**
- คำ กรุณา เขียนเป็น **กรรรณา , กรรรณา**
- คำ กรรม เขียนเป็น **กัม , กัม**
- คำ ธรรม เขียนเป็น **รัม , ธรรม**
- คำ มหานที เขียนเป็น **มหานที**

๕. วันเดือนปีที่ชำระพระไอยการฉบับต่างๆ แล้วเสร็จ*

สำหรับรายละเอียดของวันเดือนปีที่ชำระพระไอยการฉบับต่างๆ แล้วเสร็จตามที่
อัครราชบัณฑิตยสถานได้ไว้ในหน้าบานพระเนกของพระไอยการฉบับนั้น ๆ ซึ่งเป็นวันทางจันทรคติ
เมื่อเทียบเป็นวันทางสุริยคติจะเป็นดังนี้

พระทำนูน

วันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.
๒๓๔๘

พระธรรมศาสตร์

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๕ กันยายน
พ.ศ. ๒๓๔๘

หลักอินทภาษ

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๕ กันยายน
พ.ศ. ๒๓๔๘

วิเวทดำตี

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๕ กันยายน
พ.ศ. ๒๓๔๘

พระไอยการลักษณรပ်ฟอง

วันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.
๒๓๔๘

พระไอยการกู่นี้

วันศุกร์ เดือน ๑๐ แรม ๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๑๓ กันยายน
พ.ศ. ๒๓๔๘

---

* ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ราชบัณฑิต, กรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการชำระและ
ศึกษากฎหมายไทยโบราณ

มรดก

วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๗ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ.

๒๓๔๘

พระอายุการลักษณะอุธร

วันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๑๐ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.

๒๓๔๘

ลักษณะตระลาการ

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ.

๒๓๔๘

พระไอยการลักษณะ | | | |------|---| | ฉัว | } | | เมีย | |

วันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.

๒๓๔๘

พระไอยการลักษณะภยาน

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๐ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ.

๒๓๔๘

พระไอยการลักษณะโจร

วันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.

๒๓๔๘

พระไอยการลักษณา | | | | |---------|---|-------------| | ลูกเมีย | } | ท่านบานผแนก | | ผู้คน | | |

วันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ.

๒๓๔๘

พระไอยการทาส

วันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร มีความเห็นว่า ถ้าเป็นวันเสาร์ จะต้องเป็น เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ จะตรงกับวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ แต่ถ้าเป็น เดือน ๑๑ แรม ๕ ค่ำ จะเป็นวันอาทิตย์ ซึ่งจะตรงกับวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘

พระไอยการกระบดศึก

วันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘

กฎพระสงฆ์

วันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘

พระราชบัญญัติ

วันศุกร์ เดือน ๑ ขึ้น ๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

นาทหารหัวเมือง

วันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร มีความเห็นว่า ควรเป็น วันอาทิตย์ เดือน ๑ ขึ้น ๓ ค่ำ ซึ่งจะตรงกับวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

ลักษณะพิสูท }
                  ดำนํ้า }
                  ลุยเพลิง }

วันอาทิตย์ เดือน ๑ ขึ้น ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

กฎมณเฑียรบาล

วันจันทร์ เดือน ๑ ขึ้น ๔ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

ตำแหน่งนาพลเรือน

วันพุธ เดือน ๑ ขึ้น ๖ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

พระอายุการอาชญาหลวง

วันพฤหัสบดี เดือน ๑ ขึ้น ๗ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

พระอายุการเบตเสรจ

วันศุกร์ เดือน ๑ ขึ้น ๘ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

กฎ ๓๖ ข้อ

วันศุกร์ เดือน ๑ ขึ้น ๘ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

พระราชกำหนดใหม่

วันศุกร์ เดือน ๑ ขึ้น ๘ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๘

พระราชกำหนดเก่า

วันศุกร์ เดือน ๑ แรม ๗ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๗ ตรงกับ วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๘

พระไอยการพรมศักดิ์

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๙

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร มีความเห็นว่า ถ้าเป็นวันพฤหัสบดี จะต้องเป็น เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ จะตรงกับวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๐ แต่ถ้าเป็น เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จะเป็นวันศุกร์ ซึ่งจะตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๐

พระอัญญาภิธานินิตศาสตร์ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช*

กฤษฎา บุญยสมิต**

๑. ปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี

เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จกรีธาทัพมาถึงพระนคร เพื่อปราบจลาจลในกรุงธนบุรี และได้รับอัญเชิญขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี ขณะมีพระชนมพรรษา ๔๖ พรรษา ต่อมาได้ทรงประกอบพระราชพิธีปราบดาภิเษกเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๕ และทรงสถาปนาพระราชวงศ์จักรีขึ้นตามโบราณราชประเพณี ซึ่งนับเป็นพระราชวงศ์กษัตริย์ลำดับที่ ๔ ของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงแสดงพระราชพระนิธานอันแน่วแน่ในการครองแผ่นดินดังปรากฏในพระราชนิพนธ์กลอนนิราศรบพม่าที่ท่าดินแดงของพระองค์ ซึ่งมีเนื้อความตอนหนึ่งเป็นที่จับใจชาวไทยทุกคนมาช้านานแล้ว ดังนี้

ตั้งใจจะอุปถัมภก

ยอยกพระพุทธศาสนา

จะป้องกันขอบขันฑสีมา

รักษาประชาชนแลมนตรี

*บทความนี้ปรับปรุงจากงานวิจัยในโครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส (ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร) “กฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก” ในความสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, การอ้างถึงตัวบทกฎหมายในกฎหมายตราสามดวง ยึดถือตามต้นฉบับ สมุดไทย **ฉบับหลวง**, สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, (อักขรวิธีตามต้นฉบับ) ในการอธิบายกฎหมายเก่าจะใช้อักขรวิธีปัจจุบันเว้นแต่การอ้างชื่อกฎหมายฉบับต่าง ๆ จะยึดถือตามต้นฉบับ

**อัยการพิเศษฝ่ายสัญญาและหารือ ๓ สำนักงานอัยการสูงสุด, รองประธานกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ ราชบัณฑิตยสถาน.

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ทั้งปวงตลอดพระชนมชีพเพื่อทำนุบำรุงบ้านเมืองที่ยังบอบช้ำ เสียหายยับเยินมาแต่ครั้งเสีย กรุงศรีอยุธยาแก่พม่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ตลอดจนนำพาบ้านเมืองให้ผ่านพ้นภัยอันตรายจาก อริราชศัตรูในศึกใหญ่ในวัยผู้คนที่สนในศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ย่อม ประจักษ์แก่ใจว่าความมั่นคงของชาติไทยที่มีได้ตลอดจนถึงวันนี้ เกิดขึ้นได้เพราะมีรากฐาน มาจากพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นแน่แท้

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงมีพระนามเดิมว่า ดั่ง หรือ ทองดั่ง เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีมะโรง จุลศักราช ๑๐๙๘ ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๗๙ ที่กรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕-๒๓๐๑) สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกมีนามว่า ทองดี สมเด็จพระมหาชนนีมีนามว่า ดาวเรือง (หยก) เป็นบุตรของเศรษฐีชาวจีน เมื่อนับย้อนขึ้นไปตาม ลำดับ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกทรงสืบเชื้อสายมาจากเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) บุตร ของเจ้าแม่วัดดุสิต ซึ่งเป็นหม่อมเจ้าหญิงในราชินิกุลในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เป็นพระนมเอกและตั้งอยู่ในตำแหน่งพระพี่เลี้ยงในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้านารายณ์^๖ ซึ่งต่อมาก็คือสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์ลำดับที่ ๒๗ แห่งกรุงศรีอยุธยา

ขณะที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ดำรงตำแหน่งเป็นพระอัครสุนทรเสมียนตราในกรมมหาดไทย^๗ ท่านตั้งนิวาสถานอยู่ ภายในกำแพงพระนครกรุงศรีอยุธยา ใกล้พระอารามวัดบรมพุททาวาสน์คือวัดกระเบื้องเคลือบ ซึ่งเป็นพระอารามของสมเด็จพระเพทราชาทรงสร้างลงในบ้านเดิมของพระองค์ ต่อมาย้ายไปอยู่บ้านสมเด็จพระมหาชนนีภายในกำแพง พระนครหลังป้อมเพชร ทรงสร้าง วัดสุวรรณดาราราม^๘

---

^๖ หม่อมราชวงศ์ดาบทิพย์ จามรมาน ผู้รวบรวม. **พระบรมราชจักรีวงศ์** (ลำดับปฐมวงศ์และคำอธิบาย, เรื่องปฐมวงศ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว), (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สยามรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๒.

^๗ หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๕), ตอนพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชระบุว่า “...พระอัครสุนทร (ทองดี) ข้าราชการกรมอาลักษณ์...”

^๘ **พระบรมราชจักรีวงศ์**, อ้างแล้ว, หน้า ๓.

เซอร์จอห์น เบาว์ริง บันทึกไว้ว่าได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขอให้โปรดเกล้าฯ พระราชทานประวัติของพระราชวงศ์และได้รับพระราชทานคำอธิบายดังต่อไปนี้

“...ในสมัยนั้น ต้นตระกูลผู้เป็นบิดาของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์แรก และเป็นปู่ของพระราชบิดาในพระเจ้าแผ่นดินองค์ปัจจุบัน (ตัวข้าพเจ้า) กับพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน (พระเชษฐาผู้ทรงล่วงลับไปแล้วของข้าพเจ้า) แห่งสยาม เป็นอภิชาติบุตรของตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเสนาบดีต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว ท่านได้ย้ายหลักแหล่งจากอยุธยา มาเพื่อความสุขของชีวิต และตั้งบ้านเรือนที่ ‘สะเกตุรัง’^๑ เป็นท่าเรือบนลำน้ำสายเล็กอันเป็นสาขาของแม่น้ำใหญ่ ตรงรอยต่อของราชอาณาจักรสยามตอนเหนือกับตอนใต้ ที่ประมาณละติจูด ๑๓ องศา ๑๕ ลิปดา ๓๐ พิลิปดา เหนือขึ้นไปเล็กน้อย กับลองติจูดที่ ๙๐ องศา ๙๐ ลิปดาตะวันออก ท่านผู้เป็นอภิชาติบุตรคนดังกล่าวได้ถือกำเนิดขึ้นที่นั่น และได้กลายเป็นผู้มีความชำนาญและความรู้ความสามารถในทางราชการ ท่านได้ออกจาก ‘สะเกตุรัง’^๒ ไปยังอยุธยา ที่ซึ่งได้รับคำแนะนำให้เข้ารับราชการและได้สมรสกับบิดารัฐปวงามของครอบครัวคหบดีจีนที่ร่ำรวยที่สุดในย่านที่อยู่อาศัยของชาวจีนภายในกำแพงเมืองตรงมุมด้านตะวันออกเฉียงใต้ของอยุธยา และได้กลายเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าแผ่นดิน...”^๓

เมื่อเสวยกรุงศรีอยุธยาในปีกุน จุลศักราช ๑๑๒๙ (พ.ศ. ๒๓๑๐) สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกได้อพยพหลบหนีพม่าไปอยู่ที่เมืองพิษณุโลก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

^๑ ปัจจุบันคือ ตำบลสะแกกรัง อำเภอเมืองฯ จังหวัดอุทัยธานี

^๒ อ่างแล้ว

^๓ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกัณฐิกา ศรีอุดม, บรรณาธิการ, ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม ๑ ของเซอร์จอห์น เบาว์ริง, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๘๘.

“...เมื่อเวลาพม่าเข้าล้อมกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยาเวลาที่สุคนธ์นั้น สมเด็จพระบรมมหาราชเจ้าเจ้าฟ้าอู่ทุมพร กรมขุนพรพินิต เมื่ออายุครบ ๒๑ พรรษา ได้เสด็จทรงผนวช ณ วัดมหาธาตุ เป็นเวลา ๑ พรรษา หลังจากทรงลาผนวชแล้วกลับเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงอีกครั้ง ครั้นพระชนมายุได้ ๒๕ พรรษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุริยาศน์อมรินทร์ (พ.ศ. ๒๓๐๑-๒๓๑๐) พระมหากษัตริย์ลำดับสุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็นหลวงยกกระบัตรออกไปรับราชการที่เมืองราชบุรี”

สำหรับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

“...พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนั้น เมื่อครั้งกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยาหาได้ทำราชการในหลวงไม่^๒ เพราะเสด็จไปอยู่กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีตามลัทธิพม่า โดยนัยที่กล่าวมาแล้วแต่หนหลัง เป็นแต่เข้าเฝ้าบอกรับราชการในพระองค์เจ้าอาทิตย์ซึ่งเป็นพระเจ้าหลานเธอ ในพระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกราชาธิราชเป็นเอารสของกรมพระราชวังในแผ่นดินนั้น ครั้นเมื่อแผ่นดินสุริยาศน์อมรินทรได้เป็นพระองค์เจ้า โปรดปรานในพระเจ้าแผ่นดินมีผู้นิยมนับถือมาก ครั้นมาถึงแผ่นดินกรุงธนบุรีได้ทรงทำราชการในตำแหน่งพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา แล้วเลื่อนที่เป็นพระยาอนุชิตชาญไชย แล้วเลื่อนต่อไปเป็นเจ้าพระยาอมรินทร เสนาบดีในกรม

^๑ พระบรมราชจักรีวงศ์ฯ อ่างแล้ว, หน้า ๕.

^๒ หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุพระราชพิธีสมมงคลฯ, ตอนพระราชประวัติฯ ระบุว่า “เมื่อทรงเจริญชันษา ทรงเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระเจ้าเจ้าฟ้าอู่ทุมพร กรมขุนพรพินิต เมื่ออายุครบ ๒๑ พรรษา ได้เสด็จทรงผนวช ณ วัดมหาธาตุ เป็นเวลา ๑ พรรษา หลังจากทรงลาผนวชแล้วกลับเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงอีกครั้ง ครั้นพระชนมายุได้ ๒๕ พรรษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุริยาศน์อมรินทร์ (พ.ศ. ๒๓๐๑-๒๓๑๐) พระมหากษัตริย์ลำดับสุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเป็นหลวงยกกระบัตรออกไปรับราชการที่เมืองราชบุรี”

พระนครบาลแล้ว จึงได้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศ์สมุหนายกเอกอุ ได้เป็นแม่ทัพทำการสงครามกับพม่าแลเขมรแลลาว มีความชอบได้ราชการมากหลายครั้ง ภายหลังจึงได้เลื่อนที่ไปนสมเด็จ เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก พิกุลมहिมา ทูคนคราระอาเดช ฯ ..มีเครื่องทองต่าง ๆ เปนเครื่องยศเสมอเจ้าต่างกรม เมื่อปีกุญเอกศก จุลศักราช ๑๑๔๑*...”^๑

ข้อเท็จจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมานี้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนั้นเมื่อก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรีทรงสืบเชื้อสายมาจากขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และพระองค์เองทรงแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถรอบด้าน ดังจะเห็นได้ว่าทรงดำรงตำแหน่งราชการสำคัญต่าง ๆ และเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นมาโดยลำดับในเวลาอันรวดเร็ว กล่าวคือเมื่อจุลศักราช ๑๑๒๙ (พ.ศ. ๒๓๑๐) ขณะพระชนมายุ ๓๑ พรรษา ทรงดำรงตำแหน่งยกกระบัตรเมืองราชบุรี เมื่อมารับราชการในแผ่นดินกรุงธนบุรีก็ได้ทรงดำรงตำแหน่งแรกเป็นพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวาซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญ คือเป็นหนึ่งในแปดตำรวจ และได้รับสถาปนาบรรดาศักดิ์สูงขึ้นตามลำดับ กล่าวคือเลื่อนเป็นพระยาอนุชิตชาญไชย แล้วเลื่อนเป็นเจ้าพระยายมราชใน พ.ศ. ๒๓๑๓ และทรงทำหน้าที่สมุหนายก ในปีต่อมาทรงสถาปนาเป็นเจ้าพระยาจักรี ที่สมุหนายก และท้ายที่สุดทรงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าทรงมีอำนาจสูงสุดรองลงมาจากพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น

๒. พระปรีชาสามารถก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ

ก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ตำแหน่งหน้าที่ราชการต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงดำรง และปฏิบัติหน้าที่มาจริงอันเห็นผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นตำแหน่งหน้าที่ราชการที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญอย่างยอดเยี่ยมในทางนิติศาสตร์เป็นรากฐานหรือเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้รัฐธรรมาภิบาลนโยบายดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย เกิดความสงบสุขแก่ประชาชนและนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศ ในยามสงครามสามารถปราบปรามหมู่ปัจเจกมิตรได้อย่างเด็ดขาดและ

* หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุพระราชพิธีสมมงคัลฯ, ตอนพระราชประวัติฯ ระบุว่า สถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๙

^๑ พระบรมราชจักรีวงศ์ฯ, อ้างแล้ว, หน้า ๙.

ราบคาบ หากจะได้ศึกษาจากร่องรอยที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงซึ่งส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จะพบบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่หลายประการตามตำแหน่งราชการต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงปฏิบัติมาแล้วด้วยพระองค์เองก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี ซึ่งผู้เขียนขอให้พิจารณาตำแหน่งหน้าที่ที่น่าจะเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งต่อพระอัจฉริยภาพด้านนิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในเวลาต่อมา คือ ยกกระบัตร์^๑ และสมุหนายก

อำนาจหน้าที่ของยกกระบัตร์

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงดำรงตำแหน่งยกกระบัตร์เมืองราชบุรี ตำแหน่ง “ยกกระบัตร์” หรือ “ยกกระบัตร์” หรือ “ยกกระบัตร์” นี้เป็นตำแหน่งราชการสำคัญตำแหน่งหนึ่งในการปกครองของไทยโบราณที่มีมาแต่ดั้งเดิม ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ต้องมีพร้อมทั้งชาติวุฒิ คือเป็นผู้มีตระกูลและคุณวุฒิ คือต้องมีความรอบรู้ทั้งในด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ตลอดจนขนบธรรมเนียมปฏิบัติทางราชการเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่พระเจ้าแผ่นดินไว้วางพระราชหฤทัย มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายประการทั้งที่เป็นบทกฎหมายเก่า และจดหมายเหตุของชาวต่างชาติที่เข้ามาในราชอาณาจักรสยามในสมัยต่าง ๆ กล่าวถึงยกกระบัตร์ไว้ ดังนี้

ซิมง เดอ ลาลูแบร์ (Simon de La Loubère) ราชทูตฝรั่งเศสซึ่งเดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้บันทึกไว้ในจดหมายเหตุลาลูแบร์ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงยกกระบัตร์ว่า

“ออกพระยกบัตร์ (Oc-Pra Jockebatest) เป็นทำนองอัยการแผ่นดิน และมีหน้าที่สอดแนมความเคลื่อนไหวของเจ้าเมืองเป็นที่ตั้ง ตำแหน่งนี้ไม่สืบทายาทถึงบุตร ในหลวงทรงแต่งตั้งจากบุคคลที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัย...หากคำพิพากษานั้นมีอาการว่า ไม่เป็นไปตามยุติธรรมไซ้ ก็เป็นหน้าที่ของยกกระบัตร์หรืออัยการแผ่นดินจะบอกกล่าวเตือนให้ศาลทราบไว้...”^๒

^๑ คำว่า “ยกกระบัตร์” นี้ตามพระอัยการอาชญาหลวง ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ส่วนใหญ่ของตำแหน่งยกกระบัตร์จะเขียนเป็น “ยกกระบัตร์”

^๒ มร. เดอซ ลาลูแบร์, จดหมายเหตุลาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์, สันต์ ท. โกมลบุตร แปล, (พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๑๐), หน้า ๓๗๓.

กฎหมายของอยุธยาที่ได้มีการประกาศใช้ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๘๘๓-๑๙๑๒) ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของอินเดีย โดยผ่านมาทางมอญ ซึ่งเรียกว่า “คัมภีร์ธัมมสัทถัม” ลักษณะของบทกฎหมายแยกได้เป็นสองประเภท ประเภทแรกพระมหากษัตริย์ได้ตรากฎหมายต่าง ๆ ที่เป็นการสืบสาขา คดีโดยยึดมูลคดีตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นหลักนั้น เรียกว่า “พระราชศาสตร์”

ขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์ไทยแต่ละพระองค์ก็ได้ออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินตามความจำเป็นและเหมาะสม ซึ่งเป็นเรื่องนอกเหนือไปจากที่มีกำหนดไว้ในมูลคดีตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ รวมตลอดถึงการวินิจฉัยคดี ความต่าง ๆ รวบรวมเป็นกฎหมายของแผ่นดินอีกส่วนหนึ่ง เรียกว่า “พระราชนิติศาสตร์ หรือพระราชนิติคดี”

บทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายตราสามดวงที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ในตำแหน่ง ยกกระบัตรมีหลายบทหลายมาตรา ทั้งในกฎหมายที่เป็นส่วน “พระราชศาสตร์” และกฎหมายในส่วน “พระราชนิติศาสตร์ หรือพระราชนิติคดี” ดังนี้

พระอายุการอาชญาหลวง ซึ่งเป็นกฎหมายในส่วน “พระราชศาสตร์” ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๕ ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) มีตัวบทบางส่วนที่ระบุว่าตราขึ้น ในวันอาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะโรงโทศก (สอบทานจากปีนักษัตรที่ปรากฏศักราชนี้ ตรงกับวันทางสุริยคติคือวันที่ ๒๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๐๐๓ ซึ่งพบว่าปีศกไม่ตรงกับ เอกสารเพราะเป็นตรีศก)^๑ ซึ่งเป็นรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้มีบทบัญญัติถึงการ สรรหา แต่งตั้ง และอำนาจหน้าที่ ผู้ดำรงตำแหน่งยกกระบัตร ในภาพรวมไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมีความว่าพระราชวงษากราบบังคมทูลพระกรุณาว่าผู้เป็นยกกระบัตรแห่งเมืองทั้งหลาย คือ “เมืองศรีสัตนาไลย เมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร เมืองพิศณุโลกย์ เมืองไชยนาถบุรี แลเมืองนอกทั้งปวงภอเอาราชการได้”^๒ ต้องปฏิบัติราชการเท่าใด พระเจ้าอู่หัวจึงมีพระราชโองการตราเป็นกฎหมายไว้ ว่า

^๑ ภัคดีกุล รัตนา, “พระไอยการอาชญาหลวง : กฎหมายว่าด้วยความผิดต่อแผ่นดิน”, โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส (ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร) “กฎหมายตราสามดวง : ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก”.

^๒ เมืองในราชอาณาจักรสุโขทัยเหล่านี้ คงจะได้ผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ดำรงฐานะเมืองพญามหานครต้องถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของกรุงศรีอยุธยา

“ ถ้าพระпенเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งเจ้าเมืองประการใด ให้นาย**ยุกรบัตร** รู้ด้วย อนึ่งเมื่อเจ้าเมืองจะไปราชการสงครามใช้ ให้นาย**ยุกรบัตร** ไปด้วยเจ้าเมือง อนึ่งเจ้าเมืองใช้คนไปนอกด่านนอกทางไปราชการ อันใด เจ้าเมืองจะให้ไปค้าขายประเทศใดใดก็ดี อนึ่งเจ้าเมืองจะให้ สารพิไสยไปแห่งใด ๆ ก็ดี เขาให้สารพิไสยมาก็ดี ให้นาย**ยุกรบัตร** รู้ด้วย เจ้าเมือง อนึ่งผู้เป็น**ยุกรบัตร**จะไปถวายบังคม แก่สมเด็จพระบรมพิตร พระเจ้าอยู่หัวเมื่อใด ๆ ก็ดี อย่าให้เจ้าเมืองห้าม อนึ่งผู้พิจารณา ร้องฟ้องทุกขราช ความบ้านความเมืองละไว้ให้เนิ่นช้าให้ราษฎร เดือดร้อนนั้น ก็ให้ผู้เป็น**ยุกรบัตร**เอาคดีนั้น บอกแก่เจ้าเมือง อนึ่ง พระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกำหนดไว้ว่า เมื่อจถึงการพระราชพิธี การมโหรีสพเสกเข้าเฝ้าเข้า ให้เจ้าเมืองเอาพลไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลาย ออกเลี้ยงนอกเมืองโดยระบับแต่หลัง ก็ให้ผู้เป็น**ยุกรบัตร**ให้รู้เห็น ด้วย อนึ่งผู้เป็น**ยุกรบัตร**อย่าให้ต้องราชการอันมีในกระทรวงการ ทุกหมู่ กำหนดให้รู้แต่การอายุไว้แต่ต้นนั้น อนึ่งอายุัดการผู้เป็น **ยุกรบัตร**แห่งเจ้าเมืองนอกทุกแห่ง ให้แต่งคอยราษฎร ถ้าจะตั้ง **ยุกรบัตร**ให้ตั้งผู้มีตระกูลอันเป็นราชการ ภูษนบทำเนียมในเมืองหลวง ไป แลผู้เป็น**ยุกรบัตร**แลอย่าให้มีใจโลภ หลง อย่าเจรจามุสาวาท อำพราง อย่าเหนแก่ความสมเสณพุนพิโรธ แลเสียดข้อความ จงมีใจ กรุณาแก่ราษฎรคอยดูผิดแลชอบแห่งเจ้าเมือง อนึ่งกรมการเจ้าเมืองมี ที่ไป ให้นาย**ยุกรบัตร**ไปด้วยคอยผิดแลชอบ ถ้าเห็นคดีหมีชอบใช้ ให้ว่ากล่าวห้ามปรามให้รู้ ถ้าหมีฟังอันชอบนั้น ให้นาย**ยุกรบัตร**ไปทูล แต่พระเจ้าอยู่หัว อนึ่งราชการพระเจ้าอยู่หัว ทุกกระทรวงทบวงการ ใด ๆ ให้นาย**ยุกรบัตร**เลงดูให้รู้ว่าผิดแลชอบ ถ้าเห็นผิดก็ให้ว่าแก่ เจ้าเมืองแลกรมการ ให้ช่วยชำระคดีจงชอบ อนึ่งถ้างานณรงสงคราม ให้นาย**ยุกรบัตร**ดูผิดแลชอบ อนึ่งเขารำเรียนร้องฟ้องด้วยประการใด ๆ ให้นาย**ยุกรบัตร**ฟังผิดชอบ ท่านหมีให้นาย**ยุกรบัตร**เอาความธรรมาธิกร นครบาลมาพิจารณา ให้ว่ากล่าวกันตามพระธรรมนูญ อนึ่งราษฎร จร้องทุกข์ ก็ให้ร้องฟ้องแก่**ยุกรบัตร** ก็ให้นาย**ยุกรบัตร**เอาคดีอันเขมาร้อง ฟ้องนั้น ให้พิจารณาจงเป็นสัจเป็นธรรมให้เห็นผิดแลชอบ”

พระอัยการอาชูลวง บทนี้น่าจะถือได้ว่าเป็นบทมาตราหลักที่รวบรวม และแจกแจงอำนาจหน้าที่ทั้งหลายของยกกระบัตรไว้ และมีการขยายความอำนาจหน้าที่ของยกกระบัตรบางประการโดยละเอียดไว้ในพระอัยการและพระราชกำหนดต่าง ๆ ของกฎหมายตราสามดวง ดังจะกล่าวต่อไป

ใน**พระอัยการอาชูลวง**นี้เอง บางบทมาตรายังกำหนดให้ยกกระบัตร มีอำนาจหน้าที่ดูแลทรัพยากรอันมีค่าทางเศรษฐกิจของพระเจ้าอยู่หัวด้วย โดยเน้นความสำคัญไปที่ไม้ฝางซึ่งเป็นไม้มีค่าและเป็นสินค้าส่งออกสำคัญรวมทั้งใช้เป็นเครื่องราชบรรณาการแก่ต่างประเทศ พร้อมทั้งกำหนดโทษร้ายแรงถึงประหารชีวิตและริบราชบาตรต่อนายกองยกกระบัตรผู้กระทำการทุจริตไว้ด้วย ความว่า

“มาตราหนึ่ง ท่านใช้ให้เป็นนายกอง**ยกกระบัตร**ไปดูแลไม้ฤษนนานฤมาตงาช้างจันทแลไม้หอม ถ้าลักเอาของท่านไว้ก็ดี ขายเสียในกลางปากก็ดี ให้ทวนแล้วให้ใหม่จตุรคุณ ถ้าฝางแลสิ่งของมาถึงหน้าซึ่งแล้ว ลักขายลงสำเนา พิจารณาเปนสัจ ให้เอาฝางทำขานหย่างประจาน แล้วให้ปลงลงทวนด้วยลวดหนั่ง ๕๐ ทีแล้วเอาตัวลงหญ้าช้าง ถ้าฝางแลสิ่งของเข้าท้องพระคลังแล้วลักไปขายต่างเมือง ให้ตัดคอริบเรือนแล้วเอาบุตรพรรยาลงหญ้าช้าง ”

อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของยกกระบัตรตามพระอัยการและพระราชกำหนดอื่น ควรพิจารณาโดยจัดหมวดหมู่กิจการประเภทเดียวกันไว้ ดังนี้

อำนาจหน้าที่ในด้านการทหาร

พระอัยการอาชูลวง บทมาตรานี้ดังกล่าวนำมาแล้ว วรรคแรก และวรรคแปดกำหนดว่า “...อนึ่งเมื่อเจ้าเมืองจะไปราชการสงครามใช้ให้นาย**ยกกระบัตร**ไปด้วยเจ้าเมือง ...” และ “อนึ่งถ้างานณรงสงคราม ให้**ยกกระบัตร**รับผิดชอบ” ในกฎหมายฉบับอื่นมีการขยายความไว้ ดังนี้

ใน**พระไอยการกระบดศึก** ซึ่งเป็นกฎหมายในส่วน “พระราชศาสตร์” ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๗๙๖ (พ.ศ. ๑๙๗๗) ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) กำหนดว่าเมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จยาตราทัพไปในการสงคราม ยกกระบัตรทัพมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้ถืออาชญาศึกรับผิดชอบต่อไพร่พลทั้งปวงในกองทัพ ดังความว่า

“...ถ้าเสด็จโดยพยุห์บาตรยาตราทับ ไปการณรงสงครามนั้น ให้
ยุกระบัดทับแลปีก ^{ซ้าย} } ถือ อาชชาติ้อนพลทังปวง แลให้นายกอง
ขวา }
ยุกระบัดเกียกกายกองหน้าหลัง ปีก ^{ซ้าย} } แต่งขุนหมื่นต้อนพลจง
ขวา }
ทุกกอง แลให้แต่งลูกหลานอันไว้ใจได้นั้น ต้อนพลทังปวงหลัง
ยุกระบัดเป็นชนิด ”

นอกจากนี้ในพระไอยการกระบดศึก ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ยกกระบัตรให้
ตรวจสอบ บันทึกรักความดีความชอบ ความผิด ตลอดจนการลงโทษไพร่พลที่ละเมิดพระราช
อาชญาในการพระราชสงคราม หรือฝ่าฝืนคำสั่งในกองทัพในบางกรณี ดังนี้

“อนึ่งแลให้แต่งองครักษ์อันบันดาได้ประจำทับ ไว้ด้วยยุกระบัดในปี
ซ้าย } นั้น แลให้กฎหมายให้แก่ยุกระบัดในปี ^{ซ้าย} } แลขุนหมื่นบันดา
ขวา }
ถืออาชชาติ้อนพลทังปวงโดยพนักงาน ถ้าผู้ใดต้อรบด้วยราชศัตรู
มิพึงบังคับยอท้อในที่รบ ผันเพื่อนจากกระบวนทัพประการใดถ้ามี
บันดาคักดี แต่มา ๘๐๐ ลงมาถึงไพร่ใช้ โทษหนักเท่าใดให้ลงโทษ
โดยโทษานุโทษนั้น ถ้าบันดาคักดีมา ๑๐๐๐ หนึ่งขึ้นไปให้กุมเอาตัว
ไปส่งแก่นายกองยุกระบัดเกียกกาย ให้ลงโทษโดยโทษานุโทษนั้นแล
ให้เกียกกายบันดาถืออาชชาติ้อนพลกฎหมายเอาโทษนั้น ไปบอกแก่
นายกองแลยุกระบัดเกียกกาย ให้พิจารณาโดยโทษ แลเมื่อยุกระบัด
แลขุนหมื่นจะลงโทษผู้ผันเพื่อนในกลางสงครามนั้นถ้าแลผันเพื่อน
ลงมา ถึงข้างม้านายกอง ให้ลงโทษจงหนักเร่งต้อนเข้าให้รบ ถ้าแล
ถอยหลังลงมาจากนายทัพนายกอง ให้ลงโทษถึงสิ้นชีวิต ”

พระไอยการกระบดศึก ในความต่อมามีว่า

“แลเมื่อขุนหมื่นผู้ถืออาชชาติ้อนพลทังปวงจะลงโทษแก่ผู้เลมิด
พระราชอาชญาในการพระราชสงครามนั้น ถ้าแลโทษนั้นหนัก แล
จะถึงสิ้นชีวิต ให้ยุกระบัดลงโทษโดยโทษานุโทษ ถ้าแลเมื่อได้รบ
ด้วยราชศัตรู ผู้ใดได้ชนข้างได้ตะลุมบอน และมีบำเหน็จบ้านานก็ดี
เป็นใจอาชาราชการด้วยใจซาพิกักก็ดี แลมิได้เป็นใจอาชาราชการ
แลยอท้อ ในการราชสงครามด้วยประการใด แลจะลงโทษหนักก็ดี

ถึงสิ้นชีวิตรทกิติ ให้**ยุกระบัต**แลลูกหลาน นายกอง**ยุกระบัต**เกียกกาย กฎหมายเอาบำเหน็จแลโทษแลชื่อผู้เลมิดพระราชอาชญาในพระราชสงครามจงหมั้นคงโดยพนักงาน ครั้นเสร็จการแล้วให้อามาว่าแก่นายกองแล**ยุกระบัต**เกียกกาย โดยบำเหน็จแลโทษนั้น ครั้นแลราชสัตรีแตกฉานพ่ายแพ้แล้วใช้ ให้ติดตามเอานายกองนายทัพแลพลจงได้ ”

นอกจากนี้ มีความกำหนดให้ยกกระบัตร่วมตัดสินใจในการพิจารณาการตั้งค่ายศ ประศูรบ และการเข้าตีค่ายข้าศึกในเวลาที่เหมาะสมซึ่งเป็นหน้าที่ทำนองเสนาธิการ กองทัพ ดังความว่า

“อนึ่งถ้าราชสัตรีตั้งค่ายแลชุดคูอยู่เป็นอันมั่นคง ให้นายกองแล **ยุกระบัต**เกียกกายกองหน้าหลังปีก ^{ซ้าย} } แลทำวพญาพระหลวง _{ขวา} } หัวเมืองทั้งปวงพิภพक्षाเอาการนั้นเป็นประมาณ ให้ตกแต่งโดยการนั้น ถ้าแลเหนควรที่จะตีทัพข้าศึกให้แตกฉานในกลางคืนนั้นได้ก็ให้ตีทัพข้าศึกให้แตกฉานในกลางคืนนั้นจงได้ แล้วให้ส่งข่าวอย่าให้ขาด”

ยกกระบัตยังมีหน้าที่ในการรับจ่ายเกี่ยวกับการเกณฑ์กำลังรบ และในการกำหนดเป็นเกณฑ์ให้บำเหน็จรางวัลในการสงครามจากเล็กไปหาใหญ่ให้ยกกระบัตมีหน้าที่จดความชอบแจ้งมา ซึ่งต้องถือเป็นหน้าที่อันสำคัญมากเพราะการปูนบำเหน็จโดยไม่ชอบธรรมหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงย่อมมีผลต่อขวัญและกำลังใจของกำลังพลในกองทัพ ยามสงครามเป็นอย่างยิ่ง ดังความว่า

“อนึ่งถ้าแลจะเกณฑ์เอาคนไปจ่ายเท่าใด เมื่อทำออกเศดมากน้อยเท่าใด ให้เรียกเอาแก่**ยุกระบัต**ให้ครบตามเกณฑ์” และ “ ๑๖ มาตราหนึ่ง ถ้าการพระราชสงครามยกไปกิติ ข้าศึกยกมาถึงเมืองกิติ แลทำวพญา หัวเมืองมุขมนตรีเสนาโยธามาต ผู้เป็นนายกองนายทัพยกช้างม้ารีพล ตั้งดาบเสนเสโลป็นไฟนำไม้ธนูหอกทวน เปนปีกออกไปกลางแปลง แลนายกองนายทัพผู้ใดออกไปได้รบ แลมีไชยชำนะแก่ข้าศึก แลให้ **ยุกระบัต**ทับกฎหมายมา ได้ร่างวันเจียดทองเสื่อสะหนอบแลเปลี่ยนที่อื่นฝากลูกหลานให้เลี้ยงดูตามบำเหน็จ ถ้าผู้ใดชนช้างชนะนะบำเหน็จ หมวกทองเสื่อสะหนอบทอง ปลายแขนยกขึ้นถึงนา ๑๐๐๐๐ แล้วให้ ร่มชั้นทองคำนหมากทอง... ”

ในกฎหมายเทียบบาล ซึ่งเป็นกฎหมายในส่วนที่เป็น “พระราชนิติศาสตร์” ความตอนหนึ่ง กำหนดว่ายกกระบัตรมีอำนาจหน้าที่บันทึกความดีความชอบความผิดของเหล่าทหารในการสงคราม ความว่า

“ไยการพระราชสงคราม ยกไปศึกก็ตีข้าศึกมาถึงเมืองก็ดี แลทำพญาหัวเมืองมนตรีมุขเสนาโยธามาตผู้เป็นนายทัพนายกองยกช้าง ม้ารีพล พลตั้งดาบเขนเสโลโตมรบปืนไฟนำไม้ธนูหอกทวน เปนปีก ออกไปณกลางแปลงแลเปนนายกองออกไปก็ดี ได้รับแลมีไชยชำนะ แก่ข้าศึกแลให้ยกกระบัตตักกฎหมายความชอบมาได้รางวัลเจียดทอง เสื้อสนอบแลเปลี่ยนที่อื่น ฝ่ายลูกหลานให้เลี้ยงตามบำเหน็จ ถ้าผู้ใด ถอยแต่ชั่วเส้าหนึ่งลงอาชชาติดหัดดเท้า ทเวนรอบทับลูกหลาน อย่าเลี้ยงเมื่อหน้า”

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ บันทึกไว้ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงทำศึกสงครามในรัชสมัยของพระองค์นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อครั้งเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรสุนทร ได้โดยเสด็จไปในกระบวนทัพหลวง “...ไปทำสงครามกับพม่าข้าศึก ๔ ครั้ง คือ ไปต่อสู้ทัพหลวงพระเจ้าปะดุงที่ตำบลลาดหญ้า แขวงเมืองกาญจนบุรี เมื่อปีมะเส็งสัปดาห์ศก พ.ศ. ๒๓๒๘ ครั้ง ๑ ไปต่อสู้ทัพมหาอุปราช ที่ท่าดินแดงแขวงเมืองกาญจนบุรี เมื่อปีมะเมีย อัฐศก พ.ศ. ๒๓๒๙ ครั้ง ๑ ไปตีเมืองทวาย เมื่อปีชวดจัตวาศก พ.ศ. ๒๓๓๕ ครั้ง ๑ เสด็จยกกองทัพหลวงด้วยพระราชประสงค์จะไปตีเมืองอังวะ เมื่อปีฉลูเบญจศก พ.ศ. ๒๓๓๖ ครั้ง ๑...” เมื่อคราวไปตีเมืองทวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้เป็นตำแหน่งยกกระบัตตักด้วย^๑

อำนาจหน้าที่ในด้านการปกครอง

ตามพระราชกำหนดเก่าหลายฉบับ ซึ่งเป็นกฎหมายในส่วน “พระราชนิติศาสตร์” กำหนดว่าในหัวเมืองยกกระบัตตักมีบทบาทร่วมกับผู้รักษาเมือง ผู้รั้ง และกรรมการเมือง ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองด้วย เช่น การป้องกันปราบปรามจับกุมผู้ที่ประพฤติตนเป็นผู้มีอิทธิพลยกพวกพ้องจำนวนมากเข้าวิวาทตีดาฆ่าฟันกันดังปรากฏใน

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒, (กรุงเทพฯ : หจก. ไอดีเอสแควร์, ๒๕๔๖), หน้า ๓-๔.

พระราชกำหนดเกล้า ฉบับที่ ๔๙ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๑๐ (พ.ศ. ๒๒๙๑) ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ความว่า

“...ถ้าเจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ไปในสถานทางบกทางเรือแห่งใดภบคนมีชื่อคุมพวกเกิดวิวาทตีดาฆ่าฟันกันเป็นอันมาก ให้หยุดอยู่ให้บ่าวไพร่สมกำลังซึ่งไปด้วยนั้น จับกุมเอาตัวพวกทั้งสองข้างให้ได้จงสิ้น ถ้าเหลือกำลังให้บอกชาวบ้านชาวเรือให้ช่วยกันจับกุมเอาตัวจงได้ เพื่อว่ามีให้นาพระราชราษฎรไพร่พลเมืองทำจุลาจลในแผ่นดิน ถ้าหัวเมืองให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งปลัดยุติกรมการเอาตัวถามให้รู้เหตุวิวาทกันด้วยเนื้อความสิ่งใด แล้วให้บอกหนังสือส่งตัวเข้ามายังลูกขุนณาลา ถ้าในกรุงเทพมหานครจับส่งกรมพระนครบาล ให้สืบเอาพวกเพื่อนจงสิ้นมาลงโทษโดยอาชญาหลวง ถ้าผู้ใดมิได้เป็นใจแก่ราชการแผ่นดินไม่จับกุม จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ...”

ในเทศกาลพระราชพิธีตรุษสารท ข้าราชการทั้งปวงต้องมีรูปเทียนข้าวตอกดอกไม้มาบูชากราบถวายบังคมรับน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือที่เรียกกันว่าพิธีถือน้ำ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ที่ฝ่าฝืนโดยไม่มีเหตุอันควรถือเป็นโทษกบฏ ในหัวเมืองยกกระบัตรมีหน้าที่ตรวจตราบัญชีรายชื่อผู้ที่ต้องมาเข้าพิธีถือน้ำดังกล่าว และสอบสวนผู้ที่อ้างเหตุจำเป็นในการไม่มาร่วมพิธีว่าเป็นความจริงดังอ้างหรือไม่ และจับกุมส่งตัวผู้ฝ่าฝืนมาลงโทษยังเมืองหลวงด้วย ดังปรากฏตามพระราชกำหนดเกล้า ฉบับที่ ๕๘ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๙๓ (พ.ศ. ๒๒๗๔) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ความว่า

“...แลฝ่ายข้างผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการพระหลวงขุนหมื่นนายที่นายส่วยสาอากรอนปากใต้ฝ่ายเหนือนั้น ครั้นถึงเทศกาลพระราชพิธีตรุษสารทให้มีรูปเทียนข้าวตอกดอกไม้เป็นเครื่องบูชาไปพร้อมกันรับน้ำพระพิพัฒน์จากณะวัดวาอารามใหญ่ ซึ่งเป็นตำแหน่งเคยรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์จานั้นเป็นพนักงานขุนยุติกรมการได้บาดหมายตรวจตราเอาบาปชียตามโบราณราชประเพณีแต่ก่อนมา ถ้าผู้ป่วยเจ็บหนักพันกำลังที่จะแบกจะหามมาได้แลมีผู้กะเกณฑ์ไปราชการไกลกลับมา มีทันชั้นสูงทสัสสมคัมโทษให้ตรวจตราเอาตัวตามบาปชียแต่เข้าในเที่ยงถ้าพ้นเที่ยงแลผู้ใดขาดมิได้มากราบถวายบังคมพระราชอุทิศรับ

น้ำพระพิทส์จจา จเอาตัวผู้้นั้นเปนโทษเท่าโทษกระบตตามพระไอยการ
ถ้าหัวเมืองให้ยกกระบัตร์เอาตัวมาถามบอกสงตัวเข้ามายังลูกขุนณ
ศาลาถ้าในกรุงเทพพระมหานครให้กรมวังเอาตัวมาถามเนื้อความ
บังคมทูลพระกรุณาจเอาตัวเปนโทษตามโทษานุโทษ...”

อำนาจหน้าที่ในด้านการยุติธรรม

ยกกระบัตร์มีอำนาจหน้าที่หลายประการในด้านการศาลและการยุติธรรม อาจ
จำแนกได้ ดังนี้

๑. ในการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับคนต่างประเทศ ปราบฏตามพระธรรมนูญก่อน
แรก ซึ่งเป็นกฎหมายส่วนพระราชศาสตร์ที่เกี่ยวกับเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาล
ต่าง ๆ ในบทที่ ๗ กำหนดให้คดีที่คนไทยก็ดีคนต่างประเทศก็ดีพิพาทกับคนต่างประเทศที่
เกิดเหตุในหัวเมือง เป็นอำนาจหน้าที่ของยกกระบัตร์^๑ ความว่า

“๗ อนึ่งมีพระธรรมนูญไว้ว่า ถ้าชาวกรุงก็ดีต่างประเทษก็ดีหาพิพาท
คดีถ้อยความแก่ฝารังอังกฤษวิลันดาแขกประเทษแขกความมะลายู
มัมกะสันญวนจีนซึ่งเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารใช้เป็นตระทรวง
ขุนพิณิจไจราชปลัดได้พิจารณาว่ากล่าวถ้าหัวเมืองยกกระบัตร์ได้
พิจารณา...”

๒. ในการดำเนินคดีในศาลต่าง ๆ ยกกระบัตร์มีบทบาทในกระบวนการพิจารณาหลาย
ประการ จะได้พิจารณาจากพระอัยการต่าง ๆ ที่เป็นกฎหมายในส่วน “พระราชศาสตร์”
ก่อน ดังนี้

---

^๑ การยุติธรรมไทยก่อนปฏิรูปกฎหมายและการศาลในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
นั้น มิได้แบ่งแยกคดีพิพาทเป็นคดีอาญา คดีแพ่ง หรือคดีปกครองดังเช่นปัจจุบัน น่าสนใจว่าคดีที่คนต่าง
ประเทศที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เช่น การเข้ามาตั้งสถานการค้า การตั้งหลักแหล่ง หรือการ
ประกอบกิจการอย่างใด ๆ ต้องหาว่ากระทำผิดเป็นคดีพิพาทกับคนไทยก็ดี กับคนต่างประเทศด้วยกันก็ดี
การดำเนินคดีเป็นบทบาทของยกกระบัตร์มาแต่โบราณแล้ว ร่องรอยนี้ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันตามพระ
ราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่กำหนดให้อัยการสูงสุด หรือผู้
ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย เป็นผู้ประสานงานกลางในการให้ความช่วยเหลือ หรือขอความช่วยเหลือจาก
ต่างประเทศ ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้อง ริบทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่น ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาระหว่างประเทศ

๑) ยกกระบัตรต้องทำหน้าที่ขับไล่พวกพ้องของคู่ความที่ทำการก่อวณแก่งพยานในคดีเพื่อให้หลงลืมเรื่องราวที่ต้องให้การต่อตระลาการไปให้พ้น ดังปรากฏตาม **พระไอยการลักษณะรับฟ้อง** ลักษณะตัดพยาน มาตรา ๕ ซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๖ ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ความว่า

“๕ มาตราหนึ่ง ผู้มีอรรถคะตึนนำกระลาการไปเผชิญพยาน โดยอ้างพยานออกมาถึงสำนักที่ควรแล้ว ...พวกพ้องมันผู้มีคะตึซึ่งไปด้วยทั้งสองฝ่าย บอกข้อความว่ากล่าวแก่พยานประการใด เมื่อพยานยังมีได้สาบานตัวก็ตีได้สาบานตัวแล้วให้การอยู่ก็ตี ท่านว่ามันแก่งจะให้พยานหลงลืม ให้ยกกระบัตรความไสศอก มันผู้ว่าแลขับพวกพ้องเสียให้พ้น อย่าให้อยู่ใกล้พยาน ๆ จะได้ลำบากหาว่ากล่าวแต่ที่อื่นจริง...”

๒) การพิจารณาคดีของศาลไทยในสมัยโบราณ เมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ควรจะทำมาทั้งหมดแล้ว แต่ปรากฏว่าคดีดังกล่าวขาดทั้งประจักษ์พยาน พยานแวดล้อม และพยานหลักฐานอื่น ๆ ไม่อาจค้นหาความจริงได้ กฎหมายจึงยอมให้ใช้วิธีต่อ

พิสูจน์ ตาม**ลักษณะพิสูท**

} ตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๙ ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี
} ดำเนินน้ำ
} ลุยเพลิง

ที่ ๑ (อุททอง) ซึ่งถือเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะหาเกณฑ์ตัดสินข้อแพ้ชนะในระหว่างคู่ความ โดยยึดถือปรากฏการณ์เหนือหรือเกินเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติเป็นตัวชี้วัดมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ล้วงตะกั่ว ๒. สาบาน ๓. ลุยเพลิงด้วยกัน ๔. ดำน้ำด้วยกัน ๕. ว่ายขึ้นน้ำแข่งกัน^๑ ๖. ว่ายข้ามปากแข่งกัน ๗. จุดเทียนคนละเล่ม ดูว่าเทียนฝ่ายใดดับก่อนเป็นเกณฑ์แพ้ชนะกัน

ลักษณะพิสูท

} มาตรา ๒ กำหนดให้ยกกระบัตรเป็นผู้รักษาเวลา
} ดำเนินน้ำ
} ลุยเพลิง

ในการต่อพิสูทดำเนินน้ำ ซึ่งคู่ความต้องดำเนินน้ำได้พ้นสามกัลป์ลมหายใจของยกกระบัตร ความว่า

“...เมื่อจะดำเนินน้ำตกแก่ทนายกรมยกกระบัตรกัลป์ ถ้าพ้น ๓ กัลป์

แล้วให้จัดตุ้มมงลงยก

} ขึ้นทั้งสองข้าง ถ้ากัลป์มิได้ผูก
} ใจท
} จำเลย

ขึ้นก่อนนั้น ก็ให้จัดตุ้มมงลงยกเอาผู้ชนะนั้นมา แล้วแลให้

^๑ หมายถึง “ว่ายทวนน้ำ”

กระลาการถามผู้แพ้ซึ่งผิดก่อน ให้รู้เหตุผลว่าเป็นอะไรจึงผิดขึ้นมา...”

นอกจากนี้ **ลักษณะพิสูท** **ดำเนิน** } มาตรา ๖ กำหนดให้ยกกระบัตรเป็นผู้
ลุยเพลิง

รักษาความยุติธรรมในการต่อพิสูทน์ตามเทียบ โดยควบคุมการต่อพิสูทน์ดังกล่าวให้เป็นไปโดยเรียบร้อย มิให้คู่ความและพวกพ้องของแต่ละฝ่ายโต้เถียงกัน ให้พินเทียบให้เท่ากัน นับเส้นด้ายใส่เทียบให้เท่ากัน เทียนผู้ใดดับก่อนเป็นฝ่ายแพ้คดี ความว่า

“...อนึ่งถ้าจะพิสูทตามเทียบ ให้ยกกระบัตรแลนายความทั้งสองแลนายสมุนให้หนึ่งด้วยกันดูผิดแลชอบ ให้หนึ่งอยู่อย่าให้ต่อเถียงกัน แลผู้ใดปากร้ายด่าก่อนผู้นั้นพิสูทเพราะสำนวนมันพร่องมันจึงแก่งใส่กลทอน ๆ ให้กดเอาคตีมันเปนแพถ้าเปิดไถดียบให้จดหมายไว้ ให้พินเทียบจงเท่ากัน ด้ายใส่นับเส้นให้เท่ากันให้ทำไม้ตั้งเทียบ เมื่อตามเทียบนั้นถ้าแมลงวันแลสิ่งใด ๆ จับเทียบข้างหนึ่งเทียบดับก็ตีดับเองก็ดี ให้เอาผู้นั้นเปนแพให้ใหม่ทวีคูณ ”

๓) **ลักษณะตระลาการ** ซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อยู่ทอง) เช่นกัน มาตรา ๔๖ กำหนดให้ยกกระบัตรซึ่งนั่งในศาลทุกกระทรวงความต้องทักท้วงคำพิพากษาที่มีชอบให้ทำการพิพากษาให้ถูกต้อง ถ้าเจ้ากรมผู้พิพากษาคดีมียินยอมให้รายงานไปยังมูลนายผู้แต่งตั้งยกกระบัตรนั้น ดังความว่า

“๔๖ มาตราหนึ่ง นายพะท่ามระงผู้เปนยกกระบัตรความนั่งในสารทุกกระทรวงแห่งใด ๆ ก็ดี ให้ฟังเจ้ากรมพิพากษาคดีอันใดจงเข้าใจอันรู้ผิดแลชอบ ถ้าเห็นว่ามีชอบใช้ให้ว่าแก่เจ้ากรมพิพากษาหาอันชอบคืน ถ้าแลเจ้ากรมมียินใช้ให้บอกแก่นายพญาบาลซึ่งให้ตนเปนยกกระบัตรนั้น...”

๔) **พระอาการลักษณะอุธร** ซึ่งตราขึ้นเมื่อมหาศักราช ๑๕๕๕ (พ.ศ. ๒๑๗๖) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง มาตรา ๗ และมาตรา ๑๖ กำหนดให้กรณีที่คุณความกล่าวหาตระลาการผู้พิจารณาตัดสินคดีเป็นเรื่องอาญาหรืออุทธรณ์ให้ยกกระบัตรมีหน้าที่พิจารณา ความว่า

“๗ มาตราหนึ่ง ถ้าคู่ความติงใจหา อาญา
อุธร } กรมการผู้เป็น
 ฎการการได้ถามให้ปะหลัดยกระบัดพิจารณา ถ้าคู่ความติง
 ใจหา อาญา
อุธร } ปะหลัดยกระบัด ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งพิจารณา
 ถ้ามิได้กระทำตามให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ ๖ สถาน” และ
 “อนึ่งหา อาญา
อุธร } ฎการการมิได้กล่าวโทษผู้รักษาเมือง
 บลัด } อย่าให้ส่ง ถ้าหา อาญา
อุธร } เสมียรผู้คุมขุนสานกรม
 ยกระบัด } การ ให้ฟ้องแก่ บลัด
ยกระบัด } ๗ มิรับให้ฟ้องแก่ผู้รักษาเมือง ๗
 มิรับ จึงให้เข้ามาฟ้องณะกรุง ฯ ..”

๕) ยกระบัดตรต้องทำหน้าที่สอบสวนและบันทึกปากคำของไพร่หรือทาสที่
 หลบหนีมูลนายซึ่งถูกจับได้ ดังปรากฏตาม**พระไอยการทาส** ตราขึ้นเมื่อมหาศักราช ๑๓๘๗
 (พ.ศ. ๒๐๐๘) ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ความว่า

“...คนนั้นหนีไปนาน แลเจ้าไพร่เจ้าทาสพบ...ถ้าพบในกลาง
 ถนนหนทางแลหาที่จะอายัดมิได้ ให้เอาคนนั้นไปยังฎการการ
 แลให้นาย**ยกระบัด**ตรฎการปากหลากคำไว้ แลคนนั้นยังรับว่าเป็น
 ทาสเป็นไพร่ใคร ๆ ก็ตีให้ตามมาว่าต่อกัน ส่วนตัวมันให้ใส่
 สังกะสีกับขรให้มันคง...”

๓. บทบาทของยกระบัดตรเกี่ยวกับการดำเนินคดีในศาลต่าง ๆ ยังมีปรากฏใน
 พระราชกำหนดเก่า ซึ่งเป็นกฎหมายในส่วน “พระราชนิติศาสตร์ หรือพระราชนิติคดี” อีก
 หลายฉบับ ดังนี้

๑) พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๒๑ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๘๔ (พ.ศ. ๒๒๖๕)
 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการลงโทษปรับใหม่ใน
 คดีความหัวเมืองของผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการและขุนหมื่นแขวงพันแขวง และนายอำเภอ
 มิให้ปรับใหม่ตามอำเภอใจ โดยกำหนดให้มีเมืองคู่ปรับเพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจ
 ในการปรับใหม่ซึ่งกันและกัน เช่นคดีความของเมืองแม่กลองต้องส่งไปให้กรมการเมือง
 ราชบุรีปรับ ในทางกลับกันคดีความของเมืองราชบุรีต้องส่งไปให้กรมการเมืองแม่กลองปรับ
 ในการนี้ยกระบัดตรมีหน้าที่ตรวจสอบให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการฯ ปฏิบัติให้ถูกต้องตาม
 กฎหมาย หากทำผิดไปจากกฎหมายกำหนดมีหน้าที่รายงานไปยังเมืองหลวง

๒) พระราชกำหนดเกล้า ฉบับที่ ๒๓ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๘๙ (พ.ศ. ๒๒๗๐) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเช่นกัน กำหนดอำนาจหน้าที่หลายประการของยกกระบัตรไว้ เช่น ให้ยกกระบัตรร่วมรู้เห็นเมื่อเจ้าเมืองพิพากษาคดีความ ร่วมกับเจ้าเมืองในการตรวจความถูกต้องของตราตำแหน่งต่าง ๆ ที่ส่งมาให้ดำเนินการเกี่ยวกับคดีความให้เป็นไปตามกฎหมาย ในการทำบัญชีข้างน้อยใหญ่แจ้งไปยังลูกขุน ณ ศาลา และหน้าที่อื่น ๆ

๓) พระราชกำหนดเกล้า ฉบับที่ ๔๗ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๙๕ (พ.ศ. ๒๒๗๖) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศกำหนดให้ยกกระบัตรทำหน้าที่สอดส่องดูแล (สอดแนม) ตระลาการในการพิจารณาคดีความให้เป็นไปตามกฎหมาย ตระลาการที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ยกกระบัตรต้องรายงานเป็นหนังสือไปยังลูกขุน ณ ศาลา หากยกกระบัตรทำบกพร่องต่อหน้าที่นี้ยกกระบัตรต้องมีโทษด้วย

๔) พระราชกำหนดเกล้า ฉบับที่ ๕๑ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๘๕ (พ.ศ. ๒๒๖๖) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ กำหนดให้ยกกระบัตรเมืองตรี เมืองจัตวา มีหน้าที่พิจารณาความที่โจทก์จำเลยติดใจกล่าวหาตระลาการ ๕) พระราชกำหนดเกล้า ฉบับที่ ๕๔ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๒๔ (พ.ศ. ๒๓๐๕) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุริยาศน์อมรินทร์ กำหนดไว้ทำนองเดียวกันว่า คดีความในหัวเมืองเมื่อกรมการเมืองผู้พิจารณาคดีทำผิด ให้ฟ้องแก่ปลัดยกกระบัตร

เซอร์จอห์น เบาว์ริง เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้บันทึกไว้ว่า

“การพิจารณาคดี หรือการนั่งบัลลังก์ของศาล ในทางปฏิบัติของสยาม ศาลสำคัญที่พิจารณาคดี คือศาลหลวง ศาลพระราชวงศ์และศาลเจ้าเมือง เจ้าเมืองคนหนึ่งจะออกนั่งไต่สวนคดีทุกวันที่หอนั่งในจวนที่พัก โดยมีผู้ช่วยหลายคน ได้แก่ปลัด หรือผู้ช่วยเจ้าเมือง ยกกระบัตร คล้ายกับอัยการของแผ่นดินคอยช่วยเจ้าเมือง มหาดไทย เจ้าหน้าที่บริหารของเจ้าเมือง ...”^๑

ความหมายของยกกระบัตรปัจจุบันให้ไว้ว่า “ยกบัตร [ยกกระบัตร] (โบ) น. ตำแหน่งเจ้าพนักงานเกี่ยวกับบรรณคดี ตรงกับ พนักงานอัยการ หรือ อัยการ ในปัจจุบัน, ยกกระบัตร หรือ พนักงานรักษาพระอัยการ ก็เรียก, เขียนเป็น ยกบัตร ก็มี.”

^๑ ราชอาณาจักรและราชรัฐสยาม ๑ ของ เซอร์จอห์น เบาว์ริง, อ้างแล้ว, หน้า ๑๗๓.

อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของยกกระบัตรที่กฎหมายกำหนดไว้ล้วนแต่มีส่วนสำคัญในการปกครอง การทหาร การต่างประเทศ การยุติธรรม และอื่น ๆ ตำแหน่งนี้จึงเป็นตำแหน่งที่กำหนดไว้เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับเจ้าเมือง ต้องทำงานต่างพระเนตรพระกรรณ ดังบทบัญญัติที่ว่า ยกกระบัตรจะมาเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวเมื่อใดก็ได้ เจ้าเมืองไม่มีสิทธิห้ามปราม โดยเฉพาะบทบัญญัติเกี่ยวกับการสรรหาและแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งยกกระบัตรจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับเจตนาของลาลูแบร์ดังกล่าวแล้ว และตามพระธรรมนูญ บทที่ ๒๓ กำหนดให้เจ้าพญาธรรมาธิบตีวิริยภักดีบดินทรเดโชไชยมไหสุริยาธิบตีรัตนมลเทียรบาลอัครมหาเสนาธิบตีอภัยพิริยบรรณภานุ กรมวัง ใช้ตราเทพดาซึ่งพระนนิการไปยังกรมการเมืองให้ตั้งขุนยกกระบัตรหัวเมืองโทหัวเมืองตรี เมืองจัตวา แลหัวเมืองเล็ก

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงตราพระราชกำหนดใหม่ฉบับที่ ๔๔ เมื่อจุลศักราช ๑๑๖๔ (พ.ศ. ๒๓๔๕) กำหนดหลักเกณฑ์การแต่งตั้งขุนนางตำแหน่งต่าง ๆ ในหัวเมืองว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใดและหน่วยงานใดบ้าง เช่น ตำแหน่งผู้รักษาเมือง ผู้รั้ง ปลัด หรือรองปลัดเมืองต่าง หากเป็นเมืองที่ขึ้นกับมหาไทย์ ให้มหาไทย์ตั้ง ถ้าเป็นเมืองขึ้นกับกลาโหม ให้กลาโหมตั้ง สำหรับตำแหน่งยกกระบัตร กำหนดให้เจ้าพนักงานกรมวังตั้ง ดังความว่า

“...แต่นี้สืบไปเมื่อนำ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าพเจ้าของ ฯ ผู้ซึ่งมีบำเหน็จความชอบ ไปรั้งเมืองครองเมืองเปนปลัดยุติกรมการเมือง...
กรมการเมือง...

ยกกระบัตร	} ให้เจ้าพนักงานกรมวัง ตั้ง... ”
วัง	
สุพมาตรา	
รองสุพมาตรา นายพทำมรง	

หลักฐานทั้งเจตนาเหตุของต่างชาติและตัวบทกฎหมายเก่าจึงฟังได้เป็นที่ยุติว่ายกกระบัตรเป็นตำแหน่งที่ส่วนกลาง (กรมวัง) แต่งตั้งออกไปทำหน้าที่ยังหัวเมืองต่าง ๆ ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ต้องประกอบด้วยชาติตระกูล รอบรู้ขนบธรรมเนียม และต้องเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยเนื่องจากภารกิจสำคัญคือ คอยดูผิดแลชอบแห่งเจ้าเมือง และอาจสรุปวิธีการแต่งตั้งและอำนาจหน้าที่ของยกกระบัตรได้ ดังนี้

๑. ตำแหน่งยกกระบัตรต้องแต่งตั้งจากบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด

๒. การปฏิบัติหน้าที่ของยกกระบัตรต้องมิจริยธรรมตามที่กฎหมายกำหนด
๓. ยกกระบัตรต้องร่วมรู้เห็นในราชการสำคัญของเจ้าเมือง ได้แก่
  - ๑) ราชการใด ๆ ที่พระเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งไว้ให้ปฏิบัติ
  - ๒) การไปราชการสงคราม
  - ๓) การใช้เจ้าหน้าที่ไปราชการนอกเขตอำนาจ หรือ ไปต่างประเทศ
  - ๔) การค้าขายกับต่างประเทศ
  - ๕) การติดต่อทางการทูตกับต่างประเทศ
๔. ยกกระบัตรจะไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวเมื่อใดก็ได้ เจ้าเมืองไม่มีอำนาจห้ามปราม
๕. ยกกระบัตรไม่ต้องรับผิดชอบปฏิบัติราชการในกระทรวงใด ๆ มีหน้าที่กำกับดูแลราชการทั้งหลายให้ถูกต้องเรียบร้อย กรณีที่พบเห็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดให้แจ้งเจ้าเมืองแก้ไขให้ถูกต้อง
๖. ยกกระบัตรมีหน้าที่บันทึกความดีความชอบและความผิด และหน้าที่อื่น ๆ ในราชการสงครามตามที่กฎหมายบัญญัติ
๗. ยกกระบัตรต้องตรวจสอบให้ข้าราชการถวายความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัว เช่น ตรวจสอบรายชื่อข้าราชการให้มาร่วมถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาให้ครบถ้วนและจับกุมผู้ฝ่าฝืน ร่วมรู้เห็นในการที่เจ้าเมืองจะประกอบพระราชพิธีตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น เสกข้าวเผาข้าว
๘. ยกกระบัตรมีอำนาจหน้าที่ในการยุติธรรม ได้แก่
  - ๑) สอดส่องและเร่งรัดให้เจ้าเมืองชำระความต่าง ๆ ที่เป็นความเดือดร้อนของราษฎร
  - ๒) การพิจารณาพิพากษาคดีของเจ้าเมืองหรือกรมการเมืองที่กระทำโดยมิชอบ ยกกระบัตรต้องทักท้วงห้ามปราม หากผู้ฝ่าฝืนไม่ฟังต้องกราบทูลพระเจ้าอยู่หัว
  - ๓) ยกกระบัตรมีหน้าที่บางประการในกระบวนการในกระบวนการพิจารณาคดี เช่น เป็นผู้รักษาเวลาในการต่อพิสูจน์ดำเนิน ตรวจสอบการปรับโทษของเมืองคู่ปรับ
  - ๔) ยกกระบัตรต้องรับคดีที่ราษฎรร้องทุกข์เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามพระธรรมนูญเกี่ยวกับการรับฟ้องโดยเคร่งครัด
๙. อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การทำบัญชีช่างน้อยใหญ่แจ้งเมืองหลวง

อำนาจหน้าที่ของสมุหนายก

ตำแหน่งสมุหนายกที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงดำรงอยู่ก่อนเลื่อนเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ นั้นเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่ง สมุหนายกเป็นอัครมหาเสนาบดี เจ้ากรมมหาดไทย มีหน้าที่บังคับบัญชากิจการฝ่ายพลเรือน ตั้งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชาโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งหัวเมืองออกเป็นฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ โดยให้สมุหนายกมีอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งกิจการฝ่ายทหารและพลเรือนรวมทั้งมีหน้าที่ควบคุมเสนาบดีจตุสดมภ์ คือ เสนาบดีกรมเมือง หรือเวียง เสนาบดีกรมวัง เสนาบดีกรมคลัง และเสนาบดีกรมนา

ตำแหน่งนาพลเรือนในกฎหมายตราสามดวง กำหนดให้ตำแหน่งสมุหนายกมีบรรดาศักดิ์และราชทินนาม เป็น “เจ้าพญาจักรีศรีอริวงศรัทษา สมุหนายกอัครมหาเสนาธิบดีอะไภยพิริบรากรมภาหู” ศักดินา ๑๐๐๐๐ มีตราพระราชสีห์ และตราจักร เป็นตราประจำตำแหน่ง สมุหนายกเป็นตำแหน่งที่ได้รับมอบอำนาจให้ใช้ดวงตราจักรเพื่อประทับในคำสั่งลงโทษประหารชีวิตนักโทษทั่วพระราชอาณาจักร โดยประทับร่วมกับตรากรมมหาดไทย และตราประจำกรมที่นักโทษต้องคดีความ ส่วนดวงตราราชสีห์ มี ๒ ชนิด คือ ดวงตราราชสีห์ใหญ่ซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารราชการของพระมหากษัตริย์ เนื่องจากต้องใช้สำหรับประทับสารตราเจ้าพระยาจักรี ซึ่งเชิญพระราชโองการสั่งกิจการบ้านเมือง เช่น การแต่งตั้งเจ้าเมือง การเกณฑ์กำลังไพร่พลเข้ากองทัพ และใช้ประทับในหนังสือราชการติดต่อกับประเทศอื่นระดับหัวหน้าขุนนางด้วยกัน และดวงตราราชสีห์น้อยเป็นตราสำหรับตัวเสนาบดีประทับในท้องตราที่เป็นคำสั่งเสนาบดีเองมิใช่พระบรมราชโองการ และใช้ประทับหนังสือราชการทั้งปวง ในเวลาที่ต้องสั่ง ต้องทำ หรือมีใบบอกเป็นการเฉพาะตัวเสนาบดีนั้น

นอกจากนี้ ตำแหน่งสมุหนายกถือเป็นขุนนางชั้นเอกอุดม หรือเอกอุ (ขุนนางชั้นเอกมี ๓ ระดับ คือ เอกอุดม เอกมัธยมหรือเอกมอ และเอกสามัญหรือเอกสอ) สมุหนายกจึงมีคำสั่งทำยบรรดาศักดิ์ว่า “เอกอูราชสีห์”

นอกจากหน้าที่ในการบริหารงานแล้ว สมุหนายกในฐานะเจ้ากรมมหาดไทยยังมีหน้าที่บังคับบัญชาศาลชำระความของกรมต่าง ๆ ซึ่งขึ้นต่อสมุหนายก และมีหน้าที่เก็บส่วยภาษี เงินค่าราชการ รวมทั้งควบคุมกำลังคนหรือไพร่ฝ่ายพลเรือนทั้งในเมืองหลวงและหัวเมืองโดยผ่านทางกรมที่ทำหน้าที่บริหารราชการและควบคุมไพร่พล ส่วนสมุหพระกลาโหมมีหน้าที่ควบคุมกำลังคนฝ่ายทหาร โดยมีกรมพระสุรัสวดี เป็นหน่วยงานกลางถือบัญชีไพร่ทุกกรมควบคุมงานทะเบียนไพร่พลอีกชั้นหนึ่งโดยขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์ สมุหนายกและสมุหพระกลาโหมจึงเป็นมูลนายสูงสุดของไพร่แต่ละฝ่าย เพราะมีอำนาจปกครองไพร่พลทั่วราชอาณาจักรผ่านมูลนายและกรมกองที่ไพร่สังกัด เมื่อทางราชการต้องการเกณฑ์แรงงาน สมุห

นายจะเป็นผู้สั่งการผ่านกรมพระสุรัสวดีให้เกณฑ์ไพร่มาใช้ในราชการ และคอยควบคุมการทำงานของไพร่ ในยามสงคราม สมุหนายกมีอำนาจสั่งการให้หัวเมืองที่ขึ้นกับกรมมหาดไทยดูแลจัดส่งเสบียงอาหารให้กองทัพ และดูแลหัวเมืองที่ขึ้นกับกรมให้ปลอดภัย นอกจากนี้สมุหนายกยังมีหน้าที่จัดเตรียมทัพทั้งฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร เนื่องจากกรมมหาดไทยมีหน้าที่ปกครองหัวเมือง เจ้าเมืองจึงต้องส่งใบบอกมาที่สมุหนายก และรับคำสั่งจากสมุหนายกไปปฏิบัติ บทบาทของสมุหนายกด้านการสงครามจึงเด่นกว่าสมุหพระกลาโหม ซึ่งแม้ในช่วงปลายสมัยอยุธยาหน้าที่จัดกองทัพก็ยังคงเป็นของสมุหนายก

ในช่วงปลายแผ่นดินกรุงธนบุรี ปรากฏหลักฐานว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาจักรี สมุหนายก ได้รับมอบหมายให้เป็นแม่กองชำระขนบธรรมเนียมราชการเกี่ยวกับตำรากระบวนเสด็จ ครั้งกรุงเก่าที่พื้นเพื่อนไป จึงเป็นหลักฐานอีกประการหนึ่ง ที่แสดงถึงความรอบรู้และความสามารถในทางราชการของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช^๑

จากการศึกษาถึงอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งยกกระบัตร และสมุหนายก จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงดำรงตำแหน่งที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถทางนิติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่อันเป็นการสั่งสมความรู้ ความเชี่ยวชาญตลอดจนประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารราชการแผ่นดินของพระองค์ในเวลาต่อมา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงแสดงปาฐกถาทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ว่าด้วยเรื่อง “พระราชมรดกของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก”^๒ ว่าได้พระราชทานพระราชมรดกสำคัญรวม ๕ ประการ แก่คนไทย คือ

๑) การสร้างกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ เป็นเมืองหลวงที่สง่างามแห่งหนึ่งของโลก ให้ลูกหลานไทยได้อยู่สุขสบาย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจต่อชาวโลกสืบมาจนถึงทุกวันนี้

---

^๑ ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๔), หน้า ๔๕๗-๕๕๘ มีความตอนต้นว่า “วัน ๖ ๆ ๑๒ คำ จุลศักราช ๑๑๔๒ ปีชวดโทศก เจ้าพระยาจักรีรับสั่งใส่เกล้าว่า ขนบธรรมเนียมราชการทุกวันนี้พื้นเพื่อน ให้เจ้าพระยาศรีธรรมมาราช เจ้าพระยาราชบริรักษ์ .....มาพร้อมกัน ณ โรงพระแก้วมรกต บอกขนบธรรมเนียมราชการตามอย่างแต่ก่อน .....”

^๒ โลกประวัตินิติศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓, หน้า ๕-๑๒.

๒) ทรงได้พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) มาประดิษฐานไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามที่ทรงสร้างขึ้นอย่างวิจิตรสวยงาม ให้ชาวไทยได้กราบไหว้ นับถือเป็นสิริของบ้านเมืองสืบมา

๓) ทรงนำทัพเข้าชนะศึกพม่าครั้งใหญ่ที่ลาดหญ้า ถือเป็นมหาชัยด้วยอาศัยพระสติปัญญาในระบอบยุทธศาสตร์ สงครามครั้งนั้นหากไทยพบกับความพ่ายแพ้คงเสียบ้านเมืองและบรรพบุรุษของเราคงถูกจับไปเป็นเชลยอีกเหมือนเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา

๔) ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้คงดีดังเดิม คือทำนุบำรุงพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล จับกุมปราบปรามเหล่าอสังฆิกที่ศึกละเมิดมาแอบแฝงอาศัยทำให้พระพุทธศาสนาเศร้าหมอง โปรดเกล้าฯ ให้สังคายนาพระไตรปิฎกให้ถูกต้องเป็นหลักฐานในการสั่งสอนและสืบพระพุทธศาสนา และ

๕) โปรดเกล้าฯ ให้เสาะหารวบรวมกฎหมายและแบบแผนประเพณีสำหรับบ้านเมือง ซึ่งกระจัดกระจายเสียหายไปเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ทรงตั้งนักปราชญ์ราชบัณฑิตตลอดจนลูกขุน (ผู้พิพากษา) ประชุมปรึกษากันตรวจชำระให้ถูกต้องยุติธรรม และทรงตรวจแก้ไขด้วยพระองค์เองเป็นที่สุด และตราไว้เป็นหลัก คือ กฎหมายตราสามดวง หรือ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ อันเป็นที่รู้จักกันดี และใช้เป็นหลักในการบริหารราชการบ้านเมืองและพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ มาจนถึงสมัยกลางรัตนโกสินทร์^๑

^๑ การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในแผ่นดิน เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้การค้า เศรษฐกิจฟื้นตัว และเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว การทหาร การเมือง และการปกครองเข้มแข็ง ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระราชอาณาเขตแผ่ขยายกว้างขวางที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย โคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ฉบับหอพระสมุดสำหรับพระนคร, (นางชวน เขาวนชาติ พิมพ์ในงานปลงศพ นายเทียนลือก เขาวนชาติ ผู้บิดา เมื่อ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๗๐), พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๐), หน้า ๒๖-๒๗ และ ๓๐ บรรยายถึงความรุ่งเรืองด้านต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

<ul style="list-style-type: none"> ◦ กำปั่นปืดเกิดทั้ง 	ลันดา	<ul style="list-style-type: none"> ◦ พระแสงพระเดชเลื่อง 	ภูกอบ ทวีปแอส
คুমลิ่งสินค้ำมา	ไม่น้อย	ทุกประเทศยินสยบ	ยอบเกล้า
เรือแขกต่วนบั้งกะหวา	เกาะหมาก	ชาญกลก่อการรบ	ฤภาค ผิดนา
นำเพ็ชรนิลนักร้อย	ซึ่งเข้ามาถวาย ฯ	ชอบทำที่เข้าเข้า	หักเข้าเมืองเขา ฯ
<ul style="list-style-type: none"> ◦ สำเภาจีนจอดซื้อ 	สุดสาย เนตรนา	<ul style="list-style-type: none"> ◦ เสรีจกชนเด็กเสียนราบ 	โรมรณ
ศีศะแดงเขี้ยวหลาย	เหล่าไช้	เพรียงไพรยั้งเย็นกมล	ทั่วดาว
สินค้าย่อมแพร่พรายง	ใหม่ใหม่ด มากแอส	ชีชาติทิวชาจล เจริญศุข	เกษมนา
เตียงตั้งเก้าอี้ไม้	ฉากม้วนมีชาย ฯ	เพราะพระเกียรติยศทั่ว	ทิวให้ ธิบดีนทร์ ฯ

๔. พระอัครวิภาพด้านนิติศาสตร์

การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงดำรงตำแหน่งหน้าที่ราชการสำคัญมาตามลำดับ เมื่อปลายกรุงศรีอยุธยา คือตำแหน่งยกกระบัตรเมืองราชบุรี มีหน้าที่สอดส่องดูแลการปฏิบัติราชการของเจ้าเมืองให้ชอบด้วยกฎหมาย ในสมัยกรุงธนบุรี เริ่มที่ตำแหน่งพระราชวังจันทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา เป็นหนึ่งในแปดตำรวจซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญตำแหน่งหนึ่งตาม**นาทหารหัวเมืองต้องปฏิบัติราชการใกล้ชิดพระเจ้าแผ่นดิน** ร่วมกับพนักงานตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้าย อาษาหกเหล่า กรมพระนครบาล เช่น การถวายความปลอดภัยในขบวนเสด็จ^๑ มีหน้าที่พิจารณาความคนโทษในสังกัดด้วย^๒ ต่อมาเลื่อนตำแหน่งเป็นพระยาอนุชิตชาญไชย แล้วเลื่อนต่อไปเป็นเจ้าพระยามรราช เสนาบดีในกรมพระนครบาล ตามพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน เจ้าพระยามรราช หรือกรมเวียง มีศักดินา ๑๐๐๐๐ เป็นหนึ่งในตำแหน่งเสนาบดีจตุสดมภ์ มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในเมืองหลวง ป้องกันปราบปรามและพิจารณาความผู้ร้ายในความผิดอุกฉกรรจ์ต่าง ๆ และหน้าที่อื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ต่อมาเลื่อนเป็นเจ้าพระยาจักรีศรีอริยสมุหนายกเอกอุมิอำนาจบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทั้งกิจการฝ่ายทหารและพลเรือนรวมทั้งมีหน้าที่ควบคุมเสนาบดีจตุสดมภ์ มีหน้าที่บังคับบัญชาศาลชำระความของกรมต่าง ๆ ซึ่งขึ้นต่อสมุหนายก และอำนาจหน้าที่อื่นเป็นอันมาก ดังกล่าวมาแล้ว

ตำแหน่งหน้าที่ราชการดังกล่าวมาแล้วนั้น ล้วนแต่ต้องใช้ความรู้ความสามารถในด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรอบรู้ขนบธรรมเนียมราชการตลอดจนราชประเพณีเป็นพื้นฐาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปฏิบัติหน้าที่ราชการดังกล่าวได้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองอย่างยอดเยี่ยม จนในที่สุดจึงได้เลื่อนที่เป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ทรงอำนาจสูงสุดทั้งทางพลเรือนและทหาร ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ก่อนเสด็จขึ้นครองราชสมบัตินั้น ผู้เขียนในฐานะนักกฎหมายเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระปรีชาสามารถทั้งทางด้านนิติศาสตร์ และการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างหาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้

^๑ ดู พระราชกำหนดใหม่ ฉบับที่ ๑.
^๒ ดู พระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๒๕.

พระราชมรดกที่สำคัญยิ่งของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช คือ การพระราชทานกฎหมายทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายตราสามดวงที่โปรดเกล้าฯ ให้ชำระและประกาศใช้เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๔๗^๑ ซึ่งได้ใช้เป็นหลักในการบริหารราชการบ้านเมืองและพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ จนเกิดความสงบเรียบร้อยเกิดความเป็นปึกแผ่นในบ้านเมือง และยังความผาสุกให้แก่ราษฎรไทยทั้งหลายเรื่อยมา จนถึงยุคลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกแผ่อิทธิพลเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเหตุให้ไทยจำเป็นต้องปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลครั้งใหญ่ให้เป็นแบบตะวันตก

กฎหมายตราสามดวงหรือประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายเก่าครั้งกรุงศรีอยุธยาที่เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่สูญหายไปเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ ปรากฏหลักฐานในพระราชกำหนดใหม่ ฉบับที่ ๒๘ ที่ตราขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อจุลศักราช ๑๑๕๖ (พ.ศ. ๒๓๓๗) ก่อนชำระกฎหมายตราสามดวงประมาณ ๑๐ ปี ระบุว่ากฎหมายส่วนใหญ่สูญหายไปถึง ๙ ส่วน คงเหลือเพียงส่วนเดียว ดังความว่า

“ ...จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรง
 ธรรมอันมหาประเสริฐ ดำเนินพระราชโองการมานพระบันฑูลสุรัสือหนาท
 ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า พระราชกำหนดบทพระอายุการ สำหรับ
 แผ่นดินกระษัตริย์มีมากหลายต่อ ๆ มาจะนับจะคลณามีได้ ครั้นกรุง
 ศรีอยุธยาเสียแก่อ้ายพะม่าฆ่าศึก พระธรรมสภาตราตราตรา
 พระอายุการกระจัดกระจาย หายเก้าส่วนสิบส่วนมืออยู่สักส่วนหนึ่ง ... ”

นอกจากกฎหมายเก่าที่คงเหลือมาส่วนหนึ่งดังกล่าวแล้ว ยังมีกฎหมายอันเป็นพระราชนิติศาสตร์ที่ตราขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ได้แก่ กฎพระสงฆ์ ๑๐ ฉบับ พระราชบัญญัติ ๒๒ ฉบับ และพระราชกำหนดใหม่ ๔๕ ฉบับ กฎหมายทั้งหมดเมื่อได้ทำการชำระให้ถูกต้องแล้วได้นำมาประมวลไว้ในกฎหมายตราสามดวงด้วย

^๑ การนับศักราชของไทยแต่เดิมนั้น ถือวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ดังนั้นเดือนมกราคมจึงเป็นช่วงปลายปีของ พ.ศ. ๒๓๔๗ แต่หากนับวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ตามแบบปัจจุบัน ปีดังกล่าวจึงต้องถือเป็น พ.ศ. ๒๕๔๘ ดังนั้น กฎหมายตราสามดวง จึงจะมีอายุครบ ๒๐๐ ปี ในวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘

กฎหมายตราสามดวงนั้นเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของไทย เพราะเป็นประมวลพระราชกำหนดบทพระอัยการที่นำมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายร้อยปี ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นถึงยุคการปฏิรูปกฎหมายให้เป็นแบบตะวันตก ถือได้เป็นเอกสารชั้นต้นสำหรับผู้สนใจด้านไทยศึกษา ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางการเมือง วัฒนธรรม สถาบันต่าง ๆ ในสังคม คติความเชื่อ ราชประเพณี ประเพณีราชูร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์กฎหมาย ร่องรอยหลายประการที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เป็นสิ่งยืนยันถึงพระอัจฉริยภาพทางนิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ทรงเข้าใจและยึดถือแก่นแท้และปรัชญาทางกฎหมายอย่างแท้จริงว่ากฎหมายย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม และต้องมีสภาพบังคับใช้ได้อย่างเสมอภาค ดังนี้

๑. ประกาศพระราชปรารภ^๑ ได้แสดงผลในการชำระกฎหมายตราสามดวงไว้ว่ามีสาเหตุมาจากการฟ้องคดีหย่าร้างเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ อำแดงป้อม ภริยาของนายบุญศรีช่างเหล็กหลวง ได้ฟ้องหย่านายบุญศรี ๆ ต่อผู้คดีว่าตนไม่มีความผิด แต่อำแดงป้อมเป็นฝ่ายผิดโดยเป็นชู้กับนายราชาอรรด พระเกษมผู้เป็นผู้พิพากษากลับเข้าข้างอำแดงป้อมทั้งยังพูดเกี่ยวพาราสีอำแดงป้อมด้วย แล้วพิพากษาให้ทั้งสองฝ่ายหย่าขาดกันตามกฎหมายได้ นายบุญศรีจึงยื่นฎีกากราบบังคมทูลพระกรุณาต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชอ้างว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช “ทรงพระกรุณาตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้องหย่าชาย ลูกขุนปลุกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็น

ยุติ	}	ไม่”
ธรรม		

 จึงมีพระราชโองการให้นำกฎหมายฉบับที่เก็บรักษาไว้ที่ศาลหลวง ที่หอหลวง และข้างพระที่มาสอบทานดูกลับพบว่ามีข้อความตรงกันทั้งสามฉบับ ว่า “ชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้” คำพิพากษาคดีนี้ต้องถือว่าชอบด้วยกฎหมายที่ใช้บังคับขณะพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงดำนิว่ากฎหมายที่ไม่เป็นธรรมเช่นนี้คงเกิดจาก “...คนอันโลภหลงหาความลอยแก่บาปมิได้ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิพากษาภาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง...” จึงมี

---

^๑ ประกาศพระราชปรารภเป็นส่วนเหตุผลของการชำระกฎหมาย จึงปรากฏอยู่ที่ส่วนหน้าของพระอัยการทุกฉบับในกฎหมายตราสามดวง.

พระราชโองการให้อำลักษณ์ ราชบัณฑิต และลูกขุนรวม ๑๑ คน ชำระกฎหมายทั้งหมด จัดให้เป็นหมวดหมู่ ประกาศพระราชปราชญ์ประเด็นสำคัญที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพทางนิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังนี้

ประเด็นสำคัญประการแรกที่ปรากฏในประกาศพระราชปราชญ์ คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงยึดมั่นใน “การปกครองที่ถือกฎหมายเป็นใหญ่ หรือการปกครองที่ถือหลักนิติธรรม (The Rule of Law)” แม้ปรากฏว่ากฎหมายเกี่ยวกับการหย่าชณะใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอ้ำแดงป้อมและนายบุญศรีเป็นกฎหมายที่ทำให้เสียความยุติธรรม ทั้ง ๆ ที่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น พระบรมราชโองการถือว่ามีผลบังคับเป็นกฎหมาย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานตอนใดตามประกาศพระราชปราชญ์ว่าพระองค์ได้ทรงสั่งเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือทรงดำเนินโทษตุลาการผู้ตัดสิน ทั้งนี้เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีนี้ได้กระทำตามตามกฎหมายที่ใช้บังคับขณะนั้น แต่ทรงดำเนินผู้ตราบทกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมนั้น และทรงสั่งให้แก้ไขโดยเร็วคือการชำระกฎหมายครั้งใหญ่ในภาพรวม

ประเด็นสำคัญประการที่สอง ได้แก่ เมื่ออำลักษณ์ ราชบัณฑิต และลูกขุนรวม ๑๑ คน ชำระกฎหมายทั้งหมดแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องเป็นขั้นสุดท้ายให้กฎหมายชอบด้วยความยุติธรรม ดังความที่ว่า “...แล้วทรงพระอุสาหทรงชำระตัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหากรุณาคุณ จให้เปนประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจร่างแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อำลักษณ์ชูปเส้นมีกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณสถานหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิดตรา

พระราชสีห	}	ทุกเล่มเปนสำคัญ... ”
พระคชสีห		
บัวแก้ว		

จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบชำระขั้นสุดท้ายกฎหมายทั้งหมดซึ่งมีจำนวนมากถึง ๒๙ ฉบับ มีบทมาตรานับพัน และมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันให้มีความถูกต้อง ไม่ขัดหรือแย้งกัน และมีความยุติธรรมเป็นงานที่ยากที่สุดในการชำระกฎหมายตราสามดวง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงกระทำด้วยพระองค์เอง

๒. พระราชบัญญัติ ฉบับที่ ๒ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๔๕ (พ.ศ. ๒๓๒๖) เกี่ยวกับคดีคบขู้สุ่ชายเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ ขณะนายเทศปลัดเวรมหาดเล็กไปราชการชนนอิสฺณ กรุงเก่า นายเกิดได้ทำชู้กับภรรยา นายเทศชื่อฉิม นายเทศจึงมาฟ้องเป็นคดีให้ปรับไหมชายชู้ ตามพระอัยการลักษณะผัวเมีย นั้นจะมีการกำหนดโทษสำหรับการกระทำผิดคบขู้สุ่

ชายในขณะที่ผิวไปราชการ “ต่างเมือง” โดยให้ปรับไหมชายชู้ทวิคูณ คือ ปรับเป็นสองเท่าของอัตราปกติ และยังมีอีกหลายบทมาตราที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ต่างเมือง” เช่นเมียหนีไปต่างเมือง กับคำว่า “เมืองเดียว” เช่น ผิวไปค้าเมืองเดียวกันไม่กลับมาหาเมียภายในหนึ่งปีให้ขาดจากผิวเมียกัน แต่กรณีใดถือว่าเป็น ต่างเมือง กรณีใดถือว่าเป็น เมืองเดียว กฎหมายมิได้กำหนดไว้ จึงมีปัญหาในการตีความกฎหมาย ผู้พิพากษาคือพระเกษมราชสุภาวดีฯ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยว่า “เมืองใดเปนเมืองเดียว เมืองใดเปนต่างเมือง”

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยด้วยเหตุผลที่สอดคล้องกับหลักการตีความบทกฎหมายที่มีโทษทางอาญาซึ่งมีหลักการสำคัญว่า “กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความที่มีผลให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นยิ่งต้องตีความด้วยความเคร่งครัดระมัดระวังยิ่งขึ้นและห้ามขยายความจากถ้อยคำในกฎหมาย หลักการนี้เป็นที่ยอมรับนับถือในทุกประเทศที่มีความเจริญทางด้านนิติศาสตร์ในปัจจุบัน โดยพระองค์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่าต่างเมืองต้องเป็นเมืองไกล เมืองที่อยู่ใกล้เช่นกรุงเทพฯ(กรุงศรีอยุธยา) จะเป็นต่างเมืองซึ่งเป็นเมืองไกลได้อย่างไร ดังความว่า

“บทพระไอยการคำบรรณท่านว่าไว้ศุภชุมคำภีรภาพ ยากที่บุคคลจะรู้ผิวไปราชการชนิดนครกรุงเก่าทางเพียงนี้เมียมีชู้ผู้ชายอื่นสูเจ้าจะว่าต่างเมืองใหม่ทวิคูณได้แลเหตุฯ กำหนดกฎหมายนเทียบบาลกระษัตริแก่ปางก่อนให้อนวงษราชวงษเปนพญามหานคร

ครอบครองเป็นเจ้าของ	เมืองพิศณุโลก	เมืองสัจนาโดย	} ๑๖ เมืองนี้
	เมืองกำแพงเพชร	เมืองตาก	
	เมืองนครราชสีมา	เมืองพิไชย	
	เมืองเพชรบูรณ์	เมืองตักกั่วป่า	
	เมืองตักกั่วทุ่ง	เมืองพัทลุง	
	เมืองสงขลา	เมืองถลาง	
	เมืองจันทบุรี	เมืองนครศรีธรรมราช	
	เมืองตานาควรี	เมืองทวาย	

ได้ชื่อว่าต่างเมือง ถ้าผิวไปราชการ ๑๖ เมืองนี้อยู่ภายหลังเมียมันมีชู้ผู้ชายอื่นใช้ให้ใหม่ทวิคูณต้องตามบทพระไอยการ แลเมืองนอกกว่า ๑๖ เมืองนี้ต้องบทเปนเมืองเดียวกัน ถ้าผิวไปราชการเมือง

เดียวกันอยู่ภายหลังมีชายมาทำชู้ด้วยเมียมันจะไหมทวิคุณนั้น
มิได้...”

ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาข้อกฎหมายที่พระองค์ทรงเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญเช่นนี้ ก่อนตราเป็นพระราชบัญญัติฉบับนี้ ทรงให้ปรึกษาในลักษณะที่เรียกว่าประชุมใหญ่ร่วมกัน ทั้งฝ่ายลูกขุน ณ ศาลา ซึ่งเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ทั้งหลาย เช่น สมุหนายก สมุหกลาโหม เสนาบดี จตุสดมภ์ และอื่น ๆ รวม ๑๔ คน ทั้งฝ่ายลูกขุน ณ ศาลหลวง ซึ่งเป็นผู้พิพากษาชั้นผู้ใหญ่ พระครูพิเชต พระครูพิราม และอื่น ๆ รวม ๗ คน เมื่อขุนนางผู้ใหญ่ทั้ง ๒๑ คนร่วมเห็นพ้อง กับพระบรมราชวินิจฉัย จึงได้ “ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้ใช้ประกอบพระไอยการแห่ง บุราณราชกระษัตริย์บัญญัติสืบมานั้นเกิด”

พระราชบัญญัติฉบับนี้ตราขึ้นหลังจากเสด็จครองราชสมบัติเพียง ๒ ปี จะเห็นได้ว่าในช่วงต้นของการครองสิริราชสมบัติซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่มีพระราชภารกิจต้องฟื้นฟู บ้านเมืองทุกด้าน ทรงวางรากฐานทางกฎหมายเพื่อให้เกิดความยุติธรรมด้วยพระปรีชา สามารถและรอบคอบสุขุม และด้วยหลักการตีความทางนิติศาสตร์ที่เป็นสากลแม้จะเทียบ กับหลักการในปัจจุบันนี้

๓. **พระราชบัญญัติ ฉบับที่ ๕** ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๕๐ (พ.ศ. ๒๓๓๑) ยังคง มีหลักการและเจตนารมณ์แห่งกฎหมายที่ยังทันสมัยอยู่เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายปัจจุบัน กล่าวคือ การลดปริมาณคดีมาสู่ศาล โดยใช้หลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้คู่ความได้ รับการไกล่เกลี่ย หรือประนีประนอมยอมความ หรือเปรียบเทียบคดีจนเป็นที่พอใจของทุก ฝ่ายนอกศาล วิธีการดังนี้เป็น การลดข้อพิพาทของบุคคลในสังคม ทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่าย และเวลาของรัฐและราษฎรที่เป็นคู่ความ พยาน รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ให้เสียไป ในกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ดังความว่า

“...พระมหाराชครูกราบบังคมทูลพระกรรณว่า ทุกวันนี้ราษฎรทั้ง
ปวง เป็นความกันชุกชุมขึ้นจะขอพระราชทานพระ ^{เดช} _{คุณ} ปกเกล้า ๆ
จะให้ประทับเป็นความ ^{แก้} _{แก้} } เสียก่อน ถ้ามีตกลงกันจึงปรึกษาให้
ประทับ ให้เจ้ากระทรวงพิจารณาเอา ^{สินใหม่} _{พินัย} } จึงมีพระราชโองการ
มาณพระบันทูลสุระสิ่งหนาทดำหรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า เป็นหย่าง
ทำเนียบโบราณมีอยู่ฉนี้ ให้ทำตามพระมหाराชครูกราบทูลพระ
กรรณาเกิด...”

ความเก่า, ความแก่ คือคดีพิพาทแต่มีกระบวนการให้ตกลงกัน หรือสามารถไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกันได้ จึงไม่ต้องประทับฟ้องให้พิจารณาในศาล

๔. พระราชกำหนดใหม่ฉบับที่ ๙ เรื่องห้ามฟ้องเรียกทรัพย์ถวายพระเจ้าอยู่หัว และถวายเจ้านายต่าง ๆ ประกาศใช้เมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ แรม ๖ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมะโรงช้อศก (พ.ศ. ๒๓๒๗) พระราชกำหนดใหม่ฉบับนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนอีกฉบับหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยึดถือประโยชน์ของราษฎรส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง ทรงนำธรรมสองประการในการประพฤติธรรม ๔ ประการที่พระเจ้าแผ่นดินพึงปฏิบัติตามที่ปรากฏในพระธรรมศาสตร์คือการประมุขมาซึ่งพระราชทรัพย์โดยยุติธรรม และรักษาพระมหานครให้สุขเกษมโดยยุติธรรม

เนื้อความในกฎหมายมีว่าบุคคลที่พิพาทกันเรื่องทรัพย์ ภูหนี้ หรือมรดก มักมีการกล่าวอ้างกันว่าเมื่อชนะคดีเรียกทรัพย์ได้จะถวายทรัพย์เป็นของหลวง เป็นเหตุให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้น หรือศาลที่ไม่มีอำนาจ หรือเจ้ากระทรวงการที่ไม่มีโรงศาลในสังกัดรับคดีไว้พิจารณาโดยฝ่าฝืนพระธรรมนุญ และมีการข่มขู่กรรโชกจะเอาทรัพย์จากอีกฝ่ายหนึ่งให้เป็นของหลวงให้ได้ จึงทรงบัญญัติให้คู่ความและตระลาการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัด ห้ามมิให้มีการกล่าวอ้างว่าเป็นการฟ้องเรียกทรัพย์เพื่อถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว หรือเจ้านายต่าง ๆ เป็นอันขาด ผู้ที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามไม่ว่าจะเป็นตระลาการหรือคู่ความผู้ถวายทรัพย์ หรือเจ้านายผู้รับถวายทรัพย์จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษทั้งสิ้น ทรงให้เหตุผลว่าพระเจ้าอยู่หัวมิได้ปรารถนาทรัพย์สินเงินทอง แต่รักพระพุทธศาสนา อาณาประชาราษฎร์ยิ่งกว่าทรัพย์สินเงินทองเป็นร้อยเท่าพันทวี ตั้งพระทัยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาไพบร่ฟ้าประชากรให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังความว่า “...จึงทรงพระกรรณาดรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ทุกวันนี้หาเอื้อเฟื้อด้วยพัศดุเงินทองไม่ รักพระศาสนา อนุาประชาราษฎร์ยิ่งกว่าพัศดุเงินทอง ร้อยเท่าพันทวีอีก ตั้งพระไท่ทำนุกบำรุงวรพุทธศาสนา ไพบร่ฟ้าประชากรให้อยู่เย็นเป็นสุขทรงพระราชดำริตรตรงตามทำนองคลองราชประเพณี บรมกระษัตริราชแต่ปางก่อน...” พระมหากษัตริย์ผู้ปรากฏในพระราชกำหนดใหม่ฉบับนี้ได้แสดงถึงหลักการปกครองที่ถือหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ชัดเจนอีกฉบับหนึ่ง

๕. พระราชกำหนดใหม่ฉบับที่ ๒๙ เพิ่มเติมกฎหมายลักษณะพิสูจน์ดำเนินำลุยเพลิง ประกาศใช้เมื่อวันจันทร์ เดือนห้า ขึ้น ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะสัดศก (พ.ศ. ๒๓๓๘) เนื้อความมีว่าในคดีพิพาทเรื่องจอกทองค่าน้อยหาย คดีดำเนินมาถึงขั้นตอนพิสูจน์ดำเนินำตระลาการเอานาระกา (กะลามะพร้าวเจาะรูวางบนน้ำให้จมลงเป็นการจับเวลา) มาตั้งให้ดำเนินำ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงแคลงพระทัยว่าผู้มีคดีพิสูจน์

ดำนํ้ากันให้ตั้งนาระกานั้นมืออยู่ในกฎหมายที่ใด เพราะในกฎหมายระบุว่า การต่อพิสูจนดำนํ้า ให้กรมยุกระบัตร์กลั่นใจสามกลั่น ถ้าผู้ต่อพิสูจนผิดจากนํ้าขึ้นพร้อมกันให้เอาเป็นพินัยหลวง ทั้งสองฝ่าย ด้วยพระองค์ทรงเคยดำรงตำแหน่งยกกระบัตร์เมืองราชบุรีมาก่อนในปลายสมัย กรุงศรีอยุธยาจึงทรงระบุไว้ในพระราชกำหนดใหม่ฉบับนี้ถึงการต่อพิสูจนดำนํ้าที่**เมืองราชบุรี** ว่า ถ้าดำนํ้ากัน **ตั้งนาระกาสามกลั่นเป็นหย่างมาหลายคู่** เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้ถามลูกขุน ณ ศาลหลวง ก็เป็นจริงดังพระองค์แคลงพระทัยคือ พระมหาราชครูมหิศรกราบบังคมทูลว่า “ดำนํ้าตั้งนาระกามีได้พบบพระอายุการ” พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงมีพระราชโองการว่า “...กฎหมายให้ตั้งนาระกานั้นหามีได้ กรมการหัวเมืองหากคิดให้ตั้ง นาระกาดำนํ้ากัน กำหนดกฎหมายไว้เป็นหย่างมา จะเอาแต่เงินพิไนเข้าฤทธาเข้าทำเนียม เปนประโยชน์ ด้วยหลงโลกเบียดเบียนข้อปรกติกัน เปนการโกหกให้ยกเสีย ทำตั้งนี้หาเปน ยุติธรรมไม่...” และโปรดเกล้าฯ ให้วางหลักเกณฑ์การต่อพิสูจนดำนํ้าเสียใหม่ให้เกิดความ ยุติธรรมยิ่งขึ้น พระราชกำหนดใหม่ฉบับนี้นับว่าน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นหลักฐาน ยืนยันถึงพระปรีชาสามารถด้านนิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราชว่าทรงเป็นนักกฎหมายที่ “รู้จริงและปฏิบัติจริง” มาด้วยพระองค์เอง

๖. พระราชกำหนดใหม่ฉบับที่ ๓๘ เรื่องผู้สมัครรับราชการเป็นมหาดเล็กขอเฝ้า ชาวที่ต้องเป็นคนมีสกุลและคุณวุฒิ ประกาศใช้เมื่อวันพุธ เดือนสิบสอง แรม ๖ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมะโรงฉ้อศก (พ.ศ. ๒๓๒๘) เนื้อความมีว่า นายเถื่อน มหาดเล็กเวรเดช นายจัน ซึ่งเป็นหมื่นราชบริรักษรักษาพระองค์ นายทองจิ้นมหาดเล็กสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ นายสาม ซึ่งเป็นหมื่นภักดีบันยง กรมวังนอก นายทองสุก มหาดเล็กพระเจ้าหลานเธอพระราชวังหลัง รวม ๕ คน สมคบกับพวกเสพสุราเมามายกระโจนน้ำเล่นที่สะพานบ้านหม้อ แล้วกระทำ ล่วงเกินผลึกแจ่มซึ่งเป็นอนุกรรยาของเจ้าพระยาพระคลังซึ่งเดินข้ามสะพานตกนํ้า มีผู้เข้า ห้ามปรามคนทั้งห้ากลับพาลพาโลเข้าชกต่อยิววาท

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเห็นว่าบุคคลผู้กระทำผิด ดังกล่าวเป็นข้าราชการขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่กลับกระทำความผิดให้เป็นที่ระคายเคือง พระยุคลบาท จึงให้ลงโทษเขียนแล้วจำคุกไว้ และทรงวางหลักในการรับบุคคลเข้ารับราชการ เป็นมหาดเล็กขอเฝ้าชาวที่โดยยึดถือกฎหมายธรรมเนียมแต่ก่อนว่า ผู้จะสมัครเข้ามาทำ ราชการเป็นมหาดเล็กชาวที่ ย่อมประกอบด้วยวุฒิ ๔ ประการ ได้แก่ ชาตวุฒิ วัยวุฒิ คุณวุฒิ และปัญญาวุฒิ และประกอบด้วยอธิบดี ๔ ประการ ได้แก่ จันทาธิบดี วิริยาธิบดี จิตตาธิบดี และวิมังสาธิบดี

ประเด็นแรกที่ควรพิจารณาคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงลงโทษมหาดเล็กขุนหมื่นที่กระทำผิดโดยเสมอหน้ากันตามกฎหมาย มิได้เลือกว่าบุคคลดังกล่าวเป็นข้าช่วงใช้ใกล้ชิด อันเป็นการถือหลักการบังคับใช้กฎหมายโดยเสมอภาค

ประเด็นที่สองคือการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่เข้ารับราชการและให้ปลดผู้ที่ขาดคุณสมบัติออกจากราชการเสียดังความที่กำหนดไว้ว่า

“...แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เจ้ากรมปลัดกรม หัวหมื่นนายเวรมหาดเล็กจะจัดผู้ใดทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ใช้ราชการในมหาดเล็กขอเฝ้าเขาที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอหลานเธอเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลเจ้าหากกรมมิได้นั้น ให้พินิจพิเคราะห์ดู คุณานุรูปผู้ซึ่งจะเข้ามาทำราชการ นั้น ถ้ามีบิดามานดาญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่มีเย้าเรือนเป็นหลักแหล่ง แล้วก็เป็นคนสัจซื่อ มีสติปัญญาอัธมาไศรยความลอยอดสู รู้ผิดชอบมีคุณวุทธิสมควร จึงให้รับทูลเกล้า ฯ ถวายไว้ใช้ราชการ ถ้าหาบิดามานดาญาติพี่น้อง ที่กินอยู่เป็นหลักแหล่งมิได้เป็นคนไว้เว้เที่ยวเร่อาศัย ไก่อยู่ร้านตลาดพิสาน วัดวาอารามอย่าให้รับทูลเกล้า ฯ ถวาย ใช้ราชการเป็นมหาดเล็กขอเฝ้าเขาที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลเจ้าหากกรมมิได้ใช้ราชการคุมมัสคัรวร ถ้าได้เข้ามาเป็นมหาดเล็ก ขอเฝ้าเขาที่อยู่ก่อนแล้ว ก็ให้เจ้ากรมปลัดกรม หัวหมื่นนายเวรมหาดเล็กชำระเลือกสันออกจากที่ มหาดเล็กขอเฝ้าเขาที่ ให้สักข้อมือเป็นฝักายเล็กเข้าเดือนออกเดือนใช้ราชการดูหนึ่งไพร่อย่าให้ เอาไว้เป็นมหาดเล็กขอเฝ้าเขาที่เป็นอันขาดทีเดียว...”

ผู้ใดฝ่าฝืนรับบุคคลผู้ไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวมาทำราชการ ต้องเป็นโทษตามโทษานุโทษ พินิจพิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่า การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่เหมาะสมแก่การเข้ารับราชการที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงวางหลักการเป็นพื้นฐานแรกเริ่มดังกล่าวนี้ ยังมีร่องรอยปรากฏอยู่ในการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการประเภทต่าง ๆ ทั้งฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือนดังปรากฏตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ หรือแม้แต่การกำหนดคุณสมบัติและต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือ

เลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในสถาบันหลัก หรือองค์กรต่าง ๆ ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ล้วนมีวิวัฒนาการสืบมาจากหลักการเดิมที่ทรง วางรากฐานไว้ให้ทั้งสิ้น

กฎหมายนั้นมีความหมายในปัจจุบันว่าเป็นกฎที่มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือเกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ ใช้บังคับ บุคคลให้ปฏิบัติตามและกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคล กับรัฐ^๑

ปรัชญา เจตนารมณ์ และเหตุผลในการตรากฎหมายที่ปรากฏตามบทบัญญัติ ทั้งหลายในกฎหมายตราสามดวงที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ชำระครั้งใหญ่ และทรงพระมหากรุณาธิคุณอุทิศสาหะตรวจสอบความถูกต้องในขั้น สุดท้ายเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในแผ่นดิน ยังคงไว้ซึ่งแนวความคิดของความเป็นธรรม ตามธรรมชาติ หรือหลักยุติธรรมสากล (Universal Law) จากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ จารีต ประเพณีของท้องถิ่นของชาติไทย มาตรการที่เหมาะสมสำหรับการรักษาประโยชน์และ ประสานประโยชน์ระหว่างสถาบันกษัตริย์ อำนาจหน้าที่ของขุนนาง บทบาทและความมี ส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคมของพ่อค้า นักบวช ตลอดจนประชาชน จึงเป็นหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่ยืนยันได้โดยปราศจากข้อสงสัยถึง**พระอัจฉริยภาพด้านนิติศาสตร์ของ ปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรี**.

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

ประกาศสั่งเวร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๑) สรวรมชีพข้าบั้งคมบรมบาท พระบรมพิตรบรมนาถ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ขัตติยาธิปัตย์ ปิ่นประชามหาสุทนต์เทวราช พระบาทบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงปริบรูณ์ด้วยพระเดชพระคุณ พระกรุณาคุณวิบุลด้วยพระมหาบารมี ทรงทราบบาทหงส์ องค์พระจักรีนฤบาล ด้วยกาลฉะบัดนี้ข้าพระพุทธเจ้า หมู่เยาอุบัณจิต พรัอมกัน ขจิตฉัดแต่งเครื่องกระยาโภชนาหาร มาขนาดด้วยสุปะพยัญชนะ อันมีปัญจะผัดฉะมังสาหาร อิกทั้งเครื่องคาวหวานตามระบอบ ประกอบด้วย ลูกไม้ผลาหาร ตระการกระยาชัชชาโภชนี ครอบแอมโอบอุ้มนา ข้าพระพุทธเจ้าขอเอนเกล้านี้ขอกระหม่อมถวายพระบาทหงส์ โปรดทรงพระกรุณาไว้บเครื่องกระยาโภชนา อิกทั้งมาลารูปเทียนทอง ตามทำนองแบบบรรพ์ ขออย่าเป็นทันท้เปนนโทษ เห็นโคฉิตโปรดเมตตา ฝ่อนโทษานุโทษแก่ปองข้าพระพุทธเจ้าเหล่าเยาอุบัณจิต ซึ่งประกอบการบูชิต พระบรมพิตรพระเจ้าแผ่นดิน ขอพระบารมีปกเกล้าอยู่เย็นทุกคำเข้า กมลบ่หมองเศร้า เกษมสุขล้ำราญเทอญ ฯ

๑) อับขมบั้งคมบงกษมาศ ขออภิวาทน์อ้อมประนม พระบรมพิตรบรมนาถ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกบรมราชาธิราชเจ้า ด้วยปองข้าพระพุทธเจ้า ทราบเกล้าว่า เมื่อครั้งแรกสถาปนากรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร์ขึ้นเปนมหานครราชธานีแห่งสยามประเทศนั้น ในราชการฝ่ายยุติธรรม คือการพิจารณา พิพากษาคดีความ มีคดีความหนึ่งเปนเหตุให้การพิจารณาคัดสินความ หาได้เปนยุติธรรมตั้งนับัญญัตโดยโบราณราชสาตร์ ยังให้เกิดความพลั้งพลาดแลพลั้งผิด วิปริตเปนไปด้วยโหมหาคติ ทำให้บังเกิดการเล็ยยุติธรรม ฉะนี้ พระบรมพิตรบรมนาถ พระองค์ผู้ทรงเป็นนิตบตี ตำรงไว้ซึ่งยุติธรรมเปนประมาณ ถึงทรงพระกรุณาโปรด ให้ข้าทูลฉลองอัฐิพระบาท ที่มีสติปัญญาแต่สมัยนั้น ได้ประชุมกันพิจารณา

พระราชกำหนดบทพระไอยการ อันได้รับการตราขึ้นไว้ เป็นหลักไชยในยุติธรรมมาแต่กาลก่อน เห็นว่าได้ผิดเพี้ยนก็ให้ชำระตกแต่มีแต่เดิม ให้ถูกต้องโดยยุติธรรม ตั้งทราบได้โดยพระราชปราวรก ซึ่งทรงให้ตราลงไว้ ณ บานแพนงแต่ครั้งนั้นว่า

“แล ฝ่ายข้างอาณาจักรนี้ กษัตริย์ผู้จะดำรงแผ่นดินนั้น อาศัยซึ่งโบราณราชনীติ กฎหมายพระไอยการ อันกษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ ได้เป็นบันทัดถาน จึงพิพากษตราลง เห็นข้อความราษฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม แลพระราชกำหนดบทพระไอยการนั้น ก็ขึ้นเพื่ออนุบริตผิด ข้ำ ต่างกันเป็นอันมาก ด้วยคนอันโสมหลง หาดวามละอายบาปมิได้ ตัดแปลงแต่งตามชอบใจ ไว้พิพากษาให้เสียยุติธรรม

จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมลัดข้าพสุลละของธูลีพระบาท ที่มีสติปัญญา ได้ชำระพระราชกำหนด บทพระไอยการ อันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมเสนาบดีไปให้ถูกต้อง ตามบาฬีและเนื้อความ มิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ ลัดเป็นหมวดเล่มเหล่าเข้าไว้ แลตั้งทรงพระอุสาหะทรงชำระ ตัดแปลง ซึ่งบทอันวิปลาดนั้น ให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระทัยทรงพระมหากรุณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กษัตริย์ อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า”

๑) ก็แล พระราชกำหนดบทพระไอยการซึ่งทรงพระกรุณาโปรด ให้ชำระขึ้นไว้เป็นแบบฉบับ นับแต่จุลศักราช ๑๑๖๖ มากระทั่งคนี้ นับได้สองร้อยปี มีเศษสองวาระ พระราชกำหนดบทพระไอยการ ตั้งพระราชทานไว้ ให้เป็นบันทัดแห่งความยุติธรรมนั้น อุดมด้วยถ้อยคำเนื้อความ แลสำนวน ล้วนแต่ประณีตลึกซึ้ง สุขุมคัมภีร์ภาพย่งนัถ สวมเป็นหลักไชยในกระบวนการยุติธรรม ควรเป็นที่สรรเสริญยิ่ง

๑) ครั้นกาลล่วงมากระทั่งปัจจุบัน พระราชกำหนด บทพระไอยการทั้งปวงนั้น ยังเป็นเสาหลักแห่งยุติธรรมอันเป็นปกติฐาน พึ่งใช้อนุมานเทียบเปรียบลภาวะ โลกียะวัตรในหมู่ชนชาวไทย ให้ตระหนักสำนึกเห็นความยุติธรรม เป็นอันใด จึงสมดังพระราชปณิธาน

๑) กระนั้น ว่าด้วยถ้อยคำ เนื้อความ แลสำนวนภาษา อันได้รับการรอนาแลพรรณนาความ ตั้งในพระราชกำหนด บทพระไอยการแต่ละหมวดละเหล่านั้นแล้ว สดงามประณีต ล้ำลึก สุขุมคัมภีร์ภาพ ควรนับถือเป็นแบบแผนอันล้ำค่าแห่งบรรพตัมย์ แต่เนื่องปัจจุบันคนไทยเห็นห่างจากการสืบสารแก่กันด้วยภาษาสยามในอดีตออกมาไกล ไปสู่แก่การเรี่ยนรู้ ทำความเข้าใจไม่ได้ต่อถ้อยคำ เนื้อความแลสำนวนภาษา ในพระราชกำหนดบทพระไอยการ ให้แจ้งชัดถึงมิสู้ง่าย แลมิสามารถรับสาระประโยชน์ได้เต็มกำลัง

๑๑ ๐ ฉะนั้น เยาวชนจิตหนุ่มหนึ่ง ซึ่งค่านึงแลแต่ระหนกในคุณวิเศษ คุณสมบัติ แลคุณประโยชน์อันอุดมบริบูรณ์ยิ่ง ในพระราชกำหนด บทพระไอยการ ที่เป็นฐานวิชาอาทิ พระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คตินิยม ในหมู่ชนชาวสยาม ที่เป็นอยู่มาแต่กาลก่อน ภายใต้งให้เกิดการสังวร สำเล็กสำลึกเห็นวิถีแห่งอดีตสมัย เพื่อสามารถลำดับปรับวิถีสังคมปัจจุบันให้เปนอยู่แลเปนไปได้ปกติแลยุติธรรม

๑๑ ๑ ดังนี้ จึงดำริตรองการที่ควรกระทำ คือ

๑๑ ๑ การพิจารณาบททวน ตรองพระราชกำหนด บทพระไอยการ ซึ่งได้รับการคัดลอกไว้ ในภายหลังต่อกันมา ภายมีความลับสนด้านกรลำดับชั้น เตือน ปี ที่ระบุให้ตราพระราชกำหนดปรับให้เปนลำดับกัน แลถูกต้อง ประการหนึ่ง

๑๑ ๒ จัดเก็บถ้อยคำ รวบรวมเนื้อความ สำนวนภาษา ทั้งที่มีนัยเปนราชการ แลคติชนประมุขขึ้นไว้ให้ถ้วน แลจัดให้มีอธิบายถ้อยคำ เนื้อความ สำนวนภาษา ให้ได้ความละเอียดชัดเจน เปนที่เข้าใจโดยง่าย ประการหนึ่ง

๑๑ ๓ จัดทำการสาธยายเปนลายลักษณะเชิงพรรณนาว่าด้วยความ อันพึงบรรยายสาระโดยพิศดารในพระราชกำหนด บทพระไอยการให้สามารถเข้าถึง เข้าใจลึกซึ้งได้ ประการหนึ่ง

๑๑ ๔ กระนั้นก็ดี เยาวชนจิตหนุ่มผู้ร่วมกันดำริตรองการพิจรณานี้ แม้จะตั้งปณิธานไว้ในมโนสุจริตโดยแท้ ด้วยมุ่งมาดบำรุงวิชาแลประสงค์สูงป้อนุญาเปนสำคัญ แต่มาคิดปรีวิตกในใจว่าอะเปนผิด เปนโทษานโทษ เนื่องมีบังคับครัดองพระราชอาชญา ให้เป็นที่ชุนเคืองเบื่องพระยุคลบาทบกขมาล ทั้งนี้ด้วยว่าพระราชกำหนดบทพระไอยการ อันทรงพระมหากุณาโปรดให้ชำระไว้ แต่สมัยแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ทรงตั้งพระราชหฤทัย ทรงพระกรุณาอีกให้เปนประโยชน์แก่ พระมหากษัตริย์ อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า

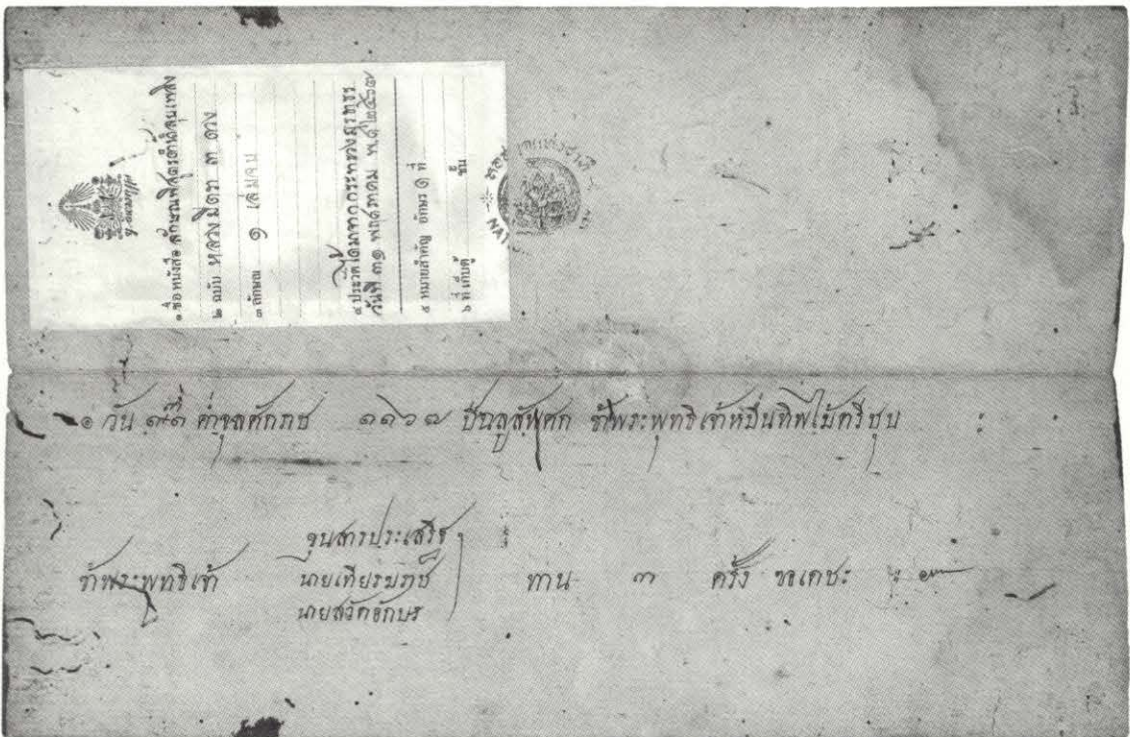
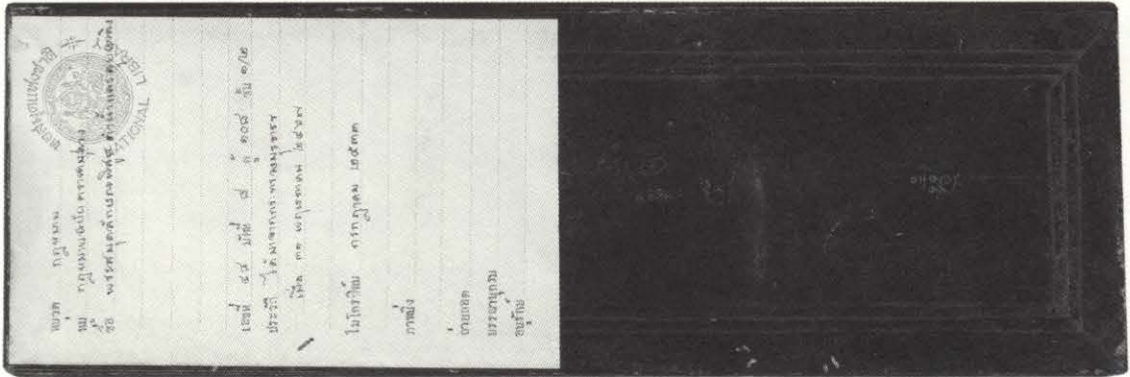
๑๑ ๕ กระนั้นก็ดี หมู่เยาวชนจิต ณที่นี้ซึ่งมีปณิธานอันแน่วแน่ หมายถึงแต่ การผดุงวิชา บำรุงปัญญาอย่างสยามให้เปนธารณประโยชน์ โดยมีได้ข้อจิต ในอามิตแลลาภยศ สรรเสริญแต่ประการใด ต่างมีน้ำใจแลศรัทธาอภัยกษุ พระราชกำหนด บทพระไอยการ ซึ่งปัจจุบันสมัยนิยมเรียกว่า กฎหมายตรา ๓ ดวง ให้มหาชนชาวไทยได้รู้จักแพร่หลาย ให้ตระหนักความสำคัญในความเปนสมบัติ อันทรงคุณค่ายิ่งแห่งสยามประเทศ ทว่ายังข้อขัดไม่อาจขจัดความปรีวิตกในจิต เกรงว่าอะเปนผิดเปนโทษ ในพระบรมพิตรบรมนาถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๑๑ ขอพระราชทานพระราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณา มาแทบพระบาท บงกชมาศ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกบรมราชาธิราชเจ้า ขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาต โปรดให้เฝ้าขอรับฉันทน์หมื่น ได้ทำการสนองพระเดชพระคุณ พระกรุณาคุณ ในการพิจารณา พระราชกำหนด บทพระไอยการ ให้เป็นที่บริบูรณ์ ตั้งพรรณนาความประสงค์ ไว้แล้วนั้น เพื่อเป็นहितานุประโยชน์ สืบสานพระราชปณิธาน ตั้งได้ทรงไว้ในความพระราชปรารภ

๑๑๒ ขอให้โปรดข้าพระพุทธิเจ้า เหล่าเฝ้าขอรับฉันทน์หมื่นได้ตั้งความผิด ขออย่าได้ติด ได้ข้อขัด อันพึงกระทำในงานนี้ ขอทรงโปรดปราณีพระราชทานพรชัย ให้สำเร็จสัมฤทธิ์ ประสิทธิผลบริบูรณ์ ปูนมาด้วยความสวัสดิ์ ขอพระบารมีปกเกล้าโปรดข้าพระพุทธิเจ้า กมลสิทธิ์ สานติสุขสวัสดิ์ เทอญฯ

ลักษณะพืช }
ตํานาน }
ลุ่มเพลิง }

๑. ๑๑๑๑ มลิกะสุวรรณระฆาณมาก ศุภะโดยษยหิตุบถ
 กฤษณิศักรวาระปริเนตทะกถกัณหก พระบาทสมเด็จพระบรมราชธิราชวชิราวุฒินที
 ๑๑
 ศิริรัตนวรมมหาราจักรพรรดิราชธิบดินทรธรณินทรราชธิราชวชิรนาถกษัตริย์
 จกบรมราชินีเบศ ตรีภวในศวรนาถนายกติกถกรกนราชหิศาหะไครย
 ๑๑

๑. ๑๑๑๑ มลิกะสุวรรณระฆาณมาก ศุภะโดยษยหิตุบถ
 กฤษณิศักรวาระปริเนตทะกถกัณหก พระบาทสมเด็จพระบรมราชธิราชวชิราวุฒินที
 ๑๑
 ศิริรัตนวรมมหาราจักรพรรดิราชธิบดินทรธรณินทรราชธิราชวชิรนาถกษัตริย์
 จกบรมราชินีเบศ ตรีภวในศวรนาถนายกติกถกรกนราชหิศาหะไครย
 ๑๑

๑. ๑๑๑๑ มลิกะสุวรรณระฆาณมาก ศุภะโดยษยหิตุบถ
 กฤษณิศักรวาระปริเนตทะกถกัณหก พระบาทสมเด็จพระบรมราชธิราชวชิราวุฒินที
 ๑๑
 ศิริรัตนวรมมหาราจักรพรรดิราชธิบดินทรธรณินทรราชธิราชวชิรนาถกษัตริย์
 จกบรมราชินีเบศ ตรีภวในศวรนาถนายกติกถกรกนราชหิศาหะไครย
 ๑๑

ว่าเกล้าเรียนเป็นตายนมพระพรหมภาคกลั่นไป ก็ไต่อาภรณ์ประสมเชิญพระ
ภคคณะทรงปวง มีสมเด็จพระสังฆราชแลพระบรมมอกรมพระพรหมเสนาบดี
เป็นประธาน ฝ่ายภคมนตรีคณบดีพญาธรรมบริพัตรเป็นต้น ให้ทำ
สวดคายนมพระพรหมไตรยปัจจุตคอบได้ถวายอรรถกะตฤกฏ ให้ถูกของตาม

พระพรหมบัญญัติ พระไตรยปัจจุตคิ่งค้อยกถกถนส่งไสหั้นโตเป็นที่เล่าเรียน
ภยใจแก่ทลนครบดับไปภยหนก ก็เป็นพทธการกรรมของทวักศล
อนประเสริฐใดแล แลฝ่ายทงชกนกรณีกะษัตราเจ้าทวงแผ่นดินนปชาโคจร
ซึ่งในภณภณนิกกฎนภายพระโอยการ อนกระษกรแต่ก่อนบัญญัติไว้

โตเป็นมันทกถน ฟังพิภกเทศกลั่นเนื้อคตมภฏภฏวงปวงโตไทยยติธรรมแลพระ
ภคทำทนภนทพระโอยการนันทันเพื่อเหวบริกฉกที่ทวงกันไปเป็นอนนภกทวักคนอนิเลก
ทลนทกภณละชายแก่ภณมิโตกตแปลงแต่งภณชอบใจไว้พิภกชกนให้เสยยติธรรมตำทล
แผ่นดินไปคิมัน ฟังทวงพระภฏภฏไปภกเทศก ๑ จากทลของ ๑ ที่มีละติบัญญัติ

ชลกษณ	ขุนรเวทราชูวาทพระชลกษณ	๑
กทชน	ขุนศรีประเสริฐ	๑
ภชมนตรีคณบดี	ขุนศรีไชยวอภช	๑
พญาธรรมบริพัตร	ขุนศรีทวอภช	๑
พระภคคณบดี	ขุนทลนพระไตรย	๑
ทลนอภช	พระภคคณบดี	๑
พระบรมมอกรม	ทลนอภช	๑
ขุนศรีวโรภช	พระบรมมอกรม	๑
ภชมนตรีคณบดี	ขุนศรีวโรภช	๑
นายทอนมเวียง	ภชมนตรีคณบดี	๑
	นายทอนมเวียง	๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า... ทรงแต่พระรวมน
 ... ใต้อาสน์... แลเนื้อความมิให้อีกเพี้ยนตกกันใด...
 ... ใต้อาสน์... แลแล้วทรงพระอัครทวงชำระคดีแปลงซึ่งบ่อน
 ... ใต้อาสน์... คอยพระไทยทรงพระมหากรวดเกล้าเกล้า
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...

กทหนรฐทพระโดยทวออกมฟภภกษทจคคทโก ๓๗ ลกจนทงมวังไม่เหน
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...
 ... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์... ใต้อาสน์...

๑๒๒
 แลให้แก่วางเครื่องขางลงขันตามทอนคนนี้
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

๒๐๑
 ๒๐๒
 ๒๐๓
 ๒๐๔
 ๒๐๕
 ๒๐๖
 ๒๐๗
 ๒๐๘
 ๒๐๙
 ๒๑๐
 ๒๑๑
 ๒๑๒
 ๒๑๓
 ๒๑๔
 ๒๑๕
 ๒๑๖
 ๒๑๗
 ๒๑๘
 ๒๑๙
 ๒๒๐
 ๒๒๑
 ๒๒๒
 ๒๒๓
 ๒๒๔
 ๒๒๕
 ๒๒๖
 ๒๒๗
 ๒๒๘
 ๒๒๙
 ๒๓๐
 ๒๓๑
 ๒๓๒
 ๒๓๓
 ๒๓๔
 ๒๓๕
 ๒๓๖
 ๒๓๗
 ๒๓๘
 ๒๓๙
 ๒๔๐
 ๒๔๑
 ๒๔๒
 ๒๔๓
 ๒๔๔
 ๒๔๕
 ๒๔๖
 ๒๔๗
 ๒๔๘
 ๒๔๙
 ๒๕๐
 ๒๕๑
 ๒๕๒
 ๒๕๓
 ๒๕๔
 ๒๕๕
 ๒๕๖
 ๒๕๗
 ๒๕๘
 ๒๕๙
 ๒๖๐
 ๒๖๑
 ๒๖๒
 ๒๖๓
 ๒๖๔
 ๒๖๕
 ๒๖๖
 ๒๖๗
 ๒๖๘
 ๒๖๙
 ๒๗๐
 ๒๗๑
 ๒๗๒
 ๒๗๓
 ๒๗๔
 ๒๗๕
 ๒๗๖
 ๒๗๗
 ๒๗๘
 ๒๗๙
 ๒๘๐
 ๒๘๑
 ๒๘๒
 ๒๘๓
 ๒๘๔
 ๒๘๕
 ๒๘๖
 ๒๘๗
 ๒๘๘
 ๒๘๙
 ๒๙๐
 ๒๙๑
 ๒๙๒
 ๒๙๓
 ๒๙๔
 ๒๙๕
 ๒๙๖
 ๒๙๗
 ๒๙๘
 ๒๙๙
 ๓๐๐

ทายได้กวาก ท้ายวงมคดลคร เกดยกประเอนทงระลอก พริกเทศ
กระเทียมหอมกะไควำกะระหย ท้าวบะทำไ้ ทมหกพลบนยอด
เคยเกลือ ซึ่งระกินในมนทกลแลได้ยกระตาทาว ๓ ๗ ๒๒ ๒๒
ทาเครื่องทงนี่คดถึง หัวลณสมทงละอน นามนกระแจระจวนทง

แลไม่เตาไมภาวกระแจ ซึ่งกระตาทาวระอ่ กกแก่ ๓ (๓) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒)
แลโทนายประกนท่งแก ๓ (๓) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒)
ใบเทศพระตทศทยทยคดอยตอโมไทยพรอมกน ๓ ๗ ๒๒ ๒๒
ดยเพลิงแลค่านักกน ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ อนึ่งไม่ทลกตกแก้ดยทบ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒

กระตาทาว เมื่อระค่านักทกแก้ทยอยทงมยคกระบกกน ๓ ๗ ๒๒ ๒๒
แลระไทกท่งมลงยก ๓ (๓) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒)
กอนันน กักรกท่งมลงยกเตยชระนนมา แลระเดโยกระตาทาว
! ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒

* ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒)
ยว ๑ ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒) ๓๒)
๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒
๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒ ๓ ๗ ๒๒ ๒๒

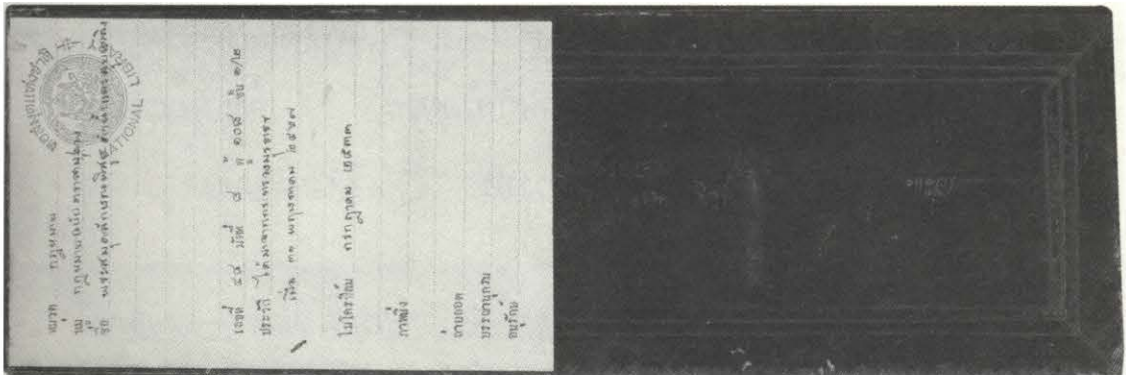
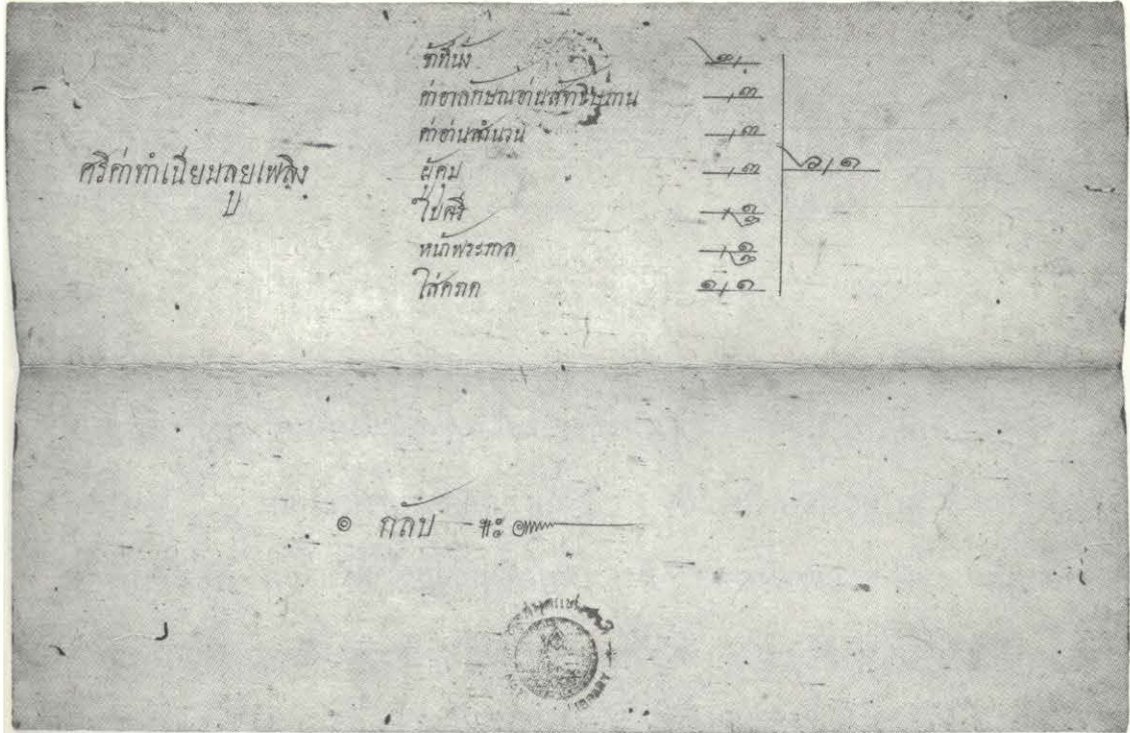
๓ ไปปล้ำทงล: ๓ พัดทลยเพลิงท่งพระทอทรงล: ๓ ได้ศกททล: ๕
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐

๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐

เขียนบทที่ตีกับเองก็ให้เตียนเป็นแพะให้ใหม่ทวียน
 ๓ บทหนึ่ง จะทำกันให้ชดชชนเขาทำสทวิชชานต้นประเทษเทพยทแล้ว
 ให้ ^๓ _{ท.๓} ^๓ _{ท.๓} | ตะหวแล้วชนัก เมื่อจะลงทำนักนั้นให้ปักหลกหนึ่งคน ลอก
 แล้วให้กระตาวเอาเชือกผูกบนเชพ ^๓ _{ท.๓} | อีกหลก เอาไม้ทกบาไว้คีมอง สท
 ร่มคอดย่อนเชือกกลงไป ให้ทกลงไปให้พร้อมถึงคนหลก จงนกลกให้พร้อมกัน
 ขณะเมื่อทกลงไปนั้น ถ้าใดผูกก่อนให้เอากลงสวมคอด แล้วจึงให้
 ชกเชือกกลงไปเอาผู้มีใดผูกจันมา ^๓ _{ท.๓} | ถ้าได้ มากแล้ว ^๓ _{ท.๓} | มีได้
 ผูกจันมา ให้ชกเชือกกลงไปเอาจันมา ^๓ _{ท.๓} |

เขียนต้นสำนวน	๑
ชดชชนต้นสทวิชชาน	๑
หลก	๑
ทิว	๑
กลง	๑
ผูกม	๑
เสกภท	๑
ทิว	๑
จันคอด	๑
รวม	๑
นักทกันเทพวทช	๑
สทวิชชาน	๑
แบท	๑
ทิว	๑
เครื่องไม้	๑
ทิว	๑
ทิว	๑
มื่อ	๑
แก้ใหม่	๑
แก้ใหม่	๑

๑ ศิริสวัสดิ์คิมภุมภักดิ์ อภิวันทวาทกนิไกรยงศ์ โดยบัญญัติทงกลโมดว
 ยอกรอสิวาทในบางเขตยกคด วิมลเรณมฤตถนรภถกษณ บวรอก
 ภาคกค อนกอบทวยทวทกึ่งชมทบทบรชลกรณ แลอะศรีศึกษา
 นเพียญชนะแปกสิบทศ ขอลวายนมัสพระบรมม คำมิ้วแปก

หมื่นดีพันพระบรมจนาท ก่อถกนตะอสิขรวมิในยา แลวอนททแพ่ง
 พระสงฆ มือกอริยะทงแปกไปนประทณ แลไอรตยาทวยชิในรด
 อนุครองพจนโสภาท แลวอประกาศไหวเทเวศ ทวทวี่เนครพทหม
 โศพิศ ทวทวริ้วพิททวี่ฟักทวเวรภษ อิศลนารภอมภ
 มิฎททวอนภกยณ ทงพระพทยกทมิเกช วิกนเวกทวอนคท ยมภท
 ทวเวถวอน ะวิวันทอสังคาร พทชวรดกวะนณ เการนพระเกษ
 ลท นพเคระห์ตงลทชิตกคิ ภูมวภษอตนิเวศ ววทระเกษ
 ครททกมภกนท เทวชนั้นระกมภ นงเมรตเจ้าแก่นลนท

ขบขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ
ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ
ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบขบ   ขบขบ
ขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบ

ขบขบ   ขบขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบ
ขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบ
ขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบ
ขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบ
ขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบขบขบ   ขบขบ

ขบขบ   ขบขบ

- ละครแก้เกี้ยวอนลาบ สังขรวพุกษ คทแลบ่อต่อทว
- เมฆรทาทันเท้างัดกน ในลมทกนทก นททิววิงค
- เบื้องไท่ค้ำถึงอชค พินภพต นคทวี่พีแคณดิน
- เบื้องบนานพรหมดุกสัน อครนิจูมิน นเวทเวืองฤทธิพล

- ไกรทศบรรพททวท สีโคกน วิมลพระอิศล
- นภยน์ฤทธิเดชคักค ฮากคเทว นเวทให้ยลวงญณ
- ไกรเทวีชวนกนสงทว อโยไฉเนน พลตมยอชกนพริบค
- สัทธิตกทิตวาทษเทว ทังแวงฤทท ไท่เหนประจกทนี่โต

- ซพศเปนงสีจกน พลยน้ำเก็บใหญ่ รวบกกกระทวคบาท
- เบนรบอดเรนทยทกษ แยงเจียวเอียงค คักมคคี่อื่อคค
- คนคักทวเดี้ยวเจียวงอ ก่าตั้นพังกอ คระมนทว่มั้นพังกค
- แลนดินปลันทตแวงท ทนคเคอพนพว ทลฟักยชลยทักย

- ทลอกหลอนโล้วมวนท ทบทีอวมอ คักลนในพินคค
- ไท่ศกลกโลกจีนม ทกหลอกคคคคค มฤทษเตทเวรเป็นริง
- อนึ่งผีเสื่อเมื่อยสัง ในกัทวี่ง ชวณกนแก่ลวนผีสง
- ทยโพงโพงโพงกทวท ทยพลยนอนครน คกน้แเคท้ผีทย

๑. ใต้อบรมรับแห่งแรกคณวย วิกชวนไททย แดกทยในพื้นที่ปักพี
 ๒. ใครเทวี่ชวนกันย่ำยี่ เขากกมรมที่ ไท่สยคย่ำท่นอิกใจ
 ๓. ผู้เทวี่บนคตลเห็นโถย อกทพวยทวใหญ่ จวเร้แถบตลโลก
 ๔. มังกรมืออกน้ำเทภ นลตาม้วยมา สพวงสพรอมลอมกน
 ๕. เขากกรรอมอกรวด ช่งก่าชงบน พิกลให้หลกคยกลย
 ๖. ันมทหนตลภกคย ฝือกเคสทมอทมาย ไท่พรนประทอนรวนทนี่
 ๗. ความจริงควนคักชลที่ น้แยกแกกทนี่ สยมีพิโรชก่าแก
 ๘. ออกแต่กยณแ่ง เกษฤทธิแวง เทวศช่วยอพินทก

๑. ทายไรเขออกคักญ น้แหวกแยกถน ก่งลระทายทายไร
 ๒. กวนจริงซยไท่ทวนไท อบทีลิกโถย พไท่คยอยมกตักกลย
 ๓. ใครชอบพอยระทาย สยมีอนทย ประเพศทลคตักกอน
 ๔. ฤ้ไรททำเลยเทวี่ถัน ไต้ลอยควมอน ธิบคิภยภคี่
 ๕. ฝเทวี่มกษภกที่ ไปถยบคพิล แก่เทพพฤกษลิตง
 ๖. ฆทังโดยสทกรเวททง มนกรกนเมือม่ง จแแพลให้มิไชย
 ๗. ฆกคบทอกสินทงใน ฆอเลี่ยให้ไกล ในค้อทคคท
 ๘. ฆนทบคยผลภ เบลี่ยนถอยคักคท ให้เคล็อนแเดเล็อนค่านน

- ๑ กระจกทาบเข้ความคึกควว   แปลงแปรผอนผวน   ประเพศท์กเลศอเบย
- ๑ ท่นทวาทเลศท่งทลย   ทกกลมบงย   มีไท่พิณิกระครอง
- ๑ รมเครื่องพด็กรรมเทจ   สเทจปบอง   ปะโยชนให้มิไชย
- ๑ สจิมมิไคองไสย   กทวโทษคยในย   เสจมิไคบวงดรร
- ๑ เทเวศตเพศเรกรวง   ยีคกรทงบอง   แลท่นงเฮเตจมีย
- ๑ ไท่มิไชยโยเสนท   เพศระมิกะย   มชศเทจชารวม
- ๑ มชศกทไค่นะกรว   ยีนไคพททนท   นีรนทวเสยทกท
- ๑ อย่าเห่นเสจระวิจท   มามีคมนทะท   หมกใหม่อยในะรทน

- ๑ -เพด็ลกทนทกรเนองน   อย่าท่นพระศรีชารย   มาไปรกซิ่งเทวศพดรรพ
- ๑ เพศระกัยมกษชชารวม   เฮศทวามังณ   ไท่แพแแก้สมกษ
- ๑ ครนพนทกรมนรท   กลมกตยวบ   มาเกศในชตทวชน
- ๑ อย่ารทกมีทยพิทก   เป็นคนมีคมน   ทการเลอชบฏ
- ๑ เฮศทเกศเกศกระกลหินน   ทยารบ   เป้อยพพิทกพิงมย
- ๑ พงแพแแก้คนท่งทลย   เพศระท่นท่มทย   เฮจิงเป็นเทจอปริ
- ๑ ลมทเทวทกษี   คชชกษี   คีรีเลมกท
- ๑ บรพทคิงรชท   ทวทกษณ   ประเพศอยู่พจนภค

๑ พังทวารโลวฬวิทวณ มั่งเมิญเงงฎากน ประเพศโคยลท
 ๑ ทนาริงตามเทำเทท พวอมกนรกษ อดำมีพิโรทหมันหมอง
 ๑ คนโคกถำวเทำโคยปอง พทวทงผอง บนทลให้เหนลักกญ
 ๑ กอองพให้ข่วนป็น ผกจีนเวรพจน อดยทนให้ทกคนเ

๑ ทนทวเรศของคโค ผัดเำได้ ชำยาริงทงเทำสังทว
 ๑ พโคสมบถิบวิทว ในขันพิมาน พิมลยั้งยั้งไป
 ๑ กภมชวฤกษ์โคก พเสวยศรใน ไทวกมิ่งพิมานแมนลวรรค
 ๑ กมบถิตพิพทรเนื่องนนก เณเำกมทนต์ มิไทรยั้งไอพท์

๑ ลกผุพอยน่ำกรกษ มีโหมก ประเพศเป็นคกคคศิ
 ๑ ชำยคณลกรกษปกรณี สกั้งพมิ ไชยเยศให้มิไชย
 ๑ ผุพิภกษเทำยธรรมใน อดำมีเพศโถย วิบติกรยฤทท
 ๑ ผุสงลกพยกรกษ ผุ ننฤท ให้พนทกยกษผุสง

๑ พโคสมบถิตลวง คณปวงนง ภิรมยชมทรรษ
 ๑ แลวพนทกโถยทกท เกษะคกท นภพโคยเป็นธรรม
 ๑ แลวเำเำเอนเค็เำเอนคองดรมลวรรค เพาะโให้ยธรรม ผุเทำให้แพอบรี
 ๑ ผุกริมพมิไชยลรี ผุเทำกระถิ พิมกรทวยพะระคต ๗๖๐

๑. พระเจ้าเป็นลภากรธการ รอลายสักทิกถณ อนมีพททงร่วมม่งสงม่ง
 ๒. เป็นที่ทันศดารณม มาโมทกัมภ จอพระเทพปภวิทรา
 ๓. ไทรวโยคยมีคณคบันทกล หล่มหลงเป็นพาด เขาเทวีมากคำมวธา
 ๔. อนรมบงคมเทว อารกษมทา มหิทริฤทธิเกรียงไกร

๑. เบื้องบนานพหมประโกล เบื้องหลังไป พิกพทัวนาค
 ๒. เบื้องหนเบือหลังทยธา อมพอกษเทว อากศงเลงเลตุ
 ๓. ไทรวโยคยมีคณคบันทกล ปภกฏในภา สี่ทวีปมีคณบวรพา
 ๔. อกรกโรอมธา บพริเทท สักกษมภอนนค

๑. วิคเนคศิวกครศวกรวม เทพอมลปลวรวพ จคัมพัทภชิก
 ๒. ทวตั้งขโยพิศพรหมมา ผู้เรืองฤทธา อักทงพระอศวรพระเมถยณ
 ๓. นางอมภภกกวคโคมมหาย พระดกษมิเพริศพทย อนเป็นภริยาแห่งพระองค
 ๔. พงนางพระศรีอมษ อกรณทมมก อลงกฏไฉยทยธา

๑. แก่ถันเท็กโทฏีไตรตล ท้าวทศกรวภา อนเรืองฤทธิขันค
 ๒. วรรคศิโกลาษ เลคทในชากษ อังศวรพทชิว
 ๓. ศกระมินทะเศวระ ฤทเทคเควระหะ จคโลกโลกิย
 ๔. อักทงพระภคพระกสิ พระจคคามิ พระอมเทพทญไชย

- ๑. พระตามลเทพฤทธิไกร ธรรมนิคภขประไล กเวณภษภท
- ๒. วีรพิบักวิรพิทกมเทท ทรรุภท แดกมภภสิฤทธิชัยน
- ๓. ฤทธิสิทธิพิทยธรรคนธรรภ เทวภสัพสรรพ พระองคกรตถกตภทต
- ๔. บสิรภษททพรพรพระศ มีณิเมฆท อิกทงพระทิวณพระพาย

- ๑. พระรวณินิคมกสมทต่าย สิทธิฤทธิบริวระย อนเป็นพนักนิในโลกี
- ๒. สักวภษเขียนคนนทปี่ ในพื้นปศที่ อนมีทกท่มนท
- ๓. ฤทธิกต้าวเทษมธต พบระจกแกกท สทั้นพินเฮินทวนไท
- ๔. ทนังพองลยองเกลาตกร ะคกรมกตวโรย เเดแสงพระเพลิงวทมิ

- ๑. พระเพลิงเวิงฤทธิแสงศรี เทในอิกที ขอให้ถักแกงพพอง
- ๒. พระเพลิงเวองฤทธิชอนทอง ไทใหม่พพอง ไทเทนประจกแกกท
- ๓. รชพทั้นทาวเทท เทเวคมท ลงเมฆมาทสังท
- ๔. ขอพระพินเทบั้นทก เทวิงคภญ ผู้เป็นพระจกทชย
- ๑. ทำคินอยบ่นเวท เทนทวทิตศศ พระไพเทบัทริยภษ
- ๒. เทททั้นฤทธิทิตกทิต เททชวภษ คีองคพระเสื่อเมือง
- ๓. เททภมพฤกษบ่นเทือง รุกชือเปือง มงคทบมิรจกนท
- ๔. จอเชิญมาช่วยกทคทวม จิมเทให้ทม ประเพทเทเทือยรรวม

๑. ขอรอถวายเครื่องพลีกรรม   ถ่มห่ออันมีพรรณ   ทงกล้วยแดออยพรวทกล
 ๑. เครื่องบวชมรรคพระภิกษุ   เหนอเสกทวาร   อนโรททำเลยแต่งมา
 ๑. ขอรอถวายแท่นท้าว   พงใต้เมกท   ทวญุภาพนกกน
 ๑. แม่นนอยเครื่องสัพเสาศก   อย่าใ้กินาน   ไลรบแก้ทนมมีน

 ๑. อย่าใ้กินนินนินท   อย่าจของโทษ   แดสิ่งอนภัยอย่าทำ
 ๑. แม่นสทวถัยมีกัม   อย่าใ้กระทำ   วิบคิงใ้ปกรณ
 ๑. แม่นกเทในอกคิ   ใ้เฑออบบรี   พระเพิงจเวงสังหุ
 ๑. ใ้ใหม่พพองอย่าเนน   ถ้อยคิเกี่ยวทกล   เสาเตจมากกล่าวมษ

๑. ขอรท่นท้าวท้าว   อวภษนค้   พเวมทที่อย่าเนน
 ๑. ขอรแ่ก้อย่าใ้หล่นสคปภญ   ขอรพระปกรวิทว   ใ้เทนประจกแก้ทกลอยทงหลายเลิก ฯ

ลักษณะพิเศษ } คำนำ
 ลุยเพลิง }

๑) ศุภมัสดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจฉระมาฆมาส ศุกะปักขยปาฏิบตฤษถีศุรวาระ
 บริเหทะกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรมหajakพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทราชาธิราชรัตนากาศภาคกรวงษองคบริมาธิเบศ ตริภูวนศวรรนารณายก
 ดิลกรัตนราชชาติอาชาวะไศรอยสมุทยตะโรมนต์ สกลจักรวาฬิเบนทรสุริเยนทราชาธิบดีนทร
 หรินทรราชาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอัชนิต ฤทธิราเมศวรธรรมมิกะราชาธิราชเดโชไชย
 พรหมเทพาติเทพตริภูวนาธิเบศโลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศคะตามหาพุทธางกูร บรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหา
 ดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ เสด็จออกพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน พร้อม
 ด้วยหมู่ภุมมาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษพงษ์พดมาโหราจารย์เฝ้าเบื้องบาทงกษมาศ
 จึงเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิต พิพิทวงษพงษ์ภักดียาธิเบศวราธิบดี ศรี
 รัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาณุกราบบังคมทูลพระกรรณา ด้วยข้อความนายบุญสี
 ช่างเหล็กหลวงร้องทูลราชกล่าวโทษ พระเกษม
 นายราชาอรรถ } ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยา นายบุญสี
 พ้องหย่านายบุญสี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรรถ
 แล้วมาพ้องหย่านายบุญสี ๆ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญสีไม่
 พระเกษมพูดจาแพะโลมอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เป็น สัจ
 ธรรม } เข้าด้วยอำแดงป้อมแล้ว
 คัดข้อความมาให้ลูกขุนสถานหลวงปฤกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชายให้อำแดงป้อมกับนาย
 บุญสีขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรณาตรัสว่าหญิงนอกใจชาย แล้วมา
 พ้องหย่าชาย ลูกขุนปฤกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็น ยุติ
 ธรรม } ไม่จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้เจ้า
 พญาพระคลัง เอกกฎหมายณสถานหลวงมาสอบกับฉบับ หอลหลวง
 ช่างที่ } ได้ความว่าชายหาผิดมิได้
 หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระราชโองการ
 มาณพระบันทูลสุรสีหนาทดำรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้น พระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรม

ชั้นธำมรงค์พระพุทธรูปเจ้า ทรงพระมหากรรณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกย สั่งสอนบรรพชิตบริษัทแลฆราวาศบบริษัท ได้ประวัติดูซึ่งทางศุคติภูมิแลทุกคติภูมิแลพระไตรปิฎกธรรมนั้นพันเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุสมพระพุทธรูปสาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญพระราชาคณะทั้งปวง มีสมเด็จพระสังฆราชแลพระธรรมอุดมพระพุทธรูปโฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้นพญาธรรมปริชาแปดต้น ให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎกสอบไล่ด้วยอรรถกถาฎีกา ให้ถูกต้องตามพระพุทธรูปบัญญัติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถ้วนผ่องใสขึ้นได้เป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กลบุตรสืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธการกกรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้ กระจักรผู้จะดำรงแผ่นดินนั้นอาไศรยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระโอยการ อันกระจักรแต่ก่อนบัญญัติไว้ ได้เป็นบันทัดถาน จึงพิภกษาดราสินเนื้อความราชฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรมแลพระราชกำหนดกฎบทพระโอยการนั้นก็พันเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมากด้วยคนอันโลภหลงหาความละอายแก่บาปมิได้ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภกษามาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ จัดชำระลอบอง ฯ ที่มีสะตึบญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์	๑	}	๕	} ๑๑ คน
	ขุนสารประเสริฐ	๑			
	ขุนวิเชียรอักษร	๑			
	ขุนวิจิตรอักษร	๑			
ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรสี	๑	}	๓	
	พระราชพิณิจใจราชบัลัด	๑			
	หลวงอถยา	๑			
ราชบัณฑิตย	พระมหาวิชาธรรม	๑	}	๕	
	ขุนศรีวรรณ	๑			
	นายพิม	๑			
	นายด่อนปเรียน	๑			

ชำระพระราชกำหนดกฎบทพระโอยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วนตามบาฬี แลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเบดหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรงพระอุสาหทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหากรรณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กระจักรอันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อาลักษณ์ชุบเส้นหมึกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณะ

สถานหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิดตรา พระราชสีห์ } ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ } เกษม }
 พระคชสีห์ } บัวแก้ว } ไกรสี } } เชิญ

พระสมุดพระราชกำหนดกฎทพระไอยการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

พระราชสีห์ }
 ปิดตรา พระคชสีห์ } สามดวงนี้ใช้ อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
 บัวแก้ว }

๑๑ ๑๙๙๙ ศก อั้งระสังวัชระระมคณมาศศกปักษษัตยะตติยะตติยัตติยคุ
 วารบริเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีศรีสินธรบรมจักรพรรดิศรวรรณ
 มิกมหราชาธิราชเจ้า ผู้ผ่านพิภพวัลราชศรีสมบัตินครปฐมนครบวรทวารวดี ศรี
 อยุทธยามหาดีลกษณพรตนาธาณีนุริรมย์อุดมราชมหาสถาน เสด็จออกณะพระอินั่งมิ่ง
 คลาภิเศก พร้อมด้วยชาวเจ้าเงายุพราชมุขมาตยามนตรีกระวีชาติราชปะโรหิตา ไภรราช
 บัณฑิตยเฝ้าบำเรอบาบท จึงมีพระราชโองการมาณะพระบันฑูลสุระสีหนาทดำรงเสหนือเกล้า ฯ
 สั่งว่า ถ้าอนาประชาราษฎรข้าขอบเขตชั้นทเสมามณฑล จะพิพาสหาคดีแก่กัน ถึงพิสูทแก่กัน
 ให้กระทำตามพระราชบัญญัตินี้

๑๒ ๑๙๙๙ มาตราหนึ่ง มีพระราชกฤษฎีกาไว้ว่า ถ้า }
 โจท }
 จำเลย } จะถึงพิสูทแก่กันมี ๗ ประการ ๆ
 หนึ่งให้ล้างตะกั่ว ๑ ซาบาล ๑ ลุยเพลิงด้วยกัน ๑ ดำน้ำด้วยกัน ๑ ว่าย }
 ชั้นน้ำ }
 ค้ำมฟาก } แข่งกัน

๑ ตามเทียบคนเล่มเท่ากัน ๑ เมื่อแรกจะพิสูทนั้นให้กระลาการคุมลูกความทั้งสองไปซื้อไก่

	สีผึ้ง	๑		มือเข้า		ใหม่	๑	} แห่งเดียวกัน จ่ายเครื่องใบศรีแห่ง
เป็นแห่งเดียวกันซื้อ	ด้ายดิบ	๑	}	มือแกง				
	ผักขมปอ	๑	}	ผ้าถุง		๑		
	ผลมะกรูด	๑	}	ผ้าห่ม		๑		

เดียวกัน แล้วให้กระลาการเกาะลูกความทั้งสองไว้ในกระลาการ ให้ลูกความนุ่งขาวห่มขาว
 อยู่กรรมในกระลาการ ๓ วันอย่าให้คู่ความเดิรไปมานอกกรรม แลให้กระลาการหุงเข้าให้ลูก
 ความกิน ให้คอยดูลูกความจะ }
 ดี } ประการใด ถ้าลูกความผู้ใด }
 ร้าย } ต่ำ } ลูกความข้างหนึ่ง

ท่านว่ามันพิรุทให้เอามันผู้ }
 ดี }
 ต่ำ } นั้นเป็นแพ้ อนึ่งถ้าคู่ความอยู่กรรมในกระลาการคอยระวัง
 อย่าให้ผู้ใดไปมาหาสู่พูดจากันได้ แลลูกความข้างหนึ่งหนีออกไปนอกกรรม ท่านให้เอามันผู้
 หนีออกไปจากกรรมนั้นเป็นแพ้ อนึ่งถ้า }
 โจท }
 จำเลย } จะถึงพิสูทดำน้ำแก่กัน ให้ตราการปักหลัก

ห่างกัน ๖ ศอก เมื่อจะดำน้ำให้ปลูก $\left. \begin{array}{l} \text{โรง} \\ \text{สถาน} \end{array} \right\}$ บวงสรวงเทพยดาแลให้แต่งเครื่องบวงสรวงขึ้นสถาน

จงถ้วนตั้งนี้ $\left. \begin{array}{l} \text{ผ้าขาว ๕ คืบ ๒ ผืน} \\ \text{เปิด ๒ ตัว} \\ \text{ไก่อู๋ ๒ ตัว} \\ \text{หม้อเข้าใหม่ ๔ ใบ} \\ \text{หม้อแกงใหม่ ๔ ใบ} \end{array} \right\}$ เครื่องไปสี่ครบ จุด $\left. \begin{array}{l} \text{ทูป} \\ \text{เทียน} \end{array} \right\}$ นูชาเทพยดาก่อน

๒) มาตราหนึ่ง ถ้าจะพิธีทูลขอยเพลิงดำน้ำต่อกัน ให้กระลาการหมายให้แก่นายประกัน

ให้เรียกเอาเงินแก่ $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$ เงินใส่คราดข้างละ ๑๒ ค่าอ่านคำสัจจาธิษฐาน เสียให้แก่

อาลักษณ์ข้างละ ๑๒ ค่าขมคอข้างละ ๑๒ ค่าหัวหลักข้างละ ๑๒ ค่าตีฆ้องข้างละ ๑๒

ค่าที่นั่งข้างละ ๓๐ ค่ากลิ้งข้างละ ๑๒ ค่าผู้คุมข้างละ ๑๒ เครื่องกระยาการทั้งนี้ กระแส

ข้างละสองผืน ผ้าขาวนุ่งห่มข้างละสำหรับ ผ้าขาววงมราข้างละผืน ไก่อู๋ผู้รู้ขึ้นประจำยาม

ข้างละตัว ไก่บังสะกุนไหว้เทพารักษ์ข้างละ ๒ ตัว เล่าไหว้เทพารักษ์ข้างละสองปาง เล่าเลี้ยง

กระลาการข้างละสองปาง เข้าสถานเข้าจ้าวข้างละ ๒ แล่ง เข้าศาลเข้าเหนียวข้างละ ๒ แล่ง

หม้อ $\left. \begin{array}{l} \text{เข้า} \\ \text{แกง} \end{array} \right\}$ ใหม่ มีฝาละมีครบข้างละสำหรับ กัลลอหมใหม่ใส่น้ำข้างละใบ ครกกระเบื้องสาก

กระเบื้องจะหวักกระบวยข้างละสำหรับ จอกรองเล่าข้างละสองใบ ศรีผึ้งแขงหนักข้างละ ๑๒

ด้ายใส่คราด ด้ายวงมวงคลสูตร แลผูกประเดนข้างละถอด พริกเทศกระเทียมหอมตะไคร้ฆ่า

กระชาย สำหรับจะทำไก่อู๋ หมากพลูปูนยาสูบ เคยเกลือ ซึ่งจะกินในมนทลแลเลี้ยงกระลาการ

ทั้ง ๓ วันให้ครบให้แบ่งหาเครื่องทั้งนี้คลกึ่ง หวีสาางมมข้างละอัน น้ำมันกระแจะจวงจันทร์

แลไม้เส้าไม้ราวกระแส ซึ่งกระลาการจะอยู่ ตกแก่ $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$ เท่ากัน แลให้นายประกันว่าแก่

$\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$ ให้เอาเครื่องทั้งนี้ออกมายังกระลาการในเพลาพระอาทิตย์บ่ายคล้อยสองโมงให้มา

พร้อมกัน ให้เข้ามณฑลซึ่งจะลวยเพลิงแลดำน้ำกันนั้น อนึ่งไม่หลักตกแก่นายดาบ ตีฆ้องตก

แก่กระลาการ เมื่อจะดำน้ำตกแก่ทนายกรมยกกระบัดกลั่น ถ้าพัน ๓ กลั่นแล้วให้จัดทำมรง

ลงยก $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$ ขึ้นทั้งสองข้าง ถ้ากลั่นมิได้ผุดขึ้นก่อนนั้น ก็ให้จัดทำมรงลงยกเอาผู้ชนะนั้นมา

แล้วแลให้กระลาการถามผู้แพ้ซึ่งผุดก่อน ให้รู้เหตุผลว่าเป็นกระไรจึงผุดขึ้นมา

๓ มาตราหนึ่ง ถ้าจะพิสูทลุยเพลิงแก่กัน ท่านให้ขุดรางเพลิงยาว ๖ สอก กว้างสอก

๑ ภาคสอก ๑ ถ่านเพลิงหนัก ๑ ให้กระลาการเรียกเอาเงินเข้าทำเนียมแก่ โจท
จำเลย } ข้าที่นั่ง

ข้างละ ๑ | ข้าอ่านสัจจริศถานข้างละ ๑ | ข้าอ่านสำนวนข้างละ ๑ | ข้าผู้คุมข้างละ ๑ |

ข้าโบสีข้างละ ๑ | พิสูทลุยเพลิงหน้าพระกาลข้างละ ๑ | ไส้คราดข้างละ ๑ | เข้ากัน

เปนเงิน $\frac{๓}{๒}$ ให้ โจท
จำเลย } ล้างเท้าเสี้ยงหมุด ให้ผู้คุมแลตราการผู้อ่านสัตยาธิศถาน

พิจารณา ฝ่า
นิ้ว } เท้าโจทจำเลยเปนบาดแผลฟกซ้ำอยู่ เก่า
ใหม่ } ประการใดบ้าง ก็ให้ตราการ

ผู้อ่านสัจจริศถานเขียนเปนรูป นิ้ว
ฝ่า } เท้า แล้วให้กฎหมายไว้ด้วยกัน อนึ่งเมื่อลุยเพลิงแล้ว

ให้ดูไปกว่าจะถึง $\frac{๓}{๕}$ } วันจงสิ้นกำหนดจึงให้ล้างเท้า อนึ่งถ้าเห็นสำคัญให้ลงเข็ม อนึ่งถ้าพิสูท

ลุยเพลิงพองหลัง เท้า
นิ้ว } จะเอาแผ่นนั้นมิได้ ถ้าแล โจท
จำเลย } มิได้พองด้วยกันทั้งสองข้าง ย่อมมี

ความสังจัจจริงด้วยกันทั้งสองข้าง จึงให้พิสูทด้านน้ำต่อไป ถ้า โจท
จำเลย } พองด้วยกันทั้งสอง

ข้าง ท่านว่ามันย่อมมีเหตุทั้งสองข้าง จึงพองด้วยกัน

๔ มาตราหนึ่ง ว่าเนื้อความมันทั้งสองพิพาทถึงพิสูทลุยเพลิง ถ้ามันข้างหนึ่งเปน
กลโกหกฐ์เวทอาคมมนตราเสกเป่า มันผู้นั้นไม่พองให้ข้างหนึ่งพองแลพองด้วยกันก็ดี ให้
เสมียนผู้คุมระวังดู ถ้าเห็นพิรุทมันทำตังนั้น เอามาพิจารณาต่อไป

๕ มาตราหนึ่ง โจทหาว่าผู้เบี้ยยืมเงินทองคำแพรพรรณสรรพทรัพย์สิ่งใดใดก็ดี หา
จำเลยออกมายังกระลาการต่อคดีด้วยโจท แลกระลาการถามจำเลย แลจำเลยปิดติเสทช้น

พิสูท ฝ่ายโจทหาสักขิพยานมิได้ ต่อพิสูทกันด้วย ด้านน้ำ
ลุยเพลิง
ชื้นน้ำ
วาย
ค่ามฟาก } แข่งกัน ๑
ตามเทียน ๑ } ๑
๑
๑
๑
๑ } ก็ดี ให้เข้าทำ

รวดปูเจ้าแห่งใด ๆ ตามสำนวนชั้นพิสูทด้วยกันนั้น แม้นโจทปราไซแก่พิสูทก็ดี จำเลยปราไซ
แก่พิสูทก็ดี ท่านว่าเทพยูดา มิเข้าด้วยคนใจร้าย อันหาความสังจัมมิได้ ท่านให้ตั้งค่าทรัพย์สิ่งของ

อันขันพนนต่อกันนั้นลง ให้ไหมผู้แพ้แก่พิสูททวิคุณยกทุณทรัพย์นั้นให้เจ้าของ เหลือนั้นเป็น
สินไหม } กิ่ง ถ้าแลพิสูทด้วยกันเสมอกันใช้ ให้เอาพิไนยทั้ง ๒ ข้าง
พิไนย }

๖ มาตราหนึ่ง สองต่อสองเป็นความด้วยกัน ในแพ่งแห่งกระทรวงใด ๆ ก็ดี แลความ
นั้นจะถึงพิสูท แลผู้พิพากษาให้ } โจอท } พิสูทต่อกัน ท่านว่าให้เรียกเอาเงินไว้กลางจำนำจ
จำเลย } เท่ากันจึงให้พิสูท อนึ่งถ้าจะพิสูทตามเทียบ ให้ยุกระบัตแลนายความทั้งสองแลนายสมุนให้
หนึ่งด้วยกันคิดแลชอบ ให้นั่งอยู่อย่าให้ต่อเถียงกัน แลผู้ใดปากร้ายต่าก่อนผู้นั้นพิรุท เพราะ
สำนวนมันพรวง มันจึงแกล้งใส่กลท่าน ๆ ให้กดเอาคตีมันเป็นแพ้ ถ้าเปิดไก่อดิบให้จดหมายไว้
ให้พ้นเทียบจงเท่ากัน ด้ายเส้นนับเส้นให้เท่ากัน ให้ทำไม้ตั้งเทียบ เมื่อตามเทียบนั้นถ้าแมลงวัน
แลสิ่งใด ๆ จับเทียบข้างหนึ่งเทียบดับก็ตีดับเองก็ดี ให้เอาผู้นั้นเป็นแพ้ให้ไหมทวิคุณ

๗ มาตราหนึ่งจะดำน้ำกันให้อาลักษณเอาคำสัจจาธิศถานอ่านประกาศเทพยดาแล้ว
ให้ } โจอท } ละหวัแล้วชนไก่ เมื่อจะลงดำน้ำกันนั้นให้ปักหลักห่างกัน ๖ สอก แล้วให้
จำเลย } ตระลาการเอาเชือกผูกบั้นเอวทั้ง } โจอท } ยึดหลัก เอาไม้พาดป่าไว้ตีฆ้อง ๓ ที่ข่มคอหย่อน
จำเลย } เชือกลงไป ให้ดำลงไปให้พร้อมถึงต้นหลัก ตั้งนาฬิกาให้พร้อมกัน ขณะเมื่อดำลงไปนั้น ถ้า
ผู้ใดผุดก่อนให้อากล้งสวมคอ แล้วจึงให้ชักเชือกลงไปเอาผู้มีได้ผุดขึ้นมา ถ้าได้ ๖ บาทแล้ว
โจอท } มิได้ผุดขึ้นมาให้ชักเชือกลงไปเอาตัวขึ้นมา
จำเลย }

ใจทจำเป็นจะต้องเสีย }
 ค่าทำเนียมด้านน้ำ }

เสมียนอ่านสำนวน
 อาลักษณ์อ่านสัจจาธิษฐาน
 หลัก
 ที่นั่ง
 กลัง
 ผู้คุม
 ไล่ครวด
 ตีฆ้อง
 ช่มคอ

๓
 ๓
 ๓
 ๑ ๒
 ๑
 ๓
 ๑ ๑
 ๑
 ๑
 ๑
 ๑
 ๒ ๒
 ๑

สมุณ

ปลูกสวนเทพารักษ
 ผ้าขาวนุ่งห่ม
 เปด ๒ ตัว
 ไก่ ๒ ตัว
 เครื่องโบศรี ๒ สำหรับ
 ทูปเทียนมะกรูดส้มป่อย
 เข้าใหม่ ๔ }
 มือ } ไบ
 แกงใหม่ ๔ }

๑
 ๑
 ๒
 ๒
 ๒ ๑
 ๒ ๑
 ๑
 ๑

ศรค้ำทำเนียมลอยเพลิง

ข้าที่นั่ง
 ค่าอาลักษณ์อ่านสัจจาธิษฐาน
 ค่าอ่านสำนวน
 ผู้คุม
 ไบศรี
 หน้าพระกาล
 ไล่ครวด

๒
 ๓
 ๓
 ๓
 ๑ ๑
 ๒ ๑
 ๑ ๑
 ๑ ๑
 ๑ ๑

๑ อาลักษณ์อ่านคำสั่งเจ้าอธิการ

๑ ศรีสวัสดิบังคมคัล อภิวันท์รัตนไตรยางค์ โดยปัญญาจางคสมิธร ยอกรอภิวาทใน
 บางบาทยุคคัล วิมลเรณูมฤตสุทธราลักษณ์ บวรอัคสาสดา อันกอบด้วยวัดตั้งชมหาบุรุษ
 ลักษณะ และอะศรีตียนุเพียญชนะแปดสิบทิศ ขอถวายนมัสพระธรรม คำภีร์แปดหมื่นสี่พัน
 พระธรรมขันธ์ คือสุตันตะอภิธรรมวินยา แล้ววันทาแห่งพระสงฆ มีองค์อริยะทั้งแปดเป็น
 ประทาน แลเฮอร์ษาจารย์ชินรสนันครองพจนโองาท แล้วขอประกาศไหว้เทเวศ ท้าวตรี
 เนตรพรหมโคพิศ ท้าวทรรฐวิรุฬหกวิรุฬปักขกเวรราช อิศรานารถอุมา มีฤทธาวรรณารายณ์ ทั้ง
 พระพายฤทธิเดช วิศณุเวศท้าวนาคา ยมราชาท้าวเวสุวัณ ระวิจันทรอังกคาร พุทธิวารสุภระนั้น
 เสาร์นพระเกษราหู นพเคราะห์ผู้ทรงสิทธิ์ศักดิ์ ภูมารักษอัคนิเวศ วรุทธะเดชครุฑกุ่มภันท
 เทวาชั้นจะกามา นางเมขลาเจ้าแดนสมุทร จงประมุขบวรวิรักษ ธรณีอัคเทพี เจ้าศรีแลถ้าเถื่อน
 เทวาเลื่อนถ้วนแสนโกฏี จักรระวาฬโสตุผู้สบรร วันทนการสัพเสวจ สำเร็จที่วอนันตจักรวาล
 แล้วมนัสการถวายเครื่องสิ่งสรรพ อันใจจำเลยเคยปฏิบัติแต่โบราณ คือพรวดาลมธรรค
 กล้วยอ้อยสดแลถั่วงา อิกปูว่าต้มแดงขาว ตั้งเป็นราวดูตระการ สุราบานเครื่องพลีกรรม
 ไก่ปิ้งมันขอบูชา แลเครื่องสุคนธารวยรส กระแจะสดแบ่งจรวงจันท์ อิกน้ำมันหอมชวยโชด เข้า
 น้ำโกชนสุปเพียญณ์ หมากพลูเทียนโดยยะถา รตมาลาดอกไม้ถววย สิ่งทั้งหลายขอบูชา แก่
 เทวาผู้สิทธิ์ศักดิ์ ภูมอารักษพยาบาล นีทีธารแลรุกชชาติ มรคาวาตเจดีย์ ในศรีแลนัคครา
 ทุกถานาอันศักดิ์สิทธิ์ เลื้อเมืองฤทธิผู้เวศ ขอส่งเนตรพร้อมเลงญาณ รับพลีการเครื่องบูชา
 อันแต่งมาตั้งเหนือสาร ดูตระการบันจงถววย เชิญภูกบายโดยสุพจิตร ใจทจำเลยประดิด
 แกล้งบังคม โดยนิยมข้าสุพา ขอถวายคำสั่งเจ้าตามท้องสำนวน

๑ โองการดำนำ อาลักษณ์อ่าน

๑๖	เทวันบรรพตทั้งมวน	ห้วยหนองคลองคอร	คำเนิ่งรำพึงเลงญาณ
๑	เสื่อเมืองเรื่องยศวิสาร	ทรงเมืองฤทธิชาญ	หลักเมืองบันเทิงรักษา
๑	สระน้ำถ้าเถื่อนราวป่า	สิงขรพฤษา	คูหาแลบ่อต่อธาร
๑	เมษขลาท่านเจ้าสิงสถาน	ในสมุทกันดาล	นัดที่วารังคคา
๑	เบื่องใต้ต่ำถึงอชดา	พื้นภพสุธา	นาคาวิรุฬแผ่นดิน
๑	เบื่องบนจนพรหมสุดสิ้น	อัคชนิสฐูมิน	นเรศเรื่องฤทธิพล
๑	ไกรลาศบรรพตทาวล	สิโลกานน	วิมลพระอิสรา
๑	นารายณ์ฤทธิเดชศักดิ์ดา	อากาศเทวา	นาเรศที่ยิวเลงญาณ
๑	ใครเทจขวนกันสังหาร	อย่าไว้เนิ่นนาน	จงผลาญอย่าทันพริบตา
๑	สิทธิ์ศักดิ์อารักษเทวา	สำแดงฤทธา	ให้เหนประจักษ์ทันใด
๑	อาเพศเปนงูเงือกใน	พรายน้ำเติบใหญ่	รวบรัดกระหวัดบาทา
๑	เปนรูปอสุเรนทัยกษา	แยกเขี้ยวเบี้ยวตา	คำรามคืออือออด

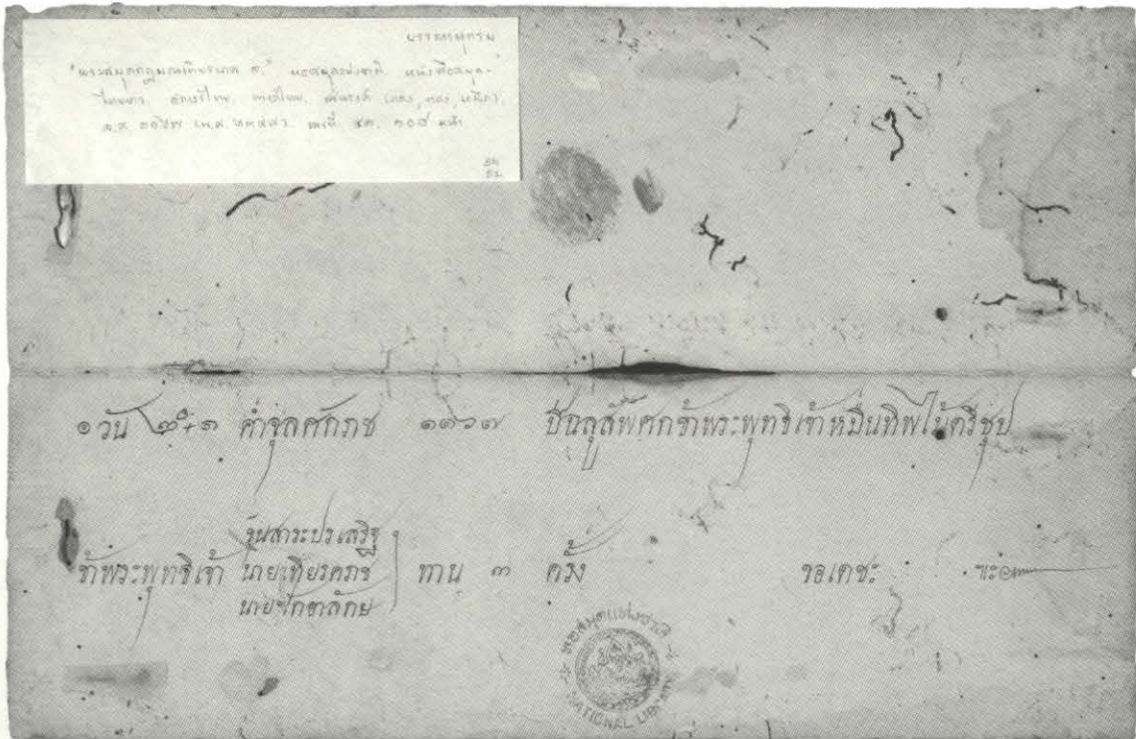
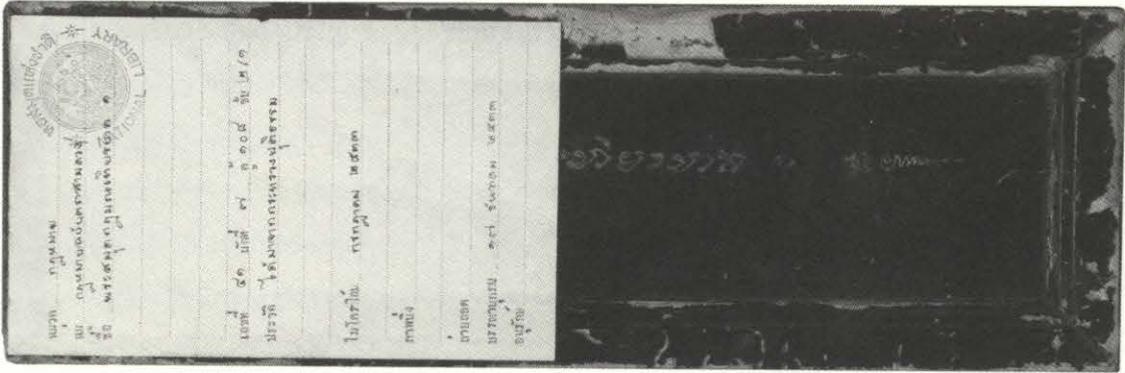
๑	คั่นคาบดูจเคี้ยวเขี้ยววงอ	ล้ำสันพึงภอ	ตระมันตระมันพึงกลัว
๑	แลบลิ่นปลิ้นตาสแยงหัว	หนดเคราพันพั	ท้องพลัยชลุยกำยำ
๑	หลอกหลอนโล่ร่มรันท่า	ทูปตีอวมอ้า	คำรามในพื้นที่คงคา
๑	ให้ผุดลุกโลดขึ้นมา	จากหลักคลาศคลา	มฤษาเอาเท็จเป็นจริง
๑	อนึ่งผีเสื้อน้ำอ้อยสิง	ในถ้ำธารชิง	ชวนกันแต่ล้วนผีสิง
๑	ตายโหงโงงโคงกลางทาง	ตายพรายนอนคราง	ตกน้ำแลซ้ำผีตาย
๑	เสือบข้างแทงแรดควาย	ขวิดขวันใจหาย	แลตายในพื้นที่บัดผี
๑	ใครเท็จชวนกันย่ำยี	เข้ากลุ่มมุ่มตี	ให้ผุดออย่าทันอึดใจ
๑	ผู้เท็จบันดาลเหนไทย	ภูตพรายตัวใหญ่	จรเข้แลปลาโลมา
๑	มั่งกรเจือกน้ำเหรา	ฉลามว่ายมา	สพรั่งสพร้อมล้อมตน
๑	เข้ากัดด้รครอบอวลวล	ข้างต่ำข้างบน	พิกลให้หลุดผุดผาย
๑	ขึ้นมาหน้าสรวกผีตาย	เผือดเค้าร้าหมองหมาย	ใจพรั่นประหวั่นขวั่นหนี
๑	ความจริงครั้นดำซลที	น้ำแยกแตกหนี	อย่ามีพิโรธสำแดง
๑	ออกแต่กายาฝ่าแผ่แผ่	เดชฤทธิแรง	เทเวศช่วยอพิบาล
๑	หายใจเข้าออกสำราญ	น้ำแหวกแยกฉาน	ด้างสละบายหายใจ
๑	ความจริงอย่าได้หวั่นไหว	คุบตีผิดไทย	จงไกลอย่ามากล้ำกลาย
๑	ใครชอบจงอยู่สบาย	อย่ามีอันร้าย	ประเทศหลากสักอัน
๑	ถ้าใจทำเลยเท็จสัน	ใส่ถ้อยความอัน	วิบัติร้ายราศี
๑	ผู้เท็จมฤษาวาที	ไปถวายเป็นบัดพลี	แก่เทพฤกษ์ผีสิง
๑	ขอจ้างโดยสาตรเวททาง	มนตรตนเมื่อปาง	จะแพ้แลให้มิไชย
๑	บางคาบทอดสินจ้างใน	ขอเสียให้ไกล	ในคำอุทิศสัจจา
๑	บันจบด้วยผู้สุภา	เปลี่ยนถ้อยคำคลา	ให้เคลื่อนแลเลื่อนสำนวน
๑	กระลาการเข้าความคิดควร	แปลงแปรพอนผวน	ประเทศทำเลศอุบาย
๑	ทำนทำวเทเวศทั้งหลาย	ทำกลบังวาย	มิได้พินิตระตรอง
๑	รับเครื่องพิธีกรรมเข้าของ	ผู้เท็จป้อนปอง	ประโยชน์ให้มิไชย
๑	ผู้จริงมิได้สงไสย	กล่าวโทษโดยไนย	แลจริงมิได้บวงสรวง
๑	เทเวศอาเพศเขตขวง	ปิตาจทั้งปวง	แลหน่วงเอาเท็จมายา
๑	ให้มิไชยโยเส่นหา	เพราะรับกะยา	บูชาผู้เท็จอาธรรม
๑	จงตกต่ำไต้ระกรร	ยื่นได้พุกพันดร	นิรันตรเสวยทุกขา
๑	อย่าเห็นแสงระวิจันทร	มัวมีดมนทะกา	หมกไหม้อยู่ในระกราน

๑	เพลิงลุกทนทุกข์เนืองนาน	อย่าทันทพระศรีอารย	มาโปรดซึ่งเทวดพสรรพ
๑	เพราะด้วยมฤชาอาธรรม์	เอาความจริงผัน	ให้แพ้แก่ผู้มฤชา
๑	ครั้นพ้นจากขุมนรกา	กลับกลายเป็นรูปา	มาเกิดในชาติทุรชน
๑	อัปฺรภากมีกายพิกล	เป็นคนมีตมน	ทการแลอัปฺรญา
๑	เอาชาติเกิดตระกูลหินนา	กายารูปา	เป็อยพังพิกลพึงหมาย
๑	จงแพ้แก่คนทั้งหลาย	เพราะท่านทำมลาย	เอาจริงเป็นเท็จอัปฺร
๑	ภูมาเทวาศักดิ์	คงคาชลที่	ศิริแลถ้าดูหา
๑	บรรพตคิงขรธารา	ทั่วทุกถานา	ประเพศอยู่พญาบาล
๑	พึงสารแล้วจงวิจารณ์	มุ่งเม็ญเลงญาณ	ประเพศโดยสัจจา
๑	ตามจริงตามเท็จเทวา	พร้อมกันรักษา	อย่ามีพิโรธหม่นหมอง
๑	คนใดกล่าวเท็จโดยปอง	จงท้าวทั้งผอง	บันดาลให้เห่นสำคัญ
๑	ด่าลงจงให้ปวนปั้น	ผุดขึ้นเร็วพลัน	อย่าทันทให้ช้ำกลั่นใจ
๑	ท่านท้าวเทเวศของคใด	ผู้เอาใจใส่	ช่วยจริงข้างเท็จสังหาร
๑	จงได้สมบัติบริวาร	ในชั้นพิमान	พิมลยั้งยังไป
๑	ถ้าภูมอารักขาใดใด	จงเสวยสุขใน	ไตรตรีงพิमानแมนสวรรค
๑	สมบัติพิพัทณเืองนันต์	นาเนกมหันต์	มโหรยงโอฟา
๑	ภูตผีพรายน้ารักษา	มีใจเมตตา	ประเพศเป็นศักดิ์ศิริ
๑	ช่วยคุ้มรักษาปราณี	ผู้จริงจงมี	ไชยยศให้มีไชย
๑	ผู้พิภากษาเพียงธรรมใน	อย่ามีเพทไทย	วิบัติด้วยฤทธา
๑	ผีสงภูตพรายรักษา	ผู้นั้นฤาชา	ให้พ้นจากยักษ์ผีสง
๑	จงได้สมบัติสุราง	คณาปวงนาง	ภิรมยชมหรรษา
๑	แล้วพ้นจากไทยทุกขา	เดชะศักดิ์ดา	นุภาพโดยเปนธรรม์
๑	แล้วเลื่อนเคลื่อนครองสรวงสวรรค	เพราะใจเที่ยงธรรม์	ผู้เท็จให้แพ้อัปฺร
๑	ผู้จริงจงมีไชยศิริ	ผู้เท็จกระดี	พิฆาฏด้วยพระคงคา
๑	ข้าพระเจ้าผู้เปนสุภาภะลาการ	ขอถวายสัจจาทศถาน	อันมีพุททงธรรมมังสังขัง
๑	เป็นที่พำนักสระณัง	มัวโมหน่าบัง	ขอพระเจ้าจงปรัภาหาร
๑	ไตรยโลกยมีตมลบันดาล	หลุ่มหลงเป็นพาล	เอาเท็จมากกล่าวมารสา
๑	อันขมบงคมเทวา	อารักขมหา	มहितฤทธิเกรียงไกร
๑	เบ็องบนจนพรหมประไก	เบ็องต่ำลงไป	พิภพท้าวนาคา
๑	เบ็องหน้าเบ็องหลังซ้ายขวา	ภูมพฤกษเทวา	อากาศจงเลงแลดู

๑ ไกรลาศบรรพตเมธู	ปรากฏในภว	สี่ทวิปมีต้นนุรพา
๑ อุดรกรโอมรโคทยา	บุพวิเทหา	สากลชมภูอนันต์
๑ วิคณศศิวิบุตรศิวกรรม	เทพภูมสบบรรพ	จตุมหาราชิกา
๑ ดาวดึงษ์โสฬศพรหมมา	ผู้เรื่องฤทธา	อีกทั้งพระอิศวรพระนารายณ์
๑ นางอุมาภักควดีโฉมฉาย	พระลักษมีเฟริดพราย	อันเป็นภริยาแห่งพระองค์
๑ ทังนางพระศรีโฉมยง	อาภรณ์อำมรงค์	อลงกภูฝ้ายซ้ายขวา
๑ แก้วล้านแก้วโกฏิไตรตรา	ท้าวทศกรรฐา	อันเรื่องฤทธิอำนาจ
๑ ระวิศศิโอบาษ	เสด็จในอากาศ	อังคารพุกทิวะ
๑ ศุกระมินทะเสวระ	ราหูเกตุเคราะห์	จตุโลกโลกีย์
๑ อีกทั้งพระกาลพระกฤติ	พระชตุคามี่	พระรามเทพชาญไชย
๑ พระสามลเทพราชฤทธิไกร	ธรรมมิคราชประโภา	กุกุณูราชราชา
๑ วิรุฬปักกวิรุฬพหคมนา	ทรรฐราชา	แลกรุงภาลีฤทธิชัยัน
๑ ฤาษีสีททพิทยาธรคนธรรมา	เทवासพลบรรพ	พระองค์ตรัสฝากศาสนา
๑ บริรักษห้ำพรพระวะษา	มณีเมษลา	อีกทั้งพระพิรุณพระพาย
๑ พระธรรณีคงคาสมุทสาย	สิทธิฤทธิบริรยาย	อันเป็นพำนักในโลกี้
๑ สัตว์ร้ายเป็ยนคนบาปี	ในพื้นป่าตี	อันมีทุกท่มนนานา
๑ ผู้ใดกล่าวเท็จมารสา	จงประจักษ์แก่ตา	สท้านพันเอินหวั่นไหว
๑ หน้งพองสยของเกล้าตักใจ	คะคร้ามกลัวไภย	แลแสงพระเพลิงรัศมี
๑ พระเพลิงเริงฤทธิแสงศรี	เข้าในอักคี	ขอให้สำแดงพุกพอง
๑ พระเพลิงเรองฤทธิอันกอง	ให้ไหม้พุกพอง	ให้เห่นประจักษ์แก่ตา
๑ ขอจงท่านท้าวเทวา	เทเวศมหา	จงเร่งมาซ้ำสังหาร
๑ ขอพระพิรุณเจ้าบันดาล	เทวินางคราญ	ผู้เป็นพระอัคชายุ
๑ ดำดินอยู่บนเวหา	เห่นทั่วทิศา	พระไพรเจ้าปาชัยกะษ
๑ เทวาท่านผู้สิทธิศักดิ์	เทวาอารักษ์	คือองค์พระเสื่อเมือง
๑ เทวาภูมพฤกษบันเทือง	รู้จักชื่อเบื่อง	บางคาบมิรู้จักนาม
๑ ขอเชิญมาช่วยตัดความ	จริงเท็จให้ตาม	ประเพทแท้เที่ยงธรรม
๑ ข้าขอถวายเครื่องพลีกรรม	ล้มหวานมีพรรณ	ทั้งกล้วยแลอ้อยพริ้วตาล
๑ เครื่องบวดมธุรสตระการ	นานาผลาหาร	อันใจทจำเลยแต่งมา
๑ ขอถวายแก้ท้าวเทวา	จงได้เมตตา	การุญภาพนุกคน
๑ แม้นน้อยเครื่องสุพลผล	อย่าได้จิ้นจน	แลรับแต่ตามมีมา

๑๐	อย่าได้ตีฉินนินทา	อย่าจงโทษา	แลสิ่งอันร้ายอย่าทำ
๑๑	แม้ในสัตว์ร้ายมีกาม	อย่าได้กระทำ	วิบัติจึงได้ปราณี
๑๒	แม้ว่าเข้าในอักษิ	ผู้เทจ้อบปรี	พระเพลิงจงเร่งสังหาร
๑๓	ให้ใหม่พหูพองอย่างนาน	ถ้อยคำเกี่ยวพาล	เอาเทจ้อมากล่าวมุษา
๑๔	ขอจงท่านทำเวทวา	อารักขมหา	จงเร่งมาซ้ำอย่างนาน
๑๕	ขอแต่อย่าให้สิ้นสุดปรานญ	ขอพระปราวุหาร	ให้เหนประจักษ์แก่ตาโลกยทั้งหลายเกิด

กฎมณเฑียรบาล ๑
กฎมณเฑียรบาล ๒

๑ ศักราช ๑๑๖๖ มุขีกระสังฆะระฆะระฆะคต ศุกระปักษยภักวิปทกฤษณิดิกราวะระ
 เณท์กตคกัทนท พระบาทสมเด็จพระบรมภคธิราชวรมหาธิเบศ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ
 ภาชิปติคุณพรอนินทภาชิราช รัตนคคภาคคกรรมของคบรมภาชิเบศ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ
 ติคกรวณภษชกิตาหระไควยสมทยตะโรมนค ติคกรวณภษชกิตาหระไควยสมทยตะโรมนค

ทวิรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ
 พรหมเทพคิตเทพคิตวิภาชิเบศ โลกะเชษฐรัตนคคกรรมประเทศคคกรรมคคกรรมคคกรรม
 นวมบพิตรพระพรทิเทออยทว อนเดคจิปภคภาเศกคณพิภพทรงเทพทวารวดี
 ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ
 มหาราชวรวิคคกรรม พรหมคคกรรมคคกรรมคคกรรมคคกรรมคคกรรมคคกรรมคคกรรมคคกรรม
 ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ
 ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ
 ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ ตรีรัตนพรบรมมหาราชวรวิ

ลอบได้ถวายอวราชะตฤกไทอกกตตามพระพรหมบัญญัติ พระโคตมปฏิภังค้อยกถกถัน
 ฝั่งได้วิชโคเป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กตทรวลไปภยทนต์ ก็เป็นพระพรหมกรธรรม
 กตการกตลอบประเสริฐแล้ว แลแก่ยทางธณจกรนักระษตรจะทำงานแผ่นดินน
 ธาโครายซึ่งในภณราชนิกกฎหมายพระโดยทวอนกระษตรแก่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นชนทกถัน

ซึ่งพิภคชกตถันเนือความภษกรทงปวงโคตมยทธรรม แลพระราชกำหนดกฎษา
 พระโดยทวอนนัคพื้นเพื่อเนือปวกฉกชกทงกนไปเป็นอนมาก ทวยคนอนได้กทง
 ทาคฤมดะธายแก่ทปมิได้ ทกแปลงแก่ทตามชอบโตไว้พิภคชก ทาให้เสียดยธรรม
 ด้ทหรณ์แผ่นดินไปก็มีขง ซึ่งทงพระกรรมณไปวกเทศ ๑ จากททลของ ๑ ๗๖

		ขุนสุนทรวิฑูษาที่พระชลกษณ	} ๑๑ กน
	ชลกษณ	ขุนทวประเสริฐ	
		ขุนนิเชียวอักษ	
		ขุนนิทวอักษ	
		ขุนทลวงพระไตรสิ	
ลคปญโก	ลกกรณ	พระภษพิณภษชนลก	
	๗	ทลวงชญา	
		ทวมทวธรรม	
	ภษปณจาทย	ขุนศรีวิฑูษา	
		นคยพิม	
		นคยทอนนเวียน	

ซึ่งพระราชกำหนดกฎษาพระโดยทวอนนืออยู่ในทอทลวง ทั้งแก่พระธรรมททวไปให้ดกถมน
 ทานทาพิ แลเนือความมิให้ฉกเพียงนตกนได้ จกเป็นทนมกเป็นเทศาเซไว้แควทงพระชกท
 ทงทระกทแปลงซึ่งนทอนนือปทกนนใหชอบโคตมยทธรรมไว้ทวยพระไทยทงพระมทททวณคณ
 ะให้ไปนเวียนแก่กระษตรอนจะทำงานแผ่นดินไปนภยทนต์ คนทระแลทชลกษณ

เมืองแสนศรี เมืองเวมราช เมืองแพ้ว เมืองน่าน เมืองไททอง
เมืองโคกกรบอง เมืองเวมแก้ว ๓๑ เมืองนี้เสียเหนือ ๓ เมืองชายใต้
เมืองอุยงกระหนะ เมืองมตากก เมืองมตายุ เมืองวราริ ๕ เมือง
เจ้ากิน ๑๐ เมือง ถวายคอกไม้ทองผืน ๑ พญามทานันคร แท้โต
ถือน้ำพระพิท เมือง คือเมืองพิทคนโลก เมืองล้นนโคไล เมืองโครไท
เมืองท่าแพเพช เมืองนครศรีธรรมราช เมืองนครราชสีมา เมืองกนครศรี
เมืองทวาย ๓ กำหนดพระราชกฤษฎีกาโดยถาวร พระราชกมาร พระราชนิก
นายพระสุชกมารเทิกถวยพระอคมเทษี คือล้นเกล้าหน่อพระพทเทเท อันเทิก

ถวายแม่พระยเมือง เป็นพระมทอปลราช เทิกถวยคดหลวง กินเมืองเอก
เทิกถวยทลันหลวงกินเมืองไท เทิกถวยพระสนมเป็นพระเยาวราช ๓ พระ
๑ หน่อล้นเกล้าพระพทเทเทอิอวรม ๓ ชั้น พระอุปราชไคอวรม ๒ ชั้น
พระเทาลกเรอกินเมืองมีกลับบัวทว พระลกเรอพระเยาวราชอิอวรมกลับทองกนกันพิง
ห่มเสาดั่ง พระเยาวราชขังทวทเ่ง มีทวทเ่งคน ๒๐ มากกว่ันนเฮาออก
กินเสียดเว่นท่า ล้นเกล้าหน่อพระพทเทเทอิพิยานทอง พระอุปราชอิพิ
ยานนุค ๓ พระเทาลกเรอกินเมือง อิพระยานนคคกลับบัว พระอคมเทษี
อุยถวยคดหลวงผืนมีราชทยาน มีกรมผู้ ^{๓๒} _{หญิง} มีทอพระมีพระริเ่งออกโพ

มีชัยไพร่ มีเสียงลกนถกนยบคนทวกลาท ใช้พระภชกฤษฏีก มีรินฉนม
มีรินทง มีรินภ มีเรือกินเรือแท้ ๆ ท่นอพระพทธิเท่า มีรินเพเทวีก
พระอุปราชแม่ทัพฝั่งทองพระโสม เคียงทองถง คอกมีเบาะเสียม ฯลฯ
๑ พระเทาลกเรือกินเมือง มีรินเพลงคอกหนึ่งมีเสียมมาถึง ฯลฯ พระอุปราช
มีรินเพทวกลเคื้อยดิบ พระเทาลกเรือเคื้อยลกถลมเองนทนเรือนเพพลถง
๑ ถ้าเคื้อยควยพระภชทชยน ลกอกคมเทษี ลกพระอดชยลกแม่ทวยเมือง
ลกถลมเพบนราชทชยนควย ลกททจนทลมลกพระสถนมเพทจนทงทณทง ฯลฯ
๑ พระสุกเรือกินเมืองถวยบงคม แก้วส้มเทศท่นอพระพทธิเท่า พระเยวราช

ลกถวยบงคมแก่พระเทาลกเรือกินเมือง ฯลฯ เมืองลกถลม คือเมืองพิศคนโลก :
เมืองสุวรรณคโลก เมืองท่าแพงเพชร เมืองลพบุรี เมืองสิงคบุรี ฯลฯ
๑ เมืองทลานทลม คือเมืองอินทบุรี เมืองพวหมบุรี ฯลฯ
๑ ไวยการบนทตทกคเค ๑๐๐๐๐ ในเมืองจัญวณชิ่งหมเถทท ฯลฯ บนทตทกคค
๑ ๑๐๐๐๐ ทหวเมืองจัญทณทมแกชิ่งกนชิ่งหมเถทท ฯลฯ บนทตทกคคหวเมือง
๑ ๕๐๐๐ จัญวรมทงย บนทตทกคคเค ๓๐๐๐ จัญณ ฯลฯ ไวยการ
๑ ๑๐๐๐๐ กินเมืองทง ๑ แก้วมีวรมปลัดถลกน ทนทววนเปื้อคคคคค :
ทงชิ่งหมเถกแกงคคคคคหนึ่ง เรือกษแมงทตทค ๓ ทอนบคทตททวคคคทททท

หนึ่งเกล็ดทอง คันทานมเกือทองคิ้วเพศมวยทอง แกรลงไฟ ๓ ค่แกบักกลอง
 ครนเมืองขึ้นนอกหลวง ลกเครื่องทองปวงได้แก่กันซึ่งทานม ๗ ฉ่ายทาว
 หนึ่งเมืองคิ้วเพศมวยทองกันซึ่งห่มฉัตร หยอนหมวก หยอนน้าวองกลุ่ม
 เรือคฤ ๓ คอนบกลากคนทานมทองเกือทอง ๗ นา ๑๐๐๐๐ กินเมือง
 ทมวกลุ่มทองรีย่ายนกันซึ่งห่มฉัตร เรือคฤ ๓ คอนบกลากชีตานลายทอง
 ทั้งสรรพ กินเสียดินถนยก่างวงกลุ่ม เรือคฤ ๓ คอนเลวทาบกลาก
 มิได้กินเอาเสียดทอง ๗ นา ๑๖๐๐ กินเมืองเสียดเบืออหกรวงกลุ่ม
 หนึ่งเอทาทัก ๗ แลพระราชกำหนดฎพระราชกฤษฎีกาโดยทาวทาวพอเรือ

ซึ่งเรือเข้ามาแล้ว ครนเมืองศาลาชาทานมเรียกเรือคฤกลงทกแอย่งทกถาน
 เรือปทนเรือคฤคามีให้เข้ามาในนั้น แลฉ่ายทองโคครนเมืองศาลาปทานม เรียกเรือ
 ลกลงทกกระแอย่งทกถาน เรือปทนเรือคฤคามีให้เข้ามาในนั้น โดยทาวทาวเรือ
 ทานมทานมชยทานม ๗ แลฉ่ายทองบกลิงศาลาแล้วแลบทุกทุกัญ ลกซึ่ง
 ลกมายียยุตคนทานมร่วมทงยกันซึ่งกแด ห้ามแต่ทกนัพททกคจนถึงจวน
 องค้วกษณห้ามจนทงพล ๗ แลภชกัญทงปวงมิให้เดินทงลกจน ให้เดิน
 ทงหลังพททกคมีทงวงชยคั กินเสียดวงทงเสียดกระเสียดกมกทานมทก
 หนึ่งแห่งภชกัญ ลกเรือหลวง หลานเรือหลวง ๗ โดยทาวได้ทกดับเบือ

ถึงบุตรซึ่งเลือก   แต่ทำสืบเปี้ยถึงวอนงครกษณ   โดยกาพิทกทิกวกรษ
 ลทวิ   แต่ประคซึ่งเลือกถึงวณโดยกาทวมาใหญ่   แต่วณนปกอกน
 โดยกาทมีนเทพทว   แต่ทอถึงประคเสกเคระหมถึงซึ่งนทตทยกโดยกา
 รุปภม   แต่ประคพระวิมเนศวรถึงพททกโดยกาองครกษณ   แต่หวตนม
 ถึงประคเสกภมโดยกาข่วเอกท   แต่หวตนมถึงตณกลโดยกาจนทบทัย,
 แต่ตณกลถึงโรงทงทลโดยกาจนทบท   อนึ่งน ๑๐๐๐   แคน ๕๐๐
 แคน ๓๐๐๐   มถึงน ๕๐๐   ทัมแต่ได้มีมาในตณ   โดยกาจนทบท
 ทัม   ทาจนทบทมิโคทมปภมไซ   โทษจนทบท ๓   ประการ   ที่หนึ่งให้

ฎการวม   สองที่ส่งมทกไทยทำ   สามที่ส่งองครกษทำ   ๗   ลกรณนโค
 จนทบททานปภมมิพึงต่อต่อเสียงไซมิโทษ ๓   ประการ   ๗   ทึ่งให้ส่งมทกไท
 ประการหนึ่งให้ส่งองครกษ   ประการหนึ่งให้สกลทฎาทง   ๗   แต่ประคเสก
 อนถึงสระแก้ว   โดยกาทมีนโทวริก   ๕   ๗   เระทควยกนทก
 เ็นในที่ส่งกท   อนึ่งทอกแทแกลกเบกตมลอนชอนชนง   แลวงเรือเข้าช้อย
 แต่ปีตีทมขบภไทวอนินน   โดยกาทมีนโทวริก   ทาจนโคโทษ ๓   ประการ
 ประการหนึ่งให้ส่งมทกไท   ประการหนึ่งให้ส่งองครกษ   ประการหนึ่งให้สกล
 ฎทง   ๗   แต่ทอแต่ขวถึงวอนกลางโดยกาทว   แต่ทอน้ำชยถึงวอนกลาง

พันจัน ฯ อนึ่งในท้องนาในสระแก้ว ผู้ใดจะเรือคฤเรือปทนเรือกบแคะเรือมี
 กอกรร แลใส่ทมิฬกกลมทวนอนมา ทยหญิงเพิ่มภักขยคน อนึ่งชเถาะ
 กักกณ ร้องเพลงเรือแท้ ร้อย) สชอถีกาเจ้ากรรมปีติโทนทบไหว้องเนิ่น
 อนึ่งใญ่หม่นแวงทอมตาวพม่าเมงมอญมดมแลงจีนทามชอาณาเขตประเทศพงษ
 ฤๅเทมาเถวในทยสนมกัถี ทงนี้โดยทวารนตนมทาม ทมิได้ทามปอมเกาะ
 คุมเขมมาถึยทักให้แก่เทนถักเทท แลให้อาณาเขตไปมาในทยสนมโต
 โทษทพทกานถึงทย ฯ แลซึ่งท่งประเทศเวิไปมาโตแก่ถึงโงรงพื่อ ทมิเวิ
 สดามไซ โดยทวารนทบเขมมาทักทว ทารนทบมิได้เขมมาทว โทษารนทบสังแก่

มหากโต ฯ อนึ่งภเสกทหนเรือ ฌบนทกแห่งนทบรณเรือ แลเรือปะค
 เรือคนแนมคน ประทบอยกักไปมาทักก็ แลเรือผวยคือทวระนทวเรมาเถว
 ทัก แลเรือขรณทวฤทักกักก็ แลเทมทในประคตมทกโตประคตมทบปะค
 ทวาทมิเรือคฤเรือคนโตบกกถ ทมิพิให้ทวทวอยอกทวไมทวทบ
 ทมิพิให้ทวนายคเถาเเชอออกมา ททอกพระเนคเวทแลครัดเวียกเทไปไซ
 ให้อือเรือไซรม ทแลคโตเทไปแลมิโตทมแทนไซ โทษารนทบรณเรือ
 ควรวในพันคอรบเรือ ฯ อนึ่งทกลมพวยใหญ่ เรือพระรัตนทมิได้ไซ
 ให้อือเรือกันเรือแนมรบ ทเรือคนเรือแนมรบมิได้ ให้อือเรือกรบ

ถ้าเรือจวนมีโคให้เตาเรือปรอบพระที่นั่ง ๗ อนึ่งลมแก่หน้าพระพุทธรูปเทือก
 พระราชกรมศักดิ์ มีกิจแลเข้ามาในเรือประคองให้เรือประคองในท่า ถ้ามี
 พัดไฟหรือมีภัยจกภัยไมททภัย ถ้ามีฟังให้พวงหวายหอก ถ้าทอดกระแหง
 วนทวดเรือยกให้เข้ามาใช้ ให้เตาเรือประคองอย่าให้เข้ามาทวยเรือเอง ครั้นมา
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ประเทียบคน ให้ทวเรือท้ายหน้า ให้อยู่กับเรือโทษถึงทวย ๗ ถ้าเรือ
 ประเทียบคนก็ ประเทียบคนก็ แล้วย่อยบนคนทวย ให้ทว
 แลทวเรือยื่นแลแลชกหมากพร้าวให้เกาะตามเกาะเกาะได้ ถ้ามีโคอย่ายก
 ถ้าอีกวันให้เรือโทษถึงทวย ถ้าชกหมากพร้าวให้เรือทวงวนฝนลับค้ำสิ่งอื่น
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ท้าบให้ท้าวพระจีนไทยพื้นคอวิบเวือน ๑ หนึ่งท้าวพญามนตรีกรมการลากรท้าว ^{หมื่น}
 ๒ ปึงเจ้าประเทียบก๊ก กตประเทียบชั่วลาเวือกก็ ไทยพื้นคอวิบเวือน ๓
 ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

บงเทียบก่อนคดีทวนของไปโดยเล่ห์ มีมาใช้ไปตงมาเทกทวน... กวี่องรต...
 * ตักทวงมาคดีแลเวียจนหมื่นทวนแลเคยมาททวยชินไซ แทวงโคนนไท
 ทวมทักทกร... หย่าเซทเดมา มานมามัน ไทเททเวียมทวยมาพรชิ่ง ฝัก
 ฝักทักทวมโดยทวแลละไปไซ โทษศกรักทบทโทษลงทัญโทษมาเสียด
 ๑๖๖๑

๑๖๖๑ ๗๖๐๐๐

เลขที่ ๕๓ มห. ๗ ๑๐๘ ๖๖/๕/๑
 ยวระวิ ได้มาจากกรมพระนครบาล
 ไมโครฟิล์ม กรมราชเลขา ๒๕๓๓
 กษัตริย์
 สภมรดก
 กรมราชเลขา ๕๗ ๖๖๐๐๐ ๕๕๓๓
 ๖/๑๖/๑๐๖

๑ อนึ่งลกขานหมื่นทงปอง แก่นา ๓๐๐๐ ถึงนา ๑๐๐๐ ~~มีนา~~ แด่เกรื่อ ~~โดย~~
 โดยการจื่อหมื่นอนชานแถ่เกรื่อมานั้นทองคองคว่ำถมใหม่โดยการานนา ๗ โดยการ
 มาตราแก่ทวงคณมาถึงแถ่ทงไรย มาชยแก่แถ่ทงไชยถึงทักยคณ ทักพญา
 มนทรมท้าวเมือง ลอรนท้าวหมื่นจื่อหมื่นยยานกตายนทเวงมาถึงไช ๗ ทัก

๑๑ หมื่นมิพิงเทใหม่จวกรคนยวักน ๗ อนึ่งเมียจกตักมมาถึงเมียชิต ๑๐๐๐ ๗
 กนชงทักโลงคักคักทวยโดยทว ๗ อนึ่งถ้าเสกคักทวงพระชินงทงแลไททวมาชานนา
 ทนินนาคคณมาจวกรได้ทงพระชินงไช ๗ อยู่ไกลนทอยู่ไกลนทแก่พอนทว
 ๑๒ โดยการทงทวงทงหมื่นทงบลคทงโดยทงทวยทงน่ายคณเชือกคณใหญ่คณ
 ๑๓ กุศลทักคองหมื่นชกาน ทวกรมทงอมาคชพงคกกระจวมใ้คณค้ายแนนคณ
 ของนาคคณนอกรวง ถักทวงพระภวรณกระเศกคักทงพทวยพงคกคักคอง
 ไททักเมโดยควให้มื่อคตอมนนทกระคณชองทงนาคเชือกคักคณ อนึ่งทวง
 นวควรณนาคเศกคักคอง มีคคณเมนชินงไช ๗ ไททงทงทวทงกบคัก

พระราชบัญญัติอาชญากรรม
 ๑. อนึ่งถ้าทวงพระกรรมผิดให้เขาซึ่งได้ยกถวายพระ
 ๒. ให้ทวงถวายชีวิต ๗ ถ้าได้ยก
 ๓. ให้ทวงชนนวงทรงกตทงพหนัก ถ้าเห็นเขาไว้มีหยกให้ทวงได้ ๑ ครั้ง
 ๔. อนึ่งพระซึ่งได้คดีเทอถือนแถถือนมีพาศี พระซึ่งคำทวงอย่างความ
 ๕. ความอย่าให้ขอ อนึ่งทวงบาทแถถือนมีพาศีก็ควรดเสียยกบาทเข้ายื่นแถถือน
 ๖. ให้ทวง ๗. ๘. ประการดังนี้ ให้ทวงซึ่งทวงแก่จนคำทวงให้เขาทวงพด
 พระกรรมผิด ครั้งหนึ่งให้ทวงบอกแก่กัแถทวงทง ถ้าทวงพระกรรมผิด
 ทวงถวายชีวิต ถ้ามีพระแถแถทงเห็นอนกถึงเทไปทวงงาให้ทวงแพ่งจะชอบ

ทวงโดยทวง ๑. แถถือนซึ่งทวงมีได้ทักตามพระโดยทวงกตทวงมีไซ้ ถ้าพระซึ่ง
 เป็นอันกักให้เขาทวงทวงได้ยกทุกโลก ๗ ถ้าได้คำทวงบาทไซ้มีกตลงบนทวย
 ๒. ยาคันนให้กตลงแถถือน ถ้าถือนคำทวงเรียกบาทให้ยื่น ถ้าซึ่งพระซึ่งคำทวง
 ๓. เรียกว่าช้อยยื่น ถ้าพินลงกตทวงรับพระภชชช มีทักตามพระโดยทวง
 ๔. โทงถึงตาย ๗. ถ้าพระซึ่งเทอถือนมีคดีลงกตลงแถถือน แถทวงคำทวงทวย
 ๕. เรือนทวนทวงซึ่งกักตองทง พระซึ่งแถถือนถือนเก็บ แถทวงทอนทอกมิเท
 ๖. ช่วยพินโทงถึงตาย ๗. อนึ่งถ้าได้คำทวงพระซึ่งเทอถือนมีคดีลงกตลงแถถือน แถทวง
 ๘. แถทวงทวงทวยให้เททวงกระษาน แถทวงทอกทวงทอนซึ่งอกรกษนถอย

ผู้คนและคนอยู่โดยกระษานัน แดเถื่อนเข้ารบพระซึ่งเป็นอันภยได้
 ๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐.
 ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
 ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
 ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐.
 ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
 ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
 ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๖. โฉมมโหฬาร ๓ วัน เดือนมกราคม ๑๕ วัน จึงเสด็จรณนเทถัน
 หนีบวราชมาตั้งพระนคร ๗ เดือนถึงพระนครแล้วเดือนมกราคม โฉมมโหฬาร ๑๕ วัน
 โดยทำพระราชสงคราม ยกไปตีก็ก๊กก็ชาติก็มาถึงเมืองก็ตี แลทั่วพญา
 ทวีเมืองบนทวีกรมการเดาโดยมากคนเป็นเกลียดขี้เกลียดขี้กลัว ขี้กลัว
 เชนเดเลโคมวป็นไฟไฟไม่ชนทอกทวน เป็นขี้คออกไปณกตงแปลงเดแปง
 เกลียดขี้คออกไปก็ตี ไต่รบเดมิไชยชนะแต่ที่ตีคแลไทยกระบคทขกกฎหมาย
 ความขอป็นโคกทวนตียกทองเดี่ชดนอบเดแปเปลี่ยนที่อื่น กล้วยกลททานให้
 กล้วยกลททานให้ ๗ ถ้าโคกทวนแก่ชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก

ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก
 ทศวรรษที่หกททานอ้งเลียงเมือทเด ๗ ถ้าโคกทวนชวเล้าหนึ่งลงสาธุทกทกทกทก

๑. ฎีกาพลโทโทมา ฆวนรันเนนเลือเถ่า ๗ ฎีกาแก้พลไพร่ของครก๊กชานถายจีนไป
 ลุงนั... ๑๐๐ ฎีกาตรวจทวงถามแทนเจ้าของตากสินตากโคกดินเมืองโคกเมียน
 ฎีกาตรวจทวงถามแทนเจ้าสิน ๗ ฎีกาหลบของเลือเถ่า ๗ ฎีกาไฟพลทวงเลือเถ่าทวง
 กตของโหมทบทลงพันทศิกแกกพายหนักกตบโหมสิน ๗ ฎีกาหลบของเลือเถ่า
 กิ่งรินเขนจัน ๗ ฎีกาไฟโตโตฟันแยงทวยทศิกแกกแทนะสิน ๔ ฎีกาหลบของเลือเถ่า
 ๑. ฎีกาไฟโตโตฟันแยงแกกทวยออกกมา ฆวนรันนทงเลือเถ่า ๗ ฎีกาไฟไป
 ลุดของพันรอกทวยออกกมา ฎีกาทองฮารทศิกกมาทวย ๗ ฎีกาไฟเงินทงเลือเถ่า
 กง/ทงเขน ๗ อนึ่งรณทบทวนเรือรณทั้งรณท้าวรายอยู่ถ่อมวงแลทศิกปกดอมมัง

พระพลาโตให้ทกทรวกเททลงเดียบไว้ อนึ่งให้ทศิกโตมาเถ่าโตึงพระพลาให้
 เดียบเดียบ ๕. อนึ่งเททบทเท็ดกทบทกรบจนแล้วแยกเทระยกทวยลชศิศว
 แลลยออกกมา ๓ ชั่วทวทงใหม่เดียบ ๗ อนึ่งไฟโคบนทบทนทั้ง แลเดียบ
 ทงทอยหนี ฎีกาไฟพันลงบทลงทงแลกทวยประทณ ๗ ฎีกาหลทานลืบไปอย่าเดียบ
 ๑. อนึ่งการบทนเรือลชศิศวท้าวเรือหนึ่งโทษได้ครวไว้ ฎีกาทอยถองชั่วตัวเรือรบเตทว
 ลงทวยทง ๗ ฎีกาทอยตามชั่วตัวเรือใหม่เดียบ ๗ อนึ่งไฟลือโดยทวทงปวนนิบค
 ฎีกาไฟญพระภษเด็ม ๗ ฎีกาแก้บวมบพิตรพระพทริเทออยทวให้พระยศรารทว
 ฎีกาทบท ๗ ฎีกาประพฤควินทลคกบสังอนเป็นประโยชน์ อนึ่งโยภณภษ

ถ้าเราทำกรรมหนึ่งไซ้ โทษให้คนในวังโทษแห่งชกมา ถ้าเราถึง ๖ คม
 ให้คนทำมือออกไปทบทระโงมแล้ว ลงพระราชอาชฎที่ ๓๐ ที่แล้วให้โทษที่คน :
 ตามนั้นทุกคดีแล้วอย่าให้แต่พระบาทพระเท่อยุหัว แต่ขึ้นทุกคดีนี้ ๖๐๐]
 ถ้าเราทำกรรมหนึ่ง ให้ลงโทษพระราชอาชฎที่ ๑๐ ที่ ถ้าเราถึง ๖ คม

ให้ลงพระราชอาชฎทวนทวยลวกหน ๑๐ ที่ ถ้าเราถึง ๓ คมไซ้ ให้ลงพระ
 ราชอาชฎทวนทวยลวกหน ๒๐ ที่ แต่ขึ้นทุกคดีนี้ ๖๐๐ ลงไปถึงไพร่ :
 ถ้าเราทำกรรมหนึ่ง ให้ทวนทวยลวกหน ๑๕ ที่ ถ้าเราถึง ๒ คม
 ให้ทวนทวยลวกหน ๒๐ ที่ ถ้าเราถึง ๓ คม ให้ทวนทวย

ลวกหน ๒๕ ที่ แลให้เกาะเข้าภักกรรมแก่คนเป็นนายนทวย ๗ อนึ่ง
 เมื่อแต่พระบาทอยู่นั้น ผู้ใดเราทกระซิบกันโทษถึงทวย อนึ่งมีผู้แต่งรอง
 ทวย ผู้ใดมีธรรมซึ่งเขาก็ที่ สักกันทำให้แตกหักทวยก็ ที่ มีผู้ทำ
 มิใช่ให้ลงโทษ ๓ ประการ ๗ หนึ่งให้ตกน้ำมือเสียสิ่งหนึ่ง ประการหนึ่ง

ให้ทวนทวยลวกหน ๒๕ ที่ ประการหนึ่งให้โทษที่คน ๗ อนึ่งอยู่
 ประการหนึ่งในพระราชวัง ทวยสั่งรองแห่งพระเท่อยุหัวทวย แลแตกห
 เสียประการใดให้ทวนทวยช่วยกันใช้ของท่าน ตามที่มากแดนอยนายนทวย :
 ตามส่วน บดกกรของเสีย ๒ ส่วน ลกเวนเสียส่วนหนึ่ง ๗ อนึ่งสมแก่]

พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาส ให้แกลทรวพแกลเครื่องประสาธสังโคกที่
 ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐
 ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐
 ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐
 ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐
 ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

ลถานหนึ่งใหม่หรือคน ลถานหนึ่งใหม่ตา ๑ ลถานหนึ่งให้ภคกรรม ๗๐
 ๐ อนึ่งวิภาทเดียวกันในพระภควัง ให้ทำไว้หรือไว้ ๑ วัน ทำกันคนในพระภควัง
 ให้ตีทวยไม่ทวย ๕๐ ที่ ทำชกตีกัน ให้บอกเลมมือทั้งสี่คนเสีย ๕ ปี
 ถ้าหากมีคพภคาวรพันแพ่งกันมีมากเจบไซ ให้บอกเลมมือเสีย ๑๐ ปี
 แล้วให้ใหม่เมื่อความซึ่งวิภาทนั้น แลให้ใหม่โดยความเมืองท่าน ๗ อนึ่งวิภาท
 เดียงกันณะศาตลกรน ให้ไว้หรือไว้หนักศาตลกรนวันหนึ่ง ทำศาตลกรนใหม่
 โทษเท่าจากพระบนทุก ทำมีศกตีกันประโค่นแลฝังร้อมมีฝังให้ลงโทษ
 ใดยาตุทกที่ศาลณณวนนน ๗ ทำ (๓) ทั้งคนมากน ให้ตก ^{มือ} _{๓๓} เสีย

๐ ทำคณยประคูนนอก ให้ทวนทวยตลทพ ๕๐ ที่ ทำคณยประคูนใน
 ให้วันนชชากเขาลงชฎทง ๗ ทำคณยประคอง ให้ตกกันเสีย เสามือสลก
 ประคองเทไปเอง ให้ตีทวยไม่ทวย ๕๐ ที่ ทำมันกัแพวงขึ้นนอกให้ตก
 ลนเสีย... ทำมันกัแพวงขึ้นในให้ฆ่าเสีย ทำคือเครื่องศาตลกรนเทไปใน
 พระภควังให้คณยประคตมค ^{๓๓} ทำใช้กันที่จะเอาเข้ามา ให้ตกมือเสีย
 เตาเมนยเสีย ทำคณยประคมิโทษจะโทษเทไป ใหม่โทษแก้คณยประค
 กานัน อนึ่งโดยทวการะบถปลอมมาท่งเมืองก็แลลชศกร แลลนการมา
 ให้ชำระมือแลนเข้าในพระภควังถึงหน้าพระรัตนศักดิ์ ถึงบนพระโองการก็โทษทวง

หิงทวย. ส่วนเคยประท้วงให้ควักเสีย ๗ อนึ่งถ้าคบกันกินเฝ้าในพระราชวัง
 ให้ถมเอาไพร่รอบนอกหักแล้วให้ทำไว้ อนึ่งผู้ใดเล่นก๊วยขามพระราชวังก็ดี
 ซึ่งไม่คบจนก่อนกินอีกเฝ้าขามพระราชวังโทษตกมือ ครัวงพระขนิษฐาโทษหิงทวย
 อนึ่งใช้บัณฑิตกักกินเฝ้าในพระราชวังเดี่เข้าเฝ้าอนไช้ ให้ที่เฝ้านอนแล้ววอนอน
 ๥ ๥

กต ๑: ที่ ๗ อนึ่งผู้ใดโดยทวงเลขาฯทวงปวง มีผู้ที่ผิดโดยทวงซึ่งมีขอบ
 แลผู้ใดโดยทวงมิได้ทวงโดยทวงอันชอบไซ้ อนุเสวโทษแก่ผู้ที่ถูกผิดโดยทวง
 นั้นนับเฝ้า ๥ แลให้ลงโทษแก่ผู้ใดโดยทวงอันมิได้ทวงถ้วนนั้นควย ๗ อนึ่งผู้ใด
 ที่ถูกทวงแลโดยเรียนมนต์คณาวชิวิทตาคมแลเกาะประทวง แลเบิกไพรตนทวาร
 ๥ ๥

เท่ไปเฝ้าในพระราชวังนเถียรรัตน ลูกภวตัวใช้กั้นลแดดักพระราชทวย ใหล
 โทษโดยมหนักโทษแล้วให้มาเสีย ๥ ทวงพระกรรมแลให้มาเสียไซ้ ใหล
 โทษ ๥ ลูกภวโดยพระราชทูตทักกล่าวไว้ ๗ อนึ่งผู้ใดกลกินของเฝ้าก่อนทอน
 เฝ้าผู้กินแลพระราชทวยออกไปทักประท้วง ให้มาผู้ตกแดนเคยประท้วงเสีย
 ๥ ๥

กวยกัน. ๗ อนึ่งผู้ใดมธท ลูกภวเฝ้าใฝ่เพียงในเมืองหัดลงทอน ๓๐ วัน
 เฝ้า ๓๐ วันเศษใหม่กนล ๑๑๐๐๐๐ ๓๓หัวเมือง ๑๐ กน ให้ใหม่แก่ ๓ กน
 กนล: ๕๕๐๐๐ ๗ อนึ่งผู้ใดมธท ๗เรือนพระราชพิธี ๓๓ทลายวังเมือง
 ชื่อเมืองเฝ้าท่ายหอกลองกำแพงเมืองควยใดทักศตักน ทนมาให้มาผู้ถนนเสีย
 ๥ ๥

ลกนหนึ่งให้คอกมือเสีย ลกนหนึ่งให้ทวนทวยลกนหนึ่ง ๑๐๐ ที่ ๕๐ ที่
 ทมโทษนโทษ ๗ อนึ่งรับทนายเรือทวนทวนของครกษณภย ทวนทวนเรือ
 หลวงนายแวง ขนตกโคถือทวนทวน แลเทมในราชทวารภักดิ์ หนึ่งในเขต
 ลกนภักดิ์ แลมิไกรวเขตทวนเขตเสียไซ้ ให้โดยประทุษณยศลาเขตเสียคอกมือเสีย

แลทวนหนึ่งให้เขตภย ให้ทวนทวนอื่นไซ้ เครื่องเสียไซ้ให้ไล่แก่เขตประทุ
 แลฝ่ายผู้เดิมหนึ่งให้ลอคองเป็นไพร่เพราะมิควรวีอภยทวน ทนายประทุ
 มิเซททวนพระโดยทวนไซ้ โทษนายประคตกลองทวนทวน ๗ อนึ่งผู้ใดทวนคอก
 ไม้ แลผู้ใดแลเขตภยผู้ใดทวนทวนทำทวนเชิงมิได้ ทวนเขตนอกเขตทวนทวนทวน

หนึ่งเขตเห็นบทก ทั่วทวนดอยทวนแลเทมในดินนวนประคตนวนคระพนดนวนในวง
 ใดในกระตพทกแลเขตพระวิษณุเขตทวนเรือภักดิ์พระทวนทวนภักดิ์ ฝ่ายเขตเสียไซ้
 ให้หนักเสีย คอกไม้ไซ้ให้คอกเป็นพวกทวน ทมโทษนทวนโทษเขต ๗๐๐
 ๑ อนึ่งเขต ๑๐๐๐ ลงมาถึง ๑๖๐๐ แลไปมาทวนถึงเรือภักดิ์

ที่ลวงแห่งใด ๆ ก็ ๑ แลรอบเขตภักดิ์ ๑ แลหนึ่งในศาลาถาวรเขตทวน
 ขันขันผู้คตลทอถองภักดิ์ โทษพันคอริบเรือ ๗ อนึ่งลกนผู้ใดคอกน
 คินเจ้าเดินเขี่ยเดินใด มีผู้เห็นโทษคตลททวน ๑๖๐๐ ๑๖๐๐
 ททวนโทษถึงทวน ๗ ทวนเมืองหนึ่งคน ๑๖๐๐ ๑๖๐๐ ๑๖๐๐ ๑๖๐๐

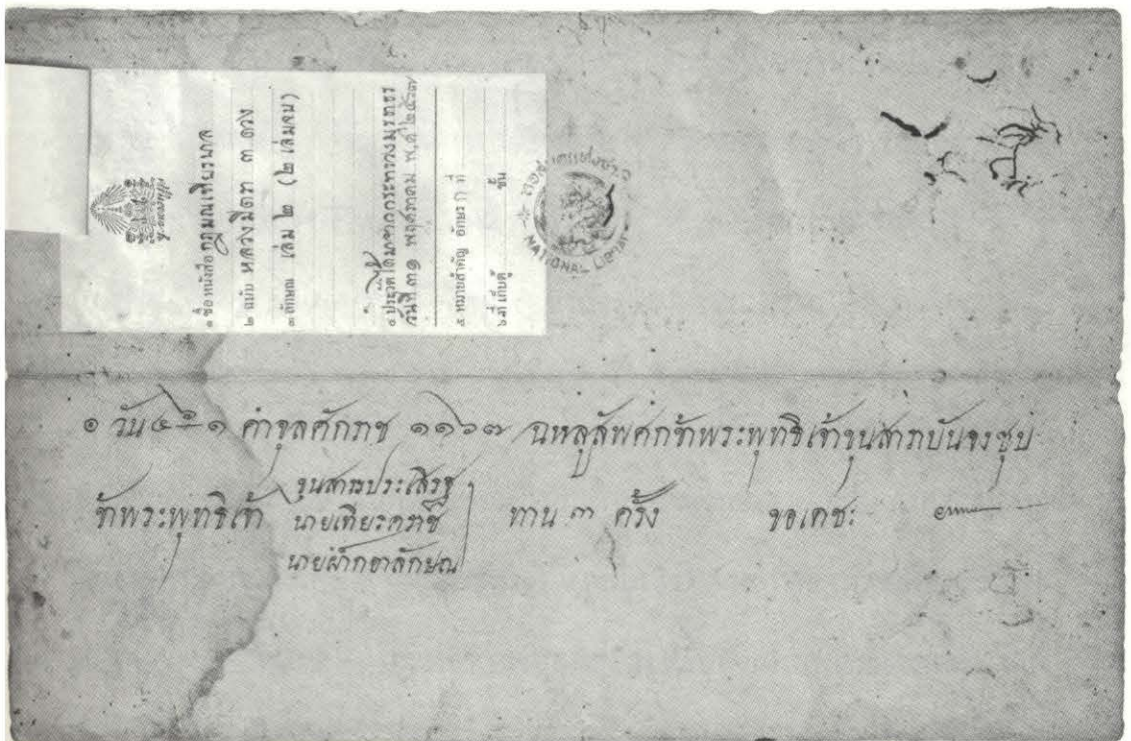
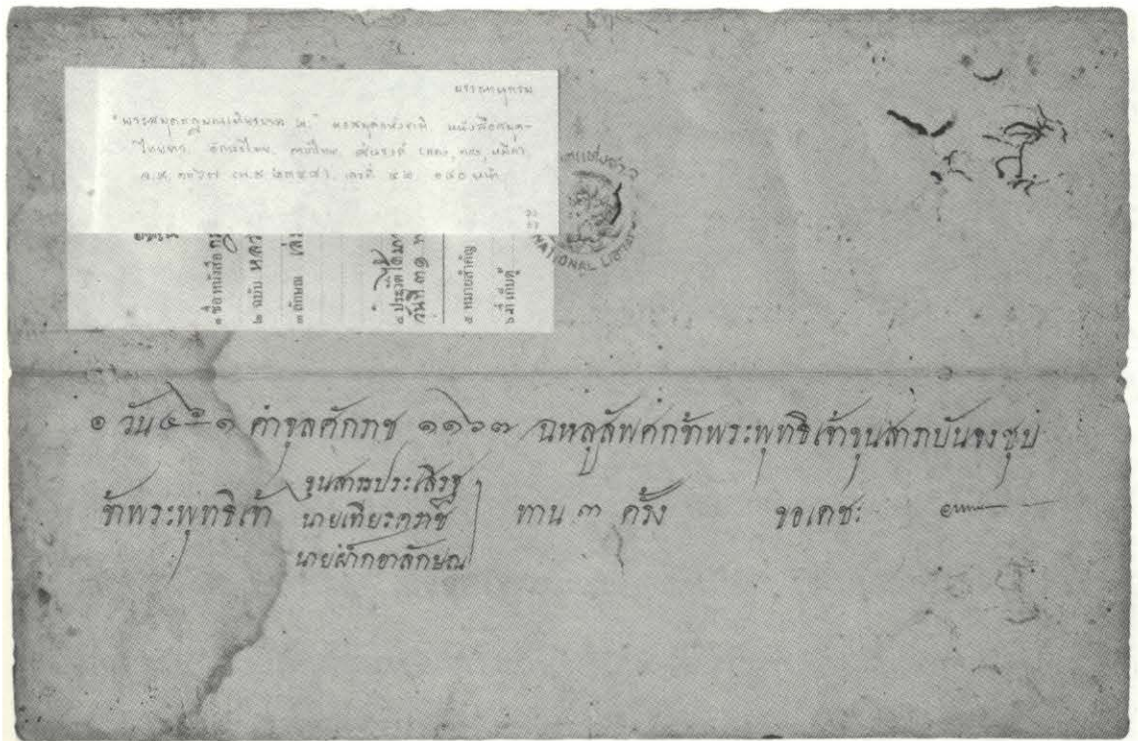
โทษถึงตาย ๗ อนึ่งการนวด ๑๐๐๐๐ ถึงนวด ๕๐๐ แลไปคบบไปทพระภักขบกร
 พระภักขบกรโทษถึงตาย อนึ่งรบนหินหวนผืนใด ท่านมิให้เสียไรแก่พระภัก
 กุมารพระภักขบกรพระภักขบควี เลือกทรงตีมากตีไหนนมิใด ถ้ามีรับสั่งให้แก้
 ลกเรือหลานเรือไซ้ ให้พิศทลภักเรียนหนึ่งพันพระภักขบกร ๗ อนึ่งผิดไปคบบท
 ลือเมือง แลภักทกกรมโทษถึงตาย ๗ อนึ่งแก้ณ ๑๐๐๐๐ ลงน
 ถึงน ๑๐๐๐ แลเห็นความมิชอบ คือคบบกนฉีกกระทวมโดยการกัก
 บงพระภักทพยักก็ แลภักพระภักทพยักก็ แลคบบทวยักก็ถึงโค
 ษณตองสุททศกาน แลเห็นทวยประการใด ๆ ก็ก มีอยู่เช่นว่าททว

มิใดพิศทลแลมิใดเฮาหมักกล่าว ถึงดกเทแหวนโดยโดยทรวา ทมิใด
 พิศทลไซ้ ให้แก้แก่ทวรวใน ทมิใดให้แก้แก่ทวรววม ทมิใดให้แก้แก่
 มทักเลดให้แตกกลบทลพระกรรมด ทังคความนนิโลมิใดไว้ ให้พิศท
 ทลทล ๗ ถวายเง ๗ มิใดมิใดกระทวมพระโดยทวรวนนี้ไซ้ ยัน
 คือกรรมด โทปรับทมิโทษหนักโทษเบา ทมิโทษหนักโทษเบา
 ทมิโทษหนักโทษเบา แลแก้ยมิใดแตกก็มาพิศทลนนิโทษเท่ากัน
 • อนึ่งการนวดผิดทกถือผิดพระพิพทโทษถึงตาย ถ้าบอช่วยคมี ถ้าลกรน
 ผืนถือผิดพิพทามถือแหวนแตกแหวนทล , แลกินเขากินปลากินเนื้อ

๑ อนึ่งทวหมินถนสมทปะทานก๊ก นายแสงก๊ก กืออวิวงไท่คันทค
ให้ทกก ไทษพันคอวิบเวือน ถากันพระภษพิทธีแรกเมืองถวยบงคุม
มาเดี่ยวทงโคก ๓ อนึ่ง ถากแรกเมืองถวยบงคุม ไทมิได้
ได้ ให้ใหม่ตามบนทคคก๊ก ๓ ๓

ตรา รับ ใช้	กรม การ ราช บัณฑิต ยสถาน	เลขที่ ๑๒๒ วันที่ ๓๑ ปี ๒๕๑๑	วันที่ ได้รับ ใช้ ๓๑ ปี ๒๕๑๑	โดย เจ้า กรม การ ราช บัณฑิต ยสถาน	ตาม ตรา รับ ใช้ ๑๒๒ ปี ๒๕๑๑
-------------------	--------------------------------------	---	---	---	---

๑ อนึ่งพระเจ้ายุทธิยวงศาต ฝ่าเสด็จนอบแก้กทาวพอเวรอนทั้งหลาย ~~เมื่อ~~ แยกเมือง
 มุกเดเปิกเข้าไปถวายบังคมบมิไถนงท่มเสด็จนอบซึ่งพระภชทานนั้น แลนงท่มเสด็จ
 ฝัดขึ้นมีควรให้มกุฎภัย * อนึ่งเสด็จนอบพระภชทานนั้น แลเขาไปนงท่มแห่งอื่น
 ทวยประทวารอนมิชอบนงท่มโทเศกท่มอง ทรนแวกเมืองมาใช้นงท่มเสด็จนอบแทน

ให้กุฎภัย เมื่อเปิกแวกเมืองนั้นเทกทวยบังค้ม คารให้สุภภัยออกทกพระโวงก่อน
 พิทรวณเป็นลาไซให้ลงไทยทั้งนี้ ทักที่หนึ่งควรทกกรรม นิงสองให้ไทย
 * ถึงสามให้ไทยทกแก่ผู้นั้นเสีย * อนึ่งเสด็จนอบพระเจ้ายุทธิยวงศาต
 เขาไปนงท่มทวยประทวารอนชอบ คือว่าทวพระภชพิทริกรุกสวทกที คือระทว
 มทวสพ แลไทยเสกจ้พระเจ้ายุทธิยวงศาต ทักล้านนแกไซ ให้เขาตั้งแก
 มนเคยอนาพยาบาด ให้เขาทวยในทีกขวิโทถน แลบังค้มทูลพระภชทาน
 พวสุชิตนเสด็จนอบอื่นให้ อนึ่งทักวานแลมิทันทกทกที ทวทวเสด็จนอบ
 อนการนงท่มอย่าให้กุฎภัย อนึ่งนมนเคยอนาพยาบาดแห่งชากม บอกรักทนค

ภาวะเบิกแครงเป็องถกยบังคมพระเท้าวอยู่ที่วิเวกเสกก็ แลมิไ้มาทนการให้ลงโทษ
 เตาออกทากษการ ให้โทษที่คนตามบันคคกก็ * อนึ่งการมนนภิรมการที่
 พญพระทลงทิวเป็องทั้งปวง แลท่ายคคกก็พันตาแห่งไซ การให้รับเตาสมพด
 ออกแลควันนั้นอย่าเสียง * อนึ่งราชกฎหัวหมื่นทัวพันทกการทวงการ ซึ่งราชก
 อินท่านให้ไปทักก็ อนึ่งให้ไปชุมพิภกเขตอัยคตยาก็ ท่านให้ไปอย่างเงี้ยว
 นั้นแล้ว ซึ่งให้มาเส้าพระบาทพระผู้เป็นเที ถ้ามิแล้วท่านมิให้มา ถ้ามิอ้อยลตาม
 ราชพิภกทิวผู้มาทูลทวง ถ้าทกษการเสวแล้ว ถ้ามิพระบันทูลทวงให้มาทั้งมา ถ้า
 ทากมาเสี้ยวสนันเสมิคพระราชทฎาทัน * อนึ่งแก่นนี้ไปเมื่อหน้า ท่านมิให้มิ

นายสการที่หลายคน ทั้งแก่นายกทษคนหนึ่ง เสมิยรสองคนนบพระราชปรี
 ษย อันนบทั้งนี้ คือสนันมิเข้าเทนคแก่กษการ ผู้ใดทาทกเทสิมิย่ำพระราชนิยม
 ไซ คือสนันทเข้าเทนคแก่กษการมิไ้ * อนึ่งทั้งคนมากนใจ แลมิไ้กทภยวิภก
 ทงทิมกคนทยให้คคกลางทฎาทัง * อนึ่งทั้งคนมากนใจ แลมิไ้กรยวิภก
 ฎาทหนัก อนึ่งให้โทษที่คน * อนึ่งว่าคคมาถึงให้ทาวพญมนนภิรมการ
 ฐนหนึ่งนคต ถ้าผู้ใดมิไ้มาไซไทยคือการบด ให้ปรับตามไทย * อนึ่งกวลไซ
 ผู้ใดไปราชการ แลถกยบังคมตาแล้ว แลอยู่เวือนเซงก็ที่อยู่แห่งใด ๆ ก็คือ
 ทัตทานันแลมิไ้ไปไซ โทษนั้นให้ทมาแลไซสนันไปแทน สยทผู้ทมนนไ้

ไล่กวักกวักไปรษณกรจะกลับคืนมาถึงจึงเอาออก * อนึ่งถ้าพวกสามลวงเลขหัว
 พงศประเทษภช พระหลวงขุนหมื่นท่านให้ไปจึงเมื่อ แลไปการณมรณภมกาศ
 แลฆ่าคนผิดบอกศุภรทกรมามิได้แลมาเองก็ แลเอาทรัพย์มาบอกแหวะโดย
 ไฟพดในภชตนิรชท่านไปก็ ท่านทั้งนี้เนื่องอยะใคร่ล้ายรับอนโทษ ท่านให้
 ครอบเรือน การมพระกุดดบให้มาที่เสียใช้ ให้รับทรัพย์ที่รชกรวงเงิน ^{ให้} ^{ให้}
 ตกเขาตกลงเป็นไฟเกี่ยวทฎราช อนึ่งมีหนังสือบอกศุภรทกรมา ^{ยังมี} ^{ให้} ^{ให้}
 ทุนจะไปให้ทาแลมากอนหนังสือ ให้มีครัวหนักศาสถกรณตามวันแล้วให้ ^{ให้} ^{ให้}
 แลจะศุภรทกรมา ไล่กวักให้เดือนหนึ่ง การมพระกุดดบให้คงที่ใช้ ^{ให้} ^{ให้}

ครัวให้ ๕ วัน ถ้าหนังสือทาบแต่กลางทาง ท่านทำให้ตายวันหนึ่ง ๑...
 โทษของนา ๕... ถ้านา ๕... โทษของลงมาหนึ่งหลังนา ๓... นเป็นสักขี
 ลงมา โทษของเป็นสักขีลงมาจนถึงนา ๕... แล้วให้ใหม่ตามบันตาคัก ^{ให้} ^{ให้}
 ที่ ๕ วัน อย่าให้ถูกเอียงกัน * อนึ่งผู้อยู่ในภชกรอนับนศากำ บัเวทปกร
 ฤทธินระทมิโค่นัน แลผู้เน้นคนทกรชกร แลผู้กณันนศรเทศน
 แห่งกร จกรรมเทศกรโดยสุธาหนันมิได้ แลกรรมกรทกรอย่าให้ถูก ^{ให้} ^{ให้}
 อนึ่งใคร่สุธาแลโรคปีภชสุธาหมิได้ กรรมเทศกอื่นโรคปีภชนั้น บอกร์กร
 - บินเคยเขตพษบาด ขอให้แพทกรทลงไปพินิจกรงเป็นลาแล้ว ให้เต

บังคมทูลพระกรุณาขอให้เสวยราชการ แลจะควรรับราชการแก่ของบึงการแก่ตากมา
 พระพุทธทศโกณัน * อนึ่งถ้าผู้มีไทยไปมีถิ่นใดพิการณรัฐไทยแห่งตากมา
 กษัตริย์ของไทยแก่ตากมาไซ้เพียงกไทย อนึ่งผู้บันทักทำท่าเวหหาระทมิได้
 นั้น ผู้บันทักแลให้ทกรทกรไซ้ ผู้บันทักไทยทกรให้ไทยแก่ทเว
 พึ่งให้ไทยโดยควร ถ้ามิได้เหนไทยให้ทกรทกรหลายทมิหน้าท ทมิด้วย
 ทกรไซ้ การให้มนนทยอนนพยขาดผู้บันทักทกร แลเตไทยนั้นบังคมทูล
 พระกรุณาโดยทกรทกรไทยนั้น อนึ่งเมื่อนั้นเจ้าพญาแลพญาพระทวงทวิเมืองมนกริการ
 การนกรนิกฤษหมินทวิพัน ผู้ใดมีท่าเทนคมนนดูดท่าท่าเวหหาระเจ้าอยู่ทมิได้ทกร

แลพระเจ้าอยู่ทวิประสาทสิงโคให้แก่ผู้บันทัก บังการให้ผู้ทกรนั้นอันภัย แลจะ
 ทกรแห่งตากมกกันเอง ทกรทกรอันภัยไซ้ ให้ทกรผู้ภัยออกเสวยจากทกร
 แลทกรพอสันผู้ทกรนั้นอย่าไว้ * ตยการแก่น ๑๐๐๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่
 ทกรใจทกรมิไทย ๕ ประการ คือจกคำต่อพระโดยรัฐไทยแหวะชกจกคำเป็นพระทกร
 ใจทกรไทยนงเสวย จกสั่งพระทกรใจทกรคชชก * จกจกทกรทกรบันทักใหม่
 ใจทกร * จกจกทกรทกรจก
 จก
 จก
 จก

จึงให้พระมหากษัตริย์ ทั้ผู้ใดมิได้กระทำตามพระทัยการดังนี้ ทนทำผู้นั้นแลมิได้พระ
 ราชทัณฑ์ * อนึ่งผู้เป็นสมุหเทศาภิบาลในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
 มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์หรือข้าหลวงเทศาภิบาลในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พิกัดการปกครองเมืองหัวเมืองฝ่ายเหนือและหัวเมืองฝ่ายใต้แลหัวเมือง
 พิษณุโลกและเมืองขึ้นกับเมืองหลวงนั้นแลแทนพระผู้เป็นเจ้า แลห้ามปลอม
 ผู้คนเงาหรือออกฉีกขอบกลางวันกลางคืน แลออกจาริกประพาสประจวบแห่งราชการ
 ทัดหมื่นห้าพัน ผู้ซึ่งชอบมิชอบแลลอบลักเสลาทักทายกันด้วยระทกันนั้น ทั้ผู้ซึ่งเอาให้เสีย
 กงกคกันนี้ไว้ให้เรียกตาม ภาวรั้งบังคับเสียใ้กัให้รั้งบังคับเสีย ภาวพิศทุลภัก์เวียน
 ก็ให้พิศทุลภัก์เวียนโดยทำเนียบคตินั้น ทั้งกคกันนี้ไว้ผู้นั้นมิโทษเสมอผู้กยนัน

๐ อนึ่งพระมหากษัตริย์ ทั้บุรุษผู้ใดให้เป็นอธิบดี ก็สมุหเทศาภิบาลของกษัตริย์
 สยามิก กั้ทั้พระคิระการอนาจรเป็นประมุขขึ้นแก่พระเจ้าอยู่หัว อนึ่งสัญญาณการพยอัญญา
 การพยอนโค ซึ่งใ้กัทั้ขางพระนครนั้นให้เสมอมาทุกตทายประมาณไว้ให้หมิง คังในแผ่นดิน
 พกั้พระราชทัณฑ์พระผู้เป็นเจ้าบันฑูล ทั้ผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชนิยบ แลเยือก
 บังลอบลักเอาหรือฉีกขอบกลางวันกลางคืน แลออกจาริกประพาสประจวบแห่งราชการ
 ทัดหมื่นห้าพัน * อนึ่งเยียบแห่งถนน ทั้พญาระชาให้แก่ถนน ทั้แลษกั้วี่นั้นเลิกประ
 การโค ๗ กั้ก็ แ่ก่กั้กั้ให้ขลุ่ยกับให้กลล ษาให้ล้มตายเสียรูปทรงขกั้วี่นั้นไป
 ทั้ทั้มิได้ทำตามไทยสามสถาน * อนึ่งพระราชบุกริ พระราชบัณฑิตกษัตริย์สนมบัวทอง

ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงย้ายไปแก่พระภคขุนนางเลขชนิญ ท้าวพญาพระหลวงเมืองรัตน
 ทิวพันผู้มิขำแทนขำแดนเดิมลงมาชอนนั้น แม้นมีกบฏลิกท้วยประทัด ๗ โทษ
 ถึงตายก็มิ ให้แตกคืนนั้นมาออกแก่ผู้เป็นมรดกเสียรขาด ให้กบฏทุกแก่พระบาท
 พระเจ้าอยู่หัวฯ จะมิโทษฉนั้นโทษทัณฑ์โทษนั้น * อนึ่งพระเจ้าหลวงทมิให้เจ้าทรงกรม
 กิ่งคือ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวฯ พระแสงให้เจ้าทรงกรมอย่าให้รับ ถ้าบิโทษหนักโทษพอก
 เดกรับ ถ้ารับทมิโทษถึงตาย ถ้าถือพระเจ้าแสงตามเสกขอย่าให้กตตลัก ถ้า
 ถวายพระเจ้าแสงให้แตกบิราชทวสนิราชพระองค์ ถ้าถวายฉิกโทษถึงตาย * ๑๑๓
 ๐ อนึ่งพระเจ้าโอรสแก่ผู้ใด แลกรวดเวียงพระเจ้าแสงอย่าให้เจ้าพนักงานอื่น ทำอื่น

โทษถึงตาย * อนึ่งไฟไหม้ สึกเสียดอกทวยวังชวดวาก โจรปล้นต่อผู้ฟัน
 แฉงกันประทัดทั้งนี้ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวฯ บันทมอยู่ก็มิ ให้ปลุกพระบันทมนท่านจะโก
 แฉงทวกันทวยประทัดนั้น * อนึ่งถ้าไฟไหม้วังก็มิ ใกล้เคียงก็สึกสงวันกลางคืน
 ใช้ ให้เขาพลทลงฟันมาตั้งอยู่ในสนามแดนงัดบบัญญัติเขา ^{ทั้งนี้} ที่ใกล้เคียงนั้นออกอย่าให้
 บุกละทุกแลให้ทวเขาพักวาทระกวอน้ำ พทุกที่พนักงานให้สรีไฟไว้ เมื่อท่านให้
 ทาใช้สิ่งไป ถ้าไฟไหม้ใกล้เคียง ^{ทั้งนี้} ทน ^{ทั้งนี้} ให้ทวสมุททวเขาวิ่งไปช่วยกับ
 อย่าให้อุเบกษาแลเก็บเขาเข้าอง ๗ เขา ถ้าเก็บเขาเข้าอง ๗ เขา ให้ทวให้
 ทนก็ * อนึ่งเจ้าพญาพระหลวงรัตนพันผู้ถือบนศักดิ์ก็ ท่านท่านทมิให้

อชายให้พี่น้องทำไทไปถือฮากอน ^{ไว้} <sub>หรือสวน
จนอนตระหลาก</sub> | เป็นประโยชน์ ถ้าทมิฟังท่านว่าเดิมฤ
 พระราชบุตร * อนึ่งไม่ในข้าที่ลาหากหลักประเวณท่านแทนเมืองใด ๆ ก็คือ
 ท่านทมิให้ถือกรังกันกันกันไม้ แลฤกหินศิลาหากนั้น แลดีให้ແหลกແหลก
 เป็นท่อนไทย ๓ ประการ * อนึ่งผู้เป็นเจ้าพระบาท ใหญ่จกในราชการ
 มณเฑียรบาล ในปกครองซึ่งท่านห้ามบัญญัติไว้ ถ้าแลพระราชการพระราช
 บุตรี พระราชนิกคเสกข์ไปโดยปกครองทุกิยามกตียามบ่านิมยาม ลักไทย
 ท่านท่านนท ใหญ่คุมเสกข์ห้ามไว้อย่าให้ท่านเสกข์ไป ถ้าผู้ไปโดยเสกข์นั้นมิได้
 ห้ามถึงกล่าวไว้นี้ ท่านให้ลงโทษท่านแล้วมาเสีย อนึ่งพระผู้เป็นเจ้าทำเนียรพระ

ราชโองการ จักแจ้งพระราชทานแม่ ให้พยาบาลเสด็จพระราชการพระราชบุตร
 พระราชบุตร - ให้พระราชบุตรท่านผู้โดยสุภาพฟังขอโดยการเมืองท่าน ถ้าแม่
 แทนว่าพระราชการพระราชบุตรพระราชนิกค ซแม่พระสนมทำลิดในพระอุทมาน :
 ให้ซแม่กบบังคมทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว ถ้าแม่มิได้บังคมทูล ท่านว่าผู้นั้นมิชอบ
 ในพระราชการ ท่านให้ลงโทษท่านแล้วมาเสีย * อนึ่งผู้ใดทำขู้กัษแม่พระ |
 สนมให้มาผู้นั้นเสีย ๓ วันทั้งให้ตาย ส่วนหญิงนั้นให้มาเสียทั่วย * อนึ่งผู้ใดเสก
 ทั่วยสาวใช้เสียในยุคมือถือเอา ผู้หญิงร้องแวกประเทษทมิกรวน ให้คักผู้ทยลงทัณฑ์ทั้ง
 ทั่วยหญิงลงทัณฑ์กัน ให้ทอนทั่วยลวาทน ๒. ที่ แล้วให้สทนอย่าให้เทวเลย *

๐ หนึ่งผู้ใดกตขงทักแฉงแหวก ^{อัน} โทษเท่าลิกสนม พันคอวิบเวอน หนึ่ง
 ผู้เวยบเดาพระสนมออกทากงไซ้ ใตักคอวิบเวอน ส่วนบุกรวกราชเดาควงทัญ
 ทง ใตเดาพระสนมทนิออกทากง ไปทงบกทงเวอกก็ มีผู้บอกทงใตไป ใตใค
 ใตผู้บอกทงมาพิทราณเป็นลิจไซ้ ใตักคอวิบเวอนผู้บอกทงนั้น ส่วนนงสนมนั้น
 ก็ใตเวยเสย * หนึ่งทวกำนลเดทวกำนลเป็นชู้กัน ส่วนทชไซ้ใตทน ๕. ที่
 ใตบกรชทกเดทวลงทัญทง ส่วนทญนั้นใตทนทวยลวทหนึ่ง ๕. ที่เสอ
 ใตลยยวทาน ใตหนึ่งใตเดาเป็นทวลงทง ใตหนึ่งใตแ่ ^{ฮก} หนึ่งสนม
 กำนลคบผู้ทญหนึ่งกันทักทชเป็นชู้เมยกัน ใตลงโทษทวยลวทหนึ่ง ๕. ที่

คักคอปรวราชวอบพระราชวัง ใตหนึ่งใตเดาเป็นทวลงทง ใตหนึ่งใตแ่พระเ้า
 ลูกเวอทูลานเวอ * หนึ่งชแม่พระสนมพระกำนลคักขงทักแฉงแหวก ^{อัน} โทษ
 ใตทช ใตนงยกเวือชชเวยใน เลาทวนงใตทนทวยลวทหนึ่ง ๒๐. ที่ หนึ่ง
 ทญผู้ใตเดาเสอเท้าง ใตทนทวยลวทหนึ่ง ๒๐. ที่ * หนึ่งชแม่พระสนม
 กำนล มีคชคชยคทมปรวทวใต ใตบอกแ่กมนนทยพชชชล เตาคคินนท
 กสวพิททล ใตผู้ใตคเวยกันใตพระราชวัง เตาคคินนทใตเสอพระกรวณ
 ทนทเวอชใตลงโทษทวยลวทหนึ่ง ๕. ที่ ใตจับชคชคชว่พ่นชวกันใตบอก
 เลาบชเวยเสย ใตใทวเนือคทมกัน ใตพ่นกันชชคชชไซ้ ใตคคมีชช

ผู้ถืออภิปกนั้นเสียแล้วให้ใหม่โดยภาครบ * หนึ่งสากใช้ในวังไปมาท้าวพระสงฆ
 เป็นชื่อกันทุกตัวกันใช้ ให้ทอนท้ายลวกหนึ่ง ๒๐ ที่ ส่วยสงฆใช้ให้รับเสียทากัก
 ๐ หนึ่งหญิงโกลาเสมิได้เป็นม่ายถือกันลอยู่ในวัง มีผู้คุมเกาะแขนหญิงนี้
 ทานกาดเล็กให้ลงพระภชชฎา ถ้าหญิงนั้นอินยอมด้วย ให้ทานหญิงนั้นด้วย
 ไม้ทวย ๑๕ ที่ ส่วนทวนนั้นทอนด้วยลวกหนึ่ง ๕. ที่ แล้วให้ใหม่โดย
 ยศตาคักก็ เสด็จใหม่แก่พระคตลหอง ถ้าในพระภชชฎาใช้ ให้ลงโทษ
 แก่ทวยเสมออดักคนออกทากว * หนึ่งทวยหญิงเสวทักยกันในวังยอมทำชู้คืนใช้
 ให้ก็ด้วยไม้ทวย ๑๐ ที่ ผู้ทวยทวง ให้ก็ด้วยลวกหนึ่ง ๕. ที่ ถ้า

ผู้หญิงทวงให้มาเสีย * หนึ่งผู้โกลาบทักแทนเสวทในวัง จับใส่สวนแก้แพ้จึง
 ให้ทอนหญิง ๓๐ ที่ ทวย ๕๐ ที่ เตาบนี้ให้ หนึ่งผู้โกลาหมายงานท่านทำเวเอนคน
 มิได้ทักทูลแก่ท่าน แลท่านผู้ด้วยประการใด ๆ ให้ลงโทษด้วยลวกหนึ่งกล ๑๐๐ ที่
 แลให้ใหม่ทวยโดยยศตาคักก็ หนึ่งผู้เฝ้าหมายงานท่านทำเวเอนคน แลผู้เฝ้า
 ทมิโกลาทักทูลว่ากล่าวสมัญด้วยใช้ ให้ทอนด้วยลวกหนึ่ง ๒๕ ที่ หนึ่งให้ใหม่
 ที่มัยยศตาคักก็ * หนึ่งถ้าเส้รังปวงใช้หนึ่งสื่อทวยโกลงเท้าง สื่อชื่อกบ
 ค้านางกันนิตสารใช้เส้รังในไทยถึงทวย หนึ่งถ้าเส้รังในคบผู้ทวยหมู่่นอกใช้หนึ่งสื่อ
 ทวยโกลงไปมาไทยถึงทวย หนึ่งพระภชชฎาพระภชชฎาภิ นักเทศน์ที่

ทำในเรือนค่อมเกี้ย ออกไปนอนนอกท่านลิกชายทวง * อนึ่งแม่
สนมท่านลิกเคยจิ้นที่ลวงที่จิ้นไป ให้ทวงเงท้ม ถ้าทมิพิงให้ลวงฮาก
อนึ่งแม่พระสนมท่านลิกเล่าในพระภษมณเพียรอย่าให้ลวงที่เง ทักเล่าลวงที่เง
ให้ทวงเงท้ม ถ้าทมิพิงให้ลวงฮาก * อนึ่งผู้เป็นท่าเป็นโรวน ท่านเง

ให้เรียกทชแม่พระสนมค่าเช่าที่โกเพลิง ให้โดยผู้เป็นท่านลิกโรวนเงกรวาทแม่
พระสนมเงทุกคนอย่าให้ทช เหตุการดังโกไซให้ทชแก่พระเจ้าอยู่หัว ถ้ามีกา
การพิงนบิทามารทฎากิพินังบ่วยเงทช ให้พิททลภ่าเวียน เล่วให้พิททล
ภ่าเวียนไปโดยอ่าเพอให้ท่านเงลฉิก ให้ลวงโทษ ๓ สถาน สถานหนึ่ง

ให้พันคอวิบเวอน สถานหนึ่งให้ทชอกเป็นคนใช้ สถานหนึ่งให้ทชท้วยลวก
หนึ่ง ๕. ที่ * อนึ่งถ้าทชทวิลไซให้ทชเสนาบดี ชแม่พระสนมโดยพระภษ
มณิกในทวิระโหวาน ผู้ใดตามอย่าให้บอกลักอินเดย ถ้าบอกลักอินไซให้ลวงโทษ
สถาน * อนึ่งผู้ภยบงฮาลักพระภษทวิลในพระภษมณ ไปช้อทชกันแก่ในพระ

ภษมณ ให้ทชกคินคักมือเสียจว้อ ถ้าลักออกไปจากพระภษมณ ให้ฆ่าโจรเสนเดย
บ่รู้เสีย ถ้าทชพระภษมณให้ฆ่าก็เสียไซ้ ให้โทษโจรทวิลคุณ ถ้าลักเคว็ง .
สรรพเทกในพระภษมณไป จัฉง แลภเปลี่ยนบระทวโก ท่านให้ทชท้วยลวกหนึ่ง ๕. ที่
ให้ทชมือเสียแล้วให้เถารงนินทวิลทวิลคุณ แล้วให้ทชผู้สมคบช้อทชท้วยลวก

หนังสือ ๕๐ ที่ แล้ให้ใหม่ทั้งใจ อนึ่งถ้าคนอยู่ในพระราชวังออกไป
 เองก็ให้ ไซ้ออกไปก็ ผู้ใดลักพาไปขายก็ทำไซ้เมียก็ให้ทนายผู้ใดลักพานั้น
 ทนายลาตหนังสือ ๕๐ ที่ แล้ให้ศกรปกครองนั้นไว้ในหก เดือนตบประหมัดให้
 นายระมลงที่มั่งรอบเมือง ให้เฝ้าเสนาสั่งให้แก่ผู้ใดพกรับ ส่วนคน
 ผู้ไปนั้น ถ้าอายุคน ๑๓ ปีขึ้นไป ให้ทนายลาตหนังสือ ๑๕ ที่ ถ้าอายุคน ๑๖
 ปีขึ้นไปให้ทนาย ๒๕ ที่ แล้ส่งมันให้นายคืน ถ้ามันหนีตบสักบาทถึง ๒ คมให้
 กัก หัก เสีย ๑ อนึ่งวิวาทคดีพันแพ่งกัน ให้ไล่ให้ตกในพระราชวังก็ แล้หญิง
 ลากใช้ทนายใหญ่ใด แล้ลักในพระราชวังก็ ท่านให้มันพลึงท่าน ให้คนเฝ้า

พิทธี ๕ ประการโดยศรี ๕ สารีบ บก ๕ ชั้น ๕ อื่น ไท้ประคุดะกู ไท้หว ^{ทนาย} รอบ
 พระราชวัง นิมนพระสงฆ์ลาตพระพุทธรูป ๓ วัน ให้ทนายพอพรหมณซึ่งรพดี
 กรรมมากกระทำบงหลวงตามทำเนียม ให้มีระบักแก่นพินพาทนซึ่งกลองกรวยกลตุ
 ประเคมทั้ง ๕ ประการ ครั้นเสร็จการพิทธีแล้จึงให้เขาไถ่นั้นไปปล่อยเสียนอก
 เมืองใหม่บงทาสะเทียตัญญูไวโรยอุปท ^{๗๖} ไปไท้พ่นพระนครท่าน
 ๑ อนึ่งพรหมณตทนายโยคีโลกิตตทนายศรัทธาทนพญวรี ไท้โทษตามนินท์ ลูกนินท์
 พินทูนินท์ ทวพยนินท์ ไท้รอนินท์ ไท้รอนินท์กรวม (สพยสุภษัตตตตตทนาย
 กรรม ลูกทวพยท่าน ตตทนาย:บดกตไท้รท ไท้รทนี้ตามทนต์ตามเขา คือใหม่ทวี่คุณ

โหมจตุรคณท่วยของแวง ทัตโทษตย ให้เทกสังวร เทกสายรุ้งเสียดิฤเทศ
 ไปทั้งเมือง * อนึ่งการชายคพระมหากษัตริย์ พระราชครูพระธาตุกษณะ พระโหราธิบดี
 พระศรีมหาสมุทรพระศรีศกดิ์ ให้ทำกำหนดกรขประเพณีโดยบรมไปภณ ให้ถือธรรมเนียม
 พิธีโดยทำทวีสถกภณณ มีทกทไศศกไศพิศกรรมเป็นต้น แลปฎิมาพิเศก ภท
 ภิเศก อินทภิเศก สังคมภิเศก อชาภิเศก แลกรมภิเศกโดยสังวร
 ทำให้มีทั้งปวง แล จักกฎพิธีให้ชอบด้วยสการบังคับ อันบรรณการโดยทมนั้น
 สมุทปธานททวพื่อเรียนโดยพนังกงาน แลไค่สินโดยทมนั้นเท่ากฎพิธี สี่ให้
 พระนามโดยทมนั้น แลสมเภาพระอรรมเทศิทัน ลูกเชทธานเชเอเอกโท

โศเสื่อสัทหมักสิน ตามใหญ่่น้อยเอกโทให้เมมิเสดทั้งปวงผู้ไคงาน ให้เท
 ทำแทนเศศกดิ์ สี่ให้เมมิชอบโดยพยากร จักกฎพิธีที่มีต้องสการ บังคับ
 ผู้ชอบโทษภณณกร บอกรทำทวีสถกพลั้ง โทษพระธาตุกษณะมกแวน โทษพระ
 มหากษัตริย์ พระราชครูพระโหราธิบดีพระศรีมหาสมุทร พระศรีศกดิ์ประคำใหญ่แวน
 กอ * ให้เมทำแทนโททหนักหลังเป็นคนเสดสี่ไคขึ้นดังนี้ * โททหนักคือ
 พระโหราธิบดี พุนไซกิสถกภทวิยภษพลัด * โททหนัก พระโลกที่ปโหราธิบดี
 พุนไซกิสถกภทวิยภษพลัด แลโททหนักไคภททวทั้งหนัก แลภททวพทหมณพระภ
 พิธี คือการทททไศศกทั้ง ๑๐ เดือน ต้นแต่การพระราชพิธีทวิยภษไคทั้ง

โทยหลวง อนึ่งโทยหน้โทยหน้ คือการพระราชพิธีพยุหยาภกพิไชยสงคราม
แลราชกรมซ้ายทั้งหน้าแลราชกรมขวาทั้งปวง ถ้าท้าววิไค้ ๆ เวนชเอก :

บทลค * โทยหน้โทยหน้คือการท้าวหน้เอตคือการพระ
ราชพิธีกรียำพวย แลกรมสมเด็จพะอรคมเขปี แลพระอรคทยา แลแม่หย

เฒเมือง สมเด็จพะสนมทั้งปวง แลสมเด็จพะเศกสูงเศก^(สูง) ถ้าแลท้าวเจ้ากรม
ท้าวหน้วิไค้ บทลคกรมท้าวหน้ทง แลไค้แห่งพระเสกเจ้ากรมโคแลองคโคหน้ก้า
นลแลกรมแลเมือง คือโทยหน้โทยหน้พระพระหมภท แลแห่งพระไปซึ่งการพิทธีเสก
โทยหน้โทยหน้พระศรีภททย แลแห่งพระไปซึ่งการพระราชพิธีกรียำพวย หน้ก้า

ปฏิบัติกันนั้น แผลโคโทยหน้ เมืองไชยเขตโคโทยหน้ ถ้าแลท้าวสงกนค
แผลคอกโคแห่งวิทคคนแลใบ ถ้าอุปภคกโคโคท้าวคคนแลใบเหมือนกัน แลโค
รับพระราชทานสินการพิทธีแลถอกถอกเสื่อถอกทั้งสงกนคแลอุปภค เมื่อจันทร
อุปภคโคโคจันทรกับ เมื่อสุริยุภคโคโคทงสุริยกับคนแลภคท้ยกัน * ๖๐๓

๐ อนึ่งโทยพภทมณฑลพะแควททยาตั้งกททยทุกขลิก ลงตทุกลประคำใหญ่ :
เวนค * ศวีศกสรคท ศเอน & การพระราชพิธีแหกคกคกแลแคว:
ชอกคณม * ศเอน > พิทธีไฟศกกรยรรคพระภคองคค

๐ ศเอน & กุลน้ควังพระภท * ศเอน & เทพรเวท * ๖๐๓

๑ เกื่อน ๑๑ คุกคามร * เกื่อน ๑๒ พัทธบทพิทธีสาท * เกื่อน ๑๓ ถด
 ยชแพ้วเรือ * เกื่อน ๑๔ พิทธีารองเบี่ยงลกรชกลอยโคม * เกื่อน ๑๕ ไล้เรือ
 เกล็งพิทธีกรียำพวย * เกื่อน ๑๖ การพิทธีบุกรยาภิเศกเนียรพระโคกนเสียง *
 ๑ เกื่อน ๑๗ พิทธีถานะเทะห * เกื่อน ๑๘ ทาวด์พรหมนีน พระภษนุกา :
 มงแล้วนดิท ๑๙ เสกข์พระวังมจลเปิกวังสนมแล้ว ๒๐ นดิทเสวยน้ำชยา แด
 กยาคู ๒๑ นดิทเสกข์ทอพระ เปิกวังสนมตำรวในทฤไทยภชกักกิกิ ตำรวานอก
 ตำรวาฬเวียงแล้ว ๒๒ นดิทเวียกพระภษาเสวยเสกข์เข้าพระบันทม ๒๓ นดิท :
 ทกนดิทเปิกใน ๒๔ นดิทประภษ ๒๕ นดิทเปิกวังลูกเรือทธานเรือ :

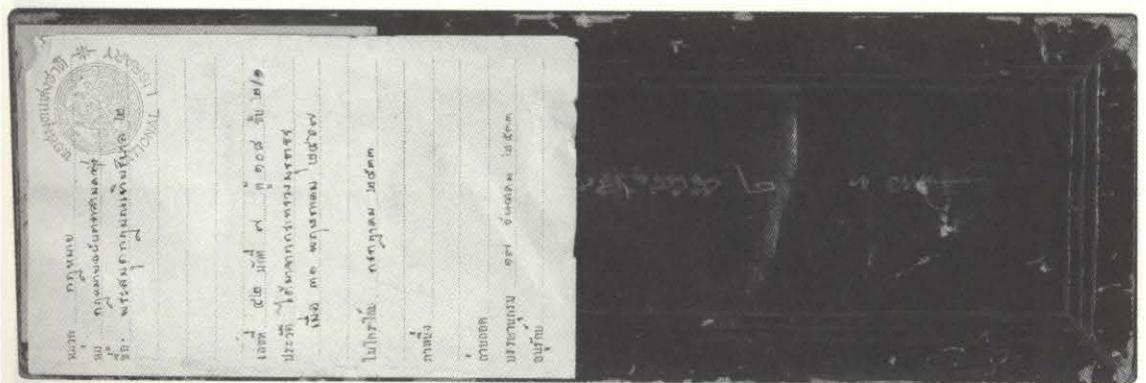
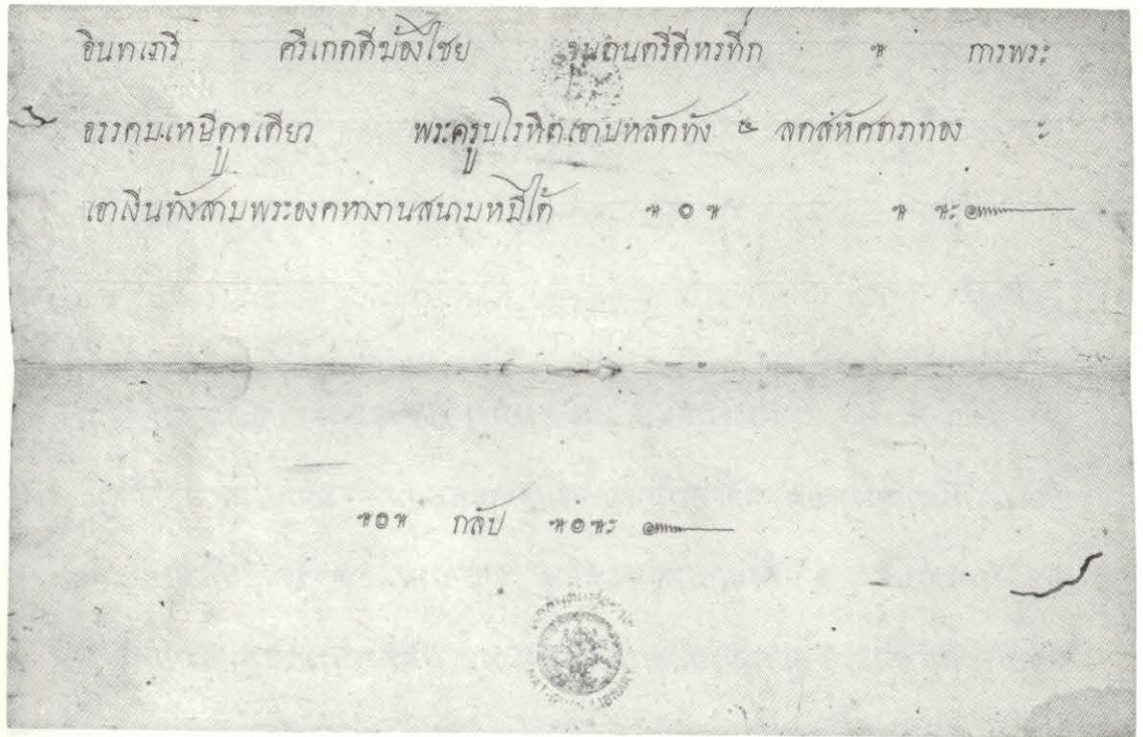
พระสนมแก่พระสนมสาว ขแม่เลกออกเท่าในชอกเท่าชอกเสดพระกันดแล้ว ๒๖ นดิท
 เปิกนอท้าวพญานา ..... ลงไปถึงนา ๒๗ พิกกชกกรแผ่นดินกักสำนวน :
 ๒๘ นดิทประภษ ๒๙ นดิทเสกข์ทอพระ ๓๐ นดิทเสกข์พระวังนในกรสีกา
 ๓๑ ฝายใน * คำแล้วทุ่ม ๓๒ เปิกนอพิภกชกกรคัก ๓๓ ทุ่มพิภกชกกรเมืองสามทุ่ม
 พิกกชกเนื่อคตีโยภณ ๓๔ ทุ่มเวียกพระภษาเสวย ๓๕ ทุ่มเปิกไทรภชบฉนทิกยสนทนา
 ๓๖ ทุ่มเปิกเสกข์คนทิว ๓๗ ทุ่มเปิกนิยาย ๓๘ ทุ่ม ๓๙ ทุ่ม เข้าพระบันทมท
 ประภษกินม่าน เสกข์ภษนุกาตนาเทวี . เสกข์พระวังแล้วพระสนมเตงานพระคี่
 ๔๐ ฤททพษณี ๔๑ ถกมสมเสกข์พระภษาเข้าทั้งสอง ๔๒ ฝายมาดิบเบะท่ามหญิง ๔๓ ดิน

ถักนีนแม่ทวยทั้งสอง พระราชเทวีพระอรรคชายาเถระ ๓ ชั้น ถักมลูก^(เอก)
 เสียมจลิมเสื่อจลิม พระราชนิตกเอกโทเสื่อจลิม แม่เจ้าเลขแม่ออกวง ๑๖
 ขแม่พททยา ๑๖ ขแม่เอกาน ๒๔ ขแม่วัน ๑ ขแม่พลคี่กต ๒๐ ขแม่เลก ๒๐
 ขแม่ที ๑๖ นางกานัล ๑๒ นางระบ่า ๔๔ ออกเจ้าในวัง ๑ ออกเจ้านอกวัง ๕
 ๑
 สอนของพระโอรสเอกเม่งทนต์ แม่เจ้าสอนของพระโอรสหนึ่งทนต์แม่ * เณรียงออก
 สรรวมมา เณรียง ๑๐๐๐ แดง ๕๐๐๐ แดง ๓๐๐๐ เณรียงหัวเมืองเทียรท่านาย
 เวียนลูกเรือนายเวียนทศานเวจ ไวลนออกวงไวลนปรกม แดงนายระบ่าถือระบ่า * ๑๓๓๓
 ๑ ส่วยเณรียงนอกพระคิริมในราชแดพระคี่อไทย รุนกาทัน รุนมโนบลคัท ๕

นักเทศแลจันที ทมิ้นคี่เสวกรัยทมิ้นสวรเพช นายท่าแดงกั้นลมทกตเล็กเดี่ยก้อม *
 ๑ พระภรรยาเจ้าทั้ง ๕ พระราชกุมารพระราชนิตก ๑ ภายมีระคมถือน้ำในทอพระ ก่า
 นีนึ่งในมังกสาภิเศก * ส่วยเครื่องราชประโภคทั้งปวง ส้อมทางมกุฎมทากุณทล
 ททุริศ ถนิมมกโดยส่วยมทาส์ภารสเส็ง อุกวิชุกทวงโต ๑ แดงพระขั้มม ๓๐๐๐
 ทุกนัวพระทักกั รนองกัณเณรียงนบเพลาวิกันท่าพลกนเงิงวงพระบาทเสวกรัยประโภค *
 ๑ พระอรรคมเทษี พระราชเทวีราชประโภค มีนงกุฎเกือกทองอราม ๓ ชั้น
 พระราชยานมีท่าฉลง * พระราชเทวีพระอรรคชายา ราชประโภคคดกมกุฎม
 พระมาตามภยทงทงษ เกือกก้ามหวัดคดกมกุฎม ๒ ชั้น เทียรานมี

บุตรผู้ ลูกเธอเอกโทรวมพระมหากษัตริย์ภคสหายทอง * ทสานเธอ
 เอกโทโสเดียวเพศมวยกมลเสื่อโลกแพรทวกรเสว * แม่เท้าสนของพระโขนง
 ใส่นองเกล้าเสื่อแพรพรรณ * แม่ทูนนอีกใสเดียวกอกไม้ไหวแซม *
 * นางกำนัลนงระบำนายเวื่อน ทูนนอีกเกี่ยวแซม ไหลนเกล้ารักแถม *
 * เมียนก *... ทิวเมียงทัง * เมื่องานใสเดียวเพศมวย่งแพรเควพย *
 * เมียจกสกมเกล้าทูนนอีกเกี่ยวแซมเสื่อ่งแพรมวรา เมียนก *... *
 ทูนนอีกเกี่ยวแซมท่มตีนทองสองบ่า * รุนทมิ้นพระกำนัลก็คี่ กษณนก็คี่ :
 อภิรมก็คี่ โลกทุกะท่ายเสื่อทว * ฝั่งทวเจ้าเซิงวรรณ * พระภชพิทธี (เคมีสนม)

คือเขาะพกเพกจ้ศกกลกเสกสัพรพนินท พัทธบทเนวียน พระโคกสุลาพาน
 มุขยภีเศกภทภีเศกอินทภีเศก คชกรรมประถมภีเศก ประถมกรรม :
 มัทยมกรรมอุคมกรรม ตาทิยาภีเศก อุปภคตปภทภีเศก *
 การพิทธีนี้ ย่อมสนมสำหรับสนมเทมบกร ท่อสภคคีสทศทภีเศก *
 คนโท น้กอกไม้ * คนโท พนักงานรูนสยามพรินทล่อน้ในเหม สมุท
 ประทวแบกพานสนนง ทน้กทังพระบาท คลังสาขบพลเทพน้ น้กสร
 ปไรทกรภกบ น้กลกมเทรวพิเชค * งานสมโพทสมุทประทวทุกแผย
 ใบศรี ญาณประทษ ทภยสโลก อิศรวกษทภยพา อินทวทธี :

๐ เดือน ๕ วัน ๕ ค่าออกสภามใหญ่- ทั้งพลพยุห้ทศบคิงเจนเสไลห้ ทอทวน
 ปืนไฟไฉ่ไม้ธนูธรรพยุก เสือหมากขอขมายอบสภามทศบกร ทุกกระทรงทวารททท
 พื่อเวือนพลไฟ * ถึงบกรมซึ่งรอบสภาม รุนทาทพิ ๐ ไร่ทั้งยืนที่ทั้งทำแพ
 สภามทั้งหน้าทั้งใน รุนทบรูนเวือทบชัยทบรท * ไร่ทั้งชนรูนทั้งหมื่นทั้งนอกใน

ภทกุดหมุ่ใหญ่ทวิเมืองวังทั้ง ๕ ไร่มากสิรูนหมักภทกุด * ทวิหมื่นองกรภทกษณภททวิหมื่น
 ฝือ ไร่คแต่ทบมวิ ๓ หมื่นไชยอินทนาคถล ๓ หมื่นทาสัพทวารัดกถการอินทนาคทั้ง ๕
 ค่ำวไรใน ๓ ไร่ ๓ ไร่ทั้งเขาไร่ทั้งเสียวรเกล้าทอทอชัย ค่ำวไรใหญ่รูนกลอนไร่ทั้งไฉ่
 รูนทั้งวิมาพื่อทั้งเสณนทหน้าการทงนี้ช้ายค * พันพันภททหน้าบ้นโกถนทั้ง
 ๓ ไร่ท * ไร่ทวเมืองทัพทานนังทลึงสิงฆ พระธาดกษณรับพระภทไชยภท
 ๓ ไร่ทงพระโยนรับธาดกษณ รูนภทรับสนของพระโยนรุคัง ๓ ไร่ทงสิงแก่พันภท
 ๓ ไร่ทงสิงแก่พันภท ๓ ไร่ทงคสิงโคนสิงแก่พันภททวิพัน ๓ ไร่ทงนูนโกถน
 ๓ ไร่ทงทกโกไปริบไปท ๓ ไร่ทงรูนภทสิงหมื่นนวินทกทใหม่โกถน * ๓ ไร่ทง

๑ คำว่าในมณฑลไทยกะลาไทย พระสุริยวงศ์คำวาทใหญ่ ๑ คนนี้เคียวหน้าชก
 ผู้ที่รับขึ้นมาก็ดีเข้ามาถวายบังคม ที่ระแคะหีบทั่ว กลิ้งโคนนครบาดเนน
 เทพนฤย ๗ ที่ปล้ำมายำเมือง ทั้งบันทอนที่ คั่นรุ่งแล้วเกล็ดกหนึ่ง มณฑลไ
 ทยทั้งกระบวนในกลางสเณมตามชัยตามบท พลสรรพยาทแต่ ทั้งเทอื่นตามกระบวน
 ในท้องสเณม ๗ ในพระบ้นขวสังขนนึ่งเสนาธิกร ๓ ชั้น ๑ ชั้น ทกชั้น ๕ ชั้น
 ๓ ชั้น ๑ ชั้นเสนาหนึ่ง บัพพายกันสิ้นกันทองกันเนกซึ่งสมเด็จหน้าพระพุท
 ๓ นึ่งเสนาชัยซึ่งสมเด็จพระอุปราชหน้าทับทปสูงสองศอก หลังกลายชกน :
 มีบ้าน ๑ สากพนักพระราชกุมารกินเมือง สูงศอกสี่หลังคาพลาบกลาก

พระราชกุมารเขาราชเสนาสูงสี่บหนึ่ง พระราชันคตทังปงทหน้าหลัง พระอรรณ
 ยินเสนาสูง ๑ คอกรวแล้วกับคตของพระโอรยในฉกอลักษณ รุนกษเณนทาน
 เบลาหัวพนทั้ง ๑ นึ่งทวางหัวทิมทกบคอกัน นายรองนึ่งทวยอินทเทวทรที่กย
 ฉานระฆ่าชัยวาทนึ่งกุม ๓ ยกเมื่อแวกเสกทงนึ่งกุม ชเมเมื่อเสิงทงนึ่ง
 มณฑลเสก เมื่อเอยนสรรพคิต ๗ เมื่อแวกเสกฐีออกพ้อทัง ขึ้นเทะวชน :
 การปือชนชมพชนทั้งชนคนชนปريبโก กลิ้งโคนปล้ำมายกึ่งพันแย่งเชิงแวงเลน
 กลกลิ้งมา รุ่งแล้วเกล็ดกหนึ่งทั้งเทอื่นกระบวนในสเณม สองเกล็ดกเตทั้งเทที่
 นมมลกขุนชบคิทรที่กตาทนึ่ง เตาทั้งออกอินที่เปกลกขุนทั้งพระลำทง ๓ เกล็ดก

ที่ทรวีก ๒ ๓ เสกข์ทอพระเข็ก พระภชกุมารพระภชนตท เวียกพระภ
 เซนทว ๕ เมลิตกที่ทรวีก ๓ ๓ เสกข์ถึงพระวัง พระตลภขณจีนสนองพระโอบ
 รุณภชทวพันเก้าถึงที่ชนกลอนสนมท่มผู้คน ใญ่เสกข์พระพุทเจ้าเสกข์พระวัง
 กิทัสลา เสกข์ออกเปือกภชกฤททายบงคบทิ ๖ ๗ เวียกมาพร้อม ๗ ๘ เหวชัย
 ๗ ๘ กบชัยทวระต่ออกหม่งควม ๙ ๑๐ พันทนเม่ท่มควมหมักดลชที่ไม่พทอก
 เสนแพนิงรูนุบปลายไม้ลอกบ่งใต้เชือกหม่ง กิทรวีกเก้ด้วยกทั้งเส็งหม่งควม
 ๑๑ ๑๒ เสกข์สังโคณ ๑๓ ๑๔ เสกข์เมิงเส้เสเสกข์ทงกลีมีไซ้ สมเก้ท่นอพระพุทเจ้า
 สมเก้พระพรรณเมศวรเจ้าพระภชกุมาร ๑๕ ๑๖ เหวไทท ๑๗ ๑๘ ทวีเมืองภชกฤ

รุณภชทว ๑ รุณภชชกโคณ ๒ ๓ ทงกลีเจ้าพญาชกโคณ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
 ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐
 ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ราชแพทย ฝ่ายมหาดมัทประทนนา ๑๐๐๐ ท้าเมืองทั้ง ๕ วันก่อนถึงนา ๑๐๐๐
 กุดกมลงมาถึงนา ๑๖๐๐ แดนา ๕๐๐๐ หลังเขาก้านั้น สมุทประทนนาบริบท
 นา ๑๐๐๐๐ กลดอมทอนนา ๕๐๐๐ นา ๓๖๐๐ กลดอมนาคนา ๑๖๐๐ กลดอมสิน :
 นอกกรวักนอกนัคร วิชาแก้หวัทมีนสงครกษณภย สุกพระปรกบ พระชยา
 นุภาพอินที่อ้างทองรองพระบาท ครั้นเสด็จทุกน้ำดังพระบาทเสด็จออกเสด็จ :
 เขากลดอมน้ำทั้งสี่ทิศ ลำพอกโอบกลดอมน้ำ ครวสินทมก ๓ คำเซาศีกรรม *
 ๑. เกือน ๔ รก * เกือน ๔ ทวพระภยพิทวิศุตาการ ทั้งในมังกลา
 กิเศก ทั้งถกษุกลางพระโอง เมืองชัยไล่สุวรรณพทพย เมืองรท :

พระองค์เสด็จมเก็จพระจรรคมเทษี เสศกริบ ทั้งดังทวงนังนอกมาน ใน
 มานพระครุฑทั้ง ๕ แดสมุทประทนนาพระศรีอัคราถือพระจรรคม พลเทพถืออิน
 ฆิถืออถกหมาก พระยมภยถือแพนไชย รุนศรีสังกรเข้าดังร พระอินทริ
 ทธิอินทเทวี พระนนทิกษยที่ขงไชย รุนคนครวดีทวิทเสศกรวัยพระภเชนท
 ไต่ทหน้าพระภเชนทร สนองพระโอยุทธิทั้ง ๕ เมียนา ๑๐๐๐ ท้าเมืองทั้ง ๕
 สมเก็จพระจรรคมเทษีรงเทษีชาน สุกแทนั้นเมียนาพระเทภกรครุฑทั้ง ๕
 แดเมียนาทุกดมฤดิยน ๔ รอบ ทั้งประทับพระภเชนทร ถีบแล้ว
 ฝั่งสมเก็จพระจรรคมเทษีเข้าถิบ แดเสศกรออกเสด็จ ทัยสินนากทองลำ

แพรวพรรณ * เดือน ๑๐ การพิทักษ์พระนาค กอดเชือกกมเชือก :

ถวายบังคมเลี้ยงลูกขุนถือน้ำพระพิพาท * เดือน ๑๑ การอาสาพิทักษ์ :

มีหมังกุ่มท้ายทวารเข้าทรวีกอินทเกวียนศรี เจ้าทรงพระมทานกฤกษทประโกล

กตวันทรงพระสุพรรณมาลา เอย่นทรงพระมาลาสุกหะเสภการมภู สมเด็จ

พระอรรคมเหสีพระภรรยาทรงพระสุพรรณมาลา ฝูงแพรวสายทองรังเสื่อ พระ

จรรยาทรงพระมาลาภนฝูงแพรวทวารทองเสื่อ ลูกเรือทธานเรือมคั้วเพศ

มถรรวเสื่อ พระสนมใส่สนงเกล้าสักสองเข้า สมรรทไชยเรือกัน สรรภา

เรือสมเด็จพระอรรคมเหสี สมรรทไชยไกรสรภูพานั้นเป็นเรือเสด็จทวย ถ้า

สมรรทไชยแพะไซ้ เก้าเหลื่อเกิดอิมศุการเกษมเปรมประเท ถ้าสมรรทไชยขัน

ไชยา * เดือน ๑๒ การพิทักษ์ทรงเบี่ยง ลกขุดลยโคมลงน้ำ :

ตั้งระทกอกไม้ในพระเมรุ ๑ ระทก ทนึ่ง ๒ โฉม เสกจำลองเรือเบญจท ๕ ชั้น

พระที่นั่งชั้น ๑ นั้นสมเด็จพระอรรคมเหสีแม่ทวยเจ้าเมืองชั้น ๓ ลูกเรือชั้น ๒

ทธานเรือชั้นหนึ่ง พระสนมท่มขมภูใส่ลูกทักประริบทั้ง ๕ ชั้น ใเรือปตา

ลูกานเส้าทักน้ำเรือเบญจท ใเรือทะเล่แนมทั้งสองข้าง ทักกนคิรทามไทร :

ใเรือเอนเป็นคั้งแพนโคมทุกลำ ถ้าเสกจำลองเข้าแถวไท้ ๓ ๓ เล่นท่นเระเข้า

เลี้ยงลูกขุนแลส่ายใน ครัวเลี้ยงมเส้ากักกมอแกเอนไท้ ๓ ๓ ใเรือเอน

ทรงพนแท้ตกถมอดยเรือพระที่นั่งล่องลงไปส่งน้ำ ครั้นถึงทุกโทษสวรรคตกอก
 ไม้เล่นท่ง เสกจึงเรือสมรวกไชย กับสมเด็จพระภรรยาเจ้าพิง ลูกเรือ
 ทลานเรือพระสนมลงเรือประเทียบขึ้นมาทั้งเกาะแก้ว * พระราชพิธีไล่เรือ :
 วงพระมหาสุกททำ สมเด็จพระอรรคมเหษีวงสุกททำนั่งบนี่นั่ง ลูกเรือ
 ทลานเรือไล่เคียวเพศม้วย พระสนมไล่สนองเกล้า นั่งหน้าสองนั่งหลังสอง
 ม่านพันเส้าพนักเพียงอก สลักกลใบสองท่าเชิงทอง พญามทรเสนาที่มั่ง :
 ครั้นถึงท้ายบ้านรณเสก้อออกยี่นรพษนี้ ครั้นถึงประตูไชยราชดำ
 งานเลี้ยงกอกไม้พมมคด สมเด็จพระอรรคมเหษีเจ้า แดงกระแจะแม่

กอกไม้ พระภรรยาเจ้าแห่งมหาก พระราชกุมารพระราชชนิศาแม่ทวยเจ้าเมือง
 แห่งมหาก ลูกขุนสนองพระโอบูแห่งสำม พระราชกุมาร พิเศษแห่ง
 สำม... ๑... ๒... ทำอินทกัลยาแห่งสำมลูกขุน ท้ายคณลเคียว
 แดงเจ้าแสงพลเสนาแห่งเส้าสุรินสุกแห่ง ครั้นรุ่งแล้ว เสด็จมา แดงเสก้อ
 สวรรูปพระสุคนธา ๓ เสด็จมา วงพระภรรยาเสก้อหอพระ พระราชกุมารพระ
 ราชนิศาเสี้ยนนอกเสี้ยนใน ทายมิ่งคิมในทอพระ พระราชกุมารพระราชชนิศา
 สมเด็จพระภรรยาทั้ง ๔ ทูลพระบาท ๕ เสด็จมา เสก้อมิ่งคณลพิเศก้นักเทศที่กรับ
 ครั้นทวยเสี้ยนประโคมทอพระ ทำพญาเสนามนตรีคุมการลูกขุนเคียวมท กิ่งทต

รวมทศอยพิงกรับ เสกขมาพรวิเน็งแล้วเน่งอยู่บาทใหม่ จึงทักกับกระทั้งแคะ

สังวริชกมันไรล่อง พระภูณประกายทนายสโลก พระอิศวรวิภททนายพร :

พระราชปโรทิตพระครูพิภมทนายน้ำสังวริ พระมเหศวรพระพิเชกทนายน้ำกลดก มหา

สิทธิทูลทนายท้าวพญามนตรีบุการจตุรทนายบังคม วิทูลทนายคอกไม้วงมกลเน็ง

กระแจะทหมกกระลาโหมทูลทนายพุก เทในถวยททท จักกิริทนายพ่อเวือน

วิทูลทนายเครื่องเสียง ททกนทริคอยพิงลูเสียง กรันทวดสโททนาย :

รอุยน้ำเพลงเมยโงยกสำรับทลวงทั้ง เถิมสำรับเอกหมื่นพกทบลจจีนฮีน

กรันแล้วทั้งทหมก สนนงพระโชนฮีนคอกไม้แก่พระราชกุมาร แลทั้ง

ทหมกมทหน้าเรอท เสกคอกไม้มกลแลทหมก แก่ท้าวพญาทวิเมืองมนตรี

บุกรจตุกรน ส่วนพระราชกุมารขุให้ฮอนเต ทักขุสโศฮอนเตโทษทักมือ เสก

ทหมกแล้ว ทหมื่นทาทันลทูลทนายคอกไม้สินทอง ทานจันทหมกทหมื่นทินรับ *

๑ สนนทริย้าพวย พระศรีอรรคทชทุลฉำพรพลเทพทูลน้ำ พระราช

ปโรทิตพระครูพิภมทนายน้ำสังวริ พระมเหศวรพระพิเชกทนายน้ำกลดก พระภูณ

ประกายสโลก พระอิศวรวิภททนายพร รุนิสุทธโฆษทนายเท้คอก

คอกไม้เท้แม่เจ้าพลงวังรับเท้แม่กัน * ทวพระราชพิทธิเนวียนพระโคศุภราช

ฮีนแปริไปอกร ทานฮีนตั้ง ๒ คอกทั้งกุมารซึ่งหน้าเซทังสองบุททองประกบ :

แคววักน & กีบทองประทับแคววักน ตามทุกวคทองอันสพายเชือกไทม
 ปัดคักมื่อ ไททังทองสุวรรณวักนสินทองล้าแพะพรวณ พานทอง
 รงทญักนไททองใส่น้ำ พระราชกุมารปิ่นทญักนใบคิรึงทน้ำเดรินเชิง
 พระราชครูทั้ง & อยู่ & มุนพระญาณประกาย แลอิศรวักนทุกุกน
 ทำพิທີแก้คำแก้ใ้รุ่ง ๗ แล้ว ๓ นลิกแลศกักรัยพระภเชนทว คดัง
 กือพระวรวคไชย ึ่งแบกเครื่องสเลน เมืองแบกแก้มน้ เมียน ๕...
 แลเมียน ๕... แท้สมเกำพระอรรคมเทยเข้าประทักยิต ๗ รอบพระองค
 กือวักนทง สมเกำพระอรรคมเทยเข้าตีขบวสิน พระพลเทพแบกพาน

๕ ฎีกอก สมไพระพุดพทชแลแล้วเสกขี้นทิงสเลน แล้วเสกขี้นทิงสมไพระลียง
 ลูกานนทวยพิคม ตามกรวณจักแก้รังยีนทิงนิกรวชวค การพิທີกลา
 ภาณน ๗ แลเข้าไม่มึ ๗ การพระราชพิທີเบาะพท ึ่งโรงพิທີ
 กลงทั้งกนร ราชครูทั้ง & แลบทลคทั้ง & ไททแพทยสมุทประทรนึ่งใน
 ขมวนอนกันนมีกรวช ึ่งเทพทานพเคระท้อยรอบท ฎีกกรชอยู่พวยพือ
 ึ่งนิกรวสินนิกรทงนิกรเดคนิกรเบญจวง ภาวักนกันนชันทึ่ง มีวักกั
 จวเททวสินทงนคเบญจวงนกันนชันทึ่ง มีวักนกันนทิงชันทึ่ง ึ่ง
 ฎีกกรวสินนิกรทงนิกรเดคนิกรเบญจวง ภาวักนกันนชันทึ่ง มีวักกั

แม่ท้าวพระพี่ หนึ่งกำหนดกรมเจ้าพระอรุณเกษียพระภรรยา หนึ่งกำหนด

แม่ท้าวเจ้าเมืองทั้ง ๒ หนึ่งเวียงหลังลูกเรือ หลังหลานเรือพระสนมอยู่ :

เดือนแรม ๑๑ คำลูกขุนแก้เน ๑๐๐๐ ลงมาถึงนา ๑๐๐๐ ภายนั้นคุม

ไพร่แม่ท้าวพระพี่ ๓ วัน แรม ๑๕ คำเจ้าภชยานแลพรหม ๑๖ มารับ

แม่ท้าวพระพี่เข้าไปในป้อมกลางแล้ว ๒ นาดึกเรียกพระภชชยานเทวียน :

ทิพยานพระยานมด พระภชชยาน เสวกรนิกร ๑ ชั้น แล ๑ ชั้น :

๕ ชั้น ๔ ชั้น ๓ ชั้น ๒ ชั้น กิ่งแลพรหม ๓๒ กรมเจ้าพระอรุณเกษีย

๕ ชั้น ๔ ชั้น ๓ ชั้น กิ่งแลพรหม ๑๖ เมียนา ๑๐๐๐๐ เสกเสนา ๕๐๐๐

เสกสนองพระโอรสเจ้าพระภรรยาเจ้า ๓ ชั้น ๒ ชั้น กิ่งแลพรหม ๑

เมียนา ๕๐๐๐ แลออกเจ้าเจ้าเมืองท้ายาก ๒ ชั้น แลบ้านท้ายาก

แลพรหม ๑ เมียนา ๓๐๐๐ แลแม่เจ้าเจ้าพระพี่ (เมียบา :

บวทีกถือเทียนทอง เมียบาพิภมถือสังข์ เมียบาพรหมถือปสาททอง

เมียบาพิเชกถือแก้วทอง เมียบาเทพราชถือกระบัง เมียบาจักรนำถือ

ทวนเจ้าถืออก เมียบาธาทาถือมิกไฟล เมียบาไพร่บวชถือธำ

กรันถึงมณรูปแม่ท้าวพระพี่ แลเจ้าทั้งท้าวพระภชชยานท้าวพระภชชยาน :

พระศรีอรรคภชชยานพระวรวงศ์ ๒ หนึ่งสนองพระโอรสเจ้าลูกเรือหลานเรือ ๒ หนึ่งพระภชชยาน

พระมณฑปพระอธิการยมนาวิบตีหลังพระภราเซนทว สมเด็จพระอรุณคมิเหือเท้าแล้ว
 จึงพระภรรยาเท้า จึงแม่ทวยเท้าเมืองชัยภัก ๑๖ กำนัด เณยเสง
 สนมวันแต่คืนปกาสาทออกมา นายเสงทนายแต่ประคุมกอกน้ำออกมา แกรสงว
 สเกาะผู้หญิง คั่นเสกริจึงเท้าพระสมทม กัวยแม่ทวยพระพิศทมกิน สสง
 เศวยรมพระสุคนธธาของภไชประโลก เสกรัทอพระแควงพระภราเซนทวเสกรัทไป
 ๑๖ รอม คั่นไปถึงอุกทภษลคชชกแวนซิกทของซิกสิน เทพทคแคว
 สงกมิคุณทแควอนมีพททมณอยู่บนท แควคนปรกยสินให้ทุกคน คั่นเสวย
 รกสมิทลแล้วทงทาพระสงว เสกรัทคัวยรมพระบาท เท้าในโงกุนจันเญียงทช

๑๖ พระสงคแล้ว จึงแบกพจนสมณอิน พลเทพนัปไวทคพิภมให้
 ๑๖ มเทรวพิเชคไ้หน้ากลก สัถยพระภรรยาเท้าแม่ทวยเท้าเมือง รน
 อินทวิชานันทวตามชัฎกามจากแบกพจนสมณ พระเทพภษพระจักรบนิโทนั
 ๑๖ พรวรรบสาครพระอาทยาไ้หน้ากลก คั่นเสกรัททวเสกรัทจันพระวิช
 เสวยสุกรน ปัทมังกุมชัฎกามคฤชคิไม้ได้เชือทหนึ่งเล่นแพนพทอกยกรน
 ๑๖ พระภษภุมารสมเศฐพระอรุณคมิเหือเท้าท พวภษชุกวิชัฎย ลูกเรือ
 ทสถานเรือแม่เท้าพระสนม ออกเท้ากำนัดชัฎนิกเทคราทันทีชัฎย * การพระ
 ๑๖ ภษพิทวิอินทภภาเศกทั้งพระสุเมรสเสน ๕ ทในคตลางสนมณัน พระอินทไทรนัง

บนพระสุเมรุ ชิดนรยุคนรสูงเส่นหนึ่ง กวีกสูง ๕๕ ภาเทไกรลาศสูง ๑๐๐
นิกวทงชั้นใน นิกวเลกชั้นกลางนิกวณชั้นนอก เเดนอกนั้นภวชดลิกขมญว
ง ไทนิกวรูปเทพตยีน นอกนิกวภวชดลิกโต นิกวภวทกขุปยักษคนนรท
ภกษนยยีนตีนพระสุเมรุ รูปคชสีทภวชดลิกโคกเเดนเอียงผา ทั้งโคกเเดนปือ

เดเเดนทมิปฐูปเทพกนึ่งทุกเทไกรลาศ รูปพระอิศวรเป็นเจ้าเเดนงอุมาภกษ
ยอกพระสุเมรุรูปพระอินทรวรูปอสูรอยู่กลางพระสุเมรุ รูปพระนภยกนึ่งบนทมิดินใน
ตีนพระสุเมรุนอก ๖ คีร์เกียพระสุเมรุนอกสนาม อสูรอื่นนอกทำแพ
โรงภวทกอกไม้มทกโท บำเรอหี ๑๐๐๐ พระโชนุทการวเลกเป็นรูปอสูร ๑๐๐

มทกเลกเป็น เทพท ๑๐๐ เป็นพลสิทกวิพมทชมภูแลบิวารทน ๑๐๐
ชกนกกีกกนร อสูรชกทวเทพทชกทท ทนอยู่ปลายทงพระสุเมรุ
เทดียมทหนึ่งทง เทดียมทหนึ่งนอก เทดียมทหนึ่งแกว เทดียมทหนึ่งนง
เทยคุณนรทง ชิดนรนอก กวีกนง ไกรลาศนง วัฒนนงนง

เทรทมทกทงกพลน ๑๐๐๐๐ ไลคิรเพศทมิเลอึงแพเรเทรพน ๕๐๐๐ ไล
ทนททงทมิเลอึงแพเรทการน ๓๐๐๐ ทนทแพเรเทศทมิเลอึงแพเรน ๒๕๐๐
ลงมาถึงน ๑๒๐๐๐ นีอกอกไม้สินคอกไม้ทงตามกัแทน ๑๐๐๐๐
ภกษนงคณพททมณทว ยอสิโรกชิตกทกบศิรนึ่งในภวชว วันแรกท

อธิกรณในวัน ๒ ภาบอินทอวัน ๓ สภอินทอวัน ๔ าบสมิทวัน ๕
 ชกติกตำบลบรรพวัน ๖ ถึงน้ำสุกรมฤคย ๗ ฐมนิ่งรัง ๘ ภิคม่าเสือกอุ
 ฤคยวัน ๙ ฤคยราชนงคภทหนักาน ถึงเครื่องสรรพยุทธเครื่องรังแลเชือกบาท
 ทอกไชยถึงโตมรราชว ๑๐ ฐมนิ่งสุกรมฤคยเทพทาส์กติกตำบลบรร ธิยุรูปพระ
 ธิกรณพระนภายน ๑๑ พระอินทพระพิทการมื่อเครื่องสำหรับตามทำเนียบเข้ามาถวายพระพร
 วันคำพ ๑๒ พกทหมณทวยถวายพระพรวันคำพ ๑๓ ทักรพฎกทวยพระพรวันคำพ ๑๔
 ฤคยวันคำพ ๑๕ ฤคย ๑๖ พระคังวัน ๑๗ ฤคยส่วยลิกพิทท
 ฤคยวัน ๑๘ ฤคยเมือ ๑๙ ธิอนิ่งสุกรมฤคยวัน ๒๐ ยกนำถนนเทพทวัน ๒๑

ยกพรวันทวยพฎกวัน ๒๒ ยกพรวันลกชนทพีนวัน ๒๓ พระราชทานแก่พททหมณ
 ฤคยวัน ๒๔ ชกกรรมพฤคยวัน ๒๕ วัน ๒๖ วัน ๒๗ สมนวันปกยผินทอ
 สมนวันเล่นการมไหวสพเดือนหนึ่ง ถึงรูปกุมภรณกัถงมณสูงเส้นหนึ่งมทกเสก
 เป็นพนร ๒๘ ออกออกแต่ใน ^{๒๙}_{๓๐} ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 ฤคยวัน ๕๑ ฤคยวัน ๕๒ ฤคยวัน ๕๓ ฤคยวัน ๕๔ ฤคยวัน ๕๕ ฤคยวัน ๕๖ ฤคยวัน ๕๗ ฤคยวัน ๕๘ ฤคยวัน ๕๙ ฤคยวัน ๖๐

ทกรวิเศก * ทวยพระราชพิททสีเสกจิกค ทั้งในบริกษัยพระอินทกสงพระโวงง แสท้าววจไนทฤคยราช
 ฤคยสิสนมขัยรกแลแลนลิววันบันธเสกจิกค ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
 ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐
 ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐
 ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐
 ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐
 ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

ราษฎรนักศานา ๑๐๐๐ เสดนา ๑๐๐๐ ไถนา ๕๐๐ โถงนา ๑๐๐๐ คั้นจันทันแล้เจ้าเก็บนคม
 คั้น เสดกรังสงวรวงลายทั้งตัวบิ เสดกรังอินทอพระกตวงวันเสดกรังสงววมไฟท
 คีกรัน เสดงลูกกรุนแลดูโยในล้านนอก มีหมังกุมกัยทากุตาก็ไม่ เด่น
 แพนใต้เชือกหนึ่งลอกบังฟุ้งทอกยิงรูนแพเดียว พระราชกุมารบนปรกสาท ๓ ชั้น
 พระราชนักศานากุทาคอนเคียวนา ๑๐๐๐ เสดมทนบก ๕ ชั้นนา ๑๐๐๐ ไทบนบก ๓ ชั้น
 นา ๕๐๐ ราชกฤท ๓ ทอนนา ๓๐๐๐ นา ๒๖๐๐ กฤท ๒ ทอนนา ๑๕๐๐ นา ๑๒๐๐
 กฤทคอนเคียวมีบังทานา ๑๐๐๐ กฤทคอนเคียว ๕๐๐ นา ๖๐๐ เพทกลบกรมวิริมน ๕๐๐
 นา ๕๐๐ เพลาทักพญาทิวเมืองจตุศกมมณกรีมการุดกรุนเน่งท่ม ๓ ตัวบิ พายเขียน

เสดกรังวง ควันเสดกรังวงลำองเสดกรัง เสดกรังมือเข้าม ทักพญาลูกกรุนเน่งลำองนั
 ภาทิเคียวเมือเสดกรังวงเหนือม่วงทบ เสดกรังทวิทิลกเสดกรัง เมือสมเกกรังพระอรวง
 บเทียบทวงกรมก ทำพิทธีในคันทุมันพระเสื่อเมือองเสดกรัง ฝั่งงานองลำองวิเยน ๑๐๐๐
 เสือทหนักรชานทั้ง ๑ วัน สมพิทลูกกรุนตกยบังคมทำบุญศิริ ตามบนศากคักติ ปลูก
 ใตอันไฟประทน ๕ ท้องพระวง ๑ ท้องเป็นพนกทานกระตาไทม เมือสมภพวิกัมขัด
 คตุงถายลำกบ ๑๐ กก เมือตถายเมือใจ ๕ พลตพตถายนี้ ๑๐ คนโท
 ๑๐๐๐ ควันเสดกรังกรเมือเสดกรัง สรรพลเมือแคว ๒๐ ขันไชย รุนอินทรุนจันทคัมเมือวอน มีว
 เทพุมทามนทิวักซกตัก ทฤไทยราชภักติเมือทมอลิตหลวง หลวงโวมกเศกกระบาน

ศกษาราชการ พวรสวมทั้ง ไทยอินทบริดงมา * กุมารศักดิ์ * สี่พร.สนม
ออกเจ้าหญิงกานต์ นางแม่เวทยกเครื่องทำในเรือนโหล่น ทำท้องพระภรรยา^{หนัก}
สง.เสนาหลวงพินสนมหมื่นพักทมิฬใหม่ สีสนมไทยถึงทวยแลโถมสำเภา ให้ใส่
สนับเพลาทอนจึงมสัง สีมสังแลทสนับเพลาไม้ไ้ ไทยฉีกแก้ทลงพินเท่งเล็ก

พร.สนม ทำมสังพร.สนมใส่ถุงเสียบเข้าให้เทศก ทำเทศกเป็นไทยเล็กชายขาว *
๑. สี่พร.ภรรยาภรรยา^{หนัก} แลใส่สังเวดกับขจรคือใส่กรวนไซ ทำลูกหลวมเอก
เคียงทลง ลูกทลงไทเครื่องเงิน ลูกเรือนอกวงสงแก่พิทักษ์ที่กรวยภรรยา
ทำลูกเวชอยู่ในวัง ส่งแก้ทลงพินสนมตามซ้ายตามขวา เดือนทำในสนมในมกอกน้ำ

แลเวชทำ นอกในพระพิศเนศไทยเขา ทำไทยหนักที่หนึ่งนิญเทศไปท่งเมือง
แลใส่สังเวดเพชรบรรณจันทรบรรณ นกคิ้วรวมภรรยา ส่งนายเลขทหน้า ๒ แฉ
ทลง ๒ ทำทราในตึกอกุสงัดือในพิเนศ แลเวชขุนทบแต่ทหน้าเวชทวงตาม
ทลง ทำหมื่นองครักษ์ภรรยาทลงตามไปส่งถึงที่ ส่งนายเลขทำทราในลงเวชทหน้า

แลเอาทราไปแก้เจ้าเมืองแตกกรมทรา ให้แก่ที่แต่งเดือนตามไทย^{หนัก} ไร่ณกลาง
เมืองเวช ๓ ท้อง สักกระตางกิ่งเทลก รุทราไม้ท้องเวชนฤก ๕ ศอกมี
ทำทราปากบนลินกุนแฉตามทรา ส่งให้โหรบันทึกที่ลงรวมทัก ทำตามไทยหนักไทยเขา
ทำไทยหนักท่ายให้ลงรวม เวชไปนั้นทำมีเวช ผู้ใดเข้าไปลักปลาทากชายขาวนายเลข

ท้าวพญาหัวเมืองมณฑลรัตนแคว้น ..... ถึงมา ... ผู้ใดส่งลูก...
 ท้าว... .. สหายกรมเฉก... .. ไทกรม... ..
 ... .. อนึ่งถ้าอยู่ในเมืองที่จำแลมีผู้ไปคบไปหาให้ของสักการถวายให้คน
 ไทยถึงตาย * ถ้าแลโทษหนักถึงสิ้นชีวิตไซ้ ให้ลงแก้หลวงพื่นทลง
 แด่เฉก... .. แด่เฉก... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..

... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..
 ... ..

ฎีกาพญาหัวเมืองมณฑลบูรพาแก่นแถม ..... ถึงมา... ผู้ไทส่งลูก...
 ไทราชวัง... ของลักกัทธิ... สายการเคยแวง... ไทกุมเฮตักเป็นบรรดกามไทย
 น... * อนึ่งถ้าอยู่ในเมืองที่ห้ามมิให้ไปคบไปทาให้ราชสำนักภายใต้อัน
 ไทยถึงตาย * ถ้าแลไทยหนักถึงสิ้นชีวิตไว้... ให้ส่งแก้ทลงพื้นหลัง
 แลเคยแวงหลังเขาไปมล้างในโคกพญา... เคยแวงเพื่อกบฏกบฏใหญ่ไปฝั่ง
 ทลงพื้นกบฏ... ตามที่กัวยท่อนจับแล้วเสารวม... เคยแวงทลงพื้นผู้
 -เสารวมแลเทวนของไทยถึงตาย... เมื่อกันนี้เสียดิบเบารวง... การตายก็
 ในพระ... ในท้องพระโรง... กิจงานสมพระยนิทอกระชอกทานเชือก... ทายพิศม

ฎีกาพญาหัวเมืองมณฑลบูรพาแก่นแถม... สบเกล้าพระอรวงมเหสีพระอรวงคชยา
 พระ... เมือง... สบเกล้าท่นอพระพุทธเจ้าพระราชกุมารพระราชันยกร... ทาย...
 บังค... ท่อพระ... พระราชกุมารพระราชันยกร... ทาย... ทาย...
 กังบ... ทาย... ทำเนียม * อนึ่งทสถานทลงอยู่นอกวัง... ทำวังเมือง...
 บดลา... กังพานทมากรวงกระสุนก้านันลิกตายการ * ทสถานทลงกิงเหือก
 ม... ก้านันลิกตายการ * กซึ่งท่มเสแวงโตแลทสถานทลงอยู่
 ในวัง... กซึ่งท่มเสแวง... * อนึ่งพระราชกุมารได้เป็นพระท่นอพระเจ้าอยู่หัว
 ภาย... กักระพิศมทลงพระเจ้าอยู่หัวให้ทลงว่าสบเกล้าพระท่นอเส... แลเมื่อสบเกล้า

พระทนต์เจ้าเจ้าในพระราชวัง ผู้มาทายนั้นคือ ^{พันหมก}คนหนึ่ง นอกท้าวถึง
 ราชโอรสแก่ คน อนึ่งเครื่องอุปโภคทั้งปวงพระทนต์อยู่ท้าว ใ้ช้เรียก ^{มาลา}
 ภู พันหมกเสวยทานน้ำเสวย ^{ทวน}แปรงทนต์เครื่องแต่งเครื่องใช้ ^{ทอง}มีเงิน ^{หรือ}เงิน ^{หรือ}เงิน
 อภิรมย์กับภรรยาผู้พี่นึ่งเมียมีเงิน ส่วยเครื่องบริโภคให้เรียกว่าเท่าเสวยน้ำเสวยของ
 เสวยเพียงหมกเสวย อนึ่งพระขนิษฐาพี่สาวพระทนต์ท้าว ^{พระ}ทนต์ท้าวพระทนต์
 เจ้าออกขุด ท้าวเจรดาท้าวเจ้าหนึ่งกระหม่อมกรม ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ
 เจ้าทวงขุนหมื่นลงไปถึงพันทนาย อย่าให้ทวงซื้อทวงขุนหมื่นพันทนายในพระราชวัง
 ทวง ผู้เป็นที่ทวงจกเงินเรียกทมนันใดแก่ทวงกลาไหมทวงท่าเสวน นอกนั้น

ทักกั เจ้าเสวยทมนัน ^{หรือ}หรือ * อนึ่งพระทนต์เจ้าของขวง ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ
 เจ้าอยู่ท้าว ใ้ช้ทวงท้าวพระทนต์เจ้าของคณั้น ๆ ตามชื่อ แลเมื่อพระทนต์เจ้ามา
 เจ้าในพระราชวังผู้มาท่าย ถึงเสวยหมกคนหนึ่งเสวยน้ำคณหนึ่ง ผู้มาคณนั้นคือ
 แก้วลัมกณ คณถึงพระราชวังแล้วใ้ช้ขุมเสวย ^{หรือ}หรือ) ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ :
 กะลัมวอง อนึ่งเครื่องอุปโภคทั้งปวง ใ้ช้เรียกท้าวมาลาของเจ้าทรงเสวยหมก
 เสวยเสวยน้ำเสวยแปรง ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ ^{หรือ}หรือ
 กณภิรมย์ เครื่องบริโภคนั้นใ้ช้เรียกว่าเท่าเสวยน้ำเสวยของเสวยเพียงหมกเสวย
 ภักข์ต่อพระกับขุน ในภักข์เขียนสายทอง จงทนต์ให้ทนต์ท้าวพระทนต์เจ้า

การทูลให้ราชพระพุทธรูป
 การเจเรกให้ภพระองค์เจ้าศรีสังข์
 การทูลราชทมิฬ พันทนายในกรมพระเจ้าลูกเธอ
 ให้ตั้งยศให้ทูล
 ชำนาญทมิฬ พันทนายในพระบาทสมเด็จพระ
 หนึ่งท่งสายทมิฬ
 พระเจ้าอยู่หัวให้เรียกตามนบพระเจ้าลูกเธอ ๗๐๗ * ๗๖

กฎหมายเทียบรางวัล

๑) ศุภมัศดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจะระมาฆะมาศ ศุกะปักษยปาฏิบทฤษถ์คุรวาระ
 บริเขตกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทราราช รัตนากาศภาคกรวงษ์ของคบรมมาธิเบศ ตรีภูวเนศวรนาถนายก
 ดิลกรัตนราชชาติอาชาวะไศรอยสมุทยตะโรมนต์ สกลจักรวาฬาทิเบนทรสุริเยนทรราชาธิบดีนทร
 หรินทร์นทรธาธาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอักษรนิตฤทธิราเมศวรธรรมมิกราชาธิราชเดโชไชยพรหม
 เทพาทิเทพตรีภูวนาธิเบศ โลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศคะตามหาพุทธานุกรมบพิตรพระ
 พุทธิเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหาดีลกภพนพ
 รัตนราชธานีบุรีรมย์ เสด็จออกพระธินั่งบุษบกมาลามาจักรพรรดิพิमान พร้อมด้วยหมู่มุข
 มาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษ์พงษ์พดมาโหราจารย์ เฝ้าเบื้องบาททรงกษมาศ จึงเจ้าพญา
 ศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตพิพิทรวงษ์พงษ์ภักดียาธิเบศวราชธิบดี ศรีรัตนราชโกษา
 ธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาณุ กราบบังคมทูลพระกรรณา ด้วยข้อความนายบุญสีข้างเหล็กหลวง
 ร้องทูลราชกล่าวโทษ

พระเกษม	}	ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยานายบุญสีฟ้องหย่านาย
นายราชาอรธ		

 บุญสี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรธแล้วมาฟ้องหย่า
 นายบุญสี ๆ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญสีไม่ พระเกษมพูดจาแพ
 ละโลมอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เป็น

สัจ	}	เข้าด้วยอำแดงป้อมแล้วคัดข้อความมาให้
ธรรม		

 ลูกขุนसानหลวงปลุกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชาย ให้อำแดงป้อมกับนายบุญสีขาดจากผิวเมีย
 กันตามกฎหมายจึงทรงพระกรรณาตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้องหย่าชาย ลูกขุนปลุกษา
 ให้หย่ากันนั้นหาเป็น

ยุติ	}	ไม่ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่ง ให้เจ้าพญาพระคลังเอากฎหมาย
ธรรม		

 ณะसानหลวงมาสอบกับฉบับ

หohlวง	}	ได้ความว่าชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่าทำนว่าเป็น
ข้างที่		

 หญิงหย่าชายหย่าได้ ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระราชโองการมาณพระบันฑูลสุรัสสีหนาท
 ดำรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ อันสมเด็จพระพุทธิเจ้า

ทรงพระมหากรุณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกย สั่งสอนบรรพชิตบริษัทชายแล
 ฆราวาษบริษัทชาย ได้ประวัติดูซึ่งทางศุคติภูมิแลทุกคติภูมิ แลพระไตรปิฎกธรรมนั้นพ้นเพื่อน
 วิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศมพระพุทธานุศาสนาสืบไป ก็ได้
 อาราธนาประชุมเชิญพระราชาคณะทั้งปวงมีสมเด็จพระสังฆราชแลพระธรรมอุดมพระพุท
 โฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้นนพญาธรรมปริชาเป็นต้น ให้ทำสังคายนายชำระ
 พระไตรปิฎกสอบใส่ด้วยอรรฐฐกะถาฎีกาให้ถูกต้องตามพระพุทธานุบัญญัติ พระไตรปิฎกจึง
 ค่อยถูกถ้วนผ่องใสขึ้นได้เป็นที่เล่าเรียนง่ายแก่กลบุตรสืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธานุกรรม
 กอการกุศลอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้กระษัตริย์จะดำรงแผ่นดินนั้นอาไศรย
 ซึ่งโบราณราชานิติกฎหมายพระโอยการอันกระษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดถาน จึง
 พิจารณาตราสิ้นเนื้อความราษฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม แลพระราชกำหนดกฎทพระโอยการ
 นั้นก็พ้นเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคนอันโลกหลงหาความละอายแก่บาป
 มิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภกษา ภาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ จัดชำระล่อง ๖ ที่มีสติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์	}	๔	}	๑๑ คน
	ขุนสารประเสริฐ				
	ขุนวิเขียนอักษร				
	ขุนวิจิตรอักษร				
ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรสี	}	๓		
	พระราชพินิจไจราชปลัด				
	หลวงอัถยา				
ราชบัณฑิตย	พระมหาวิชาธรรม	}	๔		
	ขุนศรีวรโวหาร				
	นายพิมพ์ นายต๋อนปเรียน				

ชำระพระราชกำหนดกฎทพระโอยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วน
 ตามบาฬี แลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้แล้วทรงพระ
 อุดาหาทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ด้วยพระไทยทรงพระมหา
 กรุณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้
 อาลักษณ์ชุบเส้นหมึกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณสถานหลวง

สำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิดตรา	พระราชสีห์	} ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ	เกษม	} เชิญพระสมุด
	พระคชสีห์		ไกรสี	
	บัวแก้ว			

พระราชกำหนดฎบทพระไอยการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็นปิดตรา

พระราชสีห์	} สามดวงนี้ใช้ อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
พระคชสีห์	
บัวแก้ว	

๑) ศุภมัศดุศักราช ๗๒๐ วันเสาเดือนห้าขึ้นหกค่ำ ชวดนักษัตรตวก สมเด็จพระเจ้า
 รามาริบัติบรมไตรโลกนารมหมามงกฎเทพมนุขวิสุทธิสุริยวงษ์ของคพุทธางกูรบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงทศพิธราชธรรม ถวัลราชประเวณีศรีบรมกระษัตราธิราช พระบาท
 ดำรงภูมิมณฑลสกลสีมาประชาราษฎร์ บรมนารถบรมบพิตรเสด็จสถิตยในรัตนสิงหาศ
 บัญชรสิงห์ แลสมเด็จพระเจ้าหน่อพุทธางกูรสุริยวงษ์ แลสมเด็จพระพรณเมศวรนั่งเฝ้าแล
 พญาเอกสัตราชพระมหาอุปราช แลมหาเสนาจตุสดมมุขมนตรีพิริยโยธามาต แลตำรวจใน
 ตำรวจนอกมหาดไทลูกขุน ทหารพ่อเรือนซ้ายขวาเฝ้าพระบาทในที่นั้น จึงตั้งพระราชอาชญา
 ไอยการ ทหารพ่อเรือน

ชาย	} สมณพราหมณาจารย์แลวานิชนิกรนรประชาราษฎร์ทั้งหลาย
หญิง	

๑) ฝ่ายกระษัตร์แต่ได้ถวายดอกไม้ทองเงินทั้งนั้น ๒๐ เมือง คือเมืองนครหลวง
เมืองศรีสัตนาคนหุต เมืองเชียงใหม่ เมืองตองอู เมืองเชียงไกร เมืองเชียงกราน เมืองเชียงแสน
เมืองเชียงรุ่ง เมืองเชียงราย เมืองแสนหวี เมืองเขมราช เมืองแพร์ เมืองน่าน เมืองใต้ทอง
เมืองโคตรบอง เมืองเวทแก้ว ๑๖ เมืองนี้ฝ่ายเหนือ เมืองฝ่ายใต้ เมืองอุยงตะหนะ เมือง
มลากา เมืองมลายู เมืองรววารี ๔ เมืองเข้ากัน ๒๐ เมือง ถวายดอกไม้ทองเงิน พญา
มหานคร แต่ได้ถือน้ำพระพิพัฒน์ ๘ เมือง คือเมืองพิศณุโลก เมืองสัชชานาไล เมืองศุโขไท เมือง
กำแพงเพชร เมืองนครศรีธรรมราช เมืองนครราชสีมา เมืองตนาวศรี เมืองทวาย

๗) กำหนดพระราชกฤษฎีกาไอยการ พระราชกุมาร พระราชันดา ฝ่ายพระราช
กุมารเกิดด้วยพระอัคมเหสี คือสมเด็จพระหน่อพระพุทธเจ้า อันเกิดด้วยแม่หยัวเมือง เป็นพระ
มหาอุปราช เกิดด้วยลูกหลวง กินเมืองเอก เกิดด้วยหลานหลวงกินเมืองโท เกิดด้วยพระ
สนมเป็นพระเยาวราช

๑) หน่อสมเด็จพระพุทธเจ้าได้อภิรม ๓ ชั้น พระอุปราชได้อภิรม ๒ ชั้น พระเจ้า
ลูกเธอกินเมืองมีกลีบบัวขาว พระลูกเธอพระเยาวราชอภิรมกลีบทองกันกันชิงหุ้มผ้าแดง
พระเยาวราชข้างตัวหนึ่ง ม้าตัวหนึ่งคน ๒๐ มากกว่านั้นเอาออกกินเจียดแวนฟ้า สมเด็จพระ

หน่อพระพุทธรเจ้าซีทิพยานทอง พระอุปราชซีทิพยานนาก พระเจ้าลูกเธอกินเมือง ซีพระยาน
 นุมาศกลีบบัว พระอัคมเหสีสรงด้วยสหัสธารา เงินมีราชทยาน มีกรมผู้ } มีหออพระมี
 หญิง }
 พระธินั่งออกโรงมีสมโพธิ มีเลี้ยงลูกขุนถวายบังคมตรุดสาท ใช้พระราชาฤกษ์ฎีกา มีขุนสนม
 มีขุนช่าง มีขุนม้า มีเรือกันเรือแห่ หน่อพระพุทธรเจ้า นังธินั่งเทริด พระอุปราชนั่งที่นั่ง
 ท้องพระโรง เตียงทองสูง ๒ ศอกมีเบาะเจียม

๑ พระเจ้าลูกเธอกินเมือง นังธินั่งสูงศอกหนึ่งมีเจียมขลิบ พระอุปราช นังธินั่งกวด
 ริดเสื้อขลิบ พระเจ้าลูกเธอเกิดด้วยลูกหลวงเองานหนเรือนนังหน้าหลัง

๒ ถ้าเสด็จด้วยพระราชทยาน ลูกอัคมเหสี ลูกพระอัคชทายาลูกแม่หยัวเมือง
 ลูกหลวงนั่งบนราชทยานด้วย ลูกหลานหลวงลูกพระสนมนั่งหลังลงหน้าหลัง

๓ พระลูกเธอกินเมืองถวายบังคม แก่สมเด็จหน่อพระพุทธรเจ้า พระเยาวราชถวาย
 บังคมแก่พระเจ้าลูกเธอกินเมือง เมืองลูกหลวง คือเมืองพิศณุโลก เมืองสวรรคโลก เมืองกำ
 พงเพชร เมืองลพบุรี เมืองสิงคบุรี

๔ เมืองหลานหลวง คือเมืองอินทบุรี เมืองพรหมบุรี

๕ โอยการบันดาศักดีนา ๑๐๐๐๐ ในเมืองซียวกันชิงหุ้มผ้าขาว บันดาศักดีนา
 ๑๐๐๐๐ หัวเมืองซีคานหามเก้าอีกันชิงหุ้มผ้าขาว บันดาศักดีหัวเมืองนา ๕๐๐๐ ซียวร่วมทงยู
 บันดาศักดีนา ๓๐๐๐ ซียาน โอยการนา ๑๐๐๐๐ กินเมืองทั้ง ๔ ฝ่ายมีรรมปลิกสองคัน
 ทานตระวันเบื้อคู้หนึ่ง กันชิงหุ้มผ้าแดงคันหนึ่ง เรือกูบแมงดา๓๓ ตอนบดลาดสาวตคูก
 หัวท้ายนั่งหน้าสอง คานหามเก้าอีกองศิริเทศมวยทอง แตรกลางโพง ๓ คู่แลเป็กลองครั้นมา
 ถึงขนอนหลวง ลดเครื่องทั้งปวงไว้แต่กันชิงคานหาม ฝ่ายทำวนั่งเมืองศิริเทศมวยทองกันชิง
 หุ้มผ้าขาว หย่อนหมาก หย่อนน้ำรองตุ่ม เรือ๓๓ ตอนบดลาดคานหามทองเก้าอีกอง
 นา ๑๐๐๐๐ กินเมืองหมวกล่วมทองซียวกันชิงหุ้มผ้าขาว เรือ๓๓ ตอนบดลาดซีลาน
 ลายทองทั้งสรรพาง กินเจียดเงินถมยาดำรองตุ่ม เรือ๓๓ ตอนเลวหาดลาดมิได้กแ
 เสียมทอง นา ๑๖๐๐ กินเมืองเจียดเบื้ออห้กรองตุ่มกั้งกแอหาชาติ แลพระราชกำหนดพระ
 ราชฤกษ์ฎีกาโอยการทหารพ่อเรือนซึ่งซีเรือเข้ามาเฝ้า ครั้นถึงศาลาขาวห้ามเรียกเรือลดลง
 จากแอ่งจากลาน เรือปทุนเรือลูกค้ำมิให้เข้ามาในนั้น แลฝ่ายข้างใต้ครั้นถึงศาลาปูนห้าม
 เรียกเรือลดลงจากแอ่งจากลาน เรือปทุนเรือลูกค้ำมิให้เข้ามาในนั้น โอยการขาวเรือห้าม
 ตามซ้ายตามขวา แลฝ่ายทางบกถึงศาลาฝาแฝดแลประตูท่าหญ้า ลดช้างลดม้ายวกันคาน

ห้ามร่วมทงยูกันชิงกแอ แห่มาแต่หน้าพุทธาวิชาจนถึงจวนองครักษ์ธนูแห่มาจนห้องพล แล
 ราชกฤษณ์ทั้งปวงมิให้เดินทางลูกขุน ให้เดินทางหลังพุทธาวิชาผู้มีพานรองชายผ้า กินเจียดรอง
 พานเจียดกระเจียดมุกตามตำแหน่งราชกฤษณ์ ลูกเธอหลวง หลานเธอหลวง ไอยการแต่ทำสืบ
 เบี้ยถึงประตูข้างเผือก แต่ทำสืบบี้อยู่จนถึงจวนองครักษ์ธนู ไอยการพิทักษ์ทวารรักษาประตู แต่ประตู
 ข้างเผือกถึงขนานไอยการตำรวจใหญ่ แต่ขนานนอกหน้าไอยการหมื่นเทพทวาร แต่ท่อกถึง
 ประตูเสดาะเคราะห์ห้าถึงซีขันตลาตยอดไอยการจาปราม แต่ประตูพระวิมเณศวรถึงพุทธา
 วิชาไอยการองครักษ์ธนู แต่หัวสนามถึงประตูแสดงรามไอยการบำเรอภักดี แต่หัวสนามถึง
 ฉานคลีไอยการขุนดาบซ้าย แต่ฉานคลีถึงโรงข้างหล้อไอยการขุนดาบขวา อนึ่งนา ๑๐๐๐๐
 แลนา ๕๐๐๐ แลนา ๓๐๐๐ มาถึงนา ๘๐๐ ห้ามแห่แลขี่ม้าเข้ามาในสนาม ไอยการขุนดาบ
 ห้าม ถ้าขุนดาบมิได้ห้ามปรามใช้ โโทษขุนดาบ ๓ ประการ ทีหนึ่งให้ภาคธรรม สองที่ส่ง
 มหาดไทยจำ สามที่ส่งองครักษ์จำ ลูกขุนผู้ใดขุนดาบห้ามปรามมิฟังต่อด่าต่อเถียงใช้มีโทษ
 ๓ ประการ ๆ หนึ่งให้ส่งมหาดไท ประการหนึ่งให้ส่งองครักษ์ ประการหนึ่งให้ส่งกลองญ่าข้าง
 แต่ประตูแสดงรามถึงสระแก้ว ไอยการหมื่นโทวาริก ผู้ผู้ } ชาย
 หญิง } เจรจาด้วยกันก็ตี นั่งในที่

สังคคีติ อนึ่งทอดแหแลตกเบตลุ่มส้อนซ้อขนาง แลร้องเรือเป่าขลุ่ยเป่าปี่ตีทับขับรำให้ร้อง
 นี้นั้น ไอยการหมื่นโทวาริก ถ้าจับได้โทษ ๓ ประการ ประการหนึ่งให้ส่งมหาดไท ประการ
 หนึ่งให้ส่งองครักษ์ ประการหนึ่งให้ส่งกลองญ่าข้าง แต่ท่อน้ำชาถึงจวนกลางไอยการขวา
 แต่ท่อน้ำซ้ายถึงจวนกลางไอยการซ้าย ไอยการแต่หอกกลงถึงเจ้าไสร แลตลาตยอดแขวงขุน
 ธรณีบาล แต่หอกกลงถึงประตูไชยแลเจ้าไสรแขวงขุนทรบาล แต่หอกกลงมาถึงปามพริ้ว
 ทำซีมาถึงท้ายบางเขียนแขวงขุนโลกบาล แต่หอกกลงมาถึงบางเขียนมาถึงจวนวังแขวงขุน
 นรบาล ไอยการอายัดแต่ป้อมท้ายสนม ถึงประตูฉนวนนประจำท่า เปนหน้าที่พนักงานตำรวจ

ใน } ข้าย } ว่ากล่าวคนแลก็ง แต่ประตูฉนวนนประจำท่าถึงประตูเสาดงไชย เปนหน้าที่พนักงาน
 ขวา } ทหารใน } ข้าย } ว่ากล่าวคนแลก็ง แต่ประตูเสาดงไชยถึงป้อมท่าคัน แต่ป้อมท่าคันถึงศาลา

สารบาญชี แต่ป้อมศาลาสารบาญชีถึงป้อมศาลาพระสมุขมลปิตร แต่ป้อมพระสมุขมล
 ปิตรถึงป้อมมมุวัดรามาวาศ แต่ป้อมมมุวัดรามาวาศถึงป้อมสวนองุ่นเปนหน้าที่ชาวกำแพง
 ล้อมวังซ้ายขวาว่ากล่าวคนแลก็ง แต่ป้อมสวนองุ่นถึงป้อมท้ายสนมเปนหน้าที่พนักงานสนม
 ซ้ายขวาว่ากล่าวคนแลก็ง ไอยการลูกขุนทหารหมู่ไพร่พลอ้างเรียวแรงอุกเลมิตพนักงานกระลาโหม
 แลปืนไฟพนักงานอินทราช คนพนักงานพรมราช เรือพนักงานเทพราช ไม้พนักงานทิพราช
 ไอยการลูกขุนพ่อเรือน หมู่ไพร่พลทหารโทษอาชัว แลข้างม้าเงือก เรือสังกัดกฎหมายแล

หญ้า แลงานธรรคสงครามทั้งนี้พนักงานมหาดไท ช่างช่างพนักงานพันพานราช ม้า
 พนักงานพันเกา คนพนักงานพันพุก เรือแลทางพนักงานพันจัน อนึ่งในท่อน้ำในสระแก้ว ผู้ใด
 ขี่เรือคฤเรือปทุมเรือกุบแลเรือมีสาตราวุธ แลใส่หมวกคลุมหัวนอนมา ชายหญิงนั่งมาด้วยกัน
 อนึ่งทะเลาะตีต่อกัน ร้องเพลงเรือเป่า ปี
ขลุ่ย } สีสอดดีจเข้กระจับปัดโทนทับให้ร้องนี่น อนึ่ง

พิริยหมู่แขกขอมลาวพม่าเมงมอญมสุมแสงจันจามชวานานาประเทศทั้งปวง แลเข้ามาเดิร
 ในทำยสนมก็ดี ทั้งนี้ไอยการขุนสนมห้าม ถ้ามิได้ห้ามปรามเกาะกุมเอามาถึงศาลาให้แก่เจ้า
 น้ำเจ้าท่า แลให้นานาประเทศไปมาในทำยสนมได้ โทษเจ้าพนักงานถึงตาย แลซึ่งต่างประเทศ
 เดิรไปมาได้แต่ถึงโรงช้างฟ้อ ถ้าเข้าในสนามใช้ ไอยการขุนดาบเอามาว่ากล่าว ถ้าขุนดาบ
 มิได้เอามาว่า โทษขุนดาบส่งแก้มมหาดไท อนึ่งถ้าเสด็จหนเรือ ผู้บันดาแห่งขุนดาบขุนเรือ แล
 เรือประตู่เรือตั้งแถมกัน ประทับอยู่ที่ดีไปมาก็ดี แลเรือผู้ร้ายคือกระบถโจรเมาเล่าบ่ากดี แล
 ถวายของถวายฎีกากดี แลเข้ามาในประตุมหาดไทประตู่ขุนดาบประตู่ตำรวจถึงเรือตั้งเรือกัน
 ให้โบกผ้า ถ้ามิฟังให้คว่างด้วยอิดด้วยไม้ด้วยดาบ ถ้ามิฟังให้ว่ายน้ำยุตเอาเรือออกมา ถ้า
 ทอดพระเนตรเห็นแลตรัสเรียกเข้าไปใช้ให้เอาเรือใช้รับ ถ้าแลผู้ใดเข้าไปแลมิได้ห้ามแหนใช้
 โทษขุนดาบขุนเรือตำรวจในพันคอริบเรื่อน อนึ่งถ้าลมพยุใหญ่ เรือพระธินั่งจทนมมิได้ใช้ให้เอา
 เรือกันเรือแถมรับ ถ้าเรือกันเรือแถมรับมิได้ ให้เอาเรือตั้งรับ ถ้าเรือตั้งรับมิได้ให้เอาเรือปดรับ
 พระธินั่ง อนึ่งสมเสด็จหนอพระพุทธิเจ้ากดี พระราชกุมารกดี มีกิจแลเข้ามาในเรือประตู่ใช้ ให้
 เรือประตู่โบกผ้า ถ้ามิฟังให้คว่างด้วยอิดด้วยไม้หัวต่าย ถ้ามิฟังให้พุงด้วยหอก ถ้าทอดพระ
 เนตรเห็นตรัสเรียกให้เข้ามาใช้ ให้เอาเรือประตู่รับอย่าให้เข้ามาด้วยเรือเอง ครั้นมาถึงให้อยู่
 แต่แคมเรือ ให้ขุนตำรวจนั่งกลางกันอยู่ ถ้ามิทำตามโทษถึงตาย

๑) อนึ่งหัว หมื่น
พัน } ฎดาษาเจ้าชาวเลือกชาววังบันดาลงเรื่อนั้น ยังมีถึงที่ประทับแล

หยุดเรือประเทียบโทษถึงตาย ถ้าประเทียบเข้าประทับแลเรือประเทียบเข้าติดแล้ว ให้ลงน้ำ
 ว่ายขึ้นบก ถ้าอยู่กับเรือโทษพันคอ อนึ่งถ้าเรือประเทียบล่ม ให้ชาวเรือว่ายน้ำหนี ถ้าอยู่กับ
 เรือโทษถึงตาย ถ้าเรือประเทียบล่มกดี ประเทียบตกน้ำกดี แลว่ายน้ำอยู่บันดาตาย ให้ฎดาษา
 แลชาวเรือยื่นเส้วแลชดหมากพร้าวให้เกาะตามแต่จะเกาะได้ ถ้ามิได้อายัด ถ้ายัดขึ้นให้
 รอดโทษถึงตาย ถ้าชดหมากพร้าวให้รอดรางวัลเงินสิบตำลึงชั้นทองหนึ่ง ถ้าเรือประเทียบ
 ล่มมีผู้อื่นเห็น แลชดหมากพร้าวเอาขึ้นให้รอดโทษทวีคูณตายทั้งโคต อนึ่งเรือประเทียบล่มแล
 ชดหมากพร้าวเข้าไปริมฝั่งโทษพันคอริบเรื่อน อนึ่งตัดเรือประเทียบโทษถึงตาย ข้ามเรือจวน
 ประเทียบโทษถึงตาย อนึ่งถ้าเสด็จไล่เรือ แลเรือลูกขุนผู้ใดไปโดยทางลัดเลียวนหนีมาให้ทัน

พระที่นั่งโทษพันศอริบเรื่อน หนึ่งทำพญามนตรีมุขลูกขุนหัว ^{หมื่น} } ทั้งปวงฝ่าประเทียบกิติ
 ^{พัน} }
 ตัดประเทียบชั่วลำเรือกิติ โทษพันศอริบเรื่อน

๑ หนึ่งผู้ใด ^{ตี} } กั้นเข้ามาตัดหน้านางเทพี โทษเท่าฝ่าประเทียบ ถ้าตัดฉานหลัง
 ^{ดำ} }
 พนักงานมหาดไทนอก ถ้าตัดฉานหน้าพนักงานขุนดาบกลาง ตัดหน้าขุนเรือใน โทษตาม
 หน้า } พันศอริบเรื่อนลงหย่าศึกถ้าดาบ ถ้าเสด็จชานหน้าวังตำรวจในลง ถ้าเสด็จในสระแก้ว
 เปา }
 หฤไทยราชภักดีลง ถ้าเสด็จหนนมอกน้ำออกมา ขุนสนมแลกันยุบตราเสวก แลมหาด
 เลกนักโทษลง

๑ ถ้าเสด็จหนเรือแลประเทียบฝ่ายในลงกิติ แต่นักโทษชั้นที่แลทนายเรือลง

๑ หนึ่งถ้าเสด็จออกเลี้ยงในสนามไชยสนามจันแลพิมานรhythากิติ ขุนสนมหฤไทย
 ราชภักดีกันยุบตราเสวกเฝ้า หนึ่งถ้าเบิกนา ๑๐๐๐๐ แลนา ๕๐๐๐๐ แลลูกขุนผู้ใดถวาย
 บังคมในสนามไชยสนามจันพิมานรhythากิติ หฤไทยราชภักดีกันยุบตราเสวกชานชั้นหมาก
 เอาถวายบังคม ถ้าเสด็จเรือพระที่นั่งแลให้เอาลูกขุนผู้ใดถวายบังคม ให้สมุหพระทานนายแวง
 สนมชานชั้นหมาก หนึ่งชาววังชาวสนมตำรวจในบันดาชานชั้นหมาก แลมิได้ชานชั้นหมาก
 โทษหวะปาก ถ้างานพระราชพิธีแขกเมืองถวายบังคมฆ่าเสียทั้งโคต หนึ่งผู้บันดาชานชั้น
 หมาก คือชาววังตำรวจในชาวสนม มิได้ดูกาลทะเลสะแลชานพร้อมกันทีเดียวโทษตัดปาก

๑ หนึ่งไอยการตำรวจใน ถ้าเสด็จขึ้นเขาแลเข้าถ้ำขึ้นปรางเข้าพระวิหาร ให้ขุนดาบ
 เข้าคั้นแล้วให้ตำรวจในเข้าคั้น แล้วให้นายแวงคั้นแล้วให้กันยุบคั้นเล่าเปน ๔ ถ้าจึงเชิญ
 เสด็จเมื่อเสด็จตำรวจในนมสองข้างนายแวงถัด ขุนตำรวจขุนดาบอยู่แต่ข้างล่าง ครั้นเสด็จ
 ถึงใน ตำรวจในอยู่บานประตูข้างใน นายแวงอยู่บานประตูข้างนอก ขุนดาบอยู่เชิงบันไดเชิง
 เขา ถ้าเสด็จแลมีผู้ร้ายคือกระบถแลคนปลอมกิติ สุนัขเสื่อหมีโคกระบือองพิศม์กิติ โทษ
 ขุนดาบหนึ่ง โทษตำรวจในหนึ่ง โทษนายแวงหนึ่งถึงตาย ถ้าเสด็จด้วยพระราชทยานแลฝ่าย
 ในติดใช้แลตำรวจในมิได้แห่ ๆ แต่ตำรวจสนมแลหฤไทยราชภักดี แลรักษาองคแห่งหลัง หนึ่ง
 ถ้าเสด็จทรงม้า แลให้ขุนช้างชาวช้างขี่ช้างไล่ใช้ ให้ขุนช้างทำคาสโค ครั้งหนึ่งให้กราบทูล
 พระกรรณว่าช้างเหลือมือ ถ้ามีฟังแลจำให้ไล่ใช้ ให้วางจงลั่นเชิงอย่ารั้งพระที่นั่งจึงจะพ้น
 ถ้ามิทำตามไอยการดังนี้ พระที่นั่งเปนอันตรายใช้ ให้เอาผู้ขี่ช้างฆ่าเสียทั้งโคต หนึ่งถ้าเสด็จ
 ทรงม้าแลให้ขุนช้างชาวช้างขี่ไล่พระที่นั่งใช้ อย่าไกลนักอย่าชิดนัก ไอยการม้า ถ้าเสด็จทรง
 ม้าขุนม้านมกลาง ขุนตำรวจนมสองข้างแคบ นายแวงนมสองข้างหาง ถ้าเสด็จทรงม้า

ประภาชกลางคืน ให้ขุนม้านายม้าจูงมีเทียมมีได้มีสัมแท่งลินแลแดงองแล้กันชีบังเขียน ดอนคลีทวนรองไปโดยเสด็จ มีม้าใช้ไปสองม้าเหตุการณ์ป่วยเครื่องจลันแทน

๑ ถ้าทรงม้าคลีแลเรียกขุนหมื่นหัวพันแลนายม้าจูงเข้าด้วยธินั่งใช้ แลจขงโคนนั้น ให้ล้วงท้องตัดชายหาง อย่าเอาหน้าม้า ม้าขุนม้านั้น ให้แต่หัวเทียมท้ายม้าพระธินั่ง ผู้ใด มิได้ทำตามไอยการแลละเมิดใช้ โทษศักถ้ำดาบโทษลงหญ้าโทษฆ่าเสีย

๑ อนึ่งลูกขุนหมื่นทั้งปวง แต่มา ๓๐๐๐ ถึงมา ๑๖๐๐ ถ้าขี่ม้าแลเครื่องม้าผิด ไอยการคือหมอนอนแลเครื่องม้านั้นของดวงคร่ำถมใหม่ไอยการขุนม้า ไอยการม้าขวาแต่หัว สนามมาถึงเสาธงไชย ม้าซ้ายแต่เสาธงไชยถึงท้ายสนาม ทำวพญามนตรีมุขหัวเมือง ลูก ขุนหัวหมื่นชีข้างม้าย่วยานกลายหน้าโรงม้ามิลงใช้ ให้ชาวมาห้ามมิฟังให้ใหม่จักรคุณทวิคุณ อนึ่งเมียจัตุสดมมาถึงเมียนา ๑๐๐๐ กังกันชิงหน้าโรงม้าผิดด้วยไอยการ อนึ่งถ้าเสด็จทรง พระธินั่งข้างแลให้ชาวม้าขุนม้าหมื่นม้านายม้าจูงขี่มาได้ข้างพระธินั่งใช้ อย่าไกลนักอย่าใกล้ นักแต่พอบังควร

๑ ไอยการข้างหลวงข้างหมื่นข้างปลัดข้างนายข้างท้ายข้างนายต้นเชือกसानใหญ่ สานกลางจำลองหมอควน การกรมข้างอัษฐคชพังคากะโถมเชื่อนค้ายแนมกัน ทรงบาทใน รวางนอกรวาง ถ้าทรงพระกรรณจะเสด็จข้างพลายพังคากะจำลอง ให้ทำตามไอยการให้มีขอ ส้อมชนักตระคนของหางบาทเชือกติดตาม อนึ่งทรงพระกรรณจะเสด็จให้ผูกข้าง มีสัตวเปน ธินั่งใช้ ให้ขุนข้างชาวข้างกราบทูลขอถวายชีวิตรอยาเชิญเสด็จลง อนึ่งถ้าทรงพระกรรณให้ เอาข้างใส่งาดด้วยพระธินั่งใช้ ข้างนั้นมีพาศรีข้างพระธินั่งต่ำตา ให้ทูลขอถวายชีวิต ถ้าเสด็จ ทรงข้างชน ให้ผู้ชื่อนั้นร้องข้างกตข้างจงหนัก ถ้าเหนจะเอาไว้มิหยุดให้ทูลจงได้ ๓ ครั้ง

๑ อนึ่งพระธินั่งเสด็จเข้าต่อเถื่อนแลเถื่อนมีพาชี พระธินั่งต่ำตาอย่าควน ควน อย่าให้ขอ อนึ่งจทรงบาทแลเถื่อนมีพาสีกิติตรัสเรียกบาทคอยื่นแลไอยการให้ควน ๆ ทั้ง ๔ ประการดังนี้ ให้ขุนข้างชาวข้างว่าแก่ขุนตำรวจให้เอากราบทูลพระกรรณ ครั้งหนึ่งให้หมาย บอกแก่จ่าแลชาวข้าง ถ้าทรงพระกรรณมิฟังทูลขอถวายชีวิต ถ้ามิฟังแลเสด็จให้ชนอกถึง เข้าไปหว่างงาให้ข้างแท่งจึงจะชอบด้วยไอยการ ผู้แลขุนข้างชาวข้างมิได้ทำตามพระไอยการ ดังกล่าวมาใช้ ถ้าพระธินั่งเปนอันตรายให้เอาชาวข้างฆ่าเสียทั้งโคต ถ้าเสด็จทรงบาทใช้ผู้ชื่ กลางบันดาเย็นบาทนั้นให้ดูกละเทสะ ถ้าเถื่อนต่ำตาเรียกบาทให้ยื่น ถ้าข้างพระธินั่งต่ำตา เรียกบาทคอยื่น ถ้าพันลงกับคอข้างขอรับพระราชอาชญา มิทำตามพระไอยการโทษถึงตาย ถ้าพระธินั่งเข้าต่อเถื่อนคล้องกลางแปลง แลข้างค้ำข้างค้ายเชื่อนทวนหอกข้างติดสองข้าง พระธินั่งแลติดเถื่อนเติบ แลข้างทวนหอกมิเข้าช่วยทันโทษถึงตาย อนึ่งถ้าเสด็จข้างพระธินั่ง เข้าคล้องกลางแปลง แลข้างแนมข้างกันข้างค้ายให้เข้าตามกระบวน แลข้างหอกข้างทวนซึ่ง

องค์รักษารายบันดาแข่งกันอยู่โดยกระบวนนั้น แลเถื่อนเข้าจวนพระที่นั่งเป็นอันตรายได้ ผู้
 ซี่ข้างทั้งปวงนั้นโทษถึงตาย แลฝ่ายองค์รักษารายหัวหมื่นหัวพันหัวรองภูดาษาหัวปากนั้น
 โทษใส่ตรูไว้ ๓ ปี ผู้แลพระที่นั่งอุกหลุกฆ่าเสียทั้งโคต อนึ่งเสด็จวังข้าง ให้ตั้งเชือกตั้งค้าย
 พราง แลข้างอยู่ในเกล้าใช้ ให้ตั้งอาชญาคือว่าห้ามปีชลุ่ยทับโทนฆ้องกลองเซลาเซบายะเถียงกัน
 ตีดำข้าคนบ่าวไพร่แลให้ร้องนี่นั่น แลให้เจาะปากเอาด้าหอกร้อยขาแลทเวรอบค้ายทั้งบ่าว
 ทั้งนาย อนึ่งถ้าค้ายทำแล้วมันคง แลข้างออกหน้าที่ใครให้ทะเลเวนเสียบเสียบ ถ้าข้างสำคัญฆ่า
 เสียทั้งโคต อนึ่งถ้าเสด็จฟานข้างในพเนียด ถ้ามหาดไทยชาววังขาดโทษเท่าหนีศึก อนึ่งโฉมด
 พรานพจนจรอันพบข้างสำคัญ แลให้ข่าวแก่ขุนโขลงแลให้กราบทูลใช้ ให้พระราชทานขันทอง
 หนัก ๑๐^๑ ถ้าแลพบปลักแปลงที่อยู่แลให้กราบทูลใช้ ให้พระราชทานขันทองหนัก ๑๒^๒
 แหวนมีพลอยวงหนึ่ง แล ^{เสื้อ} } จึ่งใช้ข้าหลวงไปข้าหลวงกลับมากกราบทูลเป็นมันแมนพระ
^{ผ้า} }
 รชทานขันเงิน ^{เสื้อ} } แลเมื่อได้ตัวเข้ามาโฉมดได้รางวัล ^{เงิน} } ลากฝ่ายขุนโขลงรู้ด้วยเอา
^{ผ้า} } ^{ทอง} }

ข่าวเข้ามาถวาย พระราชทานเงินลากทองลากแลเมียนาง ถ้าวางแลมิพบมิเห็นโทษโฉมดแล
 ขุนโขลงใส่กลังจำเดิรป่าหา ๓ ปี เมื่อพบแล้วจะชักนำให้ทำพิธี ๗ วันแล้วจึ่งเอาด้ายตีบาศ
 ทรงบาศ เมื่อคล้องติดหนัง ๘ โรงรำ ๘ โรงสมโพท ๗ วันเหล่นมหรรสพ ๑๕ วัน จึ่งเอาลง
 ขนานเหล่นหนังรำรอดมาถึงพระนคร แลเมื่อถึงพระนครแล้วเล่นมหรรสพสมโพท ๑๕ วัน

๑๐ โยการพระราชสงคราม ยกไปศึกกิติ์ข้าศึกมาถึงเมืองกิติ์ แลทำวพญาหัวเมือง
 มนตรีมุขเสนาโยธามาตผู้เป็นนายทัพนายกองยกข้างมารีพล พลตั้งดาบเขนเสโลโตมรป็น
 ไฟนาไม้ธนูหอกทวน เป็นปีกออกไปณกลางแปลงแลเป็นนายกองออกไปกิติ์ ได้รับแลมีไชย
 ชำนะแก่ข้าศึกแลให้ยุกระบัดทัตกฎหมายความชอบมาได้รางวัลเจียดทองเสื้อสนอบแล
 เปลียนที่อื่น ฝ่ายลูกหลานให้เลี้ยงตามบำเหน็จ ถ้าผู้ใดถอยแต่ชั่วเส้าหนึ่งลงอาชญาตัดหัวตัด
 เท้า ทเวรอบทับลูกหลานอย่าเลี้ยงเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดชนข้างชนะบำเหน็จหมวกทองเสื้อ
 สนอบทองปลายแขนยกที่ขึ้นถึงนา ๑๐๐๐๐ ถ้านา ๑๐๐๐๐ แล้วให้ร่มคันทองคานหมากทอง
 ผู้ใดชนข้างมีไชย แลข้าศึกขาดหัวข้างบำเหน็จได้พานทองหมวกทองร่มคันทองคานหมากทอง
 แลเมียนาง ถ้าได้ตัวทำวพญาบำเหน็จเท่ากัน ถ้าพลหอกดาบตั้งเสโลพลตืนได้ช่วยด้วยข้าง
 แลผู้ชนข้างนั้นมิไชยเพราะพลตืนใช้ ให้ยกพลนั้นขึ้นเป็นขุนรางวัลเงินลากทองลาก ลูกหลาน
 ให้เลี้ยงสืบไป ฝ่ายผู้ชนข้างนั้นรางวัลคุณเดียว ถ้าผู้ซึ่งมารบได้หัวบำเหน็จขันทองเสื้อผ้ายก
 ที่ขึ้น ถ้าพลตืนได้หัว รางวัลขันทองเสื้อผ้า

๑ ถ้าพลตินได้ม้า ราววันขึ้นเงินเสื้อผ้า ถ้าแต่พลไพร่ของครักษนารายขึ้นไปถึงนา ๔๐๐ ได้ตัวทำวพญาบำเหน็จของลากเงินลากได้กินเมืองได้เมียนาง ถ้าได้ตัวข้างบำเหน็จเงิน $\frac{1}{2}$ ตะลัณฑ์ของเสื้อผ้า ถ้าไพร่พลชาวเล็กรวองตัดช่องโจมตีทลวงพันข้าศึกแตกพ่ายหนีจากทัพให้เงิน $\frac{1}{3}$ ตะลัณฑ์ของเสื้อผ้าตั้งขึ้นเป็นขุน ถ้าผู้ใดได้พันแย้งด้วยข้าศึกแลชำระเงิน $\frac{1}{4}$ ตะลัณฑ์ของเสื้อผ้า

๒ ผู้ใดได้ผู้สองคนแลแก้ตัวรอดออกมา ราววันขึ้นทองเสื้อผ้า ถ้าผู้ไปผู้สองคนรอดตัวออกมา ได้ทั้งอาวุธข้าศึกมาด้วย บำเหน็จขึ้นทองเสื้อผ้าตั้งให้เป็นขุน หนึ่งขุนดาบขุนเรือ ขุนข้างขุนตำรวจอยู่ล้อมวงแลข้าศึกปลอมถึงพระพลาได้ให้ตัดหัวตัดเท้าทเวนเสียไว้ หนึ่งให้ข้าศึกเข้ามาเผาได้ถึงพระพลาให้เสียเสีย หนึ่งเข้าทัพข้าศึกตามกระบวนแล้วแลยกเข้าจะผูกด้วยราชศัตรู แลถอยออกมา ๓ ชั่วโมงข้างให้ฆ่าเสีย หนึ่งผู้ใดบันดาชนข้าง แลเกี่ยวข้างถอยหนี ให้พันลงกับหลังข้างแลตัดหัวประจาน ลูกหลานสืบไปอย่าเลี้ยง

๓ หนึ่งถ้ารบหนเรือถอยมาชั่วลำเรือหนึ่งโทษใส่ตรูไว้ ถ้าถอยสองชั่วลำเรือรบเอาตัวลงหน้าข้าง ถ้าถอยสามชั่วลำเรือให้ฆ่าเสีย หนึ่งผู้ถือโอบการพึงปรนนิบัติให้จำเริญพระราชเสมา สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวให้พระยศขจรทั่วทิศานุทิศ ควรประพุดิจินดาสดับสิ่งอันเป็นประโยชน์ อันโบราณราชบัญญัติไว้แล้วอย่าได้ละเสีย

๔ มาตราหนึ่ง สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จในพระโรงกิติในพระราชสถานใด ๆ กิติแลยังไม่เสด็จเข้าใช้ ท่านมิให้ชาวเจ้าราชกุญหลวงเมืองขุนหมื่นหัวพันนาย แวงสพก้านลการอันบำเรอให้เฝ้าพระบาทนั้นลูกก่อน เมื่อใดเสด็จเข้าแล้วจึงให้ชาวเจ้าทั้งหลาย ลูกตาม หนึ่งเมื่อเฝ้าหอพระให้นุ่งขาวห่มขาว ดำแดงเขียวมิให้นุ่ง หนึ่งสมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จในพระโรงกิติในพระราชสถานแห่งใด ๆ กิติ ไปบมิได้เสด็จออกกิติ แลเบิกท้าวพญามนตรี मुख ทั้งหลายเข้ามาชุมแล้วกิติ อย่านให้ผู้ใดเจรจาด้วยกันเป็นนินให้พระราชสถาน ถ้ามีถ้อยความสิ่งใดจะควรเอากราบบังคมทูลให้เจรจาด้วยกันแล้วเอากราบบังคมทูลพระกรรุธนา ส่วนถ้อยความการนอกกว่านี้ใช้ บมิพอให้เจรจากว่านั้นเลย ถ้าผู้ใดเจรจาให้เป็น

นินในพระราชสถานใช้ แต่บันดาศักดิ์นา $\left. \begin{array}{l} ๑๐๐๐๐ \\ ๕๐๐๐ \\ ๓๐๐๐ \end{array} \right\}$ ถ้าเจรจาครั้งหนึ่งใช้ ให้ว่าให้ผู้นั้นรู้โทษ

แห่งอาตมา ถ้าเจรจาถึงสองครั้งให้ภาคธรรม ถ้าเจรจาถึงสามครั้ง ให้ห้ามผู้นั้นอย่าให้เฝ้า

พระบาทพระเจ้าอยู่หัว ถ้าแต่บันดาศักดิ์นา $\left. \begin{array}{l} ๒๔๐๐ \\ ๒๐๐๐ \\ ๑๖๐๐ \\ ๑๒๐๐ \end{array} \right\}$ ถ้าเจรจาครั้งหนึ่ง ให้ผู้นั้นรู้โทษแห่ง

อาตมา ถ้าเจรจาถึง ๒ ครั้งใช้ ให้คร่ำมือออกไปจากพระโรงแลให้ห้ามเฝ้าพระบาทพระเจ้า
อยู่หัว ถ้าเจรจาถึงสามครั้งใช้ ให้คร่ำมือออกไปจากพระโรงแล้ว ให้ไหมลาหนึ่งตามบันดาศักดิ์

ถ้าแต่บันดาศักดีนา $\left. \begin{array}{l} ๑๐๐๐ \\ ๘๐๐ \\ ๖๐๐ \\ ๔๐๐ \end{array} \right\}$ ถ้าเจรจาครั้งหนึ่งใช้ ให้ว่าให้ผู้นั้นรู้โทษแห่งอาตมา ถ้าเจรจา

ถึง ๒ ครั้ง ให้คร่ำมือออกไปจากพระโรงแล้ว ลงพระราชอาชาติ ๓๐ ทีแล้วให้ไหมทิวีคุณ
ตามบันดาศักดีแลอย่าให้เฝ้าพระบาทพระเจ้าอยู่หัว แต่บันดาศักดีนา $\left. \begin{array}{l} ๓๐๐ \\ ๒๐๐ \end{array} \right\}$ ถ้าเจรจาครั้ง

หนึ่ง ให้ลงโทษพระราชอาชาติ ๑๐ ที ถ้าเจรจาถึง ๒ ครั้ง ให้ลงพระราชอาชวาทนด้วยลวด
หนัง ๑๐ ที ถ้าเจรจาถึง ๓ ครั้งใช้ ให้ลงพระราชอาชวาทนด้วยลวดหนัง ๒๐ ที แต่บันดาศักดี
นา ๒๐๐ ลงไปถึงไพร่ ถ้าเจรจาครั้งหนึ่ง ให้ทวนด้วยลวดหนัง ๑๕ ที ถ้าเจรจาถึง ๒ ครั้ง
ให้ทวนด้วยลวดหนัง ๒๐ ที ถ้าเจรจาถึง ๓ ครั้ง ให้ทวนด้วยลวดหนัง ๒๕ ที แลให้เจ้าปาก
ภาคธรรมแก่ผู้เปนนายนั้นด้วย อนึ่งเมื่อเฝ้าพระบาทอยู่นั้น ผู้ใดเจรจากระซิบกันโทษถึงตาย
อนึ่งมีผู้แต่งของถวาย ผู้ใดบังอาจช่วงชิงเอาก็ดี ตีต่อกันทำให้แตกหักหายก็ดี มีผู้ห้ามมิฟัง
ให้ลงโทษ ๓ ประการ ๗ หนึ่งให้ตัดนิ้วมือเสียกึ่งหนึ่ง ประการหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนัง
๒๕ ที ประการหนึ่งให้ไหมทิวีคุณ อนึ่งผู้อยู่ประจำเวไนพระราชวัง ทรัพย์สิ่งของแห่งพระเจ้า
อยู่หัวหาย แลแตกหักเสียประการใดให้ชาวเวนช่วยกันใช้ของท่าน ตามข้ามากแลน้อยนาย
เวนเสียสามส่วน บลัดถัดรองเสีย ๒ ส่วน ลูกเวนเสียส่วนหนึ่ง อนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
เสด็จประภาส ให้แจกทรัพย์แลเครื่องประสาทสิ่งใดก็ดี ถ้าผู้ใดชิงช่วงหยิบเอาเองของนั้นอย่า
ให้มัน ให้ลักข้อมือมันออกไปเสีย ถ้าดอกไม้ออกหนึ่งกีดของสิ่งหนึ่งกีด ให้ไหมทิวีคุณ ถ้า
ดอกไม้สองดอกของสองสิ่งขึ้นไป ไหมจตุรคุณ อนึ่งผู้จะแจกเครื่องสรรพประสาทนั้นให้แจก
โดยลำดับไป ถ้ามีแจกโดยลำดับให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ อนึ่งผู้บันดาแจกมวงคลแลดอกไม้
แจกหมากแจกน้ำ ถ้าแลหยิบดอกไม้ยื่นให้แก่พระราชกุมารโทษตัดมือ ฝ่ายผู้แจกน้ำยื่นน้ำ
ก่อนเชือกหนึ่ง โทษตัดมือ อนึ่งผู้ใดเถียงกันในวังเลมิตพระราชอาชวาทให้ตีด้วยไม้หวาย ๕๐ ที
ถ้าต่อกันให้ตีด้วยไม้หวาย ๑๐๐ ที แล้วจึงให้ถามความชละะนั้นแลให้ไหมตามกระบิลเมือง
ท่าน อนึ่งถ้าณา ๑๐๐๐๐ ถึงนา ๘๐๐ วิวาทชกตีกันเไนพระราชวังศาลาลูกขุนโทษ ๔ สถาน ๗
หนึ่งให้ไหมตรีคุณ สถานหนึ่งให้ไหมทิวีคุณ สถานหนึ่งให้ไหมลาหนึ่ง สถานหนึ่งให้ภาคธรรม
อนึ่งแต่หัวพันขึ้นไปถึงหัวหมื่นทนายผู้มีบันดาศักดีนา ๖๐๐ ลงมาถึงนา ๒๐๐ ถ้าชกตีกันทำ
อุบาทขาดเหลือเไนพระราชวัง เไนศาลาลูกขุนใช้ ให้ลงโทษ ๘ สถาน ๗ หนึ่งให้ทวนด้วยลวด
หนัง ๒๐ ที สถานหนึ่งให้จำไว้เดือนหนึ่ง สถานหนึ่งให้ถอดเสียจากราชการ สถานหนึ่งให้

ใหม่จัตรุณ สถานหนึ่งใหม่ตรีคุณ สถานหนึ่งใหม่ทวีคุณ สถานหนึ่งใหม่ลา ๑ สถานหนึ่งให้
ภาคธรรม์

๑) อนึ่งวิวาทเถียงกันในพระราชวัง ให้จำใส่ชื่อไว้ ๓ วัน ถ้าด่ากันในพระราชวัง
ให้ตีด้วยไม้หวาย ๕๐ ที ถ้าชกตีกัน ให้ปอกเล็บมือข้างผู้ตีนั้นเสีย ๕ นิ้ว ถ้าจับมีดพริ้วอาวุธ
ฟันแทงกันมีบาดเจ็บไข้ ให้ปอกเล็บมือเสียทั้ง ๑๐ นิ้วแล้วจึงให้ว่าเนื้อความซึ่งวิวาทนั้น แล
ให้ใหม่โดยความเมื่องท่าน อนึ่งวิวาทเถียงกันณะศาลาลูกขุน ให้ใส่ชื่อไว้หน้าศาลาลูกขุนวัน
หนึ่ง ถ้าด่าลูกขุนให้มีโทษเท่าชดพระบันทูล ถ้ามีผู้ด่าตีกันในประโคนแลผู้ร้องห้ามมิฟังให้
ลงโทษโดยอาชฎาคุดตีต่อกันณจวนนั้น ถ้า

ตี	}	ข้างต้นมำต้น ให้ตัด	}	มือ	เสีย
ด่า					

๑) ถ้าตีนายประตูชั้นนอก ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๐ ที ถ้าตีนายประตูชั้นใน ให้ริบ
ราชบาทเอาลงหญ้าข้าง ถ้าตีบประตูวัง ให้ตัดตีนเสีย เขามือผลักประตูวังเข้าไปเอง ให้ตีด้วย
ไม้หวาย ๒๐ ที ถ้าปิ่นกำแพงวังชั้นนอกให้ตัดตีนเสีย ถ้าปิ่นกำแพงชั้นในให้ฆ่าเสีย ถ้าถือ
เครื่องสาตราอาวุธเข้าไปในพระราชวังให้นายประตูถามดู

ตี	}	ถ้าช่างานที่จะเอาเข้ามา ให้
ร้าย		

อนึ่งไอยการกระบดปลอมมาต่างเมืองก็ดีแลราชศัตรู แลสุนัขฆ่าโคกระบือแลนเข้าใน
พระราชวังถึงหน้าพระที่นั่งก็ดี ถึงบนพระโรงก็ดีโทษชาววังถึงตาย ส่วนนายประตูใช้ให้ควัก
ตาเสีย อนึ่งถ้าคบกันกินเล่าในพระราชวัง ให้ต้มเล่าให้ร้อนรอกปากแล้วให้จำไว้ อนึ่งผู้ใด
เล่นว่าขำมพระราชวังก็ดี ชดไม้ค้อนก่อนดินอดผาขำมพระราชวังโทษตัดมือ คว่างพระที่นั่ง
โทษถึงตาย อนึ่งไซ้บันดาศักดินอนในพระราชวังแลเข้ามาอนไซ้ ให้ตีผู้อนแลผู้ชอนอนคน
๑๐ ที อนึ่งผู้ถือไอยการแลอาชฎาทังปวง มีผู้ทำผิดไอยการซึ่งมิชอบ แลผู้ถือไอยการมิได้ว่าตาม
ไอยการอันชอบไซ้ อันจะลงโทษแก่ผู้ทำผิดไอยการนั้นจันใด แลให้ลงโทษแก่ผู้ถือไอยการอัน
มิได้ว่ากล่าวนั้นด้วย อนึ่งผู้ใดทำลูกกุญแจแลเรียนมนต์คุณวิวิหยาคมเสดาะประตูวัง แล
เปิดโชนทวารเข้าไปในพระราชมณเฑียรสถาน ลักภาสาวใช้กำนัลแลลักพระราชทรัพย์ ให้
ลงโทษโดยมหันตโทษแล้วให้ฆ่าเสีย ถ้าทรงพระกรรณาบให้ฆ่าเสียไซ้ ให้ลงโทษ ๕ สถาน
โดยพระราชอาชฎาท่านกล่าวไว้ อนึ่งผู้ใดลักเงินทองผ้าผ่อนท่อนแพรผู้คนแลพระราชทรัพย์ออก
ไปจากประตูไซ้ ให้ฆ่าผู้ลักแลนายประตูเสียด้วยกัน อนึ่งผู้ใดบังอาจ ลักขุดเสาดิเวียงใน
เมืองหลวงท่าน ๑๐ ต้น เอา ๓ ต้นตั้งใหม่ต้นละ ๑๐๐๐๐ ถ้าหัวเมือง ๑๐ ต้น ให้ใหม่แต่
๓ ต้น ต้นละ ๕๕๐๐๐ อนึ่งผู้ใดบังอาจ ขุดเรือนพระราชพิถี ล้างทลายรุ่งเมืองชื่อเมืองเสา
ค่ายหอกลองกำแพงเมืองด้วยใจสาหัสสากัน ท่านว่าให้ฆ่าผู้ร้ายนั้นเสีย สถานหนึ่งให้ตัดมือ
เสีย สถานหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๑๐๐ ที ๕๐ ทีตามโทษานุโทษ อนึ่งขุนดาบขุนเรือหัวหมื่น

องค์รัชชานาราย หัวหมื่นเรือ หัวพันนายแวง บันดาได้ถือดาบหลวง แลเข้ามาในราชทวารกัณฑ์ ในศาลาลูกขุนกัณฑ์ แลมิได้รับเอาดาบเอาเจียดใช้ให้นายประตุนายศาลาเอาเจียดตีเสีย แลดาบนั้นให้เอาถวาย ให้ทำดาบอื่นใช้ เครื่องเจียดใช้ให้เฒ่าแก่นายประตุนั้น แลฝ่ายผู้เลมิดนั้นให้ถอดลงเป็นไพร่เพราะมิควรถือดาบหลวง ถ้านายประตุนั้นเอาว่าตามพระไอยการใช้ โทษนายประตุนั้นกล่าวหาว่า ข้างหนึ่งผู้ใดตัดดอกไม้ แลนุ่งผ้าแดงผ้าชมพูไพร่การะกำหนดเชิงมิได้ นุ่งผ้านอกเสื้อหม้อผ้าป่าเดียวนุ่งผ้าเหน็บหน้า หัวชายลอยชายแลเข้าไปในสวนประตุนั้นสวนตะพานสวนในรั้วไถ่ในกะลาบาทแลหน้าพระที่นั่งประตุนั้นเรียกก็ตีพระตำหนักกัณฑ์ ฝ่ายผู้เลมิดใช้ให้ฉีกเสีย ดอกไม้ใช้ให้คลุกฝุ่นโพกหัว ตามโทษหนักโทษเบา

๑๐ อนึ่งแต่นา ๑๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๑๖๐๐ แลไปมาหากันถึงเรือนกัณฑ์ ที่สังกัดแห่งใด ๆ กัณฑ์ แลลอบเจรจากันกัณฑ์ แลนั่งในศาลาลูกขุนเจรจากระชิบกันแต่สองต่อสองกัณฑ์ โทษพันครอบครัวเรือน อนึ่งลูกขุนผู้ใดคบกันกินเล่นเบียดเบียนไก่อ มีผู้รู้เหนให้ศักลงถ้าดาบ ถ้าขุนสนมไปคบลูกขุนทหารโทษถึงตาย หนึ่งหัวเมืองหนึ่งกัน เจ้าเมืองหนึ่งกัน ไปหาเมืองหนึ่งโทษถึงตาย อนึ่งลูกขุนนา ๑๐๐๐๐ ถึงนา ๘๐๐ แลไปคบไปหาพระราชบุตรพระราชธิดาโทษถึงตาย อนึ่งขุนหมื่นหัวพันผู้ใดทำนมิให้เผื่อใจแก่พระราชกุมารพระราชธิดาพระราชบุตรเลือกข้างดีมาดีให้มันมิได้ ถ้ามีรับสั่งให้แก่ลูกเธอหลานเธอใช้ ให้พิศทูลรำเรียนจึงพันพระราชอาชญา อนึ่งผู้ใดไปคบหาสื่อเมือง แลราชบุตรเจ้าโทษถึงตาย อนึ่งแต่นา ๑๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๖๐๐ แลเห็นความมิชอบ คือคบกันผิดตระทรวงไอยการกัณฑ์ บังพระราชทรัพย์กัณฑ์ แลลักพระราชทรัพย์กัณฑ์ แลคบด้วยสตรีสิ่งใดอันต้องสัจจาทิศถาน แลรู้เห็นด้วยประการใด ๆ กัณฑ์ มีผู้เอามาว่ากล่าวมิได้พิศทูลแลมิได้เอามาว่ากล่าว ถึงลูกเจ้าเหง้าขุนโดยไอยการว่า ถ้ามิได้พิศทูลใช้ ให้ว่าแก่ตำรวจจัน ถ้ามิได้ให้ว่าแก่ตำรวจจวัง ถ้ามิได้ให้ว่าแก่มหาดเล็กให้เอากราบทูลพระกรรณา ถ้างดความนั้นไว้มิได้ว่า ให้ทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายเอง ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระไอยการดังนี้ใช้ ผู้นั้นคือกระบถ ให้ปรับตามโทษหนักโทษเบา ถ้าโทษหนักให้ฆ่าเสีย ถ้าโทษเบาให้ใส่ตรูไว้ แลฝ่ายผู้มีได้เอาคดีมาพิศทูลนั้นโทษเท่ากัน

๑๑ อนึ่งลูกขุนผู้ใดขาดถือน้ำพระพิพาทโทษถึงตาย ถ้าบอกรับค้อม ถ้าลูกขุนผู้ถือน้ำพิพาทห้ามถือแหวนนากแหวนทอง แลกินเข้ากินปลากินน้ำยา แลเข้ายาคุก่อนน้ำพระพิพาท ถ้ากินน้ำพระพิพาทจอกหนึ่ง แลยื่นให้แก่กันกิน กินแล้วแลมิได้ใส่ผมเหลือนั้นล้างเสีย โทษเท่านี้ในระวางกระบถ

๑๒ อนึ่งรับเครื่องแลมิได้กินดอกไม้มังคลมิได้ใส่หัว เอาใส่พานหมากใส่เจียดไว้ อนึ่งให้ตกกลางพระโรงกลางดิน อนึ่งแลไปสบพระเนตรเจรจากระชิบกันเดีรออกมาแลจูงกันเจรจากระชิบกัน โทษในระวางกระบถ อนึ่งเข้าเฝ้าทั้งปวงแลเข้าไปในพระราชวัง ทาน้ำมัน

คราดกระแจจะอมเมียงตัดดอกไม้ ผิดไอยการ อนึ่งถ้านุ่งผ้า ปัก
ลาย } มีเชิงชาย ให้นายประตุ

นายพระโรงฉีกเสีย ถ้าขาดเฝ้าหอพระกิติ ขาดเฝ้าหน้าพระบัญชาภักดี ให้ใหม่อ้อยตามบันดา คักดีส่งให้แก่ชาวข้าง ถ้าขาดโดยเสด็จโทษเท่ากัน อนึ่งถ้าเสด็จจากพระนคร ผู้บันดานอนรัง

ถ้าขาดครั้งหนึ่งใหม่ทวีคูณ ถ้าขาดสองครั้งใหม่ตรีคูณ ถ้าขาด ๓
๔ } ครั้งคุงเสด็จมาใหม่จัตุ

คูณ อนึ่งชาวบันดานอนงานแลประตุหีบแล้วแลเป็นกำแพงเข้าออกโทษตัด มือ
เท้า } อนึ่งพระวอ

จวนกันบันดาชักม่านแลสายม่านเดียวกันกิติ สายม่านขาดกิติ สายม่านชักมือออกกิติ ม่าน หลุยแลดระหลบกิติ โทษพันศอริบเรือน อนึ่งหัวหมื่นเรือผู้ถือธงหัวเรือ แลทำให้คั้นหักขาดปลิว ลงน้ำ แลเอาข้างบนลงเอาข้างล่างขึ้น โทษพันศอริบเรือนทั้งปอโทน ถ้าการพระราชพิธีแขก เมืองถวายเป็นคมฆ่าเสียทั้งโคต

๑ อนึ่งหัวหมื่นสนมสมุหปรทานกิติ นายเวงกิติ ถืออภิรมให้คั้นหักให้หลุด โทษ พันศอริบเรือน ถ้างานพระราชพิธีแขกเมืองถวายเป็นคม ฆ่าเสียทั้งโคต อนึ่ง ถ้าแขกเมือง ถวายเป็นคม แลมิได้เฝ้า ให้ใหม่ตามบันดาคักดี

๒ อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวประสาท ผ้าเสื่อสนอบแก่ทหารพ่อเรือนทั้งหลาย เมื่อแขก เมืองมาแลเบิกเข้าไปถวายเป็นคมมิได้นุ่งห่มเสื่อสนอบซึ่งพระราชทานนั้น แลนุ่งห่มเสื่อผ้า อื่นมิควรให้มาดูร้าย อนึ่งเสื่อสนอบพระราชทานนั้น แลเอาไปนุ่งห่มแห่งอื่นด้วยประการอัน มิชอบนุ่งห่มให้เศร้านมอง ครั้นแขกเมืองมาใช้นุ่งห่มเสื่อสนอบเท่านั้น ให้ดูร้าย เมื่อเบิกแขก เมืองนั้นเข้าถวายเป็นคม ควรให้ผู้ร้ายออกจากพระโรงก่อน พิจารณาเปนสัจใช้ให้ลงโทษดังนี้ ถ้าที่หนึ่งควรภาคธรรม ถึงสองทีให้ลงโทษตี ถึงสามทีให้ใส่ดาแก่ผู้นั้นเสีย อนึ่งเสื่อสนอบ พระเจ้าอยู่หัวประสาท ควรเอาไปนุ่งห่มด้วยประการอันชอบ คือว่าการพระราชพิธีตรุดสาท กิติ คือว่าการมโหฬสพ แลโดยเสด็จพระเจ้าอยู่หัวกิติ ถ้าแลผ้านั้นเก่าใช้ ให้เอาส่งแก่ขุนมนุ นายอนาพยาบาล ให้เอาถวายเป็นที่ราชรโหนาน แลบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานเสื่อ สนอบอื่นให้ อนึ่งถ้าจวนแลมิทันถวายเป็นคม ควรหาเสื่อสนอบอันควรนุ่งห่มอย่าให้ดูร้าย อนึ่ง ขุนมนุนายอนาพยาบาลแห่งอาตมา บอกกำหนดว่าจะเบิกแขกเมืองถวายเป็นคมพระเจ้า อยู่หัวกิติหรือกิติ แลมิได้มาทันควรให้ลงโทษเอาออกจากราชการ ให้ใหม่ทวีคูณตามบันดาคักดี อนึ่งลูกขุนมนตรีมุขท้าวพญาพระหลวงหัวเมืองทั้งปวง แลทำยศคักดีพื้นตำแหน่งใช้ ควร ให้รีบเอาสมพลออกแลตัวนั้นอย่าเลี้ยง อนึ่งราชกฤษฎีหัวหมื่นหัวพันทุกตระหวงการ ซึ่งราชการ อันท่านให้ไปทำกิติ อนึ่งให้ไปชุมพิภากษาศอัยความกิติ ท่านให้ไปอยู่จงเสเรจการนั้นแล้ว จึ่งให้มาเฝ้าพระบาทพระผู้เป็นเจ้า ถ้ามิแล้วท่านมิให้มา ถ้ามิถ้อยความจะพิดทูลให้ผู้มาทูล

ต่าง ถ้าว่าราชการเสร็จแล้ว ถ้ามีพระบันทูลตรัสให้มาจึงมา ถ้าหากมาเองใช้ผู้นั้นเลมิดพระราช
อาชญาท่าน อนึ่งแต่ขึ้นไปเมื่อหน้า ท่านมิให้มีนายสุภาวดีหลายคน ตั้งแต่ นายภูดาชคนหนึ่ง
เสมียรสองคนฉบับพระราชประหัยอันชอบดังนี้ คือผู้นั้นมีบำเหน็ดแก่ราชการ ผู้ใดทำขาด
เหลือมิยำพระราชนิมยใช้ คือผู้นั้นหาบำเหน็ดแก่ราชการมิได้ อนึ่งข้างต้นม้าต้นไข้ แลมิได้
ถวายเป็นฎีกา ข้างต้นม้าต้นตายให้ศักลงหญ้าข้าง อนึ่งข้างต้นม้าต้นไข้ แลมิได้อยู่รักษาให้จาง
หนัก อนึ่งให้ไหมทวิคุณ อนึ่งข่าวศึกมาถึงให้ท้าวพญามนตรีมุขลูกขุนนั่งในศาลา ถ้าผู้ใด
มิได้มาใช้โทษคือกระบถ ให้ปรับตามโทษ อนึ่งตรัสใช้ผู้ใดไปราชการ แลถวายเป็นมงคลแล้ว
แลอยู่เรือนเองก็ดีอยู่แห่งใด ๆ ก็ดี ถ้าสามวันแลมิได้ไปใช้ โทษนั้นให้หามาแลใช้ผู้อื่นไปแทน
ฝ่ายตัวผู้ทงนั้นให้ใส่ตรูไว้กว่าผู้ไปราชการจะกลับคืนมาถึงจึงเอาออก อนึ่งท้าวพญาสามล
ราชแลท้าวพญาประเทษราช พระหลวงขุนหมื่นท่านให้ไปรั้งเมือง แลไปการณรงสงครามก็ดี
แลทำหน้าที่บอกสุขทุกข์ขามมิได้แลมาเองก็ดี แลเอาทรัพย์มาทอดพละโลมเอาไพร่พลใน
ราชอาณาจักรของท่านไปก็ดี ท่านว่าธินั่งน้อยจะใคร่ฝ่ายธินั่งอันใหญ่ ท่านให้พันศอริบเรือน ถ้า
ตรงพระกรุณาบให้ฆ่าตีเสียใช้ ให้บริบทพยพัทธยากรจงสิ้น ให้ศักถ้าดาบเอาตัวลงเปนไพร่
เกี่ยวหญ้าข้าง อนึ่งมีหนังสือบอกสุขทุกข์ขามา ยังมีได้มีหนังสือไปให้หาแลมากกว่าหนังสือ ให้

ให้มัดไว้หน้าศาลาลูกขุนสามวันแล้วให้ไหม จัตุรคุณ } แลถอดจากราชการ ใส่ตรูไว้เดือน
ทวิคุณ }
ลาหนึ่ง }

หนึ่ง ถ้าตรงพระกรุณาจะให้คังที่ใช้ ให้ใส่ตรูไว้ ๑๕ วัน ถ้าหนังสือหาภบแต่กลางทาง ท่าน
ว่าให้ถ่ายธินั่งถ้านา ๑๐๐๐๐ ให้ถอยลงนา ๕๐๐๐ ถ้านา ๕๐๐๐ ให้ถอยลงมานั่งหลังนา
๓๐๐๐ นาเปนลำดับลงมา ให้ถอยเปนลำดับลงมาจนถึงนา ๔๐๐ แล้วให้ไหมตามบันดาศักดิ์

จัตุรคุณ }
ทวิคุณ } จ้า ๑๕ วัน อย่าให้ดูเยี่ยงกัน อนึ่งผู้อยู่ในราชการอันบันดาจ่า บำเรอห้ประติทินจะ
ลาหนึ่ง }

ขาดมิได้นั้น แลผู้นั้นคร้านขาดราชการ แลผู้คร้านนั้นควรเหนโทษแห่งตน จควรเอาราชการ
โดยอุสาห์นั้นมิได้ แลจควรถวายเป็นราชการอย่างไรให้ดูร้าย

๑ อนึ่งจะใคร่อุสาห์แลโรคปีธาอุสาห์มิได้ ควรเอาคดีอันโรคปีธา นั้น บอกแก่ขุนมน
นายอนาพยาบาล ขอให้แพทย์ข้าหลวงไปพินิจดูจงเปนสัจแล้ว ให้เอาบังคมทูลพระกรุณา
อย่าให้เสียราชการ แลจะควรรับราชการแต่กองบังควรแก่อาตมาจะประพฤทธิได้นั้น อนึ่งถ้า
ผู้มีโทษไปมิทันได้พิจารณารู้โทษแห่งอาตมา ครั้นรู้โทษจะขอลงโทษแก่อาตมาใช้พึงยกโทษ
อนึ่งผู้บันดาจ่าบำเรอห้จะขาดมิได้นั้น ผู้นั้นคร้านแลให้ขาดราชการใช้ ผู้นั้นเหนโทษตัวขอให้
ลงโทษแก่ตัวเอง พึงให้ลงโทษโดยควร ถ้ามิได้เหนโทษให้ขาดราชการหลายหมื่นนำภา หมี่ถวายเป็น

ราชการใช้ ควรให้ขุนนายอนาพยาบาลผู้นั้นพิจารณา แลเอาโทษนั้นบังคับมทูลพระกรุณาโดยควรด้วยโทษนั้น อนึ่งแม่นเจ้าพญาแลพญาพระหลวงหัวเมืองมนตรีมุขลูกขุนราชินิกุลหมื่นหัวพัน ผู้ใดมีบาเหนดมันอุสาห์บาเรอห์พระเจ้าอยู่หัวมิได้ขาด แลพระเจ้าอยู่หัวประสาทสิ่งใดให้แก่ผู้นั้นใช้ บมิควรให้ผู้คร้านนั้นยินร้าย เพราะอำเพอแห่งอาตมคร้านเอง ถ้าผู้คร้านยินร้ายใช้ ให้ถอดผู้ร้ายออกเสียจากราชการแลทรัพย์สินผู้คนนั้นอย่าไว้ อายการแต่นา ๑๐๐๐๐ ถึงนา ๘๐๐ ขัดพระราชโองการมีโทษ ๔ ประการ คือขัดคำต่อพระโอบฐุโทษแหวะปากขัดคำเนียรพระราชโองการโทษฆ่าเสีย ขัดสั่งพระราชโองการตัดปาก ขัดฎีกาพระราชบันทูลใหม่จักรคุณ ถ้าขัดพระราชฎีกาสมเด็จพะอรรคมเหสีใช้พระราชฎีกา สมเด็จพะชายนแลสมเด็จพะหน่อพระพุทเจ้าใช้พระเสาวณี สมเด็จพะเจ้าลูกเธอกินเมืองใช้พระสาคน ผู้ใดขัดพระสาคนใหม่ทิวคุณ ถ้าแลมีพระราชฎีกาดำเนียรมีตราขุนจันทราทิตยนำ ถ้าพระราชเสาวณีดำเนียรตราขุนอินทรทิตยนำ ถ้าพระราชฎีกานักเทศถือไป พระเสาวณีจำถือไป อนึ่งผู้ใดทำเทียมเครื่องตันโทษตัดมือคองมือ อนึ่งผู้ใดทำเทียมพระราชโองการ ทำเทียมพระราชกฤษฎีกา ทำเทียมพระบันทูล โทษฆ่าเสีย อนึ่งผู้ใดพิททูลถ้อยความประการใด แก่สมเด็จพะพุทธิเจ้าอยู่หัวใช้ ให้ผู้นั้นแถลงถวายจงสิ้นการ ถ้าลูกขุนผู้เฝ้าพระเจ้าอยู่หัวอยู่นั้น เห็นว่าทูลถ้อยความมิถองแท้ ให้พิททูลต่อถวายให้ถองแท้ ถ้าความอันต้องตัวเองใช้ ท่านมิให้ทูลเอง อนึ่งมีผู้ขอให้พิททูลขอสิ่งสิ้นทรัพย์สินประการใด ๆ ใช้ ท่านมิให้พิททูลต่อหน้าผู้ขอนั้น อนึ่งท่าน

ใช้ } นายแวง
นายมหาดไท } บอกกรารงานแก่ลูกเจ้าเง่าขุนมนนายสัพก้านลแห่งใด ๆ ก็ดี ให้เร่งรับถ้อย

ความทำการโดยพระราชโองการพระผู้เปนเจ้า ถ้าถ้อยความงานอันนายแวงนายมหาดไท

สั่งนั้นหนักใจจะรับจะทำมิได้ ก็ให้เร่งพิททูลคืนพระราชโองการอัน } นายแวง
นายมหาดไท } สั่งนั้น

ถ้าผู้ใดอุเบกษาราชการเสียไปมิได้พิททูลใช้ ท่านให้ลงโทษโดยขนาดพระราชอาชญา อนึ่งผู้ใด

บังคับราชการในกรมรู้มีถึงราชการบังคับเอาผิดเปนชอบเอาชอบเปนผิด ท่านว่าเข้าใน

รางวัลโทษขาดเหลือ

๗๑ อนึ่งพระเจ้าอยู่หัว ดำรัสตรัสด้วยกิจราชการคดีถ้อยความประการใด ๆ ต้อง

กฎหมายประเวณีเปนยุติธรรมแล้วให้กระทำตาม ถ้าหมีชอบจงอาจพิททูลทัดทาน } ๑
ครั้ง } ๒
๓

ครั้ง ถ้าหมีฟังให้งดไว้อย่าเพื่อสั่งไปให้ทูลในที่ระโหถาน ถ้าหมีฟังจึงให้กระทำตาม ถ้าผู้ใด

มิได้กระทำตามพระอายการดังนี้ ท่านว่าผู้นั้นแลมีผิดพระราชอาชญา อนึ่งผู้เปนสมุหตำรวจให้

จงรักษากฎดี ในพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวอย่าให้ราคานเคืองพระไทยะ จงมี

ไว้รักษาอันชอบอันจริง แลให้ระวังระไวพิทักษ์รักษา บังคับบัญชาลูกขุนมุนนายหัวหมื่นแห่งหนึ่ง
พระผู้เป็นเจ้า แลห้ามปรามผู้คนเขจรเข้าออกมิดชอบกลางวันกลางคืน แลคอยจริตประหังด
ประงอนแห่งราชกัญหิวหมื่นหิวพัน ผู้จชอบมิชอบแลลอบลักเจรจาด้วยกันคุยระหัดนั้น ถ้ารู้
ใช้ข้อย่าให้เสียดงคคตินั้นไว้ให้เรียกหามา ภาจจางับดับเสียได้ก็ให้จางับดับเสีย ภาจพิคทูล
ร่ำเรียนก็ให้พิคทูลร่ำเรียนโดยดำเนียรคตินั้น ถ้างคคตินั้นไว้ผู้นั้นมิโทษเสมอผู้ร่ำเรียนนั้น

๑) อนึ่งพระมหากษัตริย์ ตั้งบุรุษผู้ใดให้เป็นอธิบดี ศรีสมุหนายกรักษาของคงจะมีสัง
สามิภัก ดำหริะตริะการอันจะเป็นประโยชน์แก่พระเจ้าอยู่หัว อนึ่งสวิญาณกทรัพย์อวิญญาณก
ทรัพย์อันใด ซึ่งจได้บำรุงพระนครนั้นให้เอามาทูลถวายประมวนไว้ให้หมั่งคั่งในแผ่นดิน จง
จำพระราชอาชญาพระผู้เป็นเจ้าบ้านทูล ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชนิยม แลเบียดบังลอบ
ลักเอาไว้ซื้อขายแลกเปลี่ยนแลละเมินเสียใช้ ท่านว่าผู้นั้นเลมิดให้ลงโทษ ๓ สถาน อนึ่งเมีย
แห่งตน ทำวพญาประสาทให้แก่ตน ถ้าแลษตรีนั้นมิดประการใด ๆ ก็ดี แต่ดำตีให้หลาบ
ปราบให้กลัว อย่าให้ล้มตายเสียรูปทรงษตรีนั้นไป ถ้าหมีได้ทำตามโทษสามสถาน อนึ่งพระ
ราชบุตรี พระราชนัดดาพระสนมบัวนางซึ่งพระเจ้าอยู่หัวภักททยาไปแก่พระราชกุมารแลราช
นิญญ ทำวพญาพระหลวงเมืองขุนหมื่นหิวพันผู้มีบำเหนดบ้านานแลมีความชอบนั้น แม้นมี
ความมิดด้วยประการใด ๆ โทษถึงตายก็ดี ให้เอาคคตินั้นมาบอกแก่ผู้เป็นมณเฑียรบาล ให้
กราบทูลแต่พระบาทพระเจ้าอยู่หัว จะมีโทษฉันใดตามโทษานุโทษนั้น อนึ่งพระแสงทรงหมี
ให้เจ้าต่างกรมต้องถือ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวส่งพระแสงให้เจ้าต่างกรมอย่าให้รับ ถ้ารับโทษหนัก
ให้มหาดเลกรับ ถ้ารับหมีทันโทษถึงตาย ถ้าถือพระแสงตามเสด็จอย่าให้ถอดฝัก ถ้าถวาย
พระแสงให้เอาคมไว้ข้างตัวสันไว้ข้างพระองค์ ถ้าถวายมิดโทษถึงตาย

๑) อนึ่งทรงพระโกรธแก่ผู้ใด แลตรัสเรียกพระแสงอย่าให้เจ้าพนักงานยื่น ถ้ายื่นโทษ
ถึงตาย อนึ่งไฟไหม้ ดึกเสื่อโคควายข้างอละวาด โจรปล้นต่อสู้อันแย้งกันประการดังนี้ ถ้า
พระเจ้าอยู่หัวบันทมอยู่ก็ดี ให้ปลุกพระบันทมท่านจะได้แต่งการกันด้วยประการนั้น อนึ่งถ้า
ไฟไหม้วังก็ดี ไกล้วังก็ดีกลางวันกลางคืนใช้ ให้เอาพลทลวงฟันมาตั้งอยู่ในสนามแลบังคับ

บัญชาเอา

ข้างดี	}	ที่ใกล้ไฟนั้นออกอย่าให้ถูกละหุกแลให้ตรวจเอาพว้าชอกระตร้อนน้ำ จง

ทุกที่พนักงานให้สรพ์ไว้ เมื่อท่านให้หาใช้จึงไป ถ้าไฟไหม้ไกลโรง

ข้าง	}	จวน	พล	}	ให้ชาว

สมุหนดำรวจเอาเรือไปช่วยดับ อย่าให้อุเบกษาแลเกบเอาเข้าของ ๆ เขา ถ้าเกบเอาเข้าของ ๆ
เขา ให้ทวนจงหนัก อนึ่งเจ้าพญาพระหลวงขุนหมื่นพันผู้ถือบันดาศักดิ์ ท่านห้ามหมีให้อุบาย

ให้พี่น้องข้าไทไปถืออาภรณ์
 ไร่นา }
 เรือกสวน } เปนประโยชน์ ถ้าหมิ่นฟังท่านว่าเลมิดพระราช
 ขนอนตระหลาด }

อาชญา อนึ่งไม่ในป่าศิลาบาดหลักประโคนด้านแดนเมืองใด ๆ ก็ดี ท่านหมิ่นให้ตัดกิ่งก้าน ราน ต้นไม้ แลขุดหินศิลาบาดนั้น แลตีให้แหลกแตกเป็นท่อนโทษ ๓ ประการ อนึ่งผู้เป็นข้าพระบาท ให้รู้จักในราชการมณเฑียรบาล ในปถมยามซึ่งท่านห้ามบัญญัติไว้ ถ้าแลพระราชกุมาร พระราชบุตร พระราชนัดดาเสด็จไปโดยปถมยามทุติยยามตติยยามปัจฉิมยาม ผิดโดยท่าน กำหนด ให้ผู้ตามเสด็จห้ามไว้อย่าให้ท่านเสด็จไป ถ้าผู้ไปโดยเสด็จนั้นมิได้ห้ามตั้งกล่าวไว้นี้ ท่านให้ลงโทษทวนแล้วฆ่าเสีย อนึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระราชโองการ จัดแจงพระราชทาน ชนม์ให้พยาบาลเลี้ยงพระราชกุมารพระราชบุตรพระราชนัดดา ให้พระราชบุตรท่านรู้โดยสุภาพ จึงชอบโดยการเมืองท่าน ถ้าชนม์เห็นว่าพระราชกุมารพระราชบุตรพระราชนัดดา ชนม์พระสนมทำผิดในพระราชฐาน ให้ชนม์กราบบังคมทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว ถ้าชนม์มิได้บังคมทูล ท่านว่าผู้นั้นมิชอบในพระราชอาชญา ท่านให้ลงโทษทวนแล้วให้ฆ่าเสีย อนึ่งผู้ใดทำชู้ด้วยชนม์พระสนมให้ฆ่าผู้นั้นเสีย ๓ วันจึงให้ตาย ส่วนหญิงนั้นให้ฆ่าเสียด้วย อนึ่งผู้ใดเจรจาด้วยสาวใช้ ฝ่ายในยุคมือถือบ่า ผู้หญิงร้องแรกประกาศหยิกช้วน ให้ศักผู้ชายลงหญ้าช้าง ถ้าผู้หญิงลงด้วยกัน ให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๒๐ ที่ แล้วให้ผจางอย่าให้เข้าวังเลย

๑) อนึ่งผู้ใดตัดชองหักแฉงแหวก }
 ม่าน } โทษเท่าผิดสนม พันคอริบเรื่อน อนึ่งผู้ใด
 รั้ว }

รับเอาพระสนมออกจากวัง ใช้ ให้ตัดคอริบเรื่อน ส่วนบุตรภรรยาเอาตัวลงหญ้าช้าง ถ้าแลพระสนมหนีออกจากวัง ไปทางบกทางเรือก็ดี มีผู้บอกทางให้ไป จับได้ตัวผู้บอกทางมาพิจารณา เป็นสัจใช้ ให้ตัดคอริบเรื่อนผู้บอกทางนั้น ส่วนนางสนมนั้นก็ให้ฆ่าเสีย อนึ่งชาวกำนัลแลศรีกำนัลเป็นชู้กัน ส่วนชายใช้ให้ทวน ๕๐ ที่ ให้ริบราชบาตเอาตัวลงหญ้าช้าง ส่วนหญิงนั้นให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๕๐ ที่ แล้วให้สับประจาง ทีหนึ่งให้เอาเป็นชาวสตั้ง ทีหนึ่งให้แก่

ลูกรเธอ }
 หลานเธอ }

อนึ่งสนมกำนัลคบผู้หญิงหนึ่งกันทำดูชขายเป็นชู้เมียกัน ให้ลงโทษด้วยลวดหนั่ง ๕๐ ที่ ศักคอประจางรอบพระราชวัง ทีหนึ่งให้เอาเป็นชาวสตั้ง ทีหนึ่งให้แก่พระเจ้าลูกเธอหลานเธอ

ชนม์พระสนมพระกำนัลตัดชองหักแฉงแหวก }
 ม่าน } โทษถึงตาย ถ้านางยกเครื่องข้าฝ่ายใน
 รั้ว }

แลทำวนางให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๒๐ ที่ อนึ่งหญิงผู้ใดเอาเล่าเข้าวัง ให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๒๐ ที่ อนึ่งชนม์พระสนมกำนัล มีคดีถ้อยความประการใด ให้บอกแก่ขุนนายพยาบาล เอาคดีนั้นว่ากล่าวพิตทูล ถ้าผู้ใดด่าเถียงกันในพระราชวัง เอาคดีนั้นให้เคืองพระกรรม ท่านว่า

เล่มมีด ให้ลงโทษด้วยไม้หวาย ๕๐ ที ถ้าจับมีดพรวดจะฆ่าฟันตีรันกันให้ปอกเล็บมือเสีย จึงให้ว่าเนื้อความกัน ถ้าฟันกันมีบาดเจ็บใช้ ให้ตัดมือข้างผู้ถือมีดพรวดนั้นเสียแล้วให้ใหม่โดยบาดเจ็บ อนึ่งสาวใช้ในวังไปมาหาพระสงฆ์เป็นขีตั้นคบค้ากันใช้ ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๐ ที ฝ่ายสงฆ์ใช้ให้ขับเสียจากวัด

๑ อนึ่งหญิงใดหาสามีได้เป็นม่ายถือกำนัลอยู่ในวัง มีผู้กุมเกาะแซงหญิงนั้น ท่านว่าเล่มมีดให้ลงพระราชอาชญา ถ้าหญิงนั้นยินยอมด้วย ให้ทวนหญิงนั้นด้วยไม้หวาย ๒๕ ที ส่วนชายนั้นทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที แล้วให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์ เอาสินไหมเข้าพระคลังหลวง ถ้าในพระราชวังใช้ ให้ลงโทษแก่ชายเสมอลักคนออกจากวัง อนึ่งชายหญิงเจรจาด้วยกันในวัง ยอมทำชู้กันใช้ ให้ตีด้วยไม้หวาย ๒๐ ที ถ้าผู้ชายชาววัง ให้ตีด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที ถ้าผู้หญิงชาววังให้ฆ่าเสีย อนึ่งผู้ใดคบชู้ทำนเจรจาในวัง จับได้สวณแท้แท้จริง ให้ทวนหญิง ๓๐ ที ชาย ๕๐ ทีเอาบนไว้ อนึ่งผู้ใดเอาม่างานท่านทำเรือนตน มิได้พิศทูลแก่ท่าน แลท่านรู้ด้วยประการใด ๆ ให้ลงโทษด้วยลวดหนึ่งคล ๓๐ ที แลให้ใหม่ชายโดยยศถาศักดิ์ อนึ่งผู้มีเอาม่างานท่านทำเรือนตน แลผู้รู้เห็นมิได้พิศทูลว่ากล่าวสมรู้ด้วยใช้ ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที อนึ่งให้ใหม่ตามยศถาศักดิ์ อนึ่งข้าเฝ้าทั้งปวงใช้หนึ่งสี่อกาพยโคลงเข้าวัง สี่อชกคบค่านางกำนัลสาวใช้ฝ่ายในโทษถึงตาย อนึ่งข้าฝ่ายในคบผู้ชายหม่นอกใช้หนึ่งสี่อ กาพยโคลงไปมาโทษถึงตาย อนึ่งพระราชกุมารพระราชบุตร นักเทศน์ที่จำในเรือนค่อมเตี้ย ออกไปนอกขนอนนอกด่านผิดอายุการ อนึ่งขแม่สนมกำนัลหมีเคยขึ้นที่ล่งที่ขึ้นไป ให้ท้าวนางห้าม ถ้าหมีฟังให้ลงอาชญา อนึ่งขแม่พระสนมกำนัลเฝ้าในพระราชมณเฑียรอย่าให้ล่งธิ่ง ถ้าเฝ้าล่งธิ่งให้ท้าวนางห้าม ถ้าหมีฟังให้ลงอาชญา อนึ่งผู้เป็นจำเริญโชน ท่านแต่งให้เรียกหาขแม่พระสนมค่าเข้าเข้าได้เพลิง ให้นายผู้เป็นกำนัลโชนเร่งตรวจตราขแม่พระสนมจงทุกคนอย่าให้ขาด เหตุการสิ่งใดใช้ให้ทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว ถ้ามีกิจพระทั้งวณบิตามารดาญาติพี่น้องป่วยเจ็บตาย ให้พิศทูลว่าเรียน ถ้ามิได้พิศทูลว่าเรียนไปโดยอำเภอใจท่านว่าเล่มมีด ให้ลงโทษ ๓ สถาน สถานหนึ่งให้พันศอริบเรือน สถานหนึ่งให้ถอดเป็นคนใช้ สถานหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที อนึ่งตำหรับสตรัสใช้ให้หาเสนาบดี ขแม่พระสนมโดยพระราชนุกิจในที่ระโหถาน ผู้ใดถามอย่าให้บอกสักอันเลย ถ้าบอกกันใช้ให้ลงโทษ ๖ สถาน อนึ่งผู้ร้ายบังอาจลักพระราชทรัพย์ในพระราชวัง ไปซื้อขายกันแต่ในพระราชวัง ให้ตัดตีนตัดมือเสียคงข้อ ถ้าลักออกไปจากพระราชวัง ให้ฆ่าโจรแลนายประตุเสีย ถ้าจริงพระกรุณาบให้ฆ่าตีเสียใช้ ให้ใหม่โจรจัตุรควน ถ้าลักเครื่องสรรพเหตุในพระราชวังไป

จำนำ	}	แลกเปลี่ยนประการใด ท่านให้ทวนด้วยลวด
ชาย		

หนึ่ง ๕๐ ที ให้ตัดมือเสียแล้วให้เอาของนั้นตั้งใหม่ทวิคุณ แล้วให้ทวนผู้สมคบซื้อขายด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที แล้วให้ใหม่กัจโจร อนึ่งข้าคนอยู่ในพระราชวังออกไปเองก็ดี ใช้ออกไปก็ดี ผู้ใด

ลักพาไปขายกิติทำชู้เมียกิติให้ทวนผู้ลักพานั้นด้วยลวดหนัง ๕๐ ที แล้วให้ศักรูปคนนั้นไว้
หน้า เอาเชลวปะหน้าให้นายชมองตีช้องรอบเมือง ให้เร่งเอาเงินส่งให้แก่ผู้ไถ่จงถ้วน ส่วน
คนผู้ไปนั้น ถ้าอายุศม ๑๓ ปีขึ้นไป ให้ทวนด้วยลวดหนัง ๑๕ ที ถ้าอายุศม ๑๖ ปีขึ้นไปให้
ทวน ๒๕ ที แล้วส่งมันให้นายคีน ถ้ามันมิหลาบลักภาถึง ๒ ครั้ง ให้ตัดมือ } เสีย
ตีน

๑) อนึ่งวิวาทตบตีฟันแทงกัน ให้โลหิตตกในพระราชวังกิติ แลหญิงสาวใช้ทาสไท
ผู้ใด } คลอด } ลูกในพระราชวังกิติ ท่านให้มันพลีวังท่าน ให้ตั้งโรงพิທີ ๔ ประตูโบศรี ๔
แท่ง }
สำหรับ บัด ๕ ชั้น ๔ อัน ไก่ประตูละคู่ ไห้วง } ด้าย }
คา } รอบพระราชวัง นิมนพระสงฆสวด
พระพุทธรนต์ ๓ วัน ให้หาชีพ้อพราหมณซึ่งรู้พิธีกรรมมากระทำบวงสรวงตามทำเนียม ให้มี
ระบำรำเต้นพินพาทช้องกลองดุริยดนตรีระโคมทั้ง ๔ ประตู ครั้นเสร็จการพิທີแล้วจึงให้
เอาไก่นั้นไปปล่อยเสียนอกเมืองให้มันภาสะเดียดจัญไรไทยอุปัทว ไปให้พันพระนครท่าน

๑) อนึ่งพราหมณาจารย์โยคีโภคีอาดารศรีวาจารย์พญาวี ถ้าโทษกามฉินท์ สุราฉินท์
พินทุฉินท์ ทรัพยฉินท์ โจรฉินท์ โทรหฉินทกรรม เสพยสุราปาณาติบาตบรรชาระกรรม ลัก
ทรัพยท่าน คิดกระบดคดโทษ โทษทั้งนี้ตามหนักตามเบา คือใหม่ทิวคูน ไหมจัตรคูนด้วย
ทองแดง ถ้าโทษตาย ให้เด็ดสังวาร เด็ดสายธูรำเสียนิฤเทศไปต่างเมือง อนึ่งการอายัดพระ
มหาราชครู พระราชครูพระอาลักษณ์ พระโหราธิบดี พระศรีมโหสถพระศรีศักดิ์ ให้ทำกำหนด
ราชประเพณีโดยขบวนโบราณ แลให้ถือกำหนดพิທີโดยดำหรับสาตราเวท มีทวาทโสศกโสฬศ
กรรมเปนต์ัน แลปถมาพิเศก ราชากิเศก อินทรากิเศก สังครามากิเศก อจาริยาภิเศก แลการ
ภิเศกโดยสาตราดำหรับทั้งปวงแล จัดครูพิທີให้ชอบด้วยสาตราบังคับ อันขบวนกรโดยการ
นั้นสมุหนปธานทหารพอเรือนโดยพนักงาน แลได้เงินโดยการนั้นเท่าครูพิທີ ฝีมือพระนามโดย
การแผ่นดิน แลสมเด็จพะอรรคมเหสีท่าน ลูกเธอหลานเธอเอกโท ได้เสื้อผ้าหมวกเงิน ตาม
ใหญ่่น้อยเอกโทให้นามวิเสศทั้งปวงผู้ไ้ทำงาน ให้เท่าตำแหน่งศักดิ์ ฝีมือนามมิชอบโดยพยากร
จัดครูพิທີหมี่ต้องสาตรา บังคับผู้ชูปใหม่เวทมนตร บอกดำหรับผิดพลั้ง โทษพระอาลักษณ์
มัดแขวน โทษพระมหาราชครู พระราชครูพระโหราธิบดีพระศรีมโหสถ พระศรีศักดิ์ประจำ
ใหญ่แขวนคอ เดิมตำแหน่งโหราน้ำหลังเป็นคนแลฝ่ายไ้ขึ้นตั้งนี้ โหราน้ำคือ พระโหร
าธิบดี พขุนโชติสาตราจาริยราชบหลัด โหราน้ำหลัง พระโลกที่ปีโหราธิบดี พขุนเทพากรราชบหลัด
แลโหราน้ำไ้ราชการข้างหน้า แลราชการพราหมณพระราชพิທີ คือการทวาทโสศกทั้ง ๑๒
เดือน เว้นแต่การพระราชพิທີตรียาพวายไ้ข้างโหราน้ำหลัง อนึ่งโหราน้ำไ้ราชการ คือการ
พระราชพิທີพยุหนบาตราพิไชยสงคราม แลราชการฝ่ายข้างหน้าแลราชการข้าทหารทั้งปวง

ถ้าหาตัวมิได้ ๆ แก่ขุนโชตบหลัด โหราหลังได้ราชการฝ่ายหลัง คือทำฎีกาข้างการพราหมณ
เทศคือการพระราชพิธีตรียาพวาย แลการสมเดจ์พระอรรคมเหสี แลพระอรรคชายา แลแม่
หยัวเจ้าเมือง ชแม่ขเจ้าพระสนมทั้งปวง แลสมเดจ์พระเจ้าลูกเธอ เอก
โท } ถ้าแลหาตัวเจ้า

กรมหน้าหลังมิได้ บหลัดกรมทำฎีกาต่าง แลได้แต่งพระเฝ้าเข้ากรมใดแลองค์ใดหมุกำนำลแล
กรมแลเมือง คือโหรหน้าได้เข้าพระพราหมราชา แลแต่งพระไปซึ่งการพิธีเฝ้าเข้า โหราหลัง
ได้เข้าพระศรีวาทิตย แลแต่งพระไปซึ่งการพระราชพิธีด้วยกัน หมุกำนำลปดิทินนั้น แพบได้
โหรหน้า เมืองไชยนาถได้โหรหลัง ถ้าแลทนายสงกรานตเผด็จศึกได้แต่งฎีกาคคนแลใบ ถ้า
อุปราศาก็ได้ทำฎีกาคคนแลใบเหมือนกัน แลได้รับพระราชทานเงินการพิธีแลผ้าถอดเสื้อถอด
ทั้งสงกรานตแลอุปราศ เมื่อจันทรอุปราศได้เงินจันทรภิม เมื่อสุริยุปราศได้ทองสุริยภิมคน
แลบาทด้วยกัน

๑) หนึ่งโหรพราหมณทนายเคราะห์ทาศึกทนายฤกษ์ผิด ลงอาชฎาลูกประจำใหญ่แขวน
คอ ศรีศุภสวัศดี เดือน ๕ การพระราชพิธีเผด็จศึกลดแจตรออกสนาม เดือน ๖ พิธี
ไพศากขยจรดพระราชองค์ล

๑) เดือน ๗ ทูลน้ำล้างพระบาท เดือน ๘ เข้าพระวษา

๑) เดือน ๙ ตุลาคม เดือน ๑๐ พัทธบทพิธีสาท เดือน ๑๑ อาสยขแข่งเรือ
เดือน ๑๒ พิธีจรวงเบรียงลดชุดลอยโคม เดือน ๑ ไล้เรือ เถสิงพิธีตรียาพวาย เดือน ๒
การพิธีนุตรยาภิเศกเจียรพระโคกินเลี้ยง

๑) เดือน ๓ พิธีธานะเทาะห เดือน ๔ การสัพรรษฉิน พระราชนุกิจ รุ่งแล้วนาฬิกา
๑ เสด็จพระที่นั่งมวงคลเบ็กงสนมเฝ้า ๒ นาฬิกาเสวยน้ำอวยง แลกยาคุ ๓ นาฬิกาเสด็จหพระ
เบ็กงสนมตำรวจในฤไทยราชภักดี ตำรวจนอก ตำรวจหัวเมืองเฝ้า ๔ นาฬิกา เรียกพระ
กยาเสวยเสด็จเข้าพระบันทม ๕ นาฬิกา หกนาฬิกาเบ็กงใน ๗ นาฬิกาประภาษ ๘ นาฬิกา
เบ็กรั้หนึ่งลูกเธอหลานเธอ พระสนมแก่ พระสนมสาว ชแม่เลกออกเจ้าในออกเจ้านอกแล
พระกำนำลเฝ้า ๙ นาฬิกาเบ็กงนอกท้าวพญานา ๑๐๐๐๐ ลงไปถึงนา ๘๐๐ พิภาษาการ
แผ่นดินตัดสำนวน สิบนาฬิกาประภาษ ๑๑ นาฬิกาเสด็จหพระ ๑๒ นาฬิกาเสด็จพระที่นั่ง
ในตรีศิกฝายใน ค่ำแล้วท่ม ๑ เบ็กงนอกพิภาษาการศึก ๒ ท่มพิภาษาการเมืองสามท่ม
พิภาษาเนื้อคดีโบราณ ๔ ท่มเรียกพระกยาเสวย ๕ ท่มเบ็กงโหรราชบัณฑิตยสนทนาธรรม
๖ ท่มเบ็กงเสภาดนตรี ๗ ท่มเบ็กงนิยาย ๘ ท่ม ๙ ท่ม เข้าพระบันทมหาประถมตีนม่าน
เสด็จราชานุกิจถานาเทวี เสด็จพระที่นั่งแล้วพระสนมเอางานพระศรีสุธารศพัชนี ถัดมา
สมเดจ์พระภรรยาเจ้าทั้งสอง เจียมขลิบเบาะกำหนฎี ๗ ลีน ถัดมาแม่หยัวทั้งสอง พระราช

เทวีพระอรรคชายาเบาะ ๓ ลี้น ถัดมาลูกเธอ

เอก	}	เจียมขลิบเสื่อขลิบ พระราชนัดดาเอก
โท		

 โทเสื่อขลิบ แม่เจ้าแลชแม่ออกโรง ๑๖ ชแม่พัทธยา ๑๖ ชแม่เอางาน ๒๔ ชแม่วัน ๗ ชแม่
 พาลศึกสา ๒๐ ชแม่เล็ก ๒๐ ชแม่ที่ ๑๖ นางกำนัล ๓๒ นางระบำ ๔๘ ออกเจ้าในวัง ๔
 ออกเจ้านอกวัง ๔ สนนองพระโอบุสฐเอกนั่งหน้า แม่เจ้าสนนองพระโอบุสฐนั่งหน้าแม่ เจเนียง
 ออกเจ้าธรรมมา เมียนา ๑๐๐๐๐ แลนา ๕๐๐๐ แลนา ๓๐๐๐ เมียหัวเมืองเทียรจ่านาย
 เรือนลูกเธอชื่อนายเรือนหลานเธอ ไชลอนออกโรงไชลอนรตม แลนายระบำถึอระบำ

๑ ฝ่ายเจเนียงนอกพระศรีมโนราชแลพระศรีอโศก ขุนราชาข่าน ขุนมโนบาลตั้ง
 ๔ นักเทศแลขันที หมื่นศรีเสารักษหมื่นสรรเพช นายจ่านายกำนัลมหาดเล็กเดี่ยค่อม

๑ พระภรรยาเจ้าทั้ง ๔ พระราชกุมารพระราชนัดดา ถวายบังคมถือน้ำในหอพระ
 กว้านั่งในมังคลาภิเศก ฝ่ายเครื่องราชูประโภคทั้งปวง คือมหามงกุฎมหากุณฑลพาทูร์ค
 ถนิมมาโดยสร้อยมหาสังวาลสอ้ง อุตริอุตราดวงไค ๗ แถวพระธำมรงค์ ๓ องค์ทุกนิ้วพระหัตถ์
 ขนองกัณฑ์เกณฐนับเพลารัตนกำพลทองเชิงรองพระบาทเสด็จราชูประโภค

๑ พระอรรคมเหสี พระราชเทวีธรรมาโชประโภค มีมงกุฎเกือกทองอภิรม ๓ ชั้น
 พระราชยานมีจำลอง พระราชเทวีพระอรรคชายา ธรรมาโชประโภคลดมงกุฎธรรมาลา
 มวยหางหงษ เกือกกำมณีสักหลาดมีอภิรม ๒ ชั้น เทวียนมีมกรฐ ลูกเธอเอกโทธรรมา
 มาลามวยกลมเสื่อโศคลายทอง หลานเธอเอกโทใส่เศียรเทศมวยกลมเสื่อโศคแพรดารากรเลว
 แม่เจ้าสนนองพระโอบุสฐใส่สนนองเกล้าเสื่อแพรพรรณ ชแม่หนูนิกใส่เกี้ยวดอกไม้ไหวแซม

๑ นางกำนัลนางระบำนายเรือน หนูนิกเกี้ยวแซม ไชลอนเกล้ารักแครง

๑ เมียนา ๑๐๐๐๐ หัวเมืองทั้ง ๔ เมืองานใส่เศียรเทศมวยนุ่งแพรเคารพย

๑ เมียจัตุสดมเกล้าหนูนิกเกี้ยวแซมเสื่อนุ่งแพรจมรวจ เมียนา ๕๐๐๐ นา ๓๐๐๐
 หนูนิกเกี้ยวแซมหม่ตีนทองสองบำ ขุนหมื่นพระกำนัลกิติ ราชยานกิติ อภิรมกิติ โภกทุกะต่าย
 เสื่อขาว นุ่งขาวผ้าเชิงวรรณ พระราชพิທີแต่มีสนาม คือเบาะพกเผด็จสกดดแจดส์พระษฉินท
 พัชรบทเจวียน พระโคดูลาพาน นุษยาภิเศกราชาภิเศกอินทราภิเศก คชกรรมประดมาภิเศก
 ประดมกรรมมัธยมกรรมอุดมกรรม อาจารย์ยาภิเศก อุปราคาปราบดาภิเศก ๑๗ การพิทธีนี้
 ย่อมสนามสำหรับสนามเหมบัตร์ ท่อสวัดิสหัตถาราน้ำอบ ๑๖ คนโท น้ำดอกไม้ ๑๖ คนโท
 พนักงานขุนสยมพรขึ้นหล่อน้ำในเหม สมุหประธารแบกพานสนานวง หน้าข้างพระบาท คลัง
 ผ้าซับพลเทพน้ำ น้ำสังขปโรหิตกริราม น้ำกลดมเหธรพิเชต งานสมโพทสมุหะประธารทูลเผย
 ไบศรี ญาณประกาศ ถวายสโลก อิศรรักษาถวายพร อินทโรตติอินทเภาวี ศรีเกดตีซ้องไชย ขุน

ดนตรีตีหริทิก การพระอรรคมเหษีดูจเดี่ยว พระครูบโรหิตเอาบหลังทั้ง ๔ ลอดสหัสธาราทอง
เอาเงินทั้งสามพระองค์หางานสนามหมี่ได้

๑ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำออกสนามใหญ่ ตั้งพลพยุหดาบตั้งเขนเสโลห์ หอกทวนปืน
ไพน่าไม้ธนูสรรพยุต เลื้อหมวกอยายอบสนามตามกร ทุกกระทรวงการทหารพอเรือนพลไพร่
ตั้งบรามข้างรอบสนาม ขุนหารทั้ง ๑๐ ขี่ข้างยืนที่ข้างกำแพงสนามข้างหน้าข้างใน ขุนดาบ
ขุนเรือตามซ้ายตามขวา ขี่ข้างชนขุนข้างหมื่นข้างนอกใน ราชกุลหมู่ใหญ่หัวเมืองรั้งทั้ง ๔ ขี่
ม้าคลี่ขุนม้าราชกุล หัวหมื่นองครักษ์นารายหัวหมื่นเรือ ชัดแห่งตามรั้ว หมื่นไชยยืนหน้ากลอง
หมื่นจ่าสัการสกลการยืนหน้าข้าง ดำรวจใน

} ชัดข้างเอาขี่ข้างเสียรดน้ำทอดอ้อย
ข้าง ขวา

ดำรวจใหญ่ชนกลอนขี่ข้างไล่ม้า ขุนข้างขี่มาพ้อข้างเสนานนขวาม้าการทั้งนี้อายัด พันพานุราช
หน้าบัดโคฉานข้างซ้ายจ่า ข้างขวาเมืองถ้าพลานั่งหลังสิ่งชม พระอลักษณ์รับพระราชโองการ
สนองพระโอบุสรับอลักษณ์ ขุนราชรับสนองพระโอบุสศึก เบิกข้างสั่งแก่พันการ ถ้าเบิกม้า
สั่งแก่พันภา ปล้ำมวยคลี่ขงโคนสั่งแก่พันพุดหัวพัน สิ่งถึงบันไดนายรองมหาดไทไปรับไปหา
ถ้าเร่งขุนราชสั่งหมื่นนรินทกลาโหมได้เร่ง

๑ ดำรวจในมหาดไทกระลาโหม พระสุริศวดีดำรวจใหญ่วัง ๖ คนนี้ได้รับหน้าราชกุล
ผู้ขี่ข้างชนขี่ม้าคลี่เข้ามาถวายบังคม ที่ระแทะหมื่นจ่าวัง คลี่ขงโคนนครบาลนานากเทพนาราย
ที่ปล้ำมวยจำเมือง ข้างบันดาเย็นที่ ครั้นรุ่งแล้วนาลิกาหนึ่ง มหาดไทรายตั้งกระบวนในกลาง
สนามตามซ้ายตามขวา พลสรรพยุทแห่ ข้างเข้ายืนตามกระบวนในท้องสนาม ในพระบันชร
สิ่งนั้นตั้งเสาดัตร ๙ ชั้น ๗ ชั้น หกชั้น ๕ ชั้น ๓ ชั้น ๒ ชั้นแลชั้นหนึ่ง บัวหงายคันเงิน
คันทองคันนากธี่นั่งสมเด็จหน้าพระพุทเจ้าเจียงฝ้ายซ้ายธี่นั่งสมเด็จพระอุปราชหน้าทิมดาบ
สูงสองศอก หลังคาลายชกบมีม่าน ๔ ลาดพนักพระราชกุมารกินเมือง สูงศอกคืบหลังคา
พพลาบดลาด พระราชกุมารเยาวราชเตียงสูงคืบหนึ่ง พระราชนัดดาทั้งปวงหน้าหลัง พระ
อลักษณ์ยืนเตียงสูง ๑๐ ศอกวงผ้ารัตบัตสนองพระโอบุสนั่งถัดอลักษณ์ ขุนราชนั่งฉาน
หว่างเปล่าหัวพันทั้ง ๔ นั่งหว่างหัวทิมดาบต่อกัน นายรองนั่งด้วยอินทเทวีหริทิกยืนฉาบ
ระบำซ้ายขวาหม่งครุ่ม ๓ ยกเมื่อแรกเสด็จหม่งครุ่ม ชแม่เมื่อเลี้ยงหม่งครุ่มมหาดเล็ก เมื่อ
เอยนสรรพพิลา เมื่อแรกเสด็จออกพ้อข้าง รันแทะวัวชน กระบือชนชุมพาสชนข้างชนคนชน
ปรบไก่ คลี่ขงโคนปล้ำมวยตีตั้งพันแย่งเชิงแวงเล่นกลคลี่ม้า รุ่งแล้วนาลิกาหนึ่งข้างเข้ายืน
กระบวนในสนาม สองนาลิกาเอาข้างเข้าที่บรามลูกขุนชุมตีหริทิกลาหนึ่ง เอาข้างออกยืนที่
เบิกลูกขุนทั้งพระลำอาง ๓ นาลิกาตีหริทิก ๒ ลา เสด็จหอบพระเบิก พระราชกุมารพระราช
นัดดา เรียกพระราเชนทร ๔ นาลิกาตีหริทิก ๓ ลาเสด็จถึงพระธี่นั่ง พระอลักษณ์ขึ้นสนอง

พระโอบุส ขุนราชหัวพันเข้านั่งที่ชนกลอนสนามห้ามผู้คน เชิญเสด็จพระพุทธเจ้าเสด็จพระ
ธำมัญญ์ ตีห้าลา เสด็จออกเบ็กราชกุลถวายบังคมตี ๗ ลาเรียกม้าพ่อช้าง ระเบงซ้ายขวารำดาบ
ซ้ายขวาระบ่าออกหม่งครุ่ม พันพานนำหม่งครุ่มหน้ากลองตีไม้ฟุ้งหอกเล่นแพนยิงธนูปลาย
ไม้ลอดบ่วงใต้เชือกหนัง ตีหริทิกเก้ายากข้างเลี้ยงหม่งครุ่ม ชแม่แล้วคลีซังโคน ถ้ามีแขก
เมืองเฝ้าแลเสด็จทรงคลีม้าใช้ สมเด็จพระพุทธเจ้า สมเด็จพระพรหมเมศวรเจ้าพระราช
กุมารนา ๑๐๐๐๐ เอกโทนา ๕๐๐๐ หัวเมืองราชกุล ขุนม้าทั้ง ๔ ขุนราชชักโคน ถ้าทรงคลี
เจ้าพญาชักโคน จบการสนานใหญ่

๑ เดือนไพศายจรตพระอังกัล เจ้าพญาจันทกุมารถวายบังคมณหอพระทรงพระ
กรุณาเย็นพระขรรค แลพระพลเทพถวายบังคมตั้งอาชวลิตธิ ธรงพระกรุณาอดพระบรมเดช
มิได้ไขหน้าล่องมิได้ตรัสคดีถ้อยความ มิได้เบ็กลูกขุนมิได้เสด็จออก ส่วนเจ้าพญาจันทกุมาร
มิเกยข้างหน้าพุทธาวาตขัดแห่ขึ้นข้างแต่นั้นให้สมโพท ๓ วันลูกขุนหัวหมื่นพันนา ๑๐๐ นา
๑๐๐๐๐๐ นากรมการในกรมนาเฝ้า แลขุนหมื่นชาวสานทั้งปวงเฝ้าตามกระบวน เดือน ๗
ลูกขุนทูลน้ำล้างพระบาท ในรัตนสิงหาคเบญจา ๗ ชั้น ฉัตรทองฉัตรนาคฉัตรเงินฉัตร
เบญจวง เสดจันเบนญจา ๗ ชั้นแลชั้น ๗ ฝ่ายซ้ายขุนราชแพทย ฝ่ายขวาสมุหประธานนา
๑๐๐๐๐ หัวเมืองทั้ง ๔ ขึ้นก่อนจึงนา ๑๐๐๐๐ จัตุสทมลงมาถึงนา ๑๖๐๐ แลนา ๕๐๐๐
หลังเองกว่านั้น สมุหประธานรับหลังนา ๑๐๐๐๐ กลออมทองนา ๕๐๐๐ นา ๓๐๐๐ กล
ออมนาคนา ๑๖๐๐ กลออมเงิน นอกราชวัตนอกฉัตร ขัดแห่หัวหมื่นองครักษณาราย ผูกพระ
ปราบ พระชยานุภาพยืนที่อ่างทองรองพระบาท ครั้นเสด็จทูลน้ำล้างพระบาทเสด็จออกเลี้ยง
เอากลอมน้ำตั้งศีศะ ผ้าพอกโอบกัลออมน้ำ ตรัสเย็นหมาก ๓ คำเอาศีศะรับ

๑ เดือน ๘ ขาด เดือน ๙ การพระราชพิธีดุลาการ ตั้งในมังคลาภิเศก ตั้งตราฐ
กลางพระโรง เบื้องซ้ายใส่สรพรทรัพย์ เบื้องขวาพระองค์แลสมเด็จพระอรรคมเหษี เสดจิป
ข้างล่างชาววังนั่งนอกมาน ในมานพระครูทั้ง ๔ แลสมุหประธานพระศรีอัครราชถือพระขรรค
พลเทพถือพิน วังถือดอกหมาก พระยมราชถือแพนไชย ขุนศรีสังกรเป่าสังข พระอินทโรตี
อินทเมรี พระนนทิกษัตริย์องไชย ขุนคนตรีตีหริทิกเสดจิดด้วยพระราเชนทร แหนหน้าพระรา
เชนทร สนองพระโอบุสทั้ง ๔ เมียนา ๑๐๐๐๐ หัวเมืองทั้ง ๔ สมเด็จพระอรรคมเหษีธรงเทวี
ยาน ผู้แต่นั้นนั้นเมียบพระโอบุสราชครูทั้ง ๔ แลเมียบจัตุสทมกเวียน ๗ รอบ จึงประทับพระ
ราเชนทร ถีบแล้ว จึงสมเด็จพระอรรคมเหษีเจ้าถีบ แล้วเสด็จออกเลี้ยง ซ้ายเงินขวาทองผ้า
แพรพรพรรณ เดือน ๑๐ การพิธีพัทธบท ทอดเชือกตามเชือก ถวายบังคมเลี้ยงลูกขุนถือน้ำ
พระพิพิท เดือน ๑๑ การอาสยพิพิท มีหม่งครุ่มซ้ายขวาระบ่าหริทิกอินทเมรีดนตรี เข้าธรง
พระมหามงกุฎราชาประโภก กลางวันธรงพระสุพรรณมาลา เอย็นธรงพระมาลาสุกหรั้า

สภักขมภู สมเด็จพระอรรคมเหสีพระภรรยาธวงพระสุวรรณมาลา นุ่งแพรลายทองธงเรือ
พระอรรคชายาธวงพระมาลาหรานุ่งแพรดารากรธงเรือ ลูกเธอหลานเธอธวงศิริเทศมวยธวง
เรือ พระสนมใส่สนองเกล้าสภักสองบำ สมรรตไชยเรือต้น สรมุกขเรือสมเด็จพระอรรคมเหสี
สมรรตไชยไกรสรมุกขนั้นเป็นเรือเสี้ยงทาย ถ้าสมรรตไชยแพ้ใช้ เข้าเหลือเกลืออิมศุขเกษม
เปรมประชา ถ้าสมรรตไชยช้านะใช้จะมียุช เดือน ๑๒ การพิທີตรงเปรี๊ยง ลดชุดลอยโคม
ลงน้ำ ตั้งระทาดอกไม้ในพระเมรุ ๔ ระทา หน้า ๒ โอง เสด็จลงเรือเบญจา ๕ ชั้น พระธี่นึ่ง
ชั้น ๔ นั้นสมเด็จพระอรรคมเหสีแม่หยัวเจ้าเมืองชั้น ๓ ลูกเธอชั้น ๒ หลานเธอชั้นหนึ่ง
พระสนมหม่มชมภูใส่สุทหรำประธิปทั้ง ๕ ชั้น เรือปลาลูกขุนเฝ้าหน้าเรือเบญจา เรือตะเข้แถม
ทั้งสองข้าง ซ้ายคนตรีขวามโหรี ตั้งเรือเอนเป็นตั้งแพนโคมทุกลำ ถ้าเสด็จลงเปาแตรให้
๓ ลาเล่นหนังระบำ เลี้ยงลูกขุนแลฝ่ายใน ครั้นเลี้ยงแล้วตัดถมอแก่เอนให้ ๓ ลา เรือเอนตั้ง
แพนแห่ตัดถมอลอยเรือพระธี่นึ่งล่องลงไปส่งน้ำ ครั้นถึงพุทไทสวรรคจุดดอกไม้เล่นหนัง เสด็จ
ลงเรือสมรรตไชย กับสมเด็จพระภรรยาเจ้าทั้ง ๔ ลูกเธอหลานเธอพระสนมลงเรือประเทียบ
ขึ้นมาข้างเกาะแก้ว พระราชพิທີไล่เรือ ธวงพระมาลาสุทหรำ สมเด็จพระอรรคมเหสีธวง
สุทหรำนึ่งบนธี่นึ่ง ลูกเธอหลานเธอใส่เคียรเทศมวย พระสนมใส่สนองเกล้า นึ่งหน้าสองนึ่ง
หลังสอง ม่านพันเสาพนักเพียงอก สภักสไบสองบำเชิงทอง พญามหาเสนาตีฆ้อง ครั้นถึง
ทำบ้านรุนเสด็จออกยืนธวงพัชนี ครั้นถึงประตูไชยธวงล่าว

๑ งานเลี้ยงดอกไม้วังมงคล สมเด็จพระอรรคมเหสีเจ้า แต่งกระแจะแบ่งดอกไม้
พระภรรยาเจ้าแต่งหมาก พระราชกุมารพระราชนัดดาแม่หยัวเจ้าเมืองแต่หมาก ลูกขุนสนอง
พระโษษฐแต่งสำรับ พระราชกุมาร พิเศคแต่งสำรับนา ๑๐๐๐๐ นา ๕๐๐๐ ทำวอินทกัลยา
แต่งสำรับลูกขุน ทำวยศมลเทียรแต่งเข้าแฉงพลเสนาแต่งเล่าสุรินสุราแต่ง ครั้นรุ่งแล้ว ๒
นาฬิกา แลเสด็จธวงธวงพระสุคนธ ๓ นาฬิกา ธวงพระภุษาเสด็จหอพระ พระราชกุมาร
พระราชนัดดาฝ่ายนอกฝ่ายใน ถวายบังคมในหอพระ พระราชกุมารพระราชบุตรี่สมเด็จพระ
พระภรรยาทั้ง ๔ ทูลพระบาท ๔ นาฬิกา เสด็จมังคลาภิเศกนักเทศติกรับ ครั้นหายเสี้ยง
ประโคมหอพระ ทำวพญาเสนามนตรีมุกขลูกขุนเตรียมตัว ตั้งหน้าระมัดคอยฟังกรับ เสด็จ
มาพระธี่นึ่งแล้วเอนอยู่บาทหนึ่ง จึงตีกรับกระทั้งแตรสังข์ชกม่านไขล่อง พระญาณประกาศ
ถวายสลัก พระอิศวรรักษาถวายพร พระราชบริเวทิตพระครูพิรามถวายน้ำสังข์ พระมเหธ
พระพิเศคถวายน้ำกลด มหาสิทธิทูลถวายทำวพญามนตรีมุกขลูกขุนถวายบังคม วงทูล
ถวายดอกไม้วังมงคลแบ่งกระแจะหมากกระลาโหมทูลถวายพยุห เดโชถวายทหาร จักกรี
ถวายพ่อเรือน วงทูลถวายเครื่องเลี้ยง ชาวคนตรีคอยฟังสุรเสี้ยง ครั้นตรัสให้จัดสำรับ ขลุ่ยนำ
เพลงนายโรงยกสำรับหลวงตั้ง เต็มสำรับเอกหมื่นจงกราบลูกชั้นยืน ครั้นแล้วตั้งหมาก สนอง
พระโษษฐยื่นดอกไม้แก่พระราชกุมาร แลตั้งหมากมหาบำเรอห แจกดอกไม้มงคลแลหมาก

แก้ทำวพญาหัวเมืองมนตรีมุขลูกขุน ส่วนพระราชกุมารชุให้อยิบเอา ถ้าชุผู้ใดอยิบเอาโทษ ตัดมือ แจกหมากแล้ว หมื่นธรรพ์กำนัลทูลถวายดอกไม้เงินทอง ขานขันหมากหมื่นทินรับ

๑) สनานครีอำพวาย พระศรีอรรคราชทูลผ้าพระพลเทพทูลน้ำ พระราชบริโรหิต พระครูอภิรามถวายน้ำสังข์ พระมเหศวรพระพิเชดถวายน้ำกลด พระญาณประกาศถวาย ไสลก พระอิศวรรักษาถวายพร ขุนวิสุทธโกษถวายเข้าตอกดอกไม้เข้าเฝ้าเข้าพองวังรับเข้า เฝ้าต้น การพระราชพิธีเจวียนพระโคศุภราชยื่นแปรไปอุดร ถานยืนสูง ๒ ศอกตั้งกุนธ ซึ่งหน้าเขาทั้งสองบุทองประดับเนาวรัตน์ ๔ กีบทองประดับเนาวรัตน์ ตาบหุลวดทองอ้อม สพายเชือกใหม่ประดับถมอ ใต้ท้องกองสุวรรณรัตนเงินทองผ้าแพรพรรณ พานทองรองหย้า คนโททองใส่น้ำ พระราชกุมารป้อนหย้าใบศรีตั้งหน้าแลขันเชิง พระราชครูทั้ง ๔ อยู่ ๔ มุม พระญาณประกาศ แลอิศวรรักษานูชากุนธ ทำพิธีแต่ค่ำห้าถึงรุ่ง ๆ แล้ว ๓ นาฬิกาเสด็จ ด้วยพระราเชนทร คลังถือพระขรรค์ไชย วังแบกเครื่องสนาน เมืองแบกเต้าน้ำ เมียนา ๑๐๐๐๐ แลเมียนา ๕๐๐๐ แห่งสมเด็จพะอรรคมเหสีเจ้าประทักษิณ ๙ รอบพระองค์ถือบัวทอง สมเด็จพะอรรคมเหสีเจ้าถือบัวเงิน พระพลเทพแบกพานเข้าตอก สมโพรพสุพราษแล้วเสด็จ ขึ้นที่สนาน แล้วเสด็จมาที่สมโพรเลี้ยง ลูกขุนถวายบังคม ตามกระบวนขัดแห่งข้างยืนที่ตั้ง ฉัตรราชวัต ดูจพิທີดูลาการนั้น เฝ้าเข้าไม่มี การพระราชพิธีเบาะพก ตั้งโรงพิທີกลางตั้ง กุนธ ราชครูทั้ง ๔ แลบลัดทั้ง ๔ ไหราแพทยาสมุหประธารนั่งในชมรมนอกนั้นมีราชวัต ตั้ง เทพदानพเคราะห์อิษสูบาต อุทกราชอยู่พายัพย ตั้งฉัตรเงินฉัตรทองฉัตรนาคฉัตรเบญจรง ราชวัตนอกนั้นชั้นหนึ่ง มีรั้วไก่อตั้งจรเหวดเงินทองนาคเบญจรงนอกนั้นชั้นหนึ่ง มีรั้วทึบนอก รั้วทึบข้างยืนที่ ทับขุนดาบขุนเรือขุนดำรวจอยู่ตามขบวน ที่พระดำหนักมีพระโรงแลหอพระ ดำหนักแม่หย้วพระพี อนึ่งดำหนักสมเด็จพะอรรคมเหสีพระภรรยา อนึ่งดำหนักแม่หย้วเจ้า เมืองทั้ง ๒ อนึ่งเรือนหลังลูกเธอ หลังหลานเธอพระสนมอยู่ เดือนแรม ๑๑ ค่ำ ลูกขุนแต่นา ๑๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๑๐๐๐ ถวายบังคมสมโพรแม่หย้วพระพี ๓ วัน แรม ๑๔ ค่ำเอา ราชยานแลพรหม ๑๖ มารับแม่หย้วพระพีเจ้าไปในปราสาทรุ่งแล้ว ๒ นาฬิกาเรียก พระราเชนทรยานเทเวียานทิพยานพระยานุมาศ พระราเชนทร เสวตรฉัตร ๙ ชั้นแล ๗ ชั้น ๕ ชั้น ๔ ชั้น ๓ ชั้น ๒ ชั้น กิ่งแลพรหม ๓๒ สมเด็จพะอรรคมเหสี ๕ ชั้น ๔ ชั้น ๓ ชั้น กิ่งแลพรหม ๑๖ เมียนา ๑๐๐๐๐ เอกแลนา ๕๐๐๐ เอกสนองพระโษษฐุเดิรหน้าพระ ภรรยาเจ้า ๓ ชั้น ๒ ชั้น กิ่งแลพรหม ๘ เมียนา ๕๐๐๐ แลออกเจ้าเดิรหน้าแม่หย้วเจ้าเมือง ข้ายขวา ๒ ชั้นแลบัวหงายกิ่งแลพรหม ๘ เมียนา ๓๐๐๐ แลขแม่แก่เดิรหน้าแม่หย้วเจ้า พระพี เมียพระบริโรหิตถือเทียนทอง เมียพระพิรามถือสังข์ เมียพระมเหศวรถือปลาทอง เมีย พระพิเชดถือเต่าทอง เมียพระเทพราชถือตระพั้ง เมียพระจักรปาณีนถือพานเข้าตอก เมียพระ

อาทยาถ้อมมีดไหล เมียพระโหรปรายเข้าสาน ครั้นถึงมณเฑียรแม่ห้าวพระพี่ แล้วจึงหยุดพระ
ราเชนทรหน้าพระราเชนทร พระศรีอรรคราชถือพระขรรค์ จึงสนองพระโอบอ้อมจึงลูกเธอหลาน
เธอ จึงพระมาตุราชพระมาตุจฉาพระอธิการยมหาธิบดีหลังพระราเชนทร สมเด็จพระอรรค
มเหสีเจ้าแล้วจึงพระภรรยาเจ้า จึงแม่ห้าวเจ้าเมืองซ้ายขวาจึง ๑๒ กำนัล นายแวงสนมรับ
แต่ตื่นปราสาทออกมา นายแวงหน้ารับแต่ประตูมกอกน้ำออกมา แตรสังขสตะดาผู้หญิง ครั้น
เสด็จจึงเข้าพระฉนม ด้วยแม่ห้าวพระพี่ฉนมตื่น สรงเสวยธรงพระสุคนธ์สำอางราโชประโภก
เสด็จหือพระแล้วลงพระราเชนทรเสด็จไปเวียร ๙ รอบ ครั้นไปถึงอุทกราชสศชัดแหวนชัตทอง
ชัตเงิน เทพดาแดงคมีคุณทแลอันมีพรหมณอยู่บูชา แลคนปรายเงินให้ทุกคน ครั้นเวียร
จรดสมิถแล้วทั้งห้าพระองค์ เสด็จด้วยรองพระบาท เข้าในโรงกฐนั้งเตียงทองทั้ง ๕ พระ
องค์แล้ว ว่างแบกพานสนานเย็น พลเทพนำบโรหิตพิรามให้น้ำสังข มเหธรพิเชดให้น้ำกลด ฝ่าย
พระภรรยาเจ้าแม่ห้าวเจ้าเมือง ขุนอินทรขุนจันทรตามซ้ายตามขวาแบกพานสนาน พระ
เทพราชพระจักรปานีให้น้ำสังข พระธรรมสภาตรพระอาทยาให้น้ำกลด ครั้นเสด็จการเสด็จขึ้น
พระที่นั่ง เลี้ยงลูกขุน มีหม่อมครุ่มซ้ายขวาคุลาตีไม้โตเชือกหนังเล่นแพนฟุ้งหอกยิงธนู

๑ พระราชกุมารสมเด็จพระอรรคมเหสีเจ้าข้าว่า พระราชบุตรซ้าย ลูกเธอหลานเธอ
แม่เจ้าพระสนม ออกเจ้ากำนัลซ้ายนักเทศขวาขันที่ซ้าย การพระราชพิธีอินทราภิเศกตั้ง
พระสุเมรุสูงเส้น ๕ วาในกลางสนามนั้น พระอินทรวงบนพระสุเมรุ อิศินธรรยคุณธรรสูงเส้น
หนึ่ง กรวิกสูง ๑๕ วาเขาไกรลาสสูง ๑๐ วา ฉัตรทองชั้นใน ฉัตรนาคชั้นกลางฉัตรเงินชั้นนอก
แลนอกนั้นราชวัดฉัตรเบญจวง ใต้ฉัตรรูปเทพดาเย็น นอกฉัตรราชวัดรั้วไก่ ฉัตรกระดาดรูป
ยักษ์คนธรรพรากษะยยืนตีนพระสุเมรุ รูปคชสีห์ราชสีห์สิงโตกิลเณเยียงผา ช้างโคกระบือแล
เลื้อหมีมีรูปเทพดานั่งทุกเขาไกรลาส รูปพระอิศวรเปนเจ้าแลนางอุมาภควดี ยอดพระสุเมรุ
รูปพระอินทรรูปอสูรอยู่กลางพระสุเมรุ รูปพระนารายณ์บันทมสินในตีนพระสุเมรุนาค ๗ ศีตะ
เกี้ยวพระสุเมรุนอกสนาม อสูรยืนนอกกำแพง โรงรำระทาดอกไม้มหาโตไทบ่าเรอห์ สนอง
พระโอบอ้อมดำรวจแลเปนรูปอสูร ๑๐๐ มหาดแลเปน เทพดา ๑๐๐ เปนพาลีสุครีพมหาสมภู
แลบริวารพานร ๑๐๓ ชักนาคดึกดำบรร อสูรชักหัวเทพดาชักหาง พานรออยู่ปลายหางพระสุเมรุ
เหลี่ยมหนึ่งทอง เหลี่ยมหนึ่งนาค เหลี่ยมหนึ่งแก้ว เหลี่ยมหนึ่งเงิน เขายุคุณธรรของ อิศินธรรนาค
กรวิกเงิน ไกรลาสเงิน รอบสนามข้างนอกตั้งข้างม้าจตุรงค์พลนา ๑๐๐๐๐ ใสศิรเพศห่มเสื้อ
นุ่งแพรเคารพนา ๕๐๐๐ ใสหมวกทองห่มเสื้อนุ่งแพรจำรวจนา ๓๐๐๐ หมวกแพรเทศห่ม
เสื้อนุ่งแพรนา ๒๔๐๐ ลงมาถึงนา ๑๒๐๐ ถีอดอกไม้เงินดอกไม้ทองตามตำแหน่ง เข้าดอก
ดอกไม้ถวายเป็นคัมพรหมณาจารย์ โยคีโศคิอาดาลตบศิวนึ่งในราชวัด วันแรกการ อธิภาศ
ในวัน ๒ ราบอันก่อนวัน ๓ สร้างอันก่อนวัน ๔ จบสมิทวัน ๕ ชักดึกดำบรรพวัน ๖ ตั้งน้ำสุรา

มฤตย ๓ ตุ่มตั้งข้าง ๓ ศิขมาเผือกอุศุกราช ครุฑธราชนางดาราน้ำฉาน ตั้งเครื่องสรรพ
 ยุทธเครื่องข้างแลเชือกบาทหอกไชยตั้งโตมรของ้าว ชุบน้ำสุรามฤตยเทพดาผู้ดีกดำบร ร้อย
 รูปพระอิศวรพระนารายณ์ พระอินทพระพิศวกกรรมถือเครื่องสำหรับตามทำเนียมเข้ามาถวาย
 พระพรวันคำรพ ๗ พราหมณาจารย์ถวายพระพรวันคำรพ ๘ ท้าวพญาถวายพรวันคำรพ ๙
 ถวายข้างม้าจตุรงค์วันคำรพ ๑๐ ถวาย ๑๒ พระคลังวัน ๑๑ ถวายส่วนสัตพักทยากรวัน ๑๒
 ถวายเมือง ๑๓ ถือน้ำสุรามฤตยวัน ๑๔ ยกบ้านเทพดาวัน ๑๕ ยกวางวันท้าวพญาวัน
 ๑๖ ยกวางวันลูกขุนหมื่นวัน ๑๗ พระราชทานแก่พราหมณาจารย์วัน ๑๘ ชัดกรรมพฤกษ
 วัน ๑๙ วัน ๒๐ วัน ๒๑ สามวันปรายเงินทอง สามวันเล่นการมโหรีสพเดือนหนึ่ง ตั้งรูป

กุมภภรณ์ที่ตรงฐานสูงเส้นหนึ่งมหาดเล็กเปนพานร ลอดออกแต่ใน หู
ดา
จหมุก
ปาก } ครั้นเสร็จการ

เสด็จด้วยพระราชรถให้ทวนรอบเมืองจบการอินทราภิเศก การพระราชพิธีเเผด็จศึก ตั้งใน
 บรัดซ้ายพระที่นั่งกลางพระโรงวิ้ว แลดำรวจในหยุดยราชภักดีสนมซ้ายขวาเฝ้าแลนาลิวันบัน
 ดาเเผด็จศึก ครั้นรุ่งแล้ว ๒ นาฬิกาเสด็จลดแจตร พิธีลดแจตรมีดำหนักอาบพระสงฆ์ในน้ำ
 นั้น ตั้งม่านฝ่ายในฝ่ายนอกพระที่นั่งกลางปักไม้พุ่มต้นหุ้มผ้าแดงฝ่ายในไม้พุ่มสมเด็จพะระ

ภรรยาเจ้าทั้งสองแล ลูกเธอ
หลานเธอ } แม่เจ้าแลพระสนมออกเจ้าทั้งปวงฝ่ายนอกไม้พุ่มพระราช

กุมารพระราชนัดตานา ๑๐๐๐๐ เอกนา ๑๐๐๐๐ โทนา ๕๐๐๐ ถึงนา ๑๐๐๐ ครั้นจั้นหัน
 แล้วเข้าบันทมตื่น เสด็จลงทรงธงลายทั้งสำหรับ เสด็จขึ้นหอรพระกลางวันเสด็จลงทรงธง
 ไพเราะทั้งสำหรับ เลี้ยงลูกขุนแลฝ่ายในฝ่ายนอก มีหมั่งครุ่มซ้ายขวาคุลาตีไม้ เล่นแพนไต้เชือก
 หนึ่งลอบวงฟุ้งหอกยิงธนูแพ้เลี้ยง พระราชกุมาร บนปราสาท ๓ ชั้น พระราชนัดดาคุหา
 ตอนเดียวนา ๑๐๐๐๐ เอกมนดบ ๕ ชั้นนา ๑๐๐๐ โทมนดบ ๓ ชั้น นา ๕๐๐๐ ราชคฤห ๓
 ตอนนา ๓๐๐๐ นา ๒๖๐๐ คฤห ๒ ตอนนา ๑๔๐๐ นา ๑๒๐๐ คฤหตอนเดียวมีบังหานา
 ๑๐๐๐ คฤหตอนเดียว ๘๐๐ นา ๖๐๐ เพดาลปงามมีริมนา ๕๐๐ นา ๔๐๐ เพลาท้าวพญา
 หัวเมืองจตุสดมภมนตรีมุขลูกขุนนุ่งห่ม ๓ สำหรับ พายเอิ้นเสด็จสรง ครั้นเสด็จธรงสำอาง
 เสร็จ เสด็จลงเรือเข้ามา ท้าวพญาลูกขุนนุ่งผ้าลงน้ำมาที่เดียวเมื่อเสด็จสรงเห็นอน้ำวังชขาย
 เสร็จการพิธีลดแจตร เมื่อสมเด็จพะระอรรค มเหสีทรงครรรก ทำพิธีในต้นหมันพระเสื่อเมือง
 เจดวัน จ้างงานจงสำโรงเมียนา ๑๐๐๐๐ เตีรหน้าราชยานทั้ง ๗ วัน สมโพทลูกขุนถวาย
 บังคมจำเรัญศรี ตามบันดาศักดิ์ ปลุกเรือนไฟประทาน ๕ ห้องพระโรง ๗ ห้องเปนพนักงาน
 กระลาใหม่ เมื่อสมภพวังตีฆ้อง คลังถวายผ้ากาษา ๑๖ ตรา เมืองถวายเมียบใจ ๕๐ พลเทพ

ถวายน้ำ ๑๖ คนโท ขุนศรีสังกรเป่าสังข์ สังข์พลเป่าแตร ๒๐ หม่องไชย ขุนอินทขุนจันท
 ต้มน้ำร้อน มหาเทพมหามนตรีตั้งรักษากำแพงไทยราชภักดีเบิกหมอมือหลวง หลวงโชมดเอ
 กะบานผีเสี้ย พระสิทธิสารเสี้ยเข้าเข้า กุมารรักษาเสี้ยเข้ากลางวัน กุมารเพชเสี้ยเข้าค่ำ
 พระโหรพระเทพราชตั้งบาตรฉายา ครั้นสมภพสนานแล้ว ลูกเธอรับยื่นแก่สนองพระโอบุชฐ์ ๗
 ยื่นแก่แม่นม นาลิกา ๑ เบิกหมอบัดติเสดาะเคราะห์สนัดตั้ง ๒ นาลิกา เบิกลูกขุนถวายบังคม
 เอาพระองค์ใส่พานเนาวรัตน์ ลูกเธอหลานเธอชูขึ้น ไชยหน้าล่องถวายบังคม รุ่งเช้าสมโภช
 จำเรือบศรี ๓ วันพานทองหนัก $\frac{๑}{๑}$ จานทองหนัก $\frac{๕}{๑}$ สาบทองหนัก $\frac{๕}{๑}$ ครกทองหนัก
 $\frac{๑๐}{๑}$ สากทองหนัก $\frac{๑๕}{๑}$ ช้อนทองตักบังคนหนัก $\frac{๓}{๑}$ แม่นมเอก ๓ แม่นมโท ๗ แม่นม
 ตรี ๙ ป้าเลี้ยง ๔ ยายเลี้ยง ๒ พี่เลี้ยงอุ้มยี่น ๔ พี่เลี้ยงอุ้มเสดจ์ ๔ พี่เลี้ยงกลางเรือน ๘
 หมอม ๖ หมอมเสดาะเคราะห์ ๒๐ คนสดตั้ง ๒๐ บัดแล้ ๒๐ ข้า ๓๐ สาครทองหนัก $\frac{๕}{๑}$ ถึง ๗
 วัน ทำงานยอดศรีได้แหวนเนาวรัตน์ ๙ ดวง ทำงานป้อนเข้าได้เงิน $\frac{๑๐}{๑}$ ทอง $\frac{๒}{๑}$ ทำงาน
 ป้อนกล้วยได้เท่ากันจำเรือบศรีทุกที่ เมื่อเถลสิ่งชู้ได้ ทองหนัก $\frac{๕}{๑}$ ทำงานอาสาชไทย
 ทำงานถารถ ทำงานจงบาท ทำงานยอดฟองมัจฉ ได้ไช้ทองหนัก $\frac{๕}{๑}$ คนน้ำร้อน ๕๐ เงิน
 $\frac{๑}{๑}$ ทำงานจรดคงคาได้เงิน $\frac{๑๐}{๑}$ ทอง $\frac{๓}{๑}$ คน ๑๐๐ ช้าง ๓ ม้า ๓ ทำงานโกษร
 กำเท่า ลงท่า ทำงานขึ้นม้า ทำงานขึ้นช้าง ธรงผนวด จวรอุหลบ สมเดจ์พระอัครมเหสี
 สมโภชกึ่ง สมเดจ์พระภรรยาสมโภชกึ่ง แม่หยัวเมืองกึ่งลูกเธอกึ่ง หลานเธอกึ่ง พระสนมกึ่ง
 โดยอันดับลงมา กุมารศักดิ์ ผู้พระสนมออกเจ้านางกำนัล นางบำเรอหยก เครื่องจ่าในเรือน
 โขลน ถ้าต้องพระราชอาช $\left. \begin{array}{l} \text{หนัก} \\ \text{เบา} \end{array} \right\}$ ส่งแก่ทลวงพินสนมหมื่นฟาดหมื่นโจิม ผู้สนมโทษถึงตาย
 แลให้มล้างไช้ ให้ใส่สนับเพลา ก่อนจึ่งมล้าง ผู้มล้างแลหาสนับเพลามีได้ โทษมีแก่ทลวงพิน
 เท่าผิดพระสนม ถ้ามล้างพระสนมใส่ถุงเสี้ยอย่าให้เหนศก ถ้าเหนศกเป็นโทษผิดอายการ

๑ ผู้พระราชกุมารต้องพระราชอาช $\left. \begin{array}{l} \text{หนัก} \\ \text{เบา} \end{array} \right\}$ ส่งแก่ทลวงพินสนมหมื่นฟาดหมื่นโจิม ผู้สนมโทษถึงตาย
 แลให้มล้างไช้ ให้ใส่สนับเพลา ก่อนจึ่งมล้าง ผู้มล้างแลหาสนับเพลามีได้ โทษมีแก่ทลวงพิน
 เท่าผิดพระสนม ถ้ามล้างพระสนมใส่ถุงเสี้ยอย่าให้เหนศก ถ้าเหนศกเป็นโทษผิดอายการ

๑ ผู้พระราชกุมารต้องพระราชอาช $\left. \begin{array}{l} \text{หนัก} \\ \text{เบา} \end{array} \right\}$ ส่งแก่ทลวงพินสนมหมื่นฟาดหมื่นโจิม ผู้สนมโทษถึงตาย
 แลให้มล้างไช้ ให้ใส่สนับเพลา ก่อนจึ่งมล้าง ผู้มล้างแลหาสนับเพลามีได้ โทษมีแก่ทลวงพิน
 เท่าผิดพระสนม ถ้ามล้างพระสนมใส่ถุงเสี้ยอย่าให้เหนศก ถ้าเหนศกเป็นโทษผิดอายการ

๑ ผู้พระราชกุมารต้องพระราชอาช $\left. \begin{array}{l} \text{หนัก} \\ \text{เบา} \end{array} \right\}$ ส่งแก่ทลวงพินสนมหมื่นฟาดหมื่นโจิม ผู้สนมโทษถึงตาย
 แลให้มล้างไช้ ให้ใส่สนับเพลา ก่อนจึ่งมล้าง ผู้มล้างแลหาสนับเพลามีได้ โทษมีแก่ทลวงพิน
 เท่าผิดพระสนม ถ้ามล้างพระสนมใส่ถุงเสี้ยอย่าให้เหนศก ถ้าเหนศกเป็นโทษผิดอายการ

๑ ผู้พระราชกุมารต้องพระราชอาช $\left. \begin{array}{l} \text{หนัก} \\ \text{เบา} \end{array} \right\}$ ส่งแก่ทลวงพินสนมหมื่นฟาดหมื่นโจิม ผู้สนมโทษถึงตาย
 แลให้มล้างไช้ ให้ใส่สนับเพลา ก่อนจึ่งมล้าง ผู้มล้างแลหาสนับเพลามีได้ โทษมีแก่ทลวงพิน
 เท่าผิดพระสนม ถ้ามล้างพระสนมใส่ถุงเสี้ยอย่าให้เหนศก ถ้าเหนศกเป็นโทษผิดอายการ

ตำรวจในลงเรือหน้า แลเอากฎไปแก่เจ้าเมืองแลกรมการ ให้แต่งที่แต่งเรือนตามโทษ

หนัก }
เบา }

ไว้ณกลางเมืองเรือน ๓ ห้อง ฝากระดานตรึงเหล็ก ชุดชุมไม้ไต้ห้องเรือนทุก ๕ ศอกมีกะดาน
ปกบนล้นกุนแจตามกฎ สั่งให้ไว้บนกัตี่ลงชุมกัตี่ ตามโทษหนักโทษเบา ถ้าโทษถึงตายให้ลงชุม
เมื่อไปนั้นถ้ามีเรือ ผู้ใดเข้าไปผิดปหลาดอายุการนายแวง ทำวพญาหัวเมืองมนตรีมุขลูกขุน
แต่นา ๑๐๐๐๐ ถึงนา ๖๐๐ ผู้ใดส่งลูกเธอกัตี่ ให้ของสงของฝากกัตี่ อายุการนายแวง ได้
กุมเอาตัวเปนขบถตามโทษานุโทษ อนึ่งถ้าอยู่ในเมืองที่จำแลมีผู้ไปคบไปหาให้ของฝากของ
ถวายเป็นหัวคนโทษถึงตาย ถ้าแลโทษหนักถึงสิ้นชีวิตไร่ใช้ ให้ส่งแก่ทลวงพินหลังแลนายแวงหลัง
เอาไปมล้างในโคกพญา นายแวงนั่งทับตักขุนดาบขุนใหญ่ไปนั่งดู หมื่นทลวงพินกราบ ๓ คาบ
ตีด้วยทอนจันท์แล้วเอาลงชุม นายแวงทลวงพินผู้ใดเอาผ้าธงแลแหวนทองโทษถึงตาย เมื่อ
ตีนั้นเสื่อขลิบเบาะรอง การอายุัดในพระราชวังในท้องพระโรง คืองานสมพรราชอินทอชเชือก
दानเชือก ถวายบังคมเลี้ยงลูกขุน ถวายบังคมถือน้ำพระพิท สมเด็จพระอรรคมเหษีพระ
อรรคชายา พระแม่หย้วเมือง สมเด็จพระพุทธเจ้าพระราชกุมารพระราชนัดดา ถวาย
บังคมในหอพระ พระราชกุมารพระราชนัดดานั่งศาลา ราชบัณฑิตยพราหมณาจารย์ทั้งปวง
นั่งศาลาด้วยตามทำเนียม อนึ่งหลานหลวงอยู่นอกวัง ทำวนั่งเมืองซีเรือบดลาด กินพาน
หมากรองตะลุ่มกว่านั้นผิดอายุการ หลานหลวงกินเจียดมุขพานมุขกัตี่ได้ กว่านั้นผิดอายุการ
กชิงหุ้มผ้าแดงได้แต่หลานหลวงอยู่ในวังอยู่นอกวังกชิงหุ้มผ้าขาวแลว อนึ่งพระราชกุมารได้
เปนพระหน่อพระเจ้าอยู่หัวฝ่ายหน้า ถ้าจะพิททูลพระเจ้าอยู่หัวให้ทูลว่าสมเด็จพระหน่อเจ้า

แลเมื่อสมเด็จพระหน่อเจ้าเข้าเฝ้าในพระราชวัง ผู้จะมาด้วยนั้นถือ

พานหมาก }
เต้าน้ำ }
กะเพ }

คนหนึ่ง นอก

กว่าถือของให้มาแต่ ๔ คน อนึ่งเครื่องอุปโภคทั้งปวงพระเจ้าอยู่หัว ให้เรียกว่า

มาลา }
ภาษา }
พระขรรค }

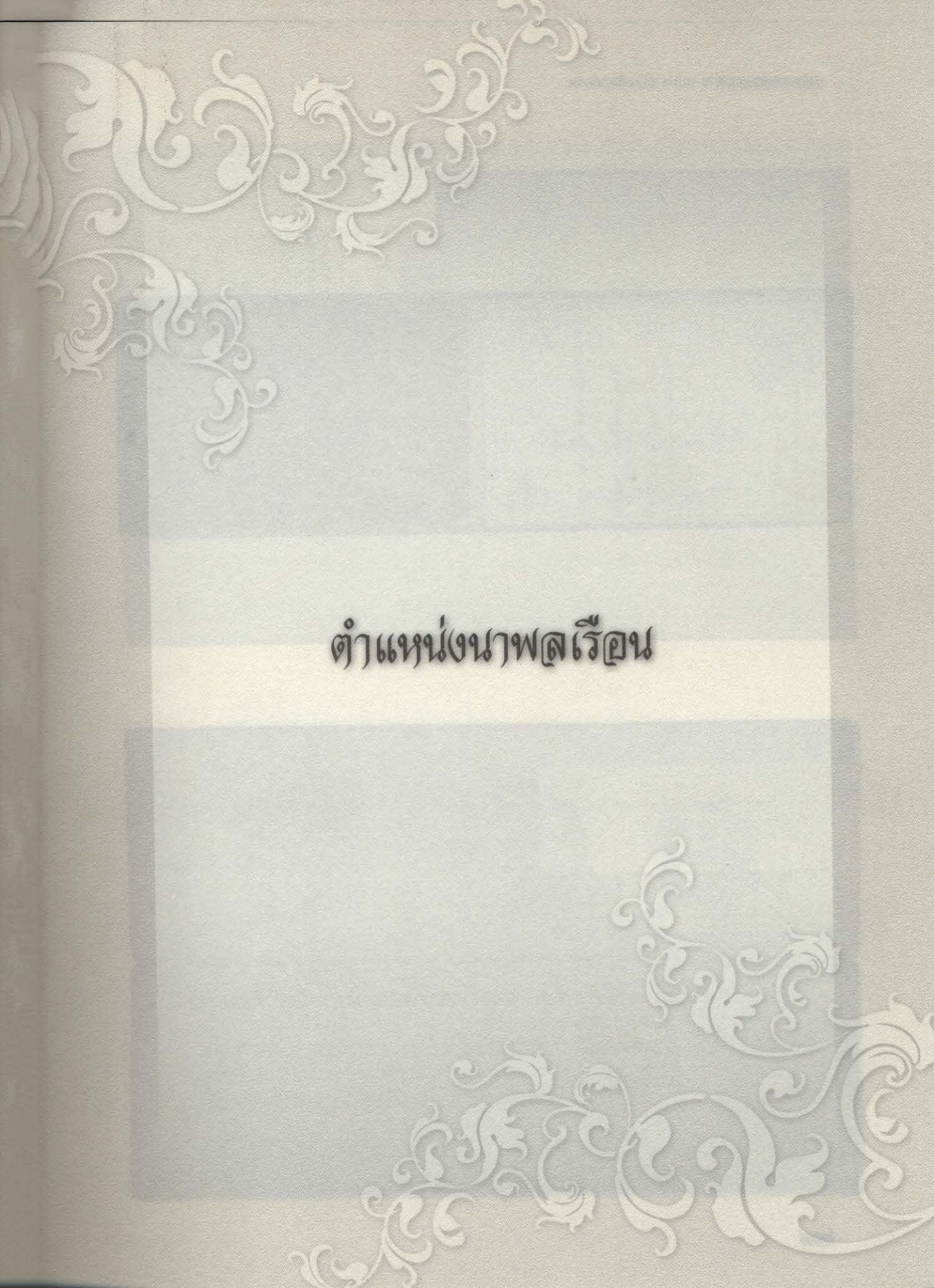
ธง พานหมากเสวยพานน้ำเสวย แป้งธงเครื่องธงข้างธี่นั่งม้าธี่นั่งเรือธี่นั่ง ราชยานอภิรุม
กันภิรุมบังสุรย์พชนีเจียมธี่นั่ง ฝ่ายเครื่องบริโภคให้เรียกว่าเข้าเสวยน้ำเสวยของเสวยเมียง
หมากเสวย อนึ่งจะรับพระบันทูลให้ว่าพระพุทเจ้าคะ ถ้าจะทูลให้ว่าพระพุทเจ้าขอกราบทูล
ถ้าจะเจรจาให้ว่าเจ้านั่งกะหม่อมตริส

สั่ง }
ใช้ }

ถ้าตั้งหลวงขุนหมื่นให้ตั้งแต่หลวงขุนหมื่นลงไป

ถึงพันทนาย อย่าให้ต้องชื่อหลวงขุนหมื่นพันทนายในพระราชวังหลวง ผู้เป็นที่หลวงจกินเจียด
ทรงมันได้แต่หลวงกลาโหมหลวงจำแสน นอกนั้นให้กินแต่เจียดมองहुเงิน อนึ่งพระเจ้าลูกเธอ
ทั้งปวง ถ้าผู้ใดจะพิททูลแต่พระเจ้าอยู่หัว ให้ทูลว่าพระเจ้าลูกเธอของคณั้น ๆ ตามชื่อ แลเมื่อ

พระเจ้าลูกเธอจมาเฝ้าในพระราชวังผู้มาด้วย ถือเจียดหมากคนหนึ่งเจียดน้ำคนหนึ่ง ผู้มา
นอกนั้นได้แต่สามคน ครั้นถึงพระราชวังแล้วให้ถุ่มเจียด ^{หมาก}_{น้ำ} } เสวยนั้นไว้วางให้เอาเตี๋ย
รองตะลุ่มรอง อึ่งเครื่องอุปโภคทั้งปวง ให้เรียกว่ามาลาธรงว่าผ้าธรงเจียดหมากเสวย
เจียดน้ำเสวยแบ่งธรง ช้างธิ่งม้าธิ่งเรือธิ่ง กันชิ่งคานหามยานุมาศกันภิรัม เครื่องบริโภคนั้น
ให้เรียกว่าเข้าเสวยน้ำเสวยของเสวยเมียงหมากเสวย ภัตต่อต้าประดับมุข ไบทาศาตี
เขียนลายทอง จะขานให้ขานว่าพระพุทธิเจ้าคะ ถ้าจะทูลให้ว่าข้าพระพุทธิเจ้าขอทูล ถ้าจะ
เจรจาให้ว่าพระองค์เจ้าตรัสสั่งตรัสใช้ ถ้าจะตั้งขุนตั้งหมื่น พันทนายในกรมพระเจ้าลูกเธอ นั้น
ให้ตั้งอย่าให้ต้องชื่อขุนหมื่นพันทนายในพระราชวังหลวง อึ่งข้างฝ่ายหลังนั้น พระเจ้าอยู่หัว
ให้เรียกตามขนบพระเจ้าลูกเธอ

The page features intricate, light-colored floral and scrollwork designs in the top-left and bottom-right corners. The background is a textured, light beige color with a central rectangular area in a slightly darker shade. The text is centered within this central area.

ตำแหน่งนาพลเรือน

สมุดปกหนังสือ

ชื่อหนังสือ
กฎหมายตราสามดวง

ผู้แต่ง
ราชบัณฑิตยสถาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑

ปีที่พิมพ์ ๒๕๒๒

จำนวนหน้า ๕๑๕ หน้า

เลขที่บันทึก ๘๔๓

เลขที่เข้าบัญชี ๒๔๐

เลขที่เข้าบัญชีกฎหมายตราสามดวง ๒๕๒๒

ชื่อเจ้าของหนังสือ
กรมศิลปากร

เลขที่บัญชี
กรมศิลปากร ๒๕๒๒

วันที่รับฝาก
พ.ศ. ๒๕๒๒ / เดือน / ๑-๒

สถานที่
กรุงเทพฯ

ชื่อผู้รับฝาก
นางสาว...

ชื่อผู้ฝาก
นางสาว...

ชื่อผู้รับฝาก
นางสาว...

สมุดปกหนังสือ

ชื่อหนังสือ
กฎหมายตราสามดวง

ผู้แต่ง
ราชบัณฑิตยสถาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑

ปีที่พิมพ์ ๒๕๒๒

จำนวนหน้า ๕๑๕ หน้า

เลขที่บันทึก ๘๔๓

เลขที่เข้าบัญชี ๒๔๐

เลขที่เข้าบัญชีกฎหมายตราสามดวง ๒๕๒๒

ชื่อเจ้าของหนังสือ
กรมศิลปากร

เลขที่บัญชี
กรมศิลปากร ๒๕๒๒

วันที่รับฝาก
พ.ศ. ๒๕๒๒ / เดือน / ๑-๒

สถานที่
กรุงเทพฯ

ชื่อผู้รับฝาก
นางสาว...

ชื่อผู้ฝาก
นางสาว...

ชื่อผู้รับฝาก
นางสาว...

1111
กฎหมายตราสามดวง

๑) วัน... คำรถคักกา... นทลลฟคคก้าพระพทริเท้าทมิ่นลวักอิภษษ
 ท้าพระพทริเท้า... ขนสารประวัติ
 นายเกียรติยศ... ทน... คัจจ
 นายโกศลภณ... ขอเคช:

๑๑๖๖๖๖
 ๑. ชื่อหนังสือ ๑๑๖๖๖๖
 ๒. นาม นาม นาม นาม นาม
 ๓. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๔. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๕. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๖. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๗. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๘. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๙. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖
 ๑๐. เลขที่ ๑๑๖๖๖๖

๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖

๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖

๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖

๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖

๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖
 ๑๑๖๖๖๖

หญิงหย่าชานหย่าให้ลูกดั่งกันพิศตามฉบับ พึ่งมีพระราชโองการมานพระบรมโอรส
สืบมาท้าวล้า ฉะนั้นพวกรากนั้นพระไทรยชียูกแปดหมื่นสี่พันพระบรมมาขึ้น
อันสมเด็จพระพุทธเจ้าทรงพระมหากรรมประสิทธิ์ขึ้นไว้ทรงพระองค์ให้เป็นหลัก
โลกยต์ดอนบวรพิศบริษษยแลขภวคบริษษยให้ประสูติที่ซึ่งทางคคะธิกมแลทก

ธิกม แลพระไทรยชียูกธรรมนั้นพื้นเพื่อหนีบิภคิกเพี้ยนไปเป็นอันมากยากที่จะ
เล่าเรียนเป็นอายุคนพระพุทธานุสลับไป ก็คือถาภาเนประชุมเชิญพระภคคะ
เทพปวงมิดมเกศพระสังฆราชแลพระบรมอุกมพระพุทธานุชาจารย์เป็นประธานเสด็จราช
บถพิศกยนั้นพญารามปรีทเป็นต้นให้ทักตักถายเถยท้าวพระไทรยชียูกดอบโลภยชวร

ภคคะธิกมให้ลูกดั่งกันตามพระพุทธานุญจิก พวไทรยชียูกจึงค่อยถูกถว้นม่งโลจันให้
เป็นทีเล่าเรียนมาเวยไต่แกกลบกรดับไปภายหลัง ก็เป็นพวการกรรมของทวากศ
อันประเลวีแล้วแลเสด็จธรรมาธิการนี้กระษัตริย์จะตามแผ่นดินนั้นอาไศรยซึ่งไปภณ
ฉวนนิกภพหมายพระไอยการอันกระษัตริย์แต่ก่อนมัญญติไว้ได้เป็นบันทักถาน พึ่งพิ

ภกษากถดินเนื่องตามภชวรท่งปไฟโดยยติกรรม แลพระราชกำหนดบทพระไอย
การนั้นก็พื้นเพื่อหนีบิภคิกหักท่งกันไปเป็นอันมาก ทั่วกันอันโลกหล่งหกรวม
ดตชแก่ชปมิได้ กักแปลงแก่งตามชอบไฟพิภกษ ทให้เสชยติกรรม
ดาร์บแผ่นดินไปก็มิชัง จึงทมพระกรรมไปรคเกด้า ๑ จักทำทูลของ ๑

ศาลกษณ	ขุนสุนทรโวหาร	ขุนสุนทรโวหาร	} ๓ ๑๑ คน
	ขุนสารประเสริฐ	ขุนสารประเสริฐ	
	ขุนวิเชียรอักษร	ขุนวิเชียรอักษร	
ภักษิตติปัญโญ	ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรศรี พระภักษิตติ กลมอภัย	} ๓ ๑๑ คน
ภานันท์ภักษ		พระมทวิการณ ขุนศิริโวหาร นายพิมพ์ นายก่อเนนเทียน	

ทั้งพระราชกำหนดกฎหมายโดยท้าวอนมีอยู่ในหอหลวง ทั้งแต่พระบรมมหาราชวังไปให้ลูก
 ถิ่นตามหาเพิ่มเติมเพื่อท้าวอนมีให้เด็กเพิ่มขึ้นจกกันได้จักเป็นหมากเป็นเหล่าเจ้าให้ แล้วพระ
 อุตสาหกรมวังระกักแปลงซิมทอนีปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ กัวยพระไทยจะพระ
 มทการรณภักษให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อนระดำมแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นพระแก้ว

ให้ศาลกษณรูปเดิมมีกลาณบับไว้หลังเครื่องบับหนึ่งไว้หอหลวงบับหนึ่งไว้
 ศาลหลวงดำรงลูกาณบับหนึ่ง บิดกก ^{พระราชสิทธิ์} _{บับแก้ว} ทุกเดิมเป็นสำคัญถ้าพระ ^{เกษม} _{โกรศรี} ^{เชิญ}
 พระสมุทพระราชกำหนดกฎหมายโดยท้าวอนมีพิภากษากิจกิจใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น
 บิดกก ^{พระราชสิทธิ์} _{บับแก้ว} สมกณนี้อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอนชากติเสียบ

๑ ความคึก ๑๒๑๘ สุนทรโวหารระกาดบักษยทักมีกฤษณิชาติกยการพระบาท
 สมเภาพระบรมโกรโลกนยกคิดลผู้เป็นเท่าเกล้าภาณนทลกลชานจักรอริ
 โสคมบรมบพิตรพระพุทธิเท้ายหัวลนิกยณพระวิมังเบญจรกันมหาปภัสทไทยบรรพ
 ๑๒๑๘
 ๑๒๑๘
 ๑๒๑๘

ลทิวกันน้ำแก่เครื่องวิเศษ ๓๑๐๐ ทำแม่พระดมซึ่งยกพระราชนิเวศน์ให้เป็นภรรยา
 ผู้มีตำแหน่งวิเศษตามชอบได้กระษัตริย์ตามนามชื่อแม่นาง ^{ทำ} _{ไทย} ให้เอาขันนาคคอกสีเงิน
 นึกพอวิเศษ ^{ลมกัก} _๑ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐
 นกคอกพระไชย ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐
 ๑๐๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐

บึงทกดัง ^{ลม} _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑

แลแดงแก่แม่ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑ ^๑ _๑

๑๐๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐ ^๑ _๑ ๓๑๐๐

๑. แด ^{ศิลา} ^{นางนม} ราชบุตรราชธิดา เก ๒๐๐ สกใช้ทั้งกรม เก ๑๐๐

๒. ทนึ่งทำทั้งกรมเรือนนอก เก ๕๐ ทนึ่งไพร่ภาพ เก ๑๕๐

๓. สนมเดวี ^{พระเจ้าลูกเธอ} ^{พระเจ้าหลานเธอ} | คกกิติเก ^{เจ้ากรม} ๔๐๐ ^{ปลัดกรม} ๖๐๐

๔. พระเจ้า ^{ลูกเธอ} ^{หลานเธอ} | คกกิติ - เก ^{เจ้ากรม} ๖๐๐ ^{ปลัดกรม} ๕๐๐

๑. รุนทั้งกรม เก ๕๐๐ หมื่นทั้งกรม เก ๓๐๐ นายถนนมหาดเล็กจวเจ้า

ทั้งกรม เก ๒๐๐ ปลัดจว ^{มหาดเล็ก} ^{จวเจ้า} | ทั้งกรม เก ๑๕๐ มหาดเล็ก

จวเจ้าเสนาทั้งกรม เก ๑๐๐

๒. ^{หมื่นสวระเพชรภักดี} ^{หมื่นศรีเสาวภ} | ^{พันเชือก} ^{นาคละ} ๑๐๐๐

๑. ^{หมื่นไวยารม} ^{หมื่นเสมอใจราช} | ^{ปลายเชือก} ^{นาคละ} ๑๐๐๐

นายคกกิติ | เก ๕๐๐ นายสิท | เก ๕๐๐ นายท่าเวศ | เก ๖๐๐

นายพุทธ | เก ๕๐๐ นายเดช | เก ๖๐๐ นายทวย | เก ๖๐๐

นายทวย | เก ๖๐๐ นายทัญช | เก ๖๐๐

นายทัญช | เก ๖๐๐ นายสิน | เก ๕๐๐ นายเสนท | เก ๕๐๐

นายสิน | เก ๕๐๐ นายอิทร | เก ๕๐๐ นายเสนาท | เก ๕๐๐

นายเสนาท | เก ๕๐๐ นายสุทรินท | เก ๕๐๐

นายไชยจัน นายชววิไชย

นายพลพน นายพลภักย์ | เก ๕๐๐ มหาดเล็กเสนา เก ๒๐๐

๑. เจ้าพญามหาอุปราชภักดีกรมของคกกิตินครรัตนนครไชยเมษยวิชัยภักดี

เสนาอุปราชภักดีคกกิติ เก ๑๐๐๐๐

๑. เจ้าพญาท้าวศรีสงครามมหาราชเสนาบดีกรมมหาดเล็ก

ถือคักกี ๓ ๑..... เอกอภยสิทธิ์ ทภพระภยสิทธิ์ภากว		
✓ ฐนภยนิกลณิตยภักทีปลัดทูลฉลองถือคักกี	๓	๑๐๐๐
หมื่นศรีเสนาเทพปลัดทูลฉลองถือคักกี	๓	๕๐๐
✓ ฐนภยนิจอักษเรณียวรทภยถือคักกี	๓	๖๐๐
✓ ฐนภยทนิจโรภยปลัดถือพระธรรมนน	๓	๕๐๐
✓ ฐนธยาภักวภยปลัดทูลฉลอง	๓	๕๐๐
✓ ฐนบริบรรภยปลัดทูลฉลอง	๓	๕๐๐
✓ ฐนเทพธยาภักวปลัดทูลฉลอง	๓	๕๐๐
หมื่นแก้วใจแก้ว	} หัวหมื่นทูลฉลอง ๕ คน ถือคักกี ๕๐๐	
หมื่นแก้วใจท้าว		
หมื่นพหลภย		
หมื่นย้ายพหลภย		

พันภณภย	} ๓๕๐๐ หัวพัน	๓๕๐๐ หัวพัน
พันจันทภย		
พันภณภย		
พันพทอภย		
✓ ฐนภยธนาภยสุขาภยชัยภยกรมมทาทไท		ถือคักกี ๕๐๐
หัวขักรนตอไกรธาค	} ๕๐๐๐ คนเอกคณะ	
หัวขักรนตอเมืองมิ่ง		
หัวขักรนตอเมือง		
หัวขักรนตอ		
๐ ทลวงมหาอำมาตยาธิบดีพิริยะภยกรมมทาทไทเทียบเทียบ		๓๐๐๐
ทลวงภยเสนาปลัดทูลฉลอง	๓	๕๐๐
หมื่นศรีเสนาปลัดทูลฉลอง	๓	๕๐๐
หมื่นทับนครธว	} ๓๕๐๐	
หมื่นจันทภย		
หมื่นทูลฉลอง		
หมื่นทูลฉลอง		

พันระดมประทานเงินทั้ง
 พันลูกกลกรณเขต
 พันพิศณุภณเขต
 พันวิมลภณเขต

หัวพันมหาดไทยนอกเขต ๒๐๐

* หลวงท่าเสนาบดีศรีวิชัยเจ้ากรมมหาดไทยฝ่ายลาว ๒๕๐

๑. รุนเสนาบดีปลัดขวา ๑๐๐ รุนกระเชนทกรมมหาดปลัดซ้าย ๑๐๐ หมื่นจันทกรมมหาด ๕๐

* หลวงวรฤทธิเทพเจ้ากรมมหาดไทยตำรวจเขต ๑๐๐

รุนพิศณุเสนาบดีปลัดขวา ถึงศกทิน ๒๐๐

รุนเพชรอินทกรมปลัดซ้าย ถึงศกทิน ๒๐๐

* หลวงเพชรฤทธิเทพเจ้ากรมมหาดไทยตำรวจเขต ๑๐๐

รุนมหาพิไชยปลัดขวา ถึงศกทิน ๒๐๐

รุนแสงสุทธานปลัดซ้าย ถึงศกทิน ๒๐๐

* หลวงเสนาบดีภักดี ๕๐๐ หลวงอนุชิตพิทักษ์ ๕๐๐ หลวงอนุรักษย์เบศร ๕๐๐

เกนเมืองสี่

เมืองนนทบุรี
 เมืองสุโขทัย
 เมืองยลนคร
 เมืองเทพราช

๑. เกดล ๕๐๐

* หมื่นท่าเสนาบดีฝ่ายลาว ๒๐๐ หมื่นอินทกรมมหาด ๒๐๐

* วัน ๒๕๗ คำขีระกานักปลัดกรมมหาด ท้ายพระศรีมหาโพธิ์กับราชโองการ

ไล่เกล้า ๑ ลังว่า คนเวรเสนาบดีในกรมมหาดไทยพระราชทานชื่อไว้

เป็นคนในนี้

พันรบเมืองท่า ๑ พันท้าวไกรภัก ๑ เกดล ๒๐๐

นายสิบเวรรว ๑ นายยวกเทียบลม

นายซ้ายใจก ๑ นายจิตรใจก

๑. เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ
 เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ
 เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ
 เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ
 เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ ๑ เกษมยงนพทาศ

๕๐ คน
 เกษล ๑๕๐
 ๑
 ๑

๑. รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน ๕๐๐ พนักงานทมิฬ
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๓๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน
 ทมิฬ ๑๐๐
 พนักงานทมิฬ
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๑๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๕๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๓๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๕๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๓๐๐

พนักงานทมิฬ

พนักงานทมิฬ

๑. รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๒๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๑๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๕๐

พนักงานทมิฬ

๑. รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๕๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๒๐๐
 รุ่งสุวรรณพิภพกรรมทางน เกษล ๑๐๐

อินทรีเสลา	บาท	๘๐
แดงเสลา	บาท	๕๐
ทำฮาก	บาท	

๑ พญาขอมราชอินทรีขบศึกวิไชยบุรีทั่วโลกการท่นพระภุมการพระนครพุดยที่อะไทย
 พิริยบการมการไ้การวิสิงห์ ^{มีอรากือพระจรรก} ^{มีอหัยลือพวงกลไ้} ถึงศกคินา ๑๐๐๐

ขุนเพชรขบปลัดทูลนลนนา	๑๐๐๐	ขุนท่าเมืองเมืงศาลนา	๘๐๐
ขุนพิคคิ ^{หัย} ปลัดทรวรูกกนา	๘๐๐		
ขุนลาววักลารับทรวรูกก ^{หัย} นา	๕๐๐		
ทรวรูกกได้ทรวรูกก ^{หัย} นา	๒๐๐		
ขุนเพชรคำภูขปลัด	๑๐๐๐		

๑ หลงอินทราชขบศึกวิไชยบุรีเมืองเจ้ากรมกองกระเวนนา นา ๑๐๐๐

ในกรม	ขุนอิสาขบุรี	นา ๕๐๐	} ขุนคนนา ๕๐๐
	ทมิณอิสาขบุรี	นา ๓๐๐	
	ขุนอิทาการ	นา ๕๐๐	
	ทมิณอิทาการ	นา ๓๐๐	
นอกกรม	ขุนท่าเพบุรี	นา ๕๐๐	} ทมิณคนนา ๓๐๐
	ทมิณท่าเพบุรี	นา ๓๐๐	
	ขุนละกอรภักคิ	นา ๕๐๐	
	ทมิณละกอรภักคิ	นา ๓๐๐	

๑ ขุนทมิณ
กองกระเวน

๑	รูปเทพีผู้เฝ้ากรมกษัตริย์	๓	๑๐๐๐	
		๓	๕๐๐	} ๕ คน
	ที่ดินที่ผู้เฝ้า	๓	๓๐๐	
ในกรม	รูปกระแวนรักษา	๓	๕๐๐	
	ที่ดินกระแวนรักษา	๓	๓๐๐	
๑	กษัตริย์			รูปคนเฝ้า ๕๐๐
				ที่ดินคนเฝ้า ๓๐๐
		๓	๕๐๐	} ๕ คน
นอกกรม	รูปไชยบริบาล	๓	๓๐๐	
	ที่ดินไชยบริบาล	๓	๕๐๐	
	รูปเฝ้าผู้เฝ้า	๓	๓๐๐	

๑	หัวเรือ	๓	๕๐๐	
	ที่ดินหัวเรือ	๓	๕๐๐	
	ที่ดินปลาน้ำ	๓	๓๐๐	
	ที่ดินกษัตริย์	๓	๓๐๐	
๑	นายทนาย	๓	๕๐๐	
	พินทนาย	๓	๑๐๐	
	หัวขี้	๓	๕๐	
๑	ที่ดินนา	๑๐๐		พินนา ๑๐๐
	หัวขี้ ๕๐			ประแสงเงินเดิมยรทก ๑๐๐
	รูปเทพีผู้เฝ้ากรมกษัตริย์	๓	๑๐๐๐	
	รูปทนาย	๓	๕๐๐	} ๕ คน
	รูปโลกบาล	๓	๕๐๐	
	รูปนระบาล	๓	๕๐๐	
	รูปนระนิบาล	๓	๕๐๐	
				ทำมณีออกนาคน ๓๐๐

๑ ออกญาพลเทพราชเสนาบดีศรีไชยเนพรัตนกระเสศกริชที่อภัยพิริยภกรมภาท			
ได้ไว้ทก	ทรงตั้งศกทินา	๑ ๐ ๐ ๐ ๐	๖๖
ทลวงประธาพิภษปลัดทูลฉลอง		๓	๑ ๐ ๐ ๐
นทพโฆรณกันทานนากตวงตั้งอศกทิน		๓	๖ ๐ ๐
ขุนวิถโฆรณขันแวงหะคกหลังวิฎกให้ท้าย		๓	๕ ๐ ๐
นภกรณตำทวเขียนเขียน		๓	๖ ๐ ๐
ขุนโฆรณทการจะระนิภษทการปลัดคณังคต		๓	๘ ๐ ๐
ทมิณพิภษ		๓	๕ ๐ ๐
ทมิณเทพภษ		๓	๕ ๐ ๐

ทลวงทระเนบตีศรีพทคุระเนคร	๓	๘ ๐ ๐
ทมิณพิภษ		
ทมิณอกระเนคร	๓	๕ ๐ ๐
ทมิณรททิพ	๓	๕ ๐ ๐
ทมิณรทเทพ	๓	๕ ๐ ๐
ขุนนถนถลนุชานุชีย	๓	๖ ๐ ๐
ขุนธำเรอริคคหลังวิฎก	๓	๘ ๐ ๐
ขุนโคกรวิณพิทริ		
ขุนภษประภาคร		
ทมิณเทพพิทก	๓	๕ ๐ ๐
ทมิณสวตทิจิไต	๓	๕ ๐ ๐
ทมิณเทพภษเสมิยคร	๓	๖ ๐ ๐

ที่ดินยารทำ...	บาท	๕๐๐
ที่ดินที่พิททาสี...	บาท	๑๕๐๐
ขุนเทพโภษฆาญ...	บาท	๖๐๐
ขุนระเทศ...	บาท	๖๐๐
ขุนวิสุทโภษ...	บาท	๖๐๐
ที่ดินโภษ...	บาท	๕๐๐
ที่ดินศรี...	บาท	๕๐๐
ขุน...	บาท	๖๐๐
ที่ดิน...	บาท	๕๐๐
ที่ดิน...	บาท	๕๐๐

ที่ดิน...	บาท	๕๐๐
ที่ดิน...	บาท	๖๐๐
ที่ดิน...	บาท	๓๐๐
ที่ดิน...	บาท	๖๐๐
ที่ดิน...	บาท	๖๐๐
๑ ออก...		
กรม...		๑๐๐๐
พระ...	บาท	๑๐๐๐
ขุน...	บาท	๕๐๐
ขุน...	บาท	๕๐๐
ขุน...	บาท	๕๐๐

เงินเทพราชสมุหระชากร	๓	๖๐๐
เงินอถาวรวิพยกรสมุหราชวิชัย	๓	๖๐๐
เงินทิพโกษา	๓	๖๐๐
เงินทอหระโตเศกเบียดทก	๓	๖๐๐
เงินทมิฬที่นารณการธากร	๔ คนภาค	๓๐๐
เงินทมิฬเงินแถมเทพราช	๑๓ คนภาค	๓๐๐
เงินลมขลุ่ยกติกอง ชนะสกรณทมิฬ	๕ คนภาค	๖๐๐
เงินแก้วตยททะเลยโกษา	๓	๖๐๐
เงินอักษรสเมียรภฏ	๓	๖๐๐

พระธากษมนทวิ	๓	๑๕๐๐
เงินทมิฬในปลัดโทก	๓	๖๐๐
เงินทมิฬมนทวิที่ทกโตกแรกประเทศองกฤษ	๓	๖๐๐
เงินพนินาทที่	๓๓ ๕ คน ภาค	๓๐๐
ทมิฬกกรมภษ		
ทมิฬลาภทที่		
ทมิฬคเวรทที่		

หมื่นทิพาท	สามองกฤษ ๒ คน	นาคด	๓๐๐
หมื่นเทพาท			
หลวงเทพเทษจำทักโทภาพทหมณเฑษ		น	๕๐๐
หมื่นสาเทก	สาม ๒ คน	นาคด	๓๐๐
หมื่นสาทัก			
๐ หลวงเซตทิกราชเศรษฐี	เทักวมถึงศกศึกษา		๑๕๐๐
หลวงเทพภักดีเทักโทภาวณนค		น	๖๐๐

ขุนทองดี	เงินสามนอยห้าเพอ	น	๖๐๐
ขุนทองสมท			
ขุนรภาทีสามฝงเศศ		น	๓๐๐
ขุนทวารดี	สามกระบี่คน	น	๓๐๐
ขุนรชสมท			
ขุนฤทศากรสามแปดนอยสามเทกชกน		น	๕๐๐
นอยเรือชก ๔ วาขึ้นไป		น ๕๐๐	นอยเรือชกกรว ๓ วาเศศน ๖๐๐
ขุนทรเศฝงองกฤษสามเทกใหญ่			
ขุนขี้	นอยสามเทก	น	๕๐๐
ขุนขี้			

กันหน	ถูกทง	สำเนาใหญ่	๕๐๐
แก้คำ	ตามุขใหญ่	น้อย	๕๐๐
ขึ้น	ซ่อมแปลงสำเนา	แจก	๕๐
โทก	ท	เคยทำ	
รับแจก	ท	ตามุขกลาง	
ตาม	กระโหลกกลาง		๕๐
ขก	ไซคนพบนัน		
โลกร	โตการพบนันทุก		
ตาท	พิไม่สำเนา		

โดยวก	ยุทธพร		
คำเดียว	ปากสายเดียว		
สำเนา	กับเสาห้อย		
	กับเสาหน้า	๓	๓๐
ชระ			
เท่า	ทสมอ		
ผู้	ทชก		
อีก	คค		
รับ	ทากสำเนา	๕	๕๐
เขียน	ทำกับเจ้า		
จีน	๑๘ คนทนาย		
เคย	๗ คนได้รวมทนาย		

๑ พระศรีพิพาทกระโษ	นา	๓๐๐
หลวงรัตนโกษ	นา	๕๐๐
ขุนพิบูลสมบัติ	นา	๖๐๐
ขุนสวัสดิโกษ	นา	๖๐๐
หมื่นถนอมสมบัติ	นา	๓๐๐

หมื่นทอมรัตน	นา	๓๐๐	
ขุนคลัง ขุนศรีวิชัย	เจ้ากรมคลังเจ้าท้าวถ้อยคัก	นา	๖๐๐
หมื่นพิทักษ์กรมปลัดกรม	นา	๕๐๐	
ขุนวิบูลสมบัติเจ้ากรมคลังวังไซ	นา	๖๐๐	

หมื่นพิบูลสมบัติ	ปลัดกรมเมตต	๕๐๐
หมื่นไชยแก้ว		
๑ ออกผูกขาดภาษีศรัทธาวิชัยพงษ์ชกกับดินทอเทไชโยมะไทยสุวิชัยกับศรีรัตน		
มดเทียบชลาอัครมหาเสนาธิบดีอภัยพิริบภกรมบาท	นา	๑๐๐๐
หลวงชำนาญวิชัย	นา	๑๐๐๐
หลวงรักษมณฑลเขียว	นา	๑๐๐๐

ระหมื่นนพวิชัย	นา	๕๐๐
ระหมื่นนพวิชัย	นา	๕๐๐
นายประจักษ์มณฑลเขียว	ปลัดกรมเมตต	๖๐๐
นายเสถียรวิชัย		
นายจันมณฑลเขียว		
นายศรีวิชัยวิชัย		

นายยี่สาร		
นายทำเนียบภักดี		
นายพิบวรวิชาติ		
นายพิมณวิวิธ		
นายรัตนวรม		
นายจำเนงภักดี		
นายทำเนียบวิชาติ	๑๒ คนภาค	๕๐๐
นายทำเนียบมณฑลเขียว		
นายสวัสดิภักดี		
นายสุวรรณภักดี		
	ประแสงอันทองจาก	๕๐๐
	ประแสงเกยกาศพิชัย	

ขุนยศเสถียรราชสมุหราชกิจ	๓	๖๐๐
ขุนศรีราชบุรุษทาลมรุกข์	๑	
ขุนอินธราวุธ	๑	
ขุนพรมสถานภวชาลวิ	๑	
ขุนเทพสุภาเทพวิ	๑	
ขุนอักษรเสถียรภัก	๓	๖๐๐
๑ หลวงรัตนภักเจ้ากรม	๓	๑๐๐๐
๑ หลวงพระบันทม		
๑ ขุนอนุรักษ	๑	
๑ ขุนศรีราชาศิ	๑	
๑ ปลัดกรม	๑	
๑ คนภาค	๑	๖๐๐
หมื่นไกรวมทวัก	๓	๕๐๐
กำนันที่พระบันทม	๓	๖๐๐
๑ หลวงพิพิทมณฑเขียวเจ้ากรม	๓	๕๐๐
๑ ขุนพิภวารมณฑเขียวปลัดกรม	๓	๓๐๐
หมื่นไกรวม	๓	๖๐๐

๑ ออกพระราชทานพระเพลิงที่ศิริรัตนมณเฑียรบาลมณฑล นก ๓๐๐

๑ ออกพระนันทเสนเสนาบดีศิริรัตนมณเฑียรบาลมณฑล นก ๓๐๐

ขุนพิลาภ
ขุนตกลมณเฑียร } ปลัดมณฑลนอกนคค ๖๐๐

หมื่นสกลพิมาณ
หมื่นภักดีบรรพช
ศรีนันทพรภักช } นคค ๕๐๐

ขุนรัตนพิมาว } ทาบทอ
 } ทาบทง } นก ๖๐๐

ขุนท้าวพงษ์
ขุนศรีวิมล } ทวารท้าวท้าวท้าวในพระราชวังนค ๖๐๐

หมื่นพิลาภทิก นก ๕๐๐

พันพิลาภ
พันท้าวพรภักช } นคค ๖๐๐

๑ ขุนภานุพิมาวเจ้ากรมพระธวัชราชทัญจน นก ๑๐๐๐

พันสิน
พันทอง } กรมเครื่องแพเครื่อง นก ๓๐๐

ขุนศรีสุนทรพลาทักสง นก ๖๐๐

หมื่นสุคนธ์พระนันทงานพระสุคนธ์ นก ๕๐๐

ที่ดินเทพี	ทวเสื่อ	นา	๕๐๐
ที่ดินทากกก			
ที่ดินจักรพท	ทวมัน	นา	๕๐๐
ที่ดินทวมกค			
ที่ดินราชพิพิธราชปะ	นกค		๕๐๐
ที่ดินยศโสยาคบทวพรม			

	๐	ทลวมทวมกคเพียรเจ้ากรม	นา	๑๐๐๐
		บุริเคศบลังกรม	นา	๕๐๐
๐ กรมแสง สรรพ พลับพลาไช		ที่ดินราชประสาท	ทวพระพลับพลาไชนคค	๕๐๐
		ที่ดินราชประทว		
		ที่ดินพิณนวมกค		
		ที่ดินนนทกฤ		

ขุนแสงสารสาท		ทวพระแสงสรรพ	คนนคค	๕๐๐
ขุนแสงบุญทว				
ขุนแสงสาละยท				
ขุนแสงศรีสาร				
ขุนยทยทก				
ขุนครนคคคคค				

ที่ดินบันโศค		นคค	๕๐๐
ที่ดินสิทวิท			
ที่ดินทวรายท			
ขุนพททพอน		ททอนนคค	๕๐๐
ขุนบรรโกลโย			

รวมพ.	ที่พระเทพบิดร	บาท	๖๐๐
รวมผล			
รวมเงินยวณการ	) สาคค่าหลวง	บาท	๖๐๐
รวมทานธาวกานต์			
รวมเงินอู่กันกระแทกกรมทงเจ้าชุกร		บาท	๑๖๐๐
รวมเทพธาดาปลัดกรม		บาท	๖๐๐
หมื่นโฆษาธิบดีพนักงานท้ายเจ้า		บาท	๕๐๐
พันทิศาพิท	) กษมื่น	บาท	๖๐๐
พันรักษาทวิ			
การรวม	๖๒ คน	บาท	๑๐๐
การรวม	๕๑ คน	บาท	๑๐๐

พระภานุชิกเจ้ากรมสวนหลวงจีนกรม		บาท	๖๐๐
หมื่นทิพผล	) บาท		๖๐๐
หมื่นทิพทชาน			
พระรรมเสนาเจ้ากรม		บาท	๓๐๐๐
หมื่นทิพผล	) ปลัด	๖๒ คน	บาท
หมื่นทิพผล			
นายทวีกับเจ้าพระ		บาท	๕๐

๑ ออกญาพระเสวกผู้เฒ่าในทวารวดีศรีอยุธยาพระวิชัยภานุอัครกนิษฐ
 ๑๐๐๐๐
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓

๑ หลวงธรรมรักษาเจ้ากรม ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓
 ๑ รามรวมเงินในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ✓

๑ ออกพระศรีวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระศรีวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ ปลัดท้าวศรีวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระศรีวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระศรีวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระศรีวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐

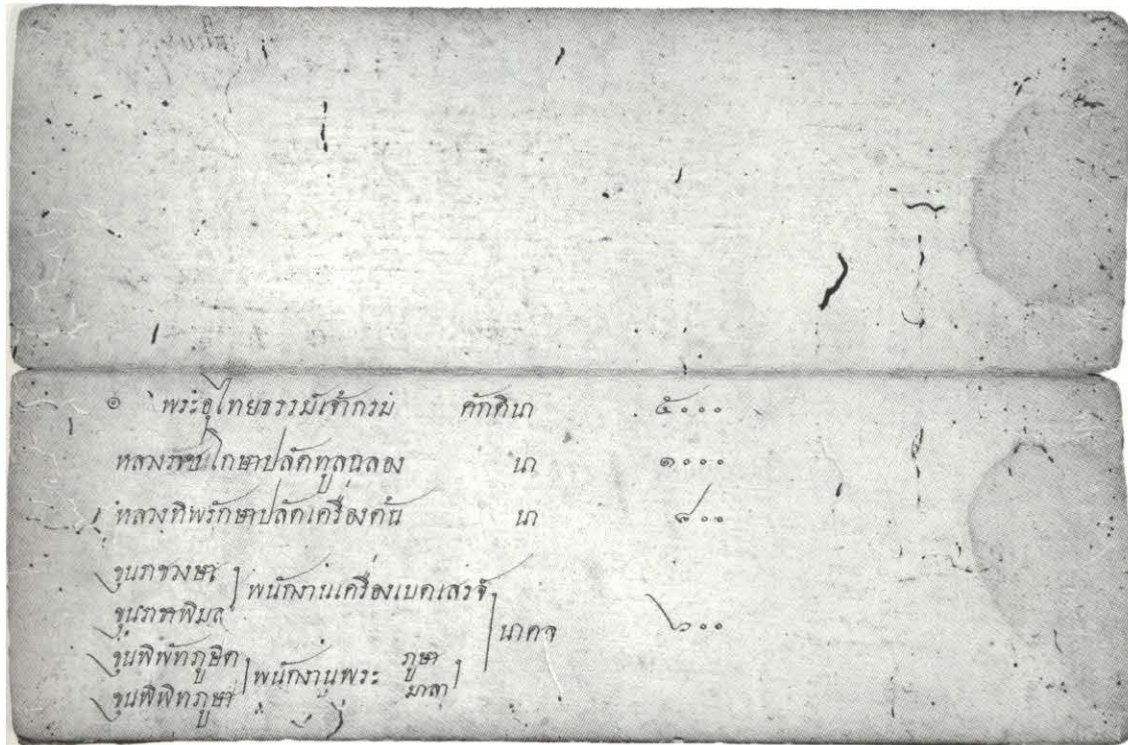
๑ ออกญาพระวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ ออกญาพระวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐
 ๑ หลวงพระวิชัยในทวารวดีศรีอยุธยา ๓๐๐ ๑๐๐๐

ขุนจ่ามหาดไทย	ขุนพิลาหารคักกิดา	๑	๕	๕๐๐
ขุนภททกรชัย	ขุนธาสาราม	๑	๑	๕๐๐
ขุนเสนาทวาร	นายเจวท้านัน		๕๐๐	๕๐๐
หมื่นนวกพิเนศ	หมื่นธารณฤทธิ	๑	๑	๕๐๐
หมื่นทัญญอ	หมื่นศรีวรศักดิ์	๑	๑	๕๐๐
	หมื่นไกรษรยุทธ	๑	๑	๕๐๐
	คนนายเจวท้านัน			๓๐๐
ท้านันพระแสงขึ้น	๑๒ คน	๑๒	๕๐๐	๕๐๐
ขุนทมิฬ	๑	๑	๕๐๐	๕๐๐
พันทนายแสงขึ้น	๑๕ คน	๑๕	๕๐๐	๕๐๐
นายโพ	๕ คน	๕	๕๐๐	๕๐๐
ขุนธาวรทกมชานุไชย			๓๐๐	๓๐๐

หมื่นนวกคิประเนศ		๑	๕๐๐
๑ หลวงวิเศษพรหม		๑	๕๐๐
ขุนทองขึ้นในกรม	๓	๓	๓๐๐
หมื่นทองในกรม	๕ คน	๕	๕๐๐
ท้าวชัยในกรมทองขึ้น	๕๐ คน	๕๐	๕๐๐
ท้าว	๑	๑	๕๐๐

กลบ

หมื่นทิพสมบัติ			
หมื่นภรตสมบัติ	๓๐๐	๐	๐
หมื่นทานทิพบุษยาภิบาล	๓๐๐	๐	๐
ประเวศภรตภักดี	๓๐๐	๐	๐
๐ รุขวรรณภาษา ขุนประเทศ	หมื่นนายโพธิ์เด	๓๐๐	๐
	พนักงานตอกครีเครื่องกัน	๓๐๐	๐
หมื่นวรรณภักดี	พนักงานย้อมครีเครื่องกัน	๓๐๐	๐

๐ หมื่นวิจิตรดำรง	พนักงานพระสงฆ์	๓๐๐	๐
๐ หมื่นสถกนบปลัดเจ้ากรม	พนักงานพระสงฆ์กรมราชเลขา	๓๐๐	๐
หมื่นบุญ	รองพนักงานพระสงฆ์	๓๐๐	๐
หมื่นบุญ	พนักงานกลั่นน้ำมัน	๓๐๐	๐
๐ หมื่นท้าวทอง	พนักงานเจ้ากรม	๓๐๐	๐
หมื่นไชยาพอน	พนักงาน	๓๐๐	๐

หมื่นนิกรพิทักษ์			หมื่นรัตนโกสินทร์ ๓๐๐
หมื่นภูษาดำรง			๐
หมื่นโกษาพิทักษ์			๐
หมื่นฉลิพิทักษ์	๓๐๐	๐	๐
หมื่นสาวิตรีพิทักษ์	๓๐๐	๐	๐
หมื่นรัตนพิทักษ์	๓๐๐	๐	๐

น้อยกระษัตริย์			
น้อยกระษัตริย์	๓๐๐	๐	๐
น้อยกระษัตริย์	๓๐๐	๐	๐
๐ รุขวรรณภาษา	เจ้ากรมแสงต้น	๓๐๐	๐
๐ รุขวรรณภาษา	พนักงาน	๓๐๐	๐

ที่ดินพิศกกม	ปลัดกรมแสงคัน	๗๑	๓๐๐
ที่ดินท่งเทพ			
ที่ดินท่งในกรม	พนักงานพระแสงคัน	๓	๒๐๐
นายพนักงานพระแสงคัน		๓๓๓	๒๐๐
สวนในกรมพระแสงคัน		๓๓๓	๕๐๐
ออกพระอินทภักดีพิพิททวรัชชาสมุหะพระสนมซ้าย			
ขุนราชเข้าเวอศปลัดกรม		๓	๔๐๐
ทนายคุมโจธา			
ที่ดินพิศกกม		๓๓๓	๒๐๐
นายบุญภักดี			
นายอินทภักดี		๓๓๓	๕๐๐
ที่ดินปลัดกรมแสงคัน		๓	๒๐๐

๑	ออกพระอินทภักดีพิพิททวรัชชาสมุหะพระสนมขวา	๓	๓๐๐๐
	ขุนรักษาเนกปลัดกรม	๓	๔๐๐
	ที่ดินเคมสงกรม		
	ที่ดินตามใต้ไทย	๓๓๓	๕๐๐
	นายสวัสดิภักดี		
	นายอินทภักดี	๓๓๓	๕๐๐
	ที่ดินพระเนนสนมซ้าย	๓	๒๐๐
๑	พระเนนวิโรจวิบูลย์กรมทวารวรมหาเศวตฉัตร	๓	๓๐๐๐
๑	ภคณอินทมนต์มหาเศวตฉัตร	๓	๑๖๐๐
	ขุนพิบูลย์สมนบดีเศวตฉัตร		
	ขุนไชยภักดีเศวตฉัตร		
	ขุนศรีอินทวิบูลย์เศวตฉัตร	๔ คน	๓
	ขุนโกลนอินทวิบูลย์เศวตฉัตร		

พระศรีวิกรมเจ้าไชย	พระศรีธรรมบาลเจ้าไชย	เอก	๑๖๐๐	
ขุนพิณนาโงเจ้าไชย	ขุนทศสมบุรเจ้าไชย	๓ คนเอก	๖๐๐	
ขุนปลัดกรมบักเจ้าไชย				
ออกหลวงมงคลรักษามนตรีศรีสมุทร	พระฮารภากอ	น	๒๕๐๐	
ขุนวิสุทธิโกษาปลัดทูลฉลอง	๕๐๐	ขุนมหาสุทนต์ปลัดเมือง	น	๖๐๐

ขุนวิสุทธิกรมบักขุนวิสุทธิ	๕๐๐	หมื่นพระนิกรกรมขุนวิสุทธิ	๕๐๐					
ขุนนิกร	น	๓๐๐	หมื่นนิกร	น	๒๐๐	พันนิกร	น	๑๐๐
ออกหลวงชินมนตรีศรีรัตนพรหม	พระฮารภากอ	น	๒๕๐๐					
ขุนศรีสาครปลัดทูลฉลอง	๕๐๐	ขุนศรีวิกรมราชปลัดเมือง	น	๖๐๐				
ขุนอมรินทร์มนตรีศรีสมุทร	๕๐๐	หมื่นศรีรัตนพรหม	น	๕๐๐				

ขุนนิกร	น	๓๐๐	หมื่นนิกร	น	๒๐๐	พันนิกร	น	๑๐๐
ออกพระราชสวาท	ศรีวิกรม	๕๐๐	เทพนภายสมุหระมาด	๕๐๐				
ขุนศรีวิกรม	๕๐๐	ขุนศรีวิกรม	๕๐๐					
ขุนไชยเสนา	๕๐๐	ขุนไชยเสนา	๕๐๐					
ขุนโยธา	๕๐๐	ขุนโยธา	๕๐๐					

ขุนวิสุทธิ	๕๐๐	ขุนศรีวิกรม	๕๐๐
ขุนศรีวิกรม	๕๐๐	ขุนศรีวิกรม	๕๐๐
ขุนกรม	๕๐๐	ขุนกรม	๕๐๐
ออกพระเทพาธิบดี	๕๐๐	ออกพระเทพาธิบดี	๕๐๐
ขุนอมรินทร์	๕๐๐	ขุนอมรินทร์	๕๐๐

รูนพรมทาบประยาปลัดกึ่งศาล	บาท	๔๐๐
กุมภฏาแดงทาเทพลักกัศรึกันทานพลททางจีนฝ้ายห้าย	บาท	๖๐๐
กุมภฏาแดงอินประยาจักรียพลเรือนจีนฝ้ายห้าย	บาท	๖๐๐
กุมภฏาแดงเบญจจักรียจีนฝ้ายห้ายนอกทรงปวง	บาท	๖๐๐
รูนอินเสนาลคตศิฝ้ายเหนือบาท	๖๐๐	เสมีयरกมลคตศิห้าย บาท ๕๐๐

กำกับกัน	ในกรมบาท	๕๐๐	หมื่น	ในกรมบาท	๓๐๐
รูน ^{ดิเรก} _{น.ย.เรือ}			^{ดิเรก} _{เรือคน}		
เมืองมีในกรมลคตศิห้าย	บาท	๕๐๐	พัน	ในกรมลคตศิห้าย	๑๐๐
๐ ออกพระศรีสุเวณทกวิบที่วิชัยพรมเทพราช			เจ้ากรมเรือคตศิ	๓๐๐๐	
บาททวิบคตศิวิคตสวณุกพระสุริยวิทา					
รูนอินเสนาทกวิบคตศิวิคตสวณุก	บาท				๑๐๐๐

รูนอินวิเชียรปลัดกษัตริย์กึ่งศาล	บาท	๔๐๐		
กุมภฏาแดงชาวมราชที่คตศิวิคตสวณุก ๗ เรือจีนฝ้ายขาว	บาท	๖๐๐		
กุมภฏาแดงเสนาทกวิบคตศิวิคตสวณุกททางจีนฝ้ายขาว	บาท	๖๐๐		
กุมภฏาแดงทวณุกวิคต สวณุกจีนฝ้ายขาวนอกทรงปวง	บาท	๖๐๐		
รูนพรมแดงลคตศิฝ้ายเหนือบาท	บาท	๖๐๐	เสมีयरกมลคตศิวิทาบาท	๕๐๐

กำกับกัน	ในกรมลคตศิวิทา	๕๐๐	หมื่น	ในกรมลคตศิวิทา	๓๐๐
รูน ^{ดิเรก} _{น.ย.เรือ}			^{ดิเรก} _{เรือคน}		
พัน	ในกรมลคตศิวิทา	๑๐๐	เมืองมี	ในกรมลคตศิวิทา	๕๐๐
๐ นักทวในกรมลคตศิ	บาท				๕๐
๐ พระเพทททวิบคตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุก				๕๐๐๐	
พระสุรินทกษัตริย์คตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุกคตศิวิคตสวณุก				๕๐๐๐	

•	ผู้ลงทัณฑ์เพณมภักดีศรีวิชัยที่สมุหพระนครบาล	๓	๓๐๐
-	หลวงราชเมืองศรีวิชัยที่สมุหพระนครบาลซ้าย	๓	๓๐๐
	หมื่นนครบาลปลัดกรมพระนครบาลขวา	}	๓๐๐
	หมื่นนครบาลปลัดกรมพระนครบาลซ้าย		
	ขุนคลังทอนอนันตพระนครบาลขวา	๓	๒๐๐
	ขุนคลังทอนอนันตพระนครบาลซ้าย	๓	๒๐๐

๑	นายมหาดมพร	}	๓๐๐
๑	นายปลัดไพร่ฟ้าซ้าย		
๑	นายสมุหราชวัง		
๑	นายกระวีประสิทธิ์ซ้าย		
๑	นายสุทนต์ขวา		
๑	นายฉวีไชยซ้าย		
๑	นายเทศการ		
	นายสุทนต์ขวา		

ท้ายทั้งคนเชือก   คนนอก

หลาย	นายเสวกะเรน	๑	
	นายกระวีเทศการ	๑	
พ	นายมหาดมพร	๑	
	นายสุทนต์ขวา	๑	
หลาย	นายสุทนต์ซ้าย	๑	
	นายสุทนต์ขวา	๑	
พ	นายศิริขันธ์	๑	
	นายแมนตรา	๑	นายรองท้ายวัง ๑๖ คนนอก ๕๐๐
หลาย	นายชลาสิริ	๑	
	นายภักดี	๑	
พ	นายท่าเพ็ญวิเศษ	๑	
	นายภักดีวิเศษ	๑	นายสุทนต์ ๑ นายสุทนต์
หลาย	นายท่าเพ็ญวิเศษ	๑	
	นายท่าเพ็ญวิเศษ	๑	

พว	นายท่านนครบาล	๑	
	นายท่านองคชเสนา	๑	
* ๑	ขุนทวงคดี	เจ้ากรมเขื่อน	๒๐๐
	ขุนทวงสิทธิ์	๗๗	
	หมื่นศรีสิทธิวิเศษ	ปลัดกรมเขื่อน	๕๐๐
	หมื่นภานุสิทธิวิเศษ	๗๗	
	หมื่นในกรม		๒๐๐
	พวในกรม		๑๐๐
๑	หมอไชยศักดิ์วิภา	หมอไชยสิทธิ์วิเศษ	๕๐๐
	หมอไชยฤทธิวิภา	หมอไชยวิเศษปลัด	๓๐๐
	หมอยชอกศรี	หมอยชอกศักดิ์	

หมอยชอกวิ	หมอยชอกวิ	
หมอศรีเทพ	หมอศรีเทพ	
หมอทำเวียงกัน	หมอทำเวียงเกียก	
หมอพลฉิม	หมอพลฉิม	
หมอบุญท้าว	หมอบุญไท	๒๐๐
หมอทำเวียงกั	หมอทำเวียงกัน	
หมอบุญไจ	หมอบุญไจ	
หมอไกรยวาท	หมอไกรยง	
หมอไกรมิ่ง	หมอไกรแมน	
หมอไชยพัท	หมอไชยเพช	
หมอไชยเกษ	หมอไชยคน	
หมอศรีนาค	หมอศรีนันท	

หมื่นท่ากรีนมากร	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นท่ากรีนมากร	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นท่ากรีนมากร	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นท่ากรีนมากร	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นท่ากรีนมากร	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นท่ากรีนมากร	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐

หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐

ขุนศรีวิชัย	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
ขุนศรีวิชัย	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
ขุนศรีวิชัย	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐

ขุนศรีวิชัย	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
ขุนศรีวิชัย	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
ขุนศรีวิชัย	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐
หมื่นนครบาล	๑	๑๐๐	บาท	๕๐๐

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงสมุหราชูปถัมภ์

บาท

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงสมุหราชูปถัมภ์

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑ จกหลวงคชสารสมุหราชูปถัมภ์ ๑

กรมมัทยน หลวงทรมพลราชสมุหราชูปถัมภ์พระอัครราชขวา บาท ๒๕๐๐

หลวงทรมพลเสนาบดีสมุหราชูปถัมภ์พระอัครราชซ้าย บาท ๒๕๐๐

หมื่นนฤพิไลย์ปลัดขวา หมื่นไกรเพชรปลัดซ้าย บาท ๔๐๐

๑ หมื่นหัตถิภูษิต หมื่นทัญญูเบศร์ เจ้ากรมมัทยน บาท ๔๐๐

หมื่นทรมพลเสนา หมื่นทรมพลเสนา ปลัดกรมมัทยน บาท ๖๐๐

นายแมนมนฉวีกร นายกณดิศวรราช นายทศมงคล นายจงคชศกร

นายนิกรธรรมา นายวิเศษมโนไมย นายไกรภักดิ์ นายมีพู่ ๑๐ คน บาท ๕๐๐

นายทวิสินทพ นายบรรดิน นายอินสาระดิ

๑ หมื่นทศสวัสดิกรักษา หมื่นทศสวัสดิราชสมุหราชูปถัมภ์ บาท ๓๐๐

หมื่นทศสวัสดิราช

หมื่นทศสวัสดิราช

หมื่นทศสวัสดิราช

หมื่นทศสวัสดิราช

๑ พระเพช็ไชยท้าวเว	กรมด้อมพระราชวัง	นา	๕๐๐		
หลวงเทพวิฑาตปลัดท้าวเว		นา	๔๐๐		
๑ พระพิทักษ์กรมเจ้ากรม	เรือนเพช็ด้อมพระราชวัง	นา	๑๖๐๐		
หลวงภมรโกศล	เป็นเอกกรมราช	นา	๔๐๐		
หลวงพหลเด	๑ หลวงยี่ตันสระเกษ	๑ คน	๑๐๐		
หลวงฉัตรพลไชย	๑ หลวงอภัยพลทัญ				
กรมด้อม	๑ รุนไกรพลทก	๑	๑		
	๑ รุนฉนวนพิณ				
	๑ รุนภมรณฤ			๑ ๑๒ คนนอก	๑ ๖๐๐
	๑ รุนไชยวิจิ				
	๑ รุนไชยรัตน				
	๑ รุนพิพลภัก				

๑ รุนไชยรัตน	๑ คน	๑๐๐	
๑ หลวงฉัตร			
๑ พันฉนวนเมือง	๑ พันไชยรัตน	๑ ๕ คน	๑๐๐
๑ พันฉนวนพล	๑ พันกรมวิจิ		
๑ พันฉนวนภ			
๑ พันรองท้าว	๑ พันรองเรือน	๑ ๕ คน	๑๐๐
๑ พันรองจระ	๑ พันรองพล		
๑ พันรองภ			

๑ รุนกัณฑ์	๑ คน	๑๐๐
๑ หลวงกรม	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐
๑ หลวง	๑	๑๐๐

✓ รุ่งสนธิชัย	๑	✓ รุ่งพริบ	๑	๑๒ คน เกดล
✓ รุ่งพรหมนิช	๑	✓ รุ่งฤทธิรงค์	๑	
✓ รุ่งฤทธิเดช	๑	✓ รุ่งอำนาจคณี	๑	
✓ รุ่งพลแก้ว	๑	✓ รุ่งวิเศษพลไกร	๑	
✓ รุ่งจำเนงฤทธิเดช	๑	✓ รุ่งคำร	๑	
✓ รุ่งเทกกล	๑	✓ รุ่งทาว	๑	
หมื่นคำร	๑	หมื่นคำรวากล	๑	

✓ หมื่นท้าวเมืองแมน	๑	๕ คน เกดล	๒๐๐	
✓ หมื่นไชโรแกน	๑			
✓ หมื่นบรมรง	๑			
✓ หมื่นท้าวพลไช	๑			
✓ หมื่นฤทธิรงค์	๑			
✓ หมื่นรองแสนพลภาย	๑	✓ หมื่นรองอวยพัก	๑	๖ คน เกดล
✓ หมื่นรองแสนฤทธิพล	๑	✓ หมื่นรองชนะพลารณ	๑	
✓ หมื่นรองย้ายพลพน	๑	✓ หมื่นรองกล	๑	

✓ รุ่งรักษาพลแสนสนธิชัย	๓	๕๐๐	
๑ พระศรีมหาฤทธิรงค์แพทย์วิเศษที่ศรีสงครามแพทยาทน	๓	๑๖๐๐	
✓ รุ่งภานุแพทย์ปลัดทูลฉลอง	กรมแพทยาทน	๓	๖๐๐
✓ รุ่งท้าวเทวีปลัดเมืองศาล		๓	๕๐๐
๑ พระศรีศรีกรมแพทย์วิเศษที่ศรีสงครามแพทยาทนถึงท้าวเทพกษานีอุปฮาด		๑๖๐๐	
✓ รุ่งประทีปแพทย์ปลัดกรมทูลฉลอง	กรมแพทยาทน	๓	๖๐๐
✓ รุ่งศรีเทวีปลัดเมืองศาล		๓	๕๐๐

หมื่นในกรม	๓	๑๐๐
๑ ออกญาแพทย์พหุวิชาฤทธิรงค์ที่เอะโหลยพิริยบวรกรมราช	๓	๖๐๐๐
ท้าวพลแพทย์โองพระโสด		
๑ ออกพระพิพิธกรมหมื่นอชาร	๓	๑๕๐๐
ออกพระพิพิธกรมหมื่นอชาร	๓	๑๕๐๐

หลวงภักษนิทานราช	ปลัดภักดีพิท	บาท	๕๐๐
หลวงภักษพรหมราช			
หลวงภักดีพรหมราช	ปลัดภักดีพิท	บาท	๕๐๐
หลวงภักษพรหมราช			
ขุนในกรมหมอยา	บาท ๕๐๐	๐	ขุนพิพิธโสดา ขุนประเสริฐโสดา พันพนักงานเครื่องต้น
ทมิฬในกรมหมอยา	บาท ๒๐๐	๐	ทมิฬเครื่องต้น ทมิฬพิพิธโสดา
			ทมิฬเทพ บาท ๕๐๐
พันในกรมหมอยา	บาท ๑๐๐	๐	พันพนักงานเครื่องต้น บาท ๓๐๐
๐	ขุนกรมการแพทย์		
	ขุนกรมการแพทย์	หม่อมขุน	บาท ๕๐๐
	ขุนกรมการประสิทธิ์	จันทหลวงภักษนิทาน	
	ขุนกรมการประเสริฐ		
๐	พันมือเครื่องพระราชทาน	๕ พัน	โรควิเศษ
			รทประโสดา
			โรควิเศษ บาท ๕๐๐

หลวงภักษวิชา			๕๐๐
หลวงภักษวิชา	เจ้ากรมหมอยา	บาท	๑๒๐๐
ขุนภักดีโสด	ปลัดกรม	บาท	๕๐๐
ขุนภักดีวิชา			
ทมิฬแก้ววโรสด			
ทมิฬนาโยภาค			
ทมิฬนาโยภาค	บาท	๖๐๐	
ทมิฬนาโยไชย			
ขุนในกรม	บาท	๕๐๐	
ทมิฬในกรม	บาท	๒๐๐	
พันในกรม	บาท	๑๐๐	
พันหมอยา	บาท	๑๐๐	
เภสัชพระโสม	บาท	๕๐	

• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์		
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐

• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐
• รถมทนต์เจ้ากรมหมอยุทธยาภรณ์	บาท	๕๐๐

• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐

• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐
• พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์	บาท	๓๐๐๐

พระอักษณิศริลลิตทธิปลกพระคุณพิภม	นช	๓๐๐		
พระเกษมภรชฐภากดีศรีมณฑลภูฏราชเจ้ากรมแพงกระเซม	นช	๓๐๐		
ขุนภูฎาเทพ	ขุนภูฎาพาน	ปลกนังคาล	นช	๕๐๐
ขุนหลวงพระไกรศรีภรชฐภากดีศรีมณฑลภูฏราชเจ้ากรมแพงกลอง	นช	๓๐๐		

ขุนภรชฐภ	ขุนสุภาไชย	ปลกนังคาล	นช	๕๐๐
พระคุณภรชฐภการ	นช	๑๐๐๐		
พระคุณอศิกษาทรมเจ้ากรม	นช	๔๐๐		
หลวงภษณปลกการ	นช	๖๐๐		
ขุนพรมโสมยกุลไต้พิชิต	นช	๕๐๐		

ขุนบรมนระภยสมฆานุชัย	นช	๓๐๐
ขุนในกรม	นช	๓๐๐
หมื่นในกรม	นช	๒๐๐
พภทมเสวริกษาเทวตถาน	นช	๕๐๐
พระอิศวรวิบัติศรีลลิตทพิภุคิริชฐภการ	นช	๑๐๐๐
หลวงสิททิตไชยบดีเจ้ากรม	นช	๔๐๐
หลวงเทพทวิยวองพระกำรับชาก		
	นช	๖๐๐

หลวงอินทภุไชยไชยภินดีศรียศชาทองพระกำรับชาก		
ขุนในกรมพภุททิตชาก	นช	๓๐๐
หมื่นในกรมพภุททิตชาก	นช	๒๐๐
ประแสงภษณดี	นช	๒๐๐
พระภษณภคดีศรีวักนภษณบดีทวิยภษณะ	นช	๕๐๐
หลวงสุนรรพิมลปลกภษณภคดี	นช	๔๐๐

พระราชสมบัคิเจ้ากรม	นา	๕๐๐๐
หลวงเทพรัตนวินปลัดกรม	นา	๒๐๐
หลวงพิศุทธิสมบัคิปลัดเมืองศาล		
ขุนไชยสมบัคิ	พนักงานเงิน	
ขุนทองคำ		
ขุนไทรสวรรค์	พนักงานทอง	๕๐๐
ขุนยอดสิทร		
ขุนทิพิพาท	พระคลังใหญ่	
ขุนเทพพิทาท		
ขุนฉาย		
ขุนสุวิน	สมบัคิ	
ขุนพรม		

ขุนทิพรรัตนสมบัคิ	พระคลังเดิมเก่า	ทมิฬท่าสมุทราชูชัย	นา	๕๐๐
ทมิฬรัตนสมบัคิ		ขุนสัมเภา		
ทมิฬสิทธิภากร	พระคลังเดิมกลาง	ทมิฬทิพ	นา	๒๐๐
ทมิฬวิเศษสมบัคิ		ทมิฬเทพ		
ทมิฬพอรสมบัคิ		พนักงานพลไชย	นา	๑๐๐
ทมิฬอักษรเสด็จวกรา		พนักงานท้าวท		
พนักงานเงินเส	๑๒	นา	๕๐	
พนักงานทองเส				
พนักงานทะเลเงินเก่า	๑๒	นา	๕๐	
๑ หลวงเทพเนถการ	นา		๒๐๐	
หลวงวิเศษวาน	นา		๒๐๐	

หลวงณรินทาพจน		บาท	๕๐๐
หลวงภักดีรามา			
ขุนอินมฤก			
ขุนพิศุรามา			
ขุนสิงหาคิมล			
ขุนทำเนียบรามา	๒ คน	บาท	๓๐๐
ขุนทศภาวิเชียร			
ขุนสุพรรณวิเศษ			
หมื่น	๑๔ คน	บาท	๒๐๐
นายเอก	๑๐ คน	บาท	๑๐๐
เสนา	๑๒๙ คน	บาท	๕๐

๑ พระศรีไกรธาดาขลุ่ยเจ้ากรม		บาท	๓๐๐๐
ขุนแก้วไกรธาด	ปลัดกรม	บาท	๒๐๐
ขุนอินไกรธาด	ทนาย		
หมื่นในกรมทั้งสิ้น	๒ คน	บาท	๒๐๐
นายเอก	๑๐ คน	บาท	๑๐๐
รองเอก			
พลเอก	๑๓	บาท	๕๐
พล	๑๔		
พล	๑		
เสนา	๒๕		

๑ ทูลวงแก้วคฤหรัศนบถิคราชพิพทนาการเจ้ากรมพระคลังสวน ๓๑ ๑๐๐

ขุนวิสุทธิการ | ปลัดกรม ๓๑๐๐

ขุนพิพทนาการ ๓๑ ๒๐๐

ขุนศรีสำรวคพนักงานเรียกหมากกรอก ๓๑ ๒๐๐

ทมิฬสารวัตร ๓๑ ๒๐๐

ขุนเกษรวาง ๓๑๐๐

ทมิฬเกษรวาง ๓๑๐๐

นายธการ ๓๑๐๐

นายสมภักษร ๓๑๐๐

นายจอนัน ๓๑๐๐

กำนันตลาต ๓๑๐๐

๑ พระอภิไชยมโหสิริยาธิบดีเจ้ากรมพระคลังในทัญ ๓๑ ๓๐๐๐

ระทมิฬนภขลมนบถิปลัดกรม ๓๑ ๕๐๐

ขุนศรีวิคินราชธานีรัชยกลอง ๓๑ ๒๐๐

ทมิฬการบระ | เจ้าพนักงานใหญ่ ๓๑๐๐

ทมิฬสกน ๓๑๐๐

ทมิฬเจ้าพนักงานรอง ๕ คน ๓๑๐๐

ทมิฬนายเวร ๕ คน ๓๑๐๐

ทมิฬในกรม ๑๕ คน ๓๑๐๐

ประแสงศรีวิภษานบถิราชธานี ๓๑ ๕๐๐

ทมิฬรับในกรม ๓๑๐๐

รับเวลาในกรม ๓๑๐๐

๑ พระสมันต์วิชาลเจ้ากรมพระคลังในท	บาท	๓๐๐
พระสมันภวเนคาปลัดกรม	บาท	๔๐๐
ขุนยี่สารพนักงานอาบนท	บาท	๖๐๐
ขุนวิสุทธราชธานีชัยกลาง	บาท	๖๐๐
ขุนในกรมพระคลังใน ๔ คน	บาท	๕๐๐
ทมิฬในกรมพระคลังใน ๑๕ คน	บาท	๖๐๐

ประแสงราชภักดีสมุขานูชัย	บาท	๕๐๐
๑ พระราชประวิตรพิพิทสมันต์พิพิทราชภักดีเจ้ากรมพระคลังวิเศษนา	บาท	๓๐๐๐
ขุนยี่ทิพ ราชภักดีทำเนียบเรือทราชปลัดกรม	บาท	๕๐๐
ขุนยี่เทพ ราชภักดี	บาท	๕๐๐
ทมิฬในกรม	บาท	๖๐๐

ประแสงพิพิทภักดีสมุขานูชัย	บาท	๕๐๐
ขุนสุวรรณไชยเจ้ากรมพ้องรัก	บาท	๓๐๐
ทมิฬในกรมพ้องรัก	บาท	๖๐๐
พ้องรักเสว	บาท	๕๐
พ้องมุกเสว	บาท	๕๐
๑ พระสพพิทเจ้ากรม	บาท	๑๕๐๐

ทมิฬวิสุทธรามันต์	บาท	๕๐๐
ทมิฬในกรม	บาท	๖๐๐
ทมิฬในกรม	บาท	๕๐๐
เสวในกรม	บาท	๕๐

๑ ออกพระศรีวิบูลย์บริรักษ์เสนาบดีศรีสงคราม	บาท	๕๐๐
ขุนทรประเสริฐราชปลัดทูลฉลอง	บาท	๑๖๐๐
ขุนมหาดไทยทวารปลัดเมืองศาล	บาท	๑๐๐๐
ทมิฬเทพกระวี	๑ คน	บาท
ทมิฬทิพกระวี		

นายเทียวรวมราช	๑ คน	บาท
นายราชสาร		
นายธานีไวยาท		
นายธานีบุญอักษร		
ทมิฬทพปลัดทูลฉลองกรมสมุทสาสน์	บาท	๖๐๐
ศาลิกษณเสนา	บาท	๑๐๐

๑ พระพิทักษ์ไชยสงครามท้าวท้าว	บาท	๑๐๐๐
๑ หลวงเทพสมบัติเจ้ากรม	บาท	๘๐๐
๑ ขุนพิทักษ์ราชปลัดกรม	บาท	๖๐๐
๑ ขุนธานีบุญอักษร	๑ คน	บาท
๑ ขุนศรีภรรยา		
๑ ทมิฬพิบูลสมบัติ	๑	๑
๑ ทมิฬพิรมภักดี	๑	๑
๑ ทมิฬอนุชิต	๑	๑

๑ ทมิฬสถิตยชาติ	๑	๑	๑ คน	บาท
๑ ทมิฬนริเวณภักดี	๑	๑		
๑ ทมิฬชัยบุรี	๑	๑	๑ คน	บาท
๑ ทมิฬภักดีขันธ์	๑	๑		
๑ ทมิฬนิเวศ	๑	๑		
๑ ท้าวท้าว	บาท	๑๐๐		
๑ พระพิบูลย์ไชยสงครามท้าวท้าว	บาท	๑๐๐๐		
๑ หลวงเทพสมบัติเจ้ากรม	บาท	๘๐๐		

ขุนศรีนทรภักดีกรม		๓	๖๐๐
ขุนภักดีผู้ขาด	๑	คน	๓๐๐
ขุนท่านรท	๑		
ขุนสุนทรวิจิตร	๑		
ขุนวิจิตรภักดี	๑		
ขุนสินธุรท	๑		
ขุนทำนุผู้ขาด	๑		
หมื่นทำนุภักดี	๑	๕ คน	๓๐๐
หมื่นภททำนุ	๑		
หมื่นทำนุวิบูลย์	๑		
หมื่นทำนุภักดี	๑		
ท้าวสีเส			๓๐๐
			๓๐๐

๑ พญาธรรมบริหารกรมราชบัณฑิตย		๓	๑๐๐๐
พระวิเชียรบริหารกรมราชบัณฑิตย		๓	๑๐๐๐
หลวงภทภิรม	๑		
หลวงอุทัยนท	๑	๓ คน	๓๐๐
หลวงเมทธิพิ	๑		๓๐๐

ขุนสุนทรวิจิตร			
ขุนวิจิตร	๓ คน		๓๐๐
ขุนวิจิตร			
ขุนทำนุในกรมราชบัณฑิตย		๓	๓๐๐
หมื่นธรรมนภทมุขานุช		๓	๓๐๐
ราชบัณฑิตยเส		๓	๓๐๐

๑ พระโหราธิบดีในกรมโหราศาสตร์		๓	๓๐๐๐
ขุนวิจิตร		๓	๓๐๐
ขุนในกรมโหราศาสตร์		๓	๓๐๐
๑ หลวงโลกทัฬหะในกรมโหราศาสตร์		๓	๑๖๐๐
ขุนเทพากร		๓	๓๐๐

ขุนในกรมไทรทูล	๖ คน	บาท	๕๐๐
ทมิฬในกรมไทรทูล	๖ คน	บาท	๓๐๐
เสนา		บาท	๒๐๐
ประวิฬทิน	๓ คน	บาท	๒๐๐
๐ ขุนเสนากรมเจ้ากรมธรรมาธิบดี			๕๐๐

ทมิฬในกรมพลศึกษา	๒ คน	บาท	๖๐๐
ทมิฬในกรมพลศึกษา			
ทมิฬในกรมโยธา		บาท	๕๐๐
ทมิฬในกรมธรรมาธิบดี	๕ คน	บาท	๒๐๐
ทมิฬในกรมธรรมาธิบดี	๖ คน	บาท	๒๐๐

พันท้าว	๑๒ คน	บาท	๑๐๐
พันท้าย			
๐ หลวงพลศึกษา			๕๐๐
ขุนรณฤทธิชัย	๒ คน	บาท	๖๐๐
ขุนรณฤทธิชัย			
ทมิฬเสนากรมโยธา		บาท	๕๐๐

ทมิฬในกรมธรรมาธิบดี	๓ คน	บาท	๒๐๐
ทมิฬในกรมธรรมาธิบดี	๖ คน	บาท	๒๐๐
พันท้าว	๑๒ คน	บาท	๑๐๐
พันท้าย			

๑๐	ทลทพโยธาเจ้ากรม	เก	๑๐๐
	ขุนภษมนท	เก	๕๐
	ขุนเทพ ขุนวิฬ	สมุขานูชัย ทัญ	เก ๓๐๐
	ทชในแวมิตะพ	๓ คน	เก ๑๐๐
	ผู้คุม ป)	๒	เก ๕๐
	๑) ขุนพิ	เก	๓๐๐
	ทฉินพิ	เก	๑๐๐

พันท	เก ๑๐๐	ไพรททาม	เก ๑๕
พันเส	เก ๕๐	ไพรฉกร	เก ๑๐
เคยร้อย	เก ๑๐๐	ไพรภพ	เก ๑๕
ปลกร้อย	เก ๑๐๐	ไพรเส	เก ๑๐
ทฉิบ	เก ๑๐	ชาก	
		วรรณพิ	เก ๕
		ทษ	
		ลูกทษ	
		ป	

ตำแหน่งนางพลเรือน

ศุภมัสดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจฉระระมาฆะมาส ศุคะปักษยปาฏิบตฤษฎีคุรวาระ
 บริเฑเทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดีศรีสินทรมหจักรพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทรราชรัตนากาศภาษกระวงษองคบริมาธิเบศ ตรีภูวนศวรนาารถ
 นายกติลกรัตนราชชาติอาชาวะไศรย สมุทยตะโรมนต์สกลจักรวาฟ้าธิเบศรสุริเยนทรธา
 ธิบดีนทรหรินทรธาธาธาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอักขนิตฤทธิราเมศวรธรรมมิกราชาธิราชเดโช
 ไชยะพรหมเทพาติเทพตรีภูวนาธิเบศโลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศคะตามะหาพุททางกูรบรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดี ศรีอยุธยา
 มหาตติลภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย เสด็จออกพระธินั่งบุษบกมาลามาหาจักรพรรดิพิมานพร้อม
 ด้วยหมู่มุขมาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษพงษ์พฤตมาโหราจารย์ เฝ้าเบื้องบาทงกษมาศ
 จึงเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชชาติอำมาตยานุชิตรพิพิทรวงษพงษ์ภักตยาธิเบศวราธิบดี ศรี
 รัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบวรกรรมภาหุกราบบังคมทูลพระกรรณา ด้วยข้อความนายบุญศรี
 ช่างเหล็กหลวงร้องทูลกราชกล่าวโทษ

พระเกษม	}	ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยานายบุญศรี
นายราชาอรรด		

 ฟ้องหย่านายบุญศรี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรรด
 แล้วมาฟ้องหย่านายบุญศรี ๆ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญศรีไม่
 พระเกษมพูดจาแพะโลมอำแดงป้อม แลพิจารณาไม่เปน

สัจ	}	เข้าด้วยอำแดงป้อมแล้ว
ธรรม		

 ชัดข้อความมาให้ลูกขุนสถานหลวงปฤกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชายให้อำแดงป้อมกับนายบุญศรี
 ขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรณาตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้อง
 หย่าชายลูกขุนปฤกษาให้หย่ากันนั้นหาเปน

ยุติ	}	ไม่ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่ง ให้เจ้า
ธรรม		

 พญาพระคลังเอาจกฎหมายณะสถานหลวงมาสอบกับฉบับ

หอลวง	}	ได้ความว่าชายหาผิดมิได้
ข้างที่		

 หญิงขอหย่าท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระราชโองการ
 มาณพระบันทูลสุรัสีนาทดำรัสว่า ฝ่ายพุททจักรนั้นพระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรม

ชั้นอันสมเด็จพระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกย์
 สั่งสอนบรรพชิตบวชชยแลฆราวาศบวชชยได้ปฏิบัติรู้ซึ่งทางสุคะติภูมิแลทุกขติภูมิ แล
 พระไตรปิฎกธรรมนั้นพ้นเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมากยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศม
 พระพุทธศาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิงพระราชาคณะทั้งปวงมีสมเด็จพระสังฆ
 ราชแลพระธรรมอุดมพระพุทโธษาจารย์เป็นประธานฝ่ายราชบัณฑิตยนั้นพญาธรรมปริชา
 เป็นต้นให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎกสอบใส่ด้วยอรรฐกะถาฎีกาให้ถูกต้องตาม
 พระพุทธบัญญัติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถ้วนผ่องใสขึ้นได้ เป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กบุตร
 สืบไปภายหลัง ก็เป็นพุทธการกรรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้วแลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้
 กระษัตริย์จะดำรงแผ่นดินนั้นอาไศรยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระไอยการอันกระษัตริย์แต่
 ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดถาน จึงพิภากษาศตราสิ้นเนื้อความราษฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม
 แลพระราชกำหนดบทพระไอยการนั้นก็พ้นเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคน
 อันโลกหลงหาความลอยแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภากษา ภาให้เสียยุติธรรม
 สำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ จัดเข้าทูลออง ฯ ที่มีสติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอลักษณ์ ขุนสาระประเสริฐ ขุนวิเชียรอักษร ขุนวิจิตรอักษร ขุนหลวงพระไกรศรี	} ๔	} ๑๑ คน
ลูกขุน	พระราชพิณใจ หลวงอัถญา พระมหาวิชาธรรม	} ๓	
ราชบัณฑิตย	ขุนศรีวรโวหาร นายพิม นายด่อนบาเรียน	} ๔	

ชำระพระราชกำหนดบทพระไอยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วน
 ตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรง
 พระอุสาททรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรง
 พระมหากรรณาคณะจะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหลัง ครั้น
 ชำระแล้วให้อลักษณ์ชุบเส้นมิกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณะ

ศานหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิดตรา

พระราชสีห์	}	ทุกเล่มเป็นสำคัญถ้าพระ	เกษม
พระคชสีห์			โกรสี
บัวแก้ว			

 } เชิญ

พระสมุดพระราชกำหนดกฎทพระโอยการออกมาพิภากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

ปิดตรา

พระราชสีห์	}	สามดวงนื้ออย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว	
พระคชสีห์			
บัวแก้ว			

๑๒๗๘ สมุหรัศตุ ๑๒๗๘ สุนักขสังวัจฉะระกาลปักษยทัศมีตฤษฏืออาทิตยวารพระบาทสมเด็จพรบรมไตรโลกนายกคิลักผู้เป็นเจ้าเกล้าภูวมณฑลสกลอาณาจักรอัครวิโรธมบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวสถิตยณพระที่นั่งเบญจรรัตนมหาปราสาทโดยบูรพาพิมุขจึงเจ้าพญา

ธรรมาธิบดีศรีรัตนมลเทียรบาล กราบบังคมทูลพระกรรณว่า

พระอนุชาธิราช	}	ทำวนาง	
พระราชากุมาร			
พระราชบุตร			
พระราชนัดา			

พระสนมแลจะไว้คักดีดังฤา

๑๒๗๘ จึงพระบาทพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการดำรัสตรัสเหนือเกล้าเหนื่อกระหม่อมสั่งว่าสมเด็จ

พระอนุชาธิราชทรงศักดินา ๒๐๐๐๐	}	ลงอาชฐาตีจำได้แต่ในกรม ถ้ามีกรม
พระเจ้าลูกเธอทรงศักดินา ๑๕๐๐๐		

 }
นา ๕๐๐๐๐ } ถ้าได้เฉลิมพระราชมลเทียรที่มหาอุปราษดำรงศักดินา ๑๐๐๐๐๐ ลงอาชฐา
นา ๔๐๐๐๐ }
ประหารชีวิตริบราชบาทข้าเฝ้านางกำนันมิได้

๑๒๗๘

พระอนุชา	นา ๗๐๐๐	}	ลงอาชฐาได้แต่ตีจำ ถ้ามีกรมทรงศักดินา	
๑ พระเจ้าลูกเธอ	} นา ๖๐๐๐			๑๕๐๐๐
สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ				

๑๒๗๘ ๑ พระเจ้าหลานเธอ นา ๔๐๐๐ ถ้ามีกรม นา ๑๑๐๐๐ ตีจำได้

๑๒๗๘ ๑ หม่อมเจ้า นา ๑๕๐๐

๑๒๗๘

เจ้าพิเทษราชา	๑	}	ขี่ช้างค่ายตันเขือก นา ๑๐๐๐
๑ เจ้าอนุรุธเทวา	๑		
เจ้ามหานามราช	๑		
เจ้าราชาไชย	๑		

เจ้าราชศรียศ	๑	} ขี้ข้างคัม }	} นาคละ ๘๐๐	เจ้าราชาอุไทย	๑	} โขลงกระบือนา ๘๐๐
เจ้าพรภูวราชา	๑			เจ้าไพชยนต์	๑	
เจ้าพงศรีหะบาท	๑			เจ้ารามลัก	๑	
เจ้าชาติเดชะ	๑			เจ้าอัครราช	๑	
เจ้ารามคบบ	๑			เจ้าสุรินท	๑	
๑) เจ้าทศเทพ	๑			เจ้าอินทราช	๑	} ถือกักตี นา ๘๐๐

เจ้านเรนราชา	๑	} ขี้ม้าถือกักตี นา ๘๐๐ หม่อมราชวงษ นา ๕๐๐
เจ้านราธิราช	๑	
เจ้าเทพราช	๑	
เจ้าเทวาริราช	๑	

๑) ท้าววรจันที่สมเด็จพะพี่เลี้ยง นา ๑๐๐๐ } แม่เจ้า } แลนางท้าวพระสนมเอง
 } แม่นาง }

ทั้ง ๔ คือท้าว } } นาคละ ๑๐๐๐ นางพระสนมสัตรีกำนัล นา ๘๐๐ สัตรี
 อินสุเรนทร ๑ }
 ศรีสุตาจัน ๑ }
 อินทรเทวี ๑ }
 ศรีจุลาลักษ ๑ }

กำนัลแต่งเครื่องวิเศษ นา ๖๐๐ ชาวแม่พระสนมซึ่งยกพระราชทานให้เป็นภรรยาผู้มีบำเหน็จ
 ความชอบได้กะชิงคานหามนามชื่อนาง } } ให้เอาบันดาถือกักตีกิ่งนาผ้า
 ท้าว }
 ไทย }

๑) นักพฤติชรา } } ทั้ง ๔ ท้าว } } นาคละ ๑๐๐๐ บังคับบังขาบหนที่ตัด
 หลองพระโอบษฐ } } }
 สมศักดิ์ ๑ }
 โสภา ๑ }
 ศรีสัจจา ๑ }
 อินสุริยา ๑ }

สิ้นสำเร็จราชการในพระราชสถาน แลท้าวธรงกันดา นา ๘๐๐ บังคับบังขาค้าง } }
 เงิน }
 ทอง }
 พรรณผ้า }
 พรรณแพร }

เครื่องทอง } }
 ชาว }
 เหลือง }

ข้างในท้าวศรีสัจจาได้บังคับบังขาจ่าโขลนทวารบานไพชยนต์ตรวจตรา

๑) หลวงแม่เจ้า นา ๕๐๐ ขึ้นท้าวศรีสัจจา

๑) จ่า } } ถือกักตี นา ๔๐๐ } } ถือกักตีนาคละ
 ก้อนแก้ว ๑ } } }
 ก้อนทอง ๑ } } }
 ราชภักดี ๑ } } }
 ศรีพรม ๑ } } }
 นาง } } }
 ชาวพระคลัง } } }
 เสมียร }

๓๐๐ แลนางเจ้าแก้ว ถือศักดิ์นาคล ๖๐๐ นาง }
 ราชยานแห่แห่น ๑ }
 ใช้กำนัลประจำการ ๑ } ถือศักดิ์นาคล ๒๐๐
 ทนายเรือน ๑ }

ทำวได้กะซิงคานหามา ๔๐๐ พนักงานกลาง นา ๒๐๐ นาง }
 ไชลน }
 นายประตู } นาคล ๘๐ นาง

เตี้ย ๑ }
 ค่อม ๑ } นาคล ๕๐ หญิง }
 เทย ๑ } ตักน้ำ ๑ } นาคล ๒๐
 ผือก ๑ } หามวอ ๑ }
 ตีนคั้ง ๑ }

๐ ทำวอินสุรียาได้ว่าวิเศศ }
 กลาง } ทำว }
 นอก } เทพภักดีของคาว ๑ }
 ทอพงยศของหวาน ๑ } วิเศศกลาง ๓ }
 ทอพงกับม้า ๑ }
 ยอดมณเชียร ๑ }
 อินกัลยา ๑ } วิเศศนอก ๓ }
 มังศรี ๑ }

นาคล ๔๐๐

๐ พระพี่เลี้ยง } พระอนุชาพระราชกุมารพระราชบุตรพระราชนัดดา นา ๔๐๐
 นางนม }

๐ แลพี่เลี้ยง } ราชบุตรราชนัดดา นา ๒๐๐ สาวใช้ต่างกรม นา ๑๐๐
 นางนม }

๐ หญิงข้าต่างกรมเรือนนอก นา ๕๐ หญิงไพร่ราพ นา ๑๕

๐ สมเดจ์ } พระเจ้าลูกเธอ } ศักดินา } เจ้ากรม ๘๐๐
 พระเจ้าหลานเธอ } ปลัดกรม ๖๐๐

๐ พระเจ้า } ลูกเธอ } ศักติ นา } เจ้ากรม ๖๐๐
 หลานเธอ } ปลัดกรม ๕๐๐

๐ ขุนต่างกรม นา ๔๐๐ หมื่นต่างกรม นา ๓๐๐ นายเวนมหาดเล็กขอเฝ้า
 ต่างกรม นา ๒๐๐ ปลัดเวร } ต่างกรม นา ๑๕๐ มหาดเล็กขอเฝ้าเลวต่างกรม
 ขอเฝ้า }
 นา ๑๐๐

๐ จะ } หมื่นสาระเพชภักดี }
 หมื่นศรีเสารัก } ต้นเชือก นาคลละ ๑๐๐๐

๐ จะ } หมื่นไวยวรรณาด }
 หมื่นเสมอใจราช } ปลายเชือก นาคล ๑๐๐๐

นายศักดิ์	} นา ๘๐๐	นายสิทธิ	} นา ๘๐๐	นายจำเริญ	} นา ๖๐๐	นายจำรง
นายฤทธิ		นายเดช		นายจำยอง		นายจำญวด
นายกวัด	} นา ๕๐๐	นายขัน	} นา ๕๐๐	นายสนิจ	} นา ๔๐๐	นายเสนห์
นายจัน		นายจิตร		นายเลอาวทุ		นายสุทจินดา
นายไชยขัน	} นา ๔๐๐	นายชรรวิไชย	} มหาตเลกเลว	นา ๒๐๐		
นายพลพัน		นายพลภัย				

๑) เจ้าพญามหาอุปราชาชาติวรวงของคภักดีปดินทรสุรินทร์เดโชไชยมหัยสุริยภักดี
แสนอญาริราชถือศักดิ์ นา ๑๐๐๐๐

๑) เจ้าพญาจักรีศรีองค์ศรีสมุหะนายอัครมหาเสนาธิบดีอะไภยพิริบรากรมภาหุ
ถือศักดิ์นา ๑๐๐๐๐ เอกอุราชสีห์ ตราพระราชสีห์ตราจักร

ขุนราชนิกุลนิตยภักดีปลัดทูลฉลองถือศักดิ์	นา	๑๐๐๐
หมื่นศรีสหะเทพปลัดบาญชัยถือศักดิ์	นา	๘๐๐
ขุนพินิจอักษรเสมียรตราถือศักดิ์	นา	๖๐๐
ขุนราชพินิจไจราชปลัดถือพระธรรมนูน	นา	๘๐๐
ขุนอายุจักรราชปลัดได้สำรวด	นา	๘๐๐
ขุนบุรินทร์ราชปลัดนั่งศาลหลวง	นา	๘๐๐
ขุนเทพอาญาราชปลัดนั่งศาลราษฎร	นา	๘๐๐

หมื่นแก้วนใจแก้ว	๑	} หัวหมื่นทลงวงพัน ๔ คน ถือศักดิ์นาคล ๔๐๐
หมื่นแก้วใจหาร	๑	
หมื่นนงพลภัย	๑	
หมื่นย้ายพลแสน	๑	

พันگانณูราช	} นาคล ๔๐๐ หัวพัน	นายแก้วนคชสาร	๑	} นายเวรมหาตไทย } ๒๐๐
พันจันทนุมาท		นายชำนาญกระบวน	๑	
พันเกาณูราช		นายควรรู้ อัญ	๑	
พันพทุทณูราช		นายรัตตรวจสรพล	๑	

ขุนราชอาณาสมุบาญชัยกรมมหาตไท ถือศักดิ์นา ๘๐๐

หัวปากฉลอไกรลาด	} ๔ คนนาคลละ ๒๐๐
หัวปากญอดเมืองมิ่ง	
หัวปากกรุงจอมเมือง	} หัวปากบุญชู
หัวปากบุญชู	

๑) หลวงมหาอำมาตยาธิบดีพิริยะภาหะมหาตไทฝ่ายเหนือนา ๓๐๐๐

หลวงราชเสนาปลัดทูลฉลอง	นา	๘๐๐
หมื่นศรีเสนาปลัดบาญชัย	นา	๕๐๐

หมื่นชำนาญคชสาร
หมื่นชำนาญมรคา
หมื่นตรงคพิทัก
หมื่นรักษณรา

นาคล ๔๐๐

พันอะนาปะทานเวนช้าง
พันสุกคตราเวนคล
พันพิศณูราชเวนม้า
พันวิจระจักรเวนทาง

๑
๑
๑
๑

หิวพันมหาดไทนอกนาคล ๒๐๐

๑ หลวงจ่าแสนบดีศรีบริบาลเจ้ากรมมหาดไทฝ่ายกะลำกังนา ๒๔๐๐
ขุนสุริยามาตปลัดชวานา ๖๐๐ ขุนกะเซนทรามาตปลัดซ้ายนา ๖๐๐ หมื่นจันทรามาดนา ๔๐๐

๑ หลวงวาสุเทพเจ้ากรมมหาดไทตำรวจภูธรนา ๑๐๐๐
ขุนพิศณุแสนปลัดชวา ถือศักดินา ๖๐๐
ขุนเพชอินทรมาตปลัดซ้าย ถือศักดินา ๖๐๐

๑ หลวงเพชอุเทพเจ้ากรมมหาดไทตำรวจภูบาลนา ๑๐๐๐
ขุนมหาพิไชยปลัดชวา ถือศักดินา ๖๐๐
ขุนแสงสท้านปลัดซ้าย ถือศักดินา ๖๐๐

๑ หลวงเสนาภักดีนา ๘๐๐ หลวงอนุชิตพิทักนา ๘๐๐ หลวงอนุรักผู้เบศนา ๘๐๐

๑ เกนเมืองรังเมืองนราชนา ๑
เมืองอุไทยธานี ๑
เมืองยศสุนทร ๑
เมืองเทพราชธานี ๑

นาคล ๔๐๐

๑ หมื่นชำนาญนายกองช่างเลื่อย นา ๒๐๐ หมื่นอินนายกองช่างก่อ นา ๒๐๐

๑ วัน ๖ } ๗ คำประกาศนักร้องธรรมรัฐศก ด้วยพระศรีมะโสดรับราชโองการ
ใส่เกล้าฯ สั่งว่า คนเรวเดิรตราในกรมมหาดไทพระราชทานชื่อไว้ เป็นคนในนี้

พันจบเมืองท้าว ๑ พันท้าวไกรจัก ๑ นาคล ๒๐๐

นายรีบเรรววด ๑	นายยวดเทียมลม ๑		
นายฝ่ายใจคิด ๑	นายจิตรใจตน ๑		
นายผยองเวหาศ ๑	นายผาดเวหา ๑	นายลิ้วแล่นลัด ๑	} ๒๐ คน นาคล ๑๕๐
นายทัดเทียมลม ๑	นายสุดสากล ๑	นายคิลสาคร ๑	
นายชำนาญหะณุมาร ๑	นายชำนาญไวยราบ ๑	นายเทียวทุกด้าว ๑	
นายท้าวทุกแดน ๑	นายสวัสดิ์เมืองแมน ๑	นายแสนเมืองจบ ๑	
นายตรลอดไตรภพ ๑	นายตรหลบเวหา ๑	นายสุดแดนฟ้า ๑	
นายล่าแดนดิน ๑			

๑๑ หลวงอินทราบดีศรีราชรองเมืองเจ้ากรมกองกระเวนขวา นา ๑๐๐๐

๑๑ ขุนหมื่น กองกระเวน	ในกรุง	ขุนยี่สารบุรี	นา	๔๐๐	} ๔	} ขุน ๔ คนนาคิล ๔๐๐ หมื่น ๔ คนนาคิล ๓๐๐
		หมื่นยี่สารบุรี	นา	๓๐๐		
		ขุนวิจารณ์	นา	๔๐๐		
		หมื่นวิจารณ์	นา	๓๐๐		
	นอกกรุง	ขุนจ้านบุรี	นา	๔๐๐	} ๔	
		หมื่นจ้านบุรี	นา	๓๐๐		
		ขุนละครภักดี	นา	๔๐๐		
		หมื่นละครภักดี	นา	๓๐๐		

๑๒ ขุนเทพเจ้ากรมกองกระเวนซ้าย นา ๑๐๐๐

๑๒ กองกระเวน	ในกรุง	ขุนภักดีผู้ดล	นา	๔๐๐	} ๔	} ขุน ๔ คนนาคิล ๔๐๐ หมื่น ๔ คนนาคิล ๓๐๐
		หมื่นภักดีผู้ดล	นา	๓๐๐		
		ขุนกระเวนรักษา	นา	๔๐๐		
		หมื่นกระเวนรักษา	นา	๓๐๐		
	นอกกรุง	ขุนไชยบุรีบาล	นา	๔๐๐	} ๔	
		หมื่นไชยบุรีบาล	นา	๓๐๐		
		ขุนแผ้วผู้ดล	นา	๔๐๐		
		หมื่นแผ้วผู้ดล	นา	๓๐๐		

๑๓ ที่วิเศษ ๔	ขุนกลาง	นา	๔๐๐
	หมื่นวิเศษ	นา	๔๐๐
	หมื่นสนธิ	นา	๓๐๐
	หมื่นฉณะ	นา	๓๐๐
	หมื่นจำ	นา	๒๐๐
๑๔ นายบโทน ๓	พันจำ	นา	๑๐๐
	หัวสิบ	นา	๕๐

๑๕ หมื่นนาฎนา ๒๐๐ พันนาฎนา ๑๐๐ หัวสิบนา ๕๐ ประแดงจันเสมียรัตนานา

๖๐๐ ขุนเทพนรายสมุบาญชัยได้เรียกส่วย หัวเมือง
แขวงจังหวัด } จ่ายการโยธานาคิล ๖๐๐

ขุนทราบาล	นา	๕๐๐	} ๔ คน	๑๖ ทำมรงถือตราคิล ๓๐๐
ขุนโลกบาล	นา	๕๐๐		
ขุนนระบาล	นา	๕๐๐		
ขุนธระนิบาล	นา	๕๐๐		

๑) ออกญาพลเทพราชเสนาบดีศรีไชยนพรัตน์กระเสตราธิบดีอภัยพิริบรากรมภาหุ
ได้ใช้ตรา ๙ ดวง ถือศักดินา ๑๐๐๐๐

๑) หลวงประชาชีพราชปลัดทูลฉลอง	นา	๑๐๐๐
ขุนทิพโกชนกันดานนากลางถือศักดิ	นา	๖๐๐
ขุนวิสุทโกชนบำเรอหะคักหลังฎีกาให้จ่าย	นา	๔๐๐
ขุนราชกรมตำราเขียนเขียน	นา	๖๐๐
ขุนโกชนชากรขะระนิราชการปลัดนั่งศาล	นา	๘๐๐
หมื่นทิพรักษา } หมื่นเทพรักษา }	นาคล	๔๐๐
หลวงทะนาบดีศรีพิทคะเนศร	นา	๘๐๐
หมื่นทิพโกชน } หมื่นอัคคะเนศร }	ปลัดนาคล	๔๐๐
หมื่นรัตทิพ หมื่นรัตเทพ ๒ คนนาคล		๔๐๐
ขุนนานาถสมุบาญชัย	นา	๖๐๐
ขุนสำเรจค์กหลังฎีกา	นา	๘๐๐
ขุนโคกระวินพิทธิ } ขุนราชประกาศร }	จ่าย นม } เนย }	นาคล ๖๐๐
หมื่นเทพพิทักษ์	นา	๕๐๐
หมื่นสวัสติโชติ	นา	๕๐๐
หมื่นรุทอักษระเสมียรตรา	นา	๖๐๐
เสมียรธำมะยาเขียนกฎหมาย	นา	๔๐๐
หลวงพิพิทสาลีเจ้ากรมฉาง	นา	๑๔๐๐
ขุนเทพโกษาบาญชัยกลาง	นา	๖๐๐
ขุนชนะนาคจ่ายเข้าเปลือก	นา	๖๐๐
ขุนวิสุทโกชนเข้าตัน	นา	๖๐๐
หมื่นโกชนวิสุทคักหลังฎีกา	นา	๔๐๐
หมื่นศรีทิพโกชนสำหรับเข้าสาร	นา	๔๐๐
ขุนไกรรักษาได้จ่ายงา	นา	๖๐๐
หมื่นยศรักษาได้จ่ายหนัง	นา	๔๐๐
หมื่นกระเศรรูพะนังงานลำเลียง	นา	๔๐๐

หมื่นโกชนัชกรนังสาร	นา	๔๐๐
หัวพันได้เรียกเข้า	นา	๒๐๐
หมื่นราชกันตำราเสมียรปลงกฎเข้า	นา	๓๐๐
หัวปากแจกกฎหมายนา ๒๐๐ หมื่นเทพสมุบาณูชียนา		๖๐๐

๑ ออกพญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตพิพิพัทธ์ตนราชโกษาธิบดีอะภัย

พริยบรากรมภาหุตราบัวแก้วถือศักดิ์นา		๑๐๐๐๐
พระพิพัทโกษาราชปลัดทูลฉลอง	นา	๑๐๐๐
ขุนพิณใจโราชปลัดนังสาร	นา	๘๐๐
ขุนรักษาสมบัติจำบำเรอห้ศกหลังฎีกาให้จ่าย	นา	๘๐๐
ขุนราชอากรขอนิจราชการบาณูชียกลาง	นา	๘๐๐
ขุนเทพราชสมุหะอากร	นา	๖๐๐
ขุนยิสารทรรพยากรสมุบาณูชีย	นา	๖๐๐
ขุนทิพโกษา	นา	๘๐๐
ขุนทณวัตได้แจกเบี้ยหวัด	นา	๖๐๐
ขุนหมื่นขึ้นขุนศรีราชอากร ๘ คนนาคน		๓๐๐
ขุนหมื่นขึ้นแก่ขุนเทพราช ๑๓ คนนาคน		๓๐๐
ขุนสมบัติปลัดกลองชนะนะสุดขุนหมื่น ๔ คนนาคน		๖๐๐
ขุนแก้วอายุัดทะนายโกษา	นา	๖๐๐
ขุนอักษรเสมียรตรา	นา	๖๐๐
๑ พระจุลราชมนตรี	นา	๑๔๐๐

ขุนราชเศรษฐีปลัดได้ว่า	} แยกประเทศฉวา } มลายูอังกฤษ	นา	๘๐๐
------------------------	------------------------------------	----	-----

หลวงราชมนตรีเจ้าทำได้ว่าแยกประเทศอังกฤษ	} ญวน } ฝรั่งเศส	นา	๘๐๐
---	------------------------	----	-----

หมื่นพิณใจวาที	} ล่าม ๔ คน	นาคน	๓๐๐
หมื่นศรีทรงภาษา			
หมื่นสัจวาที			
หมื่นสำเร็จวาที			

หมื่นทิพวาจา	} ล่ามอังกฤษ ๒ คน	นาคน	๓๐๐
หมื่นเทพวาจา			

หลวงนันทเกษมเจ้าท่าได้ว่าพราหมณ์เทศ	นา	๘๐๐
หมื่นสีจจะวาจา } หมื่นสีจวาที }	ล่าม ๒ คน	นาคล ๓๐๐
๐ หลวงโชติภราษเศรษฐี เจ้ากรมถือศักดินา ๑๔๐๐		
หลวงเทพภักดีเจ้าท่าได้ว่าวิลันดา	นา	๖๐๐
ขุนทองสี่อ } ขุนทองสมุท }	จีนล่ามนายอำเภอ	นา ๖๐๐
ขุนวรวาทีล่ามฝรั่งเศส	นา	๓๐๐
ขุนราชาวะดี } ขุนรักษาสมุท }	ล่ามกะปิตัน	นา ๓๐๐
ขุนวิสุทสาครล่ามแปลนายสำเภาปากน้ำ	นา	๔๐๐
นายเรือปาก ๔ วาขึ้นไป } จีนแขกฝรั่งอังกฤษสำเภาใหญ่ }	นา ๔๐๐ นายเรือปากกว้าง ๓ วาเศษศนา	๒๐๐
จุนจี้ นายสำเภา	นา	๔๐๐
ต้นหน ดูทาง } ลำด้า บัญชีใหญ่ }	สำเภา ใหญ่ } น้อย }	นา ๒๐๐ ๑๐๐
ปั้นจื ซ่อมแปลงสำเภา	} นาคล ๘๐	
ได้กั้ง ชาย } ขวา }		
ชินเตงเถา ชาย } ขวา }	๒ บัญชียกกลาง	} นา ๕๐
อาบั้น กระโดงกลาง		
จงกว่า ใช้คนทั้งนั้น		
เติกซ้อ ได้วาระวางบันทุก		
อาเก็ง ช้างไม้สำเภา		

เอี้ยวกำง บูชาพระ		} นา ๓๐	
ตัวเลี้ยว	วาสายเลี้ยว กับเสาท้าย		
ลำปิ่น	กับเสาหน้า		
ชมภู			
เท่าเต็ง	ว่าสมอ		
ผู้เตี้ยว	ทอดตั้ง		
อิดเขี้ยว	} ลด	} นา ๒๕	
ยี่เขี้ยว			
สามเขี้ยว			
จับกะเถา	กวาดสำมา		
เบี้ยปิ่น	จ่ายกับเข้า		
ชินเต็ง	๑๘ คนทนาย		จุนจู้ ลำต้า ปิ่นจู้
นายรอง	๗ คนได้รวางคนละ ๑๖		

๐ พระศรีพิพัทธ์รัตนโกษา	นา	๓๐๐๐
หลวงรัตนโกษา	นา	๘๐๐
ขุนพิบูลสมบัติ	นา	๖๐๐
ขุนสวัสดิโกษา	นา	๖๐๐
หมื่นสมบัติบดี	นา	๓๐๐
หมื่นทนต์น	นา	๓๐๐
ขุนคลัง	} เจ้ากรมคลังป่าจากถือศักดิ	นา ๖๐๐
ขุนศรีคงยศ		
หมื่นพิทักษ์นาวาปลัดกรม	นา	๔๐๐
ขุนวิสุทสมบัติเจ้ากรมคลังวังไซ	นา	๖๐๐
หมื่นพิบุรรมสมบัติ	} ปลัดกรมนาคล	๔๐๐
หมื่นไชนาวา		

๐ ออกญาธรรมาธิบดีศรีวิชัยพงษวงษภัคตีบดินทรเดโชไชยมะไหยสุริยาธิบดีศรีรัตนมลเชียรบาลอัครมหาเสนาธิบดีอภัยพิริบรากรมภาหุ	นา	๑๐๐๐๐
หลวงบำเรอภักติ	นา	๑๐๐๐

หลวงรักษมณฑลเชียร	นา	๑๐๐๐		
จะหมื่นจรงรักษาองคพระตำรวจวังซ้าย	นา	๘๐๐		
จะหมื่นจรงภักดีองคพระตำรวจวังขวา	นา	๘๐๐		
นายประภาษมณฑลเชียร	} ปลัดวังนาคล	๖๐๐		
นายเสถียรรักษา				
นายจันมณฑลเชียร	} ประแดงก้อนทองขวา } ประแดงเกยดาบซ้าย } นา ๕๐๐	๑๒ คนนาคล ๕๐๐		
นายศรีเถียรภักดี				
นายยี่สาร				
นายจำเนียรภักดี				
นายพิบุรบริบาล				
นายพิมารบริรักษ์				
นายรัตบรรยง				
นายจำนงภักดี				
นายชำนาญบริบาล				
นายชำนาญมณฑลเชียร				
นายสวัสดิภักดี				
นายสวรภักดี				
ขุนยศเสสวะราชสมุภาณูชีย	นา	๖๐๐		
ขุนศรีราชบุตรศาลมรฎก ๑ ขุนอินอาชาวัง	} ๕ คนนาคล	๘๐๐		
ขุนพรหมสุภาณครบาลวัง ๑ ขุนเทพสุภาแพ่งวัง				
ขุนอักษรเสมียรตรา	นา	๖๐๐		
๑ หลวงรัตนากรเจ้ากรม	นา	๑๐๐๐		
ชาวที่พระ	} ขุนอนุรักษราชา ๑ ขุนศรีราชาศ ๑ ปลัดกรม ๒ คนนาคล	๖๐๐		
บันทม			หมื่นในกรมชาวที่	๔๐๐
			กำนันที่พระบันทม	๒๐๐
๑ หลวงพิพิทมณฑลเชียรเจ้ากรม	นา	๕๐๐		
ขุนพิมารมลเชียรปลัดกรม	นา	๓๐๐		
หมื่นในกรม นาคล		๒๐๐		
๑ ออกพระราชฤทธานนพะหลภักดีศรีรัตนมณฑลเชียรบาลวังนอก	นา	๓๐๐๐		
๑ ออกพระนนทเสนเสนาบดีศรีรัตนมณฑลเชียรบาลวังนอก	นา	๓๐๐๐		

ขุนทิพย์ไพฑูริย์	๑	} ปลัดวังนอกนาคน	๖๐๐
ขุนสกลมณเฑียร	๑		
หมื่นสกลพิมาน	๑	} นาค	๔๐๐
หมื่นภักดีบรรยง	๑		
หมื่นจ้านงรักษา	๑		
ขุนจันพิมาร	ชาวท้อ ๑ ชาวอ่าง ๑	} นา	๖๐๐
ขุนกำแพงบุรี	}	การขาดกวาดหนามในพระราชวังนา	๖๐๐
ขุนศรีวังราช			
หมื่นทิวาทิต		นา	๔๐๐
พันทิวา	}	นาค	๒๐๐
พันท่ามะรักษา			
๐ ขุนราชพิมารเจ้ากรมพระอุโภกรมราชยาน			นา ๑๐๐๐
พันเงิน	}	คุมเครื่องแต่งเครื่อง	นา ๓๐๐
พันทอง			
ขุนศรีสุยมพอรชาน้ำสรง		นา ๖๐๐	
หมื่นสุคนธ์พะนักงานพระสุคนธ์		นา ๔๐๐	
หมื่นเทพดี	}	ชาวเสื่อ	นา ๔๐๐
หมื่นจักภักดี			
หมื่นจิตรพัท	}	ชาวม่าน	นา ๔๐๐
หมื่นราชมงคล			
หมื่นราชพิจิตรชาวเบา	}	นาค	๔๐๐
หมื่นยศไดยาศน์ชาวพรม			
๐ หลวงมหามณเฑียรเจ้ากรม			นา ๑๐๐๐
ขุนวิเศษปลัดกรม			นา ๘๐๐
๐ กรมแสง	}	ชาวพระพลับพลาไชยนาค	๔๐๐
สรรพยุทธ			
พลับพลาไชย			

<p>ขุนแสงสวระภาท ขุนแสงเบญจอาวุธ ขุนแสงสาภะยุท ขุนแสงศรีอาวุธ ขุนยุทยาตรา ขุนคชนาถภักดี</p>	<p>ชาวพระแสงสรรพยุท ๖ คนนาคล</p>	<p>๕๐๐</p>
<p>หมื่นขันไชศรี หมื่นสิทธิรัก หมื่นทาทรรยุท</p>	<p>นาคล</p>	<p>๔๐๐</p>
<p>ขุนพิฑธาพอน ขุนสุนทรโกไสย</p>	<p>ชาวใหม่นาคล</p>	<p>๕๐๐</p>
<p>ขุนพง ขุนบาล</p>	<p>ข้าพระเทพบิดอร</p>	<p>นาคล ๖๐๐</p>
<p>ขุนทินบรรณาการ ขุนทานธารกำนัล</p>	<p>สวดคำหลวง</p>	<p>นาคล ๖๐๐</p>
<p>ขุนอินอัคเนศวรเจ้ากรมฉางเข้าบาตร</p>	<p>นา</p>	<p>๑๖๐๐</p>
<p>ขุนเทพจุลาปลัดกรม</p>	<p>นา</p>	<p>๖๐๐</p>
<p>หมื่นโกชน์สมบัติพนังงานจ่ายเข้า</p>	<p>นา</p>	<p>๔๐๐</p>
<p>พันพิทักษ์ทิวา พันรักษารাত্রี</p>	<p>ราชมัน</p>	<p>นา ๒๐๐</p>
<p>ตำรวจวังใช้</p>	<p>ชาย ๖ ขวา ๖</p>	<p>๑๒ คนนาคล</p>
<p>ตำรวจเวณบาญชัย</p>	<p>ชาย ๔ ขวา ๔</p>	<p>๘ คนนาคล</p>
<p>๐ พระราชนุชิตเจ้ากรมสวนหลวงขึ้นกรมวัง</p>	<p>นา</p>	<p>๖๐๐</p>
<p>หมื่นทิพผล หมื่นทิพอุทยาน</p>	<p>นาคล</p>	<p>๒๐๐</p>
<p>๐ พระธรรมเสนาเจ้ากรม</p>	<p>นา</p>	<p>๓๐๐๐</p>
<p>ขุนทิพมลเทียร ขุนเทพมลเทียร</p>	<p>ปลัด ชาย ขวา</p>	<p>นาคล ๖๐๐</p>

นายหัวสิบห้าพระ	นา	๕๐	
๑ ออกญาพระเสด็จสุเรนทราธิบดีศรีสุภะราชพิริยภาหุถือศักดิ์นา	๑๐๐๐๐		
ขุนธรรมเสนาราชาปลัดทูลฉลอง	นา	๘๐๐	
ขุนศรีปชานนทปลัดนั่งสาร	นา	๖๐๐	
ขุนในกรม	นา	๓๐๐	
หมื่นในกรม	นา	๒๐๐	
เลวในกรมธรรมการ	นา	๘๐	
สังกะรี			
หลวงธรรมรักษาเจ้ากรม	นา	๑๐๐๐	
ขุนธรรมมาธิบดีราชาปลัดทูลฉลอง	นา	๖๐๐	
ขุนศรีธรรมลังกาปลัดนั่งสาร	นา	๔๐๐	
หมื่นในกรมสังกะรี	นาคิล	๒๐๐	
ขุนพรมภักดีศรีธรรมการสมุบาญชัย	นา	๒๐๐	
เลวในกรมสังกะรี	นาคิล	๘๐	
๑ ออกพระศรีมะโนราชภักดีศรีปลัดยวัล	นา	๑๐๐๐	} ชั้นที่
หลวงราชาชานภักดี	นา	๕๐๐	
ปลัดจ่านุชิตปลัดพิพิท ปลัดมระกฎชั้นที่			
หลวงศรีมโนราชภักดีศรีรองคเทพรักษาองค	} ชั้นที่	๒ คนนาคิล	๑๐๐๐
หลวงเทพชำนาญภักดีศรีเทพรักษาองครักษา			
๑ ออกญาอะโผยสุระเพลิงจางวางขวา	นา	๑๒๐๐	
ออกญาดำเกิง จางวางซ้าย	นา	๑๒๐๐	
หลวงอัคนะสร เจ้ากรมขวา	นา	๑๐๐๐	
หลวงขจรลำแดง เจ้ากรมซ้าย	นา	๑๐๐๐	
หมื่น กังษร } ปลัดกรม ขวา }	} นาคิล	๘๐๐	
หมื่น กังศีล } ปลัดกรม ซ้าย }			
ขุนจ่านงขจรสิทธิ์ซ้าย ๑ ขุนพินิจขจรศักดิ์ขวา ๑	} ๔ บาญชัยกลางนาคิล	๖๐๐	
ขุนราชสาทรซ้าย ๑ ขุนอาจอาวุธขวา ๑			
ขุนเสน่ห้ขจรชิต } นายเวรกำนัน	} นาคิล	๔๐๐	
ขุนเสน่ห้อาวุธ }			
หมื่นณรงคพินาศ ๑ หมื่นอาจรณฤทธ ๑ หมื่นสิทธิสังหาร ๑	} ๖ คนนายเวรกำนันนาคิล	๓๐๐	
หมื่นชำนาญอัคนี ๑ หมื่นศรีขจรศักดิ์ ๑ หมื่นไกรขจรยุทธ ๑			

กำนันพระแสงปืน ๑๒ คน		นาคล	๒๐๐	
ขุน } ทนายเลือกปืน ๒ }		นาคล	๔๐๐	
หมื่น } ๑๖ }			๒๐๐	
พันทนายเลือกปืน ๙๙ คน		นาคล	๑๐๐	
นายพโรง ๔ คน		นาคล	๑๐๐	
ขุนสารวัตสมุบาญชัย		นา	๓๐๐	
หมื่นภักดีประแดง		นา	๒๐๐	
๐ หลวงวิเศษจางวาง		นา	๔๐๐	
ขุนช่างปืนในกรม ๓		นา	๓๐๐	
หมื่นช่างในกรม ๕ คน		นา	๒๐๐	
หัวสิบในกรมช่างปืน ๒๙ คน		นา	๕๐	
ช่างเลว		นา	๕๐	
๐ พระอุไทยธรรมเจ้ากรม		ศักดิ์นา	๕๐๐๐	
หลวงราชโกษาปลัดทูลฉลอง		นา	๑๐๐๐	
หลวงทิพรักษาปลัดเครื่องต้น		นา	๘๐๐	
ขุนราชวงษา } พนักงานเครื่องเบดเสด็จ }		นาคล	๖๐๐	
ขุนราชาพิมล } }				
ขุนพิทักษ์ภูษิต } พนักงานพระ ภูษา }				
ขุนพิพิธภูษา } มาลา }				
หมื่นทิพสมบัด } นาคล ๔๐๐ ๐ กำนันพระ ภูษา }		นาคล	๒๐๐	
หมื่นราชสมบัด } มาลา }				
หมื่นทนต์พิสมุบาญชัย } }				
ประแดงราชภักดี นา ๓๐๐	หมื่นนายพโรงนา ๒๐๐	นายพโรง } เลว }	นาคล	๑๐๐
๐ ขุนวรรณภาษา } พนักงานสอดศรีเครื่องต้น		นาคล	๔๐๐	
ขุนประชาเทพ } }				
หมื่นวรรณพิจิตร พนักงานย้อมศรีเครื่องต้น		นา	๓๐๐	
๐ หมื่นวิจิตรสำอาง พนักงานพระสงฆ์		นา	๓๐๐	
๐ หมื่นสุคนธ์ปลัดเจ้ากรม พนักงานพระสุคนธ์มูรธาภิเศก		นา	๓๐๐	
หมื่นบุญ } รองพนักงานพระสุคนธ์		นา	๒๐๐	
หมื่นชุม }				

หมื่นเทพยศ พนักงานกลั่นน้ำมัน		นา	๒๐๐
๐ ขุนจิตรทราพอนเจ้ากรม		นา	๘๐๐
หมื่นไชยาพอน		นา	๖๐๐
หมื่นจิตรพัตรา	} ข้างสะนะ ๖ คน นา ๒๐๐ เลว ๕๐		
หมื่นภูษาสาร			
หมื่นโกษาพิจิตร			
หมื่นพิพิทสาฎก			
หมื่นกาสิกพัตร			
หมื่นรัตกำพล			
๐ จินข้างสะนะ	หมื่นชำนาญโกไสย		๘๐๐
	หมื่นพิมลภูษิต	}	๖๐๐
	หมื่นชำระภูษิต		
นายเวระภู	} ข้างขุนพราหมเทษ		นาคล ๕๐
นายครุป่า			
นายประหม่านันตี			
นายเอระกะปี			
๐ ขุนสำเร็จพระขรรค์	} เจ้ากรมแสงตัน	} ขวา	} นาคล ๘๐๐
ขุนสรรพาวุธ			
หมื่นทิพสุคนธ์	} ปลัดกรมแสงตัน	} ขวา	} นาคล ๖๐๐
หมื่นทณะเทพ			
หมื่นข้างในกรม พนักงานพระแสงตัน		นา	๒๐๐
นายพก้านพระแสงตัน		นาคล	๒๐๐
เลวในกรมพระแสงตัน		นาคล	๕๐
๐ ออกพระอินทราทิตพิพิทราชาธิราชสมุหะพระสนมซ้ายนา			๓๐๐๐
ขุนราชบำเรอหีบปลัดกรม		นา	๘๐๐
หมื่นตุมใจอาจ	} นาคล		๖๐๐
หมื่นฟาดเพลิงล่า			
นายบุญภักดี	} นาคล		๖๐๐
นายมีใจภัก			
หมื่นสกลณราสมุบาณูชัย		นา	๖๐๐

๑	ออกพระจันทราทิตพิพิทราชรักษาสมุหะพระสนมขวา	นา	๓๐๐๐				
	ขุนรักษานาถปลัดกรม	นา	๘๐๐				
	หมื่นโจิมสงคราม	}	นาคล				
	หมื่นตามใจไทย			๖๐๐			
	นายสวัสดิภักดี	}	นาคล				
	นายสีนักร้อง			๕๐๐			
	หมื่นฉะน่านันสมุบาญชัย	นา	๖๐๐				
๑	พระเนาวรัชโชดิธิดินทรธรรมธาศุภราช	นา	๓๐๐๐				
๑	หลวงอินทมูลบาทศุภราช	นา	๑๖๐๐				
	ขุนพิบุรณสมบัติศุภราช	}	๔ คน				
	ขุนไชยภักดีศุภราช			}	นา		
	ขุนชะดินวิวันศุภราช					}	๖๐๐
	ขุนโกษาพานิชศุภราช						
	พระศรีวิโรทศุภราชพระศรีธรรมบาลศุภราช	นาคล	๑๖๐๐				
	ขุนพินิจใจศุภราช	}	๓ คนนาคล				
	ขุนพิศมบุรศุภราช			๖๐๐			
	ขุนสิทธิสมบัติศุภราช						
๑	ออกหลวงมงคลรัตราชมนตรีศรีสมุหะชะระภาคอรไน	นา	๒๕๐๐				
	ขุนวิสุทโกษาปลัดทูลฉลองนา	๘๐๐	ขุนมหาวิสุทปลัดนั่งศาล	นา	๖๐๐		
	ขุนวิสุทสมบัติบาญชัยกลางนา	๕๐๐	หมื่นพรหมวิจารณ์สมุบาญชัยนา		๕๐๐		
	ขุนในกรม	นาคล ๓๐๐	หมื่นในกรม	นา ๒๐๐	พันในกรม	นา ๑๐๐	
๑	ออกหลวงอินมณตรีศรีจันทรมุหะชะระภาคอรนอกนา		๒๕๐๐				
	ขุนศรีสาคร ปลัดทูลฉลองนา	๘๐๐	ขุนศรีสุพรรณราชปลัดนั่งศาล	นา	๖๐๐		
	ขุนอัมเรนมณตรีศรีสมุหะบาญชัยกลาง	นา ๕๐๐	หมื่นศรีรัตนากอรสมุบาญชัย	นา	๕๐๐		
	ขุนในกรม	นา ๓๐๐	หมื่นในกรม	นา ๒๐๐	พันในกรม	นา ๑๐๐	
๑	ออกพระราชสุภาวดีศรีสัจจะเทพนรายสมุหะมาตยาธิบดีศรีสุเรนทราเมศวร						
	พระสุริศวตติกลาง	ถือศักดินา	๕๐๐๐				
	ขุนพิไชยเสนาปลัดขวา	}	ทูลฉลองนาคล				
	ขุนโยธาบริหารปลัดซ้าย			๘๐๐			
	ขุนวิสุทเสนี	ขุนศรีกระดานพลปลัดนั่งศาล	๒ คนนาคล	๖๐๐			
	ขุนศรีพลภัก	ขุนรักพลพยุห์	๒ คนนาคล	๖๐๐			

ขุนราชเมธาส์คดีฝ้ายเหนื่อ นา ๕๐๐ เสมียรตรากลาง ๔๐๐

๑ ออกพระเทพาธิปัตศรีเทพนรายสมุหะเจ้ากรมพระสัคดีซ้ายถือศักดินา ๓๐๐๐

ขุนอัมรภักดีราชปลัดทูลฉลอง นา ๑๐๐๐

ขุนพรหมราชประยาปลัดนั่งศาล นา ๘๐๐

กุ่มฎาแดงจุลเทพภักดีศรีกันดานพลทหารขึ้นฝ้ายซ้าย นา ๖๐๐

กุ่มฎาแดงอินประยาธิการยพลเรือนขึ้นฝ้ายซ้าย นา ๖๐๐

กุ่มฎาแดงเบญจธิการยขึ้นฝ้ายซ้ายนอกทั้งปวง นา ๖๐๐

ขุนอินเสนาสัคดีฝ้ายเหนื่อนา ๖๐๐ เสมียรตราสัคดีซ้าย นา ๔๐๐

ขุน <table border="0"> <tr> <td> <table border="0"> <tr> <td>กำกับด้าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมนา ๔๐๐</td> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> <tr> <td>หมื่น</td> </tr> </table> </td> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table> </td> </tr> </table> </td> <td>๓๐๐</td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>กำกับด้าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมนา ๔๐๐</td> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> <tr> <td>หมื่น</td> </tr> </table> </td> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	กำกับด้าน	} ในกรมนา ๔๐๐	<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> <tr> <td>หมื่น</td> </tr> </table>	เดิรตรา	} ในกรมนาค	นายเรือ	หมื่น	<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table>	เดิรตรา	} ในกรมนาค	รักษาค	เรือกัน	๓๐๐		
<table border="0"> <tr> <td>กำกับด้าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมนา ๔๐๐</td> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> <tr> <td>หมื่น</td> </tr> </table> </td> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	กำกับด้าน	} ในกรมนา ๔๐๐		<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> <tr> <td>หมื่น</td> </tr> </table>	เดิรตรา		} ในกรมนาค	นายเรือ	หมื่น	<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table>		เดิรตรา	} ในกรมนาค	รักษาค	เรือกัน	๓๐๐
กำกับด้าน	} ในกรมนา ๔๐๐			<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> <tr> <td>หมื่น</td> </tr> </table>	เดิรตรา			} ในกรมนาค	นายเรือ	หมื่น		<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมนาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table>		เดิรตรา	} ในกรมนาค	รักษาค
เดิรตรา			} ในกรมนาค													
นายเรือ																
หมื่น																
เดิรตรา	} ในกรมนาค															
รักษาค																
เรือกัน																

เมืองรั้งในกรมสัคดีซ้าย นาค ๔๐๐ พันในกรมสัคดีซ้ายนาค ๑๐๐

๑ ออกพระศรีสุเรนทรธาธิปัตวิริยพรหมเทพราชมาตยาธิปัตศรีกลาสมุทพระสุรัสวดี

ขวา เจ้ากรมถือศักดินา ๓๐๐๐

ขุนอัมรินทรักษาราชปลัดทูลฉลอง นา ๑๐๐๐

ขุนอินวิเชียรปลัดบาญชียนั่งศาล นา ๘๐๐

กุ่มฎาแดงซารภษาชาติการีศรีกันดารพล ๆ เรือนขึ้นฝ้ายขวา นา ๖๐๐

กุ่มฎาแดงเสนาภูษาติการีศรีกันดานพลทหารขึ้นฝ้ายขวา นา ๖๐๐

กุ่มฎาแดงธารมาธิการี ขึ้นฝ้ายขวานอกทั้งปวง นา ๖๐๐

ขุนพรหมเสนาสัคดีฝ้ายเหนื่อนา ๖๐๐ เสมียรตราสัคดีขวานา ๔๐๐

ขุน <table border="0"> <tr> <td> <table border="0"> <tr> <td>กำกับด้าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมสัคดีขวานาค</td> </tr> <tr> <td>เดิรตรา</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> </table> </td> <td>๔๐๐</td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>กำกับด้าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมสัคดีขวานาค</td> </tr> <tr> <td>เดิรตรา</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> </table>	กำกับด้าน	} ในกรมสัคดีขวานาค	เดิรตรา	นายเรือ	๔๐๐
<table border="0"> <tr> <td>กำกับด้าน</td> <td rowspan="3">} ในกรมสัคดีขวานาค</td> </tr> <tr> <td>เดิรตรา</td> </tr> <tr> <td>นายเรือ</td> </tr> </table>	กำกับด้าน	} ในกรมสัคดีขวานาค		เดิรตรา	นายเรือ	๔๐๐
กำกับด้าน	} ในกรมสัคดีขวานาค					
เดิรตรา						
นายเรือ						

หมื่น <table border="0"> <tr> <td> <table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมสัคดีขวานาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table> </td> <td>๓๐๐</td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมสัคดีขวานาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table>	เดิรตรา	} ในกรมสัคดีขวานาค	รักษาค	เรือกัน	๓๐๐
<table border="0"> <tr> <td>เดิรตรา</td> <td rowspan="3">} ในกรมสัคดีขวานาค</td> </tr> <tr> <td>รักษาค</td> </tr> <tr> <td>เรือกัน</td> </tr> </table>	เดิรตรา	} ในกรมสัคดีขวานาค		รักษาค	เรือกัน	๓๐๐
เดิรตรา	} ในกรมสัคดีขวานาค					
รักษาค						
เรือกัน						

พันในกรมสัคดีขวานาค ๑๐๐ เมืองรั้งในกรมสัคดีขวา นาค ๔๐๐

๑ นักการในกรมสัคดี

<table border="0"> <tr> <td>ซ้าย</td> <td rowspan="2">} นาค ๘๐</td> </tr> <tr> <td>ขวา</td> </tr> </table>	ซ้าย	} นาค ๘๐	ขวา
ซ้าย	} นาค ๘๐		
ขวา			

๑ พระเทพราชาธิปัตศรีสุริยาภิชาตีสุริวงษ์ของคสมุหะพระคชบาล

จางวางขวานา ๕๐๐๐

พระสุนทรราชานาถบดีศรีสุริยศักดิ์สมุหะพระคชบาลจางวางซ้ายนา		๕๐๐๐
๑ หลวงกำแพงรามภักดีศรีสุริยชาติสมุหะพระคชบาลขวา	นา	๓๐๐๐
หลวงราชวังเมืองสุริยชาติสมุหะพระคชบาลซ้าย	นา	๓๐๐๐
หมื่นคชสิทธิ์ปลัดกรมพระคชบาลขวา	} นาคล	๘๐๐
หมื่นคชศักดิ์ปลัดกรมพระคชบาลซ้าย		
ขุนสิทธิกันอินันตพระคชสาตรครูข้างขวา	นา	๖๐๐
ขุนศรีไชยทิตลสิทธิพระคชสาตรครูข้างซ้าย	นา	๖๐๐

นายมหาอนุภาพขวา	๑	}	๒	} ทำข้างต้นเชือก ๘ คนนาคล ๖๐๐
นายปราบไตรภพซ้าย	๑			
นายจบคชสินขวา	๑	} ทรงบาท	๒	
นายกระฉับประสิทธิ์ซ้าย	๑			
นายฤทธกุลขรขวา	๑	} สรรใหญ่	๒	
นายบวรไอยราซ้าย	๑			
นายเทภากร	๑	} จำลอง	๒	
นายอัษฎรเทพ	๑			

พลาย	นายเสวกะเซน	๑	} นายรองทำข้าง ๑๖ คนนาคล ๔๐๐
	นายกะเรนทภักชชา	๑	
ฟัง	นายมหาคชรัตขวา	๑	
	นายสวัสดิคชฤทธซ้าย	๑	
พลาย	นายจิตรคชลักษณ์	๑	
	นายจักษ์คชศรี	๑	
ฟัง	นายศิริคชแก้วน	๑	
	นายแมนคชสาร	๑	
พลาย	นายบาลกีรีอาจ	๑	
	นายราชกีรียง	๑	
ฟัง	นายจำนงกีรีรักษ	๑	
	นายภักดีกีรีกัน	๑	
พลาย	นายชำนาญคชกาน	๑	
	นายชำนาญคชผจง	๑	
ฟัง	นายจำนงคชผจง	๑	
	นายจำนองคชเลิศ	๑	

<p>๑ ขุนทรงศักดิ์ ๑ } ขุนทรงสิทธิ์ ๑ }</p>	เจ้ากรมเชือก	ขวา ซ้าย	นาคล	๖๐๐	
<p>หมื่นศรีสิทธิบาท ๑ } หมื่นราชสิทธิกัน ๑ }</p>	ปลัดกรมเชือก	ขวา ซ้าย	นาคล	๔๐๐	
หมื่นในกรม			นาคล	๒๐๐	
พันในกรม			นาคล	๑๐๐	
๑ หมอไชยศักดิ์ขวา หมอไชยสิทธิซ้ายเจ้ากรมหมอ			นาคล	๔๐๐	
หมอไชยฤทธขวา หมอไชยรงซ้ายปลัด			นาคล	๓๐๐	
หมอยอดศรี	หมอยอดลัก	}			
หมอยอดรัก	หมอยอดราม				
หมอศรีทณ	หมอศรีเทพ				
หมอจำเรือนกัน	หมอจำเริญเกียด				
หมอพลอด	หมอพลอิน				
หมอบุญท้าว	หมอบุญไท				
หมอจำเริญจัก	หมอจำเริญจัน				
หมอบุญไช	หมอบุญไซต				
หมอไกรยวด	หมอไกรย้ง				
หมอไกรมิ่ง	หมอไกรแมน				
หมอไชยพัค	หมอไชยเพช				
หมอไชยเดช	หมอไชยदन				
หมอศรีนาถ	หมอศรีนนท				
๑ หมอพัคตโนด	หมื่นจำศรีนรคช ๑ } หมื่นจำคชภักดี ๑ }				สุมบาญชัย
๑ ขุนไชยพาทจางวาง			นา	๔๐๐	
ขุนโลกวิษิตเจ้ากรมขวา ๑ } ขุนโลกวิไชยเจ้ากรมซ้าย ๑ }			นาคล	๓๐๐	
ขุนสาตรคชไกรปลัดกรมขวา ๑ } ขุนไชยปาศักปลัดกรมซ้าย ๑ }			นาคล	๒๐๐	

หมื่นคงคชบาล ๑	} สมุบาญชีย	} ขวา	} นาคล ๑๐๐
หมื่นคงคชรักษา ๑			
หมื่นหมอดัว ๔			นาคล ๑๐๐
พันหมอในกรม			นาคล ๘๐
หมอลเนาในกรม			นาคล ๕๐

๑) ขุนหมื่นได้คุมข้าง

	ชาย	} เป็นนายกองนอกนี้
	ขวา	

ขุนบาลหัดดิน	ขุนกระรินทรรักษานายกองคุมข้างอาษา		นาคล ๖๐๐	
หมื่นคชภักดี	หมื่นศรีคชลักษปลัดกองคุมข้างอาษา		นาคล ๔๐๐	
ขุนคชชรสิน	ขุนกระรินชวศักดิ์นายกอง	นาคล ๖๐๐	} คุมข้างปืนใหญ่	
หมื่นนถชวรศรี	หมื่นกฤษไชยปลัด	นาคล ๔๐๐		
ขุนคชกุญชร	ขุนราชกะเสนนายกอง	นาคล ๖๐๐	} คุมข้างบันทุก	
หมื่นบาลหัดดี	หมื่นศรีราชพลปลัด	นาคล ๔๐๐		
ขุนทิพรราชาขวา	ขุนเทพราชาซ้ายนายกอง	นาคล ๖๐๐	} คุมข้างประเทียบ	
หมื่นคชปริบาล	หมื่นวิจระนาเคนทปลัด	นาคล ๔๐๐		
ขุนคชกระรินนายกอง	ขุนสวัสดิ์นายกอง	นาคล ๖๐๐	} คุมข้างมหาดไท	
หมื่นคชพิไชย	หมื่นไกรนาเคนปลัด	นาคล ๔๐๐		
ขุนพรหมคชบาลนายกอง		นา ๖๐๐	} คุมข้างปืนใหญ่ขวา	
หมื่นวิจระนาเคนปลัดกอง		นา ๔๐๐		
หมื่นกะเสนรักษานายกอง		นา ๖๐๐	} คุมข้างปืนใหญ่ซ้ายล้นข้าง	
หมื่นกะเสนทรปลัดนายกอง		นา ๔๐๐		

๑) พญาอนันตโยทังเจ้ากรมโขลงขวา ๑

พญาอนันตจ๋อสูเจ้ากรมโขลงซ้าย ๑		นาคล ๔๐๐
ขุนวิไชยมนตรีปลัดกรมขวา ๑	ขุนศรีลิลิทธิกันปลัดกรมซ้าย	นาคล ๒๐๐
ชีพหลักคอรสมุบาญชียคนขวา ๑	ราชาเทวสมุบาญชียซ้าย ๑	} นาคล ๑๕๐
ขุนขำนาญสมุบาญชียข้างขวา ๑	ขุนศรีคชเคนสมุบาญชียข้างซ้าย ๑	
ขุนวิไชยจ่านางจางวางโขลงขวา ๑	ขุนวิไชยสงครามจางวางโขลงซ้าย ๑	
นายโขลง	ขวา ๑	} นาคล ๑๐๐
	ซ้าย ๑	

นายกองโหลง	ชวา ๑ ซ้าย ๑	} นาคล ๕๐	สมุบาญชีย	ชวา ซ้าย	} นาคล ๘๐
นายตรวจโหลง	ชวา ๑ ซ้าย ๑		จำบาญชีย	ชวา ซ้าย	
พันปลัดโหลง	ชวา ๑ ซ้าย ๑				
ผู้เร่งโหลง	ชวา ๑ ซ้าย ๑				
ผู้คุมโหลง	ชวา ๑ ซ้าย ๑				

- ขุนศรีสงครามเจ้ากรมชวา ๑ ขุนพิไชยภุชเชศวรเจ้ากรมซ้าย ๑   นาคล ๖๐๐
- ขุนจำคชรักษาปลัดชวา ๑ ขุนจำคชกอนปลัดซ้าย ๑   นาคล ๔๐๐
- ขุนสาระวัดในกรม   นาคล ๓๐๐
- หมื่นในกรม   นาคล ๒๐๐
- พันในกรม   นาคล ๑๐๐
- ออกญาศรีสุริยะภาวะสมุหะพระอัศวราชพิริยภาวะ
- กรมม้าต้น   นา ๓๐๐๐
- หลวงทรงพลราชสมุหะเจ้ากรมพระอัศวราชชวา   นา ๒๔๐๐
- หลวงปราบพลแสนสมุหะเจ้ากรมอัศวราชซ้าย   นา ๒๔๐๐
- หมื่นยุทธพิไชยปลัดชวา หมื่นไกรเพชปลัดซ้าย   นาคล ๘๐๐
- หมื่นชำนาญบาล หมื่นชำนาญเบศ เจ้ากรมม้าต้น

ชวา	}
ซ้าย	

     นาคล ๘๐๐
- นายม้าจูง }

ชวา	}
ซ้าย	

     นาคล ๖๐๐
- ชวาซ้าย }

ชวา	}
ซ้าย	

     นาคล ๖๐๐
- นายแมนมณีรัต นายกัณฑ์ศวะราช นายชาตฺรงค นายองค์ศัตร   }   นายม้าจูง ๑๐ คน
- นายนิกอรอัคเดช นายวิเศศมโนไมย นายไกรภาสี   }   นาคล ๔๐๐
- นายศิวสินทพ นายจบสรสิน นายอินสาระถี   }
- หมื่นจำสวัสดิรักษา หมื่นจำอัศวราชสมุบาญชีย   นาคล ๓๐๐

พันจ่าปลัดหมู่	ขวา ๑ ซ้าย ๑	} ๒	}	รักษาพล	ขวา ๑ ซ้าย ๑	} ๒ คน	นาคนล ๕๐						
ม้าเกราะทอง													
เมืองรายสารวัต													
จ่าทนายม้า	ขวา ๕ ซ้าย ๕	} ๑๐ คน	}	นาคนล ๑๐๐									
หัวปากถือหมาย	ขวา ๑ ซ้าย ๑				} ๒ คน								
ผู้ดาษรักษาเครื่อง	ขวา ๓ ซ้าย ๓	} ๖	}	หมื่นหม่อมม้าต้น		ขวา ๒ ซ้าย ๑	} ๔ คน	นาคนล ๑๐๐					
หัวสืบทพุ่ม้าต้น	ขวา ๒ ซ้าย ๒				} ๔ คน				นาคนล ๓๐				
๑ เมืองศรีสินทพชาติ ขุนราชดุรงค์ เกราะทอง	ขวา ซ้าย	}	}	นาคนล		๔๐๐							
ขุนดุรงค์เสนี ขุนศรีมะโนไม เกราะทอง	ขวา ซ้าย												
ขุนวิชิตอาชาไนย ขุนพิไชยอัศดร เกราะทอง	ขวา ซ้าย												
ขุนกันถัศวราช ๑	} ๑	}	}	}	}	}	}						
ขุนชาติสารถึ ๑								} อาษาเกราะทองขวา	}	}	}	}	}
ขุนวิไชยอัศเดช ๑													
ขุนวิเศศอัศดร ๑	} อาษาเกราะทองซ้าย	}	}	}	}	}							
ขุนศรีกันถัด ๑													
ขุนชาติอาชาไนย ๑													
ขุนณรงควิไชย ๑ ขุนไกรสินทพ ๑ เกราะทอง	ขวา ซ้าย	}	}	}	}	}	}						
ม้าเกราะทอง ขุนสุริณรงค ๑ ขุนเพชสงคราม ๑													
ขุนภักดีณรงคขวา													
ขุนปลืทธิสงครามซ้าย													
ขุนในกรมม้าเกราะทอง	ขวา ๕ ซ้าย ๕	} ๑๐ คน	}	}	}	}	}						

หมื่นในกรมม้าเกราะทอง	ขวา ซ้าย		นาคิล	๒๐๐	
พันหมอในกรมม้า	ขวา ซ้าย		นาคิล	๘๐	
ฟ้า	๑๒		นาคิล	๒๐๐	
พญาแสนหลวง	๔				
กรมม้าแข่งใน ขึ้นตำรวจใน	หลวงพิไชยมนตรี	เจ้ากรมม้าแข่งใน	ขวา ๑	นาคิล	๒๐๐๐
	หลวงศรีอัครเดช		ซ้าย ๑		
	ขุนตรงสงคราม	ปลัดกรมม้าแข่งใน	ขวา	นาคิล	๘๐๐
	ขุนรามอัศวร		ซ้าย		
หมื่นจำคำขวา ๑	หมื่นจำก้อนทองซ้าย ๑		นาคิล	๒๐๐	
หมอมืองนางขวา	หมอแสนจอกซ้าย		นาคิล	๘๐	
๑ หมื่นม้าคอยเพลิงในกรมม้าแข่งใน	ขวา ซ้าย		นาคิล	๒๐๐	
กรมม้าแข่งนอก ขึ้นตำรวจนอก	หลวงวิสุตอัศวร	เจ้ากรมม้าแข่งนอก	ขวา	นาคิล	๒๐๐๐
	หลวงสุนทรสินเทพ		ซ้าย		
	ขุนภาชีชาติ	ปลัดกรมม้าแข่งนอก	ขวา	นาคิล	๘๐๐
	ขุนราชอาษาไฉย		ซ้าย		
หมื่นจำสุมบุญชัย	ขวา ซ้าย	นาคิล ๓๐๐	หมื่น แก้ว จันทพร	หมอ ขวา ๑ ซ้าย ๑	นาคิล ๘๐
ล่าม	ขวา ๑ ซ้าย ๑	นาคิล ๘๐	หัวสืบ	ขวา ๑ ซ้าย ๑	นาคิล ๓๐
๑ พระเพทพิไชยจางวาง	กรมล้อมพระราชวัง		นา	๕๐๐๐	
หลวงเทพบริบาลปลัดจางวาง			นา	๘๐๐	
พระพิเดชสงครามเจ้ากรมเขื่อนเพชรล้อมพระราชวัง			นา	๑๖๐๐	
หลวงรามรักษาปลัดกรมขวา			นา	๘๐๐	
หลวงพหลเดช ๑	หลวงยี่สานสรเดช ๑	๔ คน	นาคิล	๘๐๐	
หลวงสิทธิพลไชย ๑	หลวงอภัยพลชาญ ๑				

กรมคลังมวัง	ขุนวิสุทพลเดช	๑	ขุนไกรพลชาติ	๑	} ๑๒ คนนาคล	๖๐๐
	ขุนณรินพินาศ	๑	ขุนชนะพลชั้น	๑		
	ขุนรามรณฤทธ	๑	ขุนแผ้วฤทธิรง	๑		
	ขุนไวยวิษิต	๑	ขุนกำแหงสิงหนาท	๑		
	ขุนไชยรณฤทธ	๑	ขุนสำรวจขวา	๑		
	ขุนทิพภักดี	๑	ขุนเทพภักดี	๑		
หมื่นชนะสงคราม	๑	} ๒ คน	}	นาคล	๔๐๐	
หมื่นสำรวจ	๑					
พันชนะเมืองमार	๑	พันปไลยรณรบ	๑	} ๕ คน	นาคล	๒๐๐
พันแสนพลสิทธิ์	๑	พันศรณชิต	๑			
พันยงรณราย		๑				
พันรองกำบังฤทธิแก้ว	๑	พันรองร่อนพลภัย	๑	} ๕ คนนาคล	๒๐๐	
พันรองจะนันท	๑	พันรองพลอาษา	๑			
พันรองปราบอริยพัค		๑				
ขุนกำแหงพลภักสมุบาญชัย				นา	๖๐๐	
๑) หลวงรามพิไชยเจ้ากรมเขื่อนชั้นล้อมพระราชวังซ้าย						
ตรารูปคนถือศรนา						๑๖๐๐
หลวงอภัยพิทักษ์ปลัดกรมล้อมพระราชวังซ้าย				นา		๘๐๐
หลวงพิพิทพลชั้น	๑	} ๕ คนนาคล	}			๘๐๐
หลวงชนะไพริน	๑					
หลวงรงวิษิต	๑					
หลวงวิเศษขรยง	๑					
หลวงวิเศษศรไกร	๑					
ขุนสันสุริยง	๑	ขุนจงใจรบ	๑	} ๑๒ คน	นาคล	๖๐๐
ขุนราชรณชิต	๑	ขุนฤทธรณศึก	๑			
ขุนฤทธเดชะ	๑	ขุนอำนาจอัคนี	๑			
ขุนพลแก้ว	๑	ขุนวิเศษพลไกร	๑			
ขุนจ่านฤทธเดชะ	๑	ขุนตำรวจ	๑			
ขุนจ่ากลาง	๑	ขุนหาร	๑			
หมื่นตำรวจ	๑	หมื่นตำรวจกลาง				
พันชำนาญเมืองแมน	๑	} ๕ คน	}		นาคล	๒๐๐
พันจบไกรแดน	๑					
พันจบรณรงค	๑					
พันสิทธิพลไชย	๑					
พันฤทธรณรบ	๑					

พันรองแสนพลท้าย	๑	พันรองอริยพัต	๑	} ๖ คนนาคล	๒๐๐	
พันรองแผ้วฤทธิพล	๑	พันรองชนะพลขอน	๑			
พันรองย้ายพลพัน	๑	พันรองกลาง	๑			
ขุนรักษาพลแสนสมุภาณูชัย				นา	๔๐๐	
๑ พระศรีมโหสถราชแพทยาธิบดีศรีรองครักษ์เจ้ากรมแพทยาหน้า						๑๖๐๐
ขุนราชแพทยาปลัดทูลฉลอง	}	กรมแพทยาหน้า		นา	๖๐๐	
ขุนพรหมเกวี่ปลัดนั่งศาล				นา	๔๐๐	
๑ พระศรีศักราชแพทยาธิบดีศรีรองครักษ์แพทยาหลัง						
ตราเทพยดาถือประจำ				นา	๑๖๐๐	
ขุนรัตะแพทยปลัดกรมทูลฉลอง	}	กรมแพทยาหลัง		นา	๖๐๐	
ขุนศรีเกวี่ปลัดนั่งศาล				นา	๔๐๐	
พันในกรม				นาคล	๑๐๐	
๑ ออกญาแพทยพงษาวิสุทธาริบดีอะไภยพิริยบรากรมภาหุ						
จางวางแพทยาโรงพระโสด				นา	๒๐๐๐	
๑ ออกพระทิพจักรเจ้ากรมหมอยาขวา						นา ๑๔๐๐
๑ ออกพระสิทธิสารเจ้ากรมหมอยาซ้าย						นา ๑๔๐๐
หลวงราชนิทานขวา	}	ปลัดทิพจักร		นาคล	๘๐๐	
หลวงราชพรหมมาซ้าย						
หลวงสิทธิพรหมมาซ้าย	}	ปลัดสิทธิสาร		นาคล	๘๐๐	
หลวงเทวพรหมมาขวา						
ขุนในกรมหมอยา	นาคล ๔๐๐	๑ ขุนทิพโสด ขุนประเสริฐโสดพนักงานเครื่องต้นนาคล ๖๐๐				
หมื่นในกรมหมอยา	นาคล ๒๐๐	๑ หัวหมื่นเครื่องต้น		หมื่นทิพ } โสด } หมื่นเทพ } นาคล }	๔๐๐	
พันในกรมหมอยา	นาคล ๑๐๐	๑ พันพนักงานเครื่องต้น		นาคล	๓๐๐	
๑ ขุนกุมารแพช						
ขุนกุมารแพช	}	หมอกุมาร } ขึ้นหลวงราชนิทาน }		นาคล	๔๐๐	
ขุนกุมารประสิทธิ						
ขุนกุมารประเสริฐ						

<p>๑ พันมีชื่อเครื่องพระราชทาน ๔ พัน</p>	<p>โรควินาศ ชาติประไลย โรคประไลย ไกรโอสถ</p>	<p>นาคล</p>	<p>๒๐๐</p>
<p>ขุนอุมอนสมุบาญชัย</p>		<p>นา</p>	<p>๔๐๐</p>
<p>หลวงราชรักษา หลวงราโช</p>	<p>เจ้ากรมหมอนวด ชวา ซ้าย</p>	<p>นาคล</p>	<p>๑๖๐๐</p>
<p>ขุนนักตืองค ขุนองครรักษา</p>	<p>ปลัดกรม ชวา ซ้าย</p>	<p>นาคล</p>	<p>๘๐๐</p>
<p>หมื่นแก้ววรเลือก หมื่นวาโยวาด หมื่นวาโยนาศ หมื่นวาโยไชย</p>		<p>นาคล</p>	<p>๖๐๐</p>
<p>ขุนในกรม หมื่นในกรม พันในกรม พันหมอ นายพะโรง</p>		<p>นาคล</p>	<p>๔๐๐ ๒๐๐ ๑๐๐ ๑๐๐ ๘๐</p>
<p>๑ ขุนราชเนตรเจ้ากรมหมอยาตาชวา</p>		<p>นา</p>	<p>๘๐๐</p>
<p>ขุนทิพเนตรเจ้ากรมหมอยาตาซ้าย</p>		<p>นา</p>	<p>๑๐๐</p>
<p>ขุนในกรม นาคล ๔๐๐ หมื่นในกรม นาคล ๒๐๐ พันในกรม</p>		<p>นา</p>	<p>๑๐๐</p>
<p>๑ หลวงสิทธิแพทยเจ้ากรมหมอวรรณโรค</p>		<p>นา</p>	<p>๘๐๐</p>
<p>ขุนมหาแพทยปลัดกรมชวา ขุนสวระแพทยปลัดกรมซ้าย</p>		<p>นาคล</p>	<p>๖๐๐</p>
<p>ขุนไชยแพทย</p>		<p>นา</p>	<p>๔๐๐</p>
<p>ขุนในกรม นาคล ๔๐๐ หมื่นในกรม นาคล ๒๐๐ พันในกรม</p>		<p>นา</p>	<p>๑๐๐</p>
<p>๑ พระมหาราชครูพระครูมหิทธธรรมราชสุภาวดีศรีวิสุทธิคุณวิบูลธรรมวิสุทธิพรหม จาริยาธิบดีศรีพุทธาจารย์</p>		<p>นา</p>	<p>๑๐๐๐๐</p>
<p>๑ พระราชครู พระครูพิเชดษรราชธิบดีศรีษรคม</p>		<p>นา</p>	<p>๕๐๐๐</p>
<p>๑ พระธรรมสาตรราชโหรดาจารย์ปลัดมหิทธ</p>		<p>นา</p>	<p>๓๐๐๐</p>
<p>พระอัฐยาปรีชาธิบดีโหรดาจารย์ปลัดพระครูพิเชด</p>		<p>นา</p>	<p>๓๐๐๐</p>

พระญาณประกาศอธิบดีโหราจารย์	นา	๔๐๐๐
พระศรีสังกอรอธิบดีโหราจารย์	นา	๓๐๐๐
ขุนไชยอาญามหาวิสุทธิปริชาจารย์	} นาคล	๑๕๐๐
ขุนจินดาพิรมยพรมเทพวิสุทธิวงษาจารย์		

๑ พระมหाराชครูพระราชประโรหิตาจารย์ราชสุภาวดีศรีบรมหงษ์ของคบุรีโสดม
พรหมญาณวิบูลลีลสุจริตวิวิธเวทพรหมพุทธาจารย์

๑ พระราชครูพระครูพิรามราชสุภาวดีตรีเวทจุทามะณีศรีบรมหงษ์	นา	๕๐๐๐
พระเทพราชธาดาบดีศรีวาสูเทพปลัดพระราชครูประโรหิต	นา	๓๐๐๐
พระจักปานีศรีลีลวิสุทธิปลัดพระครูพิราม	นา	๓๐๐๐

๑ พระเกษมราชสุภาวดีศรีมณฑลอุดรราชเจ้ากรมแพ่งกระเซมนา
ขุนสุภาเทพ ๑ ขุนสุภาพาน ๑ ปลัดนั่งศาล

๑ ขุนหลวงพระไกรศรีราชสุภาวดีศรีมณฑลอุดรราชเจ้ากรมแพ่งกลาง

๑ ขุนราชสุภา ๑ ขุนสุภาไชย ๑ ปลัดนั่งศาล

๑ พระครูราชพิทธิ์จางวาง

พระครูอัศฎาจารย์เจ้ากรม
หลวงราชมุณีปลัดกรม

ขุนพรหมไสมยครูโล่ชิงช้า
ขุนธรรมณะรายสมุบาญชัย

ขุนในกรม นา ๓๐๐ หมื่นในกรม นา ๒๐๐ พราหมเลวรักษาเทวสถานนาคล ๕๐

๑ พระอศุวรธิบดีศรีสิทธิพิสุทธิบาทจางวาง
หลวงสิทธิไชยบดีเจ้ากรม

หลวงเทพาจารย์รองพระตำรับขวา
หลวงอินทกัไชยไชยาธิบดีศรียศบาทรองพระตำรับซ้าย

ขุนในกรมพฤทธิบาท นา ๓๐๐
หมื่นในกรมพฤทธิบาท นา ๒๐๐ ประแดงราชมณี

๑ พระราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติพิริยภาหะ
หลวงสุนทรพิมลปลัดราชภักดี
พระราชสมบัติเจ้ากรม
หลวงเทพรัตนรินปลัดกรม
หลวงพิพิทสมบัติปลัดนั่งศาล

ขุนไชยศสมบัติ	}	พนักงานเงิน	}	นาคล ๔๐๐					
ขุนพลศักดิ์									
ขุนมไหสวรรค์	}	พนักงานทอง							
ขุนพลสิทธิ์									
ขุนทิพวิจารณ์	}	พระคลังใหญ่							
ขุนเทพวิจารณ์									
ขุนอภัย									
ขุนสุริน	} สมบัติ								
ขุนพรม									
ขุนทิพรตันสมบัติ	}	พระคลังเดิมเก่า			}	นาคล ๔๐๐	หมื่นจ่าสมุบาญชัย	นา	๔๐๐
หมื่นรัตนสมบัติ									
หมื่นสิทธิธนากร	}	พระคลังเดิมกลาง	} ขุนสัมพันธ์	}			นาคล ๒๐๐		
ขุนวิเศษสมบัติ									
ขุนพอรสมบัติ			} หมื่นเทพ	}			นาคล ๑๐๐		
ขุนอักษรเสมียรรตรา									
พนักงานเงินเลว ๖	}	๑๒	นาคล	}			}	๕๐	
พนักงานทองเลว ๖									
พนักงานกะโถนขันน้ำ ๑๒									๕๐
๐ หลวงเทพนাজার								นา	๖๐๐
หลวงวิเศษจรณา						นา	๖๐๐		
หลวงฉะรินทาพอน	}		}	}	}	}	}		
หลวงภักดีจรณา									
ขุนอินมงกุฎ	}	๖ คน	}	}	}	}	}		
ขุนพิจิตรจรณา									
ขุนดังกาพิมล									
ขุนจำเนียรจรณา									
ขุนทัศนาวิเชียน									
ขุนสุพรรณรัศมี									
หมื่น ๑๘ คน						นา	๒๐๐		
นายเตา ๑๐ คน						นา	๑๐๐		
เลว ๑๒๙ คน						นา	๕๐		

๐ พระศรีไกรลาสราชเศรษฐีเจ้ากรม	นา	๓๐๐๐
ขุนแก้วไกรลาส } ปลัดกรม ขวา }	นาคิล	๖๐๐
ขุนอินไกรลาส } ซ้าย }		
หมื่นในกรมช่างเงิน ๒ คน	นาคิล	๒๐๐
นายเตา ๑๐ คน	นา	๑๐๐
รองเตา ๖		
หล่อลาด ๑๓		
ลาด ๑๙	นาคิล	๕๐
หล่อ ๑		
เลว ๒๕		
๐ หลวงแก้วคุณะรัตนบดีศรีราชพิพัตนากรเจ้ากรมพระคลังสวน	นา	๑๐๐๐
ขุนวิสุทธิธากร } ปลัดกรม	นาคิล	๔๐๐
ขุนพิพัตนากร }		
ขุนศรีสำรวดพนักงานเรียกหมากรอก	นา	๒๐๐
หมื่นสารวัต	นา	๒๐๐
ขุนนายระวาง }	นาคิล	๒๐๐
หมื่นนายระวาง }		
นายอากร }	นาคิล	๒๐๐
นายสมภักษร }		
นายขนอน }		
กำนันตลาด }		
๐ พระราไชยมไหสุริยาธิบดีเจ้ากรมพระคลังในซ้าย	นา	๓๐๐๐
จะหมื่นราชสมบัตีปลัดกรม	นา	๘๐๐
ขุนศรีรัตนราชบาณชียกลาง	นา	๖๐๐
หมื่นภาชนะ } เจ้าพนักงานใหญ่	นาคิล	๔๐๐
หมื่นสุคน }		
หมื่นเจ้าพนักงานรอง } ๙ คน		
หมื่นนายเวร } ๔ คน	นาคิล	๒๐๐
หมื่นในกรม } ๑๔ คน		

ประแดงศรีรักษาสมุทรชัย	นา	๔๐๐	
หมื่นช่างในกรม	นาคล	๒๐๐	
ช่างเลวในกรม	นาคล	๕๐	
๐ พระสมบัตินิบาลเจ้ากรมพระคลังในขวา	นา	๓๐๐๐	
จะหมื่นราชนาคาปลัดกรม	นา	๘๐๐	
ขุนยี่สารพนักงานขนอนทรวง	นา	๖๐๐	
ขุนวิสุทธราชบาญชัยกลาง	นา	๖๐๐	
ขุนในกรมพระคลังใน ๙ คน	นาคล	๔๐๐	
หมื่นในกรมพระคลังใน ๑๕ คน	นาคล	๒๐๐	
ประแดงราชภัคดีสมุทรชัย	นา	๔๐๐	
๐ พระราชประสิทธิพิพิทสมบัตินิพัทราชภัคดีเจ้ากรมพระคลังวิเศษนา	๓๐๐๐		
ขุนสีทิพ } ภัคดีจำบำเรอราชปลัดกรม } ขวา	นาคล	๘๐๐	
ขุนสีเทพ } } ซ้าย			
ขุนทิพ } ภัคดี	นาคล	๔๐๐	
ขุนเทพ } }			
หมื่นในกรม	นาคล	๒๐๐	
ประแดงทิพรักษาสมุทรชัย	นา	๔๐๐	
ขุนสุวรรณไชยเจ้ากรมช่างรัก	นา ๓๐๐	ขุนพรมเจ้ากรมช่างมุก	นา ๓๐๐
หมื่นรักษาราชปลัดกรมช่างรัก	นา ๒๐๐	หมื่นจรณาปลัดกรม	นา ๒๐๐
ช่างรักเลว	นา ๕๐	ช่างมุกเลว	นา ๕๐
๐ พระสุพริตเจ้ากรม	นา	๑๔๐๐	
จะหมื่นวิสูตรสมบัติ } ปลัดกรม ขวา	นาคล	๘๐๐	
จะหมื่นรัตนะโกษา } } ซ้าย			
ขุนในกรม ๑			
หมื่นบาญชัยกลางในกรม } } } } } }	นาคล	๒๐๐	
หมื่นในกรม			
เลวในกรม	นาคล	๕๐	

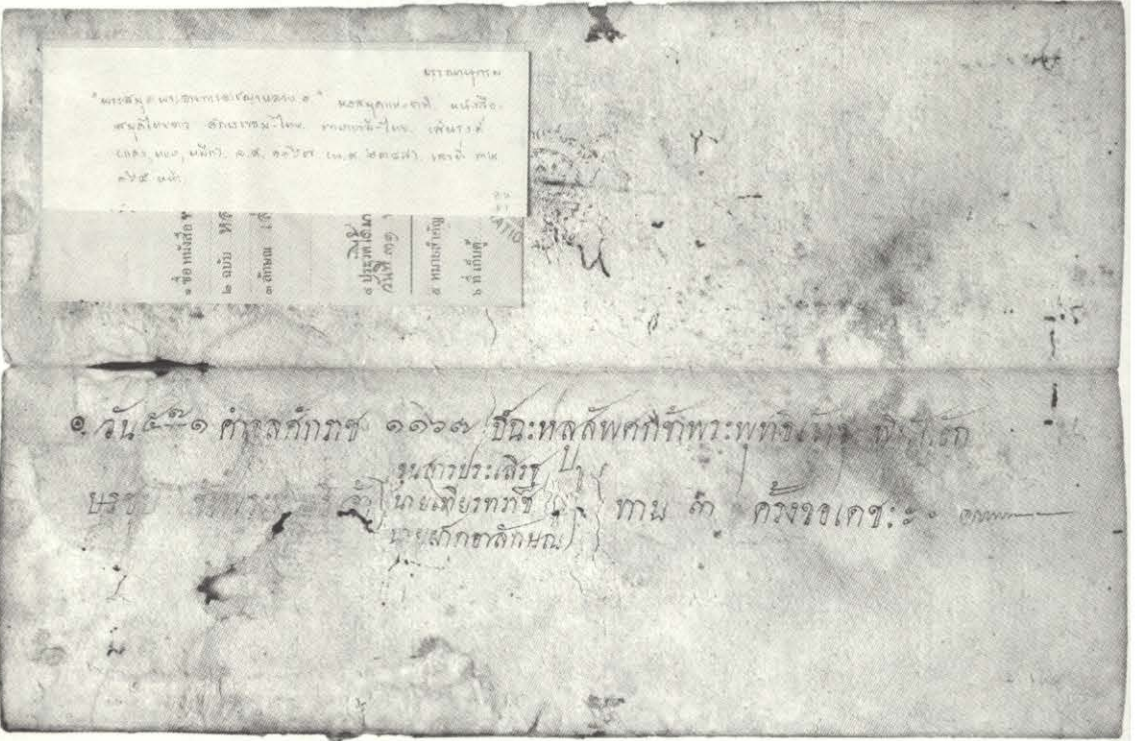
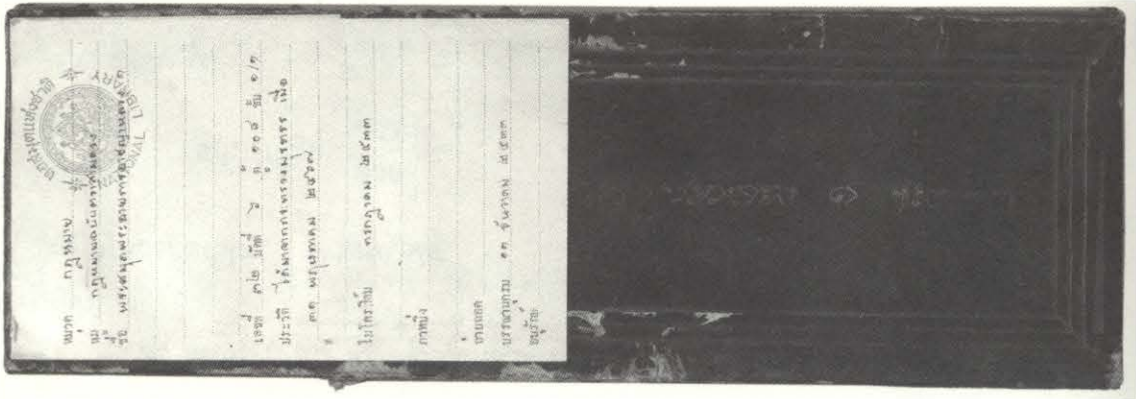
๑ ออกพระศรีภูริยปรีชาราชเสนาบดีศรีสารลักษณ์	นา	๕๐๐๐
ขุนสรประเสริฐราชปลัดทูลฉลอง	นา	๑๖๐๐
ขุนมหาสิทธิโวหารปลัดนั่งศาล	นา	๑๐๐๐
หมื่นเทพกระวี ๑	} ๒ คน	นาคล ๖๐๐
หมื่นทิพกระวี ๑		
นายเทียรฆราช ๑	} ๔ คน	นาคล ๔๐๐
นายราชสาร ๑		
นายชำนาญโวหาร ๑		
นายชำนาญอักษร ๑		
หมื่นจำพลภักดีศรีไตรลักษณ์สมุบาญชี	นา	๖๐๐
อาลักษณ์เลว	นาคล	๒๐๐
๑ พระพิพิทโอสูรยจางวางชาวที่ซ้าย	นา	๑๐๐๐
๑ หลวงเทพสมบัติเจ้ากรม	นา	๘๐๐
ขุนพิพิทรักษาปลัดกรม	นา	๖๐๐
ขุนชำนาญพิรม ๑ ขุนศรีภูธร ๑	นาคล	๕๐๐
หมื่นพิณสมบัติ ๑ หมื่นพิรมภักดี ๑ หมื่นอนุชิต ๑	} ๙ คนนาคล ๔๐๐	
หมื่นสนิธผู้บาล ๑ หมื่นนรินทร์ภักดี ๑ หมื่นผู้เบญจรัก ๑		
หมื่นศรีภูธร ๑ หมื่นภักดีบังจง ๑ หมื่นวิเศษ ๑		
ชาวที่เลว	นา	๒๐๐
๑ พระพิบุรโอยสวรรค์จางวางชาวที่ขวา	นา	๑๐๐๐
หลวงพิสมบัติเจ้ากรม	นา	๘๐๐
ขุนนรินทร์รักษาปลัดกรม	นา	๖๐๐
ขุนภักดีผู้บาล ๑ ขุนจางวางราช ๑ ขุนสุเรนวิชิต ๑	} ๖ คน	นาคล ๕๐๐
ขุนวิสุตรักษา ๑ ขุนพินิจราช ๑ ขุนชำนาญผู้บาล ๑		
หมื่นจางวางรักษา ๑ หมื่นราชบาเรอ ๑	} ๔ คน	นาคล ๔๐๐
หมื่นจำเรญบริรักษ์ ๑ หมื่นชำนาญรักษา ๑		
ชาวที่เลว	นาคล	๒๐๐
๑ พญาธรรมปรีชาจางวางราชบัณฑิตย	นา	๑๐๐๐
พระวิเชียรปรีชาเจ้ากรมราชบัณฑิตย	นา	๘๐๐

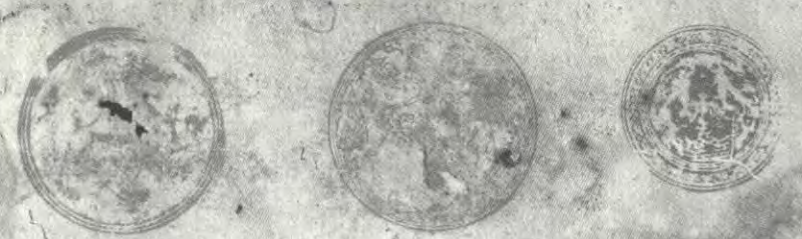
หลวงราชาภิรม ๑	} ๓ คน	นาคล	๖๐๐
หลวงอุดมจินดา ๑			
หลวงเมธาธิปดี ๑			
ขุนสุนทรโวหาร	} ๓ คน	นาคล	๔๐๐
ขุนญาณวิจิตร			
ขุนวรโวหาร			
ขุนหมื่นในกรมราชบัณฑิตย		นา	๓๐๐
หมื่นธรรมนราสมุบาญชัย		นา	๓๐๐
ราชบัณฑิตยเลว		นา	๒๐๐
๐ พระโหราธิบดีเจ้ากรมโหรหน้า			
ขุนโชดปลัดกรม		นา	๔๐๐
ขุนในกรมโหรหน้า		นาคล	๔๐๐
๐ หลวงโลกที่ปเจ้ากรมโหรหลัง			
ขุนเทพากรปลัดกรม		นา	๔๐๐
ขุนในกรมโหรหลัง	๖ คน	นา	๔๐๐
หมื่นในกรมโหรหลัง	๖ คน	นา	๓๐๐
เลว		นา	๒๐๐
ประนินทิน	๓ คน	นา	๒๐๐
๐ ขุนเสนานนเจ้ากรมอาษาวิเศศขวานา			
หมื่นนุชิตสงครามปลัดกรมเรือ	} ๒ คนนา		๖๐๐
หมื่นกำแหงสงครามปลัดกรมบก			
หมื่นทิสอุโยธาสมุบาญชัย		นา	๔๐๐
หมื่นในกรมอาษาวิเศศบก	๙ คนนาคล		๒๐๐
หมื่นในกรมอาษาวิเศศเรือ	๖ คนนาคล		๒๐๐
พันหัว ๖	} ๑๒ คนนาคล		๑๐๐
พันท้าย ๖			
หลวงพลอาสาเวยเจ้ากรมอาษาวิเศศซ้าย			
ขุนรณฤทธิไชยปลัดกรมเรือ	๑	} ๒ คนนาคล	๖๐๐
ขุนรามรณฤทธิปลัดกรมบก	๑		
หมื่นเสนาสงครามสมุบาญชัย		นา	๔๐๐

หมื่นในกรมอาษาวิเศษบก	๗ คน		นาคล	๒๐๐	
หมื่นในกรมอาษาวิเศษเรือ	๖ คน		นาคล	๒๐๐	
พันหัว	๖	} ๑๒ คนนาคล			
พันท้าย	๖			๑๐๐	
๐ หลวงเทพโยธาเจ้ากรม			นา	๘๐๐	
ขุนราชมนตรี			นา	๔๐๐	
ขุนเทพ	} สมุ่บาญชี	} ขวา	นาคล	๓๐๐	
ขุนทิพ					} ซ้าย
หมื่นในกรมตะพูน	๓ คนนาคล			๒๐๐	
ผู้คุม	๒		นาคล	๕๐	
๐ ขุนช่าง			นา	๓๐๐	
หมื่นช่าง			นา	๒๐๐	
พันช่าง	นา	๑๐๐	ไพร่หัวงาน	นา	๒๕
ช่างเลว	นา	๕๐	ไพร่มีคร้ว	นา	๒๐
นายร้อย	นา	๒๐๐	ไพร่ร่าพ	นา	๑๕
ปลัดร้อย	นา	๑๐๐	ไพร่เลว	นา	๑๐
หัวสิบ	นา	๓๐	ยาจก	} นา	๕
			วรรณพิภ		
			ทาช		
			ลูกทาช		

พระอภัยการอาชญาหลวง ๑
พระอภัยการอาชญาหลวง ๒

๑. ๑๑๖๖ บัดนี้พระยา... ๑๑๖๖ บัดนี้พระยา... ๑๑๖๖ บัดนี้พระยา...
 บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา...
 บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา...
 บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา...

๑. ๑๑๖๖ บัดนี้พระยา... ๑๑๖๖ บัดนี้พระยา... ๑๑๖๖ บัดนี้พระยา...
 บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา...
 บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา...
 บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา... บัดนี้พระยา...

โลกตามทำแต่... ให้การแก่พระเกษมว่าข้าแดง
 ป้อมนอกลูก... พงศยานเขมรบุรี ๗ ไม่หย่า พระเกษม
 หลงใหลใน... พระเกษมทุกกาแปด: โดมอู่/แกบป้อมแดง
 ไม่เป็น... เจ้าชายชานแกบป้อมเสนาบดีศรีวิกรมมาให้ลกรรณสอนหลวงบุก... ๗ ๗
 ทูลให้หย่าชายให้ตามแกบป้อม... ศรีวิกรมมา... ๗ ๗
 พระพุทธเจ้าทรงทูลให้หย่า... ๗ ๗
 เป็น... ๗ ๗
 ทูลตามมา... ๗ ๗

ท้ายชายหญิงโลกก... ๗ ๗
 ทักวิธการ... ๗ ๗
 พทวิเจ้าทวงพระมหา... ๗ ๗
 บิรมนยเดขรภาค... ๗ ๗
 รวม... ๗ ๗
 ... ๗ ๗
 ... ๗ ๗

พระโอรสซึ่งทรงพระยศเป็นพระยา... ซึ่งเสด็จเสวยเสวยใน... แยกกลับกรดับไปภาย
 หน้ ก็เป็นเหตุการการวณของ... ประเดรัจฉานแล้ว แลด้วยทรงชกนจักรนี้
 การะษการผู้ดำรงแผ่นดินนั้น... ทรงยั้งเบรทณราชนิตินิกรทนายพระธายธาวนกระษการ
 แยกชนบญัญญูที่ไว้ได้เป็นมัย... จึงพิพากษากดินเนือความภษการที่บังเกิด
 โภยยุติธรรม แลพระภษการที่คนทพระธายธาวนนั้น ก็พ้นเพ็ชรนร ดิก
 จักทรงกันไปเป็นอันมาก... ด้วยอันใดทหลงทกตามนตายแก่เขาปี่ได้ ก็ก
 แปลงแปลงตามระยได้พิพากษากให้... ยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบท... จึงทรง
 พระภษการออกไปจาก... จากที่กตลเชนทลพระบาท ที่มีสติปัญญา

ชฎา	๑	๑
๑๑	๑	๑
๑๒	๑	๑
๑๓	๑	๑
๑๔	๑	๑
๑๕	๑	๑
๑๖	๑	๑
๑๗	๑	๑
๑๘	๑	๑
๑๙	๑	๑
๒๐	๑	๑
๒๑	๑	๑
๒๒	๑	๑
๒๓	๑	๑
๒๔	๑	๑
๒๕	๑	๑
๒๖	๑	๑
๒๗	๑	๑
๒๘	๑	๑
๒๙	๑	๑
๓๐	๑	๑
๓๑	๑	๑
๓๒	๑	๑
๓๓	๑	๑
๓๔	๑	๑
๓๕	๑	๑
๓๖	๑	๑
๓๗	๑	๑
๓๘	๑	๑
๓๙	๑	๑
๔๐	๑	๑
๔๑	๑	๑
๔๒	๑	๑
๔๓	๑	๑
๔๔	๑	๑
๔๕	๑	๑
๔๖	๑	๑
๔๗	๑	๑
๔๘	๑	๑
๔๙	๑	๑
๕๐	๑	๑

๑๑ คน ชั่วพระภษการกำหนดบทพระธาย

ทรงอนมัยอยู่ในเขตหลวง... จึงแต่พระวรมลตารไปให้ทุกทวนตามชาติใดเนือความมิได้ดิก
 เทียนซักกันได้... แล้วทรงพระอุเทศทรงชั่ว: กกแปลง
 ซึ่งบทอันมีปากนั้นให้ชอบเทียบ... ด้วยพระไทยทรงพระมทการวณกณ... ให้
 เป็นประโยชน์... จึงทรงวางแผ่น... เป็นในภายหน้า ครนชั่ว: แลให้ชฎากษณ

๑๓๕๕
 เทพคุณนแลโบราณราชกระบิกรแก้ขังก่อน พระองค์
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระบรมราชโองการไว้คดีแลลักษณการล่วงเกินพระภคชาทร ฟังโทษ
 พระภคชาทรผู้ใด จักเป็นบทประหารตัวก็มิได้สืบต่อกัน
 ๑๓๕๕

อารยธรรมที่ตกทอดมา
 ๒ ๒
 อารยธรรมที่ตกทอดมา
 ๒ ๒
 อารยธรรมที่ตกทอดมา
 ๒ ๒

มิให้... เทพคุณนแลโบราณราชกระบิกรแก้ขังก่อน
 พระ... มิให้มีเกียรติยศจนกระทั่งพระศพจะสวรรคต
 ๑๓๕๕

เสด็จมายัง... มิให้มีเกียรติยศจนกระทั่งพระศพจะสวรรคต
 มุขานมนตรี... มิให้มีเกียรติยศจนกระทั่งพระศพจะสวรรคต
 ๑๓๕๕

คือให้พี่ กอวิบดีเนวี ภารตกรเดลกเมียจักนเปเนบาททพยลิ่งรองเตเกทังทพระ
 คลังพิลัน สดทนหนึ่งให้กมือตักแทงโลกร:ไว้โดยยกตากวมม้น สดทนหนึ่งให้
 ทนทวย ^{ลาภหนึ่ง} _{มีทภาย} ยกโลกร:เดาปร:ทานทำโลกร:ไว้เดือนหนึ่ง ^๓) เดือน สดทนหนึ่ง
 ให้โหมทฤกขุนแล้วเตกากลางทฏำซัง สดทนหนึ่งให้โหมทฤกขุนแล้วเตกั่วออกทกรช
 ลาร สดทนหนึ่งให้โหมทฤกขุนแล้วปร:ทาน ^๘) วันโพนไทย สดทนหนึ่งให้โหมท
 หนึ่งแล้วให้ไรอง ๆ เท สดทนหนึ่งให้ตักขากแหะ:ชากเซมพรวททวยขบขัก สดทนหนึ่ง
 ให้ภากทนิ่ว สดทนหนึ่งให้กกุเบกสไว้ ^๓) ๓๔เสนาบดีกรมกรวินทอินพันท
 ภายหลัง ^๓) โคนี่โกมิโลกร:ทำตมทพ:ราชบัญญัติกำนบนี้ทัก ^๓) ๓๕ผู้ใคร่โทษเป็นโทษด้วยผู้

ใด ๆ ซึ่งมิได้กระทำความผิด ภายบุญกุศลนี้ ทัก ^๓) แล้วเห็นมิได้เป็นโทษ ^๓) ๓๖
 กตาดักทฤกตีทานทนาย ^๓)

เลอการเวรทางเขม ผู้ราชการเมือง อู่พาท/เลอราชอำภ กนิกรราชกนิษฐ	ให้สงราชทนทเป็น ^๓) <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">บทนค. ปกม มีทช ชวน</td><td style="padding-left: 5px;">โทษคือโทษ ^๓)</td></tr></table>	บทนค. ปกม มีทช ชวน	โทษคือโทษ ^๓)
บทนค. ปกม มีทช ชวน	โทษคือโทษ ^๓)		

 ทนแล้วสดทนหนึ่งเป็นลำดับทาน โทษอันหนักเดมาโดยพระราชบัญญัติทุกทานกตาดัก
 ๓๖) ๓๗) ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)
 ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐)

๕ มกัฎหนึ่ง มีพระภของทวงสั่งให้ทำหนกเขาคนไปการณวงคสงกม แลรณ
มนเกษมิได้เขาคนไปการณวงคสงกม แลเอาเงินค่าทั้งปณอภะโยชนไว้กน
กัถิ แลเกนเข่าคนขัไฟเว้กขทบแลวกลับเอาเงินค่าทั้ง แลมิได้เขาไปกร
ณวงคสงกมกัถิ ทำให้เสี่ยภทวพระสู้ปณเท้ไปท่นว่าเลมิถ ให้สงโทษ < ลทาน

ลทานหนึ่ง คือ

ให้จกนภัยนั้นเสีย
ให้รับทชมากแล้ชอตัวสงทลคั้ง
ให้ยกเอาเงินซึ่งเอาไปไฟเว้กขทบแลวทวนคัถิยถกทหนึ่ง < ๕ ๓
ให้เอาท้อออกทกขการณแล้วทวนคัถิไม่มีททย < ๒ ๕ ๓
ให้ใหม่จกน
ให้ใหม่คัถิ
ให้ใหม่ลทานหนึ่ง
ให้ใหม่กตลทานกนคัถิ

๕ มกัฎหนึ่ง มีพระภของทวงสั่งให้เสแถมนถิมกขลงานให้ไปการณวงคสงกมกัถิ
แลททำทวประทวโคโคกัถิ พระลวคัถิเกนคนไป แลคณมิไปการณวงคกมทวคไรเด
มิไปทวทำทวทวภะเกนคณนัถิ แลพระเท้อยทัวไรให้ไปวังเมืองทวของเมืองมิได้มิหนังสือ
นุทมนทวโททาแลคณเท้มาเองกัถิแลพระเท้อยทัวไรให้มกนทววิวแวงท่นทอยไปรักเขต

ยชลาในกรมโคโกฯ แลมิได้ไปรักเขตยชลาทวพระเท้อยทัวไรคัถิ แลเสแถมกัถิมนทวท่น
ภะเกนให้ทวทำค่นแพเดประคูกกัถิทวขึงเท้นเกยชลาทวทวบ้านเมือง สิงประทวโคอินเป็น
พนังงานทวทวฯ แลยชคทกขการเสี่ยคัถิ แลมิได้ทวทำทวพนังงานทวท่นชกท่นเท้นคั
ทวคัถิสังแลทวทำเท้นกฏทวท่นบัญญัติทวแวงคั ท่นว่าเลมิถให้สงโทษ < ลทาน

๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

ไป... ราษฎร... อนึ่ง... ในกระทรวงแพ่งแห่งใด ๆ จากใตพิทธาภ... ฐนมนนายผู้ใหญ่
ใช้ให้นายนักการไปเรียกไปทาแลผู้ท้องคดีมีใคอดมมายผู้พิทธาภ... ใช้ให้นายพระกำมวงนาย
ทนายทนายทนายไปไปเรียกชื่อชุกเตากมา แลคดีที่นายพระกำมวงนายทนายทนายทนายไป
เงินพันใช้ให้ไปเรียกไปทานนั้นก็ แลคนผู้ใคอยู่ในศาลาท่านำนายทนายผู้
ใตพิทธาภแห่งใด ๆ แลผู้ใคทำพาไปชุกเตากการศาลาท่านำนั้นก็ อนึ่งท่านใช้ให้นาย^{มว}
ไปเกาะกุมเอาผู้ใค แลผู้ใคโทษคนกำผู้นั้นผิดคดีเกี่ยวของชุกคดี แลเดทนายนักการผู้ไป
ทนายนาย^{มว} ทนายนักก็เกี่ยวของกับคนเกี่ยวของประภทาใด ๆ ก็ให้ทนายนักนักที่
นาย^{มว} ประภทาคนใคการส่งยังแพ่งแพ่งใด ๆ ทนายนักชุกเตากให้ชุกที่ศาล

คดีที่... ผู้ใค... ผู้ใค... แลคดีที่คนถูกชุกเตา... อนึ่งใช้ทหารอันพันชุก
แตกกัน ๆ เขาเป็นทนายคน เขาใช้พวกของพื้นเมืองกล่มกล่มเอาใครบในอเภพณบ้านคน ๆ
ยกมาพันมาเป็นศกมคน แลต่างทนายอยู่ใคสพระบาทมีใคพึ่งคดีใคทนายแก้ใคเขา
เอาพักทนายแก้พระเจ้าอยู่หัวก็ แลไปทานให้ผู้นั้นช่วยพิคทุกคดี ผู้ใคทำทนายชุกคดีโดย
คดีชุกคดีทั้งการพานี้ พนากสู่นนเดิมภพระบาทชุก ทนายใตสงไทย สกน
ให้ชุกคนชุกนั้นเสีย
ให้รับชุกทางดินแดนที่สงทนายชุก
ให้ใคทนคดีโดยชุกคดีก็แฉประว
สเกลนหนังสือ ให้ใคมาชุกคน
ให้ใคมาชุกคน
ให้ใคมาชุกคน
ให้ใคมาชุกคน

แตกโคกรุกดาวก... สวรรค์พอมันถึงพิชานทวนลงเหนือแผ่นดิน จเป็นพื่น
ผลัดไป... รัชพอมันถูกบันระเจกิกทวนบ้านเมืองไป...
รู้แล้วมันมาติดมาเป็ยงพระนครทวนบ้านเมือง... พระพุทธศาคนักจพลอย
เส็ดมอองไป... ๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ

ทวีปของผคนทั้งมาเวแแพนการองทวนมาเป็นอนบระโยชน ๑ คือรกรกชากให้กษ
ภูก... กษณะเขาเวื่อนแถกน่านทวนขึ้นไป... แถกเกบสิ่งดินบ้านช่องโคท ๑ คือเท
ทวนเส็ดทวนมาอยู่ณบ้านนอการอบชนบทเส็ดนอจก ทวีปเงินทองอยู่แก่ทวนช
บึงคณบรูณมิได้... ๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ

พลกาน... ๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ
๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ
๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ

๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ
๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ
๓๖๖๓... ผู้ใดเส็ดทำอก & ประการดียี่ชกเส็ดกได้เกบเซาทพ

๑๑ มาทว้หนึ่ง ให้มีผู้แทนเสนาเสนาบดีกรมการคลังบ้าง บังคับบัญชาการ
 การในใต้อื่นบ้าง ที่ต้องช่วยพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งให้กระทำการบังคับบัญชา
 ๑๒ บังคับบัญชาชลิกพระราชกฤษฎีกาแลพระราชบัญญัติ ท่านมิให้กระทำการ
 ๑๓ ผู้ใดเห็นแก่สันตติชนอันมิได้ทักท้วง กระทำการบังคับบัญชาชลิกการนบ
 ทำผิด ให้เกิดกรรมมาพิพาทจนเป็นดังโทษไทยแก่ผู้มิทักท้วง ๑ ลตณ
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐

๑๑ มาทว้หนึ่ง ผู้ใดทักท้วงในราชการ แลกระทำความผิด ๑ ตำพรว
 ๑๒ พระเจ้าอยู่หัว มิได้ทักท้วงจนสำเร็จการบริบูรณ์ แลทลบซึ่งกันปกบักผู้ไป
 ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐

๖๖ ภาควทหนึ่ง ยี่พรตศักดิ์อัยตามเสด็จพรทวิไมรัง ค่าพรททวิไมรังให้ลงโทษ ๖๑
 พรททวิไมรังให้กักขังเสีย
 พรททวิไมรังให้ทอนทวิไมรัง ๖๕ ที่
 ๖๖ ภาควทหนึ่ง คือ พรททวิไมรังให้ทอนทวิไมรังโดยบันทาคัก
 พรททวิไมรังให้ทอนทวิไมรัง
 พรททวิไมรังให้ทอนทวิไมรัง
 พรททวิไมรังให้ทอนทวิไมรัง
 พรททวิไมรังให้ทอนทวิไมรัง ๖๕ ที่

๖๗ ภาควทหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวใช้โดยพระภักดีทนต์ทวิไมรัง ให้สืบสวนไปตาม
 พระเจ้าอยู่หัวใช้โดยพระภักดีทนต์ทวิไมรัง ให้สืบสวนไปตาม
 พระเจ้าอยู่หัวใช้โดยพระภักดีทนต์ทวิไมรัง ให้สืบสวนไปตาม
 พระเจ้าอยู่หัวใช้โดยพระภักดีทนต์ทวิไมรัง ให้สืบสวนไปตาม

๖๘ ภาควทหนึ่ง ให้ทอนทวิไมรัง
 ให้ทอนทวิไมรัง
 ให้ทอนทวิไมรัง ๖๕ ที่
 ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘
 ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘
 ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘ ๖๘

๖๙ ภาควทหนึ่ง มนตรีทนต์ทวิไมรังให้สืบสวนไปตาม
 ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙
 ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙
 ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙ ๖๙

๓๓๓ ให้ตั้งให้เทียบรางวัลไปก็ ทานที่ผู้ขึ้นเดิมก็ ให้ลงโทษ ๑ ลมณ
 ให้ยกทักรการ ๑
 ให้ท้าว ๑
 ลมณหนึ่ง ก็ ๑ ให้โทษท้าวคน ๑
 ๑ ให้โทษท้าวหนึ่ง ๑
 ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ ๑
 ๑ ให้ขอเบกษาไว้ ๑

๓๓๔ ลมณหนึ่ง มีพระราชโองการกวัดตั้งแก้เข้าพญาแลพญาพระทวงหัวเมืองมกร
 มนที่กรณิกนั้นมณดยุ วรชัยแขวงท่านคยผู้พยาบาทในกรมโตโต แลพระเจ้าอยู่
 หัวทนต์ให้ไปกระทำการกรรวิกพยาบาทแห่งโตโต แลผู้ไปนั้นมิได้กรรพยาบาท
 แลเดชะพระทวงพระเจ้าอยู่หัวเสีย มิได้กระทำการแลท่านอกพระราชโองการท่านตั้งนั้น

๓๓๕ ทานที่เดิมมีพระราชโองการกวัดขึ้นนั้น ทานให้ลงโทษ ๑ ลมณ
 ให้พ้นคอวิบเวอน ๑
 ให้รับกรรชกแล้วเอาตัวลงท้าวจริง ๑
 ลมณหนึ่ง ก็ ๑ ให้โทษท้าวคน ๑
 ๑ ให้โทษท้าวหนึ่ง ๑
 ๑ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ ๑

๓๓๖ ลมณหนึ่ง มีพระราชโองการพระทวงบัญชาผู้ พระราชกำหนดกฎหมยทั้งเส็งหัวพระ
 ๑ ให้กระทำการ ถ้าผู้ใดมิกระทำการท่านอกทำเหมือนพระราชโองการพระทวงบัญชาผู้
 พระราชกำหนดกฎหมยก็ให้แลทวงตักตักคนมิยคตาคักตักคนพวกพ้องชาวไพร่ไปฉกคก
 แลทำคนหัวไพร่ฉกเถียนทานนาก็โทษของโทษพละทวงเจงก็ศึกษาท่านผู้ขึ้นเดิมที่ทานให้

ให้พันคอวิบเวอน
 ให้รีบทำชากแล้วเสกทรงทัญชัง
 ให้ทวนท้ายลาวหนึ่ง ๕. ที่เสกทำไว้

ลงโทษ ๑ ลมทวน ๗ ทิ้งคือ ให้โหมจักรคน
 ให้โหมทำคุณ
 ให้โหมตาหนึ่ง

๑๒ มาททหนึ่ง มีผู้ไปกินไซกษฏราให้ไต่กรรมเคื่องกรอินทิดี แลเสกนิพพะราชธรรมาทิดีแลเป็ยก
 บังสัททญูวี่เจคนไพเราะสงไว้กิดี แลคกีสตามประการนิลิกแก่ประการโคประการหนึ่งพันให้
 ให้พันคอวิบเวอน
 ให้รีบทำชากแล้วเสกทรงทัญชัง
 ให้ทำไว้เคื่องหนึ่งแล้วเสกหัวออกทกษฏรา
 ลงโทษ ๑ ลมทวน ๗ ทิ้งคือ ให้ประการแล้วให้โหมจักรคน
 ให้โหมตาหนึ่ง
 ให้ทวนท้ายลาว

๑๓ มาททหนึ่ง มีผู้ไปกินไซกษฏราให้ไต่กรรมเคื่องกรอินทิดี แลเสกนิพพะราชธรรมาทิดีแลเป็ยก
 เตาเค่งเงินทองทวพยเข้าวังเสกเวอนดกเวียจักคนเทมาเป็นประโยชน์แห่งคนกิดี แล
 ๑๔ มาททหนึ่ง มีผู้ไปกินไซกษฏราให้ไต่กรรมเคื่องกรอินทิดี แลเสกนิพพะราชธรรมาทิดีแลเป็ยก
 ๑๕ มาททหนึ่ง มีผู้ไปกินไซกษฏราให้ไต่กรรมเคื่องกรอินทิดี แลเสกนิพพะราชธรรมาทิดีแลเป็ยก
 ๑๖ มาททหนึ่ง มีผู้ไปกินไซกษฏราให้ไต่กรรมเคื่องกรอินทิดี แลเสกนิพพะราชธรรมาทิดีแลเป็ยก

สืบเทนิทานนิลิกแลมิไปเสกขกิตามท่านไว้กิดี ท่านทำเสกนิลิกมีโทษ ๑ ลมทวน
 ให้พันคอวิบเวอน
 ให้รีบทำชากแล้วเสกทรงทัญชัง
 ให้โหมจักรคน
 ให้โหมทำคุณ
 ให้โหมตาหนึ่ง
 ให้ทวนท้ายลาว

๓๑๓
 ๐ บทกฎหมาย มุขมนตรีหรือเสนาบดีมีกรมไปตั้งผู้รั้งเมืองหลวงเมือง
 หกกรมการ กิจการมณฑลสงครามแลให้ลงมือจัดการศึกสงครามประหารโทษไม่รับศึก เสด
 ราชกุมารแลมิได้ทรงกับบัญชาภักดี แลบุรุษบ่อนักขังผู้คนทั่วพิสัยสิ่งสิ่งมิได้ลงตามท่งชก
 ภักดี แลขังกับบัญชาให้เรียกทักทณมาส่งตามท่งชก แลวางดับท่งชกซึ่งเสนาคนในท่ง

บทว่าโทษก็บัญญัติว่าประหารโทษโทษหนัก

พระราชสัน
 พระราชสัน
 บริแก้ว

ให้พ้นจวนเรือน
 ๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒

กตตามบป กศ
 ให้โทษหัวคน
 ให้โทษหัวคน
 ๑๓
 ๑๔

๐๕ ที่

๓๑๔
 ๐ บทกฎหมาย มุขมนตรีหรือเสนาบดีมีกรมไปตั้งผู้รั้งเมืองหลวงเมือง
 หกกรมการ กิจการมณฑลสงครามแลให้ลงมือจัดการศึกสงครามประหารโทษไม่รับศึก เสด
 ราชกุมารแลมิได้ทรงกับบัญชาภักดี แลบุรุษบ่อนักขังผู้คนทั่วพิสัยสิ่งสิ่งมิได้ลงตามท่งชก
 ภักดี แลขังกับบัญชาให้เรียกทักทณมาส่งตามท่งชก แลวางดับท่งชกซึ่งเสนาคนในท่ง

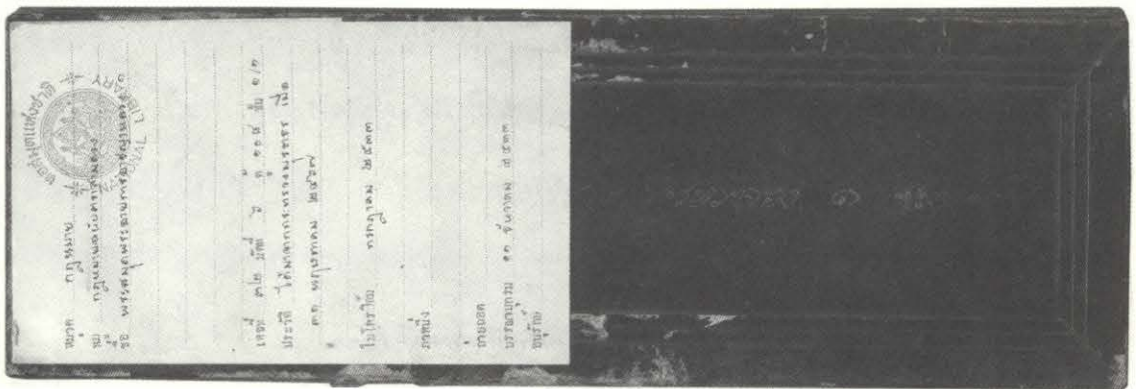
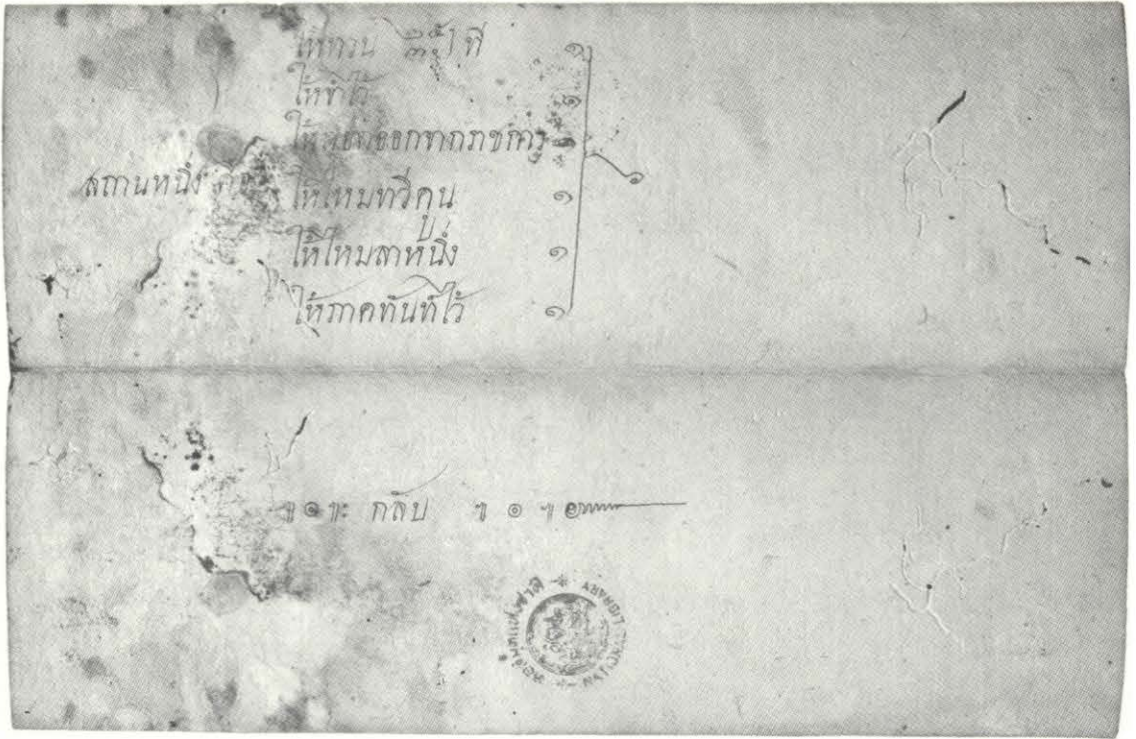
บทว่าโทษก็บัญญัติว่าประหารโทษโทษหนัก

พระราชสัน
 พระราชสัน
 บริแก้ว

ให้พ้นจวนเรือน
 ๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒

กตตามบป กศ
 ให้โทษหัวคน
 ให้โทษหัวคน
 ๑๓
 ๑๔

๐๕ ที่

๑ มากกหนึ่ง มีพระบรมราชโองการว่า... สภา... เสด็จ... บุก... ราษฎร...
 ทมิฬให้ไป... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...
 ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...
 ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...

๑ มากกหนึ่ง... สภา... เสด็จ... บุก... ราษฎร...
 ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...
 ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...
 ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...
 ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร... ราษฎร...

๑๑ มาตราหนึ่ง มีผู้มาฟ้องทักท้วงของทูลกระหม่อม กษัตริย์ประหารโคโค
 ให้เชลยที่เมืองความนั้น จึงมีกรมทูลกระหม่อมให้ชกบก่อน ถ้าทวงพระกรรม
 ลงให้พระกรรมจึงพิทรวณโก กษัตริย์ไปพิทรวณโกตามทีบยทำงโดยพลกรรม
 ลงทวนว่าขึ้นเดิมพระกรรมชกบ ทนให้ลงโทษ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ถ้าผิดทูลกระหม่อม
 ให้ผิดทูลกระหม่อม
 ให้ผิดทูลกระหม่อม ๕-๖
 ให้โทษทัณฑ์
 ให้โทษทัณฑ์
 ให้โทษทัณฑ์

ถ้าผิดทูลกระหม่อม
 ให้ผิดทูลกระหม่อม
 ให้ผิดทูลกระหม่อม

๑๒ มาตราหนึ่ง สรรพสิ่งราชซึ่งมาโคกระบือกษัตริย์ แพ้ไม่ทวงกักเดีรชนนากสรรพ
 ผู้ขึ้นโคโค พระเจ้าอยู่หัวท่านมอมให้ ให้ที่โทกษพยาน กษัตริย์
 ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ถ้าผิดทูลกระหม่อม
 ให้ผิดทูลกระหม่อมแล้วแต่ทูลกระหม่อม
 ให้โทษทัณฑ์
 ให้โทษทัณฑ์
 ให้โทษทัณฑ์
 ให้โทษทัณฑ์

๖๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดพระเจ้าอยู่หัวทรงผูกคอต้มแก้ให้เป็นรูนมนนายเป็นหมิ่นหัวพัน
 ฐินถึงภานิกนรณผู้ใหญ่ เป็นนายนนนช่าเพื่อให้กินเมืองเป็นสามนกรชอนนคมกัษ
 บุญเคยคตักกิตสมบัตินี้ พระเจ้าอยู่หัวทรงแต่งพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งประหารโทษให้กระ
 ทาทานผู้ไม่มีพียงมีทักตามแต่ให้เรียกเขาด้วยสาชากอวไรนถนหมักกตจนทัวเข้ากที่เจิงเวื่อน
 หนักทานตรา: หลงความนรนทั้งปวง นอกรนบทำเนียมพิภกชักรกนตั้งขึ้นกว่าบุญชี่ท่านตั้งไว้ คึกชอ
 ทยเขาเงินภนกรไพรพลเมืองทวนเป็นนอประ: โชนน้แก่คน แลท่านน้ทักขประ: ทารไท ๗ ถ้าพิพร
 ฤกเป็นส. ให้เรียกเขาเงินที่มันเรียกมันนั้น แจนคองประ: ทานแล้วกินให้ภนกรวงกน
 แล้วโทษโทษ ๖ ส. ทาน ๗ หนึ่งคือ ^{ให้ประ: ทานแล้วเขาด้วยชกทกรทกร} ^{ให้ใหม่ทวิคณ}
^{ให้ใหม่ทวิคณ} ^{ให้ใหม่ทวิคณ} ^{ให้ใหม่ทวิคณ}

๖๗ มาตราหนึ่ง เสนาบตีภกรนนทวิมนนนายอนพยาชดทุกคร: ทวงทวง: เกนไพรหลวง
 สบกรตั้งไปทกรทวงพระ: เจ้าอยู่หัวให้โตงลกรกถ้าแลจนมนนนายอนพยาชดผู้ใดทำโ
 เลแลกรทวงมิได้คักเคื่อนไพร ^{หลวง} ^{สม} ไทกร: ทักทวง: ให้เนนช่บ่วงทวงไพร ^{หลวง} ^{สม} กก็
 แลเรียกเขาเงินแลบดอยไพร ^{หลวง} ^{สม} ไปให้เสียบทวงพระ: เจ้าอยู่หัวกก็ เลเรียกเขาเงิน
 เกนไพรให้ส. เกลลืออนนบทำเนียมให้ไพรโคความชากแค้นกก็ ท่านกนมนนนายอนพยาชด
 นนเสียบพระ: ทชชาทานโทษโทษ ๖ ส. ทาน ๗ หนึ่งคือ ^{ให้ทวน} ^{ให้}
^{ให้} ^{ให้} ^{ให้} ^{ให้} ^{ให้} ^{ให้}

๖๖ มากภทหนึ่ง ไพรพำจอนชาไทรยอยู่ในเสนา อากภเจทงหวัคเมืองใหญ่
 - รังนอยในกินตามบ้านนอกรอบชนบท ท่านให้เขาอยู่ๆ เยนในเขา ทน
 วิให้ถูกชกเข้าเขาเลย แม่นผู้ใดทำอกซารแก่เขา แลทนงกักศิว่าทน
 มีภททกคิ เกวคิ ๖๖ วิให้กกล่าวเขลิกเขาเทมทำไว้ เลวิบภชชากเขา
 ดั่งสันคนเทกคิ เห็นเขว่าเขาเป็นลนภคสมชลาไสยเขาใช้ประพิงค ปวงชน
 กน ๗ รุกขเขาเขาไล่สงรังค: บัญชชวทำให้ก้วยแวงคนเองคิ อนึ่งว่าท่านลิก
 ลุงชกมิชคน ๗ บมิชปโคแกโคยีนคำผู้บอกล่ากิเขาพินอง ลุกททานักคน
 เพื่อนฝูงคนไปรูกขช เขาเทมทำเป็นลนภคคิ อนึ่งดั่งสันคิคนมิชอยู่

แก่ท่านทนไปย้อชกผลลิกเขาท่าน ก้วยแวงคนชงเขาตั้งสันท่านมา เป็นดั่งสันคน
 กิตีทนให้ลงโทษ ๖ ลตาม ๖๖ มากภทหนึ่ง กคคิอัยคความโทษ
 ๖๖ ทวงคน ๖๖ ให้ทำลตทวชระภกกล่าวโค วิให้กล่าวหนึ่งไว้เป็นช่ายวนคคิ
 พิหารณบงคกับบัญญัติให้สันสำนวนแลลงสำนวน รอนอัยคเขาบมิแจ้งวิริง
 กคคิ กถาวกอัยคกถาเขียง เดียงนทนลुकความชวยให้คางทหนึ่งทนแก
 สัน ๖๖ กถาวกคเพทนายภายนออกทำบริสุทธวิ ภายในทวงเจียเขาเทก้วยคาง
 หนึ่งกคคิ ๖๖ เวียกเขาเงินทองแกลुकความล้ำเหลือ พิหารณมิเป็นยคิรวม
 ๖๖ เกลูกความใช้ทวงงาน กนทำชุก้วยลुकความคคิ อนึ่งใช้คระทวงการคน ๗

๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐

๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐

๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

แลเบงโลกก็ แลเบียงพิในยกอัยการ แลสวิญาณณะ
 กษัตริย์ แลสวิญาณ:กษัตริย์ เป็นหลวงนั้นมาก สิงเท
 ทั้งพระคตงนั้นน้อยเฮาไว้ เป็นอนาประโยชน์แก่คนกิติ ท่านให้
 ลงโทษ ๓ เดือน ๗ ๐ ๗ ๗ ๐

๓๐. แลภิกษุสงฆ์ พงษ์ทำอยู่หัวทรงบุญญิก ให้ซื้อขายสิ่งของตามถนนคร:หลาก
 แลผู้ซื้อ ผู้ขายทำกับพระภษบุญญิกไว้ มิได้ซื้อขายตามถนนคร:หลาก มีก
 ษัตริย์ภายแพนอกพระภษบุญญิก ท่านว่าแลมีกพระภษชอุให้ทำได้ซื้อ
 แลเอาไปปรวทานจนวระหลาก แลให้ทอนกัวยไม

ภษ ๓๑. ที่อย่าให้กเฮียงกัน ภาทานนคร:หลาก มิได้ทำขบ
 ภาต ๓๒. ละให้หลกคร:หลากซื้อออกขายแพ กวาทนนคร:หลาก
 ๓๓. พระเจ้าอยู่หัวทรงบุญญิกทำมิได้ ให้เขาทำนนคร:หลากทำได้ซื้อไว้สามวัน แล
 ทอนคร:หลาก ๓๔. มิได้ซื้อพระเจ้าอยู่หัวทำมิให้ซื้อขายสิ่งของท้องทำมแก่ผู้มา
 ๓๕. แลต่างเมือง แลมีเงินซื้อขายแลส่งออกไปนอกท่านต่างแคน แลรูนมนนภย
 ๓๖. คนที่พาขาดอยู่เกาะของมนรูเห็นเป็นใจกัวยมน มิได้เอามากกว่าตัวพิคทลท่านให้
 ๓๗. ลงโทษรูนมนนภยอนาพขาดแลมีนผู้ส่งสิ่งของท้องทำมออกไป ให้ซื้อขายนอกกั
 ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
 ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
 ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

กตัญญูมากก็ ที่ทรัพย์สินอยู่ในคลังมากทั้งบัญชีไถ่ปล่อยก็ ผลักเปลี่ยนทรงวัน
ผลักเปลี่ยนของในคลังก็ หนึ่งผู้เก็บเบี้ยตกรวมภักตพรด้วยสักพิทยา
ไม้ดทา... บารวนนคร: หลากเชิงฉบับ ทองน้ำทองสวนเทศิกเทมอแล่มพระ
ราชทรัพย์หลวงไว้หลายฉบับ แล่มคนไว้วันเอกทำนรทนนทำหน่วยค่าเบี้ยเสีย

ก็กตัญญูรวเวียกเบี้ยผลักแล่มก็กตัญญูกตกรวมพกรกตก็ ทั้งพิทักษ์เสกก็
หนึ่งผู้รวบรวมก็แล่ม ^{ร้อย} _{สิบ} _{แสน} | แล่มนั้นแล่มพระ: ราชทรัพย์เบี้ยเงินเจ้าส ๗ หลวง
ขุนนางผู้จัดทำนรทนนทำนรทนนหลายฉบับลงบัญชีคนก็ แล่มก็ทำนร
ทนนก็ เปลี่ยนลับเปลี่ยนทนนก็ ลกในนรทนนบัญชีก็ เสาเงินเสกก็แล่ม

เงินกตัญญูชื่อเทากเป็นหลวงก็ เสาเงินหลวงชื่อเทากยเสกก็ ทานาเดมิคไ
ดงไทย ๑ สกน ทำทงพระ: กรรณไปกรกต ๑ ขให้ฆ่าก็เสีย ให้เสกทรัพย์
ตั้งขึ้นนี้ประ: มกผลักเปลี่ยนนุนแจวนกนประทาว ๓ วันแล่มให้ใหม่กรคน ทำบ
โพหลวงกนหลวงไว้ ให้ใหม่คนหนึ่งเป็นสกน * ๐ * ๑๐๐๐

สกนที่หนึ่ง พระ: เสายศทำทำทวศกตตแล่มเสกนก็ให้มิในนรทนนไปให้มันเคย
นพยาบาดลผลกชกรกตก็แล่มนเคยไม่รับในนรทนน รับในนรทนนแล่มให้เสกก็
ของกนขงสกนผู้ถือก็ไว้ ให้ให้ทกตามคทำทวศกตต ทานาผู้มันเดมิคพระ: ราช
กตัญญูให้ดงไทย ๑ สกน แล่มให้เสกผลกชกรกตก็ขงได้ * ๐ * ๑๐๐๐

๑๑. มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวทรงแต่งให้ผู้ใดไปวังเมืองหลวงเมืองใดไปอนาพยาบาลใน
กรมแห่งใดในนั้น การหมั้นในกรมท้าวมหิต ให้ท้าวท้าวเงินให้ตามตามท้าวแห่ง ทัก
รอกท้าวมหิตให้หมั้นเขาไปวังเมืองหลวง ท่านให้ท้าวท้าวเอกมาเดรนหมั้นไล่ไพร่ในชายัก
รอกคนยังอยู่ในราชการอยู่ท้าวมหิตมักหักหมั้นราชการ ให้ท้าวพยสังใจแก่ผู้พยาบาล ๗

เปลี่ยนผู้ใดยกมาเดรนให้เสียดราชการรอนท้าวใช้ ท่านว่าเสียดมิโทษ ๖ สดทน ๖
๑๒. มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังท้าวพลทหารไพร่หลวงให้มีให้เป็นราชการ ให้พระสุภาวะสี
พิชารณภักษะราชูชี ถ้าเป็นสท้าวให้เสียดไพร่ไว้ในหมู่ตามเดิม แลสดทน
คนหมั้นให้มีโทษ ๖ สดทน ๖ ท้าวท้าวพระกรรมาไปรอกเสียด ๖ ให้มาคีให้เสียด

เงินทอง แลให้ทำใส่กระหัด ๓ เดือนเสียดลงเป็นไพร่อย่าให้ถูกเอียงกัน ๖
๑๓. มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังท้าวพื้นซึ่งลูกหลานแก่พินัยแห่งงานท่านก็ตี สดเสียดไปอยู่
บุรี เมืองอื่นดังนี้ ท่านว่าเสียดท้าวศึกให้มีโทษ ๖ สดทน ๖ ท้าวท้าวพระกรรมา
ไปรอกเสียด ๖ ให้มาคีเสียดให้ท่านท้าวต้าวหนึ่ง ๕. ที่ ให้ใหม่คนหนึ่งเป็นสามคน ๖

๑๔. มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวท้าวท้าวมหิตกรมนครวิษณิกนารนหมั้นหว่าพินทั้งหลาย
ลูกกันเสียดสุทธยาเมตตบดินเที่ยวเล่นในกลางคืน แลลอบลักเงวาทคี่อนนิชอบ
๑๕. มาตราหนึ่ง ท้าวท้าวพระราชอุษวิฏ ท้าวโสมพิงพระราชบัญญัติท้าวท้าวหนึ่ง ท่านว่า
๑๖. สดทน ๖ ท้าวท้าวพระยารบคตอแผ่นคืนท่านให้ลงโทษ ๖ สดทน ๖ ผู้สดบดินเสียดสุทธยาเม
๖ ๖

๕๐ มากทหนิง ผู้ใดใคร่เห่นเป็นโศกท้ายของซึ่งเตผู้ทำภยคณภกฏทนายสำหรับ
แผ่นดินไว้ก็ แลเกาะกุมเตกผู้มีความชอบอันกับกุมผู้ยกทำลิกนินไปทำลโบายก็
ประการใดใดก็ แลมีผู้เห่นเข้ามาทำลิกมิได้เตมากำเวียนพิศพลุ ทานีให้ลง
โทษแก่ผู้ซึ่งวังเกาะกบหัว แก่ผู้เห่นมิได้เตมากกว่าลงานนในราชเลมิกในทางเลมิก

๕๑ สกน แลให้โหมไทยคักทำงอนั้น ๗ ๐ ๗ ๗ ๐ ๗

๕๒ มากทหนิง พระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งให้ไปรับเมืองนครเมืองไทยกษัตริย์ขาดไพร่พัว
โททน แลให้บริบรองการทการภษาทงบาง แลรักเขดินทนบ้านนชกรชอบนปท
มิให้มิจรลภยแลคนกันชกรภษา ทักผู้เมืองผู้ครองเมืองผู้ใดกรเขตใด ทานี

มิให้เห่นกในแผ่นดิน ถ้าแลใครผู้กนชกรภษาเกิดชกรขุมจีนเหลือคักลงรับมิได้
ก็โหมอกภยลภกขุนนศลา ให้ข่มกมทุกแต่สมเคจับมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว
จึงจพันโทษ ถ้าแลผู้ซึ่งเมืองผู้ครองเมืองมิได้คักจับกุม ละเลยให้โจรแลผู้
กนชกรภษาชกรขุมจีนได้ ทานีผู้ซึ่งเลมิกคักงในทางกนชกรให้ลงโทษ ๕๑ สกน ๗ ๐ ๗

๕๓ มากทหนิง ผู้ใดซึ่งคบบัญชาทมล้นหาทมชราทญูชชอบแล้ว แลมี
ผู้หนึ่งกล่าวทการมาถึงคักแลถึงญาติพี่น้องคัก แลผู้ซึ่งผูกพอกขาดพิศพลุ
เบียดเบียนมิให้ผู้น้อยในคักนี้ได้ ให้เตไปโลที่อื่นก็มิให้เลียงผู้น
๕๔ ทานี ทานีเลมิกให้ลงโทษ ๕๑ สกน ๗ ๐ ๗ ๗ ๐ ๗

๕๐ มาตราหนึ่ง สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง
โทษทัณฑ์โทษประหารชีวิตผู้ใดที่กระทำผิดกฎหมายซึ่งโทษ
แต่โทษประหารชีวิตนั้น ให้ตั้งโทษจำคุกในเรือนนั้น ถ้าผู้ใดไปคบ
ทักทายผู้ซึ่งกรมการเวียงอื่นเมืองอื่น ให้คุมพวกพ้องมาเกาะกุมทำลักแลฆาต

ห้จับเอาผู้คนนั้นไปพิทรรณทางเมืองท่านำผู้นั้นทำลงเกินเสฉิกให้ลงโทษ

๕๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดใคร่แทนเป็นโจทก์มิได้เป็นโจทก์ดี . . . แต่ผู้ซึ่งมีผู้ไปร่วมเพ
กษฏรไพร่ชานพลเมืองท่าน ให้แตกฉานเช่นไปโจทก์กรมเกียรติน แด
ทนนมิได้เดาว่ากล่าวที่เรียนพิศทุกโทษทัณฑ์ พิทรรณเป็นสัจจากผู้หนึ่งผู้หนึ่ง

โทษทัณฑ์ในทางกันโจทก์ สดทน ทำผู้แทนครั้งหนึ่งมิได้เดาว่ากล่าวให้ใหม่
สดหนึ่ง สดครั้งให้ใหม่ทำทคน สามครั้งให้ทวนทวนด้วยลาทหนึ่งโดยถักกัน ๕๐ ที่
ไม่ถักกัน ๒๕ ที่ สดครั้งให้เดาโทษทวนแล้วเดาตกลงเป็นไพร่ ทำครั้งให้รับทชชช
แล้วเดาตกลงทชชช ทำผู้แทนถึงหกครั้งมิได้เดาว่ากล่าวพิศทุก ท่านให้

พันคนวิบเวียง เพชรภวนเป็นใจเขาคชยสุกร:ทำถักกัน ๗ ๐ ๖ ๗๘

๐ ทศกรถักกันโทษ สดทนมิ ๕๕ มาตรา จากกล่าวถักกันโทษ ๕ สดทนดีบสารคดีต่อไป

๕๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมิกล้าพระราชทานพระเจ้าอยู่หัวแปลงทกพระราชสิทธิ์ แดแปลง
ทกพระราชสิทธิ์ แดแปลงทกรทุกสมทงดี สดกร้อเนื่องทกมได้เข้าในทชชชช แด

๕๑ ใ้รับเอาทรัพย์สินสิ่งแล้วเอาดวงทัญชี่
 ๕๒ ใ้ใ้หมทอคน
 ๕๓ ใ้ใ้หมลาหนี่ง
 ๕๔ ใ้ทำไ้แล้วทวนทอญลาทหนี่ง ๕๕ ที่ ๑
 ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

นอกทอการกระษัตริย์ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ทรงนี้แล้วเกล้าสมเกล้าพระพุทธรูปอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
๑ เลดลักษณโทษ ๒ สดตามนิตวาทัยพระรชทนต์สดตามไก ก็ให้เอาเกล้าสม
๓ หนึ่ง ทรงนี้แล้วเกล้าสมเกล้าพระพุทธรูปอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
๑ กล่าจัน ๒ สดตามนิตวาทัยพระรชทนต์สดตามไก ๓ สดตามนิตวาทัยพระรชทนต์สดตามไก

๑ ม. ข. ... ผู้เป็นเจ้า... สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
ผู้ใดโดยยักฉิวเตาเทศนิเวศน์... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า... สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
หนึ่งคือให้ตั้งโทษ ๓ สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

๑ หนึ่ง ข. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า... สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
๑ หนึ่ง ข. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า... สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

๑ ม. ... ผู้เป็นเจ้า... สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
หนึ่งคือให้ตั้งโทษ ๓ สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
๑ หนึ่ง ข. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า... สดตามนิตวาทัย... ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

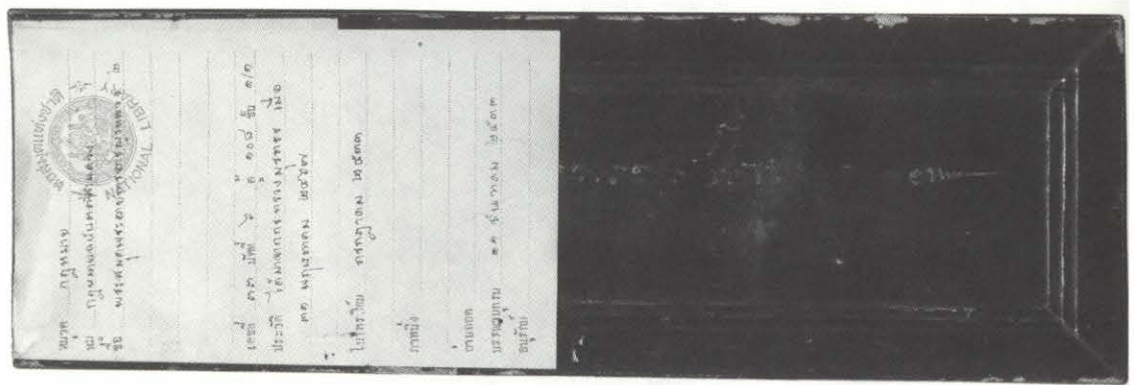
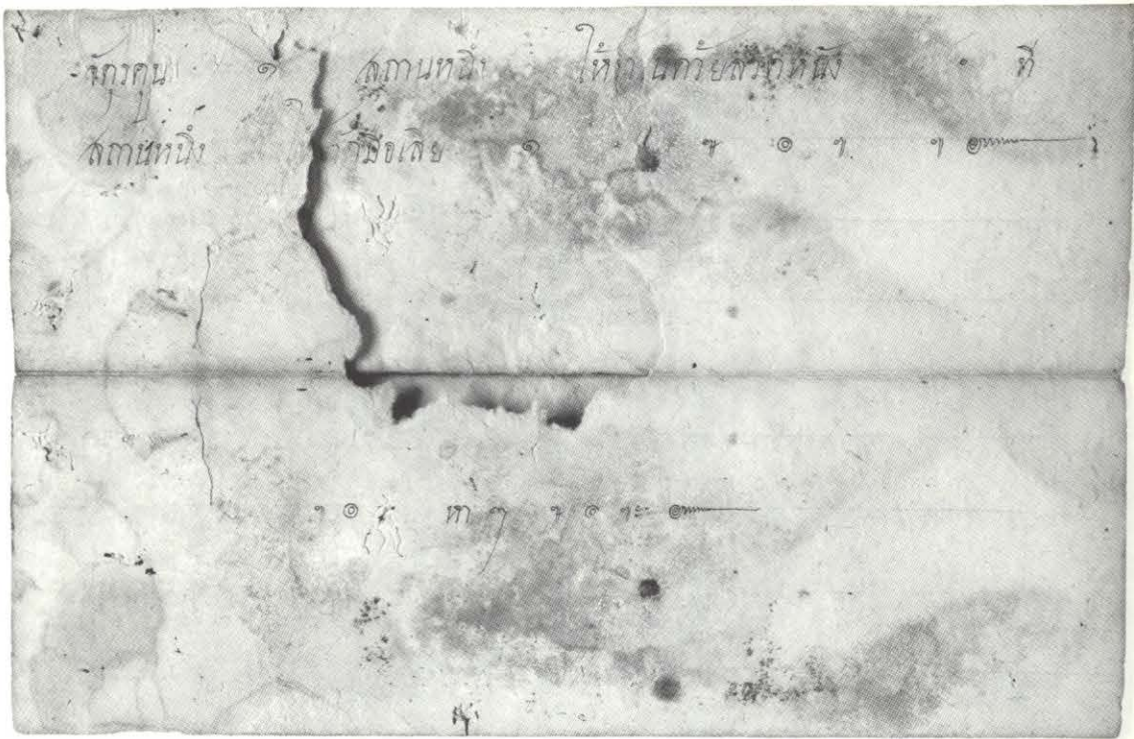

๑๕๕ ๑๖๕ ๑๗๕
 ๑๖๕ ๑๗๕ ๑๘๕
 ๑๘๕ ๑๙๕ ๒๐๕
 ๒๐๕ ๒๑๕ ๒๒๕
 ๒๒๕ ๒๓๕ ๒๔๕
 ๒๔๕ ๒๕๕ ๒๖๕
 ๒๖๕ ๒๗๕ ๒๘๕
 ๒๘๕ ๒๙๕ ๓๐๕
 ๓๐๕ ๓๑๕ ๓๒๕
 ๓๒๕ ๓๓๕ ๓๔๕
 ๓๔๕ ๓๕๕ ๓๖๕
 ๓๖๕ ๓๗๕ ๓๘๕
 ๓๘๕ ๓๙๕ ๔๐๕
 ๔๐๕ ๔๑๕ ๔๒๕
 ๔๒๕ ๔๓๕ ๔๔๕
 ๔๔๕ ๔๕๕ ๔๖๕
 ๔๖๕ ๔๗๕ ๔๘๕
 ๔๘๕ ๔๙๕ ๕๐๕
 ๕๐๕ ๕๑๕ ๕๒๕
 ๕๒๕ ๕๓๕ ๕๔๕
 ๕๔๕ ๕๕๕ ๕๖๕
 ๕๖๕ ๕๗๕ ๕๘๕
 ๕๘๕ ๕๙๕ ๖๐๕
 ๖๐๕ ๖๑๕ ๖๒๕
 ๖๒๕ ๖๓๕ ๖๔๕
 ๖๔๕ ๖๕๕ ๖๖๕
 ๖๖๕ ๖๗๕ ๖๘๕
 ๖๘๕ ๖๙๕ ๗๐๕
 ๗๐๕ ๗๑๕ ๗๒๕
 ๗๒๕ ๗๓๕ ๗๔๕
 ๗๔๕ ๗๕๕ ๗๖๕
 ๗๖๕ ๗๗๕ ๗๘๕
 ๗๘๕ ๗๙๕ ๘๐๕
 ๘๐๕ ๘๑๕ ๘๒๕
 ๘๒๕ ๘๓๕ ๘๔๕
 ๘๔๕ ๘๕๕ ๘๖๕
 ๘๖๕ ๘๗๕ ๘๘๕
 ๘๘๕ ๘๙๕ ๙๐๕
 ๙๐๕ ๙๑๕ ๙๒๕
 ๙๒๕ ๙๓๕ ๙๔๕
 ๙๔๕ ๙๕๕ ๙๖๕
 ๙๖๕ ๙๗๕ ๙๘๕
 ๙๘๕ ๙๙๕ ๑๐๐๕

๑๖๕ ๑๗๕ ๑๘๕
 ๑๘๕ ๑๙๕ ๒๐๕
 ๒๐๕ ๒๑๕ ๒๒๕
 ๒๒๕ ๒๓๕ ๒๔๕
 ๒๔๕ ๒๕๕ ๒๖๕
 ๒๖๕ ๒๗๕ ๒๘๕
 ๒๘๕ ๒๙๕ ๓๐๕
 ๓๐๕ ๓๑๕ ๓๒๕
 ๓๒๕ ๓๓๕ ๓๔๕
 ๓๔๕ ๓๕๕ ๓๖๕
 ๓๖๕ ๓๗๕ ๓๘๕
 ๓๘๕ ๓๙๕ ๔๐๕
 ๔๐๕ ๔๑๕ ๔๒๕
 ๔๒๕ ๔๓๕ ๔๔๕
 ๔๔๕ ๔๕๕ ๔๖๕
 ๔๖๕ ๔๗๕ ๔๘๕
 ๔๘๕ ๔๙๕ ๕๐๕
 ๕๐๕ ๕๑๕ ๕๒๕
 ๕๒๕ ๕๓๕ ๕๔๕
 ๕๔๕ ๕๕๕ ๕๖๕
 ๕๖๕ ๕๗๕ ๕๘๕
 ๕๘๕ ๕๙๕ ๖๐๕
 ๖๐๕ ๖๑๕ ๖๒๕
 ๖๒๕ ๖๓๕ ๖๔๕
 ๖๔๕ ๖๕๕ ๖๖๕
 ๖๖๕ ๖๗๕ ๖๘๕
 ๖๘๕ ๖๙๕ ๗๐๕
 ๗๐๕ ๗๑๕ ๗๒๕
 ๗๒๕ ๗๓๕ ๗๔๕
 ๗๔๕ ๗๕๕ ๗๖๕
 ๗๖๕ ๗๗๕ ๗๘๕
 ๗๘๕ ๗๙๕ ๘๐๕
 ๘๐๕ ๘๑๕ ๘๒๕
 ๘๒๕ ๘๓๕ ๘๔๕
 ๘๔๕ ๘๕๕ ๘๖๕
 ๘๖๕ ๘๗๕ ๘๘๕
 ๘๘๕ ๘๙๕ ๙๐๕
 ๙๐๕ ๙๑๕ ๙๒๕
 ๙๒๕ ๙๓๕ ๙๔๕
 ๙๔๕ ๙๕๕ ๙๖๕
 ๙๖๕ ๙๗๕ ๙๘๕
 ๙๘๕ ๙๙๕ ๑๐๐๕

บรรดามารม

พระรัตนวา...
 ...
 ...
 ...

๑	๒	๓	๔	๕	๖
...	...	...	...	...	...

๑๖ วัน ๑๑ ค่ำจตุศกข ๑๑๖๗ ปีชวดศัปก ทำพระพุทธรูปแท่นสถาปนาขบ
 ขุนตระประเดวิ
 ทำพระพุทธรูป นายเทียตภข ๓ คม ขดเคระ ๗๐๐
 นายเดก

๑๖ มาศกทหนึ่ง ประทานเมืองโคแก่งขมายตภยสังวองเทมา แดพระสุเป็นเทวรุกข,
 ประทานโค พระสุเป็นเจ้าท่านอภายให้สนเทห์ แดคนไม่รู้งถึงทำให้กัททท่านเสีย
 กิติ แดท่านอภายเทเนอให้ผิดค้ำท่านสุเป็นทักทิตี ท่านว่าผู้ขึ้นเดมิก มีโทษ
 สิบสาม - ๗ หนึ่งคือ ตักให้ท่านกรวยไว้น
มีทขมให้บริษททุกแควเสถวลงหญาทั้ง
รชฐานให้ค้ำค้ำไว้

๑ มกทกหนึ่ง ผู้ใดท้าวผู้ทำอยู่ในแผ่นดินพระเพ็ช้อยู่ทั่ว แลเห็นเบ จักรมกทก
แลเห็นอำพรพระเพ็ช้อยู่ทั่วเสีย ทมิได้กบทุกตามสำตามวังไทลงไทย ๓ สกท
คือให้พันคอรินเรือน ๑ คือให้กักข่าก ๑ คือให้ทวนทวยสกทหนึ่ง ๕.๓
ถ้าทวงพระกรวดบมิให้มาทมิใช่ ทวทวยสกทใดเดาแก่สกทหนึ่ง ๗: ๑๓

๑ กสทลกษณไทย ๓ สกทมีมาก ๑๓ มาก ๗: กสท
ลกษณไทย ๑ สกทสืบสกทคักต่อไป ๗๐ ๗ ๗: ๑๓

๑ มกทกหนึ่ง มหากไทลคคิกวะสาโทมเกนเดาขาวโพไปทำทวแห่งใด
แลมาโพซึ่งตงเกนนั้นเป็นโพทักดี แลทงทวแทนทมิได้ไปทวทวทักดี

ท่านทวยช่าให้เตสสินแก่ผู้เป็นโรคแลทงทวทำทวแทนทวอีกเลย ถ้าคนมทวใด
แลลคคิกวะสาโทมทมิพิง เตสสินแก่ทวโพอินลบเบยทงทว ทำทวแทนทว
นั้นมากนุ้ยเท่าใด ท่านให้ลงไทยสองสกท ๗ ทมิให้เตสสินถึงไทมทักดี ๑
สกทหนึ่งให้สิบคค: ๓ เสีย ๑ ถ้ามิเข้าแทนทมิให้สกทคคทักดี ๗๐ ๗: ๑๓

๑ มกทกหนึ่ง ผู้ใดเดาแม่มาชงานท่านจีนเรือน ทมิได้พิททุกพระเพ็
ช้อยู่ทวท่านผู้ทวยประทวใด ไทลงไทยสองสกท สกทหนึ่งให้ทวนทวย
สกทหนึ่งคนด: ๓ ที่สกทหนึ่ง ไทไทมโดยยศทคคทักดี ๗๐ ๗: ๑๓

๑ มกทกหนึ่ง ผู้ใดท้าวผู้ใดเดาแม่มาชงานท่านจีนเรือน แลมันลววินเป็นลวค
๗

พิทพทศมแล้เห็นเป็นไกรก้วยกัน มีไกรก้วยียนพิทพทศมพระเตอยู่ทัว ไทลงไทยสง
 สทน ๗ ทหนึ่งไททอน ๒๕๖ ๓ สทนหนึ่งไทใหม่ไทยยศตักกัก ๓ ๗๐ ๓๓๓
 ๐ มกททหนึ่ง พระเตอยู่ทัวทันทใช้ไทเป็นภชทุก กือพระภชทวไปแห่งไท ๗
 แลทันทตั้งแก่ทอนประทวไท ไททันทเตอริบตั้งพระเตอยู่ทัวนั้นนงทมน เย่าลง
 เย่าหลงเย่าสึม ไททากส่าทมพระเตอยู่ทัวทวตั้งนั้น ไทผู้ทักทูลพระภชทว
 นั้น ทันทอกทำเหนือทำเหลื่อทำเกินทกรับตั้งทันท ๗ ไทลงไทยสงสทน ๗ ทหนึ่ง
 ไทมาเสีย ๓ ๐ สทนหนึ่งไทใสทว:ไต้ แล้เตทักลงเป็นไฟ ๗ ๐ ๗: ๓๓๓
 ๐ กส่าดกษณไทย ๗ สทนมีบท ๓ มกท ๗: กส่า:

ดกษณไทยสทนหนึ่ง สิบสารทกือไป. ๗ ๐ ๗: ๓๓๓
 ๐ มกททหนึ่ง รุนมนนดยผู้ไกรทัวทัวไฟว่ทว:ทำภชทวพระเตอยู่ทัวลิกทัว
 ประทวไทโตกักก็ให้เตมว่กส่าพิทพทศม ไทแล้รุนมนนดยทมิได้เตมว่กส่า
 พิกทูลให้ชกบ ทันทส่มแล้ทัวทัวไฟ ไทใหม่ไทกันคอสทหนึ่ง
 ทมบันทตักกัก ไททลบททำให้ลอกเสียทภชทว ๗ ๐ ๗: ๓๓๓
 ๐ มกททหนึ่ง รุนมนนดยอนนพทชบดบังคืบภชทว ลิกทัวทียง
 ทำเนียมภกฏทมยทันทแล้ไต้ ไทใหม่สทหนึ่งโดยยศตักกัก อีหนึ่งรุน
 มนนดยอนนพทชบด บังคืบปัญทภชทวตั้งแก่ทนต์งทียงทำเนียมแล้

แลกันหนีได้ทำคามบังคับบัญชีโดยสิ้นนั้น . ทั้งในทางกฎหมายให้ทำไว้แล้ว
 เบนไว้ . ถ้าหนีหายไปเสีย . ให้โทษตามหนึ่งแล้วทำไว้ . ถ้า
 เป็นที่ขุนหมื่นเท่านั้น . ให้ถอดเสียแต่ทั้งลงเป็นไพร่ * ๐ * ๑๓๓๓
 ๐ . มากกหนึ่ง . ทายภรรยาบงชท์ลอบสารราษฎรชื้อคน . แลเสียกราษฎรชื้อ
 หนีบก็ . แปลงสารกรมทันทีสิ้นชายคนสลักเวียนสิ้นก็ . แปลงตำแหน่ง
 ทายเดิมเสียเสียยศกรมใหม่ไว้แทนก็ . ทาน่าผู้ภรรยาให้ลงโทษกักนี้
 มีเสียสองนิ้วกรง . อย่าให้กบดินสองไร่ . ถ้าได้โทษกักนี้มือเท้า
 นิ้ว . ๑๕ . . . . . ให้เขาเขียนเสนาทลายบงเข้าของพระคลัง * ๐ * ๑๓๓๓

๐ . มากกหนึ่ง . เลยหัวหมื่นหัวพันหัวซ้าก . อย่าให้ลงกรมข่าไพร่
 ที่ลงกรมมัน . . . . . แพ้แก่กรม . บินทสันใหม่อันมากกแก่ข่าไพร่ผู้เพี้ยน .
 ทานให้เขาแก่ผู้ลงกรมข่าไพร่นั้น * ๐ * ๑๓๓๓
 ๐ . มากกหนึ่ง . ผู้ถือสำเนากรมทุกแสดงตวยสำนวนนั้น . ให้ขุน
 แลฝ่ายไรท . ทำลายเสียผู้ถือสำนวนแสดงตวย . พัดนั้นทุกทำเนนสำนวน
 นั้น . แม้กว่าพิททุกโต้ข่าก็ . อย่าให้ชิงกันทุกแสดงสำนวน . ถ้าผู้แสดงคียบมี
 รอยบงกบทรสำนวน . ผู้ถือคี่ . ธรรมนั้นให้เขียนเบนท์หนึ่งลือตวย . ซึ่งทุกแก่พระตำเขยหัว
 รัชการ . ถ้าผู้ใดชิงกันพิททุกให้ลงโทษคุกกันคอ . โทษศตาคก็แห่งผู้นั้น * ๐ * ๑๓๓๓

๐ กษัตริย์กษัตริย์ไทยสถานหนึ่งถึง ๔ สถานมีมากก ๕๐ มากก ๖:

กษัตริย์กษัตริย์ไทย สิบสารกติกาก็ไป * ๐ *

๐ มากกหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวมีที่เสด็จไปแห่งใดใด ท่านหมื่นให้ขุนบุญนาค
อนพทบาทแลผู้คนข้าไพร่ ไปกินไชยกุ๊กกษัตริย์บ้านดินนครหลวงประหาร :

เรือกษัตริย์ เกบเอาเสือกมันอีกหลวงพลเสด แลตัวพริ้งรองเสดอีกอันเสด

ที่ผู้ใดหมื่นให้ลงไทยในทางเสดอีก แม้นขุนบุญนาคแม่ข้าแม่นางผู้ใด อยู่ใน
บริเวณนั้นผู้ทัก แลหมื่นใดที่ห้ามปรามกษัตริย์ เป็นใจให้ข้าไพร่ที่ไปทำ
รวมแห่งเทศด้วยประหารใดก็ให้ลงไทยขุนบุญนาคแม่ข้าแม่นางเป็นข้อเสดอีก :

ไทยย่อกษัตริย์ อนึ่งกษัตริย์เมื่อมันเทไปกินไชกร่วมเพงเท เมื่อมันเกบเอา
เจ้าหง ๗ เกล็งใด ๗ มากก็ แลเจ้านายมันผู้แทนเสดก็ให้เสดทัวไพร่ที่ทักคน :
ผู้กษัตริย์ไปถวายแก่พระเจ้าผู้เป็นท้าว ที่เจ้านายมันผู้แทนเสดซึ่งไพร่ที่ทักคนนั้นไว้
หมื่นใดเสดมาบังคับคุณหลวงพระเจ้าอยู่หัว ท่านจงให้ลงไทยกัน แก่ผู้เป็นนาค

ไทยนั้น เสดมีอนแกลงใช้เทไปทำ * ๐ *

๐ มากกหนึ่ง ผู้ใดผู้ใดผู้ใดกษัตริย์ในแผ่นดิน แลผู้ร่นนชอบใจกับคนกษัตริย์
ปักษีเสดก็ แลเสดมาพิทกษัตริย์ผู้กษัตริย์นั้นเป็นคนดีจะให้ท่านเสดยก ท่านผู้กษัตริย์
เสดมีพระภรรยาที่ ให้ลงไทยกษัตริย์คนใดเสดเสด * ๐ *

๐ : ภาคทหนึ่ง ผู้รักเขาเมืองผู้รักเมืองผู้ครองเมืองทั้งหลาย อันเป็น

ทัพพะเจ้าอยู่หัวอันอยู่ณราชบริพารเสนา เว้นแคว้นอันขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยา
ใหญ่ผู้อยู่ทั้งปวง ท่านให้เจ้าเมืองทั้งปวงรักษาฐานะเป็นทมิฬแห่ง ทมิฬ
นครบาลทมิฬจังหวัดมณฑลทมิฬเทศมณฑลมหากใหญ่ แลเทศมณฑลทมิฬท่านทมิฬ

แคว แลตั้งนายรอนนคอบท่านทมิฬผู้ครองรอยรอบท่านแคว
อย่าให้ทำศึกศัตรูเข้ามาแปลกปลอมใจ ทำกับทำศึกศัตรูแลทั้งมามากใช้
ให้เร่งรีบควรวัดในเมือง แลทมิฬประยูรเมืองอยู่ทัพพะเจ้าอยู่หัวกว่าจะมา แลให้
แต่งพลทหารแก่ทมิฬเทศมณฑลทมิฬใหญ่ แลนั้นรักษาถอยไว้ให้ตามงัดกองแคว ผู้รัก

เขาเมืองผู้รักเมืองผู้ครองเมือง จึงจะมีข้าแทนความชอบในแผ่นดิน ถ้าผู้รักเขาเมือง
ทมิฬเจ้าทัพพะพระภักษุญรัก ใหญ่ไทยใหญ่มาขออย่าให้ตกเหลือ

๐ ภาคหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวใช้ไปทำทมิฬสังโต ๆ ก็ดี แลมีผู้บงการเขา
เพื่อนฝูงพวกพ้องพี่น้อง ไปจับไล่ตีฆ่าฟันผู้ไปทำทมิฬทมิฬนั้นก็ดี แลทมิฬสัง

อันใดท่านกตแก่ใจได้แลมันทำลายสิ่งเสียก็ดี ท่านว่ามันคือผู้ภัยบงการใหญ่ไทย
ในวังราชโอรสพระเจ้าอยู่หัว ถ้าแลผู้ภัยนั้นมันฆ่าฟันแห่ง ผู้ไปทำทมิฬ
นั้นถึงตาย ท่านให้ฆ่าผู้ภัยบงการนั้นเสีย ส่วนทมิฬสังสังนั้นให้ไว้รักษา
ภาคเขาเป็นหลวงงานสัน ก็แลทมิฬทมิฬแก่ล้าหากเจ็บป่วยท่านให้ทำไว้แล้วใหม่

จตุรคณ ๓๓ แดมนั้นขอทำกรรมนี้ไว้ ให้มีผู้รับกรรมนั้นจงหมั้นคน ซึ่งให้
 มีนกรรมทำกรรมนี้โดยใจมัน ๓๓ แดมนั้นทำกรรมนี้ไว้ก็ ท่านให้ทำมันไว้
 โดยยะตากำมันนั้น อนึ่งถ้าพ้นแห่งที่ตายแต่ลำบากขาดศพ ท่านให้ถัก
 นิ้วมืออย่าให้กุมคัมตุททได้ เสดให้ทวนด้วยลาภหนึ่ง ๕. ที่ ถ้าพ้นแห่ง
 แลแล่นหนีรอดก็ก็ แลมีผู้ซึ่งทอดทาบไว้ก็ก็ ให้ถักนิ้วมือแต่หัวหนึ่งขทุก
 นิ้ว แลให้ทวนด้วยลาภหนึ่ง ๑๕. ที่ ถ้าแลทำพ้นแห่งที่ไปพ้นแห่งนั้น
 ให้ทวนด้วยลาภหนึ่ง ๑๕. ที่ แลส่งไปยังบรรพชากรให้ใหม่โดย ^{ขาดศพ} ^{แล่นหนีรอด} ^{ในนี้} ^{แลทำพ้นแห่ง}
 ที่ให้ถักนิ้วมือ ให้ถักนิ้วละ ๑๕..... ถ้าให้ลาภหนึ่งให้ได้สามที่ต่อแสน

๑. ให้ถักนิ้วมือไว้ลาภหนึ่งนั้น ให้เอาเท้าของพระคางหลวง ๓๐. ๓๖. ~~๓๗.~~
 ๑. รุกกหนึ่ง ทวยภยภูผู้ใดใด แลมีบันทักก็ก็แลทาบบันทักก็ก็มิได้
 ก็ก็ อนันตังกันไซกริบภยหากเอาทวีปสังสัน แลคงยังมีชกเอาที่คนเข้า
 ไพร่คนไปทุกบถก็ก็ ทำองใสหรือศไชกรรมแลคนทำด้วยบ้างก็ก็ แลคง
 ไพร่ปล้นใจก็ใจสคมลัดที่คน ฟันแห่งโคกรเบือแลลอบลักฟันแห่งบ้างก็ก็
 แลทำที่นี้ก็มีมรกก็ทำไพร่หนีบย แลพิพาคันด้วยประการใดก็ก็ ท่านให้
 มหากุศลาร้องฟ้อง ณโรงสวนตามกระป็นเมือง อย่าให้ที่ที่คนกักเอาโดย
 ที่ตั้งเงตักอันเลย ถ้าผู้ใดหนีได้กระทำตามพระภชกฤษฏิกานี้ ให้ใหม่

ไถยนาถ กักรังเสียดเสียดใจไปทำที่หนึ่งให้ใหม่ตหนึ่ง ทำสงที่ไถใหม่
ทักุณ ทำสงที่ไถใหม่ทักุณ ทำที่ไถใหม่ทักุณ ทำที่ที่ผู้มี
บันทักักก็ ไหวบภชชากเฮทวัพยงสัน แล้วทำไว้เดือนหนึ่งแล้วเขาก็
ออกทากภชทว ทำทบบันทักักก็มีใ้ให้ทอนทักยลวทหนึ่ง ๕. ที่ แล้ว

ไถใหม่ทักุณ ทำไ้ใหม่ผู้มีบันทักักก็ ทบบันทักักก็มีใ้ก็ก็ ท่น
ไถใหม่ไถยพระภชทกฤษฏิกณี * ๐ * ๖: ๐๓๓๓

๐ มากทหนึ่ง ผู้กัองพระภชชาททลงถึงสันชักร แลทวัพยง
ทั้งมีทักทวักคนผู้กัองพระภชชาททนั้นเป็นวชก ไ้สงแก่พระคลงทลง :

นสัน ทำผู้ใ้เกเฮสวัญญกทวัพยเฮวัญญกทวัพย ซึ่งวชกนนั้นไปลักร แล้วใ้
วิไว้เป็นอนบวิโรชนแก่คน พัทวณเป็นสัให้เฮทวัพยนั้นทใหม่ทักุณ :
ทำผู้รบทวัพยไ้ นั้น เหนวาทมีเป็นบวิโรชนแก่คน แลมันเฮทวัพยนั้น
ไปทกยแก่พระเจ้าอยู่หัว ท่นทักอ่าให้มีไทยแก่มันเลย * ๐ * ๖: ๐๓๓๓

๐ มากทหนึ่ง ทักทลงคนทลงอนท่นมอบไ้้อยูนอกท มีผู้บ่งชักรัก
ทไปทำเป็นชู้เมีย ทักทตึงนั้นอินยอมทักย ให้ทอนทักยลวทหนึ่งทักทตึง
ทักทยไ้โดยนกรแล้ว ไ้ใหม่มันคนทักยนั้นไ้ไถยนาถ * ๐ * ๖: ๐๓๓๓

๐ มากทหนึ่ง ผู้ทกยภชทวท่มชักรภชชว ทักยไ้ไม่ค่อนก่อนคินอิกสันต

ทวยประทวโลกก็ดี แลย้อชกสลักใส่ผู้คนในพระภวังท่านก็ดี ย้อชกผู้คน
บนโงบนตนก็ดี ในที่ทวนทำเนียบท่านก็ดี มันทำพวกนี้คือคนกัณฑ์มิได้
กลัวเกรงพระภชชฎพระเทออยู่หัว ท่านให้ตักมือถักท้าวบนเสียบ แลพวก
นั้นโงไทยทั้งหนึ่ง ก็แลผู้บังอรจันนี่มีท่าเทนท่าเนน แก่ภชทวท่าน

ไทโหมจตุรคุณ โดยบันทักตักก็แพ่งผู้กัณฑ์นี้ * ๐ * *
๐ มากกทหนึ่ง ทวยภชชฎผู้มีบันทักตักก็ทักบันทักตักก็มิได้ มีชกเกบเต
บ้านเรือนโงหัวเวือกสวน ที่ไว้ที่นาท่านก็ดี โทเทที่นาโตเทในนา แลเกบ
เตเทในนา ในลอมในยังในพ้อมช่าท่านก็ดี ซึ่งเตลัดโรลัดคนเวือกสวนท่าน

มาเป็นส่วยสัดคนกัณฑ์ พิศาวณเป็นส่วว่าเกบบริบรชชกตเจ้าของทองที่ท่าน
มาเป็นอนนปรีโยชนแก่คนาวัง ท่านให้โหมโดยบันทักตักก็เป็นชฎทลวง
แลเจ้าของสังสันซึ่งเตานั้นไทโหมเป็นสองต่อ * ๐ * *
๐ อนึ่ง สบเศรับรวมบพิทวพระพุทธีเทออยู่หัว พระบรมไตรโลกนถเจ้าพระองค

รงสัดภิกขในพระรั้งจตุรคุณกรมทาบรสก มีพระภชชองการกวักตั้งแก่ขุนท่าแสน
ศรีองครวิสมุทนายก ให้ตักภพระภชชฎญูกันนี้ เสกียงแก่เสณนมาทยา
ภิกขานนทวิ กววิททภชชฎญูกันนี้ แลนายท้าวพันประทภชชฎ
ทั้งหลาย ทั้งแก่นไปเมือหน้า ย้ำให้สูกองกันไซกไปบริบรชชกตเจ้าทวพิย

สิ่งอันมีผู้กินใจคนก่อน อนึ่งมีผู้ยื้อชักเข้าไพร่ที่ไทถูกเบียดคนไปมคดของ
 ทำของร่วมเพเหเฮเงินทองสิ่งใดก็ ย่าให้ไปยื้อชักทำตอบแทน ให้เขา
 ทั่วถ้วนแก่สภากาเมืองตามกระทรวง ถ้ามันฉกฉกชิงมาโคกระปี่ผู้คนสิ่งใด ๆ
 ก็ให้มาชิงฟ้องทั่วถ้วนถึงไหน ย่าให้ผู้ของฉกฉกนั้นไปฉกฉกตอบแทนเลย
 แลคฤหัสถ์แพ่งก็ทำกัน ก็หนีเข้าไพร่หนีมาอยู่ก็มีมรณ แลบวกรทนต์ก็
 มีนทรพยสิ่งของกันก็ก็ทำนให้ของฟ้องทั่วถ้วน แลทำหนังสือร้องเรียนตามกรม
 ให้กระลาการพิทวนตามกระทรวง ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามพระราชบัญญัติ :
 ราชกระทำแต่โดยใจเองทั้งนี้ ท่านให้ใหม่โดยบัณฑิตก็ ๑..... ลงมา

ینگ ๕๐๐ ทำที่หนึ่งใหม่สาหนึ่ง ถ้าทำสองที่ใหม่ทวิคุณ - ถ้าทำสามที่
 ไทมตรีคุณ ถ้าทำสี่ที่ใหม่จตุรคุณ ถ้าทำห้าที่ไว้รับเสวยทรัพย์สิ่งอันง้วน :
 แลว่าใส่ศกไว้เดือนหนึ่ง แลเอาออกจากราชการ ถ้าผู้ทำผิดนั้น บันต
 กักกิด ๕๐๐ ลงมาถึงไพร่ภบ ให้ใหม่เป็นเบี้ย ๕..... ถ้าทนายแก้แก้
 เข้านั้นถึงใหม่แก้ ๒๕..... ถ้าทำหลายที่ใหม่ทวิคุณตรีคุณจตุรคุณ ถ้าทำ
 ทำที่ให้ทนายช่วยลาตหนึ่ง ๕.ที่ ถ้าหนีสงคราม ๒๕ ที่ ๑๐ หรือ ๑๐๐
 ๑๐ ฎีกาบทหนึ่ง มีพระบันฑิตพระภชโองการสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้กระ
 แลแผ่นดินแก่มนกริมุขทุกกระทรวงจตุสดม แลสมเด็จพระตำราช่วยทนายในวัง

นอกวง จักทวยผู้มีบังคับท่านนั้นกล่าว แก่นี่สืบไปเมื่อหน้า ที่ผู้ใดถูกหมิ่น
 แก่ราชทวารท่าน อันชยัคแก่คนหมิ่นไ้ทวนวายเขวาชทวาร ที่ระบับรองเขวาท
 ภาฏวโรโดยรณกอินมาถึงที่ระพิทวณบงกับบัญญัติก็ ถ้อยความวิพลไพเราะอัน
 ท่านชยัคไว้ให้คนเป็นพยาน แลทั้งถ้อยความทุกกรยากแลบหมื่นรับรอง
 ภูกรนนกิติ แลกรอุลแก่พระเท้ายุทวิกับมิทูล อันจะภอบงคบาทภาสวไ้
 กับมิว่ากล่าว แลจะไว้ให้เสงถึงพระเท้ายุทวิ ไ้ลงโทษโดยยศตาคกิติ ที่
 โทษแก่ประมานท่านให้ใดกันคอสาหนึ่ง ที่โทษหนักท่านให้โทษจกรุน ที่โทษ
 พันประมาน พระเท้ายุทวิระลงโทษโดยจำเกาะพระองคเช ๖๐๖: ๐

๐ มากกหนึ่ง ทายพิงนายสินท่เป็นไวรณกตกับดินสคมทวิพยเท้าง รง
 ผู้ใดใดกิติ แลสินทองสังรวง ๗ หลวงกิติ แลว่าเป็นกระบคประรทกัย
 ก่อแสนกุนกิติ ที่พิทวณว่านายสินมันทมิเป็นผู้กัย ท่านให้เขาทษนั้น
 มุขินททอ่งแล้เขาเจตประทณแล้เขาไปประทาน ไ้มันร้งว่าไกร ๗ ช่ก
 ใ้ียงที่ผู้ทว:ชนันกัย สอเท้ผู้มีคุณแล้เขาโทษ ทอนทัยไม้ททวยโดย
 สกรทมิสกรแล้กักทักเสย สักทให้แก่เท้มันทายเสย ที่แลนนายสิน
 มันเป็นผู้กัยจริง ท่านให้เขามนิผู้ทษนั้นเป็นคนหลวง ส่วนนายสินมันนั้น
 ไ้ลงโทษโดยลกษณไวร ที่นายสินเป็นกระบคแสนดินนาง ท่านให้ลง

โทษถึงตาย ส่วนทวีปยสิงสันนาของนายเงินไว้รับราชบาคเฮางสัน * * *

๐ คุกหนึ่ง โทษทัณฑ์โทษประ:ทกษฏรอนมี แลขุนมนนายขอประ:ท
บท แลทัณฑ์ขึ้นหัวพันทักกคยทำเสมีย- ผู้มีคดีถ้อยความประ:ทการโกการ
จ:โทพิทรรณ ๑ ท่านให้สมุหนายกแลสมุทกรม:สาคไทย แลพระสุริยวงษ :

แลสมุหนทกรบถแลพระรรวมกร แลสมุทท้าววแลสมุทสวพักกร แล
สมุทกรมกชีกทกร:ทวงกรมทงปง ให้เ่งพิทรรณบังคับบัญญัติว่ากล่าวให้แล้ว
อย่าให้เนิ่นทัก บัญการโทษทัณฑ์โทษประ:ทกษฏรอนพระ:ทช้อยหัวเลย ถ้าคดี
ความฉีกกร:ทวงด่งกรม:บังคับบัญญัติได้ ก็ให้ส่งไปยังเตา:ทวง ให้เ่ง

พิทรรณางแล้ว ก็แลโทษทำเลยทั้งสองยินยอม ทมิโทษักกล่าวแก่กันก็โทษ:
ทำทบทเถเด็ก ท่านทมิให้ผู้พิทรรณเสียมสอนคดีให้เคลิกกันเลย ถ้าผู้พิทรรณ
คนโคแลเสียมสอนให้เคลิกกัน เ้าในรวงปลับลูกกชีกเท ท่านให้ส่งโทษทวน
ผู้นั้นทักยลาคทง ๒๕ ทีโคยเลฉีกพระ:ทชชชทักความทบททั้งสองยอมกัน

เองแล้ว ส่วนพิในยสองท่านให้เป็นทวน แก่ขอประ:ทกษฏรทงปงทมิให้
เตเจ้าพระ:คลังเลย ถ้าผู้โคจีนเกบเตเจ้าทงพระ:คลัง ให้ส่งโทษทวนผู้นั้น
ทักยลาคทง ๒๖ ที ถ้าผู้โคโทษทวน ๓ ทีค่อแสนโคยช้อเดฉีก เปีย
โทษโทษนั้นเป็นเชี้ยประ:ทวน แก่กษฏรทงปงนั้น * * *

๕ วันพระฤกษ์ขึ้นเพ็ญเดือนห้า แรมสิบค่ำอนันต์ศักราชรัตนคติ พระมหา
จักรพรรดิบรมราชูปถัมภ์พระมหากษัตริย์ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จในท้องพระโรงทอง
จึงทำทิวศิวพระสุภวาทิ คีรีบนทกฤกษ์แลนชายทั่วราชบัณฑิตย์ นชายสามธาต
เสด็จประพาสทุกพระกรุณา ท้ายพระมโหนศรทวารยกตัวในพระบรมมหาราชวัง
กฤษณวิไล ทัพผู้เสด็จมาชู้เท้าในหีบเสด็จสำนวนแปลงสำนวน จะให้
ท่านเสด็จแปลงสวกรวมกัน แลสมุหเสด็จรวมกันจะใคร่ใคร่สิ้นท่าน พระมโหน
ศรทวารให้พิจารณา ถ้าเป็นเจ้าให้ก้มมือคางถือดินสอดคมโทษนุโทษ ถ้าทรง
พระกรุณาให้ไปก้มหัวมือใช้ ใต้ฝ่ามือ ๑๕..... แลให้เขาเจ้าพระคลังหลวง

ซึ่งร้อยพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย สรรพพิภพกษัตริย์กันเห็นหย่อนนัก อนึ่ง
ข้อกฎหมายสำมะโนทั้งก็เป็นเช่นเสียดไทยก็เป็นอันเสียด พระเจ้าอยู่หัวมีพระราช
โองการกระทำแก่พระสุภวาทิ แลนชายทั่วราชบัณฑิตย์ นชายสามธาต
เสด็จไปทักทวงพระภรรยาบุญหุติ ท่านบิณฑูร์เมื่อหน้า ทัพผู้เสด็จมาชู้เท้าหีบ
จะใคร่เอาไพร่ท่านเป็นไพร่คน จะใคร่เอาทนายท่านเป็นทนายคน มีก็ได้เท่า
ใดให้ท่านไปคนเท่านั้น ผู้ถือบัญชีแลอยู่รักษาบัญชี ให้ท่านช่วยลวง
หนังสือ ๑๕ ที่ ถ้าจะไล่ลาทนาย ๓ ที่ก่อนแล้วให้เขาเจ้าพระคลังหลวง
ถ้าเสด็จสำนวนก็เปลี่ยนแปลงสำนวนก็ จะใคร่ให้ท่านคั่งก้มหัวมือใช้ จะใคร่

ให้ท่านกองทนต์ยลวาทหนึ่งเดโชไม่หยากก็ให้ลงโทษแก่ผู้เสียกตำนวน :
 ผู้แปลงตำนวนนั้นเท่ากัน ให้ทนต์ยลวาทหนึ่ง ๑๕ ทีแล้วแต่ให้ส่ง
 ไปแก่รรวมวิกร ให้ใหม่ทนต์ยลวาทหนึ่งเมื่อทนต์ยลวาทนั้น ก็แปลงสรรพทนต์ยลวาท
 สรรพสรรพทนต์ยลวาทก็ จะใคร่ให้ท่านเท่าใดให้ท่านใดแก่คนเท่านั้นแล * ๐ * ๗๖ *
 ๐ มากทนต์ยลวาทหนึ่ง ผู้ใดทนต์ยลวาทหนึ่งแทนเงินทองทรัพย์สินสิ่งใดใด ก็ให้มี
 ตำนวน ท่านให้เขาทรัพย์สินนั้นมากทนต์ยลวาทหนึ่งเท่าอยู่ที่ ให้ทำทรัพย์สินนั้นเป็น
 ตำนวน ให้แก่ผู้ใดส่วนหนึ่ง ถ้าผู้ใดทรัพย์สินสิ่งใดใดให้เขาไป
 ทนต์ยลวาทหนึ่งแต่มีผู้มากทนต์ยลวาทให้รับทรัพย์สินสิ่งใดใด ท่านให้

มีโทษแก่ผู้บ่งนั้น โดยทรงบ่งพระภคทนต์ยลวาทท่าน เท่าทรัพย์สินสิ่งใดใด
 ในภูมิภาคทนต์ยลวาทหนึ่ง เป็นพระภคทนต์ยลวาทพระเขาแผ่นดินสันตทนต์ยลวาท :
 เพาะพระเขาอยู่ที่ทนต์ยลวาทหนึ่ง มีพระภคทนต์ยลวาทหนึ่งเป็นรอบคณคณสรรพทนต์ยลวาท
 ถึงเขาทนต์ยลวาทหนึ่งแผ่นดินทนต์ยลวาทหนึ่งให้เหลวไหลไปได้ * ๐ * ๗๖ *
 ๐ มากทนต์ยลวาทหนึ่ง พระเขาอยู่ที่ทนต์ยลวาทหนึ่งผู้ใด ๆ ซึ่งเป็นพนักงานทนต์ยลวาทหนึ่ง แต่มี
 เป็นพนักงานทนต์ยลวาทหนึ่ง ทรงพระภคทนต์ยลวาทหนึ่งให้ทนต์ยลวาทหนึ่งไปโดย
 รับสั่ง ถ้าแต่ผู้ใดทนต์ยลวาทหนึ่งเป็นพนักงานทนต์ยลวาทหนึ่ง แต่ทนต์ยลวาทหนึ่งไป
 โดยทนต์ยลวาทหนึ่ง ท่านทนต์ยลวาทหนึ่งแต่มีพระภคทนต์ยลวาทหนึ่ง ท่านให้ลงโทษทนต์ยลวาทหนึ่งไป * * * ๗๖ *

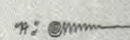
๐ มากภทหนึ่ง รุนมนนเคยทำเสมียวนักกรผู้ใดใด คือพระภชเืองการกธสร
ไปเเทกผู้คนกะทงความประทวใดใดกถี ใ้ไปเสศียงแก่เ้าเมืองกรมการ ซึ่งระ
ชอบ ด้ผู้ใดทมิไปเสศียงเ้าเมืองกรมการใหญ่ แลเสชิวยี่อแย่งซึ่งเ้าเ้าเปกใ้
เือกวิภทดีทำฆ่าพันกัน แลเ้ากนึ่งบอกเ้าเมืองกรมการ ว่ากนเือพระเืองการ

แลกรกธสรไป เมื่อไ้กสวนเป็นสรี ท่านผู้ลือพระภชเืองการกธสรไปทมิเป็น
ระบอบ จเ้าโทษแก่ผู้ทั้นทมิไ้โดย ด้ผู้ลือกรกธศึไ้บยเทมีภคตบ ใ้ปรับ
ไ้มนใ้แก่เทโดยภคตบ เเทกผู้ลือกรกธศึคานบทมิไ้ ๖๐ ๖๖:๐

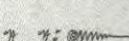
๐ มากภทหนึ่ง พระเ้าอยู่ทวกรสใ้ ใ้เือพระภชอฎฐกรกธสรชอกไ้ปรับวังทุกภช

แลองพระชฎฐในจังหวัดทวเือองใหญ่เือองน้อย แลเ้ารุงมนนเคยหลายคนหลาย
เคยไ้ปรับวังทุกภชทุกแห่งแ่งกัน พิตวณคกทมิเป็นระบแล่วมเพงภชฎฐใ้
ใ้คความเืออกรอ้นยากแค้นท้งท้ง เ้าในวงกันชกไฟว์พลเือองท่าน ใ้แณก
ฉานซันเซนไป ด้เน้ท่านทมิใ้ทั้งรุงมนนเคยหลายคน ับวังทุกภชเป็น

อ้นภคทเือย ด้ผู้ใดไ้ปรับวังทุกภชฎฐระทวเือองทงปวง ชยัภระทำใ้
ไฟว์ท้ทำแ่ณคินทั้นใ้คความเืออกรอ้น ด้ผู้ไ้ปรับวังทุกภชนั้นช้งคกก็ค้ท้ทไปยื่อ
ฉัเอาไฟว์พลเือองผู้คชค ด้ลมิท้ช้งคคคมาทำองคไ้บยไ้คยพลกร่วมเพ
กถี ทั้นใ้ผู้คองรองทำกถีคคกถันนั้น เ้ามวังทุกภชระเือองทลลง ท่าน

ให้พิทราวณไต่สวนเป็นลำแท่งแพ้ววัง ให้ลงโทษโดยวางกินไซก อนึ่งคดีถ้อย
 คุมในเบียงหลวง แลเบียงนอกทุกแห่งทุกกระทรวงการ ขุนผู้ใหญ่ใช้ให้ :
 นายพระท่าบวง นายทนายนักการไปเรียกหาทนายมากที่สุด อนึ่งผู้เลมิดพระภช
 ฑฐุแลชภบแลวักกี ท่านให้ขุนท่าไปเชกขผู้เลมิดผู้กษภคกี ภาให้เจ้ากระ
 ทรวงพิทราวณไต่ แลท่านให้ขุนท่านั่งคอยฟังลิกฟังชอบ ที่ผู้ไต่ทำทนายบับ
 พระภชปัญหฎุกี ท่านว่าผู้้นมีช่าเทคนในภชทว ที่ผู้ไต่ทำให้ชุกช่ารกกเหลือจาก
 ษัญหฎุกีนี้ ท่านว่าผู้้นมีช่าเทคนแก่ภชทวไม่ให้ลงโทษโดยมาก * * :

๑ มากกหนึ่ง ผู้ไต่ทุกคดีแก่พระผู้เป็นเจ้า ว่ามีผู้เลมิดพระภชฑฐุกี :

แลศกานทนเงกกี ความนายทนายมทกไทอินไปอยู่ประจำทวักกี ทนาย
 บัทไฟร์ถนกีกี ท่านให้กภเป็นหนึ่งในโดยทำเนิวกกินนมากกษท่าน จึงให้ลียก
 ทผู้เลมิดพระภชฑฐุณั้น ภาพิทราวณโดยมาก เมื่อพิทราวณเป็นลำท่าผู้้น
 เลมิดพระภชฑฐุท่าน ท่านให้ลงโทษโดยพระภชกฤษฏีกา อินท่านให้กภไว้แก่
 กอนนั้น) แมันเมื่อมันผู้้นบมิโตเลมิดพระภชฑฐุท่านกีกี ข้อคทางคนแล
 ผู้อื่นกีกี บันตโทษท่านารละแกมันแท้โก ท่านารให้ลงโทษ แก่
 ผู้ถกษหนึ่งลือท่านั้น * ๐ * * * :

๑ มากกหนึ่ง สมนเคษบวมบพิทวพระเจ้าอยู่หัวมีที่เสกษพระภชท่าเนิวกไปก

ณวงศ์สงครามก็ตี ไปประกาศแห่งใดใดก็ตี ท่านผู้มีผู้กรรมาถลางพระ
เจดีย์พระศรีมหาโพธิ พระวิทวารุกิจสถานบริเวณระนาตคักอันเลย ถ้าผู้ใด
ในกระทำการจะให้พวนก้วยจากหนึ่ง ๑๐ ที่ หนึ่งท่านให้ทัมชักเสียง :
อย่าให้มีสนั่น แด่บันศกุนมุนนภายทาทพินแด่น ๕๐๐ รินไป ถ้าผู้ใด

เดมิคที่หนึ่งท่านให้ถกถอ ถ้าสองที่ท่านให้ตี ถ้าถึงสามที่ท่านให้ไล่ศกทำ
ให้ทตบแดกุดแก่พระเทออยู่ทห เดมิคให้พนโทษ ถ้าทำน ๕๐๐ ลงมา
ถ้าเดเดมิคที่หนึ่งก็ถอ ๓ ที่ เดมิคสองที่ก็ถอ ๖ ที่ เดมิคถึงสามที่
ท่านให้ไล่ศกถึงวัน ถ้าไฟเดมิคสองที่ก็ถอ ๕ ศก เดมิคสามที่ให้ตีท้วย :

ไม้ททย ๑๐ ที่ หนึ่งพระเทออยู่ทหเสกัประทับแห่งใดใดก็ตี ให้รูนม
นุณะที่แต่ไฟทักที่โตซึ่งพยาบาดนั้น ให้กรวมจงทุกทกกระสัคนักแล้วให้กลบ
เสีย ถ้าผู้ใดเดมิคเดมิคมีทักทั้งนี้ เดมิคท่านให้ผู้เทนนนนิคไปคนแต่ผู้ถือพระ
กรธาท ให้ลงโทษท้วยไม้ททย ๕ ศกเดมิคให้มันกลบเสีย หนึ่งผู้ใดเดมิคแต่ตั้ง

สถานธามทหนักวนหนักที่เดอนน เดคตตาในเมืองนอกเมืองทพิกันนบก็ตี ผู้ใด
แทนให้รบแต่ผู้สงผู้ไปทำตายนันนมาบอกกล่าว จะให้ลงโทษทวนท้วยไม้ททย ๑๐ ที่
แล้วให้ใหม่โดยมกท้วย เป็นเป็ยคนละสามพันไร่จอมแปลงณศกตาทกในสถาน
นั้น ถ้าผู้ใดกระทำการในหนักทหนักทวน ผู้ใดเดมิคจับกุมมกท้วย :

ท่านให้ลงโทษ แก่เจ้าหน้กที่จับนั้น ๖ ๐ ๖ ๗: ๑๓๓

๐ มากกหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวท่านห้ามมิให้ซื้อขายสิ่งของทั้งห้ามแก่ผู้มากทั้งเมือง
 ลังกาแลน ถ้าผู้ใดทำข้งขายหรือซื้อ ทำเห็นพระภษากำหนด ท่านให้ลงโทษ
 ๕ ๐ ๕ ที่ แล้วประจานรอบพระมหากลับมาทำได้อีกได้ ๓ วันแล้ว
 ใต้โทษจำคุกแล้วตายก็ไปแก่ภยมัน ถ้าผู้ซึ่งจับนั้นหนีหลบหนีทำขึ้นซื้อขายถึงสาม
 ครั้งแล้วไป ให้พิทรวณเป็นส่าให้เขาประจานรอบพระมหาก ๑ วัน แล้วให้พ้นคอวิบ
 เวียงหงส์นั้น ถ้าพระภษาบ่อให้มาที่ไซ้ ให้ทอนด้วยดาบหนึ่ง ๕ ๐ ที่เขา
 ประจาน ๑ วันทำได้อีกได้ ๑ วัน แล้วให้เขาสิ่งของทั้งห้ามนั้น ถึงโทษ

จำคุกคน ซึ่งให้ตายก็ไปแก่ภยมัน ๖ ๐ ๖ ๗: ๑๓๓

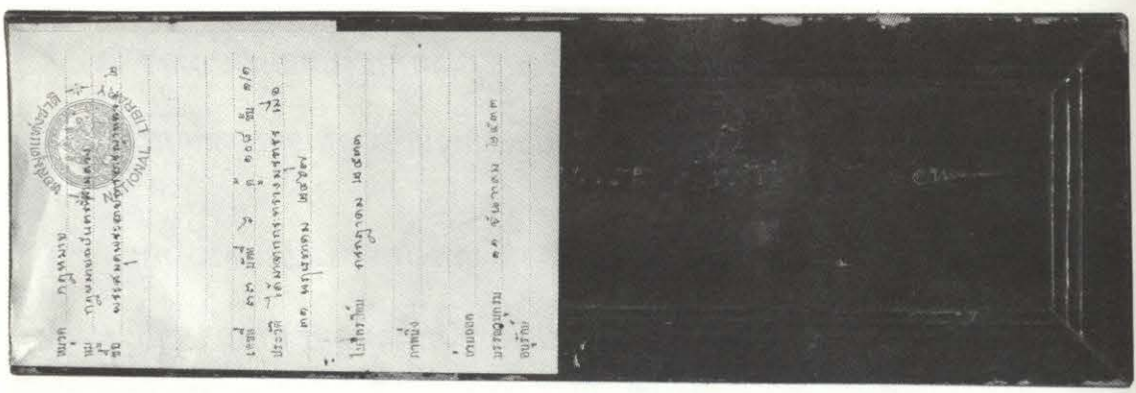
๐ มากกหนึ่ง ท่านนั้นกระหฬากเก็บเขาหัวเปี้ยแตกอบเขาเปี้ยแก่ลูกกระหฬาก
 ๑๓๓ ๑๓๓ ๑๓๓ ท่านว่าเสปิกพระภษาชฎ ให้ลงโทษทอนด้วยไม้ทวย ๕ ๐ ที่
 แล้วให้เขาไปประจานรอบพระมหาก แล้วเขาทำได้อีกได้สามวันให้คืนเปี้ย
 ซึ่งเก็บเงิน ให้แก่ลูกกระหฬากให้พ้นโทษ อนึ่งท่านนั้นกระหฬาก
 ผู้ใดไว้เห็นว่าลูกกระหฬาก มีข้งซื้อขายสิ่งของทั้งห้ามแก่ผู้มากทั้งเมือง
 แลคนหนีทำข้งให้ซื้อขาย ท่านให้เขาท่านนั้นกระหฬากมาลงโทษ ทอน
 ด้วยดาบหนึ่ง ๕ ๐ ที่ แล้วให้เขาประจานรอบพระมหาก กลับมาทำ

ได้อธิบายไว้ตามวัน ซึ่งให้เอาสิ่งของทั้งหมัดทั้งหมัด
 ๐ มากกหนึ่ง ผู้ใดเก็บเอาสรรพคุณนี้แก่ภรรยา อันชื่อตายในท้องกระ
 ทลาค ท่านให้ลงโทษตามเกณฑ์มากเดน้อย ถ้าทรัพย์อันเก็บเอาประมาณ :
 ทรัพย์เบียดมา ให้มัดแล้วเอาทรัพย์นั้นให้แขวนคอชดจนรอบกระทลาคตามรอบ
 ถ้าทรัพย์อันเก็บเอาเวลานั้นค่าประมาณพันหนึ่ง ให้ลงโทษกาเดียวแล้วให้ทรมาน :
 ทัณฑ์ไม่ทรมาน ๐ ที่ ถ้าทรัพย์เป็นค่าเพียงหนึ่งให้ลงโทษกาเดียว ถ้าทรัพย์
 นั้นมากกว่าเพียงหนึ่งถึงสี่สิ่งหนึ่ง ให้ลงโทษกาเดียวแล้วให้ทรมานทัณฑ์ไม่ทรมาน ๐ ที่
 ส่วนทรัพย์อันเก็บเอาเวลานั้นให้ไหมเอาดับทบ ถ้าทรัพย์นั้นมากกว่าสี่สิ่งหนึ่งขึ้นไป :

ให้ลงโทษโดยพระราชกฤษฎีกาในวงนิกเอาทรัพย์ ถ้ามีผู้ภัยมันหาสินหาเสีย
 ทมิโต ให้เอาเงินทหยงอิงทัณฑ์ลงจนโคกเล่มละร้อยเบี้ย โดยกำลังเบียดอัน
 ทัณฑ์ไหมดับทบนั้น ถ้าทมิโตไปทัณฑ์ขุนนอย ๗ ทมิโตทัณฑ์ปกมท่านให้
 ทัณฑ์ไหมดับทบ เพาะว่าเอาไฟเอาทัณฑ์ทัณฑ์ไหมดับทบ ๗๐๗ : ๐๗๗

๗๐๗ กลับ ๗๐๗ : ๐๗๗

๑ วันพุทธเดือนสิบเอ็ดขึ้นต้นศกุนนักษัตรโทศก รุ่งสพทฤชเสถียรที่ขังคม
 ทูลพระภาณศำยไฉนลเพชไฉนแกไฉนเสมอไฉนศกุดัดคนสังกทมีนสมเก้ เสอไฉน
 ไฉนรสังกทมีนภษพิทัก เองพระเท้เหลกปลอมไปเกบเขาจกอบแกภษภว
 เสอพระเท้ที่อยู่ทัวให้กุมเต ซึ่งสมเก้บรมบพิตรพระเท้ที่อยู่ทัว มีพระบันทูลกรวด

ให้ตั้งโทษผู้ปลอมแถบฝักอบนั้นไว้ ถ้าแถบเหล่านี้คือที่เจ้าพระยาศรีสุทนต์เจ้าให้
 กักที่มีมือเสียด ถ้าหมีได้คือที่เจ้าทรงแสงแถบเขาแก้วซึ่งรอง สี่ทศยสระกันให้
 ที่ท้ายลวดทนต์ ๕. ที ถ้าเอกทนต์ให้ที ๒๕ ที แลให้ทนต์เป็น
 พระราชกฤษฎีกาทันปีไว้ ทันทมีให้ผู้ใดทนต์ไป * ๐ * พระ @mm

๑ มากกทหนึ่ง นายพระรอนทนต์บริวารอนเจ้ารอนอบกแห่งไท่ตึก ในโพ:
 นกรศรีวิทยาเขตแดนแถบฝักอบในสำเภานกเรือใหญ่่นัยกัก็ ทนต์ทนต์เทียน
 ทนต์ทนต์นาระเท่าถึงรอนใน ทนต์ทนต์บั้งรอนจนถึงสิบ ถ้าถึงสิบไซ้ทนต์
 ไซ้ให้เขาฝักอบนั้นหนึ่ง ถ้าหมีถึงสิบไซ้ ทนต์ให้เขาฝักอบนั้นโดย .

ถ้าผู้ใดปลอมแถบเหล่านี้ให้โทษหนักเป็นสอง แลให้ที่ทนต์ไม่ทนต์ ๑๕ ที
 ถ้าแลผู้ใดกลบอบเขา ส่วนซึ่งรอนนาระเป็นฝักอบนั้นไซ้ช้อนทนต์ไป นาย
 รอนจับโคไซ้ให้เขาผู้ใดหรือใคร แลให้โทษเขาฝักอบนั้นหนึ่งเป็นสี่ หนึ่งถ้า
 ทนต์รอน นายรอนได้แลคือที่นายรอน ๗ ก่อทนต์มีภาคแถบทั้งสองทั้ง
 ให้ยกภาคแถบผู้ทนต์รอนนั้นเสียด ให้ทนต์ท้ายลวดทนต์ แก่ผู้ทนต์
 รอน ๗ ก: ๑๕ ที แก่ให้โทษสองทนต์ * ๐ * พระ @mm

๑ มากกทหนึ่ง ทนายพระคลังผู้ทำส่วยสาทนต์ มนต์ลักกษาพระภักทนต์พยทนต์
 ไปนาระเขตเมืองอื่น ทนต์ทนต์มนต์ผู้ใดถึงทนต์ แลพ่อแม่พี่น้องญาติ

ร่วมคิดสงฆ์ไปก็ตี ฎีเทนเป็นใจช่วยมันประทวารโกก็ตี ท่านว่าโทษ :
 เท่ากันให้เอาพ่อแม่พี่น้องมาเร่งให้สงฆ์หนึ่งใด ก็สงฆ์ใดได้พระภิกษุพิช
 พระเจ้าอยู่หัว แก้วท้าวเจ้าผู้ทงทงท้าวเจ้า พระภิกษุพิชของพระเจ้าผู้เป็น
 เจ้าวังทาดานที่เท่าโกปอญ ให้สืบสงฆ์พี่น้องมันผู้หนึ่งมาโทษสินท
 ของพระเจ้าอยู่หัว ทนสนิกเลขท่ง ๑๐๑ ๖: ๑๓

๐ มากกหนึ่ง พลายฉงยมีศกคอกเสดกักให้ดักแค้นชัยแฉนท แดกค
 ลำทาด ทวงทำเป็นขี้เชือกสนิกกับพระเจ้าอยู่หัว แดชังคักคนทำเป็นขี้ทล
 ล้ายในเลขชวนกันไปรุกกชาก แดทวิพิชสังราชทงสินภททว ใต้โค

ตามเคือกรอมน ท่านให้เอามันทำไล่กระไว้ แดชชกกันนี้ไปนงค
 กุลพระเจ้าอยู่หัว: มีพระบันทูลเช ๖๐๖ ๖: ๑๓

๐ มากกหนึ่ง ผู้ใดเทนสุนันทมันคกคิเอาพิทกกุล กิ่งแ่งให้เป็นขุนหมื่น
 คุมแก้วแฉนทงสินสรวพวงพระเจ้าอยู่หัว แดสุนันเอาไปทำทนายเสียบ :

ก็ตี เอาไปขกรททำให้แตกหัก ทำลายเสียบก็ตี ท่านให้ผู้
 กิ่งแ่งผู้ทำทนายใช้ให้ครบ ๖๐๖ ๖: ๑๓

๐ มากกหนึ่ง คคิถอัยคตมประทวารโก ทมิโคมีผู้มาร้องฟ้องทำเวียนตาม
 ๓: ทวง แดทมิโคพิทกกุลแก่พระเจ้าอยู่หัวทำแก่ตามอำเภอใหมายขังรับสังก็ตี

บังคับให้ไปเกาะเขาเสงก็ตี ผู้ใดทำดังนี้พิฆาตเป็นลา ท่านว่าผู้นั้นเดปิก :
 พระราชทาน ท่านให้ลงโทษโดยโทษหนักโทษ ๕๐๕ ๕ ๕๐๐
 ๑๐ มกฤทหนึ่ง มีภรรยาประการใดก็ ท่านให้กระทำความรักก็ แลภรรยา
 ก็อภัยความประการใดก็ พระเจ้าช่วยหัวให้ช่วยกันพิฆาตภรรยา ก็แลประชุมพร้อม
 กันพิฆาตช ฤกษ์ก็ตั้งเห็นชอบด้วยราชการอยู่แล้ว อยู่มาภายหลังผู้ใดกล่าว
 ทมิชอบเล่า ท่านว่าผู้นั้นเดปิกให้ลงโทษโดยโทษหนักโทษ ๕๐๕ ๕๐๐
 ๑๐ มกฤทหนึ่ง สรรพทรัพย์สิ่งของบันการะเท้พระคลังหลวง แลมีผู้ทำมก
 ทนารักทรงบ้องกัน ให้เสียพระราชทรัพย์พระเจ้าอยู่หัวไป ท่านว่าเดปิกให้แหวะซาก

มันเสีย เตามพิภพทั่วทุกซอกประทวน อย่าให้ถูกเสียงกัน ๕๐๕ ๕๐๐
 ๑๐ มกฤทหนึ่ง มีผู้เอาครอบครัววักกายทั้งมา แก้แทนทองเงินทรัพย์สิน
 สิ่งอื่นใดใดทมิแก่ประเทษอื่น เขามาพึ่งอยู่ในรอบรัตนเสมาแลพึ่งอยู่ด้วยพระ
 เภทราชแลเมืองนอกก็ตี หัวเส้นหัวหมื่นหัวพันหัวห้าก แลเอาประเทษภ
 ษณ กิติ แลมีผู้ตีฟันแทงมันเสีย ธิบเอาครอบครัววักกายทั้งมาทมิคนทรัพย์สินเท
 ของ ๕ ๕๐๐ ๕๐๐ ท่านว่าผู้นั้นทมิยศแก่บ้านเมือง ท่านให้ลงโทษ
 ทัณฑ์ตามทมิคนเสีย ทัณฑ์ให้ทมิคนคอให้ได้ทมิคนคอโดยยศภษณกิติ แลให้
 โทษสองคาบ ให้แก่พ่อแม่ลูกเมียมันผู้ตาย ๕๐๕ ๕๐๐

๑ มากกทหนึ่ง บุกรมณฑลขุนนเดยเวงไปงเมืองไปลือเมือง เลไป
 ราชการจนโตโตกก็ ภาวณูนันอยู่ภายหลัง แลผู้มีบันตคกก็ไปเอน
 ท่านผู้ไปราชการในกลางคืนกลางวันก็ ท่านว่าหมีชอบ ถ้าผู้ใดไป :
 ท่านให้บริบใหม่ผู้นั้น โดยพระราชกฤษฎีกาตามยศตคกก็ * ๐ * ๕ : ๐๓๓๓

๑ มากกทหนึ่ง ผู้อยู่ที่เมืองเก่าร้องฟ้องในกรุง มีบริบสิ่งให้มิถก
 ออกไปเตศวรเข้ามาพิฑารณ รุนนเดยสังมันเข้ามาแล้ว แลมันต้อง
 กตอินโตโตอยู่แต่ก่อนก็ แลอยู่ภายหลัง แลร้อยแวงเกาะกมทำ
 พ่อแม่ลูกเมีย ฟันธงท่านมันให้สังควมันแล้ว ท่านว่าขุนนเดย.

ร้อยแวงเลปิก ให้ลงโทษโดยยศตคกก็ * ๐ * ๕ : ๐๓๓๓

๑ มากกทหนึ่ง บุกรมณฑลวิษณิกุนขุนนเดยผู้ใหญ่ ทกกะทวง
 ฤๅษการ ผู้ใดมีข่าเหนตข่าณในราชการ กิ่งคตที่พระเจ้าอยู่หัวสั่ง
 ให้ตาม ท่านหมีให้สนแป้ว กล่าวถ้อยคำว่าคนมีข่าเหนตข่าณ ถ้าผู้ใด
 ยกข่าเหนตข่าณคนอื่น เมื่อพระเจ้าอยู่หัวให้ตามท่านว่าหมีชอบ เพาะพระ
 เจ้าอยู่หัวประเทนภทชประศาทรงวัน กอบข่าเหนตข่าณรงวันแล้ว :
 ถ้าผู้ใดแป้วถ้อยคำ ยกข่าเหนตข่าณคนทั้งนั้น ท่านว่าเลปิก
 ให้ลงโทษโดยยศตคกก็ * ๐ * ๕ : ๐๓๓๓

๐ มากกทหนึ่ง ภชนิคุณขุนหัวหมื่นหัวพันหัวชก ภคย์หัวสิบห้า :
เดบียวนักทานไพลงานเดหัวเมืองทงปหว อินเป็นทัดมเศษบรมบพิตรพระเจ้า
อยู่หัว แลมีใจหลังพวักยภักดีตาชวชทวงน พระราชสงคภมไทเป็น
ความชอบของคน ท่านให้เ่งทวนทายในภชทว พระเสยกระโหวแห่ :

แทนพิทักภักชทงกลางวันกลางคืน ทงบกทงเวือชย่ำให้เด็กโหวแล
ผู้ภักในแผ่นดินใต้ แลให้ภชนิคุณหัวเมือง ขุนหมื่นหัวพัน :
ทงทลายนั้น ชยามีใจภักชชยช่วยเหลือคนกระบค แลคบคนภักชชยประ
การไกลไกลก็ ทั้แลผู้ไกลไปขอปลกเสวทการชยภักชชยทงคบทากัน ไปกิน

อยู่หลับนอนในกลางวันกลางคืนก็ แลคนไกรฎไกรเทนแลไกลอินไกรฟงไกรเซ
คก็นั้นมาบอก แก่วนมุนนายชนพยาชานคน ให้เวียภม :
พิทาวณคก็ ภชระพิททูลแก่พระเจ้าอยู่หัวก็ ก็ให้เ่งทวักส่วพิคทูล :
จพลัน ทั้แลเสสมเศทชยเข้าขุนมุนนายแลชชยไว้ ท่านผู้ชยประการไกล :

ไทรงไทยพททศ ภชระมาสถินไกลไทรงไทยนินนั้น * ๐ * ๖ : ๐๓๓

๐ มากกทหนึ่ง ภชทวทงทลายอยู่เมืองนอก มีผู้ทำหนึ่งตั้งจากลาวไทย
ในเมืองหลวง แลให้ภชพระภมวเศศทรภกเศ้กรม ออกไปเสมาพิทาวณ
แลขุนมุนนายผู้พยาชาดเมืองนอก แลแวงทมิสังเท้มาให้พิทาวณ แลบั้ง

กินไร่ ทาเพื่อเตลู่ของกินนินนาทม โดยบันทาคักกิติคุณกิติคุณ
 เพาะทำบึงกันฝือกย แลหมี่พึงสารกตเศการม * ๐ * *
 ๐ มากกทหนึ่ง รุนนูนเคยอนาพยาบาด ท่านตั้งไพร่ทวาทุมไพร่ทลวง
 อย่าให้ไพร่ทลวงทาก ไท่ทวาทุมไพร่ทลวงพทนท อย่าให้ไพร่ทลวง
 ทานไค้ความเคือกรอน ไท่ไพร่ทลวงท่านตั้งทวาทุมไพร่ทลวง ไท่ไค้
 ภาชการพัวะเศออยู่ทไป ไท่ไพร่ทลวงเศอขึ้นท่เศียนแก่เศแถบทิตามการทวง
 ไท่บึงคตทล ไท่รูนนูนเคยอนาพยาบาดผู้ไท่ ทมิไค้เศารไพร่ทลวง
 ท่เศียนพิกทลให้ชกรบ ท่นท่เศมิท การทำให้ท การทวนให้ทวน

การทวาทุมทไท่ทวาทุมทไค้ * ๐ * *
 ๐ มากกทหนึ่ง ท่เศนผู้ไท่ระท่ทักยในแผ่นดินท่าน จให้เศิกทลทลวงไค้
 ท่นให้เศามท่ทลวาท่เศียนพิกทล เกในว่นทหนึ่งเศงวัน ทวันทนไปท่เศมิท
 ทงทน ๗ ซึ่งเศอความแผ่นดินมวาท่ทลวาท่นท่เศมิทให้วบไค้บึงคตบึงนุท
 พิทวาทลเศย ท่ผู้ไท่กรนบวบไค้บึงคตบึงนุท แลหมี่พึงพวาทุมบึงนุท
 นี ท่นให้ทลทอยไทยยคตคักกิติ * ๐ * *
 ๐ มากกทหนึ่ง ลเศมิผู้ไท่ไปขึ้นประเศกคตบึงนุทพทนบึงนุทเศียนในบึงนุท
 แลเศยทลลเศพลบพล ๓ ประการนี้ท่นทักบ ท่ผู้ไท่เศคทอชิงขึ้นคตบึงนุท

ประชกเดพนิกปูพรหมปูเจียมในที่ห้าม ท่านให้ถักทำถักมือเสีย ทัาะไถ
 โทษถักมือถักท่านนั้น ทัากยให้ไถ ๑๕... ทัากยให้ไถ ๖๕... เปีย
 ไถถักมือถักท่านนั้น เขาทัาะพระคตงทตวงพงสัน *๐๖* ๑๓
 ๐ มกฏหนึ่ง ไพรทลวงงานท่านกัถิ ไพรอุกคกคระปนาให้เป็นทัาะพระกัถิ :
 เดือกสวนไร่เกสำหรับสัพพะสังขบกัถิ ท่านทัมิให้สุไคชื้อทย ทัะเดไพรทลวง
 ไพรอุกค กัถศกขทททระกตโต เดเวือกสวนไร่เกสัพพะสังขบเกียวกองอยู่กัถิ
 ท่านให้บังคมทูลให้ขบ แล้วทัาะพระทัะอยู่ทั้ว รวงพระภรรณไปรท
 ทัะเดสุไคเขาไพรทลวงไพรอุกคเดเวือกสวนไร่เก อันเป็นสัพพะสังขบไปชื้อไปทย

แก่สุไคไค ไกรไกรสมคบได้ชื้อไว้ ท่านทั่าผู้นันทัมิชอบ ให้เขาไพร
 ทลวงไพรอุกคคระปนา เดเวือกสวนไร่เกสัพพะสังขบไว้ในกษททว ส่วน
 ททัะอินได้อินชื้อนันให้เวียกคินไว้เป็นทลวง *๐๖* ๑๓
 ๐ วันอาทิตย์เกิขมแปกรันสิบสามทั่า มโงนิกคัทวโทคก สบเกทัะบรม
 บพิทวพระพุทธิทัะอยู่ทั้ว เสกัเทเวือวกันสังทาศพระเสกัคนรฤทธิไคยทัักนิคค
 ทัิบกวมังคตวเสศ ทัังพระภชขบบังคมทูลพระภรรณ รขเวียนพระภช
 ทัะวิบุคิ ทัะสังคทัายนคเวงทัังทตย ผู้เป็นนุยกวบัทวแห่งเมือง :
 ทัังทตย ทัือเมืองคัวิคัชโนไลย เมืองคูกใจไทย เมืองทั่าแวงเพช :

เมืองพิศณุโลกย์ เมืองไชยนาทบุรี แลเมืองนอกทั้งปวงขอเข้าราชการได้ :
 เป็นทนายกรมการประวิบัติเท่าใด ทั่วเรือนพระราชประวิบัติพระตำอยู่หัว ซึ่ง
 สมเด็จพระบรมพิตรพระเพทริตำอยู่หัว มีพระราชโองการ ให้ตกเป็นนิบบ
 ทำนบไว้ดังนี้ ถ้าพระเป็นเจ้าอยู่หัวทรงสั่งเจ้าเมืองประเทวไท ให้ลดยุกรมการ
 รัทภัย อนึ่งเมื่อเจ้าเมืองจะไปราชการสงครามไซ้ ให้ลดยุกรมการไปรัทภัย :
 เจ้าเมือง อนึ่งเจ้าเมืองใช้คนไปนอกท่านนอกทงไปราชการอื่นใด เจ้าเมืองจะ
 ไปรัทภัยประเทศใดใดก็ให้ อนึ่งเจ้าเมืองให้สารพิไสยไปแห่งใด ๆ ก็ให้ เสดให้
 สารพิไสยมากก็ให้ ยุกรมการรัทภัยเจ้าเมือง อนึ่งผู้เป็นยุกรมการจะไป

ทนายกรม แลสมเด็จพระบรมพิตรพระตำอยู่หัวเมื่อใด ๆ ก็ให้ ขอให้เจ้าเมือง
 ทำนบ อนึ่งผู้พิทวารณวังพร้อมทุกาษา ความบ้านความเมืองละให้ให้เป็นที่
 ให้ภรรยาถือกรอนั้น ก็ให้ผู้เป็นยุกรมการเทศที่นั้น บอกแก่เจ้าเมือง
 อนึ่งพระตำอยู่หัว มีพระราชกำหนดไว้ว่า เมื่อถึงการพระราชพิธีซึ่ง การ
 มิทรวสเสกเจ้าเสกเจ้า ให้เจ้าเมืองเตพลไพร่ทำที่ไททงหลาย นอกเสี้ยนนอก
 เมืองโดยระวินแต่หลัง ก็ให้ผู้เป็นยุกรมการให้รู้แทนด้วย อนึ่งผู้เป็นยุกรม
 การขอให้ต้องราชการอื่นมีในกระทรวงการทุกหมู่ กำหนดให้รู้แต่การชายก็ให้แก่
 กันนั้น อนึ่งชายคการผู้เป็นยุกรมการแห่งเจ้าเมืองนอกทุกแห่ง ให้แก่

ถ้อยภรรยา ภาวตั้งยุกรมบัตรให้ตั้งผู้มีการกุศลอันเป็นภชกร ฐึ้นบทำเนียม
 ในเมืองหลวงไป แลผู้เป็นยุกรมบัตรแลอย่าให้มีใจโลภหลง อย่าเจตนา
 มุสคาททำพรอง อย่าเห็นแก่ความสมเลณพูนพิโรธแลเสียกร้อกตาม พมใจ
 กุศลแก่ภรรยาถอยกุศลแลชอบแห่งเจ้าเมือง อนึ่งกรมการเจ้าเมืองมีที่ไป ให้
 ยุกรมบัตรไปท่วยถอยกุศลแลชอบ ถ้าเห็นคดีหมิ่นชอบใช้ ให้ทำกล่าวห้ามปราม
 ให้รู้ ถ้าหมิ่นฟ้องชอบนั้น ให้ยุกรมบัตรไปทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว อหนึ่งภช
 การพระเจ้าอยู่หัว ทกกระทรงถบวงการใด ๆ ให้ยุกรมบัตรแลศให้ว่ากุศลแลชอบ
 ถ้าเห็นผิดก็ให้ทำแก่เจ้าเมืองแลกรมการ ให้ช่วยชำระคดีพชอบ อนึ่งภักงาน

ถวายสงครม ให้ยุกรมบัตรกุศลแลชอบ อนึ่งเจ้าที่เวียนร้องฟ้องท่วย
 ประการใด ๆ ให้ยุกรมบัตรฟังผิดชอบ ท่านหมิ่นให้ยุกรมบัตรเสาคกรมรรวมการ
 นควมอดมาพิทวง แลให้กล่าวกันกรมพระรรวมบุญ อนึ่งภชกรร้องทุกกา
 ก็ให้ร้องฟ้องแก่ยุกรมบัตร ก็ให้ยุกรมบัตรเสาคที่อินเทมาของฟ้องนั้น ให้
 พิทวงทงเป็นสัจเป็นรรวมให้เห็นผิดแลชอบ * ○ * *

○ มากกหนึ่ง มีพระภชใจการไปรอกเกล้าไปรอกกระทม่อมโตกผู้ใด ๆ
 เป็นรอนหมิ่นในทำเนียมแต่ณ ะริว รินไป ทมายตั้งให้เป็นที เกทมิฐ
 ด้ยภชชื่อเสิมารเสาโทษแก่ผู้เรียกยหมิ่นใด ถ้าพัน ๓ เดือนขึ้นไปแก่ผู้แล้ว ผู้ใด

เรียกชื่อเก่า หนีได้เรียกชื่อใหม่เหมือนหมายทั้งนั้น ท่านว่าผู้นั้น
เดิมให้ใหม่โดยยศศักดิ์ * ๑ * ๑๖๘๓

๑ มาตบทหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ในพระโองการว่า ในพระราชทานแห่งใด ๆ ก็ดี เสด็จออกแล้วก็มิไปมิได้

เสด็จออกก็ดี แลเบิกท้าวพญานครวิมุกราชทั้งหลายเข้ามาชุมนุมแล้วก็ดี อย่าให้
ผู้ใด ๆ เหวี่ยงค้ำยกกันเป็นนินน ในพระราชทานนั้น ถ้ามีถ้อยความสิ่งใด

แลควรจากฉบับกรมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช
เจ้าอยู่หัว ในต้นที่นั้นนี้ให้เหวี่ยงค้ำยกกันแลจากฉบับกรมทูลพระกรุณา

ส่วนถ้อยความการนอกนี้มิให้เหวี่ยงเลย ถ้าผู้ใดเหวี่ยงนั้นขึ้นที่เสด็จใช้
ผู้นั้นเดิมให้ลงโทษตามโทษ * ๑ * ๑๖๘๓

๑ มาตบทหนึ่ง ท่านใช้ให้เป็นนายกองยุกรมบวรไปคู่มีกฤษณานฤมาตราช้าง
จันทแลไม้หอม ถัดจากเขาของท่านไว้ก็ดี ทายเสียในกลางบ่าก็ดี

ให้ทอนแล้วให้ใหม่จักรคน ถ้าฝั่งแลฝั่งรอมถึงหน้าซึ่งแล้ว ลักขายลงสำเนา
พิจารณาเป็นสัจ ให้เอาฝั่งทำทหย่งประทวน แล้วให้ปลงลงทอนด้วยสาก

หนังสือ ๕๐ ที่แล้วเอาตัวลงหมัญที่ ถ้าฝั่งแลฝั่งรอมเจ้าทูลพระคลังแล้วลักไปขาย
ค่างเมื่อ ให้ตัดคอริบเรือ แล้วเอาบุตรพวกรวมลงหมัญที่ * ๑ * ๑๖๘๓

๐ มากภทหนึ่ง เจ้ากระทรวงมหาดการพนักงานทำพระวังปภสทภษมณเดียร
คางหน้าคางโน้ ท้องพระโรงเวียงหลวงทิมตบท้ายทก เกษรธาณเดียงโงแส
โงเครื่องศตลลการน โงทั้งกันโงมกกัน แลทักแพงขึ้นในกำแพงขึ้นนอกป้อม :
ค้ายคุประกทอวบเชิงเทียน แลราชทวบ้านเมืองสั่งประทวไก ใ้รับรองครอง

เสารชทวงาน อันท่านตยทักให้แก้คนแท้ไท ใ้ทักเดียน่ากต่างทำอย่าใ้ชาก
เกลือแต่คักอันเลย ใ้ผู้ไททมิไ้ทำ ๆ ทมิแล้ว สรชกษการเสัยกกี ทว
ทวทเลดะเป็นเสัยทมิไ้ทำวันไ้หม่นค ประทลททกพงลงเป็นอันทกยแก้ผู้คน
บ่าวไพร่ ใ้หลงไทยโดยพระราชทวทมิอย่าใ้ถอยอย่าใ้ลค ๗๐ ๗: ๐๗๗

๐ มากภทหนึ่ง รุมนนทวิผู้พิทกทชคทภษกร ใ้เลงกุกกีนันควทกัย :
สทกนไก แลพิทวณกุกมลกทิงถองแท้ แลถ้อยคำสำนวนแห่งไทแห่งทำเลย
ใ้เสัยยท แลใ้ทักทนทกันคสิแห่งไท แลระบุดำนวนแห่งทำเลยใ้ใ้ทมิ
แลใ้เขาปฏาสอกสงัก คำไทททำเลยใ้แจ้งว่าค่างผู้ไทพิทว แลเทนนทอวท

คทิวธกม ค่างผู้พิทวเป็นนิลไทยแท้แล้ว ก็สั่งใ้ทมิทมิพิทวใ้ แลใ้
เวียงไทยใ้ช้อยตามถ้อยคำสำนวนไทททำเลย แลบอกใ้ไทททำเลยรู้เทนลิกแลชอย
ไทยยศิริรวม แลอย่าใ้ทมิทวใ้คทกมเกือวอัน ท่านทักผู้ันมีข่าเพนทักข่า
แผ่นดินพระแท้ช้อยทักใ้ทำเวียง แลลิกษณข่าเทนคณันมี ๕ ประการคือผู้ไท

ไปการนงคังกรม ไทวกับฆ่าศึกโตชนทั้งมิไช่ชนะแก่ศักร ก็เป็นข้าแทน
 ปะการ • ผู้ใดเอาสบักภักทภกมาชบเมื่อการศึก ผู้เสียชีวิตเขาไช่ชนะ
 แก่ศักรก็เป็นข้าแทนปะการ • คือศักรหนุ่มขยับมาปล้นบ้านปล้นเมือง เสดมี
 ผู้ชวาทชบเขาพระนครไว้ • ทมิให้เสียแก่ฆ่าศึกก็เป็นข้าแทนปะการ • คือผู้
 ข้า้พระภทรพิยในท้องพระคัง ให้มั่งคั่งบริวารโดยประณิตรวมแลทมิให้เคื่อง
 ไททกร ก็เป็นข้าแทนปะการ • คือผู้พิทรวณพิรภกบชอรวรกที่ชบ :
 ทมปะระณีโดยสัจโดยรวม ทมิให้ภทรไค้กตมเคื่อกรอื่น ก็เป็นข้าแทน
 ปะการ • ถ้าแลผู้ข้าแทนในแผ่นดิน ๕ ปะการนี้มีโทษเป็นปะการโท ๆ

ก็ให้สบแก่พระเอาอยู่ทั่วคังกรอน ทมิโทษถึงทายนอกกว่ากระบคต่อพระเจ้า
 แผ่นดิน ก็กรให้ทอนแลวิภชชก ทมิโทษถึงวิภชชกแลทวนก็กร
 โทษวิภชชก ทมิโทษถึงวิภชชกก็กรให้ภกทันทมิให้เสท่นให้สอนหย่อนโทษ
 ไร้กั้งนี้ เพราะผู้มิฆ่าแทนคนัน มีคุณแก่แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว ๗๐ ๗๐

๐ จากตำมูลกสิวิภทอนให้บ่งเกิดกตมแก่กัน ทมิยดั่งเดีนร่มเพผู้ขึ้นทมิยอย
 ทัง ๆ ทมชบทแห่งตนเอง คือกุมเกาะเกาะแซ่งผู้ตักเอาท่นผู้ขึ้นมาทุดอง
 ทำโดยโบายศิทาทองคังชบมิในพระรวมตกรว่า ๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗๗ :
 เป็นคังกั้งนี้ มีอรวทมิชบทั้งพระภคมาแล้ว แต่มิจะสืบตกรกสิทังกตม

ทบทพระราชบัญญัติ ซึ่งบุรณราชกระษัตริย์ทรงทำนึ่ง ทบทพระรวม

สภานอนเป็นบทบทกทั้งนี้ * ๐ *

๐ รัชสมัย ๑๙๑๒ มีเจอนักศึกษาวินศก อุตสาหกรรมเสด็จการปกครอง
ทักษิณกิจวิญญูชีพการ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์

บรมจักรพรรดิจักรีราชพระที่นั่งอยู่หัว มีพระไทยเมตตาแก่ประชนราษฎรทั้งปวงจึงทรง

พระราชบัญญัติ จักเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นบทบทว่าดังนี้ * ๐ * ๑๙๑๒

๐ บทกบทหนึ่ง ทักมีเท่ากันถึงสิ้นทวีตพิศพันกัน ทนไปชู้บช้อนอยู่ :
แห่งใด ๆ เค้านี้เจ้าที่ไปบปะเจ้า ท่านหนีให้เกาะกุมเขาเอง ท่านให้

ตายก็ได้แก่ชายบ้านร้อยแวงกรมการ แล้วให้มีในนฤทิตไปเรียกเอา ทักหา
มีผู้รับตายก็ไม่ ให้สงยแวงเฉแพ่งให้ตกค้ำหมั้นไว้ ซึ่งให้ทักตามกัน
โดยกระทรวง ทักบม้นที่กลางทางให้ตามถึงที่อยู่ ซึ่งแตกม้นไปตายก็ได้
ที่นั้น ถ้ามีหนีบอกให้ภมายังพระสุภาวดี ให้ตกค้ำหมั้นไว้เป็นค้ำนบ ทัก

เค้านี้เจ้าที่หนีไปบอกแก่ร้อยแวงเฉสุภาวดีเมือง แลบึงฮายี้อีกเขาหนีไปทำของไว้จะ
บ้านเรือนไทยพลกรมเส ท่านว่าเลิกให้ใหม่โดยยศตักกัก * ๐ * ๑๙๑๒

๐ บทกบทหนึ่ง ทั้งมาโคกระปือเรือเคียน แลส่งของอื่นใด ๆ ทายไปแล
ทักบทั้งมาโคกระปือ ส่งของ ๆ กนในที่โกหนีให้ตายก็ได้ แลคนชื้อชักบ

กุมเรนเขาไปไว้ณบ้านเวียงเจง แล้วจึงเขาไปตยักแก่กระสากรจึงทำหนังสือฟ้อง
 ท่านว่าผู้หนึ่งเลิก ให้ใหม่โดยบัณฑิตกตักเป็นพิในยทลง ๖๐ ๖:๑๓

๐ มากภทหนึ่ง ยี่ชกเกาะกุมผู้คนไปถึงบ้านเวียงถึงกลางทาง แลปลัดอย
 ผู้คนนั้นมา ท่านว่าอย่าเขาเป็นชฎเลย เพราะว่ากลัวชฎซึ่งปลัดอยมา ก็ยี่
 ชกเกาะกุมไปถึงบ้านถึงเวียงแล้วทำไว้ ให้มีนายประกันกตัก คุมไว้
 กตัก ท่านให้เขาเป็นชฎ ๖๐ ๖ ๖:๑๓

๐ มากภทหนึ่ง ทายลูกนี้ทวีพยสั่งสันตึกคังกัน ถ้าลูกนี้อยู่เมืองใด ๗
 กตัก ให้ท่านไปร้องฟ้องเรียกทนายทนายเมืองนั้น ถ้าท่านหนีใครร้อง

ฟ้อง ดูกท่านไปเกาะกุมยี่ชกเขาถูกนี้กว่ากลัวเขาเอง ท่านว่าเจ้า
 เลิก ให้ใหม่โดยยศตักกตักเป็นพิในยทลง ๖๐ ๖:๑๓

๐ มากภทหนึ่ง ทวยภยกรพ้องร้องทการ ผู้ใหญ่ร่วมเพ่งผู้หนึ่ง ยี่ชก
 ทำของน้อประบักเขาพักทุกของเสน แลร่วมเพ่งทวยประทวใด ๗ กตัก ไทวย
 ทกรร่วมพ้องรอมัน ให้ทักกล่าวให้แก่มัน ถ้าผู้รับฟ้องทวยรับพ้องร้องทการ
 ท่านว่าผู้รับฟ้องเลิก ให้ใหม่โดยยศตักกตักเป็นพิในยทลง ๖๐ ๖:๑๓

๐ มากภทหนึ่ง ผู้ร้องฟ้องในกรมใด ๗ แลผู้ตองคคินันทมิไค้อออกมาแก้คดีตาม
 แยกกล่าวท แลมันบงชงไปเกาะกุมยี่ชกเขาทลผู้ฟ้องมันนั้น ไปทำโทษขยวันกตัก

ทำรับเพทท้ายประมวลโคโคกี้ ท่านว่าผู้นั้นเดิมทำเหนือหนึ่งสี่ร้อย :

ให้โทษพิณเป็นสินไหมถึงเป็นพิณยั้ง * ๐ * * * * *

๐ มากกหนึ่ง ผู้ไต่บังชำระสามทวงจึงเคียดระพิณระแวงระกิท่าน แลระ
พินแห่งทอนันท์มิโก วิกโกนไปพินกล้วยพินออยแลผลพฤษฯ แลพินวิ

เดือนหลายเดือน เสาไม้คอนก่อนคินทั้งท่งท่มชกเรือนท่าน ท่านว่าผู้นั้นคือ

กนภัย ให้โทษโดยทำแก้ท่าน เป็นสินไหมถึงเป็นพิณยั้ง แลให้

โทษเป็นข้อเดิมกตาทหนึ่ง โดยยศกตาคักก็เป็นพิณยหลง เพาะว่าท่าน

มิให้มิคนภัยในแผ่นดินระงพระเข้าอยู่ทำ * ๐ * * * * *

๐ มีกกหนึ่ง ท่านทลิกทมิโกไปเกาะกุมเอาท่าน มาพิทรวณว่ากล่าวลงเอา

พิททุกสิ้นทอง ก็เวียนพิททุกให้เทกตั้งที่โษษำอง ผู้ไต่ทำทั้งนี้ท่านว่าผู้นั้นเดิม

ให้โทษโดยยศกตาคัก แลให้โทษโดยที่กระทำของตามพระภชกฤษฏิก * ๐ * * * * *

๐ มากกหนึ่ง มีกท่านท้ายเชือกท้ายไม้ทวยทวย แลที่ท้ายทวยแล

ตลกหนึ่งกี้ ท่านว่าผู้นั้นเดิมให้โทษโดยยศกตาคักก็เป็นพิณยหลง แลให้

โทษโดยมีกสุกทำงนั้น อีกตลกหนึ่งเป็นสินไหมถึงเป็นพิณยั้ง * ๐ * * * * *

๐ มีกกหนึ่ง ผู้ไต่ทำทั้งนี้คอนก่อนคินก่อนอีก ในเพลากลางคินตั้งเรือน

ท่าน ให้โทษเป็นข้อเดิมโดยยศกตาคัก ถ้าทั้งกลางวันตั้งเรือนท่าน ให้โทษ

ซึ่งเป็นสามวัน ยกเสียสองส่วนเอาส่วนหนึ่งตามบัณฑิตยศาสตร์ ๖๐ ๖๖

๐ มากภทหนึ่ง ผู้รูดูกสาวท่านหลานสาวท่าน ท่านให้แล้วยังมีใจแค้นงาน
ผู้ยกมเหษะเข้าเชลยลูกสาวเขาหญิงนั้นไป ท่านว่าชยนั้นเลวอีก ให้ทอน
ทอนเงินทุกนั้น ๓๐ ที พวกเพื่อนคนละ ๑๕ ที ถ้ามีบาทละ

ให้ใหม่อีกสาหนึ่ง ๖๐ ๖๖ ๖๖

๐ มากภทหนึ่ง ท่านหากม้วยยังมีใจ ได้กลแต่ท่านว่าทำภัยแก่คน
ทวยชระทวยใด ๆ ก็ดี แลเกาะกุมท่านมาได้ตามเองก็ดี มาสั่งให้ลูก
กระลาทวยพิทวารณก็ดี ท่านว่าเลวอีกให้ใหม่โดยยศศักดิ์เป็นพิไนยหลง ๖๐ ๖๖

๐ มากภทหนึ่ง ทักหนีแท้ ๆ ที่ไปทวยภบแท้เขาทักให้ส่งกระลาทวยบั้นชอนมาสั่งให้แก้
กระลาทวารก็ดี เขาเอาไขโซลอยก็ดี ท่านว่าเขาเข้าสินนั้นเป็นชยทวยมีใจ ๖๖ ๖๖

๐ มากภทหนึ่ง ผู้ใดเป็นทวยภบกันทวยไพร่ทวย พระสุริยาก็ยังพิทวารณอยู่
ถ้าอย่างหนึ่งเกาะเขาคนในฟองนั้น ไปทำอวมกผู้กตึบยทำโทษทวยชระทวยใด ๆ

ก็ดี เตะไปตักเข้าทวยเสียก็ดี ท่านว่าชยนั้นเลวอีก มนบ่งทักทวยช
ฟอง ให้ใหม่โดยยศศักดิ์ก็ตามพระภชกชยฎีกา ๖๐ ๖๖ ๖๖

๐ มากภทหนึ่ง ผู้ใดมาฟ้องกฏทวยภบ มีผู้ให้สารทวยภบกันแลหนึ่งสี่ชฎีกา
ท่านว่าชยนั้น ๖๖ เสนมาให้เสียยังผู้กระลาทวย ๖๖ เกาะโทษผู้ชยนี้

ภพพิทวณ   ถ้าเป็นสัตว์ท่านให้เรียกเขาทวีพยนั้นให้แก้มัน   ถ้าเขาหนีหนีให้
 สรรวมกันแลมันมาให้เรียก   ท่านว่ามันผู้นั้นเลิก   ให้ทวนทวนไม่
 ทาย   ที่แล้ว   ให้เขาทวนในเอกสารถึงไหมทวิคุณ   ยกทวนให้
 แก่เจ้ารอง   เหลือมันเขาเป็นพิในยทลวง   ๑๐ ๖

๐ มากกหนึ่ง   ผู้พิทวณความในกรมใด ๆ กรมนั้น ๆ   พิทวณความ
 หนีเลิก   แลพิทวณไม่ทิ้งในคำทักทำให้ทวน   แลพิทวณความเหลือจาก
 ลิกจำนวนคู่กับทักไป   ทุกสารทั้งถึงผู้พิทวณทมิว   ทมิวเป็นทุกเส
 เมื่อเขาพิทวณพิทวณพิทวณ   คู่ความทุกสารทั้งถึงนั้นชบ   ให้ใหม่

ผู้พิทวณซึ่งทมิวทุกเสเท่านั้น   เป็นชื่อเลิกโดยยศทักทัก   ๑๐ ๖

๐ มากกหนึ่ง   ผู้ทวยภยทวิทหาย   ที่ทำมือชกสลักใสกันสิ่งสั้น
 พริกพิทวณทักทาย   แลมาของพ้องท่านให้พระสุภาวดี   พิทวณทุก
 ที่สั้นนั้นทักทาย   พึ่งให้ผู้อยู่ชกชกสิ่งหนึ่ง   ที่สั้นที่ทายนนั้นน้อยมันท
 ทายมาก   ท่านให้พิทวณพดลแก่   ใ้แก่ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้   ที่มัน
 ทสั้นทมิวใ้มันแก่งกล่าวเท   มันมีใ้ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้   ที่ทัก
 ทายทลลทลลทลลทมิว   ทักทักทักทักทัก   ๑๐ ๖

๐ มากกหนึ่ง   ผู้ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้   จึงคนขึ้นให้ไปทักทัก

ท้ายพระทวารสังไค ๆ ก็คือ ท่านหมื่นทวยแก้วว่าลำบาก มีบาท
 แผลเสียนิม ท่านให้ใหม่เท่าทวยทวยคักก็เหลือ ๗๐ ๗๑
 ๑ คิริบตรงทวารใหม่ได้บทในตฤทหลม ๑๓๐ มากก บทใน
 ตฤทภษ ๒๐ มากก เป็น ๑๕๐ มากกทวยกันแต่เท่านี้ ๗๐๗

พระอภัยการอาชญาหลวง

๑) ศุภมัศดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจะระมะฆะมาศ ศุกะปักษยปาฏิบตฤษทีคุรุวาระ
 บริเฉทะกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาริบัติศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิ
 ราชาริบัตินทรธรรินทราริราชรัตนากาศ ภาคกระวงษองคบรมาธิเบศ ตริภูวเนศวรนารถ
 นายกดิหลกรัตนราชชาติอาชวาเวไศรอยสมุทยดโรมนนต์ สกลจักรวาฟ้าธิเบนทรสุริเยนทรธา
 ริบัตินทรหรินทรธาธาธาธิบัติ ศรีสุวิบูลคุณอักขนิตฤทธิราเมศวรธรรมมีกรราชาธิราชเดโช
 ไชยพรหมเทพาติเทพตริภูวนาธิเบศโลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศคะตามหาพุทธางกูรบรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหา
 ดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย เสด็จออกพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน พร้อม
 ด้วยหมู่มุขมาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษพงษพดมาโหราจารย์เฝ้าเบื้องบาทงกษมาศ
 จึงเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชชาติอำมาตยานุชิตรพิพิทวรวงษพงษภัคตยาธิเบศวรริบัติ ศรี
 รัตนราชโกษาธิบัติอภัยพิริยปรากรมภาหุ กราบบังคมทูลพระกรรณา ด้วยข้อความนายบุญศรี
 ช่างเหล็กหลวงร้องทูลราชกล่าวโทษ

พระเกษม	}	ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยานายบุญศรี
นายราชาอรรค		

 ฟ้องหย่านายบุญศรี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรรค
 แล้วมาฟ้องหย่านายบุญศรี ๆ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญศรีไม่
 พระเกษมพูดจาแพะโลมอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เปน

สี่จ	}	เข้าด้วยอำแดงป้อมแล้ว
ธรรม		

 คัดข้อความมาให้ลูกขุนสถานหลวงปลุกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชายให้อำแดงป้อมกับนาย
 บุญศรีขาดจากผัวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรณาตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้อง
 หย่าชายลูกขุนปลุกษาให้หย่ากันนั้นหาเปน

ยุติ	}	ไม่ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่ง ให้เจ้า
ธรรม		

 พญาพระคลังเอกาภุหมายณสถานหลวงมาสอบกับฉบับ

หอลหลวง	}	ได้ความว่าชายหาผิดมิได้
ช่างที่		

 หญิงขอหย่าท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระราชโองการ
 มาณพระบันทูลสุรสิงหนาทว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรม

ขันธ อัมสมเด็จพะพุทธิเจ้าทรงพระมหากรรณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกย์
 สั่งสอนบรรพชิตบริษัทแลฆราวาศบบริษัทได้ปฏิบัติรู้ซึ่งทางศุคติภูมิแลทุกคติภูมิ แล
 พระไตรปิฎกธรรมนั้นพื้นเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมากยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศม
 พระพุทธศาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญพระราชาคณะทั้งปวง มีสมเด็จพะสังฆราช
 แลพระธรรมอุดมพระพุทธิโฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้นพญาธรรมปริชา
 เปนต้น ให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎกสอดใส่ด้วยอรรฐกะถาฎีกาให้ถูกต้องตาม
 พระพุทธบัญญัติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถ่วงส่องใสขึ้นได้เป็นที่เล่าเรียนนายใจแก่กุลบุตร
 สืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธการกรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้
 กระษัตริย์ดำรงค์แผ่นดินนั้น อาไศรยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระอายุการอันกระษัตริย์แต่
 ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทึกถาวร จึงพิพากษตราสืบเนื้อความราชฎการทั้งปวงได้โดยยุติธรรม
 แลพระราชกำหนดบทพระอายุการนั้น ก็พื้นเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคน
 อันโลกหลงหาความลាយแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิพากษามาให้เสีย
 ยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม จัดข้า
 ทูลอองทูลีพระบาท ที่มีสติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอลักษณ์	๑	๔	} ๑๑ คน
	ขุนสาระประเสริฐ	๑		
	ขุนวิเชียรอักษร	๑		
	ขุนวิจิตรอักษร	๑		
ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรสี	๑	๓	
	พระราชพิณิจใจราชปหลัด	๑		
	หลวงอัถยา	๑		
ราชบัณฑิตย	พระมหาวิชาธรรม	๑	๔	
	ขุนศรีวรโวหาร	๑		
	นายพิม	๑		
	นายด่อนบาเรียน	๑		

ชำระพระราชกำหนดบทพระอายุการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ่วง
 ตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรง
 พระอุษาหะทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรง
 พระมหากรรณาคุณ จะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์ดำรงค์แผ่นดินไปในภายหน้า ครั้น
 ชำระแล้วให้อาลักษณ์ขุนเส้นมีกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ถน

สถานหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปีตรา	พระราชศรีห	} ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ	เกษม	} เชิญ
	พระคชสีห		ไกรสี	
	บัวแก้ว			

พระสมุดพระราชกำหนดบทพระยาวาทยายาชาออกมาพิพากษากิจคดีได้ใด ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

ปีตรา	พระราชสีห	} สามดวงนี้ใช้ อย่าให้เชื้อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
	พระคชสีห	
	บัวแก้ว	

๑ จักกล่าวลักษณะผู้ต้องอธิกรโทษในพระราชอาชญาหลวงเป็นข้อเลมิด

พระราชโองการ
พระราชบัญญัติ
พระราชเสาวณี

อันแจกจากเอกณะตั้งขมุคคตี่ซึ่งมีในคำภีระพระธรรมสาตร อันพระมโนสารอาจาริยมะนะสิ การกำหนดนำมาแต่จักรวาฬบรรพต โดยมีพระบาฬีตั้งนี้ ราชอาณาจักรกรมมวิรุทธกาโร สูงกรณจ วิตญจ อวาทรรุโต เอกภจโทโส จ ฝุรเสยย นิตรมมู ไปราณราเซน นรินุท อาณรรมมู วีนาสการมมู วรราชทฎุโจ แปลเนื้อความว่า วรราชทฎุโจ อันว่าบุทคลทุระยศต่อพระมหา กระษัตริเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สูงกรณจ วิตญจ อวาทรรุโต แลประทุศร้ายเบียดบัง ลอบลักส่วยสัตภักทยาแลพระราชทรัพย์ ราชอาณาจักรกรมมวิรุทธกาโร เป็นผู้กระทำผิดล่วงเกิน พระราชอาชญาแห่งพระมหากษัตริราชเจ้า เอกภจโทโส มีกำหนดโทษแต่สถานหนึ่ง ถึงแปดสถาน ฝุรเสยย จ นรินุท อาณรรมมู แลผู้ผิดนั้นพึงต้องซึ่งพระราชทัณฑ์มีโทษบัน คอริบเรือนเป็นต้น ไปราณราเซน กุริตติตรมมู อันบรมโโบราณราชนรินุทกระษัตริรจรวง บัญญัติให้กระทำแก่ผู้ผิด อันทุจจริตเลมิดพระราชอาชญา วีนาสการมมู แลครุทัณฑ์โทษอันหนัก นั้นก็จักให้พินาศแก่ตน ต่างต่าง นิตรมมู โดยแท้ เหตุฉนั้นแลโบราณราชกระษัตริแต่ปางก่อน พระองค์รจรวงพระกรุณาเพื่อจะมีให้มุขมนตรีกระวีชาติแลราชภูวาลวงเกินพระราชอาชญา จึง ให้ตราพระราช บัญญัติ จัดเป็นบทมาตราสาขคตี่มีสืบสืบมาดังนี้

๑ ศุภมัศดุ พุทธศักราช ๑๘๙๕ สัศษสังวัจจระนัถส์ตวเบญศก อาสาทมาศศุข ปักษยะจัตุดฤษตีไธรวาร สุภมหรตีสารมาณะ พระบันทูลสุรสีหนาท วรราชโองการมเหพาฬาร ฤทธิสิทธิพระราชอาชญา สมเดจ้พระเจ้าวรามชิบดิน ทรศรีสุรินทรบรมจักรพรรดิสรบวรธรรมิก มหาราชาริราช ชาติริหรินอินทรเดโชไชย มโหสิริยสวรรยา เทพาติเทพตรีภูวณารถ บรมบาท บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว มีพระเมตตาเป็นบุเรจาริกภาพ เพื่อจจะรับดับสรรพทุกข แห่งราชภูว มิให้มีเกียดองนกระทำพละการลวงเกินแก่กันได้ จึงดำหรัดีให้ตราพระราชกฤษ ฎีกา คำฉบับนี้ เผดียงแก่เขาเจ้าเง่ายุพราช แลพฤตมาตยมนตรี พิริยโยธาเสนาบดีนักมุข ขุนหมื่น สพสังกัถพรรณ อันมีในพระอาณานเขตแคว้นแคว้นกรุงเทพมหานคร บวรทวารวดี ศรีอยุธยามหาดีลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย ตั้งแต่สืบไปเมื่อหน้า อันว่าลักษณะเลมิด

มีประการต่างต่าง คือกระทำเหนือพระราชบัญญัติแลขัดพระบันทูลพระโองการ แลมิได้กระทำตาม ตรัสใช้แลเพโทบาย เอาแต่เงินทองสิ่งของ ของเขาให้เสียราชการไป แลข่มเหงราษฎร เอามาจำจงเกบเอาเงินทอง ลูกเมียข้าคน ท่านมาเป็นอนาประโยชน์ แก่ตนแล

ป้องกันผู้มีคดี แลผู้ร้ายไว้ยมิให้ส่งให้แก่กระลาการ แลต่อตีदानาย

พธำมรง	}	นายนักการ
มหาดไท		

ดาบ

นายคุมผู้ไปเรียกหา แลแปลงพระธรรมนูญแปลงพระโองการแลแปลงพระราชบัญญัติ กำหนดกฎหมายแลแปลงตราสารสำนวนถ้อยคำท่านเสีย แลเสียดถ้อยคำอื่นเข้า แลโลภนักมักใจใหญ่ใฝ่สูงให้เกินศักดิ์ มักใคร่กระทำตนให้สิ้นเหลือบันดาศักดิ์อันท่านให้แก่ตน แลทรงองอาจมีอำนาจมีกำลังแลมีจำพระราชนิยมพระเจ้าอยู่หัวบัญญัติไว้ แลกระทำผิดตระทรวงล่วงกรมอันท่านอาัยัดไว้โดยตระทรวงการแลท่านสั่งให้กระทำการในสถานแห่งใดใด มิได้กระทำตามทำนอกทำเหนือทำเหลือทำเกินรับสั่งแลเกียดคร้านละเมินราชการเสียแลอำพรางบังอาจกันไซกรราษฎรให้ได้ความเดือดร้อน ท่านให้มีโทษจงหนัก แลลักษณะโทษสำหรับ

เลมิตวางเลมิต }
อำพรางวางอำพราง } นี้มี ๑๐ สถาน ๆ หนึ่ง คือให้พันคอริบเรือนริบราชบาทเอาลูกเมียข้าคน
บังอาจวางบังอาจ }
กันไซกรวางกันไซก }

เป็นรบาททรัพย์สินของเขาเข้าห้องพระคลังจงสิ้น สถานหนึ่งให้ตัดมือตัดเท้าจงใส่ตรูะไว้โดย

ยัดถากกรรมมันสถานหนึ่งให้ทวนด้วย

ลวดหนึ่ง	}	ยก	}	๒
ไม้หวาย				

 ยกแล้วประจานจำใส่ตรูะไว้

เดือนหนึ่ง

}	}	เดือน
๒		

 เดือน สถานหนึ่งให้ไหมจตุรคุณแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง สถานหนึ่งให้ไหม

ตรีคุณแล้วเอาตัวออกจากราชการ สถานหนึ่งให้ไหมทวิคุณแล้วประจาน

}	}	๓
๗		

 วันให้พันโทษ

สถานหนึ่งให้ไหมลาหนึ่ง แล้วให้ใช้ของ ๆ เขา สถานหนึ่งให้ตัดปากแหะปากเอามพร้าวหัวยัดปาก สถานหนึ่งให้ภาคทั้นไว้ สถานหนึ่งให้กดอุเบกสาไว้ ถ้าแลเสนาบดีมุขมนตรีขุนหมื่นพันทนายจำเสมียนผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชบัญญัติค่านับนี้ก็ดี ถ้าผู้ใดรู้เห็นเป็นใจด้วยผู้ใด ๆ ซึ่งมีได้กระทำตามพระราชกฤษฎิกานี้ก็ดี แลรู้เห็นมิได้เป็นใจแต่ว่ามีได้เอามาว่า

กล่าวพิตทูลก็ดี ท่านว่าผู้นั้น

เลมิตแลรวางเลมิต	}	ให้ลงราชทัณฑ์เป็น	}	มหันต
บังอาจวางบังอาจ				
อำพรางและรวางอำพราง				
กันไซกรวางกันไซก				

}	ปถม
	มัธยม
	อวสาน

โทษคือโทษ } ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ } สถาณแลสถานหนึ่งเปนมลำดับถาน โทษอันหนักแลเบาโดยพระราชกฤษฎีกา

ท่านกล่าวไว้ บัดนี้จักกล่าวลักษณผู้ผิดต้องในมหันตโทษ ๘ สถาน มีมาตราสาขาคดีสืบไป ดังนี้

๑) มาตราหนึ่ง ผู้ใดใจโลภนักรักทำใจใหญ่ไฝสูงให้เกินศักดิ์กระทำให้สิ้นพันลำ เหลือบันดาศักดิ์อันท่านให้แก่ตน แลมีจำพระราชนิมพระเจ้าอยู่หัว แลถ้อยคำมิควรเจรจา เอามาเจรจาเข้าในวงราชาศัพท์ แลสิ่งของมิควรประดับเอามาทำเป็นเครื่องประดับตน ท่านว่าผู้นั้นทนนองอาจท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน

สถานหนึ่ง	ให้บันคอริบเรือน	๑	} ๘
	ให้เอามพร้าวหัวยัดปาก	๑	
	ให้ริบราชบาตรแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
	ให้ไหมจัตริคุณแล้วเอาตัวออกจากราชการ	๑	
	ให้ไหมทวิคุณ	๑	
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง $\left. \begin{matrix} ๕๐ \\ ๒๕ \end{matrix} \right\}$ ที่ใส่ตระไ่ว	๑	
	ให้จำไว้แล้วถอดเสียเป็นไพร่	๑	
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑	

๒) มาตราหนึ่ง ผู้บังอาจลอบลักพระราชทรัพย์ในพระคลังหลวงนอกพระคลังหลวง

กัตีท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน ๗ หนึ่งคือ	ให้ฆ่าเสีย	๑	} ๘
	ให้ประจาน	๑	
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่งไม้หวาย ๒๕ ที	๑	
	ให้ถอดเสียเอาตัวลงเป็นไพร่	๑	
	ให้ไหมตรีคุณ	๑	
	ให้ไหมทวิคุณ	๑	
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	
	ให้อูเบกสาไว้	๑	

๓) มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวมิได้ตรัสใช้ไปราชการสิ่งใดใด แลตนไปมาด้วยกิจการเองก็ดี แลถานะคดีอันพระเจ้าอยู่หัวมิควรจะใช้ แลตนว่าพระเจ้าอยู่หัวใช้ก็ดี แลตนไปรุกราชบาตรข่มเหงไพร่ฟ้าเกษเอาทรัพย์สิ่งของอันใดใดก็ดี แลผู้ใดไปทำทุจริตผิดดังนี้ ผู้นั้นเขาในวงารุกราชบาตรเกินเลย ท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน

สถานที่หนึ่ง คือ	ให้ฆ่าเสีย	๑	}	๘
	ให้ตัดปากเสีย	๑		
	ให้ไหม้จตุรคูนแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ทีแล้วจำใส่ตระไว้	๑		
	ให้ไหม้จตุรคูนแล้วเอาตัวออกจากราชการ	๑		
	ให้บริษัชบาตรจงสิ้นให้ไหม้ตรีคูน	๑		
	ให้ไหม้ทิวคูนแล้วทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที	๑		
ให้ไหม้ลาหนึ่งทวนด้วยไม้หวาย ๑๕ ที	๑			

๖ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการสั่งให้กำหนดเอาคนไปการณรงคสงคราม แลขุนมุนนายมิได้เอาคนไปการณรงคสงคราม แลเอาเงินค่าจ้างเป็นอนาประโยชน์แก่ตนก็ดี แลเกณฑ์เอาผู้คนบ่าวไพร่เข้ากองทัพแล้วกลับเอาเงินค่าจ้าง แลมิได้เอาไปการณรงคสงครามก็ดี ทำให้เสียราชการพระผู้เป็นเจ้าของไปท่านว่าเลมิด ให้ลงโทษ ๘ สถานที่

สถานที่หนึ่ง คือ	ให้ฆ่าคนร้ายนั้นเสีย	๑	}	๘
	ให้บริษัชบาตรแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	เรียกเอาเงินซึ่งเอาแก่ไพร่นั้นแขวนคอประจานแล้ว	๑		
	ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที	๑		
	ให้เอาตัวออกจากราชการแล้วทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที	๑		
	ให้ไหม้จตุรคูน	๑		
	ให้ไหม้ทิวคูน	๑		
ให้ไหม้ลาหนึ่ง	๑			
ให้อูเบกสภาคทันทีไว้	๑			

๗ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการตรัสใช้เสนามนตรีมุขลูกขุนให้ไปการณรงคสงครามก็ดี แลทำการประการใดใดก็ดี พระสุรัสวดีกะเกณฑ์ตนไป แลตนมิไปการณรงคตามตรัสใช้แลมิไปกระทำตามกะเกณฑ์นั้นก็ดี แลพระเจ้าอยู่หัวใช้ให้ไปรั้งเมืองครองเมืองมิได้ มีหนังสือมุขมนตรีให้หาแลตนเข้ามาเองก็ดีแลพระเจ้าอยู่หัวใช้ให้มุขมนตรีรั้วแขวงด่านคอยไปรักษาพยาบาลในกรมใดใด ๆ แลมิได้ไปรักษาพยาบาลตามพระเจ้าอยู่หัวใช้ก็ดี แลเสนาบดีมุขมนตรีท่านผู้กะเกณฑ์ให้กระทำกำแพงแลประตุค่ายคูหอรบเชิงเทินเกษชาลาราชการบ้านเมือง สิ่งประการใดอันเป็นพนักงานของตน ๆ ละเลยขัดทอราชการเสียก็ดี แลมิได้กระทำตามพนักงานกระทำนอกทำเหนือตำหรับสตรัสสั่งแลกระทำเกินกฎหมายท่านบัญญัติตั้งแต่งไว้ ท่านว่าเลมิดให้ลงโทษ ๘ สถานที่

สถานหนึ่ง คือ	ให้บริขารขาดแลฆ่าเสีย	๑	}	๘
	ให้ตัดปากประจาน	๑		
	ให้ไหม้จตุรคูนแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่งแลไม้หวาย ๕๐ ที	๑		
	ให้จำไว้เดือนหนึ่ง $\left. \begin{matrix} ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ เดือนแล้วเอาตัวลงเป็นไพร่	๑		
	ให้ไหม้ทิวคูนแล้วเอาตัวออกจากราชการ	๑		
	ให้ไหม้ลาหนึ่งแล้วทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที	๑		
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑		

๖) มาตรการหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวสั่งให้เจ้าพนักงานทำสิ่งประการใดใดเป็นอันมาก แล
 ทำให้สำเร็จโดยการนั้น ทำนั้นน้อยถอยกว่าพระราชบัญญัติตราไว้ใช้นั้น ท่านให้ลงโทษ ๘

สถานหนึ่ง คือ	ให้ฆ่าเสีย	๑	}	๘
	ให้ตัดมือเสีย	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที	๑		
	ให้จำไว้แล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ไหม้จตุรคูนแล้วเอาตัวลงเป็นไพร่	๑		
	ให้ไหม้ทิวคูน	๑		
	ให้ไหม้ลาหนึ่ง	๑		
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑		

๗) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทงองอาจยกปากกลัวเจรรจาหยาบเข้าต่อพระเจ้าอยู่หัวประมาท
 หมิ่นพระราชบัญญัติแลพระบันฑูลพระโองการ ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระราชอาชญาพระเจ้าอยู่หัว

ท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน ๆ หนึ่งคือ	ให้พันคอริบเรื่อน	๑	}	๘
	ให้ตัดปากตัดหูตัดมือตัดตีนเสีย	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง $\left. \begin{matrix} ๒๕ \\ ๕๐ \end{matrix} \right\}$ ที	๑		
	ให้จำไว้เดือนหนึ่งแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ไหม้จตุรคูนแล้วเอาตัวลงเป็นไพร่	๑		
	ให้ไหม้ทิวคูน	๑		
	ให้ไหม้ลาหนึ่ง	๑		
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑		

๘๖ มาตรการหนึ่ง มีพระราชโองการตรัสสั่งประการใด ชอบให้รับพระโองการอย่าให้ขัด ถ้าผู้ใดมิฟังมิได้รับพระราชโองการ มิได้ทำตามพระเจ้าอยู่หัวสั่ง ท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน ๆ

หนึ่ง คือ	ให้รับราชบาตแล้วมาเสีย	๑	}	๘
	ให้ตัดหูตัดปากตัดมือตัดตีนเสีย	๑		
	ให้รับราชบาตแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้รับราชบาตแล้วเอาตัวออกจากราชการ	๑		
	ให้ไหมจตุรคุณแล้วเอาตัวลงเปนไพร่	๑		
	ให้ไหมตรีคุณแล้วประจาร	๑		
	ให้ไหมทวิคุณแล้วทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ทีแล้วจำไว้	๑		

๘๗ มาตรการหนึ่ง ที่ห้ามมิควรจต่างตี่จเถียงกันแลมาด่ามาตีมาเถียงกันก็ตี คดี มิควรจะเจรจาว่ากล่าวมาเจรจาว่ากล่าวก็ตี แลผู้ใดกระทำทุจริตผิดดังนี้ ผู้นั้นเข้าในรวาง

อุบาทวขาดเหลือท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน ๆ หนึ่งคือ	ให้เอาตัวออกจากราชการ	๑	}	๘
	ให้ลงโทษทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที	๑		
	ให้จำไว้ให้หلابแล้วประจาร	๑		
	ให้ไหมจตุรคุณ	๑		
	ให้ไหมทวิคุณ	๑		
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		
	ให้ภาคทันทีไว้	๑		
	ให้อูเบกสาไว้	๑		

๘๘ มาตรการหนึ่ง ห้ามมิให้พันแทงกันตาย แลมิให้ทำร้ายในแผ่นดินท่าน มีแลผู้ใด พ้นศักดิ์สำหรับทำล่วงเกินพระราชบัญญัติ ผู้นั้นต้องในรวางบังอาจท่านให้ลงโทษ ๘ สถาน

สถานหนึ่ง คือ	ให้ฆ่าผู้ร้ายนั้นเสีย	๑	}	๘ แลโทษ ๘ สถาน ซึ่งมีใน
	ให้ตัดตีนตัดมือแล้วประจาร	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่งไม้หวาย ๕๐ ที	๑		
	ให้จำไว้แล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ไหมจตุรคุณแล้วเอาตัวลงเปนไพร่	๑		
	ให้ไหมตรีคุณ	๑		
	ให้ไหมทวิคุณ	๑		
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		

มาตรา ๑๐ บทนี้ ควรด้วยราชทัณฑ์สถานใดก็ให้เอาแต่สถานหนึ่ง โทษทั้งนี้แล้วแต่พระเจ้า อยู่หัวจรรจงพระกรรณไปรดเกล้า ๆ อนึ่งแต่นา ๑๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๒๐๐ ถ้ายังเป็นพาล ยังฟังฝึกสอนแลผิดด้วยกาลเลมิตพระราชอาชญาแต่ทีหนึ่ง ฟังให้จรรจงพระกรรณภาคทันทีไว้

ถ้าเป็นไพร่มาเป็นหมื่นพันจำเสมิยรแม่น้ผด ท่านให้ภาคทัณฑ์ไว้ครั้งหนึ่งสองครั้ง ถ้าขุนหมื่นพันจำเสมิยรมาเป็นขุนนางผู้ใหญ่ผิดในราชการมิให้ภาคทัณฑ์เลย ถ้าเป็นไพร่ครั้งบุญให้ได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ทีเดียว แม้นผิดด้วยราชการท่านให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อน เพราะว่าแต่ก่อนยังหา

ภาคทัณฑ์มิได้ ถ้าเป็นโทษ ๓ ประการ คือ

ผดเมียท่าน	} ท่านมิให้ภาคทัณฑ์ไว้เลย
เป็นโจร	
พันทาง	

๑๐ กล่าวลักษณโทษ ๘ สถานมีมาตรา ๑๐ บท แต่นี้จักกล่าวลักษณโทษ ๗ สถานสืบสาขาคดีต่อไป

๑๑ มาตราหนึ่ง คดีอันต้องในตระทรวงแพ่งแห่งใด ๆ จกใดพิจารณา ขุนขุนนายผู้ใหญ่ใช้ให้นายนัการไปเรียกไปหาแลผู้ต้องคดีมิได้ออกมายังผู้พิจารณา ๆ ใช้ให้นายพะอำรงนายดาบนายมหาดไทไปเรียกย้อชักเอาตัวมา แลต่อตีดำเนินายพะอำรงนายดาบนายมหาดไทอันท่านใช้ให้ไปเรียกไปหานั้นก็ดี แลคนผู้ใดอยู่ในตระลาการจ่านายจำเสมิยรนัการผู้ใดพิจารณาแห่งใด ๆ แลมิผู้ใดสำหาวไปย้อชักเอาจากตระลาการจ่านายจำเสมิยร

ท่านใช้ให้นาย

ดาบ	} ไปเกาะกุมเอาผู้ใด แลมีผู้จำเอนว่าผู้นั้นมีคดีเกี่ยวข้องคงอยู่ก็ดี
มหาดไท	

แลโจทว่านายนัการผู้ไปด้วยนาย

ดาบ	} ว่ามีคดีเกี่ยวข้องคงติดพันอยู่ด้วยประการใด ๆ
มหาดไท	

ก็ให้ทอดโจนดฎีกาไว้แก่นาย

ดาบ	} ๆ ประกันตัวคนไว้ว่าจะส่งยังแพ่งแห่งใด ๆ ท่านให้
มหาดไท	

อายัดไว้อย่าให้ย้อชักตีค่าจูดคร่าเอาเลย ถ้าผู้ใดมิฟังนาย

ดาบ	} แลตีดาจูดคร่าเอาเอง
มหาดไท	

ก็ดี อนึ่งใช้การอันท่านอายัดแก่ตน ๆ เขาเป็นการตน เขาใช้พวกพ้องพี่น้องสมักสมาอาไศรยในอนาพยาบาลตน ๆ เขาความท่านมาเป็นความตน แลอ้างว่าตนอยู่ใกล้พระบาทมิได้ฟังคดีให้ถ่องแท้แลเอามาพิดทูลแต่พระเจ้าอยู่หัวก็ดี แลไปวานให้ผู้อื่นช่วยพิดทูลก็ดี ผู้ใดทำทุจริตผิดโดยคลองคดีตั้งกล่าวมานี้ ท่านว่าผู้้นแลมิตพระราชอาชวาท ท่านให้ลงโทษ ๗ สถาน

สถานหนึ่ง	ให้ฆ่าคนร้ายนั้นเสีย	๑	} ๗
	ให้ริบราชบาตจงสิ้นเอาตัวลงหน้าข้าง	๑	
	ให้ไถ่ตนคอโดยยศศักดิ์แลประจํา	๑	
	ให้ใหม่จตุรคุณ	๑	
	ให้ใหม่ทวิคุณ	๑	
	ให้ใหม่ลาหนึ่ง	๑	
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑	

๑๒) มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชบัญญัติตราห้ามไว้มิให้มีผู้กันชอกไพร่บ้านพลเมืองท่านแลผู้ใดภาพวกฟ้องพี่น้องสมักสมาบ่าวไพร่ ถือเครื่องสาตราวุทธิหอกดาบทวนหลาวแหลนไปรุกราน เอาเล่าเข้าเขตไก่อกระทำไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ท่านให้ได้รับความเดือดร้อนยากแค้นท่านว่าเข้าในรวงกันชอกให้ลงโทษ ๗ สถาน

สถานหนึ่ง คือ	ให้พันศอริบเรือน	๑	} ๗ แลโทษ ๗ สถานนี้ควน	
	ให้ริบราชบาตแล้วเอาตัวลงหน้าข้าง	๑		
	ให้ประจําแล้วใส่ตุระไว้	๑		
		๒		} เดือน
		๓		
	ให้ใหม่จตุรคุณ	๑		
	ให้ใหม่ทวิคุณ	๑		
ให้ใหม่ลาหนึ่ง	๑			
ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑			

ด้วยสถานใดก็ให้เอาแต่สถานหนึ่ง แล้วแต่จรรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

๑) กล่าวลักษณโทษ ๗ สถานได้สองมาตรา จกล่าวลักษณโทษ ๖ สถานสืบสาขาคือต่อไป

๑) ศุภมัสดุ ๑๙๗๖ กุนนักษัตรวอศก อาสุขมาศศุขบักขจันฐมิดิษฐิสุกระวาระ พระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกาทธรรฐอิศรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอนันตสมภาราติเรกเอกองคสุริยวงษวิสุทธิพุทธางกูร บรมบพิตรสถิตยณพระที่นั่งเบญจรัตนไพรัชนมหาปราสาทโดยเบื้องบูรพาพิมุขพร้อมด้วยมุขมาตยามนตรีกระวีชาติราชบัณฑิตยโปรหิตาโหราจารย์ พระองค์ตั้งพระไทยบำเพญพระทานบารมีปราถนาพระโพธิญาณ จข้ามสรรพลัสตว ให้พ้นจากสงสารไภยอบายทุกข จให้มีศุขแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินในขอบขันทเสมาอาณาเขต มีให้มีผู้กันชอกรุกรานบาทขมเหงตีรันฟันแทงล่งเกินกันได้ แลไพร่ฟ้าข้าขอบขันทเสมาทุกวันนี้ ประกอบด้วยราคโทษโมหโละกะมิได้กลัวแก่บาปลอยแก่บาปเหนนานาประเทศฝรังอังกฤษกระปิตันวิลันดาคุลาฉวามลาญแขกวยแคว ประกอบไป

ด้วยทรัพย์สมบัติเป็นอันมาก แล้ทโมนทุกวันนี้ ยก ลูกสาว
หลานสาว } ให้เป็นเมียมฤดาภิธูถือผิด
 เป็นชอบ แล้วละฝ่ายสมมาภิธูเสี่ยแลบุตรอันเกิดมานั้นก็ถือเพศไปตามพ่อก็ภากันไปสู่
 อบายภูมเสี่ย แลมันจเอากิจการบ้านเมืองไปแจ้งแก่นานาประเทศพัง พระองค์พร้อมไปด้วย
 มุกขมนตรี จึงมีพระราชโองการมาณพระบันฑูล ดำหรัศสังแก่ขุนศรีนพรัตนราชโกษาธิบดี
 อภัยพิริบรากรมภาหุ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาบัญญิติไว้ ว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า

๑๓ มาตราหนึ่ง ราชฎูรข้าแผ่นดินชายหญิงไทมอนบมียำบมิกลัวพระราชอาชธา
 พระราชกำหนดกฎหมาย เหนพัสดุเข้าของเงินทองของมฤดาภิธูอันมาค้าขายแต่นานาประเทศ
 นอกด้านต่างแดนแลยกลูกสาวยกหลานสาวให้เป็นเมียฝรั่งอังกฤษวิลันดาความลาญอันต่าง
 สาสนา แลให้เข้าริตถืออย่างมฤดาภิธูนอกพระสาสนา ท่านว่าผู้นั้นเป็นเสี้ยนหนามในแผ่นดิน
 แลมันเอาใจไปแผ่เผื่อแก่ประจามิตรฆ่าศึกษัตริหุมุร้าย ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน ๆ หนึ่งคือ

ให้พันคอริบเรื่อน	๑	} ๖ ออย่าให้ดูเยี่ยงกัน เหตุใดจึงกล่าวดั่งนี้ เหตุว่าพ่อ
ให้จำใส่ตรูไว้กว่าจตาย	๑	
ให้รับราชบาตแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
ให้ไหมจตุรคูน	๑	
ให้ไหมตรีคูน	๑	
ให้ไหมทวิคูน	๑	

มันดั่งพีชนหว่านลงเหนือแผ่นดิน จเป็นพีชนั้ผลสืบไป ฝ่ายพ่อมันลูกมันจะเอากิจการ
 บ้านเมืองไปแจ้งแก่นานาประเทศ ๆ มันรู้แล้วมันจคิดมาเบียดเบียนพระนครธานี ชอบขันท
 เสมา พระพุทธสาสนาก็จพลอยเส้าหมองไป

๑๔ มาตราหนึ่ง ผู้ใดแลทำอก ๕ ประการคือย้อชักผลลักใส่เกบเอาทรัพย์สิ่งของ
 ผู้คนข้างม้าเรือแพนวาของท่านมาเป็นอนาประโยชน์ ๑ คือรุกรราชบาตให้ราชฎูรละภุมล้าเนา
 เย่าเรื่อนแตกฉานชานเซนไป แล้วเกบลึงสินบ้านช่องเคหา ๑ คือเหนท่านสัจจมาอยู่ณ
 บ้านนอกชอบชนบทแลตนอ้างว่า ทรัพย์เงินทองอยู่แก่ท่านหาผู้บังคับบัญชามีได้แลเกาะกุม
 ไพรฟ้าข้าคนท่านมาข่มเหงโบายตีจ่าจงลงเอาทรัพย์สิ่งของโดยผลการเอง ๑ คือเหนเขา
 หมดหน้าพังใจไปเกาะกุมเอามาเป็นเมียตนโดยผลการเอง ๑ คือขัดเคืองท่านว่ามีเป็น
 สมักสมภาพกฟ้องตน แลท่านหาผิดมิได้แลเกาะกุมเอามาจ่าจงไว้ ๑ ถ้าผู้ใดกระทำอก ๕
 ประการดั่งนี้ แลผิดด้วยประการใดประการหนึ่ง ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน สถานหนึ่งคือ

ให้พันคอริบเรือน	๑	} ๖ สถาน
ให้รับราชบาทแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
ให้ประจานแล้วให้ไหมจตุรคูน	๑	
ให้ไหมทวิคูน	๑	
ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	
ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑	

๑๕ มาตราหนึ่ง อัครมหาเสนาแลเสนาบดีมนตรีมุขทั้งปวง บังคับบัญชากิจราชการ อันใดอันหนึ่ง ถ้าต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายจึงให้กระทำตามบังคับบัญชา ถ้าบังคับบัญชาผิดพระราชกฤษฎีกาแลพระราชบัญญัติ ท่านมิให้กระทำตาม ถ้าผู้ใดเห็นแก่สินจ้าง สิ้นบนมิได้ทัดทาน กระทำตามบังคับบัญชาผิดจากขนบทำเนียม ถ้าเกิดความมาพิจารณา เปนสัจให้ลงโทษแก่ผู้มิทัดทาน ๖ สถาน

สถานหนึ่ง คือ	ให้พันคอริบเรือน	๑	} ๖
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที	๑	
	ให้รับราชบาทแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
	ให้ไหมจตุรคูน	๑	
	ให้ไหมทวิคูน	๑	
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	

๑๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรุกรานกันไซกราชฎรร แลตรัสถามตน ๆ อำพรางพระเจ้าอยู่หัว มิได้กราบพูลตามสัจตามจริงก็ดี แลพูลป้องกันปกปิดผู้ไปกันไซกก็ดีท่านว่าผู้นั้นอำพราง แล ต้องในระวางอำพรางให้ลงโทษ ๖ สถาน

สถานหนึ่งคือ	ให้พันคอริบเรือน	๑	} ๖
	ให้รับราชบาทเอาสรพรัพย์แล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
	ให้ไหมจตุรคูน	๑	
	ให้ไหมทวิคูน	๑	
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑	

๑๗ มาตราหนึ่ง อำพรางคดีถ้อยความแลจริงพรางว่าไม่จริง คำเท็จพรางว่าจริงให้ พรางท้าวพญาให้ตัดปากเสีย

ลงโทษ ๖ สถานสถานหนึ่ง คือ	พรางขุนนางมนตรีมุข ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที	๑	} ๖
	พรางขุนการผู้บังคับ ให้ไหมจตุรคูนโดยบันดาศักดิ์	๑	
	พรางเสมียนนักการผู้พิจารณา ให้ไหมทวิคูน	๑	
	พรางโนพญา นโหมลาหนึ่ง	๑	
	พรางเจ้านายมันเองให้ตีด้วยไม้หวาย ๑๕ ที	๑	

๑๘ มาตรการหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวใช้โดยพระราชกิจจานุกิจสิ่งใด ให้สืบสวนไต่ถามจงถ่องแท้ก่อน จึงให้เอามาพิทมูลพระเจ้าอยู่หัวโดยสัตยานุสัย ถ้ามิได้ไต่ถามสืบสวนให้ถ่องแท้เอาคำมีจริงมาพิทมูลแก่พระเจ้าอยู่หัวท่านว่ามีชอบให้ลงโทษ ๖ สถาน

	ให้ตัดปากแล้วให้ถอดออกจากราชการ	๑	} ๖
	ให้จำไว้	๑๕	
		๒๐	
		๓๐	
สถานหนึ่ง คือ	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง	๕๐	
	ให้ไหมจตุรคุณ	๒๕	
	ให้ไหมทวิคุณ		
	ให้ไหมลาหนึ่ง		

๑๙ มาตรการหนึ่ง มนตรีมุขหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายผู้รับราชการพระเจ้าอยู่หัว แล มีรู้ถึงแก่ราชการทำให้ขาดเหลือจากราชการด้วยประการใดก็ดี อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวให้กะเกณฑ์เอาราชการสิ่งใดให้ทำตาม ถ้าผู้ใดมิทำตามกะเกณฑ์แลลงเอาพัสดุเงินทองเสียให้เสียราชการไปก็ดี อนึ่งราชการมากเหลือกำลังตน ๆ ทำมิได้ก็ให้กราบทูลให้ทราบ ถ้าแลไปทำให้เสีย

ราชการไปก็ดี ท่านว่าผู้นั้นเลมิด ให้ลงโทษ ๖ สถานสถานหนึ่งคือ	ให้ถอดจากราชการ	๑	} ๖
	ให้จำไว้	๑	
	ให้ไหมทวิคุณ	๑	
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑	
	ให้อุเบกษาไว้	๑	

๒๐ มาตรการหนึ่ง มีพระราชโองการตรัสสั่งแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงหัวเมืองมุขมนตรีราชินิกุลขุนมนุนาย ๆ ร้อยแขวงด่านคอยผู้พยาบาลในกรมใดใด แลพระเจ้าอยู่หัวท่านใช้ให้ไปกระทำราชการรักษาพยาบาลแห่งใดใด แลผู้ไปนั้นมีได้รักษาพยาบาล แลละราชการพระเจ้าอยู่หัวเสีย มิได้กระทำตามแลท่านออกพระราชโองการท่านสั่งนั้น ท่านว่าเลมิดพระราชบัญญัติตราตรัสใช้นั้น ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน

สถานหนึ่งคือ	ให้พันคอริบเรื่อน	๑	} ๖
	ให้บริษาดแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
	ให้ไหมจตุรคุณ	๑	
	ให้ไหมทวิคุณ	๑	
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑	

๒๑ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดกฎหมายตั้งแต่งไว้ประการใดให้กระทำตาม ถ้าผู้ใดมิกระทำตามทำนอกทำเหนือพระราชโองการพระราชบัญญัติพระราชกำหนดกฎหมายก็ดีแลทรงศักดิ์วาตนมียศถาศักดิ์กุมพองบ่าวไพร่ไปอุคคราเอาเข้าคนบ่าวไพร่ลูกเมียท่านมาตีโดยจำจงโดยพลละการเองก็ดีท่านว่าผู้นั้นเลมิด

ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน ๆ หนึ่งคือ	ให้พันคอริบเรื่อน	๑	} ๖
	ให้ริบราชบาตแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ทีแล้วจำไว้	๑	
	ให้ไหมจตุรคูน	๑	
	ให้ไหมทวิคูน	๑	
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑	

๒๒ มาตราหนึ่ง มีผู้ไปกันไซกราษฎรให้ได้ความเดือดร้อนก็ดี แลเลมิดพระราชอาชวาก็ดีแลเปียดบังสารบาญชีชื่อคนไพร่หลวงไว้ก็ดี แลคดีสามประการนี้ผิดแต่ประการใดประการหนึ่งท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน ๆ หนึ่งคือ

ให้พันคอริบเรื่อน	๑	} ๖	
	ให้ริบราชบาตแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง		๑
	ให้จำไว้เดือนหนึ่งแล้วเอาตัวออกจากราชการ		๑
	ให้ประจารแล้วให้ไหมทวิคูน		๑
	ให้ไหมลาหนึ่ง		๑
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้		๑

๒๓ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการแลพระราชบัญญัติใช้ให้กระทำราชการแลเพทุบาย เอาแต่เงินทองทรัพย์สินของเยาเรือนลูกเมียข้าคนเขามาเป็นประโยชน์แห่งตนก็ดี แลนายพะอำมรนายมหาดไทยนายคดี ผู้ไปเรียกหาบมิส่งคนให้พิจารณาโดยตระทรวงคดีก็ดี แลมีทำตามพระราชนิยมกรมอันท่านอายุัดไว้โดยตระทรวงการนั้นก็ดี ท่านใช้ให้ไปสืบเอากิจงานุกิจแลมิได้เอาราชกิจตามท่านใช้ก็ดี ท่านว่าเลมิดมีโทษ ๖ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้พันคอริบเรื่อน	๑	} ๖	
	ให้ริบราชบาตแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง		๑
	ให้ไหมจตุรคูน		๑
	ให้ไหมทวิคูน		๑
	ให้ไหมลาหนึ่ง		๑
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้		๑

๒๔ ๐ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการให้เสนาบดีมิตรา พระราชสีห
พระคชสีห
บัวแก้ว } ไปถึงผู้รั้งเมือง

ครองเมืองแลกรมการ ด้วยการนรงค์สงครามแลให้ส่งผู้มีอัครคดี้อยความประการใดไม่รับ
ตรา แลรับตราแล้วมิได้บังคับบัญชาที่ดี แลบอกป้องกันขัดผู้คนทรพยสิ่งสิ้นมิได้ส่งตามท้อง
ตราก็ดี แลบังคับบัญชาให้เรียกหาคนมาส่งตามท้องตรา แล้วกลับทำข่มเหงซึ่งเอาคนในท้อง

ตราไว้จำจงตีโดยทำประการใดใดเหนือตรา พระราชสีห
พระคชสีห
บัวแก้ว } ท่านว่าเลมิด ให้ลงโทษ ๖ สถาน

สถานหนึ่ง คือ

ให้พ้นคอริบเรือน	๑
ให้ริบราชบาตจงสิ้น	๑
ให้ไหมจตุรคุณ	๑
ให้ไหมทวิคุณ	๑
ให้จำไว้ ๗ วัน	๑
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที	๑

} ๖

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง มุกขมนตรีเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นหัวพันเจ้าเสมียรอนาพยาบาล มีสม
กำลังแลไพร่หลวงอยู่ในเมืองนอกเมืองแห่งใดใด ท่านมิให้เอามาใช้สอยในเรือนตนเลย ถ้า
ขุนนายต้องกะเกณฑ์ในราชการหลวง ก็ให้ไพร่หลวงไพร่สมทำราชการซึ่งกะเกณฑ์นั้นเสียให้แล้ว
ก่อน ถ้าขุนมนนายมิทำนุกำลังในเรือนนั้นน้อย แลจะกระทำการบ้านเรือนตน ก็ให้ว่าวน
ไพร่สมไพร่หลวงไว้กระทำแต่ณวันหนึ่งสองวันสามวัน อย่าให้กักขังไว้ใช้ตราครุฑ ทำให้ได้
ความเดือดร้อนยากแค้น เหมือนหนึ่งผู้คนในเรือนตน ถ้าขุนมนนายผู้ใด มิได้ทำตามพระราช

บัญญัติท่านว่าผู้นั้นเลมิดให้ลงโทษ ๖ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้ทวน ^{๒๕} ที	} ที	๑
๓๐		
ให้จำไว้		๑
ให้ถอดออกจากราชการ		๑
ให้ไหมทวิคุณ		๑
ให้ไหมลาหนึ่ง		๑
ให้ภาคทัณฑ์ไว้		๑

} ๖

๒๖ ๐ มาตราหนึ่ง มีพระบันฑุลพระเสาวนีย์แลรับสั่งพระราชบุตรบุตรีพระราชนัดดาใช้
ขุนหมื่นให้ไปจกราชการคดี้อยความประการใด มิได้เอามาพิณฑุลแต่พระเจ้าอยู่หัวท่านว่า

ผู้ขึ้นเลมิดท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน ๆ หนึ่ง คือ

ให้เอาตัวออกจากราชการ	๑	}	๖
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที	๑		
ให้ไหมจตุรคูน	๑		
ให้ไหมทวิคูน	๑		
ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		
ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑		

^{๒๗} ๓๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังอาจเบียดบังข้างม้าเข้าคนเงินทอง สวดยสาอากรบันดาจะเข้าพระคลังหลวง แลเอาไปซื้อขายมิให้รู้บาญชีฎีกากิติแลมีผู้รู้เห็นมิได้พิศทุกเป็นใจด้วยกันกิติ ท่านให้ไต่สวนเป็นสัจแท้ ท่านให้เอาตัวผู้บังอาจแลผู้รู้เห็นเป็นใจต้องในระวางบังอาจ ท่านให้

ลงโทษ ๖ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้พ้นคอริบเรือน	๑	}	๖
ให้จำใส่ตรูไว้ริบราชบาตแล้วเอาตัวลงหน้าข้าง	๑		
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที	๑		
ให้จำไว้เดือนหนึ่งแล้วเอาตัวถอดลงเป็นไพร่	๑		
ให้ไหมจตุรคูน	๑		
ให้ไหมทวิคูน	๑		

^{๒๘} ๓๒ มาตราหนึ่ง มีผู้มาฟ้องหาข้าทูลฉลองทูลีพระบาท ด้วยคดีประการใดใด ให้เอาคดีเนื้อความนั้น ขึ้นบังคมทูลพระกรรณาให้ทราบก่อน ถ้าทรงพระกรรณาสั่งให้พิจารณาจึงพิจารณาได้ ถ้าผู้ใดเอาไปพิจารณาไต่ถามตีบายจำจงโดยผลการเองท่านว่าผู้ขึ้นเลมิดพระ

ราชอาชญาท่าน ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้พ้นคอริบเรือน	๑	}	๖
ให้พ้นริบราชบาตเอาตัว	๑		
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที	๑		
ให้ไหมจตุรคูน	๑		
ให้ไหมทวิคูน	๑		
ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		

ถ้าติดาจำจงก็ให้ไหมโดยตีดำจำจงเขานั้น

^{๒๙} ๓๓ มาตราหนึ่ง สรรพสิ่งของข้างม้าโคกระบือกิติ แพ้ไม้ทรวงศ์กรือชานาวาสรรพผู้คนสิ่งใดใด พระเจ้าอยู่หัวท่านมอบไว้ ให้ข้าไทรักษาพยาบาล ถ้าผู้ใดบังอาจเอาของหลวงไปแต่อาเพอใจ มิได้พิศทุกพระเจ้าอยู่หัวให้ทราบ ท่านให้เอาตัวผู้บังอาจ แลผู้รักษาให้ไปมิได้พิศทุกต้องในระวางบังอาจ ให้ลงโทษ ๖ สถาน

สถานที่หนึ่ง คือ	ให้มาผู้บังอาเจ้านั้นเสีย	๑	}	๖
	ให้บริวารขาดแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ไหมจตุรคุณ	๑		
	ให้ไหมทวิคุณ	๑		
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑		

๓๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดพระเจ้าอยู่หัวผดุงมรดกตั้งแต่งให้เป็นขุนมุนนายเปนมื่นหัวพัน ขึ้นถึงราชินิกุลขุนผู้ใหญ่ เป็นนายบ้านนายอำเภอให้กินเมืองเป็นสามันตราชอันอุดมด้วยบุญ แลยศศักดิ์สมบัติ พระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่งพระเจ้าอยู่หัวตรีสังข์ประการใดก็ให้กระทำตามผู้นั้น มิฟังมิทำตามแลให้เรียกเอาส่วยสาอากรไร่นาสมภักสอนหัวป่าค่าที่เชิงเรือนน้ำลหาน ตระหลาดขนอนทั้งปวง นอกขนบทำเนียมพิศกัธธราเกินสูงขึ้นกว่าบาญชีท่านตั้งไว้ คิดข้อ ขายเอาเงินราษฎรไพร่พลเมืองท่านเป็นอนาประโยชน์แก่ตน แลท่านรู้ด้วยประการใด ๆ ถ้า พิจารณาเป็นสัจ ให้เรียกเอาเงินที่มันเรียกมานั้น แขนวนคอประจានแล้วคืนให้ราษฎรจงถ้วน

แล้ว ให้ลงโทษ ๖ สถานที่หนึ่งคือ	ให้ประจានแล้วเอาตัวออกจากราชการ	๑	}	๖
	ให้จำไว้เดือนหนึ่งเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
	ให้ไหมจตุรคุณ	๑		
	ให้ไหมทวิคุณ	๑		
	ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		
	ให้ภาคทัณฑ์ไว้	๑		

๓๑ มาตราหนึ่ง เสนาบดีมุขมนตรีมุนนายอนาพยาบาลทุกกระทรวงการกะเกณฑ์ไพร่หลวงสมกำลังไปทำราชการพระเจ้าอยู่หัวให้ได้จงสดวกถ้าแลขุนมุนนายอนาพยาบาล ผู้ใดทำโลเลแก่ราชการมิได้ตักเตือนไพร่หลวง } ให้กระทำการแลละให้เงินเข้าปวยการไพร่หลวง } ก็ดี แลเรียกเอาเงินแลปล่อยไพร่หลวง } ไปให้เสียราชการพระเจ้าอยู่หัวก็ดี แลเรียกเอาเงินแก่ไพร่ให้ล้มเหลือมิได้ขนบทำเนียมให้ไพร่ได้ความยากแค้นก็ดี ท่านว่ามุนนายอนาพยาบาลนั้นแลมิคพระราชอาชญาท่านให้ลงโทษ ๖ สถานที่หนึ่งคือ

ให้ทวน	๒๕	}	ที่	๑	}	๖
	๓๐					
ให้ใส่ตรูไว้				๑		
ให้ถอดเสียจากราชการ				๑		
ให้ไหมทวิคุณ				๑		
ให้ไหมลาหนึ่ง				๑		
ให้ภาคทัณฑ์ไว้				๑		

^{๓๒} ๓๒ มาตราหนึ่ง โพร่ฟ้าอันอาไศรยอยู่ในเสมา อาณาเขตจังหวัดเมืองใหญ่เมืองน้อย ในถิ่นถานบ้านนอกขอบชนบท ท่านให้เขาอยู่สุขเย็นใจเขา ท่านมิให้อุกอาก์แก่เขาเลย แม้นผู้ใดทำอุกอาก์แก่เขา แลทงศักดิ์ว่าตนมียศศักดิ์ เห็นว่าเขามังมีไส้กลว่าเขาผิดเอาเขา มาจำไว้ แลบริษาดเอาสิ่งสิ้นข้าคนเขาก็ดี เห็นเขาว่าเขาเป็นสมักสมอาไศรยเขาใช้ ประหิด ประงอนตน ๆ รุกราชเอาเขาไส้สังขลิกะบัญญัติขอรจำไว้ด้วยแรงตนเองก็ดี อนึ่งว่า ท่านผิดถูกถูกเมียตน ๆ บมิจับได้แต่ได้ยินคำผู้บอกเล่าก็เอาพี่น้อง ลูกหลานข้าคนเพื่อนฝูง ตนไปรุกรราช เอาเขามาทำเป็นสาหัสก็ดี อนึ่งสิ่งสิ้นนี้ตนมีอยู่แก่ท่านตนไปยื้อชักผลักเอาท่าน ด้วยแรงตนชิงเอาสิ่งสิ้นท่านมา เป็นสิ่งสิ้นตนก็ดีท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน

^{๓๓} ๓๓ มาตราหนึ่ง คดีถ้อยความโดยตระทรวงตน ได้ว่ากล่าวภอจะว่ากล่าวได้ มิได้ ว่ากล่าวหนึ่งไว้เป็นอัยวนคดีพิจารณาบังคับบัญญัติให้มีสิ้นสำนวนแถลงสำนวน รอนถ้อยคำ เขามิแจ้งจริงก็ดี กล่าวถ้อยคำลำเอียง เตียงแทนลูกความอวยให้ค่างหนึ่งเห็นแก่สิ้น ข้าง
บน } กล่าวกลเพทุบายภายนอกทำบริสุทธิ์ ภายในทำขุ่นเขี้ยวเข้าด้วยค่างหนึ่งก็ดี เรียกเอาเงินทอง แก่ลูกความลำเหลือ พิจารณามีเป็นยุติธรรม เอาลูกความใช้การงาน ตนทำซู้ด้วยลูกความ ก็ดี อนึ่งไซ้ตระทรวงการตน ๆ เอาความผิดตระทรวงล่วงกรมมาว่ากล่าวดังนี้ ท่านว่าผู้นั้น เลมิต มีโทษ ๖ สถาน

^{๓๔} ๓๔ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทงศักดิ์สำหาว ข้าง
มา
เรือ } เอาพวกพ้องข้าคนถือหอกดาบเขน เสโล่ หลาวแหลนเครื่องสาตราอาวุธ ไปกันโขกบ้านท่านสับฟันเรือนท่าน เอาหอกทวนภูทิม แส้แห่เรือนท่าน ฟันทะเลายเรือนท่านเสียก็ดี อัยชักผลักใส่ท่านเอาไปมัดผูกตบถองตีดำจำ ข้าง
คา } ไซ้ตรวนใส่ปลอกเอาไซ้ตรวนปลอกเข้ามาเทียบเทียบเอา เขียกสอดสอกผูก ดิน
มือ } ก็ดี บริษาดเอาทรัพย์สิ่งของสิ่งใดใด ของท่านมาเป็นอนาประโยชน์แห่งตนก็ดี ขมเหงเอา ท่านมา เป็นบ่าวไพร่ข้าคนตนก็ดี ทำอุกคติพิโรธดังนี้ท่านว่ามันผู้ร้ายกันโขกเบียดเบียน ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินท่านแตกฉานชานชนไป ให้ลงโทษ ๖ สถาน ถ้าตีดำจำจองพันแทง ให้ไหม โดยตีดำจำจองพันแทงแต่นา ๔๐๐ ขึ้นไปให้ไหมแต่ตนหนังสือร้อง ถ้าตำนาน ๔๐๐ ลงมาพวก ซึ่งไปด้วยนั้น ให้ไหมถึงผู้ลงมือ ถ้าเกบเอาทรัพย์สิ่งของด้วย ให้เอาทรัพย์นั้นตั้งไหมทวิคูณ

^{๓๕} ๓๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังพระราชทรัพย์ของพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้นว่าสิ่งสิ้นไร่นาเบี้ยจ่ายพระราชทานก็ดี เบี้ยบันดาเข้าท้องพระคลังแลแบ่งเอากิติ แลเบี้ยพิไยถ้อยความ แลสิทธิยานณะกะทรัพย์ แลอวิญญณะกะทรัพย์ เปนหลวงนั้นมาก ส่งเข้าท้องพระคลังนั้นน้อยเอาไว้ เปนอนุาประโยชน์แก่ตนกิติ ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน

^{๓๖} ๓๖ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติ ให้ซื้อขายสิ่งของตามถนนตระหลาด แลผู้ซื้อ ผู้ขายทำเกินพระราชบัญญัติไว้ มิได้ซื้อขายตามถนนตระหลาด มักซื้อถูกขายแพงนอกพระราชบัญญัติ ท่านว่าเลมิดพระราชอาชญาให้จำใส่ชื่อไว้สามวัน แล้วเอาไปประจานจนรอบตระหลาด แล้วให้ทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ทีอย่าให้ดูเยี่ยงกัน ถ้ากำนันตระหลาดมิได้กำชับว่ากล่าว ละให้ลูกตระหลาดซื้อถูกขายแพง กว่าถนนตระหลาดอันพระเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติห้ามไว้ ให้เอากำนันตระหลาดจำใส่ชื่อไว้สามวัน แล้วทวนด้วยไม้หวาย ๑๕ ที อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวห้ามมิให้ซื้อขายสิ่งของต้องห้ามแก่ผู้มาแต่ต่างเมือง แลมันขึ้นซื้อขายแลส่งออกไปนอกด้านต่างแดน แลขุนมนนายอนาพยาบาลผู้ใดได้ของมันรู้เห็นเป็นใจด้วยมันมิได้เอามาว่ากล่าวพิตทูลท่านให้ลงโทษขุนมนนายอนาพยาบาลแลมันผู้ส่งสิ่งของต้องห้ามออกไป ให้ซื้อขายนอกด้านต่างแดนนั้นมิโทษ ๖ สถาน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ บให้ฆ่าตีเสียให้เอาสิ่งของนั้นตั้งใหม่จตุรคุณ แลผู้อื่นรู้เห็นเป็นใจแต่ว่ามีได้เอามาว่ากล่าวพิตทูลให้ทราบ ครั้นพิจารณาเป็นสัจว่ารู้เห็น ท่านให้ทวนแล้วให้ใหม่กึ่งผู้ผิด อนึ่งกำนันตระหลาดมิได้กำชับตรวจตราว่ากล่าวละเลยเสีย จนลูกตระหลาดเอาสิ่งของต้องห้ามซื้อขายไปต่างเมืองต่างแดนได้ ท่านให้เอากำนันตระหลาดลงโทษทวนด้วยไม้หวาย ๑๕ ทีจำใส่ชื่อไว้สามวัน แล้วเอาไปประจานจนรอบตระหลาด แลให้ใหม่ลาหนึ่งโดยรวางมิได้กำชับตรวจตราว่ากล่าวลูกตระหลาดนั้น

^{๓๗} ๓๗ มาตราหนึ่ง แยกพรหมณยวนประเทศฝรังอังกฤษจีนจามวิลันดาความลาญกวยขอมพม่ารามัญเข้ามาสู่โพธสมภารกิติ เข้ามาค้าขายทางบกทางเรือกิติให้ชาวพระทวารด่านคอยเจ้าพนักงานตรวจตราดูดีแลร้าย เกบเครื่องสาตราวุธไว้อย่าให้เที่ยวเตร่ลอบลักซื้อขายกฤษณาฝางดีบุก ถ้าลูกค้าจต้องการสิ่งใดให้บอกแก่ล่ามพนักงาน ถ้าต่างประเทศลูกค้าจยาตราไปทางบกกิติ เมื่อสำเภาจยาตรากิติให้เจ้าพนักงานตรวจดูสิ่งของต้องห้ามผู้คนซึ่งลอบลักซุ่มซ่อนภาไปนั้น ถ้าเจ้าพนักงานละเมินเสียให้ลูกค้าพานิชภาเอาผู้คนเข้าแผ่นดินสิ่งของต้องห้ามไปได้ ท่านว่าเจ้าพนักงานชาวด่านคอยทวารละเมิดให้ลงโทษ ๖ สถาน ส่วนประเทศลูกค้านั้นให้ลงโทษตั้งโจร ถ้าล่ามพนักงานชาวด่านคอยรู้เห็นเป็นใจด้วยให้ลงโทษถึงตาย

๓๘ หนึ่งทรัพย์สิ่งของคือ } แก้ว
แหวน เงินทองเสื้อผ้าแพรพรรณสรรพสิ่งใดใดเจ้าพนักงาน

ประบัตจ่ายน้อยหนุนบาญชีว่าจ่ายมากก็ดี ทรัพย์มีอยู่ในคลังมากตั้งบาญชีแต่น้อยก็ดี ผลัดเปลี่ยนรางวัลก็ดี ผลัดเปลี่ยนของในคลังก็ดี หนึ่งผู้เก็บเบี้ยอากรสมภักศอรส่วยสัด พัทธาน้ำอาหารเชิงเรือขนอนตระหลาดเชิงฉับบับ ท้องน้ำท้องสวนเตาอดเตาหม้อแลบังพระราชทรัพย์ของหลวงไว้จะหลายระบบ แลบังคนไว้ว่านอกจันวรหนุนจำหน่ายตำเบียเสียก็ดี ตัดจันวรเรียกเบียพิกัดลดผลไม้ก็ลดโฉนฏกิติลดพรรณพฤษกิติ ตังพิกัดเองกิติ หนึ่งผู้

กระเสตราธิบดีแล } ร้อย
พัน
หมื่น
แสน นาก้านั้นนาแลบังพระราชทรัพย์เบียเงินเข้าของ ๆ หลวงกิติ

หนุนบาญชีลดจันวรหนุนจำหน่ายจะหลายระบบลบบาญชีคนกิติ แลตัดจันวรเข้ากิติ เปลี่ยนสัจเปลี่ยนหนานกิติ ลดโฉนฏลดบาญชีกิติ เอาเงินเองกิติแลเอาเงินราษฎรซื้อเข้าว่า เปนหลวงกิติ เอาเงินหลวงซื้อเข้าขายเองกิติ ท่านว่าเลมิดให้ลงโทษ ๖ สถาน ถ้าทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ บให้ฆ่าตีเสีย ให้เอาทรัพย์สิ่งซึ่งจ้อประบัตผลัดเปลี่ยนนั้นแขวงคอประจาร ๓ วันแลให้ใหม่จตุรคูน ถ้าบังไพร่หลวงคนหลวงไว้ ให้ใหม่คนหนึ่งเป็นสามคน

๓๙ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวดำหรัศตรัสสั่งแก่เสนาบดีให้มีโฉนฏฎีกาไปให้มุนนายอนาพยาบาลส่งผู้ต้องอฎคตแลมุนนายไม่รับโฉนฏกิติ รับโฉนฏไว้แล้วมิได้ส่งกิติ ป้องกันชิงเอาคนผู้มีอฎคตไว้ มิให้ไถ่ถามตามดำหรัศตรัสสั่ง ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระราชอาชญาท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน แล้วให้ส่งผู้ต้องอฎคตจึงได้

๔๐ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่งให้ผู้ใดไปรั้งเมืองครองเมืองแลไปอนาพยาบาลในกรมแห่งใดใดนั้น ถ้าขุนหมื่นในกรมมหาตัวมิได้ ให้จัดตั้งขึ้นให้ครบตามตำแหน่ง ถ้าจัดตั้งมิได้ให้บอกเข้าไปยังเมืองหลวง ท่านให้จัดตั้งออกมาแลขุนหมื่นแลไพร่ในอายุของตนยังคงในราชการอยู่หากมีสมภักหนักหนีราชการ ให้ทรัพย์สิ่งใดแก่ผู้พยาบาล ฯ เปลี่ยนผลัดยกถอดให้ขาดเสียราชการของท่านใช้ ท่านว่าเลมิดมิโทษ ๖ สถาน

๔๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังหมูปลทหารไพร่หลวงไว้มิให้เปนราชการ ให้พระสุภาวะตีพิจารณาดูชะระบาญชี ถ้าเป็นสัจว่าบังให้เอาตัวไพร่ไว้ในหมู่ตามเดิม แลสวนตัวผู้บังนั้นให้มิโทษ ๖ สถาน ถ้าทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ บให้ฆ่าตีให้เอาขึ้นชาหยาง แล้วให้จำใส่ตรูไว้ ๓ เดือนเอาตัวลงเป็นไพร่อย่าให้ดูเยียงกัน

๔๒ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดบังกัณฑ์น้องลูกหลานเผ่าพันธุ์แห่งงานท่านกิติ ส่งเสียไปอยู่ประเทศเมืองอื่นตั้งนั้น ท่านว่าเสมอพวกศึกให้มิโทษ ๖ สถาน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บให้ฆ่าตีเสียให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๕๐ ที ให้ใหม่คนหนึ่งเป็นสามคน

๔๓ ๐ มาตรการหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวท่านห้ามมิให้มุขมนตรีราชินิกุลขุนหมื่นหัวพันทั้งหลาย คบกันเสพยสุรอายาเมาสุบผื่นเที่ยวเล่นในกลางคืน แลลอบลักเจรรจากดีอันมิชอบอันผิดจากพระราชกฤษฎีกา ถ้าผู้ใดมิฟังพระราชบัญญัติตรัสห้ามตั้งนี้ ท่านว่าผู้นั้นทุระยดชบดต่อแผ่นดินท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน ถ้าผู้สุบผื่นเสพยสุรอายาเมาคบกันกินเล่าเที่ยวเล่นกลางคืน แลเจรรจากดีมิชอบตั้งกล่าวนี้ก่อนทรงพระราชบัญญัติ ท่านไม่เอาโทษแก่ผู้นั้น

๔๔ ๐ มาตรการหนึ่ง มุขมนตรีราชินิกุลขุนมนนายหัวพันผู้ใดใด มีกิจทุระกัวงนการงานใดใด จไปมาหาสู่กันในวันแลกลางคืน ก็ให้บอกแก่ขุนมนนายอนาพยาบาลผู้ใหญ่ไว้ให้รู้แล้วไปมาหากัน ท่านว่าหาโทษมิได้ ถ้าไปมิได้บอกกล่าวแก่ขุนมนนายอนาพยาบาลท่านให้ลงโทษโดยข้อเลมิต ๖ สถาน

๔๕ ๐ มาตรการหนึ่ง คดีข้อใหญ่เป็นมหันตโทษ แลมันผู้นั้นยินยอมมิได้กล่าวแก่กันท่านให้เจ้ากรมพลัดกรม เอาคดีนั้นขึ้นกราบบังคมทูลพระกรรณาก่อน ถ้ามีพระราชโองการตรัสเป็นประการใดก็ให้กระทำตาม ถ้าหัวเมืองให้เอาคดีนั้นขึ้นว่าแก่เจ้าเมือง ๆ ว่าเป็นประการใดก็ให้กระทำตาม ถ้าผู้ใดเอาคดีมหันตโทษทำบาดตราเล็กยอมแต่อำพเอตนเองมิได้พิดทูลว่ากล่าว ท่านว่าเจ้ากรมพลัดกรมเลมิตพระราชบัญญัติ ท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน

๔๖ ๐ มาตรการหนึ่ง ท่านใช้ให้เป็นนายกองยุกระบัตไปรั้งวัดนาพลากรกิติแลไปรั้งวัดแขวงจังหวัดกิติ แลใช้เสมียรถือบาญชีแลทนายนักการวัดนาพลากร แลเสนากำนันให้การว่าผู้นี้มีนาอำพเอทำมาก มีผู้โจทว่าผู้ถือบาญชียจดหมายจำนวนรว่าน้อย บังนานั้นไว้กิติบังที่สวยสัจไว้กิติพิจารณาเป็นสัจว่าบังนาพลากรสมกักรสอไว้ ท่านให้ลงโทษโดยโทษานุโทษในรวาง ๖ สถานดุจหนึ่งแต่ก่อนนั้น อนึ่งถ้าโจทหาท่านมิเป็นสัจให้ส่งผู้นั้นไปยงนคอรบาลให้ขึ้นหาหย่างประจานจงได้สามวันแล้วปลงลง ถ้าไทให้ทวนด้วยลวดหนั่ง ๖๐ ทีแล้วส่งลงหญ้าข้าง ถ้าทษาให้ทวน ๙๐ ทีแล้วส่งคืนแก่นายเงิน

๔๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดโกนล้างเล็กครั้งที่ไร่นาเรียกสรวงนั้น ท่านให้ไปบอกแก่ เสนา
นายรวาง
นายอากอร

ท่านนั้นพันที่ให้ไปคูทรีเรียกสรวงไร่นาอันโกนล้างนั้น ให้รู้ว่ามากแลน้อยให้เสนานายรวางนายอากอรเขียนฎีกาโฉนดให้ไว้แก่ผู้เล็กครั้งโกนล้างใหม่นั้น แลให้รู้ว่าผู้นั้นอยู่บ้านนั้นโกนล้างเล็กครั้งที่ตำบลนั้น ขึ้นใหม่ในปีนั้นไว้เป็นสำคัญ ถ้าแลผู้ใดลักลอกโกนล้างเล็กครั้งเอาแต่อำเภอใจเองมิได้บอกแก่เสนานายรวางนายอากอร ๆ จับได้ก็ดี มีผู้มาฟ้องร้องก็ดีพิจารณาเป็นสัจท่านให้ลงโทษ ๖ สถาน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ บให้ฆ่าตีเสียให้เอาอากอรซึ่งบังไว้แขวนคอประจาน ๓ วัน แล้วให้ใหม่จัตุรคน

๔๘ ๐ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวท่านใช้ให้ไปตามผู้ร้ายแลรับผู้ร้าย ผู้ไปนั้นเอาสินจ้างสินบนเงินทองของผู้ร้ายเป็นอนุาประโยชน์แลปล่อยผู้ร้ายเสีย พิจารณาเป็นสัจให้เอาสินจ้างสินบนนั้นแขวนคอประจานแล้ว ให้ลงโทษ ๖ สถานให้เอาสิน จ้าง
บน } เข้าพระคลังหลวง

๔๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทวงศักดิ์สำหาวเหนเมียท่านเหนลูกสาวท่าน เอาพักพวกไปยื้อชักเอามาเป็นเมียก็ดีเป็นข้าคนก็ดี แลทำทูลจากรให้เขาเสียตัวก็ดี เข้าในรวางอุกอาจักรูกราชข่มเหงท่าน ๆ ให้ลงโทษในข้อเลมิต ๖ สถาน

๕๐ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดใคร่เห็นเป็นใจเข้าช่วยชวงชิงเอาผู้ทำร้ายต้องกับกฎหมายสำหรับแผ่นดินไว้ก็ดี แลเกาะกุมเอาตัวผู้มีความชอบอันจับกุมผู้ร้ายทำผิดนั้นไปจำจองโดยตีประการใดใดก็ดี แลมีผู้รู้เห็นว่ามันทำผิดมิได้เอามาร่ำเรียนพิศทูล ท่านให้ลงโทษแก่ผู้ชวงชิงเกาะกุมไว้ แก่ผู้รู้เห็นมิได้เอามาร่ำเรียนนั้นในข้อเลมิตในรวางเลมิต ๖ สถาน แลให้ใหม่โดยตีดำจำจองนั้น

๕๑ ๐ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งให้ไปรั้งเมืองครองเมืองให้รักษาพยาบาลไพร่ฟ้าข้าไทท่าน แลให้รับรองศุขทุกขราษฎรทั้งปวง แลรักษาถิ่นถานบ้านนอกขอบชนบทมิให้มีโจรผู้ร้ายแลคนกันเือกราษฎร ถ้าผู้รั้งเมืองผู้ครองเมืองผู้ใดรักษาได้ ท่านว่ามีบำเหน็ดในแผ่นดิน ถ้าแลโจรผู้กันเือกราษฎรเกิดชุกชุมขึ้นเหลือกำลังรับมิได้ ก็ให้บอกมายังลูกขุนณศาลา ให้บังคับมทูลแต่สมเดจ์บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวจึงจพันโทษ ถ้าแลผู้รั้งเมืองผู้ครองเมืองมิได้กำชับจับกุม ละเลยให้โจรแลผู้กันเือกราษฎรชุกชุมขึ้นได้ ท่านว่าผู้นั้นเลมิตต้องในรวางกันเือกให้ลงโทษ ๖ สถาน

^{๕๒}
 ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังคับบัญชาตามอำนาจตามชาราบฏที่ชอบแล้ว และมีผู้หนึ่ง
 กลัวว่าความมาถึงตัวแลถึงญาติพี่น้องตัว แลผู้หนึ่งผูกพยาบาทพิตพุลเบียดเบียนมิให้ผู้หนึ่ง
 อยู่ในที่นั้นได้ ให้เอาไปใส่ที่อื่นก็ดีมิให้เลี้ยงผู้หนึ่งก็ดี ท่านว่าเลมิดให้ลงโทษ ๖ สถาน

^{๕๓}
 ๐ มาตราหนึ่ง สมเด็จพระมปิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวดำรัสตรัสไว้ว่าเมือง

๑
 ๒
 ๓
 ๔

ทั้งปวง ถ้าอณาประชาราษฎร์มีกิจศุขทุกข์ด้วยความสิ่งใดใด ให้ร้องฟ้องแก่เจ้าเมืองแลผู้รั้ง
 กรมการ ให้สำเร็จกิจศุขทุกข์ในเมืองนั้น ถ้าผู้ใดไปคบหาด้วยผู้รั้งกรมการแขวงอื่นเมืองอื่น
 ให้คุมพวกฟ้องมาเกาะกุมทุลาบแลบาดหมายเอาผู้คนนั้นไปพิจารณาต่างเมืองท่านว่าผู้หนึ่ง
 ทำล่วงเกินเลมิดให้ลงโทษ ๖ สถาน

^{๕๔}
 ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดได้รู้เห็นเป็นใจก็ดีมิได้เป็นใจก็ดี แต่รู้ยู่ว่ามีผู้ไปข่มเหงราษฎร
 ไพรบ้านพลเมืองท่าน ให้แตกฉานชานชนไปแลได้ความเดือดร้อน แลตนมิได้เอามาว่ากล่าว
 รำเรียนพิตพุลให้ทราบ พิจารณาเป็นสัจว่าผู้หนึ่งรู้เห็นจริง ให้ลงโทษในรวางกันไซก ๖ สถาน
 ถ้ารู้เห็นครั้งหนึ่งมิได้เอามาว่ากล่าวให้ใหม่ลาหนึ่ง สองครั้งให้ใหม่จัตรคุณ สามครั้งให้ทวน
 ด้วยลวดหนึ่งโดยสกัน ๕๐ ทีไม่สกัน ๒๕ ที สี่ครั้งให้เอาโทษทวนแล้วเอาตัวลงเป็นไพร่
 ห้าครั้งให้บริษขาดแล้วเอาตัวลงหยูข้าง ถ้ารู้เห็นถึงหกครั้งมิได้เอามาว่ากล่าวพิตพุล ท่าน
 ให้พ้นคอบริเวือน เพราะว่าเป็นใจเข้าด้วยผู้กระทำผิดนั้น

๐ กล่าวลักษณโทษ ๖ สถานมี ๕๔ มาตรา จักกล่าวลักษณโทษ ๕ สถาน
 สืบสาขาคดีต่อไป

^{๕๕}
 ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมิกลัวพระราชอาชญาพระเจ้าอยู่หัวแปลงตราพระราชสีห์ แลแปลง
 ตราพระคชสีห์ แลแปลงตราจตุสดมทั้งสี่ สอดข้อเนื้อความใส่เข้าในท้องตรา แลควักแกะรูป

ราชสีห์ }
 ตราพระ คชสีห์ } แลตราปลอมไซตามพระธรรมนูญไปให้กรมการด้วยกิจการสิ่งใดใดก็ดี
 จตุสดม }

พิจารณาเป็นสัจท่านว่าผู้หนึ่งเลมิด ให้ลงพระราชอาชญาโทษ ๕ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้ฆ่าคนร้ายนั้นเสีย	๑	}	๕
ให้ตัดนิ้วมือคนร้ายนั้นเสีย	๑		
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่งโดยสกัน	๑		
ให้ใหม่จัตรคุณ	๑		
ให้ลงพระราชอาชญาแล้วประจาน	๑		

๕๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรู้เห็นเป็นใจเข้าช่วยเข้าตีนาย ดาบ
มหาโต } ยื้อเอาคนจากจำนำ

ตระลาการยื้อเอาคนจากมหาโต ไซ้อายัดตนเอามาเป็นการตน ไซ้อ่าวไพร่ตนเอามาเป็น บ่าวไพร่ตนเอามาพิศทูลป้องกันไว้ ผู้ใดรู้แล้วมิได้เอามาร่ำเรียนพิศทูล ท่านให้ลงโทษใน รวงรู้เห็นเป็นใจด้วยผู้ผิดโดยขนาด ให้ลงโทษ ๕ สถาน สถานหนึ่งคือ

ให้ตัดปาก	๑	}	๕ แลโทษ ๕ สถานนี้ควรด้วยสถานใดให้เอาแต่
ให้ตัดตีนสี่มือ	๑		
ให้รับราชขาดแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑		
ให้ไหมทวิคูณ	๑		
ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		

สถานหนึ่ง แล้วแต่จทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ โทษ ๕ สถานสองมาตรา แต่นี้จกล่าวโทษ ๔ สถานสืบสาขาคดีต่อไป

๕๗ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นข้าอยู่ในแผ่นดินท่าน แลมิได้กลัวในพระราชอาชญาเอาข้า แลไพร่หลวงซึ่งท่านได้ไซราชการนั้น ไปไว้ว่าเป็นข้าคนของตนก็ดี แลไพร่หลวงจิตไปเป็นข้า กรมอื่นก็ดี พิจารณาเป็นสัจ ท่านให้ลงโทษ ๔ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้รับเอาทรัพย์สิ่งสิ้นแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง	๑	}	๔
ให้ไหมทวิคูณ	๑		
ให้ไหมลาหนึ่ง	๑		
ให้จำไว้แล้วทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที	๑		

๕๘ มาตราหนึ่ง ด่าท่านผู้มีบันดาศักดิ์ ท่านให้ลงโทษ ๔ สถาน สถานหนึ่ง คือ

ให้แหะปากลงโทษถึงสิ้นชีวิต	๑	}	๔
ให้ตัดปากเสีย	๑		
ให้ทวนด้วย ลวดหนึ่ง ๕๐ ไม้หวาย ๒๕ } ที	๑		
ให้ไหมโดยยศถาศักดิ์	๑		

๕๙ มาตราหนึ่ง เพราะพรางควักตราปลอมตรา ได้สวนแก้แพ้จริงดังนี้ ผู้นั้นแลมิค

ท่านให้ลงโทษ ๔ สถาน ๆ หนึ่งคือ	ให้ฆ่าเสีย	๑	}	๔
	ให้ตัดปากเสีย	๑		
	ให้ตัดนิ้วมือเสีย	๑		
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที	๑		

๖๐ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้มีบันดาศักดิ์แต่หัวปากขึ้นไป ผู้ใดต้องรับพระราชอาชญาอันใดใด นอกกว่าการกระบดประทุษร้าย พระเจ้าอยู่หัวท่านให้ลงโทษใหม่ ๔ สถาน สถานหนึ่งคือ

ให้ใหม่ลาหนึ่ง	๑	} ๔ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มิให้เอาสินไหมพิไณย ท่านให้เอา
ให้ใหม่ทวิคุณ	๑	
ให้ใหม่ตรีคุณ	๑	
ให้ใหม่จตุรคุณ	๑	

สินไหมนั้นตั้งทวนด้วยลวดหนึ่งโดยกำลังสินไหมนั้น ถ้าแลผู้ต้องพระราชอาชญาอันนั้นมีบำเหน็ด บำนาญแก่ราชการแผ่นดิน ท่านให้จำใส่ค้ำไว้กว่าจถวันโทษทวนด้วยลวดหนึ่ง ๑๐ ที่ท่านให้ ใส่ค้ำไว้ ๑๐ วัน ถ้าทวนด้วยลวดหนึ่งมากเท่าใด ก็ให้ใส่ค้ำทวิขึ้นเท่าลวดหนึ่งนั้นอย่าให้ลด โทษบันดาจะใส่ค้ำก็ตั้งทวนด้วยลวดหนึ่งก็ดี ผู้ต้องรับพระราชอาชญาอัน จขอไถ่โทษจำโทษ ทวนก็ให้เอาชื่อผู้นั้นขึ้นกราบบังคมทูลให้ชราบ ทั้งนี้แล้วแต่สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว จทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ

๐ แลลักษณะโทษ ๔ สถานนี้ควรด้วยพระราชทนต์สถานใด ก็ให้เอาแต่สถานหนึ่ง ทั้งนี้แล้วแต่สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว จทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

๐ กล่าวลักษณ ๔ สถานสี่มาตรา จกล่าวลักษณโทษ ๓ สถานสืบสาขาคดีต่อไป

๖๑ ๐ มาตรการหนึ่ง พระผู้เป็นเจ้าตรัสถามด้วยกิจประการใดให้พิณฑุแต่โดยสัตยานุสัจ ถ้าผู้ใดบยَابกแล้วเอาเทษมิจริงบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวก็ดี อนึ่งคิดถ้อยความประการใด พระเจ้าอยู่หัวดำหรัศตรัสสั่งเสร็จแล้ว มันกลับรื้อเอาคดีนั้นมาพิณฑุเหนือคำพระผู้เป็นเจ้า

อีกเล่า ให้ลงโทษ ๓ สถาน ๗ หนึ่ง คือ	ให้พันคอริบเรือน	๑	} ๓
	ให้ตัดปากเสีย	๑	
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง	๑	

๖๒ ๐ มาตรการหนึ่ง อำพรางปกปิดความชอบของท่านเสียแลเกียดกันว่าตนดี ให้มีโทษ

๓ สถาน ๗ หนึ่ง คือ	อาทิให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง	๕๐	} ที่	๑
		๒๕		
		๑๕		
	มัธยมให้ใหม่จตุรคุณ		๑	} ๓
อวสานให้ใหม่ลาหนึ่งแล้วให้ออกจากราชการ		๑		

๖๓ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้แต่งสิ่งของมาถวายก็ดีถวายแล้วยังมีส่งให้เจ้าพนักงานก็ดี แล บังอาจชิงเอาก็ดีตีต่อกันทำให้แตกหักหายก็ดี มีผู้ห้ามกมิฟังท่านให้ลงโทษ ๓ สถาน สถาน

หนึ่ง คือ ให้ตัดนิ้วมือเสียกึ่งหนึ่ง ๑
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที ๑ } ๓
ให้ใหม่ตามยศศักดิ์ ๑

๖๔ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ได้อำพรางตราโจนฏฎีกาไว้ให้ความเขาเสีย โทษมี ๓ สถาน

สถานหนึ่ง คือให้ อาทให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที ด้วยไม้หวาย ๕๐ ที ๑
มัทยมให้ใหม่จักรคุณ ๑ } ๓ และผู้รู้เห็นนั้น
อะวะสารให้ใหม่ ลานหนึ่งแล้วเอาตัวออกจากราชการ ๑

มิได้รำเรียนพิดทูลให้ทราบ ให้ลงโทษในระวางอำพรางคือให้ทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ทีใหม่ ทวีคุณ

๖๕ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดบังอาจทำตราสารบาญชียกรรมทันทันใดก็ดี ลบคารมก่อนแปล เป็นใหม่ก็ดีเสียคารมอื่นเข้าก็ดีลบสำนวนพิจารณาในกระลาการเสียแทรกข้อความอื่นใส่ก็ดี แลลบระวางคำพิพากษาใบสั่งเสียเขียนอื่นสอดใส่ก็ดี แปลงพระราชโองการพระราชกำหนด

บทพระอาัยการเสียกิติ มีโทษ ๓ สถาน ๗ หนึ่งคือ ให้ฆ่าเสีย ๑
ให้ตัดมือเสีย ๑ } ๓ และผู้รู้
ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที ๑

เห็นมิได้ว่ากล่าวรำเรียนพิดทูลให้ทราบ นั้นต้องในระวางบังอาจท่านให้ลงโทษ ทวนด้วยลวด หนึ่ง ๒๕ ทีเพราะว่ามันเห็นแก่ผู้ผิดหาเห็นแก่แผ่นดินไม่

๖๖ ๐ มาตรการหนึ่ง เสนามนตรี मुखลูกขุนท่านบังคับให้กระทำการประการใด มิได้ไป อยู่ทำการตามท่านกะเกณฑ์นั้น แต่งแต่เสมียนทนายนักการบ่าวไพร่ตนไปอยู่ทำการ แลตน มิได้เอาใจใส่ดูรู้เห็น แม้ว่าการนั้นชนะมิควรให้รางวัลแก่นายมันเลย สอนตัวนายมิได้ไปทำ

ราชการนั้นท่านให้ลงโทษ ๓ สถาน ๗ หนึ่งคือ ให้ใหม่ลาหนึ่ง ๑
ให้ใหม่ทวีคุณ ๑ } ๓ แล้วให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง
ให้ใหม่จักรคุณ ๑

๑๐ ที ๑๕ ที

๖๗ มาตราหนึ่ง พรางในสังฆาภิธานมีโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งคือ

อาทิประจาน ๗ วันแล้วฆ่าเสีย	๑	} ๓
มัทยมริบราชบาตแล้วฆ่าเสีย	๑	
อะวสานให้ตัดปากเสีย	๑	

๖๘ มาตราหนึ่ง ผู้เป็นเจ้าของใช้ให้ทำการสิงโตสิ่งหนึ่งกระทำแล้วก็ตี ไปมิได้ทัน กระทำแล้วก็ตี และมีคนร้ายคบกันไปจุดเผาเสียก็ตี ลักเอาไปก็ตีท่านรู้ด้วยประการใดให้

ลงโทษผู้ทำร้ายของหลวงนั้น ๓ สถาน ๆ หนึ่งคือ	ให้ฆ่าเสีย	๑	} ๓
	ให้ตัดมือเสีย	๑	
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที	๑	

สถานนี้ควรด้วยสถานใด ให้ลงแต่สถานหนึ่งแล้วแต่จทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

๖๙ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขบถบังอวิญาณกะทรพยแลสวิญาณกะทรพยของพระเจ้า อยู่หัวก็ตี กระทำทุจริตผิดในพระราชอาชญา แลให้จุลาจลในแผ่นดินท่านก็ตี แลมิผู้ใดรู้เห็น เป็นใจรับสินจ้างสินบนมิได้เอามาว่ากล่าวพิตทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว ท่านรู้ด้วยประการใดให้

มิโทษสามสถาน สถานหนึ่งคือ	อาทิให้ฆ่าเสีย	๑	} ๑
	มัทยมให้ริบราชบาตแล้วเอาตัวลงหญ้าช้าง	๑	
	ให้ทวนแล้วให้ไหม	๑	

๗๐ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวใช้ไปการณรงคสงครามได้ช้างม้าผู้คนเครื่องศาสตรา วุธ แลทรัพย์สิ่งของซึ่งจะได้เป็นหลวงนั้น ให้เอามาถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว ถ้าผู้ใดเบียดบัง แลกเปลี่ยนซื้อขายเสีย มิได้เอามาถวายแก่พระเจ้าอยู่หัวแลมิผู้เอามาว่ากล่าวให้ทราบ แล

พิจารณาเป็นสังฆาภิธานให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่ง	ให้พันศอริบเรือน	๑	} ๑	
	ให้ทวน ๒๕	} ที่เอาตัวลงหญ้าช้าง		๑
	๓๐			
	ให้ไหมจตุรคณจำไว้ให้หลาย	๑		

๗๑ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวให้อยู่รักษาเมืองแลให้ไปรั้งเมืองครองเมืองก็ตี ให้ สวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าอยู่หัว ให้มีน้ำใจจัดรัศโอบอ้อมอนาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุขข อย่าให้เอาใจไปแผ่เผื่อต่ออริราชศัตรูแต่ศักรัน ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามพระราชโองการพระราช บัญญัติพระราชกำหนดกฎหมายก็ตี ท่านให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งคือให้ พันศอริบเรือน แล้วเอาบุตรภรรยาทรัพย์สิ่งของเป็นหลวง ๑ สถานหนึ่งคือให้ ถอดออกจากราชการแล้วเอา ตัวลงเกี่ยวหญ้าช้าง ๑ สถานหนึ่งคือให้ทวน ๓ วันแล้วให้เสียบเป็นไว้ ๑

๗๒

๑) มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดติเตียนนินทาว่ากล่าวพระเจ้าอยู่หัวต่างต่าง พิจารณาเป็นสัจ

	ให้พันศอริบเรือน	๑	} ๓
ให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่ง คือ	ให้รับสิ่งสิ้นแล้วเอาตัวลงหน้าข้าง	๑	
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่งโดยสกัน ๕๐ ที่หมีสกัน ๒๕ ที่ ๑	๑	

๗๓

๑) มาตราหนึ่ง ชาวพนักงานเครื่องทรงแก้วแหวน ทองเงินผ้าผอนแพรพรรณเจ้าพนักงานทำให้ตกหายก็ดีแลผู้ร้ายลักไปก็ดี ท่านให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งคือให้พันศอริบเรือน ๑ สถานหนึ่งคือให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที่ ๒๕ ที่แล้วใส่ตระไวให้ใช้ของ ๑ สถานหนึ่งคือให้จำใส่ตระไวให้ใช้ของ ๑

๗๔

๑) มาตราหนึ่ง เสนาบดีมุขมนตรีลูกขุนหัวหมื่นหัวพันผู้ใด บย่าบกลัวพระราชอาชญาพระเจ้าอยู่หัว เอาคดีอันมิควรมิชอบแลหยาบเข้ามาว่ากล่าวทู่เมียงกันณหน้าพระที่นั่งให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย ๑ สถานหนึ่งให้ตัดปากเสียแล้วประจาน ๑ สถานหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที่ ๑ ถ้าแลใส่ความแก่กันมิเป็นสัจ ท่านให้ลงโทษแก่ผู้ใส่ความ ๓ สถานคุณั้น ถ้าจได้ตัดปากเป็นเบี้ย ๗๕๐๐๐๐ ถ้าได้ลวดหนึ่ง ๓ ที่ต่อแสน เอาเข้าพระคลังหลวง

๗๕

๑) มาตราหนึ่ง ในรวางพรางแลเอาตัวเป็นดินนั้นมีโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งคือ

อาทิให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง	๑	} แล้วให้ถอดออกเสียจากราชการ
มัทยมให้ไหมจตุรคุณ	๑	
อวสานให้ไหมลาหนึ่ง	๑	

๗๖

๑) มาตราหนึ่ง อำพรางพระเจ้าอยู่หัว มิว่าหามิได้หามิได้ว่ามี ท่านให้ลงโทษ ๓

สถาน ๆ หนึ่งให้พันศอริบเรือน ๑ สถานหนึ่ง	ให้ตัดปากเสีย	๑
	ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที่ ๑	๑

๗๗

๑) มาตราหนึ่งในรวางบังอาจมีโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่ง

ให้ประจาน	๑	}
ให้จำแล้วเอาตัวออกจากราชการ	๑	
ให้ไหมโดยยศถาคักติ	๑	

๗๘ ๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังอาจเอาพวกห้องพี่น้องเพื่อนฝูงไปยื้อชักผลักดันใส่ตีค่าพาวาย ถึงที่ถึงแดนท่านก็ดี แลอ้างว่าพระเจ้าอยู่หัวท่านใช้ให้กระทำก็ดี บังอาจข่มเหงราษฎรเอาเองตั้งนั้น พิจารณาเป็นสังข์ ให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งท่านให้ทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ } ที่ ๓๐ } แล้วประจาน ๑ สถานหนึ่งให้จำแล้วเอาตัวออกจากราชการ ๑ สถานหนึ่ง ให้ใหม่ไถ่ต้นคอ โดยยศศักดิ์ ๑ ส่วนโทษอันตนได้กระทำแก่ท่านนั้นให้ใหม่โดยยศศักดิ์

๗๙ ๖ มาตราหนึ่ง มีตราภูมิคุ้มห้ามแลพระราชกำหนดกฎหมายให้แก่ผู้ใด แลมีผู้รู้ว่ามีตราภูมิคุ้มห้าม แลพระราชบัญญัติให้ไว้แล้ว แลมีฟังตราภูมิคุ้มห้าม พระราชกำหนดนั้น ท่านให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งให้จำเดือนหนึ่งแล้วเอาตัวออกจากราชการ ๑ สถานหนึ่ง ให้ทวนด้วยลวดหนัง ๒๕ ที่ ๑ สถานหนึ่งให้ใหม่ทวิคุณโดยบันดาศักดิ์ ๑

๘๐ ๖ มาตราหนึ่ง ศักดิ์ใหญ่แปลงว่าน้อยศักดิ์ น้อยแปลงว่าใหญ่ก็ดี ให้ฎีกาขาดเหลือ กิติมิโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนัง ๓๐ ที่ ๑ สถานหนึ่งให้จำประจาน ๓ วัน ๑ สถานหนึ่ง ให้ใหม่ตามยศศักดิ์ ๑

๘๑ ๖ มาตราหนึ่ง ราษฎรไพร่ฟ้าข้าไทยอยู่เมืองนอกกิติในเมืองกิติ แลเจ้าขุนมุนนาย แลเจ้ากรมให้ตราสารไปเอามา มีผู้ป้องกันบังอาจชิงช่วงด่าตีเหนือดราสารตั้งนั้น ท่านว่ามันผู้นั้นบังอาจเลมิด เหนือพระราชอาชญา ท่านให้ลงโทษ ๓ สถาน ๆ หนึ่งให้ใหม่จตุรคุณ ๑ สถานหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนัง ... (ข้อความลบเลือน)... ที่ สถานหนึ่งให้ตัดมือเสีย ๑

๖ มาตราหนึ่ง ประเทษเมืองใดแต่งอุบายถวายเป็นของเข้ามา แลพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ารู้ด้วยประการใด พระผู้เป็นเจ้าของท่านอุบายให้สนเทห์ แลตนไม่รู้ถึงทำให้กิจการท่านเสียกิติ แลท่านนอกทำเหนือให้ผิดค่าท่านผู้เป็นเจ้าวกิติ ท่านว่าผู้นั้นเลมิด มีโทษสามสถาน ๆ หนึ่งคือ

- อาทิให้พันศอริบเรือน ๑
  - มัทยมให้รับราชขาดแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง ๑
  - อวสานให้จำใส่ตระไว้ ๑
- } ๓

๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรู้ว่าผู้ทำร้ายในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว แลเห็นเป็นสังข์ว่าทำร้าย แลตนอำพรางพระเจ้าอยู่หัวเสีย หมิได้กราบทูลตามสังข์ตามจริงให้ลงโทษ ๓ สถาน คือให้พันศอริบเรือน ๑ คือให้ตัดปาก ๑ คือให้ทวนด้วยลวดหนัง ๕๐ ที่ ๑ ถ้าทรงพระกรุณาบมิให้ฆ่าตีใช้ ควรด้วยสถานใดเอาแต่สถานหนึ่ง

๑ กล่าวลักษณะโทษ ๓ สถานมีมาตรา ๒๓ มาตรา จะกล่าวลักษณะโทษ ๒ สถานสืบสาขาคดีต่อไป

๑ มาตราหนึ่ง มหาตโทษคดีกระลาโหมเกินเอาบ่าวไพร่ไปทำการแห่งใด ๆ แล บ่าวไพร่ซึ่งต้องเกณฑ์นั้นเป็นโรคก็ดี แลจ้างวานแทนตัวจึงมิได้ไปราชการก็ดี ท่านว่าอย่าให้เอาเงินแก่ผู้เป็นโรคแลจ้างวานทำการแทนตัวอีกเลย ถ้าแลมหาดไทยแลสัสดิกระลาโหมหมีฟังเอาเงินแก่บ่าวไพร่อันเจ็บป่วยจ้างวาน ทำการแทนตัวนั้นมากน้อยเท่าใด ท่านให้ลงโทษสองสถาน ๆ หนึ่งให้เอาเงินตั้งใหม่ทวีคูณ ๑ สถานหนึ่งให้สืบคดี ๓ เดือน ๑ ถ้ามีบำเหน็จจึงให้ภาคทัณฑ์

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาแม่มาทำงานท่านขึ้นเรือน หมีได้พิณฑุลพระเจ้าอยู่หัวท่านรู้ด้วยประการใด ให้ลงโทษสองสถาน สถานหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนึ่งคนละ ๓๐ ที่สถานหนึ่งให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรู้ว่าผู้ใดเอาแม่มาทำงานท่านขึ้นเรือน แลมันผู้นั้นเป็นสมักพักพวกสมเล่ห์เห่นเป็นใจด้วยกัน มิได้รำเรียนพิณฑุลพระเจ้าอยู่หัว ให้ลงโทษสองสถาน ๆ หนึ่งให้ทวน ๒๕ ที่ ๑ สถานหนึ่งให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์ ๑

๑ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวท่านใช้ให้เป็นราชทูต ถือพระราชสารไปแห่งใด ๆ แล ท่านสั่งแก่ตนประการใด ให้ตนจำเอาข้อรับสั่งพระเจ้าอยู่หัวนั้นจงหมั่น อย่าลวงอย่าหลงอย่าลืม ให้ว่ากล่าวตามพระเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งนั้น ถ้าผู้จ้ทูลพระราชสารนั้น ท่านอกทำเหื่อทำเหลือทำเกินจากรับสั่งท่าน ๆ ให้ลงโทษสองสถาน ๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย ๑ สถานหนึ่งให้ใส่ตรະไว้ แล้วเอาตัวลงเป็นไพร่

๑ กล่าวลักษณะโทษ ๒ สถานมีบท ๔ มาตรา จะกล่าวลักษณะโทษสถานหนึ่ง สืบสาขาคดีต่อไป

๑ มาตราหนึ่ง ขุนมุนนายผู้ใดรู้ว่าบ่าวไพร่กระทำการราชการพระเจ้าอยู่หัวผิดด้วยประการใดใดก็ดีให้เอามาว่ากล่าวพิณฑุล ถ้าแลขุนมุนนายหมีได้เอามาว่ากล่าวพิณฑุลให้ชราบ ท่านว่าสมเล่ห์ด้วยบ่าวไพร่ ให้ใหม่ไถ่ต้นคอกลาหนึ่งตามบันดาศักดิ์ ถ้าหลาบจำให้ถอดเสียจากราชการ

๑ มาตราหนึ่ง ขุนมุนนายอนาพชาบาลบังคับกิจราชการ ผิดด้วยหย่างทำเนียมกฎหมายท่านแจกไว้ ให้ใหม่ลาหนึ่งโดยยศถาศักดิ์ อนึ่งขุนมุนนายอนาพชาบาล บังคับบัญชากิจราชการสั่งแก่ตนต้องหย่างทำเนียมแล้ว แลตนหมีได้ทำตามบังคับบัญชานายสั่ง

นั้น ต้องในรวางดูถูกนายให้จำไว้แล้วเอาบนไว้ ถ้าหมี่หลาบจำแลทำไปเล่า ให้ใหม่ลาหนึ่งแล้วจำไว้ ถ้าเป็นที่ขุนหมื่นถ้านั้นคร ให้ถอดเสียเอาตัวลงเป็นไพร่

๑) มาตรการหนึ่ง ทวยราษฎรบังอาจลบสารบาญชีชื่อคน แลเสียคบาญชีเข้าหีบก็ตีแปลงสารกรมทันทู้เงินขายคนผลัดเรือนเงินก็ตี แปลงสำนวนข้อความเต็มเสียเสียดกรรมใหม่ไว้แทนก็ตี ท่านว่าผู้ร้ายบังอาจให้ลงโทษตัดนิ้วมือเสียสองนิ้วคั่งข้อ อย่าให้กุมดินสอดได้ ถ้าจะไถโทษตัดนิ้วมือให้ไถนิ้วละ ๑๕๐๐๐๐ ให้เอาเบี้ยแสนหลวงจับเข้าท้องพระคลัง

๒) มาตรการหนึ่ง นายหัวหมื่นหัวพันหัวปาก อย่าให้ลงการบ่าวไพร่ ถ้าลงการมัน ๆ แพ้แก่ความ บันดาสิ้นใหม่อันจตกแก่บ่าวไพร่ผู้แพ้นั้น ท่านให้เอาแก่ผู้ลงการบ่าวไพร่นั้น

๓) มาตรการหนึ่ง ผู้ถือสำนวนจกราบทูลแถลงถวายสำนวนนั้น ให้ขุนมนนายฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยเฝ้าฟังผู้ถือสำนวนแถลงถวาย จงสิ้นสุดดำเนินสำนวนนั้น แม้นว่าพิททูลได้บ้างก็ตี อย่าให้ชิงกันทูลแถลงสำนวน ถ้าผู้แถลงคดีบมิชอบดั่งบัตรสำนวน ผู้มีคดีจะอุธรณ์นั้นให้เขียนเป็นหนังสือถวาย จึงทูลแก่พระเจ้าอยู่หัวจึงจควร ถ้าผู้ใดชิงกันพิททูลให้ลงโทษไถต้นคอ โดยยศถาคัดดีแห่งผู้นั้น

๔) กล่าวลักษณะโทษสถานหนึ่งถึง ๘ สถานมีมาตรา ๕๔ มาตรา จะกล่าวปะกิริณกะโทษ สืบสาขาคดีต่อไป

๑) มาตรการหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวมีที่เสด็จไปแห่งใดใด ท่านหมี่ให้ขุนมนนายอนาพชาบาลแลผู้คนบ่าวไพร่ ไปกันโขกรุกรราชบาดบ้านถิ่นตระหลาดประสารเรือกสวน เกบเอาเผือกมันอีกสรรพผลาผล แลสรรพสิ่งของเขาสักอันเลย ถ้าผู้ใดหมี่ฟังให้ลงโทษในรวางเลมิด แม้นขุนมนนายแม่จ้าวแม่นางผู้ใด อยู่ในบริเวณนั้นรู้ด้วย แลหมี่ได้ห้ามปรามว่ากล่าว เป็นใจให้บ่าวไพร่เข้าไทไปทำข่มเหงเขาด้วยประการใดใดก็ตี ให้ลงโทษขุนมนนายแม่จ้าวแม่นางเป็นข้อเลมิดโดยยศถาคัดดี อนึ่งถ้าหมี่รู้เมื่อมันเข้าไปกันโขกข่มเหงเขา เมื่อมันเกบเอาเข้าของ ๆ เขาสิ่งใด ๆ มากก็ตี แลเจ้านายมันรู้เห็นแล้วก็ให้เอาตัวไพร่ฟ้าข้าคนผู้ร้ายนั้นไปถวายแต่พระผู้เป็นเจ้า ถ้าเจ้านายมันรู้เห็นแลบังไพร่ฟ้าข้าคนนั้นไว้ หมี่ได้เอามาบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัว ท่านจะให้ลงโทษทัน แก่ผู้เป็นนายใหญ่ นั้น เสมือนแกลั้งใช้เขาไปทำ

๒) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดรู้ว่าผู้ใดคิดร้ายในแผ่นดิน แลผู้รู้ที่นั้นชอบใจกับคนร้ายปิดเสียก็ตี แลเอามาพิททูลว่าผู้ร้ายนั้นเป็นคนดีจะให้ท่านเลี้ยงดู ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระราชอาชญา ให้ลงโทษตามหนักแลเบาแล

๑๑๑ มาตราหนึ่ง ผู้รักษาเมืองผู้รั้งเมืองผู้ครองเมืองทั้งหลาย อันเปนข้าพระเจ้าอยู่หัว อันอยู่ณขอบขันทเสมา แคว้นแคว้นอันขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยาใหญ่น้อยทั้งปวง ท่านให้เจ้าเมือง ทั้งปวงจัดหาผู้จะเป็นหมื่นแพ่ง หมื่นนครบาลหมื่นวังหมื่นคลังหมื่นนาหมื่นมหาดไทย แล หมื่นพลหมื่นด่านหมื่นแขวง แลตั้งนายขนอนคอยด่านทางให้หมื่นคุณสุรอรอยรอบด้านแดน อย่าให้ข้าศึกศัตรูเข้ามาแปลกปลอมได้ ถ้าภพข้าศึกศัตรูแลข้างม้ามากไซ้ ให้เร่งขับครัวเข้า ในเมือง แลหับประตูเมืองอยู่ถ้าพระเจ้าอยู่หัวกว่าจะมา แลให้แต่งพลทหารแหกหักเอาทาง ข้าศึกจงได้ แม้นข้าศึกถอยไซ้ให้ตามจงได้คุณแดน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งเมืองผู้ครองเมือง จึ่งจะมี บำเหน็ดความชอบในแผ่นดิน ถ้าผู้รักษาเมืองหมีได้ทำตามพระราชกฤษฎีกา ให้ลงโทษโดย ขนาดอย่าให้ขาดเหลือ

๑๑๒ มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวใช้ไปทำการสิ่งใด ๆ ก็ดี แลมีผู้บังอาจจาเอาเพื่อนฝูง พวกพ้องพี่น้อง ไปขับไล่ตีดาฆ่าฟันผู้ไปทำการการนั้นก็ดี แลการสิ่งอันใดท่านตกแต่งไว้แล มั่นทำลายล้างเสียก็ดี ท่านว่ามั่นคือผู้ร้ายบังอาจให้ลงโทษในรวางราชไกรพระเจ้าอยู่หัว ถ้า แลผู้ร้ายนั้นมันฆ่าตีฟันแทง ผู้ไปทำการการนั้นถึงตาย ท่านให้ฆ่าผู้ร้ายบังอาจนั้นเสีย ส่วน ทรัพย์สิ่งสิ้นฆ่าคนให้รับราชะบาดเอาเปนหลวงจนสิ้น ถ้าแลหมีตายแต่ลำบากเจ็บปวดท่าน ให้จำไว้แล้วใหม่จตุรคุณ ถ้าแลมันจะขอทำการนั้นไซ้ ให้มีผู้รับตัวมันจงหมั่นคง จึ่งให้มัน กระทำการนั้นโดยใจมั่น ถ้าแลมันทำการนั้นมีได้ ท่านให้จำมันไว้โดยยะถากำมัน อนึ่งถ้า ฟันแทงหมีตายแต่ลำบากบาดเจ็บ ท่านให้ตัดนิ้วมืออย่าให้กุมดัมอาวุธได้ แลให้ทวนด้วย ลวดหนึ่ง ๕๐ ที่ ถ้าฟันแทงแลเล่นหนีรอดก็ดี แลมีผู้ชิงหอกดาบไว้ก็ดี ให้ตัดนิ้วมือแต่ข้อหนึ่ง จงทุกนิ้ว แล้วให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ที่ ถ้าแลว่าจฟันจแทงหมีได้ฟันแทงนั้น ให้ทวนด้วย

ลวดหนึ่ง ๑๕ ที่ แลส่งไปยังธรรมาธิกรให้ใหม่โดย

บาดเจ็บ	}	นั้น ถ้าจได้ตัดนิ้วมือ ให้ได้
แลเล่นหนีรอด		
แลจฟันจแทง		

 นิ้วละ ๑๕๐๐๐๐ ถ้าจได้ลวดหนึ่งให้ได้สามที่ต่อแสน เบี้ยไถ่นิ้วมือได้ลวดหนึ่งนั้น ให้เอาเข้า ท้องพระคลังหลวง

๑๑๓ มาตราหนึ่ง ทวยราษฎร์ผู้ใดใด แลมีบันดาศักดิ์แลหาบันดาศักดิ์มิได้ก็ดี อันต้อง กันไซกริบราชะบาดเอาทรัพย์สิ่งสิ้น แลต้องยื้อชักเอาฆ่าคนบ่าวไพร่ตนไปทูปถองตีดา จำจง ใส่ชื่อคาไซ้ตรวนแลตนทำด้วยบ้างก็ดี แลต้องโจรปล้นโจรตีโจรสตมลักฆ่าคน ฟันแทงโค กระบือแลลอบลักฟันแทงบ้างก็ดี แลข้าหนีภูนี้มรดกตีดาไพร่หนีนาย แลพิพาทกันด้วย ประการใดก็ดี ท่านให้มาว่ากล่าวร้องฟ้อง ณะโรงสานตามกระบิณเมือง อย่าให้ตีตาจุดคร่าเอา โดยกำลังเองสักอันเลย ถ้าผู้ใดหมีได้กระทำตามพระราชกฤษฎีกานี้ ให้ใหม่โดยขนาด ถ้าซึ่ง

เคียดเคียดใจไปทำที่หนึ่งให้ใหม่ลาหนึ่ง ทำสองที่ให้ใหม่ทวิคุณ ทำสามที่ให้ใหม่ตรีคุณ ทำสี่ที่ให้ใหม่จตุรคุณ ทำห้าที่ถ้าผู้มีบันดาศักดิ์ ให้บริวารขาดเอาทรัพย์จงสิ้น แล้วจำไว้เดือนหนึ่ง แล้วเอาตัวออกจากราชการ ถ้าหาบันดาศักดิ์มิได้ให้ทวนด้วยลวดหนัง ๕๐ ที่ แล้วให้ใหม่จตุรคุณ ถ้าจะใหม่ผู้มีบันดาศักดิ์ หาบันดาศักดิ์มิได้ก็ตี ท่านให้ใหม่โดยพระราชกฤษฎีกานี้

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ต้องพระราชอาชาหลวงถึงสิ้นชีวิตร แลทรัพย์สิ่งของข้างม้าวัวควาย ข้าคนผู้ต้องพระราชอาชานั้นเปนคราบด ให้ส่งเข้าพระคลังหลวงจงสิ้น ถ้าผู้ใดเอาสวัญณกทรัพย์อะวิญญณกทรัพย์ ซึ่งรบานั้นไปฝาก แลผู้ได้รับไว้เป็นอนาประโยชน์แก่ตน พิจารณาเป็นสัจให้เอาทรัพย์นั้นตั้งใหม่จตุรคุณ ถ้าผู้รับทรัพย์ไว้นั้น เหนจะหมีเป็นประโยชน์แก่ตน แลมันเอาทรัพย์นั้นไปถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว ท่านว่าอย่าให้มีโทษแก่มันเลย

๑ มาตราหนึ่ง ข้าหลวงคนหลวงอันท่านมอบไว้อยู่นอกวัง มีผู้บังอาจลักพาไปทำเป็นขี้เมีย ถ้าหญิงนั้นยินยอมด้วย ให้ทวนด้วยลวดหนังทั้งหญิงทั้งชายโดยฉกรรแล้ว ให้ใหม่มันคนร้ายนั้นโดยขนาด

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ทวยราชฎรทุมขัดพระราชวัง ด้วยไม้ค้อนก่อนดินอดินลาด้วยประการใดก็ดี แลยื้อชักผลักใส่ผู้คนในพระราชวังท่านก็ดี ยื้อชักผู้คนบนโรงบนสถานก็ดี ในที่จวนทำเนียบท่านก็ดี มันจำพวกนี้คือคนร้ายหมีได้กลัวเกรงพระราชอาชาพระเจ้าอยู่หัว ท่านให้ตัดมือตัดเท้ามันเสีย แลพวกนั้นให้ลงโทษกึ่งหนึ่ง ถ้าแลผู้บังอาจนั้นมีบาเหนดบ้านานแก่ราชการท่านให้ใหม่จตุรคุณ โดยบันดาศักดิ์แห่งผู้ร้ายนั้น

๑ มาตราหนึ่ง ทวยราชฎรผู้มีบันดาศักดิ์หาบันดาศักดิ์หมีได้ บังอาจเก็บเอาบ้านเรือนโรงรั้วเรือกสวน ที่ไร่นาท่านก็ดี โถเอาที่นาโถเข้าในนา แลเก็บเอาเข้าในนา ในลอมในยุ่งในพ้อมปาท่านก็ดี ซึ่งเอาสัตว์ไรสัตว์นาเรียกสวนท่านมาเป็นส่วยสัตว์ตนก็ดี พิจารณาเป็นสัจว่าเก็บบริวารขาดเข้าของท้องที่ท่านมาเป็นอนาประโยชน์แก่ตนจริง ท่านให้ใหม่โดยบันดาศักดิ์เปนคราบด แลเข้าของสิ่งสิ้นซึ่งเอานั้นให้ใหม่เป็นสองต่อ

๑ อนึ่ง สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว พระบรมไตรโลกนาถเจ้าพระองค์ทรงสถิตยในพระที่นั่งจักรมุกขมหาปราสาท มีพระราชโองการตรัสสั่งแก่ขุนจำแสนศรีองครักษ์สมุหนายก ให้ตราพระราชกฤษฎีกานี้ เสดียงแก่เสนามาตยาภิมุขมนตรี กระวีชาติราชนิภูณขุนหมื่น แลนายหัวพันประชาราษฎรทั้งหลาย ตั้งแต่นี้ไปเมื่อหน้า อย่าให้ผู้ต้องกันไซกไปบริวารขาดเอาทรัพย์สิ่งสิ้นมันผู้กันไซกตนก่อน อนึ่งมีผู้ยื้อชักบ่าวไพร่เข้าไถลูกเมียตนไปมัดถองจำจองข่มเหงเอาเงินทองสิ่งใดใด ก็อย่าให้ไปยื้อชักทำตอบทแทน ให้เอามาว่ากล่าวแก่สุภาจำเมืองตามตระหวาง ถ้ามันฉกลักข้างม้าโคกระบือผู้คนสิ่งใด ๆ ก็ให้มาร้องฟ้องว่า

กล่าววังโรงงาน อย่าให้ผู้ต้องจกเลิกนั้นไปจกเลิกตอบแทนเลย แลคดีพื้นแท่งตีต่อกัน ข้าหนี
เจ้าไพร่หนีนายกึ่งนี้ยืมของ แลมรดกหย่าร้างปันทรัพย์สิ่งของกันก็ตีท่านให้ร้องฟ้องว่ากล่าว
แลทำหน้าที่สื่อร้องเรียนตามกรมให้กระลาการพิจารณาตามกระทรวง ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามพระ
ราชบัญญัติ ขึ้นกระทำเอาโดยใจเองดังนี้ ท่านให้ไหมโดยบันดาศักดีนา ๑๐๐๐๐ ลงมาถึง
นา ๔๐๐ ทำที่หนึ่งไหมลาหนึ่ง ถ้าทำสองที่ไหมทวีคูณ ถ้าทำสามที่ไหมตรีคูณ ถ้าทำสี่ที่ไหม
จตุรคูณ ถ้าทำห้าที่ให้ริบเอาทรัพย์สิ่งสิ้นจกลงแล้วจำใส่คาไว้เดือนหนึ่ง แล้วเอาตัวออกจาก
ราชการ ถ้าผู้ทำผิดนั้น บันดาศักดีนา ๔๐๐ ลงมาถึงไพร่ราบ ให้ไหมแปดเปี้ย ๕๐๐๐๐๐ ถ้า
ทาสเขาไว้แก่เจ้ามันกึ่งไหมแต่ ๒๕๐๐๐๐๐ ถ้าทำหลายที่ให้ไหมทวีคูณตรีคูณจตุรคูณ ถ้าทำ
ห้าที่ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที่ ถ้าหนีสกรร ๒๕ ที่

๑) มาตรการหนึ่ง มีพระบันฑูลพระราชโองการสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไว้ทูลระแผ่นดินแก่
มนตรีมุขทุกกระทรวงจตุสดม แลสมุหะพระตำรวจซ้ายขวาในวังนอกวัง อีกทวยผู้มีบังคับ
กำนันกาลว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดดูหมิ่นแก่ราชการท่าน อันอายัดแก่ตนหนีได้ชวนชวาย
เอาราชการ ที่จะรับรองเอาทุกขราษฎรโดยขนาดอันมาถึงที่จะพิจารณาบังคับบัญชาที่ดี ถ้อย
ความรู้พลไพร่ฟ้าอันท่านอายัดไว้ให้ตนเปนพยาบาล แลต้องถ้อยความทุกขยากแลบหนี
รับรองเอาทุกชนั้นก็ดี แลภอทูลแต่พระเจ้าอยู่หัวกับมิทูล อันจะภอบังคับว่ากล่าวได้กับมิว่า
กล่าว แลละไว้ให้เคื่องถึงพระเจ้าอยู่หัว ให้ลงโทษโดยยศศักดิ์ ถ้าโทษแต่ประมาณท่านให้
ไถ่ต้นศอลาหนึ่ง ถ้าโทษหนักท่านให้ไหมจตุรคูณ ถ้าโทษพันประมาณ พระเจ้าอยู่หัวจะลงโทษ
โดยจำเพาะพระองค์เอง

๑) มาตรการหนึ่ง ทาสฟ้องนายเงินว่าเป็นโจรจกเลิกปล้นสดมทรัพย์เข้าของ ของผู้ใด
ใดก็ดี แลเงินทองสิ่งของ ๆ หลวงก็ดี แลว่าเป็นกระบดประทศร้ายต่อแผ่นดินก็ดี ถ้า
พิจารณาว่านายเงินมันหนีเป็นผู้ร้าย ท่านให้เอาทาสนั้นมาขึ้นขาหย่างแล้วเอาเฉลวปะหน้า
แล้วเอาไปประจาน ให้มันร้องว่าใคร ๆ อย่าดูเยี่ยงข้าผู้ทุระชนคนร้าย ส่อเจ้าผู้มีคุณแล้วเอา
โทษ ทวนด้วยไม้หวายโดยสกรรมีสกรรแล้วตัดปากเสีย ส่งตัวให้แก่เจ้ามันขายเสีย ถ้า
แลนายเงินมันเป็นผู้ร้ายจริง ท่านให้เอามันผู้ทาสนั้นเป็นคนหลวง ส่วนนายเงินมันนั้นให้
ลงโทษโดยลักษณโจร ถ้านานเงินเป็นกระบดแผ่นดินจริง ท่านให้ลงโทษถึงตาย ส่วนทรัพย์
สิ่งสิ้นของนายเงินให้ริบราชบาตเอาจกลง

๑) มาตรการหนึ่ง ไพร่ฟ้าข้าไทอนาประชาราษฎร์อันมี แลขุนมนนายอนาประชาบาล
แลหัวหมื่นหัวพันหัวปากภาคยจำเสมียร ผู้มีคดีถ้อยความประการใดควรจะได้พิจารณา ท่าน
ให้สมุหนายกแลสมุหกระลาใหม่ แลพระสุรัสวดี แลสมุหนครบาลแลพระธรรมาธิกร แล
สมุหตำรวจแลสมุหสารพากร และสมุหมรดกอีกทั้งกระทรวงการทั้งปวง ให้เร่งพิจารณา

บังคับบัญชาว่ากล่าวให้แล้วอย่าให้เนิ่นช้าป่วยการไพร่ฟ้าข้าไทอนาประชาราษฎร์ของพระเจ้าอยู่หัวเลย ถ้าคดีความผิดตระทรวงล่วงกรมจะบังคับบัญชามิได้ ก็ให้ส่งไปยังเจ้าตระทรวง ให้เร่งพิจารณาจงแล้ว ถ้าแลใจทงจำเลยทั้งสองยินยอม หมี่ได้ว่ากล่าวแก่กันก็ให้กระทำตามเขาเถิด ท่านหมี่ให้ผู้พิจารณาเลี่ยมสอนคดีให้เขาผิดกันเลย ถ้าผู้พิจารณาคนใดแลเลี่ยมสอนให้เขาผิดกัน เข้าในรวางปล้ำปลุกคดีเขา ท่านให้ลงโทษทวนผู้หนึ่งด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ทีโดยเลמידพระราชอาญา ถ้าความเขาทั้งสองยอมกันเองแล้ว ส่วนพิไยหลวงท่านให้เปันทาน แก่อนาประชาราษฎร์ทั้งปวงหมี่ให้เอาเข้าพระคลังเลย ถ้าผู้ใดขึ้นเกบเอาเข้าท้องพระคลัง ให้ลงโทษทวนผู้หนึ่งด้วยลวดหนึ่ง ๒๐ ที ถ้าจไถโทษทวน ๓ ทีต่อแสนโดยข้อเลמיד เบี้ยไถโทษนั้นเปเนเบี้ยประทาน แก่ราษฎรทั้งปวงนั้น

๑ วันพระฤกษ์ศบตีเดือนห้า แรมสิบค่ำจอนักสัตว์ตริณิศก พระมหาจักรพรรดิศรวรธรรมมิกะมหาราชาธิราช พระเจ้าอยู่หัวเสด็จในท้องพระโรงทอง จึงดำหรัศสั่งพระสุภาวดีศรีมนทาดุลราชแลนายท้าวราชบัณฑิตย นายสามขลาเสมียรบังคมทูลพระกรุณา ด้วยพระมโนสาราจารย์กล่าวในพระธรรมสาตรพระราชกฤษฎีกาไว้ ถ้าผู้ร้ายเสียดบาญชีเข้าไว้ในหีบเสียดสำนวนแปลงสำนวน จะให้ท่านเสียดตัวแปลงสารกรมท้น แลสรรพสารกรมท้นจะใคร่ได้เงินท่าน พระมโนสาราจารย์ให้พิจารณา ถ้าเปเนสัจให้ตัดมือค่างถือดินสอดตามโทษานุโทษ ถ้าตรงพระกรุณาให้ไถ่ตัดนิ้วมือไซ้ ให้ไถ่นิ้วละ ๑๕๐๐๐๐ แลให้เอาเข้าพระคลังหลวง ซึ่งข้อนี้เข้าพระพุทธิเจ้าทั้งหลาย เจรจาพิพากษาด้วยกันเหนย่อนนัก อเนิงข้อความทั้งสามกะทงก็เปเนเช่นเดียวโทษก็เปเนอันเดียว พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการตรัสจำเภาะแก่พระสุภาวดีแลนายท้าวราชบัณฑิตย นาย สามขลาเสมียรให้ตราพระราชบัญญัติ คำบับนี้ไว้เมื่อนหน้าถ้าผู้ใดเสียดบาญชีเข้าหีบจะใคร่เอาไพร่ท่านเปเนไพร่ต่น จะใคร่เอาทาท่านเปเนทาทต่น มักได้เท่าใดให้ท่านได้ต่นเท่าอนั้น ผู้ถือบาญชีแลอยู่รักษาบาญชี ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๑๕ ที ถ้าจะไถ่ลวดหนึ่ง ๓ ทีต่อแสนให้เอาเข้าพระคลังหลวง ถ้าเสียดสำนวนก็ตีแปลงสำนวนก็ตี จะใคร่ให้ท่านต้องตัดนิ้วมือก็ตี จะใคร่ให้ท่านต้องทวนด้วยลวดหนึ่งแลไม้หวายก็ตี ให้ลงโทษแก่ผู้เสียดสำนวนผู้แปลงสำนวนนั้นเท่ากัน ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๑๕ ทีแล้วแลให้ส่งไปแก่ธรรมาธิกร ให้หม้อมตามคตีเนื้อความนั้น ถ้าแปลงสารกรมท้นก็ตี สรรพสารกรมท้นก็ตี จะใคร่ได้ท่านเท่าใดให้ท่านได้แก่ต่นเท่าอนั้นแล

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขุดได้แก้วแหวนเงินทองทรัพย์สิ่งของสิ่งใดใด ถ้าหมี่รู้จักเจ้าของท่านให้เอาทรัพย์นั้นมาถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว ให้ทำทรัพย์นั้นเปเนสามส่วน ให้แก่ผู้ขุดได้ส่วนหนึ่ง ถ้าผู้ใดบังทรัพย์สิ่งของไว้หมี่ได้เอาไปถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว แลมีผู้มากราบทูลให้ทราบด้วยประการใด ท่านให้มิโทษแก่ผู้บังนั้น โดยรวางบังพระราชทรัพย์ท่าน เหตุว่าสิ่งของซึ่งตก

อยู่ในภูมิภาคหาเจ้าของมิได้ เป็นพระราชทรัพย์สำหรับพระเจ้าแผ่นดินสิ้นทั้งนั้น เพราะพระเจ้าอยู่หัวผู้ดำรงพระธรรม มีพระคุณนั้นอนันตเป็นขอบคั่นกันสรรพไทย ดังเขาจักรวาลอันกางกั้นแผ่นดินไว้ให้มีให้เหลวไหลไปได้

๑) มาตรการหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ผู้ใด ๆ ซึ่งเป็นพนักงานกิติ แลมิได้เป็นพนักงานกิติ ธรพระกรุณาเห็นว่าจะใช้ได้จึงตรัสใช้ ก็ให้ผู้นั้นไปโดยรับสั่ง ถ้าแลผู้ใดเห็นว่าหมีเป็นพนักงานของตัว แลว่าหาทำเนียบมิได้แลมิไปโดยตรัสสั่ง ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระราชอาชญา ท่านให้ลงโทษตามโทษานุโทษ

๑) มาตรการหนึ่ง ขุนมุนนายเจ้าเสมียนนักการผู้ใดใด ถือพระราชโองการตราสารไปเอาตัวผู้คนกะทงความประการใดใดกิติ ให้ไปเผด็จแก่เจ้าเมืองกรมการ จึงจะชอบ ถ้าผู้ใดหมีไปเผด็จเจ้าเมืองกรมการให้รู้ แลเที่ยวยื้อแย่งชิงเสาะเข้าเปิดไก่อ เกิดวิวาทตีดาฆ่าฟันกันแล้วตนจึงบอกเจ้าเมืองกรมการ ว่าตนถือนพระโองการแลตราสารไป เมื่อไต่สวนเป็นสัจ ท่านว่าผู้ถือนพระโองการตราสารไปหมีเป็นระบอบ จเอาโทษแก่ผู้ทำนั้นหมีได้เลย ถ้าผู้ถือตราตีโดยเขามีบาศเจ็บ ให้ปรับใหม่ให้แก่เขาโดยบาศเจ็บ เหตุว่าผู้ถือตราหาคำนับหมีได้

๑) มาตรการหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ ให้ถือนพระราชอาชญาตราสารออกไปรับร้องทุกข์ราช แลลงพระราชอาชญาในจังหวัดหัวเมืองใหญ่เมืองน้อย แลตั้งขุนมุนนายหลายคนหลายนายไปรับร้องทุกข์ราชทุกแห่งแข่งกัน พิจารณาคดีหมีเป็นธรรมแลข่มแหงราษฎรให้ได้ความเดือดร้อนยากแค้นต่างต่าง เข้าในรวางกันโขกไพร่พลเมืองท่าน ให้แตกฉานชานชนไป แต่ที่ท่านหมีได้ตั้งขุนมุนนายหลายคน รับร้องทุกข์ราชเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดไปรับร้องทุกข์ราษฎรณะหัวเมืองทั้งปวง อยากระทำให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินท่านได้ความเดือดร้อน ถ้าผู้ไปรับร้องทุกข์นั้นอ้างศักดิ์สำหาวไปยื้อชักเอาไพร่พลเมืองผู้ต้องคดี แลหมีต้องคดีมาจำจงตีโดยโดยพลการข่มเหงกิติ ท่านให้ผู้ต้องจงจำตีดาจุดคร่า นั้น เข้ามาร้องทุกข์ณะเมืองหลวง ท่านให้พิจารณาไต่สวนเป็นสัจแท้แท้จริง ให้ลงโทษโดยรวางกันโขก อนึ่งคดีถ้อยความในเมืองหลวง แลเมืองนอกทุกแห่งทุกกระทรวงการ ขุนผู้ใหญ่ใช้ให้นายพะธำมรงค์ นายดาบ นายนักการไปเรียกหาหมีมา กิติ อนึ่งผู้เลมิดพระราชอาชญาแลชราบแล้วกิติ ท่านให้ขุนจ่าไปเอาตัวผู้เลมิดผู้ต้องคดี มาให้เจ้ากระทรวงพิจารณาจงได้ แลท่านให้ขุนจ่านั่งคอยฟังผิดฟังชอบ ถ้าผู้ใดทำตามฉบับพระราชบัญญัติ ท่านว่าผู้นั้นมีบาเหนดในราชการ ถ้าผู้ใดทำให้ถูกอาชญาขาดเหลือจากบัญญัตินี้ ท่านว่าผู้นั้นหาบาเหนดแก่ราชการไม่ให้ลงโทษโดยขนาด

๑) มาตราหนึ่ง ผู้ใดทูลคดีแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ว่ามีผู้เลื่อมิตพระราชอาชญาที่ดี แลความตนเองก็ดี ความนายดาบนายมหาดไทยอื่นไปอยู่ประจำการก็ดี ความบ่าวไพร่ตนก็ดี ท่านให้ตราเป็นหนังสือโดยดำเนียรคตินั้นมาถวายท่าน จึงให้เรียกหาผู้เลื่อมิตพระราชอาชญาท่านมาพิจารณาโดยขนาด เมื่อพิจารณาเป็นสัจว่าผู้เลื่อมิตพระราชอาชญาท่าน ท่านให้ลงโทษโดยพระราชกฤษฎีกา อันท่านให้ตราไว้แต่ก่อนนั้น แม้นเมื่อมันผู้เลื่อมิตได้เลื่อมิตพระราชอาชญาท่านก็ดี ข้อคดีของตนแลผู้อื่นก็ดี บันดาโทษท่านจะลงแก่มันเท่าใด ท่านจะให้ลงโทษแก่ผู้ถวายหนังสือท่านนั้น

๒) มาตราหนึ่ง สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัวมีที่เสด็จพระราชดำเนินไปการณรงค์สงครามก็ดี ไปประกาศแห่งใดใดก็ดี ท่านให้มีผู้กราชบาดล้างพระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ พระวิหารกุฎีสถานบริเวณระนาวาศคักอันเลย ถ้าผู้ใดขึ้นกระทำท่านจะให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๑๐ ที อนึ่งท่านให้ห้ามปากเสียงอย่าให้มีสนั่น แต่บันดาขุนมุนนายหัวหมื่นแต่นา ๔๐๐ ขึ้นไป ถ้าผู้ใดเลื่อมิตที่หนึ่งท่านให้ตราคอ ถ้าสองที่ท่านให้ตี ถ้าถึงสามที่ท่านให้ใส่คางจ่าให้หلابแลทูลแต่พระเจ้าอยู่หัว แล้วจึงให้พันโทษ ถ้าตำนาน ๔๐๐ ลงมา ถ้าแลเลื่อมิตที่หนึ่งตีต่อ ๓ ที เลื่อมิตสองที่ตีต่อ ๖ ที เลื่อมิตถึงสามที่ท่านให้ใส่คางถึงวัน ถ้าไพร่เลื่อมิตสองที่ตีต่อ ๙ คาบ เลื่อมิตสามที่ให้ตีด้วยไม้หวาย ๑๐ ที อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับแห่งใดใดก็ดี ให้ขุนมุนนายว่าแต่ไพร่ฟ้าข้าไทซึ่งพยาบาลนั้น ให้ชูดขุมจงภกทุกกะสัดหนักแล้วให้กลบเสีย ถ้าผู้ใดเลื่อมิตแลหมิ่นทำดังนี้ แลท่านให้ผู้เหน่นั้นมัดไปเวนแก่ผู้ถือพระราชอาชญา ให้ลงโทษด้วยไม้หวาย ๕ คาบแลจ่าให้มันกลบเสีย อนึ่งผู้ใดเลื่อมิตเข้าล้างสถานอารามหน้าจวนหน้าที่แลถนน แลศาลาในเมืองนอกเมืองหมื่นค่านับก็ดี ผู้ใดเหนให้จับเอาผู้ล้างผู้ไปทำลายนั้นมาบอกกล่าว จะให้ลงโทษทวนด้วยไม้หวาย ๑๐ ที แล้วให้ไหมโดยมังกาย เปนเบี้ยคนละสามพันไว้ซ่อมแปลงณศาลาอารามในสถานนั้น ถ้าผู้ใดกระทำลามกในหน้าทับหน้าจวนผู้ใดแลหมิ่นจับกุมมาว่าใช้ ท่านให้ลงโทษ แก่เจ้าจวนเจ้าทับนั้น

๓) มาตราหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวท่านห้ามหมิ่นให้ซื้อขายสิ่งของต้องห้ามแก่ผู้มาต่างเมืองต่างแดน ถ้าผู้ใดทำบังอาจขึ้นซื้อขาย ทำเหนือพระราชกำหนด ท่านให้ลงโทษผู้ขึ้นด้วยไม้หวาย ๕๐ ที แล้วประจานจรรอบตระหลาดกลับมาจำใส่ชื่อไว้ ๓ วันแล้วให้ไหมจัตุรคุณแล้วอ้ายดไปแก่นายมัน ถ้าผู้บังอาจนั้นหมิ่นหلابหมิ่นจำขึ้นซื้อขายถึงสามครั้งแลจับได้ ให้พิจารณาเป็นสัจให้เอาประจานรอบตระหลาด ๗ วัน แล้วให้พันคอริบเรือนจงสิ้น ถ้าทรงพระกรุณาบอให้ฆ่าตีใช้ ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ทีเอาประจาน ๗ วันจำใส่ชื่อไว้ ๗ วันแลให้เอาสิ่งของต้องห้ามนั้น ตั้งไหมจัตุรคุณ จึงให้อ้ายดไปแก่นายมัน

๑ มาตราหนึ่ง กำหนดตระหลาดเกบเอาหัวเบี้ยแลกอบเอาเบี้ยแก่ลูกตระหลาดล้นเหลือพิกักัดอัตรา ท่านว่าเลมิดพระราชอาชญา ให้ลงโทษทวนด้วยไม้หวาย ๑๕ ที แล้วให้เอาไปประจานจนรอบตระหลาด แล้วเอามาจำใส่ชื่อไว้สามวันให้คืนเบี้ยซึ่งเกบเกิน ให้แก่ลูกตระหลาดจึงให้พ้นโทษ อนึ่งกำหนดตระหลาดผู้ได้รู้เห็นว่าลูกตระหลาด บังอาจซื้อขายสิ่งของต้องห้ามแก่ผู้มาต่างเมือง แลตนมี่ห้ามละให้ซื้อขาย ท่านให้เอากำหนดตระหลาดมาลงโทษทวนด้วยลวดหน้ ๒๕ ที แล้วให้เอาประจานจนรอบตระหลาด กลับมาจำใส่ชื่อไว้สามวัน จึงให้เอาสิ่งของต้องห้ามตั้งใหม่ทวิคูน

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเกบเอาสรรพอัญมณีแก่ราษฎร อันซื้อขายในท้องตระหลาด ท่านให้ลงโทษตามเกบมากแลน้อย ถ้าทรัพย์อันเกบเอาประมาณห้าร้อยเบี้ยลงมา ให้มัดแล้วเอาทรัพย์นั้นให้แขวนคอทเวรรอบตระหลาดสามรอบ ถ้าทรัพย์อันเกบเอามานั้นค่าประมาณพันหนึ่ง ให้ลงโทษดูจเดียวแล้วให้ทวนด้วยไม้หวาย ๑๐ ที ถ้าทรัพย์เป็นค่าเพียงหนึ่งให้ลงโทษดูจเดียว ถ้าทรัพย์นั้นมากกว่าเพียงหนึ่งถึงสลึงหนึ่ง ให้ลงโทษดูจเดียวแล้วให้ทวนด้วยไม้หวาย ๑๕ ที ส่วนทรัพย์อันเกบเอานั้นให้ไหมเอาสืบทบ ถ้าทรัพย์นั้นมากกว่าสลึงหนึ่งขึ้นไป ให้ลงโทษโดยพระราชกฤษฎีกาในรวางจกเอาทรัพย์ ถ้ามันผู้ร้ายมันหาสิ้นจะเสียหมีได้ ให้เอาขึ้นขาทายังด้วยลูกสันโดดเล่มละร้อยเบี้ย โดยกำลังเบี้ยอันตั้งใหม่ไว้สืบทบนั้น ถ้าบ่าวไพร่ทาศไปด้วยขุนมนุนาย ๆ หมีได้ห้ามปรามท่านให้ไหมเจ้าไพร่เจ้าข้าสามสืบทบ เพราะว่าเจ้าไพร่เจ้าข้าหมีห้ามข้าห้ามไพร่ตน

๑ วันพุกเดือนสิบเอ็ดขึ้นสามค่ำกุนนักสัตว์โทศก ขุนสัพฤทธราชเสนาบดีบังคมทูลพระกรุณาด้วยไฉนลเพชู้ไฉ่แก้วไฉ่เสมอใจไฉ่คุสี้คนสังกัดหมื่นสมเดจ์ แลไฉ่ไกรไฉ่ตรีสังกัดหมื่นราชพิทัก เอากระเช้าเหล็กปลอมไปเกบเอาจังกอบแก่ราษฎร แลข้าพระเจ้าอยู่หัวให้กุมเอา จึงสมเดจ์บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว มีพระบันทูลตรัสให้ลงโทษผู้ปลอมเกบจังกอบนั้นว่า ถ้าเกบเอาแลต่อตีเจ้าของมีบาศเจบใช้ให้ตัดนิ้วมือเสีย ถ้าหมีได้ต่อตีเจ้าของแลเกบเอาแต่สิ่งของ ผีชายสะกันให้ตีด้วยลวดหน้ ๕๐ ที ถ้าเดกหนุ่มให้ตี ๒๕ ที แลให้กตเปนพระราชกฤษฎีกาคำนับไว้ ห้ามหมีให้ผู้ใดทำสืบไป

๑ มาตราหนึ่ง นายพระขนอนทณบุรีขนอนน้ำขนอนบกแห่งใดใด ในพระนครศรีอยุธยาแลจะเกบจังกอบในสำเภานาวาเรือใหญ่น้อยก็ดี หนบกหนกเกียนหนทางอันจะเข้าถึงขนอนใน ท่านให้นับสิ่งของจนถึงสิบ ถ้าถึงสิบใช้ท่านจึงให้เอาจังกอบนั้นหนึ่ง ถ้าหมีถึงสิบใช้ ท่านมิให้เอาจังกอบนั้นเลย ถ้าผู้ใดเกบเอาท่านให้ไหมเอาหนึ่งเปนสอง แลให้ตีด้วยไม้หวาย ๑๕ ที ถ้าแลผู้ใดลักลอบเอา ส่วนสิ่งของอันจะเป็นจังกอบนั้นซุ่มซ่อนหนีไป นายขนอนจับได้ให้เอาผู้นั้นใส่ชื่อไว้ แลให้ไหมเอาจังกอบอันหนึ่งเปนสี่ อนึ่งถ้าหนีขนอน นาย

ขนอนไล่แลต่อตีนายขนอน ๆ ต่อตีมีบาทเจ็บทั้งสองข้าง ให่ยกบาทเจ็บผู้หนึ่งขนอนนั้นเสีย ให่ทวนด้วยลวดหนัง แก่ผู้หนึ่งขนอน ๆ ละ ๑๕ ทีแล้วให้ใหม่สองลา

๑ มาตราหนึ่ง ชาวพระคลังผู้ทำส่วยสาอากร มันลักภาเอาพระราชทรัพย์หนีไป ประเทศเมืองอื่น ท่านว่ามันผู้นั้นโทษถึงตาย แลพ่อแม่พี่น้องญาติร่วมคิดส่งมันไปก็ดี รู้เห็น เป็นใจด้วยมันประการใดก็ดี ท่านว่าโทษเท่ากันให่เอาพ่อแม่พี่น้องมาเร่งให้ส่งมันผู้นั้นจึงได้ ถ้าส่งหนีได้พระราชทรัพย์พระเจ้าอยู่หัว แก้วเหตุจจะรู้หมองทองเหตุจจะรู้เช่า พระราชทรัพย์ ของพระผู้เป็นเจ้าจรั้งกาลนานช้าเท่าใดบ่อสูญ ให่สืบสาวเอาพี่น้องมันผู้นั้นมาให่ใช้เงินทอง ของพระเจ้าอยู่หัว ตามสนิดแลห่าง

๑ มาตราหนึ่ง พลายฉงายมีคักคอกแลคักไหลคักแขนซ้ายแขนขวา แลคักลำตาล หวังว่าเปนข้าเชื้อขิตสนิดกับพระเจ้าอยู่หัว แลอ้างตัวตนว่าเป็นข้าหลวงฝ่ายในแลชวนกันไป รุกราชบาท เอาทรัพย์สิ่งของทองเงินราษฎร ให่ได้ความเดือดร้อน ท่านให่เอามันจำใส่ตรู่ไว้ แลแล้วเอาคตินั้นไปบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวจะมีพระบันทูลเอง

๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเห็นผู้นั้นหมั้นคงดีเอาพิตทูล ตั้งแต่งให้เปนขุนหมื่นคุมแก้ว แหวนทองเงินสรรพของพระเจ้าอยู่หัว แลผู้นั้นเอาไปจำหน่ายเสียก็ดี เอาไปราชการทำให่ แดกหัก ทำลายเสียก็ดี ท่านให่ผู้ตั้งแต่งผู้จำหน่ายใช้ให้ครบ

๑ มาตราหนึ่ง คดีถ้อยความประการใด หมี่ได้มีผู้มาร้องฟ้องร้องเรียนตามตระหวอง แลหมี่ได้พิตทูลแก่พระเจ้าอยู่หัวทำแต่ตามอำเภอใจหมายอ้างรับสั่งก็ดี บังคับให้ไปเกาะเอา มาเองก็ดี ผู้ใดทำดังนี้พิจารณาเปนสัจ ท่านว่าผู้นั้นเลมิดพระราชอาษา ท่านให่ลงโทษโดย โทษานุโทษ

๑ มาตราหนึ่ง มีราชการประการใดใด ท่านให่กระทำด้วยกันก็ดี แลกิจคดีถ้อย ความประการใดใด พระเจ้าอยู่หัวให้ช่วยกันพิพากษาก็ดี แลประชุมพร้อมกันพิพากษา ถูก ต้องเห็นชอบด้วยราชการอยู่แล้ว อยู่มาภายหลังผู้ใดกล่าวว่ามีชอบแล้ว ท่านว่าผู้นั้นเลมิด ให่ลงโทษโดยโทษานุโทษ

๑ มาตราหนึ่ง สรรพทรัพย์สิ่งของบันดาจะเข้าพระคลังหลวง แลมีผู้ห้ามขัดทาน ขัดขวางบ่อกัน ให่เสียพระราชทรัพย์พระเจ้าอยู่หัวไป ท่านว่าเลมิดให้แหวะปากมันเสีย เอามพร้าวหัวจุกปากประจาน อย่าให่ดูเยี่ยงกัน

๑ มาตราหนึ่ง มีผู้เอาครอบครัววัวควายช้างม้า แก้วแหวนทองเงินทรัพย์สิ่งอันใดใด หนีมาแต่ประเทศอื่น เข้ามาพึ่งอยู่ในขอบขันทเสมาแลพึ่งอยู่ด้วยพระเยาวราชแลเมืองนอก

กิติ หัวแสนหัวหมื่นหัวพันหัวปาก แลอนุประชาราชฎรกิติ แลมีผู้ตีฟันแทงมันเสีย ธิบเอา
ครอบครัววัวควายช้างม้าเข้าคนทรัพย์เข้าของ ๆ มันตั้งนั้น ท่านว่าผู้ั้นทุระยศแก่บ้านเมือง
ท่านให้ลงโทษด้วยตาบگانคอเสีย ถ้าให้มีให้กานคอให้ไถ่กานคอโดยยศถาศักดิ์ แล้วให้ไหม
สองคาบ ให้แก่พ่อแม่ลูกเมียมันผู้ตาย

๑ มาตราหนึ่ง มุกขมนตรีขุนมุนนายแวงไปรั้งเมืองไปสื่อเมือง แลไปราชการ
อันใดใดกิติ ภรรยาผู้ั้นอยู่ภายหลัง แลผู้มีบันดาศักดิ์ไปเรือนท่านผู้ไปราชการในกลางคืน
กลางวันกิติ ท่านว่าหนีชอบ ถ้าผู้ใดขึ้นไป ท่านให้ปรับไหมผู้ั้น โดยพระราชกฤษฎีกาตาม
ยศถาศักดิ์

๑ มาตราหนึ่ง ผู้อยู่หัวเมืองเข้ามาร้องฟ้องในกรุง ๆ มีรับสั่งให้มีตราออกไปเอาตัว
เข้ามาพิจารณา ขุนมุนนายส่งมันเข้ามาแล้ว แลมันต้องคดีอันใดใดอยู่แต่ก่อนกิติ แลอยู่
ภายหลัง แลร้อยแขวงเกาะกุมจำพ่อแม่ลูกเมีย พี่น้องเข้าคนมันให้ส่งตัวมันแล้ว ท่านว่าขุน
มุนนายร้อยแขวงเลมิด ให้ลงโทษโดยยศถาศักดิ์

๑ มาตราหนึ่ง มุกขมนตรีราชินิกุลขุนมุนนายผู้ใหญ่ ทุกตระทรวงถบวงการ ผู้ใด
มีบำเหนดบ้านานในราชการ ต้องคดีพระเจ้าอยู่หัวสั่งให้ถาม ท่านหนีให้ผันแปร กล่าว
ถ้อยคำว่าตนมีบำเหนดบ้านาน ถ้าผู้ใดยกบำเหนดบ้านานตนขึ้น เมื่อพระเจ้าอยู่หัวให้ถาม
ท่านว่าหนีชอบ เพราะพระเจ้าอยู่หัวประทานภักยาประสาทรางวัน ตอบบำเหนดบ้านาน
รางวันแล้ว ถ้าผู้ใดแปรถ้อยคำ ยกบำเหนดบ้านานตนตั้งนั้น ท่านว่าเลมิด ให้ลงโทษโดยยศ
ถาศักดิ์นั้น

๑ มาตราหนึ่ง ราชินิกุลขุนหัวหมื่นหัวพันหัวปาก ภาคยหัวสิบจำเสมีयरนักกาน
ไพรงานแลหัวเมืองทั้งปวง อันเป็นข้าสมเดจ์บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว แลมีใจหวังจงรักภักดี
อาษาราชการงาน พระราชสงครามให้เปนความชอบของตน ท่านให้เร่งชวนชวายในราชการ
จงระเวียตระไวแห่แหนพิทักษ์รักษาทั้งกลางวันกลางคืน ทางบกทางเรืออย่าให้เกิดโจรแลผู้ร้าย
ในแผ่นดินได้ แลให้ราชินิกุลหัวเมือง ขุนหมื่นหัวพันทั้งหลายนั้น อย่ามีใจร้ายเอาใจช่วยคน
กระบด แลคบคนร้ายด้วยประการใดใดกิติ ถ้าแลผู้ใดไปลอบลักเจรจากระชิบกระชาบคบหา
กันไปกินอยู่หลับนอนในกลางวันกลางคืนกิติ แลตนได้รู้ได้เห็นแลได้ยินได้ฟังให้เอาคดีนั้น
มาบอก แก่ขุนมุนนายอนาพยาบาลตน ให้เรียกมาพิจารณาคดี ภาจะพิดทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว
กิติ ก็ให้เร่งว่ากล่าวพิดทูลจงพลัน ถ้าแลสมเลด้วยเจ้าขุนมุนนายแลอำไว้ ท่านรู้ด้วยประการ
ใดให้ลงโทษจงสาหัส ภาจะฆ่าตีฉันใดให้ลงโทษฉันนั้น

๑) มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายอยู่เมืองนอกมีผู้ทำหนังสือมากล่าวโทษในเมืองหลวง แลให้นายพะอำรงเอาสารตราเจ้ากรม ออกไปเอามาพิจารณา แลขุนมนนายผู้พยาบาล เมืองนอก แลแขวงหมีส่งเข้ามาให้พิจารณา แลป้องกันไว้ ท่านให้เอาผู้ป้องกันนั้นมาใหม่ โดยบันดาคักดีทวิคุณตรีคุณ เพราะว่าป้องกันผู้ร้าย แลหมีฟังสารตราเจ้ากรม

๑) มาตราหนึ่ง ขุนมนนายอนาพยาบาล ท่านตั้งให้รักษาหมู่ไพร่หลวง อย่าให้ไพร่หลวงขาด ให้กรุณาแก่ไพร่หลวงจงหนัก อย่าให้ไพร่หลวงท่านได้ความเดือดร้อน ถ้าไพร่หลวงท่านต้องทุกข์ยากประการใด ให้เสียดราชการพระเจ้าอยู่หัวไป ให้ผู้รักษาไพร่หลวงเอาขึ้นรำเรียนแก่เสนาบดีตามกระทรวงให้บังคับมทูล ถ้าขุนมนนายอนาพยาบาลผู้ใด หมิได้เอาธุระไพร่หลวงรำเรียนพิศทูลให้ทราบ ท่านว่าเลมิด ควรจำให้จำ ควรทวนให้ทวน ควรภาคทัณฑ์ ให้ภาคทัณฑ์ไว้

๑) มาตราหนึ่ง ถ้าเห็นผู้ใดจะทำร้ายในแผ่นดินท่าน จให้เกิดจุลาจลจงได้ ท่านให้เอามาว่ากล่าวรำเรียนพิศทูล แต่ในวันหนึ่งสองวัน ครั้นช้านานไปต่อมิดีของตน ๆ จึงเอาความแผ่นดินมาว่ากล่าว ท่านว่าอย่าให้รับไว้บังคับบัญชาพิจารณาเลย ถ้าผู้ใดขึ้นรับไว้บังคับบัญชา แลหมีฟังพระราชบัญญัตินี้ ท่านให้ลงโทษโดยยศถาศักดิ์

๑) มาตราหนึ่ง มิแลมีผู้ใดไปป็นประอดค้ำพนักปูพรหมปุเจียมในโรงสานแล เกยขาลาแลพลับพลา ๓ ประการนี้ท่านห้าม ถ้าผู้ใดโดยศหยิ่งป็นค้ำพนักปูพรหมปุเจียมในที่ห้ามท่านให้ตัดท้าวตัดมือเสีย ถ้าจะเถิดโทษตัดมือตัดท้าว นั้นถ้าชายให้เถิด ๗๕๐๐๐๐ ถ้าหญิงให้เถิด ๖๕๐๐๐๐ เปี้ยเถิดตัดมือตัดท้าว นั้น เอาเข้าพระคลังหลวงจงสิ้น

๑) มาตราหนึ่ง ไพร่หลวงงานท่านก็ดี ไพร่อุทิศกละปนาให้เป้นข้าพระก็ดี เรือกสวนไร่นาสำหรับสัจพระสัจสงฆ์ก็ดี ท่านหมีให้ผู้ใดซื้อขาย ถ้าแลไพร่หลวงไพร่อุทิศ ต้องศุขทุกขประการใด แลเรือกสวนไร่นาสัจพระสัจสงฆ์เกี่ยวข้องอยู่ก็ดี ท่านให้บังคับมทูลให้ทราบ แล้วแต่พระเจ้าอยู่หัว จรงพระกรุณาโปรด ฯ ถ้าแลผู้ใดเอาไพร่หลวงไพร่อุทิศแลเรือกสวนไร่นาอันเป้นสัจพระสัจสงฆ์ไปซื้อไปขายแก่ผู้ใดใด ใครใครสมคบเถิดซื้อไว้ ท่านว่าผู้ นั้นหมีชอบ ให้เอาไพร่หลวงไพร่อุทิศกละปนา แลเรือกสวนไร่นาสัจพระสัจสงฆ์คงไว้ในราชการ ส่วนทรัพย์อันได้อันซื้อนั้นให้เรียกคืนไว้เป้นหลวง

๑) วันอาทิตย์เดือนแปดขึ้นสิบสามค่ำ มโรงนักสัตว์โทศก สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จเห็นอรัตนสิงหาศพระเสาวคนธภูมิโดยทักษิณาพิมุขมั่งคลาวิเสศ จึงพระราชวงษาบังคับมทูลพระกรุณา ขอเรียนพระราชประวัติดิ ประสงค์ด้วยนายแวงทั้งหลาย ผู้เป้นยุกรับตรแห่งเมืองทั้งหลาย คือเมืองศรีสัตนาไลย เมืองศุโขไทย เมืองกำแพงเพชร

เมืองพิศณุโลกย์ เมืองไชยนาถบุรี แลเมืองนอกทั้งปวงภอเอาราชการได้ เป็นการยุกรับตรจะ
 ประพฤติเท่าใด ข้าขอเรียนพระราชประวัติดิพระเจ้าอยู่หัว จึงสมเด็จบรมบพิตรพระพุทธิเจ้า
 อยู่หัว มีพระราชโองการ ให้ตราเปนฉบับค่านับไว้ดังนี้ ถ้าพระเปนเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งเจ้าเมือง
 ประการใด ให้นายยุกรับตรู้ด้วย อนึ่งเมื่อเจ้าเมืองจะไปราชการสงครามใช้ ให้นายยุกรับตร
 ไปด้วยเจ้าเมือง อนึ่งเจ้าเมืองใช้คนไปนอกด่านนอกทางไปราชการอันใด เจ้าเมืองจะไป
 ค้าขายประเทษใดใดก็ดี อนึ่งเจ้าเมืองจะให้สารพิไสยไปแห่งใด ๆ ก็ดี เขาให้สารพิไสยมาก็ดี
 ให้นายยุกรับตรู้ด้วยเจ้าเมือง อนึ่งผู้เป็นยุกรับตรจะไปถวายบังคม แก่สมเด็จบรมบพิตรพระเจ้า
 อยู่หัวเมื่อใด ๆ ก็ดี อย่าให้เจ้าเมืองห้าม อนึ่งผู้พิจารณาร้องฟ้องทุกขราช ความบ้านความ
 เมืองละไว้ให้เนิ่นช้าให้ราษฎรเดือดร้อนนั้น ก็ให้ผู้เป็นยุกรับตรเอาคดีนั้น บอกแก่เจ้าเมือง
 อนึ่งพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชกำหนดไว้ว่า เมื่อถึงการพระราชพิธี การมโหรีสพเสกเข้าเฝ้า
 เข้า ให้เจ้าเมืองเอาพลไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลาย ออกเลี้ยงนอกเมืองโดยระบับแต่หลัง ก็ให้ผู้เป็น
 ยุกรับตรให้รู้เห็นด้วย อนึ่งผู้เป็นยุกรับตรอย่าให้ต้องราชการอันมีในตระหวงการทุกหมู่
 กำหนดให้รู้แต่การอาัยต์ไว้แต่ต้นนั้น อนึ่งอาัยต์การผู้เป็นยุกรับตรแห่งเจ้าเมืองนอกทุกแห่ง
 ให้แต่งคอยราษฎร ถ้าจะตั้งยุกรับตรให้ตั้งผู้มีตระกูลอันเป็นราชการ รู้ชนบทำเนียมในเมือง
 หลวงไป แลผู้เป็นยุกรับตรแลอย่าให้มีใจโลภหลง อย่าเจรจามุสาวาทอำพราง อย่าเหนแก่
 ความสมเลณพุนพิโรธแลเสียช้อความ จงมีใจกรุณาแก่ราษฎรคอยคูดัดแลชอบแห่งเจ้าเมือง
 อนึ่งกรมการเจ้าเมืองมีที่ไป ให้นายยุกรับตรไปด้วยคอยคูดัดแลชอบ ถ้าเหนคดีหนีชอบใช้ ให้ว่า
 กล่าวห้ามปรามให้รู้ ถ้าหนีฟังอันชอบนั้น ให้นายยุกรับตรไปทูลแต่พระเจ้าอยู่หัว อนึ่งราชการ
 พระเจ้าอยู่หัว ทุกตระหวงถวงการใด ๆ ให้นายยุกรับตรเลงดูให้รู้ว่าคูดัดแลชอบ ถ้าเหนคุดก็ให้
 ว่าแก่เจ้าเมืองแลกรมการให้ช่วยชำระคดีจงชอบ อนึ่งถ้างานณรงสงคราม ให้นายยุกรับตรคูดัด
 แลชอบ อนึ่งเขาร่ำเรียนร้องฟ้องด้วยประการใด ๆ ให้นายยุกรับตรฟังคูดัดชอบ ท่านหนีให้
 ยุกรับตรเอาความธรรมาธิกรนครบาลมาพิจารณา ให้ว่ากล่าวกันตามพระธรรมนุญ อนึ่ง
 ราษฎรจร้องทุกขก็ให้ร้องฟ้องแก่ยุกรับตร ก็ให้นายยุกรับตรเอาคดีอันเขมาร้องฟ้องนั้น ให้
 พิจารณาจงเป็นสัจเป็นธรรมให้เหนคูดัดแลชอบ

๑ มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งผู้ใด ๆ เปนขุน
 หมื่นในทำเนียบแต่หน้า $\left. \begin{matrix} ๕๐๐ \\ ๖๐๐ \end{matrix} \right\}$ ขึ้นไป หมายถึงให้เป็นที่ เขาหนีรู้เรียกชื่อเดิมจะเอาโทษเขาผู้
 เรียกยังมีได้ ถ้าพ้น ๓ เดือนขึ้นไปเขารู้แล้ว ผู้ใดเรียกชื่อเก่า หนีได้เรียกชื่อใหม่เหมือน
 หมายถึงนั้น ท่านว่าผู้หนีเลมิดให้หมโดยยศดาศักดิ์

๑) มาตรการหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จออกในพระโรง กิติ ในพระราชทานแห่งใด ๆ กิติ เสด็จออกแล้วกิติไปมิได้เสด็จออกกิติ แลเบิกท้าวพญา มนตรีมุขทั้งหลายเข้ามาชุมนุมแล้วกิติ ออย่าให้ผู้ใด ๆ เจรจาด้วยกันเปนนี้นั้น ในพระราชทาน นั้น ถ้ามีถ้อยความสิ่งใด แลตรวจกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธิเจ้าอยู่หัว ในทันที่นั้นก็ให้เจรจาด้วยกันแลกราบบังคมทูลพระกรุณา ส่วนถ้อยความ การนอกนี้บมิให้เจรจาเลย ถ้าผู้ใดเจรจານั้นในที่เฝ้าใช้ ผู้นั้นเลมิด ให้ลงโทษตามโทษา นุโทษ

๑) มาตรการหนึ่ง ท่านใช้ให้เป็นนายกองยุกรบัตรไปดูไม้กฤษนานฤมาตงาข้างจันท แลไม้หอม ถ้าลักเอาของท่านไว้กิติ ชายเสียในกลางป่ากิติ ให้ทวนแล้วให้เหมจตุรคุณ ถ้าฝาง แลสิ่งของมาถึงหน้าซั้งแล้ว ลักขายลงสำเนาพิจารณาเป็นสัจ ให้เอาฝางทำขาหย่างประจาน แล้วให้ปลงลงทวนด้วยลวดหนั่ง ๕๐ ทีแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง ถ้าฝางแลสิ่งของเข้าห้อง พระคลังแล้วลักไปขายต่างเมือง ให้ตัดคอริบเรือน แล้วเอาบุตรพรยาหลงหญ้าข้าง

๑) มาตรการหนึ่ง เจ้ากระทรวงถวงการพนักงานทำพระที่นั่งปราสาทราชมณเฑียร ค่างหน้าค่างใน ท้องพระโรงเรือนหลวงทิมดาบซ้ายขวา เกยชालาเฉลียงโรงแสงโรงเครื่อง ศาลาลูกขุน โรงซ้างต้นโรงม้าต้น แลกำแพงชั้นในกำแพงชั้นนอกป้อมค่ายคูประตูหอรบเชิง เทิน แลราชการบ้านเมืองสิ่งประการใด ให้รับรองครองเอาราชการงาน อันท่านอายุได้ไว้แก่ ตนเท่าใด ให้ตักเตือนว่ากล่าวทำออย่าให้ขาดเหลือแต่คักอันเลย ถ้าผู้ใดหนีได้ทำ ๆ หนีแล้ว ละซัดราชการเสียกิติ การชำระดูแลละเมินเสียหนีได้ทำขึ้นให้มันคง ประหลักหักพังลงเปน อันตรายแก่ผู้คนบ่าวไพร่ ให้ลงโทษโดยพระราชอาชญาเต็มออย่าให้ถอยออย่าให้ลด

๑) มาตรการหนึ่ง ขุนมนตรีผู้พิภภาคคีราชฎร ให้เลงดูคตินั้นควรด้วยสถานใด แล พิจารณาดูมูลคดีจงถ่องแท้ แลถ้อยคำสำนวนแห่งโจทแห่งจำเลยให้เลอียด แลให้กำหนดต้น คดีแห่งโจท แลระบุสำนวนแห่งจำเลยไว้ให้มัน แลให้เอาบัญญัติสอดส่องดู คำโจทจำเลยให้ แจ้งว่าค่างผู้ใดพิรุท แลเห็นว่าอรรถคดีข้อความ ค่างผู้พิรุทเปนนิลโทษแท้แล้ว ก็ฝั่งให้หมาย พิรุทไว้ แลให้เรียงโทษให้ชอบตามถ้อยคำสำนวนโจทจำเลย แลบอกให้โจทจำเลยรู้เหนผิด แลชอบโดยยุติธรรม แลออย่าให้ราชฎรได้ความเดือดร้อน ท่านว่าผู้นั้นมีบำเหนดบำรุง แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวให้จำเริญ แลลักษณะบำเหนดนั้นมี ๕ ประการคือผู้ใดไปการณรงค์ สงคราม ได้รบกันฆ่าศึกได้ชนซ้างมีไชยชำนะแก่ศัตรู ก็เปนมำเหนดประการ ๑ ผู้ใดเอา สมักภักพวกมาอาษาเมื่อการศึกษา สู้เสียชีวิตรเอาไชยชำนะแก่ศัตรูก็เปนมำเหนดประการ ๑ คือศัตรูหนีร้ายมาปล้นบ้านปล้นเมือง และมีผู้รอดอาษาเอาพระนครไว้ หนีให้เสียแก่ฆ่าศึกก็ เปนมำเหนดประการ ๑ คือผู้บำรุงพระราชทรัพย์ในท้องพระคลัง ให้มันคังบริบูรณโดย

ประเวณีธรรมแลหมีให้เคืองใจราษฎร ก็เป็นบำเหนดประการ ๑ คือผู้พิจารณาพิพากษา
อรรถคดีชอบตามประเวณีโดยสัจโดยธรรม หมีให้ราษฎรได้ความเดือดร้อน ก็เป็นบำเหนด
ประการ ๑ ถ้าแลผู้มีบำเหนดในแผ่นดิน ๕ ประการนี้มีโทษเป็นประการใด ๆ ก็ให้สมเด็จ
พระเจ้าอยู่หัวงดไว้ก่อน ถ้าโทษถึงตายนอกกว่ากระบดต่อพระเจ้าแผ่นดิน ก็ควรให้ทวนแล
ริบราชบาต ถ้าโทษถึงริบราชบาตแลทวนก็ควรให้ปรับไหม ถ้าโทษถึงปรับไหมก็ควรให้ภาค
ทัณฑ์ไว้แลท่านให้ผ่อนหย่อนโทษไว้ดังนี้ เพราะว่าผู้มีบำเหนดนั้น มีคุณแก่แผ่นดินพระเจ้า
อยู่หัว

๑ จกล่าวมูลคดีวิวาทอันให้บังเกิดความแค้น ด้วยล่วงเกินข่มเหงผู้อื่นด้วยอุบาย
ต่าง ๆ ตามอาชญาแห่งตนเอง คือกุมเกาะเบาะแซงลู่ลากเอาท่านผู้อื่นมาทูลดองทำโทษ
โบายตีจำจงต้องบาปมีในพระธรรมสาตราว่า ปรมฺปเสยฺโย ปี ๑ อุตฺต อาณมฺมุ เป็นต้นดังนี้
มีอรรถาธิบายตั้งพรรณามาแล้ว แต่จะสืบสาขาคดีถึงความตามพระราชบัญญัติ ซึ่ง
บูรณราชกระษัตริย์ค้ำนี้ ตามพระธรรมสาตราอันเป็นบทมาตราดังนี้

๑ สมุทศุ ๑๙๐๒ ปีจอนักสัตว์ตริณิศก อาสุชมาเสสุกขปักเขเอกาทศมิตฐียังอาทิตย
วาร พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าวราธิบดีศรีสุนทรบรมจักรพรรดิตราราชพระเจ้า
อยู่หัว มีพระไทยเมตตาแก่ประชาราษฎรทั้งปวงจึงทรงพระราชบัญญัติ จัดเป็นพระราช
กฤษฎีกากำหนดเป็นมาตราไว้ดังนี้

๑ มาตราหนึ่ง ข้าหนีเจ้ากัณนี้ถือสินทรัพย์ติดพันกัน หนีไปซุ่มซ่อนอยู่แห่งใด ๆ เจ้า
เจ้าเข้าไปภบปะเข้า ท่านหมีให้เกาะกุมเอาเอง ท่านให้อายัดไว้แก่นายบ้านร้อยแขวงกรมการ
แล้วให้มีโฉนฎฎีกาไปเรียกเอา ถ้าหาผู้รับอายัดไม่ ให้ส่งยังแขวงแลแพ่งให้ตราค้ำมั่นไว้
จึงให้หาความกันโดยตระทรวง ถ้าภบมันที่กลางทางให้ถามถึงที่อยู่ จึงเอาตัวมันไปอายัดไว้
ที่นั่น ถ้ามันหมีบอกให้ภามายังพระสุภาวดี ให้ตราค้ำมั่นไว้เป็นค้ำมั่น ถ้าเจ้าหนีเจ้าข้าหมีได้
บอกแก่ร้อยแขวงแลสุภาจ่าเมือง แลบังอาจยื้อชักเอามันไปจำจงไว้ณะบ้านเรือนโดยพลการ
เอง ท่านว่าเลมิดให้ไหมโดยยศาศักดิ์

๑ มาตราหนึ่ง ช้างม้าโคกระบือเรือเกวียน แลสิ่งของอันใด ๆ หายไปแลต่นภบ
ช้างม้าโคกระบือ สิ่งของ ๆ ตนในที่ใดหมีได้อายัดไว้ แลต่นยื้อชักจับกุมเขนเอาไปไว้ณบ้าน
เรือนเอง แล้วจึงเอาไปอายัดแก่ตระลาการจึงทำหนังสือฟ้องท่านว่าผู้นั้นเลมิด ให้ไหมโดย
บันดาศักดิ์เป็นพีไนยหลง

๑) มาตรการหนึ่ง ยื้อชักเกาะกุมผู้คนไปถึงบ้านเรือนถึงกลางทาง แลปล่อยผู้คนนั้นมา ท่านว่าอย่าเอาเป็นอาชญาเลย เพราะว่ากลัวอาชญาจึงปล่อยมา ถ้ายื้อชักเกาะกุมไปถึงบ้านถึงเรือนแล้วจำไว้ ให้มีนายประกันก็ดี คุมไว้ก็ดี ท่านให้เอาเป็นอาชญา

๑) มาตรการหนึ่ง ทาษลูกนี้ทรัพย์สินสินติดค้างกัน ถ้าลูกนี้อยู่หัวเมืองใด ๆ ก็ดี ให้เจ้านี่ไปร้องฟ้องเรียกหาเอาณหัวเมืองนั้น ถ้าเจ้านี่หมีได้ร้องฟ้อง คิดอ่านไปเกาะกุมยื้อชักเอาลูกนี้มาว่ากล่าวเอาเอง ท่านว่าเจ้านี่เลมิด ให้ไหมโดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง

๑) มาตรการหนึ่ง ทวยราษฎรฟ้องร้องทุกข์ ผู้ใหญ่ข่มเหงผู้น้อย ถ้าตีตองจำจงข้อประบัดเอาพัศดุทองเงิน แลข่มเหงด้วยประการใด ๆ ก็ดี ให้รับทุกข์รับฟ้องของมัน ให้ว่ากล่าวให้แก้มัน ถ้าผู้รับฟ้องหมีรับฟ้องร้องทุกข์ของมัน ท่านว่าผู้รับฟ้องเลมิด ให้ไหมโดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง

๑) มาตรการหนึ่ง ผู้ร้องฟ้องในกรมใด ๆ แลผู้ต้องคดีนั้นหมีได้ออกมาแก้คดีตามเขา กล่าวหา แลมันบังอาจไปเกาะกุมยื้อชักเอาเขาเข้าผู้ฟ้องมันนั้น ไปทำโทษโบรินด่าตีทำข่มเหงด้วยประการใดใดก็ดี ท่านว่ามันผู้นั้นเลมิดทำเหนือหนังสือร้อง ให้ไหมทวิคุณเป็นสินไหมกึ่งเป็นพิไนยกึ่ง

๑) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดบังอาจสามหาว่าซึ่งเคียดจะฟันจะแทงจะตีท่าน แลจะฟันแทงท่านนั้นหมีได้ ชัดใจตนไปฟันกล้วยฟันอ้อยแลผลพฤกษะ แลฟันรั้วเรือนหลายเรือน เอาไม้ค้อนก้อนดินทิ้งขว้างทุ่มชดเรือนท่าน ท่านว่าผู้นั้นคือคนร้าย ให้ไหมโดยทำแก้ท่าน เป็นสินไหมกึ่งเป็นพิไนยกึ่ง แล้วให้ไหมเป็นข้อเลมิดลาหนึ่ง โดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง เพราะว่าท่านหมีให้มีคนร้ายในแผ่นดินของพระเจ้าอยู่หัว

๑) มาตรการหนึ่ง ท่านหาผิดหมีได้ไปเกาะกุมเอาท่าน มาพิจารณาว่ากล่าวลงเอาพัศดุเงินทอง ร่ำเรียนพิศทุลให้เขาต้องตีโบรินจำจง ผู้ใดทำดังนี้ท่านว่าผู้นั้นเลมิด ให้ไหมโดยยศถาศักดิ์ แล้วให้ไหมโดยตีค่าจำจงตามพระราชกฤษฎีกา

๑) มาตรการหนึ่ง มัดท่านด้วยเชือกด้วยไม้ด้วยหวาย แลตีด้วยหวายแลลดหนังก็ดี ท่านว่าผู้นั้นเลมิดให้ไหมโดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง แล้วให้ไหมโดยมัดผูกจำจงนั้นอีกโสดหนึ่งเป็นสินไหมกึ่งเป็นพิไนยกึ่ง

๑) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดขวางไม้ค้อนก้อนดินก้อนอิฐ ในเพลากลางคืนต้องเรือนท่าน ให้ไหมเป็นข้อเลมิดโดยยศถาศักดิ์ ถ้าขวางกลางวันต้องเรือนท่าน ให้ไหมทำเป็นสามวัน ยกเสียสองส่วนเอาแต่ส่วนหนึ่งตามบันดาศักดิ์

๑๑๑ มาตราหนึ่ง สู้ขอลูกสาวท่านหลานสาวท่าน ท่านให้แล้วยังมีได้แต่งงาน ชาย กุมเกาะเบาะแซลงดูลากเอาหญิงนั้นไป ท่านว่าชายนั้นเลมิด ให้ทวนชายต้นเหตุนั้น ๓๐ ที่ พวกเพื่อนคนละ ๑๕ ที่ ถ้ามีบาศเจ็บให้ใหม่อีกลาหนึ่ง

๑๑๒ มาตราหนึ่ง ท่านหาความร้ายให้มีได้ ใส่กลแก่ท่านว่าทำร้ายแก่ตนด้วยประการใด ๆ ก็ดี แลเกาะกุมท่านมาได้ถามเองก็ดี มาส่งให้สุภาภระลาการพิจารณาก็ดี ท่านว่าเลมิด ให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง

๑๑๓ มาตราหนึ่ง ข้าหนีเจ้า ๆ ข้าไปตามภบเข้าเอาตัวข้าใส่สังกะลิกะบันซอนมาส่ง ให้แก่ภระลาการก็ดี เขาเอาไว้ใช้สอยก็ดี ท่านว่าจเอาเจ้าเงินนั้นเป็นอาชญาให้มีได้

๑๑๔ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป็นความกันด้วยไพร่หมู่ พระสุริศวดียังพิจารณาอยู่ ฝ่ายค่างหนึ่งเกาะเอาคนในพ้องนั้น ไปจำจงมัดผู้ตีโบยทำโทษด้วยประการใด ๆ ก็ดี เอาไปตีเข้า หมู่เสียก็ดี ท่านว่าผู้นั้นเลมิด มันบังอาจทำเหนือพ้อง ให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์ตามพระราชกฤษฎีกา

๑๑๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมาฟ้องกฎหมายว่า มีผู้ให้สารกรมทันแลหนังสือสัญญาจำนำ สำคัญแก่มัน ๆ เอามาให้เรียกยังสุภาภระลาการ ๆ เกาะได้ตัวลูกนี้มาพิจารณา ถ้าเป็นสังจ ท่านให้เรียกเอาทรัพย์นั้นให้แก่มัน ถ้าเจ้านั้นให้มีได้ให้สารกรมทันแลมันมาให้เรียก ท่านว่ามัน ผู้นั้นเลมิด ให้ทวนด้วยไม้หวาย ๓๐ ที่แล้ว ให้เอาทุนในเอกสารตั้งใหม่ทวิคุณ ยกทุนให้แก่เจ้าของ เหลืออื่นเอาเป็นพิไนยหลวง

๑๑๖ มาตราหนึ่ง ผู้พิจารณาความในกรมใด ๆ กรมนั้น ๆ พิจารณาความหนีเลียดแลพิจารณาไม่ต้องในคำหาคำให้การ แลพิจารณาความเหลือขาดผิดสำนวนคู่ความติดใจ ทูเลาท้วงติงผู้พิจารณามีรับ ว่าหนีเป็นทูเลา เมื่อเอามาพิจารณาพิพากษาได้ความว่า คู่ความทูเลาท้วงติงนั้นชอบ ให้ใหม่ผู้พิจารณาซึ่งหนีรับทูเลาเขานั้น เป็นข้อเลมิดโดยยศถาศักดิ์

๑๑๗ มาตราหนึ่ง ผุ่งทวยราษฎรทั้งหลาย ตีดาเยื่อชักผลักใส่กันสิ่งสิ้นพรัดพรายตก หาย แลมาร้องฟ้องท่านให้พระสุภาวดี พิจารณาดู ถ้าสิ้นนั้นตกหาย จึงให้ผู้ชักใช้กึ่งหนึ่ง ถ้าสิ้นที่หายนั้นน้อยมันว่าหายมาก ท่านให้พิจารณาจงถ่องแท้ ได้เท่าใดให้เสียกึ่งหนึ่ง ถ้ามันหาสิ้นหนีได้มันแก่ลังกล่าวเท็จ มันมักได้เท่าใดให้มันเสียเท่านั้น ถ้าตกหายหาหลัก สำคัญให้มีได้ จว่าตั้งเหตุให้มีได้เลย

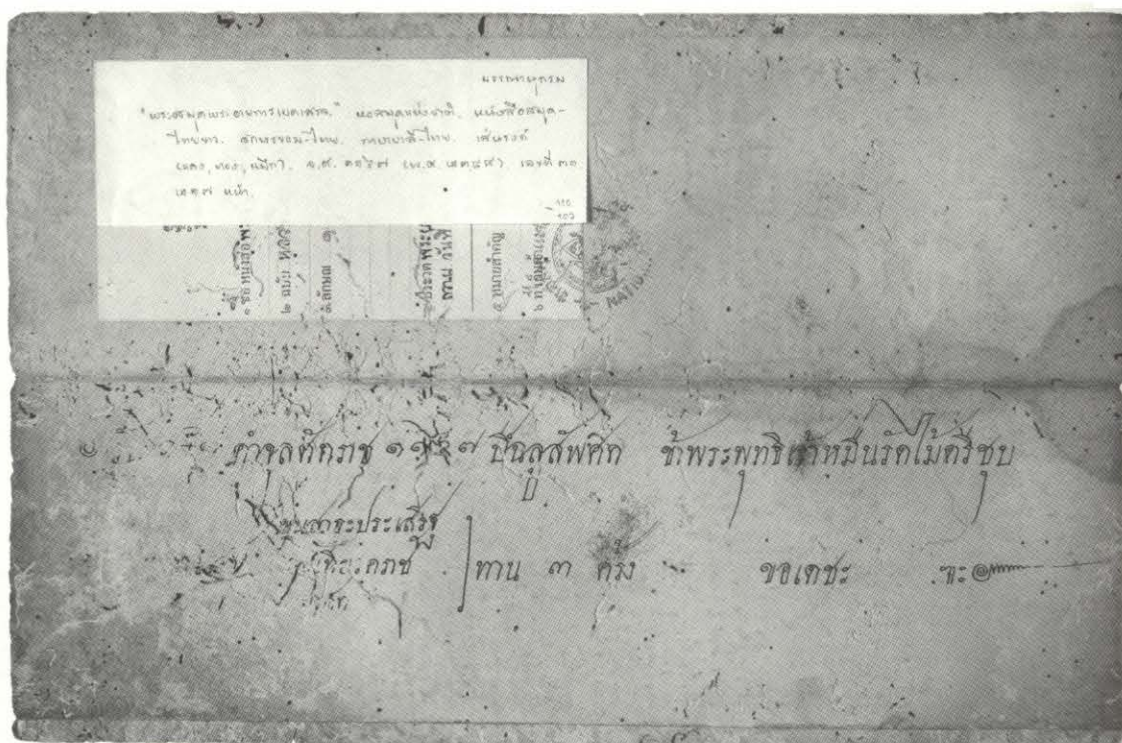
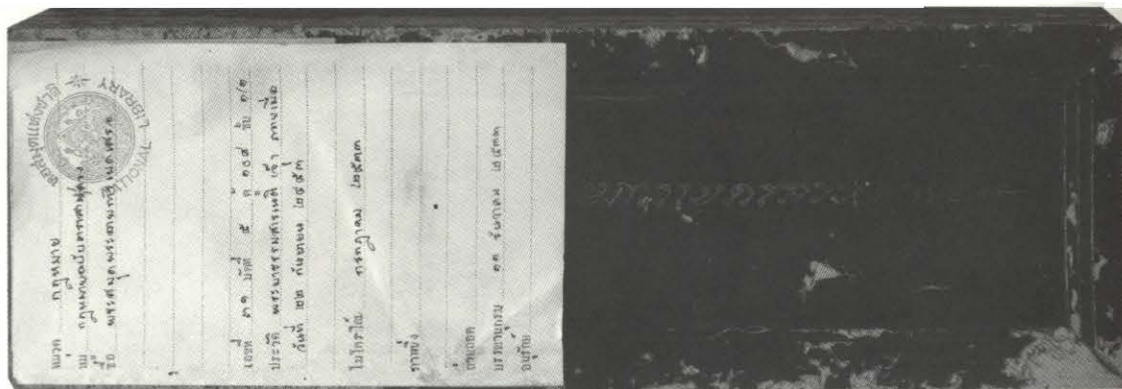
๑) มาตรการหนึ่ง ผู้ใดปองร้ายท่านทำท่านหมีได้ จ้างคนอื่นให้ไปทำร้ายท่านด้วยประการสิ่งใด ๆ ก็ดี ท่านหมีตายแต่ว่าลำบาก มีบาศแผลเสียโฉม ท่านให้ใหม่เท่าตายด้วยศักดิ์เหล็ก

๑) ศรียบทตรงชำระใหม่ได้บทในอาชญาหลวง ๑๓๐ มาตรการ บทในอาชญาราช ๒๐ มาตรการ เป็น ๑๕๐ มาตรการด้วยกันแต่เท่านี้

พระอาการเบตเตอร์

๓๓๖
 ๓๓๗
 ๓๓๘
 ๓๓๙
 ๓๔๐
 ๓๔๑
 ๓๔๒
 ๓๔๓
 ๓๔๔
 ๓๔๕
 ๓๔๖
 ๓๔๗
 ๓๔๘
 ๓๔๙
 ๓๕๐
 ๓๕๑
 ๓๕๒
 ๓๕๓
 ๓๕๔
 ๓๕๕
 ๓๕๖
 ๓๕๗
 ๓๕๘
 ๓๕๙
 ๓๖๐
 ๓๖๑
 ๓๖๒
 ๓๖๓
 ๓๖๔
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐

๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐
 ๔๐๑
 ๔๐๒
 ๔๐๓
 ๔๐๔
 ๔๐๕
 ๔๐๖
 ๔๐๗
 ๔๐๘
 ๔๐๙
 ๔๑๐
 ๔๑๑
 ๔๑๒
 ๔๑๓
 ๔๑๔
 ๔๑๕
 ๔๑๖
 ๔๑๗
 ๔๑๘
 ๔๑๙
 ๔๒๐
 ๔๒๑
 ๔๒๒
 ๔๒๓
 ๔๒๔
 ๔๒๕
 ๔๒๖
 ๔๒๗
 ๔๒๘
 ๔๒๙
 ๔๓๐
 ๔๓๑
 ๔๓๒
 ๔๓๓
 ๔๓๔
 ๔๓๕
 ๔๓๖
 ๔๓๗
 ๔๓๘
 ๔๓๙
 ๔๔๐
 ๔๔๑
 ๔๔๒
 ๔๔๓
 ๔๔๔
 ๔๔๕
 ๔๔๖
 ๔๔๗
 ๔๔๘
 ๔๔๙
 ๔๕๐
 ๔๕๑
 ๔๕๒
 ๔๕๓
 ๔๕๔
 ๔๕๕
 ๔๕๖
 ๔๕๗
 ๔๕๘
 ๔๕๙
 ๔๖๐
 ๔๖๑
 ๔๖๒
 ๔๖๓
 ๔๖๔
 ๔๖๕
 ๔๖๖
 ๔๖๗
 ๔๖๘
 ๔๖๙
 ๔๗๐
 ๔๗๑
 ๔๗๒
 ๔๗๓
 ๔๗๔
 ๔๗๕
 ๔๗๖
 ๔๗๗
 ๔๗๘
 ๔๗๙
 ๔๘๐
 ๔๘๑
 ๔๘๒
 ๔๘๓
 ๔๘๔
 ๔๘๕
 ๔๘๖
 ๔๘๗
 ๔๘๘
 ๔๘๙
 ๔๙๐
 ๔๙๑
 ๔๙๒
 ๔๙๓
 ๔๙๔
 ๔๙๕
 ๔๙๖
 ๔๙๗
 ๔๙๘
 ๔๙๙
 ๕๐๐

พระสังฆราช แลพระธรรมมัญญะพระพรหมญาณสังฆราชเป็นประธาน...
มณฑลคณบดีพระธรรมบริรักษ์เป็นต้นให้กำลังถวายเถรธรรมพระไตรปิฎกโดย
ไตรปิฎกธรรมบทให้ทุกคั้งตามพระพรหมบัญญัติ พระไตรปิฎกซึ่ง
ดุษฎีภักดานของโอรสโอรสเจ้าเสนาเรียนถ่ายใจแก่กลบเกลือบไปทุกอัน

ก็เป็นพระพรหมมัญญะพระพรหมมัญญะแล้ว แลเจ้าพระยาวิชาเยนทร์
มีพระยศนายตำรวจแผ่นดินนั้น จงไตรปิฎกโดยทุกคั้งถวายพระโดย
การอันกระษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นต้นทุกคั้ง จึงพิพากษาโดย
เนือความกษัตริย์พระโอรสโอรสเจ้าเสนาเรียน แลพระภิกษุที่ทูลเกล้าถวาย

ก็พ้นเพื่อทวีปบริรักษ์คั้งกันไปเป็นอันมาก...
ลดาสมณเถรปิฎก คั้งแปลงแก่ตามชอบใจให้พิพากษาให้เสียยศชีวิตรวม
สำหรับแผ่นดินไปก็มีทั้ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำทุกคั้ง

สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระธรรมมัญญะ
สมเด็จพระพรหมญาณสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระธรรมมัญญะ
สมเด็จพระพรหมญาณสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระธรรมมัญญะ
สมเด็จพระพรหมญาณสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระธรรมมัญญะ
สมเด็จพระพรหมญาณสังฆราช

๓๖. พระราชกำหนดกฎหมายโดยท้าวอินมีอยู่ในหอหลวง ทั้งแต่พระราชพงศาวดารไป
 ทั่วกันตามพระเดชพระคุณความมีให้อีกเพี้ยนที่งานใดจักเป็นหมวกเป็นเทศาภิบาล
 พระอุบลราชธานีพระรัตนวงษาซึ่งบ่อน้ำปลากนนั้นให้ขบโดยยักยกรวมไว้ ด้วยพระ
 ทมพระมหากษัตริย์เกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นประเพณีแก่กระษัตริย์จะทรงแผ่นดินไปในภายหน้า
 ๓๗. ท้าวอินมีอยู่ในหอหลวง ทั้งแต่พระราชพงศาวดารไป
 ทั่วกันตามพระเดชพระคุณความมีให้อีกเพี้ยนที่งานใดจักเป็นหมวกเป็นเทศาภิบาล
 พระอุบลราชธานีพระรัตนวงษาซึ่งบ่อน้ำปลากนนั้นให้ขบโดยยักยกรวมไว้ ด้วยพระ
 ทมพระมหากษัตริย์เกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นประเพณีแก่กระษัตริย์จะทรงแผ่นดินไปในภายหน้า

๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

แต่การเสกกริบก็ให้ยกพระราชกฤษฎีกาในขณะค่านับประทุญ์ก็แต่เพียงแต่มีจาก
จนเท่าที่ขนิษฐานะหมื่นพันทนต์ด้วยท้าวพลเรือนทำผู้ทศเสปียรนักรการโดยวิญญ
ทั้งหลายแก่นี่สืบไปเมื่อหน้า ๖ มากกหนึ่ง ถึงเทศการเดือน ๕) เทเป็นอัน
เป็นตา ให้ขุนกระเสกกริบก็มีกสารประทุญ์ก็ออกไปเมืองนอมาอប់พระนักร

ให้ที่ของข้าในขณะแก่ผู้มีทั้งมาโคกรบือให้ผูกถือไว้ อย่าให้ปลงอยู่ปลงละเลย
ให้เสียโดยมาก ถ้าหลยหลกใชอกกตปลอกกตทากหลกแสดงเทวีเดจน
เท่ากันคั้งหนึ่ง ใหรับเขาทั้งมาโคกรบือไว้ ถ้าเจ้าของมีนมาอ ท้เขาได้
คืนให้แก่มีนคั้งหนึ่งก่อน ถ้าแลเจ้าของโดยมากแลแล้วเทวีเดจนให้

ท่านผู้ขึ้นเสียมลักรทั้งมาโคกรบือท่าน ๆ ให้เขาค้างมาโคกรบือทั้งใหม่
ถึงค้ำ ให้คืนทั้งมาโคกรบือให้แก่เจ้าของ ถ้าถึงสงคั้งให้เท่าเทบออกเส
เดยพ้านน่ายเมืองผู้แก่ผู้แก่ให้รู้จักค่านับ ให้เท่าทั้งมาโคกรบือใช้เท่ากันคิม
มากแลน้อย ถ้าเขาของมาอได้มีไว้ ให้เท่าเทเขาทั้งมาโคกรบือ ไปบอก

แก่สุมท้าวเมือง ให้กกรูปประพรวณคั้งนั้น จนคั้งคทให้แก่เทเท
ถ้าเขาทั้งมาโคกรบือจะมากได้ ให้ให้เท่าทั้งเหล่าพเนียงคั้ง. ถ้ากคั้งหนึ่ง
ให้ใช้เท่ากัน จึงให้คั้งไปแก่เจ้าของ ถ้าเจ้าของยังมีมาไว้ทั้งมาโคกรบือ
ซึ่งรับคั้งนั้นททยทยให้ผู้รับบอกแก่สุมท้าวเมืองพคั้งนั้น อย่าเอาโทษแก่เขาเลย

ทัณฑ์ได้บอกซึ่งมาโคการบือท่านทยททยให้ใช้รองท่านถึงหนึ่ง ทัณฑ์เจ้ารองมาโค
 ทัณฑ์บือ ให้ได้เอาใช้รองเทปล่อยทยททย ท่านทำให้ผู้เอาใช้รองท่านพเทียมทัณฑ์
 ทัณฑ์ถึงตามคัมภีร์ แลปล่อยให้กินเลี้ยงให้กินเท่าท่าน เมื่อเป็นกันเป็นลักทัณฑ์
 ให้ใหม่ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๒๕๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๒๐๐๐๐ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๕๐๐๐๐ เมีย
 ทัณฑ์: ๕๐๐๐๐ โดผู้ทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๕๐๐๐๐ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐
 เมียทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐ ให้ใช้เท่าท่านโดยมากแลน้อย ให้กินทัณฑ์ท่านให้เท่ารอง
 ทัณฑ์ท่านเมื่อออกทรงให้ใหม่ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๕๕๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๓๓๐๐๐ ทัณฑ์
 ทัณฑ์: ๑๑๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐ โดผู้ทัณฑ์: ๑๖๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๑๕๐๐๐๐

ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๑๑๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๑๕๐๐๐๐ ให้ใช้เท่าท่าน ทัณฑ์ท่านเท่าท่าน
 ให้ใหม่ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๓๒๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๒๕๐๐๐๐ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐
 เมียทัณฑ์: ๕๐๐๐๐๐ โดผู้ทัณฑ์: ๑๑๐๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐๐ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์
 ทัณฑ์: ๑๕๐๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๑๑๐๐๐๐๐ ให้ใช้เท่าท่าน ทัณฑ์ท่านเท่าท่าน
 ไม่เป็นทรงให้ใหม่ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๑๐๐๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๕๐๐๐๐๐๐ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๓๐๐๐๐๐๐
 เมียทัณฑ์: ๒๐๐๐๐๐๐ โดผู้ทัณฑ์: ๕๐๐๐๐๐๐๐ เมียทัณฑ์: ๓๐๐๐๐๐๐ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๕๐๐๐๐๐๐
 เมียทัณฑ์: ๕๐๐๐๐๐๐ ให้ใช้เท่าท่านตามมากแลน้อย ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๕๐๐๐๐๐๐ ทัณฑ์
 โดการบือให้กินเท่าท่านเมื่อเป็น ^{กัน} ^{กัน} ^{กัน} ให้ใหม่ ทัณฑ์ผู้ทัณฑ์: ๑๕๐๐๐๐๐๐

เมียกัล: ๑๑๐๐๐ ภายกัล: ๕๐๐๐๐ เมียกัล: ๓๗๐๐๐ โคนุ
กัล: ๕๒๐๐๐ เมียกัล: ๑๒๐๐๐ ภาวะปอญกัล: ๕๖๐๐๐ เมียก
ล: ๕๕๐๐๐ แลให้ใช้เททันทอนมากแลนอัย ๑ ทัพโยแกว่ง ทัพ
นริบอให้กันเทกตาทันให้โตน ทัพโยกัล: ๑๒๐๐๐๐ เมียกัล: ๕๐๐๐๐

ทัพโยกัล: ๓๐๐๐๐ เมียกัล: ๑๖๐๐๐ โคนุกัล: ๑๖๐๐๐ เมียกัล: ๓๕๐๐๐
ภาวะปอญกัล: ๕๕๐๐๐ เมียกัล: ๓๗๐๐๐ แลให้ใช้เทกตาทันทอนมาก
แลนอัย ๑ มกทหนึ่ง ทัพกายเจ้าเดยวักดี ทัพเจ้ากิด กันเททันท
ไว้ ๕)ไว้ ทัพ ๓)ไว้ แลเทกทยอยยบไปกิด ทัพให้บัพทวาทศายทัพ

ซึ่งละดับกัลลงมาใหม่ ทัพพันกานั้นเงินไปถึงร้อยทัพพันทัพแท้ แลลดยับโดยสิ้น
ให้ทงใหม่แก่ในซึ่งละดับกัล แลให้ดอนเทในนอให้แก่เจ้าทัพโยโคภาวะปอให้โดยขัน
นอยเมืองร้อยแวงกรมการกัณนนอยอำเพอคุณมากแลนอัยให้ใช้เททันท
๑) มกทหนึ่ง ทัพโยโคภาวะปอโยโคกันแต่ไปเทกกันเททมิโคเสีย ทัพนออยู่

ให้ทัพโยชแก่ทัพโยโคภาวะปอนั้นเลย อนึ่งทัพโยโคภาวะปอกันเทในนอ
โยโค เทเทกทัพโยโคภาวะปอแล้ว อยให้ใช้เทซึ่งทัพโยโคภาวะปอกันนั้นโดย
ทัพโยโคภาวะปอถึงพิภพทศยประทวโค ๆ ให้เวณสัทนนั้นแก่มันโยก
ให้มันโยกใช้สัททวน ให้ทัพโยโคภาวะปอใช้โยชนซึ่งสัททวนนั้นแก่ทัพโยชน

กรมมหาดเล็กน้อย ๕ ถ้าถึงทนายให้แก้เข้าใช้สวดทอน อย่าให้เข้าของสวดใช้เข้า
ซึ่งสวดกันนั้นเลย ถ้าเข้าเข้าเป็นอาชญาแห่งพินัยภักดีกระป๋องของท่านซึ่งเข้า
กินเข้าคนถึงพิภพด้วยประการใด ท่านให้ใหม่ผู้นั้นเป็นจ้อเดิมสวดทอน
แต่ให้เวนสวดซึ่งพิภพแก่ผู้นั้น แต่ให้มันใช้สวดสวดให้แก้เข้าของ

ถ้า ^{ซึ่ง} _{ส่วน} ถึงทนาย ให้ใหม่เป็นจ้อเดิมสวดทอน แต่ให้ใช้สวดซึ่ง
ทนายนั้นแก้เข้าของ เพราะมันบังอาชญาแลทมิฬกรมกรวดแก่สวดซึ่งมีคุณไม่
๕ มากรทหนึ่ง ถ้ากินไร่ ๕ ไร่ ๕ ไร่ เหลืออยู่ไร่ ๕ ไร่ ก็กินมีไก่เกิด
ก็กิน ให้คุณซึ่งอยู่สองข้าง ได้มากน้อยให้เอาเป็นทำเนียบ ถ้าเจ้าทั้งนี้

วิศกทนายมีขึ้นให้นับค่าใด เขาโดยขาดให้เขาชราลงแก่เจ้าทั้งนี้มากรทหนึ่ง ๗
๕ มากรทหนึ่ง ไร่เผ่าไร่ไปอยู่เข้าท่านเดียวกัน ไร่เผ่าทนายลุยเข้าท่านเดียวกัน
ก็กิน ไร่เผ่าลุยเข้าท่านเดียวกัน ท่านให้ใหม่โดยกระป๋องเมือง ๗
๕ มากรทหนึ่ง ผู้ใดเลี้ยงหมูให้พิภพกรวดเอาไล่เต่าไว้ อย่าให้ปล่อยปลดระ

ไปดินเข้าท่าน แลผู้ทำเข้าสวด ให้พิภพกรวดเอาไล่เต่าไว้พวงนับ ถ้าเข้า
หมูที่มีไก่พิภพกรวดเอาไล่เต่าไว้ ปลดปล่อยปลดระไปกินเข้า ^{กัน} _{รวม} ท่าน ๆ แห่งทนาย
ทนายที่มีไก่ ถ้าหมูท่านไล่เต่าไว้ แลเข้าเข้าที่มีไก่ล้อมเข้าสวดเอาไล่เต่าไว้
แลหมูนั้นพลัดออกจากเต่ากินเข้าสวด เข้าเข้าแห่งทนายท่านให้ใช้สวดหม

๑ ทัพบริโกคนแควลยเจ้าท่านให้ไทย ๑๑๐๐๐ หนึ่ง ทัพกองเจ้าไว้ในภักดิ์
แห่งใด ๆ ก็ดี แลหมีไล่ลอมวงปองกันไว้ แลรักษาทั้งภักดิ์เจ้าท่าน
ท่านหมีให้มิโทษเลย เพราว่าเจ้าของหมีได้รักเขาอยู่ หนึ่ง ทัพโคนันมีครก
จักแก่ใน ๑๕ วันไปเหยียบโภชนเสียดก็ดีบริโภกกก็ดีทาโทษหมีได้ ทัพกรณ

วิคพื้นกว่า ๑๕ วันแล้วเหยียบก็ดีบริโภกกก็ดีให้เจ้าโคใช้โภชนนั้น หนึ่ง
ทัพผู้ใดทำเนใกล้บ้านใกล้ทาง หมีไล่ลอมรั ทัพโคกินโภชนเสียดทาโทษ
หมีได้ ทัพลอมรัแล้วโคกินโภชน ให้เจ้าโคใช้โภชนนั้น ๑ หนึ่งผู้ใด
มีธำรับเพื่อเกียนเหยียบลัดเจ้าท่านเมื่อเป็นทรงไซ้ ทัพให้เจ้าให้เจ้า

ปลอกเอาโคกรมีอเทียมเกียนมณันไว้ค้ำหนึ่ง แลทเกียนทหนึ่งค้ำทัพโค
ให้ไทยเท่านั้น ทัพเชิงคกกลดกเหยียบเจ้าท่านให้ไทย ๓๓๐๐ หนึ่ง
ทัพไลเดเพลิงเหยียบเจ้าท่านเสียดให้ปลอกเอาไว้ค้ำหนึ่ง ยามโลกันใกล้ทัพโค
ทัพให้ไทยเท่านั้น ทัพไลปลอกท่านหมีให้เอา กล้วยเป็นเพื่อนกัน

๑ ทัพหนึ่ง ผู้ใดทพงคักคิศาทา แลกระทำอนไม่กดังเกิดอกทับกันเจ้า
ท่านให้ไทย ๓๓๐๐๐ หนึ่งทัพไปช่วยเสียดเจ้าท่าน เขาจะไปผูกให้กินเจ้า
เจ้าเดให้ไซ้เจ้าท่าน ทัพหมีไซ้อย่าให้ไซ้แรงเลย หนึ่งทัพอนเจ้าท่านเสียด
ให้ไทย ๕๕๐๐๐ ให้ไซ้เจ้าท่าน หนึ่งผู้ใดลุ่มปลอกแห่งปลอกในเจ้าท่าน

ให้โทษ ๓๓๐๐๐ ถ้ามีคนนอกท่านก็กลอบคักไซร้ท่านให้โทษ ๑๑๐๐๐ ถ้าคัก
คอบไซร้ก็กลอบคักกันในเจ้ท่านยับให้โทษ ๑๐๐๐ อนึ่งถ้าขามรคเฑาะใน
ท่านให้โทษ ๕๐๐๐ ถ้าขามรคเฑาะท่านในพ้อมในเสี้ยนให้โทษ ๕๗๐๐๐
๖๖๖๖ มกภทหนึ่ง ถ่อเรือลิกเจ้ท่านหลู้แหลกท่านให้โทษ ๕๒๐๐๐

๖๖๖๖ มกภทหนึ่ง ถ้าอยู่ไกลคักตักท่านให้โทษกัล: ๑๑๐๐๐ กัทหนึ่งเป็นตามก.
กัลถึง ๑๐๐ กัทขึ้นไป ท่านให้โทษแก่ใน ๕๐ กัทลงมา ๖๖๖๖ มกภทหนึ่ง
เจ้:ไกลออกวางทั้งทอง แลเจ้อออกวางแล้ว มีผู้ลิกเก็บเอาไป ท่านให้
โทษพื่อนล: ๑๑๐๐๐ คักกัทพื่อนในนถ เมื่อท่านเก็บเอาแล้วให้โทษ.

พื่อนล: ๕๒๐๐๐ คักกัทพื่อนในนถ ท่านตักไปลอมให้ ให้โทษ
พื่อนล: ๓๓๐๐๐ พื่อนหนึ่งให้โทษเป็น ๓ พื่อน คักถึง ๖๐๐๐ พื่อน
กัท ให้โทษแก่ ๑๕๐ พื่อนลงมาแล้วเขาขึ้นทหย่ง ๓ วัน ให้ร้องว่าคน
ทั้งหลายอย่าคุยเยียงท ๗ เป็นผู้ลิกเก็บแล้วปลงลงทนท้วยลคทหนึ่ง

พื่อนล: ๖๖๖๖ พทุกพื่อน คักมากจันไปกัท ๑๐๐๐ พื่อนให้คักขึ้น
สันมือเสียด ๖๖๖๖ มกภทหนึ่ง คักกัทเย้ยอ่ท่านนาคให้ใน ^{กัน} ^{ลค} ^{พ้อม} ^{เสี้ยนผู้ช} ให้โทษ
พทุกคัก ๗ ละดงก่อนแล้วเขาขึ้นทหย่ง ๓ วัน จำร้องว่าท่านทั้งหลายอย่า
คุยเยียงท ๗ ลิกเก็บแล้วให้ปลงลงทนท้วยลคทหนึ่งคักล: ๕๖๖๖

กัถกมากขึ้นไปกว่า ๕๐ ดก ให้กัถกขึ้นสันมืออย่าให้กุมภะเซอใด
๐๑ มกทหนึ่ง ผู้ใดเก็บยาทัญในเกตุกัน แลเก็บกันเท่าเท่าเกตุ
เมื่อพิทารถเห็นว่าเก็บมากเท่าทัญ ให้โหมจงทุกฟ่อน ๆ ละ ๕๐๐๐
ท่านแลสั่งแก้งเก็บเท่ากันให้โหมฟ่อนละ ๑๕๐๐๐ ๐๑ มกทหนึ่ง ผู้ใด

ลักนอกลักโลกท่าน ๆ ให้โหมแยก ๑๑๐๐๐ โด ๓๓๐๐๐ กัถกกว
ท่านให้โหมแก่สัพพัน ๆ ละ ๑๑๐๐๐ ๐๑ มกทหนึ่ง เก็บขึ้นไปทักัน
ให้แตกเท่ากันเสีย จึงให้เก็บเข้ากัน ถ้ามีแตกเข้าในออกทักัน
เก็บเข้าในไซ้ ท่านว่าเหมือนลักเข้าของท่าน ๐๑ มกทหนึ่ง ผู้ใดลักเข้า

หมงในทุ่งในสวนในดงไซ้ให้โหม แลให้กัถกขึ้นสันมือเสีย ๐๑ มกทหนึ่ง
ผู้ใดลักในดงในสวนออกเสีย ให้โหม ๑๒๐๐๐๐ ถ้าพนักคนเกตุกันให้แก้ออกเสีย
ให้โหมช่องละ ๑๓๐๐๐๐ ๐๑ มกทหนึ่ง ผู้ใดลักเข้าพนักทำในเกตุกันไป
กันท่านให้โหม ๑๑๐๐๐๐ เป็นสันโหมถึงพิไนยถึง ๐๑ มกทหนึ่ง ผู้ใด

เก็บในเกตุกันออกให้เท่ากันมันเสียให้โหมช่องละ ๑๓๐๐๐๐ ให้ไซ้เท่ากัน
อันเดียวนั้น ๐๑ มกทหนึ่ง ท่านจงเก็บไว้ในเกตุกัน แลกันไปทุกเข้าง
ปตาในเกตุกัน แลเก็บในเกตุกันมันไซ้ให้ไซ้เท่ากันให้โหม ๕๐๐๐ ๆ
๐๑ มกทหนึ่ง ดกเขากันในไร่ที่เกตุกันไปไล่ที่ไร่ที่เกตุกันก็ไปทำประหารโคก

ให้ใหม่เป็นเบี้ย ๓๐๐๐๐ แล้วให้เอาเงินมาใส่ในเกี๋ยงกัน ^{๖๕} มหากษัตริย์
ผู้ใดลกล่งรับทนายไว้เนกท่านเดียวให้ทนายเจ้าไว้เนกท่าน พิจารณาเป็นแล้ว
ใช้ให้ทานโดยสมัครใจสมัครแล้วให้ทนาย ๓ วัน ให้ร้องว่าคนทั้งทนาย
อย่าเอาทำเป็นทำเนียม ถ้าพ้นไว้ทนายไว้เนกท่านเดียวแล้วให้ใช้ร้องท่าน เพราะ

มันถูกกแก่แม่โพสพซึ่งเลี้ยงมันมาทที่ปุ่นกันหมี่ไก่ ^{๖๖} มหากษัตริย์ ผู้หนึ่ง
ไปไกลอยู่ ผู้หนึ่งไปซิงไกล ถ้าแลไกลแม่นให้ใหม่เป็นเบี้ย ๓๓๐๐๐๐
ถ้า ^{๖๗} ไกล ๗ รอยให้ใหม่ ๑๑๐๐๐๐ } ^{๖๘} มหากษัตริย์ ผู้ใดทนายของเจ้าเอาโคกระบือ
ไปไกลเข้ากันซึ่งทนายให้ใหม่ ๓๓๐๐๐๐ ^{๖๙} มหากษัตริย์ ผู้ใดทนายของเจ้า

เอาโคกระบือไปไกลเข้ากันเมื่อเป็น ^{๗๐} ท่านให้ใหม่ ๖๖๐๐๐๐
ถ้า ^{๗๑} เก่ากว่าท่านให้ใหม่ ๕๕๐๐๐๐ } ถ้า ^{๗๒} ไกลถึงไร่ ^{๗๓} ไร่ขึ้นไป ให้ใหม่ ๑๑๐๐๐๐๐
นั้นออกวางให้ใหม่ ๖๖๐๐๐๐ }
แล้วให้เอาผู้ภัยแห่งหมูกว่าหนึ่ง เปกคำหนึ่งเล่าไทยหนึ่ง เครื่องกระยาสูบ
บุษ ทำวันแฉพระโพสพทนายเปิดเบื่อง ^{๗๔} มหากษัตริย์ ผู้ใดบ่งเจ้าปัก

เทลงในเนกท่าน ถ้าเป็นเนกของคนให้ใหม่เป็นเบี้ย ๑๑๐๐๐๐ ^{๗๕} มหากษัตริย์
ใดเดหนีกันทนายแล้ว มีผู้หนึ่งมาไกลห้ำใจไกลงกก็ไกลหนีออกรุกก็หนีไป
ซึ่งก็ ^{๗๖} สานแต่แพ้จึงใช้ ให้ใหม่ ๓ รอย ๗๐ ๑๑๐๐๐๐๐ แล้วให้ใหม่
โดยยศถาภักดิ์เป็นพิในยศหนึ่ง ถ้าแลหนีได้มีทนายปักให้ใหม่ ๓ รอย

รอยละ ๓๓๐๐๐๐ ๓๐๐ มกทหนึ่ง เมทันททำแทก่อนเมซิงไถซิงทากเขา
ทันททำ ทันทำผู้นั้นบังฮาทให้ใหม่ ๑๑๐๐๐๐ ๓๐๐ มกทหนึ่ง ผู้โคบ้งฮาท
คกคกกลบซิงไถทันทให้ใหม่ ๓ รอยเปเนเบีย ๕๒๐๐๐๐ ๓๐๐ มกทหนึ่ง
ผู้โคบ้งฮาทพูนโคกปลุกทังยกคันเด เขาเมทันทเปเนเดองคน ทันทให้

ใหม่ ๑๑๐๐๐๐ ๓๐๐ มกทหนึ่ง ทังไถเทในเมทันทเสยไซ ให้ไถแลก
หลัง ๓ คดอง ทังไถไซให้ไถคดองละ วรวิรว โดยฮาททันท ๗
๓๐๐ มกทหนึ่ง เมออยู่ในทอ้งที่แห่งภษฏาทังทาทผู้รบแก้ส่วยหลวมก่อเจ้า
เมืองทมิได้ แลเจ้าเมืองเขาเมณันท์ทำ แลมีผู้ออกมาทังเป็นลูกหลานพ่อแม่

ทาทษเจ้าองเดรเขาเมณันท์ทำ แลพิทาทนเปเนลจไซ ให้คนเดให้แก้เท แลให้
เจ้าเมืองเรียกเขาช่วยเจ้าพระคดงทันทแล ๓๐๐ มกทหนึ่ง เมกกันเจ้าสามไซใหม่
เจ้าทันทไซ ทันทให้ทันทัน ทมุตทันทหนึ่ง เปดกัทหนึ่ง เตาทเนียงหนึ่ง
แลทันทให้ปลุกโรสาดพคันทันให้ทันทันหนึ่งทันทัน แลให้ไซเจ้าทันทัน

๓๐๐ มกทหนึ่ง ทังผู้โคกกันสังเสกมัททังโรนเรือกสวนนั้น ให้ไปบอกแก้เสเด
เดยรรวงเมยฮาทอรไปทังโรนเรือกสวน ทังกันสังนั้นให้รู้มากแลน้อย ให้เดย
เดยรรวงเมยฮาทอร เรียบโนนงูให้ไว้แก่ผู้เสกมัททังกันสังนั้น ให้รู้ทันทันอยู่
ทันทันนั้น กันสังเสกมัททังคันทันนั้นในปันทัน ทันทันเดเป็นสำคัญ ทังแลผู้โค

ลักลอบกันลับ เลิกทั้งทำกมอำเภอใจเลขหมื่นโคขอก เลข
เลขวาง
เลขฮากอ ฎีกา ฎีกา
 ร้องฟ้องพิพากษาเป็นส่วใช้ ให้ลงโทษ ๖ ลากน ๖

๑ วัน ๕๕ คำสอนนักศึกษนิศก พระบรมมทาจกรพรตกรทริภขบรมนุพิกรพร
 พทริเทืออยู่ทวเสกข์ ๑ ในพรวิเน้งพรวิเน้งของ จึงพระสวทวาทิศริมลท

กุลราช แลเคยท้าวภขบ้นทีกเคยตามาตาเสมียนบ่งคมทวดพระกรรณฎีกา
 ภายเคยโลมฟองทาแก่เคยทงทวเคยทงทวที่ตบ แลอื่บ่ลกลเคยโลมทข
 เมื่อกวธการไปคนนี้ใช้ ที่เคยโลมอยู่กลาง เคยทงทวที่ดองซังโลม
 - ๓๓๓๓ ดั่งนี้อาพระเทืออยู่ทวทวพระกรรณฎีกา จึงพระเทืออยู่ทวทว

ให้พระสวทวาทิศริมลทกุลราช แลเคยท้าวภขบ้นทีกเคยตามาตาเสมียน
 กฏกันบ่ไว้แก่บ่เมือทนต์ ทบ่มีดตกันแลบ่ย้งทางโคกทัก บ่ก็ดลนบ่
 คั่นก็ทมิเป็นเทือเป็นทบ แลทกบ่มีทบ่มบ่ผู้ทข บ่งทบ่มบ่เอง
 อยให้เตาโทษ ๓๓๓๓ ๓๓๓๓ ทให้ทำเดทำส่วนเทือตาบ่ทบ ๓๓๓๓

คองคอบให้ผู้ทักผู้แกไปท แลผู้คอบบ่มีอินบ่มีดนทให้ทเดแลส่วนบ่
 แก่ผู้คองคอบทบ่ดักดิส้าทาทั้งนั้นใช้ ททวทวทงบ่จากคนทบ่ทขใช้
 ให้ใช้ของทบ่แลให้โหมบ่จกโศกหนึ่ง เพทวทวเป็นคนสวททวแล ๓๓๓๓

๓๓๓๓ ๓๓๓๓ ผู้ทักที่มีผู้ทักคอบทบ่ ส่วนผู้คอบบ่มีผู้ทักคองคอบ คบท

ผู้ใดผู้แก่จะมัทกตมิได้ แลทั้งสองยอมหนีรู้ ก้าวกายทั้งมัทกตคนทั้ง
ตาย แล้วจึงเห็นที่นั้นมัทกตไซ้ ท่านว่าเป็นกามเทพมิให้ใจองอินทผดุง
แก่ให้ช่วยทำบุญไปแก่ผู้ตายนั้นแล ๑๖ มฤคกหนึ่ง ก็รู้กตบแล้วผู้
ทำบุญแก่ไปตนที่โหนดเรือกลสวนนั้นแล้ว แลก้าวกายทั้งมัทกตคนทั้งตายดังนี้

ท่านว่าเป็นกามเทพแก่ก่อนจะโทษผู้ทำกตที่โหนดเรือกลสวนนั้นมิได้ ๑๗
๑๖ มฤคกหนึ่ง ทำโหนดเรือกลสวนตามท่าน ๆ ให้ผู้แก่ มัทกตบปรกมัทกต
คน ๆ หนีฟังทงคักคิต้าทาวมิตนแก่กัน ก้าวกายทั้งมัทกตคนมิอันเป็น
ทนกตกตอยู่ไซ้ท่านให้ไหมเป็นข้อเดิม ๑๖ มฤคกหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่สวนโหนด

แลตามกัน ครั้นแท้ก็เห็นกตบั้งให้ผู้แก่ แลเดก้านั้นไปรักเงมอบอนแต่นั้น
โดยมิได้เป็นแดนไว้แล้ว ถ้าแลกตบั้งมัทกตตาย ๆ วันอื่นอย่าฟังมิ
โทษเลย ๑๖ กล่าวลักษณะที่ โหนด) โดยสงเงบแก่แท้ ๑๗
๑๖ จกตถาวซึ่งลักษณะที่ ชัน สอน) โหนดนกรเทบตบเกี่ยวให้เป็นแดนียกแก่กัน

แลลักษณะผู้ทพยสังของแห่งผู้อื่นว่าเป็นของกน แลลักษณะ ๑๗ | ทพยสังของ
ไว้แก่กัน เป็นมฤคกที่มากให้บังเกิดความคั่งกตบั้งในพระภรรมาศกวันนั้น
๑๗ อธิษฐานภาวนาธิษฐาน ๑๗ อธิษฐานภาวนาธิษฐาน ๑๗ เป็นชาติทั้งนี้
จึงกตถาวกตคือถึงความกตบั้งพระภรรมาศกวันนั้นบุกนภชกรษักรจักเป็นบทกต

ด้วย ๗ มาดังนี้ ๑ คุณมีคฤ ๑๑๑๓ คุณกรสังวริชฌวิลาจ มาศกมลปภาภคิย
ภักดีวิมาร:ปริเขตกมลภักทนต์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกทัศศรีบรมจักรพรรดิภ
วิกรมบรมเทพบรมพิศพระเจ้าอยู่หัวเสด็จในพระที่นั่งรัตนสังเทศน พึ่งเจ้าขุนหลวง
ดลขุณการเขลเม้งคปทูลพระกรุณต ทวยผู้ซึ่งที่แก่นวารีเรือนโถงวนพิภพขากที่เก็บ

แล้วกัน แลผู้หนึ่งกักนั้นเป็นมรฎกาทะตานั้น พึ่งพระเจ้าอยู่หัวมีพระภขโองการ
ภนพระบั้นทูลสุรสิงหนาททำทริศกริดแก่เจ้าขุนหลวงดลพฤ แลมุกามนักร์ทั้งหลาย
ก ที่ในเว้นแค้นกรงเทพพระมทานครศรีอยุธยามหาดเล็กภพพรักนักร์ชคฉิ
บุรีวมย เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัวทาทให้ภษกร์ทั้งหลาย ผู้เป็นทแ่นกันอยู่

จะโคเป็นทักษกร์ทมิโค แลมีพิภพแก่กันทั้งนี้ เพาะมันอยู่แล้วมันละที่ ^{ชน}มันเสีย
แลมีผู้หนึ่งเก็บอยู่แลลอ้มทำเอาแลปลุกตั้งอยู่โคเป็นสิทธแก่มัน อนึ่งกักที่นั้นมัน
มิได้ละเสีย แลมันลอ้มทำไ้เป็นทันข แต่มันทากไปทขทวาทิจศาทกขประทณโค
กัก มันกลับมาแล้วมันจะเก็บอยู่เสื่อไร ให้มันให้มันอยู่เพาะมันมิได้ชคกักนั้นเสีย

ถ้ามันชคที่เสียทจนถึง ๑๑ปีไซ้ ให้แวงจกให้ทษกร์ซึ่งทกที่มีโคมันอยู่อย่าให้มัน
เปลวเป็นทเนเสีย อนึ่งกักที่นั้นมันปลุกกันไซ้จะระมาณอันมีผลได้ ให้ผู้อยู่ให้กักมัน
ไซ้มัน ถ้ามันพุนเป็นโคกได้ให้เข้าเทเจ้าซึ่งมันพุนนั้นโดยทว ส่วนที่นั้นมิให้ชคทข
แก่กันเลย อนึ่งผู้ยกเจ้าขอตาโสรยอยู่ในที่ชานทาน ๗ ผู้อยู่ทักอบให้อยู่ ๗ ปี

กิติ ทั่ววันถึงแก่กันแล้ว จะรับผู้ว่าอยู่นั้นเสียให้ออกจากที่นั้นกว่าที่อื่นอยู่เลิกอย่า
ให้ผิดหมองกันเลย ถ้าผู้ว่าอยู่ได้ปลูกเรือนแต่ไม่จริงแลแต่ทำไว้ไปนาค ทั่วก็ยอม
ให้ปลูกให้ทำแต่ไว้โดยอยู่มาถึง ๓ ปีท่านทำเป็นสิทธิแก่มนผู้ว่าอยู่ ท่านจะไปอยู่อื่น
ผู้ว่าราชที่แต่เรือนนั้น ให้ทยแก่เรือนที่นั้นให้สิทธิแก่เจ้าของเดิม ท่านนั้นอยู่

๗. ๗๖) ข. ให้แก่ผู้ใด ๆ แลพี่น้องลูกหลานญาติพี่น้องก็ท่านว่ามีได้ ให้คงแก่เจ้า
เดิม เหตุว่าป็นสิทธิแก่จะอยู่ ถ้าผู้ว่าอยู่ได้ปลูกแก่เรือนแต่ไม่จริงมีได้ทำ
เป็นนาคเรือนคนอยู่ไปถึง ๓ ปีก็ดี ท่านทำเจ้าที่ให้ฮาไครยอยู่ แลผู้ฮาไครยจะเอาที่เป็น
สิทธินั้นมิได้ ๑๐ มากกหนึ่ง ถ้าที่นอกเมืองหลวงอันเป็นแผ่นดินวันกรุงศรีอยุธยาใช้ที่

กษัตริย์ ๑๖) ข. ให้ซื้อตอยแก่กันอย่าละให้ให้เป็นทำเนียบแล้ว แลให้โดยช้านนเคยอำเพอราช
นาราชแลเคยฮากอราชคนเจ้าอยู่ในที่นั้น อนึ่งที่นอกเมืองทำรูกอยู่เดิมก็ดี แลมนผู้
หนึ่งต่อมเขาที่นั้นเป็น ไร่ ๑๖) มิน ๗ ได้ปลูกกันไม่สรวพะยะมาในที่นี่ไว้ ให้ลดฮ
ดอร์ให้แก่มนปีหนึ่ง พันกว่านั้นเป็นฮากอหลวงแล ๑๐ มากกหนึ่ง ทำที่แลมีไว้

ของสืบสัง แลผู้นั้นทวยได้แก่ลูกหลาน ถ้าแลผู้ใดไปแล้วทางเขาเองท่านผู้
นั้นยังฮาให้โหมลาหนึ่ง เป็น ไร่ใหม่ ๑๖) ถึง คั้นที่นั้นให้แก่พี่น้องลูกหลานมน
๑๐ มากกหนึ่ง ผู้โดยกที่เช่าเรือนให้แก่ฝ่ายข้างหนึ่งมีผู้รู้แทน แลฝ่ายผู้ใดที่เช่าเรือน
นั้นทวย เจ้าของนาคเขาที่เช่าเรือนคืนแล้ว ท่านทำให้คืนให้แก่ท่านโดยค่านับเพาะที่

เข้าวรณันท์แทนให้แก่ญาติผู้ตาย จะกตเวทิต์เข้าวรณันท์มิได้โดย
 โทษทำผู้ตายกับผู้ให้เขาให้แก่กัน ถ้าแลผู้ใดก็กับผู้ให้ทั้งแก่ฆราวาสภิกษุสงฆ์
 บุครพี่น้องญาติผู้ให้จะกตเวทิต์เข้าวรณันท์แทนมิได้โดย ๕๕ มกกทหนึ่ง มาขอทักที่ ๒๓
 เรือกสวนขึ้นแก่ละทหารห้วยหนองคลองบึงบงที่ใด ๆ เจ้าองค์ให้ทำแล้วแลจะเอาของ
 คนคั้นนั้น ท่านว่าให้เขาคั้นแต่ใน ๓ ปีลงมา ถ้าแลผู้ขอทำ ๆ พันกว่า ๆ ปีขึ้นไป
 ให้สิทธิแก่ผู้ขอทำแต่ในที่ที่จะทำกินไปนั้น ถ้ามีทำกินต่อไปจะทยจะทำแต่เฉพาะให้แก่พี่
 น้องลูกหลานทำกินสืบไปนั้นมิได้ที่นั้นให้เป็นสิทธิแก่เจ้าของเดิม ๕๖ มกกทหนึ่ง
 เข้าวรณันท์แทนอยู่ ถ้าถึงรบหนึ่งก็สองรบก็ให้เจ้า ^{ที่นั้น} ทั่วแก่ผู้ให้ที่นั้นเขากตเวทิต์ครอบ

กตนั้น ถ้าแลจะเลยถึงพันทพันหนึ่งสองพันแล้วแลเจ้าที่เขายมิได้ยกเพื่อน ๓ ขาขึ้นไปแต่
 ให้เขากตเวทิต์หนึ่งแลคั้นให้คนแก่ผู้ให้แล ๕๗ มกกทหนึ่ง ผู้ใดเรือก ^{๕๘} ๒๓) ขาวหรือเงิน
 ๒๓) ให้เขากตเวทิต์แก่เจ้าขนั้นแล้ว เมื่อถึงเทศการจะทำเมฆไปมิได้ทำน ถ้าเจ้าคนเขา
 ไปให้ผู้อื่นเขากตเวทิต์ การให้เรียกเขากตเวทิต์นั้นคั้นเป็นทรวง ถ้าทวนมิได้ผู้เขากตเวทิต์
 ผู้แทนจะกินเขากตเวทิต์มิได้ เมื่อมีฝนทวนหนึ่งให้ทำ เพาะเทกทำเมฆนั้นเขาฝนฝน
 ประมาณ ๕๙ มกกทหนึ่ง ผู้ใดทำหนึ่งคือสัญญาเอกสารเขากต ^{๖๐} ๒๓) เรือกสวนไร่ให้ทรัพย์
 สิ่งใดแก่ท่าน ครั้นถึงสัญญามิได้ให้แก่ท่าน ๆ ให้เรียกขอออกมา ถ้าก่อผู้ ^{๖๑} ๒๓)
 เรือกสวน เมื่อพิพาทนเป็นสัญญาเขากต ^{๖๒} ๒๓) เรือกสวนวางท่านจริง ปีใดให้แก่ผู้

ตามสัญญา ท่านทำให้เขาทรัพย์ซึ่งสัญญาทำให้แก่ท่านนั้นคงไหมทักคุณ ยกค่าให้ส่ง
เจ้าของเขื่อนนั้นเป็น ^{สินไหม} _{สินไย} ถึง ๕ มากกหนึ่ง ปีกามชราทำแห่งแกงโตทำข้างเสก
ที่ ^{นี้} _{นี้} เรือกสวนไว้แก่กัน ท่านให้ไว้ก่อนกันแก่ใน ๑๐ ปีลงมา ถ้าเจ้าของละไว้พัน ๑๐
ปีขึ้นไป จะให้ท่านมิให้ใด ไว้แต่เรือกสวนเป็นสิทธิแก่ผู้ซื้อนั้นแล ๕ มากกหนึ่ง ข้อใด

เรือกสวนมีเอกสารเป็นค่านับ มีผู้มาพิทษทำ ^{นี้} _{นี้} เรือกสวนนั้นเป็นเดิมของผู้ ^{เก่า} _{เก่า} ทำ
สืบ ๆ มาแต่ก่อน พิทษมาเป็นสัจว่ามิใช่เจ้าของเขาขายไว้ ท่านทำให้คงเดิม ท่าน
เงินอื่นซื้อนั้นให้เขาแก่ผู้ทย ๕ มากกหนึ่ง ผู้ซื้อนั้นของ ^{นี้} _{นี้} เรือกสวนท่านสัญญาว่าทำ
กันแต่ในปี ๕ ปี แลเดินไปเจ้าของเดิมมาคืนทำคืนผู้ซื้อมิได้ เมื่อพิทษมาเป็นสัจ

สัญญากันจึงมิให้คงเดิม ๕ มากกหนึ่ง เคยแต่เอาออกเสกแก่กันนั้นแต่ให้โดยกฎ ^{นี้} _{นี้}
สัญญาไว้แก่กษัตริย์ผู้ทักะทมิ ^{นี้} _{นี้} เรือกสวน ท่านว่าพึงใด ๕ มากกหนึ่ง สมเจ้าพระ
พริ่งเจ้าอยู่ทำให้พระภษท่านวันทวีพยเสื่อผ้าโคกระปือเงินทองออกหรือสวนหรือ
กฤทพยสิ่งใด ๆ แลไพร่พักแค้นกันท่านว่าเป็นสิทธิ แม้ใครผู้ใดมากกล่าวพิทษ

ถึงสิ้นสรรพเหตุทั้งมีที่คนโคกระปือซึ่งพิทษท่านนั้น ท่านมิให้คงเลย แม้ใครผู้ใด
สิ้นทุกท่านนั้นล้มตาย แลพื้นซึ่งถูกทศานเขยง โกลสนั้นเป็นสิทธิแล อนึ่งที่ท่านกัก
เมื่อสวนนิกักรกั้งอยู่สามปี แลผู้ ^{นี้} _{นี้} อยู่ค่านับมิให้มิโทษแก่ท่านนั้นเลย แลเจ้า
สวนเจ้าทำร้านชากษยหน้าเสกให้คงเดิมเพาะมันเสียเดิมมิได้ เพาะที่เดิมเขาหรืออื่นว่า

๑ ทั่วทุกบ้านที่สวนไร่นาดิน ๑๑ มกกกเท่านั้น

๑๒ ทั่วทุกตำบลที่สวนไร่นาดิน ๑๑ มกกกเท่านั้น ผู้ใดซื้อที่
ปลูกเรือนทำสวนเกี่ยวคอกกันไว้แล้วแต่มีไม้ไผ่แก่กันมีไม้ไผ่กระถากทำคอกนั้นพันที่
อยู่มาทากตามทำซื้อที่บ้านทำสวนปลูกเรือนเกี่ยวคอกเท่า ที่แลลูกเมียผู้คนทั้งมีได้

การซื้อล้มตาย เป็นกำนแก่ผู้ทอย ท่านมิให้มิโทษแก่มันเลยเพราะมีไม้ไผ่แก่แล
๑๒ มกกกหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่บ้านเรือนสวน ทำกะหลบคอกเกี่ยวกัน เกี่ยทั้งหนึ่งไร่
ผู้แก่ผู้แก่เคยรวางทำนั้นพันโดยบ้านเจกร้อยตายก็ไปทำคอกตามขอบดินที่แคบ ผักทั้ง
หนึ่งท่งสี่คอกห้าท่งทำมิรับมอบจนแลปลูกไม้ทอยแก่กัน ถ้าผู้คนทั้งมาโคกระปือ

รองท่านทอยให้ใช้รองท่านแล้ว ให้ปรับใหม่โดยพระราชกฤษฎีกา อนึ่งที่เรือกลสวนกะหลบ
คอกเกี่ยวคอกเกี่ยวกันไว้กว่านั้นมิพึงทำขึ้นแลกรเป็นสว่ากะหลบคอกเกี่ยวกันจริง ๑๒
คนทั้งมาโคกระปือท่านสำนวนทอยให้ใหม่ทวีคูณ ถ้าทวนทอยให้ใหม่ทวีคูณ ทำเจด
วันทอยใหม่ครึ่ง ทำสามเดือนทอยใหม่ครึ่ง ทำถึงปีหนึ่งทอยให้ทำตาม

ส่วนยกเสียสองส่วนให้เขาแก่ส่วนหนึ่ง เมื่อจะไถมันนั้นเขาท้าวทาดมาที่จะไถมัน ทำถึง
สามปีค่อยแก้ไขให้สามทวยเข้าคอกคอกไม้แล ๑๒ มกกกหนึ่ง ผู้หนึ่งกินกลาง ผู้หนึ่ง
อยู่ทั้งสองข้างข้อขลุขลุของปีพม้วย ผู้หนึ่งกินกลาง ผู้หนึ่งกินคั้นแลปถ่าย ข้อข้อ
ชั้นที่นาศ ผู้หนึ่งกินกลาง ผู้หนึ่งอยู่ทั้งสองข้างอยู่ปลาย ข้อชกรใช้รวม ผู้ใด

๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

เป็นสิทธิแก่ท่าน ถ้าผู้รับทำ
ทั้งสองฝ่ายหากมิได้ล้มตายเป็นชดเชย
ทลันจะเอาเงินไปไถ่เอาไร่นาหรือที่ดินของพ่อแม่พี่น้อง ซึ่งทำไว้ ๑๐ ปีลงมา
ฝ่ายลูกหลานผู้รับทำจะเอาสิทธิ ฟังคืนให้ลูกหลานผู้ทำแต่เป็น เพชรเท่านั้นเป็น
เดิมทีเดียวเดิมมิได้ ถ้าลูกไม่มีผลให้ให้คิดเอาค่าปลูกแก่แก่ตามสมควร

ถ้าแลผู้รับทำยังอยู่ก็ ผู้ทำยังมิได้ล้มตาย อันจะคืนให้ที่อยู่เป็นลูกหลานนั้น
มิได้โดย ๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๒๐ ๑๓๐ ๑๔๐ ๑๕๐ ๑๖๐ ๑๗๐ ๑๘๐ ๑๙๐ ๒๐๐
๑๐ วันก็คิดเดือนหนึ่งก็คิดปีหนึ่งก็คิด จะให้เอาทรัพย์สินนั้นคืนแล้ว ถ้าแลผู้รับทำ
สัญญาชานกแล้วมิได้มาไถ่เอาทรัพย์สิน ๗ นั้นเป็นสิทธิแก่ผู้รับ ถ้ายังมีถึงสัญญาชานก

แล้วผู้รับทำนั้นเป็นเด็กอุปถัมภ์เหตุทรัพย์สินเสียด้วย ^{ภรรยา} ^{บุตร} ^{อภิก} ๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๒๐ ๑๓๐ ๑๔๐ ๑๕๐ ๑๖๐ ๑๗๐ ๑๘๐ ๑๙๐ ๒๐๐
๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๒๐ ๑๓๐ ๑๔๐ ๑๕๐ ๑๖๐ ๑๗๐ ๑๘๐ ๑๙๐ ๒๐๐
๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๒๐ ๑๓๐ ๑๔๐ ๑๕๐ ๑๖๐ ๑๗๐ ๑๘๐ ๑๙๐ ๒๐๐
๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๒๐ ๑๓๐ ๑๔๐ ๑๕๐ ๑๖๐ ๑๗๐ ๑๘๐ ๑๙๐ ๒๐๐

ให้คืนให้ อย่าได้ประบัตินท่าน ถ้าผู้รับทำนั้นเอาไปหนึ่งหมื่นบาทของก็
แล้วเอาเขาไปถือหากขังไปก็ให้ใช้ของท่าน ซึ่งผู้รับทำนั้นเอาทรัพย์สิน
อันพอประมาณเปลี่ยนให้แก่ท่าน ทรัพย์สินท่านใหญ่เอาทรัพย์สินอันน้อยเปลี่ยนให้
แก่ท่าน ของท่านก็การส่งให้แก่ท่าน แลทรัพย์สินอันเปลี่ยนให้แก่ท่านนั้นก็ควร

ให้เสียแก่ท่านท่วย ๖ มาภทหนึ่ง ผู้ใดท่านเอาทรัพย์มาฝากไว้ อยู่มาผู้ฝากไว้
นั้นจะคืนเอา ผู้รับนั้นเอาทรัพย์อื่นมาประมาณเปลี่ยนให้แก่ท่าน ทรัพย์ท่านใหญ่
เอาทรัพย์อื่นน้อยเปลี่ยนให้แก่ท่าน ของท่านก็ควรตั้งให้แก่ท่าน แลทรัพย์อื่น
เปลี่ยนให้แก่ท่านนั้นก็ให้เสียแก่ท่านท่วย ๖ มาภทหนึ่ง ผู้ใดฝากทรัพย์ตั้งของ

ทองเงินไว้แก่ท่าน ท่านจะมีได้มากกว่าเงินของเงินก่อน ท่านห้ามมิให้ผู้รับฝากนั้น
ซื้อขายของนั้นเสีย ถ้าผู้รับฝากเอาของท่านไปขายเสียให้ใช้ของท่าน
๖ มาภทหนึ่ง ผู้ใดฝากของไปให้แก่ท่านแล้วผู้รับเอาของฝากนั้นมีไปดื่มกินที่นั่น
เป็นนัย แลทรัพย์นั้นมีผู้รับเอาไปกิน ไวรึงเขาก็ดี แผลงใหม่เสียก็ดี ไร่อดมเสีย

ก็ดี เมื่อพิทราถดเป็นสัว บมิให้ผู้รับของฝากนั้นใช้ทรัพย์นั้นเลย ถ้าผู้รับของ
ฝากหากเอาทรัพย์ไว้ การให้ใหม่แก่ตัวท่วย ๖ มาภทหนึ่ง ฝากของแลทรัพย์
แก่ท่านในกลางกลาง แลท่วยให้ใช้สิ่งหนึ่งแลช่วยกันท่วยผู้ท่วย ถ้าผู้ฝากพบ
ทรัพย์ตั้งเงินเอาไว้ ผู้รับฝากให้ผู้รับฝากเรียกเอาถึงนั้นคืน ถ้าผู้รับของฝาก

พบทรัพย์ตั้งเงินเอาไว้ให้ผู้ฝากให้ผู้ฝากเรียกเอาของนั้นคืนในรวงล้มท่วยผู้ท่วย
แลของตั้งนั้นอย่าให้ ถ้าผู้ฝากผู้รับฝากพบผู้ท่วยโดยออกกันให้ผู้ฝากใคร่สองสาม
ผู้รับฝากใคร่ส่วนหนึ่ง แลเรียกเอาถึงนั้นให้ผู้รับ ๖ มาภทหนึ่ง ฝากทรัพย์
ตั้งของไว้แก่ท่านก็ตั้งเงินทรัพย์ท่านมากก็ ผู้รับฝากผู้รับเอาของซึ่ง ฝาก ไปขาย
อิม

เจ้าจงรู้ พิจารณาเป็นสัจว่าเอาไปซื้อของเสียจึงให้ใหม่เสมอใจ
 ๑๑ มากกหนึ่ง ผู้ใดรักทรัพย์ดังเงินไว้แก่กัน ผู้ใดกว่ามากผู้ใดน้อยกว่า
 ถ้าพิจารณาเป็นสัจว่ามากเท่าใด ให้เอาประพจน์เท่านั้นจึงใหม่ผู้ใด
 ถ้าเป็นสัจว่าน้อยผู้ใดกว่ามาก ๆ เท่าใดให้ใหม่ผู้ใดเท่านั้น ๑๑ มากกหนึ่ง

ทวยภรรยาทั้งหลาย จะเลิกกันทำให้ท่านไปขายส่งเมืองก็เลิกส่งสำเนาที่ดีเลิกให้ซื้อของ
 แยกต่างเมืองก็ให้มีผู้เสียผู้แก่เพื่อนฝูงมาช่วยคิดครกทนต์ทรัพย์ให้รู้เห็น แลหาหนังสือ
 ตำมฉบับคนใดก็ได้ที่ไรจะเป็นอันนั้นก็ไม่มีที่กัก ถ้ามีทำดังนี้เลิกอุปที่เหตุอุบายตาม
 แก่กัน ผู้ใจทว่าเลิกผู้ใจหลายมิได้เลิกมิได้รับแลหาตามท่านไม่มีได้ ผู้ใจททหนึ่งคือได้

ใ้พระสุริยารัตนโลกาทกกันโดยทำใจทสุญเองเป็นภพแก่มันแล ๑๓ มากกหนึ่ง
 ผู้ใดททรัพย์แลเหตุสถานเลิกดีแก่ท่านแลสัญญาชานดแก่ท่านว่าจะมากโตเจ้าคือเลิก
 ถ้าพ้นภกาสัญนั้นแล้ว แลทรัพย์อันขายเลิกนั้นเป็นเหตุแก่ผู้ซื้อ ผู้ขาย
 จะมากโตเขาทรัพย์แลเหตุสถานนั้นขึ้นแต่ ควรให้ที่ค่าจกเมตามันให้แก่เจ้า

ทรัพย์คืนไป ๆ ว่าด้วยลักษณะเลิก ๑๔ มากกหนึ่ง
 ๑ ว่าด้วยลักษณะเลิก ๆ จงกัน ๑๕ ทรัพย์สิ่งของแก่กันเป็นมูลค้ำกราก - ใ้บุญเลิก
 ความอดจึงตามเข้าไว้ในพระธรรมศาครว่า ธรรมอันริศม ธรรมอันขมขื่น เป็นอาทิ
 ใ้บุญเลิกแล้วตัวก็คือใจความกรมพระภษบัญญัติ ขึ้นไปกนภษกระษิกรจกเป็นบทมากก

ดิม ๆ มาดังนี้ ๑ ตำนานศก ๑๕๖๕ ศกกฎฎตั้งราชวระเชษฐภคศกปะกษยทศมี
ที่จ้านถาวร พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุอิศวรบรมนถนบรมบพิตรพระเพทราชาอยู่ที่เสด็จ
สถิตย์อยู่ณพระที่นั่งปณังกวศนมะทาบปาสกโดยบูรพาภิรมย์ - พระกระษัตริย์
ก็ครึมนทศกฤษณ์กบปึงคมทุกพระภรรณ พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระเพทราชา

อยู่ที่ ท้ายถูกค้ำกานิชำจอบจันเทศเสมา แลณ ๆ ประเทศสืบไสมยเทมพิง
พระบรมโพธิ์สมภารตั้งบ้านเรือนอยู่ค้ำกายนะกรมเทพมหานครบวรทศวระดิถีอยู่ทศน
มหาดิหลกภพนพคณภชกนิบุรีรมย แลไฉนยจันถึงเสด็จวาทแก่กันว่าจันนุย
เท้ตำเภาจันถึงเสด็จไปค้ำกายน ตำเภาคองพยอับชง จันถึงเสด็จตำเภาวระดิถี

เตาตำเภาแก่จันนุย ท้พระเพทราชาปุริที่จระเรียกให้ฉนโค จอพระเพทราชา
อยู่ที่ว่ามีพระภชโองการพิภกธา จึงพระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุอิศวรบรมนถนบรม
บพิตรพระเพทราชาอยู่ที่ มีพระภชโองการมานพระป็นโกล ค้ำทวักแต่พระมท
ภชกรพระครูบโรหิตการยภชธการดิถีบรมหงษองคบุรีไศคมพททณนพภคภช

แลเจ้าพญาศรีธรรมภชเคชชกิตำมกษยานุชกพิพิทวศนภชโกษาธิบดีอโภยพิริย
ปรภกรมทท ให้ศกเป็นพรภชกฤษณ์ทวไว้ แลนี้สืบไปเมื่อหน้ ที่ถูกค้ำก
นิชก่งปรนเทศสืบไสมยเทมพิงพระบรมโพธิ์สมภารตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นตำจอบจันน
เสมาภคิ แลเท้ตำก้ำกายนกัณคณมรคัมภคิ แลเท้ตำเภาเตาแก่กันไปค้ำ

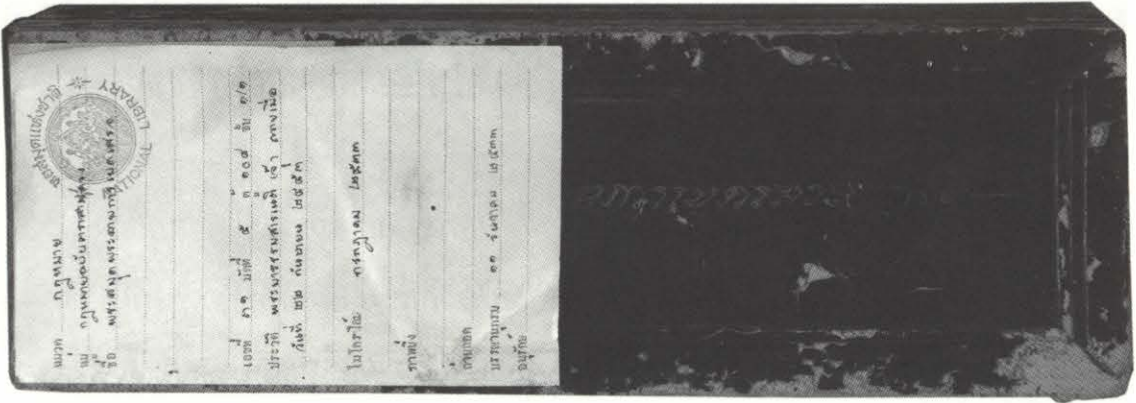
ทูลขอพระราชทาน โฉนดที่ดินทำไร่ยาแลลำเนาท้องทุ่งแลเสนาภริโองการแลแจ้ง
ทุกครุฑศรี แลฉบับขังแตกเสียก็ก็ แลไปกลองขลุ่ยลัดก็เอาไปก็ก็ ก็แลใช้
ไปไปดูหลอดทอกทำแล้วก็ก็ก็ แลดูนี้ก็ก็ของลำเนาที่ก็ แลเพลิงใหม่ทอบ
ตามนาใหม่ลำเนาเสียก็ก็ ท่านว่าเป็นทอลกำหนดอายุคัมลำเนานั้นท้องทุ่งภชไทย

ไร่ไทย ไร่กสิไทย อุตสาหกรรม แลจะเอาทำที่ลำเนาแก่กันนั้นมิได้ เหตุใดจึง
กล่าวดังนี้ เหตุที่ทั้งทอลวิบัติแห่งลำเนา อันนี้ถ้าแก่กันทนก็ถึงเสียทั้งจวงทั้งเทก
จึงจึงจึงเป็นลำเนาอันอีกเขียน แลนายลำเนาเก่าแก่แลอยู่อยู่ในลำเนามีได้พิพาทกระทำให้เป็น
ขี้ก็เหตุเพลิงจึงเกิดใหม่ลำเนาเสียสิ่งของอยู่ก็ก็ ท่านว่าให้ยุเทศนั้นใช้ก็ลำเนา

ก็สิ่งของอยู่ก็มิได้เสีย ท่านว่าให้ยุเทศเสียทั้งทำทำให้แก่ท่านก็ก็ ก็ใช้ไปมรดก
ทั้งแล้วให้ทำทำที่ลำเนาเป็นห้าส่วน ยกเสียส่วนหนึ่งเอา ๕ ส่วน ก็ใช้สองมรดก
แล้วทำทำลำเนาเป็น ๕ ส่วนยกเสีย ๒ ส่วนเอา ๓ ส่วน ก็ใช้ ๓ มรดก
แล้วให้ทำทำลำเนาเป็นสองส่วนยกเสียส่วนหนึ่งเอาส่วนหนึ่ง

๑ กติบ ๓๖๓

หนึ่งทำใจได้ ๕ มรดุม ๕ มรดุมแลหลายมรดุมเท่าใดก็ดี ท่านว่าอายุก็มีค่า
 เท่าในรวงกตก็อยู่แล้ว ให้ทำค่าสำเนาเป็น ๕ ส่วนยกเสีย ๓ ส่วนเอาแก่
 ส่วน หนึ่งทำลูกค่าทำจอเงินทเสมาเท่าเรือแพนกาแก่กัน แลโจรลักก็กลัวหลกหายไป
 ก็ดี ท่านว่าเอาทั้งค่าเช่าเรือมิได้ ถ้าค่าเรือมากให้เอาแต่ค่าเรือ ถ้าค่าเช่ามากให้เอา

แต่กาเท่ หนึ่งท่านนเเตไป ^{ข้อ} ๓๖) แลท่านนเเตเปลี่ยนได้ยักก็ท่านนเเต
ให้มเเตซึ่งเรือแลกาเท่เรือท้อย ^{ข้อ} ๓๖) มากทหนึ่ง ผู้ใดเทเรือท่านไปท่าจะให้กาเท่แก่ท่าน
แลเอาเรือท่านไปถึงท่าเรือท่าไปนั้น อยู่มาเรือนั้นหายเท่าใดจะทางเรือแลกาเท่
นี้ การให้ผู้ใดใช้กาเรือแลกาเท่นั้น การให้ถือให้แก่น ^{วัน} หรือยังมีได้

ท่านน แลเมื่อเรือหายแลนั้น ท่านนยังมีได้โดย ^{ข้อ} ๓๖) มากทหนึ่ง ผู้ใดเทเรือ
โคกระปือเกี่ยวท่านไปสตามทางไกล แลท่านนมีโคกระปือเกี่ยวรับเอาเงิน
กาเท่แก่ท่านแล้วผู้ใดนั้นเอาไปถึงสตามที่ใดแล ^{ข้อ} ๓๖) โคกระปือเกี่ยวนี้เด็ก
อุบถิเหตุทอยแก่ททุกประการใดก็ดี ถ้าพิทารณเป็นสัจท่านมิให้ผู้เช่นนั้นใช้โดย

ท่านให้เจ้าองคิคุณเอากาเท่นั้นจกกรม เพทว่าเปนขบโคกระท้อยกัน ^{ข้อ} ๓๖) มากทหนึ่ง
ที่ ^{ข้อ} ๓๖) เจ้าองคิคุณทั้งมีโคกระปือเรือเกี่ยวแก่ผู้อื่น ให้ทำองแลผู้ ^{ข้อ} ๓๖) กุง
เห็นก็เห็นก้อยก้อยกันแล้วจึงเอาไป ถ้าองท่านเป็นอนคทย ท่านให้ผู้ ^{ข้อ} ๓๖) ใช้อง
ท่านจงท่าน ถ้าเจ้าองมิได้ ^{ข้อ} ๓๖) ก้อยกันแลสรวพรเป็นอนคทย ให้แบ่งเป็น ๓

ส่วนให้ผู้ ^{ข้อ} ๓๖) ใช้องส่วน เพทว่าเจ้าองแลผู้ ^{ข้อ} ๓๖) ทากันมิได้ ^{ข้อ} ๓๖)
^{ข้อ} ๓๖) มากทหนึ่ง ผู้ใด ^{ข้อ} ๓๖) เจ้าองสรวพรทั้งมีก้อยแก่ผู้อื่นของท่านไป มิได้คืนให้
แก่ท่าน ๆ ให้เรียกหาพิทารณมิรับกามีได้ ^{ข้อ} ๓๖) เมื่อพิทารณเป็นสัจ ^{ข้อ} ๓๖) ของท่าน
จึง การให้เอาค่าอง ^{ข้อ} ๓๖) นั้นถึงใหม่ทักคุณ ถ้าท่านมิได้ ^{ข้อ} ๓๖) แล ^{ข้อ} ๓๖) การให้

โทมเขาทำทพยซึ่งทำอยู่แก่ท่านนั้น ๑๑ มกทหนึ่ง โททชท่าน ^{เข้า} _{อื่น}) เรือมิได้ทมโดย
 เงินคั้นนั้น ท่านทำอยู่ให้ ^{เข้า} _{อื่น}) นั้นมีขอบ ถ้าทชท่านคั้นแลโดยเงินนั้นได้ลาคั้น
 แลได้เรือนั้นแก่ทพยให้ส่งเรือให้แก่เจ้าเรือนั้น ถ้าเจ้าเรือนั้นเอาไปโดย ^{เข้า} _{อื่น}) ถ้าแลได้แก่
 ทชเรือมิได้ เป็นทชกระทู้แก่เจ้าเรือแลมิให้ทชนั้นใช้ ส่วนนายเงินจะเอาเพียง
 เพียงกว่าแก่เจ้าเรือก็มิได้ เพราะทชนั้นหากทชนั้นโดยเงินไป ที่มีผู้ประกันให้ทำเรือ
 แลนายเงินเอาแก่ผู้ประกันนั้น ถ้าได้คั้นมันแลมันนำเจ้าเรือช้อย ^{ทก} _{แดง}) เรือทช
 เสดียงให้กำลังแก่มันเก็บใจให้มันทช ถ้าเป็นล้าให้ใหม่ในทางสั่งล้าให้ทช
 ท่านนั้น ๑๑ มกทหนึ่ง ผู้ใดอื่นทั้งมีโคกระบือเรือเกี่ยวท่านไปใช้แลทั้งมี

โศการบือด้มทชแก่ททททททททททท ๗ ก็ดี ท่านให้ใช้ทั้งมีโคกระบือเรือเกี่ยวท่าน
 จกทช ๑๑ มกทหนึ่ง โททชท่านผู้ยืมทชทชทั้งมีนายเงินมิรู้ ว่าทชทั้งมีทช
 ท่านว่าจะเอาแก่มันมิได้ เพราะด้มคทชท่าน ถ้าโดยเงินผู้ช่วยให้ใช้ทชทชทั้งมีท่าน
 ๑๑ มกทหนึ่ง ยืมทั้งมีทชทชเกี่ยวท่านไปใช้ แลทชเอาไปส่งทชทช
 พันที่เขารบรบแลนอกให้ทชทชนั้นแลก็ แลทชพยนั้นทชให้เสียคดลิ่ง ถ้าเจ้า
 รบทำคัมบิก ผู้ยืมทชนั้นแลมีอันทชทช ให้ผู้ยืมใช้ของท่านจกท่าน เพราะพัน
 เพทชทชเอาไปส่งแก่ท่าน ๑๑ มกทหนึ่ง ยืมโคท่านไปใช้แลมิได้พญาแลโคท่าน
 ทกไปเจ้า ^๓) ท่านเอาทชทชก็ดี ทมนี้ทชได้รบทชก็ดี ไวรลก็ดี ใช้หนัก

อกเนกภพก็ทำ ท่านให้ใช้ทนต์โคท่านอื่นทนต์นั้น ^{๑๖} เมกภพหนึ่ง กษัตริย์
ทศยทศกรมแก่กันว่ายืมเงินทองสารพัดยืมสิ่งของใด ๆ มิได้เอาทรัพย์สินของซึ่ง
ยืมมาส่งให้ ส่วนลับขบแต่ทำยังมีให้ส่งให้ใหม่ทุกวัน ถ้าหากทนต์เป็นจำนวนมากก็ทนต์
เท่าใดให้เสียแก่ท่านเท่านั้น ^{๑๗} เมกภพหนึ่ง ผู้ใดอยู่ใกล้กันให้อืมทรัพย์สินของ

ใดไป ถ้าเจ้าทรัพย์สินทนต์ยืมมิได้ ให้อืมพ้องแก่ใน ๓ เดือน ถ้าพ้นกำหนด
แล้วจึงมาพ้องอย่าให้รับเพ่งคยขงทนต์ ให้เจ้าทรัพย์สินทนต์เขาแก่กันแก่ใน ๓ ปีลงมา
ถ้าผู้ยืมต่อทนต์เจ้าทรัพย์สินพิจารณาเป็นสัจว่ายืมทรัพย์สินไปยังมีให้แก่ท่าน
ทนต์ทนต์ต่อทนต์ท่านจริงไซ้ ให้เรียกเอาทรัพย์สินซึ่งยืมนั้นให้เจ้าทรัพย์สินท่าน

แล้วให้ใหม่ผู้ยืมซึ่งทนต์เจ้าทรัพย์สินนั้นโดยลักษณะเก่าก็ แลสิ่งใหม่จะให้แก่เจ้าทรัพย์สินนี้
มิได้เป็นพิไยหลวงเทศเจ้าทรัพย์สินละเลยมิได้ใครงพ้องทนต์กำหนด
ถ้าเจ้าทรัพย์สินทนต์ยืม ให้เรียกเอาทรัพย์สินซึ่งยืมนั้นส่งให้แก่เจ้าทรัพย์สินท่าน
แล้วให้ใหม่เจ้าทรัพย์สินผู้ตักนั้นตามลักษณะเก่าก็ เป็น ^{สิ่งใหม่} ^{พิไย} ถึง ถ้าพ้น ๓ ปีแล้ว

เจ้าทรัพย์สินไปทนต์ ยืมมิได้เกิดวิวาทต่อกัน พิจารณาเป็นสัจท่านใดปรับใหม่
ให้แก่กันตามลักษณะเก่าก็ เจ้าทรัพย์สินจะเอาทรัพย์สินแก่ผู้ยืมนั้นมิได้ เหตุพ้นกำหนด
ทนต์กันแล้ว ^{๑๘} ทนต์ลักษณะ ^{ที่} ^{๑๘} เมกภพท่านนี้ ^{๑๙} แก่นนี้จะกล่าวด้วย
ลักษณะ ^{ที่} ^{๑๙} สืบสารคดีต่อไป ^{๒๐} เมกภพหนึ่ง ทั้งท่านให้ทำแก้วแหวนประพวง

เรือเกียนสิ่งใด ให้เจ้าของแลทั้งลูกศรประพรวนซึ่งกันไว้ไว้จนท่มกนแลน้อย
 ที่เรือซึ่งผู้ทำนั้นทำไว้ประพรวนสิ่งของเกียนท่านแตกหักเสียหาย ให้ใช้ของท่ม
 ท่มมกนแลน้อย ถ้าเงินนั้นอยู่ให้เสียเลย ๕ มกทหนึ่ง ผู้ใดจ้างทั้งมิโคกระบือ
 ท่านที่ตนแต่ใดทมิได้ไว้ประพรวนแก่ ท่านให้เสียเท่าค่าทั้งมิโคกระบือนั้น แลค่าจ้าง
 นั้นให้เสียท่มสัญญาแก่กัน ๕ มกทหนึ่ง ผู้ใดจ้างเกียนท่านบนทุกสิ่งของไปในที่ใด ๆ
 ก็ให้เจ้าเกียนจับเกียนไปท่มทง แลทมิพบบนทุกในเกียนนั้นแตกหักผู้จับเกียน
 ทมิทมิได้ ถ้าผู้จับเกียนจับเกียนออกทากทง ทมิพยของท่านแตกหักให้เจ้า
 เกียนใช้ทมิพยของท่าน ถ้าเกียนหักไปมิวออยู่แก่กลางทง โจรปล้นลักเอา

ทมิพยในเกียนไป เจ้าเกียนจะเสียค่าทั้งมิได้ ถ้าเจ้าเกียนเระจับเกียนนั้น
 ของไทย ^{ท่าน} แลเกียนหักทมิแก่กลางทงเสียทมิพยทมิให้เจ้าเกียนใช้ทมิพยสิ่ง
 ของแก่ท่าน ถ้าถนนั้นจวนค่าเจ้าเกียนเระจับเกียน ๆ ทมิทมิคังอยู่กลางทง
 โจรปล้นลักทมิพยนั้นไปพึงเขาไทยแก่เจ้าของเกียนนั้นเลย ๕ มกทหนึ่ง ผู้ใดทมิ
 ทำสิ่งมิได้จ้างไพร่ทำทมิคนท่านไปไปแก่กลาง ทมิทมิทมิทมิไปทมิทมิทมิทมิ
 ไปทมิทมิทมิไปทมิทมิทมิทมิทมิ แลจ้างเป็นเงินก็ก็เป็นเงินก็ก็เป็นทมิทมิ
 เป็นปีก็ดี สัญญาแก่กันเป็นเงินมากน้อยเท่าใด ครั้นถึงที่มันไม่จ้างลือไปก็กลับ
 มาแล้วก็ให้ทมิทมิเงินค่าจ้างให้แก่นันทมิสัญญาจกเป็นค่าสิ่งมัน เมื่อผู้จ้าง

โททักไวกนน้อยแท้โตไมโกแบ่งป็นให้แก่ลูกจ้าง ครั้นหากทูนให้ลูกจ้างช่วยใช้
 นั้นแท้โต เพาะมันเป็นแก่ลูกจ้าง ๐ มกภทหนึ่ง จึงบทไพร่ท่านจึงล่องไป
 นึ่งโก ๆ ก็กั ให้ทั้งตั้งนอยจึงเป็นค่านับ ถ้าแก่โตจึงก่อนนอยไป ลูกจ้างนั้น
 ทายทวยเลื่อจางเงื่อจุมังกรแกตกนถึทายกัก็ จึงทั้นไปภททายกัก็ ท่านว่าจางเงื่อ

โทษแก่ผู้จ้างนั้นมีโคเลย ๐ มกภทหนึ่ง จึงคนท่านทำน้ทาของมีโคจางจันมา
 แลคนทำน้ถั้นนภกนถึทายให้เอาแก่จันจาง ทำโคจางซึ่งภททายนนี้จึงนมาแลผู้ทำน้
 นี้ภกนถึทายท่านให้ให้ตั้งจางทอนส่วนตั้งจางซึ่งโคจันมานั้นให้ทำเป็น ๐ ถั้นปุ่นทำน้
 ผู้ทายให้แก่นอยเงินอีกส่วนหนึ่งปลงศกผู้ทาย ๐ มกภทหนึ่ง ผู้ใครบจ้างเลื่อจางทั้งนี้

าวทายท่านให้ทนายผู้แก่ผู้แก่ลนึ่งพริกทำนคค่างมีภททายนนั้นนภกนน้อยแท้โต อยาค
 นึ่งเหตุลคกอนเลย แม้นทั้งภททายนนี้ใจก็จุมกัก็เลื่อจางกัก็ให้ไปบอกแก่เจ้าจาง
 พญาฆาตของเวาเอง ส่วนเจ้าจางก็อยาถางนเลยให้ลคมทาย แม้นไกลจางบอกเจ้า
 จางมีทั้นให้บอกพี่น้องเพื่อนบ้านผู้แก่ผู้แก่ก่อนอยู่ไกล อุษาท ๓ ประการนี้แม้นทั้งภท

ททายลคมทายจะทนายผู้เลื่อจางนั้นมิโก เป็นเกวาทเจ้าของเอง แม้นผู้เลื่อจางของเลื่อ
 ใทักพิงพริกกัก็ให้ผู้อื่นเทียมไปใช้ทายกัก็ ให้ใช้ค่างทั้งภททายนท่านเพาะมันเอา
 ใพิงภทจันมันหมิปญาฆาตของทอน ๐ มกภทหนึ่ง ผู้ใดจ้างงานพี่น้องลูกหลานเวา
 ไพร่ทักคนท่านมิทักไปทำทการลคิงโค ๆ มิโกจ้างงานแก่พ่อแม่มนนอยให้รู้แลจ้างงานกับใจ

แลคนนั้นเป็นเหตุการโจรเจปด้มทนายกิติ จูรเจมิงกรวชคกได้ทนายกิติ ไล่อาบงูวชค
กนในทนายกิติ แลหนีทนายทวยประภาวโต ๆ กิติ ท่านให้ผู้ทำงานไปนั้นใช้ทนายท่าน
ซึ่งทำงานไปนั้น อนึ่งถนัดถนลูกหลานพี่น้องชาวไพร่ท่านไปไกล ขอลูกแม่บุญเอยพ่อ
แม่รู้แล้วแลเอาถิ่นไปทำการสิ่งใด ๆ ยังมีโตเอาคนมาส่งแก่พ่อแม่บุญเอย คนนั้นเป็นเหตุการ

โจรเจปด้มทนายทวยประภาวโต ๆ กิติ ท่านให้ใหม่ผู้งานใช้ลูกหลานชาวไพร่ทนายซึ่งงาน
ไปนั้นเป็นเบี้ยทำบุญถึงตัวผู้ทนายนั้น อนึ่งทั้งพี่น้องลูกหลานชาวไพร่ทนายท่านแม่ที่ไปกิติ
ทำการสิ่งใด ๆ กิติ แลพ่อแม่บุญเอยให้ทั้งเอาคนนั้นไป แลคนนั้นเป็นเหตุการโจรเจปด้ม
ทนายทวยทวยประภาวโต ๆ กิติ ท่านให้ผู้งานใช้คนนั้นเลย เพาะพ่อแม่บุญเอย

เทศน์กัณฑ์ทั้งให้ไปทั้งท่านแล ๕๓ บทกัณฑ์ ท่านจ้างโทกรทำการสิ่งใด ๆ แลรับค่าทั้ง
แล้ว ทำแลไปทำการอันใช้ที่ท่านจำเพาะนี้ ค่าจ้างนั้นมิควรได้แก่ผู้เห็นเลย ๗๖๓
๕๔ บทกัณฑ์ หนักนท่านไปนั้นทนายแห่งใด ๆ มิได้พบให้เอาค่าคนนั้นทำเป็นสองส่วน
ให้ผู้งานใช้ท่านหนึ่ง ให้ช่วยกันหาเพาะสิ่งใด ๆ ก็ยังมีสิ่งสิ้นเงินทองแก่พ่อแม่พรพรรณ

เรือทเครื่องทวยสิ่งใด ๆ ท่านทำให้มันผู้มใช้จงกรมท่านนั้น ๕๕ บทกัณฑ์ ถ้าลูก
หลานไพร่ทนายท่านไปใช้ คือว่าให้เกียแก่กิติ ปลุกศตาดแลจากสระพูนถันนั้นปลุก
ภูวิหารกิติ ทำใจเรือนธรรพการงานสิ่งใด ๆ กิติ แลมันกินลาเมฆาภษาเมื่อปี
เกิดจกภัยคณนั้น ท่านให้ผู้งานนั้นเอาค่าคนนั้นไปส่งถึงบุญถึงเอยมุนเป็นท่าน

ถ้าแลมีเขาไปส่งสิ่งมุนสิ่งเคย แลจักคนท่านนั้นก็มิผู้ภัยว่าดีพื้นแพงทวยก็ก็ ท่านนั้นก็
ก็ทนายก็ก็ ท่านให้ผู้งานนั้นใช้ชกท่าน ถ้าคนจักคนท่านมิก็ไป ก็ใครปล้นกัก
แลมีเขาไปส่งสิ่งมุนสิ่งเคย แลจักคนท่านนั้นก็มิผู้ภัยว่าดีพื้นแพงทวยก็ก็ แลมีผู้เอนเป็นศกักรัพญาน
ท่านให้ผู้งานนั้นช่วยปลงศกแต่ดีทำบุญให้จักคนนั้นจึงไปท่านมิให้ใช้ชกคนนั้นเลย

แพรวากองคุณทวงจะใคร่ใด ให้เสียแก่ค่าทั้งนั้นท่านว่าเป็นเขาปทุมมันเง
อันมันเงนจักคนลูกหลานท่านไป แลใช้ให้มันเงนใช้เงินหมกจันมพวันจกเสวัน
ซึ่งอันใด ๆ ก็ดี แลจักคนลูกหลานท่านยกทวย ท่านให้ผู้งานนั้นใช้ชกคนลูก
หลานท่านจงเก็บแพรวาทพการณมิได้ ถ้าจึงไปท่านมิให้ใช้เสีย ให้เสียแก่ค่าทั้งนั้น

ให้ช่วยทำบุญดังไปแก่มันเงน ๐ มกาทหนึ่ง กนผู้คนลูกหลานท่านไป มิได้ใช้
ผู้คนลูกหลานท่านให้เงินกันไว้ แลผู้คนลูกหลานท่านเกิดอภัยก็เทกทวย ท่านว่าเป็น
กนผู้คนแก่งัดก จะให้ผู้งานใช้ชกคนลูกหลานท่านนั้นมิได้ ๐ มกาทหนึ่ง ไปท่านซื้อ
สินค้าให้แก่คน ท่านซื้อสิ่งของมาให้แก่คนมากน้อยเท่าใดยังมีมิได้ให้เงิน แลผู้ทวย

ก่อนผู้ซื้อแลผู้ซื้อเกือบผู้งานให้ชื่อจะเอาค่าสิ่งของ ๆ ท่านก็ประหวัดประหวัดมิให้แก่ท่าน
ท่านให้เรียกออกมพิการณ แลผู้งานให้ชื่อนั้นทำให้ชื่อจึงมิได้ให้เงินแก่สิ่งของแล้ว
ก็ก็ ให้ชื่อมกาทน้อยก็ดี แลว่ามีมิได้ให้ชื่อก็ดีเมื่อพิการณเป็นสิ่งสิ่งทุกสิ่งสิ่ง
ท่านว่าประหวัดสิ่งของท่านให้เอาค่าสิ่งของทั้งใหม่ทวีคุณยกคุณให้ไว้ของเหลืออันเป็น

ดินใหม่ทั้งพิในยั้ง ๑ ทั่วทั้งทำงาน ๑๑ มากกเสารัจแก่เท่านี้
๑๑ มากกหนึ่ง ซื่อสิ่งของกันกตกกแล้ว ผู้ซื่อเฮลสิ่งของไปยังมิไก่อให้สินแก่ผู้ซื่อ ๆ
ทางตามปิริบ่ามิไก่อซื่อก็มากกว่าน้อยก็ ผู้ซื่อให้เรียกค่ามาพิทารณเป็นสังคังหนึ่ง
สี่อั้ง . ท่านเจ้ามันประบัตดินท่านให้ใหม่ทวีคูณยกขุนให้เจ้าจง เหลืออนั้นเป็นสิน

ใหม่ทั้งพิในยั้ง ทั่วพิทารณเป็นสังคังมิไก่อท่านนั้นโค ให้ท่านโคคนนั้นนั้นซัง
๑๑ มากกหนึ่ง ท่านซื่อวิญญานกระทำพิชอวิญญานกระทำพิชของตน ๆ กับเฮลสินไว้ ลักฎว่า
จะให้ทรัพย์สิ่งของแก่ท่านมิไก่อให้แก่ท่าน ๆ ทางตามปิริบ่ามิไก่อว่า: ทัช มิไก่อรับเฮล
สินรองท่านไว้เมื่อพิทารณเป็นสังคังนั้นท่านว่าประบัตดินท่านให้เฮลทรัพย์นั้นถึงใหม่

ทวีคูณ ๑๑ มากกหนึ่ง ซื่อของทงของแก่กันในกตาคกก็ในเรือนสถานแห่งใด ๆ ก็
แลคนผู้ซื่อซื่อหลักหนึ่งเว้นซ่อนขให้แทนกันนั้น ผู้นั้นทำเพโทษขายแก่ดังลงเฮลสินท่าน
มิไก่อท่านให้กระทำเฮลสินนั้นจงท่าน แล้วให้เฮลไปประทานแลก็ทัชลวคทุก ๑๑ ทัช

๑๑ มากกหนึ่ง ฆษฎาทังหลายซิกขานเจ้าคุณกันไปทัชทงออกทำไรให้แบ่งปันกันทง

มากแลน้อย . ทัชมิไก่อซื่อจกอกันเคบเฮลคุณแลทำไร ซึ่งจะโคเป็นส่วนนางท่านนั้นไว้
ท่านว่าประบัตดินท่านให้เฮลคุณแลทำไร ซึ่งเป็นส่วนนางท่านนั้นใหม่ทวีคูณ

๑๑ มากกหนึ่ง ไปทัชทัชกันแลกลคักแลผู้หนึ่งเฮลสินนั้นรอด ให้ทำสินนั้นเป็น
สามส่วนโคแก่เจ้าของสองส่วน ให้แก่ผู้เฮลมาส่วนหนึ่ง ๑๑ มากกหนึ่ง สืออื่นก็คัก

ต้องก็ ^{ขึ้น} _{ลง} ไปทบทวนแลเรือหลังไปกระทั้งเรือ ^{แตก} _{ลม} ก็ดี แลเรือหน้าจอดอยู่
เรือหลังไปกระทบแตกลมก็ดี อนึ่งเรือหน้าบอกให้เรือหลังมิได้แลเรือหลังมิได้ก็อยู่
ฉายไปกระทั้งเรือ ^{แตก} _{ลม} ก็ดี ท่านให้เรือหลังใช้ทรัพย์เรือหน้าพ่วน เพราะเรือหลัง
บ่งอาจหาพิจารณาได้ ถ้าเรือเขาคือเรือเขาโดนกันลมเสียทรัพย์เท่าใด ๆ ท่านมิใช่

ใช้เลย. ถ้าแกว่ง ^{ให้} _{ใช้} ของเดิม ถ้าเรือหนักอยู่เรือเขาเป็นคนตำหามิขึ้นจึงไกรภว
ถ้าเรือหนักลมให้ใช้เงินท่านพ่วน ถ้าคนทนายให้ใช้ค่าคนท่าน ถ้าเรือขึ้นมาแนบฝั่ง
เรือต้องไปกระทบกระทั้งเรือ ^{แตก} _{ลม} ก็ดี ให้เรือต้องนั้นใช้เงินท่านพ่วน ถ้าเรือ
ต้อง ^{แตก} _{ลม} ก็ดี ก็แตกเสียเปล่า เพราะมิได้ไปลงทางน้ำเสียใด ถ้าเรือขึ้น ๆ ภาย

กลางน้ำแลกระทบกระทั้งเรือ ^{แตก} _{ลม} ก็ดี ให้ใช้ทุนเรือลงพ่วนเพราะเรือขึ้นบ่งอาจ
ถ้าเรือขึ้นจอดอยู่แลเรือลงมากกระทบกระทั้งเรือจอดเป็นอันถอย ให้เรือต้องใช้เงินพ่วน
ถ้าเรือลงเป็นอันถอย จ. ให้เรือขึ้นจอดอยู่ใช้มิได้เลย ถ้าเรือดำหนึ่งจับถอยด้วย
ออกจะไป แลเรือดำหนึ่งทั้งใจจอดแลหักถล่มกระ ^{ทุบ} _{ทุบ} เรือทั้งหนึ่งลมก็ดี แลเรือขึ้น

กันหนักหักถล่มดำหนึ่งลมก็ดีให้เข้าเรือซึ่งมิได้ลมนี้อยู่ช่วยก็เรือเกบดังจาง ถ้ามิอยู่
ช่วยให้ใช้ของซึ่งเรือลมทั้งหนึ่ง เพราะเหตุทศกฏการณค่อกันมิได้ ถ้าแลเรือหนัก
แลหนักโดนกันกลางคืน แลเรือทั้งหนึ่งให้ร้องบอกมีฟังแลเข้าซึ่งเรือท่านให้
ลมเสียเงินมากน้อยเท่าใดให้ผู้เขานใช้เงินท่านพ่วน ถ้าเรือหนัก ๆ แลมีทุน

บอกกันแลโดนกันเรือนล้ม ทำเนาเขาโคกระที่ทั้งสองรัง ถ้าคลองน้ำนั้นชยให้เรือ
เขานั้นจอดอยู่ ถ้ามีจอกแลภายไปกระทั้งเรือหนัก ^{ล้ม} ก็ให้เรือเขาใช้จอดกัน
จนกว่าแลเรือหนักกระทั้งเรือเขาแตกล้ม ก็แตกล้มเสียเปล่าเพราะบังคดี ถ้าเรือ
เขาแลเรือหนักจอดอยู่กระทั้งกันแท้ แลเป็นอันควยทั้งสองรังว่าแก่กันมิได้เลย ฯ

๖๖๖ มกภทหนึ่ง เกียนหนักเกียนเบาพบกันกลองทาง ให้เกียนเบาหักเกียน
หนัก ถ้าแลเกียนเบาหักเกียนหนักมีพนักกระทบเกียนหนักหักให้เกียนเบาไซ้
ถ้าเกียนเบาหัก ๗ เสียเปล่าท่านมิพึงให้ไซ้เลย ๖๖๗ มกภทหนึ่ง ให้ ๓ ประการ
โดยเขาพิงในพาราบตักกัณนี้ **๖๖๘** มกภทหนึ่ง **๖๖๙** มกภทหนึ่ง **๖๗๐** มกภทหนึ่ง

๖๗๑ มกภทหนึ่ง **๖๗๒** มกภทหนึ่ง **๖๗๓** มกภทหนึ่ง **๖๗๔** มกภทหนึ่ง
อันว่าลิกษณอันให้ทรัพย์แก่กัน **๖๗๕** มกภทหนึ่ง **๖๗๖** มกภทหนึ่ง **๖๗๗** มกภทหนึ่ง
๖๗๘ มกภทหนึ่ง **๖๗๙** มกภทหนึ่ง **๖๘๐** มกภทหนึ่ง **๖๘๑** มกภทหนึ่ง **๖๘๒** มกภทหนึ่ง

เล่นหนั้นจกั้นเขาแต่กับมิได้จากเขาแต่กับมิได้ อันว่าทรัพย์ให้ท่วยกามกตั้นฝูจกั้น
เขาก็ได้จวากตักเขาก็ได้ อันว่าทรัพย์ให้ท่วยศรัทธาจกั้นเขาแต่กับมิได้ ถ้าเขิน
จกั้นเขาแต่ให้ลงโทษมันโดยภขตฐา ๖๘๓ มกภทหนึ่ง ให้ทรัพย์แก่กันด้วย
กตว **๖๘๔** มกภทหนึ่ง **๖๘๕** มกภทหนึ่ง **๖๘๖** มกภทหนึ่ง **๖๘๗** มกภทหนึ่ง **๖๘๘** มกภทหนึ่ง **๖๘๙** มกภทหนึ่ง **๖๙๐** มกภทหนึ่ง

ผูกท่านนั้น ก็ตั้งโดยอนตภยจะมาถึงพี่ให้ ๐ บกทหนึ่ง พายท่านให้ลูกแก่ท่านเป็น
รวรุมบุตรแลเคยเงินมี ๖ ผู้เลี้ยงนั้นจะเอาลูกพายท่านไว้เป็นสัตวิมิให้คงให้เป็นสัตวิแก่
เคยเงิน ก็เคยเงินมีไว้กว่าพายนั้นให้ลูกแก่ท่านเป็นรวรุมบุตรเป็นสัตวิแต่ผู้เลี้ยง
นั้น ก็เคยเงินจะเอาคนนั้นคืนเล่า ท่านมิให้พี่ค้าเคยเงินนั้นเลย ๐ บกทหนึ่ง

หญิงทชชนี้เคยเงินไปซ่อนเร้นอยู่บ้านอื่นเมืองไกล แลเด็กถูก ๓ ๖ ก๊ก เมื่อลูก
เคยเงินนั้นมันทกแคลนหาจะกินจะเลี้ยงลูกมิได้ มันให้ลูกแก่ท่านเป็นรวรุมบุตร
จำเริญไปแลเคยเงินมาพบจะเอาตัวพาทังลูกนั้นทัก ก็คงให้เป็นสัตวิแก่เคยเงิน
ถ้าแลแตกนั้นกับผู้เลี้ยงนั้นจะสมกับอยู่ทักผู้เลี้ยงก็โดยใจมันให้ผู้เลี้ยงให้ค่าเทคนั้นแก่

เคยเงินจงเคมก่า ๐ บกทหนึ่ง ผู้ใดให้ลูกหญิงลูกชายแก่ท่านแก่ก็ดสายสิด้อย
ในแต่จอมมาถึงรบหนึ่งก๊ก เป็นสัตวิแก่ผู้เลี้ยง แลอยู่ที่ไหนผู้ให้ลูกแก่ท่านนั้น
จะเอาลูกคืนคืนเล่า ท่านให้ก็ค้าลูกนั้นจงสิ้นค่าทว่าเป็นแท้เทแ่แก่ผู้เลี้ยงนั้น
ถ้าแลทารกนั้นมิไปอยู่ทักพ่อแม่เดิมจะสมกับอยู่ทักผู้เลี้ยงนั้นก็ทักใจมัน

ถ้าแลผู้ใดทำใ้ผู้น้อยให้ไปทัก ๖ ๖ เดิมเป็นเขาปนทกมิพ้นจกทชชโดย
ถ้าแลให้ลูกแก่ท่านแก่ตยก็มีสองทบตามทบนั้นไป แลผู้ให้มันเอาแท้เทแ่
ค่าเต็มแท้บ่อนก๊ก ผู้นั้นเป็นสัตวิแก่ผู้เลี้ยง แลอยู่ที่ไหนผู้ให้ลูกแก่ท่านนั้น
จะเอาลูกคืนมาเล่า ท่านให้ก็ค้าผู้น้อยนั้นจงสิ้นค่าทบว่าจะจกก็ค้าลูกอนฮันคด

สายลึงค์ยกให้แม่แทนแม่ผู้เลี้ยง ๓๖๕ ให้ลูกแก่ท่านนั้นมิใช่เอาค่าเดินมิใช่แม่
ท่านระคอก แลอยู่ซึ่งนางผู้ให้นั้นจะเอาลูกคนกินแต่ ท่านให้ก็ทำอยู่น้อยนั้น
พัวพันแต่ให้ป็นท่านนั้นเป็นตามส่วน ให้แก่ผู้เลี้ยงสองส่วน ให้แก่ ^{พ่อ} _{แม่} ส่วน
หนึ่ง ๓๖๖ ให้ลูกแก่ท่านแก่ตายก็มี ๓๖๗ ทบไกรระคอก นางอยู่ให้จะเอาลูก

คนกินให้ก็ทำอยู่น้อยนั้นจึงเก็บค่า ให้ป็นออกเป็นสองส่วนให้แก่ผู้เลี้ยงนั้น
ส่วนหนึ่ง ให้แก่ ^{พ่อ} _{แม่} มีนั้นส่วนหนึ่ง ๓๖๘ ให้ลูกแก่ท่านแก่ตายก็มี ๓๖๙ ทบ
เงินไป แลผู้เลี้ยงนั้นเอาผู้น้อยนั้นไปทยแผลทำให้โคยกประการใด ๆ แล ^{พ่อ} _{แม่} ที่
น้อยนั้นจะกินเอาแม่ท่านมาใช้ยื่นเลี้ยงแก่โคอยู่แล้ว ผู้เลี้ยงจะคิดเอาค่าเงินนั้นมิได้

๓๖๖ ทบมีกอยู่ด้วยทั้งผู้ใดก็ตามใดมี ๓๖๗ ทบหนึ่ง ผู้ใดเสนต์แก่ท่าน ยกวรรค
ทั้งชีวิตให้แก่ท่านท้ายเสนต์แล้ว แลอยู่มาจะกินเอาแต่ ท่านว่ากินมิได้โดย
๓๖๘ ทบหนึ่ง ผู้ใดเอาทรัพย์อันมีการทำจะให้แก่ท่านนั้น แลเอาไปให้แก่ท่าน
ก็เป็นโทษแก่ผู้ให้นั้น ๓๖๙ ทบหนึ่งผู้ใดมีรู้จักเดิมมาแห่งทรัพย์นั้นแลเอาเป็นทรัพย์

๓๗๐ แลเอาไปให้แก่ท่าน อนึ่งถ้าเอาทรัพย์นั้นไปให้แก่ท่านระคอก ผู้รับนั้น
ก็เป็นโทษเพราะเหตุผู้รับนั้นไม่พิจารณาเดิมที่มาแห่งทรัพย์นั้น อนึ่งถ้าทรัพย์
นั้นผู้ใดเอาให้กำลังรองประการใดก็ผู้รับนั้นทาโทษมิได้ เป็นโทษแก่ผู้ให้นั้น
๓๗๑ อนึ่งทรัพย์มีการทำจะเอาแลผู้นั้นรู้ ว่าทรัพย์นั้นก่อประการโทษแล้วแล้วรับเอาทรัพย์

นั้นก็ มิรู้ประกอบด้วยโทษแลรับไว้ก็ดี ก็เป็นโทษแก่ผู้รับแลผู้ให้มัน
๖๖ มกภทหนึ่ง สิวฏณกกรพยสิวฏณกกรพยสังโค ๗ มิใช่ของคน ๗ เตา
ของทานไปให้แก่ผู้ใด แลเตไปทยไปทำนาก็ดี ให้เขาทำกรพยสังอินให้มัน ^{ทีย}
นั้นทั้งใหม่แลเก่าของ ๗ ทานให้คืนให้แก่ท่านเจ้าของ ๖๖ มกภทหนึ่ง ผู้ใด

๖๗ พระเจ้าทพยสินทงมาให้แก่ท่าน แลรับเอาพศกแห่งท่านไป อยู่มาพศก
วันคืนที่นั้น แลมิได้เอาทพยสินทงมาให้แก่ท่าน แลลงเอาพศกของทาน
ไปเป็นอนาประโยชน์แก่อาณาเขต ก็เป็นสง่าเอาพศกของท่านไปจึง ควรให้ใช้
เป็นทกรุก ๖๗ ท่านร่วมเพงเอาทพยแห่งท่านก็ดี ซึ่งเอาทพยแห่งท่านก็ดี

๖๘ การให้ใช้ทพยนั้นเป็นทกรุก ๖๘ มกภทหนึ่ง ผู้ใดเสนต์แก่กันแลเจ้าทพย
ชักกันแก่กัน แลทพยซึ่งหาให้มันยังอยู่ในสถานที่ใด แลมิได้มีอยู่ในมือผู้
แก่ออกข่าเจ้าทพยให้แก่กันทั้งนั้น ถ้าแลทพยมาถึงมือผู้หนึ่งจึงว่าเขาคือ
ผู้หนึ่ง เหตุใดจึงกล่าวดังนี้ เหตุว่าทพยนั้นมิได้มาถึงมือผู้ใด ก็แลให้ซึ่งมือ

แล้วแลผู้ใดทพยเอาทพยไปทำหม่องเสียดินเชิงแล้ว ๗ ผู้ให้มันจากรับคืน
เอามิได้เลย ๖๘ มกภทหนึ่ง ทพยให้อันมีการแก่หญิงอื่นเป็นเมียท่าน ๗ ให้
ใหม่ ๐๐๐๐๐ ถ้าหญิงท่านมิได้ แลทพยให้อันมีการใหม่ ๐๐๐๐๐ ถ้าหญิงให้
อันมิได้แก่ทพยใหม่ ๐๐๐๐๐ ถ้าหญิงเหมือนกันให้อันมีการแก่กันให้ใหม่ ๐๐๐๐๐ แล

จึงเอาทรัพย์นั้นได้ ๑๑ มากกหนึ่ง ซนทั้งสองเป็นเอกจิกรเอกฉนทกมย
กัยกันก็คิดแลปลักันก็คิด แลผู้หนึ่งกองเบปปากก็คิด ค่นทุกถึงแก่บรมภพ
ก็คิดท่านาทโทษมิได้ อนึ่งมีผู้ ^{ยง} _{ศกกรวล} ก็คิดให้ปลักันนั้น ผู้ยู่ทโทษมิได้
เพราะเหตุผู้ยู่นี้จระโคมิจิกรจากเถาจาไรโรให้ลันนิกรทมิได้ แต่จระโครัคุณเป็น
๒๒

ตลกรภพ เป็นกัมแก่ผู้ถึงบรมภพเองแล ๑๑ มากกหนึ่ง ค่นทั้งหลาย
แห่งเรือเหล่นกักแห่งเกวียนเหล่นกักแห่งโคเหล่นกัก ลวพแห่งพทนตั้ง
โค ๆ ก็คิด เมื่อแห่งนั้น ทักองผู้คนบ่วยเบบแลถึงแก่บรมภพ ท่นนัทท
โทษมิได้ อนึ่งทักิงโกรวแก่กันแลทุกก็กันแอกทักฉนทกยี่อวากอปรก้วยโทษ

แลให้ลงสันโหมตามโทษนุโทษผู้หนึ่ง อนึ่งถ้าเขาเยยกันขิมือไปนทโคล แม้แต่
กรรูกคนทั้งสองนั้นใหญ่่น้อยเป็นประการใดก็คิด บนิกรทักโดยบนิศศกฏิกกรรูกนั้น
เทกโคพิ่งกักกันนี้ เทกบทุกคดทั้งหลายประพุกฉิในการอันเล่นก้วยกันนั้น
โดยพระธรรมสาครกถากังนี้แล ๑ วันพุกศกเศอฉนแปกฉนแก่ทักบิมเส

นักสทวเอกศก สมเศาบรมบพิกรพระเทออยู่ทวิ มีพระเป็นทูลสรดังทเขต
ทักทศทวิแก่จนศริทวิปริทให้กฏเป็นทักทได้คังนี้ ก้วยดูการณทวิทวิทวิ
อนสมเศาบรมบพิกรพระเทออยู่ทวิไซไปทักยักภษการ พระภษสงกภษกัก
ไปริ่งเมืองกัก ไปกษการใด ๆ ก็คิด ท่านมิให้ชานกันเหล่นเบยแลเหล่นลวพพระเป็น

๑ จักกล่าวถึงคนสาเหตุนั้นยังเกิดเป็นมรดกที่รักทำให้บังเกิดความสุข
กมลขำในคำภีระธรรมศาสตร์ **เขตรัฐธรรมนูญ** หลิตสารฉำฉา เป็นชาติทั้งนี้
จึงกล่าวถึงคนที่ไม่ชอบพระทัยบัญญัติ อันไม่ชอบกระษัตริย์จักเป็นบท
ภาคกลับ ๆ มากดังนี้ ๗๖ ๗๗ ๗๘

๑ ศกมัทกุ ๑๕๐๖ ศกตฤกฏ:สังวัชณะระกฤติกะภาคบัญญัติกติกการาว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่รักยิ่งจักรพรรดิภททวิราช บรมบพิตรพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระวิเศษมงคลเทวโศกโดยบุรพาทิมงคล จึงนรรณีเทอดม
คนทุกพระองค์รารวมกัน จักพาเพื่อนพ้องตามทำนุคุณเพื่อประโยชน์

ทั้งสามเที่ยวลงเรือ ขุนพิไชยสงครามเมื่อไปรักไปรักดีตามเที่ยวทวง
เบียดจ้างแก่ทำนุ อยู่มาประมาณ ๕๑ วัน ผู้ภัยแห่งสามเที่ยวทวงจะไต่
ฉีกแยกด้วยผู้ใดทมิได้ ฉีกกันแก่กับทำนุ ตามทำนุ ๆ ปีกัดเสด
แก่มีคำพิรุธแห่งพิทวารณมือออก จักพาเพื่อนพ้องไปยื่นพระทัยปรารถนา

ลงโทษทั้งๆ จึงมีพระบิณฑุสแก่จรรณีเทอดม ทายทฆฏผู้ใดฉีกแยกแยก
จึงเป็นการมีสาเหตุนั้นกันพัน ๑ เดือนเขาเป็นสาเหตุนั้นมิได้ ถ้าใน ๑ เดือน
ผู้ภัยลอบฟันแทงทมิมีบาดแผลมีทมิฉีกปลิ้นสกมแต่เดือนแต่ฟันแทงทั้งนี้
โดยกระปือ แดะลัดสิ่งลงใน ๕๑) ทำภัยประทมิใด ๆ พิทวารณเป็นล

ให้ลงโทษแลปรับใหม่โดยระบอบ ถ้าเป็นแต่พิรุธ พิจารณาดหมีเป็นสงให้เฮ
ประณตแลทอนเปลวได้ ถ้าหากพิรุธมิได้ให้เฮแต่ทอนเปลวได้ ถ้าผู้ฟ้องพิรุธ
ให้ลงโทษปรับใหม่คุดเดียว อนึ่งผู้ใดทวงคดีสามทวดผิดแยกจากใหญ่มา
หมั้นคั้นความแก่ท่าน ๆ มีเหตุประการใด ๆ เจาทาทามแก่มีผู้รวมมาหมั้น

นั้น ครั้นเรียกมาตามหมั้นหากพิรุธมิได้ ๆ จึงแก้คำมีน่าวให้ใหม่ชกกับเฮ
เป็นจ้อเลมิตคามมีนศาคักดี ถ้ามีนมิกลพิรุธหมั้นทำแก่ท่านจริง จ.รอให้ทวยกัก
จ.รอคักคั้นดินเมื่อทานทวยลาวคั้นกักดี ทามโทษอื่นทำแก่ท่านนั้น ถ้าแลแต่
ชกหมั้นหมยหมั้นคั้นความแก่ท่าน แลมีนมิได้ทำแก่ท่าน ท่านว่าให้ปล้อจ.

เสียเวลา ๑๒๒ มาททใหม่ เป็นกรณีสาเหตุแก่กันนั้น ท่านให้เฮแก่ใน
เดือน ถ้าพัน ๆ เดือนไปเฮเป็นกรณีสาเหตุมิได้ ถ้าเป็นความคุดยกัน
แลผู้ชนะเป็นอันทวย จึงเป็นสาเหตุ ถ้าผู้แพแพ้เป็นอันทวย มีเป็นสา
เหตุโดย ๑ ลักษณะสาเหตุ ๒ มาททใหม่ ๓

๑๒๓ มาททใหม่ ทั้งท่านางให้ณะแปลงก่อน แลมีผู้เฮทั้งทรมมีนไม่ทางใด
แลนางทั้งอันท่านางก่อนนั้นทวย ให้ไซ้ทั้งท่านแทนทั้งเท่าให้ลงแก่เจ้าที่
นั้นคั้น มีมิใช่ให้ทาททั้งอันแทนให้แก่ท่านแต ๑๒๔ มาททใหม่ คงคณต
เฮทั้งวางไกลกันแลเท่ารองทั้งกมมีนมีวังทั้งกมมีนไว้ทั้งท่าน แต่ลงหลด

ทั้งหมื่นบาทค่าทาแลไดแพงทั้งท่านปรกเศบก็ตยก็ทโทษมิไคเลย ^{วิรุ}
 ทั้งท่านวางใแแลเจ้าองทั้งหมื่นเมียบอกใหญ่แลวงไซ่ ท่านให้ไซ่ทั้งท่านแแล ^๓
 ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐
 ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐
 ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐
 ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐
 ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐
 ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐
 ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐
 ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐

พิภคคฤหัสถ์ก็ให้ตนหรือทายาทอื่นที่ภคแลทาย แยกเจ้าองค์ภคทายผู้นั้น อนึ่งผู้รับ
ภคทายชนทวีไม่ทอดทาบความพ่วงขาดคฤหัสถ์ ท่านห้ามอาชญาเจ้าคฤหัสถ์เป็นชกคาม
ให้รับคฤหัสถ์เสียคฤหัสถ์แล ๑๒๓ บกบทหนึ่ง ผู้ใดล้นมรดกที่ทางท่านรับไปกรมหนึ่ง
ชนวิคตมรดกทางหนึ่งนั้นทาย ท่านห้ามมิได้โทษแก่ผู้รับกไปนั้นเลย ถ้าวิคตมรดกทาง

ชนวิคตมรดกนั้นทาย ท่านห้ามคฤหัสถ์เสียเปล่า ถ้าล้นมรดกที่ใดล้นทางเดียววิคตไปแลชนวิ
คตล้นมรดกทางนั้นทาย ผู้รับกไปนั้นไซ้ว่าท่าน ถ้าล้นมรดกที่ใดล้นทางอื่นผู้รับมรดก
ทาย ๆ เสียเปล่าเพราะรับกไปนั้นหาพิการณมิได้ ๑๒๔ บกบทหนึ่ง วิญญูผู้รับมรดก
ไซ้ให้ชนกัน ถ้าทมิ้งมิได้ลงชนทมิ้งทาย ท่านห้ามมิให้ผู้รับแทนนี้ไซ้ว่าท่านทาง

ครุฑก่ไปชกทมิ้งเพ่งเพ่งชนกัน จงทมิ้งมิได้ลงชนทมิ้งทาย ท่านห้ามให้ทำเป็น ๑ ส่วน
ให้มรดกผู้รับกไปนั้นไซ้ ๓ ส่วน ๆ ทมิ้งเป็นกำมธุตนเอง ถ้าผู้ใดในท้องในนาคกไปชน
เองทายทมิ้งมิได้ ถ้ามิได้เสียต่างคนต่างก่อนมาเพ่งชนกัน ถ้าทมิ้งทายทมิ้งมิได้
ถ้าผู้หนึ่งก่อนมาเพ่งชนแล้วให้ชนวิคตซึ่งมิได้ก่อนนั้นทายให้ไซ้ว่าท่านจงกรม

๑๒๕ บกบทหนึ่ง ผู้ใดผู้ภคทายแรงทมิ้งผู้ภคทมิ้ง ถ้าผู้ใดผู้ภคทมิ้ง
เสียทมิ้งคนทาย ท่านให้ใหม่ผู้รับภคทาย ให้ผู้ภคทมิ้งคนอื่นนั้นแต่ใดให้ใหม่เป็นสอง
ภค ๆ ทมิ้งให้ผู้ภคทมิ้งนั้นไซ้ท่านห้ามมิเพ่งเหตุ ๑๒๖ บกบทหนึ่ง โฉมกระป๋องท่านอยู่
๑๒๗ ถึง ๑๒๘ ได้เงินเชือกทมิ้งไป แลมิได้ผู้ภคทมิ้งได้ให้ผู้ภคทมิ้งนั้นแลโฉมกระป๋องนั้นแลมิได้ทาย ท่านให้

ผู้ก่อนได้ไปนั้นใช้ โฉกร:ปือท่านแลให้ใหม่ฮารุแก่ผู้ก่อนได้ไปนั้นเคยทักให้โ
กร:ปือท่านเขาคเจปใช้ ท่านให้ผู้ก่อนได้นั้นช่วยพิทกรักษ ครั้นถอยแล้วให้คืนารองท่าน
ให้แก่ท่าน ท่านมีบริกษาใช้ท่านให้ทักโโฉกร:ปือให้ท่านถึงหนึ่ง ถ้าไม่ถอยคลายได้
ท่านใช้ให้ใช้ของท่าน ๑๓๒ ๑๓๓ ผู้ใดเข้ากลังไปกองแกอินท่านเลี้ยงด้วยเล่นหนึ่ง

ถึงแก่มารณภาพทให้ใหม่ใช้คนกันนั้น อนึ่งถ้าพันธุณาสำหรับพเนจรนั้น ถึงแก่มารณภาพ
ให้ใหม่ใช้คนกันนี้ อนึ่งถ้าพันธุณา:ท่านถึงแก่มารณภาพให้ใหม่ใช้คนกันนี้
๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ผู้ใดไม่แกลง เปงซีกัดแก่งพันท่าน แลผู้นั้นซีกัดพันแก่งอื่นไปกอง
ท่านขาดปล้มตาย ^{มือ} _{เทอ} ก็ดี ทำแวมนี้ไม่แกลง ให้บริบใหม่โดยพระ:ราชกฤษฏีกา

แล้วให้ปรกนิมนโดยขาดเจป:การเป็นเป็น ๓ ส่วนเจ:เอาแก่ ๑ ส่วนก็ดี เจ:การเอาแก่ส่วนหนึ่ง
แลถึงส่วนก็ดีให้ใหม่ใจจงควรแล้วจึงบริบใหม่ ๑๓๖ ๑๓๗ ผู้ใดทักไม่กลังทงแลมีผู้
เจ้ามิได้ รานหลุดทักมือไปกองท่านเป็นเขปกำกับแก่ผู้ทัก ให้ผู้ทักไปช่วยทำบุญดังไป
แก่ผู้ทัก ถ้าทักหลุดทักมือทักทักให้ใช้คนกัน ๑๓๘ ๑๓๙ ทักงานท่านทำไว้

ผู้ใดทักดังเดียวให้ทักใช้การงานของท่าน ถ้าทำใช้มิได้ให้ใช้คำสั่งรอง ๑๔๐ ๑๔๑
ผู้ใดทักดังยังเข้าเรือนท่านไปมิได้บอกแก่ท่านทำดินทานบ้านเรือน รอนท่านเข้าเรือนทักทำ
มิพินทรผู้มาก ถ้าผู้ไปทานนั้นสาขาดทักให้แฉทักพิรทมิได้ บังได้โทษแก่ผู้ไปมากทานนี้แล
ก็ไมยอมสาขาดให้ใช้รอนท่านเจ:เดิม อนึ่งถ้าผู้มากทานนั้นยังอยู่ เข้าเรือนทักทางอังกษ

เป็นพระเสด็จมขรภระภินบกรวรยศท่านให้ถึงสิ้นชีวิตภักดิ์ แลถึงยังมิได้ตรึงมือสาวรพล
จริงท่านให้ถึงสิ้นชีวิตภักดิ์แล้วไปออกข้อ แล้วทั้งหนึ่งออกเจมมกรสถรทาทำนำ ๆ มิใช่โดย
เพราะเหตุที่มิได้ไปภักดิ์ ^{๓๒๒} บัณฑหนึ่ง ^{๓๒๓} ท่านว่าบุญมบภฤชชียวัญญาณแล้วโดยคุณ
การทำให้ท่านตาย ที่เป็นสัจจริงคงนั้น ให้ตามเอาบุญนั้นด้วยว่า ^{๓๒๔} นั้นเสียให้ตกทำคุณ

^{๓๒๕} ที่มีไปสุดแล้วมันเสกสิ้น ^{๓๒๖} แก่ท่านให้ลงโทษทมนั้นแล้วให้โทษเท่าที่ ^{๓๒๗} ครั้นมี ^{๓๒๘} ท่านนั้น
^{๓๒๙} บัณฑหนึ่ง ^{๓๓๐} ผู้ใด ^{๓๓๑} ท่านว่าเปนพระเสด็จระสังจะภระพิภกรณเป็นสัจหาก ^{๓๓๒} ท่านคงนี้ไป
ลงโทษโดยโทษคุณโทษแล้วให้โทษเท่าที่ ^{๓๓๓} นั้นเป็น ^{๓๓๔} ถึง ^{๓๓๕} ก็เปนสัจจามเป็นอันดี
การสงเคราะห์จริงใช้ให้เอามันผู้เปนพระเสด็จระสังจะภระพิภกรณด้วยทรมัยถึงสิ้นมันให้เอา

โดยระสังจะภระ ^{๓๓๖} บัณฑหนึ่ง ^{๓๓๗} คุณพระเสด็จภินเสกเขาทามอนานในทำขันทะ แล้วมีผู้สงคร
หม่อมแดงปลงลงแลพหกไฟเสียแลเอาไฟไปก็ทำให้มีโทษแก่ผู้นั้นโดยเปนมขรภระระสังจะภระ
เท่าซึ่งแก้ผู้ทำภระ ^{๓๓๘} ผู้นั้นเปนพระเสด็จจันพร้อมกันทำให้เขาเสียการคงนั้น ^{๓๓๙} ได้ลงไปในเขา
จับได้ให้รับเอาจนถึงทั้งโลกให้ท่านพระโยธกษ ^{๓๔๐} บัณฑหนึ่ง ^{๓๔๑} ใจเจมมกรตักมีอยู่

ทำท่านใหญ่เจ้าท่านนี้แปล ^{๓๔๒} ทำใหญ่ทั้งวันเท่าเบี้ย ^{๓๔๓} เก็ดธว ^{๓๔๔} ๓ กณมเสกทณมหนึ่ง
แปล ^{๓๔๕} เทียน ^{๓๔๖} ๓ เล่มเมืองหมกให้แก้หมอกทั้งทำโทษแล้ว ^{๓๔๗} ๓ ผู้เจ้าท่านนี้เป็นปลงกับ
สนให้ภายใน ^{๓๔๘} วันให้ใหญ่ผู้ทำเป็นเบี้ย ^{๓๔๙} ๑๐๐๐๐ วิไม่นใช้ที่คนอื่นตายนั้นแล้ว ^{๓๕๐} ท่านว่า
ให้อยู่ถื่น แลวิการ ^{๓๕๑} ทหาร ^{๓๕๒} ทหาร ^{๓๕๓} ทหาร ^{๓๕๔} ทหาร ^{๓๕๕} ทหาร ^{๓๕๖} ทหาร ^{๓๕๗} ทหาร ^{๓๕๘} ทหาร ^{๓๕๙} ทหาร ^{๓๖๐} ทหาร ^{๓๖๑} ทหาร ^{๓๖๒} ทหาร ^{๓๖๓} ทหาร ^{๓๖๔} ทหาร ^{๓๖๕} ทหาร ^{๓๖๖} ทหาร ^{๓๖๗} ทหาร ^{๓๖๘} ทหาร ^{๓๖๙} ทหาร ^{๓๗๐} ทหาร

๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔

๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔

๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔

๑๑ ค่ายหลวงหนึ่ง ๑๐ ที่แล้วเสด็จไปทางบึงประหารใต้เทวทูตเมือง ทัพมอญกระทำทานมือนั้น
แก่งบิทยาให้เร่งแก่งได้ กักเก็บไว้ให้เสด็จมอญผู้จางานนั้นในทางของบึงประหารแล้วทวน
ทัพหลวงหนึ่ง ๑๐ ที่แล้วให้ไทย ^{มอญ} ผู้จางาน) ทัพมอญเป็นเมื่อยปลุกแล้วกำลังอ่อนคด ทัพมอญนั้น
กระทำให้ทวยทนต์ให้เสด็จมอญผู้จางานนั้นในทางของบึงประหารแล้วปลงลงทานที่เสด็จหนึ่ง ๑๐ ที่

แล้วให้ฆ่าเสีย ๑๐ ทัพกักหนึ่ง ทัพมอญก็ทยกก็เป็นขี้เมื่อยกัน ทัพพระเจ้าให้ตระหนักให้เม่นก
พุ่มมอญกระทำมดคนมกราคลัมป่อยสรรพพรเส่นทั้งนั้น กำน่าทัพมอญทำแจะให้ทวยรักษา
ทำแจะให้ทัพมอญทั้งให้เป็นประโยชน์แล้วเสียแก่กลีบไปเม่น ทัพ ^{มอญ} ก็ก็เคาะทัพรักษา
ทัพรักษาได้โดยเม่นกพุ่มมอญนั้นมิได้โดยเป็นกำแก่ผู้ภายในเวลาทัพรักษาทัพรักษา

๑๒ ทัพหลวงหนึ่ง ๑๐ ทัพพระเจ้าให้มอญผู้จางานในถนนแถบป่าทอนทุกทุกทอนเป็นฮาดแปดร้อย
ถึงใด ๆ ให้ทานกันก็ไม่ได้ให้ทานด้วยประการใด ๆ ก็ก็แต่เป็นรูปปล้ำรูปคล้ายว่าทอลดประหารใด ๆ
ก็ก็พิพาทดเป็นสง่าให้ทวน ๑๐ ที่เข้าในทางของบึงประหารแล้วทวน ^{๑๐} วันแล้วพระเจ้าให้ทัพ
ให้ ^{๑๐} เม่นกผู้คล้ายประหารใด ๆ พิศาทดเป็นสง่าให้ลงโทษเถรเถยแล้วสง่าให้ทวยเวทตามแต่ใจนั้น

๑๓ ทัพหลวงหนึ่ง ๑๐ ทัพพระเจ้าให้มอญผู้จางานในถนนแถบป่าทอนทุกทุกทอนเป็นฮาดแปดร้อย
ทัพพระเจ้าให้มอญผู้จางานในถนนแถบป่าทอนทุกทุกทอนเป็นฮาดแปดร้อย ทัพพระเจ้าให้มอญผู้จางาน
กตกแก่เม่นกผู้คล้ายประหารใด ๆ พิศาทดเป็นสง่าให้ลงโทษเถรเถยแล้วสง่าให้ทวยเวทตามแต่ใจนั้น ๑๐ ทัพหลวงหนึ่ง ๑๐ ทัพพระเจ้าให้มอญผู้จางาน
นั้นพระเจ้าให้มอญผู้จางานในถนนแถบป่าทอนทุกทุกทอนเป็นฮาดแปดร้อย ทัพพระเจ้าให้มอญผู้จางาน

๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐

๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕

๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐

๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕

๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐

๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕

๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐

๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕

๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

พาเสตราพระ... ๓ วัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ...
๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ...
๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ...
๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ... ๓ ขัน ...

พระอภัยการเปิดเสวรถ

๑ ศุภมัศดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจะระมาฆะมาศ ศุกะปักษยปาฏิบตฤษฏีคุรุวาระ
 บริเฑาะกาละกำหนดพระบาทสมเด็จพะบรมราชาธิราชรามาธิบดีศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทรราชิราชรัตนากาศภาศกระวงษองคบรมมาธิเบศ ตรีภูวนเศวรนารถ
 นายกตติลกรัตนราชาติอาชวะเศไศรยสมุทยตะโรมนต์ สกลจักรวาฬัทธิเบนทรสุริเยนทร
 ธิบดีนทรหริหรินทรธาธาธิบดี ศรีสุวิบุลคุณอักชนิตฤทธิราเมศวรธรรมมีกราชาธิราชเดโช
 ไชยะพรหมเทพาติเทพตรีภูวนาธิเบศโลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศคะตามหาพุทธางกูรบรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดี ศรีอยุธยา
 มะหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย เสด็จออกพระธินั่งบุษบกมาลามาฆจักรพรรดิพิมาณ
 พร้อมด้วยหมู่มุขมาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษพงษ์พฤตมาโหราจารย์ ฝ้าเบื้องบาท
 บงกษมาศ จึงเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตรพิพิทวงษพงษ์ภักตยาธิเบศวรา
 ธิบดี ศรีรัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ กราบบังคมทูลพระกรรุธนา ด้วยข้อความ
 นายบุญสี่ข้างเหล็กหลวงร้องทูลราชกล่าวโทษ พระเกษม
นายราชาอรรถ } ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยา
 นายบุญสี่ ฟ้องหย่านายบุญสี่ ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนาย
 ราชาอรรถแล้วมาฟ้องหย่านายบุญสี่ ๆ ไม่หย่าพระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนาย
 บุญสี่ไม่พระเกษมพูดจาแพะโลมอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เป็น ดีจ
ธรรม } เข้าด้วยอำแดง
 ป้อมแล้วคัดข้อความมาให้ลูกขุนศาลหลวงปลุกษา ๆ ว่าเปนหญิงหย่าชายให้อำแดงป้อม
 กับนายบุญสี่ขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรุธนาตรัสว่าหญิงนอกใจชาย
 แล้วมาฟ้องหย่าชายลูกขุนปลุกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็น ยุติ
ธรรม } ไม่จึงมีพระราชโองการตรัส
 สั่งให้เจ้าพญาพระคลังเอากฎหมายณศาลหลวงมาสอบกับฉบับ หอหลวง
ข้างที่ } ได้ความว่าชาย
 หาผิดมิได้ หญิงขอหย่าท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระ

ราชโองการมานพระบันทูลสุรสีหนาทดำรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ อันสมเด็จพระพุทธิเจ้าทรงพระมหากรรณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกย์สั่งสอนบรรพชิตบิษัษย์แลฆราวาศบิษัษย์ได้ปฏิบัติรู้ซึ่งทางศุคติภูมิแลทุกคติภูมิแลพระไตรปิฎกธรรมนั้นพันเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศม์พระพุทธานุสาสน์สืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญ พระราชาคณะทั้งปวง มีสมเด็จพระสังฆราช แลพระธรรมอุดมพระพุทธิโฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้น พญาธรรมปริชาเป็นต้นให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎกสอดใส่ด้วยอรรฐกะถาฎีกาให้ถูกต้องตามพระพุทธานุญาติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถ้วนส่องไสขึ้นได้เป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กลบุตรสืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธการกรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้กระษัตริย์จะดำรงแผ่นดินนั้น อาไศรยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระโอยการอันกระษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดถาน จึงพิภากษตราสินเนื้อความราชฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม แลพระราชาหนุบทพระโอยการนั้นก็พันเพื่อนวิปริตผิดซ้าต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคนอันโลกหลงหาความลอายุแก่บ่าปมีได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภากษตราให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ จัดซ้าทูลอง ๙ ที่มีสติปัญญาได้

<p>อาลักษณ์</p>	<p>ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์ ขุนสาระประเสริฐ ขุนวิเชียรอักษร ขุนวิจิตรอักษร</p>	<p>} ๔</p>	<p>} เข้ากัน ๑๑ คน</p>
<p>ลูกขุน</p>	<p>ขุนหลวงพระไกรสี พระราชพิณใจใจ หลวงอภัย พระมหาวิชาธรรม</p>		
<p>ราชบัณฑิตย</p>	<p>ขุนศรีวรโวหาร นายพิมพ์ นายด่อนบเรียน</p>	<p>} ๔</p>	

ชำระพระราชาหนุบทพระโอยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วนตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ากันได้จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรงพระอุสาทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหากรรณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อาลักษณ์ซุบเส้นมิกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณ

ศาลหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิดตรา พระราชสีห์ } ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ } เชิญ
พระคชสีห์ } บัวแก้ว } ไกรศรี }

พระสมุद्रพระราชกำหนดกฎบทพระไอยการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

พระราชสีห์ } ปิดตรา พระคชสีห์ } สามดวงนี้ใช้อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
บัวแก้ว }

๑ จักกล่าวลักษณะไร่นาเป็นมูลคดีวิวาท ให้เกิดความตามมาบำพืมีในคำภีร์พระธรรมนูญ
สาตราว่า เขตตาที อารามวนาที ถานี่ อันโบราณราชกระษัตริ์จัดเป็นบทมาตรา คือพระราช
อธิบายสืบ ๆ มาดังนี้

๑ ศุภมัสดุ ๑๒๖๓ อัฐจะสังวษณะระเซษฐมาศศุขปักษยปันจะมีติดถึชีวะวาร
พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามาธิบตีศรีวิสุทธิสุริยวงของคบุรีโสดมบรมจักรพรรดิราชาธิราชตรีภวระ
นาธิบเศบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จออกณะพระธินั่งเบญจรัตนมะหาปราสาท มี
พระราชโองการมานพระบันฑุลสุระสีหนาทดำหรัศสังข์แกขุนกระเสตราธิบตีให้ตราพระราช
กฤษฎีกาโฆษณาคำนับประณัติเผด็จแกมุขลูกขุนเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหาร
พลเรือนจำผู้ดาษเสมียรนักรการแลราษฎรทั้งหลายแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า

๑ มาตราหนึ่ง ถึงเทศการเดือน } ๖ }
๗ } เข้าเป็นต้นเป็นลำ ให้ขุนกระเสตราธิบตีมีตรา
๘ }
๙ }

สารประณัติออกไปเมืองนอกขอบพระนคร ให้ตีฆ้องปาวโฆษณาแก่ผู้มีช้างม้าโคกระบือให้
ผูกถือไว้ อย่าให้ปล่อยปละละเสียให้เลียงโดยขนาด ถ้าหลัยหลุดเชือกขาดปลอกขาดจาก
หลักแหล่งเข้าไร่นากินเข้าท่านครั้งหนึ่ง ให้จับเอาช้างม้าโคกระบือไว้ ถ้าเจ้าของมันมาขอ
ท่านว่าให้คืนให้แก่มันครั้งหนึ่งก่อน ถ้าแลเจ้าของขอโดยขนาดแล้วเจ้าไร่นามีให้ ท่านว่า
ผู้นั้นเลียมลักช้างม้าโคกระบือท่าน ๆ ให้เอาค่าช้างม้าโคกระบือตั้งใหม่กึ่งค่า ให้คืนช้างม้า
โคกระบือให้แก่เจ้าของ ถ้าถึงสองครั้งให้เจ้าเข้าบอกแก่นายบ้านนายเมืองผู้เถ้าผู้แก่ให้รู้จง
ค่านับ ให้เจ้าช้างม้าโคกระบือใช้เข้าท่านตามมากแลน้อย ถ้าหาเจ้าของมาขอไถมิได้ ให้เจ้า
เข้าเอาช้างม้าโคกระบือ ไปบอกแก่สุภาจาเมือง ให้ตรารูปประพรณสัตว์นั้น เวन्दัวสัตว์ให้
แก่เจ้าเข้า ถ้าเจ้าช้างม้าโคกระบือจะมาไถ ให้ไหว้เจ้าทุ่งเหล่าพเนียงหนึ่ง ผ้าขาวผืนหนึ่ง
ให้ใช้เข้าท่าน จึ่งให้สัตว์ไปแก่เจ้าของ ถ้าเจ้าของยังมีมาไถช้างม้าโคกระบือซึ่งจับไว้ นั้น
หายตายให้ผู้จับบอกแก่สุภาจาเมืองจงค่านับ อย่าเอาโทษแก่เขาเลย ถ้ามีไถบอกช้างม้าโค

กระปือท่านหายตายให้ใช้ของท่านกิ่งหนึ่ง ถ้าเจ้าของมาติดตามขอ มิให้เฝ้าเอาไว้ของเขา
 ปล่อยหายตาย ท่านว่าให้ผู้เอาไว้ใช้ของท่านจงเต็มค่า ถ้ากินถึงสามครั้งก็ดี แลปล่อยให้กิน
 เลี้ยงให้กินเข้าท่าน เมื่อเป็นต้นเป็นลาก็ดีให้ใหม่ ช้างผู้ตัวละ ๒๔๐๐๐ เมียดัวละ ๒๐๐๐๐
 ม้าผู้ตัวละ ๙๐๐๐ เมียดัวละ ๘๐๐๐ โคผู้ตัวละ ๑๐๐๐๐ เมียดัวละ ๙๐๐๐ กระปือผู้ตัวละ
 ๑๑๐๐๐ เมียดัวละ ๑๐๐๐๐ ให้ใช้เข้าท่านโดยมากแลน้อย ให้คืนตัวสัตว์นั้นให้เจ้าของ
 ถ้ากินเข้าท่านเมื่อออกรวงให้ใหม่ ช้างผู้ตัวละ ๔๔๐๐๐ เมียดัวละ ๓๓๐๐๐ ม้าผู้ตัวละ
 ๑๑๐๐๐ เมียดัวละ ๑๐๐๐๐ โคผู้ตัวละ ๑๖๐๐๐ เมียดัวละ ๑๔๐๐๐ กระปือผู้ตัวละ ๑๗๐๐๐
 เมียดัวละ ๑๕๐๐๐ ให้ใช้เข้าท่าน ถ้ากินเข้ากล้ำท่านให้ใหม่ ช้างผู้ตัวละ ๓๒๐๐๐ เมียดัวละ
 ๒๘๐๐๐ ม้าผู้ตัวละ ๑๐๐๐๐ เมียดัวละ ๙๐๐๐ โคผู้ตัวละ ๑๑๐๐๐ เมียดัวละ ๑๐๐๐๐ กระปือ
 ผู้ตัวละ ๑๔๐๐๐ เมียดัวละ ๑๑๐๐๐ ให้ใช้เข้ากล้ำท่าน ถ้ากินเข้าบ้านยังไม่เป็นรวงให้ใหม่
 ช้างผู้ตัวละ ๑๐๐๐๐ เมียดัวละ ๘๐๐๐ ม้าผู้ตัวละ ๓๐๐๐ เมียดัวละ ๒๐๐๐ โคผู้ตัวละ ๔๐๐๐
 เมียดัวละ ๓๐๐๐ กระปือผู้ตัวละ ๕๐๐๐ เมียดัวละ ๔๐๐๐ ให้ใช้เข้าท่านตามมากแลน้อย

๐ ถ้าผู้ใดแกล้ง $\left. \begin{array}{l} \text{ผูก} \\ \text{สูง} \\ \text{ต่ำ} \end{array} \right\}$ ช้างม้าโคกระปือให้กินเข้าท่านเมื่อเป็น $\left. \begin{array}{l} \text{ต้นลำ} \\ \text{เข้าบ้าน} \\ \text{เข้ารวง} \end{array} \right\}$ ให้ใหม่

ช้างผู้ตัวละ ๑๕๐๐๐๐ เมียดัวละ ๑๑๐๐๐๐ ม้าผู้ตัวละ ๔๐๐๐๐๐ เมียดัวละ ๓๖๐๐๐๐ โคผู้
 ตัวละ ๕๒๐๐๐๐ เมียดัวละ ๔๒๐๐๐๐ กระปือผู้ตัวละ ๕๖๐๐๐๐ เมียดัวละ ๔๕๐๐๐๐ แล้วให้
 ใช้เข้าท่านตามมากแลน้อย

๐ ถ้าผู้ใดแกล้ง $\left. \begin{array}{l} \text{ผูก} \\ \text{สูง} \\ \text{ต่ำ} \end{array} \right\}$ ช้างม้าโคกระปือให้กินเข้ากล้ำท่านให้ใหม่ ช้างผู้ตัวละ

๑๒๐๐๐๐๐ เมียดัวละ ๙๐๐๐๐๐๐ ม้าผู้ตัวละ ๓๐๐๐๐๐๐ เมียดัวละ ๒๖๐๐๐๐๐ โคผู้ตัวละ ๔๖๐๐๐๐๐
 เมียดัวละ ๓๔๐๐๐๐๐๐ กระปือผู้ตัวละ ๔๘๐๐๐๐๐๐ เมียดัวละ ๓๖๐๐๐๐๐๐ แล้วให้ใช้เข้ากล้ำท่าน
 ตามมากแลน้อย

๒ ๐ มาตราหนึ่ง วัวควายเจ้าเดียวก็ดี ต่างเจ้าก็ดี กินเข้าท่านไร่ $\left. \begin{array}{l} \text{๑} \\ \text{๒} \\ \text{๓} \end{array} \right\}$ ไร่ ถึง $\left. \begin{array}{l} \text{๒๐} \\ \text{๓๐} \end{array} \right\}$ ไร่

แหลยกย่อยยับไปก็ดี ท่านให้นับตัววัวควายช้างม้าสิ่งละสิบตัวลงมาให้ใหม่ ถ้าพันกว่านั้นขึ้น
 ไปถึงร้อยตัวพันตัวเข้าแหลยกยับเสียสิ้น ให้คงใหม่แต่ในสิ่งละสิบตัว แล้วให้เวนเข้าในนาให้
 แก่เจ้าช้างม้าโคกระปือให้นายบ้านนายเมืองร้อยแขวงกรมการกำนันนายอำเภอดูมากแลน้อย
 ให้ใช้เข้าท่าน

๓๑ มาตราหนึ่ง ช้างม้าโคกระบือผู้ใดกินแต่ใบเข้าต้นเข้าหมีได้เสีย ท่านว่าอย่าให้มีโทษแก่เจ้าช้างม้าโคกระบือนั้นเลย อนึ่งถ้าช้างม้าโคกระบือกินเข้าในนาผู้ใด เจ้าเข้าตีช้างม้าโคกระบือแล้ว อย่าให้ใช้เข้าซึ่งช้างม้าโคกระบือนั้นเลย ถ้าเจ้าเข้าตีช้างม้าโคกระบือถึงพิกาลด้วยประการใด ๆ ให้เวนสัตว์นั้นแก่มันผู้ตีให้มันผู้ตีใช้สัตว์ท่าน ให้เจ้าช้างม้าโคกระบือใช้โทษซึ่งสัตว์กินนั้นแก่เจ้าโทษตามมากแล่น้อย

๓๒ ถ้าตีตายให้เจ้าเข้าใช้สัตว์ท่าน อย่าให้เจ้าของสัตว์ใช้เข้าซึ่งสัตว์กินนั้นเลย ถ้าเจ้าเข้าบังอาจยิงแทงฟันช้างม้าโคกระบือของท่านซึ่งเข้ากินเข้าตนถึงพิกาลด้วยประการใด ท่านให้ไหมผู้นั้นเปนข้อเลมิตลาหนึ่ง แล้วให้เวนสัตว์ซึ่งพิกาลแก่ผู้นั้น แล้วให้มันใช้ค่าสัตว์ให้แก่เจ้าของ ถ้า

ยิง	}	ถึงตาย ให้ไหมมันเปนข้อเลมิตทวีคูณ แล้วให้ใช้ค่าสัตว์ซึ่งตายนั้น
แทง		
ฟัน		

 แก่เจ้าของ เพราะมันบังอาจแลหามีความกรรณาแก่สัตว์ซึ่งมีคุณไม่

๓๓ มาตราหนึ่ง ถ้ากินไร่

๑	}	ไร่ ๒๐	}	ไร่เหลืออยู่ไร่ ๑			
๒					}	ไร่ ๓๐	
๙							}
๑๐							

 ไร่ก็ตีหมีได้เหลือก็ตี

ให้ดูนาซึ่งอยู่สองข้าง ได้มากน้อยให้เอาเปนทำเนียม ถ้าเจ้าช้างม้าวัวควายหมียื่นให้นับตัวไถ่ เอาโดยขนาดให้เอาอาชูลงแก่เจ้าช้างม้าวัวควายนั้น

๓๔ มาตราหนึ่ง ชับฝูงวัวไปลุยเข้าท่านเสียก็ตี ชับฝูงควายลุยเข้าท่านเสียก็ตี ชับโขลงลุยเข้าท่านเสียก็ตี ท่านให้ไหมโดยกระบิลเมือง

๓๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเลี้ยงหมูให้พิทักษ์รักษาใส่เล้าไว้ อย่าให้ปล่อยปละละไปกินเข้าท่าน แลผู้ทำเข้ากล้า ให้พิทักษ์รักษาล้อมกล้าไว้จงค่านับ ถ้าเจ้าหมูหมีได้พิทักษ์รักษาใส่เล้าไว้ปล่อยปละละไปกินเข้า

ต้น	}	ท่าน ๆ
รวง		

 แทงตาย หาโทษหมีได้ ถ้าหมูท่านใส่เล้าไว้ แลเจ้าเข้าหมีได้ล้อมเข้ากล้าของตนไว้ แลหมูนั้นพลัดออกจากเล้ากินเข้ากล้า เจ้าเข้าแทงตายท่านว่าให้ใช้ค่าหมูเขา

๓๖ ถ้าจับวัวไต่คั่นนาวัวลุยเข้าท่านให้ไหม ๑๑๐๐๐ อนึ่ง ถ้ากองเข้าไว้ในร้านก็ตีแห่งใด ๆ ก็ตี แลหมีได้ล้อมวงป้อมกันไว้ แลวัวควายช้างม้ากินเข้าท่าน ท่านหมีให้มีโทษเลย เพราะว่าเจ้าของหมีได้รักษาอยู่ อนึ่ง ถ้าโคนนั้นมีตรุณวัดแต่ใน ๑๕ วันไปเหยียบโทษเสีย

กัศิบริภอกกัศิหาโทษหมีได้ ถ้าตรุนวัตพันกว่า ๑๕ วันแล้วเหยียบกัศิบริภอกกัศิให้เจ้าโคใช้ โภชนนั้น อนึ่ง ถ้าผู้ใดทำนาใกล้บ้านใกล้ทาง หมีได้ล้อมรั้ว ถ้าโคกินโภชนเสียหาโทษหมีได้ ถ้าล้อมรั้วแล้วโคกินโภชน ให้เจ้าโคใช้โภชนนั้น

๙๙ อนึ่งผู้ใดบังอาจขับพ้อเกวียนเหยียบลัดเข้าท่านเมื่อเป็นรวงใช้ ท่านให้เจ้าไร้ เจ้านาปลดเอาโคกระบือเทียมเกวียนมานั้นไว้ตัวหนึ่ง แลขาเกวียนขาหนึ่งค่าเท่าใดให้ใหม่ เท่านั้น ถ้าขับเชิงคราดลัดเหยียบเข้าท่านให้ใหม่ ๓๓๐๐ อนึ่ง ถ้าไถนาพลัดเหยียบเข้าท่าน เสียให้ปลดเอาวัวไว้ตัวหนึ่ง ยามไถคั้นไถค่าเท่าใด ท่านให้เถ่เท่านั้น ถ้าไถเปล่าท่านหมีให้เอา ด้วยเป็นเพื่อนบ้านกัน

๑๐๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทงคักดีสำหาว แลกระทำขอนไม้กัลึงเกลือกทับต้นเข้าท่านให้ ใหม่ ๓๓๐๐๐ อนึ่งถ้าไปช่วยเกี่ยวเข้าท่าน เอวไว้ไปผูกให้กินเข้าเจ้านาให้ใช้เข้าท่าน ถ้าหมี ใช้อย่าให้ใช้แรงเลย อนึ่งถ้าถอนเข้าท่านเสีย ให้ใหม่ ๕๕๐๐๐ ให้ใช้เข้าท่าน อนึ่งผู้ใดสูม ปลาแทงปลาในเข้าท่าน ให้ใหม่ ๓๓๐๐๐ ถ้าฟันคัสนาท่านดักลอบดักไซรท่านให้ใหม่ ๑๑๐๐๐ ถ้าดักลอบดักไซดักชูดักลันในนาเข้าท่านยับให้ใหม่ ๑๐๐๐ อนึ่งถ้ายอาจมรด เข้าในนาท่านให้ใหม่ ๔๐๐๐ ถ้าถ่ายอาจมรดเข้าท่านในพ้อมในเสวียนให้ใหม่ ๑๗๐๐๐๐

๑๐๑ มาตรการหนึ่ง ถ่อเรือลัดเข้าท่านหลู้เหล็กท่านให้ใหม่ ๒๒๐๐๐

๑๐๒ มาตรการหนึ่ง ถ้าผู้ใดลัดกล้าท่านให้ใหม่กำละ ๑๑๐๐๐ กำหนึ่งเป็นสามกำ ถ้า ลักถึง ๑๐๐ กำขึ้นไป ท่านให้ใหม่แต่ใน ๔๐ กำลงมา

๑๐๓ มาตรการหนึ่ง เข้าจะใกล้ออกรวงทั้งท้อง แลเข้าออกรวงแล้ว มีผู้ลักเกี่ยวเอาไป ท่านให้ใหม่ฟอนละ ๑๑๐๐๐ ถ้าลักเข้าฟอนในนา เมื่อท่านเกี่ยวแล้วให้ใหม่ฟอนละ ๒๒๐๐๐ ถ้าลักเข้าฟอนในลาน ท่านลากไปลอมไว้ ให้ใหม่ฟอนละ ๓๓๐๐๐ ฟอนหนึ่งให้ใหม่เป็น ๓ ฟอน ถ้าลักถึง $\left. \begin{matrix} ๑๐๐ \\ ๑๐๐๐ \end{matrix} \right\}$ ฟอนกัศิ ให้ใหม่แต่ ๑๕๐ ฟอนลงมาแล้วเอาขึ้นขาหย่าง ๓ วัน ให้ ร้องว่าคนทั้งหลายอย่าดูเยี่ยงซัก ๆ เป็นผู้ร้ายลักเข้า แล้วปลงลงทวนด้วยลวดหนึ่งฟอนละที่ จงทุกฟอน ถ้าลักมากขึ้นไปกว่า ๑๐๐๐ ฟอนให้ตัดตีนสิ้นมือเสีย

- ๑๔ มาตราหนึ่ง ถ้าลักเข้าย้อยท่านนวดไว้โน
ร้าน	}	ให้ไหมจงทุกมัด ๆ ละ
ลาน		
พ้อม		
เสวียนยั้งปา		

สองต่อแล้วเอาขึ้นขาหย่าง ๓ วันจ้ำร้องว่าท่านทั้งหลายอย่าดูเยี่ยงข้า ๆ ลักเข้าเปลือก แล้วให้ปลงลงทวนด้วยลวดหนึ่งมัดละ ๒ ที ถ้าลักมากขึ้นไปกว่า ๔๐ มัด ให้ตัดตีนสิ้นมืออย่าให้กุมกะเซอได้

๑๕ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเกี่ยวหญ้าในนาท่าน แลเกี่ยวต้นเข้าท่านว่าหญ้า เมื่อพิจารณาเห็นว่าเข้ามากกว่าหญ้า ให้ไหมจงทุกพอน ๆ ละ ๗๐๐๐ ถ้าแลแล้งแล้งเกี่ยวเข้าท่านให้ไหมพอนละ ๑๕๐๐๐

๑๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักแอกลักไถท่าน ๆ ให้ไหมแอก ๑๑๐๐๐ ไถ ๓๓๐๐๐ ถ้าลักคราดท่านให้ไหมแต่สามพัน ๆ ละ ๑๑๐๐๐

๑๗ มาตราหนึ่ง เข้าลุ่มไปหากัน ให้แหวกเข้าท่านเสีย จึงให้เกี่ยวเข้าตน ถ้าหนีแหวกเข้านั้นออกจากกันเกี่ยวเข้านั้นใช้ ท่านว่าเหมือนลักเข้าของท่าน

๑๘ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักเข้าหลวงในทุ่งในลานในฉางใช้ให้ไหม แล้วให้ตัดตีนสิ้นมือเสีย

๑๙ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักไข่น้ำในนาท่านออกเสีย ให้ไหม ๑๒๐๐๐๐ ถ้าพันคันท่านให้น้ำออกเสีย ให้ไหมร่องละ ๑๓๐๐๐๐

๒๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดลักน้ำฟ้าน้ำท่าในนาท่านไปนาตน ท่านให้ไหม ๑๑๐๐๐๐ เป็นสินไหมกิ่งพิโนยกิ่ง

๒๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดไข่น้ำในนาท่านออกให้เข้าท่านม้านเสียให้ไหมร่องละ ๑๓๐๐๐๐ ให้ใช้เข้าท่านอันเสียนั้น

๒๒ มาตราหนึ่ง ท่านขังน้ำไว้ในนาท่าน แลตนไปตากเข้าขังปลาในนาท่าน แลเข้าในนาท่านม้านใช้ให้ใช้เข้าท่านให้ไหม ๗๐๐๐

๒๓ ๐ มาตรการหนึ่ง ลักเอาดินในไร่ที่ไร่นาท่านไปใส่ที่ไร่นาตนก็ดีไปทำประการใดก็ดี ให้ใหม่เปนเบี้ย ๓๐๐๐๐ แล้วให้เอาดินมาใส่ในไร่ท่านคืน

๒๔ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดลักพันรั้วทลายรั้วไร่นาท่านเสียให้วัวควายเข้าไร่นาท่าน พิจารณาเปนสัจใช้ให้ทวนโดยสกรรจห์มีสกรรจห์แล้วให้ทวน ๓ วัน ให้ร้องว่าคนทั้งหลาย อย่าเอาเข้าเปนทำเนียม ข้าพันรั้วทลายรั้วไร่นาท่านเสียแล้วให้ใช้ของท่าน เพราะมันดูถูกแก่แม่โพสพซึ่งเลี้ยงมันมาหาที่ป้อนปานหมี่ได้

๒๕ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้หนึ่งไปไถนาอยู่ ผู้หนึ่งไปชิงไถ ถ้าแลไถแผ่นให้ใหม่เปนเบี้ย ๓๓๐๐๐๐ ถ้า

ไถ ๒ รอยให้ใหม่ ๑๑๐๐๐๐	}
ไถ ๓ รอยให้ใหม่ ๒๒๐๐๐๐	

๒๖ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทงของอาจ้เอาโคกระบือไปไถเข้าท่านพืงหว่านให้ใหม่ ๓๓๐๐๐๐

๒๗ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทงของอาจ้เอาโคกระบือไปไถเข้าท่านเมื่อเปน

ต้น	}	ท่านให้
ใบ		

 ให้ใหม่ ๔๔๐๐๐๐ ถ้าเข้า

กล้าท่านให้ใหม่ ๕๕๐๐๐๐	}	ถ้าไถถึงไร่ <table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">๑</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="padding-left: 5px;">ไร่ขึ้นไป ให้ใหม่</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">๒</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 10px;">นั้นออกรวงให้ใหม่ ๖๖๐๐๐๐</td> <td style="border-right: 1px solid black; padding-right: 5px;">๓</td> <td></td> </tr> </table>	๑	}	ไร่ขึ้นไป ให้ใหม่	๒	นั้นออกรวงให้ใหม่ ๖๖๐๐๐๐	๓	
๑			}			ไร่ขึ้นไป ให้ใหม่			
๒									
นั้นออกรวงให้ใหม่ ๖๖๐๐๐๐	๓								

๑๑๐๐๐๐๐ แล้วให้เอาผู้ร้ายแต่งหมูตัวหนึ่ง เปิดตัวหนึ่งเล่าไหยหนึ่ง เครื่องกระยาสูบเทียบรบูชา ทำขวัญนางพระโพสพตามกระบิลเมือง

๒๘ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดบังอาจ้บักเขาลงในนาท่าน ว่าเปนนาของตนให้ใหม่เปนเบี้ย ๑๑๐๐๐๐

๒๙ ๐ มาตรการหนึ่ง ไถนาหมี่ทันหว่านเขาลง มีผู้หนึ่งมาไถซ้ำไถลงก็ดีไถเหนือตลุยก็ดี เหนือเชิงซังก็ดี สวนแท้แท้จริงใช้ ให้ใหม่ ๓ รอย ๆ ละ ๒๒๐๐๐๐ แลให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์ เปนพิไนยลาหนึ่ง ถ้าแลหมี่ได้มีตลุยปักให้ใหม่ ๓ รอย รอยละ ๓๓๐๐๐

๓๐ ๐ มาตรการหนึ่ง นาท่านทำแต่ก่อนมาชิงไถชิงหววดเอานาท่านทำ ท่านว่าผู้้นั้นบังอาจ้ ให้ใหม่ ๑๑๐๐๐๐

๓๑ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดบังอาจ้คราดกลบซี้ไถท่านให้ใหม่ ๓ รอยเปนเบี้ย ๒๒๐๐๐๐

^{๓๒}
๓๒ มาตราหนึ่ง ผู้ใดบังอาจ้พูนโคกปลูกห้างยกคันทนา เอนาท่านเปนนางของตน ท่านให้ใหม่ ๑๑๐๐๐๐

^{๓๓}
๓๓ มาตราหนึ่ง ถ้าไถเข้าในนาท่านเสียใช้ ให้ไถแตกหลัง ๓ คลอง ถ้าจะไถใช้ให้ไถคลองละ ๖๖๖๖๖๖ โดยอาชญาท่าน

^{๓๔}
๓๔ มาตราหนึ่ง นาคอยู่ในท้องที่แห่งราษฎรร้างหาผู้รับแก้ส่วยหลวงต่อเจ้าเมืองหมีได้แลเจ้าเมืองเอนานั้นทำแลมีผู้ออกมาว่าเป็นลูกหลานพ่อแม่ตายายเจ้าของนาจะเอนานั้นทำแลพิจารณาเปนสัจใช้ ให้คงนาให้แก่เขา แลให้เจ้าเมืองเรียกเอาส่วยเข้าพระคลังท่านแล

^{๓๕}
๓๕ มาตราหนึ่ง เผาต้นเข้าลามไปไหม้เข้าท่านใช้ ท่านให้ทำขวัน หมุดตัวหนึ่ง เปิดตัวหนึ่ง เล่าพเนียงหนึ่ง แลท่านให้ปลูกโรงศาลจงค่านับให้กำนันนั่งรู้เห่น แลให้ใช้เข้าท่าน

^{๓๖}
๓๖ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดก่นสังเล็กครั้งที่ไรนาเรือกสวนนั้น ให้ไปบอกแก่เสนานายระวางนายอากอรไปดูที่ไรนาเรือกสวน ที่ก่นสังนั้นให้รู้มากแลน้อย ให้เสนานายระวางนายอากอร เขียนโฉนดให้ไว้แก่ผู้เล็กก่นสังนั้น ให้รู้ว่าผู้นั้นอยู่บ้านนั้น ก่นสังเล็กครั้งตำบลนั้นขึ้นในปีนั้นเท่านั้นไว้เปนสำคัญ ถ้าแลผู้ใดลักลอบก่นสัง เลิกครั้งทำตามอำเภอใจเองหมีได้

เสนา }
บอก นายระวาง } จับได้ก็ดี มีผู้ร้องฟ้องพิจารณาเปนสัจใช้ ให้ลงโทษ ๖ สถาน
นายอากอร }

๓๗
๓๗ วัน ๕—๕ คำจอนักสัตรีนิศก พระบรมมหาจักรพรรดิราชาธิราชบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จ ๗ ในพระธินั่งพระโรงทอง จึงพระสุภาวະดีศรีมลลธาตุราช แลนายท้าวราชบัณฑิตนายสามขลาเสมียนบังคมทูลพระกรรณาโปรดเกล้า ๗ ด้วยนายโสมพ้องหาแก่นายทองว่านายทองทำที่คาบ แลอื่บุ้ลูกนายโสมตาย เมื่อกระลาการไปดูนั้นใช้ ที่นายโสมอยู่กลาง นายทองทำที่สองข้างแลมีถลาคั้น สิ่งนี้ขอพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรรณาตรัส จึงพระเจ้าอยู่หัวตรัสให้พระสุภาวະดีศรีมลลธาตุราช แลนายท้าวราชบัณฑิตนายสามขลาเสมียนกฎค่านับไว้แต่นี้เมื่อหน้า ถ้ามีถลาคั้นแลบายข้างขวางได้ก็ดี มีคลองน้ำคั้นก็ดีหมีเปนเกี่ยวเปนคาบ แลหากมีกำมั้นผู้ตาย ถึงกำมั้นเอง อย่าให้เอาโทษ

^{๓๘}
๓๘ มาตราหนึ่ง ทำไร่ทำนาทำสวนเกี่ยวคาบท่าน แลผู้ต้องคาบให้ผู้เฝ้าผู้แก่ไปว่าแลผู้คาบนั้นมิยินบมิเวนที่ไร่ที่นาแลสวนนั้นแก่ผู้ต้องคาบทงศกดีสำหาวดั่งนั้นใช้ ถ้าวัควายข้างม้าเข้าคนท่านตายใช้ ให้ใช้ของท่านแล้วให้ใหม่อีกโสดหนึ่ง เพราะว่าเป็นคนสามหา

๓๘ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ทำก็มีรู้ว่าคาบท่าน ส่วนผู้คาบก็มีรู้ว่าต้องคาบ ตนหาผู้เฝ้าผู้แก่ จะมาว่ากล่าวมิได้ แลทั้งสองยอมหมี่รู้ ถ้าวัควายข้างม้าฆ่าคนท่านตาย แล้วจึงเห็นที่นั่นว่า คาบใช้ ท่านว่าเป็นกำมเขามิให้ใช้ของอันตายนั้นแต่ให้ช่วยทำบุญไปแก่ผู้ตายนั้นแล

๓๙ ๐ มาตรการหนึ่ง ถ้ารู้ว่าคาบแลหาผู้เฝ้าผู้แก่ไปเอนที่ไร่นาเรือกสวนนั้นแล้ว แลวัควายข้างม้าฆ่าคนท่านตายดังนี้ ท่านว่าเป็นกำมเขาแต่ก่อนจะโทษผู้ทำกินที่ไร่นาเรือกสวน นั้นหมี่ได้

๔๐ ๐ มาตรการหนึ่ง ทำไร่นาเรือกสวนคาบท่าน ๆ ให้ผู้เฝ้า } มาห้ามปรามว่ากล่าว
 แก่อ }
 ตน ๆ หมี่ฟังทงศักดิ์สำหาวมีเอนแก่กัน ถ้าวัควายข้างม้าฆ่าคนมีอันเป็นทนเวทนาอยู่ใช้
 ท่านให้ใหม่เป็นข้อเลมิด

๔๑ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่สวนไร่นาแลคาบกัน ครั้นเจ้าที่เอนคาบจึงให้ผู้เฝ้า } เสนา
 แก่อ }
 กำหนดไปจัดแจงมอบเอนนานั้นได้ปักไม้ปันแดนไว้แล้ว ถ้าแลฆ่าคนข้างม้าวัควายตาย ๆ
 วันอื่นอย่าฟังมีโทษเลย

๐ กล่าวลักษณะที่ไร่นา } โดยสงบแต่เท่านี้

๐ จักกล่าวซึ่งลักษณะที่บ้านเรือน } ไร่นากระหนาบคาบเกี่ยวให้เป็นเสนียดแก่กัน แล

ลักษณะคู่ทรัพย์สิ่งของแห่งผู้อื่นว่าเป็นของตน แลลักษณะฝาก } ทรัพย์สิ่งของไว้แก่กัน เป็น
 จำนำ }
 มูลคดีวิวาทให้บังเกิดความต้องตามบาปี่มีในพระธรรมสาตรนั้นว่า เขตตาทิ อารามวนาทิ
 ถาน อีตียกาโร วิวิโร ปเรส เป็นอาทิดังนี้ จึงกล่าวสาขคดีคือกึ่งความตามพระราชบัญญัติ
 อันบุราณราชกระษัตริจัดเปนนบทมาตราสืบ ๆ มาดังนี้

๐ ศุภมัศดุ ๑๙๐๓ ศุภรังษวัชระระวิสาขมาศกาลปักขตติยดิถีระวิวาระปริเชท
 กาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีศรีบรมจักรพรรดิราชาธิราชบรมบาทบรมบพิตร
 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จในพระธินั่งรัตนสิงหาสน จึงเจ้าขุนหลวงสพฤจนครบาลบังคมทูลพระ
 กรรณา ด้วยผู้ซึ่งที่แดนรั้วเรือนไร่นาพิภาษาว่าที่เดิมแก่กัน แลผู้หนึ่งว่าที่นั่นเป็นมรุกจะเอา
 ที่นั่น จึงพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการมานพระบันทูลสุรสิงหนาทดำหรัศตรัสแก่เจ้าขุนหลวง
 สพฤจ แลมุขมนตรีทั้งหลายว่า ที่โนแวนแคว้นกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยามหาดิลก

ภพนพรัตนราชาธิปรีกรมย เปนที่แห่งพระเจ้าอยู่หัวหากให้ราษฎรทั้งหลาย ผู้เปนข้าแผ่นดิน
อยู่ จะได้เป็นที่ราษฎรหามีได้ แลมีพิภาษแก่กันดังนี้ เพราะมันอยู่แล้วมันละที่ ^{บ้าน} } มันเสีย
สวน

แลมีผู้หนึ่งเข้ามาอยู่แลล้อมทำเอาแลปลูกสร้างอยู่ให้เปนสิทธแก่มัน อนึ่งถ้าที่นั้นมันมิได้ละ
เสีย แลมันล้อมทำไว้เปนค่านับ แต่มันหากไปราชการกิจศุขทุกขประการใด ๆ ก็ดี มันกลับ
มาแล้วมันจะเข้าอยู่เล่าใช้ ให้คืนให้มันอยู่เพราะมันมิได้ซัดที่นั้นเสีย ถ้ามันซัดที่เสียช้านาน

ถึง ^๙ } ปีใช้ ให้แขวงจัดให้ราษฎรซึ่งหาที่มิได้นั้นอยู่อย่าให้ที่นั้นเปล่าเปนทำเนเสีย อนึ่ง
๑๐ }
ถ้าที่นั้นมันปลูกต้นไม้จะยะมานั้นมีผลไว้ ให้ผู้อยู่ให้ค่าต้นไม้ นั้น ถ้ามันพุนเปนโคกไว้ให้
บำเหน็จซึ่งมันพุนนั้นโดยควร ส่วนที่นั้นมิให้ซื้อขายแก่กันเลย อนึ่งผู้ยากเข้าขอเอาไครยอยู่ใน
ที่บ้านท่าน ๆ ผู้อยู่ที่ก่อนให้อยู่ ๆ ถึงปี ^๑ } ปีก็ดี ครั้นรังเกียดกันแล้ว จะขับผู้อยู่ที่นั้นเสีย
๒ }

ให้ออกจากที่นั้นว่าหาที่อื่นอยู่เกิดอย่าให้ผิดหมองกันเลย ถ้าผู้อยู่ได้ปลูกเรือนเสาไม้จริง
แลทำรั้วไว้เปนเขต เจ้าที่ยอมให้ปลูกให้ทำแล้วได้อยู่มาถึง ๓ ปีท่านว่าเปนสิทธแก่มันผู้อยู่
ถ้ามันจะไปอยู่อื่นแลจะขายที่แลเรือนนั้น ให้ขายแต่เรือนที่นั้นให้สิทธแก่เจ้าของเดิม ถ้ามันหมี
อยู่จะ ^{ขาย} } จะให้แก่ผู้ใด ๆ แลพี่น้องลูกหลานญาติพันธุก็ดีท่านว่ามีได้ ให้คงแก่เจ้าที่เดิม
จำนำ }

เหตุว่าเปนสิทธแต่จะอยู่ ถ้าผู้อยู่ได้ปลูกแต่เรือนเสาไม้จริงมิได้ทำรั้วกันเปนเขตเรือนตน
อยู่ไปถึง ๓ ปีก็ดี ท่านว่าเจ้าที่ให้อาไครยอยู่ แลผู้อาไครยจะเอาที่เปนสิทธนั้นมิได้

๔๒ มาตราหนึ่ง ถ้าที่นอกเมืองหลวงอันเปนแคว้นแคว้นกรุงศรีอยุธยาไซ้ที่ราษฎร
อย่าให้ซื้อขายแก่กันอย่าละไว้ให้เปนทำเนเปล่า แลให้นายบ้านนายอำเภอร้อยแขวงแลนาย
อากอจัดคนเข้าอยู่ในที่นั้น อนึ่งที่นอกเมืองทำรูดอยู่นานก็ดี แลมันผู้หนึ่งล้อมเอาที่นั้นเปน
ไร } มัน ๆ ได้ปลูกต้นไม้สรรพจะยะมานั้นในที่นั้นไว้ ให้ลดอากอไว้แก่มันปีหนึ่ง พันกว่านั้น
สวน }
เปนอากอหลวงแล

๔๓ มาตราหนึ่ง หัวป่าแลที่มีเจ้าของสืบสร้าง แลผู้นั้นตายได้แก่ลูกหลาน ถ้าแลผู้ใด
ไปแผ้วถางเอาเองท่านว่าคนผู้นั้นบังอาจให้หมอลาหนึ่ง เปน ^{สินไหม} } กิ่ง คินที่นั้นให้แก่พี่
พิไฉย }
น้องลูกหลานมัน

๔๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้โดยที่เยาเรือนให้แก่ฝ่ายข้างหนึ่งมีผู้รู้เห็น แลฝ่ายผู้ได้ที่เยาเรือนนั้นตาย เจ้าของจะกล่าวเอาที่เยาเรือนคืนแล้ว ท่านว่าให้คืนให้แก่ท่านโดยค้ำับเพราะที่เยาเรือนนั้นท่านให้แก่เขาผู้ตายแลญาติผู้ตาย จะกล่าวเอาที่เยาเรือนนั้นมิได้เลย เหตุว่าผู้ตายกับผู้ให้เขาให้แก่กัน ถ้าแลผู้ได้ที่กับผู้ให้ถึงแก่มรณะภาพทั้งสองฝ่าย บุตรพี่น้องญาติผู้ให้ จะกล่าวเอาที่เยาเรือนนั้นท่านว่ามีได้เลย

๔๕ ๐ มาตราหนึ่ง มาขอทำที่

ไว้	}
นา	}

 เรือกสวนป่าน้ำลหะหารห้วยหนองคลองบึงบางที่ใด ๆ เจ้าของให้ทำแล้วแลจะเอาของตนคืนนั้น ท่านว่าให้เอาคืนแต่ใน ๓ ปีลงมา ถ้าแลผู้ขอทำ ๆ พันกว่า ๓ ปีขึ้นไป ให้สิทธิแก่ผู้ขอทำแต่ในที่จะทำกินไปนั้น ถ้ามีทำกินต่อไปจะขายจะจำนำ แลจะให้แก่พี่น้องลูกหลานทำกินสืบไปนั้นมิได้ที่นั้น ให้เป็นสิทธิแก่เจ้าของเดิม

๔๖ ๐ มาตราหนึ่ง เช่าที่

บ้าน	}	บ้าน
เรือน	}	ที่

 ท่านอยู่ ถ้าถึงขวบหนึ่งก็ตีสองขวบก็ตีให้เจ้า

บ้าน	}
ที่	}

 ว่าแก่ผู้เช่าที่นั้นเอาค่าเช่าให้ครบค่าที่นั้น ถ้าแลละเลยไว้พันขวบหนึ่งสองขวบแล้วแลเจ้าที่เจ้าบ้านมิได้ตักเตือนพัน ๓ ขวบไปแล้ว ให้เอาค่าเช่ากึ่งหนึ่งแลที่นั้นให้คงแก่ผู้เช่าแล

๔๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเช่าที่

ไว้	}
นา	}

 ว่าจะทำกินแลให้ค่าเช่าแก่เจ้าของนั้นแล้ว เมื่อถึงเทศการจะทำงานยังไปมิได้ทำนา ถ้าเจ้านาเอานาไปให้ผู้อื่นเช่าแล้ว ควรให้เรียกเอาค่านานั้นคืนเป็นทวีคูณ ถ้าหาฝนมิได้ผู้เช่ามิได้ทำ ผู้เช่านาจะคืนเอาค่านานั้นมิได้ เมื่อมีฝนพายหน้า จึงให้ทำ เพราะเหตุทำนานั้นเอาฝนเป็นประมาณ

๔๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทำหนังสือสัญญาเอกสารเช่าถือที่

ไว้	}
นา	}

 เรือกสวนจะให้ทรัพย์สิ่งใดแก่ท่าน ครั้นถึงสัญญามิได้ให้แก่ท่าน ๆ ให้เรียกหาออกมา ถ้าต่อสู้เจ้าที่

ไว้	}
นา	}

 เรือกสวน เมื่อพิจารณาเป็นสัจว่าเช่าถือที่

ไว้	}
นา	}

 เรือกสวนของท่านจริง มิได้ให้แก่ท่านตามสัญญา ท่านว่าให้เอาทรัพย์ซึ่งสัญญาว่าจะให้แก่ท่านนั้นตั้งใหม่ทวีคูณ ยกค่าเช่าให้แก่เจ้าของเหลือนั้น

เป็น

สินไหม	}
พิไฉน	}

 กิ่ง

๔๙ ๑) มาตราหนึ่ง มีกรรมธรรมาแห่งแกงใดว่าชายฝากที่ ไร่นา } เรือกสวนไว้แก่กัน ท่านให้ไถ่ถอนกันแต่ใน ๑๐ ปีลงมา ถ้าเจ้าของละไว้พัน ๑๐ ปีขึ้นไป จะไถ่ท่านมิให้ไถ่ ไร่นา เรือกสวนเป็นสิทธิแก่ผู้ซื้อนั้นแล

๕๐ ๑) มาตราหนึ่ง ชื่อไร่นาเรือกสวนมีเอกสารเป็นค้ำับ มีผู้มาพิภาษว่า ไร่นา } เรือกสวนนั้นเป็นเดิมของผู้ เก่า } ทำสืบ ๆ มาแต่ก่อน พิจารณาเป็นสัจว่ามีใช้เจ้าของเอามาขายไว้ ท่านว่าให้คงเดิม ส่วนเงินอันซื้อนั้นให้เอาแก่ผู้ขาย

๕๑ ๑) มาตราหนึ่ง ผู้ซื้อน้ำหนอง ไร่นา } เรือกสวนท่านสัญญาจะทำกินแต่ในปี ๑ } ปี แล ๒ } นานไปเจ้าของเดิมจะคืนทำกินผู้ซื้อมิให้ เมื่อพิจารณาเป็นสัจว่าสัญญากันจริงก็ให้คงเดิม

๕๒ ๑) มาตราหนึ่ง นายน้ำนากอกรเสนากำหนดนาให้โฉนดฎีกาตราสำคัญไว้แก่ราษฎรผู้ทำละหาร ไร่นา } เรือกสวน ท่านว่าฟังได้

๕๓ ๑) มาตราหนึ่ง สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัวให้พระราชทานรังวันทรัพย์เสื้อผ้าโค กระบือเงินทองอากอกรเรือกสวนพัศดูทรัพย์สิ่งใด ๆ แก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินท่านว่าเป็นสิทธิ แม้ใครผู้ใดมากล่าวพิภาษสิ่งสิ้นสรรพเหตุข้างม้าข้าคนโคกระบือซึ่งพระราชทานนั้น ท่านมิให้ว่าเลย แม้เขาผู้ได้สิ้นพัตยานั้นล้มตาย แลพี่น้องลูกหลานเขายัง ได้สิ้นนั้นเป็นสิทธิแล อนึ่งที่ถานก็ดีเรือกสวนก็ดีตรกร้างอยู่สามปี แลผู้เข้าอยู่ค้ำับบมิให้มีโทษแก่เขานั้นเลย แลเจ้าไร่นาเรือกสวนเจ้าที่จะว่าเอาภายหลังแล้วก็ให้คงเดิมเพราะมันเสียเดิมมิได้ เพราะที่เดิมเขาแต่ก่อน

- ๑) ว่าด้วยที่บ้านที่สวนไร่นาลิ้น ๑๑ มาตราเท่านี้
- ๑) ที่นี้จะกล่าวลักษณะหนาบคาบเกี่ยวสืบสาขาคดีต่อไป

๕๔ ๑) มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่ปลูกเรือนทำสวนเกี่ยวคาบกันรู้แล้วแลมิได้ว่าแก่กันมิได้ ให้กระลาการกำนันพันที่รู้ อยู่มาหาความว่าซื้อที่บ้านทำสวนปลูกเรือนเกี่ยวคาบแล้ว ถ้าแลลูกเมียผู้คนข้างม้าโคกระบือล้มตาย เป็นกำมแก่ผู้ตาย ท่านมิให้มีโทษแก่มันเลยเพราะมิได้ว่าแต่แรก

๕๕
 ๓ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่บ้านเรือกสวน ถ้ากะหนดาคบเกี่ยวกัน ฝ่ายข้างหนึ่งรู้ให้
 ผู้เฝ้าผู้แก่นายระวางกำนันพันนายบ้านแจร์้อยอายุต์ไปว่ากล่าวมอบเวนที่แดน ฝ่ายข้างหนึ่ง
 ทนงศักดิ์สำหว่ามิรับมอบเวนแลปักไม้หมายแดนกัน ถ้าผู้คนข้างม้าโคกระบือของท่าน
 ตายให้ใช้ของท่านแล้ว ให้ปรับไหมโดยพระราชกฤษฎีกา อนึ่งที่เรือกสวนกะหนดาคบเกี่ยว
 ฝ่ายข้างหนึ่งรู้ได้ว่าผู้นั้นมีฟังถ้าชั้นสูตรเปนสัจว่ากะหนดาคบเกี่ยวท่านจริง แลผู้คนข้าง
 ม้าโคกระบือท่านสามวันตายให้ไหมตรีคุณ ถ้าห้าวันตายให้ไหมทะวีคุณ ถ้าเจ็ดวันตายไหม
 ค่ากึ่ง ถ้าสามเดือนตายไหมครึ่งตัว ถ้าถึงปีหนึ่งตายให้ทำสามส่วนยกเสียสองส่วนให้เอาแต่
 ส่วนหนึ่ง เมื่อจะไหมนั้นเอาค่าตัวกาลมาตั้งไหม ถ้าถึงสามปีตายแต่ให้สมด้วยเข้าตอก
 ดอกไม้แล

๕๖
 ๓ มาตราหนึ่ง ผู้หนึ่งกินกลาง ผู้หนึ่งอยู่ทั้งสองข้างชื่อชอลของชีพม่วย ผู้หนึ่งกินกลาง
 ผู้หนึ่งกินตันแลปลาย ชื่อชอนชนพินาศ ผู้หนึ่งกินกลาง ผู้หนึ่งอยู่ทั้งสองข้างอยู่ปลาย ชื่อฉัตร
 ไชรุม ฝี่แลกะหนดาคบแต่ปลาย $\left. \begin{array}{l} \text{ไร่} \\ \text{นา} \end{array} \right\}$ เรือกสวนชื่อพิศเอกหาร ฝี่แลกินเกี่ยวกันเปนเชิงก
 ปกปลายชื่ออังกุเสนียด ถ้าตายใน $\left. \begin{array}{l} ๓ \\ ๕ \\ ๗ \end{array} \right\}$ วัน ๓ เดือนปีหนึ่ง ๓ ปีตายท่านว่าให้มีโทษแก่
 ผู้กะหนดาคบเกี่ยวนั้นโดยพระราชกฤษฎีกา

๕๗
 ๓ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่ปลูกเรือนท่า $\left. \begin{array}{l} \text{ไร่} \\ \text{สวน} \end{array} \right\}$ คาบเกี่ยว แต่ยังมีได้มีอันตรายสิ่งใด
 ให้นายร้อยผู้เฝ้าผู้แก่ไปว่าแก่ผู้ทำให้ห้ามเสีย ถ้ามิฟังให้ไหมเปนข้อเลมิด อนึ่งถ้าผู้ทำนั้นมิรู้
 ว่าคบบเกี่ยวหาผู้เฝ้าผู้แก่จะว่ามีได้ ถ้าล้มตายให้ผู้เกี่ยวคบบนั้นแต่ช่วยเผาผี เพราะเปนกำม
 ของมันเองหาโทษมิได้

๕๘
 ๓ มาตราหนึ่ง ผู้ใดซื้อที่ $\left. \begin{array}{l} \text{ไร่} \\ \text{สวน} \end{array} \right\}$ แลคบบกัน ครั้นเจ้าที่เห็นคบบจริง แลให้ผู้เฝ้าผู้แก่
 นายระวางร้อยแขวงทั้งหลายไปว่ากล่าวแลไปเวนที่อยู่ $\left. \begin{array}{l} \text{ไร่} \\ \text{สวน} \end{array} \right\}$ นั้น แลปักแดนไว้แล้ว ถ้ามีข้า
 คนข้างม้าวัวควายตาย ๆ วันอื่นอย่าฟังมีโทษเลย

๕๙
 ๓ มาตราหนึ่ง ล้อมรั้วปลูกเรือนเอาที่ท่านกิติแห่งรั้วท่านกิติ ปลูกเรือนคบบเรือน
 ท่านกิติ ผู้คนข้างม้าล้มตายเจ้าบ้านเจ้าเรือนมาฟ้องพิจารณาเปนสัจให้ใช้ของท่าน ถ้าใช้
 เจบให้ชุดล้างเสีย ถ้ามันมิฟังท่านว่ามันพวกลาให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๑๐ ที

๖๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดล้มไม้ในสวนที่แดนไร่นา } ท่านก็ดี ทำนาเกี่ยวคอบท่านก็ดี ทำรั้ว

ปลูกเรือนเกี่ยวคอบท่านก็ดี ให้ไฟไหม้เข้าในนาท่านผล } สรรพผลลผลของท่าน
กลัว้อ้อย
หมากพร้าว }

เสียก็ดี ถ้าพิจารณาเปนสัจ ให้ใช้ของท่านแล้วให้ไหม้ตามพระราชกฤษฎีกา

๖๑ ว่าด้วยที่บ้านที่เรือนเรือกสวนกะหนดาคบเกี่ยว ๗ มาตราท่านนี้

๖๑ จักกล่าวลักษณตุ้ทรัพย์ข้าคนท่านโดยบาฬิพระธรรมสาตรดั่งนี้ อัย เม ตี
อพุทฺทชานัน มุยาย สนฺตคสาทิสฺส ปฺรคณฺหฺนฺติ ติวริณฺ อพุทฺทพุทฺทชกฺขณฺ อธิบายว่า อพุทฺท
พุทฺทชกฺขณฺ อันว่าลักษณตุ้ทรัพย์ท่าน ติวริณฺ มี ๓ ประการ อัย เม ตี อพุทฺทชานัน คือตุ้ทรัพย์
ข้าคนท่านว่าเป็นของแห่งตนประการหนึ่ง มุยาย สนฺตคสาทิสฺส คือตุ้ทรัพย์สิ่งของแห่งท่านว่า
เหมือนของตนประการหนึ่ง ปฺรคณฺหฺนฺติ คือเกาะกุมท่านไว้ประการหนึ่ง

๖๑ อนึ่งผู้ใดตุ้ทรัพย์ท่านว่าเหมือนทรัพย์แห่งตน ทาษท่านเหมือนทาษแห่งตน แล
เกาะกุมเอาทาษท่านไว้ให้ไหม้ตามตุ้ท่านนั้น

๖๒ ผู้ใดกล่าวแก่ท่านว่าลักษทรัพย์แลมาริบเอาเอาเรือนท่านแลทรัพย์เข้าของไปด้วย
ให้ไหม้ตามกล่าวแก่ท่านนั้น ถ้าแลทรัพย์ข้าคนมิได้อยู่แล้วอยู่แก่ท่านให้ไหม้ตามกล่าวแก่
ท่านนั้น ถ้าแลทรัพย์ข้าคนเขาอยู่ด้วยแล้วมิได้อยู่ด้วยตัว ให้ไหม้ทวิคุณ อนึ่งทรัพย์ของท่าน
อยู่แก่ตัวนั้นมากแลบอกว่่าน้อย ถ้าพิจารณาเปนสัจให้ใช้ทรัพย์แก่ท่านจงถ้วน แลระวาง
อำพรางให้ไหม้ทวิคุณ ถ้าทรัพย์อยู่แก่ท่านน้อยกว่ามากให้ไหม้ลดลงเอากึ่ง อนึ่งทรัพย์ข้าคน
ได้ฝากแก่ท่านแลขึ้นชื่อว่าฝากแก่ท่าน ว่าแต่เท่าใดให้ควรไหม้แต่เท่านั้น อนึ่งท่านมิได้
บลดบาลว่าจะให้ทรัพย์ ๆ เท่าใดให้ไหม้ตามว่านั้น อนึ่งบลดบาลว่าจะให้ทรัพย์แก่ท่านแลกลับ
ว่ามีได้บลดให้ไหม้ทวิคุณ

๖๓ มาตราหนึ่ง พ่อแม่พี่น้อง ป้า } เอาทรัพย์สิ่งใด ๆ ไปจ้มนำไว้แก่ท่านก็ดีเอาที่ไร่นา
น้ำ }

เรือกสวนไปจ้มนำไว้แก่ท่านก็ดีเอาเงินท่านมา ครั้นพัน ๓ ปีเปนสิทธิแก่ท่าน ถ้าผู้จ้มนำ
รับจ้มนำ }

ทั้งสองฝ่ายหาตัวมิได้ล้มตายเปนช้านาน ยังแต่ลูกหลานจะเอาเงินไปไถ่เอาไร่นาเรือกสวน

ของพ่อแม่พี่น้อง ป้า } ซึ่งจ้มนำไว้ใน ๑๐ ปีลงมา ฝ่ายลูกหลานผู้รับจ้มนำจะเอาไว้มิได้
น้ำ }

พึงคืนให้ลูกหลานผู้จ้มนำนั้น เพราะที่นั่นเปนเดิมเขาเสียเดิมมิได้ ถ้าปลูกไม้มีผลไว้ให้คิด
เอาค่าปลูกแก่เขาตามสมควร ถ้าแลผู้รับจ้มนำยังอยู่ก็ดี ผู้จ้มนำยังมีได้ล้มตาย อันจะคืนให้
เขาผู้เปนลูกหลานนั้นมิได้เลย

๖๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาทรัพย์สินใด ๆ ไปจำหน่ายให้แก่ท่าน แลสัญญาอาหนด ๑๐ วันก็ดี เดือนหนึ่งก็ดี ปีหนึ่งก็ดี จะไถ่เอาทรัพย์สินนั้นคืนแล้ว ถ้าแลพนักกว่าสัญญาอาหนดแล้วมิได้มาไถ่เอาทรัพย์สิน ๆ นั้นเปนสิทธิแก่ผู้รับ ถ้ายังมีถึงสัญญาอาหนดแลผู้รับจำหน่ายนั้นบังเกิดอุบัติเหตุทรัพย์สินนั้น

เสียด้วย }
 ราช }
 โจร } ไภย พิจารณาเปนสัจจะเอาแก่ผู้รับนั้นมิได้เลย
 อุทก }
 อักคี }

๐ ว่าด้วยลักษณ ^{ผู้}จำหน่าย } ทรัพย์สินแต่เท่านี้

๐ ที่นี้จักกล่าวด้วยลักษณฝากทรัพย์สินของสาขาคดีต่อไป

๖๕ ๐ มาตราหนึ่ง ท่านฝากผ้าผ่อนเงินทองแก้วแหวนเพชรพรรณไว้ ถ้าเจ้าของจะเอาให้คืนให้ อย่าได้ประบัดสินท่าน ถ้าผู้รับฝากนั้นเอาไปนุ่งห่มขาดเศร้างามองก็ดี แลแหวนเอาไปถือเบาดราซังไปก็ดีให้ใช้ของท่าน อนึ่งผู้รับฝากนั้นเอาทรัพย์สินอื่นภอประมาณเปลี่ยนให้แก่ท่าน ทรัพย์สินใหญ่เอาทรัพย์สินน้อยเปลี่ยนให้แก่ท่าน ของท่านก็ควรส่งให้แก่ท่าน แลทรัพย์สินเปลี่ยนให้แก่ท่านนั้นก็ควรให้เสียแก่ท่านด้วย

๖๖ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดท่านเอาทรัพย์สินมาฝากไว้ อยู่มาผู้ฝากไว้นั้นจะคืนเอา ผู้รับนั้นเอาทรัพย์สินอื่นภอประมาณเปลี่ยนให้แก่ท่าน ทรัพย์สินใหญ่เอาทรัพย์สินน้อยเปลี่ยนให้แก่ท่าน ของท่านก็ควรส่งให้แก่ท่าน แลทรัพย์สินเปลี่ยนให้แก่ท่านนั้นก็ให้เสียแก่ท่านด้วย

๖๗ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดฝากทรัพย์สินของทองเงินไว้แก่ท่าน เจ้าของมิได้มาตักเตือนเอาของนั้นก่อน ท่านห้ามมิให้ผู้รับฝากนั้นซื้อขายของนั้นเสีย ถ้าผู้รับฝากเอาของท่านไปขายเสียให้ใช้ของท่าน

๖๘ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดฝากของไปให้แก่กันแลผู้รับเอาของฝากนั้นมิได้ไปถึงที่ท่านฝากไปนั้น แลทรัพย์สินนั้นมีผู้ชิงเอาไปก็ดี โจรชิงเอาก็ดี เพลิงไหม้เสียก็ดี เรือล่มเสียก็ดี เมื่อพิจารณาเปนสัจ บมิให้ผู้รับของฝากนั้นใช้ทรัพย์สินนั้นเลย ถ้าผู้รับของฝากหากอำพรางไว้ ควรให้ไหมเท่าค่าทิวิน

๖๙ ๐ มาตราหนึ่ง ฝากของแลทรัพย์สินแก่ท่านในกลางตลาดแลหาญให้ใช้กึ่งหนึ่งแลช่วยกันหาเอาผู้ร้าย ถ้าผู้ฝากพบทรัพย์สินสิ้นเอามิให้ ผู้รับฝากรู้ให้ผู้รับฝากเรียกเอาถึงนั้นคืน

ถ้าผู้รับของฝากพบทรัพย์สิ่งสิ้นเอามาให้ผู้ฝากรู้ให้ผู้ฝากเรียกเอาของนั้นคืนในระวางสมด้วยผู้ร้ายแลของกึ่งนั้นอย่าให้ ถ้าผู้ฝากผู้รับฝากพบผู้ร้ายได้บอกกันให้ผู้ฝากได้สองส่วนผู้รับฝากได้ส่วนหนึ่ง แลเรียกเอากึ่งนั้นให้ผู้รับ

๗๐ มาตราหนึ่ง ฝากทรัพย์สิ่งของไว้แก่กันก็ตียืมทรัพย์ท่านมากก็ตี ผู้รับฝากผู้ยืมเอาของซึ่งฝาก } ไปขายเจ้าของรัฐ พิจารณาเปนสัจว่าเอาไปซื้อขายเสียจริงให้ใหม่เสมอใจ

๗๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดฝากทรัพย์สิ่งสิ้นไว้แก่กัน ผู้ฝากว่ามากผู้รับฝากว่าน้อย ถ้าพิจารณาเปนสัจว่ามากเท่าใด ให้เอารูประพรรณเท่านั้นตั้งใหม่ผู้รับฝาก ถ้าเปนสัจว่าน้อยผู้ฝากว่ามาก ๆ เท่าใดให้ใหม่ผู้ฝากเท่านั้น

๗๒ มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรทั้งหลาย จะฝากสินค้าให้ท่านไปขายต่างเมืองก็ตีฝากลงสำเนาที่ตีฝากให้ซื้อขายแต่กลางเมืองก็ตีให้มีผู้เฝ้าผู้แก่เพื่อนฝูงมาช่วยคิดราคาทุนทรัพย์ให้รู้เห็น แลเอาหนังสือสำคัญบริคนไว้ว่าได้กำไรจะปันกันก็ตีมีบันทึกก็ตี ถ้ามีทำดั่งนั้นเกิดอุบัติเหตุต่อความแก่กัน ผู้โจทว่าฝากผู้จำเลยว่ามีได้ฝากมิได้รับแลหาความค้ำนับมิได้ผู้โจทหาหนังสือมิได้ ให้พระสุรัสวดีเลิกจากกันโดยคำโจทสูญเองเปนภัพแก่มันแล

๗๓ มาตราหนึ่ง ผู้ใดขายทรัพย์แลเคหาสถานฝากไว้แก่ท่านแลสัญญาอันใดแก่ท่านว่าจะมาไถ่เอาคืนเล่า ถ้าพ้นกว่าสัญญานั้นแล้ว แลทรัพย์อันขายฝากนั้นเปนขาดแก่ผู้ซื้อ ถ้าผู้ซื้อนั้นจะมาขอไถ่เอาทรัพย์แลเคหาสถานนั้นคืนเล่า ควรให้ตีค่าจงบเต็มค่านั้นให้แก่เจ้าทรัพย์คืนไป

ว่าด้วยลักษณฝาก ๙ มาตราสิ้นเท่านี้

๗ จักกล่าวลักษณ } เข้า } จ้างวาน } ซื้อ } สรรพสิ่งของแก่กันเปนมูลคดีวิวาท ให้

บังเกิดความต้องตามบาปี่ในพระธรรมสาตราว่า ตาวกาลิกญจ ฆนุชเทยญจ เปนอาที่ดั่งนี้ จักกล่าวสาขาคดีคือกึ่งความตามพระราชบัญญัติ อันโบราณราชกระษัตริย์จัดเปนบทมาตราสืบ ๆ มาดั่งนี้

๗ ศุภมัสดุ ๑๕๖๕ ศกกฎภูสังวัจจะระเชษฐุมาศศุกะบักษยทัตติมิถิ์จันทวาร พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรุธิศวรบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จสถิตยอยู่ณระพระที่นั่งบันลึงกรัตนมหาปราสาทโดยบูรพพาทิมุข พระกระเสมราชสุภาวะดีศรีมณฑาตุล

ราชกราบบังคมทูลพระกรรณา พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ด้วยลูกคำวานิช
 ข้าขอบขันทเสมา แลนา ๆ ประเทศสบไสมยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งบ้านเรือนอยู่
 คำขายณะกรุงเทพนมหานครบวรทวารวระตีศรีอยุธยามหาดิหลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย
 แลจันญจันก้งเส็งวิวาทแก่กันว่าจันญจเจ้าสำเภาจันก้งเส็งไปคำขาย สำเภาต้องพยุอัปปาง
 จันก้งเส็งเจ้าสำเภาจะคิดเอาค่าสำเภาแก่จันญจ ข้าพระพุทธิเจ้ามีฐูที่จจะเรียกให้ฉันไค ขอพระ
 พุทธิเจ้าอยู่หัวมิพระราชโองการพิภาภษา จึงพระบาทสมเด็จพระเอกาทธรรฐอิศวรบรมนาถบรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมานพระบันทูล ดำหรัตแต่พระมหาราชครูพระครู
 บโรหิตาจารย์ราชสุภาวระตีศรีบรมหงของคบุรุโสมดมพราหมณพดณาจารย์แลเจ้าพญาศรี
 ธรรมราชเดชชาติอำมาตยานุชิตพิพิรัตนราชโกษาธิบตีอไทยพิริยปะรากรมภาณุ ให้ตราเปน
 พระราชกฤษฎีกาไว้ แต่หนีสบไปเมื่อหน้า ถ้าลูกคำวานิชต่างประเทศสบไสมยเข้ามาพึ่ง
 พระบรมโพธิสมภารตั้งบ้านเรือนอยู่เปนข้าขอบขันทเสมาก็ดี แลเข้ามาคำขายตามกำหนด
 มรสุมก็ดี แลเช่าสำเภานาวาแก่กันไปคำขายยังประเทศอันไค อันสุดหล้าฟ้าเขียวแลสำเภา
 ต้องพยุแลเสากระโดงหักแลจ้งกุดครีตครี แลอัปปางแตกเสียกก็ดี แลไปกลางชลเสลลัดตีเอาไป
 ก็ดี ถ้าแลใช้ไปไปตะหลอดทอดท่าแล้วตคก็กก็ดี แลอสุนี้ตคต้องสำเภาก็ดี แลเพลิงไหม้หอบ
 ลามมาไหม้สำเภาเสียกก็ดี ท่านว่าเปนกาลกำหนดอายุศม์สำเภานั้นต้องด้วยราชไทย โจรไทย
 อักคีไทย อุทกะไทย แลจะเอาค่าเช่าสำเภาแก่กันนั้นมิได้ เหตุไคจ้งกล่าวตั้งนี้ เหตุว่าถึงกาล
 วิบัติแห่งสำเภา อนึ่งถ้าแลต้นหนได้ก้งเฮี้ยวก้งจ้งกว่าเติกข้อเซ่งข้อบั้นจู้สำบั้นอิดเขียน แล
 นายสำเภาเท่าเตังแลผู้อยู่ในสำเภามิได้พิจารณากระทำให้เป็นอุบัติเหตุเพลิงจ้งเกิดไหม้
 สำเภาเสียสิ่งของผู้เช่าด้วย ท่านว่าให้ผู้เช่านั้นใช้ค่าสำเภา ถ้าสิ่งของผู้เช่ามิได้เสีย ท่านว่า
 ให้ผู้เช่าเสียทั้งค่าเช่าให้แก่ท่านด้วย ถ้าใช้ไปมรสุมหนึ่งแล้วให้ทำค่าเช่าสำเภาเปนห้าส่วน
 ยกเสียส่วนหนึ่งเอา ๔ ส่วน ถ้าได้ใช้สองมรสุมแล้วทำค่าสำเภาเปน ๕ ส่วนยกเสีย ๒ ส่วน
 เอา ๓ ส่วน ถ้าได้ใช้ ๓ มรสุมแล้วให้ทำค่าสำเภาเปนสองส่วนยกเสียส่วนหนึ่งเอาส่วนหนึ่ง
 อนึ่งถ้าใช้ได้ ๔ มรสุม ๕ มรสุมแลหลายมรสุมเท่าใดก็ดี ท่านว่าอายุศม์สำเภาเข้าในรวาง
 กาลตคก็อยู่แล้ว ให้ทำค่าสำเภาเปน ๕ ส่วนยกเสีย ๓ ส่วนเอาแต่ ๒ ส่วน อนึ่งถ้าลูกคำข้า
 ขอบขันทเสมาเช่าเรือแพนาวาแก่กัน แลโจรลักก็ตีลู่หลุดหายไปก็ดี ท่านว่าจะเอาทั้งค่าเช่า
 ค่าเรือมิได้ ถ้าค่าเรือมากให้เอาแต่ค่าเรือ ถ้าค่าเช่ามากให้เอาแต่ค่าเช่า อนึ่งถ้ามันเอาไป
 ชื้อ
 ขาย } แลจ้นำแลกเปลี่ยนเสียกดีท่านว่ามันบังอาจให้มันใช้ทั้งเรือแลค่าเช่าเรือด้วย

๗๔ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเช่าเรือท่านไปว่าจะให้ค่าเช่าแก่ท่านแลเอาเรือท่านไปถึงท่าเรือ
 ที่จะไปนั้น อยู่มาเรือนั้นหายเจ้าเรือจะทวงเอาเรือแลค่าเช่านั้น ควรให้ผู้เช่าใช้ค่าเรือแลค่าเช่า

นั้น ควรให้คิดให้แต่ใน วัน } เรื่อยยังมีได้หายนั้น แลเมื่อเรือหายแล้วนั้น ค่าเช่าเอามิได้เลย
คืน }

๗๕
๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเช่าข้างม้าโคกระบือเกวียนท่านไปสถานที่ไกล แลเจ้าข้างม้า
โคกระบือเจ้าเกวียนรับเอาเงินค่าเช่าแก่ท่านแล้วผู้เช่านั้นเอาไปถึงสถานที่ใดแล ข้าง } โค
ม้า }
กระบือเกวียนเกิดอุบัติเหตุตายแตกหักประการใดก็ดี ถ้าพิจารณาเป็นสัจท่านมิให้ผู้เช่านั้น
ใช้เลย ท่านให้เจ้าของคิดเอาค่าเช่านั้นจงเต็ม เพราะว่าเป็นบาปเคราะห์ด้วยกัน

๗๖
๐ มาตราหนึ่ง ถ้า เช่า }
ยืม } เข้าของสรรพข้างม้าโคกระบือเรือเกวียนผ้าผ่อน ให้
เจ้าของแลผู้ เช่า }
ยืม } ดูจงเห็นดีเห็นร้ายด้วยกันแล้วจึงเอาไป ถ้าของท่านเป็นอันตราย ท่านให้
ผู้ เช่า }
ยืม } ใช้ของท่านจงท่วน ถ้าเจ้าของมิได้ดู ดี }
ร้าย } ด้วยกันแลสรรพเป็นอันตราย ให้แบ่งเป็น
๓ ส่วนให้ผู้ เช่า }
ยืม } ใช้สองส่วน เพราะเจ้าของแลผู้ เช่า }
ยืม } หากันนับมิได้

๗๗
๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใด เช่า }
ยืม } เข้าของสรรพข้างม้าวัวควายผ้าผ่อนของท่านไป มิได้
คืนให้แก่ท่าน ๆ ให้เรียกหาพิจารณามิรับว่ามีได้ เช่า }
ยืม } เมื่อพิจารณาเป็นสัจว่า เช่า }
ยืม } ของ
ท่านจริง ควรให้เอาค่าของซึ่ง เช่า }
ยืม } นั้นตั้งใหม่ทวีคูณ ถ้าท่านมิได้ เช่า }
ยืม } แลว่า เช่า }
ยืม } ควร
ให้ใหม่เอาเท่าทรัพย์ซึ่งว่าอยู่แก่ท่านนั้น

๗๘
๐ มาตราหนึ่ง ให้ทาสท่าน เช่า }
ยืม } เรือมิได้ถาหมายเงินมันดั่งนั้น ท่านว่าผู้ให้ เช่า }
ยืม }
นั้นมิชอบ ถ้าทาสท่านหนีแลนายเงินนั้นได้ตัวคืนมาแลได้เรือนั้นมาด้วยให้ส่งเรือให้แก่เจ้า
เรือนั้น ค่าเช่าเรือนั้นเอามิได้เลย ถ้าแลได้แต่ทาสเรือมิได้ เป็นบาปเคราะห์แก่เจ้าเรือแลมิให้
ทาสนั้นใช้ ส่วนนายเงินจะเอาเบี้ยป่วยการแก่เจ้าเรือก็มีได้ เพราะทาสนั้นหากหนีนายเงิน
ไป ถ้ามีผู้ประกันให้เจ้าเรือแลนายเงินว่าเอาแก่ผู้ประกันนั้น ถ้าได้ตัวมันแลมันว่าเจ้าเรือช่วย
ตก }
แต่ง } เรือภายหลังเพียงให้กำลังแก่มันเต็มใจให้มันหนี ถ้าเป็นสัจให้ใหม่ในรวงสั่งสอนให้ทาส
ท่านหนี

๗๙ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดยืมช้างม้าโคกระบือเรือเกวียนท่านไปใช้แลช้างม้าโคกระบือล้มตายแตกหักหายประการใด ๆ ก็ดี ท่านให้ใช้ช้างม้าโคกระบือเรือเกวียนท่านจนเต็มค่า

๘๐ ๐ มาตราหนึ่ง ให้ทาสท่านยืมวัวควายช้างม้านายเงินมิรู้ วัวควายช้างม้าหาย ท่านว่าจะเอาแก้มันมิได้ เพราะสมคบทาสท่าน ถ้านายเงินรู้ด้วยให้ใช้วัวควายช้างม้าท่าน

๘๑ ๐ มาตราหนึ่ง ยืมช้างม้าวัวควายเกวียนท่านไปใช้ แลตนเอาไปส่งภาค่าคืนพื้นที่เจ้าของจะรับแลบอกให้ว่าเอาไว้นั้นเถิด แลทรัพย์นั้นหายให้เสียคละกึ่ง ถ้าเจ้าของว่าค่ามัดผู้ยืมว่าไว้นั้นแลมีอันตรายหาย ให้ผู้ยืมใช้ของท่านจนท้วน เพราะพื้นเพลาตนเอาไปส่งแก่ท่าน

๘๒ ๐ มาตราหนึ่ง ยืมโคท่านไปใช้แลมิได้พญาบาลโคท่านขาดไปเข้า

ไร่	}	ท่านเขานา
นา		

 ทางการก็ดี ข้ำมน้ำตายเสื่อขบตายก็ดี โจรลักก็ดี ใช้หนักอกแตกตายก็ดี ท่านให้ใช้ทุนโคท่านอันหายอันตายนั้น

๘๓ ๐ มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายหาความแก่กันว่ายืมเงินทองสรรพทรัพย์สิ่งของใด ๆ มิได้เอาทรัพย์สิ่งของซึ่งยืมมาส่งให้ สวนสับซบแก้ว่ายังมีได้ส่งให้ไหมทิวคูน ถ้าโจทหามีเป็นสัจมักได้ท่านเท่าใดให้เสียแก่ท่านเท่านั้น

๘๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดอยู่ใกล้กันให้ยืมทรัพย์สิ่งของสิ่งใดไป ถ้าเจ้าทรัพย์ทวงถามผู้ยืมมิให้ ให้ร้องฟ้องแต่ใน ๓ เดือน ถ้าพ้นกำหนดแล้วจึงมาฟ้องอย่าให้รับบังคับบัญชา ให้เจ้าทรัพย์ทวงถามเอาแก้กันแต่ใน ๓ ปีลงมา ถ้าผู้ยืมต่อคำดีเจ้าของทรัพย์พิจารณาเป็นสัจว่ายืมทรัพย์ท่านไปยังมีได้ให้แก่ท่าน ๆ ทวงถามต่อคำดีท่านจริงใช้ ให้เรียกเอาทรัพย์ซึ่งมันยืมนั้นให้เจ้าทรัพย์จนท้วน แล้วให้ไหมผู้ยืมซึ่งคำดีเจ้าทรัพย์นั้นโดยลักษณะคำดี แลสินไหมจะให้แก่เจ้าทรัพย์นั้นมีได้เป็นพิไยหลวงเหตุเจ้าทรัพย์ละเลยไว้มิได้ร้องฟ้องตามกำหนด ถ้าเจ้าทรัพย์คำดีผู้ยืม ให้เรียกเอาทรัพย์ซึ่งยืมนั้นส่งให้แก่เจ้าทรัพย์จนท้วน แล้วให้ไหมเจ้าทรัพย์ผู้คำดีนั้นตามลักษณะคำดี เป็น

สินไหม	}	กึ่ง ถ้าพ้น ๓ ปีแล้วเจ้าทรัพย์ไปทวงถาม ผู้ยืม
พิไย		

 มิให้เกิดวิวาทต่อกัน พิจารณาเป็นสัจท่านให้ปรับไหมให้แก้กันตามลักษณะคำดี เจ้าทรัพย์จะเอาทรัพย์แก้ผู้ยืมนั้นมีได้ เหตุพ้นกำหนดทวงถามกันแล้ว

๑๒ ว่าด้วยลักษณ

}	เข้า	}	๑๒ มาตราเท่านี้ แต่จะกล่าวด้วยลักษณ	}	จ้าง	วาน	}	สี่	สิบ
}	ยืม								

 สาขาที่ดีต่อไป

๑๕ มาตราหนึ่ง จ้างท่านให้ทำแก้วแหวนรูปประพรรณเรือเกวียนสิ่งใด ให้เจ้าของแลช่างตีราคารูปประพรรณซึ่งทำนั้นให้รู้จักค่ามากแลน้อย ถ้าแลช่างผู้ทำนั้นทำให้รูปประพรรณสิ่งของเกวียนท่านแตกหักเสียหาย ให้ใช้ของท่านตามมากแลน้อย บำเหน็จนั้นอย่าให้เอาเลย

๑๖ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจ้างช่างม้าโคกระบือท่านช้านานเท่าใดหาจะมีได้รูปประพรรณมา ท่านให้เอาเท่าค่าช่างม้าโคกระบือนั้นแลค่าจ้างนั้นให้เอาตามสัญญาแก่กัน

๑๗ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจ้างเกวียนท่านบันทุกสิ่งของไปในที่ใด ๆ ก็ตีเจ้าเกวียนขับเกวียนไปตามทาง แลทรัพย์บันทุกในเกวียนนั้นแตกหักผู้ขับเกวียนหาโทษมิได้ ถ้าผู้ขับเกวียนขับเกวียนออกจากทาง ทรัพย์ของท่านแตกหักให้เจ้าเกวียนใช้ทรัพย์ของท่าน ถ้าเกวียนหักไปมีรอดอยู่แต่กลางหน โจรปล้นลักเอาทรัพย์ในเกวียนไป เจ้าเกวียนจะเอาค่าจ้างมิได้ ถ้าเจ้าเกวียนเร่งขับเกวียนนั้นเองโดย

}	ด่วน	}	แลเกวียนหักเดาะแตกกลางหนเสียทรัพย์ควรให้
}	เร็ว		

 เจ้าเกวียนใช้ทรัพย์สิ่งของแก่ท่าน ถ้าเวลานั้นจนค่าเจ้าเกวียนเร่งขับเกวียน ๆ เดาะหักค้างอยู่กลางหน โจรปล้นลักทรัพย์นั้นไปพึงเอาโทษแก่เจ้าของเกวียนนั้นเลย

๑๘ มาตราหนึ่ง ผู้ใดหากำลังมิได้จ้างไพร่ฟ้าข้าคนท่านไปเป็นกำลัง ทาษกิติไทกิติไปด้วยกิจศุขทุกขกิติไปราชการแลไปการณรงค์สงครามกิติ แลจ้างเป็นวันกิติเป็นเดือนกิติเป็นคราวกิติเป็นปีกิติ สัญญาแก่กันเป็นเงินมากน้อยเท่าใด ครั้นถึงที่มันไม่จ้างสิบไปก็ตีกลับมาแล้วกิติ ให้คิดเงินค่าจ้างให้แก่มันตามสัญญาจนเต็มเป็นค่าแรงมัน เมื่อผู้จ้างได้กำไรมากน้อยเท่าใดไม่ได้แบ่งปันให้แก่ลูกจ้าง ครั้นขาดทุนให้ลูกจ้างช่วยใช้นั้นไม่ได้ เพราะมันเป็นแต่ลูกจ้าง

๑๙ มาตราหนึ่ง จ้างบ่าวไพร่ท่านขึ้นล่องไปแห่งใด ๆ กิติ ให้จ้างถึงนายจึงเป็นค่านับ ถ้าแลได้จ้างต่อมุนนายไป ลูกจ้างนั้นตายด้วยเสื่อจรเข้เงือกงูมังกรแลตกรน้ำตายกิติ ขึ้นต้นไม้ตกตายกิติ ท่านว่าจะเอาโทษแก่ผู้จ้างนั้นมิได้เลย

๙๐ มาตราหนึ่ง จ้างคนท่านดำน่าน้ำหาของมิได้ของขึ้นมา แลคนดำน่านั้นรอกน้ำตาย ให้เอาแต่สินจ้าง ถ้าได้ของซึ่งตกหายนั้นขึ้นมาแลผู้ดำน่านั้นรอกน้ำตายท่านให้ให้สินจ้าง จงทวนส่วนสิ่งของซึ่งได้ขึ้นมานั้นให้ทำเป็น ๔ ส่วนขุนบำเหน็จผู้ตายให้แก่นายเงินอีกส่วนหนึ่งปลงศพผู้ตาย

๙๑ มาตราหนึ่ง ผู้ได้รับจ้างเลี้ยงช้างม้าวัวควายท่านให้หาผู้เฝ้าผู้แก่ลูกหนึ่งจงรู้ กำหนดค่าจ้างม้าวัวควายนั้นมากน้อยเท่าใด อย่าดูบังเหตุสักอันเลย แม้นช้างม้าวัวควาย นั้นใช้ก็ตึงขบก็ตีเสื่อขบก็ตีให้ไปบอกแก่เจ้าของพญาบาลของเขารอง ส่วนเจ้าของก็อย่าละ ของตนเสียให้ล้มตาย แม้นไกลจะบอกเจ้าของมิทันให้บอกพี่น้องเพื่อนบ้านผู้เฝ้าผู้แก่อันอยู่ ใกล้ อุบาท ๓ ประการนี้แม้นช้างม้าวัวควายล้มตายจะตีผู้เลี้ยงนั้นมิได้ เป็นเคราะห์เจ้าของเอง แม้นผู้เลี้ยงละของเสียให้หายโจรลักก็ตีให้ผู้อื่นเข้าเยี่ยมไปใช้ตายก็ตี ให้ใช้ค่าจ้างม้าวัวควายท่านเพราะมันเอาเบียดค่าจ้างมันหมิพญาบาลของท่าน

๙๒ มาตราหนึ่ง ผู้ใดจ้างวานพี่น้องลูกหลานบ่าวไพร่ข้าคนท่านมีที่ไปทำการสิ่งใด ๆ มิได้จ้างวานแก่พ่อแม่ขุนนายให้รู้แลจ้างวานกันเอง แลคนนั้นเป็นเหตุการไข้เจ็บล้มตายก็ตี จรเข้มังกรขบตักน้ำตายก็ตี เสื่อขบขบตักน้ำไม่ตายก็ตี แลหนีหายด้วยประการใด ๆ ก็ตี ท่านให้ผู้จ้างวานไปนั้นใช้ข้าคนท่านซึ่งจ้างวานไปนั้น อนึ่งถ้าแลวานลูกหลานพี่น้องบ่าวไพร่ ท่านไปไกล บอกแก่ขุนนายพ่อแม่รู้แล้วแลเอากันไปทำการสิ่งใด ๆ ยังมีได้เอาคนมาส่งแก่ พ่อแม่ขุนนาย คนนั้นเป็นเหตุการไข้เจ็บล้มตายหนีด้วยประการใด ๆ ก็ตี ท่านให้ไหมผู้วาน ใช้ลูกหลานบ่าวไพร่ข้าคนซึ่งวานไปนั้นเป็นเบียดทำบุญกึ่งตัวผู้ตายนั้น อนึ่งจ้างพี่น้องลูกหลานบ่าวไพร่ข้าคนท่านมีที่ไปก็ตี ทำการสิ่งใด ๆ ก็ตี แลพ่อแม่ขุนนายให้จ้างเอาคนนั้นไป แลคนนั้นเป็นเหตุการไข้เจ็บล้มตายหนีหายด้วยประการใด ๆ ก็ตี ท่านมิให้ผู้จ้างใช้คนนั้นเลย เพราะพ่อแม่ขุนนายเห็นแก่สินจ้างให้ไปจ้างท่านแล

๙๓ มาตราหนึ่ง ท่านจ้างให้กระทำการสิ่งใด ๆ แลรับค่าจ้างแล้ว ถ้าแลไปทำการ อันไช้ที่ท่านจำเพาะนั้น ค่าจ้างนั้นมิควรได้แก่ผู้นั้นเลย

๙๔ มาตราหนึ่ง วานคนท่านไปมันหนีหายแห่งใด ๆ มิได้พบให้เอาค่าคนนั้นทำเป็น สองส่วนให้ผู้วานใช้ส่วนหนึ่ง ให้ช่วยกันหาเพราะสิ้นมีใจ ถ้ายังมีสิ่งเงินทองผ้าผ่อนแพรพรรณเรือหาเครื่องทรัพย์สิ่งใด ๆ ท่านว่าให้มันผู้ยืมใช้จงเต็มค่านั้น

เอาเงินของท่านไว้เมื่อพิจารณาเป็นสัจตั้งนั้นท่านว่าประบัดสินท่านให้เอาทรัพย์นั้นตั้งใหม่
ทวิคุณ

๑๐๐ มาตราหนึ่ง ชื่อของชายของแก่กันในตลาดกิติในเรือนสถานแห่งใด ๆ กิติ แล
มันผู้ซื้อหลักหนีเรือนชอนบให้เหนตัวมัน ผู้นั้นทำเพโทบายแกล้งลวงเอาสินท่าน ถ้าได้ตัวมัน
ให้เกาะจำเอาสินนั้นจนทวน แล้วให้เอาไปประจานแลตีด้วยลวดหนั่ง ๑๐ ที

๑๐๑ มาตราหนึ่ง ราษฎรทั้งหลายชักชวนเข้าทูนกันไปค้าขายออกกำไรให้แบ่งปันกัน
ตามมากแลน้อย ถ้ามิได้ชื่อสัจต่อกันเกบเอาทูนแลกำไร ซึ่งจะได้เป็นส่วนของท่านนั้นไว้ ท่าน
ว่าประบัดสินท่านให้เอาทูนแลกำไรซึ่งเป็นส่วนของท่านนั้นตั้งใหม่ทวิคุณ

๑๐๒ มาตราหนึ่ง ไปค้าด้วยกันแลตคตีกแลผู้หนึ่งเอาสินนั้นรอด ให้ทำสินนั้นเป็นสาม
ส่วนได้แก่เจ้าของสองส่วน ให้แก่ผู้เอามาส่วนหนึ่ง

๑๐๓ มาตราหนึ่ง เรือขึ้นกิติล่องกิติ

ขึ้น
ล่อง

 } ไปตามกันแลเรือล้งไปกะท้งเรือหน้า

แตก
ล่ม

 }

กิติ แลเรือหน้าจอดอยู่เรือล้งไปกะทบแตกล่มกิติ อนึ่งเรือหน้าบอกให้เรือล้งราไว้แลเรือ
ล้งมิได้ราอยู่ภายไปกะท้งเรือหน้า

แตก
ล่ม

 } กิติ ท่านให้เรือล้งใช้ทรัพย์เรือหน้าจนทวน เพราะ

เรือล้งบังอาจหาพิจารณามิได้ ถ้าเรือเบาต่อเรือเบาโดนกันล่มเสียทรัพย์เท่าใด ๆ ท่านมิให้
ใช้เลย ถ้าแกล้งฝ่าให้ใช้จนเต็ม ถ้าเรือหนักผู้เรือเบาเป็นคนสำหาวมยินซึ่งโกรธภายฝ่าเรือ
หนักล่มให้ใช้สินท่านจนทวน ถ้าคนตายให้ใช้ค่าคนท่าน ถ้าเรือขึ้นมาแนบฝั่งเรือล้งไปกะทบ
กะท้งเรือขึ้นนั้น

แตก
ล่ม

 } กิติให้เรือล้งนั้นใช้สินท่านจนทวน ถ้าเรือล้ง

แตก
ล่ม

 } กิติ ก็แตก

เสียเปล่า เพราะมิได้ไปกลางน้ำเยียด ถ้าเรือขึ้น ๆ โดยกลางน้ำแลกะทบกะท้งเรือล้ง

แตก
ล่ม

 }

กิติ ให้ใช้ทูนเรือล้งจนทวนเพราะเรือขึ้นบังอาจ ถ้าเรือขึ้นจอดอยู่แลเรือล้งมากะทบกะท้ง
เรือจอดเป็นอันตราย ให้เรือล้งใช้ทูนจนทวน ถ้าเรือล้งเป็นอันตราย จะให้เรือซึ่งจอดอยู่
ใช้มิได้เลย ถ้าเรือลำหนึ่งจับต่อภายถอยออกจะไป แลเรือลำหนึ่งตั้งใจจะจอดแลหลักกันกะ
ทบ } เรือข้างหนึ่งล่มกิติ แลเรือจวนกันหมิตันหลักลำหนึ่งล่มกิติให้เจ้าเรือซึ่งมิได้ลมนั้นอยู่

ช่วยกู้เรือเกบสิ่งของ ถ้ามิอยู่ช่วยให้ใช้ของซึ่งเรือล่มกึ่งหนึ่ง เพราะเหตุหาความกรรณาต่อกัน
มิได้ ถ้าแลเรือหนักแลหนักโดนกันกลางคิน แลเรือข้างหนึ่งได้ร้องบอกมิฟังแลฝ่าต้องเรือ

ท่านให้ลุ่มเสียสิ้นมากน้อยเท่าใดให้ผู้ผู้นั้นใช้สิ้นท่านจงสิ้น ถ้าเรือหนัก ๆ แลมีทันบอกกัน แลโดนกันเรือนั้นลุ่ม ท่านว่าบาปเคราะห์ทั้งสองข้าง ถ้าคลองน้ำนั้นน้อยให้เรือเบา นั้นจอดอยู่

ถ้ามีจอดแลหายไปกะทั้งเรือหนัก

ลุ่ม	}	ก็ตีให้เรือเบาใช้ของท่านจงทวนแลเรือหนักกะทั้ง
แตก		

เรือเบาแตกลุ่ม ก็แตกลุ่มเสียเปล่าเพราะบังอาช้ ถ้าเรือเบาแลเรือหนักจอดอยู่กะทั้งกันเข้า แลเปนอันตรายทั้งสองข้างจะว่าแก่กันมิได้เลย

๑๐๔ มาตราหนึ่ง เกวียนหนักเกวียนเบาพบกัณกลางทาง ให้เกวียนเบาหลีกเลี่ยงหนัก ถ้าแลเกวียนเบาหลีกเลี่ยงหนักมิพ้นกะทบเกวียนหนักหักให้เกวียนเบาใช้ ถ้าเกวียนเบาหัก ๆ เสียเปล่าท่านมิพึงให้ใช้เลย

๑๐๕ จักกล่าวลักษณะให้ ๓ ประการ โดยบาปมีในพระธรรมสาตรดังนี้ สีนหโต ๑ ธนัทินุณี ติณนุณนญจ ภายโต สทุธาย ๑ ธนัทินุณี ติวิธิ ธนลกุขณิ แปลว่า ธนลกุขณิ อันว่าลักษณะอันให้ทรัพย์แก่กัน ติวิธิ มี ๓ ประการ สีนหโต ๑ ธนัทินุณี คือให้ทรัพย์แก่กันด้วยเสน่ห ๑ ติณนุณนญจ ภายโต คือให้ทรัพย์ด้วยกลัว ๑ สทุธาย ๑ ธนัทินุณี คือให้ทรัพย์แก่กันด้วยศรัทธา ๑ อันว่าทรัพย์ให้ด้วยเสน่หนั้นจะคืนเอาเล่าก็มิได้จว่าเอาเล่าก็มิได้ อันว่าทรัพย์ให้ด้วยความกลัวนั้นจะคืนเอาก็ได้จะว่ากล่าวเล่าก็ได้ อันว่าทรัพย์ให้ด้วยศรัทธาจะคืนเอาเล่าก็มิได้ ถ้าผู้นั้นจะคืนเอาเล่าให้ลงโทษมันโดยราชาอาชา

๑๐๕ มาตราหนึ่ง ให้ทรัพย์แก่ท่านด้วยกลัว ถ้าทรัพย์ยังอยู่ก็ตีจำหน่ายสิ้นแล้วก็ตีแลจะคืนเอาเล่าก็ได้ เพราะเหตุให้ทรัพย์แก่ท่านนั้น กลัวภัยอันตรายจะมาถึงจึงให้

๑๐๖ มาตราหนึ่ง ทาษท่านให้ลูกแก่ท่านเปนธรรมบุตรแลนายเงินมิรู้ ผู้เลี้ยงนั้นจะเอาลูกทาษท่านไว้เปนสิทธิมิได้คงให้เปนสิทธิแก่นายเงิน ถ้านายเงินมันรู้ด้วยว่าทาษนั้นให้ลูกแก่ท่านเปนธรรมบุตรเปนสิทธิแก่ผู้เลี้ยงนั้น ถ้านายเงินจะเอาคนนั้นคืนเล่า ท่านมิให้พึงค่านายเงินนั้นเลย

๑๐๗ มาตราหนึ่ง หญิงทาษหนีนายเงินไปซ่อนเรือนอยู่บ้านอื่นเมืองไกล แลเกิดลูกชาย } ก็ตี เมื่อไกลนายเงินนั้นมันขาดแคลนหาจะกินจะเลี้ยงลูกมิได้ มันให้ลูกแก่ท่านเปน
หญิง } ธรรมบุตร จำเนียรไปแลนายเงินมาพบจะเอาตัวทาษทั้งลูกนั้นด้วย ก็คงให้เปนสิทธิแก่นายเงิน ถ้าแลเด็กนั้นรักผู้เลี้ยงมันจะสมักอยู่ด้วยผู้เลี้ยงก็โดยใจมันให้ผู้เลี้ยงให้ค่าเด็กนั้นแก่นายเงิน จงเต็มค่า

๑๐๘ มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ลูกหญิงลูกชายแก่ท่านแต่ตัดสายสดีอยู่ในผ้าอ้อมมาถึง
 ขวบหนึ่งก็ดี เป็นสิทธิแก่ผู้เลี้ยง แลอยู่หึ่งนานผู้ให้ลูกแก่ท่านนั้นจะเอาลูกตนคืนแล้ว ท่านให้ตี
 ค่าลูกนั้นจึงสิ้นค่าตัวเป็นบำเหน็จแก่ผู้เลี้ยงนั้น ถ้าแลทารกนั้นมีไปอยู่ด้วยพ่อแม่เดิมจะสมัก
 อยู่ด้วยผู้เลี้ยงนั้นก็ตามใจมัน ถ้าแลผู้ใดจำใจผู้น้อยให้ไปด้วย พ่อ } เดิมเป็นบาปนักมิพัน
 แม่ } จตุรบายเลย ถ้าแลให้ลูกแก่ท่านแต่อายุศมีสองขวบสามขวบขึ้นไป แลผู้ให้นั้นเอาบำเหน็จ
 ค่าน้ำนมเข้าป้อนก็ดี ผู้นั้นเป็นสิทธิแก่ผู้เลี้ยง แลอยู่หึ่งนานผู้ให้ลูกแก่ท่านนั้นจะเอาลูกคืน
 มาแล้ว ท่านให้ตีค่าผู้น้อยนั้นจึงสิ้นค่าตัวประดุจตีค่าลูกอ่อนอันตัดสายสดีออกมาให้บำเหน็จ
 แก่ผู้เลี้ยง ถ้าแลให้ลูกแก่ท่านนั้นมิได้เอาค่าน้ำนมให้แก่ท่านระดอกลง แลอยู่หึ่งนานผู้ให้
 จะเอาลูกตนคืนแล้ว ท่านให้ตีค่าผู้น้อยนั้นจึงสิ้นค่าแลให้ปันค่านั้นเป็นสามส่วน ให้แก่ผู้เลี้ยง
 สองส่วน ให้แก่ พ่อ } ส่วนหนึ่ง ถ้าให้ลูกแก่ท่านแต่อายุศมี ๕ } ขวบได้ระดอกลง นานมาผู้
 แม่ } ให้อะเอาลูกตนคืนให้ตีค่าผู้น้อยนั้นจึงเต็มค่า ให้ปันออกเป็นสองส่วน ให้แก่ผู้เลี้ยงนั้นส่วนหนึ่ง
 ให้แก่ พ่อ } มันนั้นส่วนหนึ่ง ถ้าให้ลูกแก่ท่านแต่อายุศมี ๗ ขวบขึ้นไป แลผู้เลี้ยงนั้นเอาผู้น้อย
 แม่ } นั้นไปขายแลทำให้ได้ยากประการใด ๆ แล พ่อ } พี่น้องนั้นจะคืนเอามาท่านว่าใช้ยี่น้ำ
 แม่ } ยี่นเข้าได้อยู่แล้ว ผู้เลี้ยงจะคิดเอาค่าเข้านั้นมิได้ จะสมักอยู่ฝ่ายข้างผู้ใดก็ตามใจมัน

๑๐๙ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเสนห์แก่ท่าน ยกภรรยาตั้งชีวิตไว้ให้แก่ท่านด้วยเสนห์แล้ว แล
 อยู่มาจะคืนเอาแล้ว ท่านว่าจะคืนมิได้เลย

๑๑๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาทรัพย์อันสมควรที่จะให้แก่ท่านนั้น แลเอาไปให้แก่ท่าน ก็เป็น
 โทษแก่ผู้ให้นั้น เพราะเหตุผู้นั้นมิรู้จักเดิมมาแห่งทรัพย์นั้นแลเอาเป็นทรัพย์เอง แลเอาไปให้
 แก่ท่าน อนึ่งถ้าเอาทรัพย์นั้นไปให้แก่ท่านระดอกลง ผู้รับนั้นก็โทษเพราะเหตุผู้รับนั้นไม่
 พิจารณาเดิมที่มาแห่งทรัพย์นั้น อนึ่งถ้าทรัพย์นั้นผู้เอามาให้ค่าสิ่งของประการใดก็ดีผู้รับนั้น
 หาโทษมิได้ เป็นโทษแก่ผู้ให้นั้น อนึ่งทรัพย์สมควรที่จะเอาแลผู้นั้นรู้ ว่าทรัพย์นั้นกอบประด้วย
 โทษแล้วแลรับเอาทรัพย์นั้นก็ มิรู้ว่าประกอบด้วยโทษแลรับไว้ก็ดี ก็เป็นโทษแก่ผู้รับแล
 ผู้ให้

๑๑๑) มาตราหนึ่ง สวีญาณทรัพย์อวิญาณกะทรัพย์สิ่งใด ๆ มิใช่ของตน ๆ เอาของท่าน
ไปให้แก่ผู้ใด แลเอาไปขายไปจำนำก็ดี ให้เอาค่าทรัพย์สินอื่นให้อัน } นั้นตั้งใหม่แล้ว
ชาย }
จำนำ }
เอาของ ๆ ท่านให้คืนให้แก่ท่านเจ้าของ

๑๑๒) มาตราหนึ่ง ผู้ใดว่าจะเอาทรัพย์สินทองมาให้แก่ท่าน แลรับเอาพัศดุแห่งท่านไป
อยู่มาพ้นจากวันคืนที่นั้นแล้ว แลมิได้เอาทรัพย์สินทองมาให้แก่ท่านแลดวงเอาพัศดุของท่าน
ไปเปนอนาประโยชน์แก่อาตมาเอง ถ้าเปนสัจว่าเอาพัศดุของท่านไปจริง ควรให้ใช้เปนทวิคุณ
อนึ่งถ้าข่มเหงเอาทรัพย์สินแห่งท่านก็ดี ซึ่งเอาทรัพย์สินแห่งท่านก็ดี ควรให้ใช้ทรัพย์สินนั้นเปนตรีคุณ

๑๑๓) มาตราหนึ่ง ผู้ใดเสนห์แก่กันแล้วจะให้ทรัพย์สินข้ามคนแก่กัน แลทรัพย์สินซึ่งจะให้นั้น
ยังอยู่ในสถานที่ไกลแลมิได้มีอยู่ในมือผู้หนึ่ง แต่ออกปากว่าจะให้แก่กันตั้งนั้น ถ้าแลทรัพย์สินมา
ถึงมือผู้หนึ่งจึงจะว่าเป็นสิทธิแก่ผู้หนึ่ง เหตุใดจึงกล่าวว่ดั่งนี้เหตุว่าทรัพย์สินนั้นมิได้มาถึงมือผู้
จะได้ ถ้าแลให้ถึงมือแล้วแลผู้ได้ทรัพย์สินเอาทรัพย์สินไปจำหน่ายเสียสิ้นเชิงแล้ว ๆ ผู้ให้นั้นจะ
กลับคืนเอามิได้เลย

๑๑๔) มาตราหนึ่ง ชายให้อันมิควรแก่หญิงอันเปนเมียท่าน ๆ ให้ใหม่ ๑๐๐๐๐๐ ถ้า
หญิงหาผัวมิได้ แลชายให้อันมิควรใหม่ ๘๐๐๐๐ ถ้าหญิงให้อันมิดีแก่ชายใหม่ ๑๒๐๐๐๐
ถ้าหญิงเหมือนกันให้อันมิควรแก่กันให้ใหม่ ๗๐๐๐๐ แล

๑๑๕) มาตราหนึ่ง ลวงท่านให้กินอันมิดีอันโลกโคจรให้ใหม่ ๑๗๐๐๐๐ ว่ามาทั้งนี้แต่
นา ๑๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐ หนึ่ง ถ้านา ๒๐๐ เอา ๒ คุณ ถ้านา ๓๐๐ เอา ๓ คุณ ถ้านา ๔๐๐
เอา ๔ คุณกว่านั้นให้บวกขึ้นนาร้อยละ ๔๐๐๐๐ แล

๑๑๖) มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาอาจุมชัดเรือนท่านให้ใหม่ ๑๒๐๐๐๐ ถ้าเอาอาจุมชัดบ้าน
ท่านใหม่ ๑๑๐๐๐๐ ถ้าเข้าบ้านท่านแลถ่ายอุจจาระรดไว้ ให้ใหม่ ๕๕๐๐๐ ถ้าขูดหลุมถ่าย
อุจจาระใกล้เสาห้องเรือนท่านให้ใหม่ ๕๕๕๐๐ ถ้าแลขุนแขวงหมื่นแขวงสิบล้อยอายุด้ว่ากล่าว
แลมันมิฟังใช้ บันดาจะใหม่ทีหนึ่งให้ใหม่ทวิแล้ว แลจำให้มันแบกอาจุมเสียจงได้

- ๑) ว่ามาด้วยลักษณะให้ ๓ ประการสิ้นแต่เท่านี้
- ๒) จักกล่าวลักษณะพจน์ ๒ ประการในพระธรรมนูญโดยพระบาทนี้ โทโส
กโรติ อพุกุท์ เอก์ อโรโสโก ปี วา เอก์ กโรติ อพุกุท์ ทูริธา อพุกุตลกฤษณา ธิบายว่า อพุกุต

๑๒๐ ๐ มาตรการหนึ่ง ราษฎรปะไสยหาการข่มเหงกันให้ข้ามแม่น้ำไป แลผู้นั้นกลัวจำข้ามไปจรเข้ขบตายก็ดี จมน้ำตายก็ดี ท่านให้ใช้ไพร่ท่านคนหนึ่งเป็น ๒ คน ถ้าแลพะนั้นขันต่อกันมีสิ่งของ

ว่าง	}	กันก็ดี แลมันข้ามน้ำไปมันตายมิให้มีโทษแก่ผู้นั้นเลย เหตุมันจะใคร่ได้สิ้นพินันดูจหนึ่งไปค้าสำเภาเอาชีวิตไปแลกเอาสินค่านั้นแล
มิได้ว่าง		

๑๒๑ ๐ มาตรการหนึ่ง ข่มเหงกันด้วยพละการให้แทงแรดเสื่อวัวควายก็ดี แทงจรเข้ฉลาม

แรดแกก	}	จระเข้ขบ	วัว	ควาย	}	ชีวิตฉลาดฟาดฮูบผู้นั้นตาย ท่านว่าหากใช้ให้แทงมันจึงตาย ให้ใช้คนท่านคนหนึ่งเป็น ๒ คน ถ้าแลมีสิ่งของเงินทองออกกองกันทั้งสองข้าง ถ้ามันผู้นั้นตายมิให้มีโทษแก่ผู้นั้นเลย
เสื่อขบ						

ว่าด้วยลักษณะพินัน ๓ ประการสิ้นแต่เท่านี้

๐ จักกล่าวลักษณะสาเหตุ อันบังเกิดเป็นมูลคดีวิวาทให้บังเกิดความต้องตามบาปในคำภีร์พระธรรมศาสตร์ว่า เหตุมุ ปฏิจจุ อธิการณิ วา เป็นอาทิตังนี้ จึงกล่าวสาขคดีคือถึงความตามพระราชบัญญัติ อันโบราณราชกระษัตริ์จัดเป็นบทมาตราสืบ ๆ มาดังนี้

๐ ศุภมัศดุ ๑๙๐๖ ศกกฎกฏะสังวัชชะระกฤติกะมาศปัญจะมิตีถีสุภกัระวาร พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีศรีฤติรักษจักรพรรดิราชาธิราช บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จณะพระธินั่งมั่งคลาภิเศกโดยนุรพภาภิมุขฯ จึงขุนธรรณีบาลบังคมทูลพระกรรณาว่า ข้าพะเจ้าพันพานหาความจำญุดขุนพิไชยสงครามว่าจ้างสามเทียรลงเรือ ขุนพิไชยสงครามเมื่อไปวัดโปรดสัตว์ สามเทียรทวงเบี้ยค่าจ้างแก่จำญุด อยู่มาประมาณ

๕	}	วัน ผู้ร้ายแทง
๖		

สามเทียรตายจะได้มีผิดแผดด้วยผู้ใดหามิได้ ผิดกันแต่กับจำญุด ถามจำญุด ๆ บัติเสศแต่มีคำพิรุทบ้างพิจารณาเมื่อออก ข้าพเจ้าขอกราบเรียนพระราชปรตัตจะควรลงโทษตั้งฤฯ จึงมีพระบันทูลแก่ขุนธรรณีบาลว่า ทวยราษฎรผู้ใดผิดแผกแซกอ้างเปนกรนี้ษาเหตุแก่กันพัน ๗ เดือนเอาเปนสาเหตุนั้นมิได้ ถ้าใน ๗ เดือนผู้ร้ายลอบพันแทงทูปตีมีบาศเจ็บล้มตายฉก ลักปล้นสดมเผาเรือนแลพันแทงข้างม้าโคกระบือ และลักสิ่งของใน

ไร่	}	ทำร้ายประการ
สวน		

ใด ๆ พิจารณาเปนสัจ ให้ลงโทษแลปรับไหมโดยขนาด ถ้าเปนแต่พิรุท พิจารณาหมีเปนสัจ ให้เอาประกันแลทานบลไว้ ถ้าหากลพิรุทมิได้ให้เอาแต่ทานบลไว้ ถ้าผู้ฟ้องพิรุทให้ลงโทษปรับไหมดูจเดียว อนึ่งผู้ใดทงคักดีสามหาผิดแผดต่อกันหมายหมั้นคั้นความแก่ท่าน ๆ มี

เหตุประการใด ๆ เขาหาความแค้นผู้หมายหมั้นนั้น ครั้นเรียกมาถามมันหากพิรุณมิได้ ๆ
จริงแต่คำมั่นจะให้หมั้นปากมันว่านั้นเป็นข้อเลมิตตามบันดาศักดิ์ ถ้ามันมีกลพิรุณมันทำแก่
ท่านจริง จะภอให้ตายก็ดี จะภอตัดตีนสิ้นมือทวนด้วยลวดหนึ่งก็ดี ตามโทษอันทำแก่ท่านนั้น
ถ้าแลแต่ปากมันหมายหมั้นนั้นความแค้น แลมันมิได้ทำแก่ท่าน ท่านว่าให้ปล่อยเสียเถิด

๑๒๒
๐ มาตราหนึ่ง เป็นกรณีสาเหตุแก่กันนั้น ท่านให้เอาแต่ใน ๗ เดือน ถ้าพ้น ๗
เดือนไปเอาเป็นกรณีสาเหตุมิได้ ถ้าเป็นความด้วยกันแลผู้ชนะเป็นอันตราย จึงเป็นสาเหตุ
ถ้าผู้ใดแพ้เป็นอันตราย มิเป็นสาเหตุเลย

๐ ลักษณะสาเหตุ ๒ มาตราเท่านี้

๑๒๓
๐ มาตราหนึ่ง ช้างท่านวางไว้ณะแปลงก่อน แลมีผู้เอาช้างทรมันไปวางใกล้แล
แทงช้างอันท่านวางก่อนนั้นตาย ให้ใช้ช้างท่านแทนตั้งเท่าให้ส่งแก่เจ้าช้างนั้นคืน ฝีมือใช้ให้
หาช้างอื่นแทนให้แก่ท่านแล

๑๒๔
๐ มาตราหนึ่ง ต่างคนต่างเอาช้างวางใกล้กันแลเจ้าของช้างตกมันมิรู้วางช้างตก
มันไว้ต่างบ้าน แห่ส่งหลุดช้างตกมันหากสำหาวแลไล่แทงช้างท่านปวดเจ็บก็ตีตายก็ดี
หาโทษมิได้เลย ฝีมือวางช้างวางไว้แลเจ้าของช้างตกมันมิบอกให้รู้แลวางใช้ ท่านให้ใช้ช้าง
ท่านแล

๑๒๕
๐ มาตราหนึ่ง ช้างตกมันแลควานขี่แลให้ช้างแทงช้างท่านตาย ท่านให้ใช้ช้างท่าน

๑๒๖
๐ มาตราหนึ่ง มีผู้ทุจริตแลมาผิดลูกถูกเมียท่านผู้ขึ้นเถื่อนขึ้นป่านั้นก็ดี ผู้ร้ายขึ้น
ทับขึ้นทมิผู้ขึ้นป่าขึ้นเถื่อนแลยื้อชักผลักใส่ลูกเมียผู้คนชาวช้างผู้ขึ้นป่าขึ้นเถื่อนนั้นก็ดี อนึ่ง
ถ้าตีชาวช้างผู้ขึ้นป่าขึ้นเถื่อนด้วยมือด้วยไม้ด้วยเหล็กผู้ขึ้นป่านั้นพิกาลใช้ท่านให้ตั้งช้างพลาย

๕ ศอก ตั้งช้างพัง ๔ ศอกคืบ } ใช้ค่าเท่ากันเป็นเงินตัวละ ๗ ค่ากึ่ง ให้แก่เจ้าผัวแล
พลาย }

ชาวช้างผู้ขึ้น } บาดเจ็บนั้น ถ้ามีบาดเจ็บหักคั่นตาย ให้หมั้นทวิคุณโดยศักดิ์ } มือ
เถื่อน } } ไม่
เหล็ก }

เพราะมันเป็นผู้ร้ายลักขกอาหารรสำหาวไปรุกตีท่าน

๑๒๗ มาตราหนึ่ง $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ชนกันเองแลตายหาโทษหมีได้ ถ้าชนกันหลายคาบแลเจ้า
 วัว $\left. \begin{array}{l} \text{ควาย} \end{array} \right\}$ รู้ด้วยกัน ช้างหนึ่งได้ผูก $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ตนไว้ แลช้างหนึ่งมิได้เอามาผูกไว้ ละให้ไปชนวัว
 ควายอันท่านผูกไว้ นั้นตาย ให้เอาควายตัวยังนั้นแทนควายอันตายนั้น อนึ่ง $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ตนต่าง

คนต่างปล่อยอยู่ แล $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ช้างหนึ่งไปชน $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ท่าน ๆ มิได้สู้วัวควายตนชนช้างเดียว
 ก็ดี อนึ่งรู้ว่า $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ตนชน $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$ ท่านมิได้ผูกถือไว้ แลวัวควายตนไปชน $\left. \begin{array}{l} \text{วัว} \\ \text{ควาย} \end{array} \right\}$
 ท่านพิกาลก็ดีตายก็ดีให้เวนวัวควายอันพิกาลแลตาย แก่เจ้าของวัวควายผู้ชนนั้น อนึ่ง
 ผู้ช่วยตีควายชนด้วยไม้หอกดาบคว่างฟุ้งบาดเจ็บตาย ท่านว่ามันอาษาเจ้าควายเปนบาปกำม
 ให้เจ้าควายเสียค่าควายแล

๑๒๘ มาตราหนึ่ง ผู้ใดล่ามวัวไว้ที่ทางท่านจับวัวไปตามหนทางชนวัวล่ามกลางหนทาง
 นั้นตาย ท่านว่าบึงใส่โทษแก่ผู้จับวัวไปนั้นเลย ถ้าวัวล่ามกลางทางชนวัวผ่ามานั้นตาย ท่าน
 ว่าตายเสียเปล่า ถ้าล่ามวัวไว้ไกลหนทางแลจับวัวผ่าไปแลชนวัวอันล่ามไกลทางนั้นตาย
 ผู้จับวัวไปนั้นใช้วัวท่าน ถ้าว่าวัวล่ามไกลหนทางชนวัวผู้จับมานั้นตาย ๆ เสียเปล่า เพราะจับ
 วัวไปนั้นหาพิจารณาไม่ได้

๑๒๙ มาตราหนึ่ง วัวผูกไว้ผู้จูงวัวมาขับเข้าให้ชนกัน ตัวหนึ่งมีกำลังชนตัวหนึ่งตาย
 ท่านว่าให้ผู้จูงขับเข้านั้นใช้วัวท่าน ถ้าจูงไปทรุดเข้าไปชักหมีฟังเข้าชนกัน ตัวหนึ่งมีกำลังชน
 ตัวหนึ่งตาย ท่านว่าให้ทำเปน ๔ ส่วนให้มันผู้จูงวัวไปนั้นใช้ ๓ ส่วน ๆ หนึ่งเป็นกำมสัดตัวเอง
 ถ้าผูกไว้ในทุ่งในนาขาดไปชนกันเองตายหาโทษหมีได้ ถ้ามีผู้เลี้ยงต่างคนต่างต้อนมาเข้า
 ชนกัน ตัวหนึ่งตายหาโทษหมีได้ ถ้าผู้หนึ่งต้อนเข้ามาแกล้งให้ชนวัวซึ่งหมีได้ต้อนนั้นตายให้ใช้
 วัวท่านจงเต็ม

๑๓๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดผูกวัวควายแรงทอให้ผูกจงหมั้น ถ้าจูงให้จูงจงหมั้น ถ้าวัวควาย
 ขาดเสียทอคนตาย ท่านให้ไหมผู้ $\left. \begin{array}{l} \text{ผูก} \\ \text{จูง} \end{array} \right\}$ วัวควาย ให้ดูข้าคนอันตายนั้นเท่าใดให้แล่งเปนสอง
 ภาค ๆ หนึ่งให้ผู้จูงวัวควายนั้นใช้ ท่านว่ามันบังเหตุ

๑๓๑ ๐ มาตราหนึ่ง โศกระบือท่านอยู่ไกลกันถึง $\left. \begin{matrix} ๔ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ เส้นเชือกขาดไป และมีผู้ต้อนไล่ให้

สู้ชนกันแลโคกระบือนั้นล้มตาย ท่านให้ผู้ต้อนไล่ไปนั้นใช้ โศกระบือท่านแลให้ไหมอาชญาแก่ผู้ต้อนไล่ไปนั้นอย่าให้มันเคยตัว ถ้าโคกระบือท่านบาดเจ็บใช้ ท่านให้ผู้ต้อนไล่ให้ช่วยพิทักษ์รักษา ครั้นถอยแล้วให้คืนของท่านให้แก่ท่าน ถ้ามันมีรักษาใช้ท่านให้ตีค่าโคกระบือให้ท่าน

กึ่งหนึ่ง ถ้าไม่ถอยคลายเสีย $\left. \begin{matrix} \text{โค} \\ \text{กระบือ} \end{matrix} \right\}$ ท่านใช้ให้ใช้ของท่าน

๑๓๒ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเป่ากลองไปต้อนนกอันท่านเลี้ยงไว้ด้วยเสนหานั้นถึงแก่มรณภาพ ควรให้ไหมใช้ค่านกนั้น อนึ่งถ้าพินสุ่นักสำหรับพเนจรนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ไหมใช้ค่าสุ่นักข

อนึ่งถ้าพินวิลาระท่านถึงแก่มรณภาพให้ไหมใช้ค่าวิลาระท่าน

๑๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดไม่แกล้งยิงชดตีแทงพินท่าน และผู้นั้นชดยิงตีพินแทงสิ่งอื่นไปต้อน

ท่านบาดเจ็บล้มตายด้วย $\left. \begin{matrix} \text{มือ} \\ \text{ไม้} \\ \text{เหล็ก} \end{matrix} \right\}$ ก็ตี ท่านว่ามันไม่แกล้ง ให้ปรับไหมโดยพระราชกฤษฎีกา

แล้วให้ปรานีมันโดยบาดเจ็บจะควรปันเป็น ๓ ส่วนจะเอาแต่ ๒ ส่วนก็ตี จะควรเอาแต่ส่วนหนึ่งแลกึ่งส่วนก็ตีให้ใคร่ใจดูจงควรแล้วจึงปรับไหม

๑๓๔ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดถากไม้ไกลหนทางแลมีผู้เข้ามาใกล้ ขวานหลุดจากมือไปต้อน

ท่านเปนบาปกำแก่ผู้ตาย ให้ผู้ถากไปช่วยทำบุญส่งไปแก่ผู้ตาย ถ้าขวานหลุดจากมือ

ทั้งตัวทั้งด้าให้ใช้ค่าคนท่าน

๑๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง การงานท่านทำไว้ ผู้ใดถ้ำล้างเสียให้ทำให้การงานของท่าน ถ้าทำ

ใช้มิได้ให้ใช้ค่าสิ่งของ ๆ ท่านจงทวน

๑๓๖ ๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดมาหาสู้อย่างเอาเรือนท่านไปมิได้บอกแก่ท่านเจ้าถิ่นถานบ้านเรือน

ของท่านเจ้าเรือนหายท่านว่ามีพันตัวผู้มาหา ถ้าผู้ไปหาที่นั่นสบาลตัวให้แลหาพิรุทมิได้ บพึง

ใส่โทษแก่ผู้ไปมาหาที่นั่นเลย ถ้าไม่ยอมสบาลให้ใช้ของท่านจงเต็ม อนึ่งถ้าผู้มาหาที่นั่นยังอยู่

เจ้าเรือนหาของว่าของหายแลผู้มาหาที่นั่นลุกขึ้นสลัดผ้า $\left. \begin{matrix} \text{นุ่ง} \\ \text{หม} \end{matrix} \right\}$ ให้เจ้าเรือนดูในทันใดนั้น ท่าน

ว่าอย่าพึงใส่โทษแก่ผู้มาหาที่นั่นเลย

๑๑๕๖ จักกล่าวลักษณ }
 ฌมบ }
 จกละ } แลคนผู้เรียนรู้เวทวิทยาคมแลฤกษ์ดิยาคุณกระทำ
 กระสือ }
 กระหาง }

ให้กันตายฉิบหายด้วยอุบายต่าง ๆ เป็นมูลคดีวิวาทให้บังเกิดความต้องตามบาปในคำภีร์พระธรรมศาสตร์ว่า อาถพุพนี้กา เป็นต้นตั้งนี้มีอรรถาธิบายตั้งพรรณามาแล้ว ที่นี้จักกล่าวสาขาคดีถึงความตามโบราณกระษัตริย์ทรงพระราชบัญญัติจัดออกแต่คำภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นบทมาตราสืบ ๆ มาดังนี้

๑๑๕๖ ศกมมณักสัดวเจตมาศบัญญัติวิธีวิวาร พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีศรีสิทธิวิสุทธิบุรุษโสดมบรมจักรพรรดิธรรมิกกราช เดโชไชยาเทพาติเทพตรีภูวนาธิเบศรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวเสด็จณพระที่นั่งมิ่งคลาภิเศกโดยบุรพาทิมุขเบื้องไพบนมะหาปราสาท มีพระราชโองการมานพระบันฑูลสุรสิงหนาทพระราชประยัษค่านับไว้แก่ผู้รั้ง } ผู้พิจารณาความ ฌมบ }
 กรมการ } จกละ } กระสือกระหาง ถ้าเป็นสัจแล้วอย่าให้ เจ้าเมือง }
 กรมการ } กรมการ }

จะมบจะกละกระสือกระหางไปฆ่าเสียให้บอกส่งเข้าไปยังกรุง ให้ไว้แต่ นอกขนอนจะให้พิจารณาก่อนถ้า เจ้าเมือง }
 กรมการ } มิบอกส่งเข้าไปแลฆ่าเสียแล้ว จึงบอกเข้าไปยังกรุงต่อพายหลังให้มีโทษถึงสิ้นชีวิต

๑๓๗ มาตราหนึ่ง ผู้ใดสอดท่านว่าเป็นฌมบฤกษ์ดิยา รู้ว่าน }
 ยาน }

รู้วิทยาคคุณกระทำให้ท่านตาย พิจารณามีเป็นสัจแลหากเทศสอดท่านตั้งนั้นท่านให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ แล้วให้ไหมขวบค่าตัวผู้สอด ถ้าเป็นสัจดูผู้สอดท่านให้ฆ่ามันผู้รู้คุณว่านยาฌมบจะกละกฤกษ์ดิยานั้นเสีย เพราะมันจะทำไปกายหน้า ส่วนทรัพย์สิ่งสินมันนั้นให้เอาเข้าพระคลังหลวงจงสิ้น

๑๓๘ มาตราหนึ่ง ผู้ใดด่าท่านว่าเป็นกระสือฌมบจะกละกินบุตรภรรยาท่านให้ถึงสิ้นชีวิตรก็ดี แลกินข้างม้าโคกระบือสรรพสัตว์ของท่านให้สิ้นชีวิตรก็ดีแต่มิได้ออกชื่อ ฝ่ายข้างหนึ่งออกเจบมากล่าวหาท่านว่า ๆ มิได้เลย เพราะเหตุด่ามิได้ปรากฏชื่อ

๑๓๙ มาตราหนึ่ง ว่า }
 ด่า }
 ตู }

ท่านว่ารู้ฌมบฤกษ์ดิยา รู้ว่านยาแลวิทยาคคุณกระทำให้ท่านตาย ถ้าเป็นสัจจริงตั้งนั้น ให้ถามเอาครุมันด้วยฆ่า ตัว }
 ครุ }

มันเสกสัน } ด่า } แก่ท่านให้ลงโทษทวนมันแล้วให้ใหม่เท่าค่าตัวมันผู้ } ด่า } ท่านนั้น
คู่ } คู่ }

๑๔๐ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใด } ด่า } ท่านว่าเป็นกระสือกระหางจะกลະพิจารณาเป็นสัจ
สอ }

หาก } ด่า } ท่านดั่งนั้นให้ลงโทษโดยโทษานุโทษแล้วให้ใหม่เท่าค่าตัวผู้ } ด่า } นั้นเป็น } สิ้นใหม่ }
สอ } สอ } พิไฉน }

กึ่ง ถ้าเป็นสัจว่าเป็นกระสือกระหางจะกลະจริงใช้ให้เอามันผู้เป็นกระสือกระหางจะกลະมา
ขวิดซาราภาเสียทรัพย์สิ่งสิ้นมันให้เอาเข้าพระคลังหลวง

๑๔๑ ๐ มาตรการหนึ่ง คนใช้กระสือกินแลเขาหาหมอมานึ่งผ้าในที่บ้านเขา และมีผู้เข้ายก
หม้อแกงปลงลงแลพรากไฟเสียแลเอาไฟไปก็ตีให้มีโทษแก่ผู้นั้นโดยเป็นฉมบจะกลະกระสือ
เหตุเขาดังกำทำหาตัวกระสือ ผู้นั้นเป็นกระสือจึงร้อนตัวมาทำให้เขาเสียกิจการดั่งนั้น ถ้าแล
ไปกินเขา ๆ จับได้ให้จับเอาจงสิ้นทั้งโคตีให้ทำตามพระไอยกาย

๑๔๒ ๐ มาตรการหนึ่ง ใช้เจบหมอดั่งกำไว้มีผู้เข้ากำท่านให้ผู้เข้ากำนั้นแปลงกำให้ตั้งขวัน
เข้าเบี้ย ๓๓๐๐ เข้าสาร ๓ ทนานเล่าทนานหนึ่งเปิดตัวหนึ่ง เทียน ๓ เล่มเมียงหมากให้แก่
หมอดั่งกำใหม่เล่า ถ้าผู้เข้ากำนั้นมีแปลงกำคนใช้ตายใน ๑๕ วันให้ใหม่ผู้เข้ากำเป็นเบี้ย
๑๑๐๐๐๐ มิให้มันใช้ฆ่าคนอันตายนั้นเลย ท่านว่าใช้อยู่ก่อน แลชีวิตรคนทั้งหลายรู้ตายรู้
ม้วยถึงอินทพรหมเทพบุตรก็จตุม้วยชีพุดจเดียว ถ้าพ้น ๑๕ วันคนใช้ตายท่านว่าเป็นกำม
ของเขาเองจะใส่โทษแก่ผู้เข้ากำนั้นมิได้

๑๔๓ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดใส่รณยาให้ท่านกินท่านเหงาเงองจะตายแลแก้รอดก็ตี อนึ่งผู้รู้
กระทำให้ท่านปวดหัวมัวตาลำบากด้วยประการใด ๆ ก็ตีท่านจับได้ให้เอาตัวมันผู้เอางวัน
ยามาให้ท่านกินแลผู้กระทำท่านนั้นขึ้นขาหย่างประจารแล้วปลงลงทวนด้วยลวดหนึ่ง ๖๐ ที่
แล้วให้ใหม่ปลุกตัวเป็น } สิ้นใหม่ }
พิไฉน } กึ่งแล้วส่งตัวจำไว้ณคุกโดยยถากำม ถ้าทำท่านตายให้ฆ่า
มันเสีย

๑๔๓ ๐ มาตรการหนึ่ง ผู้ใดทำยา } เปื่อ } ให้ท่านกินแมมีรู้ศึกตัวแลเก็บเอาทรัพย์สิ่งสิ้น
เมา } ท่าน ๆ ว่าผู้ร้ายยังโจร ถ้าเป็นสัจให้ขึ้นขาหย่างประจารแล้วปลงลงทวนด้วยลวดหนึ่ง ๖๐ ที่
แล้วเอาทรัพย์ซึ่งมันเก็บเอาไปนั้นตั้งใหม่ตรีคุณเป็น } สิ้นใหม่ }
พิไฉน } กึ่งแล้วให้ใหม่ปลุกตัวแล้วจำ

ไว้ณคุกกว่าจะตาย ถ้าผู้กินยานั้นตายให้ฆ่าผู้ให้กินยานั้นให้ตายตกไปตามกัน ถ้ามีเพื่อนรู้
เห็นด้วยหลายคนให้ลงโทษด้วยลวดหนึ่งคณ ๓๐ ที่แล้วให้ใหม่ตั้งโจรเหตุดูว่าอย่าให้มีคนร้าย
ได้เลย

๑๔๕   ๐   มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ยาแก่ลูกท่านกินปนบ้ำให้มันรักษาลูกท่าน ถ้ามันรักษาหาย
ให้ทวนมันนั้น ๓๐ ที่ ถ้ามันรักษามีหายให้ใหม่ปลูกตัวแล้วทวน ๖๐ ที่เอาขึ้นชาหย่าง
ประจาร์แล้วจำไว้ณคุก

๑๔๕   ๐   มาตราหนึ่ง ผู้ใดให้ยาแก่ท่านกินลูกในท้องตายให้เอาค่าตัวแม่มันกิ่งหนึ่งตั้งใหม่
ทิวีคุณเปน

สินใหม่	}	กิ่งแล้วให้ทวน ๖๐ ที่เอาขึ้นชาหย่างประจาร์แล้วจำไว้ณคุก ถ้าตายทั้ง
พิโนย		

แม่ทั้งลูกให้มันตายตกไปตามกัน

๑๔๖   ๐   มาตราหนึ่ง ผู้ใดผิดแมกแซกอ้างกันจ้างวานหมอให้กระทำมอเห่นแก่เบีย
สินจ้างวานเข้ารับจ้างรับวานแล้วแลหมอยังมิทันกระทำแก่ท่าน ท่านจับได้ให้เอาหมอแลคน
ผู้

จ้าง	}	นั้นขึ้นชาหย่างประจาร์แล้วให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๓๐ ที่ แล้วเอาขึ้นชาหย่าง
วาน		

ประจาร์ให้เขารู้ทั้งเมือง ถ้าหมอกระทำท่านมีอันเปนแต่ยังมีตายให้เร่งแก้จงได้ ถ้าแก้ได้
ให้เอาหมอแลผู้จ้างวานนั้นขึ้นชาหย่างประจาร์แล้วทวนด้วยลวดหนึ่ง ๖๐ ที่แล้วให้ใหม่
หมอ

ผู้จ้างวาน	}	เรียงตัวเปนเบียปลูกตัวแล้วจำส่งไว้ณคุก ถ้าหมอมันกระทำให้ตายท่านให้เอา

หมอแลผู้จ้างวานนั้นขึ้นชาหย่างประจาร์แล้วปลงลงทวนด้วยลวดหนึ่ง ๙๐ ที่แล้วให้ฆ่าเสีย

๑๔๗   ๐   มาตราหนึ่ง หญิงกิติชายกิติเปนชู้เมียกัน หญิงจะใครให้ชายนั้นรักให้แม่ मदพ้อ
หมอกระทำมนต์ดนมกรุดส้มป่อยสรรพการเสนห์ตั้งนั้น ท่านว่าหญิงทำแต่จะให้ชายรักชาย
ทำแต่จะให้หญิงรักหวังจะให้เปนประโยชน์จำเริญแก้ตัวสืบไปแม่น

ชาย	}	กิติเคราะห์ร้าย
หญิง		

หากใช้เจบตายจะใส่โทษแม่ मदพ้อหมอนั้นมิได้เลย เปนก้ามแก่ผู้ตายนั้นเทวดายังรู้จักมิมนุษย์
หญาจะอยู่ได้

๑๔๘   ๐   มาตราหนึ่ง ผู้ใดจะให้ผู้อื่นพิศวงงงววยในตนแลปรกอบกฤตยาคุณเปนยาแฝด
ด้วยสิ่งใด ๆ ให้ท่านกินกิติใส่ให้ท่านด้วยประการใด ๆ กิติ แลปั้นรูปฝังรูปด้วยวิทยาคุณ

ประการใด ๆ ก็ดีพิจารณาเปนสังให้ทวน ๖๐ ที่เอาขึ้นหาอย่างประจาร์แล้วทเวณ บก ๓
เรือ ๓ }
 วันแล้วฆ่ามันเสีย ถ้าทำให้ ชู้
ผิด } มันก็รู้ด้วยประการใด ๆ พิจารณาเปนสังให้ลงโทษดูจ
 เดียวแล้วส่งตัวให้ชายผิดตามแต่ใจมัน

๑๔๙ มาตราหนึ่ง ชาย } เปนชู้เมียกันเคียดพุนน้อยใจกันชายก็ตีหญิงก็ตีไปปลต้นไม้
 หญิง }
 อันมีผีให้ชายผิดชายชู้แลหญิงนั้นใช้เจ็บล้มตาย ฝ่ายผู้มีได้ปลเจ้าใช้เจ็บล้มตาย ผู้ใดไปปล
 ปลเจ้าพิจารณาเปนสังโทษตกแก่มันผู้นั้นเสมอหมกฤตยากระทำท่านให้ตายนั้น

๑๕๐ มาตราหนึ่ง ผู้ใดวิวาทกับหญิงมีครรภ์พันแทงหญิงมีครรภ์ลูกในท้องตายแม่มี
 บาดเจ็บ ให้ใหม่ผู้ตีพันแทงโดยขนาด ถ้าตายทั้งแม่ทั้งลูก ให้ฆ่าผู้ตีพันแทงให้ตกไปตามกัน

๑๕๑ มาตราหนึ่ง สตรีผู้ใดไปประสูตบุตรในเคหะสถานแห่งท่านให้พลีเรือนท่านผ้า
 นุ่งห่มสำหรับหนึ่งทอง $\frac{1}{2}$ ขมิ้นมกรูดส้มป่อยเข้าน้ำโคอ่อนควรรขอโทษแก่เจ้าเคหะสถานนั้น
 ถ้าผู้นั้นเป็นคนยากควรให้มีแต่ผ้าสำหรับหนึ่งวันเสียแต่ทอง ถ้าสตรีผู้ใดไปสิ้นชีวิตใน
 เคหะสถานท่านทรัพย์อยู่ด้วยอาตมาเท่าใดควรให้แก่เจ้าเคหานั้น

๑๕๒ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเอาผีไปไว้ใน บ้าน
เรือน } ท่านให้พลีบ้านเรือนท่านเล่าหามหนึ่ง
 หัวหมูเมียงหมากพลุกด้วยอ้อยให้หมอเสียสเดียวคนจันไร แลให้พระสงฆสวดมนต์ทำบุญเอา
 เบี้ย ๑๒๐๐๐ ให้แก่หมอ ถ้าเอาผีไปซัดไว้ในที่ไร่นาเรียกสวนท่าน ให้พลีเล่าขอหนึ่งไก่ตัวหนึ่ง
 เข้าสารเมียงหมากพลูราชวัดฉัตรทองสวดพระพุทธรณ์มนต์จัน ๓
๕ } วัน ถ้ามีพลีเรือนที่บ้าน ไร่
นา }
 เรียกสวนท่าน ผู้คนของท่านเจ็บไข้ให้ปรับใหม่ ถ้าตายหายให้ทำค่าของซึ่งตายหายนั้นเป็น
 สามส่วน ให้มันใช้ส่วนหนึ่ง เพราะมันหาพิจารณามีได้

๑๕๓ มาตราหนึ่ง ผู้ใดเสียเคราะห์แลเอากระบานผีไปทิ้งไว้ในบ้านท่านให้พลีที่บ้าน
 หัวหมูเมียงหมากพลุกด้วยอ้อยไปศรีสำหรับหนึ่ง ฉัตรทองบูชเทียนให้สวดมนต์ทำบุญ ถ้ามีพลี
 ที่บ้านนั้น ผู้คนแลสัตว์ของท่านป่วยไข้ให้ปรับใหม่ ถ้าตายหายให้ทำค่าสิ่งของนั้นเป็นสาม
 ส่วนให้มันใช้ส่วนหนึ่ง

๑๕๔ มาตราหนึ่ง ผู้ใดพลีการแก่ท่านแลเทพดาก็ดี พลีการแก่ภูตปิศาจก็ดี ถ้าเอาไปเสียขายคาท่าน แลพันบันไดท่านแลเจ้าเรือนเกิดอุบ้ทวโรคไข้ ควรให้เสียค่ายาโรคแก่ท่าน ถ้าเจ้าเรือนถึงแก่มรณภาพควรให้ผู้นั้นเสียค่าตัวผู้ถึงมรณภาพนั้น

๑๕๕ มาตราหนึ่ง ถ้าจะพลีบ้านเรือนเรือกสวน

ไร	}	ให้นิมนพระสงฆ์ ๗ รูปจำเริญ
นา		

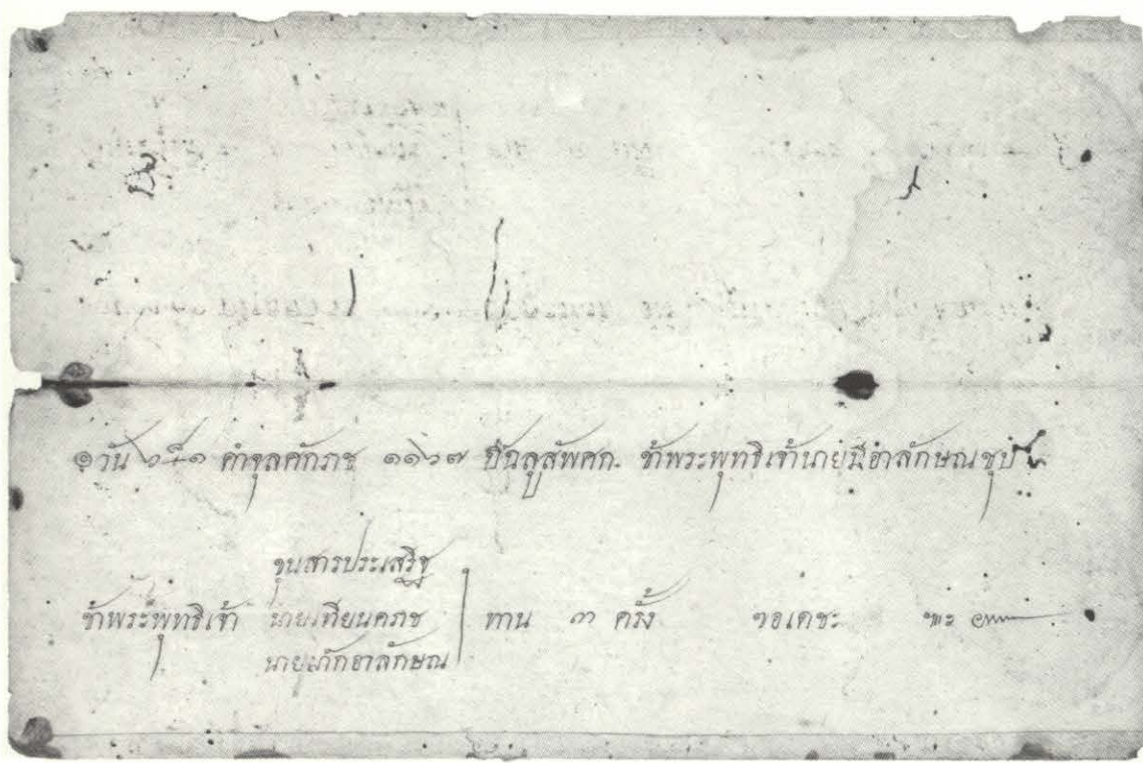
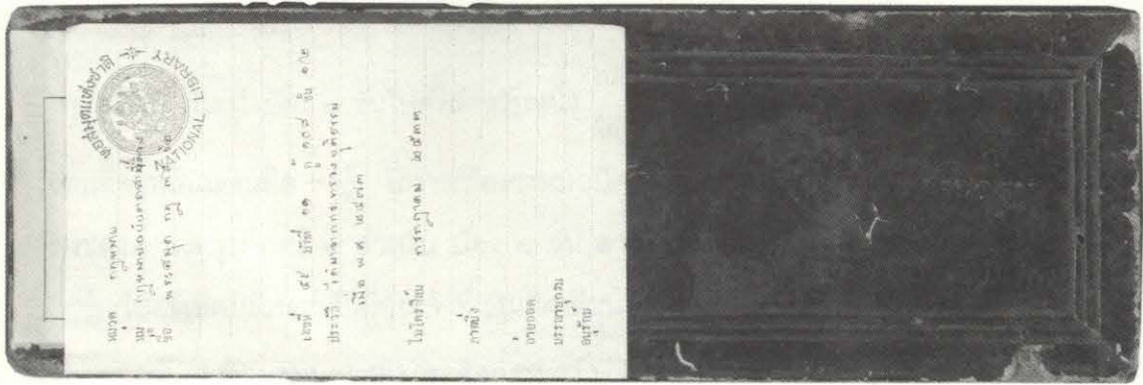

พระปริต ๓ วัน ทำบัตร์ ๓ ชั้นไปศรีสำหรับหนึ่ง

เปิด ๑	}	เล่าโพง ๑ คชเรือนวงหนึ่ง สายสิ้น
ไก่ ๑		

รอบที่จะพลีนั้นเงินติด $\frac{๑}{๒}$ ปีพาสของวงหมอบัดเสนียดจันไร ถ้าความผิดนั้นมากให้ทวีขึ้นพระสงฆ์ ๑๓ รูปไปบศรี ๓ สำหรับ บัตร์ ๘ ชั้น สายสิ้น ๓ รอบเรือน ถ้าจะไถ่คชเรือนวงละ $\frac{๑}{๒}$ ไปศรีเปิดไถ่ได้แก่เจ้าเรือนเจ้าที่ เงินติดเทียบได้แก่หมอซึ่งบัดเสนียดจันไรนั้น

๑ ว่าด้วยฉบบจะกละกระสือกระหาง ๒๐ มาตราแต่เท่านี้

ကျွန်ုပ်တို့

๑ กุยกศก : ๑๑๖๖ มุสิกะเสวานะวะมาฆมาศ ศุกะปรัชยชาฎิบทกเถเส
ลูวฏะปะริเชทธกถากาหนด พระบาทสมเด็จพระบรมภคชิวกษัตริย์บดินดี ศรีวิบูลย์
ทริบีรมบหาลาวพระพรตภิษัตริย์บดินดีทวารวณนครภิษัตริย์คเณกศรทศกะมงษะรอกานะวณ
คริฎาเนครวณเวทกถิตถวคณษชทกชาทว:โครยลมทุยตะโรมนคตลกจกทวาท

ซีเขนทร์สุวิเยนทกษัตริย์บดินดีทวารวณนครภิษัตริย์บดินดี ศรีวิบูลย์คณเอกาณิคฤทธิวิ
เบศรรวณมณิกภทริกชเคไชไชยพรหมเทพาคิเทพศรีภวณนชิเบคโลกยเชษฏ
วิสุทธิมกฏประเทศคตตามทพทชกรบรณบพิตรพระพุทธิเจ้าเรี่ยทองนเสกษิภ
กภเทกณนพิศพทขเทพทกรกคิคริยอุทธยา มหากิลก(พ)พพรกษณช

บุรีรมย์ เสด็จออกพระที่นั่งบุษบกมาตามทวารวณคิพิมไนพร้อมด้วยหม่อมกา
มคณมณตริกรวิฑิตภชส์วิรณพงษ์พฤกษโททรย์ เถ้เอ็งบาทกษณ
สี่เจ้าพญาศรีรามภชเศษะทคิตำมคณนชิกร พิชิตภวณพงษ์ภักคิยชิเบค
วกริษิต ศรีวิคณภชโกเอริษิตอภัยพิโรธเบภกรมภท กภบั้งคณฑพระภักวิถก

ครั้นราชบัณฑิตยสถานตั้งเกล้าหลวงรังทศภักดีโทษา พระเกษม อดิเรกขจร ใจความว่า : ให้อำ
 แคมป้อมการเวกเกษมบุญดี พ้องหย่าเกษมบุญดี ๗ ให้อำแคมแก่พระเกษมราช
 แคมป้อมนอกใจทักษิคุ้มเกษมขจรแล้วแกพ้องหย่าเกษมบุญดี ๗ ไม่หั้น พระเกษม
 ทักษิคุ้มเกษมทำให้การเกษมบุญดีไม่ พระเกษมพุดจาแผละโดยอำแคมป้อมแก

พิการณไม่เป็น ดีจ รรณ ไรศ้ายอำแคมป้อมแล้วท้ออกกรมมาให้ลูกนด้านหลวม
 ปกฤษ ๗ ว่าเป็นหญิงหย่าชาย ให้อำแคมป้อมกับเกษมบุญดีทักษิคุ้ม
 เสมียนแทนกฎหมาย จึงทวงพระการเวกครัดทวงนอกใจทยแล้วแกพ้อง
 หักขย ลูกนปกฤษให้หย่ากันแทนเป็น ยุติ ไม่ จึงมีพระราชโองการ

ครั้นสมเด็จพระเจ้าพรหมเจ้ากรมหลวงมอญเสด็จมาสมทบ พหลว ๗ ได้
 ความว่าทยทณคมีได้หญิงร้อยห้า ท่นว่าเป็นหญิงหย่าชายห้าได้ ๗ ภาย
 ภายตามฉบับ จึงมีพระราชโองการมาณะพระบนทลลรัลทนากศารสภักดิ์ ฝ่ายพท
 จกรนั้นพระโคตรยปีฏุกแปศทป็นดีพ่นพระราชวรารณ อนสมเสาศพระพทธีเจ้า

กรมพระมหากรรณภูประทิษทันให้กรมพระองค ได้เป็นพลกัโลยกฤษอง
 บรรพชีพบวิษษยเลขภภคบวิษษย ได้ประภูบกรังทางศกคคิกรมเลทกคคิ
 กบ เลพะโคตรยปีฏุกชรนนั้นพ่นเพื่อนวิปิตคคิพ่นไปเป็นอนโลก
 ภายที่ระเส้าเวียนเป็นชายคัมพะพททศาสดลไป ก็ได้อาการเป็นประมุขเขย

พระภททละทงปวง มีสมเด็จพระสังฆราชแลพระบรมมอคมพระพทชโฆษ
 ทวยเป็นปรธาน ถ้อยภษบณทิตยนั้นพญจรวมปวชเป็นคณให้ทงคชช
 ภายใต้วพระไทรยปฏิภกลอยได้ทวยอรรจกาทฎีกาให้ถกคองตามพระพทชบัญญัติ
 พระไทรยปฏิภกจึงค้อยถกถวณผองใส่นันได้เป็นที่เล่าเรียนทวยโฆษเกตุลคยทงลยไป

ภษทนต์ ก็เป็นพททกรรวมคองทกรกคองนประเสวชแลแล้วแลถ้อย
 ราชคณกรนกรษครษทงมแผ่นดินนชชไทรยซึ่งเบกนภษนิตี
 กฏหมายพระโดยทวอนกรษครษทงมบญญทิตีไว้โดยนบนทคณนิจึงพิ
 ทกษคทนต์นเนือคทภษภษฎทงมปวงได้โดยยติธรรม แลพระภทท

หนกบทพระโดยทวอนนภษนเพื่อเนือปวชคทททงกนไปเป็นชนนภษคทวยคน
 อนโลกหลงทคความลชยเกะทชปมิได้ คคแปงแกททชชอใจไว้
 พิกกษ ทให้เสวยยติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีชง จึงทว
 พระภททไปรทเกส จักชทลอง ที่ปัดตี

ชดกษณ	ขุนสนธิ์	ขุนสารประเสวช	} ๑๑ คน
ปฏิภกได้	ลกษณ	ขุนวิชัยภษ	
		ขุนวิจิตรภษ	
ปฏิภกได้	ลกษณ	ขุนหลวงพระไทรย	
		พระภษทนิรโฆษบลด	
		ทวงอชญา	
		พระมหาวชิรธรรม	
ปฏิภกได้	ลกษณ	ขุนตริวิโรดม	
		เมษคิม	
		เมษคณนเรียน	

๑. พระราชกำหนดกฎหมายโดยการอนมัยอยู่ในหอหลวง ทั้งแก่พระบรมวงศานุวงศ์
 ให้ถูกถ้วนตามขบฟ้แลเนื่องความมิให้ผิดเพี้ยนซักกันได้จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าให้แลตาม
 พระอุบายที่ทรงชำระคดีแปลงซึ่งบทอนวิปลาคณันให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ๑๖๖๖
 ๒. ให้ชำระพระมหากรรณคดีให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์จะคำนึงแผ่นดินไป
 ในภายหลัง ๑. กวีนชำระเสนาให้ฮาลักษณ์ขบเส้นมีกตามฉบับให้ทูลเครื่องฉบับ
 หนังสือ ๒. ให้หอหลวงฉบับหนังสือ ๓. ให้สถานหลวงสำหรับलगунระบบหนังสือ ^{พระราชสันต}ทุก
 เดิมเป็นสำคัญ ถ้าพระ ^{เกษม} ใญ่พระสมบทพระราชกำหนดกฎหมายโดยการออกมพิภกษภักดีใด ๆ
 लगунหนังสือไม่เหนยปีภ ^{พระกรสิทธิ์} ๑. ตามควมนี้ไซยให้เชื่อฟังเขาเป็นอนชากที่เสียด ^{บริแก้ว} ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

	เจ้าพญาศรี	
	เจ้าพญาชำนาญวิริยกษ	
๑	พญากระต่าย	คนบุกกษัตริย์
	พญาธรรม	
	พญาพลเทพ	
	พญาชกกก	
๒	พญาสมภ	
	พระแก้ว	
	จหมินสเบอโคภ	
	พระราชครูพระครูพิเชฐ	
	พระกรวิธาน	
	พระบรมวงศานุวงศ์	
๓	พระเกษม	
	ขุนหลวงพระไกรสี	
	ขุนราชพิริย	
	ขุนศรีธรรม	
๔	ภักวิสมเศ	๕
	พระพทธีเจ้าหลวงในพระบรมโกฏให้มี	๖
		๗
		๘
		๙
		๑๐
		๑๑
		๑๒
		๑๓
		๑๔
		๑๕
		๑๖
		๑๗
		๑๘
		๑๙
		๒๐
		๒๑
		๒๒
		๒๓
		๒๔
		๒๕
		๒๖
		๒๗
		๒๘
		๒๙
		๓๐
		๓๑
		๓๒
		๓๓
		๓๔
		๓๕
		๓๖
		๓๗
		๓๘
		๓๙
		๔๐
		๔๑
		๔๒
		๔๓
		๔๔
		๔๕
		๔๖
		๔๗
		๔๘
		๔๙
		๕๐

สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศณัชนิหิตริเดี่ย ^{กฎ ๕} | รบพระภ
 ทนคนไว้ ^{กฎ ๒๒ | ๓๖ รบ} | แลคคแต่เข้าใจความกบหมทลพระกรรมนษเคษ ^{๓๕๒๗}
 ๖ อนึ่งมีกฎให้ไว้ ^{กฎ ๒๒ | ๓๖ รบ} ^{๒๒} ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 กกบหมทลพระกรรมนษ ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 กทลเรือนให้ศททกษสมหะนย ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 กกฎให้เรือน ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖ อนึ่งมีกฎข้อหนึ่งทำทชกรทำเหม็ดรื่องพ้องทกกรมแก่กัน ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |

ผู้ใครบพิชารนรบหนัดื่อพ้อใจทจ่าเคยนั้น ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖ อนึ่งจะหมื่นไวยวน ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ทกเล็กจอแต่ทหลมกรบ ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 กิจเนือศวมแลกิจทกรดั่ง ^{๒๒} | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |
 ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ | ๖๖ ๖๖ ๖๖ |

ปีมะโรงนักษัตร ๕ อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาภกรวาท ทำใจหุ้ทำเลย
นักขัตตสังคายนแลศกสังคนทวพยสังโกลังหนึ่ง ทำใจทกนทกตมค
ถึงสามคัมภีร์ จึงให้กระลาภกรวาทเดออัยค่านนี้ทุกกล่าว ทำใจต
ทำเลยนิก ^{ตาม} ^{เดอ} ^{อัย} | ครั้นถึงนิก ทำมาบอกรทว่าปรยจบประการใดให้

มาบอกรทไปขึ้นนักษัตรก กัดลมคัมภบอกรแล้วให้ทเสไปใหม่ ทำ
เสแล้วมิได้มา ให้เขาเนือควมเป็นแพศมพระฮายกร กฎให้ไว้
นคณ ๕๕ คำจลศกภช ๑๒๗ ปีมะเสงสพศก
๕ อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่สากนณะสถานหลวง ว่าภษกรวผู้บอกรคดีเป็นควม

แก่กนัยอ้อมทวงพิทเสานอกสำนวน เป็นกรเบียดกรเดียนนวิภกษ
ให้ปรยเป็นสันโทมพิไนย คอปรยบนอกสำนวนใดศว่ามยูกแก่นนิก
แต่เนือไปเมื่อหน้า ทำใจหุ้ทำเลยทวงพิทเสาเป็นแก่กรเบียดกรเดียน
มิได้คคสำนวนเป็นแพเป็นชนะ อย่างเออพิภกษให้ปรย ทคคค

นวนเป็นแพเป็นชนะ จึงพิภกษให้ปรยที่เตียว กฎให้ไว้กรณ
คำจลศกภช ๓๐ ๓๒ ปีจอโทศก
๕ อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่าภษกรวอองพิงพิทควมแก่กนณะโรงสานกรวมใด จิต
แลใจททำเลยนนั้น อย่างให้ทำเป็นฮายวนเคลือบแอบแผงเป็นจฮย่น

ยอไว้ในร้อท แลให้ผู้พิทวณ ๆ คพ้ง ทั้แลเค็ลือ
 แ่งเป็นกลอยู่ชกให้รบ หนึ่งถน่ายจาเลยให้ทวเป็นกลศุภ
 อยให้ทวระตาทวผู้พิทวณเขียนเฮคักให้ทว ทั้แลทวระตาทวผู้พิทวณ
 วยพ้อง แลเขียนเฮคักให้ทวซึ่งเปนกลนั้น ให้เฮทวระตาทว

ผู้พิทวณแลเจทจาเลย ซึ่งถน่อยศุภมเปนกลนั้นเปนโทษพจนก
 ฎให้ไว้ถน ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖
 ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖
 ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖
 ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖ ๕๖๖

หลวม ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช

ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช
 ทั้แลศุภมตักใจทวระตาทวให้มคักจีนแกนภพนิใจผู้เสนอให้รชช

จดศักราช ๑๐๓๗ ปีชวดจตุศก
 ๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออชมนต์ที่ใด ๆ ไซ้ เสด็จเสด็จทางพร้อมเสด็จที่วัดสมเด็จเจ้าพระยา
 ดมพระเถรคณบดีพระกระลาโหม หลวงราชนิกล ไทราชบัณฑิต

๑. ภาวะเสด็จด้วยกิจราชการเหม็นสอไปมา แลกิจราชการอภัยความสำราญ
 ขนัญชียกิติ ให้พิจารณาตามด้วยกิจราชการวังใด ๆ กิติแลเน
 กราบทูลพระกรรณกิติ ให้ถือแต่สมัคเสด็จ แลพญาพระหลม
 นรกกมนิ ตามได้ทูลพระกรรณให้พิจารณาสำราญขียนเป็นอัญม

๑. ศึกษการแลมิได้แก่กรบทล ออชมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จเจ้าพระยา กงให้
 ๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ
 ๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ
 ๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ

๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ
 ๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ
 ๑. ขนิมนต์ให้ไว้วัดสมเด็จบรมมพิศ

จุลศักราช ๑๐๗๓ ปีระกาตรีนิศก เพศหาเหล็กจ้อออกพลดพระ
 แดพระเสนาบดีราชวดีม นายเดชมหาดเล็กเสนาพองจันทังซึ่งกล่าวโทษขุนพิณด
 ไหว้โดยของอินเดมียาพิหารณเฝ้าอกรรมมิได้ลบคสาบาดกั ตามกฎรับ
 สั่งนี้ กษยพลพระกรรมณ กลาโทษนายทองอินเดมียาพองจันทัง

พระกรรมณ : ๑. สั่งว่าจะเช็ดพิษเสลดบมิได้แล้ว แต่หนีดับไปเมื่อ
 หน้า ๑. ถากษยพลผู้มีอชคตี่ฟ้องให้กรบพลพระกรรมณ ๑. แดท้าวภู
 ทลเกล้า : ๑. ถากษยพลเสนาพองจันทังสถานไม่ว่าท่านกรบโก ๑. ก็คือ
 ๑. สั่งให้กรบเสนาพองจันทัง ๑. ลบคสาบาดเลย ๑. ถากษยพลพระกรรมณ

สั่งว่าเสนาให้กรบเสนาพองจันทัง ๑. ลบคสาบาดตามรับสั่งหม่อมมา
 ๑. วัน ๑๕. คำจุลศักราช ๑๐๕๓ ปีระกาตรีนิศก
 ๑. สั่งให้กรบให้ไว้แก่กรบเสนาพองจันทังพิหารณคกรม ๑. ยะให้เอาเช็ดระชักภัย
 ๑. ยะให้เอาทำเลย แดชำนความไว้ให้ซึ่งพิหารณให้ แลแต่ใน ๓ เดือน ถากษยพล

๑. อยู่ไกลทง ๑๕ วันเดือนหนึ่งให้กรบหม่อมตามไล่ดแลไล่ด ๑. ยะให้สง
 ๑. พนภัยตามตามระยะทง ๑. นั้นไว้ ๑. อนึ่งโจทททำเลยแก่นั้นให้กรบแก้
 ๑. ตามรับ ๑. ยะให้เอาเช็ดระชักภัยแก่ ๑. ถากษยพลพระกรรมณกำหนดกฎ
 ๑. หม่อมพระเสนาบดีเป็นโทษ ๑. กฎให้ไว้ถนัด ๑. คำจุลศักราช ๑๐๕๓ ปีระกาตรีนิศก ๑.

๑๑ อนึ่งให้ภูไทไว้แก่บรรดาข้าราชการปลัดท้าวขุนเป็นภริยา
 ปีนึงหนึ่งปี แลเอาธนูไว้เป็นภริยาหนึ่งปี เท้าท้าวขุน
 ความทง แลท้าวขุนให้ภริยาท้าวขุนแก่กัน แลคัดอัน
 ให้ภริยาแก่ภริยาหนึ่ง ให้พิจารณาสืบสาวเอาตัวให้ได้จะเอาตัวเป็นโทษ

สงเท้าควงสงเท้าเกว่งเป็นท้าวขุน ให้รับราชการปลัดท้าวขุน
 ให้ไว้ก่อน ๑๖๖ คำจลศักราช ๑๐๖๕ ปีเถาะนพศก
 ๑๑ อนึ่งออกพระมหามนตรี รับพระราชโองการได้แก่ สังกให้
 กฎหมายไว้แก่ผู้พิพากษาทงปวง แลเอาบริวารของพระราชา
 ๑๑

เขียนตามใจเอาเนื้อความ ตามคองรับพระราชอำนาจนั้นหลงยังมีเคียว
 พระราชอาชญา แต่บริวารให้ตั้งหนักหนาคิดแต่ ๑๐ ที่ ทำให้เขียน
 จหนักหนาคิดแต่ ๓๐ ที่ ตามคองรับพระราชอำนาจนั้นเคียวพระ
 ราชอาชญา ให้บริวารทุกเนียบ เรียงตาม | แต่ก่อนบริวารให้ไว้

กวน ๑๖๖ คำจลศักราช ๑๐๖๕ ปีจอจตุศก
 ๑๑ อนึ่งให้ภูไทไว้แก่บรรดาท้าวขุนภริยา ภริยาผู้คิดเจนนกเนื้อความ
 แลเลี้ยงพาละยอมพร้อมทั้งท้าวท้าวขุนท้าวขุน แลเปิดคักความไปถึง
 สันให้เสียค่าฤๅษีทุกด้านพญาเขาคันเนื้อความที่อยู่เป็นหลายเดือนหลายปี

เพระกระตการมิได้พิทรรณคกดินเนือคควมไว้จาก : จึงยื่นแปรเนือคควม
ยักยกรปีไว้แล้ว ทาเนือคควมเหนจะแพ้แพ้วจะทาชาชฎอรรแก้กระตการ
ไว้กระตการใหม่พิทรรณค . อย่างเพื่อเบิกให้ลกควมไปทำกกระตการเก่าก่อน
ให้เตแก้กระตการซึ่งคองชาชฎอรรไปพิทรรณคก่อน ทักกระตการมิได้เพ

แก้ชาชฎอรรให้สงควโจทนนไป ให้กระตการเก่าให้เตคควมเดิมนั้นเป
แพ้วช่วย ทักกระตการแพ้แก้โจทในสงคอร ให้ยกคานวแก่
นั้นเสีย ให้เขาฟ้องแก่นั้นพิทรรณคตมเรื่องทฟ้องแก่นั้นสืบไป
อย่าให้กลับโจทเป็นจำเลย กฎให้ไว้ฉนวน ๒๓ คำจตุคกรกษ ๑๐๖๖

ปิ่นเบียรจตุคกรกษ ๒๒ อนึ่งกฎให้ไว้ให้ พระเกษม
รณทวารพระไตรศร | เขาพระธาย
การใดที่เห็นคนแรมอบไว้จนสถานหลวมอย่าให้เตไปบ้าน ทักแปรเนือคควม
ให้บริบทอหัดกลกรน . ทักผิดเลขอบประการใดให้ลกควมช่วยคิเทียบให้คอง
กษยาวรวง อนึ่งอย่าให้แปรเนือคควมทงพิไว้ ให้แปรให้แล้วเต

ใน ๓ วัน กฎให้ไว้ฉนวน ๓๒ คำจตุคกรกษ ๑๐๗๑ ปิ่นเบียรจตุคกรกษ ๓๒
๒๒ อนึ่งปิ่นกฎให้ไว้แก่ผู้พิทรรณคทงปม ทักมีคกเบิกคักควมแลคควมขงชีวิต
เรจกอนอย่าให้เบิกคควมนั้นไป เมื่อใดมีภขการนวงสงครามแลให้เบิกไป
โดยเดคร วิ จึงให้เบิกไป กฎให้ไว้ฉนวน ๒๕ คำจตุคกรกษ ๑๐๗๑ ปิ่นเบียรจตุคกรกษ ๓๒

๑๖ อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระตการพ่วง... ถ้าภรรยาจะรังฝืนหาความแก่
 กนทวยเนื้อความสิ่งใด ๆ ถ้าเลิกก็ความเห่นเนื้อความจงตนนั้นพิวท
 จะเด... เดยอนมแก่กนทิต... กระตการพิวารณถึงชี้ต้นรวทากก็
 ถึงใบสัจประมาณแล้วก็ตี... ถ้าจะพาชอุอรแก่กระตการ ให้กระตการ

๑ กลบ ๗๔ ๑๓๓

สมุด
 ๓๓
 ๕๑
 ๕๒

เลขที่ ๕๑ มี ๓๑ ๕๑๕ ๕๑๖
 ประวัติดอกของกรมยุติธรรม
 ๒๓๕ ๖๕ ๒๕๓๗

ไมโครฟิล์ม กรมกฎหมาย ๒๕๓๓
 ภาชนะ
 ๕๑๑๑๑
 กรมกฎหมาย
 ๒๕๓๗

หากฎให้เอาเนื้อความท่งนั้น ให้เกะโทษจำเลยให้เร่งว่าเนื้อความ

นั้นกฎจะแล้ว กฎให้เร่งนั้น ๕๖ คำพิพากษา ๑๐๕๑ ปีทลโทษก

๑๐ อ้อมมีกฎให้ไว้ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

หากฎพิพากษา ย่อมไปฟ้องหากฎโทษผู้พิพากษาเดิมในขณะนั้นอย่าให้กระ

หากฎเวียงคำถูกท่งแก่ผู้ให้พิพากษาแล้วเจ้าหมื่น ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

แก้กันท่งเนื้อความดังใด ๆ แลหากฎเห็นความจริงท่งนั้นพิพ

แต่แก้มีทำฎีกาทลเกล้า ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

หากฎเห็นแก่กระตการแก้หนึ่งไซ้ เนื้อความซึ่งหาสาข้อข้อ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

กฎใหม่ให้เอาเป็นแพศยารั้งนั้น ถ้าเป็นเนื้อความท่งให้จับเขี่ยวให้ผู้แพ้นั้น

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ค้างก่อนนั้นแก่ทางไป ให้ปรับทำเลยซึ่งมีได้แก่ฟองก่อนกลับมาพ้อง
 เมื่อภายหลังเหนือของนั้น ทำปรับมาเป็นประการใด ให้กระทำ
 ทำตามกฎ ๗ ให้ไว้จน คำตัดสินคดี ๑๐๖๓ ปีเถาะกวีนิศก
 ๑๐ หนึ่งมีกฎให้ไว้ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐

จงหาตให้เอาค่าเชิงเตา ๑๐ ทำไปถึงเมืองจีนเมืองทรมเมืองสังขเมืองน
 เมืองท เมืองนครไชยศรีเมืองนครนายก เมืองสุพรรณเมืองปราจีน
 ให้เอาค่าเชิงเตา ๑๐ ทำไปถึงเมืองไชยเขต เมืองสวรรคเมืองเพชรบุรี
 เมืองนครเทเวศให้เอาค่าเชิงเตา ๑๐ ทำไปถึงนครสวรรค์เมืองนครราชสีมา

เมืองพิศณุเมืองกาญเมืองปรกน เมืองรัตนเมืองกาญเมืองศรีสวัสดิ์
 ให้เอาค่าเชิงเตา ๑๐ ทำไปถึงเมืองพิษณุโลก เมืองกำแพงเพชรเมืองพิชัย
 เมืองสงขลา เมืองนครเมืองนครเมืองพัคอง ให้เอาค่าเชิงเตา ๑๐
 ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐

๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐
 ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐
 ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐
 ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐ ๑๐

โอรสซึ่งฟ้องด้วยเนื้อความดังโต ๆ โอรสซึ่งแก้มนนเคยขอเนรพญาเขต
 คุมทักทวงก่อน คุ้มมนนเคยขอเนรพญาเขตมิรับทักทวงให้ฟ้องแก้ความนี้
 ด้ว่า ด้ลการณเสาศาปรับจึงให้ทักทวงเกล้าทลกระหม่อมปรกย
 รับสั่งให้ไว้ฉนวน ๑๖๖ คำจดศักราช ๑๐๖๖ ปีมะเมียจอกศก

๑๖๖ ด้ไม่พระนทวเสาทนโลกเชิขิต ด้พระภยโองการได้เกล้า ด้สั่ง
 ด้ภยชวรหม่ไปคกรนโต ๆ จวซึ่งฟ้องศรทกขังโต ๆ ด้รับไว้จนส่น
 ทงปมพิขารนคในหนงข้อฟ้องนนี้เห็นนค ด้เห็นในหนงข้อฟ้องนนี้
 ด้กพเนเสากวมมิรับมกสวโทษเทเดมิได้เป็นทระทวงรชทวไว้ ด้ยกให้

ด้พิขารน ด้เป็นทระทวงรชทวจึงให้ไว้ปะพิขารน ด้เห็นแก้
 ด้ชวชวรนเสเนือความซึ่งมิได้เป็นทระทวงรชทวปะพิขารน ด้เสเป็นโทษ
 ด้พระชายทว ด้รับสั่งให้ไว้ฉนวน ๑๖๖ คำจดศักราช ๑๐๖๖ ปีมะเมียจอกศก
 ๑๖๖ ด้ไม่ออกยกชวรนปะพระภยโองการได้เกล้า ด้สั่งให้รับไว้จนส่นทงปม

ด้มกวม ด้ให้ทมเป็นสอรัสทนอยู่ให้ทมเป็นสัสทน ด้พิขารน
 ด้ยิตชวรไป ด้ให้ทมเหมือนชวรทักทวงใน ด้รับสั่งให้ไว้ฉนวน ๑๖๖
 ด้คำจดศักราช ๑๐๖๖ ปีจวสวเจจอกศก
 ๑๖๖ ด้ไม่ผิดฎให้ไว้แก่ทระทวทงปม ด้แลในกฎนี้เรื่องทระทวด้นค

ทอมควยกรูซึ่งหาตของรกระลาการแก้ใหม่ขึ้นแล้ว แต่ชอกเนื้อความ
 ขื่อหนึ่งก็ ถัดความติดใจทั้งฎีกาตลอดเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
 ศลวโทษกระลาการ แลทูลพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้
 กระลาการเก่ามาพิจารณา ถ้าแลกระลาการเป็นงานโรงเรียนต้นก็ให้ชอกเอา
 นวนเกล้าให้เจกกรมปลัดกรมกบพลพระกรุณาให้แจ้งก่อน ถ้ากระลา
 การเก่าเป็นเจ้าพญาเสพญาพระพลวงหมื่น ผู้มีบนทศกัณฑ์ราชทูลของ
 ทูลพระบาทก็ให้เอาสำนวนเก่ากบพลพระกรุณาให้แจ้ง ถ้าทูลพระกรุณา
 ให้กระลาการใหม่ เอากระลาการเก่ามาพิจารณา ให้ให้ทำทวนรับ

กฎให้ไว้แล้ว คำแปลคกรษ ๑๖๕๒ ปีชวดไทยศก
 ขื่อหนึ่งก็กฎให้ไว้ ถ้ามีหนังสือปิดกเจ้าพญาท้าวพญาท้าวเสนาพญาบรรพ
 พญาพลเทพพญาพระคลังพญาขมราช ไปถึงผู้กบพลเมืองผู้กรมการเมืองใด ๆ
 ทานจอกกรม ถ้ามีสารทกให้มาแก้กรมการ แลผู้ถือกรมการกรมการรับคกร
 ยอมศีกอ่านเป็นใจช่วยกันณสายต้องกร แลชอกคนเวื่อนฝั้นก็มี ถ้าแลจะ
 ปิดกรกรมใด ๆ ะไปถึงกรมการช่วยให้ส่งคน แลจะรับกรเรียกฝั้นเป็นหลวม
 กิติ ให้มีคกรแจ้งคกรลับ ๆ นั้นให้ตีคกรประจำชอกคนเวื่อนฝั้นแล้วให้ใส่คกรฝั้นด้วย
 เชื้ออกพอกคกรติดใจรอบกลกปิดกประจำคกร แลให้ผู้รับคกรเอาคกรลับทกแจ้ง

ท่านกนต์ ภาษีคนเรือนมีนทองกันจึงให้ทำตาม ภาษีทองกันก็ให้บอกหน
สือสงทรวงให้ออกตามหมายลงนณศาล อนุมัติฟ้องหากกันเป็นพวก ๑๖๑
กันขึ้นไปโทษแต่คนเทกคน ๑๖๒) คนภแก่ทั้งกันตามกฎ ๗ ให้ไว้จน ๑๖๓
ศาลศกษ ๑๖๓๗ ปีชลาจกศก ๑๖๓๗ อนุมัติพระราชสังคกรวมพระราชเอกรา

ได้แก่ ๑. สังคกรวมผู้ร้องฟ้องให้กบพล ๑. ทัฏกตฤยควยเนื้อคนประเทวใจ ๗
กัมีรับสั่งให้กบสากการบโต ๗ ให้พิจารณแลให้เม่งกักกันนให้เม่งเสปย
มลดอกเตงาหวไรททำเลมมาด้เป็นคมีอดบหนึ่ง ๑. รับสั่งให้ไว้จน ๑๖๓๗ ศาล
ศกษ ๑๖๓๗ ปีมะเมียงอกศก ๑๖๓๗ อนุมัติกฎให้ไว้กมีผู้ร้องฟ้องในกบโต ๗

แลให้เทกรรมประคกรวมสั่งฟ้องไปโงสาน ผู้ใดทความให้พิจารณตามคา
ทรวงอย่าให้เตพญาแลพญาพระหลวงขุนหมื่นเขาควมกเป็นความหนใด
กฎให้ไว้จน ๑๖๓๗ ศาลศกษ ๑๖๓๗ ปีมะแมนพศก ๑๖๓๗
๑๖๓๗ อนุมัติกฎให้ไว้ ๑. ทัฎกตฤยควยเนื้อคนประเทวใจ ๗

มาก็ดี ทัฎกตฤยควยเนื้อคนประเทวใจ ๑๖๓๗ ให้สืบกักนักการ
พิจารณบงคบบนทให้เทงเป็นธรรม ทัฎกตฤยควยเนื้อคนประเทวใจ ๑๖๓๗
ทัฎกตฤยควยเนื้อคนประเทวใจ ๑๖๓๗ ให้สืบกักนักการ ๑๖๓๗
ตุฎกตฤยควยเนื้อคนประเทวใจ ๑๖๓๗ ให้สืบกักนักการ ๑๖๓๗

เอาให้พิชิตภพตามรูปคณมนัน กฏให้ไว้ก่อน ๗๕ คำลศกภษ ๑๐๘๘ ปี
มะแมนพศก ๓๐๑ ๐๑ นี้หลวมวิคโดยตามก ริมพระภชโองการใส่เกด ๑ ลัง
กัเลขะมีตภพระภชสีห์คภพระคชสีห์คภกรมทไปถึงหัวเมือง . ด้วยกิจภษการ
สิงโต ๗. ถ้าหากหลวมหนีบนมหาดเลกทรวที่บสงคมที่ภษการสิงโตนั้นอย่าให้

เอาชื่อผู้รับสงได้ในทลตภ ให้อาทมพระกรรม ๑ แล้วให้จกทภษเอาชื่อผู้รับ
สงไว้แก่ภษเวณเดเทคภโตหมันคงแล้วจึงให้ตภไป ริมสงให้ไว้ก่อน ๓๗๑๐
คำลศกภษ ๑๐๘๘ ปีมะแมนพศก ๓๐๑ ๐๑ นี้มีกฏให้ไว้แก่ภษการมิได้
พิชิตภพเนื้อคภม กัเลขะภษมีคตภคภมแก่กันให้ผู้คภภษททำเลย

ไว้อย่าให้ตก ถ้าเลเนื้อคภมเพชทลเสณษะนะให้เสคณทำนัไว้ตภก.
แล้วผู้แพให้เกาะทวไรทวจะได้พิณย ๐๑๑ คนกลสงนั้นให้เอาไว้กลางภษการคณ
ถ้าเลเนื้อคภมสำเร็จแล้วพิชิตภษคภกลสงขงผู้ใด จึงให้สงให้แก่ผู้นั้น กฏให้
ไว้ก่อน ๗๕๗ คำลศกภษ ๑๐๘๘ ปีฉลเบญจศก

๐๑ นี้มีกฏให้ไว้กัเทพภษแลศภษพระหลวมหนีบนะไปแห่งใด ๗ กัค
ให้มีลคโตนคนใช้รู้เห็นไปมาด้วย ถ้าเลมกัภษการไรเบทภษพวงรวม
มิได้เป็นกัภษคภษอันอย่าให้ไปมาทลกัน จึงให้ลคเษเษอนตภภษทลคภษ
ปวงนั้น ถ้าลคโตนคนใช้รู้เห็นให้เอาภษกัแก่ภษทภษไทยภษการโตนคภษลคภษ

พึงคุมทาสทอนคนนั้น   ถ้าเดิมฟังไปมาทากันให้ผิดด้วยพระราชกำหนด
 กฎหมายจะเขทวเป็นโทษ   แลตักทอนคนชั่วเห็นแล้ว   มิเอา
 ว่ากล่าวจะเอาเป็นโทษด้วย   กฎให้ถอน   ๕๑. คำลศักภษ ๑๐๕๕
 ปีนั้นเบญจศก   ๓๓   อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ผู้พิจารณาเนือศกรมผู้ภษ   ที่โจร

ลกทั้งนี้โคกระปือทพยดังเรื่อง   ถาลกที่หนึ่งให้ศกรปอนลกไวณอก =
 ใจให้ปรับใหม่   ถาลกสองที่ให้ศกรอกที่ด้วยลาทหน   ๒๕ ที่แล้ว
 ให้ปรับใหม่   ถาลกสามที่ให้ศกรหนไว้   เตาเงินทหย่างประจรวไว้ =
 ตามวันให้ศกรด้วยลาทหน   ๓๐ ที่ส่งลงทญาซัง   ถาลกสี่ที่ให้ศกรนัวปือ

๓๖   ๓๗   ๓๘   ๓๙   ๔๐
 ๓๖   ๓๗   ๓๘   ๓๙   ๔๐
 ๓๖   ๓๗   ๓๘   ๓๙   ๔๐
 ๓๖   ๓๗   ๓๘   ๓๙   ๔๐

๓๕   อนึ่งชกพญานทได้แก่   รมพระภษโองการได้แก่   ๑   สังกะไป
 ด้วยภษภษภษภษ   ๗   กิติ   ๒   ๓   ๔   ๕   ๖   ๗   ๘   ๙   ๑๐
 ให้มีภษ   ๑๑   ๑๒   ๑๓   ๑๔   ๑๕   ๑๖   ๑๗   ๑๘   ๑๙   ๒๐
 ๒๑   ๒๒   ๒๓   ๒๔   ๒๕   ๒๖   ๒๗   ๒๘   ๒๙   ๓๐

มาปรับใหม่ให้ช่วยใช้แทนเงินหลวงนั้น   มาโคตผู้มีชื่อเครื่องฎาเสนา
 มาให้ทหารตามสั่งตามจริง   กระตากรมาโคตของพิทาวณผู้บ่าวถึงพญาน
 เป็นความมีคโม   ห้ามอย่าให้เรียกเสาค ^{เชิงประทุน}   แก่กฎผู้พ้นสิ่งผิดของ
 ใช้เงินหลวงแทนนั้นทุกที่เดียว   แลให้เรียกเขาแก่ค่าแผ่นดินของพิทาวณ

ครั้นเป็นต้อยผู้ใด ๆ   ทรมไปแลผู้ใดของใช้   ครั้นจะมีเงินจะสั่งเจ้า
 พระคลังนั้นเกิดออกจะเป็นเงิน ^{ที่รวม}   เงินซึ่งจะเป็นเงินหลวงจะบริวารด้วย
 เพาะเหตุคนนี้จึงให้แลเรียกเสาคแผ่นดินตามทำเนียม   แลให้ผู้พิทาวณ
 เงินหลวงทรมทำตามราชสั่งนี้   ที่แลมีผู้มารองฟ้องประทรวโคตพิทาวณ

เป็นดี   จะเสาคทำผิดเป็นโทษตามโทษโทษ   แลให้เขยเวน
 บหากไทยกระตาคม   หมวยบอกทำหลวงทดีพระบาททักตามมีรับสั่ง ๆ
 ให้ไว้ถวน ๕๗๑ คักลศักราช ๑๑๑๐ ปีมะโรงสาธุทิศ   ๗๐๗
 ๑๑๑๐   หนึ่งหลวงอินทมนทรี   รับพระภชโองการได้กต   ๗๑๑

ชื่อผู้พิทาวณทั้งหมก   แลกระตากรโมสานกรมโต ๆ   พิทาวณเส
 ลุกันณเสาค   ลกรณณสานหลวงจะพิทากษ   ษาให้เรียลเสาคทุก
 ทกระตากรแก่ผู้มีชื่อ   แลตั้งหนึ่งตั้งโคตรับสั่ง ๆ   ๗๑๑
 รุดศักราช ๑๑๑๖   ปีจอชศก   ๗๑๑

๑๑ หนึ่งกฎให้ไว้แก่ผู้พิชิตนคณภยภักดิ์ ๑๑ กษัตริย์ปลดปล่อยคนลกรซมมาเป็น
 ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

กฎ ๓๖ ป้อ

๑) ศุภมัสดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจะระมาฆมาศ ศุกะปักษยปาฏิบตฤษถีคุรุวาระ
 บริเณทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหารัจักรพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทรราชิราชรัตนากาศภาศกระวงษองคบรมาธิเบศ ตริภูวนเศวรนารถ
 นายกติลกรัตนราชชาติอาชาวะไศรยสมุทยตะโรมนต์สกลจักรวาทิเบเนทรสุริเยนทรา
 ธิบดีนทรหรินทรธาธาธาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอักชนิตฤทธิราเมศวรธรรมมิกราชาติราชเดโช
 ไชยพรหมเทพาติเทพตริภูวนาธิเบศโลกยเชษฐวิสุทธิมกฎประเทศคตามหาพุทธางกูรบรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัวอันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหา
 ดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ เสด็จออกพระธินั่งบุษบกมาลามาจักรพรรดิพิฆานพร้อม
 ด้วยหม่อมขุนมาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษพงษ์พดมาโหราจารย์ เฝ้าเบื้องบาทบงกษมาศ
 จึ่งเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตรพิพิทรวงษพงษ์ภักดียาธิเบศรวาธิบดี ศรี
 รัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ กราบบังคมทูลพระกรรณา ด้วยข้อความนายบุญดี
 ช่างเหล็กหลวงร้องทูลราชกล่าวโทษ

พระเกษม	}	ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยานายบุญดี
นายราชาอรอด		

 ฟ้องหย่านายบุญดี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรอด
 แล้วมาฟ้องหย่านายบุญดี ๆ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญดีไม่
 พระเกษมพูดจาแพะโลมอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เป็น

สัจ	}	เข้าด้วยอำแดงป้อมแล้ว
ธรรม		

 คัดข้อความมาให้ลูกขุนสถานหลวงปรึกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชาย ให้อำแดงป้อมกับนาย
 บุญดีขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึ่งทรงพระกรรณาตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้อง
 หย่าชาย ลูกขุนปรึกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็น

ยุติ	}	ไม่ จึ่งมีพระราชโองการตรัสสั่งให้เจ้า
ธรรม		

 พญาพระคลังเอากฎหมายณสถานหลวงมาสอบกับฉบับ

หออหลวง	}	ได้ความว่าชายหาผิดมิได้
ช่างที่		

 หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึ่งมีพระราชโองการ
 มาณะพระบันทูลสุรัสสีหนาทดำรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรม

ชั้น อันสมเด็จพระพุทธิเจ้าทรงพระมหากรรณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ ได้เป็นหลักโลกย
 สั่งสอนบรรพชิตบิณฑิขยแลฆราวาศบิณฑิขย ได้ประวัติดูซึ่งทางศกคตติฎมแลทุกคตติฎม แล
 พระไตรยปฏิภนธรรมนั้นพื้นเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศรม์
 พระพุทธศาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเทัญพระราชาคณะทั้งปวง มีสมเด็จพระสังฆ
 ราชแลพระธรรมอุดมพระพุทธโฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้นพญาธรรมปริชา
 เป็นต้นให้ทำสังคายณะนายชำระพระไตรยปฏิภนสบใส่ด้วยอรรฐกะถาฎีกาให้ถูกต้องตาม
 พระพุทธบัญญัติ พระไตรยปฏิภนจึงค้อยถูกถ้วนผ่องใสขึ้นได้เป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กุลบุตร
 สืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธการกรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้วแลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้
 กระษัตริย์จะดำรงแผ่นดินนั้น อาไศรยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระไอยการอันกระษัตริย์แต่
 ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทึกถาน จึงพิภกษาศตราสินเนื้อความราชฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม
 แลพระราชกำหนดฎบทพระไอยการนั้นก็พื้นเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมากด้วยคน
 อันโลกหลงหาความลอายุแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภกษาศ ภาให้เสีย
 ยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ จัดเข้าทูลออง ฯ ที่มี
 สติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์	}	๔	}	๑๑ คน
	ขุนสารประเสริฐ				
	ขุนวิเชียรอักษร				
	ขุนวิจิตรอักษร				
ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรสี	}	๓		
	พระราชพิณใจใจราชปลัด				
	หลวงอัถยา				
ราชบัณฑิตย	พระมหาวิชาธรรม	}	๔		
	ขุนศรีวรโวหาร				
	นายพิมพ์ นายด่อนปเรียน				

ชำระพระราชกำหนดฎบทพระไอยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วน
 ตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้แล้วทรงพระอุษา
 ทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหา
 กรรณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้ว
 ให้อาลักษณ์ชุบเส้นมิกสามฉบับไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณสถานหลวง

สำหรับลูกขุนฉบับหนึ่งปีตรา พระราชสิทธิ์ } ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ } เกษม } เชิญพระสมุด
 พระคชสิทธิ์ }
 บัวแก้ว } ไกรศรี }

พระราชกำหนดกฎบทพระโอยการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็นปีตรา

พระราชสิทธิ์ } สามดวงนี้ให้ช้อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
 พระคชสิทธิ์ }
 บัวแก้ว }

<p>๑ ข้ำ ๕ ลูกขุนณ</p>	<p>สภา</p>	<p>เจ้าพญาษรศรี เจ้าพญาขำนาญบริรักษ์ พญากระลาโหม พญาธรรมมา พญาพลเทพ พญาราชภักดี พญายมราช พระกำแพง จหมื่นเสมอใจราช</p>	<p>๙</p>	<p>๑๖ คนปลุกษา</p>
<p>๒ ข้ำ ๗ ลูกขุนณ</p>	<p>สภารหลวง</p>	<p>พระราชครูพระครูพิเชฐ พระจักรปะปานี พระธรรมสาตร พระเกษม ขุนหลวงพระไกรสี ขุนราชพิณใจ ขุนศรีธรรมราช</p>	<p>๗</p>	

พร้อมกันว่าครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกฏให้มี กฏรับสั่ง ๔๐ } ๔๒ ครั้งสมเด็จพระ
 กฏขนอน ๒ }
 พระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกฏครั้งนี้ชำระเสีย กฏ ๕ } ๖ ขอพระราชทานคงไว้ กฏ ๒๒ }
 รับสั่ง ๑ } รับสั่ง ๑๔ }

๓๖ ข้อ แลคัดแต่ข้อใจความกราบทูลพระกรุณาขอเดชะ

๑ อึ่งมีกฏให้ไว้ว่า ถ้าบ่าวไพร่ผู้ใดมีกิจศุขทุกขประการใดแลร้องฟ้องให้กราบทูล
 พระกรุณานั้น ถ้ามุนนายฝ่ายทหารให้เจรจาด้วยสมุหะกระลาโหม ถ้าพลเรือนให้เจรจาด้วย
 สมุหะนายก แลเนื้อความเป็นตระทรวงใดให้ส่งตามตระทรวง กฏให้ไว้ณวัน ๔-๔ คำ
 จุลศักราช ๑๐๑๒ ปีชาลโทศก

๒) หนึ่งมีกฎข้อหนึ่งว่าราษฎรทำหนังสือร้องฟ้องหาความแก่กัน กระลาการเอาซึ่งยังมีสำเนาโจทก์จำเลย จะฟ้องออกนอกสำนวนรตงทุเลานั้นอย่าให้กระลาการผู้ได้รับพิจารณารับหนังสือฟ้องโจทก์จำเลยนั้นว่า กฎให้ไว้ณวัน ๓-๗ คำจุลศักราช ๑๐๒๖ ปีมะโรงฉศก

๓) หนึ่งจะหมิ่นไฉนวนาถ รับพระราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่าถ้ามหาเดกขอเฝ้าเข้าหลวงกรมใด ๆ ก็ดี จะรับสั่งเจ้ากรมนั้นมาสั่งด้วยกิจเนื้อความแลกิจการการสิ่งใด ๆ แก่ผู้

อยู่เวน } ตำรวจใน
          } ตำรวจนอก
          } ชาววัง
          } มหาดไทย

ถ้าแลผู้รับสั่งนั้นรู้จักหน้าก็ดี ให้พิจารณาดูในเนื้อความนั้นก่อน ถ้า

เป็นการเรวให้จดหมายไว้ก่อนจึงให้ส่งไป แล้วให้เอาเรื่องราวนั้นให้เจ้ากรมปลัดกรมกราบพูลพระกรุณา ฯ ฉลองรับสั่งให้ไว้ณวัน ๕-๒ คำจุลศักราช ๑๐๒๖ ปีมะโรงฉศก

๔) หนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาการว่า ถ้าโจทก์จำเลยนัดขึ้นสองสถานแลผิดส่งคนทักพยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถ้าแลขาดนัดขาดผิดถึงสามครั้ง จึงให้กระลาการรับเอาถ้อยคำนั้นว่ากล่าว ถ้า

แลโจทก์จำเลยนัด } ถาม
                          } เติรเชษฐ
                          } ชีชาด

ครั้งถึงนัด ถ้ามาบอกนัดว่าป่วยเจ็บประการใดให้ผู้มาบอกนำ

ไปชันณะสุดดู ถ้าสมดั่งมาบอกแล้วให้ทุเลาไปใหม่ ถ้าทุเลาแล้วมิได้มา ให้เอาเนื้อความเป็นแพ้ตามพระอายุการ กฎให้ไว้ณวัน ๔-๕ คำจุลศักราช ๑๐๒๗ ปีมะเสงส์ศก

๕) หนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ลูกขุนณะสถานหลวง ว่าราษฎรผู้มีอัธยาศัยเป็นความแก่กัน ย่อมท้วงตงทุเลานอกสำนวนร เป็นกระเบียดกระเสียนพิภากษาให้ปรับเป็นสินไหมพินัย ต้องปรับนอกสำนวนรได้ความยากแค้นนัก แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าโจทก์จำเลยท้วงตงทุเลาเป็นแต่กระเบียดกระเสียน มิได้ตัดสำนวนรเป็นแพ้เป็นชนะ อย่าเภาอพิภากษาให้ปรับ ถ้าตัดสำนวนรเป็นแพ้เป็นชนะนะ จึงพิภากษาให้ปรับทีเดียว กฎให้ไว้ณวัน ๒-๑๑ คำจุลศักราช ๑๐๓๒ ปีจอโทศก

๖) หนึ่งมีกฎให้ไว้ว่าราษฎรจะร้องฟ้องหาความแก่กันณะโรงสถานกรมใด ๆ ก็ดี แลโจทก์จำเลยนั้น อย่าให้ทำเป็นอำวนเคลือบแอบแฝงปกกลย่นย่อไว้ในข้อหา แลให้ผู้พิจารณา ๆ ดูฟ้อง ถ้าแลเคลือบแฝงปกกลอยู่อย่าให้รับ หนึ่งถ้าฝ่ายจำเลยให้การปกกลความ อย่าให้กระลาการผู้พิจารณาเขียนเอาคำให้การ ถ้าแลกระลาการผู้พิจารณารับฟ้อง

แลเขียนเอาคำให้การซึ่งเปนกลั่น ให้เอากระลาการผู้พิจารณาแลโจทจำเลย ซึ่งว่าเนื้อความ
เปนกลั่นเปนโทษจงหนัก กฎให้ไว้ณวัน ๕-^{๑๐} คำจุลศักราช ๑๐๓๓ ปีกุญตรีนิศก

๑๖ หนึ่งพระมหามนตรีรับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่าให้อาษาไว้แก่ลูกขุนณ
สถานหลวงว่า ถ้ากระลาการคุมเอาลูกความไปชี้แก่ลูกขุนณสถานหลวง ถ้าลูกความติดใจ
กระลาการให้มีคำขึ้นแก่ขุนราชพิณใจผู้เสนอให้รับเอาถ้อยคำนั้นเสนอแก่ลูกขุน ถ้าติดใจ
ลูกขุนว่าพิพากษาเนื้อความขาดเหลือก็ให้ลูกความตั้งทูลหา ถ้าตั้งทูลหาขอปรับให้พิพากษาหา
ความชอบคืนสืบไป อย่าให้ลูกความทู่เถียงตอบโต้ลูกขุนเป็นอันหยาบช้า ถ้าแลตอบโต้ลูกขุน
หยาบช้าให้เอาไม้แป้นตบปาก ถ้าลูกความหยาบช้าเป็นอันมีดี ให้เอากระลาทั้งชนตบปาก
แล้วให้กระลาการเอาลูกความไว้ให้มั่นคง แลให้ลูกขุนเอาเนื้อความกราบทูลฯ จให้ลง
พระราชอาษาเขียนจงหนัก แลให้ปรับไหมเอาตามโทษานุโทษนั้น รับสั่งให้ไว้ณวัน ๓-^๒
คำจุลศักราช ๑๐๓๔ ปีชวดจัตวาศก

๑๗ หนึ่งมีกฎให้ไว้ว่าสมเด็จบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ออกณะที่ใด ๆ
ใช้ ผู้จะเข้าเฝ้าทั้งปวงแลจะถือสมุดเข้าเฝ้านั้นแต่สมุหะนายกสมุหะพระกระลาโหม หลวง
ราชนิกุล โหราธิบดี ถ้าจะเข้าเฝ้าด้วยกิจราชการหนังสือไปมา แลกิจราชการถ้อยความ
สารบาญชียกก็ดี ให้พิจารณาแลถามด้วยกิจราชการสิ่งใด ๆ ก็ดีแลนำกราบทูลพระกรรณา
กิติ ให้ถือแต่สมุดเข้าเฝ้า แลพญาพระหลวงนอกกว่านี้ ถ้ามิได้ทรงพระกรรณาให้พิจารณา
สารบาญชียเนื้อความกิจราชการแลมิได้นำกราบทูล อย่าให้ถือสมุดเข้าเฝ้า กฎให้ไว้ณวัน
๔-^{๑๓}
๑๓ คำจุลศักราช ๑๐๓๔ ปีชวดจัตวาศก

๑๘ หนึ่งสมุหะนายก รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่ากระลาการโรงสานกรม
โต ๆ ได้พิจารณาเนื้อความแห่งนั้น อย่าให้ลูกความติดใจได้ ถ้าโจทจำเลยติดใจกระลาการ
ให้ส่งสำนวนรู้ความไปให้กระลาการอื่นพิจารณาตามตระหวงสืบไป รับสั่งให้ไว้ณวัน ๑-^๓
๑๔ คำจุลศักราช ๑๐๓๕ ปีฉลูเบญจศก

๑๙ ด้วยพระมหาเทพรับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่าณวัน ๒-^๑
๑ คำจุลศักราช ๑๐๔๓ ปีรกาตรีนิศก เพลาเข้าเสด็จออกทอดพระเนตรแต่งตัวไม้วัดยม นายเดชมหาตเล็ก
เอาฟองเงินกึ่งซึ่งกล่าวโทษขุนพิณใจนายทองอินเสมียรพิจารณาเนื้อความมิได้สบดศาลาลตัว
ตามกฎรับสั่งนั้น กราบทูลพระกรรณาฯ กล่าวโทษนายทองอินเสมียรจึงทรงพระ
กรรณาฯ สั่งว่าจะเชื่อฟองแลสบดมิได้แล้ว แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าราษฎรผู้มีอรรถดีฟองให้

กราบทูลพระกรรณา ฯ แลทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวาย แลฟ้องร้องศาลาณโรงเรียนกรมใด ๆ ก็ดี
 อย่าให้กระลาการฝ่าย $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$ สบตศาลาเลย ถ้าทรงพระกรรณา ฯ สั่งจำเภาะจึงให้
 กระลาการฝ่าย $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$ สบตศาลาตามรับสั่งหมายมาณวัน $\frac{๔}{๑๒}$ คำจุลศักราช ๑๐๔๓
 ปีระกาตรีศก

๑๑) อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาการผู้พิจารณาความ อย่าให้ลำเอียงเข้าด้วยฝ่ายโจท
 จำเลย แลอำยวนความไว้ให้เข้าให้พิจารณาให้แล้วแต่ใน ๓ เดือน ถ้าพญาณอยู่ไกลทาง
 ๑๕ วันเดือนหนึ่งให้กฎหมายตามใกล้ไกล อย่าให้ล่วงพ้นอายุความตามระยะทาง $\left. \begin{array}{l} \text{ใกล้} \\ \text{ไกล} \end{array} \right\}$
 นั้นได้ อนึ่งโจทหาจำเลยแก่นั้นให้ว่าแต่ตามจริง อย่าให้เอาเท็จมาหามาแก้ ถ้ามีทำตาม
 พระราชกำหนดกฎหมายจะเอาตัวเป็นโทษ กฎให้ไว้ณวัน $\frac{๓}{๑๑}$ คำจุลศักราช ๑๐๔๘
 ปีชลาอัฐศก

๑๒) อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ขุนอาชญาจักรราชปลัดว่าราชการเป็นกุฎียุก มิใช่พี่ว่าพี่มิใช่น้อง
 ว่าน้อง แลแอบอ้างว่าเป็นญาติพี่น้อง เข้าหาความตางแก้ความตาง แต่งหนังสือร้องฟ้องให้
 ราชการหาความแก้กัน แลคิดอ่านให้ถ้อยคำแก่ราชการนั้น ให้พิจารณาสืบสาวเอาตัวให้ได้จะ
 เอาตัวเป็นโทษส่งเข้าคุกส่งลงสำเภาส่งเป็นหัวสิบข้าง ให้ขุนอาชญาจักรราชปลัดทำตามกฎให้ไว้
 ณวัน $\frac{๖}{๖}$ คำจุลศักราช ๑๐๔๙ ปีเถาะนพศก

๑๓) อนึ่งออกพระมหามนตรี รับพระราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่าให้กฎหมายไว้แก่ผู้
 พิจารณาทั้งปวง ถ้าแลมีรับสั่งให้ลงพระราชอาชญาตีถามเขียนถามจเอาเนื้อความ ถ้าผู้ต้อง
 รับพระราชอาชญา นั้นหลังยังมีเคยรับพระราชอาชญา แต่มีรับสั่งให้ตีจหนักหนาให้ตีแต่ ๒๐ ที
 ถ้าให้เขียนจหนักหนาให้เขียนแต่ ๓๐ ที ถ้าผู้ต้องรับพระราชอาชญา นั้นเคยรับพระราชอาชญา
 อยู่แล้ว จึงให้ครบตามทำเนียม $\left. \begin{array}{l} \text{เขียนถาม} \\ \text{ตีถาม} \end{array} \right\}$ แต่ก่อนรับสั่งให้ไว้ณวัน $\frac{๕}{๕}$ คำจุลศักราช
 ๑๐๕๕ ปีวอกจัตวาศก

๑๔) อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาการทั้งปวงว่า ราชการผู้มีคดีเห็นว่าเนื้อความเปลื้องพลา
 ลงยอมฟ้องหากกล่าวโทษกระลาการ แลเบิกคู่ความไปถึง $\left. \begin{array}{l} ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{array} \right\}$ สานให้เสียค่าฤทธาทุกสาน

พญาบาทผู้ว่าเนื้อความช้าอยู่เป็นหลายเดือนหลายปี เพราะกระลาการมิได้พิจารณาตัดสินเนื้อความให้ขาด จึงผันแปรเนื้อความยืดยาวมิรู้แล้ว ถ้าเนื้อความเหนจะแพ้แล้วจะหาอาชญาอุธรแก่กระลาการ ให้กระลาการใหม่พิจารณา อย่าเพอเบิกให้ลูกความไปจากกระลาการเก่าก่อน ให้เอาแต่กระลาการซึ่งต้องอาชญาอุธรไปพิจารณาก่อน ถ้ากระลาการมิได้แพ้แก่อาชญาอุธร ก็ให้ส่งตัวโจทน์นั้น ไปให้กระลาการเก่าให้เอาความเดิมนั้นเป็นแพ้ด้วย ถ้ากระลาการแพ้แก่โจทน์ของคอุธร ให้ยกสำนวนรเก่านั้นเสีย ให้เอาฟ้องเก่านั้นพิจารณาตามเรื่องราวฟ้องเก่านั้นสืบไป อย่าให้กลับโจทน์เป็นจำเลย กฎให้ไว้ณวัน ๔—๓ คำจุลศักราช ๑๐๖๔ ปีมเมีย จัตวาศก

๑๕ } อนึ่งกฎให้ไว้ว่าให้ พระเกษม
ขุนหลวงพระไกรศรี } เอาพระอาะการใส่หีบลิ้นกุนแจมอบ
ไว้ณสถานหลวงอย่าให้เอาไปบ้าน ถ้าจะปรับเนื้อความให้ปรับต่อหน้าลูกขุน ถ้าผิดแลชขอบ
ประการใดให้ลูกขุนช่วยติเตียนให้ต้องด้วยข้อรวาง อนึ่งอย่าให้ปรับเนื้อความค้างช้าไว้ ให้
ปรับให้แล้วแต่ใน ๓ วัน กฎให้ไว้ณวัน ๓—๖ คำจุลศักราช ๑๐๗๑ ปีฉลูเอกศก

๑๖ } อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ผู้พิจารณาทั้งปวง ถ้ามีตราเบิกคู่ความแลความยังมีสำเร้ก่อน
อย่าให้เบิกคู่ความนั้นไป เมื่อใดมีราชการณรงสงครามแลให้เบิกไปโดยเสดจ ๗ จึงให้เบิกไป
กฎให้ไว้ณวัน ๑—๙ คำจุลศักราช ๑๐๗๑ ปีฉลูเอกศก

๑๗ } อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาการทั้งปวง ถ้าราษฎรจะร้องฟ้องหาความแก่กันด้วย
เนื้อความสิ่งใด ๆ ถ้าแลลูกความเหนเนื้อความของตนั้นพิรุทจะแพ้ แลยอมแก่กันก็ดี
กระลาการพิจารณาถึงชี้สำนวนรชาดก็ดี ถึงใบสัจปรับมาแล้วก็ดี ถ้าจะหาอาชญาอุธรแก่
กระลาการ ให้กระลาการเก่าเรียกเอาสินไหมยก่อนจึงให้ส่ง ถ้าผู้ไปเบิกมิพึงจเอาไปให้ได้
ให้จับเอาตัวผู้ไปเบิกนั้น ไปว่าแก่ลูกขุนณะสถานหลวงให้บังคับปรับชก กฎให้ไว้ณวัน ๓—๑
คำจุลศักราช ๑๐๗๑ ปีฉลูเอกศก

๑๘ } อนึ่งหลวงจำแสนญากอน รับพระบันฑูลใส่เกล้า ๆ สั่งว่า ถ้ามีผู้ร้องฟ้องณโรงสาน
กรมใด ๆ ให้มีใฉนฎฎีกาหมายให้ขุนนายแลนายบ้านนายอำเพอส่ง ๆ ได้แต่คน ๑ } คน
ยังมีได้นายประกันยังมีได้ตาม ถ้าแลผู้ต้องอัดคดีนั้นไปทำฎฎีกาทูลเกล้า ๆ ถวายแลร้องฟ้อง
ณะโรงสานกรมใด ๆ จะแก่เนื้อความซึ่งเขาฟ้องไว้ ยังมีได้แก่กันนั้นอย่าให้รับเอาหนังสือ

ฟ้องไว้พิจารณา ถ้าถวายเป็นฎีกาใช้ให้สืบสามเสียงแล้วให้คืนใบฎีกาแลตัวให้แก่ นาย ถ้าร้องฟ้องกรมใด ๆ ให้เอาว่าลูกขุนณสถานหลวงให้ปรับไหม เอาตัวเป็นโทษตามพระอัยการรับสั่งให้ไว้ณวัน ๓-๑ คำจุลศักราช ๑๐๗๑ ปีฉลูเอกศก

๑๙) อนึ่งหลวงราชินิกุล รับพระราชโองการใส่เกล้า ๆ สั่งว่ากระลาการผู้ได้ว่าเนื้อความทั้งปวงนั้น ให้เกาะโจทจำเลยให้เร่งว่าเนื้อความนั้นกว่าจะแล้ว กฎให้ไว้ณวัน ๔-๑ คำจุลศักราช ๑๐๗๒ ปีชลาโทศก

๒๐) อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า บ่าวไพร่ในหมุย่อมโจทตัวออกไปต่างหมู่ครั้งเจ้าหมุยผู้พิจารณาเกาะมาพิจารณา ย่อมไปฟ้องหากกล่าวโทษผู้พิจารณาแลมุนายนั้นอย่าให้กระลาการเรียกค่าฤทธาแก่ผู้ให้พิจารณาแลเจ้าหมุย อนึ่งราษฎรร้องฟ้องหากความแก่กันด้วยเนื้อความสิ่งใด ๆ แลลูกความเห็นความข้างตัวนั้นพิรุท แลกลับทำฎีกาทูลเกล้า ๆ ถวายกล่าวโทษหาอาชญาอุธรกระลาการ ๔ } ข้อ ถ้าโจทแพ้แก่กระลาการแต่ข้อหนึ่งใช้ เนื้อความซึ่งหาอาชญาอุธร ๕ } ข้อ แลเนื้อความเดิมนั้น ให้เอาเป็นแพ้ด้วยจงสิ้น ถ้าเป็นเนื้อความหลวงให้ขับเขี้ยวโจทผู้แพ้ นั้นจงหนักให้บริษาทบาดเอาตัวเข้าคุก ถ้าเนื้อความราษฎรหาแก่กันให้ปรับไหมเอาตามบันดาศักดิ์ตามพระอัยการให้ใช้ทุนผู้ชนะ ถ้ากระลาการแพ้แก่อุธรถ้าเป็นเนื้อความหลวงให้ขับเขี้ยวโดยดีเอาตัวเป็นโทษ ถ้าเนื้อความราษฎรหาแก่กันให้ปรับไหมตามบันดาศักดิ์แล้วให้ใช้ทุนผู้ชนะแลคู่เบ็กนั้นให้ส่งไปแก่กระลาการอื่นให้พิจารณา ถ้าหากันติดพันพระราชทรัพย์เป็นหลวงให้คัดเนื้อความกราบทูลพระกรุณา อนึ่งถ้าราษฎรร้องฟ้องหากความแก่กันด้วยเนื้อความสิ่งใด ๆ กระลาการยังไปได้ตามต่อกันฝ่ายข้างจำเลยไปฟ้องร้องเหนือฟ้องโจทอย่าให้กระลาการเอาเนื้อความในฟ้องจำเลยถามโจทกลับเป็นจำเลย แลให้กระลาการเอาเรื่องเนื้อความโจทฟ้องก่อนนั้นแต่งวางไป ให้ปรับจำเลยซึ่งยังมีได้แก่ฟ้องก่อนกลับมาฟ้องเมื่อภายหลังเหนือฟ้องนั้น ถ้าปรับมาเป็นประการใด ให้กระลาการทำตามกฎ ๆ ให้ไว้ณวัน ๔-๑ คำจุลศักราช ๑๐๗๓ ปีเถาะตรีนิศก

๒๑) อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า ด้วยใช้ผู้ถือตราไปเอาคู่ความณะหัวเมืองแลแขวงจังหวัดนั้น ให้เอาค่าเชิงเดิร ๑ ถ้าไปถึงเมืองอินเมืองพรหมเมืองสิงขมเมืองนนเมืองทนมเมืองนครไชยศรีเมืองนครนายก เมืองสุพันเมืองประจิม ให้เอาค่าเชิงเดิร ๒ ถ้าไปถึงเมืองไชนาทเมืองสวรรคเมืองเพชรบุรีเมืองฉะเชิงเทราให้เอาค่าเชิงเดิร ๒ ถ้าไปถึงนครสวรรคเมืองนครราชสีมา

เมืองพิจิตรเมืองกุยเมืองปราน เมืองจันทบูรเมืองกาญบุรีเมืองศรีสวัสดิ์ ให้เอาค่าเชิงเดิร
๒ ถ้าไปเมืองพิศณุโลก เมืองกำแพงเพชรเมืองพิษไชยเมืองสังคโลก เมืองตนาวเมืองนคร
เมืองพัทลุง ให้เอาค่าเชิงเดิร ๓ ค่าเบี้ยเลี้ยง ๑๒ แลครั้นกรมการส่งจำเลยให้แก่ผู้ถือ
ตรา ถ้าความรับสั่งให้ผู้ถือตราเอาค่าลดจำแต่ ๒ ถ้าฟ้องโรงงานให้ผู้ถือตราเอาค่าลดจำ
แต่ ๑ อย่าให้เรียกเอาล้าเหลือนอกกว่านั้น กฎให้ไว้ณวัน ๑๑ คำจุลศักราช ๑๐๗๕
ปีมะเสงเบญศก

๒๒ © อนึ่งออกหลวงมหามนตรี รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่าผู้ใดจะร้องฟ้อง
ด้วยเนื้อความสิ่งใด ๆ ให้ร้องฟ้องแก่ขุนนายอนาพญาบาลตามกระทรวงก่อน ถ้าขุนนาย
อนาพญาบาลมิรับทูลแจ้งให้ฟ้องแก่ลูกขุนณศาลา ถ้าลูกขุนณศาลามิรับแจ้งให้ทำฎีกาทูลเกล้า
ทูลกระหม่อมถวาย รับสั่งให้ไว้ณวัน ๗ คำจุลศักราช ๑๐๗๖ ปีมะเมียจ้อศก

๒๓ © อนึ่งพระณหัวเจ้าท่านโกษาธิบดี รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่า ถ้าราษฎร
หมู่ใดกรรมใด ๆ จร้องฟ้องสุขทุกข์สิ่งใด ๆ ให้ขุนโรงขุนสถานทั้งปวงพิจารณาดูในหนังสือฟ้อง
นั้นให้มั่นคง ถ้าเห็นในหนังสือฟ้องนั้นผูกพันเอาความมิจริงมากล่าวโทษเขาแลมิได้เป็น
ตรกระทรวงของตัวได้ว่า อย่าให้รับพิจารณา ถ้าเป็นตรกระทรวงของตัวจึงให้รับเอาพิจารณา ถ้า
เห็นแก่ค่าฤทธารับเอาเนื้อความซึ่งมิได้เป็นตรกระทรวงของตัวมาพิจารณา จะเอาเป็นโทษตาม
พระอายุการ รับสั่งให้ไว้ณวัน ๑ คำจุลศักราช ๑๐๗๖ ปีมะเมียจ้อศก

๒๔ © อนึ่งออกยารธรรมารับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่าให้ขุนโรงขุนสถานทั้งปวง
ถามความ ให้ถามเป็นสองสถานอย่าให้ถามเป็นสี่สถาน เนื้อความจะยืดยาวไป ให้ถาม
เหมือนชาววังตำรวจัน รับสั่งให้ไว้ณวัน ๖ คำจุลศักราช ๑๐๘๐ ปีจอสำเร็จศก

๒๕ © อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาการทั้งปวง แลในกฎนั้นเรื่องราวสำเนาฎีกาต้องด้วยกฎ
ซึ่งหาอาชฎารุกระลาการเก่าใหม่นั้นแล้ว แต่ออกเนื้อความข้อหนึ่งว่า ถ้าลูกความติดใจทำ
ฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย กล่าวโทษกระลาการ แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมให้เอากระลาการเก่ามาพิจารณา ถ้าแลกระลาการเป็นขุนโรงขุนสถานก็ให้คัดเอา
สำนวนเก่าส่งให้เจ้ากรมปลัดกรมกราบทูลพระกรุณาให้แจ้งก่อน ถ้ากระลาการเก่าเป็นเจ้า
พญาแลพญาพระหลวงขุนหมื่น ผู้มีบันดาศักดิ์ชื่อทูลของทูลีพระบาทก็ให้เอาสำนวนเก่ากราบ

ทูลพระกรุณาให้แจ้ง ถ้าทรงพระกรุณาให้กระลาการใหม่ เอากระลาการเก่ามาพิจารณา
จึงให้ทำตามรับสั่ง กฎให้ไว้ณวัน ๗-๘ คำจุลศักราช ๑๐๘๒ ปีชวดโทศก

๒๖) หนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า ถ้ามีหนังสือปีตราเจ้าพญาจักรีพญามหาเสนาพญาธรรมมา
พญาพลเทพพญาพระคลังพญากรมราช ไปถึงผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองใด ๆ ตามข้อความ
ถ้ามีสารตราให้มาแก่กรมการ แลผู้ถือตรากับกรมการผู้รับตราอย่าอมคิดอ่านเป็นใจด้วยกัน
ฉลายทั้งขอตรา แลชื่อคนเรือนเงินก็มี ถ้าแลจะมีตรากรมใด ๆ จะไปถึงกรมการด้วยให้ส่งคน
แลของมรดกเรียกเงินเปนหลวงก็ดี ให้มีตราแจ้งตราลับ ๆ นั้นให้ตีตราประจำชื่อคนเรือนเงิน
แล้วให้ใส่กลักมีสายเชือกพอกครั้งติดโอบรอบกลักปีตราประจำครั้ง แลให้ผู้รับตราเอาตรา
ลับตราแจ้งทานกันดู ถ้าชื่อคนเรือนเงินต้องกันจึงให้ทำตาม ถ้ามีต้องกันก็ให้บอกหนังสือส่ง
ตัวผู้ถือตราเข้ามายังลูกขุนณศาลา หนึ่งถ้าฟ้องหากันเปนพวก ๙ } คนขึ้นไปให้ส่งแต่
๑๐ }

ต้นเหตุคน ๑ }
๒ } คนมาแก้ต่างกันตามกฎ ๆ ให้ไว้ณวัน ๑-๑๐ คำจุลศักราช ๑๐๘๔
๓ }
๔ }
ปีชาลจัตวาศก

๒๗) หนึ่งพระราชสงครามรับพระราชโองการใส่เกล้า ๆ สั่งว่าถ้ามีผู้ร้องฟ้องให้กราบ
ทูล ๆ ทำฎีกาถวายด้วยเนื้อความประการใด ๆ ถ้ามีรับสั่งให้กระลาการกรมใด ๆ ให้พิจารณา
แลให้ผู้หนึ่งกำกับกันนั้นให้แต่งเสมียนมาลอกเอาสำนวนรโหจจำเลยมาไว้เปนคู่มือฉบับหนึ่ง รับ
สั่งให้ไว้ณวัน ๖-๑ คำจุลศักราช ๑๐๘๘ ปีมะเมียอัฐศก

๒๘) หนึ่งมีกฎให้ไว้ว่ามีผู้ร้องฟ้องในกรมใด ๆ แลให้เจ้ากรมปลัดกรมส่งฟ้องไปโรง
สถาน ผู้ไต่ความให้พิจารณาตามตระหวง อย่าให้เจ้าพญาแลพญาพระหลวงขุนหมื่นเอา
ความว่าเป็นความหน้าโรง กฎให้ไว้ณวัน ๑-๕ คำจุลศักราช ๑๐๘๙ ปีมะแมนพศก

๒๙) หนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า ถ้าผู้ใดให้เรียกลูกนี้ แลหาว่าได้สานกรมทันมรดกมาก็ดี ว่า
ลูกนี้กูนี้ของตนก็ดีให้ไว้ทำเนแต่ ๑๐ ปีลงมา ให้สมภักนักการพิจารณาบังคับบัญชาให้เขา
จงเปนธรรม ถ้าพ้นกว่า ๑๐ ปีอย่าให้พิจารณาเลย ถ้าลูกนี้ขึ้นไปอยู่บ้านอื่นเมืองไกล เจ้า
สินได้บอกไว้แก่สมภักนักการแห่งสุกาจำเมืองให้กฎหมายไว้ แลลูกนี้กลับมาเล่าใช้ แม้นพ้น
๑๐ ปีก็ดีให้รับเอาไว้พิจารณาตามรูปความนั้น กฎให้ไว้ณวัน ๕-๙ คำจุลศักราช ๑๐๘๙
ปีมะแมนพศก

๓๐ หนึ่งหลวงวิสุตโยธามาต รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่า ถ้าแลจะมีตราพระราชสีห์ตราพระคชสีห์ตรากรมท่าไปถึงหัวเมือง ด้วยกิจราชการสิ่งใด ๆ ถ้าข้าหลวงขุนหมื่นมหาดเลขาที่รับสั่งตามกิจราชการสิ่งใดนั้นอย่าให้เอาชื่อผู้รับสั่งใส่ในท้องตรา ให้ว่าทรงพระกรุณาฯ แล้วให้จดหมายเอาชื่อผู้รับสั่งไว้แก่นายเวนแลเจ้าตราให้หมั่นคงแล้วจึงให้ตราไป รับสั่งให้ไว้ณวัน ๓-๑๐ คำจุลศักราช ๑๐๘๙ ปีมะแมนพศก

๓๑ หนึ่งมีกฎให้ไว้แก่กระลาการผู้ได้พิจารณาเนื้อความ ถ้าแลราษฎรมีคดีหาความแก้กันให้ผู้คุมเกาะโจทจำเลยไว้อย่าให้ขาด ถ้าแลเนื้อความเพชทุลแลผู้ชนะให้เอาคนจำนำไว้ต่างตัว แลผู้แพ้ให้เกาะตัวไว้กว่าจะได้พิไ নয় หนึ่งคนกลางนั้นให้เอาไว้กลางกระลาการ ถ้าแลเนื้อความสำเร็จแล้วพิพากษาคกลงข้างผู้ใด จึงให้ส่งให้แก่ผู้นั้น กฎให้ไว้ณวัน ๔-๗ คำจุลศักราช ๑๐๙๕ ปีฉลูเบญจศก

๓๒ หนึ่งมีกฎให้ไว้ว่าเจ้าพญาแลพญาพระหลวงขุนหมื่นจะไปแห่งใด ๆ ก็ดี ให้มีสัตโตนคนใช้รู้เห็นไปมาด้วย ถ้าแลมีกิจธุระศุขทุกข์ใช้เจบทำบุญฟังธรรม มิได้เป็นญาติพี่น้องกันอย่าให้ไปมาหาสู่กัน ขึ้นเหล้นเย่าเรือนตึกจวนที่สังกัดทั้งปวงนั้น ถ้าสัตโตนคนใช้รู้เห็นให้เอามาว่าแก่มหาดไทยกระลาโหมณศาลาลูกขุน จึงคุมตัวสัตโตนผู้นั้น ถ้าแลมิฟังไปมาหาสู่กันให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายจะเอาตัวเปนโทษ แลสัตโตนคนใช้รู้เห็นแล้ว มิเอมาว่ากล่าวจะเอาเปนโทษด้วย กฎให้ไว้ณวัน ๕-๗ คำจุลศักราช ๑๐๙๕ ปีฉลูเบญจศก

๓๓ หนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ผู้พิจารณาเนื้อความผู้ร้าย ถ้าโจรลักข้างม้าโคกระบือทรัพย์สิ่งของ ถ้าลักทีหนึ่งให้ศักรูปอันลักไว้ณอกจึงให้ปรับใหม่ ถ้าลักสองทีให้ศักรอกตีด้วยลวดหนัก ๒๕ ทีแล้วให้ปรับใหม่ ถ้าลักสามทีให้ศักรหน้าไว้ เอาขึ้นขาหย่างประจารไว้สามวันให้ตีด้วยลวดหนัก ๓๐ ทีส่งลงหญ้าข้าง ถ้าลักสี่ทีให้ตัดนิ้วมือขวานิ้วเท้าขวาเสียจนสิ้นนิ้ว แล้วให้ศักรหน้าให้รู้ว่าลักสี่ทีแล้วปล่อยเสีย ถ้าลักห้าทีให้ตัดนิ้วมือเสียทั้งสองข้าง อย่าให้กุมสาตราวุธได้ ถ้าจะปล่อยศักรใช้ให้โทษตามบทพระอายุการ กฎให้ไว้ณวัน ๓-๑๔ คำจุลศักราช ๑๐๙๘ ปีมะโรงอัฐศก

๓๔ หนึ่งออกพญามหาเสนา รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่าจะไปด้วยกิจราชการสิ่งใด ๆ ก็ดี นายท่ามรงแลหมู่พนักงานทั้งปวงนั้นให้มีตรา ของนายตีครั้งติดไม่ว่าเดีรเปนสำคัญ ถ้าหาตรามุมนายมิได้ให้ถือได้เพลิงเดีร หนึ่งถึงวัน ๘-๑๕ } คำ อย่าให้ตกเบกทอดแห

ดักลอบดักตุ้มดักลันในกรุงเทพ ฯ นอกกรุงเทพ ฯ ถ้าผู้มีได้ทำตามรับสั่ง นครบาลจับได้ให้
ใหม่ปรับเอาเงินซื้อฟืนเผาอดเผาปูนทำ กำแพงรอบกรุง ถ้าอนาถาหาเงินจะเสียมิได้ ให้เอา
ตัวมาทำกำแพงกว่าจะแล้ว อนึ่งถ้าผู้ไปกระเวนจับได้ผู้ล้วงร้านล้วงเรือนล้วงเพิงพิจารณา
เปนสัจ ให้ปรับใหม่เปนฟืนซื้อฟืนเผาอด ถ้าหาเงินจะเสียมิได้ ให้ส่งตัวไปเปนหัวสิบข้าง
รับสั่งให้ไว้ณวัน ๓ | ๓
๑๓

๑ ด้วยพญากระลาโหมผู้ว่าราชการนทิมหาตไทยรับพระราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่ง
ว่าเงินหลวงติดค้างอยู่แก่ขุนหมื่นนายอากรอนแลผู้ทำภาษีแลผู้ใด ๆ บันดาเงินหลวงติดค้างนั้น
ครั้นยากจนตายไปก็ดี ผู้พิจารณาเร่งเงินหลวงนั้นให้เกาะญาติพี่น้องมาปรับใหม่ด้วย ตาม

พระอัยการ ให้ช่วยใช้เงินหลวงตามกฎ แลพิจารณาเรียกเอาค่าเชิงประกันค่า }
พิภกษา }
ปรับ }
ผิดเผา }

แก่ผู้มีซื้อนอกเงินหลวงนั้นด้วยอีก แลผู้มีซื้อต้องเสียเงินปรับใหม่ ใช้แทนญาติพี่น้องเปน
หลวง ตามสวนญาติสนิทแลห่างนั้น แลมาต้องเสียเงินค่าเชิงประกันค่าพิภกษา ค่าปรับ
ค่าผิดเผา ค่าฤชากะระลาการซ้ำอีกเล่านั้นมิชอบ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ผู้จะเปนกระลาการ
บันดาอันได้พิจารณาเงินหลวงติดค้าง จเอาเครื่องญาติกามาปรับใหม่ให้ช่วยใช้แทนเงินหลวง
นั้น ถ้าได้ตัวผู้มีซื้อเครื่องญาติกามาถาม ให้การตามสัจตามจริง กระลาการหาได้ต้องพิจารณา

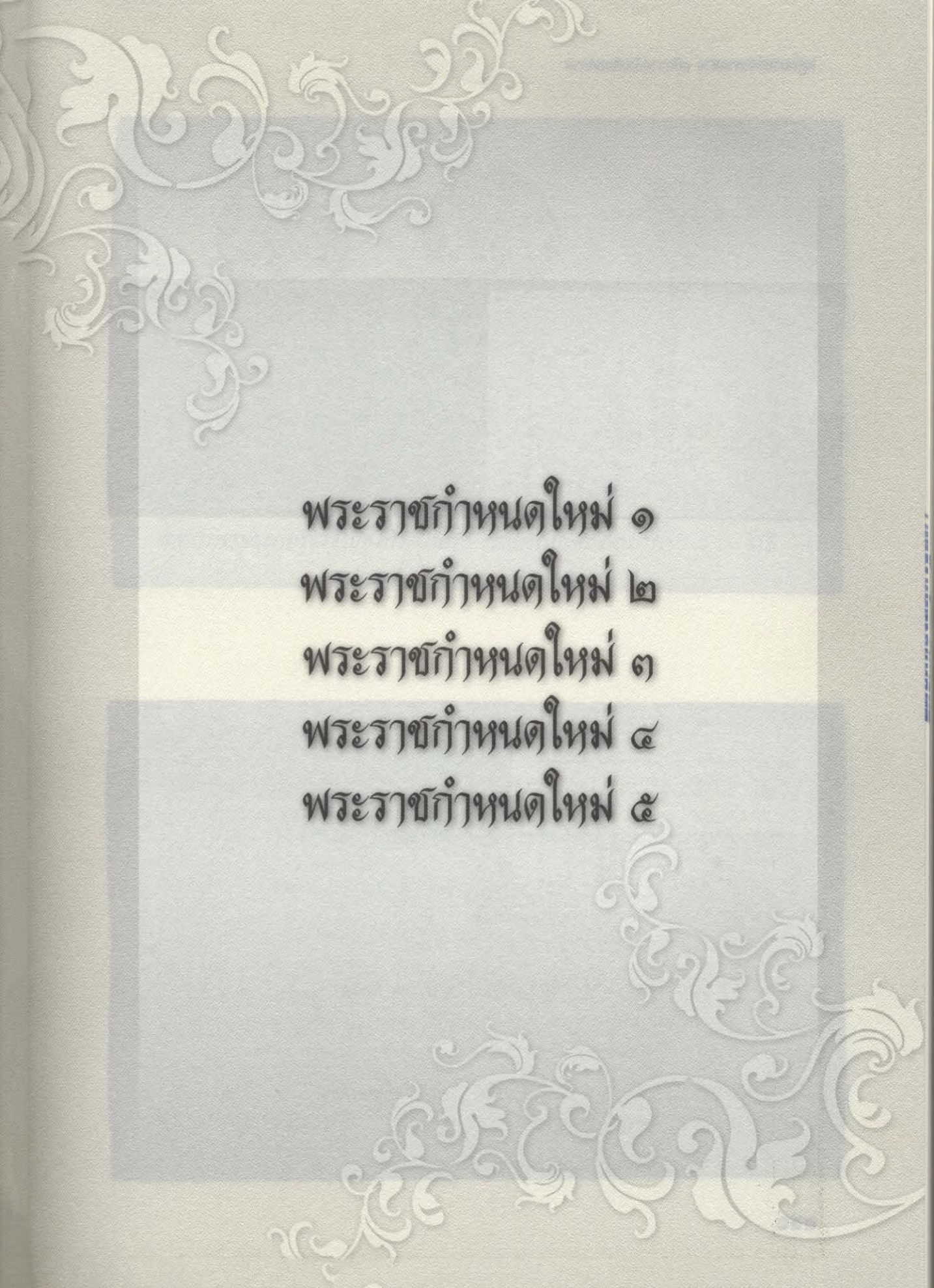
สืบสาวถึงพยานเปนความมีคู่ไม่ ห้ามอย่าให้เรียกเอาค่า }
เชิงประกัน }
พิภกษา }
ปรับผิดเผา }
แก่ญาติพี่น้อง

ผู้ต้องใช้เงินหลวงแทนนั้นขาดทีเดียว แลให้เรียกเอาแต่ค่าเผานั้นต้องเสียค่าถ่าน ครั้นเงินดี
อยู่ผู้เผา ๆ ทรวดไปแลผู้เผาต้องใช้ ครั้นจะมีเผาเงินจะส่งเข้าพระคลังนั้นเกลือกจะเป็นเงิน
หุ้มรวง }
เคลือบ }
ทองแดง }

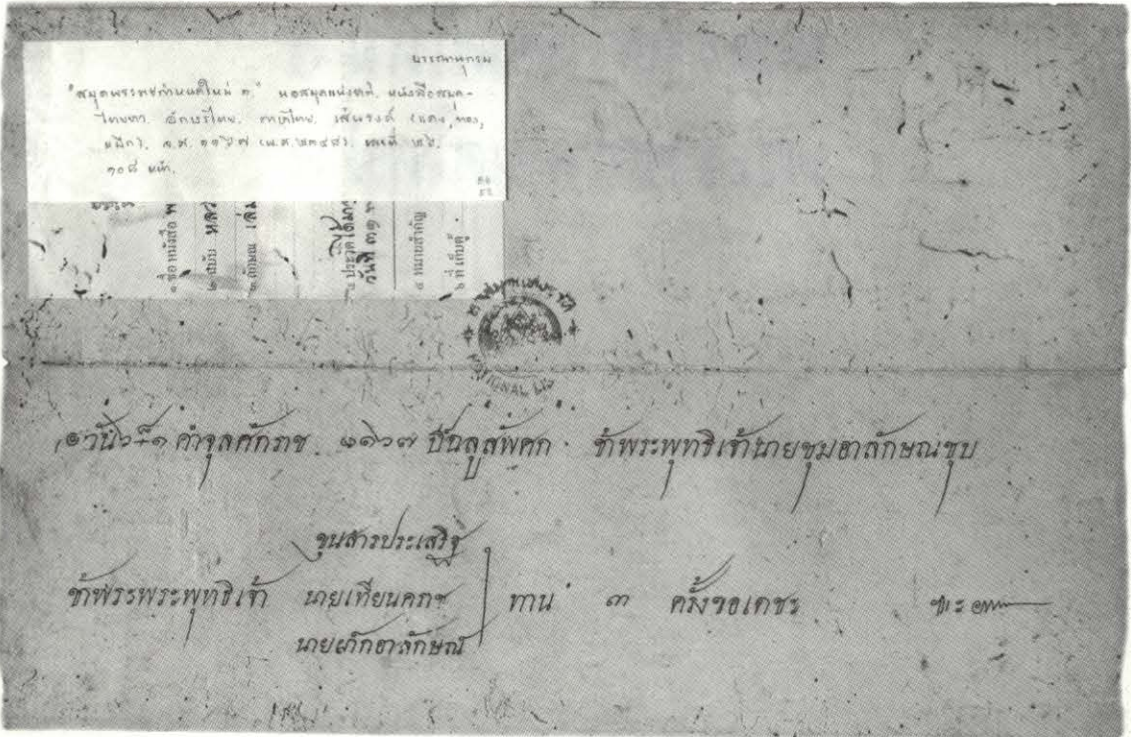
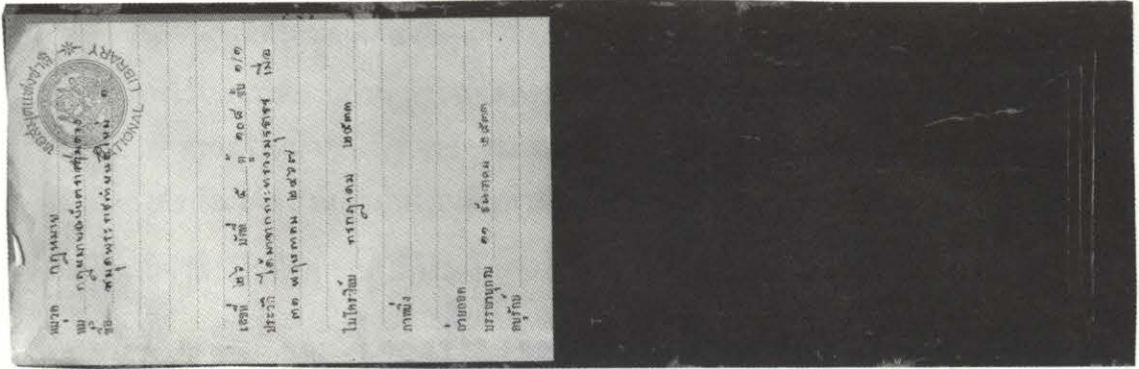
ตามทำเนียม แลให้ผู้พิจารณาเงินหลวงทั้งปวงทำตามรับสั่งนี้ ถ้าแลมีผู้มาร้องฟ้องประการ
ใดพิจารณาเปนสัจ จะเอาผู้กะทำผิดเปนโทษตามโทษานุโทษ แลให้นายเวนมหาตไทย
กระลาโหม หมายบอกข้าทูลของทูลีพระบาทจงทั่วตามมีรับสั่ง ๆ ให้ไว้ณวัน คำ ๕ | ๑๐
๑๐
จุลศักราช ๑๑๑๐ ปีมะโรงสำฤทธิศก

^{๓๕} ๓๕ ๐ หนึ่งหลวงอินทมนตรี รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ สั่งว่าถ้า ผู้มีชื่อร้องฟ้อง
วิวาทชิงหมู้กัน แลกระลาการโรงสานกรมใด ๆ พิจารณาแลลูกขุนณศาลา ลูกขุนณสถานหลวง
จะพิพากษา อย่าให้เรียกเอาค่าฤชาการกระลาการแก่ผู้มีชื่อ แต่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้รับสั่ง ๆ ให้ไว้ณวัน
๓-๒-๑ คำจุลศักราช ๑๑๑๖ ปีจอฉศก

^{๓๖} ๓๖ ๐ หนึ่งกฎให้ไว้แก่ผู้พิจารณาผู้ร้ายว่า ถ้าลักพระปล้นสดมลักช้างม้าเปนสัจให้จำ
๕ ประการไว้ในคุกให้ขานยาม ถ้าโจรซัดเพื่อนแลโจรสตมตามยังมีรับ แลลักเรือโคกระบือให้
จำแต่ชื่อคาตรวนไว้หน้าคุก ถ้าโจรซัดหมายโฉนดไปมิได้ตัวได้แต่สมุบาญชียนายหมวดนาย
เลวผิดส่งตัวยังมีได้ส่งให้ประกันไว้ณทับท่ามะรง หนึ่งผู้ร้องฟ้องว่าโจรปล้นสดมเปนสาเหตุมี
คำพิรุธให้จำตัวไว้หน้าคุก กฎให้ไว้ณวัน ๗-๓-๑ คำจุลศักราช ๑๑๑๘ ปีชวดอรรศก

พระราชกำหนดใหม่ ๑
พระราชกำหนดใหม่ ๒
พระราชกำหนดใหม่ ๓
พระราชกำหนดใหม่ ๔
พระราชกำหนดใหม่ ๕

๑ ๑๑๖๖ มัดกะสงวามะระมาษะมาศ ศก: ปักษะขัตติยบทกฤษณ
 การอาระบิเรทกกลักขณก พระบาทล: เจ้าพระบรมภทษิภษ (ภมาธิป
 ที่ครีดินทว บรมพทจักรพวริภทษิขินทว ธารินทภทษิภษวิภคณก
 ภาพิการะมษภคบรมภธิเบศศรีภว.เนศ วรรณฤณยภคภคภคภคภค ชาติ

๑๑๖๖ มัดกะสงวามะระมาษะมาศ ศก: ปักษะขัตติยบทกฤษณ
 การอาระบิเรทกกลักขณก พระบาทล: เจ้าพระบรมภทษิภษ (ภมาธิป
 ที่ครีดินทว บรมพทจักรพวริภทษิขินทว ธารินทภทษิภษวิภคณก
 ภาพิการะมษภคบรมภธิเบศศรีภว.เนศ วรรณฤณยภคภคภคภคภค ชาติ

๑๑๖๖ มัดกะสงวามะระมาษะมาศ ศก: ปักษะขัตติยบทกฤษณ
 การอาระบิเรทกกลักขณก พระบาทล: เจ้าพระบรมภทษิภษ (ภมาธิป
 ที่ครีดินทว บรมพทจักรพวริภทษิขินทว ธารินทภทษิภษวิภคณก
 ภาพิการะมษภคบรมภธิเบศศรีภว.เนศ วรรณฤณยภคภคภคภคภค ชาติ

- ราชบัณฑิต .. ศรีรัตนโฆษโกเชษบิทธิภัยพิริยบทกรมมหาด
 กรรณก ^{พระเกษม} ภัยวิหิตคามเนยบุญศรีวังเหลกหลวง ^{เกษมทวารวดี} วังทการบชวด
 ไทษ ^{เกษม} ใจความว่าตำแ่งป้อมกรรณเนยบุญดี ^{เกษมทวารวดี} พงษ์หย่าเนยบุญดี
 เนยบุญดีให้การแก่พระเกษมที่ ^{เกษมทวารวดี} ตำแ่งป้อมนอกไฟทำชู้ภัยเนยชชวรว
 แลมาพ้องหย่าเนยบุญดี ๗ ไม่หย่า พระเกษมทพิทวธกตามค้ให้การเนย
 บุญดีไม่ พระเกษมพุกทแผลดโถมตำแ่งป้อม แลพิทวธกไม่ ^{สร} เป็น ^{กรม}
 ภัยวิหิตตำแ่งป้อม แลค้กวิหิตคามมาให้ลูกกรนตานหลวงระลอกษ ๗ กัหญิง
 หย่าหย่า ให้ตำแ่งป้อมกับเนยบุญดีททากแหวเมียกันตามกฎหมาย จึงทท

พระครวณกตรลัก หลวงนอกไฟชยแลมาพ้องหย่าชย ลูกกรนปฏุกษ
 ไทษกันนันทเป็นนศิกรวมไม่ จึงมีพระภชใจการกวธสัง ให้เทพัญ
 พระคลังเช็กกฎหมายอนสถานหลวง มดอบกับนบ ^{ทอหลวง} ^{จึงที่} ได้ความว่าชยทาลิก
 สี่คู่ หลวงชหย่าทำนทำเป็นหญิงหย่าชยหย่าได้ ถูกกสังกันทั้งสามนบ ^๗
 จึงมีพระภชใจการภณพระบันทลสรวิเทศทกรลัก ฝ่ายพทจากรนพระ
 ไทษปฏุกแปกหมันดีพนพระจวามนาร ^๗ จึงสมเศพาพะพทช้ไททงพระมหา
 กรรณก ปรีกษทูนให้ทงพระจงก ได้เป็นหลกโลกยสังสันบรวพชก
 บิษษนดกทกคัมมิษษ ได้ปรวิบริวิซึ่งทงคคกิกอมแลทกทิกอม แลพิทวธ
 ๗ ๗ ๗ ๗ ๗

ไกรยบวิภูทกรรมนั้น พื้นเพอนิปรักฉีกเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยกที่จะเล่า
 เขียนเป็นชยคัมพระพทธสาตนะสืบไป ก็ได้ทราบเนษะ:ชมเชยพระภควคณ:พิง
 ปวง มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระบรมมอคม พระพุทธโมชจารย์เป็น
 ประทาน สืบราชบัณฑิตกนนี้พญารวมปรีทเป็นกน ให้ทำสังคายนายท
 ะ:พระไกรยบวิภูท สืบได้ทษยวิภูท:ภวิภูทให้ตกคัง คมพระพทธบัญญัติ
 พระไกรยบวิภูทซึ่งช้อยตกถวันผั่งได้จีน ได้เป็นที่เล่าเรียนถ่ายใจแก่กตบกร
 สืบไปภายหลัง ก็เป็นพทธภควทกรรมกลองการกศลจนประเสริงแล้ว แลสืบ
 รั้งตามจาริกนี้ กะ:ษการผู้:ทำวงแผ่นดินนั้น ๑ ไกรยบซึ่งไปภณภษนิตกร

หมาย พระสยามทวอินกะ:ษการแก่กอน บัญญัติไว้ได้เป็นบันทึกภณ จึงพิ
 ภาทษกทสันเนือคภณ ภษกรทงปวงได้โดยยุติธรรม แลพระภษกัทหนค
 บทพระ:ษการนนคพื้นเพอน วิปรักฉีกทำกนไปเป็นอันมาก ภายคนอน
 ได้ภษลงหากทามละ:ษายแก่ภปิได้ คคแปลงแต่งทมชอยใจได้พิภกษภทให้โดยยุติธรรม
 สักทวบนแผ่นดินไปก็มีขัง
 จันทางพระ:ภรรณไปรทเกลา ๑ จักทำทลของ ๑
 ขนต้นรชิดทาวชีวพิภลาถภณ
 ขนต้นประเสริง
 ขนต้นเชยรชกษ
 ขนต้นวิภคภษ
 ขนหลวงพระ:ภท
 พระภษทมิชโยราชบัณฑิต
 หลวงอ้อยยา
 พระมหาพรหม
 ขนศิริวิธการ
 เกษคิม
 ทภคณภณวิภ
 กตภษณ
 ลกรณ
 ๖
 กษบัญญัติ
 ๖
 ๑๑ คน

ชำระพระราชกำหนดบทพระอาชญาอันมีอยู่ในหอหลวง ทั้งแก้พระราชรวมสากรไปให้ตกอัน
ตามหาพิไลเนือความ มิให้ผิดเพี้ยนหากินไกรกเป็นหมกเป็นเพลาเจ้าให้แล้วทงพระ
อวดทงวังระกตแปลงซึ่งบทอนี่ปลากนนี้ให้ชบโดยยถากรรมให้ กายพระไทยทง
พระมหากรรณคุณจให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์ จันระทำงแผ่นดินไปในภายหน้า

ครั้นชำระแล้วให้ศาลกษณชบเส้นมีกสามฉบับ ให้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ให้หอหลวง
ฉบับหนึ่ง ให้บันทอนหลวงสำหรับลงกษณฉบับหนึ่ง ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ทุกเล่มเป็น
สำคัญ ^{เกษม} (ถ้าพระไกรสี) ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ใช้พระสมุทพระภษกำหนดบทพระอาชญาออกมาพิทุกบ่ช่า
คดีใด ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ลงงานทงบางไม้แทนปิดทง ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ตามทงนี้ใช้ ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ษาให้

ซึ่งพึงเขาเป็นอันทุกทีเสียด

กฎให้แก้พระสุรัสวดีที่ข้ายทงในเนก ให้กฎหมยบดแก้ทำทุกของทงพระบาทเจ้า
ทงเจ้าข้ายใน กรมพระภษวังบวรสถานมงคลใดที่เท่าต่างกรม เจ้าพญาแลพญา
พระหลวงเมืองเจ้าทงนิกุล รนหมื่นพันทงข้ายทททพลเสียด จดประจักษ์

ฎวงทง ทงมีพระภษกำหนดกฎกตหมยหย่งทำเนียมแต่ก่อน ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก}
เสียดพระภษทำเนียรโดยทงสลดมดชดมด แลเสียดพระภษทำเนียรขึ้นเขาเจ้า
ทง ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ขึ้นปงเจ้าททททงเสียดพระภษทำเนียรนี้ ให้แซงคนออกไป
ให้ไกลทงเจ้าเสียดมท ทงสงทงทง แลให้ภษชงเป็นสามชั้น ^{พระภษสัท} ^{พระภษสัท} ^{บริแก} ทงคน

ภายหลังที่ประทุษ เมื่อถึงที่ประทุษแล้วนั้นให้เจ้าพนักงาน จากของเดิม
 มงคลขึ้นชั้นดกอีกครึ่งหนึ่ง แลให้ทำวจนทนายเวรของกตาสหก
 เหล่าคนคู่เทศการ ถ้าที่เกี่ยวให้คนออกไปให้สกท ถ้าที่วให้คนออกไปให้สืบเส้น
 ที่สืบเส้นเป็นตามชั้นดั่งมาแล้ว จึงเชิญเสด็จพระภชทำเนิร เมื่อเสด็จพระภช
 ทำเนิรนั้น ให้ทำวในแนมเสด็จพระภชทำเนิรทั้งสองข้าง นายเวรกตาน
 ทำวจนทนายทั้งหลัง ครั้นเสด็จพระภชทำเนิรถึงที่แล้ว ให้ทำวในอยู่
 วกษานประทุษทั้งใน นายเวรอยู่วกษานประทุษจนสก จนทนายซึ่ง
 เจาเป็นโทปจึงกันเสด็จพระภชทำเนิร ถ้าเดิมมีผู้ตักทวระบประทุษภัยก็

แลผู้คนแปดกบดหมกก็ สุนักเสอหมีโคกระบิองพิคมจีนในที่กดี โทษานทนาย
 ทวในนายเวรตาสหกเหล่าคนผู้ดั่งมวถึงทาย จึงเสด็จพระภชทำเนิรทางลัดลุดอก
 ชดมาดไปก็กักดิมกดี ต่อเสด็จพระภชทำเนิรกลับพระที่นั่งต้นกระบวนหลังแล้วจึง
 ให้ดั่งมวเสด็จหมู่ ทมเสด็จพระภชทำเนิรไป ยอให้มีอินทยกเข้าไปในท
 วัลดั่งมวได้ แลมทกเสกไปทมเสด็จพระภชทำเนิรนั้น ทำเทาะแก่ที่เชิญ
 เกรียงกับทนายทมนจนเจ้า แลมทกเสกนออกจนนจนเกรียง ถ้าจะไปทม
 เสด็จพระภชทำเนิรให้ไปทมนจน ยอให้ป่นด้นเข้าไปในกระบวนได้
 ถ้าเสด็จพระภชทำเนิรไปทักทยจน แลฝ่ายในทมเสด็จพระภชทำเนิรทว

โทษที่เขารับที่ผิดกรรมแต่ ถ้าเสกพร:ภชทำเนิรวางจนหนักพร:ภชวง ทำว
 ในองเรือไชยอยู่ท้ายน้ำเหนือนี้ ทำวใหญ่โตทำเนิรวางจนหนัก พร:ภชวงในโตทำ
 ปกมทอกที่ทุ่งสงพัก ขอบฝั่งเหนือโค่นจนตามหนักที่ อย่าให้เรืออื่นล่อง
 ไปอนทางที่เสียว ถ้าเสกพร:ภชทำเนิรวางจนหนัก พร:ภชวงในโตทำ
 ภายใต้วางพร:ภชทำเนิรวาง ให้มีกระดานไม้ทักท้ายแสดนชดช:นิก ม:พททำ
 ลาด:ทำกใช้ทกลยวสับทำก สำหรับเรือทำวตามหยงแต่ก่อนางทกลส หนึ่ง
 ถ้าเสกพร:ภชทำเนิรวางกลางคืน ท้ายเรือพร:ภชหนึ่งนั้นให้บดโทษเรือพื้นเชือก
 มพททำใหญ่รอบตามนี้ไว้สำหรับท้ายเรือพร:ภชหนึ่ง ถ้าเรือตามเสกพร:ภชทำเนิรวาง

ทกลสไว้ ให้บดโทษชดช:นิกแสดนให้เรียกตามเหนลำค้ำเรือพร:ภชหนึ่ง แสดนให้ทัก
 ลาด:ทำกทกลยวสับทำก ถ้าผู้ใดทักหน้าตามแสดนปลอจม ลวด:ทำก
 ในทววิการ:บวเสกพร:ภชทำเนิรวางนั้น ทวงพร:ภชวงให้เตกทำผู้ทำผิดเป็นโทษ
 ตามผิดพร:ภชทำเนิรวาง ถ้าพนักงานซึ่งไปจ้งมวงตามปภมด:เป็นภชการเสียนั้น ทวง
 พร:ภชวงให้เตกทำเป็นโทษ คุยทักหน้าถ้าพนักงานซึ่งไปจ้งมวงด:เป็นภชการ
 เสียนี้ได้กับขบทำปภม ทำตามพร:ภชทำหนคกฎหมยแต่ก่อนทมิได้ แสดนแต่มี
 สิบไปเมื่อหน้า ถ้าเสกพร:ภชทำเนิรวางไป แสดนโค่นจนโตไปทวงสงจนหนักชดช:นิก
 ให้เตกทำพนักงานทำวใหญ่ช้ายท ทำวในช้ายท ทำวนอกช้ายท ขาบทกเทิด

กรมพระนครบาลแลเจ้าแม่ที่ ทำกรมพระราชกำหนดกฎหมาย ไปทำขยับห้าม
 ปกหมัดชานันให้ทำแฉะบังหนักทั้งประทุกันประทุเรือนัน ให้ขีคเสียให้มิดแล้ว
 อย่าให้ตกกล้าแฉะแล้ว อย่าให้มีผู้คนที่ส่งเสกตกหนักชาน แผลกปล้อมเข้าไป
 ในท้าวกระบวนเสกฯ พระราชกำหนดนี้ให้เป็นอันขาดที่เกี่ยว ทำแลเสกฯ พระราชกำหนด
 ไปทรงชดเชกคนัน กำนันแสงซึ่งลงเรือพระที่นั่ง แลมหากเสกลงทักยเรือพระที่นั่ง
 ทำเห็นคนทำส่งเสกฯ สอนยิง ทำมีฟังให้เขาขึ้นยิงเสีย ทำเรือผู้ใดไปจอดข่ม
 อยมีเรือบอกออกมา ให้กำนันแสงผู้ลงเรือพระที่นั่งวิ่งตามไป ทำมีขานบอก
 ชื่อออกมาให้เขาขึ้นยิงเสีย แลให้ทำพลของท้าวพระบาทการใหญ่ชายจาก

การวางนอกรั้วขากวักของคตางหอกเหล่ากรมพระนครบาล ทำพนักงานพระนี้ให้ทำ
 ตามพระราชกำหนดกฎหมาย (รับตั้งเทใหม่ซึ่งทกประการ ทำแลทำพนัก
 ภูนผู้ใด ๆ ละเมินเสีย มีได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ ปีเหตุการ
 ไม้แก่ที่พนักงานผู้ใด จะเสกทำพนักงานเป็นไทยโดยไทยอันไทย ตามพระ
 ลยการกฎให้ไว้ณ ๑๖๑๑ ค่ำถลคักภษ ๑๑๖๖ ปีทรงจกตก
 กฎให้ไว้แก่พระสรวิคักทักวาทในนอกร ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญ.แลพญ.พระ
 หลวง ทำราชนิคจวนหมื่นพันทนายเสกยทหารพลเวีน มหากเสกฯ เจ้าราชที่
 กรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลเมือง ๒) ทำกให้เสกเห็นตั้งบวงษายศ

ให้ข้อมนถนบมบพิการพระพุทธรูปที่อยู่ทั่ว ผู้ทรงทศพิการภรรยาธรรมชนนคคณพิ
 บุตสวามทการวณ แลจากกณพระจีนึงดัดกมทาบภาสทไทยอหการวิ
 ให้อมทชัยชกภษมนทการวิทกภษบโรติก ไททการยแล้ทบทงภษนคค ซึ่งมี
 ฟูระภษใจการภณพระบ้นทล สรวัดหนททำทรวัดเขนือเกลา ๑ สรวัดนั้น
 ทสวามททภษบวรพศทล้วยหนึ แลท้าวทองแม่พระสนมทอนัน
 ทนัยเวือนทไจน แลท้าวทองกรมพระภษวังบวร ๑ ท้าวทองกรม
 แลทการมมีไค ผู้รักษาเมืองกรมการทงบงให้ทงทงจการอยู่ในคทการบ
 ทงสแลวภษคิลสำนึ ให้บิวดททกัระเป็นคั้งแห่งกจกการกคตทงบงกัระบุงเทิก

การบรูเชยชนในจทรโลกยเวอบาโลกย แลภณคณคคกนเศพลกเลนเบียบอนเป็น
 ทลททวีก วิได้คคกเกมทาบคตยททกนโทษในประจบันทิม ครนสำน
 ชิดมแลวก็ระไปทนทการภณอยู่ในนรกนนั้นคคณ ประการหนึ่งแก่คณก็มีพระ
 ภษคคทนททษไว้ ท้ายโคเศพลกเลนเบียบอน ให้ลงพระภษชารุเวียน
 ตามยกกอกอจรรกเสยทการทการเศทวเป็นไฟร ล้ายทำทลของ ๑ คนแก่ก็มี
 พึ่งพระภษทกำหนดท้ม ทการทการคนใหม่ยังมีได้แล้ง ซึ่งทงพระการวณ
 ทวีสั่งท กังแก่นลิบไปเมื่อเหตุถ้าผู้ใดยังเศพลกเลนเบียบอน (ทง) ในคทการ
 ที่แห่งใด ๑ ก็ให้มีผู้รองพ้องภกกล่าวพิการวณเป็นล้า ๑ ให้ลงพระภษชารุเวียน

สามยกเพิ่มโทษเจ้าจร: ลักขณิกที่หนีแลก ภัยภัยข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) หนึ่งได้
 เก้าแผ่นดินแลกทอง จ: เจ้าทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ลงพระทษาชวยเมียน ๓๐ ที่กำมโทษ
 ณโทษกฎให้ลัดนัก ๒๗- คำจตุคภษ ๑๑๕๖ ปีขารจตุคคค
 ๕ กฏให้แก่พระสวัก (๓) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง

เจ้าทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 เจ้าทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 เจ้าทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง

แห่งเจ้าทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 ซึ่งไปทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 คบพวกเจ้าข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง

ลงเมื่อมีไคลงมีดบนทไปทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 ไคลงมีดบนทไปทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 ไคลงมีดบนทไปทนายข้อนท(เป็ย ^{โท} ^{สิน}) ในนอกให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง

ฝนตั้งทำเป็นไกรยิงฟันแทงเข้าสิ้นเพื่อน ^{บ้าน} ค) ทายางใช้ ไท่วังซ้ายผู้ภัยเตาทรพ
 - ตั้งตั้งให้บทกรรณเตาทรพผู้ภัยให้ครบตามทกสัน แต่ให้เตาทรไกรบิน
 ทนายกันสิ้นทั้งนั้น ทอนแต่ให้กตักตะเสียบไว้หน้าชานซ้ายผู้ภัย แลบท
 กรรณซ้ายผู้ภัย ให้ลงพระภชชาฎาเขียน ๕๐ ที่ ให้ลงบทกรรณซ้ายผู้ภัย
 เช่นคนนำอื่น ผู้คน ^{ซึ่งมี} (โดยระบือ) ทรพตั้งของซ้ายผู้ภัยเตาไปเป็นหูหลวง ถ้าซ้าย
 ผู้ภัยฟันแทงเพื่อน ^{บ้าน} ค) แต่หากเจ็บก็ตี เตาแต่ทรพตั้งตั้งไปก็ดี
 ให้ลงโทษตามบทพระธาตุการแต่ก่อน ถ้ากรมพระนครบาลผู้ซึ่งได้พิพากษา
 (หรือ ^{อันที่} ^{บ้าน}) เหน้แก่บทคดีทวารณเกลื่อนกลบตามเตาใจเสียบให้โทษไว้

โทษกรมพระนครบาลผู้รับบริวาร ๖. ให้ลงโทษ ๗. แต่ใครแลให้ทำตามพระภชชาฎ
 ทนลงบทประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม: ให้ลงโทษตามโทษของโทษให้
 ทนายเอกจงทั่ว กฎให้ไว้หน้า ๘๘ ทำจดตักราช ๑๑๘๔ ปีฉดจกทศ
 ๑๑๘๕ ให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าภษนิกุลานหมื่นพันทนาย ฝ่ายทพ
 พระเวียงเจ้าหัวหลวงกรมพระภชชาฎ ๗. ที่เจ้าท่งกรม ๗ ฝ่าย ^{หน้า} (ใน) แลไฟหลวง
 สมก่าลงท่งบงจท กษัตริย์ทวงพระกรรณกวดเหนือเกล้า ๖. ตั้งตั้งเมื่อกรรณทศ
 ลางไปนั้น ไฟหลวงสมก่าลงมิให้ผลกเบียดย ^{ก็} (ออก) เกือนใช้ชกาทกตักได้ทนาย
 ๖. ทนตั้งถือผู้อื่นจับแก่นพะยาบาท ดิกชานผูกพันทำชอกมาของฟ้องกล่าวโทษ

มนุษย์เจ้าหมื่นสมชายชัยเดช ^{กอง} ทนาก) ไร่ใช้สอยกตกรัก ทำการบ้านเรือนใช้ไฟ
 ไม่สมควรกัน เสียกเขาพักดินทองแก่ไฟ กิ่งพิการณชั่วร้ายกล่าวเนื่อง ๆ
 แลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นปราบคาภิเสกผ่านพิภพครั้งนี้
 ทรงพระเมตตาโปรดไปรูกเทศ ๑ แก่ไฟฟ้าประทุกรให้อยู่เย็นเป็นครุให้ไฟหลวง
 ลมกำลัง ผลักเปลี่ยนกัน ^{เจ้า} (ออก) เตือนทำราชการเป็น ๓ ผลักอยู่แล้วไฟหลวงลม
 กำลังทางคนตบวออันกว่าราชการ ถึงกำหนดก็มาเข้าเตือนทำราชการพนักงานลง
 คณิตก็ศึกษากันมิไ้มาเข้าเตือนตามกำหนด มนุษย์เจ้าไทยให้ไฟหลวงมี
 ราชการ: เกนมนุษย์เจ้าหมื่นสมชายชัยเดช กิ่งทั้งคนทำราชการแทน

คัดเลือกในราชการแก่ไฟหลวง ไฟหลวงบารองฟ่องกล่าวโทษมนุษย์ กิ่งพิการณชั่ว
 ร้ายกล่าวเนื่องได้ของ ๑ เนือง ๆ ภาหนึ่งครั้งแผ่นดินเจ้าที่ลงไปนั้นมีความมหัศจรรย์
 แก่นี่สืบไปเมื่อหน้า ที่ไฟหลวงลมกำลังระรองฟ่องกล่าวโทษมนุษย์ประการ
 ๓ กิ่งพิการณเป็นสัจสมฟ่องทำเฉยทำผิด ให้เขาคือเป็นโทษปรับใหม่
 ที่มิใช่ไปตามบทพระ: ตายการ ที่ไฟหลวงลมกำลังเป็นผู้ฟ้องนั้นให้จากจากมนุษย์
 เขาเป็นไฟหลวง ที่ไฟหลวงเป็นผู้ฟ้องให้คงหมวกกตกรักได้ม กิ่งพิการ
 ณมนุษย์ไม่เป็นสัจ ให้เขาคือไฟผู้ฟ้องเป็นโทษเวียนสองยก ๑๐ ที่
 ไล่โทษหนักทำนุโทษ ไล่ลงโทษแก่คนฉนั้นนั้นซึ่ง ตามบทพระ: ตายการ

ตั้งการไพร่ในแต่เดิมเคยยก ^{หนี}ใช้ราชการตามเดิมไพร่จึงจะเจตนาตามรับราชการตาม
^{กอล}กำหนดเดือน กะเกณฑ์ใช้ราชการสดวกให้กฎหมายบอก ๑ ๑: ๑ ๑จนทั่วให้กระทำการ
 ตามกฎหมายรวมถึงนี้จงยกประการ กฎให้สืบมาจน ^{๑๑๕๕} ค่ำจตุศักราช ๑๑๕๕ ปี (เถา: เมษุต) ก
 กฎให้พระสังฆราชให้ช่วยทำในนอกร ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง
 เจ้าขนิษฐาในหมื่นพันทนายเคี้ย ^{ทนาย}พลเสนา) มาหากเดกขอเสกจำตัวทั้งกรมเคี้ยทดเคี้ย
 หลง จนประ: ราชขจรเสกหัวเมือง ^๕ ปีให้เคี้ยเท็นขวางที่ สมเภาบรมนถ
 เบบบพิตรพระพทธีเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิภพธรรมอันเมหาประ: เสริฐ เสาจออก
 พระสุนทรวิจิตรถึงคตามทาดสดปภสาท พร้อมด้วยมรเมนทวิการวิเทศกษปโรหิต

ให้มาจรรายเจ้าพระเทพนภษมาศ ซึ่งมิพระภขใจการเมนพระบันทอลจาริตหนนทท
 ทวีตเหนือเกตุ ๑ สังกษินเสมาใจกาษา ซึ่งเจ้าหมื่นเคี้ย ^{ทนาย}พลเสนา) พิศารณดลถหมื่น
 โกลภิกข์ ซึ่งเป็นเสนาทการยกไปเป็นทนายสืบสืบ แลเจ้ากรมบดกกรมสมเด็จพระ
 ขันเยยหมวกนเคี้ยเสียงผู้ไกลผู้หนึ่ง ๒ เทนสมทไฟผู้เนนทกรยก แลผู้: ช่วย
 นีร์โคบออกจาวนเคยผู้ไกลผู้หนึ่งเป็นมนทงไซ ในพระ: ราชการแก่นนี้ทำชอบให้เต
 ทาศูนน ใช้ราชการเดือนหนึ่งใช้เสกดินเดือนหนึ่งนั้น ทวพระ: กรรณไปรค
 กษา ๑ ลังกา เสนเอกแทนแก่ไฟผู้เนนนี้ กุ้ยที่ใช้เสกดินอยู่เนน เสาสิน
 จะได้นี้ไว้ปดตาทากินอยู่ ครนที่รับราชการเดือนหนึ่งนั้น ทาศู: เสา:

๑. มีเงินที่กินไม่ ทั้งที่ดินซึ่งเปรียบทำประโยชน์อยู่แล้วมิให้เปลืองมา ถ้าใคร
 คนนั้นที่ไปรังเกียจเสีย จะโคกเกาะถมเอาเสียแต่โดยประกัน แลทั้งไพร
 ทวงหากการสูญไป แลแก่น้ำดื่มไปเมื่อหนัก ถ้าแลไฟไหม้โคกรวมโคกกรียาก
 ๒. ใ้กับออกกล่าวมนนชาย ๓. ใ้แทนเป็นมันควางไซ้ ก็ให้เป็นตามสวนแลให้โดย
 ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

มกยทุกขักรวิมตวิ มจกจณเตรมณมิพระภษกัฟงถึงมดพระเมตกบารมีที่
 จะให้ตุคโลกยทงบวงทงอยู่ในทลในด้า ให้ตุจวักเป็นจรรวมทิกประโยชนดิบไป
 ฟังมีพระภษใจการมานพระบันทล ดวดิษนทกททรวดเหนื่อเกดล ๑ ดังม มีพระ
 สขกัทนทกกฎหมาย จนนทำเนียมตวามแก้กอนดิบมก่า ถ้าผู้มิกคีมีทงดอพออง

© กฉบ ©

มกยทุกขักรวิมตวิ
 มจกจณเตรมณมิพระภษกัฟงถึงมดพระเมตกบารมีที่
 จะให้ตุคโลกยทงบวงทงอยู่ในทลในด้า ให้ตุจวักเป็นจรรวมทิกประโยชนดิบไป
 ฟังมีพระภษใจการมานพระบันทล ดวดิษนทกททรวดเหนื่อเกดล ๑ ดังม มีพระ
 สขกัทนทกกฎหมาย จนนทำเนียมตวามแก้กอนดิบมก่า ถ้าผู้มิกคีมีทงดอพออง

เลขที่ มจ ๑๑๕ ส. ๑๑๕
 มจ ๑๑๕ ส. ๑๑๕
 ๑๑๕ ส. ๑๑๕

๑๑๕ ส. ๑๑๕
 ๑๑๕ ส. ๑๑๕

๑๑๕ ส. ๑๑๕
 ๑๑๕ ส. ๑๑๕

๑๑๕ ส. ๑๑๕
 ๑๑๕ ส. ๑๑๕

แต่ถ้ากรณีไปยังที่กล่าวมาแล้ว ๓ ๓ ซึ่งให้พิจารณาจากสภาพการทางบริเวณซึ่งทำไม่
ให้เสียโอกาสงานแห่งช่องแฉะน้ำสำเนา ให้เขาเป็นคตมแก่กันเป็นอันตกที่เสีย ซึ่ง
สมเด็จพระราชบัญญัติศึกษาน แฉะน้ำแห่งพังให้ใจทท แห่งการมาให้โดยแท้ฉิด
พระราชกำหนดเป็นโทษ ๑๕ ๑๖ พระราชกำหนดว่าเมื่อวันพฤษภาคม

เขาเรียกเป็นทวีปซึ่ง ๓ ๓ ซึ่งแต่ความพิเนศนียบทยยบเอนเนิง ๓ ๓ เขาเหลาซาปีไม่
ที่ระราชกำหนดบทนี้ เมื่อฝึกเคาะกเหมือนหนึ่งอื่นชาวให้แก่ใจ ๓ ๓ เข่นแก่สามิกสันทั้งสันบนเขา
หมอดำรงซึ่งรัฐสำเนาไว้ได้กล่าวแก่เขาปลตายแก่เขา ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น
เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น
เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓
เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓ เขาเท่าเป็นจริงเขาจึงเป็น ๓ ๓

๑๑ ความว่าผู้เหนือเจ้า ใดททำเลวร้ายบ้างมีรับบงชั่งคกริพญ์ขึ้น ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ที่ผู้มีสิทธิ์ไปฟ้องกฎหมายยังดกรณณสถานหลวง ให้รู้ได้รวมภชแด่ท่านนั
 เสด็จความไปเรียนเสก่าฟ่งคักกฎหมาย ก่อหนัดกรณ ๕) คนให้ เห็น
 เช่นพญาณคน แลให้พิเคราะห์จ้อความ ถ้าเกิดวิวาทคดีกันเป็น
 ความแพ่งก็ให้เสมอท่าแก่ใน ๑๕วัน ถ้าเป็นความ^{อาช}_{ฉวี} ^{ผิด}_{นรก} ก็ให้มากโดยกั

หนัดความตามกฎหมายจึงจะเสก่าจวมีได้ ถ้าพ้นกำหนดเห็นท่าจะไปหาผู้
 สำนวน ให้เสก่าเรียนเสก่าจวมีได้ อย่าให้รับเสก่าอัยคักเป็นอินทกัที่
 เสก่า ถ้าเสก่ามมถ้านั้นในกักหนก จึงให้เสก่าเรียนเสก่าอัยคักผู้ว่าความ
 ถ้ากักความเรียนท่งดีได้ ให้เรียนเสก่าเองแก่กรมเสก่าจวมี อย่าให้ผิดเสก่า

ไปขอแบ่งเนน:นัสำนวนจวมีได้ ถ้าผู้ใดเข้าไปขอแบ่งเนน:นัสำนวน ให้รับเสก่า
 สันนิษทักถัก แลคักฟ่งนัให้เสมอภชทักยังดกรณณเสก่าก่อน ความ
 กภทลให้จอกฟ่งได้:ทษจวมีกภทลพระกรวด ไม่ควรถกภทลพระกรวด
 ให้ผู้ไปได้ทักพระ:กันน ดังให้เสก่า:ทรวงพิหารณ แลคักเกมซึ่งให้ทรวงจวมี
 นั้น ให้ผู้ให้เสก่าทักทักเสก่า เมื่อเสก่า:ทรวง:พิหารณนั้น อย่าให้ทัก
 บอกลักไปให้ทักเสก่า ให้ทักไปให้มนนเสก่า แต่ทักเสก่าทักโทษนัคักช่อนนัคัก
 ความ^{อาช}_{ฉวี} ^{ผิด}_{นรก} เป็นเนือความทหลายจ้อ ก็ให้ส่งความทักเนือความกันให้มนนเสก่าเสก่า
 คุมมแต่ในนันั้น ถ้าจกสนบ:การใดให้ส่งมแต่ในตมกัน เมินให้ทักเสก่า

เปิดอัญเชิญเสด็จเสวยเสวย ให้มีค้ำค้ำชวยชกเงินในทอนโค่นนี้ ให้ให้เจียรเป็น นาง สด
 หมายเป็นอนันตภทที่เสวย อนึ่งถ้าผู้มีค้ำค้ำ: มารซึ่งทกการชกนนี้ อนึ่งให้เจียรเป็น
 ใบฎีกาเลย ให้มารซึ่งทกการชกแต่ค้ำชวยชก แล้วให้พระ: ตำรวาผู้ชวยคนใดเส
 าศักคามไป เขียน เขาค่าฟ้องค้ำชวยชกกรมปลัดกรมแล้ว ให้เสอกเขาฟ้องเงิน
 ละคร: ภาษเสอกภทพลพระ: การรณค้ำเดิมนี้ให้เสอกชกเลิกได้ ที่ แวงนอกจิงทัก
สิ้น แวง ให้เสอกชกคามไปให้การแก่แวงหมื่นแวงพันแวงรอง แวง นึ่งพร้อม
 กัน เขียน เขาค่าฟ้องเข้ามาตามค้ำชวยชก ลุการณสถานหลวงตามกฎไต่กอน
 ทักทำเมืองให้ทักเสอกกลางนำเสอกชกคามไป เขียน เขาค่าฟ้อง ค้ำชวยชก

เมื่อการ: การ ให้รู้เห็นเป็นพยานกันพหุหลายคน ส่ง ให้ไปอุทขพิทาวณการ
 พระ: ราชทักหนก, เสอก ทักเมืองระรังฟ้องบอกกล่าวโทษแก่กัน. เข้า มยังลัก
การ เสาต ให้เสอกคามภณศักตกลางให้การแก่ทักเสอก พร้อมชวยผู้ระรัง เมือง
การ การ ให้ผู้รับค้ำให้การเขียนลงสมุคคาม เมือง คาม ลอกเสอกชวยค้ำกลาง
 ละคร: ภาษเสอกตั้งเข้ามา เสอก ค้ำเดิมนี้ให้เสอกชกเลิกเข้าระลอมประ: ทำค้ำชวยชก
 ตั้งเข้ามาทักชกคามชวย แล้ว ให้จำทลของ ๑ ทักหลวงเข้าทักกรมมชช ใน เสอก
ที่ ประ: ทักษกร ชวย ทัก เขียน แล้ว ทักเมือง ๒) การ: ทักคามพระ: ราชทักหนกษัตกกฎทักษ
นึ่ง ทักพระ: การ กฎ ให้ ๑๑๑ ค้ำกลางทักกษ ๑๑๖ เขียน เรนนี้ ๑๑๑

๑ กฎให้แก่พระเจ้าวชิรวิชัยทนต์ในนรก ให้หมยบอกแก่เทพบุตรเทพธิดา
 เทวชนิกจางหมื่น มหากษัตริย์เสด็จเสด็จกรม ๗ พระราชวังมารดาญานมงคล
 แดงแดงประทักขุการเสด็จนุกนอยเสด็จ ^{ทการ} พดเสด็จ) ท้าเมื่อง ๒) ทักได้เสด็จเห็นชองบ่วงพท
 ท้ายพระเนตรสมเศพระพุทธาน้อยหัว ทวงพระรัตนพิทกุกกณจกจกรวมมีหนัก
 ลกิดนแก่สมณพรหมมอการย แดงแดงประทักขุการท่งบ่วงท้าวจบันทนต์
 มนทล เพื่อจะให้สอดประโยชน์ในจิตใจกยบวโลกย เสกษจกนพระรัตน
 มษนุกตามทกตักปภตาท พว้อมท้วยเสด็จมจมนตโรกรสีมชปะไรนิตนท
 ทายท่งบ่วง เสด็จพระบาทนงกษมคมีพระราชภักพิง ถึงมุตบารมีกาบารมีพิง

ให้ตั้งกลดกยท่งบ่วง ทงอยู่ในศีลในธรรมากรรวมเป็น นิตกนทิกบวโยชน์สืบไปจึงมีพระ
 ทนโงการมณพระบนทล ทักทักเห็นเงกต ๑ สัจว่า มีพระราชภักทนต์
 - แก่ไม่กษนท ถ้ามีไซพิทักพิงไซนจันจันจิ่ง แดงแดงชั่งทำเป็นฎกพิงนึ่งเรวท
 กุณนแก่กวมท่ง แก่งท่งสัจจันพิง ให้ภษฏวทกวมแก่กัน ดิกต่านให้
 ลอชิตแก่ภษ ถ้าพิทวณเป็นสัจให้ทวนตามขก แดงแดงสงต่าเก(แก้กนเป็นพิ
 สืบวิคกฏนทนต์วิคกฏนทนต์เป็นพวณท่น มีให้แก้ท้วยเสด็จโตทเสด็จโยช โยช
 - ทนวิคกฏนทนต์วิคกฏนทนต์ ถ้าเป็นพวณทนต์มิให้เทนแก่ภษมิได้ยีนแก่ดิกเจ้าภรว
 เป็นพวณ ท่นท่นมิชบเปให้โหมตาทนึ่ง ถ้าคคมีนเปนมทนต์โทษ โทษถึง

ตกกันสิ้นมือ ถึงทนายใช้ท่นให้ลงโทษแก่พยานผู้เอาสินจ้างสินบน บันการ
 โทษหนักให้โทษหนัก เพ่งว่ามันเป็นพยานอาชญา แดงกฎพระตายการที่หนี
 ทวงพระอุบถวิ ก้วยพระวิการณปฎู มีโทษหนักเป็นดังเป็นารวมแต่เพ่งเหตุ
 ผู้แต่งร้องแต่งฟ้อง แลผู้เข้ามาอาชญาเป็นพยานก็ตี ทั้งสองทำพวกนี้เป็น ^{ปดย}
 หลกแก่กัน ให้เสียประโยชน์ทรัพย์สินทอง ทนายแลชวิกรานนั้นก็ตีมดกัน
 ถึงผู้แต่งร้องแต่งฟ้องให้ลาq แม้นหากพยานมีโทษอาชญาผู้ก้วยพิสกให้ก้วย
 เดชะคามุสากิระทำนุตามคามาวังราชทัณฑ์ ครั้นมีพยานอาชญาเข้ารับ
 กลับที่ท่นนั้นให้เป็นแพ่งกักความที่เจีย แลจะปรับโทษผู้แต่งการนั้น

โฉมกักผู้เข้ามาอาชญาเป็นพยานนั้นมิชอบ ถึงมาทนายผู้แต่งฟ้องแต่งคำให้การรวม
 ไปก้วยกษัตริย์ทำนุในทำนุ ประโยคความเพียรติดอ่านรักเสียวทำนุ แลจะตี
 ทนดบทประทศก้วยทศพระศรีวิกรนไกรทมิได้ แต่ทว่าประโจแก่กัน ได้คนทำ
 พวกนี้เป็นพดทวารัก มีโทษหนักแก่ทปดตายแก่ทป ไม่เห็นโทษในอดิกรณคก
 ร้องแต่งฟ้องแต่งคำให้การ แล้วย่อมสอนให้ท:ชดงกะเบียด แบ่งแก่แบ่งไปไว้ที่
 ช่างที่ปดเคเสก ทำหากพยานมีโทษให้หากพยานได้ ทั้งหนึ่งเป็นกันทั้งหนึ่งเป็น
 ปดย. ฝ่ายผู้ที่จะเข้ามาเป็นพยานอาชญา นั้น มีโทษถึงชดงสถาน ๗ ทน
 หรือมิไป ค้วยกษัตริย์ทำนุในทำนุ สถานหนึ่งทนดบทประทศก้วยทศพระ:ด

รัตนโกสินทร์เมื่อพิภกษุแทนโทษผู้เข้ามาเป็นพวกราชชานัน เป็นที่ถกถกถามจึงกลับแพ้เป็น
 ชน โทษมากกว่าผู้แกลงฟ้องแลทำให้ทวีไกล แลซึ่งมีกฎหมายแต่ก่อนว่าผู้เข้ามาเป็น
 พวกราชชานันให้โทษหนักกว่าคนอื่นเป็นแน่แท้เสียทวีพหุพิศคนทั้งแขนง
 ทนถึงโทษนั้นไม่ มนสิรา ไม่เรกไม่ทาบฟังติดกันทำละนี้เนื่อง ๆ มาเหมือน

หนึ่งพวกช้ายบุญมาติดกันแกลงฟ้อง ๆ โดยสิ่งใด ช้ายละช้ายน้อยอิทธิทธิเยน
 เข้ามาเป็นพวกราชชานัน ฝ่ายผู้พิพากษาผู้รับแทนแก่อาผิด ^{สิ้นทวง} สิ้นบั้น แลเกรง
 ทนายบุญ ^{โทษ} ภาย ^{ทนาย} มีโทษกว่าแก่ชาวปลดทนายแก้ทนาย เหนแก่ผู้มีพวกราชชานันแก่
 ทำโดยขี้ใจ ^{โทษ} ก็พิพากษาปรับเอาแพ้เป็นชนะ:เอาชนะ:เป็นแพ้:ประการหนึ่งกระทำ:

การผู้พิพากษา ผู้พิพากษาผู้รับจนแก่คดีปัญหามีถึงรัชกาล มีโทษหนักพิภกษุ
 ในมรดกที่กันสำนาร แลพวกราชชานันแล้ว เหนแก่ผู้มีพวกราชชานันแล้วก็พิพากษา
 ไปก็มีโทษ ไม่ได้ความจริงเลย ซึ่งทวงพระกรรมคุณแก่ชนซึ่งมีโทษกว่าแก้ทนาย
 ลตามแก้ทนาย แต่ใฝ่ไปในคดีจนคดี:ไปทนทวงตนอยู่ใกรักภทษ

ถึงต้นกมลของนศทติ แลว่า:มีโทษพบพระ:ศรีรัตนโกสินทร์แล้ว เพาะ:โทษ
 เหนแก่ชาวที่นั้น ซึ่งพระ:ภชใจการมนพระ:บั้นทนต์ ทำโทษ:เหนือ
 เกด: 1 จึงว่า พระ:ภชกำหนดซึ่งพวกราชชานัน ให้โทษหนักกว่าคนอื่น
 นั้นแทนการทวงโทษ:ให้โทษ:เสีย: แก่นิสิตไปเมื่อทนต์ ทั่วผู้มีโทษ:พิภกษุ

ใช้เงินจำนวนหนึ่ง แล แรบตั้งรับเป็นลูกพี่เลี้ยงเจ้าทศกัณฐ์แก่ทศกัณฐ์ แก่งหนึ่ง
 ฝังฝังฝังให้ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์แก่กัน ดึกชันให้ดอยคำแก่ทศกัณฐ์ ฤทธิพิหารณ
 เป็นคำให้ทศกัณฐ์ตามยกแล้วตั้งทศกัณฐ์แก่ทศกัณฐ์เป็นทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์พระทัยการไปทศกัณฐ์
 นนินใดก็ให้พิหารณรับโทษผู้เข้ามาเป็นพญาธนา มีที่รู้ผู้มีที่เห็นทศกัณฐ์
 มิได้นินที่ใดอัน แล ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์รับโทษผู้
 ดึกชันแก่ทศกัณฐ์ แล คำให้ทศกัณฐ์พระทัยการหนึ่ง ผู้มิออกที่วังฝังฝังทศกัณฐ์
 โทษแก่ทศกัณฐ์ ฉ้ายโทษยอมตั้งทศกัณฐ์โดย แล ผู้ที่ทศกัณฐ์ฝังฝังฝัง
 ทศกัณฐ์แก่ทศกัณฐ์ ฉ้ายทศกัณฐ์โดยทศกัณฐ์โดย แล พวกที่เข้าชิงฝัง ประทับ

ให้ทศกัณฐ์แก่นัน มาเป็นพญาธนา ทศกัณฐ์ที่สืบทศกัณฐ์โดยทศกัณฐ์ ฉ้ายโทษ
 ก็ ฉ้ายทศกัณฐ์ก็พิหารณที่แก่นันก็ ดึกชันให้ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
 จะแพ้ ก็ดึกชันดลทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ไปดึกชัน
 ทศกัณฐ์เป็นอันมาก แล ดึกชันที่ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์
 ฝังฝังฝังทศกัณฐ์ให้ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
 แล ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
 ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
 ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
 ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์
 ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์ทศกัณฐ์

จดฤกษ์ ๑๑๑๖ ปีวโรจศก ฤกษ์ให้แก่พระวัดวัดศึกษาใน
นอก ให้กฎหมายนอกแก่เจ้าพญาเสนาพญาพระหมาส เจ้ากษัตริย์ในที่
พื้นที่โดยเสียดทหารพลเรือน มหาดเลจจเกล้าเจ้าที่ต่างกรม กรมพระที่ช
ถึงบรรดากันมงคล แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง ๒) ทักโต้อยู่เหนือ
เดียดเพื่อโดยตาจนโดยอันเบียดก้านันตกตลก จนประเทษฎฎุไรโถมอญธ
เเมนแรกสารี่เงินญวนทั้งปางจงที่ ๓) ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้า
อยู่หัว ผู้ทรงมหาดปิตุลาบรมอภัยมหาสมุทร เจ้าพระยาเสนาสงครามมหาด
เจ้าพระยารัตนพิทักษ์พร้อมด้วยเสนาพญากรมการหัวเมืองทั้งปวงเจ้าพระยา

จึงมีพระราชโองการมานพระบันทูล วัดวัดนอกที่หวัดเหนือเกล้า ๑) ตั้งว่ามีพระภ
กัณฑ์กฤตเมษไธแห่งก่อน ท่านมีให้ทำสินทรวงสินทองแดง พกทั้งตุ๊กต
ปลอญใช้ดอยเป็นอันมากทีเดียว ผู้มีชื่ออย่างหาฟังพระภคกำหนดไม คบกันทำ
สินทรวงสินทองแดงสินทองทาเงินกัทสินหุ้มสินที่ใหม่เขา ปลอญใช้ดอยแก่ภ
ฎ ๗ ที่ไม่ถูกสินนั้น รับเอาไปใช้ดอยทั้ง ๗ กันไป ที่ถูกสินไว้เป็นสินทรวงสิน
ทองแดงสินทรวงเงินกัทสินหุ้มสินที่ใหม่เขา เอาไปปลอญใช้ดอยแก่ภ
มิได้ แล้วเอาไปซื้อสุกวรรณแก่น ๗ ผู้ขายดกวัดกบพลกชอนกัณษบาทหนึ่ง
แกดองดิ่ง ๑) หนึ่งเอาแต่เพียงหนึ่ง เพียงหนึ่งเอาแต่ดองไฟคนชัวไม่กตาลี

แทนที่ปลอมใช้ได้อยู่ จึงคบหากันทำต่อไปเพราะเหตุนี้ได้น^{๗๓} ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ}) เงินหุ้มเงินที่ใหม่
 เขา เข้าวรคนปลอกอยู่ในแผ่นดินนี้จึงด้วย จึงทรงพระกรุณาฯ ให้เงินบริ
 ษคารอยู่ในแผ่นดินนี้: ได้เป็นพระไชยชนะแก่ไพฑูริย์: ท้าวไปพวยหน้า จึงให้พิการณ
 ดยตา จับได้ชายต้นทั้งเงินเท่ากับสี่โลกการยาพระไชยชนะคนออกราชการคืบพาก

เพื่อนเป็นอันมาก ดูกกันให้ย้ายเงินไปทำเงินทองแดงในเข้กำบลทำพุกฤษท
 แวงเมืองนครไชยศรี ขงใหญ่แวงนนทบุรี พกท้วงออกกทเขาทำน
 ปลอมใช้ในพระนคร ทรงพระกรุณาฯ ให้ส่งพระภชชญาเขียน ธิบภชชทกคณ
 ดกทณ! ณะกรมกลามาณ: ณะกรมเรือตามวัน ดังคำไปทให้: ณะกรมท้าว: ทาย อย่าให้คน

กัญญะเสนาทงกัน อนึ่งมีพระภชชทกทณให้แก้ก่อนนำ ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ})
 - เงินหุ้มเงินที่ใหม่เขา มาใช้โดยกตองกลากถ้าเงินบาทสี่บาท เงินดั่งดั่ง
 ทำเงินเพื่อส่งเพื่องอื่นไป ให้รับเขตกมพิการณ เสนผู้ทำเงินทองแดงเป็นโทษ
 ทำเงินบาทกะ: ทำสี่บาท ทำเงินดั่งกะ: ทำสี่ดั่ง ทำเงินกะ: ทำสี่เพื่องลงมาให้ทวน

แล้วปลอมใช้ได้นั้น พิกเศก: กุพระภชชทกทณห้ามบทนนี้ยังทงนทียไม่ ทวียเหกท
 ทษากรมีเงินรวงเงิน ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ}) เงินหุ้มเงินที่ใหม่เขา จะใช้ที่เงินนี้ได้ก็ยอม(แต่ไปซื้อ ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ})
 แก้วนี้ผู้ช่วย ๗ จะได้วงเดียวทำเงินรวงเงิน ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ}) เงินหุ้มเงินที่ใหม่เขาทมิได้
 ที่ไทรนี้ ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ}) เป็นตเงิน เมื่อตามจริงนี้ก็รู้สิ้นทั้งแผ่นดินก็เห็นเจ้าเงินผู้ท ^{ของ} ^{แถม} ^{ทอง} ^{ขาว} ^{กะ} ^{ทึบ}) มีเงินรวง

^{ทองแดง}
 เงิน ^{ทองแดง} ^{ทองแดง} เงินที่ใหม่เขา มากกว่ากำลังหนึ่งเท่าเท่าด้วยเท่าอีก กบแดงแดง
 เบ็ดียนบดตามใช้โดยยารกน บันเงินที่อยู่ใแผ่นดินเป็นอันมาก แลซึ่งจะสารเสียดีได้เขา
 โทษแก่เงินผู้ขาย ^{สูง} นั้น เทนทเป็นรวมไม่ทสันเงินรวงเงิน ^{ทองแดง} ^{ทองแดง} เงินที่ใหม่
 ที่ใหม่เขาในแผ่นดินใหม่ แลนี้สืบไปเมื่อใดก็ตามจายให้ผู้ใดใช้เงินรวงเงินทองแดงเงินทอง
 ธงเงินกะตาดเงินที่ใหม่เขาเพียงเขาต้องไฟ ^{สูง} เงินบดกลทอนทุกหนึ่งแก่ก่อน
 เป็นอันทกที่เสียด ให้โดยข้าเพื่อข้าวจึงแก่โดยซาก ^{โดยบ่อ} ^{กันนิตตอก} จนประ:ชกษน
^{เงิน} ^{บ่อ} ^{รวม} ^{รวม} แรกแห่งสูง แลที่กลดของ ๑ ในวงนออกวงเทพมทนทศรัยทยทแขวง
 ทากหัวเมือง ^๕) ทักโตฝ่ายเหนือให้ทั่ว ^{ผู้ใดมีเงิน} ^{ชำระ} ^{ราชการ} แลกันให้เสียด

ให้ส่ง ถ้าเขาเป็นเงินรวงเงินทองแดงมากน้อยเท่าใด ให้เขาแดงแก่พระคลังมหาสมบัติ
 บัญชัญศรัทราทกทั้งเงินที่สันเข้ ให้ทั้งเงินได้เสียดทองแดงออกเสียด ๖:ได้คังสัน
 คัมภกนอัยเท่าใด จึงให้ทั้งเงินทำพกทวงตอกกเสียดใหม่ดังให้แก่เจ้าของเมือง:
 ทานนี้ที่จันทนาเจ้าอง ทามายให้ทั้งเงินเขียกบงเขาเงินรองผู้ซื้อแลเขาทำวังเป็นอ:
 ทกที่เสียด ^{ผู้ใดมี} ^{ฟอง} ^{พระ} ^{ราช} ^{กำหนด} ^{กฎหมาย} ซึ่งตามปกบให้นี้ยังท
 เงินรวงเงินทองแดงเงินทองทาดินกะทาดินที่ใหม่เขาเพียงหนึ่งเขาต้อง
 ไฟ บดตามใช้โดยยแต่เพียงหนึ่งเงินไป มีผู้จับได้:ให้ลงพระ:ราชชฎาเขียนยก
 หนึ่งตามสืบดี แลจะ:เขาคเป็นโทษตามโทษคนโทษ กฏให้

ด้วง ^{๑๑} ทำจดตักทัก ๑๑๕๖ ขันโรงนันทก ^{๑๒} ญู่ไท้แก่พระวอวอ
 ทัชชกร ในนอกโทกฏทนายแจก แก่เจ้าพญาเดพญาพระหลวง เจ้าภ
 นิกดารนหมื่นพันทนาย ฝ่ายททาวพลเรือนเจ้าทลของพลีพระบาท งามพระ
 ราชวงษ์ว่ารัตน ๑ หน้าหลัง มหากษัตริย์เจ้าเจ้าทรงกรมฝ่ายใน

ผู้รักษาเมืองผู้รักษามการเมือง ^{๑๓} ทัชชกรฝ่ายเหนือ งามพระราชบุตร
 ทงพงางทัช ทัชสมเภาพระบาทบรมเดชลบรมบพิตร พระพร
 ราชย์หัว ผู้ทรงยศพิช ราชารม งามเทพระเสด็จ เดกษออก
 พระวิฬง บรมกษัตริย์ มหาจักรพรรดิพิภาน พวอิมทัชเสเด

พญาภคย ราชบริพาทโทกฏทนายเจ้าพระบาท จิงทรงพระกรรมคุณ
 ทัชชกร ^{๑๔} ทัชชกร ทัชชกรนี้ทาเสื่อเพื่อทัชชกรเงินทอง ทัชชกร
 งามพระราชบุตรซึ่งกำกับคเงินทอง ทัชชกรทัชชกร
 ทัชชกรโทกฏทนายทัชชกรทัชชกร ทัชชกรทัชชกรให้ทัชชกรเป็นคทัชชกร
 ทัชชกร:คทัชชกรงามทัชชกรทัชชกรทัชชกร งามคทัชชกรทัชชกร
 ทัชชกร ทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกร ทัชชกรทัชชกรทัชชกร
 ทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกร ทัชชกรทัชชกรทัชชกร
 ทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกรทัชชกร ทัชชกรทัชชกรทัชชกร

ประเพณีสืบมาแผ่นดินโดยยถารวม ไพร่ฟ้าประตักไร้อยู่คกรเขนใจ บ้านเมือง
 ก็สงบร่มเย็นโดยจนมิได้ ครั้นสืบมาจนวงษภพวงษาเท่าเข้าอายุพรหมพฤกษามกย
 รัชมนกั การวิมภวลดจนทำแล้ว ระเบียบภพประเพณีสืบซึ่งมีในพระตำหนัก
 บุกนโทนทรงแคง ทำการทรงทำไว้ทำตามแห่งมรรคา ให้การสวดสาร
 แพร่มรรคา แลที่มิใช่แต่การทรงทำทรงทำมิได้ อยให้ไว้ด้วย
 ติบขันธ์ทุกสักเป็นอันทกเศียร ก็ทำตามพระตำหนัก แลตามทักกัน
 กัญชายน กัญชวย กัญชวย ^{กัญชวย} กัญชวย ^{กัญชวย} กัญชวย ^{กัญชวย} กัญชวย ^{กัญชวย} กัญชวย ^{กัญชวย} กัญชวย ^{กัญชวย}
 ทำทางทำให้กบทุกกายเป็นหลวงช้าง รัชพระราชทานแห่งปภพนาไร้วัดพระเกษ

เกษนภาพปกแผ่นไป ให้กสักโดยฉาฉาจริงที่ ผู้ทรงพิภพเป็นคนอเนกาท
 ที่ซึ่งมิได้สติปัญญาอันยักสวแกว ฝ่ายผู้ได้พิภพณากสักข้างคนก็เสียดไปทำ
 ทพระได้เป็นหลวงเจมนักสักคนไชกร่มจำเตแต่ทวีปเป็นหลวงจึงได้ผู้ทรงพิภพ
 กัญชวยกัญชวยพระราชทานการ กัญชวยพักคุดของเงินให้ทั้งนี้ ทเป็นยถกรรวมไม่
 กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย กัญชวย
 ทากันกัญชวยกัญชวยกัญชวยกัญชวย กัญชวยกัญชวยกัญชวยกัญชวย ให้ทำสักกัญชวย
 ทากันกัญชวยกัญชวยกัญชวยกัญชวย กัญชวยกัญชวยกัญชวยกัญชวย แลทำมอญให้ผู้
 เกษนเทศ 1 ภายเป็นอันทกที่เศียร ทำผู้ใดเสียดกัญชวยกัญชวยกัญชวย กัญชวยกัญชวย

สอนให้เลขทศนิยมมาทุก ให้เรียกตายเป็นหลว ภายกรมพระราชวัง ^{หรือ} ^{หลัง} ^{แต่}
 สมเด็จพระเจ้าตากเจอนแดนเราแล้วที่กักรมเสวยใน ^{หนัก} ^{ซึ่ง} ^{มีการ} ^{ทการ} มิได้มีให้เรียกกัน
 ฅงกตมณีนระเทศผู้ตกผู้รับสั่งเจ้าทวีปยแลผู้เป็นกระตากรเป็นโทษทามโทษณ
 โทษ กฏไว้ว่าวัน ^{๑๑๖๖} ค่ำจตุลิกภข ๑๑๖๖ ปีมะโรงฉกคก

ราชบัณฑิตยสถาน
 กรมศิลปากร
 พระราชวังสนามจันทร์
 เชียงใหม่ ๕๓๐๐๑
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๑
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๒
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๓
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๔
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๕
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๖
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๗
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๘
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๑๙
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๐
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๑
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๒
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๓
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๔
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๕
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๖
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๗
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๘
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๒๙
 โทร. ๐๕๓ ๒๕๑๓๐

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

๑ วัน ... คำพลัดทศ ๑๑๑๑ ปีชวดลตศก จักรพรรดิเจ้าทมิฬเจ้ามณฑลราชบุ
 จักรพรรดิเจ้า ...
 ในทวารวดี
 เคยเที่ยวราช
 เมษเสกศาลา
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...

๑ ฎีกาให้แก่วชิรชนิก ...
 แลขอพระคลังในคลังพิณนาตาภาษ ...
 เก็นเอเกล้าฯ ...
 ...
 ...
 ...

ก่องการสำหรับเขาได้บุญปีหนึ่งรวม สังกักรากาหมแลใช้ราชการเบกเสวแก่ผู้
 เป็นอันมาก แลผู้มีชื่อลูกค้าผู้มีเงินมาก ย่อมคิดอ่านซื้อหาก่อตำเกวรีน
 เป็นอันมาก ไม่ทวงลักในเรือนลักแลในเบกเสว ซึ่งราชให้ทำยราชทอนนั้นเมื่อไป
 ทนเป็นประโยชน์แก่กรมเทพมหานครไม่ไปเป็นประโยชน์แก่ลูกค้า ฝ่ายไม่ท
 ึ่งซึ่งราชให้ทำยราชทอนกริ่งเทพมหานครจัดกัน แลนี้สืบไปเมื่อหน้าทอน
 อยาให้ผู้ใด ก่อตำเกวรีแก่ข้าเพื่อใจเป็นอันซกที่เดียว ถ้าแลผู้ใดราชให้
 เกวรีแก่ให้กรบหลวงพระกวรรณาก่อน ก่อทวงพระกวรรณไปลักแก่ลา ๗ ให้ก
 ึ่งก้อใด ถ้าแลลูกค้าผู้ใดราชให้ข้าทลอง ๗ ผู้ใดกรบหลวงพระกวรรณออกต่อตัว

ก่องพระกวรรณไปลักแก่ลา ๗ ให้ก้องซึ่งใน ๗ มาตั้งแก่แก่ซึ่งใน ให้เรียกชื่อรับ
 ตามก้อ ๗ ละก้อตั้ง เป็นเงินสามก้อตั้ง แล้วแก่แก่มาตั้งมหากเจก ๗ เขากกรบ
 หลวงพระกวรรณตวง เรียกเขาข้าทลองตามก้อ ๗ ละตามก้อตั้ง เป็นเงินแก่
 ก้อตั้ง แลผู้รับส่งมาส่งทวงผู้ยู่คว ๗ เรียกเขาข้ารับส่งตามก้อ ๗ ละก้อตั้ง
 เป็นเงินสามก้อตั้ง แล้วมาตั้งมหากโทผู้ยู่คว ผู้ยู่ควเรียกเขาข้ารับส่งตามก้อ
 ก้อละก้อตั้ง เป็นเงินสามก้อตั้ง แล้วมหากโทหมายให้สลัก ๗ เรียกเขา
 ข้ารับส่งตามก้อ ๗ ละหากเป็นเงินสามบาท แล้วสลักโทหมายบอกนักการลงหมายชีย
 กวมท่า ๗ เรียกเขาข้าหมายตามก้อ ๗ ละหากเป็นเงินสามบาท แล้วพิมพ์

บิดกมาตั้งเดิมยวณกรรมทำเอาว่าแก่โกเศศบริบที่ ๆ เอาทุกพระกรรมณลง
 เรียกเอาข้าทูลฉลองตามท้อง ๆ ละตามกำลัง เป็นเงินแก่กำลัง แลสิ่งสิ่งเดิม
 วนให้หมายบอกไซ่กัก แลเดิมยวณเรียกเอาข้าทูลตามท้อง ๆ ละสองบาท
 ของคลัง เป็นเงินกำลังตามบาทของคลัง . ไซ่กักจึงจากแจ่มเหยียบที่ให้มีชื่อ
 ก่อตำแว่น เรียกเอาข้าทำเยื่อมเหยียบที่ทุกบาท ถ้าตำแว่นบ้างกรังแก่ตำ
 หนีไป จนบ้างสามบาทสอง บาทสามบาทสองบาท บาทสามบาทสามบาท ไท่กรรมที่
 เรียกเอาทองแห่งมิกเป็นรางวัลแห่งหนึ่ง ทนทุกกำลังบาทเมื่อทหน้าเสกของ
 ภาษีทำของกำมิได้ตั้งเป็นเงินบาทสิบสองทนิก ทงตำทนิกทุกกำลังบาท เป็นสิบ

ลมพั้งที่กำลัง ถ้าตำแว่นบ้างกรังแก่ตำหนีไป จนตัวคอกจนตัวสองคอก
 จนตัวสามคอก ให้เรียกเอาทองแห่งมิกสองแห่ง ถ้าตำแว่นบ้างกรังแก่ตำ
 หนีไปจนตัวสองคอก จนตัวสามคอก จนตัวสามคอก จึงทกวานไป ให้เรียกเอาทอง
 กำแห่งมิกสามแห่ง ถ้าไม่มีทองแห่งมิกให้ตั้งเอาเงินตามราคาของทุกทนิก แลตั้ง
 แก่ผู้ว่าก่อตำแว่นตำหนึ่งคองเสียเงิน ซ้ำรับสิ่งข้าทูลฉลองข้าหมายเบกเสว ความเป็น
 เงินซึ่งเสียกำลังตามบาทของคลัง ถ้าก่อตำแว่นหัวเมืองคองเสียข้าทูลตามกำลังบาทเข้า
 กนเป็นสิบร้อยแปดกำลังสองสิ่งทั้งโค ถ้าผู้ใดกลบยอมก่อตำแว่นแก่ตำเพื่อ
 กนมิได้ให้ยกบทพระกรรมณก่อน ให้เอาคนผู้ใดกลบยอมก่อตำแว่นเป็นโทษลงพระราช

๓๓๓ เขียนยกหนังสือตามสืบที่ แล้วให้เรียกเอาข้าวบดถึงข้าทูลฉลองข้าหมาย
 ทอมแห่งหมึกข้าทำเนียบให้ครบ แล้วให้พิมพ์ไทยก่อนสำเนาสืบไป แลมีเป็น
 กฎหมายหย่างทำเนียบสืบมาฉนี้ ครั้นอยู่มาครั้งแผ่นดินเก่า ในเรียกข้าทำ
 เนียบก่อนสำเนา ๗ ค่ำ ๗ พิมพ์เพื่อจะเอาเป็นกฎหมายหย่างทำเนียบมีไว้
 มีกฎหมายหย่างทำเนียบ แต่ครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในพระบรมโกฏ
 ฎราชวงษ์นั้น ก็เห็นเป็นรอนรอนมากโดยบุราณราชประเพณีที่อยู่แล้ว ให้เอา
 ตามกฎหมายเก่า นั้น แลเปลี่ยนกึ่งตามประเพณีของพระนคร แลเปลี่ยนกึ่งตาม
 วิชาอักษรจีนใหม่เป็นอันมาก ต่อการไม่มากกว่าแต่ก่อน แต่มีสืบไป

เมื่อเห็นผู้ใดจะก่อสำเนา ข้าทูลวังแก่สืบเบตตอกเงินไปเท่าใด ก็ให้เรียกเอาของคำ
 แห่งหมึกข้าวบดถึงข้าทูลฉลองข้าหมายข้าทำเนียบไปแต่เท่า ตามกฎหมายหย่างทำเนียบ
 ในพระบรมโกฏทุกประการ ถ้าผู้ใดก่อสำเนา ณ หัวเมืองใด ให้มอบแก่
 ผู้รักษามณฑลกรมการ ครั้นจะให้ผู้รักษามณฑลกรมการบอกเข้าไป ให้ทูลพระ
 ราชวงษ์ก่อนแล้วจึงบอกออกไปให้ต่อ ระเบียบทำทูลเกล้าด้วยผู้ก่อสำเนาช่วย
 การสืบไป แลให้ผู้รักษามณฑลกรมการปลูกศอกทุกอันเหยียบที่ให้ตามทำเนียบ
 แล้วให้ทูลไปพลางก่อนเดี๋ยวก่อน แลให้ผู้รักษามณฑลกรมการเรียกเอาของคำแห่งหมึก
 แลทำหนังสือข้าทูลฉลองข้าหมายเบตตอก ตามทำเนียบให้ครบตามข้าทูลเกล้าทูลพระ

ต้นจากใหม่ ปักกว้างสิบเบ็ดคอกขึ้นไป แล้วจะให้เอาทำเป็นโทษทัณฑ์ แลให้
กฎหมายบอกแก่โทษชดเชยแลเช็ดกักต้งสี่อ แต่พระคลังในพระคลังพิณนชากษา
กลุ่มพนักภณกรมท่าซ้าย แลให้มทกไทกระลาโหมกรมท่า มีกลบออกออกไป
หัวเรือ ให้ทำตามกฎหมายทุกประการ กฎให้ไว้ณวันพุกเรือบเจก

แป้นสองคำ รุกตักภษพื้นร้อยสี่สิบเจกปีมะโรงสัพคก ๗ ๗
กฎให้แก้เอาพญาแลพญาพระทอง ทำภษนิกลงนหมื่นพันทนายฝ่าย กทรา พงเรือ } ขัทลวง
กรมพระภษัมบวร ๑ กรมพระภษวังหลวง แลขัทลวงเจ้าท่งกรมฝ่ายใน } สามพนัก
ภณกรมท่าโหมกรมท่า กรมการเมืองลุ่มทปรกาน แลลูกค้าเรือชาวกม ๑ ขัทลวง

ประเทศซึ่งได้มาค้าขายณกรมเทพมทนทวี ทั่วยทมพระกวรวลนครเหนือเกล้า
สิ่งว่า มีกฎหมายแต่ก่อนห้ามมิให้ขัทชการ เขาขึ้นใหญ่ไว้กับบ้านเรือใน ๓ ลก
ท่าเรือชาวกมเทพมทนคร จะไปค้าขายทั้งเมืองมิขึ้นลูกกระสุนดินดำ ให้บอกภษ
ซ้ายแก่กระลาโหมให้รู้จำนวนไว้ ถ้ามิได้ค้าขายให้เขาขึ้นสิ่งไว้แก่กระลาโหม ถ้าแล

ลูกค้ากรมประเทศ เข้ามาค้าขายณกรมเทพมทนคร มิขึ้นใหญ่กระสุนดินดำ
มกนอัยแต่ใด สิ่งเมืองลุ่มทปรกานให้บอกภษซ้าย มอขขึ้นกระสุนดินดำไว้แก่กรม
การสามพนักภณกรมท่า ห้ามมิให้ขัทลวง ๑ ฝ่าย กทรา พงเรือ } ขัทลวง
ได้ขโมย แลลูกค้าเขาขึ้นใหญ่กระสุนดินดำ ไว้กับเรือบ้านเรือนเป็นอันขาดทุกสิ่ง

ได้เป็นใหญ่กว่าเจ้าเมืองต่าง ๆ มีขึ้นใหญ่ขึ้นเจ้าเมืองต่าง ๆ
 พนังงานกรมท่าตามกฎหมายแก้ก่อน เขาเป็นไว้กับบ้านเรือนนั้นเลิกมิชอบนิตเท
 ปรากฏโดยพระราชกำหนดโทษถึงตาย พระราชกำหนดกฎหมายมีมาดังนี้จนจนแล้ว
 ถูกทำร้ายมิรู้บ้าง ให้ขงูโทษไว้เขาเป็นเป็นหลวง แต่มีสืบไปเมื่อหนักทำเรือ
 ถูกทำราชการเทศมณฑลกร จะไปมาค้าขายทั้งเมืองกลับเจ้าเมืองเทศมณฑลกร
 มีขึ้นใหญ่กระสุนดินดำมากน้อยเท่าใด ให้บอกบาญชีขึ้นเขาขึ้นการระสุนดินดำ มอษเจ้า
 ใจแก้ตามพนักงานกรมท่าใหม่ ถ้าจะไปค้าขายให้เคยเรือมาเปิดเขาขึ้นการระสุนดินดำ
 ราชการซึ่งเจ้าวันไปจาก ตามพนักงานจทุกกรม ถ้าเรือถูกทำทั้ง ๗ ประเทศ

เจ้าเมืองเทศมณฑลเทศมณฑลกร มีขึ้นใหญ่กระสุนดินดำมากน้อยเท่าใด ก็ให้
 หมายเรือบอกบาญชีแก้ตามพนักงานกรมท่า กรมการเมืองสมุทรปราการ ให้ตั้ง
 ไปกวรวกขันตุ๊ก ให้รู้จำนวนมากเดน้อย ให้เคยเรือเขาขึ้นการระสุนดินดำขึ้นมอษ
 เจ้าใจแก้ แก่กรมการเมืองสมุทรปราการ ห้ามอย่าให้ข้าราชการฝ่าย ^{กรม} _{พลเรือน} รั้งหลวง
 กรมพระราชวังบวร กรมพระราชวังหลวง ^{หน้า} _{ใน} ให้เคยเรือถูกทำ
 ราชการเทศมณฑลกร แด่ทั้งประเทศเขาขึ้นการระสุนดินดำ ^{หัว} _{บ้านเรือน} เรือของพล
 ภาคนั้นขึ้นหับตุ๊กทำดังนี้เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าข้าราชการเคยเรือตุ๊กทำอยู่
 มิพึงเขาขึ้นการระสุนดินดำ วิชาเรือแลบ้านเรือนราชศวะ มีได้มอษเจ้าใจแก้ตาม

พนักฐานกระลาโหม กรมการเมืองสมุทรปราการตามกฎรับสั่งนี้ จึงได้พิจารณา
 เป็นตราตราเป็นโทษทุกหนึ่งโทษกระมล กฎให้ไว้จนวันพุธเดือนเก้าแรม
 สี่ค่ำ วัตถุประสงค์ราชพัณร้อยสี่สิบเจกปีมะเสงศัพทก 7 75
 ๑ กฎให้แก่พระสุวระกิจชัยทาโนนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
 พระหลวง เจ้าราชินิกุลรณหิเนนสมุชาญชัย เจ้าหมู่เขตหมวกพันทเขต
 เจ้าขุนทวารพลเรือน แลเจ้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระ
 วังหลวง แลกรมทวารเอกเจ้าข้าหลวงเจ้าทั้งกรม กรมเจ้าหน้าต่าในเสนาบดี
 ผู้รับราชการ ณหัวเมือง ๒๒) นากได้แก่เหนือท้องปม ให้ปรากฏข่าวของ

แลสมักพวกพวกชาวไพร่ ผู้เป็นไพร่หลวงสมกำลังทั้งปวงพท กวีสมนเทยมระ
 ภาณมบพิทวพระพทชใจอยู่หัว เสกออกณพระที่นั่งบุษบกมาตามทวารพทช
 พิณนพร้อมทวยหมู่มาภคยาเสวกตามภคย กชกรวิมนทวิมรอุกขุนท้องปม
 เจ้าพระบาททรงชมาศ จึงมีพระราชโองการณพระที่นั่งทุก สุวสีทบาทท่าหริศ
 เหยื่อเกล้า ๑ สั่งว่ารบทำเนียบมณฑลภษปวเพณิดำทวยไผ่นกนสี่สิบมาแก่ก่อน เจ้าสมท
 พททหมณฑทวย ไพร่ฟ้าปวชกรทั้งปม แต่บ้นทอยู่ในแควนแควน • แผ่นทิน
 ชำรอนบ้นทเสกษาไศวายเป็นคร แลตั้งดินทอนบ้านเรือนอยู่ได้ ก็เพระพระราช
 กฤษฎาเสกษนภพ พระบาทมีสมเถรพระมทการษคทภษเจ้าเสกฯ ผ่านพิทพ

กรมการมหาดเล็ก มีช้าง เตี้ยพลพลกรังลงเข้าออก ไปมาทำราชการ
 ทหัดโดยราชการเนืองการก็มีช้าง ทาการพนักงานไป ฝ่ายขุนนายเจ้าหมื่น
 น้อยหมวกตั้งทหารลง ทั้งผู้คนทำราชการแทนเสียดาย ใ้ความรกลอน แลคน
 ผู้ไว้พลทหัดนี้ ครั้นจะไม่เอาโทษตามพระราชอนุชากรมช้อย การสืบให้
 ทำสืบ ผู้ต้องทำราชการเสียดาย ครั้นเห็นว่าผู้พลทหัดนี้โทษผิด แล
 ข้าราชการพลทหัดไปเสีย ๗ ฝ่ายเจ้าหมื่นนายจตุรกรมช้อย ราชการแผ่นดิน
 ขี้เสียไป บิดนี้สืบไปเมื่อหน้าทหัดอย่าให้แตกไพร่พลลง สืบกำลังราชการ
 แลทหัดราชการหลวงทั้งปวงทุกแห่ง ราชการพนักงานเสียดพลทหัดจากขุนนาย

เจ้าหมื่นนายจตุรกรมช้อยให้ราชการงานโยธาแผ่นดินไป แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นอันขาด
 ผู้เสียด ถ้าแตกไพร่พลลงสืบกำลังผู้ใด มีใ้กจลากรมพระราชกำหนด
 แห่งราชการเสียด พลทหัดทหัดหมื่นนายเจ้าหมื่นนายหมวก ไปชุมนุม
 แขนบแห่งอยู่ด้วย ผู้รักษเมืองกรมการหลวงรุ่นหมื่นหัวเมืองใดก็ตี แลพล
 ทหัดไปชุมนุมอยู่นั้นแห่งใดตำบลใดก็ตี รู้แจ้งในพระราชกำหนดนี้แล้ว กลับเข้า
 ทหัดนายโดยปรกคตติ ให้หมื่นนายเรียกเอาทหัดบนมีเคยประกันไว้ แลทหัดใช้ราชการ
 สืบไป ถ้าผู้ใดมีใ้เข้ามาทหัดนาย นายตั้งศึกตามออกไปทางหัวเมือง
 แห่งใดตำบลใดผู้พลทหัดนี้รู้แจ้งว่า หมื่นนายตามออกไปเข้าทหัดนายโดยคตติ

ให้มนตรีมหาดเล็กผู้ทูลบทนี้ เข้ามาแจ้งลูกขุนนาคตา เขาค้างชำระเสียจน
 ทิ้งตามเดิมแล้ว ให้มีนียบปรกกันเรียกทนายบ่นให้ใช้ราชการสืบไป ถ้าแลผู้ทูลบทนี้
 รักรวมนียบตีกกนออกไป มีได้เข้าทนายนียบ ๆ สืบสารจับตัวใดเขาก็ได้ แลไป
 แอบตั้งอยู่ด้วยเจ้าเมืองกรมการ พระทูลขุนหมื่นผู้ใดจากรวม ช่มซึ่งไว้ปร
 การใดอย่าให้ฟังให้เขาคู้ทูลบทนี้ เข้ามาแจ้งลูกขุนนาคตา โทงพระราชชำระ
 เสียจนตมยกทกสืบที่แล้ว ให้ตีกกำหนดคู้ทูลบทนี้ ๆ ไปแต่วันใดเดือนใด
 เป็นวันคืนปีเดือนนอกนอชเท่าใด ให้ส่งคู้ทูลบทนี้ไปทำไว้จนคูกตีกกนให้
 นกนรแทนใช้กล่าวจะควมกำหนดปีเดือนวันคืนซึ่งทนีไปนั้น แล้วให้พ้นโทษออกจาก

ลูกส่งกรให้มนตรี มีนียบปรกกันเรียกทนายบ่นเขาคู้ไว้ใช้ราชการสืบไป แลผู้
 ผู้รักเมืองกรมการนียบอำเภอ นั้น ก็ให้กรรวกสืบสารตอกแนมก ถ้าเห็นผู้
 คนแปลตปลอมออกไปแอบแฝง อยู่ณแวงหัวเมืองจรงก ก็ให้สืบสวนได้
 เสียก ถ้าเห็นว่าตมไปนียบออกไปทำมหากิน โดยปรกตีกทลบทนี้ไม่
 ก็ให้้อยทำมหากินคว่าจะถึงกำหนดเขาไซ่อน ถ้าเห็นว่าพ้นกำหนดเข้าเดือนแล้ว
 มีได้เข้าทนายนียบ เข้าเดือนรับราชการทนายพนักนรจรงก ก็ให้ผู้รักเมือง
 กรมการนียบอำเภอ จับเขาคู้ผู้นั้นบออกเหม่ส่งเข้ามา ถ้าผู้รักเมืองกรมการ
 นียบอำเภอหัวเมืองใด มีได้เป็นไรกรรวกสืบสารตอกแนมก ละให้เลิกโพทลวม

สมกำลังออกไปหลบหนี อยู่ณแรม ทวีเมืองพันกำหนดเข้าเดือนแล้ว มีใ้
 จับตัวส่งเข้ามา จนขุนเคยกักตมออกไปจับใ้ ในแรมทวิเมืองร้อยห้า
 รัชชเมืองกรมการนายอำเภอทวิเมืองนั้นเป็นโทษ แลผู้ซึ่งคบหาซึ่งผู้กรว
 เสนอแลกใ้นั้น ก็ให้เอาตัวเป็นโทษผู้กรวเมืองผู้หลบหนี แลให้กระทำการพระ
 ราชกำหนดกฎหมายนี้ระทการ } ผู้ใ้ใดมิใ้กระทำการละเมิดกระทำให้ฉีกตัว
 พระราชกำหนดกฎหมายนี้ระทการใด } จะให้เอาตัวเป็นโทษตามพระราชกำหนดทุก
 ซึ่งใ้ใดใ้พ้นทุกประการ กฎใ้ใ้ถ่วงจับเดือนสิบเบก แรมทก
 ราชกำหนดราชพันร้อย สิบเบกปีมะเสงสพทก

๕๓๐. กฎใ้ใ้แก่ผู้รักชเมืองผู้กรวการเมือง (๕) แลกรวพระนครบาน ชักทอ
 ทศพระบาทเกยททาวพลเรือน แลช้เท้าทกรมฝ่าย ใน) แก่แก่ผู้ใ้กรว
 ๕๓๑. บันทอยู่ในแรมจังหวัดในกวนนอกกรมเทพมทานกร แลทวิเมือง
 ๕๓๒. ๕๓๓. ๕๓๔. ๕๓๕. ๕๓๖. ๕๓๗. ๕๓๘. ๕๓๙. ๕๔๐. ๕๔๑. ๕๔๒. ๕๔๓. ๕๔๔. ๕๔๕. ๕๔๖. ๕๔๗. ๕๔๘. ๕๔๙. ๕๕๐.
 ท่งพระมทการนาทันท่วง สติโลกยทั้งปวงใ้คงอยู่ในศีลสุจริต แลพระ
 ราชพิทชตักแวทแลงเส็งสืบไป แลตมพระราชศกทชปทิสจรรณท่งพระทกช่ง
 ใ้ช้ชากทอของทศพระบาท ผู้ใ้ใหญ่ผู้น้อยไปปทิสจรรณ พระพุทธรูปพระลัญ
 พระศกักรวทกรมบ้าง ลวงกชิตทลวงเส็งใ้เป็นที่ใ้ท่วที่บูช แก่เทพทิมช

หนึ่งเป็นอันมาก เพื่อจะให้เป็นที่โดยปราย แก่พระพุทธรูปปักเสกกับ
 อรหุณย์ พันทกสงสารจตุภาย ชาติมเจตียถานทั้งปวงเรื่องกว่าแต่ก่อน
 หนึ่งการณศกสาพร้อมกัน กอบทลพระกรรมกว่า ทุกวันนี้มีผู้รักกระทำ
 หนึ่งอันลยอกของพระทำสายพระพุทธรูป พระลอุปพระเจดีย์พระกษัตริย์จีนเป็น
 หนึ่งอันมาก สิมิพระภิกษุของกรมพระบันทูล คำทักเหนือนมธิดา ๑ ถึงว่า
 พระภิกษาตามเนรทงชาภณนั้น อยู่มากก็มีอยู่น้อยก็มี ถึงมากอยู่มากอยู่
 เท่ากันเป็น เป็นธรรมทภาตามเนรทวลไทย จะเป็นโทษของเจ้ามาในลักขบท
 ประการหนึ่งกวดา:ทำเวียน หนึ่งททวิปีตะเนทอยู่ หนึ่งอาหารเงินกรมเจ้าผู้กระทำ

หนึ่งพระพุทธรูปเสกพระพุทธรูปพระลอุปพระเจดีย์ได้ ผู้รักก็มีแต่ใจกระทำจะทุก
 เป็นตุร่าตาม อันมีโทษเสมอปัญหา:นั้นกระษิระตาม จะโตไปเสวยทุกาเวทเนใน
 อธิวิมทานรก เป็นอันมากเพราะจับตัวผู้รักมีได้ ผู้รักยังมีน้ำใจทำเรือนทำภย
 พระเสกนาเนื่อง ๑ หนึ่งระเนิงไว้เหนือนหนึ่งไม่ทวงพระกรรมก ไปรกลก
 ใดกยทั้งปวงเลย พระเสกเนกจะเศวาทนงไป แต่นี้ดีไปให้กรมพระนครบาล
 ใดเจ้าเมืองกรมการจกแจกวาทกระเวนตามตำเพอ กอຍจับตัวผู้รักซึ่งทำอนภย
 พระพุทธรูปพระลอุปพระเจดีย์ไฟได้ แลชาภมโกไกลบ้านให้พันนายพัน ๑ ๑ ๑
 ถูกบ้านซึ่งไกลชาภมนี้ ให้ผลัดกันไปทวาทกระเวนป้องกัน สอดแนมที่ชาภม

๓๓๓ ๓๓๓ - ซึ่งทำอนรยพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ เสาแก้วมั่ง
 ๓๓๓ ๓๓๓ - ให้เจ้าเมืองกรมการกระทำโทษตามพระตายการ ผู้ร้ายพระ
 ๓๓๓ ๓๓๓ - พระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์สืบไป ถ้าเสกกรมพระแก้ว
 ๓๓๓ ๓๓๓ - จักแพงให้ชาวบ้านตากกระแวนรอกศ พว
 ๓๓๓ ๓๓๓ - กัเสกชาวบ้านละเมียดเมียดมิให้ลอดแนมตากกระแวน ให้ผู้
 ๓๓๓ ๓๓๓ - พระเสกชาวบ้านเป็นโทษตามโทษ
 ๓๓๓ ๓๓๓ - เจ้าทูลของท้าวพระบาท
 ๓๓๓ ๓๓๓ - กฏให้ไว้

๓๓๓ ๓๓๓ - คำกล่าวคกรบ ๑๑๑๗ ปีมะเสงสัพุด ๓๓๓
 ๓๓๓ ๓๓๓ - กฏให้แก้พระเสกตัวศิษษาในนอ - ให้กฏหมายบอกแก้แก้พญาแลพญา
 ๓๓๓ ๓๓๓ - เจ้าทูลของท้าวพระบาท
 ๓๓๓ ๓๓๓ - กฏให้ไว้

เดิมพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชโองการมานพระปิ่นเกล้า เจ้าพนักงาน
 เหนือพระหม่อมดั่งว่า ดำรงพระยศในวาทะการนั้น มีภาคเคหาณียา
 เพญมาท่งท่งกัน สักทรงทำพวกมีครุฑทาบัญญาซึ่ง เหนือทกรโทษใน
 สวรรูปนกระทอพยเจบุกรวรรูปเป็นแต่ ย่อมมีประเพณีรวมแปรปรวน
 เที่ยงแท้ไม่ ก็ละสละซากที่เคหาใช้บรรพชอุประสมบท บำเพญสมณธรรม
 ไปก็ไต่มนกแลผลพื้นสงสารทกร สวมทรงมีครุฑทาบัญญาภาคท่ง ซึ่งเป็น
 กลมแลอ่อน เหนือทกรโทษในทอพยสมบัติน บุกกรวรรูปเป็นปรมาณ
 บำเพญสมณธรรม ย่อมมีประเพณีรวมแปรปรวน บำเพญสมณธรรม
 ย่อมมีประเพณีรวมแปรปรวน

ก็เข้าบวชในบรรพชสาตนา ให้เป็นเทกก่อนจึงเป็นผลต่อไป ก็ตั้งบัญญัติ
 อุปมาอาทนายเพื่อนพรมทริย ให้ตั้งสิ่งสอนก็ตั้งบัญญัติ กลับแทน
 ทกรโทษในบุงกรวรรูป ในทอพยสมบัตินก็ตั้งชไตย ซากทกรทรวรรูปใน
 นภภาค บำเพญสมณธรรมไปก็ไต่มนกแลผล อันเป็นพระโลกสุธรรม
 อันก็มีบ้าง ครุฑทาบในพระสาตนาแก่ก่อน ทำเป็นนวกทวยชไตยในบุงกรวรรูป
 ก็มีในทอพยสมบัตินก็มี ครั้นพระชกทรวรรูปสงสอนพระมานตามภาค สักเส
 แลงซึ่งได้แทนเป็นต้นเทกก่อน ก็กลับไปไต่มนกแลผลเมื่อภายหลังก็มีทรวรรูป
 ภาณียา จึงทรงพระกรรรูปไปรกเกล้า ๑ สิ่งว่า ซักทรวรรูปพระบาท

ผู้ใหญ่ผู้น้อย เทนว่ามีคามชอบในราชการ ได้ช่วยกันป้องกันบำรุงพระพร
 ทาตเถ ก็ทรงพระอนุชาคโห้บรรพช อุปลมบทเพื่อจะให้เป้นประโยชน์
 ในชวนี้ชวทาถ อยให้เสียที่โลกพระศาตเถ ถ้าศาตเถละสงกลอดไปก็
 ยัวรกแผลดในชกนี้นก็ยังมีพระไทยนถ ถ้าศาตเถนชจะมากไปมีก็
 เปนศาตเถ สักออกมากัจจะทรงพระการวด ชุมเสียไปตามคามชอบที่มีช
 ทรงพระเมตทาให้สกรโก โลกียสมบถก็โลกกวมบถกนี้ ฝ่ายข้าทูลอง
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยทุกคานนี้ มีศาตเถดปีญาถ่ง ๆ กนี้ สงบขังครททโงกราย
 เปนคมทาเข้าชวกก็มี ที่ไมศรพจามจี้นให้เข้าชวกก็มี กำหนดชวกแก่

ก็ควรหมิงลงเคื่อนตามเพิงขี้คิงขัง สงบขังตามขี้ขังมีกรอนลดะบท
 การวภา ทวพดสมบถชกขังมีโคชกขัง ยังเอ็งเพื่อฮาโดยอยู่นพ
 ยังเอนทางที่ระโคทระมานนักรดสืบไป โกลกโคปญจันเพระอุปภคฮาวย
 เพือนพวมทวียสังถอน ก็โกมารวโคผลอนเป้นพระโลกกวดสืบไปอย ครส
 ชวกเจ้าแล้วผู้พวกชยพวกหมิงอินทพาล มีโคละชายแก่ชวปกตัวชวป
 ย่อมกระทำมิชชาจถ ลอนลกทักให้เจ้ากผู้ชวคณมีค่นทระมานนักรชวกรากณ
 วลนัน เป้นนิวกรนักรอินทระภวะตัวระถาย มีเป้นอนที่จาเข้าเพญสมณารวม
 ได้โคมารวโคผลสืบไป ขังที่โคกรอนนักรกลสมสักออกมา ในค่นพว

ว่าจ้างในกตมพระราชดำริ มีท่นที่ระฮอกพระวชิราภักดิ์เสียทงพระกรรรณบารมี
ซึ่งท่นพระโทยะให้ข้าทูลฉง ๑ ไทไตถียตมมกให้โลกกรตมมก^{มก} เพาะเทก
มิไครมีที่ถ้าเกรงจึงเสียบวไลชนไป อนึ่งก็เป็นใบบกนทษประเวณีสยาม
ถ้าข้าทูลฉง ๑ ผู้ใหญ่ผู้น้อยมีกรมขอม ไทใช้ในทษการแฉวโรภาชกร
ทงไปในที่ไคๆ แฉถึงแก่รณภพก็อยู่พายหลังทงพระกรรรณ
ซบเกล้าซบพระท่อมเสียบบกรกรรรณภพกฟีนอง มิให้ผู้ใคทำมเห็ได้ แฉทง
ซึ่งข้าทูลฉง ๑ สละแล้วแฉบกรนั้น เหมื่อนหนึ่งมีภชกรไปไกลแฉบกรภชกร
อยู่หลังนั้น เป็นข้าทลมอยู่ในภชทระ ทงพระกรรรณเษพระโทยได้

พระเษเทศณภพปกเกล้า ๑ มิให้ผู้ใคกระทำมเห็ได้ แฉมีพระภชกร
ไว้ที่นี่ ผู้พาดหากทชกกระกระทำนิราณาการ แฉทงภชกร
อันภกมพดดาเข้าบารพชอปดอมท ให้เป็นอันภมิดักแฉพมารวว แฉใค
ผู้บวทมน้อยมมีมาเน็อง ๑ แก่นิสบไปเขือทเก้ ถ้าแฉข้าทูลฉง ๑ ภกม
ทมทูลพระกรรรณด่าบวค ผู้ใคตวงประเวณีสยามทำขู้ทชัยทง อันเศมีสละเปม
มชทระปกบอง ให้เสียบพระยศพระเเรียกในภชชอเบจกร ให้ภชชอชชทง
ทชทงทงกตตามยกทระเวนบกตามวันทระคณเรื่อตามวัน ส่งไปเป็นทระพูนผู้ซึ่ง
แฉเสียบมเปบรชกรชวรนั้น ถ้าตมีสละภชกรเข้าปดอมท บวคในพระตคณ

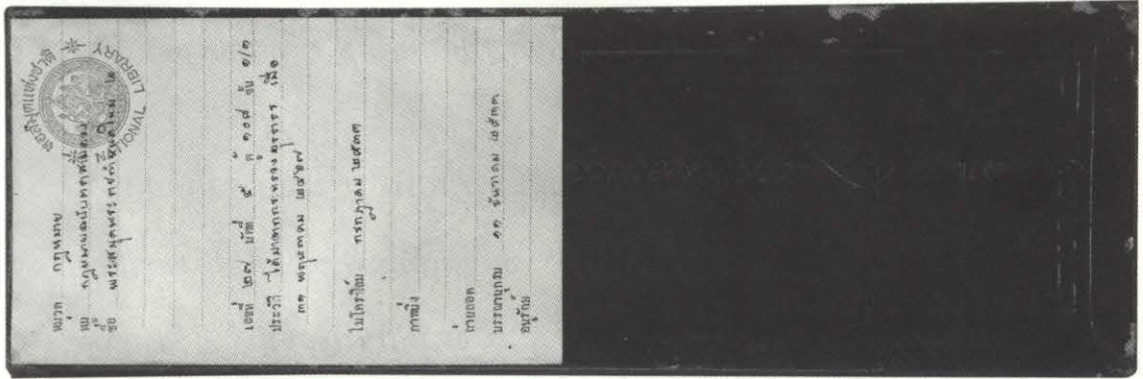

แล้วยกโดยข้าเพื่อใจ ให้นำโดยเยนซึ่งทำเป็นโดยเงินตำแวงทำ กลับมาตุฎฐา
 ข้าแวงทำไป ทั่วเรือนนายทองอยู่ ๆ มิให้รับกุมมาว่ากล่าวแก่ขุนนาย พิศารัตน์
 เป็นดี ลูกขุนปุกกุศโลบลทพระชายการ ให้ทวนตำแวงซึ่งผู้ลักพาทำสืบที่กัก
 คุกนี้ว่าเมื่อครั้งครั้งกรบคนไว้ในคุก แลนายฉะฉิกเป็นโทษ ๆ ลักคนโทษหนึ่ง
 โทษทำขู่โทษหนึ่งให้ทวนตามยก โดยเยนมากกว่ากรรม ๆ ไม่ช้าเรอลักคนไป
 โทษหนึ่ง นายทองอยู่เจ้าเรือนผู้ทำใจ ลักคนใช้มองพระสนมไปให้อยู่อาศัย
 ฝั่งซ้ายด้วยใจโทษหนึ่ง ให้ทวนกดทำสืบที่ลักกรบคนไว้ในคุก เขาแวง
 ปุ่หน้ากระคนวอบเมือง แลตำแวงทำคนกลางซึ่งเป็นใจไปด้วยตำแวงดังนั้น

ให้ทวนทำสืบที่เร่งเอาทวีพยสังฆราช ส่งทวนให้โดยคืนโทษบพพระชายการ
 แลซึ่งลูกขุนปุกกุศโลบลทพระชายการ ให้ในคุกนั้นชอบของพระภิกษุทำหนดเท่าที่
 คุมลูกขุนปุกกุศโลบลทพระชายการ แลซึ่งลูกขุนปุกกุศโลบลทพระชายการ ใช้ว่าลัก
 สังฆราช ๆ หลวงไม่ เป็นแต่พุกทลักภักคนไป ซึ่งให้ทวนนี้ว่าเมื่อครั้งนี้โทษก็เลย

◉ กลบ ◉   ๕๐๐

แต่เหตุว่าบุตคนทุกวันนี้ชอบไปเที่ยวกักจระหยาบที่หาเกรงกลัวความผิดไม่
 กรันจะให้ทำโทษแก่ตามพระภิกษุที่ทนทนแก่ ผู้มีชื่อหาเรกหลายไม่ ระวัง
 ทักนักรทำเนือง ๆ ไปแผ่นดินนารเป็นนาราด แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้ใด
 ลักกาทเอาคนใช้ของพระสนมในพระภิกษุไป กุทหนึ่งครั้งนี้ให้ลงพระภิกษุ

๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐

๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐

มิได้ ให้ไพร่หลวงส่งกำลังเกณฑ์ราษฎร ราษฎรเนรลี้กษัตริย์ก็เหวี่ยง
 มาช่วยรบ ช่วยการพระราชสงคราม พร้อมมณฑลหนักกันทุกคนจึงจะควม
 ทรายเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระพุทธศาสนา แลควรอุปถัมภ์ฝืนซึ่งรชกน จักได้
 อยู่เป็นนครสืบไป แลตั้งไพร่หลวงส่งกำลัง อนาคตราษฎรราษฎร
 เนรลี้ก มิได้มาช่วยการพระราชสงคราม พร้อมมณฑลหนักกันทุกคน
 ทมิได้ ก็ยอต่อเสียดกนไม่ไป ให้บุตรหลานวันเด้อไปแทนตัวซึ่ง
 ทั้งเสียดกนอื่นซึ่งมณฑลปกปิด แลตั้งราษฎรเนรลี้กซึ่งหลบหนีอยู่ มิได้
 ใดสัก เหนแก่ทวยรบทั้งไปแทนบ้าง มงที่มณฑลรับเงินค่าจ้างได้

ทมิได้ใส่แทนไม่ครบครวณ ผู้กวรวู้กันว่าเสียดกนตามเกณฑ์มีบ้าง เสด
 กงขึ้นมาให้ตรวจแทน จักได้ไพร่พลมาทำการสงครามน้อยไม่ทั่วกัน บันท
 ทำพวกทำดังนี้ผิดมิชอบหนักหนา ให้มีพระราชกำหนดไว้แต่สืบไป ผู้กว
 ธรรมสงครามยกมาฝึกหัดแทนแทนแทนพรณคร ศึกษการเข้าททาวพลเรือน
 ผู้รักษาเมืองผู้รักษามการ มีพักพวกส่งกำลังราษฎรเนรลี้กเด้อขึ้น มิได้
 สกหนักน้อยเท่าใด ขอให้เป็ยคนงให้ไปเข้ากองทัพ ให้ทั่วทุกแห่งทุก
 คนให้มณฑล ครอบเสียดกนการสงฆ์ ให้ควบคุมจำนวนแทน ขอให้เส
 เสียดกนอื่นมารับกวาแทน แลตั้งวานกันเป็นอันขาดที่เสียด ทมิได้มิได้

ทักตามพระราชกำหนด แก่ข้อโทษหนึ่งไซ้ จะเอาผู้รับจ้างแลคนนาย
 เป็นโทษถึงสิ้นชีวิต แลให้พระสังฆการีของไทย หมายบอกทั่วกำหนด
 ทั่ว จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษคนโทษ กฎให้หัวหน้จกคนเดือนซ้าย
 แรมคอกคำ จุดกักรายพันร้อยสี่สิบแปดเป็นเมียชู้ตัก

กฎให้แก่พระสังฆการีที่ช่วยในน้อก กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาเสพญาพระ
 หลวงเจ้าราชินิกุล รนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลเทศาภิบาล
 จะเข้าทำทั่วกรมฝ่ายหน้าใน แลหัวเมือง ชั่วปากใต้ฝ่ายเหนือพม
 พม่า ทั่วหม่อมพระการณการวัดเหนือเกล้า ๑ ดังนี้ ลกรณณศาลหลวง

ปฤกษา ทบทวนพระราชกำหนดว่า ขั้หลวงกรมพระราชวังหลวง รับข้อจับมี
 สักข้อมีจะให้กอลดกัก พญาพิพิทอัยสารกว่าชายเป็นทาส เวชทง
 อยบ่ทพญาพิพิทอัยสารคนนั้น มีกฎหมายเลิกทาสเลิกดม ชายค่นควรดักใจ
 เขามาตักใช้ราชการ เจ้าทนายหัวเมืองเขามาตัก ต่อมีผู้จับจึงกว่าเป็นเลิกทาส

ครั้นจะก่ด้นให้เลิกคนนั้นคนเป็นทาสแล้ว เลิกทาสทักใจเขาก่อนไม่ ต่อมีการ
 สงครามจึงให้ไซ้ ผู้ซึ่งมิได้กลัวความผิด เลิกมิได้เป็นทาสก็จริงกว่าเป็นทาส
 มากขึ้นนั้น ครั้นจะพิจารณาให้เห็นเท่าเลาจึงว่า เป็นทาสมิเป็นทาสแล้ว
 การดักจะเข้าไป ครั้นจะเลิกเลิกคนนั้นให้แก่ผู้รับ กลัดอกาเป็นเลิกทาสจึง

ฝ่ายเจ้าทนายท้าวไคความ: คือกว้อจันจกฉน นั้นพระเกษพระคุณท้าวปลุกมิไค
 ปีกฎรับสั่งครั้งปีเอกไพบูลย์ เอกฉนกำลังโลกทนาย สมนักให้ทำหมัน
 เคยเสกทำมาดัก เพียรไคช่วยราชการแผ่นดิน ไคท้าวเสกฉนทำดีไคบังไว้
 มิไคเสกมาดักให้เสกทำเป็นโทษ แลจ่ายเงินซึ่งที่หลวงกรมพระมหาดวงรับมา
 พญาพิพิทอชตัวรวคว่ำจ่ายเป็นโทษ เคยทองอยู่เข้าพญาพิพิทอชตัวรวคว่ำ
 จะเป็นทนายวังทฎ ๆ หลบหลีกราชการ สมนักคิดปิกฉนให้มิใช่ชายเคย
 ปรีกขี้เวียวตัวรวคว่ำทวนไว้ซึ่งว่าเป็นโทษ เกสอการ: เป็นทั้งนี้ความ: ให้ส่วนปลัด
 ยวการสการ: เป็นชี้ใน ให้ผู้ซึ่งทำเป็นเคยสินเสกทนายสบกษมท้าวจำเภา:

พระภักทพระพทริเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า ทำเป็นทนายผู้ใดเป็นผู้ขาย
 เคยปรักขมิสารทวนทวนเป็นสินเท่าใดแก่เมื่อไรมา เป็นทนายโดยเจ้าตัวรวคว่ำทำเพ
 ทนายหลักทวนราชการ ถ้าสบกษมทวนไคเห็นควรคงแก่ตัวว่าเป็นทนายวัง ถ้าเป็น
 โลกการสการพลทวนมาไม่มีมนเคย ทาเถยยันทงว่ามิไคจะลัดกลไว้เถยจับก่อน
 ทวนรับสั่งนี้ เสกทนายมีมนเคยเสกฉนคงทวนสินค้ำทวน มนเคยมิไคมิไคเสกมา
 ลักให้ฉนทวนอยู่แก่มนเคย ทวนเสกฉนระแยกย้ายทวนทวนไปลักให้แก่ผู้จับนั้นมิไค
 โทษซึ่งมนเคยบังไว้ มิไคเสกมาดักทวนรับสั่งนั้น ลวงพระราชทูตลัดกลฉนปกโทษ
 ทวนฉน ทวนตัวฉนทวนโทษทวนให้ทวน ๓๐ ที่ทวนเสกฉนมิไคลัดกลไว้แก่

มนุษย์ ๆ เงินตามทวนกตมกลอง แก่นี่สืบไปให้มีพระราชบัญญัติ ให้
 ทำลายพระราชทรัพย์ แลพระญาติพระหลานจนหมิ่นดรรพทกกระทรวงการ ทูล
 พลเรือผู้ใดมีเดกตามลัดให้ตามลัด อย่าให้เพิ่มให้แก่คนหนึ่งขึ้นไปเป็นอันขาดที่ผู้
 ผู้ใดมีเดกให้มิได้เขาตามลัดให้พิโทษ ถ้ามนุษย์ ๆ เงินเขาเดกตามลัดทำเป็น
 ท้ายให้มนุษย์ สบถตามลัดทำตามทวนกตมกลอง ถ้าผู้ใดจับได้เดกซึ่งมิได้ลัด
 ทลงมือ เป็นเดกการลัดที่ผิดให้ลัดกมอให้แก่ผู้จับตามลัด ถ้าเดกไปหาทลง
 ลมทลงเดกทลง ถ้ามนุษย์ ๆ เงินซึ่งมิได้เขาตามลัดตามลัด ผู้จับ ๗ ได้
 ให้ลพระราชทรัพย์เหมือนผู้หนึ่งคนหนึ่ง ๓๐ ที่ ส่วนทลงคนนั้นให้ลัดเป็นไพรทลง

ผู้รักษาราชการกักไว้ปีหนึ่ง จึงให้เข้าเรือนออกเรือนเหมือนไพรทลงทลง
 แล้วให้มนุษย์ ๆ เงินสืบเสาะหาเดกการลัด มาให้ผู้จับแก่ในเรือนหนึ่ง
 ลมทลง ให้โทษคนหนึ่งมดลัดใช้ราชการ แทนเดกซึ่งจับมานั้น ผู้จับจะ
 ได้มีเงินไพรทลงตามจับ โสการแผ่นดินสืบไป ถ้าจับได้เดกตามลัดทลงมือ
 ได้ เขาพฤกทลงเงินปลดอปลดละเสีย มิได้จับเขาตามลัดผู้จับ ผู้จับ
 กลเป็นลทลงตามลัด ผู้สมรู้ร่วมคิดทลงลัดให้เงินสนับสนุน เป็นโทษถึง
 ดินชวิกร กฎให้ไว้วัน ๕๖๕ คำฤดศกษ ๑๑๐๘ ปีมะแมพค ๗๕๐๓
 กฎให้แก่พระผู้ลัดที่ชัชวาลในนอก ให้กฎทลงบอกแก่เจ้าพระยาเด

พญาพระทนต์เมือง เจ้าราชบัณฑิตยสถานเป็นพันทนต์เจ้าท้าวพลเรือน . ข้าหลวง
 กรมราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขเจ้าทนต์ . มหากษัตริย์
 ๑๐ เจ้าข้าเจ้าทนต์กรมเจ้าทนต์เจ้าทนต์ใน เจ้าผู้รักษาศรีเมืองผู้รักษามการเมือง เจ้าข้า
 เจ้าทนต์เมือง ขานพรราชกรกฎแห่งพิภพทั่ว ท้ายเจ้าพญาสุธรรมมนตรี .
 พญาศรีธรรมราชยกกองเสด็จกลับทนต์พระกรวด ทนต์นี้ข้าราชการมนต์
 เจ้าเอกมาตีเจ้า เป็นเอกไพร่หลวงข้างสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเดชพระคุณ ซึ่งว่า
 เป็นทนต์นั้นเคยเงินทั่วโลก สบกลาบทนต์ไว้ว่าเป็นทนต์ลูกทนต์ ทนต์จะไว้
 เจ้าทนต์เจ้าเงินมาช่วยไว้ สักไว้คงทนต์เจ้าทนต์ว่า ยกทนต์เงินมาช่วยไว้

มิได้ ให้เคยเงินขึ้นทางว่าลัด สดออกจากรากทนต์ไพร่หลวงทนต์อยู่
 ทนต์ผู้นี้ ทนต์เงินโตพึ่งช่วยไปไว้คงทนต์ จึงทรงพระกรวดกรวดเหนือเกล้า
 สักว่า เดกส่งกำลังราชการเขากว่าเอกไพร่หลวง ไพร่หลวงคิดอ่านยกย้าย
 สดออกใส่ลูกหลานท่านเถิด ทนต์ไพร่หลวงให้พ้นจากทนต์ ไปอยู่ในกรมซึ่ง
 ราชการเขานั้น ซึ่งว่าเป็นทนต์ผู้มีชื่อบ้าง ที่เป็นทนต์จริงก็มี ทนต์
 เจ้าเงินในท้องพระคลังช่วยไปไว้คงทนต์ สักเจ้าทนต์เป็นคนโลภทนต์มิได้
 เมื่อได้ดิบได้ดีร่วมกันไม่แยก จะเสียดการกรมทนต์ว่าทนต์ยกเป็นทนต์
 เจ้าทนต์ยกเป็นทนต์ : จะเป็นเสียงทนต์ไปจะละหมิได้ ทนต์ไพร่หลวงจะร่วมไว้

แต่มีสืบไปเมื่อเหตุนี้ ห้ามอย่าให้ผู้ใดคบหากันชายไพร่ลง ^{ไว้} ^{ที่} ^{สถาน} ^{ที่} ^{มี} ^{ไพร่}
 หลวมเกินขนาดไว้เป็นอันขาดที่เดิมา แลออกหลวมไพร่หลวมซึ่งเป็นทนายผู้ขึ้น
 ก่อนขึ้นยกนั้น ให้เพิ่มบุญชัยขึ้นทวงว่าเอาตัวมาชำระให้สิ้น ทั่วพลเรือน
 ใต้มหาไทยเอาถอบทูลพระกรรณ ถัดทหารให้กระลาโหมเอาถอบทูลพระ

กรรณ จระพระภขทอนสืบหลวมซ้ำไว้ใช้ เป็นเลกการชกไว้ในหมู่ ไม่ให้เด็ก
 เกือบดอกเดือน ถ้าในบางกอกนี้ผู้ใดลงชกชก ชายลงไพร่ไพร่หลวมไว้ เจ้าหมู่
 ลมบุญชัยผู้พยานไม่ว่า แลทนายไพร่หลวมนั้นให้เอาไว้ในรัชการคืน ทั่วยุ
 ชัยนายปรากนั้นเป็นไพร่หลวมคนหลวม เป็นพับแก้เคยสืบสืบจนก่อนนี้ไว้

เป็นทั้งในแคว้นเทศเมือง ทนายชายปรากนั้นเรือนเอียงนั้น ให้ทนายไทย
 ทั่วถึงไปซึ่งร้อย ทนายมิได้เป็นไพร่หลวมคนหลวม ให้นายมีผู้ใด
 วิกตวาเอาเงินแก่ผู้ชายปรากนั้น ให้ลงโทษแก่ผู้ช่วยไว้ตามบทพระราชาการ
 ที่ผิดแต่หมู่บุญชัย มนเคยไพร่หลวมลงเสียเห็นเป็นใจทนาย ชายไพร่

หลวมให้ลงโทษทอน แก่มนเคยผู้เป็นใจให้ชายตามยก ทนายนั้นมิได้
 เป็นไพร่หลวมคนหลวม สืบกันทั่วกันซึ่งชายนั้น ให้เขาแก่มนเคยซึ่งไว้
 เห็นเป็นใจให้ชายนั้นถึงหนึ่ง ให้เขาแก่ผู้ชายนั้นถึงหนึ่ง ศักดิ์ชายเป็น
 ไพร่หลวมคนหลวมก็ดี เจ้าหมู่บุญชัยมนเคยเขาไพร่หลวมลูกหลานไพร่หลวม

ไปขายก็มิได้... จึงให้ขายให้เขาแก่บนเลยซึ่งขาย... ตั้งให้เลยเงินให้ครบตาม
 การกำหนด... โหวหลวงจึงไม่ปิดเงินยกย้ายไปทากหมุ่... จให้กะเกณฑ์เอา
 การตลก ให้ทนายบอกแก่ข้าราชการ... อดประสงคราชฎาในพระมหาเว
 พินทก... มีคาไปถึงผู้รับกรมการ... เขาก็ได้เห็นเองทั่วผู้ใดมิได้กระทำจะมีเอา
 ความเป็นไทยโดยไทยคนไทยกฎให้ให้เวลาน... ทำลัดกับช... ปีออกตำราชคก...
 กฎให้แก่พระตราตราที่ขายรทในนอก... ให้กฎทนายบอกแก่เจ้าพญาเสลพญา
 พระหลวงเมือง... เจ้าราชนิกรรทเป็นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือ... มหากษัต
 ราชเจ้าเจ้ากรมฝ่ายทนายฝ่าย... แลผู้รับชเมืองผู้รับกรมการทเมือง... เขาก็

ได้แก่เห็นเองทั้งปวงทั่ว... ทนายพระบาทสมเด็จพระบรมเมถ... บุรณพิกรพระ
 พทชเจ้าอยู่หัว... เสกธออกณพระที่นั่งสวรรคตมังกดา... มหากษัตปภธาทปีพระ
 ราชโองการณพระบันทูล... สวัสดิทนายทททรวลเหนือเกล้า... 1... สิงว... โหวพิ
 บราชกรททวนนี้... คบทกนกรททำไรกรวม... พิชลวงลกภเขาบุตรกรวกฎ
 ผู้คนทนายกรอกทนายสินใด... จุกทนายจุกกรอกรองอนาปราชฎา... แลซึ่งทนัก
 ชังไปไปซื้อขายเอาเงินแบ่งปันกันก็มีบ้าง... ทางที่พุกททนายทญิง... มีคทามรัก
 ไทวากไปขายเสีย... บ้านอื่นเมืองไกลก็มีบ้างทางที่สมยอมทั้งทนายกันไปขายเอาเงิน
 ๓... แบ่งปันกันก็มีบ้าง... เขาเป็นนายเงินที่ทลัดที่บัญญัติได้... ซ้ายโหว

มีใ้ใคร่ส่วนๆให้ไว้ เป็นผู้คนลูกเมียช้ใครองผู้ใด มีแก่เงินช่วย
ให้ ร้อยมาเรือนเย็บหมักมีขัง เก็บทำเก็บฝั้นขมจนนิคมจนตา
ไปขยับมีขัง ย่อมมา้องพ้องเรียกเท่าเงินใหม่ แลผู้ขายโดยปรำกัน
เกิดความเนือง ๆ เกื้องไ้ดองทสุพระบาท ทรงพระมหากวณค้เมกาแก่
ไพร่ฟ้าประชารา จึงให้พระภษ้ทำหนคให้ ไ้มาช่วยไ้ด้องทูกูกกร
ณส่วนหลวง เก็บเมืองกรมการ เพื่ออาร:รมบคนจีนมือโกหกในแผ่นดิน
เมื่อพระภษ้ทำหนค ซึ่งแจกไปแก้ก่อนทข้กไม่ ที่เรือนเย็บทกร
หากอยู่ทวยเท่าเงินแก่ เท่าเงินใหม่ช่วยไ้ไ้ไ้ด้องการมต้นต่อ ๆ กันมามี

คกจิพญาณดลคคักญ่มนค กรมเกิดกตามจีนมา้องพ้องเรียกทา ยิงสุ
การ:การว ฝ่ายซึ่งถูกรณณส่วนหลวง ก็คือความเ้าว่ามีไ้มาช่วยไ้ด้อง
ทูกูกกร ปล่อยให้เ้าเงินเป็นหลวงนั้น พระภษ้ทำหนคบปนีเนื่องกวม
เกิดขบแต่กคณกสันอยู่ จะลให้มิไ้ไ้ท่ขกเลิกเสีย แก่นี่สืบไปเมื่อหนค

ที่เรือนเย็บทกรหากอยู่ทวยเท่าเงินแก่ เท่าเงินใหม่ช่วยไ้ไ้ไ้ด้องการมต้นแก่
ดวอรหมต้นใหม่ต่อ ๆ กันมา มีคกจิพญาณดลคคักญ่มนคอยู่แล้ว ก็ให้
ถูกรณณสารหลวงเจ้าเมืองกรมการ รบมกับบชนให้ตามพระธยการวคระ
บวรณสืบมา ปกรวทหนึ่งท่ผู้ใดเรนใจทกแกลนจะเ้า บุกรวาราฎาต

ฟัน้องทนายควอกทนายสืบได้ ลูกทนายลูกควอกซึ่งมิได้ทนายแยกเป็นทนายผู้ใดไปขาย
 ญาติกันใหม่ ๆ ถ้าผู้ช่วยรู้จักเรือนเบี้ย ถ้ามิได้เป็นลูกเมียข้าไทของผู้ใดทนาย
 เชื้อสืบกันไว้ มีผู้ขายเคยปรกนมีนคงอยู่แล้ว ก็ให้ช่วยกำกับตามปรว
 เว้นได้ดั่ง ถ้าไม่รู้จักกันเคยกันก็ให้ผู้ช่วยได้ ทนายขายปรกนเรือนเบี้ย
 ไปฝากทนายคนไหนหลวง ให้ชกใช้ไล่เสียผู้ขายเคยปรกนเรือนเบี้ย ถ้าได้
 เมื่อความว่าเรือนเบี้ยมิได้เป็นลูกเมียข้าไทของผู้ใดก็ให้ช่วยไล่กันไว้ ถ้าได้ทนาย
 ทั่วดมยอซึ่งภานคนกตกกันมาขาย ให้จับเขาคผู้ขายเคยปรกนเรือนเบี้ย
 ทำงให้ใหม่บุตร เขาเนื่องความกอบทลพระกวรวณ ถ้าทนายเียงให้เียงเียง

กรมการ บอกล้างเข้ามาณกรมเทพมทนคร จะเขาคว่าเป็นโทษตามพระราชกัฏทนคร
 กฎหมาย ถ้าเคยเงินกับผู้ขายเคยปรกนเรือนเบี้ย ไม่รู้จักกันกับกรมการ
 ช่วยไล่กันไว้แต่ตำเพอไร มิได้ทนายขายเคยปรกนเรือนเบี้ย เขาช่วยไล่กัฏหน้า
 ลากจนณสถานหลวงเจ้าเมืองกรมการ ภายแต่ได้กความเสียได้ดองทลพระบรท
 เงินซึ่งช่วยไล่กระดินให้แก่นันมิได้ เพาะมันทาเทมพระลัษชาทลไว้ ให้เอา
 เงินซึ่งช่วยไล่นันไว้ทำบุญทั้งหลวง ปรกาทหนึ่งถ้าเจ้าเียงเคยเงินผู้ช่วยไล่
 กับผู้ขายเคยปรกนเรือนเบี้ย ทั้งบ้านเรือนอยู่ไกลพระนคร แลบ้านใกล้เจ้า
 เมืองกรมการ หากที่จะไปไกลที่ระมา จะช่วยไล่กันไว้ก็ให้ผู้ช่วยได้ ทนายขาย

๓๖
 ชายมีชื่อถึงทาเรทหลายไม่ เทศาภิธานนทกกับแก่ง ^{บุกร} ~~ทลน~~ แล้วทามีแม่นม
 พี่เลี้ยงพิทกรกษไม่ ชายมีชื่อพึ่งทำเวปพ้อตงตกรากไปฆ่าเสียเนือง ๆ แล้ว
 สืบไปเมื่อเข้า ถึงข้าทูลของทูลพระบาท จเนปราชกรษฎาผู้ไทรระกนแก่งโลกก
 โดยเท้าทำโดยมือ บุกรแลทลนยากพิณซึ่งเป็นทวกรนั้น ต่อมีแม่นม
 พี่เลี้ยงพิทกรกษให้ตกรแก่ง ทำทามีแม่นมพี่เลี้ยงพิทกรกษไม่ ทา
 อยให้ตกรแก่ง ^{บุกร} ~~ทลน~~ ได้ทำโดยเท้าทำโดยมือให้ เป็นอกรเป็นอินทกที่เกีย
 ทำผู้โคมิพิงกนแก่งบุกรทลน ได้ทำโดยเท้าทำโดยมือ แล้วชายมีชื่อพ้อ
 ตงตกรากไปฆ่าเสีย ถอดเขาทำโดยเท้าทำโดยมือไป ทรทนี้ทรงนี้ระเอาท
 ๓๗

ปิตานนตาผู้กนแก่งเป็นโทษพทนิก แลให้กรมพระนกรบาน ผู้รักษเมือง
 ผู้รับกรมการ แวงนายนนทชอาพอ ปราชษบ่าววังแก่งเนปราชกรษฎา
 พงษ์ ให้ทำตามทกรวมตั้งปีพทุกปรการ ทกรให้ในวันอาทิตย์เดือนทกรวันสืบ
 ตามคำ รุคตกรกษพันวอยทำสืบตามปีกฎกรนิศก ๗ ๗๐๐
 ๓๘
 ๑ กฎให้แก่พระศรีสวัสดิชยาภในนอกร ให้ทลนบอกรแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 ทลนเมือง เจ้าชนิกรนหมื่นพันทนอยแก่ชททวพลเวือน ทวยทวงพระ
 ทวกรกรกตเทสือเกล้า ๗ ตั้งว่า ทงนิกรชการทปแลทวตงพระนกรนี้เป
 ้นนมาก เลกไฟวทลนตบกำลังทกรวันนี้ แก่งระกพิการทททนี้รวมไว้

เบาทงไปทำแท่งอัน แลเสกลูกหมื่นเกกรื่นภราดรเสก ซึ่งจะได้ดัก
 บวกขึ้นใช้ราชการแทนเสก ชกพิการทายนินนน้อยลง ครั้งนี้ทรงพระ
 กรรณา ให้มีพระราชกำหนดให้ ท้ามนิให้ช้ตลอดองค์พระบาทสมเด็จพระ
 ผู้น้อย แลข้าหลวงเจ้าท่ากรมเจ้าหน้าเจ้าใน เสาเสกลูกหมื่นไพร่หลวง
 ลมตูลงผู้ขึ้นมาดักเป็นเสกของท้าว ให้พระเสกเสกนายกองให้เรียกเจ้าทนายบนเจ้า
 เสกมาดักไว้ แลให้ปลักเสกให้ตามทงว่า แลให้ช้ตลอดองค์พระบาท
 หลวงบวงก็มีฟัง ละพระราชกำหนดเสียข้อมคณศีกกันเสกเสก เสกหมื่นไพร่
 หลวงลมตูลงผู้ขึ้นมาดัก หมื่นไพร่หลวงลมตูลงผู้ขึ้นมาดัก ลมตูลงผู้ขึ้นมาดัก

ชันกันให้มีผู้ทนาย เป็นมทกเสกของเจ้าข้าเจ้าท่ากรม เจ้าหน้าเจ้าใน
 ก็นับยัง อนึ่งถ้าผู้ใดจะเสกเสกมาดัก เป็นมทกเสกของเจ้าแลเป็นสมช้เจ้า
 ท่ากรม ให้นายกองเสกได้เสียตัวเสก พ่อแม่เสกนั้นให้ไว้เป็นหมื่นโค
 ตามโคขัวไพร่ของเจ้า ถ้าไม่เป็นหมื่นไพร่หลวงลมตูลงลมตูลงผู้ขึ้นมาดัก ให้
 เรียกเจ้าทนายบนพ่อแม่เสก แลผู้เสกได้มีปลักก่อนให้ช้ตามกฎมณเฑ
 ก่อน แลนี้สืบไปเมื่อหน้าทนายอย่า ให้เจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าทนาย
 บิดอรนทนิพนพันทนาย มทกเสกของเจ้าข้าเจ้าท่ากรมเจ้าหน้าเจ้าใน
 เสาเสกลูกหมื่นไพร่หลวงลมตูลงลมตูลงผู้ขึ้นมาดักเป็นของท้าว แลเอาไปทนาย

เช่นมทกเลขขอเจ้าข้าเจ้าทั้งกรม ขังหนังขังในเป็นอนชกที่เดิย กัก
 โดยพิเชตถูกหมู่ไพ่วลวม แลถูกบ่การขผู้ขึ้นไปลักเป็นบ่ราชกร
 แลเอาไปทกยเป็นมทกเลขขอเจ้า ข้าเจ้าทั้งกรมเจ้าหนังเจ้าใน ๖๖๖
 กษัตริย์หลวงพระไชยราชเขียน ๑๐๐ ที่ แล้วให้ใช้เอกแทน หนัก
 แลถูกบ่พ่อแม่ที่บ่ดี ซึ่งติดชานกันให้โงกไปนั้น ให้เอาทกมหลวงพระไชยราช
 เขียนบด ๓ ยก แลทกเลขนั้นให้ใช้ราชกร ทกไปตามบ่การให้เจ้า
 เกือนทกมหยงเลขทั้งปวง แลเจ้าทั้งเจ้าหมู่เมยทกม เจ้ากรมบดกรม
 สมุทกยชัยเจ้าวงเลขนั้น ก็ให้สอกแนมสืบสวพิทวณชำระ เขาเลขถูกหมู่

ราชกรซึ่งจะโงกเป็นลกกัน สมโนทวเรกรีนเนวสิกรสิกร ให้สืบสืบ
 โงกให้เนเลขลกกันสมโนทว ถูกหมู่เรกรีนเนวสิกรสิกรไปอยู่ทงหมู่ทั้งกรม
 โดยเป็นอนชกที่เดิย ถ้าเลขหมู่โงกกรมใดเจ้าวงเลข บิโดพิทวณทุกกล่าว
 ๖๖๖ ให้เลขถูกหมู่สิกรสิกรเนวสิกรเรกรีน โงกไปอยู่หมู่อื่นกรมขึ้นใด
 บิผู้ว่ากล่าวพิทวณเป็นดี ๖๖๖ เจ้ากรมบดกรมสมุทกยชัย เจ้าหมู่เมย
 ทวหลวงพระไชยราชเขียน ๑๐๐ ที่ แล้วให้ปรับใหม่ใช้เอกคนทกมเป็น
 สมคนทกยให้โงกวัน ๑๖๖ คำรดักกษ ๑๖๖ ปีชกเรกรีน . ๖๖๖
 ๑๐๐ ทกยให้แก่พระสุริยวที่ชัยภมในนอก ให้กฎหมายบดแก่เจ้าพญไถพญ

พระท้าวเมือง เจ้าขนิษฐาหมื่นพันทศยศ เจ้าท้าวพลเรือนมทศลก
 ขอเจ้าชวตี ข้าท้าวกรมเจ้าท้าวเจ้าใน แด่ข้าท้าวกรมพระราชวิปุลธยาน
 มงคล กรมพระราชวังหลัง แด่ผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการเมือง ^๒ เจ้าท้าวเจ้า
 เหนือรับราชการการทั้งปวงทั่ว ท้ายพระบาทสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงทศพรราชธรรมอันมหาเสวย เจ้าท้าวออกกรมพระ
 ขิเมบุษบกมาตามท้าวกรมพระวิจิตร พร้อมด้วยเสนาพฤจฉาภิกษาธิบดี
 ทายเจ้าพระบาท มงคชมาคซึ่งมีพระราชโองการ มาพระบันทูลคำปรึกษา
 โหรเนื้อเถา ๑ สี่ว่า ซึ่งพญาศรีราชโกษาพญากรมคำแพะ ชกดีคำกัน

ก่อนเจ้าพญากรมคำแพะน้อยให้ชายใต้ลอม ๑ ไม่คิดถึงยศถาบรรดาศักดิ์ ซึ่งทรงพระการณ
 ขบถถึงเป็นถึงเจ้าท้าวกรมราช พระราชทานเสียดการปีบึงทอง ถากหมากคนเฝ้าทอง
 เครื่องอุปโภคบริโภคต่างต่าง ไม่คิดถึงพระเดชพระคุณ กระทำการมอญมิชอบ
 พญากรมคำแพะเป็นแก่ผู้มอญมิได้การระยำเกษ ^๒ แก่ผู้ใหญ่ทนายการค้า
 ลอยชายเข้าไปในวณพญาศรีราชโกษา แล้วมีชื่อข่มขี่กระพญาศรีราชโกษาไป
 แลเห็นพญาศรีราชโกษานั้นเป็นผู้ใหญ่ จึงมาท้าวพญากรมคำแพะกระทำผิดล้ม
 ลมแปรการให้โตกดี ชอบแต่ระอดกกรรมให้ให้เสนาบที่วักตัวให้ ถ้ามีสำเนา
 จึงนี้กระบเมื่อกมทุกกมทำนองความ มีพญาศรีราชโกษาโมหุริการเข้าชกเฮ

พญาภมรมุขีแห่งเมืองสุพรรณบุรี ไม่เกรงว่าเป็นข้าหลวง ๑ ค่ายกัน เป็นนงนพคุณใหญ่ไม่
 รุกษาศิริวิชัยคอกใจ ทำกัณฑ์หนึ่งเทกนอ้อมมาชกกัน ก่อเอาผ้าผืนแรก
 เมื่อสมภพ ให้เลี้ยงชายใต้ท้อง ๑ ดังนี้ พญาศรีราชเทวีซึ่งพญาภมรมุขีแห่ง
 ท้องที่ท่อยุคอยู่ด้วยกัน แต่ทว่าทรงพระมหากรรณไปรทเกล้า ๑ พระราช
 กานเกษไว้กรมหนึ่ง แต่หนีสืบไปภายหลังเจ้าพญาแลพญา พระทนต์ขุนหมื่น
 พันชกนอ้อมฝ่ายทหารพลเรือน แลมหาเสวกข้าราชการเจ้าข้าเจ้าท่งกรมฝ่ายหน้า
 ในเดชะหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง จะมีคดีแก่
 กันสิ่งใดให้ระมัดระวังโทษในทะเลี่ย ทั่วแล้วแก่เจ้ากรมบังคับกรม แลเสวกอน

บัดแล้วแล้วกล่าวชำระคดีสืบให้มิบกดง ซึ่งให้วังฟ้องกรมการทวงถาม ผู้เป็น
 ผู้ความหรือใหญ่ให้เสวกตี ปฎักษกนอ้อมกรมหลวงพระกรรณ อนุญาตให้เสวกตี
 เสร็จกรณบ่มสืบกันพระเจ้าอยู่หัว ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย
 ฐานผู้ก่อความนี้ เกิดวิวาทคดีชกกลองพินแพงกันปรวการใด ๆ ราชโองการ
 ราชโองการสืบกันแห่งกลองยอก พวกมิได้ลงมือให้เขียนถึงผู้ลงมือ แล้วมีรับ
 โทษตามบทพระชายการ แลให้ตัดสินหากฎนี้หมายบอกพทั ถ้ามิชำระเสวก
 จักเป็นโทษตามโทษตามกฎหมาย กฎให้ไว้ก่อนพบเพื่อนแก่จีนทกคำ ราชคฤกษ์
 พันราชทาสสืบปีชวกรทกาศก ๗ กฎให้แก่พระสวธาคี่ชั่ยกรในนอกให้

ภรรยาบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระทรมเมือง เจ้าขุนนิลรัตนสุนทรทนาย
 กหาพลเรือนมหาดเลขาขอเข้าทักท้วงกรมเลี้ยวหน้าซ้ายใน แลผู้รักเมืองผู้รัก
 กหาพลเมือง ๕) บัดนี้เสียเงินทั้งปวงทั้ง กว่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาปรารถนา เลขาธิการพระที่นั่งบุษปะ
 ยาทนาภิบาลบ้านวัดถนนประสาธน์ พร้อมด้วยปรีทิตกาทภพจตุตถกษัตริย์มนตรี
 บรรดาในแต่พระบาท จึงมีพระราชโองการณพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาทว่า
 ๕) บัดนี้ก่อนเอาบรรดาเงินจตุตถกษัตริย์มนตรี ๓๐๐ ก่อเพลิง . ครั้นปีว่า
 ออกศก แรกออกศกเมืองจตุตถกษัตริย์มนตรีเข้ามาทำหน้ชำนกรมเทพมทานศกหนัก

หรือทาม) แล้วลูกค้าซึ่งออกไปค้าขายณเมืองโยกระภกเมืองมณฑก บัดนี้ทุกทอยู่
 เจ้ากาทหน้ชำนกรมจะสืบทบทตามสืบทบทเมือง ๆ เทนว่าเบี้ยในพระนคร แลแวงพ
 ทวัดทเมืองจะค่อยมากออกนใช้พื่นอยู่แต่ ให้มีกฏรับสั่งปรกษาทั่ววงแก่ชเถบวชท
 ฏารุณกักรานิชทั้งปวง ให้ช้อขายเบี้ยแก่กัน ๕๐๐ ร้อยต่อเพลิง ถ้าผู้ใดมีได้ช้อขาย
 แก่กันหรือร้อยต่อเพลิงเก็บเบี้ยกัจจวชช้อขายแก่กัน ๓๐๐ ต่อเพลิง จับได้ทั้งไพร่
 ช้อขายเงินแล้วหรือใหม่ช้อขายเป็นไทย แลชเถบวชทฏารุณกักรานิชทั้งปวงกัทาก
 ๕) เทมพระราชทานไม่ มีช้อขายเบี้ยแก่กัน ๓๐๐ ต่อเพลิงเหมือนทช้งแก่ก่อนช้อ
 ๕) ถ้าผู้ใดมีได้ช้อขายเมืองการเมืองมณฑก ๕๐๐ ต่อเพลิงก็มีช้ง มชฎาผู้ใดช้อ

กรมการปกครอง
กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น
กระทรวงมหาดไทย
กรุงเทพมหานคร

เลขที่ ๒๕ มี.ศ. ๕ ต. ๑๑๕ ข. ๑/๑

ประวัติ ได้รับยกย่องรางวัลพระราชทาน
พ.ศ. ๒๕๒๒ พงศกมล ๒๕๒๔

ไมโครฟิล์ม ทรูวิชั่นส์ ๒๕๕๓

ภาพถ่าย

ขนาดของรูป ๓๑ ซม. x ๒๕ ซม.

ชื่อผู้รับ

บรรณานุกรม

พระสมุหเทศาภิบาลในมณฑลพายัพ นครเชียงใหม่ เชียงใหม่
ไทยขาว สิบสองปันนา เชียงใหม่ เชียงตุง เชียงราย นนทบุรี
๑.ศ. ๑๑๖๗ (พ.ศ. ๒๓๘๘) เล่มที่ ๒๘ ๑๐๗ หน้า

๑ ชื่อหนังสือ
๒ ฉบับ
๓ ลักษณะ
๔ ประเภท
๕ หมายเหตุ
๖ หมายเหตุ

๑๖๑๑ ปีชงกลพิศดก ข้าพระพุทธรูปเจ้าหมื่นเจ้าแม่เอกขรรจบ
เจ้าพระพุทธรูปเจ้า
เจดีย์เทียรภักช
เจดีย์ไตรชาลภช

ทณ ๓ กม ขอเก็บ ๖๒๓

๑๑ ฎีกาให้แก่วรณการที่ชื้อหาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่หัวเมือง
 พญาพระทนต์เมือง เพี้ยขุนนิกรตามหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือน
 ๑๒ ทศกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข แด
 ๑๓ นท้าวเสกขอเจ้าข้าเจ้าพนักงาน ฝ่ายทนายในมณฑลหัวเมืองผู้กรมการ

๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ข้างหนึ่งเดือนแก่ ราษฎรเหนือฟ้าฝนแล้งขาดน้ำฝน เทียนลดหลั่นกำลังข้างเทียนจะ
ตามกำลังสองบาทข้าง หนึ่งไร่หกเกด้า ๑ ให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเปนเหตุพบกันขาด
ให้ทำฝนกรรมผูกพันเข้าในท้องนา ระเบียบการปลูกเป็นประโยชน์แก่คนทั้งปวงด้วย
ทุกแห่งพระราชาธิบดีสมมติ พระเมตตาอารีถึงไพร่ฟ้าเกล้าโลก การเสกฏโมเมต
โลกนี้ลูกเมียลูก ผู้ไปทักสงกรมหา ขยายเข้าในภาคมากมีแก่โลกเรือกเทพี
เนกาแก่กันไม่แล้ว มีโทษถึงพระเศียรพระคุณ คนจำพวกนี้เหมือนหนึ่งไม่ช่วย
ช่วยไพร่บ้านพลเมือง อันอยู่พระนครจะให้ยกงานโซ่กายทาบข้อด้วยที่ไว้ในคนไม่
ให้ทราบเดี่ย อภัยให้ขยายแก่กันขึ้นในภาคมาก แลให้ราษฎรซัดขายกัน

เข้าเมืองทั้งที่ยกเกี่ยวละสองข้าง ใช้ว่าสวนนงเกี่ยวละสิบบาท ทำผู้ใดมีเข้ามากมีจะ
ให้ถือคนงานเรือนดิน แต่สอดกำลังที่จะให้เข้าใหม่ แน่นเข้าเสด็จให้แบ่งไว้
ขายให้ราษฎรนำซื้อตามกำหนดราคา ด้วยโทษที่จะเข้าหัวดินอันยกย้าย แลปลง
ที่เขนเข้าหลวงเข้าเท่งกรม ๆ โท ทำเจ้าพระยาเทพยดาพระหลวงขุนหมื่นผู้ใด ๆ
ซึ่งอยู่ในภาคมากเกินกำหนดขึ้นไปอีก มีผู้บวชพร้อมพิพาทกลเป็นลำดับ ในพระ
นครหากทำหัว หัวเมืองไหนออกสั่งมาเขาออกมากกบทุกพระภรรยา จจะเอาหัว ขน
โทษถึงตาย ส่วนผู้ไหนเป็นโทษนักซึ่งขายให้ส่วนแบ่งขึ้นนั้น จะเอาหัวเป็นโทษ
ฉึ่งบกตตามขก ทวารนบถสวนวันทวารนหรือสวนวัน ลังคไปเป็นกะพ่นบูชาริมที่

ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้านนายอำเภอเสนาแก่นันเด สารภักการกำนันผู้รักษา
 ประกษนาหัวเมืองในกรุงเทพมหานครนอกกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือ
 ท้องบางพท กิ่งแขวงปากหมากหมากยี่บัววังมีท ราชเสนาหัวเมืองไทยทอมในเขตแดนไทย
 กงให้ถือไว้ใน ๕๗๑๑ คำตัดสินกรณ ๑๑๕๖ ปีชวดจกวรรค

กงให้แก่พระสุริยวงศ์ซึ่งมาจากในนอก ให้กรทหมายบอกแก่เจ้าพญาเดชะพระสุริยาพระ
 ทดมเมือง เจ้ากรมการมหันพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มทกเสนาจอเจ้า
 ทักทั้งกรมฝ่ายทใต้ฝ่ายใน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ปากใต้ฝ่ายเหนือ
 กิ่งบางพท กิ่งพระบาทสมเด็จพระบรมมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว

ทรงทศพิชราชวรานอนมทประเสด็จ เสกขออกนพระขีเม้าการพรวกพิมาณ มีพร
 ษโงการณพระบันทูล สวรรคททททททททททท ๗ สังก ทักทั้งกรม
 แลททททท ๗ ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ซึ่งไรนทงลคอบททททททททททท
 ทงทง ย่อมทำมิ่งกฏกฏททททททททททท ททททททททททททททท

ทงทท ทงททททททททททททททท แต่มีสืบไปเมื่อทททททททท
 ไรนทท ททททททททททททททททททททททททททท แลททททททททททท
 ทท
 ทท

๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

๒๐๑
 ๒๐๒
 ๒๐๓
 ๒๐๔
 ๒๐๕
 ๒๐๖
 ๒๐๗
 ๒๐๘
 ๒๐๙
 ๒๑๐
 ๒๑๑
 ๒๑๒
 ๒๑๓
 ๒๑๔
 ๒๑๕
 ๒๑๖
 ๒๑๗
 ๒๑๘
 ๒๑๙
 ๒๒๐
 ๒๒๑
 ๒๒๒
 ๒๒๓
 ๒๒๔
 ๒๒๕
 ๒๒๖
 ๒๒๗
 ๒๒๘
 ๒๒๙
 ๒๓๐
 ๒๓๑
 ๒๓๒
 ๒๓๓
 ๒๓๔
 ๒๓๕
 ๒๓๖
 ๒๓๗
 ๒๓๘
 ๒๓๙
 ๒๔๐
 ๒๔๑
 ๒๔๒
 ๒๔๓
 ๒๔๔
 ๒๔๕
 ๒๔๖
 ๒๔๗
 ๒๔๘
 ๒๔๙
 ๒๕๐

เตาคนทำผูกมัดทำของไว้กับบ่อน เหวรงเงินดิให้เคยบ่อนเอาคนผู้เดินเสียดึงไปยัง
 ๖๖๕
 ๖๖๖
 ๖๖๗
 ๖๖๘
 ๖๖๙
 ๖๗๐

การกระทำให้ชำระกฎหมายพระธนาการ การชำระเอาไว้ตามเก็บก็ให้คงไว้ ถ้ามีการ
 การชำระให้ยกเสียดึงเป็นหลายฉบับ แลพระราชกำหนดช่วยร้อยบ่อนเบี้ยชำระให้
 ยกเสียดึงทมิไท เพาะเหตุว่าทรงพระมหากรรม แก้วไพฑูริย์ชาครซึ่ง
 เป็นคนใบทกะสี ปรกอบไปทวยโลกเสนาทนาย ๖๖๕
 ๖๖๖
 ๖๖๗
 ๖๖๘
 ๖๖๙
 ๖๗๐

ราชกำหนดฉบับนี้ไว้ เพื่จะให้คนเลงเล่นแก้กลองเงิน ครั้นสืบมาทุกวันนี้คนเลง
วิ่งวุ่น รัดสั้นกว่าแต่ก่อนทวีเบียก็ชก ฝ่ายนายทนายบ่อนเห็นว่ามีคนเลง
กลัวทวีเบียชกตกจำนวน ดึกช้านักย้ายเอาเงินทวีเบียชกให้คนเลงขี้มึนเล่นเป็น
ทุนแก้กลองไล่ทวีเบีย ฝ่ายคนเลงผู้ขี้มึนเล่นก็ เอาเงินไปเสียขบถวรวรรณ

คนเลงเสียลงหลายครั้งหลายหน ที่เป็นคนขี้มึนความหลายก็ทรนทรนหาเงินมาใช้
ก็เป็นคน พลาดอีกช้านให้ขุนนายมหาดสารจักรวังว่า มีพระราชกำหนดกฎหมาย
ห้ามมิให้ทนาย ทงที่นายทนายบ่อนเกาะกมมทำของ เวงรักเอาเงินฝ่ายนัก
เลงไปวิ่งฟ้อง ทาเป็นกระทรวงชฎาเกาะกมมไปพิทาวนา ท้องเสียชกตกทวี

การ ฝ่ายคนบ่อนเล่นหลวงประยุกตกลองเงินก็เกี่ยวข้อง ครั้นจะให้เวงรักเอาความ
ซึ่งผิดตรงกันก็เกรงพระราชกำหนดกฎหมายห้ามมิให้ทนาย ครั้นจะให้ขกเสียมิให้เวงรัก
เอาไปเกรงด้วยเป็นเงินทวีเบียของหลวง ไม่ชกตกสั้นลงไถวานเด็กกมมก็เอ็งก็เอลง
ทุกปีพระบาท เมื่อพิทเกาะกมมฝ่ายนักเลงซึ่งขี้มึนนายทนายบ่อนเล่นเป็นทุนทนาย

อยู่ในตัวสารวิโม ครั้นเล่นก็เอาเงินไป ครั้นเล่นเสียเงินก็ตกต่าง กลับว่ากล่าว
ร้องฟ้องว่ามีกฎหมายห้าม ส่วนเสียมิให้ส่วนก็ไล่เอาทั้งนี้ ทาเป็นสัญญาเป็นธรรม
ไม่ครั้นจะให้ห้ามเสียมิให้ นายทนายบ่อนแก้ไรทนายบ่อน ฝ่ายนักเลงผู้เล่น
ครั้นหาเงินมิทันไม่มีอนาเล่น ก็ไล่กมมรัดสั้นเสียไปโดยชนทั้งสองฝ่าย

ทั้งบ่อนการวางไวยตง เงินทำเบี้ยสำหรับทำราชการแผ่นดินสืบมาที่ระชากลงนิก
สิ่งเมื่อครั้งแผ่นดินในพระบรมโกฏ ก็มิกรกฎหมายให้นายทนายบ่อนทวงของแกวต
ตมการท่วยกลนรูป เป็นปรเพนียเอียงท่งสืบมา. แลกรังแผ่นดินท่งแต่มีกร
หมายห้าม มิให้นายทนายบ่อนทวงของนั้น พระราชกำหนดท่งนี้: ครังให้มิให้ท่วย

เสีย แก่นี่สืบไปเมื่อหน้ากันจะลงมาลงนิกในอันเบี้ย จักสนา: ยืมเงินแฉกเก็บ
ดทลงเล่น ให้นายทนายบ่อนท่วยเบี้ยพิศโคระ: กุกนารวโกก่อน ซึ่งให้ยืมแฉก: กระจ
ให้เล่นแก่ลอสตมการที่ระเขาได้ ทมท่งท่งทำเนียบเมืองท่ง: ในพระบรมโกฏ
ไพร่มีท่วยมีคนตมคนตามคน มิโคระ: บิอกุ่ท่งนี้ตมกุงมี: ไซ่ส่: เกียนทำเกียนมี: ๒

ยี่สิบไว้ตามสืบไว้ ให้ทวงแกตลงซึ่งลงมา ไพร่มิโคมีท่วยมี: แก่จักคนเจกคน
แปกคนแก่คนไหวรงซึ่งสืบทำดัง ถ้ามีท ๕) คนไหวรงซึ่งหนึ่ง มีคน ๖) คน
ไหวรงสืบตมทำดังตมมาก ถ้ามีแกโคกร: บิอ ๕) ท่วยไหวรงตมซึ่ง มี ๖) ท่วย
ไหวรงซึ่งสืบทำดัง มี ๖) ท่วยไหวรงซึ่งหนึ่ง มี ๖) ท่วยไหวรงสืบทำทำดัง มี ๖) ท่วย
สืบตมทำดังตมมาก มี ๖) ท่วยไหวรงสืบทำดัง มี ๖) ท่วยไหวรงเจกทำดัง มี ๖) ท่วย
ทำทำดัง ถ้ามี ๖) ท่วย ๖) ท่วยไหวรงตมซึ่งลงมา ถ้าท ๕) ซึ่งรวงซึ่งสืบทำดัง
ท ๕) ซึ่งรวงซึ่งทำทำดัง ท ๖) ซึ่งรวงซึ่งหนึ่ง ท ๖) ซึ่งรวงสืบทำทำดัง
ท ๖) ซึ่งสืบทำดังรวงสืบทำดัง ท ๖) ซึ่งหนึ่ง รวงเจกทำดัง ท ๖) สืบทำทำดัง

ภกตสืบทุกสิ่งของทั้งกำลัง ทำไว้รอบคู้เจ้าทเจ้าเมียมีบุตรคนหนึ่ง ๒ คนให้รางวัลสอง
 ทั้งสองบาท ทำแก่เจ้ากับเมียให้รางวัลทั้งกำลัง ทำแก่คู้ผู้เกิดยาให้รางวัลทั้งกำลัง
 ทำแลเป็นโทษอย่าให้ทวงเป็นอันจากที่เสียว เกสือกำมันเป็นโทษหากกำมัน
 ทำพรหมเจตน์เสียทั้งลง นายขื่อนไม้ว่าทวงเกาะกุมเขาท้าวให้ ฝ่ายนายสิน

อีกเจตน์ว่าท้าว ให้นายขื่อนนายสินสืบกลสาบาททำต่อพระวชิรโกวิทภัยกันทั้งสองฝ่าย
 ทำนายขื่อนว่าไม้ว่าทเป็นทนายจริง ฝ่ายนายสินว่าชยทญิงซึ่งเจตน์ทำนั้นเป็นทนาย
 จริงให้ทนายจากกันไว้ทั้งนี้ เป็นพื้ภัยกันทั้งสองฝ่าย จึงมาท้าวทนายเจตน์
 เสียมากจึงนททั้งสองกำลังสองบาทก็ให้แต่เงินช่วยไว้เสียเงินให้แก่นายขื่อนผู้

ทวงแก่สองกำลังสองบาทเป็นอันแล้วแก่กัน ทำแต่สืบให้ช่วยไว้เงินไปแล้วมา
 กลับมาเจตน์อีกในบ่อนนั้น อย่าให้นายทนายขื่อนทวงอีกเป็นอันจากที่เสียว ๒
 ทว่าหนึ่งทำนายสินเขาทนายชยทญิงไปประกาศแก่นายขื่อนว่า ทนายชยทญิงคน
 นี้ ทนายชยทญิงคนนี้ ทักทว่านั้นอย่าให้นายขื่อนทวง แลนายขื่อนรู้แล้วจึง

คนทททวงให้เจตน์ สินตักทั้งหมกน้อยเท่าใดอย่าให้เกาะกุมเขาทนาย ซึ่งนาย
 สินให้พิทนายนั้นให้ ทักทการงานแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ๒ ทว่าหนึ่งทำนักท
 ทญิงมาเจตน์เข็ญนายขื่อนแล้ว บ่อนทำทักกับบ่อนไฟงานนั้น ก็ให้นายขื่อนทว่าเข็ญพิท
 เกลวๆ ทำมีแหวนสี่ดวงมีเงินตำลึงคน มีขัตคนตามหลัง ๒ คนถือศิขรินทนาย

เครื่องเงินเครื่องทอง ให้ทวงแก่ซ่งหนึ่งลงหาก ถ้ามีแหวนหรือมีเครื่องเงินเครื่องทอง
 หลงคนหนึ่งถึงคน ให้ทวงแก่สี่กำลัง ถ้าไม่มีแหวนหรือมีเครื่องเงินเครื่องทอง
 หลงคนหนึ่งถึงคนให้ทวงแก่ห้ากำลัง ถ้าทวงได้เอาให้ทวงสองกำลังสองบาท แลว่า
 ทวงทั้งนี้ให้พิศเคราะห์ทุกเดือนด้วยนักเลงทุกวันนี้เสียคนจึงจะมีความตาย

ความลำบาก ที่มีทรัพย์สินรอนำเสียแล้วไม่มีเงินเต็ม อมาย์พุกทโกทศ
 ภาวี่พรพยสังฆสังขณี่สังขณี่ ทั้งคนทวมทลงฮีมแหวนผู้มีซ่งเอาได้ ให้เคยบ่อน
 เชื้อถือทวงเอาแก่ภจะโกเถ่น อย่างเพื่อให้เชื้อฟังก่อนเวงให้สืบสานกให้ถ่องแก่
 ทัมมีภจะเอาโกไม่รกลบ จึงให้เคยบ่อนทวงให้กบตามลัดคนกบนาบรู้อยาให้

ทวงด้าเหตือ ฉีกทวยพระภักทอนคกกฎทนายเชื่องทงในพระบวมโกฏให้สัง
 โทสังหนึ่งโก ปวการหนึ่งนักเลงมาเด่นเขียงบ่อน ดินทงรทกทมิไม่
 ไม่ทอยฮีมเคยกบเคยบ่อนก่อน เขทวยกผลัดใสแกกดินเด่นเสียลไม่มีเงินใช้
 นักเลงทัมเขียงเมือบ่อนตบก จะโกทัวเขียงให้คังการกนอยู่เนั้น ให้เคยบ่อน

แลทัวเขียงแกใจททวงล เขทวยช้ายผู้เสียชกไปว่ากตำมคณกรำจิ เขาเงิน
 ทามสาชบ่อน ถ้ามิให้ให้ลไปเขียงเคยกกว่ากตำเวงรทเขสินลให้แกเคยบ่อน
 ทงที่นักเลงโกทกเกียจกกันภชการ จะกบดิกกับเคยบ่อนทัวเขียง ดินไม่ดิก
 ักเด่นเขียงเสียเงินเคยบ่อน ททวงดิกคังเกาะทัวให้พินระชการมนเคย

ใช้โดย แลห้ามอย่าให้เคยทกลเคยบ่อนหัวเขี้ยว ผู้มีชื่อคนดึกกันโดยบ่อนเขา
 ผู้คนชาติไทยหัวไพร่ บุกรกรวณไพร่ที่ประเทศอันใด จึงไม่กีดกันว่าเงินเขี้ยว
 เสียได้ทกลดิกดักนั้น ถ้าพิทรวณเป็นส้าให้ลงโทษได้บริบไทย เคยทกล
 เคยบ่อนเป็นสองเท่า แลให้เคยทกลเคยบ่อนทำตามพระราชกำหนดกฎนี้จงทกล
 ปรกฏ ถ้าผู้ใดมีใ้กระทำการ จะเอาทกลผู้นั้นเป็นโทษคนโทษ
 กฏให้ไว้ก่อน ๑๓๑๑ ทำลดทกล ๑๑๕๖ ปีชานอตก ๑๓๐๐
 ๑๓๐๑ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซึ่งยกในนอก ให้กฏหมอบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลมเขี้ยว เจ้าชนิทราบนหมื่นพันทเคยเจ้าททาวพลเวือน มทกล
 ๑๓๐๑
 ๑๓๐๑ | ขัทหลมทกล

พระราชวังบวรสถานมงคล ขัทหลมทกลพระราชวังหลวง ขัทเจ้าขังกรม ๗
 เจ้าหนัดเจ้าโยน แลผู้รักเศเมืองผู้รังกรมทกลเขี้ยว ๑๓๐๑ ขัทให้เจ้าเขี้ยว
 พทท ก้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์
 กษัตริย์นาออกไปเข้าเพพระราชกษัตริย์ ทกลแลการณทกลพระเชษฐพล การตาก
 นี้เจ้ารัชความเคยบุญเอกใจ พ้องกล่าวโทษเคยอ่อนเคยคมเคยเล่มเคยชาน
 เคยครบเคยคกเข้ากันทกคน ทำเป็นผู้ก้วยซึ่งเขทรวปลังราช ๗ เคยบุญเอกไป
 กรันททพระราชกรวดชำระผู้มีชื่อทั้งดั่งเจ้าททวยความจริง ได้ความซัดจอกว่าผู้มีชื่อ
 ทกคนก้วยเคยบุญเอก สัจญาเห็นแก่ปดิดด้วยพระเนนกัน เคยบุญเอกเพ

ผู้มีชื่อตกคนใดสิ่งของเบญจนาถไป เหยยบนนาถกลับมากฟ้องจนมิชื่อ ตกสิ่ง
ของมากกว่ามาเอาได้ไปนั้นหาจึงไม่ทรงสงเกีย เป็นกรณีโลกทออยู่ด้วยกับให้ยกเลิก
เสียพระภชทานโทษไว้ครั้งหนึ่ง จึงสมเถาพระพทชเ้าอยู่หัว มีพระภช
โองการมอบพระบันทล ด้วดีทบทกักรัดเหนือเกตุ ๑ สิ่งว่า ไพพิพัปรท

ถวชานกันเดินเถาปสี่แวงท่งกอบเข้าสาน เป็นกลอบายจีนอโลกทกเป็นพลมิราชาวิโค
สิ่งขีวกรไทยสาวิก ถ้าละไว้เดินไปผู้มีชื่อจะเดินชกขมจีน ก็ระเถิกวิาทชกดี
พันแห่งกัน ารดีทกมกันว่าเป้นใครผู้ร้ายก่ง ๗ ให้เคืองไก่ออง ๑ แต่มีสืบไป
เมื่อหน้าทำมออย่าให้ซักขการ แลอบปรทษฏกรกบกันเดินเถาปสี่แวงท่งกอบ

เข้าสานซึ่งเป็นการโลกทกนอกรี ถ้าเดิมฟังยังเดินเป็นการโลกทก ระเอาผู้เดิน
เป็นโทษลงพระภชสาชฐาเขียนพทนท แลว่าให้ทำไว้ณคกแลให้ซักทลอง ๑ ผู้รักษ
เมื่อผู้รักกรมการ กัษนักรักตัวแก่เคยบ้านเคยอำเพอ ให้กัษนอบปรทษฏกร
ออย่าให้เดินเป็นการโลกทก ถ้ามีฟังยังคยทกกันเดินในแวงเมืองโกขันตำบลโคกก็ดี

ให้รับเอาทบทกักรัด ถ้ามีรับเอาทบทกักรัดมีผู้ร้องฟ้องว่าผู้มีชื่อ ยังคมกันเดินการ
พลโลกทกนที่เมืองนี้บ้านนี้ตำบลนี้ พิทวกรดเป็นส้าระเอาผู้รักษเมื่อผู้รักกรมการ
แลเคยบ้านเคยอำเพอเป็นโทษ เหมือนทกหนึ่งข่ามิชื่อซึ่งเดินการโลกทก กฏให้
ไว้ณวัน ๓+๓ ๑๓ ถ้าทลคกรษ ๑๑๕๖ ปีขารนอกร ๑ ๑

๑ กฎให้แก่พระผู้สร้างที่ช่วยกันในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลมเมืง เจ้าราชฉีกถานหมื่นพันทนต์ เจ้าท้าวพดเรือมปากเสลาจระเข้
 ซากี้ จระเข้ท่งกรมเจ้าหน้าเจ้าใน มีกรมท้าวกรมมิไ้ แลเจ้าหลมกรม
 พระราชสังขรวรตถานมณฑล แลเจ้าหลมกรมพระราชวังหลัง แลผู้รักษาเมืองผู้
 กรมฉาวเมืง ๒) เจ้าโกเจ้าเหนือเมืองแปะทกษรพทัก ก้วยพระบาทสมเด็จพระ
 บรมเทกบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงรวมอุปมทาประเสวีรุ แลกรมฉีกถาน
 กพระวิไม้บขบคณตามท้าวกรพรวทักพิณบ พร้อมด้วยเสนาพฤกษานกขณนักปราชญ์
 ราชบัณฑิตกยปโรหิตการบ เจ้าพระบาทโกยถานที่ลำดับ พระเสกสมภษกักราก

กภบซึ่งกรมท้าวพระบาท สมเด็จพระบรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัวว่า กระตาดท้าวสารพระ
 ธารเมธิกรจระเข้สังคมาโคปวิธบับทเมืง ในราวท้าวเมยเมยผู้เจ้าพระชินมผู้เมย
 เมยเมยไม้นวค ขยชอินแก่มีแก่ต้นเป็นสินกกรแม่กทำสัง ให้ใช้ชอินตาม
 เกือบ เมยเมยพระชินมสุกกอกเมยไป ให้ใช้ต้นสินกอกเมย มีพึงได้
 เสียกเมยเมยพระชินมคัสกได้ให้เงินได้รแล้ว พิการณเป็นสัวทำเมยมิไ้ให้กุนเงิน
 กอกเมยคิกถึงสิบสี่ปี ท้าวพระพทักเจ้าเชษฐบทพระธายการ เมยบคอกทักสุกาน
 ณสารหลม พบพระภษกฤษฏีกาแก้ว กุนีชยคนเมยมิไ้สังเงินซึ่งชย ถ้าก้อ
 ก็พิการณเป็นสัวทำเมยมิไ้สังเงินทักบ่ประบักสันท่น ให้เสนาทนะทรวพณใหม่

ทวิคน แลซึ่งว่าผูกขกเข็ญไปมิให้ส่งออกเข็ญศึกถึงสืบสืบนั้น ราชเอกกเข็ญ
 กนนิโคมากน้อยนับโคไม่พบพระภชกฤษฐิก ข้พระพทธิเจ้าขอพระเทพพระคุณ
 ทริพระมหากรรณาไปรกเกล้า ราชโคเป็นฉบับแผ่นดินสืบไป ราชพระบาทม
 เทรบรมภถบรมบพิกรพระพทธิเจ้าอยู่หัว ทรงรามอนันตทาปวโรสุริย์ ทำเป็ริ
 พระราชโองการมาบพระบันทูลสารสีทบาท ทำทริสเหนือเกล้า ราชสังว่า พระราช
 ทำทบทบพระชายการ สำหรับแผ่นดินราชระชามีมากหลายทอ ๆ มาจะนับราชค
 ฤทธิโค ครั้นกรมศรีอยุธยาเสียบแก่ชายพระมางค์ศึก พระรววมสาการราชสาก
 บทพระชายการการทการทย ทยแก่ส่วนสืบส่วนมืออยู่ตักส่วนหนึ่ง ให้สืบ

พระมหากษัตริย์พระโอรสธิดาทุกพระองค์ ครอบทุกพระเจ้าอยู่หัวว่า ข้พระบาท
 เคยได้ปลูกเสปริมคักรลงนาประชราชฐวแก่ก่อน ทำทษผูกออกเข็ญไปเอกออกเข็ญ
 มาส่งแก่ภยเสนราชวันทยเดือน เป็นตลกแก่ภยเสนทหนึ่ง ปลดกันไม่
 ผลิตเป็นประโยชน์แก่ราชส ทำทษผูกออกเข็ญไปมิโคเอกออกเข็ญมาให้เท่านี้
 ทยเสนจะหัวเป็นซีหิงเสน พันกัทนทสืบสืบไป เท่าเสนทยเสนจับโคเอก
 ให้ออกทเข็ญเรียกทว่ากล่าว ให้ออกออกเข็ญแก่กันแก่ต่อหน้า โดยกรเชก
 เข็ญโคปลูกบร เสนบคี่ผู้ใหญ่ผู้น้อยข้ทลของ ราชทปองเทพด้วย ราชท
 พระกรรวนทริสเหนือเกล้า ราชสังว่า แก่นสืบไปเมื่อหน้าทำทษราชฐวเชกกร

ทิ้งไว้มีอันไหนผู้คนถูกเมียมาขยแคะให้ แก่ผู้มีทวิพมมากข้าหลายผูกคอกเขี้ยวไป
 เตาคอกเขี้ยวมากให้ทวิพมทวิพมเป็นอันมากทวิพม ทวิพมผูกคอกไปอีโคเต
 คอกเขี้ยวมากให้ทวิพมไปก็ดี ทวิพมทวิพมทวิพมไปเคี้ยวเขี้ยวไป ทวิพม
 เขี้ยวให้ทวิพมเขี้ยวเรียกทวิพมทวิพม ให้เตาคอกเขี้ยวแก่ทวิพมโดยทวิพมเขี้ยว

© กถบ © ๕๐๗

เลขที่ ๒๘ มี. ๕ ๑๐๘ ๓๐ ๑/๑
 ประวัติดูแลเอกสารโบราณ
 ๒๒๐ ๓๐ มกุฏราชรัง ๒๕๖๗

ไม้ไผ่ ๑๖๓๓
 กถบ
 ๒๕๖๗
 ๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ ๑๐๐ ๑๑๐ ๑๒๐ ๑๓๐ ๑๔๐ ๑๕๐ ๑๖๐ ๑๗๐ ๑๘๐ ๑๙๐ ๒๐๐ ๒๑๐ ๒๒๐ ๒๓๐ ๒๔๐ ๒๕๐ ๒๖๐ ๒๗๐ ๒๘๐ ๒๙๐ ๓๐๐ ๓๑๐ ๓๒๐ ๓๓๐ ๓๔๐ ๓๕๐ ๓๖๐ ๓๗๐ ๓๘๐ ๓๙๐ ๔๐๐ ๔๑๐ ๔๒๐ ๔๓๐ ๔๔๐ ๔๕๐ ๔๖๐ ๔๗๐ ๔๘๐ ๔๙๐ ๕๐๐ ๕๑๐ ๕๒๐ ๕๓๐ ๕๔๐ ๕๕๐ ๕๖๐ ๕๗๐ ๕๘๐ ๕๙๐ ๖๐๐ ๖๑๐ ๖๒๐ ๖๓๐ ๖๔๐ ๖๕๐ ๖๖๐ ๖๗๐ ๖๘๐ ๖๙๐ ๗๐๐ ๗๑๐ ๗๒๐ ๗๓๐ ๗๔๐ ๗๕๐ ๗๖๐ ๗๗๐ ๗๘๐ ๗๙๐ ๘๐๐ ๘๑๐ ๘๒๐ ๘๓๐ ๘๔๐ ๘๕๐ ๘๖๐ ๘๗๐ ๘๘๐ ๘๙๐ ๙๐๐ ๙๑๐ ๙๒๐ ๙๓๐ ๙๔๐ ๙๕๐ ๙๖๐ ๙๗๐ ๙๘๐ ๙๙๐ ๑๐๐๐

อนึ่งพระราชกำหนดแรกไปแต่ก่อนว่า ราษฎรจะปลูกที่นาให้ทั่วทั้งพื้นเป็นข้อ
 แห่งชาติสุวรรณนครบาดมารุก ให้พื้นแต่ในสิบหัวหนึ่งให้รับบังคับบัญชา
 เกียกคงกันอยู่กับบทพระชายการเดิม ราชให้คงอยู่ทั้งสิบข้อนั้นมิได้ แต่มี
 สิบไปเมื่อหน้า ๥ ถ้าผู้ปลูกที่นาให้ทั่วทั้งพื้น เป็นข้อชาติสุวรรณนครบาดมารุก

ให้รับบังคับบัญชาทั่วทุกตามพระชายการเดิม ถ้าหากทำที่กันไว้ซึ่งพื้นแต่ใน ๑๕ วัน
 ถ้าพ้นกำหนด ๑๕ วันอย่าให้รับบังคับบัญชาเป็นอันขาดที่ได้ย ให้นำฎีกา
 พระราชกำหนดไปทำเมือง ๕) ช่างโต้งฝ่ายเหนือ ทนายปอกทุกหมื่นทุกกรมพท
 ให้ทำตามพระราชกำหนดนี้ทุกบวรทั่ว ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามจะเอาตัวเป็นโทษกรม

โทษณโทษ กฎให้ไว้วัน ๑๕๖ ถ้าผิดทุกษ ๑๑๕ ปีชวณ้อยต ๗ : ๑๑
 ๑๑ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดีที่ยกในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 สุรัสวดีเมือง เจ้าราชปิ่นกรมหมื่นนพทศเสกเชษฐี พันทนายฝ่ายทหารพลเรือน
 แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข

แล้วยกเขตเมืองผู้รับกรมการเมือง ๕ | ยักให้เข้าเหนือ บันคาใต้พิทราวณ
 เดียวกันทั้งปวงทั่ว ทั่วด้วยกรมการเมืองกรมการเมือง พะพทวิเจ้าอยู่หัวผู้
 ทรงทศพิราชธรรมอันมทประเสวี ๕ | เด็กรอดกนพาวินิมุขกับมทปไตโยชก
 ภิมาศสีกมทปภคต ๕ | พร้อมด้วยเสนาพฤกษมาตย ๕ | กษมนศิริกรวิมขลกรูม

โทกทวยพิงปม ๕ | เจ้าพระบาทมกษมาต ๕ | เจ้าพญาดัชธรรมมนศิริกบมิงกร
 ทลพระกรวดกว่าจอกทองค่าน้อยทวย ๕ | ทนึ่งสงคนพิทวให้ถ้อยคำรับพิศุคท
 ทลเกล้า ฯ ทวย ๕ | จึงทวงพระกรวดกวรตเหนือเกล้า ฯ ๕ | ตั้งว่า ๕ | จะเสาศักดิ์แก่ที่
 ๕ | จึง มนรับพิศุคทวก็ให้เขาทำเนียบตามตึกขานมสโรชิก ๕ | แลจะเสาศักดิ์

แลจะเสาศักดิ์แก่ขุนนางต่างแคว้นทั่ว ๕ | จะให้ทำเนียบกันนั้นตบเถาพระพทวิเจ้าอยู่หัว
 ทรงแกลง ๕ | จึงไปรบกเกล้าไปรบกกระหม่อมจึงให้ตามดูขุนนางต่างแคว้นว่า ผู้ใด
 พิศุคทำเนียบให้ทั้งนระกามีบทพระตายการทั้ง ๕ | ข้อหนึ่งนระก่ากับเสด็จ
 ทำโดยยังไม่ผูกขึ้น ๕ | ข้อหนึ่งนระก่ายังไม่ตบ ๕ | ทั้งสองผูกขึ้นพร้อมกันนี้

จะเสาศักดิ์ขอมันใด ๕ | พระมทราชกรมพิทราวณมิงกรมทล ๕ | ตบเถาพระพทวิ
 เจ้าอยู่หัว ๕ | ว่าคำแก่ทั้งนระก่ามิได้พบบทพระตายการ ๕ | พบแต่ทำเนียบให้กรม
 ยกระบักกลันใจตามกลัน ๕ | ถ้าผูกขึ้นพร้อมกันให้เขาพิในหลวมทั้งสองข้าง ๕ | แล
 เมืองราชบุรีนั้นถ้าทำเนียบ ๕ | ทั้งนระก่าตามกลันเป็นหย่างมาหลายคู้ ๕ | จึงตบเถา

ผู้หญิงที่อยู่ในวังพระกมลารวมอันมทปรเสด็จ ไปรอกเกล้า ๑ คำเนิวพระ
 ราชโองการด้วยพระญาณบารมีแห่งว่ กฎหมายให้ทั้งภว่ทามันทมิได้ กรม
 การหัวเมืองทาศึกให้ทั้งนรททำน้กัน กำหนดกฎหมายไว้เป็นทข่งน รเต
 แก่เงินพิในซ้ททซ้ททำเนียมเป็นปวโยชน ท้วยทลงโลกเป็ยกเป็ยนน้อปวักกัน
 เป็นทวไรทททให้ยกเสียม ทักนนี้ทเป็นยุดิธรรมไม่ แก่นี้สิขไปเมื่อหน้าทาท
 เทยสิพิลลททำน้ดลยเพ็ลนกัน ใหม่นทาททข่งทำเนียม ทักซ้ทนี่เป็นชย
 ซ้ทนี่เป็นทนึ่งให้ดลยเพ็ลนกันจึงมิได้เสียมเป็รียบกัน ทักชยท้วยกันทนึ่งท้วยกันได้
 ทน้กันแก่ถีน้องตัญ ทามอญให้ทั้งนระการทักซ้ทงนจึ้นพร้อมกันให้เส็กทวมเสียม

อย่ให้เตพิไปทวหนึ่งแก่ก่อนเป็นอันซ้ทททเค็ย ถ้าพิลลททำน้ซ้ทนี่น้คก่อน
 ทักดลยเพ็ลนซ้ทนี่น้คท่พองให้เตเป็นแพ้แก่พิลลท ปวปโหมทวคูนเป็นด้นใหม่ทง
 พิในทง อนึ่งพิวทในทักทำน้ดลยเพ็ลนผู้ใด ไปพททช้ยมล่อนบอกร้อคทวม
 ปวทวไร ๗ บอกลทช้ทง ๗ ให้ช้ระแก่พิลลท แลให้ทนี่น้คเนล่อน
 ในร้อคทวม คท้เจียมมนนทคทททงทข้นใดให้แก่ผู้ยู่ทัก จึ้นได้พิวททลเป็น
 สักท ให้เจทททให้ทลยททท ให้กฎเตเนือความเป็นแพ้ปวปโหมทวคูน
 แลทักผู้เตมาให้ ๗ เตเป็นโทษท้วย ทักแลมนลอบลททงล้งจันอันใดเจียม
 เป็นลทกยมนนทคททททเข้าใซ้ในทัก จึ้นทมิได้ให้ทงอยู่ทักใหม่ ทัก
 ๑๑๑
 ๑๑๑

ซึ่งถ้า ผู้ใดออกนอกทำในกำหนดสามวันผู้เป็นเดิมก ให้โทษตามยศภคักก
หนึ่งให้เลิกทำเสียทั้งทำอยู่ใหม่ หนึ่งเมื่อตามหลวงเป็นกาแผ่นดิน ถ้าเลิก
ทำเลยถึงพิศุคทำน้ำแก่ผู้เก็บหากมิได้จึงให้ขมิ้นเพาที่กเขาเกาะกาตามกลันซึ่ง
ทำไว้ไปก็ แล้วเอาขมิ้นไปตีตามหย่างทำเนียม ถ้าคนเก็บขมิ้นหลายคนที่

ทำน้ำกับนระกา ๆ ล่มก่อนคน ๆ ชะนะแก่นระกา ถ้าผูกก่อนนระกา
ก็ตีพร้อมกันนระกาที่ดี ให้ผู้ทำน้ำเป็นแพ้แก่นระกา ให้ปรับโทษเดาโทษ
ตามบทพระชยการเดิม ถ้าผู้พิทวนนระกาการผู้ใดมิได้กระทำตาม พระราช
กำหนดกฎหมาย ซึ่งห้ามขมิ้นใช้ให้เอาขมิ้น เป็นโทษตามโทษ

พ.ศ. ๒๔๕๖ ๒๕๕ ๒๕๕๖ ปีเถาะสีพศก ๑๖๕๖ ๑๖๕๖
๑๖๕๖ กฏให้แก่พระสุริยวงศ์ชัชวาลในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาเสถพญาพระ
หลวงเมือง เจ้าราชนิกลารนทเป็นพันทนายเจ้ายทวารพลเวื่อน แลขุนโฆษาทนายแพ
สุภททำเมืองภูทาศเดิมยรบันท ได้มีคบบนชอถกตั้งอชความทุกระทวม ด้วยพระ

บาทสมเด็จพระบรมมถ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เลิกของอกนพระซึ่งนึ่งการพาวก
พิมาณ ซึ่งพระกระเสมกรบซึ่งทลพระกรรวนทว่า มีบทพระชยการว่าทาศพิงร้อง
ทุกทตั้งนินชกท ให้แห่งทนายไปให้นายสินชอกนารบไฮสิน แลนายสินว่าทนาย
แล้วกำหนดโทษในเสียง ๓ วันนอกเสียง ๗ วันถ้ามีนพพันกำหนดข้อให้รบบงคบซึ่ง

ภรรยานี้ไว้ได้เท่าไร ๑ ทนายไปให้เกยสินมารวมสิน เกยสินรู้ทนายแล้วอีกพลึง
เขียนไปมิได้มากมีบ้าง มาแก่ภรรยาเป็นทีก็มีไว้ที่อยู่ว่ากล่าวให้ตำเรากมีบ้าง เกยสิน
ประโลมประโลมเหนียวให้ให้ที่ จึงทวงพระกรรมกรวดเหมือนเกยสิน ๑ ดังนี้ แก่นี่สืบไปเมื่อ
ทนายผู้คุมเอาทนายไปให้เกยสินออกมาว่ากล่าว แลรับเงินตามกำหนดนั้นไว้รับทนาย

มันทำให้ทนายไปให้มันเกยสิน แลว่าอีกพลึงไปปรกฏใดก็ให้ทั้งทนายไว้ให้มันที่มัน
อกร้างถ้ามันรับทนายแล้วมาในกำหนด แก่ภรรยาเป็นทีหลายครั้งหลายหนไม่อยู่ว่ากล่าว
ให้ตำเรอ มันแก่งจะให้ยากแก่ความเมื่อย มันไปพันเค็ดอนหนึ่งแล้วมันกลับมา
ว่ากล่าวไป อย่าให้รับเงินกับเงินให้มันชกตกแก่ทนายทนายกัน ให้เอาเงินชกทนาย

นี้ให้ช่วยราชการแผ่นดิน แลให้เจ้ากระทรวงทนายบอก แก่มันนเกยให้ห้ามปราม
เกยสินแลพักพวกเกยสินเสีย อย่าให้เกาะกุมบอกกล่าวเป็นโทษ แลที่ทำการ
แห่งเป็นอันขาดที่เสีย ถ้าแลเกยสินรู้ทนายห้ามปรามนั้นแล้ว แลแจ้งราชการ
เกาะกุมอีกเล่าใช้ ท่านว่ามันลงพระราชอาชฎความเมืองท่านให้ทนายผู้นั้น ๕๐ ที่แล้ว

ให้ปรับโทษตามบทพระอาชฎการ แลให้ทนายบอกทั่วแก่ทั้ทุกของ ๑ แลรวม
ขุนตาน ให้ทำตามกฎหมายนี้ทุกประการ ผู้ใดไม่ทำตามจะเอาตัวไปโทษ
กฎให้ไว้วัน ๕๖ ถ้าผิดกฎ ๑๑๕๗ ปีโทษสี่พัน ๑ ๕๐๐
กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ ขันในนอก ให้กฎทนายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ

ทลวงเมือง เจ้าราชินิกุลานหมื่นพันทนต์เสี่ย ^{ททว พลสีน}) มหากษัตริย์เจ้าเจ้ากัณ
 กรมเสี่ย ^{ทัก}) เจ้าทลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลกรมพระราชวังทล
 แลผู้รักษาเมืองผู้วังกรมการเมือง ^{๒๒}) บำกไท้เสี่ยเหมือ แลวงพิทกนอยบ้านนอย
 ลำเพอ อนุปราศกรษกรทพปวงพท กัยพระบาทสมเด็จพระ บรมบพิทกรพระ
 พทชืเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ แลทรงอดทนพระวิมังษา
 พรวรกีพิณน เสนอพฤทตามกตยราชประเวทิกการปรามนทวิ ไทยอนกับเส
 พระบาทสมเด็จพระพทชืเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระธรรมอันมหาประเสริฐ มีพระภช
 โฉมการนพระบิณฑกทำหริลเห็นอเกด้า ๑ สังก มีบทพระธายการทามไค

แด่ก่อนตามพระราชประเพณีสืบมา มิให้ผู้ใดทำทลเสียดบทลฮาบทลพวง ซื่อชาย
 ทำน้เป็นอันขาดทีได้ยา ถ้าผู้ใดทำน้โกพิการนคเป็นสทไซ ให้ทอนทัยตว
 ทน ^{๒๒}) ที ทกนัวมือทะเลนอยให้กมดอนกนคิมได้ แลให้เร่งฉินให้แก
 ผู้มีชื่อผู้รับทำน้ พระราชชายุถึงเท่าทนนี้ ผู้มีชื่อซึ่งเป็นคนชวีมิได้เกรงกลัวพระ
 ราชชายุ ทบทกน้ลอมดกทำทลเสียดบทลฮาบทลพวงซื่อชายทำน้ แต่ผู้มีทราพ
 ธิได้เมื่อพิทเกรทกนดลชทำพทกนี้ แลผู้ทำผู้ชื้อผู้รับทำน้ เช่นเทกเป็นปค
 ริงกัน แลผู้ทำเป็นคนโมทะเลกทกอบไปทัยชากน ดกกลชบายทายเทซึ่งจะ
 ทาทพย ให้ได้เป็นอนเปรวโดยชนแก่ท มิได้เกรงกลัวโดยในอสิกรอนคก

ปรามแจ้งกระทำการหนี ที่ให้โทษทวีคูณแล้ว ^{ชื่อ} ด้ยผู้มีทวพยซึ่งรับ ^{รับ} ทัณฑ์แล้ว
ลงที่เป็นคนโลกโลกนทาปัญญาได้ ^{ชื่อ} เหนวรูปประพินซึ่งผู้มีชื่อเขามาขายเสกจำน
ภกาทักลก ^{ชื่อ} รับโทษได้ทัไวมากมิได้พินาพิทวณ ^{ชื่อ} ให้ผู้มาช่วยกทตลงให้ไว้
คะดังชวทันรับทัไว้ทั่วโลก ^{ชื่อ} ครั้นนณมาจึงไว้ทง ^{ชื่อ} เสนวรับฟ้องว่ากล่าว
ตบ

แก่แพ่งสุภาท่าเมื่อง ^{ชื่อ} ทวงระเขาทวพยางคนดิน ^{ชื่อ} ผู้รับฟ้องทั้งลำบกกทกที่ระ
พิทวณทากทวามจึงไถนเด็งได้ดอง ๑ สมเศพระพทให้อยู่หัวผู้ทวงพระววม
อนมทประเสริช ^{ชื่อ} กอปกัยพระปริชญาณทวงพระภชทำวิ ^{ชื่อ} เหนวบทพระ
ชวยการซึ่งให้เฮาโทษ ^{ชื่อ} แก่ผู้ทำทง ^{ชื่อ} เสนผู้รับโทษ ^{ชื่อ} เสนผู้รับโทษเป็นใจช่วยชวยช่วยทำนนั้น
ตบ

ก็ควรวัยโทษอยู่แล้ว ^{ชื่อ} แก่ทว่าให้เรียกเอาเงินทอนให้แก่ผู้ ^{ชื่อ} นั้นครั้นจะยื่น
ไว้ตามบทพระชวยการ ^{ชื่อ} ด้ยผู้มีทวพยซึ่งรับ ^{ชื่อ} ทัณฑ์ ^{ชื่อ} นั้นหาเรกทลวไม่ ^{ชื่อ} ทัไว้
โลกโลกนมิได้พินิกพิทวณก็ระ ^{ชื่อ} วัชกถึงเป็นทง ^{ชื่อ} ^{ชื่อ} ก็ให้ไว้ทวได้ทง
กันโดยบทพระชวยการ ^{ชื่อ} แก่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้มิชชะเขารูปประพินทงเงิน
ตบ

ชื่อชวยแลกเปลี่ยนจำนำปรการใดก็ดี ^{ชื่อ} ให้ผู้ชื่อผู้รับจำนำพินิกพิทวณ ^{ชื่อ} วนผู้
มาช่วยกเสทกกลงเฮ ^{ชื่อ} ใหไว้ทงดีเสช้แก่เดิม ^{ชื่อ} ถ้าเสทกลงควไว้ทงก่าดี
แล้วผู้ไว้รับ ^{ชื่อ} ^{ชื่อ} วัชกตามทวทวยรท ^{ชื่อ} ถ้าเสทกลงแทนเป็นทง ^{ชื่อ} ^{ชื่อ} แล้ว
เสทแทนแก่กันนึ่งเสีย ^{ชื่อ} มิได้รับกมเขามาว่ากล่าวระเขาตัวเป็นโทษ ^{ชื่อ} ในวรวุ้แทน
ตบ

เป็นโทษผู้ผิด ถ้าแลผู้มีทรัพย์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} ใ้มิได้พินิจพิเคราะห์ผู้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} ให้ช่วย
 กุศลคดลงให้มันคนรับไว้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} เสนไปฟังว่าเปนทอง ^{ชื่อ} _{ทนต์} | เขามองพองก
 กลศ พินิจพิเคราะห์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ให้ใช้ให้ลงเทศผู้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} ผู้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} |
 กบพระราชกำหนดกบพระตายการเดิม แลทุนทรัพย์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | นนอย่าได้

แก่เจ้า ^{ชื่อ} _{ทนต์} | เลยเพระมันมกภัยมิได้พิเคราะห์ แลให้เร่งเอาทรัพย์ ^{ชื่อ} _{ทนต์}
 เสกขมา ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ทยราชการสำหรับแผ่นดิน ผู้มีทรัพย์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | สิบไประได้
 เจกหลาบระระไว้ พินิจพิเคราะห์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ให้รับทนต์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} |
 ภัยคนภัยซึ่งจะทำทนต์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ชื่อชยะระก้อยเกรงกลัวสงนลง แลให้เอาพระระ

กำหนดนี้หมายแจกไปแรมทั้งหก ใน ^{ชื่อ} _{ทนต์} | พระนกร แลหัวเมือง ^{ชื่อ} _{ทนต์} |
 แล ^{ชื่อ} _{ทนต์} | โดมิได้ทำทนต์หมายซึ่งแจกมานี้ จ.เสกขเป็นโทษตามโทษคนโทษ
 กฎให้ไว้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ๕๗๗ คำเจดศกราช ๑๑๕๘ ปีมะโรงออกคก
 กฎให้แก่พระ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ใ้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลมเมืง เจ้าชนิกรนทนต์ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ทการ พดสีน | มหากเสกขที่ ^{ชื่อ} _{ทนต์}
 ช้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | แลช้หลมกรมพระ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ช้หลมกรมพระ ^{ชื่อ} _{ทนต์} |
 ผู้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ช้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ช้ ^{ชื่อ} _{ทนต์} |
 ภัยพระบาทสมเด็จพระบรม ^{ชื่อ} _{ทนต์} | นวมบพิตรพระพุทธี ^{ชื่อ} _{ทนต์} | ผู้ทรงพระมหา

ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน
ฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน

รับ^{ชื่อ} ทาย | ไร่^{ชื่อ} แทนเป็นไร่ใหม่ถึงผู้กระทำผิด แลผู้^{ชื่อ}ส ม^{ชื่อ} ทาย | ต่อ ๆ มาไร่^{ชื่อ} แทนเป็นไร่
ทาย^{ชื่อ} ใช้ | ไร่^{ชื่อ} ทย^{ชื่อ} ถึงผู้^{ชื่อ}ส ม^{ชื่อ} ทาย | เป็นอันกับต่อ ๆ กันลงไป โดยพระทษท
ทนกับท^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}ชย^{ชื่อ}การ แลเงินปรับใหม่^{ชื่อ}นั้นแบ่งเป็นห้า^{ชื่อ}เทนา ให้^{ชื่อ}ผู้^{ชื่อ}รับ^{ชื่อ}
ศ^{ชื่อ}ถาม^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}า^{ชื่อ}เป็น^{ชื่อ}เงิน ๕ เหลือนั้น^{ชื่อ}ถ้า^{ชื่อ}นาย^{ชื่อ}ช^{ชื่อ}าก^{ชื่อ}อา^{ชื่อ}มิ^{ชื่อ}ได้^{ชื่อ}รับ^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ท^{ชื่อ} ให้^{ชื่อ}เงิน^{ชื่อ}นั้น^{ชื่อ}ให้
จ่าย^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}การ^{ชื่อ}แ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ิน ^{ชื่อ}อย่า^{ชื่อ}ให้^{ชื่อ}คน^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ข^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}เอ^{ชื่อ}ื่อง^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}สืบ^{ชื่อ}ไป แล^{ชื่อ}ให้^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ย
บอก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}อก^{ชื่อ} | พระ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}คร^{ชื่อ} ให้^{ชื่อ}ผู้^{ชื่อ}รับ^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}เอ^{ชื่อ}ื่อง^{ชื่อ}ผู้^{ชื่อ}รับ^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}การ^{ชื่อ}แ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ิน ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ย^{ชื่อ} ^{ชื่อ}เข้า^{ชื่อ}รับ^{ชื่อ}
ป^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}การ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ข^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ} ^{ชื่อ}ถ้า^{ชื่อ}บอก^{ชื่อ}ไม่^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}า^{ชื่อ}ช^{ชื่อ}ะ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}เป็น^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}
ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ให้^{ชื่อ}ไว้^{ชื่อ}ถ^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}น^{ชื่อ} ^{ชื่อ}๕๖ ^{ชื่อ}ถ้า^{ชื่อ}จ^{ชื่อ}ด^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ} ๑๑๖๘ ปี^{ชื่อ}มะ^{ชื่อ}เ^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}อ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ค^{ชื่อ}ก ๗ : ๐๓

^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ฎ^{ชื่อ}ให้^{ชื่อ}แ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}สุ^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}า^{ชื่อ}ที่^{ชื่อ}ช^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}า^{ชื่อ} ^{ชื่อ}ใน^{ชื่อ} ^{ชื่อ}ใ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ฎ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}บอก ^{ชื่อ}แ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}เจ้า^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ล^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}แล^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ญ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ล^{ชื่อ}ง
น^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}า^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ใน^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}แล^{ชื่อ}ย^{ชื่อ} ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}าร^{ชื่อ} ^{ชื่อ}พล^{ชื่อ}เรือน^{ชื่อ} | ข^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ข^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ใน ^{ชื่อ}ผู้^{ชื่อ}รับ^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}เอ^{ชื่อ}ื่อง^{ชื่อ} | เอ^{ชื่อ}ื่อง^{ชื่อ} ^{ชื่อ}๕๖ ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}น^{ชื่อ} ^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ} ^{ชื่อ}เข้า^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ให้
ค^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}น^{ชื่อ}เ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ือ ^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}ัน^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ี^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}อ^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}เร^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ี^{ชื่อ}น^{ชื่อ} ^{ชื่อ}แ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ค^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ข^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ} ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ใ^{ชื่อ}จ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}น^{ชื่อ}
บ^{ชื่อ}พิ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ี^{ชื่อ}เจ้า^{ชื่อ}อยู่^{ชื่อ}ห^{ชื่อ}ว^{ชื่อ} ^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}าร^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}นิ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ะ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ี^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}เจ้า ^{ชื่อ}ผู้^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ล^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}พิ^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}เ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}
ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}อ^{ชื่อ}ป^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}าท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ธ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}แ^{ชื่อ}ระ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ี่^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}จ^{ชื่อ}ำ^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ิ^{ชื่อ}ญ^{ชื่อ}ค^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ำ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}า ^{ชื่อ}ส^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}อ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}
น^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ี^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ส^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}น^{ชื่อ}พิ^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}การ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ิ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}น^{ชื่อ} ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}อ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ร^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}
ก^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ป^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}เ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ไ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ข^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ป^{ชื่อ}ญ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}แล^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ก^{ชื่อ} ^{ชื่อ}จ^{ชื่อ}ึง^{ชื่อ}มี^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}บ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}ทิ^{ชื่อ}การ^{ชื่อ}ทำ
ศ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}น^{ชื่อ}เ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ือ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ก^{ชื่อ} ^{ชื่อ}๕ ^{ชื่อ}สิ่ง^{ชื่อ}ทำ ^{ชื่อ}โดย^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ไ^{ชื่อ}จ^{ชื่อ}าท^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}น^{ชื่อ}า^{ชื่อ}ว^{ชื่อ}ิ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ระ^{ชื่อ}อ^{ชื่อ}น^{ชื่อ}ศ^{ชื่อ}ม^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}เอ^{ชื่อ}า^{ชื่อ}พระ^{ชื่อ}พ^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ษ^{ชื่อ}ี^{ชื่อ}ไ^{ชื่อ}ก^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ง^{ชื่อ}ท^{ชื่อ}ล^{ชื่อ}ย^{ชื่อ}

หนักกว่าเลขทุกยในทองพระมหากษัตริย์นั้น ย่อมควรให้วาทพทธาตนาถอนเสกทั่วพระ
 รรรมตามบท ๆ หนึ่งคือถวียมิได้กระทำซึ่งตามบททั้งปวง หนึ่งคือให้บริวาร
 ทำยักถวียรวมอันปรกตทุกโทษ หนึ่งคืออุสาหะหมันทรมานจักร อันถ้อยชั่วนั้นให้
 รั้น หนึ่งรวมตามปรการนี้ ชื่อว่าพระพทธาตนาถอกรรวมทั้งสามบทนี้รวมกล
 ศึกคือพระวิในยศมาคือพระสถปฎกคือพระบรมก อยู่ในพระธรรมสาตนาตาม
 บทนี้ผู้ ผู้ใดปรวิปฏิบัติ ๆ ชื่อว่าบข่างพระพทธาตนา ผู้ใดมิได้ปฏิบัติ
 ภายพระธรรมตามบทนี้ ได้ชื่อว่ามีโทษบข่างพระพทธาตนา พระองค์
 ยัญญักพระวิในยศปรการ อันเป็นต้นพระธรรมสาตนาทั้งสามบทนี้ไว้

พระบิโณคเป็นวิในยภิกษุ สอดทุกกลตามบทเป็นวิในยฆากษ แดว่า
 พญเสนาบดีอปรชกษฏรแก่ก่อน ที่ประเมณมิได้ปฏิบัติตามบททุกกลตาม
 บทนี้ในย ได้ชื่อว่ามีโทษบข่างพระสาตนาอัน มีแต่อกุศลชั่มขึ้นไปในสันคน
 กระทำอีกทุกกลตามบท ๆ ก็ได้ททรวทนาในอนาคตปรารบ้น แต่บิโณคไปเมื่อ
 โทษทุกอง ๑ ทั้งปวง ผู้ใหญ่ผู้ย่อยผู้ยททรวพลเวือน ชั่งทเม้งทงในผู้ภษ
 หนึ่งผู้ภษการ อนปรชกษฏรปฏิบัติตาม ให้ทั้งอยู่ในทศกกลตามบท
 ในยทั้งสิบปรการ สอดกตามสำนาจิกามดี มีในตามตามเป็นสิบปรการ
 แลกายตามสำนนั้น สอดทำมิให้ภักถอนมิชีวิตให้กาย โดยทำไป

ปลัดไฉ่ตงไฉ่เล็งก็อย่าฆ่า ทิ้งห้ามมิให้ลักฉวยฎาณกระทรวง วิชาฎาณกระทรวง
จนระบบขทวงแทนมิได้ให้ โดยทำไปแต่ทำฎาณก็อย่าลัก ทิ้งห้ามมิให้เสพ
มถนธรรมจนเป็นที่นัยกษัตริย์เสียนี้ คืออย่าล่วงลักปราศไปไม่หญิงยี่สิบห้าพวก
คือหญิงลูกสาว หญิงบุการเลี้ยง หญิงทาสสาวทำนทณมิได้มี ๕ ทำพวก

คือบิดารักษ มานทรักษ ฟันสัญญาที่ใดกรักษ บรรพชกรักษ มิได้
ราชกรักษก่อน แลล่วงลักปราศนี้ทิ้ง แลหญิงมีสามีรักษ ๑๒ ทำพวก
กรักษพิริฎาณก็หญิงอันสามีรักษเป็นกัน แลหญิง ๒๐ ทำพวกนี้อย่าล่วง
ลักปราศนี้ทิ้ง เป็นทนายทาม ๓ วรสีทาม ๕ นั้น คือห้ามมิให้เจรจา

ผู้ใดทนายละเมิดทำพวงหนึ่ง ห้ามมิให้เจรจาต่อเสียดหนึ่ง ห้ามมิให้
เจรจาขบขันหนึ่ง ห้ามมิให้เจรจาถกถนตบ เป็นราชทอนอันเป็นประ
โยชน์หนึ่ง แลมะเนทาม ๓ นั้น คือห้ามมิให้เจรจาโลก เทนรทณ
ผู้ซึ่งคิดจะใคร่ไว้เป็นราชทณหนึ่ง คือห้ามมิให้เจรจาพิศพะยาบาทตักผู้ซึ่ง

ให้พิศนคินบทยทหนึ่ง คือห้ามมิให้เจรจาพิศนคินคัก บุทคนระทักกรีย
นาคกรักษกรักษ ล่วงปราศนี้เป็นกัน กรียที่นาคกรักษกรักษ ล่วงปรา
ศจนอันเป็นขบขันนั้น ระทณสนองคนทมิได้ แลถ้าพิศนคินคักตัก
ทมิได้เกิดมานี้ก็เอางั้นเอง ทาเหตุปักไรยกกแก่ให้ชั่วให้คิมิได้ แลอย่า

ลูกเป็นลูกพี่ จะทำบุญด้วยก็มากก็ตี จะมีผลไปในเขตกตทมิได้
 แลก็เห็นผิดจากพุทธาภิณะ พังตามปรกติชื้ออ่า นิยตะมฤตญ์ก็คิดเป็น
 บรในท่าม ๓ ปรกติ เข้กันเป็นทยท่าม ๓ วิท่าม ๕ มะเน
 ท่าม ๓ เป็นทศกศลท่ามบทวิในย ๑๐ ปรกติ ส้าทมิในย

นรทมิให้สีกสา ปฏิบัติก็อยู่ในพรวิในย ก็จะเป็นประจยให้ได้
 พระส้าทเมธรรวมทั้งสามอันพรวินได้แก่เทิมนั้น ได้ชื้อว่าผู้มันภบท่าม
 พระพุทธส้าทเม ของสเมทพร:ศรีสุวรรณโพธิ์พระพุทชิต้า ภาลให้ทั้งอยู่
 ในทศกศลท่ามบทเป็นนิตวิในยสิด ถิ่นถึงกรวันแปดท่าม ๑๕ ท่า

วิในยท่าม ๓ ไทวเกศพร:อุบลวิศัลแปด สิดสืบบระการเป็นอติเสก
 สิดชวนคนทำบุญให้ทาน สกนพังพระรรวมเทศเม ทำเวญารวม
 กรวด ให้เป็นชาวยอุบลวิศัลทำเวญชานิสงถึงจีนไป แลให้ชื้อทุกของ
 ทวิพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยเสียดทวารพลเวือน ชงหนักชงใน

ผู้รักเมื่อง ผู้รักกรมการขอเบระชกษฎรทั้งปวง ประนิบัติก็ทวิ
 ทำทม พระภชโฆททณช้านะ ทำทนกกฤทมนยนี้ พกท
 บระการ ถ้าผู้โกละเป็นเสียด มิได้ปฏิบัติก็ตาม พระภช
 โฆทททาทนท กฎหมายนี้ระเศทท เป็นโทษทมิโทษทมิโทษ

<p>กฎให้ไว้ฉนวนจนท พนร่อยสี่สิบสี่ปี</p>	<p>เดือนไปบกจีนเป็กก่า ทานากาศก</p>	<p>จุลศักราช ๗ ๗๖</p>
--	---	---------------------------

เลขที่ ..... วันที่ ..... ปี .....

เรื่อง .....

ในโอกาสนี้ ปรากฏว่า .....

การนี้ .....

ตามข้อ .....

มีรายละเอียด .....

อื่นๆ .....

บรรดาศักดิ์

"พระสมุหพระยาวงษาธิบดีมอญ" มอญคนหน้ากาล นามคือ
 สหกิจไพฑูรย์ สกนไชย รัตนไชย สันทราย นามรอง
 นามอีก ๔ ศ. ๑๑๖๖๖ (นศ. ๒๑๖๖๖) เดช ๒๑๖ ๑๑๖๖๖

(๑๖๕)

๑ ชื่อหนังสือ	๒ สบับ	๓ รัชชช	๔ ปีระชา	๕ นามยศ	๖ ที่ตั้ง
๑	๒	๓	๔	๕	๖

วัน ๒๕๐ คำขุดค้ำภษา ๑๑๖๖๖ ยี่ถลลพคก้าพระพุทธิเจ้ารมื่นเสวลคถืออักษรรูป

บุณสารประเสริ
 จำพระพุทธิเจ้า
 เกยเกียรติภษา ทัศน ๓ คมิ่ง ฆอเกษร ๑๖๕๗

บรรดาศักดิ์

"พระสมุหพระยาวงษาธิบดีมอญ" มอญคนหน้ากาล นามคือ
 สหกิจไพฑูรย์ สกนไชย รัตนไชย สันทราย นามรอง
 นามอีก ๔ ศ. ๑๑๖๖๖ (นศ. ๒๑๖๖๖) เดช ๒๑๖ ๑๑๖๖๖

(๑๖๕)

๑ ชื่อหนังสือ	๒ สบับ	๓ รัชชช	๔ ปีระชา	๕ นามยศ	๖ ที่ตั้ง
๑	๒	๓	๔	๕	๖

วัน ๒๕๐ คำขุดค้ำภษา ๑๑๖๖๖ ยี่ถลลพคก้าพระพุทธิเจ้ารมื่นเสวลคถืออักษรรูป

บุณสารประเสริ
 จำพระพุทธิเจ้า
 เกยเกียรติภษา ทัศน ๓ คมิ่ง ฆอเกษร ๑๖๕๗

๓๘
 ๑ กฎให้แก้พระตราตราที่ขยำกในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลามที่ขึ้นพันทศย ภัยทหารพลเรือนแลเจ้าหลวงกรมพระ
 ราชวังหลวงตามมณฑล ทำแต่ตงกรมเถี่ยเถี่ยในทั้งปวงทุก ทั่วสยาม
 เคารบมณฑลบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิธราชธรรมมหันตวิฤก

คุณอกุลครุฑก ยิงพระปัดบี่สีลาคน พระมทาชในเรตลงมตามเงียรคคิด
 ลาดกี พระราชข้าราชการที่ลสดรววิในย ไพบรรณพิเศคเป็นบุญเจก แก่เทพ
 ภูตรมนษยทั้งปวง เลกข้อขกพระวิเมักสิกา มทปภสาทไทยชกภวิมกษ
 เพรอ้อมทวียมกามนศวิกรวิหติ ราชเสวกาปะไรหิติกาโหภราชกู แล้พระบาท

เพการภาค พึ่งมีพระราชโองการมานพระบันทล ลวสีนเขตก้าหวส
 เหนือเกล้า ๖ ลักว คมนี้จะทำนุขำมพระราชกำหนดกฎหมาย ทั่วปทำเนียม
 ราชการกรบ้านเมือง ให้อยู่ยืนโดยบวรราชประเพณีแผ่นดินสืบมาแต่ก่อนแลมี
 ในพระราชกำหนดกแต่ก่อนว่า ถ้าสมเธาพระเจ้าลูกเธอหลานเธอเจ้าคองกรมแลเจ้า

ทุกอง ๑ ผู้ใหญ่ผู้น้อย เกียตทหารพลเรือนผู้ไ้กระกรบาททุกพระกรรมภักดิ์ยอถักที่
สิ่งใด แลขอผู้คนรับมาโคกระปือ สวิญาณกะทรพยอวิญาณกะทรพย
ในเล่มเกร็ดพระพริเจ้าอยู่หัว ถ้าทวงพระกรรมไปรดพระภักทให้ แต่มิได้
สิ่งใด ให้กรบาททุกพระกรรม ขอพระภักทผู้รับสิ่ง ๗ คน ได้ยานบลา

ภักทวงคืนควรวินี่ ทำหลวงกรมพระภักทวังบรรดทานมงคล ทำเจ้าทวงกรมเกีย
ทหน้าเกียในแลภักทการผู้ใหญ่ผู้น้อย ที่แจ้งในพระภักทกำหนดก็มี ที่ไม่แจ้ง
ก็มีขันธ์ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าแลเจ้าทวงกรมแลททุกดอง ๑ ผู้ไ้กระ
กรบาททุกพระกรรม ขอสวิญาณกะทรพยอวิญาณกะทรพย ไปรดพระภัก

ทให้ แต่มิทผู้รับสิ่งใดให้ผู้ทลาง กรบาททุกพระกรรมขอผู้รับสิ่งททุกข้อ
ทวนอย่าให้เจ้าทวงกรม เขาขอรับสิ่งไปสิ่งแก่เจ้าทวงมปลัดทวงม นายทวง
ปลัดทวงมทกเดกในกรม ให้ทักทหมายมาในพระภักทวังหลวง แลทวนอย่าให้
ททุกดอง ๑ ผู้กรบาททุกพระกรรมขอ สิ่งทเป็นผูรับสิ่ง ๗ คนไปสิ่ง ให้ลิก

ทวยพระภักทกำหนดทกฎหมายทใหม่ แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งใด ถ้าผู้ใดมิฟังเลมิกทำผิด
ทวยพระภักทกำหนดประการใด จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษตามโทษ กฎให้ไว้จนวันท
เดือนแรกขึ้นสองค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๔ ปีชานักษัตรคค
กฎให้ไว้แก่พระสรวัดที่ทียากในนอก ให้กฎหมายบอกเกียทหน้าเกียใน แลกรม

พระราชวังมณฑล กรมพระราชวังหลัง เจ้าพระยาเสนาบดีพระหลวงเมือง
 เจ้าราชินิกุลหมื่นพันทนายเสวย ^{ททาว}พลเรือน ^{ผู้รักษาเมือง}ผู้รักรมการ ^{ข้าก}ใต้เสวย
 เหนือท้องฟ้าทั่ว ท้ายพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ บรมบพิตรพระพริ้งเพ็ญทั่ว
 ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จประทับตราบในเอก ^ใโสรวิมลธรรม
 บัญชีข้าพเจ้าพระยาวังกรม เพื่อจะให้ใต้กรวดแก่พระบรมนาถเศกสมไพจิตรญาณ
 เสกหรือคุณพระวิษณุ กุศลตามทาบภสชาติโดยอุกฤษฏิมงคล พุระอัมภวันมการมา
 เสด็จมาคยมีนตรี กรวีราชพิพิพดณาโศภราชบัณฑิตย ^{เจ้าพระยาเทพกษมาศ}
 ทรงพระราชวังไทยธรรม คำจารึกพระบรมนาถเสกนะ แล้วจึงมีพระราชโองการ

มานพระบั้นปลายวิไลมหากศาพรสิลา สัตว์โลกยทั้งปวงทุกวันนี้ ปรวิภูษิตฉีกทาก
 พระไตรสรณาคม จะไปสู่อายวามพิสดายเป็นอนันตมาก โดยกระแสพระวิฤกาศวิส
 เคาตณโลก พระไตรสรณาคมนี้เป็นยอด มงกุฎเกษศันธรรมทั้งปวง ยากที่
 มนุชณะรักษาพระไตรสรณาคม ให้บริสุทธได้ทั่วทุกที่ พระไตรสรณาคมจะ
 อยู่เป็นมโนคนัน เพาะถือพระพุทธรูปพระธรรมคุณพระสังฆคุณเป็นเทียงแท้
 สัตว์มิได้ย่นแปรไป ถึงคุณอันอื่นนอกกว่านี้ ที่ประเสริฐกว่าพระรัตนไตรย
 ทัมได้เป็นอันยากที่เดียงานี้ พระสรณะาคมจึงจะคงอยู่แก่ผู้นี้ ทุกวันนี้
 สัตว์ทั้งปวงในโลก ก็วันมีทุกาจีนมณักิจิกรันนี้ ก็ย่นแปรไปทุก

พระวรินทร์ยกยอ ไปถือฉัสนเทพารักษ์ต่างต่าง ที่น้ำใจที่เป็นพหูสูทกรณนี้
ถึงระนับถือพระภุมเจ้าที่เทพารักษ์นั้น ก็ถือเอาแต่โดยจิกรคิดว่าเป็นฉัสนทนาย
เป็นที่ปองการอันกตย มิได้คิดค่าประเสริฐกว่าพระวรินทร์ยกยอมิได้
เพียงนี้พระไกรสรระณภกมก็ยังมีได้ทาท ที่น้ำใจถือถือไกลจากสคบกับพกรัน

ทุกาบังเกิดมีเพระกำมรจนคน แต่หลังมิได้แจ้งก็เข้าใจว่า คนถือพระวรินทร์
ยกยอช่วยมิได้ เสียน้ำใจก็จะพระวรินทร์ยกยอเสีย ไปถือภุม
เทพารักษ์ฉัสนต่างต่าง ภูสันทามระพันทุกาก็เข้าใจว่า ภูมเทพารักษ์ฉัสน
ก็คนถืออันประเสริฐกว่าพระวรินทร์ไกรสนี้ พระไกรสรระณภกมก็ทาทเหมือนผู้นั้น

ทาศิครมิได้ เหนาะไปสู้ทุกขชายเทียงแต่ ครั้นจะให้ห้ามเสียไม่ให้ถือ
ฉัสนเทพารักษ์ก็คิดทศเส่า ก็มีพระพทราชูกทกรวิไล ในสัดกับบริวารวิย
รวมเจตปรีการ อันจะให้ช้านเมืองสมบุรณจีนว่า ให้สมเดจาพระมทกกระ
ษัตริราชเจ้าขามเทพารักษ์ ในกมุเทพพระมทานกร นอกกมุเทพพระมท

นครเป็นกันเทกณนี้ จึงมีพระภาโงทกรทำหริตเหมือนเกล้า 1 สังกัดกัน
สืบไปเมืองนี้ ให้ที่ทูลอง 1 ผู้ใหญ่ผู้น้อย ผู้รักษาเมืองผู้รักษมการ
เมือง ๒) ๓) ๔) ๕) ๖) ๗) ๘) ๙) ๑๐) ๑๑) ๑๒) ๑๓) ๑๔) ๑๕) ๑๖) ๑๗) ๑๘) ๑๙) ๒๐)
เมืองให้ขามชอนแปลง ที่ปรลกททกพินันได้บริวารณ แลแต่เครื่อง

กระษัตริย์ไม่ตั้งมาเป็นต้น แลอุปเทียราชบุตรพ้องกับข้าวงษ์วงพระสิริกำ
มถยสิ่งซึ่งอันสมควร แก่เทพารักษ์แก่ย่านบิถิสก์ ยิ่งกว่าพระไตรสร
ณาคมท่านอย่าให้พลีกำม้วยมาสัตว์ต่าง ๆ มีใตกระบี่อุสกรเปิดไต่เป็นต้น บุร
จะไปสู่เขตยภูมิเสีย แลให้กระทำบุญให้ทานรักษาศีล การกุศลสิ่งใด ๆ

พศิศลวันกุศล ให้แก่กรมธวัชเทศาภิบาล ให้โอนมณฑลส่วนกุศล
ก็ขึ้นชมช่วยอภิบาลรักษา จะไต่เป็นพยานบอกชาญชีย แก่ท้าวจกโลก
ชานอันเทียมมาเอาชาญชียนั้น แก่ซึ่งสารเทพารักษ์อันเขาไม่ ทำเป็นเพศ
บุรุษสิ่งใดอันอัยต่าง ๆ ทนึ่งทวยชานกันนับถือนั้น ทรงพระกรรมภา

โหนักปกครองบดินทศย กันอยู่ในพระไตรยวิรุกก็มีไต่มีหย่ง ให้สืบตามกุ
หย่งทำเนียบ ในพระนครราชธานีต่าง ๆ ก็มีไต่มีเขียงหย่ง ซึ่งทรงพระ
วิพระณเมหนิวแรกเหตุนี้ จะมีมาเพทะคนพาลก็กระละทหายบัท เมืองกระ
ทำหคณนี้เขาะเขยี่ ทนึ่งแม่่มกอันมีมารยาทความลตายมิไต่ เป็นเดิมสืบมา

ทนึ่งทวยผู้ทำบุญกุศลไต่ ก็เอาเขียงหย่งนับถือนับสืบมา เป็นที่เพทะกอนศกสิทธ
จะซึ่งพริก สมควรแก่กับผีสงอันต่ำศักดิ์ ส้าทหวเภาพาลทหายบัทนี้
อันหนึ่งเป็นทิวจากเมืองน่านประเทศ ไปมาค้าขายไต่เห็นจะกุมมีบดินแคลน
กมเทพพระมหานคร อันกอบทวยเกียตียศ จะก็เถียนว่ามีกรรมที่จะนับถือ

ก็มานับถือเทวดาตามนี้ จะเอากรรมตามกอธิปมงคลนี้ไปเสาคือ ๗ ไปในนา
ปราชญ์ทั้ง ๗ ก็จะได้มเสียดาตาม เกียรติยศคึกคักตามภาพกรมเทพพระ
มทานกรไป ห้ามอย่าให้มีเพศบุรุษสิ่งอันลามก อธิปมงคลไว้ในสารเทพ
รักษาเป็นอันทศที่เกี่ยว แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รักษามการ กำนันพันนายชาน

ไปเก็บเอามาเผาไฟเสียพลัน อย่าให้มีอยู่ณโรงสารชานเมือง นิคมแจกประ
เทศใด ๆ มี ผู้ริهنเอาเนื้อกรรมมาทำกล่าก พิการณเป็นสภาระเอาผู้รักษา
เมืองผู้รักษามการ แลพันนายชานแลทนายชาน ตำบลประเทศนั้น ๆ
เป็นโทษถึงสิ้นชีวิต แลให้ทนายชอกพทวิ ให้กระทำตามพระราชกำหนด

กฎหมายทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอา
การนั้นเป็นโทษตามโทษตามกฎหมาย กฎให้ไว้ถนัดผูกเดือนเก้าขึ้นสิบสามค่ำ
ปฏิทินวันขึ้นอ้าย สิบสี่ค่ำขึ้นทศกัศก ๗ ๗ ๗
กฎให้ไว้แก่พระสุริยาศรี ท้าย ในนอก ให้กฎหมายชอกแก่เจ้าทุกของ ๑

ผู้ใหญ่ผู้ขึ้นอ้าย แลยทนายชอกในแลยทนายชอกพลเรือน เจ้ากรมผู้รักษาเมือง
ผู้รักษามการเมือง ๕) ทนายชอกชานออก ชอกได้แลยเหนือม้นการอบเจกรันทเสม
จีนแลกรมเทพมทานกรพทวิ ท้ายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
พระพทวิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระราชรวมคุณอันประเสริฐเสด็จไปประทับ

ภิเศก ในเอกโถยสวีสมนบตีทุกวันนี้ มีพระราชประนิทนปกถนาพระ
 พทรวณไพโรญาน เสด็จออกณะพระวิเฒ่บุษบกมาลา มหากักร
 พรวรพิณมาน โดยบุรพภาภิมุกรพรอิมทวย อภยสมุหะบริวักษจกัสมทา
 เสด็จไปมณศรี การวิหทธิภษปะโรหิตาโทภทอารย เจ้าพระบาทนภษ
 มาศวิเฒ่ พระภษโองการมานพระบั้นทูล สุรัสทนภทค้ำทรวสทวยวิทารณ
 ญาณ หยั่งเห็นไปโนพระพทรวประเพณีย สมเศทพระพทริเจ้าทงปง
 เมืองช่าเพญพระชารมีมา ในวิคสงสารยอมีพระกรรณญาณ เนทาสทาโลกย
 ทงปง ใ้ใครให้โตโตโยศุคราเสพระโลกุกรการ เป็นมุดพระชารมีมาเม้นเสวย

พระทริเป็นบรมกระษัตริ ทาพระพทรวศาคณมิได้ สกททงปงก็ฮาไครย
 บรมกระษัตริ ใ้ตั้งพระชารมียอมีพระกรรณ จักชวนสมณพลทมณอนาประ
 ทวษกรให้ทงอยู่ ในกคตสวริทริกรักคั้นเคยเจ้าในทวกรคต เมื่อกระทำเกสทริยา
 ทายาทกรปาทวกเจ้า เสาธวณกคตซังคั้นเคยนั้น ก็เป็นมทามิครมิกำลัง
 เกษกรรทำมิงช่าปเสยได้ ก็จึงไปเสวยสวริทริคสมบตีมนษยสมบตี เพระพระ
 ไพโรศคทเจ้า เป็นท้วพญาสมิพระกรรณจกน้าสทณนี้ ก็เป็นทงงทำเมียม
 มาทพพระกรรณเทนท้วแผ่นดินกอนนั้น อนปะระททชวทงปงมีเจ้าจิกร ยังมี
 สกนิกรน้อยในทวกรคต ใ้ระคนอยู่ค้วยทวช่าปเพทโทยาคศิกทวชไทย ก็ชวน

ตนกันเคยไปในทางขบถอาบที่ กวักกาธิการนั้นสืบสนพันประมาณ ประการ
หนึ่งกระทำการณรณกสงกรรม กวักการมาเป็นเหตุว่าหาประโยชน์ได้ เสียที่ที่
ได้มาเป็นมนุษย์แลพบ พระพุทธศาสนาอันยากที่จะได้พบเห็น ครั้งนี้จึงทวงพระ
กรรมกลับไปทวงเกล้า ; ลกหย่อนพระราชาฯ อนาการวาทาทั้งปวงลงมีแก่การ

กุดด ให้มีความครุสขายเพื่อจะให้จิกรณนี้ เกลียาไกลเข้าคู่ณเคยเข้าใน
การกุดด พึ่งทวงพระสุ ษาทะลักสาเมวัก ข่าเพญูพระวาทกุดดต่าง ๆ เป็น
ประภานักน้อถประภษฏวทั้งปวง แล้วให้มีพระวาทกำหนดกฎหมาย ไว้ให้
ข่าเพญูพานรึกษาคิด สละคยพึ่งพระววมเทศนา ให้ตั้งอยู่ในทศกุกดกำมบท

สืบประการ แล้วจึงทวงพระกรรมณอนเภาะที่ เตนว่ายังมีคู่ณเคยเข้าในทาง
กุดด เพราะวอถประภษฏวตกรณนี้ มีแต่โลละมีแต่ไมตะเป็นเค้ามุด
จะกะทักเรตสังโคโต ก็ปราชทกปัญญาคกแก่ทักทำไปตามประเดณิ มากกรวี่
จะวักษคักห่าคิดแปกคิดสืบประการ พระสงมยู่ให้ทักประการใด ก็ทักวี่แต่

ทวี่องนั้น จะเวียงระคยคิดให้ลุกกุดด แลตถษณเนือความลงคยแห่งคิด
อนระให้เข้าวักษคักมณนั้น ร้อยคนพันคนระวี่นนั้นน้อย ถึงที่รู้เท่าคั้งนั้นเพราะ
สวัญญอนปัญญาคักก็คี่ ปัญญาได้มีมตะญาน - ปัญญาจะตักทักระกุดดรวม
ถือคิดเป็นอนมณนั้นกินน้อยนัก ย่อมระเลยละเสียมิให้ตมทานก็มีขัง ให้อู

แต่มีให้ปฏิรูปก็ ได้ชื่อว่ามีได้ค้นเคย เจ้าในทวารวศกก็เสียที่ถ้อยชนนภพยชิ
มรณาทกวจิตสังแล้ว ครั้นมีพระราชกำหนดทวารวศกฏอนากว กระทบเทให้ถ้อย
กับพระมหากษัตริย์ทวารวศกฏอนากว กระทบเทให้ถ้อยตามทวารวศกฏอนากว "ซึ่งมี
พระราชโองการมานพระบับทวารวศกฏอนากว 1 สังก แต่มีสืบไปเมื่อหน้าให้ที่

ทวารวศกฏอนากว 1 สังก ท้าวทวารวศกฏอนากว 1 สังก อยู่ในทวารวศกฏอนากว
ให้รู้จักลักษณะที่ดัดทำศิลปแปดศิลป ให้รู้เนื้อความภาษาไทย ในพระบาท
นั้นทุก ๆ สังกทบท ในบทบาทที่ขานกษัตริย์ทวารวศกฏอนากว สังกทบทที่
ศึกษานี้ ให้เข้าใจในภาษาไทยว่า ทวารวศกฏอนากวเป็นอันมั่นคง

ทวารวศกฏอนากว 1 สังก ท้าวทวารวศกฏอนากว 1 สังก อันจะยังชีวิตแห่งสว ให้ศักดิ์
เสียคือมาดกฏอนากว 1 สังก อธิษฐานมาดกฏอนากว 1 สังก อันจักซึ่งสิ่งของอันเทารวมได้ให้
หนึ่งกษัตริย์มาดกฏอนากว 1 สังก สิกขาสถกฏอนากว 1 สังก อธิษฐานมาดกฏอนากว 1 สังก
ทุกกฏอนากว 1 สังก อันปวพฤษกฏอนากว 1 สังก คือเมณฑกรวมอันเป็นมูลทุกกฏอนากว 1 สังก
มณฑกรวมกฏอนากว 1 สังก อันกล่าวคำเท็จแลคำพวง สวเมระมะระปะมาทกฏอนากว 1 สังก
ทุกกฏอนากว 1 สังก อันดื่มกินซึ่งน้ำเมาอันใด แลอันอันเป็นเหตุแห่งระสิมสมประภักดิ์
นั้น 1 สังกโลกกฏอนากว 1 สังก อันจะกินซึ่งโลกนาคทวารวศกฏอนากว 1 สังก
คือกวนขานขาน 1 สังก นาคกฏอนากว 1 สังก ทวารวศกฏอนากว 1 สังกอันพ้ออันจับกฏอนากว 1 สังกเข้าเข

แลถูกฟ้าผ่าฟ้อน แลรับก็กลิ้งเข้านั้นหนึ่ง มาตาคันขิวเฉปะนะทะระนะมันคะนะ
 วกุลนถตาภา ทกภริยาอันทมแลทาช้างหอม แลพวงอกไม้หนึ่งแลเครื่อง
 ประการวิจิตรกล่าซึ่งตัว อันเป็นการคกแก่งอันประคอบตัวนั้นหนึ่ง อุทาสะยะนิง
 มทาสะยะนิงทกภริยา อันหนึ่งแลอนเหนือที่หนึ่งอัน อันสูงพ้นจากประมาณแล
 อันประเสียดซึ่งโดยค่านั้นหนึ่ง ทกขุประระชะกะทกภริยา อันรับทวงแทนซึ่งทอง
 แลเงินเป็นค่านั้นหนึ่ง เป็นคิลเท่า คิลแบก คิลลียบ ประการให้เข้าใจเนื้อความ
 ในพระบาทอันรับตามคำพระสงฆ์ให้ ถึงพรรณาภาณีจึงจะรักษา เป็นกฎณสัม
 ปายกกฎณณ มิสถานิสงนนั้นนาระประมาณมิได้ แลเมื่อรับศีล ๕ นั้นแล้ว

จะเว้นจากภักดีแลลคกทพยเป็นคั้น ทกขบเท่าถึงคิลอันเว้นทกรับ ทวงแทน
 สิบทองเป็นคิลคั้นนี้ ครั้นรับแล้วก็สำรวมภิกขุ อย่าได้คิดพยาบาทวิคกที่
 ฎกธามภักดีทว วิหิงสภิกกคิกทีหะเบียดเบียดนลทว ทามวิคกคิกคิลิงทาม
 คุมคิลทูนคิ อันทีในรูปในวคในเสียงในกลิ่นในที่สำคคทีเคยบวิโลกนนั้น พื่อ
 ใจว่าเว้นทกคทามชั่วเป็นคิลบวิศทว ถ้ารักษาศีลแล้วอย่าลวงคิด คุ้มกาย
 คุ้มยาทวด้วย แก่มาทวาคิกในใจเป็นทามพยาบาท เปนวิหิงสภิกกอินคิกท
 หนคทีคิกทกทามแลปรกณณ ฐุระคเสียงกลิ่นที่สำคคทีเคยบวิโลกนนั้น ใจว่า
 มิเป็นอนันนทกคทามชั่ว คิลนนั้นแล้วทอมองมิได้บวิศทว มิผลอันนัจยนกทนา

ประการหนึ่งพึงรู้ว่าคิด ขันตกขันทานั้นระทกด้วยประโยค มาดัก ๖ ประการ
 คือมาด้วยมือเอง แลเคี้ยวสากกรวยกับมือก็ ไซ้ให้ผู้อื่นมาดัก อิงพ
 ลาดการในเต็กลอกก็ มาด้วยบ่วงท้าวบ่อหลุม โทกฏาพิศมมาด้วยมือ
 ชู้นก็ มาด้วยถาดนึ่งให้กลทำให้ เป็นโรคพยาธิทั้งทั้งกาย โดยอัน
 แอ้ยแกวเรือกเสเดณทากก็คิดนั้นทก แลคิดขันตกขันทานะทก ต่อพร้อม
 ทายงก ๕ ประการ คือสัดทามีชีวิต ๑ ใจกรู้ว่าสัดทามีชีวิต ๑ ใจทัก
 ๖ มาดัก ๑ เพียรราวทากมาดัก ๑ สัตว์ทากด้วยความเพียร ๑ ต่อพร้อม
 ตก ๕ ประการทั้งกล่าวมานี้ คิดขันตกขันทานั้นทก เข้มกรบพิง ๕ ทยอน

องค์ใดทักหนึ่ง คิดนั้นมิได้ทก อนึ่งในคิดอะหินนทานมีงก ๕ ประการ
 คือวิธี นั้นเป็นจอมมนุษย์ มากรกว่ากเส้นหนึ่งก็ เป็นงก
 อน ๑ แดงลงไสยอยู่ก็ รู้เท่าว่าเป็นจอมมนุษย์ทวมแทนอยู่ ๑ คือจักร
 นั้นคือใจลงทาก รากกลกน้อประบักเตา ๑ คือเพียรราวทากกลกน้อเตา
 ด้วยวิธีอื่น ไซ้ด้วยทากให้กลกน้อเตา ๑ คือสัดทเอาลงมาได้ด้วยวิธียา อันลอบ
 ลักลอบจัดมกคเคี้ยวเรือนจีนเขาทรพยก็ พิธลงเขาด้วยกรวยกลทนานกล ไซ้ด้วย
 ทองแฉะป้อมมี สีนทอนน้อประบักเตาก็ ร่มแหงทักที่ขึงเขาด้วยกำลังวิบวกรบพ
 มีทักพอกขันเมือ ร่มแหงเรียกเขาด้วยข้าวให้สาเหลือพิกคอกทากนึ่ง

กติกากำหนด กฎหมายแล้วลิกเอาทวีพ แลที่แกนเรือกลสวนไว้หนักก็
 ปกป้องเรือกลสวนเอาทีกี้ แลกลเปลี่ยนเอาของทีกักมากทีกี้ ลิกเอาทวีพ
 ฎได้ควยฮากาทักวามนี้ เป็นองคเตาพ ๕ ก่อพร้อมองคทั้ง ๕ คือละหิน
 มาทอนฟังก แลคือลิกเมตนิรนาทวามนี้ คือห้ามมิให้เสพเมณฑในทณู
 ยิลบทำพวก คือทณูอินนิทวาทักษา มานทวาทักษา^{พิท} | ทักษาพิทวาทักษา^{ภนท}
 ทักษา ยาทักษา โดทวาทักษา บรรพจิตวาทักษา เป็นแปดทำพวก แล
 ทณูอินนิทวาทักษา ๑๒ ทำพวก คือสารทักษาทักษา ทณูอินนิทวาทักษา
 ทักษา คือทักษาทักษาทักษา ทักษาทักษาทักษาทักษา เป็นทณู

แลตามเรือไปสู่วือนอื่นเลยเกาะให้อยู่ด้วยกัน โดยที่ลิกไปแก่ทณูบุคคลคนเขา
 ทวาทักษา แลรัตนหมากมันไปสู่ออริ ทวียตักคณูทวาทักษาเป็นทักษาทักษา
 ทักษาทักษาทักษาทักษาหนึ่ง อนึ่งสระปริทัศน์ทักษาทักษาหนึ่ง คือทณูอินนิทวาทักษาชื่อ
 นี:เพาะเรือนนี:เพาะกรอกขาน แลแล้วแลตั้งฮารุสินใหม่ไว้ทัก ผู้ไกลฟังกประเวณี
 ทณูอินนิทวาทักษาหนึ่ง ทณูเรือนนี:ทณูกรอกนี: สินใหม่เท่านี้จะมีแก่ทวียผู้นั้นชื่อสระปริ
 ทัศน์ทักษาทักษาหนึ่ง แลระนะภิกคทักษาทักษาชื่อทณู อินนิทวาทักษาทักษา
 น้อยมากทีกี้ เขาเป็นทักษาชื่อระนะภิกคทักษาทักษาหนึ่ง นันทวาทักษาทักษา
 คือทณูอินนิทวาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษา
 ชื่ออินนิทวาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษาทักษา

กิจ:๑ คือหญิงอื่นอยู่เป็นภริยาชาย ทั่วโลกสมบทแลได้ซึ่งเครื่องเรือนอุปการ
 ไร้อยู่ มีภรรยาตกเป็นทนต์แลได้เป็นภริยาชายหนึ่ง ปู่ทาสภริยา
 คือหญิงอื่นได้มากด้วยมากกว่า แต่ถ้าไม่เข้าห่มแล้วมาเป็นภริยาชายหนึ่ง
 โจรปะทะภริยา คือหญิงอื่นขยู่ต่อเป็นภริยา แลอยู่เข้าอยู่แก่เขา
 มือเท้าเข้าเท้าสาว ลงในตักแก้อันเดียวกัน แลให้พรว่าท่านทั้งสองอย่า
 ได้ผิดแยกแอกน่านพรกใคร อยู่กินด้วยกันเป็นอนันต์ ทั้งนี้อยู่ในตักนี้เกิด
 ไร้อภิศาปะตภริยาชื่อหญิง อนันตยช่วยปลงภรรยาอันหนัก ลงจากศีรษะแล้วอยู่
 เป็นภริยาเป็นภริยาหนึ่ง ทาสภริยาชื่อหญิงอื่นเป็นทาส ทยเขาเป็นภริยา

หนึ่ง ถ้าภริยาภริยาชื่อหญิง อันจึงทำการเรือนแลทยสมบทฤๅไร้วัยหญิง
 เขาเป็นภริยาหนึ่ง มีภรรยาตกภริยาชื่อหญิง อันทรยรบศึกได้เขามาเป็นภริยา
 หนึ่ง มหาดิภริยาชื่อหญิงอันทรยอยู่ด้วยภริยาหนึ่ง แลหญิงใส่ใจสักัญ
 ภรรยาเป็นสามี ถ้ามิได้ใส่ใจเป็นอันอย่าตกกันหนึ่ง แลหญิงผู้สืบข้าพวง
 ก็พรพรรณมานี้ ถ้าขยมิได้จ้อกล่าแล้วดวงลักประเวณี ราคศีลคมเมตติมาดา
 ไร้อภิศาคศีลหนึ่ง ฝ่ายหญิงหาสามีไม่แต่ขยทุกกล ทำพวงรักษาทหญิงมิได้
 ราคศีลคมเมตติมาดา ราคแต่ขยฝ่ายเดียว แลหญิงมีสามีทวงแทนสืบตจ
 ก็พวงนั้น ราคดวงลักประเวณีทั้งหญิงทั้งขย ราคศีลคมเมตติมาดาทั้งสองฝ่าย

ประการหนึ่งห้ามมิให้เสกเมณฑนธรรม ในภริยาคนนั้นทำประการ อะกาโด
 ห้ามมิให้เสกเมณฑนธรรมในหญิงอื่นเป็นโรค ใกล้เคียงมรดกทุกจอนปราชทาก
 กัดถึง ภายจากปักอปกัวยโรควิชทวมขกวื่อ ๑ แลหญิงอื่นมิระกู่ไหลอยู่ ๑
 แลหญิงอื่นมิกรวก ๑ แลหญิงอื่นเคกนั๊ก อันมิได้ปภณาเมณฑน

๑ กลับ ๑๖ ๑๗

เลขที่ ๒๕ ๒๕ ๒๕ ๒๕ ๒๕
 ประการหนึ่ง ห้ามมิให้เสกเมณฑนธรรม
 ในภริยาคนนั้นทำประการ อะกาโด
 ห้ามมิให้เสกเมณฑนธรรมในหญิงอื่นเป็นโรค
 ใกล้เคียงมรดกทุกจอนปราชทาก
 กัดถึง ภายจากปักอปกัวยโรควิชทวมขกวื่อ ๑
 แลหญิงอื่นมิระกู่ไหลอยู่ ๑
 แลหญิงอื่นมิกรวก ๑
 แลหญิงอื่นเคกนั๊ก อันมิได้ปภณาเมณฑน

๑ กลับ ๑๖ ๑๗

แลรัฐให้วิมล ๑ แลหญิงอนันตกาโหมนศิวทนต์ ๑ ชื่อจะกาลนิการระเสพ
 เมณฑซึ่งเวร ถ้าเสพเป็นกามเมสุมิธาทหนึ่ง อะเทโสคือห้ามมิให้เสพเมณฑ
 ในที่ใกล้อุปการพระธาตุเจดีย์ แลรูปพระพุทธรูปที่มากว แลค้ำว
 ตามที่ถูกพระไตรปิฎก แลศาทระยอุปชฌา ปิตามานก ถ้าเสพ

ในที่ห้ามนี้ชื่อจะทะเล เป็นกามเมสุมิธาทหนึ่ง อะเนโศ คือห้ามมิให้
 เสพเมณฑ ในมกามคแลเววมค ถ้าเสพเป็นกามเมสุมิธาทหนึ่ง
 อะคมิโม คือห้ามมิให้เสพหญิง อันเป็นลูกสาวแดนซึ่งสาวคนเป็นคันทหนึ่ง
 ถ้าเสพเป็นกามเมสุมิธาท ในภริยากนเช ๕ ประการดังนี้ อันมิใน
 ขุมวกคิด ๕ แลหุมวกคิด ๕ อับพรหมทวียนัน พวอัมคัมของก
 ตามประเวศซึ่งวากคิด คือทวารขาศ ๑ คือทวารเขา ๑ คือทวารหนัก ๑
 เป็นสาม อันนอกกว่าทวารทั้ง ๓ คือไม่จาก แต่โทษหนักเจกัหมองคิด
 เป็นโทษหนักเฉพาะอกุศลกรกำหนดนั้น คือกรอินคิในที่สมากมสังเสพนัน

๓๓ เดิมก็กรมท้าวเวทนานัก มีผู้มาพร้อมเพรียงกันก็มิได้ยื่นทีเลย ทลทวายจะให้
 หนีก็มิยอมแพ้ แลองค์ท้าวเจ้าไปในซากอศรพิศมณัน คือลพรหมท้าวมีได้
 ๓๔ อภิสิทธิ์ท้าวกรมก ให้เจ้าไปในท้าวกรมกอันใดอันหนึ่งนั้น เป็นสก
 ๓๕ อันหนึ่ง ก็มิเจ้าไปในท้าวกรมก อันใดอันหนึ่งก็คิดนั้นมิได้ทัก ก่อพรอ้มควย
 ๓๖ กษัตริย์ ทั้งพระอนุชาอันนี้ คือลพรหมท้าวมีจังก ประการหนึ่งรักษา
 คือลพรหมท้าวมีจะให้ บริศทรมีผลมากนั้น ห้ามอย่าให้กำหนดในราชินียารมณ
 ๓๗ ประเวณีกับภริยาภรรยาที่สืบ ท้ายอกกลจักรอันเป็นโทษหนัก แลเจ้าทมิฬคิดนั้นหนึ่ง
 คือห้ามมิให้ภริยาภริยาภรรยา ในที่ต่ำจะถูกกลองกายบุคคลผู้อื่น อันคว

๓๘ ระกำหนดเป็นโทษหนัก ให้คิดเจ้าทมิฬหนึ่ง ห้ามมิให้มีภริยาภรรยา
 ๓๙ ยืนที่ ให้ระกล่าวเมณฑกาเป็นคำหยาบ ออกชื่อถึงมัททวาร
 ๔๐ แลเมณฑกาอันเป็นโทษ ให้เจ้าทมิฬคิดนั้นหนึ่ง อันมีอย่ามิจักร
 ๔๑ กุณฑกกับภริยาภรรยา กกล่าวถึงที่เมณฑกาอันคนกำหนดก่อนหน้าคน เป็นโทษ
 ๔๒ เจ้าทมิฬคิดนั้นหนึ่ง อันมีห้ามอย่าเจรจาซักถาม ให้เจ้าทมิฬ
 ๔๓ คือลพรหมท้าวมีอันหนึ่ง ประการหนึ่งในศีลมูลจากทานัน พวอ้มควยองค์
 ๔๔ สประการ จังกคิดก็อดอัยคำเจรจาบอกนั้น สัพปลับไม่รับหนึ่ง อันมี
 ๔๕ แม้ภริยาภริยาภริยาจะสัพปลับพวง แต่หากพลังพลากไป ก้องรังเข่าก็มิได้

หากคิด อนึ่งคือจิกรแกดงพรกตพิปลับหนึ่ง ถ้าจิกรบมิแกดงระดพิปลับ
 แกดงพิปลับลาไปก็มิได้หากคิด อนึ่งคือจวลาหมายสำแดงออกไป ก้วยกาย
 แดงกานันหนึ่ง ทั้งว่ามีผู้มาตามกลากสิ่งนี้ไป แดงแกดงพรกต้วยกาทากก็
 พยักเขยค้วยกายหน้าทากก็คิดมุตาก ถ้าแกดงใจมิได้จวลาหมาย ก้วย
 ก้วยก้วยวากคิดมิได้หาก อนึ่งเมื่อเราทพรกแกดงใจผู้หนึ่งเห็น แดงใจพิ
 * แดงใจก้วยในระบะพรกนันคิดพิทาก ถ้าผู้หนึ่งเวยงอยู่ช้อยหนึ่งแล้วพิ
 -คิดเห็น คิดมุตานันมิได้หากแดงคิดมุตานันก็พร้อมก้วยงก * คือวากนัน
 ก็ไม่จำ จิกรนันก็แกดงมุต * แดงสำแดงออกก้วยกายก้วยวาท *

ผู้หนึ่งก็รู้แจ้งในระบะพิปลับนันหนึ่งเป็นงก * พร้อมคิดมุตากพิทาก หมัก
 จุตาทออกกลกหลาย/เหล่นก็เป็นมุตากังพระตามเงรตามว่า ยังเทะอุปฉ
 จัขพิทกๆ อุปฉอยู่ที่นั้น แก่ผู้หนึ่งเขยเหล่นว่า ชะวชัยอุปฉ
 วกันไปนดิ่งไม่เห็น ว่าเด่นทั้งนี้คิดมุตากนันก็หาก แม่นางช้อย
 อวดว่าหากก็หากสัน เมื่อบทกสาระวักษาคิดมุตากให้ บิรุตทามีผล
 มากเป็น ห้ามมิให้กตวาททวาริก อันเป็นโทษทนกรองคิดมุตานัน
 ตามระการ คือเราทหยบเสียบแพะจิกรท่าน ถ้าเด็กก้วยชากวสับ
 มีตาเด็กทกโคกก็เป็นคนหนึ่ง ห้ามมิให้กตวาทอเสียด ให้ท่านแจกทั่ว

ทกกันขึ้นหนึ่ง คือห้ามมิให้เรวทกตลพิพลาทก เป็นภทอันทผล
ทปโรโยจนมิได้หนึ่ง ถ้าเรวทกเป็นโทษให้คิดมุตาทก นั้นเลิกทมของมิต
นอัยยงในคิดตฤเมโรยนั้น คืออย่าเสพตฤน้ำใสเมโรยน้ำจัน ถึงแก่เขาเรว
คองการทกน้ำเมานั้นประการหนึ่ง ถ้าเขามิได้แคงเป็นน้ำเมา แลประกอบ

เครื่องยาต่าง ๆ ตลอดจนน้ำผึ้ง น้ำตาน้ำส้มเพื่อจะเป้นยานั้น แม้นว่า
กลืนแล้วเหมือนน้ำเมาก็ดี แม้นจะดื่มกินคิดตฤมิได้ทก อนึ่งจิกรนั้น
รู้กน้ำเมอแล้ว ปกติจะไกรดื่มกินนั้นหนึ่ง คือทลทกยที่ระกลืนเข้าไป
ควยทกนั้นหนึ่ง ถ้าแต่อมไว้ในชากคิดยังมิทก ก็พรอ้มควยงก

ถึงพระรณภณมีคิดตฤพิงทก ในคิดตฤทละโภชะนั้น
พรอ้มควยงก ประการคิดพิงทก คือบริโลกธาทาลังทลอัน
ครวที พระอริยะเพ็งนั้นแก่เจ้าชนเทียง มหาทช่ายแก่จัวเดินมมหนึ่ง
กขบเทพ รือว่าทลระฉิดวระบริโลกทหนึ่ง อนึ่งคือเขปธาธาทล

ลูกไม้กรกไม้ทอกไม้ทงปง อันเป็นราชกีนปรกทิกแห่งโลกย ตามส
เทกไปเป็นเทชนันห้าม ถ้ากินให้แก่เพลชยาไว้ น้ำผึ้งน้ำอ้อยน้ำทาน
น้ำอัญชูลง ก็อน้ำมข ๑ น้ำมปรง ๑ น้ำมทง ๑ น้ำคช้วยมี
คชใน ๑ น้ำกล้วยทากถูกในมิได้ ๑ น้ำลูกท ๑ น้ำลูกจัน ๑ น้ำผึ้ง ๑

อันพระองคอนุชาคนนี้ ก็อรรถาบายไว้ว่าดินกินนั้นหนึ่ง ต่อพรอ้มทวย
 อก ประการทั้งพรรณาภาณีศีลวิภังชาก แดในมทาศลท ประการ
 คือทักขิ ภัทธานนใหญ่านนศาลอพิคณักเก แผลโมแผลโทแผลกานนี้
 ระคนแฉือเอือกินเมื่อทวันชายนนี้ทากคิด แด่นำในมพทักสิงเดียนั้นกินได้

เมื่อการช่ายไม่ทากคิด แดศีลนาคิกทานนี้ พรอ้มทวยองค ๓
 ประการ พังทากคิดลทวาระพ้อรับทักสิติเข้านั้นหนึ่ง ก็ออกไป
 ไปพิงก็ กระทำเจกิติ ไรย้อินได้กระทำกิติ ประการหนึ่งทักสิได้
 ไปไม่ทักสิ แดเม้นนอนอยู่ในที่โคกทักหนึ่ง แดทูปักสิได้พิงกิติ

คิดมิได้ทาก อันนี้คือไภแกดังทำเพาะไปทูปพิง ทำเองแฉือใช้ย้อิน
 ทักขิหนึ่ง ต่อพรอ้มทวยองค ๓ ประการทั้งพรรณาภาณี ศีลนิน
 พังทาก ในมาตาคนระนั้นพรอ้มทวยองค ๓ ประการพังทากคิด คือพวง
 ทอกไม้ระงทอม อันระพิงรทเกสลาแฉือเครื่องประคบบทงปวงนั้นหนึ่ง คือทวง

รทเกสลาประคบบทงนั้นหนึ่ง ก็อิทวแกดังทำรทเกสลาทำเพาะ ประคบบทก
 แฉ่นั้นหนึ่ง ต่อพรอ้มทวยองคทง ๓ ประการ ศีลมาธพิงทาก
 ถ้าเป็นโรการทาดะโลมเครื่องทอมนั้นคิดมิได้ทาก ในศีลอุทลษะนั้น มีองค
 ตามประการพรอ้มศีลนินพิงทาก คือเครื่องทักอันมีค่ามาก มีพรมเป็นคณ

๕๕๕ เกษนอนอันสูงกว่อกท่งไม่พียง คือคนจีนนอนในอาคนะ
 เอียงลงอันสูง อันมีท่ามากหนึ่ง เป็นองค ๓ ถ้าพร้อมทั้ง ๓
 คิดออกในระพีทาก ในทกระประระชณะนี้ พร้อมคว้ยองค ๓
 คือเงิน ทง ๑ นระเพะเป็นางคน ๑ เขาให้และอินท
 รมเภาคว้ยอินท มีให้ท้มเขทหนึ่ง พร้อมคว้ยองค ๓ ประทาว
 คีลทกรพีทาก แลลทขณะคีล ๕ คีล ๖ คีล ๖ คีล
 พรวณเษรอกมาทหนึ่ง ให้ททลของทลพิระชาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยพิง
 พิทารณมทให้จีนชักจีนใ โลตามให้สันคทามสงโครบ แลลพิงให้

สลททคีล ๕ เป็นนาคคีล สลททคีล ๖ ไทนอใบสุ
 ทักทททท สลททคีลสิบ ให้มีผลนิตสงมากทักให้ แลลให้มมทพระ
 สงเทม ๖ รมพิระชาทนณคตท ในพิระชทวชชในวระ ๕ ๖
 แลลให้ททลของทลพิระชาท ผู้ระเข้ามเฝ้าทลของทลพิระชาท มาพร้อม
 กนสลททคีล ๖ คีล ๑๐ ทหนึ่ง ในทันทนพิระสงขณะคตทใน
 พระชทวชชช่อน พึงให้เข้ามเฝ้าทลของ ๑ นนพิทททณ จิกรนนี้
 พึงคณเคชระทในการทคค ก็ระเป็นอชนิไสย แกคณไปนชูปันคค
 เมื่อระเวทาทะทิวชานนี้ เพระเขาชจินกรรมทคคสวริคคทคค เป็นบวรพ

ภาคเนชารมีไปในอนาคต แลให้ประพฤดิประยุกติ ตามพระราชกำหนด
 กฎหมาย นี้พิทุกประการ ถ้าแต่ผู้ใดมิได้ กระทำตามพระราชกำหนด
 นี้ระเอา ผู้นั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้จนวัน ๕๕/๕/๕/๕
 สังกศการุคคกร ๑๑๕๕ ปีการศกคก ๗ ๗๕๗๗

๑๑ กฎให้ไว้แก่พระสุรเสวกที่ย้ายมาในนอก ให้กฎหมายนอกแก่เจ้าพญา
 แลพญาพระทูลมเหสี เจ้าขนิกลานหมื่นพันทนาย เจ้าขทาวพระ
 เวือน มหากษัตริย์เจ้าราชที่ เจ้าขทงกรมเจ้าหน้าเจ้าในเจ้าหลัง
 แลเจ้ากรมพระราชวังบรรดตามมงคล ผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมทาวมเหสี

ข้ากได้เจ้ายี่เหมีอ อะเนประรทกษกรทั้งปวงพทวิ ทั่วยลสมเดจาบรมชรรวม
 มิกมทาวภาววิกรารวม อนันตคุณพิบูลลสมภกคิเวก อะเนกะครทททิกณ
 ทาม ทงพระอกระสันนิยากระสรวณคม อุกมธาทามาทาระลละพระ
 วมมวิท เป็นมทาวรมกบูท พระรัตนกษยิกณได้ สลกร

ออกกระตักขบขบมกมาต มทากวพรดิพิมาน พรอิมทักขมกา
 มนทวิกรวิวิท ภาวโรทิตาโทกรทกร เจ้าพระบาทมกรมมค
 พงมีพระราชโองการณพระบันทูล สุริยเทพททำทรวลเหมิธเกล้า
 สังกศ ทขโคตมเดพทามะสุมิทท ลมประคณิกรียาผู้นั้น

ย่อมเกิดกามกำหนัดพรอ้มเกมบริวารณหงส์สำเริง เป็นครุฑอกกฤษโทย
 ครันกันชาวระนาคก ไปตกอยู่ในโลหะกุมภินะรก ทกทป็นขี้เสล
 รินมา ทนทุกาเวทณอยู่ใน สุดทนะรกล้มพลีไม่วี ทนมา
 ยาวสิบททังกุณณนิริยชาติ รุนกันทิมแพนแสร้การมกนิจิก ครันสิ้นกัม

รินมา - เป็นทลุงท้าวอัยยทธิ - กะเทยท้าวอัยยทธิ เป็นตศวรเท
 ทอนเสียดท้าวอัยยทธิ ชาติกัมในอะชวยกุนณนี้ ในขุณันนี้เต้าพระมทา
 กระษัตริย์ ให้อีพระภษากำหนด บทพระชวยะการไว้กา หยโก
 ล่วงประณณิกรียาท่าน ให้อีบริบโทยโกโทยโกยศกาคักกั

ลานกฤทภัยให้ลงโทยประทารเพื่อก จะให้ลึงชวระโทยอินใหญ่
 อนนชัยให้เขนง แลทักการชเนประทษกร ทุกวันนี้มีโลกสา
 โภชโน อธิโลกยบระโลกยคากถาวมานี้ ยังลวงประณณิกรียาทัน
 จะเกิดคิดกำพ่นกัน จะเป็นอุทาลในแผ่นดิน จะลวงโทยเสียดมิได้

แต่มีสืบไปทอยไกลลวงประณณิ กรียากันทยเท้ายาบีได้ เชาท
 มกฏหมายอั้งพลั้งแก่ตุกรทำเมือฬ พิศารณาเป็นสรีวา ทำชู้ทภัย
 กรียาท่านลึงไซ้ ถ้าทยเท้ายมิควมเรบแค้น ไม่เชาตักเขีย
 สืบใหม่ จะเอาชิวกรกันแก่ทยผู้เตยวนัน จะให้กมิได้เป็นกันเพระ

ทัญปดไว้ ให้ทยลมาคมีงได้รวมประเวณิกัน ให้ผู้พิทรรณภกระลาการ
 สทัญแลทัญให้แกทยเจ้าผ มกถูกไปพันแพงเสย ึ่งทัญภัย
 ฎาหนึ่งเพชฆาฎพันแพงคนโทษสิงทยนนี้ ทามอย่าให้สืบแล
 เสียดเนือ เสือหนึ่งชำระทำมทำล่าชากไว้เป็นอนชากที่เสย แลให้สภ

กระลาการไปถูให้รู้เหนทวย ถ้าทยเจ้าผยังรกกิริยา คตวเวก
 ฎเวระกิดพันตัว ะมาทยรู้แลทัญเสยมิได้ ะเอาชากเป็ยสืบใหม่
 ก็ให้สภกระลาการดังลาไปให้ปรับ ถ้าบั้นตคคกิตทยเจ้าผมาก
 ให้เอาตบปรับใหม่ทยรู้ ถ้าบั้นตคคกิตทยรู้มาก เหาตบปรับใหม่

ฎาทยรู้ สำนทัญภัยผู้ชกสอ ก็ให้ปรับใหม่โดยพระภษ ทาทนค
 บทพระโดยการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม ะเอาตัวเป็ยโทษกรรม
 โทษานุโทษ แลให้กฏทนายบอกพทัว กฏให้ไว้ฉนวน ๑๑๑๑ คี
 รุคคภภ ๑๑๑๑ ปีชารัททคค ๑ ๑๑ ๑๑

กฏให้ไว้แก่ พระลวระกิตทยรทในนอก ให้กฏทนายบอกแก่เจ้า
 พญาแลพญาพระทลวม เจ้าชุนิกุลานหมื่นพันททย ภัยททาว
 พลวเือนะ ทักเตกจระเจ้าชากิ ำเจ้าทงกรมภัยทหน้าภัยใน
 แฎกาทลวงกรมพระภษัม บวรตถาณมคค กรมพระภษัมทล

ผู้รักษาเมือง ผู้สั่งกรมการเมือง ขากใต้ถ้อยเหนือท้องปงพท
 ท่วยสมเด็จบรมมณีกะหมากทวิราชเที ผู้ทรงทศพิรราชธรรม
 อินทรประเสริฐ เสด็จออกณพระที่นั่ง กุศลตามทาบภคัท โดย
 บวรพถิษาพรอัมทวย อภิมหาเสนาธิบดีมนตรี กรมวิจิตรราชบัณฑิตย
 ไทภษากร เฝ้าพระบาทสมเด็จพระนาศ ซึ่งมีพระราชโองการมาณพระที่นั่ง
 สุวสิห์หน้าทักทวีสเหนือเกล้า 1 สังก มีกฎหมายทำเนียบแก่ก่อนหน้าผู้
 จรดมิกเข้ามาทำราชการเป็นมหาดเล็กเจ้ที่ขอเฝ้า ย่อมมีความชอบกอบกวย
 วทิสเดชวินติ 6 ประการ คุณเนณรูปสมควร ซึ่งให้กอบเน้คมทุก

พระกรรณ 1 ทนายใช้ราชการ ถ้าเป็นหินทศิทากะกุลมิได้ ชมะ
 เป็นมหาดเล็กขอเฝ้าทวีส อย่าให้รับเตามาเน้คมทูลถวายเลยเป็นอันทาก
 ที่เกี่ยว ท่วยเทศกามิเคยดูพระราชลการ อันกอบกวยเครื่องอสังการ
 เป็นที่ห้าม ยกที่บกกสาระได้ ^{กพ} ^{เทน} ครั้นได้ ^{กพ} ^{เทน} เฝ้าแทนพิททูลได้ระมีน้ำโ
 กำวิบองตาริษเนคกพิสาทว กระทำราชการในแผ่นดิน ให้เค็งไ้
 ดองทูลพระบาททว ๗ สิบมาทุกวันนี้ ผู้คนรังโรยกว่าแต่ก่อน
 บุทรเลทชานำราชการ ผู้มีชทกระกุลเคยทำราชการนั้นมีอยู่น้อย
 พิททวีนินภยเวรชทักเลก แลเท้ากรมปลัดกรมจกเต ผู้สมก

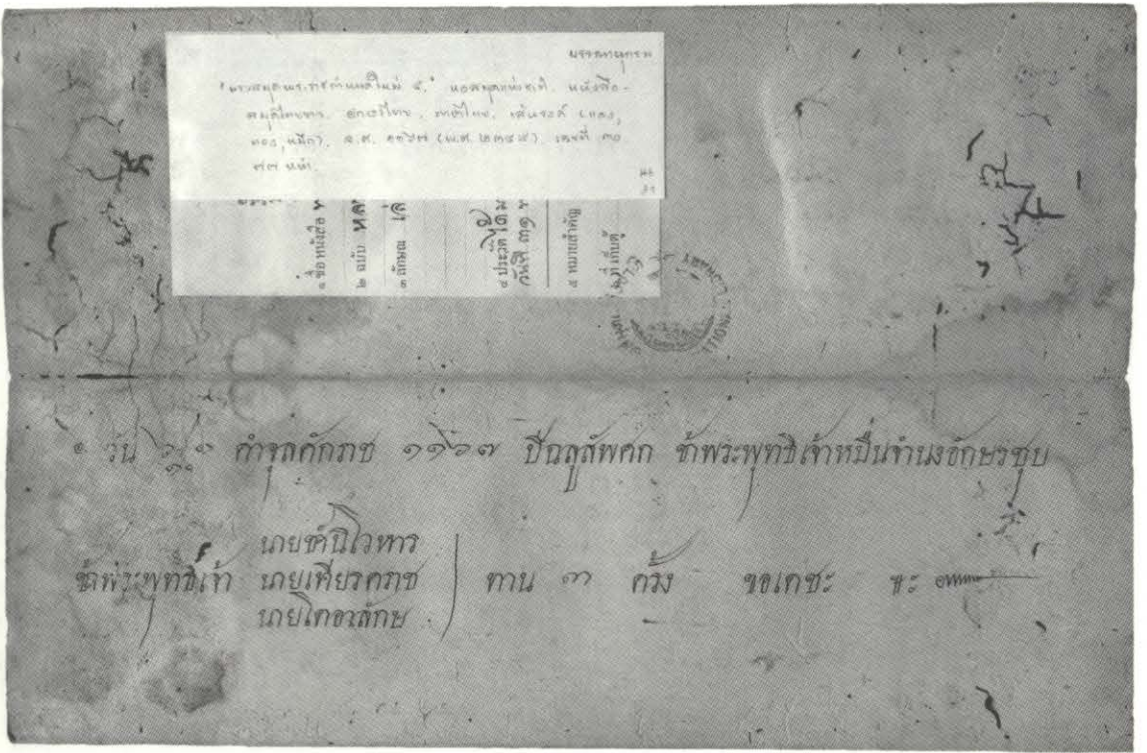
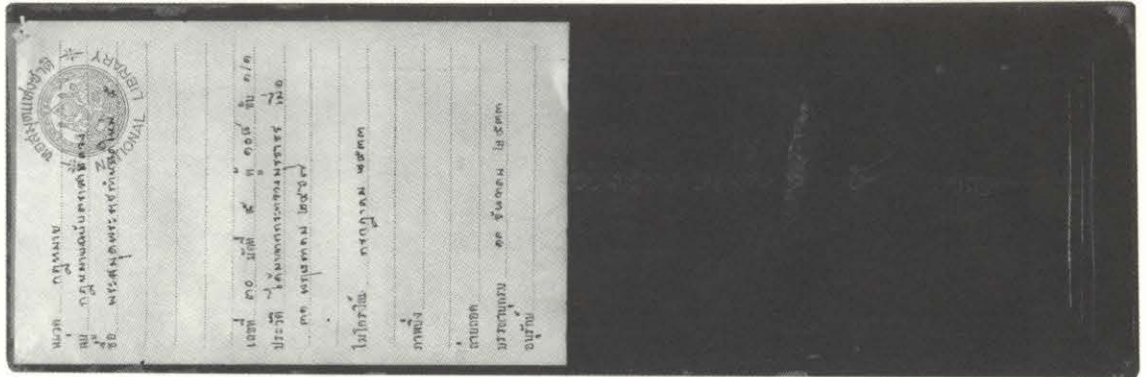

เจ้าท้าวกรม ๆ ถ้ายกเข้าใน แลเจ้าท้าวกรมอื่นนั้น ให้พิจารณาพิเคราะห์
 คุก คุกเนรปผู้ซึ่งจะเข้ามาทำราชการนั้น ถ้ามีอาชญาโทษอื่น
 ที่อาชญาอื่นอยู่มีเข้าเรือนเป็นหลักแล้ว แลก็เป็นคนดีชื่อ มีสติ
 ปรีดฉลาดในราชการมาลตายออกสู รุ้ลการอบมีคุณภทิตสมการ ึ่งให้รับทุก

เกล้า ๆ ภายไว้ใช้ราชการ ถ้าท้าวกรมอาชญาโทษอื่น ที่กินอยู่
 เช่นหลักแห่งมิได้ เป็นคนดีไว้เทียบเท่าใครย กินอยู่กับท้าว
 พิธาน ักท้าวกรมยาให้รับทุกเกล้า ๆ ภาย ไว้ราชการเป็นมหาดเล็ก
 จอเข้าเทที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ พระเจ้า

ลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอเจ้าท้าวกรม ๆ ถ้ายกเข้าใน แลเจ้า
 ท้าวกรมอื่นใด ึ่งราชการมีสมการ ถ้าได้เข้ามาเป็นมหาดเล็ก จอเข้า
 เทที่อยู่กับแล้ว ก็ให้เข้ากรมปลัดท้าว ท้าวหมื่นนายกรมมหาดเล็ก
 ท้าวเสด็จกลับออกจากที่ มหาดเล็กจอเข้าเทที่ ให้คิดข้อมือเป็นอภัย

เล็กเข้าเกิดคือกรมที่อื่นใช้ราชการทุกท้าวหนึ่งไพร่อย่าให้ เตาไว้เป็นมหาดเล็ก
 จอเข้าเทที่เป็นอนชากที่เดียว ถ้ามีทำกรมรับสั่งนี้ จะเอาตัวท้าวหมื่นนาย
 มหาดเล็ก เจ้ากรมปลัดกรมมาทรงเป็นไทยคาม ^{ไทย} _{สุโขทัย} แลให้สลักขั้วบาทหมาย
 บอกทั้งท้าวให้ไว้เวลานั้น ๕๖๑๒ ทำลศกกรา ๑๑๕๖ ปีมะโรงเดือน ๑๑

 ๓ กฎให้แก่พระศรีสุริยราช ^{ชัย} ในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาเด
 พญาพระพรต เจ้าราชินิกุลรณทมิฬพันทนาย เจ้าท้าวพลเรือมณฑล
 เดก ราชเจ้าเจ้าแก้วทรงกรม กรมพระราชวังบวรรัตนมงคล กรมพระ-
 ราชวัง ^{เสนา} เสด็จมาเมืองผู้รั้งกรมการ ทวีเมือง ^{ชัย} ชัยโก

เจ้าเหนือ อะเปราชราชสุริยราช กุญพระบาทสมเด็จพระบรมมถ
 บรมขพิทวพระพรตเจ้าอยู่หัว บรมขวรมนิกรมทภทชชราชเจ้า ผู้ทรงพระ
 กณอินทร์เจ้า ^{ราช} เดกของกณพระวิเนียบชบภมลา มหากษัตริย์
 สิบพัน พร้อมทนายเสนาทุกทณมฤตย ราชปโรหิตการยเจ้าพระบาท
 มีพระราชโองการมานพระมณฑล สุวดีทนาททำหรือเหนือเกล้า ๑ ถึง
 ทนุณนี้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ซึ่งตั้งอยู่ในจักรวรรดิเสด็จชีวิต เป็นดีมีภค
 ษะนินนชัย ทมิโคกอยู่ในจักรวรรดิ เสด็จชีวิตไม่เป็นธรรม
 ฎีกกตไฉนในระดกษะนาคคปราชุยน เหน้เกาะใต้พิศทุกของเงิน มาเป็น

เป็นอันทุกที่เดียว ทั่วยุคมิพึงยังคบหากัน กระจ่างหาไม่กล่าวว่ามี
 ๕ มีผู้รังพึงรักถาวร พิจารณเป็นสัจจะให้ลงพระราชอาชญาเข็ญ ผู้ชาย
 เกยปากกับตัวเบียดละ ๓ ยก ให้ทอนบงกตามวัน ทอนไว้ตามวัน
 เกยการเบียดนั้น ถ้าเป็นคนทวงแลมีนอยเงินอยู่ ก็ให้ส่งไปเป็นนอญ
 ทวง แลนอยเงินแก่ทนายเดิม แลนกวรวรณผู้ชายนอยประกัน
 มิได้เป็นนอญมิได้เป็นทนาย ก็ให้ส่งให้แก่นอยเงินใหม่ ใช้ทวงทนาย
 ใช้ทวงเงิน ภาผู้ชายนอยประกัน ทานกวรวรณมิได้ ให้เขียน
 ผู้ชายนอยประกันเร่งเอาเงิน ส่งให้แก่แก่นอยเงินใหม่ให้ครบ ทักเงิน

ครบ ๓ ภาผู้ชายนอยประกัน ถ้าชายให้ส่งเป็นหัวสืบซึ่ง ถ้าหญิง
 ให้ส่งไปสืบแทนนอญ ใช้ราชการที่อื่นหนัก กฎให้ไว้ถาวรซึ่งการ
 เกื่อนนี้ ขึ้นได้ตั้งค่าฤดักทนายพันร้อยสี่สิบหกปีมะโรงนอญค
 ๖ ภาให้ใจแก่พระภิกษุที่ช่วยหาในนอญ ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแล
 พญาพระทวงจัทกลอง ๖ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลยทหารพลเรือน การนอญน
 แลยในราช ๖ ทนายกรมการพระพุทธิเจ้าอยู่หัว บวมนอญบวมบพิตรภัก
 ๖ บวมบวมคนคน ๖ สรรพมหาศาลนอญภักพระพุทธิเจ้าอยู่หัว แลตั้งนอญ
 ๖ พระ ๖ ๖ บวมบวมภัก นนทจักรพระภักพิณน พร้อมทนายบวมบวม

การวิเศษอันวิเศษวิเศษใหญ่กว่าอันที่กย ใ้พระเจ้าทงกษมค จึง
 พวของควรมาพรบนทล ดาสีหนักทำทรวทเหนือเกล้า 1 สิ่งก ปรวนย
 ของกรุงเก่าแก่ก่อนนั้น ทวันถึงพิทชิตวกลาค เหลช้ทลของ 1
 ใหญ่ผู้น้อย ไปสู่น้ำพระพทลค เขาไปตำนการว:ไทรบนบปสี

ชชชชชชชชช คือรูปพระเจ้าทงกษมค จึงไปการพ
 พระรัตนไตรทอเมื่อพทล ปราชญ์ดิลกปลตายเป็นก้นฉนี้
 หนึ่งคือพระเพท พระมหากษ:ษทวแก่ก่อน แลทชชชช
 นุษยพิณ มีทญูมานะมากคือพระชก เป็นกษ:ษทวอนป:เสว

เกิดกษ จึงทงกษปรวนย ให้ช้ทลของ 1 แลทชชชชชชชชช

การทำดีนการว: รูปกนก่อนพระรัตนไตร อันทงโลกทกรทลป:เสว
 กษ ไตรภพโลกทงทชชช เพท:ทญูมานะมาก จ:โตเป็น
 กษ ดัยคแก่พระชก มีได้มีวิการว:ปญพิการทคเหนือทช ที่ช้

ทลของ 1 ผู้ใหญ่ผู้น้อย คจ้เนการว:ทำทมค:ระทค พระไตรสาร:
 กษ เป็นมฤทคชชช แลทชชชชชชชชช ดัยช้ทลของ 1
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยแก่ก่อน แลทชชชชชชชชช ทช้ชชชชชชชชช ทช้ชชช
 กชชชชชชชช ชชชชชชชชช ทำทช้ชชชชชชชชช

ทรงดำเนนการที่หน้าพระพิทักษ์เกล้า ให้ข้าทูลละอองฯ ทั้งปวง ปี่เครื่อง
 ลักษณการแลเครื่องปี่โกม แดงสังข์ปี่พาทย์มโหรีไชยประโคนตำแวงเกล้า
 วังหลวงเป็นต้นการ พระพุทธปรมาภิเศก พระแก้วมรกต แดงพระ
 สวรรค์วิเศษการเสด็จ พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ ท้ายลำคำรบได้การแล้ว
 รับพระราชทานแก่ พระพิทักษ์ทอนัน แดงวังออกมอชุดคกคุดแลงใต้
 แก้วมรกตพรพิษ แดงทากัดเทททาแล้ว เสด็จพระวิกรมพระยาราชภักดิ์
 ทวีนิพนธ์ ให้แก่สมณสมณนุษย์เทททาทองปวง ท้ายพระยาพิ
 ภาณุทูลพมกตงานนุช หม่อมสมณสมณนุษย์เทททาทองปวง ไตร

อันในบทกวีอันผลกตซึ่งแลงใต้ ท้ายพระมหาทอนันตินี่ ที่ทำ
 วิชาพิพดลัมบิณ ๗ รึบไป ระเบียบให้เสียมไลอินดี ท้องสมนุษย์
 อันมีเจ้าการ อุดิศส่วนผลกตไถ่นี่ ราชช่วยพิชิตลาวชให้พ้นจาก
 ไทยอันทกยทั้งปวง ท้ายตำมาปฏิปตมันคง ยังยืนอยู่ในคนพระ
 วิชาใด อันเป็นมทานงคตตำเล็ดปรเสวริย ที่จะเป็นอุปนิสัยโยไกล
 พระโลกกวดาวกตม พ้นทากตงสารทกกรเป็นเพียงแท้ แดงให้ข้า
 ทูลละอองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยเสียดหน้าฝ่ายในทั้งปวง กระทำทมพระภษ
 ภาณนตกฏทมาณิจทุกปรการ ตำแลงผู้โถมิไต่กระทำทม พระภษ

คำทศกฏหม่ายนี้ จะเขาคำเป็นโทษตามโทษในโทษ กฏให้ไว้
 ฅำน ^{๑๒๖๗} คำจกคกภษ ๑๑๖๗ ปีมะเสงต์พต ๑ : ๑
 กฏให้ไว้แก่พระดำรัสดี ชัยภานนอกให้กฏหม่ายบอก ฅำษ
 ฅวใหญ่ผู้น้อย ฅ่ยททาวพลเรือน พระราชวังหลวงทุกหมู่ทุกกรม
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ฅวพระบันทูลไปรอกเกล้า ๑ ลั่งว ฅววันนี้ที่โรดพระราชวังบวรต์ถนบงค
 ฅำรับสั่ง ในกรมพระราชวังบวร ๑ ฅวผู้คนบักไฟว แลฅ
 ลั่งฅวเนือฅวามลั่งโถ ฅวช้ำภษการพระราชวังหลวงนั้น ลั่งโถ
 ทาทยังไม ฅกฅยฅบนักทฅว แฅนี้ล้วยไปเมื่อทฅว ฅว
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

โรดนกรมพระราชวังบวรต์ถนบงค จะเขำรับสั่งรูดผู้คนบักไฟว ๑ : ๑
 แลฅวลั่งฅวเนือฅวามลั่งโถ แฅช้ำภษการพระราชวังหลวงนั้น ฅยให้ช้ำท
 ๑ ๑ ฅวใหญ่ผู้น้อยพระราชวังหลวง ๑ ฅวล้อยฟังคำเป็นฅนชก
 ๑ ๑ ๑ ให้รับเขาคำผู้เนือฅวามลั่งโถ พระราชวังบวรต์ถนบงค
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

ลงทศ กฏให้ไว้ณนั้น ๕๙๑๐ คำจตุคกกษ ๑๑๖๙ ปีมะแมนพศด
 ๕๙๑๑ กฏให้ไว้แก่พระสรวรสิทธิ ทัษยรกไปนอกให้กฏทนายชอก แก่เจ้า
 พญาแกพญาพระหลวง เจ้าขนิภคฐานที่ขึ้นมทกตลก จดแจ้งไว้ที่
 พนมทนายเจ้าททพรพรเรือ่น จ้าเจ้ากตงกรมเจ้าชยทเจ้าชยใน โฉงเจ้าทตลก
 กรมพระเอก จมบรรดกานมกต จ้าหลวงกรมพระภษมทัตง ผู้รักษ
 เนิ่นมกกรมกการ เข็กโตเจ้าชยเหนือชะเกบราชกษฎวทงพงพท กขย
 พระขนิภคฐานมเอกาบรมนภก บรมบพิการพระพทชเจ้าชยทั่ว ผู้ทวเทศ
 พิภษขรววณ ฉนิมทบรเสเวฐเสกตัดอิกย ๗ พระขนิภคฐานมกมต

มหากกรมพรวทพิภษณ พวอ้อมด้วยเสนาพญาณากข นักปราชญร บณ
 ติคชปะราชิตกการย เจ้าพระบาทกานฉนคย ผู้ใหญ่ผู้ย่อยไคยรนาถ
 พระศรีวิศนภชเคษุวัภษณบงคตมทูลพระกรรวรณท นักเสนาบิชชอทกวนนี
 ๗ โสภณันคณ เสาบิชคณทเค้โตชณวังแกชวิการบง ลงที่เสนาบิชคณ
 ๗ โสภณันคณ โสภณันคณลงที่ไคยคณคณชอกทงตงขม ๗ โสภณ
 ๗ โสภณันคณ โสภณันคณลงที่ไคยคณคณชอกทงตงขม ๗ โสภณ
 ๗ โสภณันคณ โสภณันคณลงที่ไคยคณคณชอกทงตงขม ๗ โสภณ
 ๗ โสภณันคณ โสภณันคณลงที่ไคยคณคณชอกทงตงขม ๗ โสภณ

เหนือเกล้า ; ล้ำว่า ททวนนี้ทั้งพระไทยแท้ที่ จะทำเน
 ย่างวรวพระพทธลาคณ ไพ้วพัประชกรให้อยเณเป็นศจ ไร่พิ
 อยไปกตทวบทง ทามจิกรจกรททำเพงคัดทณ จะโคศรทกรม
 ชนยลนปทิตวาวกลนบติ นิพทณลนบติเป็นปวโรยชนแก่ทณ ด้ยช
 ลขทวไลไพ้วพัประชกร มิได้เทนไทยไทยในอะเนกคปวบบน ทบท
 ชกชานกน ชนโกชนนกกุ่มชนนกกะทชนนกลชมพ ำบปลาใต้
 กตพนนคณทำกตโกทก น้อเฮทวพยเป็นอะเนปวโรยชน ปก
 ทกปฏาจิใต้ พิทวณเดนคณแห่งปฏ กคัดทนหลังตั้งไว้ว่ามะ

ลมหลงไปถ้อยพริพยถมบติพคตณ ทำการอะกคัดทวททำทวเป็นพท
 กอไปทวเษป้อตามก ไม่เกวมชปกลวชปถือฉีก มีควมชั
 ปวระทวทง ๗ คณกบจิกรทำตวยเบญจระนท ไปตกนระวอยู่ช
 ท้องนระ ทานพันจีนมาเป็นเปวท รัสกระขลทะเลกตักเป็นเบสรวเพิง
 ทระอน ถ้อยทีถ้อยชกนทจนทกรเวทน แลนลทคตเพทระท
 ตกนถวรมกเป็นควระทวรมอนใหญ่ จะชานกนไปลือชอยกมเสยลัน
 จะละลิมได้ แคนีลียไปเมื่อทน้ทามอย่าให้ ผู้ไท ๗ ทบทชก
 ชานกนชนโกชนนกกุ่ม ชนนกกะทชนนกลชมก แลจำปลา

ให้กักพันธกันเป็นอันขาดที่เดิมา   ถ้าผู้ใดมีพึ่งรับได้   พิจารณ
 เป็นลา   ๕   ๖   ๗   ๘   ๙   ๑๐   ๑๑   ๑๒   ๑๓   ๑๔   ๑๕   ๑๖   ๑๗   ๑๘   ๑๙   ๒๐
 ๒๑   ๒๒   ๒๓   ๒๔   ๒๕   ๒๖   ๒๗   ๒๘   ๒๙   ๓๐   ๓๑   ๓๒   ๓๓   ๓๔   ๓๕   ๓๖   ๓๗   ๓๘   ๓๙   ๔๐
 ๔๑   ๔๒   ๔๓   ๔๔   ๔๕   ๔๖   ๔๗   ๔๘   ๔๙   ๕๐   ๕๑   ๕๒   ๕๓   ๕๔   ๕๕   ๕๖   ๕๗   ๕๘   ๕๙   ๖๐
 ๖๑   ๖๒   ๖๓   ๖๔   ๖๕   ๖๖   ๖๗   ๖๘   ๖๙   ๗๐   ๗๑   ๗๒   ๗๓   ๗๔   ๗๕   ๗๖   ๗๗   ๗๘   ๗๙   ๘๐
 ๘๑   ๘๒   ๘๓   ๘๔   ๘๕   ๘๖   ๘๗   ๘๘   ๘๙   ๙๐   ๙๑   ๙๒   ๙๓   ๙๔   ๙๕   ๙๖   ๙๗   ๙๘   ๙๙   ๑๐๐

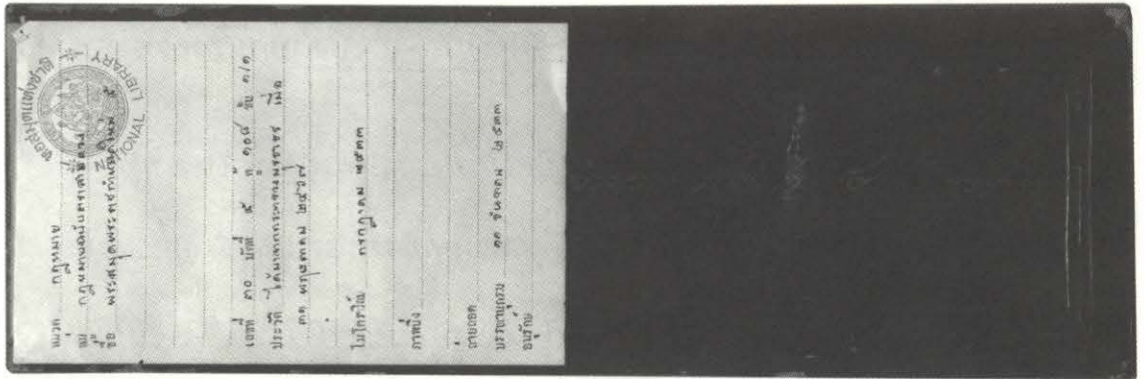
กษัตริย์แห่งอาณาจักรสยาม   กฏให้ไว้จนระบอบการ   เดือนนี้จึงตั้งกำหนด
 ๑   ๒   ๓   ๔   ๕   ๖   ๗   ๘   ๙   ๑๐   ๑๑   ๑๒   ๑๓   ๑๔   ๑๕   ๑๖   ๑๗   ๑๘   ๑๙   ๒๐
 ๒๑   ๒๒   ๒๓   ๒๔   ๒๕   ๒๖   ๒๗   ๒๘   ๒๙   ๓๐   ๓๑   ๓๒   ๓๓   ๓๔   ๓๕   ๓๖   ๓๗   ๓๘   ๓๙   ๔๐
 ๔๑   ๔๒   ๔๓   ๔๔   ๔๕   ๔๖   ๔๗   ๔๘   ๔๙   ๕๐   ๕๑   ๕๒   ๕๓   ๕๔   ๕๕   ๕๖   ๕๗   ๕๘   ๕๙   ๖๐
 ๖๑   ๖๒   ๖๓   ๖๔   ๖๕   ๖๖   ๖๗   ๖๘   ๖๙   ๗๐   ๗๑   ๗๒   ๗๓   ๗๔   ๗๕   ๗๖   ๗๗   ๗๘   ๗๙   ๘๐
 ๘๑   ๘๒   ๘๓   ๘๔   ๘๕   ๘๖   ๘๗   ๘๘   ๘๙   ๙๐   ๙๑   ๙๒   ๙๓   ๙๔   ๙๕   ๙๖   ๙๗   ๙๘   ๙๙   ๑๐๐

แลพญาพระเพทราชาซึ่งเข้ามาใน
 กวญเทพพระมเหษินกร ทงพม่ากระแซ สวรรณเวมณซึ่งเข้ามาสู่พระบรมโพธิ
 สมภาร กับพระภักทนต์เป็นอันมาก แลภษฏาทำเนาได้แก่น้อยไม่
 กอภนต์น แลเทเมืองกวมการท่วเมืองลกคัก แล่งเวือเข้ามาชื่อเจ้า
 รัตนเทพพระมเหษินกร ออกไปชยท่งประเทศ ด้ยลกคักเวือ
 กวญนอ ชยเข้าลงสำเภาเวือเสื่อเวือใบเป็นอันมาก เข้าในพระนคร
 น้อยลงภักทนต์พระเพทราชา สมณะซึ่งพาทมไพร่ท่งประเทศท่าเรือ ความรัก
 กน ชยการหนึ่งเกิดอศระมีภษการ คักลงกวมการรักกันด้วยละเจียง

พระมเหษินเป็นกำลังภษการ แคนักไปเมื่อเข้ามชยให้ ยู่โต
 ชื่อเจ้าชยเข้า ลงสำเภาแลเวือเสื่อเวือใบ เป็นอันชยท่งที่เสีย
 ท่วเมืองกวมการ ภษฏาเมืองโคจรกลนเข้า จะแล่งเวือเข้า
 มาชื่อเจ้าชยออกไป เป็นกำลังภษการก็ให้ชยเข้ามา เมืองวันกระธาไทย

กตป

กรมพลศึกษาให้ตั้งเป็นกรมพลศึกษา
 พระราชทานให้ จะทรงใช้ธงเรือดำใจ
 แลกกรมพลศึกษาให้ไว้จำนวนเท่า
 ๑๑เรือดำใจ มีผู้มารั้งพลศึกษาเป็นต้น
 ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้บอกตามพระนิตยสารกรมพลศึกษา
 ที่ผู้ใดถือธงดำใจซึ่งชายใช้ธงดำใจ
 จะเอาตัวเป็นโทษ

เจ้าพนักงาน ตามหัวเมืองขึ้นเจ้าเมืองกรมการ จังระไกรจากบนโดยผู้ทง ๆ
 จังระไกรจากบารองตัว เจ้าพนักงานผู้ทงแลเจ้าเมืองกรมการทวงนี้ ละ
 พระราชกำหนดกฎหมายเสีย ผู้ทงก็มีไกรจากบาร เจ้าเมืองกรมการเซ
 ด้่านเศก ก็มีไกรจากผู้ทงเป็นมุนโดยผู้ทง บ่นล่นกนอยู่หาเป็นรณ
 รณคดีไม่ ท้องฟ้าเนียมสำหรับแผ่นดินพื้นเพือนไป จังระไกรจากบาร
 สำหรับกรมการคน แลพญาพทลงพระบลดกรมการคนมีชื่อเมืองพทลง
 พทลงลาวไทยกันเป็นความรือใหญ่หลายจ้อ ทงพระการวณไปรณเกล้า
 ให้เจ้าเมืองกรมการคน เข้ามาชำระหน้าพระที่นั่งระไกรจากบาร

เจ้าเมืองคนเป็นทงนั้น กุดคนรูปก็เป็นไพร่ทงกรมการที่ จังระไกรจากบาร
 ทงคนเป็นกรมการไม่ แต่ขอบารอกันกับเจ้าเมืองบลด แลเจ้าเซ
 กนมากทงไว้ ฝ่ายผู้ทงทั้งแก่งบ้นคบบนช ำคดล่าวก็ให้การามจ้ง
 ผู้คน เป็นพวก ๆ เหล่า ๆ กนอยู่ จังระไกรจากบารเอาก
 แคนี่สืบไปเมื่อใด ถ้าทงพระการวณไปรณเกล้า ให้เจ้าทงของ
 ซึ่งบ้นหน้าความชอบ ไปรับเมืองควงเมืองเป็นบลดทงกระบี่ กกรมการ
 เจ้าคน แลเจ้าเมืองกรมการจะบอกขอ เจ้าผู้มีชื่อเป็นที่กรมการ
 เจ้าคนหัวเมือง ๒) บากโตฝ่ายเหนือทงบงกดี ถ้าเป็นที่ผู้ทงเมือง

ผู้บังคับกรมพลก เมืองรัตนมทกไทยให้มทกไทยทั้ง เมืองรัตนกระ
 ษาใหม่ให้กรมทกใหม่ทั้ง เมืองรัตนมทกให้กรมทกทั้ง ทักเป็นพด
 เป็นท่าน : ให้เจ้าพนักงานกรมชางไชยท้ายน้ำทั้งตามตำแหน่งเมืองรัตน
 มทกไทยให้เจ้าพนักงานกรมมทกไทยทั้ง

	เมืองรัตนมทกไทยให้กรมมทกไทย	ทั้ง
• กกรมช	เมืองรัตนกระษาใหม่ให้กรมกระษาใหม่	ทั้ง
• ยุกะบตี	เมืองรัตนมทกให้กรมมทก	ทั้ง
• น	ให้เจ้าพนักงานกรม	ทั้ง
• สทพทก		
• รือรดพทก		
• สกยพทกมว		

• กสิ	ให้เจ้าพนักงานกรมทก	ทั้ง
• กสิ		
• เภ	ให้เจ้าพนักงานกรมภ	ทั้ง
• เภ		
• เมือง รวงเมือง	ให้เจ้าพนักงานกรมเมือง	ทั้ง
• แรวง รวงแรวง		
• แพ่ง รวงแพ่ง	ให้เจ้าพนักงาน	ทั้ง
• สกท รวงสกท	กลาง เกษม	

• สลัด รวงสลัด	ให้เจ้าพนักงานกรมสลัด	ทั้ง
• สุกายกสน	กสน สิบ	
• กังปีแล้วให้เข้ามาท	ผู้ทั้งทุกปี	
• ยวรดก	ให้เจ้าพนักงานกรม	ทั้ง
• เสนิยวรว	ชดกษณ	

• กัทเมืองรัตนกระษาใหม่ให้กรมกระษาใหม่   มีกทกกับเจ้าพนักงานผู้ทั้ง   กัทเมืองรัตน

มหาดไทย โทมทอทไทยนิตกทำกับ เจ้าพนักงานผู้ถึง เวลาเมืองรับ
 กรมท่า โทกรมท่านิตกทำกับ เจ้าพนักงานผู้ถึง ตามหมายทำเนียมแต่
 ก่อน ถูกเจ้าเมืองกรมการ จะบอกขอเอาผู้มีชื่อ เป็นที่หลวงรับเป็นกรมการ
 หนึ่งให้ส่งคน ผู้ซึ่งจะเป็นที่เข้าไปกรมการ 1 ให้เจ้าพนักงานผู้ถึง พักตรวจ
 กุดกณบรรลือถึงปญกาทำถึง สบตรวจชำระเป็นที่นับได้ ก็ให้ใบปลุกฤช
 หลักท่า ทั้งแห่งไปตามตำแหน่ง ห้ามขยให้จึกแจงแห่งแก่ พระครู
 วนเหมือนกรมการ ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้าพนักงานปลกรม 1 ก็ให้
 บริษัทรูปที่เดียว ให้จึกแจงแห่งกันหน้าที่ เป็นหลวงรับหนึ่งให้ตามปรกรมการ

บัดกรเจ้าพนักงานกรมการ 1 ก็ให้ ซึ่งเจ้าเมืองกรมการรับขยการอญ
 เจ้าพนักงานผู้ถึง ยงหาโทษแห่งแก่ ก็ให้เขมรวรปเขากรแห่งต่อใจระวิค
 ษณ์ผู้ถึง ผู้ซึ่งจะถูกเป็นที่ยังไว้จากขุนนายผู้ถึง พึงให้ชำระเขาตรกรม
 สำหรับกรมการตลอด แลเจ้าเมืองกรมการเซต่านผู้โต มีก็ให้เจ้าพนักงาน
 ษณ์ผู้ถึง 7 ไร่รับขยการ ตามกฎหมายหมายทำเนียม ลอบลกแห่งแก่
 ดอนเจปลมเป็นขุนนาง มีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวทศกรทั้งกรมแต่มีได้ พิจาร
 กลมนันต์ จะเขมวผู้กระทำผิด เป็นโทษตามโทษหนักโทษ เปิดให้
 มหาดไทยกรมการโทมกรมท่า มีก็ให้เจ้าเมืองกรมการ หักเมืองผู้ถึง) ข้า

ใ้พระเหนือทรงประพท ใ้ทำทนายพระภูษาหมกกฎหมายนี้งทุกบวกร
 ฎกใ้ห้กลัน ๑๒๓ คำจดศกษ ๑๑๖๖ ปีจอจกตศก ๗ : ๓
 ๕ ฎกใ้ได้แก่พระสุริยวดี ขัธยมในนอกใ้ทฎกฎหมายบอก แแต่เจ้าพญา
 ๑๖ พลภพพวงพวงเปลือง : เจ้าชนิกรจนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือ
 ๑๗ บหากนกลางเจ้า ๑๘ ขาทองกรมซ้ายหน้าซ้ายใน ผู้ลงกรมการเมือง ๑๙
 ๒๐ ขาทองกรมขวาหน้าขวาใน ๒๑ กษาปณ์พระบาทสมเด็จพระบรมเด
 ๒๒ ๒๓ พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิภพจักรวาลอนันตนาคราช ๒๔
 ๒๕ ศกษพระวิเนชบชกษัตรา โทษออกกฎหมายทุกฎกมุขปาฐาท

๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖
 พระบาท กษัตริย์รัตนโกสินทร์ ข้าราชการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 พระราชโอรสกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท พระราชโอรสกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท
 องค์พระอรรคชายาเธอ พระราชกุมารี พระราชโอรส พระราชโอรส พระราชโอรส
 ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖
 นายกองเวียงวัง นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก
 นายกองวังใน นายกองวังนอก นายกองวังใน นายกองวังนอก

๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐

๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐

ให้นำแลแวงพทกนั้น ทวงพระกรวดไปทเถลไปทกระหมอม
 ให้ทังพระนกรบาล เทียวเกวอมชอมเข้าแล้ว พระราชทานเงิน
 ให้มรดก แลเป็นข้าพื้นให้แลดมเสีย ให้เป็นเท่าเป็นนา นิต
 เป็นทิมเกียจเกลียดกถลวแก่คนทงปวงไท แลถ่ายทิวเมืองนากไทถ่ายเทปือ
 พงษ์นั้น ให้ผู้กรมการเมื่อกับเมต ให้เคยบ้านเคยข้าเพอ
 ให้เทียวทุกชากม เก้เทอนอชิวม่อทอเจ้าทังเวียทวย อยู่ในกฎวิทา
 ทานบเวียน ให้ธรรมนาคชาค่นสงข แลอุปการพระพทอปภิมากร
 พระเจ้าพระศรีมหาโพธิ ก็ให้เคยแลดมเสียให้เป็นเท่าเป็นนา แล้ว

ทททชุกหลอมเสียให้หมก อย่างให้เป็นทังเกียจเกลียดกถลว แก่พระ
 ธรรมนาคให้แล้ว แลตั้งปราชญทวยกผู้ไปทำบุญให้ทานนั้น แลแก่นันสืบไป
 เมืองทงนอชิวททชวทงปวง ปวงศกกฎกิดเป็นทันท่า ปิตามานท
 แลทันทัน ก็มีความกระกฏวักไควในกฎกิด ปากกเถระเคยอชิวทำบุญให้
 ทาน จะเฮาให้ตั้งบ้านที่เวือรอนทกนภิทม จะตั้งไว้ในชิตถาวะตั้งนันทกม
 นก่อย่าเคยชิวไป ทังไว้ในกฎวิทาการบเวียน ให้ธรรมนาค่นสงข
 แลอุปการพระพทอปภิมากร พระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ เหมือนทง
 แก่ทงนั้น เป็นอนชากทีเสียว แลให้ตั้งกระวิธามการ ผู้กรมการ

พึงปวง   ประทษเผด็จแก่พระภชคณ   เกี่ยอวิญจาศรีตามาศรี
 ให้เอาชิตการทุกชาม   ให้เอาใจใส่ระวังรักษา   อย่าให้ผู้ใดเอาชิตมา
 ใ้ใจ   ในกฎวิฑาการเขียน   ให้รวบรวมคชคณลงม   แลอุปการ
 พระพุทธบริษัท   พระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ   เหมือนท่อนงแก่ก่อนนั้น
 ทำผู้ใดไม่ทำตามพระ   ราชกำหนดนี้ให้ลงโทษแก่ผู้ทำผิด   แลตามพระ
 นการ   ผู้สมการนายบ้านนายอำเภอ   ซึ่งไม่เอาใจใส่ระวังรักษานี้
 ใ้   ทั้โทษกฏให้ลงวัน ๑๗๗๗   ทั้จตุศกษ ๑๑๑๗   ปีฉดสี่พศก   ๗ ๕๓

พระราชกำหนดใหม่

๑) ศุภมาสศุะ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจะระมาอะมาศ ศุกะปักษยปาฏิบตฤษถีคุรุ
 วาระบริเวทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราช รามาธิบดีศรีสินทร บรมมหา
 จักรพรรดิราชาธิบดินทร ธรนินทราชาธิราชรัตนากาศภาศกระวงษองคบรมมาธิเบศตรีภูวนศ
 วรรณารถนายกดิลกรัตนราช ชาติอาชาวะไศรอยสมุทยตะโรมนต สกฉจักรวาฬิทธิเบนทร
 สุริเยนทราชาธิบดินทร หาริหารินทราชาธาธาธิบดีศรีสุวิบูล คุณอักชนิดฤทธิราเมศวรรธรรมมิกราชา
 ธิราช เดโชไชยพรหมเทพาติเทพตรีภูวนาธิเบศ โลกะเชษฐวิสุทธิมกุฎประเทศคตามหา
 พุทธางกูรบรมบพิตร พระพุทธิเจ้าอยู่หัวอันเสด็จปราบดาภิเศก ผ่านพิภพกรุงเทพวาราวัต
 ศรีอยุธยามหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย เสด็จออกพระธินั่งบุษบกมาลามาหาจักรพรรดิ
 พิมาน พร้อมด้วยหมู่มุขมาตยามนตรีกระวีชาติ ราชสุริวงษพงษ์พดมาโหราจารย์ ฝ้าเบื้อง
 บาทบงกษมาศ จึงเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชะชาติ อำมาตยานุชิตรพิพิทรวงษพงษ์ภักตยา
 ธิเบศวราธิบดี ศรีรัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ กราบบังคมทูลพระกรรณา ด้วย
 ข้อความนายบุญศรีข้างเหล็กหลวง ร้องทูลขราชกล่าวโทษ

พระเกษม }
 นายราชาอรธ } ใจความว่าอำแดง

ป้อมภรรยาบุญศรี ฟ้องหย่าบุญศรี นายบุญศรีให้การแก่พระเกษมว่า อำแดงป้อม
 นอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรธแล้วมาฟ้องหย่าบุญศรี ฯ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณา
 ตามคำให้การนายบุญศรีไม่ พระเกษมพุดจาแพละโลมอำแดงป้อม แลพิจารณาไม่เป็

สัจ }
 ธรรม }

เข้าด้วยอำแดงป้อม แล้วคัดข้อความมาให้ลูกขุนसानหลวงปฤกษา ฯ ว่าเป็นหญิงหย่าชาย
 ให้อำแดงป้อมกับนายบุญศรีขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรณาตรัสว่า หญิง
 นอกใจชายแล้วมาฟ้องหย่าชาย ลูกขุนปฤกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็นยุติธรรมไม่ จึงมีพระราช

หอหลวง }
 ข้างที่ }

โองการตรัสสั่ง ให้เจ้าพญาพระคลังเอากฎหมายณसानหลวง มาสอบกับฉบับ
 ได้ความว่าชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่าท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ ถูกต้องกันทั้งสาม
 ฉบับ จึงมีพระราชโองการมานพระบันทูลสุริสีหนาทดำรัสว่า ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎก

แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ อันสมเด็จพระพุทธิเจ้าทรงพระมหากรรณา ประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ ได้เป็นหลักโลกยสิ่งสอนบรรพชิตบวชบวชแลครวาศบวชบวช ได้ปฏิบัติวิธีซึ่งทางศุคติภูมิแลทุกคติภูมิ แลพระไตรปิฎกธรรมนั้น พันเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศุมพระพุทธศาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญพระราชอาณาทั้งปวง มีสมเด็จพระสังฆราชแลพระธรรมอุดม พระพุทธโฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตนั้น พญาธรรมปริชาเป็นต้น ให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎก สอบใส่ด้วยอรรถฎะถาฎีกาให้ถูกต้อง ตามพระพุทธบัญญัติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถ้วนส่องใสขึ้น ได้เป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กลบุตรสืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธการกธรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้ กระษัตริย์จะดำรงแผ่นดินนั้น อาศัยซึ่งโบราณราชนิติกฎหมาย พระอายุการอันกระษัตริย์แต่ก่อน บัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดถาน จึงพิภกษาดราสินเนื้อความ ราษฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม แลพระราชกำหนดบทพระอายุการนั้นก็พันเพื่อน วิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคนอันโลภหลงหาความละเอียดแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภกษากาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ จัดชำระทูลอง ฯ ที่มีสติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์	}	๔	}	๑๑ คน
	ขุนสารประเสริฐ				
	ขุนวิเชียรอักษร				
	ขุนวิจิตรอักษร				
ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรศรี	}	๓		
	พระราชพิณใจราชปลัด				
	หลวงอัถยา				
ราชบัญญัติ	พระมหาวิชาธรรม	}	๔		
	ขุนศรีวรโวหาร				
	นายพิม นายค่อนบาเรียน				

ชำระพระราชกำหนดบทพระอายุการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกถ้วนตามบาฬีแลเนื้อความ มิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้แล้วทรงพระอุสาหทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรงพระมหากรรณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์ อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นชำระแล้วให้อาลักษณ์ชูปเส้นมิกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณสานหลวง

สำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิตรา	พระราชสีห์	} ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ	เกษม	} เชิญ
	พระคชสีห์		ไกรสี	
	บัวแก้ว			

พระสมุทพระราชกำหนดบทพระอาการออกมาพิพากษากิจคดีใด ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

ปิตรา	พระราชสีห์	} สามดวงนี้ใช้ อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
	พระคชสีห์	
	บัวแก้ว	

๖ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่ข้าพหูของทูลีพระบาท ฝ่ายหน้าฝ่ายใน กรมพระราชวังบวรสถานมงคลแลข้าเจ้าต่างกรม เจ้าพญาแลพญาพระ หลวงเมืองเจ้าราชินิกุล ขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน อนุาประชาราษฎร์จงทั่ว ด้วยมี พระราชกำหนดกฎหมายหย่างทำเนียมแต่ก่อน ถ้าแลจเสด็จพระราชดำเนินโดยทางสถล มาคชลมาค แลเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเขาเข้าถ้ำ ขึ้นปรางเข้าวิหารตามทางเสด็จพระราช ดำเนินนั้น ให้แซงคนออกไปให้ไกลทางเก้าเส้นสิบวาทั้งสองข้างทาง แล้วให้จุกช่องเป็นสาม ชั้น วางคนรายกว่าจะถึงที่ประทับ เมื่อถึงที่ประทับแล้วนั้นให้เจ้าพนักงาน จุกช่องล้อมวงคน ปืนชันสุดคู่อีกครั้งหนึ่ง แลให้ตำรวจขุนดาบนายแวงรักษาของคอาษาหกเหล่าคั้นดูเหตุการณ์ ถ้ำที่เตียนให้คั้นออกไปให้สุดตา ถ้ำที่รกให้คั้นออกไปสี่สิบเส้นห้าสิบเส้นเป็นสามชั้นล้อมวง แล้ว จึงเชิญเสด็จพระราชดำเนิน เมื่อเสด็จพระราชดำเนินนั้น ให้ตำรวจในนมเสด็จพระราช ดำเนินทั้งสองข้าง นายแวงถัดขุนตำรวจขุนดาบอยู่ข้างหลัง ครั้นเสด็จพระราชดำเนินถึงที่แล้ว ให้ตำรวจในอยู่รักษาบานประตูข้างใน นายแวงอยู่รักษาบานประตูข้างนอก ขุนดาบอยู่เชิงเขา บันใดป้องกันเสด็จพระราชดำเนิน ถ้าแลมีผู้คิดกระบดประทศร้ายกิติ แลผู้คนแปลกปลอมกิติ สุนักเสื่อหมีโคกระป็องพิศมขึ้นในที่กิติ โทษขุนดาบตำรวจในนายแวงอาษาหกเหล่าคนผู้ ล้อมวงถึงตาย อนึ่งถ้าเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมาคชลมาคไปก็ดีกลับกิติ ต่อเสด็จพระ ราชดำเนินกลับพระที่นั่งสิ้นกระบวนหลังแล้วจึงให้ล้อมวงเล็กหมู่ ตามเสด็จพระราชดำเนินไป อย่าให้มีอันร้ายเข้าไปในตาริวล้อมวงได้ แลมหาดเลกไปตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น จำเพาะแต่ที่เชิญเครื่องกับตัวนายตามเวนเข้า แลมหาดเลกนอกเวนนอกเครื่อง ถ้าจะไป ตามเสด็จพระราชดำเนินให้ไปตามนอก อย่าให้ปนล่นเข้าไปในกระบวนได้ ถ้าเสด็จพระราช ดำเนินไปด้วยราทยาน แลฝ่ายในตามเสด็จพระราชดำเนินด้วย ให้นักเทศขันทีถือกระสุนแห่ ถ้ำเสด็จพระราชดำเนินลงขนานหน้าพระราชวัง ตำรวจในลงเรือใช้อยู่ท้ายน้ำเหนือหน้า ตำรวจ ในใหญ่ได้ห้ามเรือขึ้นล่องต่ำสูง สนมทหารในได้ห้ามปรัมทอดทุ่นทั้งสองฟาก ขอบฝั่งเหนือได้ ฉนวนตามหน้าที่ อย่าให้เรือขึ้นล่องเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปทางชลมาค เรือนำแลเรือตั้งเรือกันตามเสด็จพระราชดำเนิน ให้มีกระสุนไม้หัวด้ายแหลนชดชนะนัก มะพร้าว

ห่าวล่ำละห่าวคู้เชือกผูกยาวสิบห้าวา สำหรับเรือตำรวจตามหย่างแต่ก่อนจงทุกล่ำ อนึ่งถ้า
 เสด็จพระราชดำเนินเพลากลางคืน ท้ายเรือถึงพระที่นั่งนั้นให้บอโทษเรือพื้นเชือกมพรวัวใหญ่
 รอบสามนิ้วไว้สำหรับท้ายเรือพระที่นั่ง ถ้าเรือตามเสด็จพระราชดำเนินตกลงไป ให้บอโทษจุด
 ชุดขึ้นแกว่งให้เรียกตามเห่นสำคัญเรือพระที่นั่ง แล้วให้ห้ามต่ำสูงแลตัดหน้าฉานเป็นข้อใหญ่
 ถ้าผู้ใดตัดหน้าฉานแลแปลกล่อม ล้วงเข้ามาในตารั่วกระบวนเสด็จพระราชดำเนินนั้น ทรง
 พระกรุณาให้เอาตัวผู้ทำผิดเป็นโทษตามบทพระอาัยการ เจ้าพนักงานซึ่งไปล้อมวงห้ามปราม
 ละเมินราชการเสีย นั้น ทรงพระกรุณาให้เอาตัวเป็นโทษ ด้วยทุกวันนี้เจ้าพนักงานซึ่งไป
 ล้อมวงละเมินราชการเสียมิได้กำชับห้ามปราม ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนหา
 มิได้ แลแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไป แห่งใดตำบลใดไปทางชลลมาคชลมาค
 ให้เจ้าพนักงานตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา อาษาหกเหล่า
 กรมพระนครบาลแลเจ้าน้ำที่ ทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย ไปกำชับห้ามปรามหน้าบาน
 นั้นให้ทำแผงบังหน้าต่างประตูบ้านประตูเรือนนั้น ให้ปิดเสียให้มิดแล้วอย่าให้ตากผ้าแขวน
 ผ้า อย่าให้มีผู้คนต่ำสูงแลตัดหน้าฉาน แปลกล่อมเข้าไปในตารั่วกระบวนเสด็จพระราช
 ดำเนินได้เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลเสด็จพระราชดำเนินไปทางชลลมาค นั้น กำหนดแสงซึ่งลงเรือ
 พระที่นั่ง แลมหาดเลกกลางท้ายเรือพระที่นั่ง ถ้าเห่นคนต่ำสูงเอากะสุนยิง ถ้ามิฟังให้เอาปืนยิง
 เสีย ถ้าเรือผู้ใดไปจอดช่อมอยู่มีร้องบอกออกมา ให้กำหนดแสงผู้ลงเรือพระที่นั่งร้องถามไป ถ้า
 มีขานบอกชื่อออกมาให้เอาปืนยิงเสีย แลให้ข้าทูลองทูลีพระบาทตำรวจใหญ่ซ้ายขวาตำรวจ
 นอกซ้ายขวารักษาของคอาษาหกเหล่ากรมพระนครบาล เจ้าพนักงานทั้งนี้ให้ทำตามพระราช
 กำหนดกฎหมาย รับสิ่งเก่าใหม่นี้จึงทุกประการ ถ้าแลเจ้าพนักงานผู้ใด ๆ ละเมินเสีย มิได้
 ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ มีเหตุการณ์ในหน้าที่พนักงานผู้ใด จะเอาตัวเจ้าพนักงานเป็น
 โทษโดยโทษาณุโทษตามพระอาัยการฎให้ไว้ณวัน ๑ | ๑๑ ค่ำจุลศักราช ๑๑๔๔ ปีขาร
 จัตวาศก

๒
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }

๒ กฏให้ไว้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
 พระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเลกขอเฝ้าชาวที่ กรม
 พระราชวังบวรสถานมงคล แลเมื่อง

บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิตรราชธรรมอนันตคุณพิบูลศรัทธามหากรรณา เสด็จออก
 ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทโดยอุตราภิมุข พร้อมด้วยอัคราษมนตรีกรวีชาดิราชบโรหิตา
 โหราจารย์เฝ้าบาทบงกชมาศ จึงมีพระราชโองการมาณพระบันฑูล สุรสีหนาทตำหรัสเหนือ

เกล้า ๆ สั่งว่าบันดาเสวกามาทราชบรรพสัตว์ฝ่ายหน้า แลท้าวนางชะแม่พระสนมกำนันทนายเรือนจำไซลอน แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร ๆ ข้าเจ้าต่างกรมแลหากรมมิได้ ผู้รักษาเมืองกรมการทั้งปวงให้ตั้งตำรงจิตรอยู่ในคติธรรมทั้งสี่แลรักษาศีลสังขนั้น ให้บริสุทธิ์ก็จะเป็นที่ตั้งแห่งกองการกุศลทั้งปวงก็จะบังเกิดสุขประโยชน์ในอิทธโลกยแลบรมโลกย แลมาบัดนี้คบกันเสพสุราเล่นเบี่ยบ่อนเปนพาลทุจริต มิได้คิดเกรงบาปลอยบาปทุกขโทษในประจุบันก็มีครั้นสิ้นชีวิตไปแล้วก็จะไปทนทุกขเวทนาอยู่ในนรกนั้นช้านาน ประการหนึ่งแต่ก่อนก็มีพระราชกำหนดห้ามไว้ว่า ถ้าผู้ใดเสพสุราเล่นเบี่ยบ่อน ให้ลงพระราชอาอาชญาเขียนสามยกถอดออกเสียจากราชการเอาตัวเปนไพร่ ฝ่ายข้าหลวงอง ๆ คนเก่าก็มีฟังพระราชกำหนดห้าม ข้าราชการคนใหม่ยังมีได้แจ้ง จึงทรงพระกรุณาตรัสสั่งว่า ตั้งแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้ใดยังเสพสุราเล่นเบี่ยบ่อน ^{ทาง} _{ท่า} } ในสถานที่แห่งใด ๆ ก็ต้องมีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวพิจารณาเป็นสังข์ จะให้ลงพระราชอาชญาเขียนสามยกเพิ่มโทษเข้าอีกจะสักกักตัวไว้ที่หน้าผาก ฝ่ายนายบ่อนหัวเบี่ย ^{โท} _{จีน} } เปนใจให้เข้าเล่นแลทอดรอง จะเอาตัวนายบ่อนหัวเบี่ยลงพระราชอาชญาเขียน ๓๐ ที่ตามโทษานุโทษ ฎให้ไว้ณวัน ๒-๑๔ คำจุลศักราช ๑๑๔๔ ปีขารจัตวาศก

๓ ฎให้แก่พระสุรัสวดี ^{ซ้าย} _{ขวา} } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ

หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่ พันทนายฝ่าย ^{ทหาร} _{พลเรือน} } ข้าเจ้าต่างกรม
 ฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร ๆ ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง กรมการ ^{ปากใต้} _{ฝ่ายเหนือ} }
 อนุาประชาราษฎรจงทั่ว ด้วยพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอันมหาประเสริฐ มีพระราชโองการตรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า ดำริดูบทพระอาการลักษณะโจรคบพวกเพื่อนปล้นฟันแทงเจ้าทรัพย์ตาย ให้ฆ่าโจรผู้ลงมือตกไปตามกันควรด้วยโทษอยู่แล้ว แลซึ่งไปด้วยกันมิได้ลงมือแต่ให้ตัด ^{เท้า} _{มือ} } เสียนั้นเบาหาคควรด้วยโทษไม่เหตุว่าโจรคบพวกเพื่อนคิดสัญญาร่วมชีวิตร
 ได้ทรัพย์สิ่งใดปันเท่ากัน เจ้าทรัพย์ต่อสู้โจรช่วยกันสู้รบถึงอาวุธ ^{ยาว} _{สั้น} } เอาอาวุธฟันแทง
 เจ้าทรัพย์บาดเจ็บล้มตาย โจรซึ่งได้ลงมือมิได้ลงมือบันดาไปด้วยกัน โทษเท่ากันดังนี้จึงควร
 แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า โจรคบ ^{พวก} _{เพื่อน} } ถือปืนเครื่องศาสตราอาวุธไปปล้น ^{บ้าน} _{เรือน} } แพบัปไร่นา _{เรือ}

โคกระบือ และตีสึงเอาทรัพย์สิ่งสิ้น ^{วัว} } เกวียนต่างหาบคอนลูกค้าก็ตีมิใช่ลูกค้าก็ตี เจ้าสิ้น
ควาย }

แลเพื่อน ^{บ้าน} } ต่อสู้โจร ๆ ยิงฟันแทงเจ้าสิ้นเพื่อน ^{บ้าน} } ตายจับได้รูประพันสำคัญพิจารณา
ค้า }

เปนลัจว่าเปนโจรยิงฟันแทงเจ้าสิ้นเพื่อน ^{บ้าน} } ตายจริงใช้ ให้เร่งอ้ายผู้ร้ายเอาทรัพย์สิ่งสิ้น
ค้า }

ส่งให้บุตรภรรยาเจ้าทรัพย์ผู้ตายให้ครบตามตราสิ้น แล้วให้เอาตัวโจรบันดามาด้วยกันสิ้น
ทั้งนั้น ทเวนแล้วให้ตัดตีสะเสียบไว้หน้าบ้านอ้ายผู้ร้าย แลบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายให้ลงพระราช

อาชญาเขียน ๕๐ ที ให้ส่งบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายเป็นคนน้ำร้อน ผู้คน ^{ข้างมา} } ทรัพย์สิ่งของ
โคกระบือ }

อ้ายผู้ร้ายเอาไปเปนหลวง ถ้าอ้ายผู้ร้ายฟันแทงเพื่อน ^{บ้าน} } แต่บาดเจ็บก็ตี เอาแต่ทรัพย์สิ่ง
ค้า }

สิ้นไปก็ตี ให้ลงโทษตามบทพระอาการแต่ก่อน ถ้ากรมพระนครบาลผู้ซึ่งได้พิจารณาเอาโจร

เอา ^{สิ้นจ้าง} } เหนแก่บุทคลพิจารณาเกลื่อนกลับความเดจโจรเสียมิให้ได้ตัวโจร โทษกรมพระ
สิ้นบน }

นครบาลผู้ระงับจับโจร จะให้ลงโทษ ๆ เท่าโจรแลให้ทำตามพระราชกำหนดจงทุกประการ
ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามจะให้ลงโทษตามโทษานุโทษให้หมายบอกจงทั่ว กฎให้ไว้ณวัน

๒-๑๔ คำจุลศักราช ๑๑๔๔ ปีขารจัตวาศก

๑ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหาร
พลเรือนแลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร ฯ ข้าเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่าย ^{หน้า} } แลไพร่หลวงสม
ใน }

กำลังทั้งปวงจงทั่ว ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าเมื่อครั้งจ้าวที่ล่องไปนั้น

ไพร่หลวงสมกำลังมิได้ผลัดเปลี่ยน ^{เข้า} } เดือนใช้ตราตราได้ความขัดสนเดือนร้อนเจ็บแค้น
ออก }

พะยาบาด คิดอ่านผูกพันที่ข้อความร้องฟ้องกล่าวโทษมุนนายเจ้าหมื่นสมุบาญชียนาย ^{กอง} }
หมวด }

ว่าใช้สอยตราตรา ทำการบ้านเรือนใช้ไพร่ไม่เสมอกัน เรียกเอาพัศดูเงินทองแก่ไพร่ ต้อง
พิจารณาชำระว่ากล่าวเนื่อง ๆ แลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว แสดงขึ้นปราบดาภิเศก
ผ่านพิภพครั้งนั้นทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ แก่ไพร่ฟ้าประชากรให้อยู่เย็นเป็นสุขให้ไพร่

หลวงสมกำลัง ผลัดเปลี่ยนกัน ^{เข้า} } เดือนทำราชการเปน ๓ ผลัดอยู่แล้วไพร่หลวงสมกำลัง
ออก }

กลางคนเจ็บร้อนด้วยราชการ ถึงกำหนดก็มาเข้าเดือนทำราชการพนักงานกลางคนไว้ไว้

เกียจคร้านมิได้มาเข้าเดือนตามกำหนด มุนนายเอาโทษให้ตีไพร่บ้างมีราชการกะเกณฑ์ มุน นายเจ้าหมู่ นายหมวด สมุบาญชัย ต้องจ้างคนทำราชการแทน คิดเอาเงินเข้าจ้างแก่ไพร่บ้าง ไพร่กลับร้องฟ้องกล่าวโทษมุนนาย ต้องพิจารณาชำระว่ากล่าวเคืองได้ล่อง ๆ เเนียง ๆ ดูหนึ่ง ครั้งแผ่นดินเจ้า ที่ล่วงไปนั้นมิควรนักหนา แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าไพร่หลวงสมกำลังจะร้อง ฟ้องกล่าวโทษมุนนายประการใด ๆ ถ้าพิจารณาเปนสัจสมฟ้องว่านายทำผิด ให้เอาตัวเปน โทษปรับใหม่ตามรูปความบทพระอายุการ ถ้าไพร่สมกำลังเป็นผู้ฟ้องนั้นให้ขาดจากมุนนาย เอาเปนไพร่หลวง ถ้าไพร่หลวงเป็นผู้ฟ้องให้คงหมวดกองตามเดิม ถ้าพิจารณามุนนายไม่เปน สัจ ให้เอาตัวไพร่ผู้ฟ้องเปนโทษเขียนสองยก ๖๐ ที่ ใสโทษแก่ท่านฉันใด ให้ลงโทษแก่ตน

ฉันนั้นบ้าง ตามบทพระอายุการ ส่งตัวไพร่นั้นให้แก่มุนนายคง

หมู่	}	ใช้ราชการตามเดิม
กอง		

ไพร่จึงจะเขตหลาบจับราชการตามกำหนดเดือน กะเกณฑ์ใช้ราชการสดวกให้กฎหมายบอก ๆ ละ ๆ จงทั่วให้กระทำตามกฎหมายรับสั่งนี้จึงทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ๕—๑๕ คำจุลศักราช ๑๑๔๕ ปีเถาะเบญจศก

๕ กฎให้พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง

เมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่าย

ทหาร	}	มหาดเล็กขอเฝ้าเข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้า
พลเรือน		

ฝ่ายหลัง อนุาประชาราษฎรแลหัวเมือง

๑	}	ปากได้ฝ่ายเหนือจงทั่ว สมเดจบรมนาถบรม
๒		
๓		
๔		

บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออกพระที่นั่งสุรัสวดี มังคลามหาดุสิตปราสาท พร้อมด้วยมุขมนตรีกระวีชาติราชปโรหิตาโหราจารย์เฝ้าพระบาท บงกชมาศ จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูลสุรัสวดีนาท ดำหรับสเหนือเกล้า ๆ สิ่งหมื่น

เสมอใจราชว่า ซึ่งเจ้าหมู่ฝ่าย

ทหาร	}	พิจารณาลูกหมู่ ๆ ไต่ก็ดี ซึ่งเป็นสัจว่าทุกขยากไปเปน
พลเรือน		

ทาสผู้มีชื่อ แลเจ้ากรมปลัดกรมสมุบาญชัยนายหมวดนายเลียงผู้ใดผู้หนึ่ง รู้เหนสมว่าไพร่ผู้ นั้นทุกขยาก แลผู้จะช่วยนั้นได้บอกกล่าวมุนนายผู้ใดผู้หนึ่งเปนมันคงใช้ ในพระอายุการเก่า นั้นว่าขอบให้เอาตัวผู้นั้น ใช้ราชการเดือนหนึ่งใช้เจ้าเงินเดือนหนึ่งนั้น ทรงพระกรุณาโปรด เกล้า ๆ สั่งว่า เหนยากแค้นแก่ไพร่ผู้นั้นนัก ด้วยที่ใช้เจ้าเงินอยู่นั้น เจ้าเงินจะได้ให้เข้าปลา อาหารกินอยู่ ครั้นที่รับราชการเดือนหนึ่งนั้น หาผู้ใดจะแต่งสะเบียงมาให้กินไม่ ข้างเจ้าเงิน

ถือเปรียบว่าป่วยการเงินอยู่แล้วมิให้สเบียงมา ถ้าไพร่คนนั้นหนีไปข้างเจ้าเงินดีใจ จะได้
 เกาะกุมเอาผู้ชายแลนายประกัน แลข้างไพร่หลวงหากจะสูญไป แลแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าแล
 ไพร่หมู่ใดกรมใดทุกขยากแลได้บอกกล่าวมุนนาย รู้เหนเป็นมันคงจริงใช้ ก็ให้ปันสามสวน
 แลให้นายเอาใช้ราชการเดือนหนึ่ง ให้เจ้าเงินใช้เดือนหนึ่ง ให้ทำกินเป็นสเบียงเดือนหนึ่ง แล
 เจ้าหมู่ฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวงทำตามรับสั่งนี้ แล้วอย่าให้มุนนายหมู่ใดกรมใดทำไว้ไว้ไพร่
 มียากกว่ายาก แลไพร่ยากกว่ามียาก แลเหนแก่สินจ้างสิ้นบนดัดแปลงบาญชียเสีย มีผู้ว่ากล่าว
 รู้เหนเป็นสัจใช้ จะเอาตัวนายแลไพร่ผู้นั้นลงพระราชอาชญาจงหนักหนา แลจะริบราชบาตเอา
 บุตร ภรรยาให้สิ้นเชิง แลจะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษถึงตาย ให้สัสดีหมายบอกให้ทั่ว ทุกหมู่ทุกกรม
 กฏให้ไว้ณวัน ๕ | ๑๐ คำจุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมโรงฉ้อศก

๖ กฏให้แก่พระสุรัสวดีชายชวาในนอก ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม แลพระราชวังบวรสถานมงคล

แลอนาประชาราษฎรเสมียรทนายฝ่าย ทหาร พลเรือน } หัวเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว

ด้วยสมเด็จบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาลา โดยอุตราภิมุข
 ดุสิตมหาปราสาท พร้อมด้วยเสนาพฤตมาตยราชกระวีมนตรี มุขลูกขุนทั้งปวงมีพระราช
 ราพึงถึงมูลพระเมตตาทรมิตที่จะให้สัสดีโลกยทั้งปวงตั้งอยู่ในศีลในสัจ ให้สุจริตเป็นธรรมहित
 ประโยชน์สืบไป จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรัสวดีนาทตำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า
 มีพระราชกำหนดกฏหมาย ขนบทำเนียบความแต่ก่อนสืบมาว่า ถ้าผู้มีคดีมีหนังสือฟ้องแล
 คำกฏหมายไปฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายจึงให้พิจารณาว่ากล่าวตามกระทรวงรับสั่งห้ามไม่ให้
 ผู้ใดคิดอ่านแต่งฟ้องแนะนำสำนวน ให้เขาเป็นความแก่กันเป็นอันขาดทีเดียว ผู้ซึ่งเลมิด
 พระราชบัญญัติคิดอ่าน แนะนำแต่งฟ้องให้โจทหา แต่งครมให้จำเลยแก้ผิดพระราชกำหนด
 เป็นโทษ ต้องรับพระราชอาชญาเสมียรริบราชบาต เอาตัวลงสำเภาเข้าคุกเป็นหัวสิบข้าง ถึงแก่
 ความพินาศฉิบหายยับเยินเนื่อง ๆ หาเขตหลาบไม่ พระราชกำหนดบทนี้ เมื่อพิดเคราะห์ดู
 เหมือนหนึ่งยื่นอาวุธให้แก่โจร ฝ่ายคนซึ่งข้อหมอลความซึ่งรู้สำนวนมิได้กลัวแก่บาปลอยแก่
 บาป เหนแต่อาमितสินจ้างสิ้นบนเข้ามาแต่งฟ้องคำให้การ กะข้อลงกะเบียดแนะนำสำนวน
 เอาเท็จเป็นจริงเอาจริงเป็นเท็จเหนหาเป็นธรรมไม่ ด้วยเหตุว่าฝ่ายโจทหจะมีคดีร้องฟ้อง ย่อมไป
 หาผู้รู้สำนวนคิดอ่านแต่งร้องฟ้องมาได้แต่บ้าน กระลาการหมายบอกคดีไปเอาตัวมาพิจารณา
 ฝ่ายจำเลยหาเขียนคำให้การมาแต่บ้านดูฟ้องได้ไม่เหนโทษได้เปรียบอยู่ เหมือนอ้ายสนราช

พินิจใจย้ายสัสตินอกราชการ คิดอ่านแต่งฟ้องให้นายบุญมาฟ้องกล่าวโทษนายสิงโต ข้อความ
 ทำชู้เหินผัว โจทจำเลยรับบ้างมิรับบ้างอ้างคักขิพญาณ กระลาการไปประเทียตามข้ออ้าง
 ผู้พิพากษาตามมิได้พิเคราะห์ข้อความให้ละเอียดต้องแท้เป็นสัจเป็นธรรม เห็นแต่ว่ามีพยาน
 แล้วพิพากษาตามคำพยานให้การ กลับเท็จเป็นจริงกลับจริงเป็นเท็จ ฝ่ายผู้ปรับเล่าก็ได้
 พิเคราะห์ ปรับเนื้อความที่ชนะให้เป็นแพ้ ที่แพ้ให้เป็นชนะหาสัจจริงมิได้ นี่หากว่าสมเด็จ
 พระพุทธิเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาระวังสัตว์โลกอยู่เนือง ๆ จึงทรงพระปรีชาญาณ
 ชำระได้ความโกหกเป็นสัจ ให้ลงโทษย้ายสนราชพินิจใจย้ายสัสตินอกราชการ ตามโทษา
 ณุโทษโดยขนาดแล้ว และซึ่งพระกำหนดไว้แต่ก่อน ให้เขียนฟ้องไปยื่นเป็นมลทิลอยู่ณนี้ ฝ่าย
 กระลาการจะพิจารณาเอาเท็จจริงต้องแท้เป็นอันยาก จะปกขรวักกล่าวตามทางความโกหก
 จะพากันไปสู่อบายภูมิเสียสิ้น พระราชกำหนดประการนี้จะให้คงไว้มิได้ให้ยกเลิกเสีย แต่
 นี้สืบไปเมื่อนำถ้าผู้คดีจะร้องฟ้องกฎหมายแลทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายใช้ ห้ามอย่าให้เขียน
 หนังสือฟ้องใบฎีกา คำกฎไปยื่นดูหนึ่งแต่ก่อนเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลผู้คดีจะว่าเนื้อ
 ความสิ่งใดให้เข้าไปยังลูกขุนศาลา แลลูกขุนณศาลหลวงมีค่าเจรจาว่า ข้าพเจ้าจะฟ้อง
 กฎหมาย ถ้าจฟ้องลูกขุนณศาลา ให้ไปเจรจาแก่จำศาลา แลขุนดาบทั้งสี่ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งอยู่เว
 นำเอาตัวผู้จะว่าความเข้าไปให้การต่อหน้าลูกขุนณศาลา ถ้าผู้คดีจะไปฟ้องกฎหมายยัง
 ลูกขุนณศาลหลวง ให้ขุนสัทธิธรรมราชแลจำสาณนำเอาตัวความไปเขียนเอาคำฟ้องคำกฎหมาย
 ต่อหน้าลูกขุน $\left. \begin{matrix} ๔ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ คนให้รู้เห็นเป็นพยานกัน แล้วให้พิเคราะห์ดูข้อความ ถ้าเกิดวิวาทต่ตักัน

เป็นความแพ่งก็ให้เอามาว่าแต่ใน ๑๕ วัน ถ้าเป็นความ $\left. \begin{matrix} \text{อาชญา} \\ \text{อุทธร} \\ \text{นครบาล} \\ \text{มรฎก} \end{matrix} \right\}$ ก็ให้มาว่า โดยกำหนด

ความตามกฎหมายจึงจะเอาความจริงได้ ถ้าพันกำหนดเห็นว่าจะไปหาผู้รู้สำนวนให้เล่าเรียน
 จะเอาความจริงมิได้ อย่าให้รับเอาถ้อยคำเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าเอาความมาว่านั้นในกำหนด
 จึงให้เสมียนเขียนเอาถ้อยคำผู้จะว่าความ ถ้าตัวความเขียนหนังสือได้ ให้เขียนเอาเองแต่
 ตามสัจตามจริง อย่าให้ผู้ใดเข้าไปแอบแฝงแนะนำสำนวนขึ้นได้ ถ้าผู้ใดเข้าไปแอบแฝง
 แนะนำสำนวน ให้จับเอาตัวผู้นั้นมาว่ากล่าว แลคำฟ้องนั้นให้เอาปฤกษาด้วยลูกขุนณศาลา
 ก่อน ควรจะกราบทูลให้ลอกฟ้องใส่กระดาษขึ้นกราบทูลพระกรุณา ไม่ควรกราบทูลพระ
 กรุณาให้ส่งไปใส่ด้วยพระทำนูน ส่งให้เจ้ากระทรวงพิจารณา แลคำเดิมซึ่งให้การลงสมุด
 นั้น ให้ผูกให้เจ้าความหยิกเล็บไว้ เมื่อเจ้ากระทรวงจะพิจารณานั้น อย่าให้หมายบอกคดีไปให้

จำเลยรู้ ให้หมายไปให้ขุนนายสง แต่ว่าเขากล่าวโทษป่าวชื่อนั้นด้วยความ

แพง
อาชญา
อุธร
นครบาล
มรฎก

เปนน

เนื้อความหลายข้อ ก็ให้ส่งตัวมาว่าเนื้อความกันให้ขุนนายเร่งส่งตัวความมาแต่ในวันนั้น ถ้า
ขัดสนประการใดให้ส่งมาแต่ในสามวัน แม้นโจทจำเลยมีถ้อยคำติงทุเลากันนั้น ให้มีคำว่าด้วย
ปากขึ้นในทันใดนั้น อย่าให้เขียนเป็นหนังสือมายื่นเป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งถ้าผู้มิดคดีจะมา
ร้องทุกข์ขราชนั้น อย่าให้เขียนเป็นใบฎีกามาเลย ให้มาร้องทุกข์ขราชแต่ด้วยปาก แล้วให้พระ
ตำรวจผู้อยู่เวณนำเอาตัวความไป เขียนเอาคำฟ้องต่อหน้าเจ้ากรมปลัดกรมแล้ว ให้ลอกเอา
ฟ้องขึ้นกระดาศเอกราบทุลพระกรรณาคำเดิมนั้นให้ผูกหยิกเล็บไว้ ถ้าแขวงนอกจังหวัด
สี่แขวง ให้เอาตัวความไปให้การแก่ขุนแขวงหมื่นแขวงพันแขวงรองแขวงนั่งพร้อมกัน เขียน
เอาคำฟ้องเข้ามาถามต่อหน้า ลูกขุนณสถานหลวงตามกฎแต่ก่อน ถ้าหัวเมืองให้จำศาลา
กลางนำเอาตัวความไปเขียนเอาคำฟ้อง ต่อหน้าผู้รักษาเมืองกรมการ ให้รู้เห็นเป็นพยาน
กันจงหลายคน จึงให้ปลูกษาพิจารณาตามพระราชกำหนด ถ้าณหัวเมืองจะร้องฟ้องบอก
กล่าวโทษแก่กัน เข้ามายังลูกขุนณศาลา ให้เจ้าความมาณศาลากลางให้การแก่จำศาลา
พร้อมด้วยผู้รักษาเมืองกรมการ ให้ผู้รับคำให้การเขียนลงสมุดตามเรื่องความ ลอกเอา
ถ้อยคำลงกระดาศบอกส่งเข้ามา แลคำเดิมนั้นให้ผูกหยิกเล็บเข้าจะลอมประจำครั้งบอกส่ง

เข้ามากับตัวความด้วย แลให้เข้าทุลของ ๗ ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย

หน้า
ใน } แลอะนาประชา

ราษฎรฝ่าย ทหาร } แลหัวเมือง

๑
๒
๓
๔

กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุกประการ

กฎให้ไว้ณวัน ๑ | ๑๑ ค่ำจุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมโรงฉ้อศก

๑๑ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้หมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง
เจ้าราชินิกุลขุนหมื่น มหาตเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม ๗ พระราชวังบวรสถานมงคล แลอนา

ประชาราษฎรเสมียนทนายฝ่าย ทหาร } หัวเมือง

๑
๒
๓
๔

ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว

ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระชนติทุกคุณอดุลธรรมมหันตกรรณาแก่
สมณพราหมณาจารย์ แลอนาประชาราษฎรทั้งปวงทั่วขอบขัณฑสีมาณทล เพื่อจะให้ผล

ประโยชน์ในอิทธิพลโลกยบรมโลกย เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจุฬาราชปราสาท พร้อมด้วยเสนามุขมนตรีกระทรวงมหาดไทยจรายทั้งปวง เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชวัง ถึงมูลขบวนมิตาบรรณที่จะให้สัตว์โลกยทั้งปวง ตั้งอยู่ในศีลในสัจสุจริตธรรมเป็นนิตา นุहितประโยชน์สืบไปจึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูล ตำหัดเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า มีพระราชกำหนดไว้แต่โบราณว่า ถ้ามีไซ้ที่ว่าพี่มีไซ้น้องว่าน้อง แลแอบอ้างว่าเปนญาติพี่น้องเข้าหาความแก่ความต่าง แต่งหนังสือร้องฟ้อง ให้ราษฎรหาความแก่กัน คิดอ่านให้ถ้อยคำแก่ราช ถ้าพิจารณาเป็นสัจให้ทวนสามยก แล้วส่งลงสำเนาเข้าคุกเป็นหัวสืบข้าง กฎบทหนึ่งว่า ผู้ใดกล่าวหาเปนพยานท่าน มีให้เข้าด้วยฝ่ายโจทฝ่ายจำเลย ให้ว่าตามรู้ตามเห็นตามได้ยิน ถ้าเปนพยานอาชามีได้เห็นแก่จักขุมิได้ยินแก่โสตเข้ามารับเปนพยาน ท่านว่ามีขอให้ใหม่ลาหนึ่ง ถ้าคดีมันเปนมหันตโทษ โทษถึงตัดตีสันมือ ถึงตายใช้ท่านให้ลงโทษแก่พยานผู้เอาสินจ้างสินบน บันดาจะใหม่ลาหนึ่งให้ใหม่ทวีคูณ เพราะว่ามันเปนพยานอาชากลักฎพระอายการบทหนึ่ง ทรงพระราชดำริด้วยพระวิจารณ์ปัญหา มิได้เห็นเป็นสัจเปนธรรมแท้ เพราะเหตุว่าผู้แต่งร้องแต่งฟ้อง แลผู้เข้ามาอาชาก็ดี ทั้งสองจำพวกนี้เป็น

ต้น } เหตุแก่กัน ให้เสียประโยชน์ทรัพย์สินเงินทอง กายแลชีวิตนั้นก็เสมอกัน ถึงผู้จะแต่ง

ร้องแต่งฟ้องให้โจท มันหาพยานมิได้จำเลยอาจจะสู้ด้วยพิสูทได้ด้วยเดชะความสัจก็จะชำนะตามความจริงของตัวบ้าง ครั้นมีพยานอาชามาเข้ารับก็กลับที่ชำนะนั้นให้เปนแพ็ดัดความที่เดียว แลจะปรับโทษผู้แต่งคารมสำนวนรให้มากกว่าผู้เข้ามาอาชาก็ดีพยานนั้นมิชอบถึงมาทว่าผู้แต่งฟ้องแต่งคำให้การพร้อมไปด้วยกายกำมวจิกำมมะโนกำมปะโยคความเพียรคิดอ่านซัดเซียงก็จริง แลจะได้ทนสบทประทศร้ายต่อพระศรีรัตนไตรหามีได้ แต่ทว่าเปนประใจแก่กัน ไอ้คนจำพวกนี้เป็นพาลทุจริต มิได้กลัวแก่บาปลอยแก่บาป ไม่เหนไทยในอดีตอนาคต จึงแต่งฟ้องแลคำให้การ แล้วยอมสอนให้กะข้อลงกะเบียด แบ่งแก้แบ่งรับไว้ที่อ้างที่ปิดเสท ถ้าหาพยานมิได้ให้หาพยานใส่ ข้างหนึ่งเป็นต้นข้างหนึ่งเปนปลาย ฝ่ายผู้ที่จะเข้ามาเปนพยานอาชานั้น มีโทษถึงสองสถาน ๆ หนึ่งพร้อมไปด้วยกายกำมวจิกำมมะโนกำม สถานหนึ่งทนสบทประทศร้ายต่อพระศรีรัตนไตรเมื่อพิเคราะห์ดูเหนโทษผู้เข้ามาเปนพยานอาชานั้น เป็นที่ตัดความจริงกลับแพเป็นชนะ โทษมากกว่าผู้แต่งฟ้องแลคำให้การอีกแลซึ่งมีกฎไว้แต่ก่อนว่าผู้เข้ามาเปนพยานอาชาก็ใหม่ลาหนึ่งแลทวีคูณนั้น เปนแต่เสียทรัพย์สินศตุดเงินทองเบานักหาถึงโทษมันไม่ มันจึงไม่เข็ดไม่หลาบจึงคิดกันทำจะนี่เนื่อง ๆ มาเหมือนหนึ่งพวกอ้ายบุญมาคบคิดกันแต่งฟ้อง ๆ นายสิงโต อ้ายสะอ้ายน้อยอียิบอียีนเข้ามารับเปนพยานอาชานั้น ฝ่ายผู้พิพากษาผู้ปรับเหนแต่อาमित

สินจ้าง } แลเกรงหน้าขุนนาย
สินบน }

โจท } มิได้กลัวแก่บาปลอยแก่บาป เหนแต่ว่ามีพญานภจะแก้ตัวได้อยู่แล้ว ก็พิพากษา
 จำเลย }
 ปรับเอาแพเป็นชนะเอาชนะแพประการหนึ่งกระลาการผู้พิจารณา ผู้พิพากษาผู้ปรับอ่อน
 แก่สติปัญญาผู้มีถึงข้อความ มิได้พินิจพิเคราะห์ในมูลคดีต้นสำนวนแลพญานเคลือบแฝง เหน
 แต่ว่ามีพญานแล้วก็พิพากษาไปก็มีบ้าง มิได้ความจริงเลย จึงทรงพระกรุณาแก่ชนซึ่งมิได้
 กลัวแก่บาปลอยแก่บาป แลไภยในอดีตอนาคตจะไปทนทขเวทนา อยู่ในจตุรบายถึงแสน
 กลับอนันตชาติ แล้วจะมีได้พบพระศรีรัตนไตรอีกเล่า เพราะโลกเหนแก่ลามเท่านั้น จึงมี
 พระราชโองการมานพระบันฑูล ตำหรับเหนือกเล่า ฯ สั่งว่า พระราชกำหนดซึ่งพญานอาษา
 ให้ใหม่ลาหนึ่งแลทวิคุณนั้นเบาหนักคงไว้มิได้ให้เลิกเสีย แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดมิใช้ที่
 ว่าพี มิใช่นองว่านอง แลแอบอ้างว่าเป็นญาติพี่น้องเข้าหาความต่างแก่ความต่าง แต่ง
 หนังสือร้องฟ้องให้ราษฎรหาความแก่กัน คิดอ่านให้ถอยคำแก่ราษฎร ถ้าพิจารณาเป็นสัจ
 ให้ทวนสามยกแล้วส่งตัวลงสำเนาเข้าคุกเป็นหัวสิบข้าง ตามบทพระอัยการโบราณนั้นฉันใด
 ก็ดี ให้พิพากษาปรับโทษผู้เข้ามาเป็นพญานอาษา มิได้รู้ว่ารู้มิได้เหนว่ามีได้ยืนว่าได้ยืน
 แลทนสบทศร้ายต่อพระศรีรัตนไตรนั้น ดุจฉันปรับโทษผู้คิดอ่านแต่งฟ้อง แลคำให้การนั้น
 ประการหนึ่ง ผู้มีอัครีร้องฟ้องกล่าวโทษแก่เกี่ยวกัน ฝ่ายโจททย่อมอ้างเอาจำเลย แลผู้ที่ต้อง
 ฟ้องเรื่องเนื้อความเดียวกัน ฝ่ายจำเลยเล่าก็อ้างเอาตัวโจท แลพวกที่เข้าชื่อฟ้องประกันให้
 กันหาแก่นั้น มาเป็นพญานความ กระลาการก็สืบตามข้อโจทจำเลย อ้างฝ่ายโจทก็ดี
 ฝ่ายจำเลยก็ดีพิทพวกที่เข้านั้นก็ดี ครั้นจะให้การตามสัจตามจริงกลัวคดีของตัวจะแพ้ ก็สู้ทน
 สบถเอาหาว่าตามสัจตามจริงไม่ เหนคนเหล่านี้จะไปสู้อบายภูมเสียเป็นอันมาก แลก็ยากที่
 กระลาการจะพิจารณาเอาความจริง แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าห้ามอย่าให้โจทอ้างจำเลย ๆ อ้าง
 โจท แลผู้เรื่องความเดียวซึ่งเข้าชื่อฟ้องแลต้องคดีประกันหา ประกันแก่นั้นเป็นอันขาดทีเดียว

แลให้ข้าทูลองทูลีพระบาท ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย หน้า } แลอนาประชาราษฎรฝ่าย
 ใน }

ราษฎรฝ่าย ทหาร } แลหัวเมือง ๑ }
 พลเรือน } ๒ }
 ๓ }
 ๔ }
 ๕ }
 ๖ }
 ๗ }
 ๘ }
 ๙ }
 ๑๐ }
 ๑๑ }
 ๑๒ }
 ๑๓ }
 ๑๔ }
 ๑๕ }
 ๑๖ }
 ๑๗ }
 ๑๘ }
 ๑๙ }
 ๒๐ }

ทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ๖-๑๑ คำจุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมโรงฉ้อศก

๕ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวง เจ้าราชนิภูลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม กรม

พระราชวังบวรสถานมงคล แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง }
 ๑ }
 ๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ นาย
 ๓ }
 ๔ }

อำเภอนายอาทอนนายบ่อนเปี่ยนายกำนันตลาด อนาประชาราษฎร์โทมอญลาวเขมมแซก
 ฝารั้งจันฉนวนทั้งปวงจงทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรง
 ทศพิศราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออกพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมานพร้อม
 ด้วยเสนาพยุมาตยราชกระวีมนตรีมุขทั้งปวงเฝ้าพระบาท จึงมีพระราชโองการมานพระ
 บันทูลสุรสีหนาทดำพรัดเหนือเกล้า ฯ สั่งว่ามีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อน ห้ามมิให้
 ทำเงินรวงเงินทองแดง พดด้วงตอกตราปลอมใช้สอยเป็นอันขาดทีเดียว ผู้มีชื่อยังหาฟัง
 พระราชกำหนดไม่ คบกันทำเงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตักเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา
 ปลอมใช้สอยแก่ราษฎร ฯ ที่ไม่รู้ดูเงินนั้น รับเอาไว้ใช้สอยต่อ ๆ กันไป ที่รู้ดูเงินรู้ว่าเป็นเงิน
 รวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตักเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา เอาไปปลอมใช้สอยแก่ลูกค้ามิได้
 แล้วเอาไปซื้อสุกรสุราแก่จัน ฯ ผู้ขายสุกรสุราบลดทอนกันลงบาดหนึ่งแต่สองสลึง ฯ หนึ่ง
 เอาแต่เพียงหนึ่ง เพียงหนึ่งเอาแต่สองไพ คนซื้อไม่กลัวโทษเห็นว่าปลอมใช้ได้อยู่ จึงคบหากัน

ทำต่อไปเพราะเหตุนี้เงิน }
 รวง }
 ทองแดง } เงินหุ้มเงินทำใหม่เบา เข้าระคนปนกันอยู่บนแผ่นดินมีรู้
 ทองขาว }
 ตัก }

สิ้นเลย จึงทรงพระราชดำริจะให้เงินบริสุทธิ์อยู่ในแผ่นดินจะได้เป็นประโยชน์แก่ไพร่ฟ้า
 ประชากรไปพายนหน้า จึงให้พิจารณาสืบสาวจับได้อายสนช่างเงินเก่ากับอื่เกิดภรรยาพระ
 ไชยนาदनอกราชการคบพวกเพื่อนเป็นอันมาก คิดกันให้อายสนไปทำเงินทองแดงในป่า
 ตำบลท่าพุดยายชา แขวงเมืองนครไชยศรี บางใหญ่ แขวงนนทบุรี พดด้วงตอกตราเอาเข้า
 มาปลอมใช้ในพระนคร ทรงพระกรุณาให้ลงพระราชอาชญาเขียน ธิราชบาทตัดนิ้วสักหน้า
 ณะเวรบกสามวันณะเวรเรือสามวัน ส่งตัวไปจำไว้ณะคุกกว่าจะตาย อย่านให้คนร้ายดูเยี่ยงหย่าง

กัน อนึ่งมีพระราชกำหนดไว้แต่ก่อนว่า ถ้าผู้มีชื่อเอาเงินรวงเงิน }
 ทองแดง }
 ทองขาว } เงินหุ้มเงินทำ
 ตะกั่ว }

ใหม่เบา มาใช้สอยกลางตลาดถ้าเงินบาดสี่บาด เงินสลึงสี่สลึง ถ้าเงินเพียงสี่เพียงขึ้นไป
 ให้จับเอาตัวมาพิจารณา เอาผู้ทำเงินทองแดงเป็นโทษ ถ้าเงินบาดตะกั่วสี่บาด ถ้าเงินสลึง
 ตะกั่วสี่สลึง ถ้าเงินตะกั่วสี่เพียงลงมาให้ทวนแล้วปล่อยเสีย นั้น พิดเคราะห์ดูพระราชกำหนด

ห้ามบทนี้ยังหาสิ้นร้ายไม่ ด้วยเหตุว่าราษฎรมีเงินรวงเงิน }
 ทองแดง }
 ทองขาว } เงินหุ้มเงินทำใหม่เบา
 ตะกั่ว }

จะใช้ที่อื่นมิได้ก็ยอมเอาไปซื้อ }
 สุกร }
 สุรา } แก่เงินผู้ชาย ๆ จะได้รังเกียจว่าเงินรวงเงิน }
 ทองแดง }
 ทองขาว }
 ตะกั่ว }

เงินหุ้มเงินทำใหม่เบาหาไม่ได้ ดีใจรับ }
 ชื่อ }
 ชาย } เปนอาจีน เนื้อความชื่อนี้ก็รู้สิ้นทั้งแผ่นดินก็เห็น

ว่าเงินผู้ชาย }
 สุกร }
 สุรา } มีเงินรวงเงิน }
 ทองแดง }
 ทองขาว } เงินหุ้มเงินทำใหม่เบา มากกว่าตำลึงหนึ่งเก้าเท่า
 ตะกั่ว }

สิบเท่าอีก ตบแต่งแลกเปลี่ยนปลอมใช้สอยระคน ปนเงินคืออยู่ในแผ่นดินเปนอันมาก แลซึ่ง

จะลวงเสียมิได้เอาโทษแก่เงินผู้ชาย }
 สุกร }
 สุรา } นั้น เห็นหาเปนธรรมดาไม่หาสิ้นเงินรวงเงิน }
 ทองแดง }
 ทองขาว }
 ตะกั่ว }

เงินหุ้มเงินทำใหม่เบาในแผ่นดินไม่ แต่นี้สืบไปเมื่อนำห้ามอย่าให้ผู้ใดใช้เงินรวงเงินทองแดง

เงินทองขาวเงินตะกั่ว เงินหุ้มเงินทำใหม่เบาเพียงเบาสองไพชื่อ }
 สุกร }
 สุรา } จินบดลดทอนดูหนึ่ง

แต่ก่อนเปนอันขาดทีเดียว ให้นายอำเภอบารุงแก่นายอากอร }
 นายบอร }
 กำนันตลาด } อนุาประชา

ราชฎาท }
 จีน }
 มอญ }
 ลาว }
 เขมร } แยกฝารังญวรแลเข้าทูลลอบอง ฯ ในกรุงนอกกรุงเทพมหานครหรืออยุธยา

แขวงจังหวัดหัวเมือง }
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ } ปากใต้ฝ่ายเหนือให้ทั่ว ถ้าผู้ใดมีเงิน }
 ชื่อของ }
 ชายของ } แยกกันให้เผาเสีย

ให้เผ่ง ถ้าเผาเปนเงินรวงเงินทองแดงมากน้อยเท่าใด ให้เอามาส่งแก่พระคลังมหาสมบัติ
 พญาศรีไกรลาดช่างเงินให้สิ้นเชิง ให้ช่างเงินไล่เลียงทองแดงออกเสีย จะได้คงเงินดีมากน้อย
 เท่าใด จึงให้ช่างเงินทำพดด้วงตอกตราเสียใหม่ส่งให้แก่เจ้าของเมื่อนั้นต่อหน้าเจ้าของ
 ห้ามอย่าให้ช่างเงินเบียดบังเอาเงินของผู้มีชื่อแลเอาเข้าจ้างเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมีฟัง
 พระราชกำหนดกฎหมายซึ่งห้ามปรามไว้นี้ยังทำเงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตะกั่ว
 เงินหุ้มเงินทำใหม่เบาเพียงหนึ่งเบาสองไพ ปลอมใช้สอยแต่เพียงหนึ่งขึ้นไป มีผู้จับได้จะให้

ลงพระราชอาชญาเขียนยกหนึ่งสามสิบที แล้วจะเอาตัวเปนโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณ
วัน ๒-๑ ค่ำจุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมโรงฉ้อศก

๙ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวา ในนอกให้กฎหมายแจก แก่เจ้าพญาแลพญาพระ
หลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันนาย ฝ่ายทหารพลเรือนข้าทูลองทูลี่พระบาท กรมพระราชวัง
บวรสถาน ๗ หน้าหลัง มหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่าย

หน้า } ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรม
ใน }
๑ }
๒ }
๓ }
๔ }

ปากใต้ฝ่ายเหนือ อนุาประชาราษฎรทั้งปวงจงทั่ว ด้วยสมเด็จพระบาทบรมนาถ
บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรม อันมหาประเสริฐ เสด็จออกพระที่นั่ง
บุษบกมาลา มหาจักรพรรดิพิमान พร้อมด้วยเสนาพฤตมาตย ราชบริพิตาโหราจารย์เฝ้า
พระบาท จึงทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ๗ สั่งว่า ทุกวันนี้หาเอื้อเฟื้อด้วยพัศดูเงินทองไม่
รักพระศาสนา อนุาประชาราษฎรยิ่งกว่าพัศดูเงินทอง ร้อยเท่าพันทวีอีก ตั้งพระไท่ทำนุก
บำรุงวรพุทธศาสนา ไพร่ฟ้าประชากรให้อยู่เย็นเป็นสุขขทรงพระราชดำริระตริตรองตาม
ทำนองคลองราชประเวณี บรมกระษัตราธิราชแต่ปางก่อน ซึ่งเสวยราชสมบัติตั้งอยู่ใน
ยุติธรรมนั้น ราชวงษอนุวงษเขาเจ้าเง่ายุพราชเสนาพฤตมาตยราชมนตรี ก็ตั้งอยู่ในทาง
ธรรมตามพระธรรมสาตราตราพระธรรมนูน พระราชกำหนดบทพระอาการ ตามบุราณ
ราชประเพณีรักษาแผ่นดินโดยยุติธรรม ไพร่ฟ้าประชากรได้อยู่สุขขเย็นใจ บ้านเมืองก็สม
บุรณหาไทยอันรายมิได้ ครั้นสืบมาอนุวงษราชวงษเขาเจ้าเง่ายุพราชพฤตมาตยราชมนตรี
กระวีमुखลูกขุนข้าเฝ้า ละบุราณราชประเพณีเสีย ซึ่งมีในพระอำนูนบุราณท่านตั้งแต่ง เจ้า
กระทรวงการไว้ว่าความแพ่งมรฎก ให้กระทรวงการสารแพ่งมรฎก ว่า แลที่มีไซ้เจ้ากระทรวง
การหาโรงหาสารมิได้ อย่าให้รับไว้บังคับบ้านชาวกล่าวเป็นอันขาดทีเดียว ก็หาทำตามพระ

อำนูนไม่ แลความหากันด้วย }
กึ่งนี้ชายคน }
ทรัพย์มรฎก }
ทรัพย์สิ่งของ }

จึงคิดอ่านร้องฟ้องทำหางว่าวให้กราบทูลถวายเปนหลวงบ้าง รับพระราชทานบ้างปราถนา
จะได้พระเดชเดชาานุภาพปกแผ่ไป ให้ว่ากล่าวโดยอิจจารมของตัว ผู้ต้องพิภาษเป็นคน
อนาถาหาที่พึ่งมิได้สตีปัญญาน้อยก็กลัวเกรง ฝ่ายผู้ได้พิจารณาว่ากล่าวบางคนก็ลำเอียงไปว่า
ทรัพย์จะได้เปนหลวงเขม้นว่ากล่าวกันโศกข่มซึ่งเอาแต่ทรัพย์เปนหลวงจงได้ผู้ต้องพิภาษ
กลัวด้วยอำนาจพระราชอาณาจักร ก็รับเสียพัศดูทองเงินให้ตั้งนี้ หาเป็นยุติธรรมไม่ พระ

ถ้าขุน }
ราชกำหนด } บทพระอายุการบูรณราชประเพณีจะพ้นเพื่อนไป แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าผู้ใดจะหา

กันด้วยวิญานกัทรพอวิญานกัทรพย กู่นี้ชายคนแลทัทรพยมรฎก ให้วากกล่าวกันตามตระ
ทรงโรงสารตามกฎหมายพระทำนุบูรณราชประเพณีแต่ปางก่อน แลห้ามอย่าให้ผู้ใดเอา
ทูลเกล้า ฯ ถวายเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดเอาวิญานกัทรพอวิญานกัทรพยทาสลูกนี้แล

ทัทรพยมรฎก ให้เรียกถวายเปนหลวง ถวายกรมพระราชวัง บวร
หลัง } แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

หลานเธอแลเจ้าต่างกรมฝ่าย หน้า
ใน } ซึ่ง มีกรรม } มิได้มาให้เรียกกันดังกล่าวมานี้จะเอาตัว

ผู้ถวายผู้รับสั่งเจ้าทัทรพยแลผู้เปนตระลาการเปนโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๗ | ๒

คำจุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมะโรงฉ้อศก

๑๐ กฎให้แก่โกษาธิบดี แลหลวงโชติกลองทองสี่ ล่ามพนักงานกรมท่าฝ่ายซ้าย
แลชาวพระคลังในคลังพิมานอากาศ เจ้าพนักงานทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือ
เกล้า ฯ สั่งว่า แต่ก่อนครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในพระบรมโกฎให้มีกฎหมายไว้ว่า ไม่
ทรวงสักขอนสักไม้ตะเคียนไม้เคี่ยมไม้อินทนิลแลไม้เบดเสงทั้งปวง ต้องการสำหรับจะได้บุญ
ปัตติสังฆรณ์ ส้างวัดวาอารามแลใช้ราชการเบดเสงแต่ละปี ฯ เปนอันมาก แลฝ่ายผู้มีชื่อลูกค้า
ผู้มีเงินมาก ย่อมคิดอ่านซื้อหาต่อสำเภาขึ้นเปนอันมาก ไม่ทรวงสักไม้ขอนสักแลไม้เบดเสง
ซึ่งจะได้จ่ายราชการนั้นเปลืองไป หาเปนประโยชน์แก่กรุงเทพมหานครไม่ ไปเปนประโยชน์แก่
ลูกค้า ฝ่ายไม้ทั้งปวงซึ่งจะได้จ่ายราชการณกรุงเทพมหานครขาดสน แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า
ห้ามอย่าให้ผู้ใด ต่อสำเภาแต่อำเภอใจเปนอันขาดทีเดียว ถ้าแลผู้ใดจะต่อสำเภาจำเภาให้
กราบทูลพระกรุณาก่อน ต่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ต่อจึงต่อได้ ถ้าแลลูกค้าผู้ใดจะ
ให้เข้าทูลออง ฯ ผู้ใดกราบทูลพระกรุณาขอต่อสำเภา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ต่อสั่ง
ข้างใน ฯ มาสั่งเจ้าแก่ข้างใน ให้เรียกเข้ารับสั่งสามต่อ ฯ ละตำลึง เปนเงินสามตำลึง แล้ว
เจ้าแก่มาสั่งมหาดเล็ก ฯ เอากราบทูลพระกรรณาฉลอง เรียกเอาเข้าทูลฉลงสามต่อ ฯ ละ
สามตำลึง เปนเงินเก้าตำลึง แล้วผู้รับสั่งมาสั่งชาววังผู้อยู่เวร ฯ เรียกเอาเข้ารับสั่งสามต่อ ฯ
ละตำลึง เปนเงินสามตำลึง แล้วมาสั่งมหาดไท้ผู้อยู่เวร ผู้อยู่เวรเรียกเอาเข้ารับสั่งสามต่อ
ต่อละตำลึง เปนเงินสามตำลึง แล้วมหาดไท้หมายให้สัสดี ฯ เรียกเอาเข้าหมายสามต่อ ฯ ละ
บาทเปนเงินสามบาท แล้วสัสดีหมายบอกนัการสมุบาญชียกรมท่า ฯ เรียกเอาเข้าหมาย
สามต่อ ฯ ละบาทเปนเงินสามบาท แล้วจึงหมายบอกมาถึงเสมียรเวรกรมท่าเอาว่าแก่
โกษาธิบดี ฯ เอากราบทูลพระกรรณาฉลองเรียกเอาเข้าทูลฉลงสามต่อ ฯ ละสามตำลึง

เป็นเงินเก้าตำลึง แล้วจึงสั่งเสมียรเวนให้หมายบอกโชติก แลเสมียรเวนเรียกเอาข้าหมาย
สามต่อ ๆ ละสองบาทสองสลึง เป็นเงินตำลึงสามบาทสองสลึง โชติกจึงจัดแจงเหยียบที่ให้
ผู้มีชื่อต่อสำเนา เรียกเอาข้าทำเนียมเหยียบที่หกบาท ถ้าสำเนาปากกว้างแต่สามวาขึ้นไป
จนปากสามวาสอก ปากสามวาสองศอก ปากสามวาสามศอก ให้กรมท่าเรียกเอาทองแท่ง
มิกเป็นของถวายแท่งหนึ่ง นักหกตำลึงบาทเนื้อหนักน้ำเสดสอง ถ้าหาทองคำมิได้คิดเป็นเงิน
ราคาสิบสองหนัก ทองคำหนักหกตำลึงบาท เป็นเงินสามชั่งสิบห้าตำลึง ถ้าสำเนาปากกว้าง
แต่สี่วาขึ้นไป จนสี่วาสอกจนสี่วาสองศอก จนสี่วาสามศอก ให้เรียกเอาทองแท่งมิกสองแท่ง
ถ้าสำเนาปากกว้างแต่ห้าวาขึ้นไปจนห้าวาสอก จนห้าวาสองศอก จนห้าวาสามศอก ถึง
หกวาขึ้นไป ให้เรียกเอาทองคำแท่งมิกสามแท่ง ถ้าไม่มีทองแท่งมิกให้คิดเอาเงินตามราคา
ทองดูจกัน แลคิดแต่ผู้จะต่อสำเนาลำหนึ่งต้องเสียเงิน ชำรับสั่งข้าทูลฉลองข้าหมายเบดเสจ
ศิริยเป็นเงินชั่งสิบสี่ตำลึงสามบาทสองสลึง ถ้าต่อสำเนาหัวเมืองต้องเสียข้าตราสามตำลึง
บาทเข้ากันเป็นเงินชั่งสิบแปดตำลึงสองสลึงจึงต่อได้ ถ้าผู้ใดลักลอบต่อสำเนาแต่อาเพอใจตน
มิได้ให้กราบทูลพระกรรณาก่อน ให้เอาตัวผู้ลักลอบต่อสำเนาเป็นโทษลงพระราชอาชญา
เขียนยกหนึ่งสามสิบปี แล้วให้เรียกเอาข้ารับสั่งข้าทูลฉลองข้าหมายทองแท่งหมึกข้าทำเนียม
ให้ครบ แล้วให้พ้นโทษต่อสำเนาสืบไป แลมีเป็นกฎหมายหย่างทำเนียมสืบมาจนนี้ ครั้นอยู่มา
ครั้งแผ่นดินเก่า ให้เรียกข้าทำเนียมต่อสำเนาสูง ๆ ต่ำ ๆ พ้นเพื่อน จะเอาเป็นกฎหมายหย่าง
ทำเนียมมิได้ซึ่งมีกฎหมายหย่างทำเนียม แต่ครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ในพระบรมโกฏ
ตรัสสั่งไว้ นั้น ก็เห็นเป็นขนบขนาดต้องโดยนุราณราชปรเพณีดีอยู่แล้ว ให้เอาตามกฎหมาย
เก่านั้น แลบัดนี้ต้องถาปะนาช่างพระนคร แลบุญปติสังฆรณ์วัดวาอารามขึ้นใหม่เป็นอันมาก
ต้องการไม้มากกว่าแต่ก่อน แต่สืบไปเมื่อน้ำถ้าผู้ใดจะต่อสำเนา ปากกว้างแต่สิบเบดศอก
ขึ้นไปเท่าใด ก็ให้เรียกเอาทองคำแท่งหมึกข้ารับสั่งข้าทูลฉลองข้าหมายข้าทำเนียมเบดเสจ
ตามกฎหมายหย่างทำเนียมในพระบรมโกฏจงทุกประการ ถ้าลูกค้ำผู้ใดจะต่อสำเนาณ
หัวเมืองใด ให้มาบอกแก่ผู้รักษาเมืองกรมการ ครั้นจะให้ผู้รักษาเมืองกรมการบอกเข้าไป ให้
กราบทูลพระกรรณาก่อนกว่าจะมีตราตอบออกไปให้ต่อ ระยะเวลาทางไกลฝ่ายลูกค้ำผู้ต่อ
สำเนาจะป่วยการเข้าไป แลให้ผู้รักษาเมืองกรมการปลูกษาหาฤกษ์กันเหยียบที่ให้ตามทำเนียม
แล้วให้ต่อไปพลางก่อนเถิด แลให้ผู้รักษาเมืองกรมการเรียกเอาทองคำแท่งหมึกแลข้ารับสั่ง
ข้าทูลฉลองข้าหมายเบดเสจ ตามทำเนียมให้ครบตามปากสำเนาดูจหนึ่งณกรุงเทพมหานคร
แล้วให้บอกขอต่อสำเนา ส่งทองคำแลเงินข้าทำเนียม เข้าไปณกรุงเทพมหานครให้สิ้น แต่ข้า
ทำเนียมเหยียบที่ตำลึงสองบาทนั้น ให้ผู้รักษาเมืองกรมการรับพระราชทานตามกฎหมาย
หย่างทำเนียมแต่ก่อน ครั้นกราบทูลพระกรรณาแล้วมีตราตอบออกไปให้ต่อ ฝ่ายเสมียรเวน

เจ้าตราได้รับพระราชทานเงินซ้ำ	ตรา	สามตำลึงบาท อนึ่งเงินไทยถูกค่าคนมีชื่อทุกวันนี้
	แต่ง	
	เขียน	
	ทำเนียม	

ว่า เรือแลสำเภารุกจะตกแต่งซ่อมแปลงขึ้นใหม่ เรือสำเภากว้างแต่แปดศอกแต่เก้าศอกแต่สิบศอกแต่สิบเบดศอก ให้คัดกะดานขึ้นกราบเสียจนแทนสิ้น เอาไว้แต่ข้างละน้อย กอแปนเหต แล้วเลิมทวนหน้าทวนท้ายขึ้นกระดานใหม่ สอปากให้กว้างออกกว่าเก่าจนสามวาสามวาเสดตั้งว่าเป็นเรือซ่อมแปลงใหม่ให้ขาดทองแห่งหมึกแลเงินซ้ำทำเนียมของหลวงของเจ้าพนักงานไปเป็นอันมาก แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำถ้าผู้ใดว่าเรือแลสำเภารุกจะตกแต่งซ่อมแปลงใหม่ ให้มาบอกแก่เจ้าพนักงานให้วัดปากเรือแลสำเภากดหมายไว้เป็นพยานปากเรือแลสำเภาเดิมเท่าใด ก็ให้ซ่อมแปลงให้คงปากอยู่แต่เท่านั้น อย่าให้ซ่อมแปลงไขปากเรือ

ออกให้กว้างยาวกว่าเก่าแต่สืบหนึ่งขึ้นไปได้เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดลักลอบซ่อมแปลงเรือแลสำเภาไขปากเรือแลสำเภา ให้กว้างแลยาวออกไปกว่าเดิม แต่สืบหนึ่งขึ้นไปจะให้ปรับใหม่เรียกเอาทองคำแห่งหมึก ซ้ำรับสั่งซ้ำทูลหลวงแลซ้ำทำเนียมเบดเสจ ดุจหนึ่งสำเภาต่อใหม่ ปากกว้างสิบเบดศอกขึ้นไป แล้วจะให้เอาตัวเป็นโทษด้วย แลให้กฎหมายบอกแก่โกษาธิบดีแลซีกทองสี่อ แก่พระคลังในพระคลังพิมานอากาศ ล่ามพนักงานกรมท่าซ้าย แลให้มหาดไทยกระลาโหมกรมท่า มีตราบอกออกไปหัวเมือง ให้ทำตามกฎหมายจทุกประการ กฎให้ไว้ณวันพฤหัสบดีเดือนเจดแรมสองค่ำ จุลศักราชพันร้อยสี่สิบเจดปีมะเสงสัพศก

๑๑ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่าย ทหาร พลเรือน

ข้าหลวง กรมพระราชวังบวร ฯ กรมพระราชวังหลัง แลข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย หน้า } ล่าม ใน

พนักงานกระลาโหมกรมท่า กรมการเมืองสมุทรปราการ แลลูกค้าเรือชาวกรุง ฯ ชาวต่างประเทศซึ่งเข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานคร ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า มีกฎหมายแต่ก่อนห้ามมิให้ข้าราชการ เอาปืนใหญ่ไว้กับบ้านเรือน ถ้าลูกค้าเรือชาวกรุงเทพมหานครจะไปค้าขายต่างเมือง มีปืนลูกกระสุนดินดำ ให้บอกบาญชีแก่กระลาโหมให้รู้จำนวนไว้ ถ้ามิได้ค้าขายให้เอาปืนส่งไว้แก่กระลาโหม ถ้าแลลูกค้าต่างประเทศ เข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานคร มีปืนใหญ่กระสุนดินดำมากน้อยเท่าใด ถึงเมืองสมุทรปราการให้บอกบาญชี มอบ

ปืนกระสุนดินดำไว้แก่กรมการล่ามพนักงานกรมท่า ห้ามมิให้ซ้ำทูลอง ฯ ฝ่าย ทหาร พลเรือน

ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลลูกค้าเอาปืนใหญ่กระสุนดินดำ ไว้กับเรือบ้านเรือนเป็น

อันชาติที่เดียว แลจีนไห้ลูกค้าเข้ามาค้าขาย มีปืนใหญ่น้อยเข้ามาสำหรับเรือ มิได้มอบไว้แก่
ล่ามพนักงานกรมท่าตามกฎหมายแต่ก่อน เอาปืนไว้กับบ้านเรือนนั้นผิดมิชอบนักหนา จะว่า
โดยพระราชกำหนดโทษถึงตาย พระราชกำหนดกฎหมายมีมาตั้งนี้ช้านานแล้ว ลูกค้ารู้บ้าง
มิรู้บ้าง ให้มาทูลโทษไว้เอาปืนเป็นหลวง แต่นั้นสืบไปเมื่อน้ำถ้าเรือลูกค้าชาวกรุงเทพมหานคร
จะไปมาค้าขายต่างเมือง กลับเข้ามากรุงเทพมหานคร มีปืนใหญ่กระสุนดินดำมากน้อยเท่าใด
ให้บอกบาญชีเอาปืนกระสุนดินดำ มอบฝากไว้แก่ล่ามพนักงานกระลาโหม ถ้าจะไปค้าขาย
ให้นายเรือมาเบิกเอาปืน กระสุนดินดำของตนซึ่งฝากไว้ นั้นไปจาก ล่ามพนักงานจกทุกครั้ง
ถ้าเรือลูกค้าต่าง ๆ ประเทศเข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานคร มีปืนใหญ่กระสุนดินดำมาก
น้อยเท่าใด ก็ให้นายเรือบอกบาญชีแก่ล่ามพนักงานกรมท่า กรมการเมืองสมุทรปราการ ให้
ลงไปตรวจตราชั้นสุด ให้รู้จำนวนมากแลน้อย ให้นายเรือเอาปืนกระสุนดินดำขึ้นมอบฝากไว้

แก่กรมการเมืองสมุทรปราการ ห้ามอย่าให้ข้าราชการฝ่าย ทหาร } ข้าหลวงกรมพระราชวัง
พลเรือน }
บวร ฯ กรมพระราชวังหลัง ข้าเจ้าต่างกรมฝ่าย หน้า } แลนายเรือลูกค้าชาวกรุงเทพมหานคร
ใน }

แลต่างประเทศเอาปืนกระสุนดินดำ ไว้ณบ้านเรือนเรือของตน ดูจหนึ่งจีนหี้ยลูกคา ทำครั้งนี้
เป็นอันชาติที่เดียว ถ้าข้าราชการแลนายเรือลูกค้าผู้ใดมิฟังเอาปืนกระสุนดินดำ ไว้ณเรือแล
บ้านเรือนของตน มิได้มอบฝากไว้แก่ล่ามพนักงานกระลาโหม กรมการเมืองสมุทรปราการตาม
กฎรับสั่งนี้ จับได้พิจารณาเป็นสัจ จะเอาตัวเป็นโทษดูจหนึ่งโทษกระบถ กฎให้ไว้ณวันพุท
เดือนเก้าแรมสี่ค่ำ จุลศักราชพันร้อยสี่สิบเจดปีมะเสงส์พศก

๑๒ กฎให้แก่พระสุรสระดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
พระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นสมุบาญชี เจ้าหมื่นนายหมวดพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แล
ข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง แลมหาดเลกขอเฝ้าข้าหลวง

เจ้าต่างกรม กรมฝ่ายหน้าฝ่ายในแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ หนั๋วเมือง
๑ }
๒ } ปากใต้ฝ่าย
๓ }
๔ }

เหนือทั้งปวง ให้ประกาศป่าวร้องแก่สมักพักพวกบ่าวไพร่ ผู้เป็นไพร่หลวงสมกำลังทั้งปวง
จงทั่ว ด้วยสมเดจบรมเมนาถบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสดจออกณพระธินั่งบุษบกมลา
มหาจักรพรรดิพิมานพร้อมด้วยหม่อมขุนมาตยาเสวกามาตย ราชกระวีมนตรีมุขลูกขุนทั้งปวง
เฝ้าพระบาททรงกษมาศ จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรสีหนาทดำหรัสเหนือเกล้า ฯ
สั่งว่าชนบทำเนียมบูรณราชประเพณีสำหรับแผ่นดินสืบมาแต่ก่อน ฝ่ายสมณพราหมณาจารย์

ไพร่ฟ้าประชากรทั้งปวง แต่บันดาอยู่ในแคว้น แผ่นดินข้าขอบขัณฑสีมาอาไศรยเป็นสุข แลตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ได้ ก็เพราะพระราชกฤษฎีกาเดชานูภาพ พระบารมีมีสมเด็จพระมหากษัตริราชเจ้าเสด็จ ผ่านพิภพปกครองป้องกันอริราชข้าศึก ซึ่งจะมากกระทำวิบัติ เบียดเบียนย่ำยี ให้เป็นอันรายมิได้แล้วก็เป็นทีถิติการตั้งมั่นพระพุทธานุภาพ ฝ่ายสมณพราหมณาจารย์ได้บำเพญศาสนาพรหมจรรย์ มีคพรหมจรรย ฝ่ายราษฎรก็ได้ตั้งบ้านเรือนเป็นสุข ได้ล้างกองการกุศล พระบวรพุทธานุภาพรุ่งเรือง เป็นที่เทพยมนุษย์ได้นมัสการบูชาสืบมาทั้งนี้ ก็เพราะพระอภินิหารเดชานูภาพปกแผ่อยู่ มีพระคุณแก่สัตว์โลกอนันตจะนับมิได้ ที่ไพร่ฟ้าประชาชนทั้งปวง จะมีความสวามิภักดิ์ตั้งใจทำราชการเอากำลังเรี่ยวแรงของตัวเป็นแดน แทนพระเดชพระคุณโดยสุจริตจึงจชอบ แลซึ่งทรงพระกรุณาให้ถาปะนา ช้างพระนครครั้งนี้ ก็เป็นสำหรับราชปรวณีพระมหากษัตริราชเจ้าแผ่นดินสืบมาแต่ก่อน แลฝ่ายเลิกไพร่หลวง สมกำลังข้าหลวง ๔ แลหญิงข้าหลวงทั้งปวงทำราชการ ทุกวันนี้ใช้จจะใช้สอยตราครำ ให้ทำการไปรวดเดียวหามิได้ ก็ยอมทรงพระกรุณาโปรด ให้เข้ารับราชการแต่เดือนหนึ่ง ลดผ่อนให้ออกทำมาหากินถึงสองเดือน เป็นสามผลัดนั้นก็เห็นได้ผาศูกกว่าแผ่นดินแต่ก่อนนั้นอีก ถ้าผู้ซึ่งมีปัญหาเห็นพระเดชพระคุณ ก็สัจซือกกลัวเกรงพระราชอาชญา มีความวิริยอุษาหะเอาใจใส่ ทำราชการฉลองพระคุณโดยยั้งยืน มิได้หลบหนีแต่ซึ่งเกียจคร้านไม่มีความกะตัญญู แลมิได้กลัวเกรงพระราชอาชญา ก็ละราชการมุนนายเสีย ยอมหลบหนีไปแอบแฝงอยู่ด้วย เจ้าเมืองกรมการณหัวเมืองบ้าง เทียวหลบหลีกขึ้นล่องเข้าออก ไปมาค้าขายทำมาหากินโดยอิจจวณของตัวก็มีบ้าง ขาดราชการพนักงานไป ฝ่ายมุนนายเจ้าหมุนนายหมวดต้องทตรอง จ้างผู้คนทำราชการแทนเสียหาย ได้ความขัดสนแลคนผู้ไว้เว้หลบหนีเหล่านี้ ครั้นจะไม่เอาโทษตามพระราชอนาจักบ้างเลย ก็จะมีน้ำใจกำเริบ ผู้ต้องทำราชการจะเสียน้ำใจ ครั้นเห็นว่าผู้หลบหนีหาโทษมิได้แล้ว ก็จะมีน้ำใจหลบหนีไปเนื่อง ๆ ฝ่ายเจ้าหมุนนายจได้ความขัดสน ราชการแผ่นดินจะเสียไป แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าห้ามอย่าให้เลิกไพร่หลวง สมกำลังข้าราชการแลหญิงข้าหลวง ทั้งปวงดูบังเหต ละราชการพนักงานเสียหลบหนีจากมุนนายเจ้าหมุนนายหมวดให้ขาดราชการงานโยธาแผ่นดินไป แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลเลิกไพร่หลวง สมกำลังผู้ใด มิได้กลัวเกรงพระราชกำหนดยังบังอาจละราชการเสีย หลบหลีกหนีมุนนายเจ้าหมุนนายหมวด ไปซุ่มซ่อนแอบแฝงอยู่ด้วย ผู้รักษาเมืองกรมการหลวงขุนหมื่นหัวเมืองใดก็ดี แลหลบหนีไปซุ่มซ่อนอยู่ณแห่งใดตำบลใดก็ดี รู้แจ้งในพระราชกำหนดนี้แล้ว กลับเข้าหา มุนนายโดยปรกกะติ ให้มุนนายเรียกเอาทานบนมีนายประกันไว้ เอาตัวใช้ราชการสืบไป ถ้าผู้ใดมิได้เข้ามาหา มุนนาย นายต้องติดตามออกไปหาถึงหัวเมืองแห่งใดตำบลใดผู้หลบหนี รู้แจ้งว่า มุนนายตามออกไปเข้าหา มุนนายโดยดี ให้มุนนายภาตตัวผู้หลบหนี เข้ามายังลูกขุน ณศาลา เอาตัวลงอาชญาเขียนยกหนึ่งสามสิบที แล้วให้มีนายประกันเรียกทานบนไว้ใช้ราชการ

สืบไป ถ้าแลผู้หลบหนีรู้ว่ามุนนายติดตามออกไป มิได้เข้าหา มุนนาย ๆ สืบสาวจับตัวได้เองก็ ดี แลไปแอบอ้างอยู่ด้วยเจ้าเมืองกรมการ พระหลวงขุนหมื่นผู้ใดขัดขวาง ช่วงชิงไว้ประการ ใดอย่าให้ฟังให้เอาตัวผู้หลบหนี เข้ามาว่ายังถูกขุนณศาลา ให้ลงพระราชอาชญาเขียนสองยก หกสิบทีแล้ว ให้คิดกำหนดว่าผู้หลบหนี ๆ ไปแต่วันใดเดือนใด เปนวันคืนปีเดือนมากน้อย เท่าใด ให้ส่งตัวผู้หลบหนีไปจำไว้ณคุกติดตรวนให้ณครบานใช้กว่าจะครบกำหนดปีเดือนวัน คืนซึ่งหนีไปนั้น แล้วให้พันโทออกจากคุกส่งตัวให้มุนนาย มีนายปรกั้นเรียกทานบลเอาตัว ไว้ใช้ราชการสืบไป แลฝ่ายผู้รักษาเมืองกรมการนายอำเภอนั้น ก็ให้ตรวจตราสืบสาวสอดแนม ดู ถ้าเห็นผู้คนแปลกปลอมออกไปแอบแฝง อยู่ณแขวงหัวเมืองของตัว ก็ให้สืบสวนไล่เสียดู ถ้าเห็นว่าลามุนนายออกไปทำมาหากิน โดยปรกติหาหลบหนีไม่ ก็ให้อยู่ทำมาหากินกว่าจะ ถึงกำหนดเข้าเดือน ถ้าเห็นว่าพันกำหนดเข้าเดือนแล้วมิได้เข้ามาหา มุนนาย เข้าเดือนรับ ราชการตามพนักงานของตัว ก็ให้ผู้รักษาเมืองกรมการนายอำเภอ จับเอาตัวผู้หนีนั้นบอก หนังสือส่งเข้ามา ถ้าผู้รักษาเมืองกรมการนายอำเภอหัวเมืองใด มิได้เป็นใจตรวจตราสืบสวน สอดแนมดู ละให้เลิกไพร่หลวงสมกำลังออกไปหลบหนี อยู่ณแขวง หัวเมืองพันกำหนดเข้า เดือนแล้ว มิได้จับตัวส่งเข้ามา จนมุนนายติดตามออกไปจับได้ ในแขวงหัวเมืองของตัวจะ เอาผู้รักษาเมืองกรมการนายอำเภอหัวเมืองนั้นเป็นโทษ แลผู้ซึ่งคบหาช่วงชิงขัดขวางเอาเล็ก ไว้วันนั้น ก็ให้เอาตัวเป็นโทษดุจหนึ่งโทษผู้หลบหนี แลให้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามละเมิดกระทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายนี้ ประการใด จะให้เอาตัวเป็นโทษตามพระราชกำหนด ซึ่งโปรดไว้นี้ จงทุกประการ กฎไว้ไว้ณ วันจันเดือนสิบเบ็ด แรมหกค่ำ จุลศักราชพันร้อย สี่สิบเจดปีมะเสงส์พฤก

๑
๒
๓
๔ } แลกรมพระนครบาล ข้าทูลของทูลี
๕
หน้า }
ใน } เจ้าแก้วใหญ่ นายบ้าน บันดาอยู่

ในแขวงจังหวัดในกรุงนอกกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วย พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทุกวันนี้ ทรงพระมหากรุณาทำนุบำรุงสัตว์โลกยทั้งปวง ให้ตั้งอยู่ในศีลสุจริต แลพระวระพุทธศาสนาวัทนารุ่งเรืองสืบไป แลทรงพระราชศัธาปัติ สังฆรณด้วยพระหัตถ์บ้าง ให้ข้าทูลของทูลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยไปปัติสังฆรณพระพุทธรูป พระสถูปพระเจดิวัดวาอารามบ้าง ลงรักปิดทองรุ่งเรืองให้เป็นที่ไหวที่บูชา แก่เทพามนุษทั้ง ปวงเปนอันมาก เพื่อจะให้เปนอุปนิไสยปะจัย แก่พระพุทธรูปมปิดเจกมอรหัตถม พันจาก สงสารจัตุราบาย อารามเจดีย์ถานทั้งปวงรุ่งเรืองกว่าแต่ก่อน ฝ่ายถูกขุนณศาลาพร้อมกัน

กราบทูลพระกรรณาว่า ทุกวันนี้มีผู้ร้ายกระทำอันร้ายลอกทองพระทำลายพระพุทธรูปพระ
 สถูปพระเจดีย์พระบดชุกชุมขึ้นเป็นอันมาก จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูล ดำหัดเหนื่อ
 เกล้า ฯ สั่งว่า พระภิกษุสามเณรกลางอารามนั้น อยู่มากก็มีอยู่น้อยก็มี ถึงมาทอยู่มากอยู่น้อย
 เท่าตั้งนั้น เป็นธรรมดาภิขุสามเณรกลัวไทย จะเป็นโทษคองเข้ามาในสิกขาบท ประการหนึ่ง
 กังวลจะรำเรียน คันทุรวีปีสะนาทออยู่ มีอาจะจับกุมเอาผู้กระทำร้ายพระพุทธรูปพระ
 พุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ได้ ผู้ร้ายก็มีน้ำใจกระทำอะกุศลเป็นคะรูก้าม อันมีโทษเสมอ
 ปัญจะนันตะริยะก้าม จะได้ไปเสวยทุกขเวทนาในอะวิจิมหานรก เป็นอันมากเพราะจับตัว
 ผู้ร้ายมิได้ ผู้ร้ายจึงมีน้ำใจกำเริบทำร้ายพระศาสนาเนือง ๆ ครั้นจะนั่งไว้เหมือนหนึ่งไม่ทรง
 พระกรรณา โปรดสัตว์โลกยทั้งปวงเลย พระศาสนาก็จะเศร้าหมองไป แต่นี้สืบไปให้กรม
 พระนครบานแลเจ้าเมืองกรมการจัดแจงตรวจกระเวนตามอำเพอ คอยจับตัวผู้ร้ายซึ่งทำอัน
 ร้ายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์จงได้ แลอารามใดไกลบ้านให้พันนายบ้าน จัดแจงลูกบ้าน
 ซึ่งใกล้อารามนั้น ให้ผลัดกันไปตรวจกระเวนป้องกัน สอดแนมที่อารามนั้นคอยจับกุมเอา
 ตัวผู้ร้าย ซึ่งทำอันร้ายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ เอาตัวมาส่งยังกรมพระนครบาน ให้
 เจ้าเมืองกรมการกระทำโทษตามพระอาัยการ ผู้ร้ายจึงจะเขตหลาบมิได้กระทำร้าย พระพุทธรูป
 พระสถูปพระเจดีย์สืบไป ถ้าแลกรมพระนครบานแลเจ้าเมืองกรมการนายอำเพอ จัดแจงให้
 ชาวบ้านลาดกระเวนรักษา พระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ ถ้าแลชาวบ้านละเมินเสียมิได้
 สอดแนมลาดกระเวน ให้ผู้ร้ายทำอันร้ายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ จะเอาตัวชาวบ้าน
 เป็นโทษตามโทษาณโทษ แลให้เจ้าเมืองกรมการ นครบานนายอำเพอ ข้าทูลองทูลี
 พระบาทแลชาวบ้านทั้งปวง กระทำตามกฎรับสั่งนี้จงทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ๒ | ๑๒ คำ
 จุลศักราช ๑๑๔๗ ปีมะเสงส์พศก

๑๔ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้า ข้าหลวงเจ้า
 ต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลกรมพระราชวังหลัง

ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ๑
 } ๒
 } ๓
 } ๔ } ปากได้ฝ่ายเหนือ แลไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทั่ว

ด้วยสมเดจบรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาลามหาดุสิตปราสาท
 พร้อมด้วยบโรหิตโหราพฤตมาตยราชกระวีมนตรีมุขลูกขุนเฝ้าพระบาท จึงมีพระราช
 โองการมานพระบันฑูล สุรัสวดีหน้าทดำหัดเหนื่อเกล้าเหนื่อกระหม่อมสั่งว่า สรรพสัตว์โลกย
 เกิดมาในวัดสงสารนั้น มีวาสนาบารมีบำเพญมาต่างต่างกัน สัตว์บางจำพวกมีศรัทธาปัญญา

เห็นทุกขโทษในสระวิญญานกะทรัพย์แลบุตรภรรยาเปนแท้ ย่อมวิประนิามธรรมแปรปรวนหา
 เทียงแท้ไม่ ก็ละสละขาดที่เดียวเข้าบรรพชาอุปสมบท บำเพญสมณธรรมไปก็ได้มีคแลผล
 พันสงสารทุกข ลางบางมีศรัทธามีปัญญาวาสนาต่าง ๆ เปนกลางแลอ่อน เห็นทุกขเห็นโทษใน
 ทรัพย์สมบัติ บุตรภรรยาเปนประมาณปานกลางอ่อนหย่อน ยังอาโลยในบุตรภรรยาทรัพย์
 สมบัติสละมิขาด ก็เข้าบวดในวรพุทธศาสนา ให้เปนเหตุก่อนจึงเปนผลต่อไป ได้สติปัญญา
 อุปมาอาจารย์เพื่อนพรมจารย์ ให้สติสั่งสอนก็ได้สติปัญญา กลับเห็นทุกขโทษในบุตรภรรยา
 ในทรัพย์สมบัติก็สละอาโลย ขาดจากทระกัวงวลในฆราวาต บำเพญสมณธรรมไปก็ได้มรรค
 แลผล อันเปนพระโลกุตรธรรมนี้ก็มีบ้าง ดุจภิกษุในพระศาสนาแต่ก่อน จำเปนบวดด้วย
 อาโลยในภรรยาก็มีในทรัพย์สมบัติก็มี ครั้นพระองค์ทรงสั่งสอนพระมานตามวาสนา สำแดง
 นางฟ้าให้เห็นเปนต้นเหตุก่อน ก็กลับได้มรรคแลผลเมื่อภายหลัง ก็มีหย่างประเวณีสืบมา จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า ข้าทูลองทูลิพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย เห็นว่ามีความชอบ
 ในราชการ ได้ช่วยกันป้องกันบำรุงพระพุทธศาสนา ก็ทรงพระอนุยาดให้บรรพชา อุปสมบท
 เพื่อจะให้เปนประโยชน์ในชั่วนี้ชั่วหน้า อย่าให้เสียที่ได้ภพระศาสนา ถ้าวาสนาละลวง
 ตลอดไปไม่ได้มรรคแลผลในชาตินั้นก็ยิ่งดีพระไทยนัถ ถ้าวาสนาน้อยจะบวดไปมิได้ ๆ แต่ภ
 เปนวาสนา ลี้กออกมาก็จะทรงพระกรุณา ชุบเลี้ยงไปตามความชอบที่มีบา ทรงพระเมตตา
 จะให้สัตวได้ โลกียสมบัติได้โลกุตรสมบัติจนี้ ฝ่ายข้าทูลอง ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยทุกวันนี้ มี
 วาสนาสติปัญญาต่าง ๆ กัน ลางบ้างศรัทธาเองกราบบังคมลาเข้าบวดก็มี ที่ไม่ศรัทธาขมขื่น
 ให้เข้าบวดก็มี กำหนดบวดแต่เดือนหนึ่งสองเดือนสามเดือนปีหนึ่งบ้าง สองปีบ้างสามปีบ้าง
 มีจิตรอันสละบุตรภรรยา ทรัพย์สมบัติขาดบ้างมิได้ขาดบ้าง ยังเอื้อเพื่ออาโลยอยู่บ้าง ยัง
 เปนทางที่จะได้พระมานน้ำจิตรสืบไป ได้สติได้ปัญญาขึ้นเพราะอุปมาอาจารย์เพื่อนพรมจารย์
 สั่งสอน ก็ได้มรรคได้ผลอันเปนพระโลกุตรสืบไปอยู่ ครั้นบวดเข้าแล้วผู้พวกชายพวกหญิง
 อันทพาล มิได้ละอายแก่บาปกลัวบาป ย่อมกระทำมิจฉาจาร ลอบลักทำฐู้ให้เจ้าผู้บวด
 ยังมีทันพระมานจิตรขาดจากกัวงวลนั้น เปนนิรณจิตรอันตะรายระส่ำระสาย มิเปนอันที่จะ
 บำเพญสมณธรรมให้ได้มรรคได้ผลสืบไป บางที่เดือดร้อนนักกลับลี้กออกมา ในต้น
 พระวัส่าบ้างในกลางพระวัส่าบ้าง มีทันที่จะออกพระวัส่าก็เสียทางพระกรรณาบารมี ซึ่งตั้ง
 พระไทยจะให้ข้าทูลอง ฯ ได้โลกียสมบัติได้โลกุตรสมบัติ

}	มีค
}	ผล

 เพราะเหตุมิได้มีที่ยำเกรง
 จึงเสียประโยชน์ไป อนึ่งก็เปนโบราณราชประเวณีสืบมา ถ้าข้าทูลอง ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยมีความชอบ
 ได้ใช้ในราชการแล้วจะมีราชกิจทระไปในที่ใด ๆ แลถึงแก่มรณภาพก็ดี อยู่พายหลังทรง
 พระกรรณาชุบเกล้าชุบกระหม่อมเลี้ยงบุตรภรรยาญาติพี่น้อง มิได้ผู้ใดทำขมเหงได้ แลหญิง
 ซึ่งข้าทูลอง ฯ สละแล้วแลบวดนั้น เหมือนหนึ่งมีราชกิจไปไกลแลบุตรภริยาอยู่หลังนั้น

เป็นข้าหลวงอยู่ในราชทูระ ทรงพระกรุณาเอาพระไทยใส่พระเดชเดชาณูภาพปกเกล้า ฯ มิให้
ผู้ใดกระทำข่มเหงได้ และมีพระราชอาชญาจักรไว้ฉนี้ ผู้พาลหากหยาบช้ำก็จะกระทำมิจอาจารย์
แก่หญิงภริยาข้าทูลออง ฯ อันกราบทูลลาเข้าบรรพชาอุปสมบท ให้เป็นอันรายแก่ผลพรม
จรรยแก่เจ้าผู้บวदनั้นยอมมีมาเนือง ๆ แต่หนีไปเมื่อหน้า ถ้าแลข้าทูลออง ฯ กราบบังคม
ทูลพระกรุณาลาบวค ผู้ใดล่วงประเวณีทำชู้ด้วยหญิง อันสามีสละเป็นราชทูระปกป้อง ให้
เสียพระยศพระเกียรติในราชอาณาจักร ให้ลงพระราชอาชญาทั้งชายทั้งหญิงคลสามยกทะเลเวนบก
สามวันทะเลเวนเรือสามวัน ส่งไปเป็นตะพุ่นญาข้าง แลฝ่ายอนาปรชาราชฎรนั้น ถ้าสามีสละ
ภริยาเข้าอุปสมบท บวคในพระศาสนา บำเพญสมณธรรมแล้ว สามีภริยาขาดจากผัวเมีย
กันตามพระบาฬี แลพระอายุกายกฏหมายแต่โบราณสืบมา แลซึ่งมีพระราชกำหนดแจกไป
แต่ก่อนว่าชายใดกระทำมิจอาจารย์ ด้วยหญิงภริยาอันเจ้ากฐนีสละขาดอาไลย ในสามพระ
วัสสาสี่กออกมาร้องฟ้อง พิจารณาเป็นสัจให้ปรับไหมชายชู้นั้น หาต้องด้วยบทพระอายุการไม่
ให้ยกเล็กเสียอย่าให้รับไว้บังคับบัญชาพิจารณาเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม
ให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ ให้เจ้าหมุ่สมุ่บุญชี้ยี หมายถึงบอกจงทุกหมุ่ทุกกรม และมีตราแจกไป

เมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือประกาศเป่าร้องอนาปรชาราชฎรทั้งปวงจงทั่วให้ทำตามพระราช
๒		
๓		
๔		

กำหนดแจกมาทุกประการกฏไว้ฉนี้วัน ๒-๑๔ คำจุลศักราช ๑๑๖๐ ปีมะเมียสำฤทธิศก

๑๕ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพระญาแลพระญา
พระหลวงเจ้าราชินิกุล ขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลมหาดเล็กขอเฝ้าข้าหลวงเจ้า

ต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง
๒		
๓		
๔		

จงทั่ว ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า อำแดงกำคนใช้นางพระสนมอยู่ในพระราชวัง
อำแดงสาทงองอาจมิได้เกรงกลัวพระราชอาชญา คบหลักภ้าอำแดงกำ ออกจากพระราชวัง
ไปส่งให้นายอิน ฯ เอาอำแดงกำไปซ่อนไว้ฉนเรือนนายทองอยู่ ลักเอาทรัพย์สินของไปด้วย
แลนายอินทำชู้ด้วยอำแดงกำโดยอำเพอใจ ฝ่ายนายเอนซึ่งว่าเปนนายเงินอำแดงกำ กลับมา
ลักภ้าอำแดงกำ ไปจากเรือนนายทองอยู่ ฯ มิได้จับกุมมาว่ากล่าวแก่ขุนนาย พิจารณาเป็น
สัจ ลูกขุนปลุกษาใส่บทพระอายุการ ให้ทวนอำแดงซาผู้ลักภ้าห้าสิบทีตदनัวตินนัวมือคองข้อ
ศักรูปคนไว้ในหน้า แลนายอินผิดเป็นโทษ ฯ ลักคนโทษหนึ่ง โทษทำชู้โทษหนึ่ง ให้ทวน
สามยก นายเอนมาว่าความ ฯ ไม่สำเร็จลักคนไปโทษหนึ่ง นายทองอยู่เจ้าเรือนรู้ว่าโจร

ลักคนใช้นางพระสนมไปให้อยู่อาไศรยเปนใจด้วยโจรโทษหนึ่ง ให้ทวนคละห้าสิบที่ลักรูปคน
ไว้ในหน้า เอาเฉวปะหน้าทะเลวนรอบเมือง แลอำแดงกำคนกลางซึ่งเปนใจไปด้วยอำแดงสา
นั้น ให้ทวนห้าสิบที่เร่งเอาทรัพย์สิ่งของส่งตัวให้นายคีนโดยบทพระอาัยการ แลซึ่งลูกขุน
ปฤกษาให้ลักรูปคน ไว้ในหน้านั้นชอบต้องพระราชกำหนดเก่าได้ทำตามลูกขุนปฤกษาแล้ว
แลซึ่งปฤกษาให้ตัดนิ้วตีนนิ้วมือคองข้อนั้น ไซ้ว่าจะลักสิ่งของ ๆ หลวงไม่ เปนแต่พุดจาลักภา
คนไป ซึ่งให้ตัดนิ้วตีนนิ้วมือข้อนี้ให้ยกเสีย แต่ทว่าบุทคนทุกวันนี้กอบไปด้วยกักขละหยาบ
ข้าหาเกรงกลัวความผิดไม้ ครั้นจะให้ทำโทษแต่ตามพระราชกำหนดเก่า ผู้มีชื่อหาเขตหลาบไม่
จะคบหากันกระทำเนือง ๆ ไปแผ่นดินจะเปนจุลาจล แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้ใดลักภาเอา
คนใช้นางพระสนมในพระราชวังไป ดูหนึ่งครั้งนี้ให้ส่งพระราชอาชญาเหมือนผู้ลักภาสามยก
ให้ลักรูปคนไว้ในหน้าทะเลวนรอบเมือง แล้วส่งตัวไปจำไว้ณคุก แลหญิงคนใช้เปนใจด้วยนั้น
ให้ทวนห้าสิบที่ส่งตัวให้เจ้านายคีน ถ้าเปนพระหลวงขุนหมื่นข้าราชการ ลักภาคนางพระ
สนมให้อยู่ในพระราชวังไป ให้เขียนสามยกบริบาท ส่งตัวลงญาข้างอย่าให้ดูเยี่ยงหย่างกัน
แลให้กฎหมายบอกมีตราไปถึง หัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือจ้งทั่ว ให้กระทำตามกฎรับสั่งนี้จ้ง
ทุกประการ กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์เดือนสิบแรมสามค่ำ จุลศักราชพันร้อยสี่สิบแปดปีมะเมีย
อัฐศก

๑๖ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
พระหลวงเจ้าราชินิกุล ขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาตเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม
แลกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง

๑ }
๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจ้งทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตร ทรงทศมิตรราช
๓ }
๔ }

ธรรมมีพระราชโองการมานพระบันฑูลตำหรััดเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ทำสงครามแก่บ้านเมือง
ประเทศอื่น แลไพร่หลวงสมกำลังผู้เอนเข้ากองทัพนั้น ถ้ามีสารทุกขกังวลไปมิได้ จะจางวาน
ผู้อื่นซึ่งมิได้ต้องเอนไปแทนตัวก็ได้ อยู่ ถ้าศึกมาติดพระนคร แลแวงแคว้นแดนชั้นทเสมา
กรุงเทพมหานครนั้น จะจางวานไปแทนตัวดูหนึ่งไปทำแก่ประเทศอื่นมิได้ ให้ไพร่หลวงสม
กำลังอนาประชาราษฎร ภูษุติกเนรสิกษากิจกติดิเจบร้อนมาเข้ากองทัพ ช่วยการพระราชสงคราม
พร้อมมุนทัวหน้ากันทุกคนจั้งจะควน ด้วยเป็นที่จะป้องกันพระพุทศาสนา แลครอบครัว
ยาดิพี่น้องของตน จะได้อยู่เย็นเปนสุขสืบไป แลครั้งนี้ไพร่หลวงสมกำลัง อนาประชาราษฎร
ภูษุติกเนรสิก มีได้มาช่วยการพระราชสงคราม พร้อมมุนทัวหน้ากันทุกคนหามิได้ ที่ย่อท้อ
เกียจครานไม่ไป ใ้บุตรหลานว่านเครือไปแทนตัวบ้าง จ้างเลกรรมอื่นซึ่งมุนนายปกปิด แล

จ้างภิกษุสิกเนรสิกซึ่งหลบหนีอยู่ยังมีได้สัก เหนแก่ทรัพย์รับจ้างไปแทนบ้าง บางที่มุนนายรับเงินค่าจ้างไว้ หามีเลิกใส่แทนไม่ครั้นตรวจเลิก ผู้ตรวจรู้กันว่าเลิกครบตามเกณฑ์มีบ้าง เอาเลิกกองอื่นมาให้ตรวจแทน จึงได้ไพร่พลมาทำการสงครามน้อยไม่ทั่วกัน บันดาจำพวกทำดังนี้ผิดมิชอบหนักหนา ให้มีพระราชกำหนดไว้แต่นี้สืบไป ถ้าการณรงสงครามยกมาติดแฉ่นแคว้นแดนพระนคร ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ มีพักพวกสมกำลังภิกษุสิกเนรสิกเดกขึ้น ยังมีได้สักมากน้อยเท่าใด อย่าให้เบียดบังไว้ให้ไปเข้ากองทับ ให้ทั่วหน้าจงทุกคนให้มุนนาย ตรวจเอาเลิกบ่าวของตัว ให้ครบตามจำนวนเกณฑ์ อย่าให้เอาเลิกกองอื่นมารับตรวจแทน แลจ้างวานกันเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามพระราชกำหนดแต่ข้อใดข้อหนึ่งไซ้ จะเอาผู้จ้างผู้รับจ้างแลมุนนายเปนโทษถึงสิ้นชีวิต แลให้พระสัสดีกระลาโหม หมายบอกจงทั่วถ้าหมายมิทั่ว จะเอาตัวเปนโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวันอังคารเดือนอ้ายแรมเจดคำ จุลศักราชพันร้อยสี่สิบแปดปีมะเมียอัฐศก

๑๗) กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชินิกุล ขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลมหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม

ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลหัวเมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วยทรงพระกรุณาตรัส
๒		
๓		
๔		

เหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ลูกขุนณศาลหลวงปฤกษา กราบทูลพระกรุณาว่า ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง จับอ้ายจันมิได้สักข้อมือมาจะให้กองสักสัก พญาพิพิทอัยสวรรคกว่าอ้ายจันเปนทาส นายทองอยู่บ่าวพญาพิพิทอัยสวรรคคนั้น มีกฎหมายเลิกทาสเลิกสม อายุสมควรสักได้ให้เอามาสักใช้ราชการ เจ้าทาสบังไว้มิได้เอามาสัก ต่อมีผู้จับจึงมาว่าเปนเลิกทาส ครั้นจะตัดสินให้เลิกตัวนั้นคงเปนทาสเล่า เลิกทาสหาได้เข้าเดือนไม่ ต่อมีการสงครามจึงได้ไซ้ ผู้ซึ่งมิได้กลัวความผิด เลกมิได้เปนทาสก็จะอ้างว่าเปนทาสมากชุมขึ้น ครั้นจะพิจารณาให้เห็นเท็จแลจริงว่า เปนทาสมิเปนทาสเล่า การสักจะช้าไป ครั้นจะสักเลิกตัวนั้นให้แก่ผู้จับเกลือกจเปนเลิกทาสจริง ฝ่ายเจ้าทาสก็จะได้ความเดือดร้อนขัดสน นั้นพระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ มีกฎรับสั่งครั้งนี้เลิกไพร่หลวง เลกสมกำลังเลิกทาส สมสักให้เจ้าหม่อมมุนนายเอาตัวมาสัก เพื่อจะได้ช่วยราชการแผ่นดิน ให้ทั่วเสมอกันถ้าผู้ใดบังไว้มิได้เอาตัวมาสักให้เอาตัวเปนโทษ แลอ้ายจันซึ่งข้าหลวงกรมพระราชวังหลังจับมา พญาพิพิทอัยสวรรคกว่าอ้ายจันเปนทาส นายทองอยู่บ่าวพญาพิพิทอัยสวรรคคนั้น จะเปนทาสจริงฤ ๆ หลบหลีกราชการ สมรู้ร่วมคิดบิดผันให้มีผู้ขายนายปรกั้นเขียรสารกรมทันทไว้อ้างว่าเปนทาส เกลือกจเปนดังนี้ ครั้นจะไต่สวนยึดยาวการสักจะเนิ่นช้าไป ให้ผู้ซึ่งว่าเปนนายเงินแลตัวทาส สบดษาบาลตัว

จำเภาะพระภักดรพระพุทธิเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า ว่าเป็นทาสผู้ใดเป็นผู้ขายนาย
 ปรกัณมีสารกรมทั้นเป็นเงินเท่าใดแต่เมื่อไรมา เป็นทาสโดยสังสุจริตฤฎาทำเพทุบาย หลีก
 หนีราชการ ถ้าสบถษาบานได้เหนควรคงแก้สังจว่าเป็นทาสจริง ถ้าเป็นเลกจรสัดพลัดจับมา
 ไม่มีมุนนาย หาเถปียนหางว่ามิได้จะสังคองไว้แลผู้จับก่อนตามรับสังนี้ เลกทาสมีมุนนาย
 เกียวคองด้วยเงินค่าตัว มุนนายบังไว้มิได้เอามาสังโทษตกอยู่แก่มุนนาย ตัวเลกนั้นจะแยก
 ย้ายหมวดคองไปสังให้แก่ผู้จับนั้นมิได้ โทษซึ่งมุนนายบังไว้ มิได้เอามาสังตามรับสังนั้น
 ล่องพระราชอาชฎาผิดต้องบทโทษหกสถาน ควรด้วยสถานโทษทวนให้ทวน ๓๐ ที่ตัวเลกนั้น
 ให้สังคองไว้แก่มุนนาย ๆ เงินตามหมวดคอง แต่สังไปให้มีพระราชบ้ายัดไว้ ปรเดียง
 เจ้าเง่ายุพราชเจ้าพญา แลพระญาพระหลวงขุนหมื่นสรรพทุกกระทรวงการ ทหารพลเรือน
 ผู้ใดมีเลกสมสังให้เอามาสัง อยาให้บังไว้แต่คนหนึ่งขึ้นไปเป็นอันขาดทีเดียว ผู้ใดบังเลกไว้
 มิได้เอามาสังให้ทวิโทษ ถ้ามุนนาย ๆ เงินจะเอาเลกมาสังว่าเป็นทาสให้นายเงิน สบถ
 ษบาลทำตามดุจดังนี้ ถ้าผู้ใดจับได้เลกซึ่งยังมีได้สังหลังมือ เป็นเลกจรสัดพลัดให้สังมอบ
 ไว้แก่ผู้จับตามรับสัง ถ้าเลกไพร่หลวงสมกำลังแลทาส เจ้าหม่มมุนนาย ๆ เงินบังไว้มิได้เอาตัว
 มาสังตามรับสัง ผู้จับ ๆ ได้ให้ลงพระราชอาชฎาเขียนผู้บังคนไว้ั้น ๓๐ ที่ ส่วนตัวเลกนั้น
 ให้สังเป็นไพร่หลวง ใช้ราชการตราครุฑไว้ปีหนึ่ง จึงให้เข้าเดือนออกเดือนเหมือนไพร่หลวง
 ทังปวง แล้วให้มุนนาย ๆ เงินสังเสาะหาเลกจรสัดพลัด มาให้ผู้จับแต่ในเดือนหนึ่งสังห้าวัน
 ให้ได้คนหนึ่งมาสังใช้ราชการ แทนเลกซึ่งจับมานั้น ผู้จับจะได้มีน้ำใจขวลขวยจับ เอากการ
 แผ่นดินสังไป ถ้าจับได้เลกหาสังหลังมือมิได้ เอาพัศดุทองเงินปลอยปลดละเสี่ย มิได้จับเอา
 ตัวมาสังรู้มีผู้ว่า พิจารณาเป็นสังจะเอาตัวผู้จับ ผู้สมรู้ร่วมคิดว่ากล่าวให้เงินสินบน เป็นโทษ
 ถึงสิ้นชีวิตร กฎให้ไว้วันวัน ๕-๖ คำจุลศักราช ๑๑๔๙ ปีมะแมนพศก

๖๖ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน ข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคล กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง มหาตเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน

แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๑ }
 ๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ อานาปราชาราษฎรทังปวงจทัว
 ๓ }
 ๔ }

ด้วยเจ้าพญาสุธรรมมนตรี พญาศรีสรรชราชนายกองสังกราบทูลพระกระรุธนา ทุกวันนี้ข้าราชการ
 มุนนายเอาเลกมาสังว่า เป็นเลกไพร่หลวงบ้างสมกำลังบ้างทาสบ้างจะเลยบ้าง ซึ่งว่าเป็น
 ทาสนั้นนายเงินตัวเลก สบถษาบานตัวได้ว่าเป็นทาสลูกทาส ครั้นจะให้เจ้าหม่มเอาเงินมา

ช่วยได้ สักไว้คงหมู่ฝ้ายเจ้าหมู่ว่า ยากจนหาเงินจะช่วยได้มิได้ ให้นายเงินยื่นหางว่าวสัก
 สล่อออกจากลูกหมู่ไพร่หลวงทุกขยากอยู่ด้วยผู้นั้น หาเงินได้จึงจะช่วยไปไว้คงหมู่ จึงทรง
 พระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า เลกสมกำลังราชการเบาว่าเลกไพร่หลวง ไพร่หลวงคิด
 อ่านยกย้ายเสือกไสลูกหลานว่านเครือ หมู่ไพร่หลวงให้พ้นจากหมู่ ไปอยู่ในกรมซึ่งราชการ
 เบนนั้น อ้างว่าเปนทาสผู้มีชื่อบ้าง ที่เปนทาสจริงก็จะมี ครั้นจะเอาเงินในท้องพระคลังช่วยได้
 มาไว้คงหมู่ ถ้าเจ้าหมู่เป็นคนโลภหาปัญหาได้ น้ำใจกำเริบจะร่วมคิดกันไม่ยาก จะเสียรสาร
 กรมทันทว่าทุกขยากเปนทาสเอาทรัพย์ปันกัน จะเปนเยี่ยงหย่างไปจะละไว้มิได้ หมู่ไพร่หลวง
 จะร่วงโรย แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ห้ามอย่าให้ผู้ใดคบหากันขายไพร่สม ไต่ ^{ลูก} } หมู่ไพร่หลวง
 หลาน }
 เดิมงานไว้เปนอันขาดทีเดียว แลลูกหลานหมู่ไพร่หลวงซึ่งเปนทาสผู้มีชื่อก่อนบันยัตินั้น
 ให้เจ้าสมุบาญชัยยื่นหางว่าวเอาตัวมาชำระให้สิ้น ถ้าพลเรือนให้มหาดไทยเอากราบทูล
 พระกรุณา ถ้าทหารให้กะลาโหมเอากราบทูลพระกรุณา จะพระราชทานเงินหลวงช่วยไว้ใช้
 เปนเลกการขาดไว้ในหมู่ ไม่ให้เข้าเดือนออกเดือน ถ้าในบาญัตินี้ผู้ใดล่วงอาชญา ขายสมไต่
 หมู่ไพร่หลวงไว้ เจ้าหมู่สมุบาญชัยผู้พยาบาลไม่รู้ แลตัวไพร่หลวงนั้นให้เอามาไว้ในราชการคืน
 ถ้าผู้ขายนายปรกกันนั้นเปนไพร่หลวงคนหลวง เปนพับแก่นายเงินสิ้นอันไต่ นั้นไว้เปนพิในแทน
 โทษเลมิด ตัวผู้ขายนายปรกกันเรือนเบี่ยนนั้น ให้ทวนโดยกำลังเบี่ยซึ่งขาย ถ้าผู้ขายมิได้เปนไพร่
 หลวงคนหลวง ให้นายเงินผู้ไต่ ว่ากล่าวเอาเงินแก่ผู้ขายนายปรกกัน ให้ลงโทษแก่ผู้ช่วยไต่ตาม
 บทพระอาัยการ ถ้าแลเจ้าหมู่สมุบาญชัย มุขนายไพร่หลวงสมเลรู้เห็นเปนใจด้วย ขายไพร่
 หลวงให้ลงโทษทวน แก่มุขนายผู้เปนใจให้ขายสามยก ถ้าผู้ขายนั้นมิได้เปนไพร่หลวงคนหลวง
 เงินค่าตัวคนซึ่งขายนั้น ให้เอาแก่มุขนายซึ่งรู้เห็นเปนใจให้ขายนั้นกึ่งหนึ่ง ให้เอาแก่ผู้ขายนั้น
 กึ่งหนึ่ง ถ้าผู้ขายเปนไพร่หลวงคนหลวงก็ดี เจ้าหมู่สมุบาญชัยมุขนายเอาไพร่หลวงลูกหลาน
 ไพร่หลวงไปขายก็ดี เงินซึ่งขายให้เอาแก่มุขนายซึ่งขาย ส่งให้นายเงินให้ครบตามสารกรมทันท
 ไพร่หลวงจึงไม่บิดผันยกย้ายไปจากหมู่ จะได้กะเกณฑ์เอาราชการสดวก ให้หมายบอกแก่
 ข้าราชการ อนุาประชาราษฎร์ในพระนครแขวงจังหวัด มีตราไปถึงผู้รั้งกรมการ ปากได้ฝ้าย
 เหนือจงทั่วผู้ใดมิได้กระทำตามจะเอาตัวเปนโทษโดยโทษาณูโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๒-๔ คำ
 จุลศักราช ๑๑๕๐ ปีวอกส่ำเรจธศก

๑๙ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม

ฝ่ายหน้าฝ่ายใน และผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง	๑ ๒ ๓ ๔	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว
--	------------------	---	------------------------------

ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งสุทไธ
 มังคลา มหาดุสิตปราสาทมีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรัสสีนทพำหรับสเหนือเกล้า ๆ
 สั่งว่า โพรฟ้าประชากรทุกวันนี้ คบหากันกระทำโจรกรรมพ้อลวงลักภาเอาบุตรภรรยา ผู้คน
 ทาษครอกทาษสินไถ่ ลูกทาษลูกครอกของอนาปราชาราชกร แลข้างหน้าข้างในไปซื้อขาย
 เอาเงินแบ่งปันกันก็มีบ้าง ลงที่พุดจาด้วยหญิง ๆ มีความรักใคร่พาไปขายเสีย บ้านอื่นเมือง
 ไกลก็มีบ้างลงที่สมยอมจ้างวานกันไปขายเอาเงินมา แบ่งปันกันก็มีบ้าง เจ้าเบี่ยนนายเงินที่
 หาสติปัญญาได้ ช่วยไถ่ไว้ มิได้ไต่สวนดูให้รู้ว่าเป็นผู้คนลูกเมียข้าไทของผู้ใด มีแต่เงินก็ช่วย
 ไถ่ไว้ อยู่มาเรือนเบี่ยนหนีก็มีบ้าง เจ้าข้าเจ้าผัวพี่น้องมุนนายบิดามานดาไปจับก็มีบ้าง ย่อมมา
 ร้องฟ้องเรียกเจ้าเงินใหม่ แลผู้ขายนายประกันเกิดความเนือง ๆ เคื่องได้ล่องทูลีพระบาท
 ทรงพระมหากรุณาเมตตาแก่โพรฟ้าประชากร จึงให้มีพระราชกำหนดไว้ ให้มาช่วยไถ่ต่อหน้า
 ลูกขุนณสถานหลวง เจ้าเมืองกรมการ เพื่อบว่าจะระงับคนซื้อขื่อโกหกในแผ่นดิน แต่ทว่าพระ
 ราชกำหนด ซึ่งแจกไปแต่ก่อนหาขัดไม่ ที่เรือนเบี่ยนทุกขยากอยู่ด้วยเจ้าเงินเก่า เจ้าเงินใหม่ช่วย
 ไถ่ไว้ได้สารกรมทันต่อ ๆ กันมามีคักขิพญาณสลักสำคัญมั่นคง ครั้นเกิดความขึ้นมาร้องฟ้อง
 เรียกหา ยังสุภาภระลาการ ฝ่ายข้างลูกขุนณสถานหลวง ก็ถือความเออว่ามีได้มาช่วยไถ่
 ต่อหน้าลูกขุน ปฤกษาให้เอาเงินเป็นหลวงนั้น พระราชกำหนดฉบับนี้เนื้อความเคลือบแฉง
 กลมกลืนอยู่ จะคงไว้มิได้ให้ยกเลิกเสีย แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าเรือนเบี่ยนทุกขยากอยู่ด้วย
 เจ้าเงินเก่า เจ้าเงินใหม่ช่วยไถ่ไว้ ได้สารกรมทันเก่าสารกรมทันใหม่ต่อ ๆ กันมา มีคักขิ
 พญาณสลักสำคัญมั่งคงอยู่แล้ว ก็ให้ลูกขุนณสถานหลวงเจ้าเมืองกรมการ รับบังคับบัญชาให้
 ตามพระอัยการตามบุราณสืบมา ปรการหนึ่งถ้าผู้ใดเอนใจขาดแคลนจะเอา บุตรภรรยา
 ยาตีพี่น้องทาษครอกทาษสินไถ่ ลูกทาษลูกครอกซึ่งมิได้ทุกขยากเป็นทาษผู้ใดไปขายแก่กัน
 ใหม่ ๆ ถ้าผู้จะช่วยรู้จักเรือนเบี่ยน ว่ามิได้เป็นลูกเมียข้าไทของผู้ใดภอเชื้อถือกันได้ มีผู้ขาย
 นายประกันมั่นคงอยู่แล้ว ก็ให้ช่วยถ่ายกันตามประเวณีเถิด ถ้าไม่รู้จักคุ้นเคยกันก็ให้ผู้ช่วยไถ่
 ภาผู้ขายนายประกันเรือนเบี่ยนไปยังลูกขุนณสถานหลวง ให้ชักใช้ไล่เสียงผู้ขายนายประกันเรือน
 เบี่ยน ถ้าได้เนื้อความว่าเรือนเบี่ยนมิได้เป็นลูกเมียข้าไทของผู้ใดก็ให้ช่วยไถ่กันไว้ ถ้าได้ความว่า
 สมยอมจ้างวานจกลักกันมาขาย ให้จับเอาตัวผู้ขายนายประกันเรือนเบี่ยนจำจงไว้ให้มั่นคง
 เอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณา ถ้าหัวเมืองให้เจ้าเมืองกรมการ บอกส่งเข้ามาณกรุงเทพ
 มหานคร จะเอาตัวเป็นโทษตามพระราชกำหนดกฎหมาย ถ้านายเงินกับผู้ขายนายประกัน
 เรือนเบี่ยน ไม่รู้จักคุ้นกันดูบังเหตุช่วยไถ่กันไว้แต่อาเพอใจ มิได้ภาผู้ขายนายประกันเรือนเบี่ยน

มาช่วยไถ่ต่อหน้าลูกขุนณศาลหลวงเจ้าเมืองกรมการ ภายนำเกิดความเคืองได้ลอบงทุตีพระบาท เงินซึ่งช่วยไถ่จะคืนให้แก่มันมิได้ เพราะมันหาเกรงพระราชอาญาไม่ ให้เอาเงินซึ่งช่วยไถ่นั้นไว้จ่ายญาช่างหลวง ประการหนึ่ง ถ้าเจ้าเบี่ยนนายเงินผู้จะช่วยไถ่กับผู้ชายนายปรกกันเรือนเบี่ย ตั้งบ้านเรือนอยู่ไกลพระนคร แลบ้านไกลเจ้าเมืองกรมการ หากที่จะไปไกลที่จะมา จะช่วยไถ่กันไว้ก็ให้ผู้ช่วยไถ่ ภาผู้ชายนายปรกกันเรือนเบี่ย ไปหาเจ้าแก่กำนันพันนายบ้านนายอำเภอ ให้ลูกนึ่งรู้เห็นเปนค่านับแล้วจึงให้ช่วยไถ่กันไว้ สืบไปภายหน้าถึงว่าลูกนึ่งจะต่อสู้เจ้านี้ผู้กระลาการพิจารณาว่ากล่าว ก็จะได้ความจริงโดยสวดก ให้สัสดีตีหมายบอก

ทุกหมู่ทุกกรม แลมีตราแจกไปเมือง $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{matrix} \right\}$ ปากใต้ฝ่ายเหนือ ประกาศป่าวร้องอนาประชาราษฎร
ทั้งปวงจงทั่ว ให้กระทำตามพระราชกำหนด แจกมานี้จงทุกประการกฏให้ไว้ณวัน ๗-๑๐
คำจุลศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะสัพทศก

๒๐ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม

ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{matrix} \right\}$ ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วย

ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ข้าทูลอองทุตีพระบาท อนาประชาราษฎรทุกวันนี้ ย่อมตบแต่งบุตรหลานใส่กำไลเท้ากำไลมือทุกวันอัตรา หามิพี่เลี้ยงแม่นมพิทักษ์รักษาไม่ ละให้บุตรให้หลานไปเล่นไกลบ้านไกลเรือน อ้ายมีชื่อจึงคบคิดกันพ้อลวงลักภา เอาบุตรแลหลานข้าทูลอองทุตีพระบาท อนาประชาราษฎรไปฆ่าเสีย แล้วตัดเท้าตัดมือถอดเอากำไลยเปนหลายแห่ง พิจารณาเปนสัจก็มีบ้าง ที่ยังพิจารณาสืบสาวอยู่ก็มีบ้าง ที่เปนสัจนั้นให้ทะเลวแล้ว ประหารชีวิตตรเสียให้ตกไปตามกัน อ้ายมีชื่อก็ยงหาเขตหลาบไม่ เหตุว่าบิดามานดา ตบแต่ง $\left. \begin{matrix} \text{บุตร} \\ \text{หลาน} \end{matrix} \right\}$ แล้วหามิแม่นมพี่เลี้ยงพิทักษ์รักษาไม่ อ้ายมีชื่อจึงกำเริบพ้อลวงลักภาไปฆ่าเสียเนื่อง ๆ แต่นี้สืบไปเมื่อน่า ถ้าข้าทูลอองทุตีพระบาท อนาประชาราษฎรผู้ใดจะตบแต่งใส่กำไลเท้ากำไลมือ บุตรแลหลานยาดิพี่น้องซึ่งเป็นทารกนั้น ต่อมีแม่นมพี่เลี้ยงพิทักษ์รักษา จึงให้ตบแต่ง ถ้าหามิแม่นมพี่เลี้ยงพิทักษ์รักษาไม่ ห้ามอย่าให้ตบแต่ง $\left. \begin{matrix} \text{บุตร} \\ \text{หลาน} \end{matrix} \right\}$ ใส่กำไลเท้ากำไลมือไว้ เปนอัตราเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมิฟังตบแต่งบุตรหลาน ใส่กำไลเท้ากำไล

มือ แลย้ายมีชื่อพ่อหลวงลักพาไปฆ่าเสีย ถอดเอากำไลยเข้ากำไลยมือไป ดูหนึ่งครั้งนี้จะเอาตัวบิดามานดาผู้ตกแต่งเปนโทษจงหนัก แลให้กรมพระนครบาล ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแขวงนายบ้านนายอำเภอ ประกาศป่าวร้องแก่นาปรชาราษฎรจททั่ว ให้ทำตามกฎรับสั่งนี้จึงทุกประการ กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์เดือนหกขึ้นสิบสามค่ำ จุลศักราชพันร้อยห้าสิบสามปีกฤษีนิศก

๒๑) กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้หมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ครั้งนี้ราชการทับแลการล้างพระนครนี้เป็นอันมาก เลกไพร่หลวงสมกำลังทุกวันนี้แก่ชะราพิการตายหนีรุ่งโรยเบาบางไปกว่าแต่ก่อน แลเลกลูกหมู่เด็กขึ้นภิกษุสิกเนรสีก ซึ่งจะได้อีกบวกขึ้นใช้ราชการแทนเลก ชราพิการตายหนีนั้นน้อยลง ครั้งนี้ทรงพระกรุณา ให้มีพระราชกำหนดไว้ ห้ามมิให้ฆ่าทูลองทูลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย แลฆ่าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน เอาเลกลูกหมู่ไพร่หลวงสมกำลังผู้อื่นมาลักเปนเลกของตัว ให้พระสัสดีนายกองให้เรียกเอาทานบนผู้จเอาเลกมาลักไว้ แล้วจึงลักเลกให้ตามหางว่าว แล้วฆ่าทูลองทูลีพระบาททั้งปวงก็มีพึง ละพระราชกำหนดเสียยอมคบคิดกันลักเอาเลก ลูกหมู่ไพร่หลวงสมกำลังผู้อื่นมาลัก หมู่ไพร่หลวงสมกำลังจึงรุ่งโรยลง ลางที่ไปคิดอ่านกันให้มีผู้ถวายเป็นมหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม ฝ่ายหน้าฝ่ายในก็มีบ้าง อนึ่งถ้าผู้ใดจะเอาเลกมาลัก เปนมหาดเลกขอเฝ้าแลเปนสมข้าเจ้าต่างกรม ให้นายกองสักไล่เสียตัวเลก พ่อแม่เลกนั้นให้รู้ว่าเปนหมู่ใดกรมใดบ่าวไพร่ของผู้ใด ถ้าไม่เปนหมู่ไพร่หลวงสมกำลังของผู้ใดแล้ว จึงให้เรียกเอาทานบนพ่อแม่ตัวเลก แลผู้น่าสักไว้มั่นคงก่อน จึงให้ลักตามกฎแต่ก่อน แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าหากอย่า ให้เจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย มหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน เอาเลกลูกหมู่ไพร่หลวงสมกำลังของผู้อื่นไปลักเปนของตัว แลเอาไปถวายเป็นมหาดเลกขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม ช่างหน้าช่างในเปนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมีพึงเอาลูกหมู่ไพร่หลวง แลลูกบ่าวของผู้อื่นไปลักเปนบ่าวของตัว แลเอาไปถวายเป็นมหาดเลกขอเฝ้า ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน จะเอาตัวผู้ถวายเป็นพระราชอาชญาเขียน ๑๐๐ ที แล้วจะให้ใช้เลกแทน แลตัวเลกกับพ่อแม่พี่น้อง ซึ่งคิดอ่านกันให้โทษไปนั้น ให้เอาตัวมาลงพระราชอาชญาเขียนคน ๓ ยก แลตัวเลกนั้นจะให้ใช้ราชการ ตระไปสามปีจึงจะให้เข้าเดือนตามหย่างเลกทั้งปวง แลฝ่ายข้างเจ้าหมื่นนายหมวด เจ้ากรมปลัดกรมสมุบาญชีย เจ้าของเลกนั้น ก็ให้สอดแนมสืบสาวพิจารณาชำระ เอาเลกลูกหมู่ของตัวซึ่งจะได้เปนสกันสมโนคร้วเด็กขึ้นเนรสีกภิกษุสิก ให้สิ้นเชิงอย่าให้ละเลกสกันสมโนคร้ว ลูกหมู่เด็กขึ้นเนรสีกภิกษุสิกไปอยู่ต่างหมู่ต่างกรมได้เปนอันขาดทีเดียว ถ้าแลหมู่ใดกรมใดเจ้าของเลก มิได้

พิจารณาว่ากล่าวละเลยเสีย ให้เลิกกฎหมายสิทธิเสรีภาพเด็กขึ้น ใจที่ไปอยู่หมื่นนกรมอื่นได้ มีผู้ว่ากล่าวพิจารณาเป็นสัจ จะเอาเจ้ากรมปลัดกรมสมุบาญชัย เจ้าหมื่นนายหมวดลงพระราชอาชญาเขียน ๓๐ ที่ แล้วจะให้ปรับใหม่ใช้เลิกคนหนึ่งเป็นสามคนกฎให้ไว้ณวัน ๑-๕ คำจุลศักราช ๑๑๕๔ ปีชวดจัตวาศก

๒๒ ๑) กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเล็กขอเฝ้าชาวที่ ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง

แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ๑
๒
๓ } ปากใต้ฝ่ายเหนือบันดาข้าราชการทั้งปวงจงทั่ว
๔

ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาปรเสริฐู แสดงออกณพระอินทร์บุษบกมาลามาหาจักรพรรดิพิमान พร้อมด้วยเสนาพฤตมาตยราชบโรหิตาจารย์เฝ้าพระบาท บงกชมาตย์จึงมีพระราชโองการ มาณพระบันฑูลดำหัดเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ซึ่งพญาศรีราชเดโชพญารามคำแหง ชกตีต่อกันต่อหน้าพม่ารามัญดุจเด็กน้อยให้ขายได้ล่อง ๗ ไม่คิดถึงยศถาศักดิ์ ซึ่งทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงเป็นถึงเจ้ากรมอาษาพระราชทานเจียดกระบี่บังทอง ถาดหมากคนโททองเครื่องอุปโภคบริโภคต่างต่าง ไม่คิดถึงพระเดชพระคุณ กระทำความอันมิชอบพญารามคำแหงเป็นแต่ผู้น้อยมิได้ควรระยำเกรงแก่ผู้ใหญ่ทรงจิตระริศระเดิรลอยขายเข้าไปในจวนพญาศรีราชเดโช แล้วซุ่มมือข้ามศีศะพญาศรีราชเดโชไป แลฝ่ายพญาศรีราชเดโชนั้นเป็นผู้ใหญ่ ถึงมาท้าวพญารามคำแหงจะกระทำผิดล่วงเกินปรการใดใดก็ดี ชอบแต่จะอดงดความไว้ให้เสนาบดีว่ากล่าวให้ ถ้ามีสำเร็จก็จึงให้กราบบังคมทูลตามทำนองความ นี้พญาศรีราชเดโชโมหจริตเข้าชกเอาพญารามคำแหงไม่เกรงว่าเป็นข้าทูลล่อง ๗ ด้วยกัน เป็นขุนนางผู้ใหญ่ไม่รักษาอิศริยยศอดใจ ทำดังดุจหนึ่งเด็กน้อยมาชกกัน ต่อหน้าพม่าแขกเมืองทวายเป็นเครื่องขายได้ล่อง ๗ ฉนี้ พญาศรีราชเดโชพญารามคำแหงที่ท่อยผิดอยู่ด้วยกัน แต่ทว่าทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโทษไว้ครั้งหนึ่ง แต่นี้สืบไปภายหน้าเจ้าพญาแลพญา พระหลวงขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลมหาดเล็กชาวที่ขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในแลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง จะมีคดีแก่กันสิ่งใดให้ระงับดับโทษเสียเสีย ว่ากล่าวแก่เจ้ากรมปลัดกรม แลนายเวนปลัดเวนว่ากล่าวชำระตัดสินให้มีตกลงจึงให้ร้องฟ้องตามกระทรวงการ ถ้าเป็นเนื้อความข้อใหญ่ให้เสนาบดี ปฤกษากราบบังคมทูลพระกรุณา ออย่าให้เสียยศเกียรติชนบแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราช

กำหนดคดหมายห้ามตั้งกล่าวมานี้ เกิดวิวาทต่่าตีชกถองฟันแทงกันปรกการใด ๆ จะให้ลงพระราชอาชญาเขียนต้นเหตุสองยก พวกมิได้ลงมือให้เขียนถึงผู้ลงมือ แล้วปรับใหม่ตามบทพระอัยการ แลให้สัสดีเอากฎนี้หมายบอกจงทั่ว ถ้ามีท้าวจะเอาตัวสัสดีเป็นโทษตามโทษาณุโทษ กฎให้ไว้ณวันพุทเดือนเก้าขึ้นหกค่ำ จุลศักราชพันร้อยห้าสิบสี่ปีชวดจัตวาศก

๒๓) กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม

ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว
๒		
๓		
๔		

ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาปรเสริฐู เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาลาโดยอุตราภิมุขดุสิตมหาปราสาท พร้อมหมู่บริหิตาโหรพาฤตามาตยราชกระวีมนตรีมุขลูกขุนเฝ้าพระบาท จึงมีพระราชโองการมานพระบันทูลสุรัสวดีหะนาทดำหัดเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า แต่ก่อนอนาปรชาราชฎรูก้าวานิชซึ่งซื้อขายเบี้ยแก่กัน ๓๐๐ ต่อเฟื้อง ครั้นปีระกาเอกศก แยกลูกค้าเมืองสุรัตบันทุกหอยเบี้ย เข้ามาจำหน่ายณกรุงเทพมหานครหนักสองร้อยหาบ แล้วลูกค้าซึ่งออกไปค้าขายณเมืองโยกะตราเมืองมลลกา บันทุกหอยเบี้ยเข้ามาจำหน่ายครวละยี่สิบหาบสามสิบหาบเนื่อง ๆ เห็นว่าเบี้ยในพระนคร แลแขวงจังหวัดหัวเมือง จะค่อยมากอกันใช้พูนขึ้นอยู่แล้ว จึงให้มีกฎรับสั่งประกาศปาวร้องแก่นาปรชาราชฎรูก้าวานิชทั้งปวง ให้ซื้อขายเบี้ยแก่กัน ๔๐๐ ร้อยต่อเฟื้อง ถ้าผู้ใดมิได้ซื้อขายเบี้ยแก่กันสี่ร้อยต่อเฟื้องเก็บเบี้ยกักขังไว้ซื้อขายแก่กัน ๓๐๐ ต่อเฟื้อง จับได้ก็จะให้ลงพระราชอาชญาเขียนแล้ว ปรับใหม่เอาตัวเป็นโทษ แลอนาปรชาราชฎรูก้าวานิชทั้งปวงก็หากลัวเกรงพระราชอาชญาไม่ ยังซื้อขายเบี้ยแก่กัน ๓๐๐ ต่อเฟื้องเหมือนหย่างแต่ก่อนอีกแล้ว มีหน้าข้ากักขังเบี้ยไว้ขายเมื่อตรุดเมื่อสงกรานต์ ๒๐๐ ต่อเฟื้องก็มีบ้างราชฎรูก้าวานิชคิดเอาซื้อเบี้ยบาทหนึ่งเป็นเงินเฟื้องหนึ่งบ้างสองไพบ้าง ลางที่ราชฎรูก้าวานิชจะขายเบี้ยเฟื้องหนึ่งไปซื้อของอื่นก็ขึ้นให้ของที่ไม่ต้องการ ต้องซื้อของครึ่งหนึ่งเบี้ยครึ่งหนึ่งราชฎรูก้าวานิชได้ความเดือดร้อนนัก แลณมระสุ่มปีชวดจัตวาศก แยกลูกค้าณเมืองสุรัตบันทุกหอยเบี้ยเข้ามาจำหน่ายประมาณ ๓๕๐ หาบเสศเห็นหอยเบี้ยเฟื้องพูนขึ้นขึ้นกว่าแต่ก่อนแล้ว แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ให้อนาปรชาราชฎรูก้าวานิชในกรุงนอกกรุงเทพมหานคร แลแขวงจังหวัดหัวเมืองทั้งปวง ให้ซื้อขายเบี้ยแก่กันสี่ร้อยต่อเฟื้อง แลของจะขายนั้นผ่อนให้คงเฟื้องเหมือนเบี้ย ๓๐๐ ต่อเฟื้อง ถ้าแลผู้ใดมิได้กัลัวเกรงพระราชอาชญา ยังลอบลักซื้อขายเบี้ยแก่กัน ๓๐๐ ต่อเฟื้องแลกักขังไว้ซื้อของแก่กันริตเอาแพงกว่าจำนวนเฟื้องแต่ก่อน แลคิดเอาซื้อเบี้ยให้ทอน

ของครึ่งหนึ่ง ทำดังนี้เห็นว่าผู้นั้นเป็นศัตรูแผ่นดินแกล้งจะกะทำให้บ้านเมืองกันดารมิให้อยู่
เย็นเป็นสุข จับได้พิจารณาเป็นสัจก็จะให้บริวารบาทเอาเบี้ยแล้ว ให้ลงพระราชอาชญาเขียน
เอาเบี้ยผูกคอตะเวนรอบเมืองจะเอาตัวเป็นโทษไปตะพุ่นญาข้าง แลกำนันตลาดนั้นก็เอา
ตัวเป็นโทษด้วยแลให้สภาระภากร ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แขวงนายบ้านนายอำเภอ
ประกาศปาวร้องแก่กำนันตลาดแลลูกค้ำ แลอนาประชาราษฎร์ในกรุง นอกกรุงเทพมหานคร
แขวงจังหวัดหัวเมืองทั้งปวงจงทั่ว ให้ทำตามกฎนี้จงทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ๕—^{๑๕} ๑๐ ค่ำ
จุลศักราช ๑๑๕๔ ปีชวดจัตวาศก

๒๔ ๑) กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนแลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร
สถานมงคล กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข แลมหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม ฝ่ายหน้า

ฝ่ายในแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณหัวเมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือ อนาประชาราษฎร์ทั้งปวง
๒		
๓		
๔		

จงทั่ว ด้วยสมเดจบรมนาถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาปรเสริฐ
เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาลา มหาจักรพรรดิพิमानโดยสถานอุตราภิมุข พร้อมด้วยมุข
มนตรี กระวีราชบันฑิตยาโหราราชปโรหิตลูกขุนทั้งปวงเฝ้าพระบาท จึงมีพระราชโองการ
มานพระบันฑิตสุรัสวดีนาท ดำหรัตถามข้าพหลออง ฯ เนื่อง ๆ ด้วยน้ำฝนยังบันดาลตกต้อง
ตามระดูอยู่ฤๅประการใด มุขมนตรีกราบบังคมทูลพระกรรณว่าปลายปีฤๅตรีนีศกมาถึง
ปีชวดจัตวาศกหน้าฝน ๆ แล้งราษฎรทั้งปวงได้ลงนา บัดนี้ราษฎรซื้อขายเข้าแก่กันเป็นเกียน
ละหกบาทบ้าง เกียรละเจดบาดบ้างถึงเดือนเก้า ราษฎรเห็นว่าฟ้าฝนแล้งขายขึ้นราคาเกียน
ละสามตำลึงบ้างเกียนละสามตำลึงสองบาดบ้าง จึงโปรดเกล้า ฯ ให้กระทำพระราชพิທີ
ขอฝนเทพยดาบันดาลให้ฟ้าฝนตกลงมาต้นเข้าในท้องนา ระเบิดล้างามปรกติเป็นประโยชน์
แก่คนทั้งปวงด้วยกำลังพระราชสัจจาธิษฐาน พระเมตตาบารมีก็เห็นปรจักแก่ตาโลก ควรแล
ฤๅไม่เมตตาปราณีลูกเมียญาติ ผู้จะไปทำสงครามมา ขายเข้าขึ้นราคามากมีแต่โลกเจตนา
หามีเมตตาแก่กันไม่แล้ว มิได้คิดถึงพระเดชพระคุณ คนจำพวกนี้เหมือนหนึ่งไม่ช่วยบำรุงไพร่
บ้านพลเมือง อันอยู่พระนครจะให้ยากจนโซตายหาชอบด้วยการแผ่นดินไม่ ให้ห้ามเสีย
อย่าให้ขายเข้าแก่กันขึ้นเอาราคามาก แลให้ราษฎรซื้อขายกัน เข้านาทุ่งคงเกียนละสองตำลึง
เข้านาสวนคงเกียนละสิบบาด ถ้าผู้ใดมีเข้ามากมีขาย ให้คิดคนบ้านเรือนกิน แต่ภอกำลัง
กว่าจะได้เข้าปีใหม่ แม้นเข้าเหลือให้แบ่งปันขายให้ราษฎรมาซื้อตามกำหนดราคา ถ้าผู้ใด

กักขังเอาเข้าไว้คิดอ่านยกย้าย แอบอ้างว่าเป็นข้าหลวงเข้าเจ้าต่างกรม ๆ ไต ถ้าเจ้าพระญาแลพระญา พระหลวงขุนหมื่นผู้ใด ๆ ชื่อชายเอาราคามากเกินกำหนดขึ้นไปก็ดี มีผู้มาร้องฟ้องพิจารณาเป็นสัจ ในพระนครเอาตัวจำไว้หัวเมืองให้บอกส่งมาเอาข้อความกราบทูลพระกรุณาจะเอาตัวเป็นโทษถึงตาย ส่วนผู้รู้เห็นเป็นใจชักนำชื่อชายได้ส่วนแบ่งปันนั้น จะเอาตัวเป็นโทษเขียนคลสามยก ทะเวนบกสามวัน ทะเวนเรือสามวัน ส่งตัวไปเป็นตะพุ่นญาข้างให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้านนายอำเภอเสนากำนันนา สารภาพกรกำนันตลาท ปรกาษปาวร้องในกรุงเทพมหานครนอกกรุงเทพมหานคร แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ถ้าแลปรกาษขาดหมายปาวร้องมีทั่ว จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๔—๑๑ คำจุลศักราช ๑๑๕๔ ปีชวดจัตวาศก

๒๕ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพระญาแลพระญา พระหลวงเมือง เจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเลขขอเฝ้าเข้าเจ้าต่าง

กรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว

ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐเสด็จออกณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน มีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรัสวดีนาทตำหัดเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า เจ้าต่างกรมแลข้าทูลออง ๆ ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ช่างโขนช่างลคอนทุกวันนี้แต่งยืนเครื่องแตงนาง ย่อมทำมังกฎฎาชายไหวชายแครง กรรณเจียกจรดอกไม้ทัด นุ่งโจงไว้หางหงษ ต้องหย่างเครื่องต้นอยู่ดูไม่ควรนักษนา แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้ใดช่างโขนละคร ห้ามอย่าให้ทำมังกฎฎากรรณเจียกจรดอกไม้ทัด แลชายไหวชายแครงนุ่งจีบโจงไว้หางหง เหมือนหย่างเครื่องต้นเป็นอันขาดทีเดียว แลกำหนดให้แต่งตัวยืนเครื่องนุ่งผ้าตีปีก ผ้าจีบโจง หย่างโขนกก็ตาม แต่งตัวนางแต่รัดเกล้าอย่าให้มีกรรณเจียกจรดอกไม้ทัด ถ้าผู้ใดมิฟังยังทำมังกฎฎาชายไหวชายแครงกรรณเจียกจรดอกไม้ทัด นุ่งจีบโจงหางหงต้องหย่าง ให้โขนให้ลคอรไปเล่นผิดด้วยกฎรับสั่งห้ามจับได้จะเอาตัวเป็นโทษจงหนัก ให้

กฎหมายบอก แก่เจ้าต่างกรมแลข้าทูลออง ๆ ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง } ปากใต้

ฝ่ายเหนือ ให้ประกาศปาวร้องจงทั่ว ให้กระทำตามกฎรับสั่งนี้จงทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ปรหษเดือนสิบขึ้นสิบคำจุลศักราช พันร้อยห้าสิบหากปีชารฉ้อ ศก

๒๖
 ๑ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
 พระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นเสมียรพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเล็กขอเฝ้าข้า

เจ้าต่างกรมฝ่ายในฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง
 ๑ }
 ๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ
 ๓ }
 ๔ }

แลนายตรานายบ่อนจงทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรง
 พระคุณอันมหาประเสริฐ เสด็จออกพระธำมรงค์บุษบกมาลาโดยอุตราภิมุขดุสิตมหาปราสาท มี
 พระราชโองการมานับนทูลสุรัสวดีหน้าท้าวหัวเรือเกล้า ๆ สั่งว่า กรุงเทพพระมหานครเมื่อ
 ก่อนพะม่ายังมีทำจุลาจลนั้น ผู้มีชื่อรับทำอากรบ่อนเบี้ยจำนวนพลหลวงก็ดีผู้ผูกขาดก็ดี นายตรา
 นายบ่อนยอมแก้ไขหยอดรอง ให้นักเลงยืมเงินเล่นตามสมควรด้วยชะนาอนุรูป แต่ภ้อได้หัวเบี้ย
 ลงที่นักเลงกำค้ำงกะดานลงไว้ไม่มีเงินใช้ นายบ่อนแก้ไขหยอดรองใช้ไปแทน นายบ่อนเอา
 คนต่ำผูกมัดจำจ้องไว้กับบ่อน เร่งรัดเงินมิได้ นายบ่อนเอาตัวผู้เล่นเสียส่งไปยังนายตรา ๆ
 เกาะกุมจำจ้องเร่งรัดตีโบยเอาเงินโดยอำเภอใจ จะได้ส่งไปยังสมภักนักการโรงสารกรมใดให้
 เร่งรัดให้หามิได้เป็นเยี่ยงหย่างสืบมาฉนี้ แลมาครั้งแผ่นดินหลังให้มีกฏหมาย ห้ามมิให้นาย
 ตรานายบ่อนตรองนักเลงเป็นอันขาดทีเดียว ถ้านักเลงจะมาเล่นเบี้ยบ่อน ฝ่ายผู้กำให้เรียก
 เอาเงินทุนออกกอง แลให้ใส่ขันไว้ให้นายบ่อนหัวเบี้ยดูให้กำแต่ภ้อเงินทุนซึ่งมีมานั้น ฝ่ายผู้
 แทนให้เอาเงินแลเบี้ยสกาแทงลงอย่าให้ยักผลักใสแก่กันกัน ติดพันค้ำงเกินเกาะกุมผูกมัด
 จำจ้องตีโบยเร่งรัดแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ครั้นเสด็จพระราชดำเนินขึ้นปราบดาภิเศก ทรงพระกรุณา
 ให้ชำระกฏหมายพระอาการ ควรที่จะเอาไว้ตามเดิมก็ให้คงไว้ ถ้ามีควรที่จะเอาไว้ให้ยกเลิก
 เสียเป็นหลายฉบับ แลพระราชกำหนดด้วยข้อบ่อนเบี้ยนี้จะได้ยกเลิกเสียหามิได้ เพราะเหตุ
 ว่าทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าประชากรซึ่งเป็นคนโง่เขลา ประกอบไปด้วยโลกเจตนาเห็นว่า
 นายบ่อนตรองติดพันกันได้อยู่ ถึงมาทว่าทรัพย์สิ่งสินที่เรือนของตนไม่มี แต่ว่านายบ่อน
 เชื้อถืออยู่แล้วก็หาคิดถึงบุตรภรรยาไม่ ก็จะไม่ยืมเงินนายบ่อนเล่นติดพันค้ำงเกิน ครั้นเสีย
 หายลงมากแล้ว ฝ่ายนายบ่อนเกาะกุมเร่งรัดเอาเงิน ก็จะต้องกู้ยืมสินขายบุตรภรรยาได้
 ความลำบากยากแค้น ทรงพระราชดำริเห็นฉนี้ จึงให้คงพระราชกำหนดบ่อนนี้ไว้ เพื่อจะให้
 นักเลงเล่นแต่ภ้อเงิน ครั้นสืบมาทุกวันนี้ นักเลงรุ่งโรย ชัดสนกว่าแต่ก่อนหัวเบี้ยก็ขาด ฝ่าย
 นายตรานายบ่อนเห็นว่าไม่มีนักเลง กลัวหัวเบี้ยขาดจากจำนวน คิดอ่านยกย้ายเอาเงินหัว
 เบี้ยออก ให้นักเลงยืมเล่นเป็นทุนแต่ภ้อจะได้หัวเบี้ย ฝ่ายนักเลงผู้ยืมครั้งเล่นได้ เอาเงินไป
 เลี้ยงบุตรภรรยา ครั้นเล่นเสียลงหลายครั้งหลายหน ที่เป็นคนดีมีความลอายก็ซวลงขาย
 หาเงินมาให้ที่เป็นคน พาลคิดอ่านให้มุนนายมาว่ากล่าวขัดขวางว่า มีพระราชกำหนด
 กฏหมายห้ามมิให้ตรอง ลงที่นายตรานายบ่อนเกาะกุมมาจำจ้อง เร่งรัดเอาเงินฝ่าย

นักเลงไปร้องฟ้อง หาเป็นกระทรวงอาชญาเกาะกุมไปพิจารณา ต้องเสียข้าฤทธาตราละการ ฝ่ายลูกขุนณสถานหลวงจะฤทธาตัดสินก็เกี่ยวคอง ครั้นจะให้เร่งรัดเอาตามซึ่งติดค้างกันก็เกรงพระราชกำหนดกฎห้ามมิให้ทศรอง ครั้นจะให้ยกเสียมิให้เร่งรัดเอาก็เกรงด้วยเปนเงินหัวเบี้ยของหลวง ไม่อาจตัดสินลงได้จนเกิดความเคืองได้ล่อง ๆ ทูลีพระบาท เมื่อพิศเคราะห์ดูฝ่ายนักเลงซึ่งยืมเงินนายตรา นายบ่อนเล่นเปนทุนหาตั้งอยู่ในสังสุจริตไม่ ครั้นเล่นได้เอาเงินไป ครั้นเล่นเสียเงินติดค้างกลับว่ากล่าวร้องฟ้องว่ามีกฎหมายห้าม ส่วนเสียมิให้ส่วนได้สิจจะเอาดังนี้ หาเปนสัจเปนธรรมไม่ครั้นจะให้ห้ามเสียมิให้ นายตรานายบ่อนแก้ไขทศรองเลย ฝ่ายนักเลงผู้เล่นครั้นหาเงินมีทันไม่มีอันจะเล่น ก็จะได้ความขัดสนเสียประโยชน์ทั้งสองฝ่ายทั้งบ่อนก็จะร่วงโรยลง เงินหัวเบี้ยสำหรับจ่ายราชการแผ่นดินสืบมาก็จะขาดลงนัก ถึงเมื่อครั้งแผ่นดินในพระบรมโกฏ ก็มีกฎหมายให้นายตรานายบ่อนทศรองแต่ภอสมควรด้วยคุณานุรูปเปนประเพณีเยี่ยงหย่างสืบมา แลครั้งแผ่นดินหลังให้มีกฎหมายห้าม มิให้นายตรานายบ่อนทศรองนั้น พระราชกำหนดบัดนี้จะคงไว้มิได้ให้ยกเสีย แต่นี้สืบไปเมื่อนำถ้านักเลงมาเล่น ณบ่อนเบี้ย ขัดสนจะยืมเงินแลเคำปีสกาลงเล่น ให้นายตรานายบ่อนหัวเบี้ยพิศเคราะห์ดูคุณานุรูปก่อน จึงให้ยืมแลทศรองให้เล่นแต่ภอสมควรที่จะเอาได้ ตามหย่างตามทำเนียมเมื่อครั้งในพระบรมโกฏ ไพร่มีคร้วมีคนสองคนสามคน มีโคกระบือคู่หนึ่งสองคู่มีเข้าสี่เกียนห้าเกียน มีนายสืบไร่สามสิบไร่ให้ทศรองแต่สองซังลงมา ไพร่มีได้มีคร้วมีแต่ข้าคนเจตคนแปดคนเก้าคน

ให้รองซังสิบตำลึง ถ้ามีข้า $\left. \begin{matrix} ๕ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ คนให้รองซังหนึ่ง มีคน $\left. \begin{matrix} ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ คนให้รองสิบสองตำลึงสองบาท
 ถ้ามีแต่โคกระบือ $\left. \begin{matrix} ๔๐ \\ ๕๐ \end{matrix} \right\}$ ตัวให้รองสองซัง มี $\left. \begin{matrix} ๒๐ \\ ๓๐ \end{matrix} \right\}$ ตัวให้รองซังสิบตำลึง มี $\left. \begin{matrix} ๑๘ \\ ๑๙ \end{matrix} \right\}$ ตัวให้รองซัง
 หนึ่ง มี $\left. \begin{matrix} ๑๕ \\ ๑๗ \end{matrix} \right\}$ ตัวรองสิบห้าตำลึง มี $\left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \end{matrix} \right\}$ ตัวรองสิบสองตำลึงสองบาท มี $\left. \begin{matrix} ๖ \\ ๗ \end{matrix} \right\}$ ตัวรองสิบ
 ตำลึง มี $\left. \begin{matrix} ๔ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ ตัวรองเจดตำลึง มี $\left. \begin{matrix} ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ ตัวรองห้าตำลึง ถ้ามี $\left. \begin{matrix} \text{นา} \\ \text{สวน} \end{matrix} \right\}$ ราคา $\left. \begin{matrix} ๖ \\ ๗ \end{matrix} \right\}$ ซังให้รอง
 สองซังลงมา ถ้าราคา $\left. \begin{matrix} ๖ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ ซังรองซังสิบตำลึง ราคา $\left. \begin{matrix} ๕ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ ซังรองซังห้าตำลึง ราคา ๓ ซังรอง
 ซังหนึ่ง ราคา ๒ ซังรองสิบห้าตำลึง ราคาซังสิบตำลึงรองสิบตำลึง ราคาซังหนึ่ง รองเจดตำลึง
 ราคาสิบห้าตำลึง ราคาสิบตำลึงรองห้าตำลึง ถ้าไพร่ราบคู่ผู้ตัวเมียมีบุตรคนหนึ่ง $\left. \begin{matrix} ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ คน
 ให้รองสิบสองตำลึงสองบาท ถ้าแต่ผู้กับเมียให้รองสิบตำลึง ถ้าแลตัวผู้เดียวให้รองห้าตำลึง
 ถ้าแลเปนทาสอย่าให้ทศรองเปนอันขาดทีเดียว เกลือกว่ามั่นเปนทาสหากว่ามั่นอำพรางมา
 เล่นเสียตำลึง นายบ่อนไม่รู้ทศรองเกาะกุมเอาตัวไว้ ฝ่ายนายเงินติดตามว่ากล่าว ให้นาย

บ่อนนายเงินสบถศาลตัวต่อพระรัตนไตรด้วยกันทั้งสองฝ่าย ถ้านายบ่อนว่าไม่รู้ว่าเป็น
 ทาษาจริง ฝ่ายนายเงินว่าชายหญิงซึ่งเล่นตานั้นเป็นทาษาจริงให้ความสัจกันได้ตั้งนี้ เป็นพัวด้วย
 กันทั้งสองฝ่าย ถึงมาทว่าตัวทาษาจะเล่นเสียมากขึ้นกว่าสองตำลึงสองบาทก็ดี ให้เจ้าเงินช่วย
 ไถ่เสียเงินให้แก่นายบ่อนผู้ทรงแต่สองตำลึงสองบาทเป็นอันเสร็จแก่กัน ถ้าเจ้าเงินได้ช่วย
 ไถ่เงินไปแล้วมันจะกลับมาเล่นอีกในบ่อนนั้น อย่าให้นายตรานายบ่อนทรงอีกเป็นอันขาด

ที่เดียว ประการหนึ่งถ้านายเงินเอาตัวทาษา ชาย
หญิง } ไปประกาศแก่นายบ่อนว่า ทาษาหญิงคนนี้

ทาษาชายคนนี้ ข้าตัวเท่านั้นอย่าให้นายบ่อนทรง แลนายบ่อนรู้แล้วมิฟังคบบาททรงให้
 เล่น เงินติดค้างมากน้อยเท่าใดอย่าให้เกาะกุมเอาทาษา ซึ่งนายเงินได้พิกาษนั้นไว้ ให้ขาด
 การงานแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ประการหนึ่งถ้านักเลงหญิงมาเล่นเบี้ยบ่อนถั่ว บ่อนกำตัดบ่อน
 ไฟงานั้น ก็ให้นายบ่อนหัวเบี้ยพิศเคราะห์ดู ถ้ามีแหวนถือสองมือหนุ่มสคราน มีข้าคนตามหลัง

^๓ } คนถือหีบขึ้นหมากเครื่องเงินเครื่องถม ให้ทรงแต่ซึ่งหนึ่งลงมา ถ้ามีแหวนถือมือเดียว

มีข้าคนตามหลังคนหนึ่งสองคน ให้รองแต่สิบตำลึง ถ้าไม่มีแหวนถือมีเครื่องกินมีแต่ข้าคน
 ตามหลังคนหนึ่งสองคนให้รองแต่ห้าตำลึง ถ้าตัวผู้เดียวให้รองสองตำลึงสองบาท แล้วว่า
 กล่าวทั้งนี้ให้พิศเคราะห์ดูจงเลียด ด้วยนักเลงทุกวันนี้เลือกคนจึงจะมีความลอายุความสัจ
 บ้าง ที่มีทรัพย์สิ่งของจํานำเสียดแล้วไม่มีเงินเล่น อุบายพูดจาโกหกว่ามีทรัพย์สิ่งของสิ่งนั้น
 สิ่งนี้ จ้างคนตามหลังยืมแหวนผู้มีชื่อมาใส่ ให้นายบ่อนเชื่อถือทรงเอาแต่ภอจะเล่นได้เล่น
 อย่าเพื่อให้เชื่อฟังก่อนเร่งให้สับสวนดูให้ถ่องแท้ ถ้ามั่งมีภอจะเอาได้ไม่ขัดสน จึงให้นายบ่อน
 ทรงให้กันตามลัดคนคุณานุรูปอย่าให้ทรงล้าเหลือ ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย
 เยื้องหย่างในพระบรมโกฏแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ประการหนึ่งนักเลงมาเล่นเบี้ยบ่อน เงินทอง
 ของตัวหาไม่ ไม่หยาบยืมนายตรานายบ่อนก่อน เข้ากำยักผลักไล่แก้กินเล่นเสียลงไม่มี
 เงินใช้ นักเลงห้ามเบี้ยเมื่อบ่อนสนุกจะได้หัวเบี้ยให้ค้ำกระดานอยู่นั้น ให้นายบ่อนแลหัวเบี้ย
 แก่เขาทรงลง เอาตัวอ้ายผู้เสียออกไปว่ากล่าวมัดผูกจําชื่อ เอาเงินตามอาชูป่อน ถ้ามีได้
 ให้ส่งไปยังนายตราว่ากล่าวเร่งรัดเอาเงินส่งให้แก่นายบ่อน ลางที่นักเลงโกหกเกียจคร้าน
 ราชการ จะคบคิดกับนายบ่อนหัวเบี้ย เงินไม่ติดว่าเล่นเบี้ยเสียเงินนายบ่อน ทรงติดค้าง
 เกาะตัวไว้ให้พันราชการมนนายใช้สอย แลห้ามอย่าให้นายตรานายบ่อนหัวเบี้ย ผู้มีชื่อ
 คบคิดกันแอบอ้างเอาผู้คนเข้าไต่บ่าวไพร่ บุตรภรรยาไพร่ฟ้าประชาคอนไว้ เงินไม่ติดค้างว่า
 เล่นเบี้ยเสียได้ทรงติดค้างนั้น ถ้าพิจารณาเป็นสัจให้ลงโทษแล้วปรับใหม่ นายตรานาย
 บ่อนสองเท่า แลให้นายตรานายบ่อนทำตามพระราชกำหนดกฎนี้จึงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้

กระทำตาม จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษาณูโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๑ | ๑๑ คำจุลศักราช ๑๑๕๖ ปีชานฉ้อศก

๒๗) กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา

พระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน มหาเลข } ข้าหลวงกรม
ขอเฝ้า }
เซาที่ }

พระราชวังบรรสถานมงคล ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง ข้าเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แล

ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๑ }
๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือจทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระนาค
๓ }
๔ }

บรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ออกไปบำเพ็ญพระราชกุศล ถาปนา การณวัดพระเชตุพล กระจายการนำเอาข้อความนายบุญนาคโจท ฟ้องกล่าวโทษนายอ่อน นายคุม นายเสม นายปาน นายครบ นายคุด เข้ากันหกคน ว่าเป็นผู้ร้ายชิงเอาทรัพย์สินของ ๆ นายบุญนาคไป ครั้นทรงพระกรุณาชำระผู้มีชื่อทั้งสองฝ่ายถวายความจริง ได้ความชัดเจน ว่าผู้มีชื่อหกคนกับนายบุญนาค สัญญาเหล้นเดจปลีกด้วยพะนันกัน นายบุญนาคแพ้ ผู้มีชื่อ หกคนได้สิ่งของนายบุญนาคไป นายบุญนากลกลับมาฟ้องว่ามอมีชื่อ ลักสิ่งของมากกว่า มอได้ไปนั้นหาจริงไม่ทั้งสองฝ่าย เป็นการข้อโกหกอยู่ด้วยกันให้ยกเลิกเสียพระราชทาน โทษไว้ครั้งหนึ่ง จึงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรัสวดีหาท ดำหัดเหนือเกล้า ๆ สิ่งว่า ไพรฟ้าปรชากรชวนกันเล่นเดจปลีแห่งวงกอบเข้าสาน เป็นกุล อุบายชี้ข้อโกหกเป็นพาลมิจจาชิวะมิได้เลี้ยงชีวิตโดยสุจริต ถ้าละไว้นานไปผู้มีชื่อจะเล่น ชุกชุมขึ้น ก็เกิดวิวาทชกตีฟันแทงกัน จะใส่ความกันว่าเป็นโจรผู้ร้ายต่าง ๆ ให้เคืองได้ ลออง ๆ แต่หนีไปเมื่อหน้าห้ามอย่าให้ข้าราชการ แลอนุปรชาราษฎรคบกันเล่นเดจปลีแห่ง วงกอบเข้าสานซึ่งเป็นการโกหกนอกนี้ ถ้าแลมิฟังยังเล่นเป็นการโกหก จะเอาผู้เล่นเป็นโทษ ลงพระราชอาชญาเขียนจงหนัก แล้วจะให้จำไว้ณคุกแลให้เข้าทูลลออง ๆ ผู้รักษาเมือง ผู้รั้ง กรมการ กำชับว่ากล่าวแก่นายบ้านนายอำเภอ ให้กำชับอนุปรชาราษฎรอย่าให้เล่นเป็นการ โกหก ถ้ามีฟังยังคบหากันเล่นในแขวงเมืองใดบ้านตำบลใดก็ดี ให้จับเอาตัวมาว่ากล่าว ถ้ามี จับเอามาว่ากล่าวมีผู้ร้องฟ้องว่าผู้มีชื่อ ยังคบกันเล่นการพาลโกหกณที่เมืองนั้นบ้านนั้นตำบล นั้น พิจารณาเป็นลจจะเอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลนายบ้านนายอำเภอเป็นโทษ เหมือน ดุหนึ่งอ้ายมีชื่อซึ่งเล่นการโกหก กฎให้ไว้ณวัน ๓ | ๓ คำจุลศักราช ๑๑๕๖ ปีชารฉ้อศก

๒๔ ๑ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเลกขอเฝ้าชาวที่ ข้าเจ้า
ต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน มีกรมทหารมมิได้ แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แล

ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ปากได้ฝ่ายเหนืออนา
๑
๒
๓
๔

ปรชาราษฎรจงทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว ทรงธรรม
อันมหาประเสริฐ เสด็จสถิตยณพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน พร้อมด้วยเสนา
พยุหตามาตยนักปราชู ราชบัณฑิตยบโรหิตาจารย์ เฝ้าพระบาทโดยถานที่ลำดับ พระเกษม
ราชสุภาวดีกราบบังคมทูลพระบาท สมเด็จพระบรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัวว่า ตระลาการสาร
พระธรรมาธิกอร ส่งสัจมาให้ปรับฉบับหนึ่ง ในระวางหาว่านายยังผู้มัดพะซีฉิมผู้เมียเมื่อยัง
ไม่บวด ชายอีอินแกมีแต่ต้นเปนเงินตราแปดตำลึง ได้ใช้อีอินสามเดือน นายยังพะซีฉิม
ผูกดอกเบี้ยไป ไม่ได้ต้นเงินดอกเบี้ย มีฟ้องให้เรียกนายยังพะซีฉิมต่อสู้ว่าได้ให้เงินเสร็จ
แล้ว พิจารณาเปนสัจว่ายังมีได้ให้ต้นเงินดอกเบี้ยคิดถึงสิบสี่ปี ข้าพระพุทธิเจ้าเชิญบพระ
อวยการ มาปรับต่อหน้าลูกขุนณสนหลวง พบพระราชกฤษฎีกาแต่ว่า ฎนี้ชายคนยังมีได้ส่ง
เงินซึ่งชาย ถ้าต่อสู้พิจารณาเปนสัจว่ายังมีได้ส่งเงินท่านว่าประบัดสินท่าน ให้เอาทุณะทรัพย์
ตั้งใหม่ทวิคุณ แลซึ่งว่าผูกดอกเบี้ยไปมิได้ส่งดอกเบี้ยคิดถึงสิบสี่ปีนั้น จะเอาดอกเบี้ยกันมิได้
มากนักอยฉันใดไม่พบพระราชกฤษฎีกา ข้าพระพุทธิเจ้าขอพระเดชพระคุณทรงพระมหา
กรุณาโปรดเกล้า ฯ จะได้เปนฉบับแผ่นดินสืบไป จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระ
พุทธิเจ้าอยู่หัว ทรงธรรมอันมหาประเสริฐ ดำเนียรพระราชโองการมานพระบันทูลสุรัสวดี
ดำหริตเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า พระราชกำหนดบทพระอวยการสำหรับแผ่นดินกระษัตริย์มีมาก
หลายต่อ ๆ มาจะนับจะคลณามีได้ ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่อ้ายพะม่าฆ่าศึก พระธรรม
สาตราราชสาตรบทพระอวยการระจัดกระจ่าย หายเก้าส่วนสิบส่วนมืออยู่สักส่วนหนึ่ง ให้สืบ
พระมหाराชครูพระไกรสีนอกราชการผู้เฝ้า กราบทูลพระเจ้าอยู่หัวว่า ข้าพระบาทเคยได้
ปฤกษาปรับคดีของอนาประชาราษฎรแต่ก่อน ถ้าทาสผูกดอกเบี้ยไปเอาดอกเบี้ยมาส่ง
แก่นายเงินรายวันรายเดือน เปนลาภแก่นายเงินดูจหนึ่ง ปลุกต้นไม้มีผลเปนประโยชน์แก่
เจ้าของ ถ้าทาสผูกดอกเบี้ยไปมิได้เอาดอกเบี้ยมาให้เจ้านี้นายเงินละไว้เปนข้าหนึ่งนาน พัน
กำหนดสิบปีขึ้นไป เจ้าเงินนายเงินจับได้เอามาให้สุภาจาเมืองเรียกหาว่ากล่าว ให้เอาดอกเบี้ย
แก่กันแต่ต่อน่า โดยกระบิลเมืองได้ปฤกษา เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยข้าทูลลอง ฯ ทั้งปวง
เห็นด้วย จึงทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าทวยราษฎรมิทุกข
กังวลมือสนเอาผู้คนลูกเมียมาขายฝากไว้ แก่ผู้มีทรัพย์มากข้าหลายผูกดอกเบี้ยไป เอา

ดอกเบ็ญมาให้รายวันรายเดือนเปนลากแก่นายเงิน ถ้าทาสผูกดอกไปมิได้เอาดอกเบ็ญมาให้ ก็ตีหนีไปก็ตีพื้นกำหนดสิบปีขึ้นไปเจ้าเบ็ญนายเงินจับได้เอามาให้สุภาจ่าเมืองเรียกหาว่ากล่าว ให้เอาดอกเบ็ญแต่ต่อหน้าโดยกระบิลเมือง อนึ่งพระราชกำหนดแจกไปแต่ก่อนว่า ราษฎรจะมี คดีมาให้การต่างฟ้องเป็นข้อแพ่งอาชญาอุธรณ์ครบาลมรฎก ให้ฟ้องแต่ในสิบห้าวันจึงให้รับ บังคับบันชานั้นเกี่ยวค่องกันอยู่กับบทพระอายุการเดิม จะให้คงอยู่ทั้งสิบข้อนั้นมิได้ แต่นี้ สืบไปเมื่อนั้น ถ้าผู้มีความผิดมาให้การต่างฟ้อง เป็นข้ออาชญาอุธรณ์ครบาลมรฎก ให้รับบังคับ บันชาน่ากล่าวตามพระอายุการเดิม ถ้าวิวาทดำตีกันให้ร้องฟ้องแต่ใน ๑๕ วัน ถ้าพื้นกำหนด

๑๕ วันอย่าให้รับบังคับบันชานาเป็นอันขาดทีเดียว ให้มีตราแจกพระราชกำหนดไปหัวเมือง ๑
๒
๓
๔

ปากได้ฝ้ายเหนื่อ หมายถึงบอกทุกหมู่ทุกกรมจงทั่ว ให้ทำตามพระราชกำหนดนี้จึงทุกปรการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๗ ๔ ๒ ๔ คำ จุลศักราช ๑๑๕๖ ปีชารจ้อศก

๒๙ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา พระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กเข้าที่ พันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลข้าหลวง กรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานเกษม และผู้รักษาเมือง

ผู้รั้งกรมการเมือง ๑
๒
๓
๔ } ปากได้ฝ้ายเหนื่อ บันดาได้พิจารณาเนื้อความทั้งปวงจงทั่ว ด้วยสมเด็จ

บรมนาถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออกณ พระที่นั่งบุษบกมาลาโดยอุตราภิมุขดุสิตมหาปราสาท พร้อมด้วยเสนาพฤทธามาตย ราชมนตรี กระวีमुखลูกขุนโหราจารย์ทั้งปวง เฝ้าพระบาทบงกชมาศ เจ้าพญาสุธรรมมนตรีกราบบังคม ทูลพระกรุณาว่าจอกทองค่าน้อยหาย หญิงสองคนพิรุทให้ถ้อยคำชันพิสูตตัวทูลเกล้า ฯ ถวาย จึงทรงพระกรุณาตรัสเหนื่อเกล้า ฯ สั่งว่า จะเอาคดีแต่ที่อันจริง มันชันพิสูตตัวก็ให้เขาดำน้ำ กันตามสัจตยาณุสัจเกิด แลตระลาการเอานาระกาลครั้งนายแดงอำแดงภูมาตั้ง จะให้ดำน้ำกัน นั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงแคลง จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งให้ถามลูกขุนณะสาร หลวงว่า ผู้มีคดีพิสูตดำน้ำกันให้ตั้งนาระกามีบทพระอายุการตั้งฤฯ ข้อหนึ่งนาระกาล่มแล้ว โจทจำเลยยังไม่ผิดขึ้น ข้อหนึ่งนาระกายังไม่ล่ม ทั้งสองผิดขึ้นพร้อมกันนี้ จะเอาผิดชอบ ฉันใด พระมหाराชครุฑมหาราบบังคมทูล สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ว่าดำน้ำตั้งนาระกา มิได้พบบทพระอายุการ พบแต่ว่าดำน้ำกันให้กรมยุกระบัตกลั่นใจสามกลั่น ถ้าผิดขึ้นพร้อม

กันให้เอาพิโนหลวงทั้งสองข้าง แลเมืองราชบุรีนั้นถ้าดำน้ำกัน ตั้งนาระกาสามกลั่นเป็นหย่าง
 มาหลายคู่ จึงสมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ โปรดเกล้า ฯ
 ดำเนียรพระราชโองการด้วยพระญาณบารมีแจ้แจ้งว่า กฎหมายให้ตั้งนาระกา นั้นหามิได้ กรม
 การหัวเมืองหากคิดให้ตั้งนาระกาดำน้ำกัน กำหนดกฎหมายไว้เป็นหย่างมา จะเอาแต่เงินพิโน
 ข้าฤทษาข้าทำเนียบเป็นประโยชน์ ด้วยหลงโลกเปียดเปียนข้อประบัดกัน เป็นการโกหกให้
 ยกเสีย ทำดั่งนี้หาเป็นยุติธรรมไม่ แต่นี้สืบไปเมื่อนำถ้าใจทจำเลยถึงพิสุดดำน้ำลุยเพลิงกัน
 ให้มันทำตามหย่างทำเนียบ ถ้าข้างหนึ่งเป็นชายข้างหนึ่งเป็นหญิง ให้ลุยเพลิงกันจึงมิได้
 เสียเปรียบกัน ถ้าชายด้วยกันหญิงด้วยกันให้ดำน้ำกันแต่ตีฆ้องสัญญา ห้ามอย่าให้ตั้งนาระกา
 ถ้าทั้งสองผูกขึ้นพร้อมกันให้เลิกความเสีย อย่าให้เอาพิโนดูจหนึ่งแต่ก่อนเป็นอันขาดทีเดียว
 ถ้าพิสุดดำน้ำข้างหนึ่งผูกก่อน ถ้าลุยเพลิงข้างหนึ่งฝ่าเท้าพองไปให้เอาเป็นแพแก่พิสุด ปรับใหม่
 ทวีคุณเป็นสินไหมกึ่งพิโนกึ่ง อนึ่งพิรุทในกำดำน้ำลุยเพลิงผู้ใด ไปพูดจาเชื่อมสอนบอกข้อ
 ความปรกการใด ๆ บอกลัทธิต่าง ๆ ให้ชนะแก่พิสุด แลให้หนังสือแนะนำสนในข้อความ คดี
 เขียนมณฑลศาลาลงกับอันใดให้แก่ผู้อยู่กำ จับได้พิจารณาเป็นสัจว่า ให้โจทกดีให้จำเลยกดี
 ให้กฎเอาเนื้อความเป็นแพปรับใหม่ทวีคุณ แล้วตัวผู้เอามาให้ ๆ เอาเป็นโทษด้วย ถ้าแลมัน
 ลอบลักทั้งสิ่งอันอันใด เขียนเป็นแลกยันมณฑลศาลาเข้าไปในกำ จับตัวมิได้ให้ตั้งอยู่กำใหม่ ถ้า
 โจท } เข้าอยู่กำถ้าผู้ใดออกนอกกำในกำหนดสามวันผู้นั้นเลมิด ให้ใหม่ตามยศถาศักดิ์ อนึ่ง

จำเลย } ให้เลิกกำเสียตั้งกำอยู่ใหม่ อนึ่งเนื้อความหลวงเป็นการแผ่นดิน ถ้าโจทจำเลยถึงพิสุดดำน้ำ
 แต่ผู้เดียวหากผู้มีได้จึงให้หมิ่นเทวาทิตเอานาระกาสามกลั่นซึ่งทำไว้ไปตั้ง แล้วเอาฆ้องไปตี
 ตามหย่างทำเนียบ ถ้าคนเดียวกดีหลายคนกดี ดำน้ำกับนาระกา ๆ ล่มก่อนคน ๆ ชนะแก่
 นาระกา ถ้าผูกก่อนนาระกาดีพร้อมทั้งนาระกาดี ให้ผู้ดำน้ำเป็นแพแก่นาระกา ให้ปรับ
 ใหม่เอาโทษตามบทพระอาัยการเดิม ถ้าผู้พิจารณาตระลาการผู้ใดมิได้กระทำตาม พระราช
 กำหนดกฎหมาย ซึ่งห้ามปรามไว้จะนี้ใช้ให้เอาตัวผู้นั้น เป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณ
 วัน ๒—๕ คำจุลศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะสัพทศก

๓๐
 ๐ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลขุนโรงขุนสารแพ่งสุภาจำเมือง
 ภูตาศเสมียรบันดา ได้บังคับบ้านชาอถคติถ้อยความทุกกระทรวง ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ
 บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน จึงพระกระษेत्रกราบ
 บังมทูลพระกรรณว่า มีบทพระอาัยการว่าทษาฟ้องร้องทุกขส่งเงินเข้าตัว ให้แห่งหมายไปให้

นายเงินออกมารับเอาเงิน แลนายเงินรู้หมายแล้วกำหนดให้มาในเวียง ๓ วันนอกเวียง ๗ วัน ถ้ามีมาพันกำหนดอย่าให้รับบังคับบังษา ทุกวันนี้รับใส่เกล้า ฯ หมายถึงให้นายเงินมารับเงิน นายเงินรู้หมายแล้วบิดพลิ้วผิดเพี้ยนไปมิได้มากก็มีบ้าง มาแต่ภอเปนที่ก็มีมิได้อยู่ว่ากล่าวให้ สำเรจก็มีบ้าง แกล้งทำประเวร์ประวิงนวงเหนียวไว้ให้ช้า จึงทรงพระกรรณาดรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้คุมเอาหมายไปให้นายเงินออกมาว่ากล่าว แลรับเงินตามกำหนด มันไม่รับหมายมันว่าให้หมายไปให้มุนนายสง แลว่าบิดพลิ้วไปปรการใดก็ดีให้ทิ้งหมายไว้ให้ มันที่นั่น อหนึ่งถ้ามันรับหมายแล้วมาในกำหนด แต่ภอเปนที่หลายครั้งหลายหนไม่อยู่ว่าคดี ให้สำเรจ มันแกล้งจะให้ยากแก่ความเมื่อง มันไปพันเดือนหนึ่งแล้วมันกลับมาจะว่า ต่อไป อย่าให้รับบังคับบังษาให้มันขาดจากเจ้าจากทษากัน ให้เอาเงินเข้าตัวทษานั้นไว้จ่าย ราชการแผ่นดิน แลให้เจ้ากระทรวงหมายบอก แก่มุนนายให้ห้ามปรามนายเงินแลพักพวก นายเงินเสีย อย่าให้เกาะกุมจุดคร่าว่าเป็นทษฯ แลตีจำทำข่มเหงเปนอันขาดทีเดียว ถ้าแล นายเงินรู้หมายห้ามปรามนั้นแล้ว แลบังอาจจุดคร่าเกาะกุมอีกเล่าใช้ ท่านว่ามันลวงพระราช อาชวาคความเมื่องท่านให้ทวนผู้นั้น ๕๐ ทีแล้วให้ปรับใหม่ตามบทพระอัยการ แลให้หมาย บอกจงทั่วแก่ข้าทูลออง ฯ แลขุนโรงขุนสถาน ให้ทำตามกฎหมายนี้จึงทุกปรการ ผู้ใดมิทำตาม จะเอาตัวเปนโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๔-๖ ค่ำจุลศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะสัฟศก

๓๑ กฎให้แก่พระสุรัสวดี } ในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 ขวา }
 หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่าย ทหาร } มหาตเลกขอเฝ้าเซาที่ข้าเจ้าต่างกรม
 พลเรือน }
 ฝ่าย หน้า } แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลกรมพระราชวังหลัง แลผู้รักษา
 ใน }
 เมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๑ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ แขวงจังหวัดนายบ้านนายอำเพอ อนาคต
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }
 ราชฎาทังปวงจงทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรม
 อันมหาปรเสริฐู เสดจออกณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เสนาพฤทธานมาตยราชปะโรหิตาจารย์
 มุขมนตรี โดยอันดับเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระธรรมอันมหาปรเสริฐู
 มีพระราชโองการมานพระบันทูลดำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า มีบทพระอัยการห้ามไว้แต่ก่อน
 ตามพระราชปรเพณีสืบมา มิให้ผู้ใดทำทองเคลือบทองอาบทองพราง ชื่อขายจำนำเปนอัน
 ขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดทำจับได้พิจารณาเปนสัจใช้ ให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ }
 ๕๐ } ที่ ตัดนิ้วมือทะเลว

อย่าให้กุมค้อนกุมคีมได้แล้วให้เร่งเงินให้แก่ผู้มีชื่อผู้รับจํานำ พระราชอาชญาถึงเท่าดังนี้ ผู้มีชื่อซึ่งเป็นคนชั่วมิได้เกรงกลัวพระราชอาชญา คบหากันลอบลักทำทองเคลือบทองอาบทองพรางซื้อขายจํานำ แก่ผู้มีทรัพย์ไว้เมื่อพิศเคราะห์คนสองจําพวกนี้ ฝ่ายผู้ทำผู้มีชื่อผู้รับจํานำ เป็นเหตุเป็นปิดใจถึงกัน ฝ่ายผู้ทำเป็นคนโมหะคติกอบไปด้วยยากจน คิดกลอุบายทลายเทซึ่งจะหาทรัพย์ให้ได้เป็นอนาปรโยชนแก่ตัว มิได้เกรงกลัวภายในอะติฏฐอนาคตปรจุบันจึงกระทำการทั้งนี้ ที่จะให้ทรัพย์โดยเร็ว ฝ่ายผู้มีทรัพย์ซึ่งรับ ^{ชื่อ}จํานำ } เล่าลางที่เป็นคนโลกเจตนาหาปัญญามีได้เห็น

ว่ารูปประพันซึ่งผู้มีชื่อเอามาขายแลจํานำราคาต่ำถูก รับไว้จะได้กำไรมากมิได้พิศพิจารณาให้ผู้รู้มาช่วยดูทดลองให้รู้ว่าทองดีฤาชั่วด้วยใจโลก ครั้นนานมาจึงรู้ว่าทอง ^{เคลือบ}อาบ }

เอมาร้องฟ้องว่ากล่าวแก่แพ่งสุภาจําเมือง หวังจะเอาทรัพย์ของตนคืน ผู้รับฟ้องต้องลำบากยากที่จะพิจารณาหาความจริงได้จนเคืองได้ทดลอง ฯ สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระธรรมอันมหาประเสริฐ กอบด้วยพระปรีชาญาณ ทรงพระราชดำริ เห็นว่าบทพระอายุการซึ่งให้เอา

โทษ แก่ผู้ทำทอง ^{พราง}เคลือบ } แลผู้รู้เห็นเป็นใจ ช่วยชายช่วยจํานำนั้น ก็ควรด้วยโทษอยู่แล้ว

แต่ทะว่าให้เรียกเอาเงินทุนให้แก่ผู้ นั้นครั้งจะยืนยันคงไว้ตามบทพระอายุการ ฝ่ายผู้มีทรัพย์ซึ่งรับ ^{ชื่อ}ขาย } นั้นหาเขตหลาบไม่ ด้วยใจโลกเจตนามิได้พิศพิจารณาก็จะ ^{ชื่อหา}รับจํานำ } ไว้อีก ถึงเป็น

ทอง ^{เคลือบ}อาบ } ก็ไว้ใจว่าจะได้ทุนคืนโดยบทพระอายุการ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้มีชื่อจะเอา

รูปประพันทองเงินซื้อขายแลกเปลี่ยนจํานำปรการใดก็ดี ให้ผู้มีชื่อผู้รับจํานำพิศพิจารณาว่าผู้มาช่วยดูและทดลองเอา ให้รู้ว่าทองดีแลชั่วแต่เดิม ถ้าแลทดลองดูรู้ว่าทองคำดีแล้วจึงให้ ^{ชื่อ}รับจํานำ } ไว้ตามควรด้วยราคา ถ้าแลทดลองเห็นเป็นทอง ^{เคลือบ}อาบ } แล้วแลเห็นแก่กันนิ่งเสีย

มิได้จับกุมเอามาว่ากล่าวจะเอาตัวเป็นโทษ ในระวางรู้เห็นเป็นใจด้วยผู้ผิด ถ้าแลผู้มีทรัพย์รับ ^{ชื่อ}จํานำ } ไว้ มิได้พิศพิจารณาหาผู้รู้ให้ช่วยดูแลทดลองให้มั่นคงถ้วนรับไว้ นานไปจึงรู้ว่าเป็น

ทอง ^{เคลือบ}อาบ } เอมาร้องฟ้องว่ากล่าว พิจารณาเป็นสัจว่ารับทอง ^{เคลือบ}อาบ } ไว้ใช้ให้ลงโทษ

ผู้ทำ ผู้สม ^{ชื่อ} } ตามพระราชกำหนดบทพระอาการเดิม แลทุนทรัพย์ผู้รับ ^{ชื่อ} } นั้น
 ชาย }
 อย่าให้ได้แก่เจ้าของผู้รับ ^{ชื่อ} } เลย เพราะมันมักงายมิได้พิจารณา แลให้เร่งเอาทรัพย์แก่ผู้
 จ่านำ }
 เอาทองมา ชาย } จ่ายราชการสำหรับแผ่นดิน ผู้มีทรัพย์ซึ่งจะรับ ^{ชื่อ} } สืบไปจะได้เขตหลาบ
 จ่านำ }
 ระวังระไว้ พินิตพิตเคราะห์วานผู้รู้มาช่วยดูทดลอง ให้รู้ว่าทอง ^{ดี} } ฝ่ายอายคนร้ายซึ่งจะทำ
 ชั่ว }
 ทอง ^{เคลือบ} } ชื่อชายจะค่อยเกรงกลัวสงบลง แลให้เอาพระราชกำหนดนี้หมายแจกไปแขวง
 อาบ }
 ใน } พระนคร แลหัวเมือง ปากใต้ฝ่ายเหนือให้ทั่วถ้าแลผู้ใดมิได้ทำตามกฎหมาย
 นอก }
 ซึ่งแจกมานี้ จะเอาตัวเปนโทษตามโทษาณูโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๕-๗ ค่ำจุลศักราช ๑๑๕๘
 ปีมะโรงอัฐศก

๓๒
 ๑ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวงเมือง เจ้าราชนี้กุลขุนหมื่นพันทนายฝ่าย ^{ทหาร} } महाดเล็กชาวที่ขอเฝ้า ข้าเจ้าต่าง
 พลเรือน }
 กรมฝ่าย ^{หน้า} } แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร ฯ ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง และผู้รักษา
 ใน }
 เมืองผู้รั้งกรมการเมือง ^๑ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ อนุาประชาราษฎรทั้งปวงจงทั่ว ด้วยพระบาท
^๒
^๓
^๔

สมเด็จพระมณนถ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระมหากรุณา เสด็จออกณพระที่นั่ง
 สุวสติมังกคลามหาดุสิตปราสาท ฝ่ายอุดรทิศพร้อมด้วยเสนาพฤทธามาตย ราชปโรหิตาจารย์
 กราบถวายบังคมเฝ้าพระบาทโดยอะนุกรมล่ำดับ แลเจ้าพญาไชยวิชิตสิทธิสงครามกรม
 การกรุงเก่า บอกหนังสือลงมาให้กราบบังคมทูลพระกรรณว่า จีนมีชื่อลักตัมสุราพิจารณา
 เป็นลัจ จึงสมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมานพระบันทูล สุรสีหนาทดำหรัส
 เหนือเกล้า ฯ สั่งว่า หย่างทำเนียบนุราณราชสืบมา ตั้งแต่ นายอาทอนตัมสุราสำหรับพระนคร
 เพื่อจะได้จำหน่ายบำบัดโรค แลกิจการณรงสงครามแลทรัพย์นั้นจะได้เอามาแจกจ่าย
 ทะแกลัวทหารผู้มีบำเหน็จความชอบ ผู้ใดลอบลักตัมกลันสุราปรับเอาวันหนึ่ง ๓๐ เท เทละ
 ๓๒ ทนาน ทนานละ ๑๐ เป็นเงิน ๓๐ ถึงเท่าตั้งนี้ยังมีเขตขยายต สันดานคนพาลละเมิน

พระราชกำหนดกฎหมายเสียไม่กลัวความพินาทฉิบหาย ลอบลักต้มกลั่นน้ำสุราซื้อขายเป็น
อนาปรโยชน ครั้นจะมีเอาโทษอายพวกนี้จะมีน้ำใจกำเริบ ลอบลักต้มกลั่นน้ำสุราปลอมปน
ซื้อขายมากมายไปประเวณีบูรณจะพินเพื่อนเสีย แต่นี้สืบไปถ้าผู้ใดมิได้เกรงพระราชอาชญา

อานาจักรองอาจลอบลัก ต้มกลั่นสุราด้วย

เข้า	} ลักทำน้ำ	ตานส้ม	} ด้วยสำพระทั้งปวง
เผือก		กระแซ	
มัน		ยาอ้อย	

มีผู้ร้องฟ้องก็ตีหาผู้ร้องฟ้องมิได้ก็ตี สืบสาวจับได้พิจารณาเป็นสัจ ให้ลงโทษเลมิตปรับใหม่ทวี
ขึ้น ๓ วัน ๙๐ เทเปนเงิน

+	ฝ่าย ผู้รับ	ซื้อ	} รู้เห็นเป็นใจให้ไหมกึ่งผู้กระทำผิด แลผู้สม
	ขาย	ขาย	

ซื้อ	} ต่อ ๆ มารู้เห็นเป็นใจด้วยใช้ ให้ลงโทษกึ่งผู้สม	ซื้อ	} เปนอันดับต่อ ๆ กันลงไป โดย
ขาย		ขาย	

พระราชกำหนดบทพระอาัยการ แลเงินปรับใหม่ นั้นแบ่งเป็นบำเหน็จให้ผู้จับเอาความมาว่า
เปนเงิน

+	เหลือ
---	-------

 เหลือ นั้นถ้า นายอากอรมิได้รับผูกขาด ให้เงินนั้นไว้จ่ายราชการแผ่นดิน อย่า

ให้คนทั้งปวงดูเยื้องหย่างกันสืบไป แลให้หมายบอก

ใน	} พระนคร ให้ผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรม
นอก	

การแขวงนาย

บ้าน	} เป่าร้องประกาศราชฎรทั้งปวงจงทั่ว ถ้าบอกไม่ทั่วจเอาตัวเปนโทษ
อำเภอ	

ตามโทษาณโทษ ฎฎให้ไว้ณวัน

๔	+	๖
---	---	---

 คำจุลศักราช ๑๑๔๘ ปีมะโรงอัฐศก

๓๓ ๐ ฎฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวา

ใน	} ให้กฎหมายบอก แก่เจ้าพญาแลพญาพระ
นอก	

หลวงขุนหมื่นพันทนายฝ่าย

ทหาร	} ข้างหน้าข้างใน ผู้	รักษาเมือง	} เมือง	} ตะวัน
พลเรือน		รั้งกรมการ		
		๑		
		๒		
		๓		
		๔		

ตก } ปากใต้ฝ่ายเหนือ บันดานีคมขอบเขตขึ้นแก่กรุงเทพมหานครจทั่ว ด้วยสมเด็จบรมนาถ

บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว บรมธรรมมิกะมหाराชาธิราชเจ้า ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอนันตคุณ
สุนทรามหาอุปถัมภกพระพุทธิศาสดานาวะราเรื่องรุ่งจำเริญครบห้าพันพระวัสสา เสด็จออกณ
พระที่นั่งทักษิณทานาธิพิรัตนมหาจักรพรรดิพิมาน พร้อมด้วยมุขมาตยาเสนามนตริกรวิชาติ
ราชปโรหิตาโหราจารย์ราชบัญญัติยเฝ้าพระบาทบงกชมาศ จึงมีพระบริหารดำรัสเหนือ
เกล้า ฯ สั่งว่า โดยพุทธิโหวาทปาฏิโมชะอันสมเด็จพระพุทธิเจ้าทั้งหลายมากกว่าเมตทรายใน
ท้องพระมหาสมุทรนั้น ย่อมตรัสไว้วรพุทธิศาสดาสอนสัตว์ด้วยพระธรรมสามบท ฯ หนึ่งคือ

กรียามีได้กระทำซึ่งบาปลามกทั้งปวง หนึ่งคือให้บริบูรณ์ด้วยกุศลธรรมอันปราศจากโทษ หนึ่งคืออุสาหะหมั่นทรมาณจิตร อันร้ายชั่วนั้นให้ดีขึ้น หนึ่งธรรมสามประการนี้ ชื่อว่าพระพุทฺธศาสนาเหตุธรรมทั้งสามบทนี้รวมกองคือพระวิโนยสมาธิคือพระสุตปิฎกคือพระบรมมัต อยู่ในพระธรรมสาสนาสามบทนี้สิ้น ผู้ใดปฏิบัติได้ ๆ ชื่อว่าภบบำรุงพระพุทฺธศาสนา ผู้ใดมิได้ปฏิบัติตามพระธรรมสามบทนี้ ได้ชื่อว่ามีได้ภบบำรุงพระพุทฺธศาสนา พระองค์จึงบัญญัติพระวิโนยสองประการ อันเป็นต้นพระธรรมสาสนาทั้งสามบทนี้ไว้คือพระปาติโมคคเป็นวิโนยภิกษุ คือทศกุกุลกัมมบทเป็นวิโนยฆราวาษ แลท้าวพญาเสนาบดีอนาประชาราษฎรแต่ก่อน ที่ประมาดมิได้ปฏิบัติตามทศกุกุลกัมมบทวิโนย ได้ชื่อว่ามีได้ภบบำรุงพระศาสนานั้น มีแต่อกุศลชิมชานไปในสันดานกระทำอังกุศลกัมมต่าง ๆ ก็ได้ทุกขเวทนาในอนาคตปัจจุบันแต่นี้สืบไปเมื่อนา ให้ข้าทูลออง ๆ ทั้งปวง ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ข้างหน้าข้างในผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ อนาประชาราษฎรปฏิบัติตาม ให้ตั้งอยู่ในทศกุกุลกัมมบทวิโนยทั้งสิบประการ คือกายกัมมสามวะจิกัมมสี่ มโนกัมมสามเป็นสิบประการ แลกายกัมมสามนั้นคือห้ามมิให้ฆ่าสัตว์อันมีชีวิตให้ตาย โดยต่ำไปแต่ไขเรือดไขเส้นก็อย่าฆ่า หนึ่งห้ามมิให้ลักสวัญณกะทรัพย์ อวิญญณกะทรัพย์อันมนุษย์หวงแหนมิได้ให้ โดยต่ำไปกำัญาคาก็อย่าลัก หนึ่งห้ามมิให้เสพเมถุนธรรมอันเป็นที่นักปราชติเตียน คืออย่าลวงลักปรเวณีในหญิงยี่สิบจำพวกคือหญิงลูกสาว หญิงบุตรเลี้ยง หญิงหลานสาวท่านหาผู้มีได้มี ๘ จำพวก คือบิดารักษา มานดารักษา พี่น้องญาติโคติรักษา บรรพชิตรักษา มิได้ขอกล่าวก่อน แลลวงลักปรเวณีหนึ่ง แลหญิงมีสามีรักษา ๑๒ จำพวก สาร์กขาพิริญาคือหญิงอันสามีรักษาเป็นต้น แลหญิง ๒๐ จำพวกนี้อย่าลวงลักปรเวณีหนึ่ง เป็นกายกัม ๓ วะจิกัม ๔ นั้น คือห้ามมิให้เจรจามุสาวาษสะปลับคำพรางหนึ่ง ห้ามมิให้เจรจาส่อเสียดหนึ่ง ห้ามมิให้เจรจายาบช้าหนึ่ง ห้ามมิให้เจรจาทลกคนอง เปนวาจาอันมิเป็นประโยชน์หนึ่ง แลมะโนกัม ๓ นั้น คือห้ามมิให้จิตรโลก เหนขของท่านผู้อื่นคิดจะใคร่ได้เป็นของตนหนึ่ง คือห้ามมิให้จิตรคิดพะยาบาทสัตว์ผู้อื่นให้พินาศฉิบหายหนึ่ง คือห้ามมิให้จิตรคิดเหน็ดว่า บุคคลจะทำกรียาฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ลวงปรเวณีเป็นต้น กรียาที่ฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ ลวงปรเวณีอันเป็นบาปนั้น จะตามสนองตนหา มิได้ แลถ้าคิดเหน็ดว่าสัตว์ทั้งปวงเกิดมานี้ดีเองชั่วนั้น หาเหตุปัดใจตกแดงให้ชั่วให้ตีมิได้ แลอย่าคิดเหน็ดว่า จะทำบุญน้อยก็ตีมากก็ตี จะมีผลไปในอนาคตหามิได้ แลคิดเหน็ดจากพุทฺธวัจนะ ทั้งสามประการนี้ชื่อว่า นียตะมฤจฉาทิถิ เปนมะโนกัม ๓ ประการ เข้ากันเป็นกายกัม ๓ วะจิกัม ๔ มะโนกัม ๓ เปนทศกุกุลกัมมบทวิโนย ๑๐ ประการ สำหรับวิโนยฆราวาษแลให้สักสา ปฏิบัติตั้งอยู่ในพระวิโนย ก็จะเป็นปัจจัยให้ได้พระศาสนาธรรมทั้งสามอันพรรณนาแล้วแต่เดิมนั้น ได้ชื่อว่าผู้นั้นภบบำรุงพระพุทฺธศาสนา ของสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์พระพุทฺธิเจ้า แลให้ตั้งอยู่ในทศกุกุลกัมมบทเป็นวิโนยศีล ครั้นถึงวาระวันแปดค่ำวัน ๑๔

คำวันสิบห้าค่ำ ให้รักษาพระอุโบสถุสสีลแปด สีลสิบประการเป็นอดิเรกศีลชวนกันทำบุญให้ทาน สดับฟังพระธรรมเทศนา จำเริญธรรมภาวนา ให้เป็นอารยอุโบสถุสจำเริญอานิสงยั้งขึ้นไป แล ให้ข้าทูลอองทุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ข้างหน้าข้างใน ผู้รักษาเมือง ผู้รั้ง กรมการอณาประชาราษฎร์ทั้งปวง ประนิบัติดีกระทำตาม พระราชโอราทานุสาสนะกำหนด กฎหมายนี้ จงทุกประการ ถ้าผู้ใดละเมินเสีย มิได้ปฏิบัติดีตาม พระราชโอราทกำหนด กฎหมายนี้จะเอาตัว เป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวันจันท์ เดือนแปดขึ้นแปดค่ำ จุลศักราชพันร้อยสี่สิบสี่ปี ชานจัตวาศก

๓๔ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนแลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร สถานมงคล ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวงจงทั่ว ด้วยสมเดจบรมนาถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงศพิศราชธรรมมหันตาทิถุกคุณอดุลศรัทธา ยังพระปิตีปิตีสาสนา พระมหาชินโรรสสงฆดำรงเรื่องรคศีลสวัสติ พระจัตุปารีสุทธศีลสังวรวิโนย ไพบุรรรณพิเศศ เป็นบุญเขต แก่เทพนิกรมมนุษย์ทั้งปวง เสดจออกพระธินั่งดุสิตา มหาปราสาทโดยอุตราภิมุข พร้อมด้วยมุขมนตริ์กระวีชาติ ราชเสวกาปะโรหิตาโหราราชครู ฝ้าพระบาทงกษมาศ จึงมี พระราชโองการมานพระบันทูล สุรัสวดีนาคดำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ครั้งนี้จะทำนุบำรุง พระราชกำหนดกฎหมาย ขนบทำเนียมราชกิจการบ้านเมือง ให้ยั่งยืนโดยบุรรราชประเพณี แผ่นดินสืบมาแต่ก่อนแลมีในพระราชกำหนดแต่ก่อนว่า ถ้าสมเดจพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ เจ้าต่างกรมแลข้าทูลออง ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน ผู้ใดจะกราบทูลพระกรรณา ด้วยอถคตสิ่งใด แลขอผู้คนข้างม้าโคกระบือ สะวิญญานกะทรัพยอะวิญญานกะทรัพย แต่ สมเดจพระพุทธเจ้าอยู่หัว ถ้าทรงพระกรรณาโปรดพระราชทานให้ แต่มิได้สั่งผู้ใด ให้กราบ ทูลพระกรรณา ขอพระราชทานผู้รับสั่ง ฯ เวน โดยขนบกิจราชการอันควรครั้งนี้ ข้าหลวง กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในแลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ที่แจ้งให้พระราชกำหนดก็มี ที่ไม่แจ้งก็มีบ้าง แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าแลเจ้าต่างกรมแลข้า ทูลออง ฯ ผู้ใดจะกราบทูลพระกรรณา ขอสะวิญญานกะทรัพยอะวิญญานกะทรัพย โปรด พระราชทานให้ แต่ยังหาผู้รับสั่งมิได้ให้ผู้ทูลขอ กราบทูลพระกรรณาขอผู้รับสั่งจงทุกข้อ ห้ามอย่าให้เจ้าต่างกรม เอาข้อรับสั่งไปสั่งแก่เจ้ากรมปลัดกรม นายเวรปลัดเวรมหาดเล็กใน กรม ให้บาดหมายมาในพระราชวังหลวง แลห้ามอย่าให้ข้าทูลออง ฯ ผู้กราบทูลพระกรรณาขอ อ้างว่าเป็นผู้รับสั่ง ฯ เวนไปเอง ให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ได้ ถ้าผู้ใดมิฟังเลมิตทำผิดด้วยพระราชกำหนดประการใด จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวันจันท์เดือนเจดขึ้นสองค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๔ ปีชานจัตวาศก

๓๕
๐ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลกรม
พระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุล
ขุนหมื่นพันทนายฝ่าย ทหาร } ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ปากได้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว
พลเรือน }

ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหา
ปรเสริฐู เสด็จปราบดาภิเศกในเอก ไอลุริยราชสมบัติบำเพญพระบารมีธรรม เพื่อจะให้ได้
ตรัสแก่พระบรมมาภิเศกสมโพธิญาณ เสด็จออกณพระที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาทโดยอุตรา
ภิมุข พร้อมด้วยมุขมัจจาเสนามาตยมนตรี ภาวะีราชชาติพิฤฎาโหรราชบัณฑิตย ฝ้า
พระบาทบงกษมาศ ทรงพระราชรำพึงโดยสุชุม คำภีรภาพรรมาณูสาคนะ แล้วจึงมีพระราช
โองการมานพระบันทูลสุรัสวดีหน้าทสำหรับว่า สัตวโลกยทั้งปวงทุกวันนี้ ปรปฏิบัติผิดจากพระ
ไตรสรณาคม จะไปสู่อบายภุมทั้งสี่เสียเป็นอันมาก โดยกระแสพุทธิภาตรัสเทศนาไว้ว่า
พระไตรสรณาคมนั้นเป้นยอด มงกุฎเกษตันธรรมทั้งปวง ยากที่บุทคนจะรักษาพระไตร
สรณาคม ให้บริสุทได้ด้วยเหตุว่าพระไตรสรณาคมจะอยู่เป้นมั่นคงนั้น เพราะถือพระ
พุทธิคุณพระธรรมคุณพระสังฆคุณเป้นเที่ยงแท้ จิตรมิได้ผันแปรไป ถือคุณอันอื่นนอกกว่านี้
ว่าประเสริฐกว่าพระรัตนไตรย์หามิได้เป้นอันขาดที่เดียวฉนี้ พระสระระณาคมจึงจะคงอยู่แก่
ผู้นั้น ทุกวันนี้สัตวทั้งปวงเป้นโลกี ครั้นมีทุกขขึ้นมาน้ำจิตรนัน ก็ผันแปรไปจากพระรัตนตะ
ยาคูณ ไปถือผีสังเทพารักษต่างต่าง ที่น้ำใจดีเป้นพหูสูตรนั้น ถึงจะนับถือพระภุมเจ้าที่
เทพารักษนั้น ก็ถือเอาแต่โดยจิตรคิดว่าเป็นมิตรสหายเป้นที่ป้องกรรอันตราย มิได้คิดว่า
ประเสริฐกว่าพระรัตนตะยาคูณมิได้แต่เพียงนี้พระไตรสรณาคมก็ยังมีได้ขาด ที่น้ำใจอติ
ไกลจากสดับตรับฟังครั้นทุกขบังเกิดมีเพราะกำมของตน แต่หลังมิได้แจ้งก็เข้าใจว่า ตนถือ
พระรัตนตยาคูณช่วยไม่ได้ เสียน้ำใจก็ละพระรัตนตยาคูณเสีย ไปถือภุมเทพารักษีสัง
ต่างต่าง ภาอลินกำมจะพันทุกขก็เข้าใจว่า ภุมเทพารักษีสังที่ตนถือั้นว่าประเสริฐกว่าพระ
รัตนไตรฉนี้ พระไตรสรณาคมก็ขาดเหมือนผู้นั้นหาตีสะมิได้ เหนจะไปสู่อัจตุรบายเที่ยงแท้
ครั้นจะให้ห้ามเสียมิให้ถือผีสังเทพารักษีสังแล้ว ก็มีพระพุทธิภาตรัสไว้ ในสดับบริย
หาริยธรรมเจดประการ อันจะให้บ้านเมืองสมบูรณขึ้นว่า ให้สมเด็จพระมหากษัตรา
ธิราชเจ้าบำรุงเทพารักษ ในกรุงเทพพระมหานคร นอกกรุงเทพพระมหานครเป้นต้นเหตุฉนี้
จึงมีพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ให้ข้าทูลออง ฯ ผู้ใหญ่

ผู้น้อย ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ๑
๒ } ทั้งปวง บันดามีสารเทพารักษพระภุมเจ้าที่ พระ
๓ }
๔ }

เสียเมืองทรงเมืองให้บำรุงซ่อมแปลงที่ปรลั๊กหักพังนั้นให้บริบูรณ์ แลแต่งเครื่องกระยาบวดผลไม้ถั่ววาเป็นต้น แลรูปเทียรของบูชาพื่อนรำบำบวงสรวงพระลิกำมถวายสิ่งซึ่งอันสมควรแก่เทพารักษแต่อย่างนับถือว่ายิ่งกว่าพระไตรสรณะคมห้ามอย่าให้พลิกำมด้วยฆ่าสัตว์ต่าง ๆ มีโคกระบือสุกรเปิดไก่เป็นต้น บูชาจะไปสู่อบายภูมเสีย แลให้กระทำบุญให้ทานรักษาศีล การกุศลสิ่งใด ๆ จงอุทิศส่วนกุศล ให้แก่ภุมอารักษเทวดาทังปวง ให้อนุโมทนาส่วนกุศลก็ขึ้นชมช่วยอภิบาลรักษา จะได้เป็นพยานบอกบาปชีย แก่ท้าวจัดโลกบาลอันเทียมมาเอาบาปชียนั้น แต่ซึ่งสารเทพารักษอันเอาไม้ ทำเป็นเพศบุรุษสิ่งใหญ่่น้อยต่าง ๆ หญิงชายชวกันนับถือนั้น ทรงพระกรุณาให้นักปราชราชบัณฑิตย คันดูในพระไตรปิฎกก็มีได้มีหย่าง ให้สืบถามดูหย่างทำเนียม ในพระนครราชธานีต่าง ๆ ก็มีได้มีเยี่ยงหย่าง จึงทรงพระวิจาระณะเห็นว่า แรกเหตุนี้ จะมีมาเพราะคนพาลกักขะละหยาบช้า แสงกระทำเพศอันนี้เยะเย้ยหญิงแม่มดอันมีมารยาหาความลอยมิได้ เป็นเดิมสืบมาหญิงชายผู้หาปัญญามิได้ ก็เอาเยี่ยงหย่างนับถือสืบมา เป็นที่เทวะดาอันศักดิ์สิทธิ์จะชิงชังอีก สมควรแต่กับผีสงอันต่ำศักดิ์สำหรับพาลหยาบช้านั้น อันหนึ่งเป็นที่แขกเมืองนานาประเทศ ไปมาค้าขายได้เห็นจะดูหมิ่นถิ่นแคลนกรุงเทพพระมหานคร อันกอบด้วยเกียดยศ จะติเตียนว่ามีควรที่จะนับถือก็มานับถือทำนุบำรุงจะเอาความลามกอับรมงคลนี้ไปเล่าต่อ ๆ ไปในนานาประเทศต่าง ๆ ก็จะมีเสื่อมเสียสาตราคม เกียดยศศักดิ์ดาณภาพกรุงเทพพระมหานครไป ห้ามอย่าให้มีเพศบุรุษสิ่งอันลามก อับรมงคลไว้ในสารเทพารักษเป็นอันขาดทีเดียว แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ กำหนดพันนายบ้าน ไปเก็บเอามาเผาไฟเสียจงสิ้น อย่าให้มีอยู่ณะโรงสารบ้านเมืองนิคมเขตประเทศใด ๆ มี ผู้รู้เห็นเอาเนื้อความมาว่ากล่าว พิจารณาเป็นสัจจะเอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลพันนายบ้านแลชาวบ้าน ตำบลประเทษนั้น ๆ เป็นโทษถึงสิ้นชีวิต แลให้หมายบอกจ้งทั่ว ให้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายจ้งทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษาณโทษ กฎให้ไว้ณวันพุทธเดือนเก้าขึ้นสิบสามค่ำ จุลศักราชพันร้อย สี่สิบสี่ปีชานจัตวาศก

๓๖ กฏให้ไว้แก่พระสุรัสวดี ชาย } ในนอก ให้กฎหมายบอกแก่ข้าทูลออก ๆ ผู้ใหญ่
ชวา }

ผู้น้อย ฝ่ายหน้าฝ่ายในฝ่ายทหารพลเรือน เจ้าต่างกรมผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง }
๑ }
๒ }
๓ }
๔ }

ตวันตกตวันออก ปากใต้ฝ่ายเหนือบันดาขอบเขตชั้นทเสมาชั้นแก่กรุงเทพมหานครจ้งทั่วด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระราชธรรมคุณอันประเสริฐเสด็จได้ปราบดาภิเศก ในเอกไอยสุริยสมบัติทุกวันนี้ มีพระราชประนิธาน ปราบนาพระพุทธิ

ภูมิโพธิญาณ แสดงออกณะพระอินทร์บุษบกมาลา มหาจักรพรรดิพิमान โดยนุรรภาภิมุข พร้อมด้วย อุกฤษฏ์สมุหะบริรักษ์อัคมหาเสนาบดีมนตรี กระจิวชาติราชปะโรหิตาโหราจารย์ ฝ้าพระบาทบงกชมาศจึงมี พระราชโองการมานพระบันฑูล สุรัสสีหนาทดำรัสด้วยวิจารณ์ญาณ หยั่งเห็นไปในพระพุทธรูปประเพณีย สมเด็จพระพุทธิเจ้าทั้งปวง เมื่อบำเพญพระบารมีมา ในวัดสงสารย่อมมีพระกรรณาญาณ เมตาสัตว์โลกยทั้งปวง จะใคร่ให้ได้โลกิยสุขแลพระโลกุตรสุข เปนมูลพระบารมีมาเม้นเสวยพระชาติเป็นบรมกระษัตริ์ หาพระพุทธรูปสาสนามีได้ สัตว์ทั้งปวง ก็อาไศรยบรมกระษัตริ์ ผู้ต่างพระบารมีย่อมมีพระกรรณา ชักชวนสมณพราหมณอนาประชา ราชภูริให้ตั้งอยู่ ในกุศลสุจริตจิตรก็คู้้นเคยเข้าในการกุศล เมื่อกระทำกาลกิริยาตายจิตรก็ปรหวัตเข้า เอาอารมณกุศลซึ่งคู้้นเคยนั้น ก็เปนมหามิตรมีกำลังเกียรกรกำบังบาปเสียได้ ก็ขึ้นไปเสวยสวรรคสมบัติมนุษยสมบัติ เพราะพระโพธิสัตว์เจ้า เปนท้าวพญามีพระกรรณา ชักนำสัตว์ฉนี้ ก็เปนหย่างทำเนียมมาทรงพระกรรณาเห็นว่าแผ่นดินก่อนนั้นอนาประชา ราชภูริทั้งปวงมีน้ำจิตร ยังมีสติคู้้นเคยในการกุศล ระคนอยู่ด้วยการบาปเพทไทยาคติกลัว ราชไทย ก็ชวนกันคู้้นเคยไปในการบาปหยาบซ้ำ ด้วยราชกิจการนั้นสืบสนพันประมาณ ประการหนึ่งกระทำการณรงคสงคราม ด้วยความจำเป็นเห็นว่าหาประโยชน์มิได้ เสียทีที่ได้มา เปนมนุษแลพบ พระพุทธรูปสาสนาอันยากที่จะได้พบเห็น ครั่งนี้จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ ลดหย่อนพระราชอาชญา อนาจักรราชกิจทั้งปวงลงมีแต่การกุศล ให้มีความสุขสบายเพื่อจะให้ จิตรนั้น เกลี้ยจไกลบาปคู้้นเคยเข้าในการกุศล จึงทรงพระอุษาหะสีกลาเร่งรัด บำเพญพระ ราชกุศลต่าง ๆ เปนประธานชักนำอนาประชาราชภูริทั้งปวง แล้วให้มีพระราชกำหนดกฎหมาย เร่งให้บำเพญทานรักษาศีล สะดับฟังพระธรรมเทศนา ให้ตั้งอยู่ในทศกุศลกำมบทสิบประการ แล้วยังทรงพระกรรณาอะนุเคราะห์ เห็นว่ายังมีคู้้นเคยเข้าในการกุศล เพราะว่าอนาประชา ราชภูริสัตว์ฉนี้ มีแต่โลกะมีแต่โมหะเปนเค้ามูน จะกะทำกุศลสิ่งใดใด ก็ปราชจากปัญญา คักแต่จะทำไปตามประเวณี มาตราว่าจะรักษาศีลห้าศีลแปดศีลสิบประการ พระสงฆ์ผู้ให้ว่า ประการใด ก็ว่าด้วยแต่ตัวเองนั้น จะเรียงระดับศีลให้ถูกต้อง แลลักษณะเนื้อความองคแห่ง ศีลอันจะได้เข้าใจรักษาดำมนั้น ร้อยคนพันคนจะรู้สั้นน้อย ถึงที่รู้เท่าตั้งนั้นเพราะมีวิญาณ ปัญาศีก็ตี ปัญามีได้มีมีคະญาณ ปัญอันจะตัดจิตรอะกุศลธรรม ถือศีลเปนอันมั่นนั้นสั้นน้อย นัก ย่อมชะเลยละเสียมได้สมาทานก็มีบ้าง ถึงรู้แต่มีได้ปฏิบัติ ก็ได้ชื่อว่ามิได้คู้้นเคย เข้าใน การกุศลก็เสียทีด้วยจวนจรพาธิมรณทุกขใกล้ถึงแล้ว ครั้นมีพระราชกำหนดกฎอนาจักร กะหนาบเข้าไว้ด้วยกับพระพุทธิอนาจักรสัตว์ทั้งปวง ก็กะประมาทมิได้จะปฏิบัติตามกุศล สุจริต จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูลตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า แต่นี้สืบไปเมือหน้าให้ ข้ำทูลออก ฯ ข้างหน้าข้างใน ฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวง อันอยู่ในราชอาณาจักรนั้น ให้รู้จัก ลักษณะศีลห้าศีลแปดศีลสิบ ให้รู้เนื้อความภาษาไทย ในพระบาพินันจทุก ๆ ลิกขาบท ใน

บทบาฬีปานาติปาตาเวระมณี ลึกษาปะทังสะมาทียามิ นั้นให้เข้าใจในภาษาไทยว่า ข้าจะ
 สมทานถือเอาเป็นอันมั่นคงตราบเท้าสิ้นชีวิตร ดัดน้ำใจเว้นจากกิริยา อันจะยังชีวิตรแห่งสัตว์
 ให้ตัดเสียคือฆ่าสัตว์หนึ่ง อทินนาทานาจากกิริยา อันลักซึ่งสิ่งของอันเจ้าของมิได้ให้หนึ่ง
 กาเมสุมิจฉาจาจากปรพฤษมิต กิริยาแลลูกสาวท่าน อับพรหมจริยาจากกิริยา อัน
 ปรพฤษดิการมิได้ประเสริฐ คือเมณฺณธรรมอันเป็นมูลทุกขนั้น มุสาวาทาจากกิริยา อันกล่าว
 คำเท็จแลคำพราง สุราเมระยะมีชะปะมาทัดถานา จากกิริยา อันดื่มกินซึ่งน้ำเมาอันใส แลขัน
 อันเป็นเหตุแห่งจะลิมสมประฤาตินั้น วิกาลโภชนาจากกิริยา อันจะกินซึ่งโภชนาหารของกิน
 ในอันใช้กาลคือตัวน่วยหนึ่ง นั้นจะคิดวาทิตวิสุกะทศนา จากกิริยาอันพอนขับตีสตีเปาเอง
 แลดูฟังซึ่งพอน แลขับตีสตีเปานั้นหนึ่ง มาลาคันธวิเลปะนะธาระนะมันตะนะวิภูสณัดถานา
 จากกิริยาอันทรงแลหาซึ่งของหอม แลพวงดอกไม้หนึ่งแลเครื่องประดับขัดเกลาซึ่งตัว อัน
 เป็นการตกแต่งอันประดับตัวนั้นหนึ่ง อุจาสะยะนะมหาสะยะนาจากกิริยา อันนั่งแลนอน
 เหนือที่น่งนอน อันสูงพ้นจากประมาณแลอันประเสริฐยิ่งโดยค่านั้นหนึ่ง ซาตะรุปะระชะตะ
 จากกิริยา อันรับหวงแหนซึ่งทองแลเงินเป็นต้นหนึ่ง เป็นศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ประการให้
 เข้าใจเนื้อความในพระบาฬีอันรับตามคำพระสงฆ์ให้ ดังพรรณนามานี้จึงจะรักษา เป็นญาณ
 สัมปรยุตเจตนา มิผลานิสงนนั้นจนับจประมาณมิได้ แลเมื่อรับศีล $\left. \begin{matrix} ๕ \\ ๘ \\ ๑๐ \end{matrix} \right\}$ นั้นแล้วจะเว้นจาก

ฆ่าสัตว์แลลักทรัพย์เป็นต้น ตราบเท้าถึงศีลอันเว้นจากรับ หวงแหนเงินทองเป็นที่สุดนั้น
 ครั้นรับแล้วก็สำรวมจิตรอย่าได้คิดพยาบาทวิตกที่ผูกอาฆาฏฆ่าสัตว์วิหิงสาวิตกคิดที่จะเบียด
 เบียดสัตว์ กามวิตกคิดถึงกามคุณกำหนด ยินดีในรูปในรคในเสียงในกลิ่นในที่สำผัสที่เคย
 บริโภคนั้น จึงได้ชื่อว่าเว้นจากความชั่วเป็นศิลบริสุทธ ถ้ารักษาศีลแล้วอย่าล่วงศีล ด้วยกาย
 ด้วยวาจาเลย แต่มาทว่าคิดในใจเป็นกามพยาบาท เป็นวิหิงสาวิตกยินดีกำหนดในวัตถุกาม
 แลปราถนา รุปรคเสียงกลิ่นที่สำผัสที่เคยบริโภคนั้น ชื่อว่ามีเป็นอันเว้นจากความชั่ว ศีลนั้น
 เศร้าหมองมิได้บริสุทธิ มีผลอันน้อยนักหนา ประการหนึ่งพึงรู้ว่าศีล ปานาติปาตานี้จะขาด
 ด้วยประโยค ฆ่าสัตว์ ๖ ประการ คือฆ่าด้วยมือเอง แลเครื่องสาตราวุธกับมือก็ดี ใช้ให้ผู้อื่น
 ฆ่าก็ดี ยิงพุงสาตราวุธไปแต่ไกลก็ดี ฆ่าด้วยบ่วงจาวหัวบอหลุม โหราญพิศมฆ่าด้วยมูลดิน
 กิติ ฆ่าด้วยยาถันเล่ห์กลทำให้ เป็นโรคพยาธิต่างต่างตาย โดยอันน้อยแต่เร็วอดแลเลนตายกิติ
 ศีลนั้นขาด แลศีลปานาติปาตาจะขาด ต่อพร้อมด้วยองค์ ๕ ประการ คือสัตว์มีชีวิต ๑ จิตรรู้
 ว่าสัตว์มีชีวิต ๑ จิตรคิดจะฆ่าสัตว์ ๑ เพียรฆอลฆวยฆ่าสัตว์ ๑ สัตว์ตายด้วยความเพียร ๑
 ต่อพร้อมองค์ ๕ ประการดังกล่าวมานี้ ศีลปานาติบาทจึงขาด ถ้ามิครบทั้ง ๕ หย่อนองค์ใด
 องค์หนึ่ง ศีลนั้นมีได้ขาด อนึ่งในศีลอะทินนาทานมีองค์ ๕ ประการ คือทรัพย์นั้นเป็นของ

มนุษย์มาตรวจว่าค่าเส้นหนึ่งก็ดี เป็นองคั่น ๑ แคลงสงไสยอยู่ก็ดี รู้แต่ว่าเป็นของมนุษย์
 หวงแหวนอยู่ ๑ คือจิตรนั้นคิดปลงลงว่า จักฉกฉักข้อประบิดเอา ๑ คือเพียรขวลขวยฉกฉัก
 ข้อเอาด้วยกายก็ดี ใช้ด้วยวาจาให้ฉกฉักข้อเอา ๑ คือฉักเอาของมาได้ด้วยกิริยา อันลอบฉก
 สกตสมตัตตฝ่าเรือนขึ้นเอาทรัพย์ก็ดี พ้อลวงเอาด้วยตราชุกกลทนานกล ไล่ตีบุกทองแดง
 ปลอม เงินทองข้อประบิดเอาก็ดี ช่มเหงทุบตีชิงเอาด้วยกำลังวิบราชรบพุ่งชิงทรัพย์แล
 บ้านเมือง ช่มเหงเรียกเอาส่วยบ่าวให้ล้าเหลือพิกัตอัตราเดิมนั้นก็ดีกำหนด กฎหมายแล้วฉก
 เอาทรัพย์ แลที่แดนเรือกสวนไร่นาก็ดี ปกป้องเบียดขังเอาก็ดี แลกเปลี่ยนเอาของที่ค่ามาก
 ก็ดี ฉกเอาทรัพย์มาได้ด้วยอาการตั้งว่ามานี้ เป็นองคเคารพ ๕ ต่อพร้อมองคทั้ง ๕ คีล
 อะทินนาทานจึงขาด แลคีลกาเมสุมิจจาจนัน นั้น คือห้ามมิให้เสพเมถุนในหญิงยี่สิบจำพวก
 คือหญิงอันบิดารักษา มานดารักษา บิดา } รักษาที่รักษาน้องรักษา ยาตรักษา โคตรรักษา
 มานดา }

บรรพชิตรักษา เปนแปดจำพวก แลหญิงอันมีสามีรักษา ๑๒ จำพวก คือสาวรักษาภริยา หญิง
 อันกระกูลทั้งสองรักษา บัณฑิตญาณกันไว้แต่ในครภ ว่าถ้าลูกเราทั้งสองบังเกิดมา เปนหญิงแล
 ชายเรามีให้ไปสู่อื่นเลยเราจะให้อยู่ด้วยกัน โดยที่สุดไปแต่หญิงบุทคนเอาพวงดอกไม้
 แลขันหมากมันไปสู่ออไว้ ด้วยสำคัญว่าหญิงเป็นภริยาเราอันนี้ก็ชื่อว่าสาวรักษาภริยาหนึ่ง
 อื่นจะประวิทันทภริยานั้น คือหญิงอันท่านจะเพาะชื่อจะเพาะเรือนจะเพาะตรอกบ้าน แล้ว
 แลตั้งอาชูลินใหม่ไว้ว่า ผู้ใดมาลวงลักประเวณีหญิงชื่อนี้ หญิงเรือนนี้หญิงตรอกนี้ ลินใหม่
 เท่านั้น จะมีแก่ชายผู้นั้น ชื่อประวิทันทภริยาหนึ่ง แลระนะกิตตาทิรยคือหญิง อันชายได้มา
 ด้วยทรัพย์น้อยมากก็ดี เอามาเป็นภริยาชื่อระนะกิตตาทิรยหนึ่ง ฉันทวาสินิภริยา คือหญิง
 อันอยู่ด้วยความรักใคร่ชอบใจกันเอง ชื่อฉันทวาสินิภริยาหนึ่ง โภควาสินิภริยา คือหญิงอันอยู่
 เป็นภริยาชาย ด้วยโภคสมบัติแลได้ซึ่งเครื่องเรือนอุปการให้สอย มีครกสากเป็นต้นแลได้
 เป็นภริยาชายหนึ่ง ปัตวาสินิภริยาคือหญิงอันได้มาด้วยมาตราว่า แต่ผ้าถุงผ้าห่มแล้วมา
 เป็นภริยาชายหนึ่ง โอิทะปัตตะกนิภริยา คือหญิงอันชายสูกขอเป็นภริยา แลผู้เฝ้าผู้แก่เอามี
 เจ้าบ่าวเจ้าสาว ลงในถาดน้ำอันเดียวกัน แลให้พรว่าท่านทั้งสองอย่าได้ผิดแผกแตกฉาน
 จงรักใคร่ อยู่กินด้วยกันเป็นอันดี ตั้งน้ำอยู่ในถาดนี้เถิด โอิภตตจุมภภริยาคือหญิง อันชาย
 ช่วยปลงภาระอันหนัก ลงจากศีรษะแล้วอยู่เป็นภริยาเรือนชายหนึ่ง ทาษิภริยาคือหญิงอันเป็น
 ทาษ ชายเอาเป็นภริยาหนึ่ง กำมการิภริยาคือหญิง อันจ้างทำการเรือนแลชายสมักรักใคร่
 ด้วยหญิงเอาเป็นภริยาหนึ่ง ธัตตชาติภริยาคือหญิง อันชายรบศึกได้เอามาเป็นภริยาหนึ่ง
 มหุติกาภริยาคือหญิงอันชายอยู่ด้วยขณะหนึ่ง แลหญิงใส่ใจสำคัญว่าชายเป็นผัว ถ้ามิได้
 ใส่ใจเป็นอันอย่าขาดกันหนึ่ง แลหญิงยี่สิบจำพวกตั้งพรรณนามานี้ ถ้าชายมิได้ขอกล่าวแล
 ล่วงลักประเวณี ขาดคีลกาเมสุมิจจาในหมวดศีลห้า นั้น ฝ่ายหญิงหาผัวไม่แต่บุทคน ๘ จำพวก

รักษาหญิงมิได้ขาดศีลกาเมสุมิจจา ขาดแต่ชายฝ่ายเดียว แลหญิงมีสามีหวงแหนสืบสอง จำพวกนั้น ถ้าล่วงลักประเวณีทั้งหญิงทั้งชาย ขาดศีลกาเมสุมิจจาทั้งสองฝ่าย ประการหนึ่ง ห้ามมิให้เสพเมถุนธรรม ในภริยาตนนั้นห้าประการ อะกาโล ห้ามมิให้เสพเมถุนธรรมในหญิง อันเป็นโรค ไกล้มรณทุกขอันปราศจากกำลัง ด้วยอาภักบอบด้วยโรควิเศษดวงมอคร้อ ๑ แลหญิงอันมีระดูไหลอยู่ ๑ แลหญิงอันมีครรภ์ ๑ แลหญิงอันเดกนักอันมิได้ปราศณาเมถุน แลร้องไห้วิลาป ๑ แลหญิงอันมีทุกขโถมันศเวทนานัก ๑ ชื่ออะกาลมิดรจะเสพเมถุนพึงเว้น ถ้าเสพเป็นกาเมสุมิจจาหนึ่ง อะเทโสคือห้ามมิให้เสพเมถุนในที่ใกล้อุปัจารพระธาตุเจติ แล รูปพระพุทธรูปติมากร แลคำภีร์ลานจากฤพระไตรปิฎก แลอาจารย์อุปัชฌา บิดามานดา ถ้าเสพในที่ห้ามฉนี้ชื่ออะเทสะ เป็นกาเมสุมิจจาจารย์หนึ่ง อะนังโค คือห้ามมิให้เสพเมถุน ใน มุกขมัคแลเวจมัค ถ้าเสพเป็นกาเมสุมิจจาจารย์หนึ่ง อะคัมโม คือห้ามมิให้เสพหญิง อันเป็น ลูกสาวแลน้องสาวตนเป็นต้นหนึ่ง ถ้าเสพเป็นกาเมสุมิจจาจารย์ ในภริยาตนเอง ๔ ประการดังนี้ อันมีในหมวดศีล ๕ แลหมวดศีล ๘ อับพรหมจริยานั้น พร้อมด้วยของคสามประการจึง ขาดศีล คือทวารปาก ๑ คือทวารเบา ๑ คือทวารหนัก ๑ เป็นสาม อื่นนอกกว่าทวารทั้ง ๓ ศีลไม่ขาด แต่โทษหนักเศร้าหมองศีล เป็นโทษหยาบเพราะอกุศลจิตรกำหนดนั้น คือจิตร ยินดีในที่สมาคมสิ่งของเสพนั้น ถ้าแลมีความทุกขเวทนานัก มีผู้มาชมเริงขึ้นก็ได้ยินดีเลย ขวลชวายเป็นให้พันตั้งถ่านเพลิง แลองคชาตเข้าไปในปากอสระพิศมนั้น ศีลพรหมจริยมิได้ ขาด อนึ่งคือยังทวารมัค ให้เข้าไปในทวารมัคอันใดอันหนึ่งนั้น เป็นองคอันหนึ่ง ถ้ามิเข้าไปใน ทวารมัค อันใดอันหนึ่งศีลนั้นมิได้ขาด ต่อพร้อมด้วยของคทั้ง ๓ ดังพรรณมานั้น ศีลพรหม จริยาจึงขาด ประการหนึ่งรักษาศีลอับพรหมจริยจะให้ บริสุทธิมีผลมากนั้น ห้ามอย่าให้ กำหนดในรัชนียามณประเวณีปีบสีครัดครีที่ลับ ด้วยอกุศลจิตรอันเป็นโทษหนัก เศร้าหมอง ศีลนั้นหนึ่ง คือห้ามมิให้มีจิตรคิดกำหนด ในที่สำผัสถูกต้องกายบุคคลผู้อื่น อันควรจะ กำหนดเป็นโทษหนัก ให้ศีลเศร้าหมองหนึ่ง ห้ามมิให้มีจิตรกำหนดยินดี ที่จะกล่าวเมถุนกิจ เป็นคำหยาบ ออกชื่อถึงมัคทวาร แลเมถุนกิจอันเป็นโทษ ให้เศร้าหมองศีลนั้นหนึ่ง อนึ่ง อย่างมีจิตรกำหนดบำเรอจิตรตน กล่าวถึงที่เมถุนอันตนกำหนดต่อหน้าคน เป็นโทษเศร้าหมอง ศีลนั้นหนึ่ง อนึ่งห้ามอย่าเจรจาชักขู้สุสาว ให้เศร้าหมองศีลอะพรหมจริยานั้นหนึ่ง ประการ หนึ่งในศีลมุสาวาทานั้น พร้อมด้วยของคสี่ประการ จึงขาดศีลคือถ้อยคำเจรจาออกนั้น สัพปลับไม่จริงหนึ่ง อนึ่งแม้จิตรคิดแกล้งจะสัพปลับพราง แต่ปากพลั้งพลาดไป ต้องจริง เข้าก็มีได้ขาดศีล อนึ่งคือจิตรแกล้งพรางสัพปลับหนึ่ง ถ้าจิตรมิแกล้งจะสัพปลับแต่ปาก พลั้งพลาดไปก็มีได้ขาดศีล อนึ่งคือขวลชวายเป็นแดงออกไป ด้วยกายแลวจากันหนึ่ง ดังว่า มีผู้มาถามคลาดสิ่งนั้นไป แลแกล้งพรางด้วยวาทกิติ พะยกเอาด้วยกายหน้าตาก็ดีศีลมุสา ขาด ถ้าแต่คิดในใจมิได้ขวลชวายเป็นด้วยกายด้วยวาทกิติมิได้ขาด อนึ่งเมื่อเจรจาพรางแก่ผู้ใด

ผู้หนึ่งรู้เห็น แลได้ฟังแจ้งซึ่งคำพรางในขณะพรางนั้นคือจึงขาด ถ้าผู้ฟังนั้นวงงอยู่น้อยหนึ่ง แล้วจึงคิดเห็น ศิลมูสนั้นมิได้ขาดแลศิลปมูสนี้ต่อพร้อมด้วยองค์ ๔ คือวาจานั้นก็จริง ๑ จิตรนั้นก็แล้งมูสา ๑ แลลำแดงออกด้วยกายด้วยวาจา ๑ ผู้ฟังนั้นก็รู้แจ้งในขณะสัพปลับ นั้นหนึ่งเปนองค์ ๔ พร้อมศิลปมูสาวาทจึงขาด แม้วากล่าวหยอกลูกหลานเหล่านั้นก็เป็นมูสาตั้ง พระสามเณรถามว่า ยังเห็นอุปมาข้าบบ้างฤฯ อุปมาอยู่ที่นั่น แต่ผู้หนึ่งเหยี่ยเหลี่ยนว่า ชะรอย อุปมาท่านไปแล้วจึงไม่เห็น ว่าเล่นดั่งนี้ศิลปมูสาวาทนั้นก็ขาด แม้นของน้อยอวดว่ามากก็ขาด สิ้น เมื่อบุทคลจะรักษาศิลปมูสาวาทให้ บริสุทธิมีผลมากนั้น ห้ามมิให้กล่าววาททุจริต อัน เปนโทษหนักของศิลปมูสนั้นสามประการ คือเจรจาหยาบเสียบแทงจิตรท่าน ลำเลิกด้วย อาการสับ มีลำเลิกชาติโคติเป็นต้นหนึ่ง ห้ามมิให้กล่าวส่อเสียด ให้ท่านแตกร้างจากกันนั้น หนึ่ง คือห้ามมิให้เจรจาคำสัพพลาวาท เปนวาจาอันหาผลหาประโยชน์มิได้หนึ่ง ถ้าเจรจาเป็น โทษให้ศิลปมูสาวาท นั้นเศร้ามองมีผลน้อยแลในศิลปสุราเมโรยนั้น คืออย่าเสพสุราน้ำใส เมโรยน้ำขุ่น ตั้งแต่เขาแรกคองว่าจะนำน้ำเมานั้นประการหนึ่ง ถ้าเขามิได้แต่งเป็นน้ำเมา แลประกอบเครื่องยาต่าง ๆ ดองด้วยน้ำผึ้ง น้ำตาน้ำส้มเพื่อจะเป็นยานั้น แม้วากลืนแลรส เหมือนน้ำเมาก็ดี แม้นจะดื่มกินศิลปสุรามิได้ขาด หนึ่งจิตรนั้นรู้ว่าน้ำเมาแล้ว ปรากฏาจะใคร่ ดื่มนั้นหนึ่งหนึ่ง คือขอลชวรายที่จะกลืนเข้าไปด้วยกายนั้นหนึ่ง ถ้าแต่อมไว้ในปากศิลป์มิขาด ต่อพร้อมด้วยองค์ทั้ง ๔ ตั้งพรรณามานี้ศิลปสุราจึงขาด ในศิลปวิกาละโภชนะนั้น พร้อมด้วย องค์ ๔ ประการศิลป์จึงขาด คือบริโภกาหารล่วงกาลอันควรที่ พระอริยจะพึงฉันแต่เช้าจน เทียง มาทว่าป่วยแต่ชั่วเส้นผมหนึ่งตราบเท่ารุ่งชื่อว่ากาลจะมีควรจะบริโภคหนึ่ง หนึ่งคือเข้า ปลาอาหารแลลูกไม้รากไม้ดอกไม้มังปวง อันเปนของกินปรกติแห่งโลกย ตามสังเกตุใน ประเทศนั้นห้าม ถ้าเว้นไว้แต่เพศชายใช้ น้ำผึ้งน้ำอ้อยน้ำตานน้ำอัฐบาลทั้ง ๔ คือน้ำมม่วง ๑ น้ำมปราง ๑ น้ำมทราง ๑ น้ำกลัวยมีลูกใน ๑ น้ำกลัวยหาลูกในมิได้ ๑ น้ำลูกว่า ๑ น้ำลูกจัน ๑ น้ำผึ้ง ๑ อันพระองค์อนุญาตนั้น คือขอลชวรายจะใคร่กลืนกินนั้นหนึ่ง ต่อพร้อมด้วยองค์ ๔ ประการตั้งพรรณามานี้ศิลปวิกาจึงขาด แลในมหาผลทั้ง ๙ ประการ คือตาลมพร้าวขนุนใหญ่ ขนุนลำลอปักน้ำเต้า แต่งโมแต่งไทแต่งกวานั้น จะคั้นน้ำเยือกินเมื่อตวันบายนั้นขาดศิลป์ แต่ น้ำในมพร้าวสิ่งเดียวนั้นกินได้เมื่อตวันบายนี่ขาดศิลป์ แลศิลป์จคีตวานั้น พร้อมด้วยองค์ ๓ ประการ จึงขาดศิลป์สุภาวะพื่อนขับติดสตีเปานั้นหนึ่ง คือไปดูไปฟังกิติ กะทำเองกิติ ใช้ผู้อื่น ให้กระทำกิติ ประการหนึ่งถ้ามิได้ไปมิได้ใช้ แลนั่งนอนอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง แลดูไปกิติได้ฟังกิติ ศิลบมิได้ขาด หนึ่งคือใจแก้งจำเพาะไปดูไปฟัง ทำเองแลใช้ผู้อื่นกระทำนั้นหนึ่ง ต่อพร้อม ด้วยองค์ ๓ ประการตั้งพรรณามานี้ ศิลนั้นจึงขาด ในมาลาคันธะนั้นพร้อมด้วยองค์ ๓ ประการ จึงขาดศิลป์ คือพวงดอกไม้ของหอม อันจะพึงขัดเกลาแลเครื่องประดับทั้งปวงนั้นหนึ่ง คือทรง ขัดเกล้าประดับตัวนั้นหนึ่ง คือจิตรแก้งทำขัดเกลาจำเพาะ ประดับตกแต่งนั้นหนึ่ง ต่อพร้อม

ด้วยองค์ทั้ง ๓ ประการ ศิลมาลาจึงขาด ถ้าเป็นโรคจะทาจะโลมเครื่องหอมนั้นศิลป์มิได้ขาด ในศิลป์อุจาสยะนั้น มีองค์สามประการพร้อมศิลป์นั้นจึงขาด คือเครื่องลาดอันมีค่ามาก มีพรม เปนต้นหนึ่ง เตี้ยนอนอันสูงกว่าศอกข้างไม้หนึ่ง คือตมขึ้นนอนในอาสนะเครื่องลาดอันสูง อันมีค่ามากหนึ่ง เปนองค ๓ ถ้าพร้อมทั้ง ๓ ศิลอุจาสยะนะจึงขาด ในชาติตระกูลประชนะนั้น พร้อมด้วยองค์ ๓ คือเงิน ทอง ๑ ฉะเพาะเปนของตน ๑ เขาให้แลยินดีรับเอาด้วยยินดี มิได้ ห้ามเขาหนึ่ง พร้อมด้วยองค์ ๓ ประการศิลป์ชาติรัฐจึงขาด แลลักษณะศิลป์ ๕ ศิล ๘ ศิล ๑๐ ดังพรรณาโปรดมาทั้งนี้ ให้ข้าทูลของทูลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง พิจารณาดูให้ขึ้นปาก ขึ้นใจ โถ่ถามให้สิ้นความสงสัยใคร่ แล้วจึงให้สมถารศิลป์ ๕ เปนนิจศิลป์ สมถารศิลป์ ๘ ในวัน อุโบสถ ถ้าศรัทธาจะสมถารศิลป์สืบ ให้มีเวลานิสงมากก็ได้ แลให้หมินตพระสงฆ์เข้ามา รับ พระราชทานฉันทศาลา ในพระราชวังชั้นในวัดละ ๕ รูป แลให้ข้าทูลของทูลีพระบาท ผู้จะเข้ามา เฝ้าทูลของทูลีพระบาท มาพร้อมกันสมถารศิลป์ ๘ ศิล ๑๐ ทั้งนี้ ในสำนักนิพระสงฆ์ขณะ ศาลาในพระราชวังก่อน จึงให้เข้ามาเฝ้าทูลของ ๖ ฉะนั้นจึงทุกวัน จิตรนั้นจึงคุ้นเคยเข้าในการ กุศล ก็จะเป็นอุปนิสัย แยกตนไปในปัจจุบันชาติ เมื่อจะทำการกริยานั้น เพราะเอาอาจินกรรม กุศลสุจริตติดตัว เปนบุรพภาคนาบารมีไปในอนาคต แลให้ประพฤติปฏิบัติ ตามพระราช กำหนดกฎหมาย นี้จึงทุกประการ ถ้าและผู้ใดมิได้ กระทำตามพระราชกำหนดนี้จะเอา ผู้นั้นเปนโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๕-๑๕ พุทธศักราช ๑๑๔๔ ปีชาร จัตวาศก

๓๗
 ๑๑ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดีชายชวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา พระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเล็กขอเฝ้าเขาที่ ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในฝ่ายหลัง แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ผู้รักษา เมืองผู้รั้งกรมการเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือ อะนาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทั่ว ด้วยสมเดจบรม ธรรมมิกมหाराชาธิราชธรรม อนันตคุณพิบูลสัมภาราดีแรก อะเนกะศรัทธาธิคุณดำรง ทรง พระอัสสะสันนิยาตะสรณาคม อุดมอาจสามาทจะสละพระชนมชีวา เปนมหาบรมัญญา พระรัตนตยาธิคุณได้ แสดงออกณพระธินั่งบุษบกมาลา มหาจักรพรรดิพิमान พร้อมด้วย มุกขมนตรีกระวีชาติ ราชปโรหิตาโหรราชครุ เฝ้าพระบาทงกษมาศ จึงมีพระราชโองการ มาณพระบันทูล สุรัสวดีนาทดำหรัสเหนือเกล้า ๖ สั่งว่า ชายใดสมเสพกาเมสุมิจฉา ล่วงประเวณี ภิรยาผู้อื่นนั้นยอมเกิดกามกำหนดพร้อมเต็มบริบูรณ์จึงสำเร็จ เปนคู่รุก้าถูกกฤษโทษ ครั้น ดับสังขารอะนาคต ไปตกอยู่ในโลหะกุมภินะรก หกหมื่นปีแล้วขึ้นมาทนทุกเวทนาอยู่ใน อุดุสนะรกสิมพลีไม้จิว หนามยาวสิบหกงคูลีนายนิริยบาล รุมกันทิ่มแทงแรงแกรงการุมกันจิก ครั้นสิ้นกามขึ้นมา เปนหญิงห้าร้อยชาติ กะเทยห้าร้อยชาติ เปนสัตว์เขาตอนเสียห้าร้อยชาติ

บาปกำมในอะบายฎมฉนี้ ในปัจจุบันนี้เล่าพระมหากษัตริย์เจ้า ให้มีพระราชกำหนด บทพระอาชงการไว้ว่า ชายใดลวงประเวณีภริยาท่าน ให้ปรับใหม่ไถ่โทษโดยยศดักดี ส่วนหญิงร้ายให้ลงโทษประจารเพื่อว่า จะให้ล้างอาศวะโทษอันใหญ่อันน้อยให้เบาบาง แลชำระการอนาปรชาราษฎร ทุกวันนี้มิได้กลัวไภยใน อธิโลกยบระโลกยดจกล่าวมาฉนี้ ยังลวงประเวณีภริยากัน จะเกิดตีด่าฆ่าฟันกัน จะเปนจุลาจลในแผ่นดิน จะลระวางโทษเสียมิได้ แต่ฉนี้สืบไปชายใดลวงประเวณี ภริยากันชายเจ้าฉัวจับได้ เอาตัวมากฎหมายร้องฟ้องแก่สุภาจ่าเมืองพิจารณาเปนสัจว่า ทำชู้ด้วยภริยาท่านจริงใช้ ถ้าชายเจ้าฉัวมีความเจ็บแค้น ไม่เอาบาดเบียสสินใหม่ จะเอาชีวิตรกันแต่ชายผู้เดียวฉนั้น จะให้ก็มีได้เปนต้นเพราะหญิงปลงใจ ให้ชายสมาคมจึงได้ร่วมประเวณีกัน ให้ผู้พิจารณาการสงชายชู้แลหญิงให้แก่ชายเจ้าฉัว มัดผูกไปพันแทงเสีย ทั้งหญิงร้ายชายชู้ ดจหนึ่งเพชฆาฎพันแทงคนโทษถึงตายฉนั้น ห้ามอย่าให้สับแลเชือดเนื้อ เทือนหนึ่งธาระกำมทำลำบากไว้เปนอันขาดที่เดียว แลให้สุภาการะลาการไปดูให้รู้เห็นด้วย ถ้าชายเจ้าฉัวยังรักภริยา กลัวเวรฉวนเวรจะติดพันตัว จะฆ่าชายชู้แลหญิงเสียมิได้ จะเอาบาดเบียสสินใหม่ ก็ให้สุภาการะลาการสงสัจไปให้ปรับ ถ้าบั้นดาศักดีชายเจ้าฉัวมาก ให้เอาตั้งปรับใหม่ชายชู้ ถ้าบั้นดาศักดีชายชู้มาก เอาตั้งปรับใหม่ตัวชายชู้ส่วนหญิงร้ายผู้ชกสือก็ให้ปรับใหม่โดยพระราชกำหนดบทพระไอยการ ถ้าผู้ใดมิได้กะทำตาม จะเอาตัวเปนโทษตามโทษานุโทษ แลให้กฎหมายบอกจงทั่ว กฎให้ไว้ฉวัน ๖—๑๒ คำ จุลศักราช ๑๑๔๔ ปีชารจัตวาศก

๑๖ กฎให้ไว้แก่ พระสุรัสวดีช้ายชวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเลกขอเฝ้าเขาที่ ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลข้าหลวงกรมพระราชวัง บวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง

ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ๑
 } ๒
 } ๓
 } ๔ } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วยสมเด็จพระบรมธรรมมิกะ

มหาราชาริราชเจ้า ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ สเดจ้ออกณพระฉนัง ดุสิตตามหาปราสาท โดยบูรพภิกษุพร้อมด้วย อัคฆมหาเสนาฉิบตีมนตรี กระจวีชาติราชบัณฑิตยาโหราราชครู เฝ้าพระบาทบงกชมาศ จึงมีพระราชโองการมาณพระบันฑูลสุระสีหนาทดำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า มีกฎหมายทำเนียมแต่ก่อนว่าผู้ซึ่งจะสมักเข้ามาทำราชการเปนมหาดเลกเขาที่ขอเฝ้า ย่อมมีความชอบกอบด้วยวุทธิแลอธิบดี ๔ ประการ คุณนาณรูปสมควร จึงให้กราบบังคมทูลพระกระรุธา ฯ ถวายใช้ราชการ ถ้าเปนนินชาติหากะกุลมิได้ จะมาเปน

มหาดเล็ขอเฝ้าชาวที่ อย่าให้รับเอามาบังคมทูลถวายเลยเปนอันขาดทีเดียว ด้วยเหตุว่าไม่เคยสู่พระราชสการ อันกอบด้วยเครื่องอลังการเป็นที่ห้าม ยากที่บุคคลจะได้

ภาพ
เห็น

ภาพ } เฝ้าแห่นพิททูลได้จะมีน้ำใจกำเริบของอาจ้ทงศักดีสำหาว กระทำจุลาจลในแผ่นดิน

ให้เคื่องได้ลของทูลีพระบาทต่าง ๆ สืบมาทุกวันนี้ ผู้คนร่วงโรยกว่าแต่ก่อน บุตรแลหลานข้าราชการผู้มีชาติตระกูลเคยทำราชการนั้นมีอยู่น้อย ซึ่งหัวหมื่นนายเวรมหาดเล็ก แลเจ้ากรมปลัดกรมจัดเอา ผู้สมักทำราชการมีผู้มาถวาย ใช้ราชการเปนขุนหมื่น มหาดเล็ขอเฝ้าเขาที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ แลพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ เจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ที่มีสติปัญญาความลอายุอดสูรู้ผิดแลชอบ ก็เกรงกลัวพระราชอาชญา บัญญูผิดดุสหาภักดีทำราชการได้ราชการอยู่ไม่เคื่องได้ลของ ๆ ที่เป็นคนทิดนชาติชั่ว ไม่มีคุณวุทธิแลอชฌมาไสยความลอายุอดสูหารู้ผิดแลชอบไม่ ก็มีน้ำใจกำเริบของอาจ้ ทงศักดีสำหาวก็ละหยาบช้า ดูจหนึ่งนายเถื่อนมะหาดเล็ขอเวรเดชะ ดูจหนึ่งนายจันเปนหมื่นราชบริกรักษ ๆ ชาองคดูจหนึ่งนายทองจันมหาดเล็ขอสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ดูจหนึ่งนายสามเปนหมื่นภักดีบันยงกรมวังนอก ดูจหนึ่งนายทองสมมหาดเล็ขอพระเจ้าหลานเธอพระราชวังหลัง คบพวกเพื่อนเสพสุราเหล่นใจนน้ำ ณะตะพานบ้านหม้อผลักแจ่มอนุกรรฎาพญาพระคลังซึ่งเดิรไปตกน้ำล้ง มีผู้ห้ามปรามพานภาโล ชกตีวิวาท เกิดความเคื่องได้ลของ ๆ มีขอบนักหนา ให้ล้งพระราช

อาชญาเขียนคละ ๑๕๐ } ที่ ส่งไปจำไว้ณคุกตามสาธุโทษ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าข้าราชการ
๑๐๐ }
๕๐ }
๓๐ }

ผู้ใหญ่ผู้น้อย เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นนายเวรมหาดเล็ขอจะจัดผู้ใดทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ใช้ราชการในมหาดเล็ขอเฝ้าเขาที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอหลานเธอเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายในแลเจ้าหากรมมิได้นั้น ให้พินิจพิดเคราะห์ดู คุณานุรูปผู้ซึ่งจะเข้ามาทำราชการนั้น ถ้ามีบิดามานดาญาติพี่น้อง ที่อาไศรยกินอยู่มีเยาเรือนเปนหลักแล่ง แล้วยก็เป็นคนสัจซื่อ มีสติปัญญาอชฌมาไศรยความลอายุอดสู รู้ผิดชอบมีคุณวุทธิสมควร จึงให้รับทูลเกล้า ๆ ถวายไว้ใช้ราชการ ถ้าหาบิดามานดาญาติพี่น้อง ที่กินอยู่เปนหลักแหล่งมิได้ เปนคนไว้เว้เที่ยวเรออาไศรย กินอยู่ร้านตลาดพิสาน วัดวาอารามอย่าให้รับทูลเกล้า ๆ ถวายใช้ราชการเปนมหาดเล็ขอเฝ้าเขาที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลเจ้าหากรมมิได้ ใช้ราชการดูมิสมควร ถ้าได้เข้ามาเปนมหาดเล็ขอเฝ้าเขาที่อยู่ก่อนแล้ว ก็ให้เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นนายเวรมหาดเล็ขอ ชำระเลือกสันออกจากที่ มหาดเล็ขอเฝ้าเขาที่ ให้ศักข์มือเปนมเี

ภายหลังเข้าเดือนออกเดือนใช้ราชการดูหนึ่งไพร่อย่าให้ เอาไว้เป็นมหาดเล็กขอเฝ้าเขาที่เป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามีทำตามรับสั่งนี้ จะเอาตัวหัวหมื่นนายเวรมหาดเล็ก เจ้ากรมปลัดกรม

จางวางเป็นโทษตาม

โทษา	}	แลให้สัสดีซ้ายขวาหมายบอกจทั่ว กฏให้ไว้ณวัน ๔ + ๑๒
ณโทษ		

คำจุลศักราช ๑๑๔๖ ปีมะโรงจ้อศก

๓๙ กฏให้แก่พระสุรัสวดี

ซ้าย	}	ในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
ขวา		

พระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็ก ขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรม กรมพระราชวังบวรสถานมงคล กรมพระราชวังหลัง แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ หัวเมือง

๑	}	ปากได้ฝ่ายเหนือ อะนาปรชาราษฎร์จทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระ
๒		
๓		
๔		

พุทธิเจ้าอยู่หัว บรมธรรมมิกะมหาราชาธิบดีราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เสด็จออกณ พระที่นั่งบุษบกมาลา มหาจักรพรรดิพิมาน พร้อมด้วยเสนาพฤตตามาตย ราชปโรหิตาจารย์ เฝ้าพระบาท มีพระราชโองการมานพระบันฑูล สรุสนีนาทดำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ทุกวันนี้ ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ซึ่งตั้งอยู่ในสังสุจริตเลี้ยงชีวิตร เป็นสัมมาอาชีพะนั้นน้อย ที่มีได้ตั้งอยู่ใน สังสุจริต เลี้ยงชีวิตรไม่เป็นธรรม มิได้กลัวไภยในอะติดอะนาคตประจุบัน เหนแต่จะได้พัศดู ทองเงิน มาเป็นอะนาประโยชน์เลี้ยงบุตรภรรยา นั้น เป็นอันมากย้อมคบคิดกัน แต่พวกพาล ทำอุบาย เอาบุตรภรรยาญาติพี่น้อง ลูกหลานข้าคนตนไปขายไว้แห่งหนึ่งแล้ว ฯ เขาไป ขายอีกแห่งหนึ่งสองแห่งเล่า ลางบ้างจางวานคนหลวงแลบ่าวไพร่ข้าทูลอง ฯ ข้างหน้าข้าง ในไปขายได้เงินแล้ว แบ่งปันให้ตัวเบี้ยบ้าง ให้นายปรกนบ้าง ผู้ขายเอาบ้าง ขายไว้วันหนึ่ง สองวันเดือนหนึ่งสองเดือน ให้ตัวเบี้ยนี้ก็มิบ้าง บางทีเอาไปขายแล้วมิได้เอาตัวเบี้ยมาให้ใช้ ภากันหลบหลีกหนีทั้งตัวเบี้ยนายปรกนก็มีบ้าง บ้างที่ย้อมคิดพ้อลวงลักเอาทาส ของไพร่ฟ้า ประชากรซึ่งมีข้าตัว แล้วเอาไปขายก็มีบ้าง นายเงินต่อนายเงิน วิวาทร้องฟ้องให้เรียก ต้อง เสียพัศดูทองเงินค่าฤทษการะลาการ ข้าลงอีกได้ความเดือดร้อนเป็นอันมาก แลอายอ้อมมีชื่อ คนชั่วไม่กลัวไภยคบคิดกันทำฉนี้ ชุกชุมขึ้นมากกว่าแต่ก่อน จะละวางโทษไว้มิได้ แต่นี้สืบไป เมื่อน่า ห้ามอย่าให้ผู้ใดเอาบุตรภรรยาญาติพี่น้อง ข้าคนบ่าวไพร่ซึ่งขายไว้แห่งหนึ่งแล้ว ยังมีได้ให้เงินแก่นายเงินเดิมนั้น เอาขายต่อต่อกันไปอีก แห่งหนึ่งสองแห่งสามแห่ง เป็น หลายประทวนก็ดี แลจางวานเอาคนหลวงบ่าวไพร่ ข้าทูลอง ฯ ข้างหน้าข้างใน แลลักเอา ข้าไทไพร่ฟ้าประชากร ซึ่งมีได้เป็นบุตรภรรยา ญาติพี่น้องข้าคนของตนไปขายเป็นอันขาด

ทีเดียว ถ้าผู้ใดมีพียงยั้งคบกหากัน กะทำดูจนหนึ่งกล่าวมานี้ มีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าว พิจารณาเป็น
 สัจจะให้ลงพระราชอาชญาเขียน ผู้ขายนายประกันตัวเบี้ยยคละ ๓ ยก ให้ทเวนบกสามวัน
 ทเวนเรือสามวันแล้วตัวเบี้ยยนั้น ถ้าเป็นคนหลวงแลมีนายเงินอยู่ ก็ให้ส่งไปเป็นคนหลวงแล
 นายเงินเก่าตามเดิม แลบุตรภรรยาผู้ขายนายประกัน มิได้เป็นคนหลวงมิได้เป็นทาส ก็ให้
 ส่งให้แก่ นายเงินใหม่ ใช้ต่างทาสใช้ต่างเงิน ถ้าผู้ขายนายประกัน หาบุตรภรรยาไม่ได้ ให้
 เขียนผู้ขายนายประกันเร่งเอาเงิน ส่งให้แก่ นายเงินใหม่ให้ครบ ถ้าได้เงินครบแล้ว ตัวผู้ขาย
 นายประกัน ถ้าขายให้ส่งเป็นหัวสิบช้าง ถ้าหญิงให้ส่งไปสี่เข้าฉางหลวง ใช้ราชการที่อื่นหนัก
 กฎให้ไว้ณวันอังคารเดือนสี่ขึ้นสิบสี่ค่ำจุลศักราชพันร้อยสี่สิบหกปีมะโรงจ้อศก

๕๐ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
 พระหลวงข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน กรมฝ่ายหน้าฝ่ายในจงทั่ว ด้วย
 สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว บรมนาถบรมบพิตรสุจริตธรรมมหันตคุณ สุนทรามหาสาสนูปถัมภก
 พระพุทธศาสนา เสด็จออกณะพระธำมัญษบงกมาลา มหาจักรพรรดิพิमानพร้อมด้วยมุข
 มนตรีกระทรวงวิชาตโรราชปโรหิตาโหรราชบัณฑิตย เฝ้าพระบาทมงกษมาศ จึงมีพระโองการมาน
 พระบันทูล สุรัสวดีนาทดำหรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า บริเวณียกระบิลเมืองกรุงเก่าแต่ก่อนนั้น
 ครั้นถึงพิทธิตรุดศาส แลข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ไปถือน้ำพระพิทสัจจา เข้าไปลำมาคารวะ
 ไหว้บนบับถือน้ำพระเชษฐูปิดรนั้น คือรูปพระเจ้ารามาริบัติก่อนแล้ว จึงไปคำรบนบับถือน้ำ
 พระรัตนไตรต่อเมื่อพายหลัง ปฏิบัติกลับปลายเป็นต้นฉนี้ บริเวณีอันนี้ผิดเพราะเหตุ
 พระมหากษัตริย์แต่ก่อน แลราชวงษานวงษทั้งปวง มีทฤฐิมานะมากถือพระองค์ว่า เป็น
 กษัตริย์อันประเสริฐเกิดก่อน จึงตั้งราชบริเวณีไว้ให้ข้าทูลออก ฯ แลราชวงษานวงษทั้งปวง
 กระทำล้มมาคารวะ รูปตนก่อนพระรัตนไตร อันทรงโลกุตรคุณประเสริฐกว่า ไตรภพโลกย
 ทั้งสามฉนี้ เพราะทฤฐิมานะมาก จะให้เป็นเกรียติยศแก่พระองค์ มิได้มีวิจารณ์ะปัญหา
 พิจารณาเห็นโทษ ที่ข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ครั้นจะกระทำตามก็จะขาด พระไตรสรณาคม
 เปนมฤชาทิสฺฐิ แลหม่นหมองพระไตรสรณาคม ฝ่ายข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยแต่ก่อน แล
 ทุกวันนั้กลับทำตามสืบกันมา ด้วยโมหาคติโภยาคติ ฉันทาคติ ทำด้วยหลงปราศจากปัญญา
 พิจารณาเห็นผิดแลชอบก็มี ที่ทำด้วยกลัวโภยในพระราชบัญญัตินั้นก็มี ที่ทำด้วยฉันทาทามิตร
 รักใคร่ คำรบนบับถือน้ำลำเลิศประเสริฐก็มี ก็เป็นระวางโทษที่พระไตรสรณาคมจะขาดเศร้าหมอง
 เพราะมีพระราชปฏิบัติไว้ให้ไว้วันบคำรพรูปพระเจ้ารามาริบัติ คือรูปพระเชษฐูปิดร
 ก่อนพระรัตนไตรนั้น แลจิตรโลกียถือน้ำพระไตรสรณาคมก็เป็นโลกีย ก็ขาดพระไตรสรณาคม
 เปนมฤชาทิสฺฐิ แลหม่นหมองพระไตรสรณาคม ด้วยความหลงแลความสงไสย มิได้เอื้อเพื่อ
 รักใคร่ ในพระรัตนตะยาศิคุณ คลายลงด้วยความคุ่นเคยนบับถือน้ำ รูปพระเชษฐูปิดรเทภารักษ

นั้น ปรกการนี้จะมีเหน็ดไปว่า รูปท้าวพญาเทวดาล้ำเลิศ ประเสริฐกว่าพระรัตนไตรแล้วหฤ
จึงไปนอบนบนมัสการ รูปพระเจ้ารามาทิบัติก่อน พระรัตนไตรจะนี้มีควรรักษา จึงทรงพระ
มหากรรณา โปรดเกล้า ฯ ให้ข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง รักษาพระไตรสรณะคม
แลศีลห้าศีลแปดศีลสิบนั้นให้บริสุทธิ์ เปนมหาผลพ้นจากจักราบาย สงสารทุกข์เป็นสุขใน
ประจุบันอนาคต ครั้นมีพระวิจารณ์ปัญหาเห็นคุณแลโทษแล้ว จะมีทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ
อนุเคราะห์ห้ามปราม ก็เสียทางพระกรรณาไม่ตรีไปมีควรรักษา แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า
ครั้นพิบัติตรุดสาตราจะถือน้ำพระพิทสัจจาแล้ว ให้ข้าทูลออก ฯ ทั้งปวง มีเครื่องสการะบูชาแล
เครื่องโปรคมแด่สังขปีพาทย์ห้องไชยประโคมสำเร็จแล้วจึงกราบนมัสการ พระพุทธปรติมากร
พระแก้วมระกฏ แลพระสารีริกธาตุเจดีย์ พระพุทธพระธรรมพระสงฆ ด้วยสังคัรบเสร็จแล้ว
จึงรับพระราชทานน้ำ พระพิทสัจจาก่อน แล้วจึงออกมาอุทิศกุศลแผ่ผลให้แก่ภูมเทพารักษ
แลอากาศเทวดาแล้ว เอาพระรัตนตะยานุภาพจำเริญพรให้แก่อะมณะมนุชยเทวดาทังปวง
ด้วยพระบาฬีภาวะดัสพ์มงคลังจนจบ หม่ออะมณะมนุชยเทพารักษทั้งปวง ได้รับอะนุโมทนา
ส่วนผลกุศลซึ่งแผ่ให้ ด้วยพรหมวิหารานุสตินั้น ก็จำเริญทิพยสมบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไป จะมีน้ำใจ
เลื่อมใสยินดี ต่อผู้มณะยอันมีน้ำจิตร อุทิศส่วนผลกุศลให้ นั้น จะช่วยพิบาลรักษาให้พ้นจาก
ไภยอันตรายทั้งปวง ด้วยสำมาปรฏิบัติมั่นคง ยั้งยืนอยู่ในคุณพระรัตนไตร อันเปนมหามงคล
ล้ำเลิศประเสริฐ ก็จะเป็นอุปนิสัยโยไกล้พระโลกกุดรสรณาคม พ้นจากสงสารทุกข์เป็นเที่ยงแท้
แลให้ข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวง กระทำตามพระราชกำหนด
กฎหมายนี้จึงทุกปรการ ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตาม พระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอาตัวเป็น
โทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๖—๑๙ คำจุลศักราช ๑๑๔๗ ปีมะเสงส์พศก

๑๐ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดี ซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอก แก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
ฝ่ายทหารพลเรือน พระราชวังหลวงทุกหมู่ทุกกรม ด้วยมีพระบันทูลโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า
ทุกวันนี้จำโชนพระราชวังบวรสถานมงคล เอาข้อรับสั่ง ในกรมพระราชวังบวร ฯ มาขอ
ผู้คนบ่าวไพร่ แลมาสั่งด้วยเนื้อความสิ่งใด ต่อข้าราชการพระราชวังหลวงนั้น ล่วงเกินหา
หย่างไม้ ผิดมิชอบนักหนา แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าแลจำโชนกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
จะเอารับสั่งขอผู้คนบ่าวไพร่ แลมาสั่งด้วยเนื้อความสิ่งใด แก่ข้าราชการพระราชวังหลวงนั้น
อย่าให้ข้าทูลออก ฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยพระราชวังหลวง เชื้อถ้อยฟังคำเป็นอันขาดทีเดียว ให้จับ
เอาตัวผู้นั้นส่งยังกรมวัง พระราชวังบวรสถานมงคล เร่งให้เอาเนื้อความบังคมทูล ถ้าแล
ข้าราชการพระราชวังหลวง เหนแก่จำโชน ผู้เอาข้อรับสั่งมาว่ามีได้จับกุมส่ง แลรู้กันทำตาม
สั่งผิดด้วยรับสั่ง จะเอาตัวข้าราชการผู้นั้น แลจำโชนผู้เอาข้อรับสั่งมาว่าเป้นโทษดูจกัน โดย

โทษานุโทษให้มหาดไทยกระลาโหมหมายบอกจงทั่ว กฎให้ไว้ณวัน ๕-๑๒ คำ จุลศักราช ๑๑๔๙ ปีมะแมนพศก

๔๒ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดี ซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอก แก่เจ้าพญาแลพญา พระหลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาดเล็ก ขอเฝ้าเขาที่พันทนายฝ่ายทหารพลเรือน ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ปากได้ฝ่ายเหนืออะนาปรชาราชฎรทั้งปวงจงทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐเสด็จสถิตย ณพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน พร้อมด้วยเสนาพฤตมาตย นักปราชราชะบัณฑิตยปะโรหิตาจารย์ เฝ้าพระบาทตามอันดับ ผู้ใหญ่ผู้น้อยโดยขนาด พระศรีวิโรชราชเศษฐีกราบบังคมทูลพระกรรณาว่า นักเลงมีชื่อทุกวันขึ้นขันไก่พนันกัน เอมืดผูกทำให้ชนถึงแก่ชีวิตร้าย บางทีเอมืดผ่าศีสะไก่ ไชโลหิตออกบ้าง บางทีแทงกันตาบอดทั้งสองข้างเยบตาถ่วงหูบ้าง ให้น้ำหักปีกตะเกียบเสียบ้าง บางทีใส่ญาเปื้อเมาให้กินบ้าง กลับขณะเปเนแพ้ คิดอุบายเอาแต่ทรัพย์เปเนอะนาปรโยชนะ เกิดวิวาทกันเนื่อง ๆ จึงมีพระราชโองการมานพระบันทูล สุรัสวดีนาทดำหรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า ทุกวันนี้ตั้งพระไทยแต่ที่ จะทำนุกบำรุงวรพระพุทธิศาสนา ไพรฟ้าประชากรให้อยูเเนเปเนศุข ให้ตั้งอยู่ในคติธรรมทั้ง ๔ ดำรงจิตรจัตุรัตบำเพงศีลทาน จะได้ศุขติฎุม มนุชสมบัติสวรคสมบัติ นิพานสมบัติเปเนประโยชน์แก่ตน ฝ่ายข้าราชการแลไพรฟ้าประชากร มิได้เหนโทษไทยในอะนาตปรจุบัน คบหาชักชวนกันชนไก่ชนนกกุ่มชนนกกะทาชนนกศรีชมพู จับปลาให้กัดพนันกันทำกลโกหก ฉ้อเอาทรัพย์เปเนอะนาปรโยชน ปราศจากปัญญามิได้ พิจารณาเหนคุณแห่งบุญ กุศลหนหลังตั้งแต่มัวมาลุ่มหลงไปด้วยทรัพย์สมบัติพิศถาน ทำการอะกุศลทุจริตจิตรเปเนพาลกอบไปด้วยบาปอุลามก ไม่เกรงบาปกลัวบาปถือผิด มีความชั่วประการต่าง ๆ ครั้นดับจิตรทำลายเบญจะขันทไปตกนะรอกอยู่ชั่วหิงนาน ครั้นพ้นขึ้นมาเปเนเปรต ถือตระบองเหล็ก ลูกเปเนเปลวเพลิงคละอันถ้อยที่ถ้อยตีกันทนทุกขเวทนา แสนสาหดเพราะกะทำอาจินกรรมก็เปเนคุระกรรมอันใหญ่จะชวนกันไปสู่อบายฎมเสียสิ้น จะละไว้มิได้ แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำห้ามอย่าให้ ผู้ใด ๆ คบหาชักชวนกันชนไก่ชนนกกุ่ม ชนนกกะทาชนนกศรีชมพู แลจับปลาให้กัดพนันกันเปเนอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมิฟังจับได้ พิจารณาเปเนสัจ จะให้ลงพระราชอาชฎาขับเชียน ปรับใหม่ตาม

โทษานุโทษ แลให้สัสดีหมายบอก แลมีตราแจกไปเมือง $\left. \begin{array}{l} ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{array} \right\}$ ปากได้ฝ่ายเหนือประกาศ

ปาวร้องอะนาปรชาราชฎรทั้งปวงจงทั่วให้กระทำตามพระราชกำหนดแจกมานี้ กฎให้ไว้ณะวันสุกระ เดือนสี่ขึ้นค้ำหนึ่ง จุลศักราชพันร้อยหกสิบสอง ปีวอกโทศก

๔๓ กฏให้แก่พระสุรัสวดี ซ้ายขวาในนอกในกฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนมหาตเลกขอเฝ้าเข้าเจ้าต่างกรม
 ฝ่ายหน้าฝ่ายในมิกรมหากรมมิได้ แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวร สถานมงคลกรมพระราช
 วังหลัง แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ หัวเมืองเอกเมืองโทเมืองตรี เมืองจัตวาปากใต้ฝ่ายเหนือ
 ทั้งปวงจงทั่ว ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
 ออกณพระที่นั่ง ดุสิตตามหาปราสาทพร้อมด้วย มุกขมนตรีเฝ้าพระบาทเป็นอันดับ มีพระ
 ราชโองการมารพระบันทูลตำรวัดเหนือกระเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า ทรงพระราชสั่งจ
 บำเพงพระราชกุศล ถวายจ้งห็นนิจพิทแก่พระสงฆราชาขณะอันดับ อะณูจอนมาทุก
 อารามเป็นเนิจ แลพญาประเทศราชซึ่งเข้ามาเฝ้า ถวายบังคมพระบาท แจ้งราชการณะ
 กรุงเทพพระมหานคร ทั้งพม่ากะแซ ลาวญวนเขม่นซึ่งเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภาร ก็รับ
 พระราชทานเป็นอันมาก แลราษฎรทำนาได้เข้าน้อยไม่ภอญมคน แลเจ้าเมืองกรมการ
 หัวเมืองลูกค้ำ แต่งเรือเข้ามาซื้อเข้าณกรุงเทพพระมหานคร ออกไปขายต่างประเทศ ฝ่าย
 ลูกค้ำโรงสีทุกวันนี้ ขายเข้าลงสำเภาเรือเสาเรือใบเป็นอันมาก เข้าในพระนครน้อยลงราคา
 เข้าจะแพงขึ้น สมณะชีพรามไพร่ฟ้าประชากรจะได้ ความขัดสน ประการหนึ่งเกลือกจะมี
 ราชการ สึกสงครามาจะขัดสนด้วยเสบียงอาหารเข้าเป็นกำลังราชการ แต่นี้สืบไปเมื่อน่า
 ห้ามอย่าให้ ผู้ใดซื้อเข้าขายเข้า ลงสำเภาแลเรือเสาเรือใบ เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลผู้รักษา
 เมืองกรมการ ราษฎรเมืองใดขัดสนเข้า จะแต่งเรือเข้ามาซื้อเข้าออกไป เป็นกำลังราชการก็
 ให้บอกเข้ามา เมืองขึ้นกระลาโหม กรมท่าให้เอาเนื้อความกราบทูลพระกรรณา ถ้าทรง
 พระกรรณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้ จะดวงเข้าลงเรือลำใด ให้บอกล้ามพะนังงาน
 กรมท่าแลกรมทากำกับให้รู้จำนวนรเข้า ถ้าผู้ใดลักลอบซื้อขายเข้าลงสำเภาแลเรือเสาเรือใบ
 มีผู้มาร้องฟ้องพิจารณาเป็นสัจ จะเอาตัวเป็นโทษ กฏให้ไว้ณวัน ๗-๑๒ คำจุลศักราช
 ๑๑๖๕ ปีภุญนัถส์ตวเบญศก

๔๔ กฏให้ไว้แก่พระสุรัสวดี ซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอก แก่เจ้าพญาแล
 พญาพระหลวงขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือน กรมพระราชวังบวรสถานมงคล แลกรม
 พระราชวังหลัง เจ้าต่างกรมมหากรมมิได้ หัวเมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือจ้งทั่ว ด้วยสมเด็จพระ
๒		
๓		
๔		

พระพุทธเจ้าอยู่หัว บรมนาถบรมบพิตร ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ เสด็จออกณะ
 พระที่นั่ง ดุสิตตามหาปราสาท โดยอุตราภิมุขพร้อมด้วยอัคมหาเสนา ธิบดีกระวีชาติราช

บโรหิตาโหรราชครู เป้าพระบาทบงกษมาศ จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรสีหนาท
 ดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า พระราชกำหนดกฎหมายหย่างทำเนียมแต่ก่อน มีอยู่ว่าทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ไปรั้งเมืองครองเมือง ให้เป็นปลัดยุกระบัต
 กรรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ดี แลเจ้าเมืองกรมการจะบอกขอ เอาผู้มีชื่อเป็นกรรมการ หลวง
 ขุนหมื่นเซาด่านก็ดี ให้เจ้าพนักงานผู้ตั้งณกรุง ฯ ตั้งแต่งไปรับราชการตามตำแหน่งที่ ถ้า
 หัวเมืองขึ้นมหาดไทย ให้มีตราพระราชสีห์ หัวเมืองขึ้นกระลาใหม่ให้มีตราพระคชสีห์
 หัวเมืองขึ้นกรมท่าให้มีตราบัวแก้ว นำตราเจ้าพนักงาน ตามหัวเมืองขึ้นเจ้าเมืองกรมการ จึง
 จะได้รู้จักมุนนายผู้ตั้ง ฯ จึงจะได้รู้จักบ่าวของตัว เจ้าพนักงานผู้ตั้งแลเจ้าเมืองกรมการทุกวัน
 นี้ ละพระราชกำหนดกฎหมายเสีย ผู้ตั้งก็มีได้รู้จักบ่าว เจ้าเมืองกรมการเซาด่านแล้ว ก็มีได้
 รู้จักผู้ใดเป็นมุนนายผู้ตั้ง ปนเล่นกันอยู่หาเป็นชนบขนาดไม่ หย่างทำเนียมสำหรับแผ่นดิน
 พันเพื่อนไป จะชำระเอาราชการสำหรับกรมขัดสน แลพญาพัทลุงพระปลัดกรมการคนมีชื่อ
 เมืองพัทลุง ฟ้องกล่าวโทษกันเป็นความข้อใหญ่หลายข้อ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
 เอาหลวงขุนหมื่นกรมการ เข้ามาชำระหน้าพระที่นั่งจะเอาความจริง หลวงขุนหมื่นทั้งนั้น
 คุณานุรูปก็เป็นไพร่หาสมควรที่ จะเป็นพระหลวงขุนหมื่นกรมการไม่ แต่ชอบภอกันกับ
 เจ้าเมืองปลัด แลวิกเอกันมาตั้งไว้ ฝ่ายข้างผู้ได้ตั้งแต่งบันคับบันชา ว่ากล่าวก็ให้การสมข้าง
 ผู้นั้น เป็นพวก ๆ เหล่า ๆ กันอยู่ จะพิจารณาเอาความจริงยาก แต่หนีไปเมื่อน่า ถ้าทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าทูลอง ฯ ผู้ซึ่งมีบาเหนจความชอบ ไปรั้งเมืองครองเมือง
 เป็นปลัดยุกระบัตติ กรมการเซาด่าน แลเจ้าเมืองกรมการจะบอกขอ เอาผู้มีชื่อเป็นที่กรมการ

เซาด่านหัวเมือง $\left. \begin{array}{l} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{array} \right\}$ ปากได้ฝ่ายเหนือทั้งปวงก็ดี ถ้าเป็นที่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งปลัดรองปลัด

เมืองขึ้นมหาดไทยให้มหาดไทยตั้ง เมืองขึ้นกระลาใหม่ให้กระลาใหม่ตั้ง เมืองขึ้นกรมท่าให้
 กรมท่าตั้ง ถ้าเป็นพลเป็นด่าน ให้เจ้าพนักงานกรมอาษาเดโชทำยน้ำตั้งตามตำแหน่งเมือง
 ข้ายความหาดไทยให้เจ้าพนักงานกรมมหาดไทยตั้ง

๑) ทุกขราช $\left. \begin{array}{l} \text{เมืองขึ้นมหาดไทยให้จางวางมหาดไทย} \\ \text{เมืองขึ้นกระลาใหม่ให้จางวางกระลาใหม่} \\ \text{เมืองขึ้นกรมท่าให้จางวางกรมท่า} \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{ตั้ง} \\ \text{ตั้ง} \\ \text{ตั้ง} \end{array}$

ยุกระบัติ วัง สุปมาตรา รองสุปมาตรา นายพทำมรง	} ให้เจ้าพนักงานกรมวัง		} ตั้ง	
โภชา คลัง		} ให้เจ้าพนักงานกรมท่า		} ตั้ง
นา เสนา				
เมือง รองจาเมือง แขวง รองแขวง		} ให้เจ้าพนักงานกรมเมือง		} ตั้ง
แพง รองแพง สุภา รองสุภา	} ให้เจ้าพนักงานแพง		กลาง	
สัสดี รองสัสดี ผู้ดาษกลาง		} ให้เจ้าพนักงานกรมสัสดี	เกษม	} ตั้ง
			กลาง ช้าย ขวา	
ถึงปีแล้วให้เข้ามาหา ผู้ตั้งทุกปี				
ษรเลข เสมียรเวอร์	} ให้เจ้าพนักงานกรม อาลักษณ์		} ตั้ง	

ถ้าหัวเมืองขึ้นกระลาใหม่ให้กระลาใหม่ มีตรากำกับเจ้าพนักงานผู้ตั้ง ถ้าหัวเมืองขึ้นมหาดไทย ให้มหาดไทยมีตรากำกับ เจ้าพนักงานผู้ตั้ง ถ้าหัวเมืองขึ้นกรมท่า ให้กรมท่ามีตรากำกับ เจ้าพนักงานผู้ตั้ง ตามหย่างทำเนียมแต่ก่อน ถ้าเจ้าเมืองกรมการ จะบอกขอเอาผู้มีชื่อ เป็นที่ หลวงขุนหมื่นกรมการนั้นให้ส่งตัว ผู้ซึ่งจะเป็นที่เข้าไปณกรุง ฯ ให้เจ้าพนักงานผู้ตั้ง พัดเคราะห์ ดูคุณานุรูปสติปัญญากำลัง สมควรด้วยจะเป็นที่นั้นได้ ก็ให้เอาปฤกษาว่ากล่าว ตั้งแต่งไป ตามตำแหน่ง ห้ามอย่าให้จัดแจงตั้งแต่ง พระหลวงขุนหมื่นกรมการ ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้าพนักงานณกรุง ฯ ได้ตั้งเป็นอันขาดทีเดียว ให้จัดแจงตั้งแต่งกันแต่ที่ เป็นหลวงขุนหมื่นชา คำนกรมการนอกกว่าเจ้าพนักงานณกรุง ฯ ได้ตั้ง ซึ่งเจ้าเมืองกรมการรับราชการอยู่ เจ้าพนักงานผู้ตั้ง ยังหาได้ตั้งแต่งไม่ ก็ให้เข้ามารับเอาตราตั้งต่อเจ้าพนักงานผู้ตั้ง ผู้ซึ่งจะได้เป็น ที่จึงจะได้รู้จักมุนนายผู้ตั้ง จึงจะได้ชำระเอาราชการสำหรับกรมสดวก แลเจ้าเมืองกรมการ

เขาด่านผู้ใด มิได้ให้เจ้าพนักงานผู้ตั้ง ๆ ไปรับราชการ ตามกฎหมายหย่างทำเนียม ลอบลัก
ตั้งแต่งกันเองปลอมเปนขุนนาง มีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวหาตราตั้งตรานำมิได้ พิจารณา
เปนสัจ จะเอาตัวผู้กระทำผิด เปนโทษตามโทษานุโทษ แลให้มหาดไทยกระลาโหมกรมท่า

มีตราไปถึงเจ้าเมืองกรมการ หัวเมือง

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ให้ทำตามพระราช
๒		
๓		
๔		

กำหนดกฎหมายนี้จงทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ๒-๓-๓ คำจุลศักราช ๑๑๖๔ ปีจอจัตวาศก

๔๕
๑) กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดี ช้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอก แก่เจ้าพญาแลพญา
พระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเลกขอเฝ้า ข้าเจ้า

ต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน ผู้รั้งกรมการเมือง

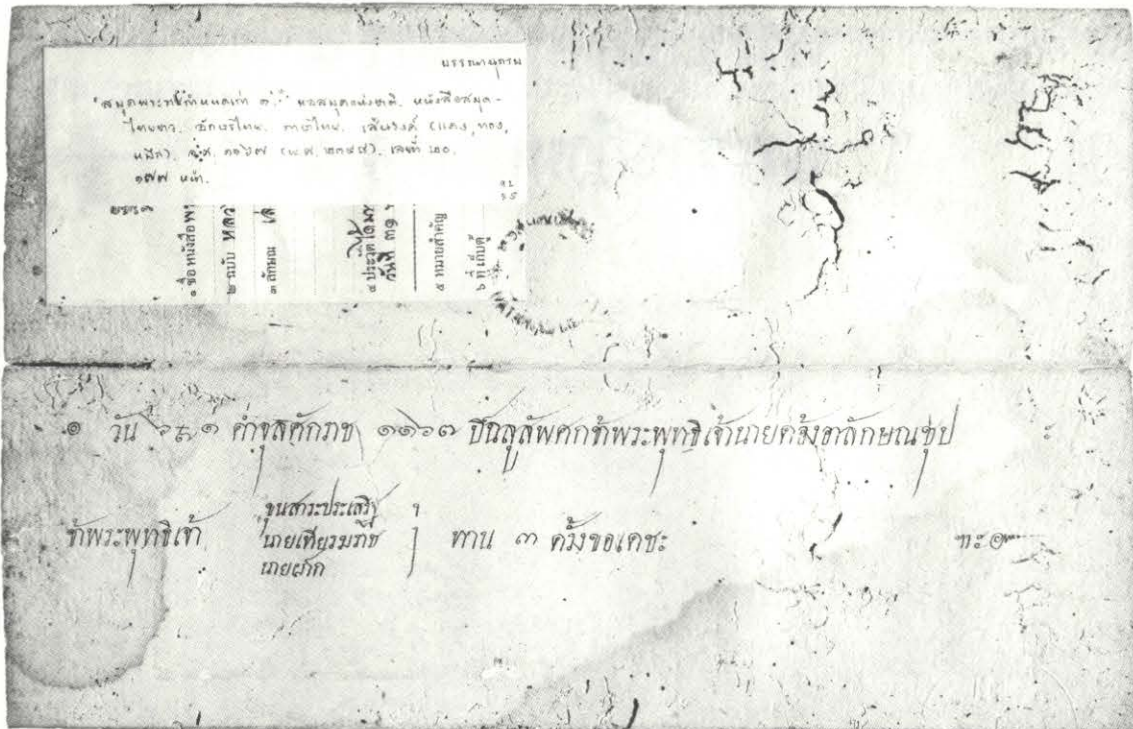
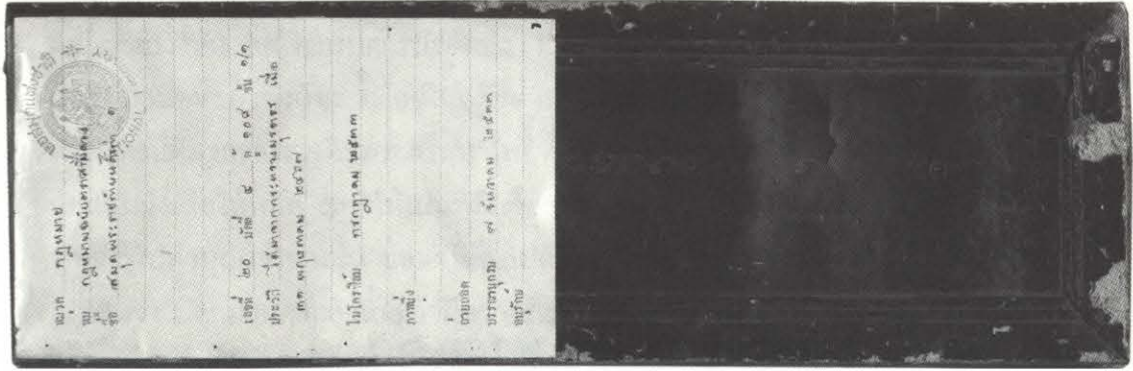
๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วยพระบาท
๒		
๓		
๔		

สมเด็จพระมณาท บรมบพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ
เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาลา โดยอุตราภิมุขดุสิตะมหาปราสาท พร้อมด้วยหมู่มุข
มาตยามนตรี กระจิวาติราชบริพารโรหิตาจารย์ บำเรอให้เฝ้าพระบาท ตรัสสั่งสนทนาด้วยคติโลกย
คติธรรมต่างๆ จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูล สุรัสสีหนาทดำหรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่า
อนาปรชาราษฎรทั้งปวงทำสืบ ๆ กันมา ครั้นปลงศกญาตีเปนต์ันว่า บิดามานดาเสร็จแล้ว
เกบอฐิใส่มือห่อผ้าไปไว้ ในกุฎิวินหารการนุเรียน ได้ธรรมมาศอาศนสงฆ แลอุปจาระพระพุทธิ
บัตติมากร พระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ กะทำให้เป็นที่รังเกียจเกลียดกลัว แก่พระสงฆสามเณร
แลสัปรุชยทายกทั้งปวง ที่ไปทำบุญให้ทานในอาราม ถึงผู้ที่เอาอฐิไปไว้ นั้น ถ้าเหนอฐิแห่งผู้อื่น
ก็ยอมรังเกียจ เกลียดกลัวอยู่เหมือนกัน กระทำนั้นหาเป่นประโยชน์ไม่ ถ้ารักใครจะเอาไว้
เป่นที่ไหวที่สการบูชา ก็เอาไว้ในที่บ้าน ที่เรือนแห่งตน นี้สหาไว้ในบ้านในเรือนแห่งตนไม่
เอาไปทิ้งไว้ไม่เอื้อเพื่อนำภา จะคิดทำบุญให้ทานก็หาไม่ แต่จะรู้ว่าเป่นของ ๆ ใครก็ไม่รู้ ครั้น
ม่อแตกอฐินั้นเรียรายกระจายอยู่ เป่นที่รังเกียจเกลียดกลัว แก่พระสงฆสามเณร สัปรุชย
ทายกทั้งปวงดังนี้ จะมีแต่กองบาปกองโทษในเบื่องหน้า ถึงพระสงฆสามเณรทั้งปวง ก็หา
ปลงปัญญาพิจารณา เอาเป่นพระกรรมถานได้ไม่ พระสงฆสามเณร แลสัปรุชยทายกทั้งปวง
มีความรังเกียจเกลียดกลัวมากเท่าใด กองบาปกองโทษก็จะบังเกิด แก่ผู้เกบอฐิมาทิ้งไว้
มากขึ้นเท่านั้น อนึ่งเกบอฐิไปทิ้งไว้ให้กระจายเรียรายอยู่ดั่งนั้น หาได้ชื่อว่าคารวะคำรพ
แก่บิดามานดาปู่ย่าตายายแห่งตนไม่ ยิ่งพิจารณาเลียดไปก็ยิ่งเหน แต่ที่จะเป่นบาปเป่น

โทษนั้นถ่ายเดียว เขาเหล่านี้ สำคัญเปนสัญญาวิปลาศ ถือผิดมาแต่บุราณ เอาเอื้องหย่าง
ทำเนียมกัน ทำสืบ ๆ กันมาภากันได้บาปสิ้นด้วยกันทั้งนั้น แลอธิษฐานตั้งเรียรายอยู่ที่ทั้งปวง
ทุกอารามในกรุงแลแขวงจังหวัดนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้กรม
พระนครบาล เทียวเกบรอมชอมเข้าแล้ว พระราชทานเงินให้บังสกุล แลเปนข้าพินให้เผาสุ่มเสีย
ให้เป็นเท่าเปนจุน มิให้เป็นที่รังเกียจเกลียดกลัวแก่คนทั้งปวงได้ แลฝ่ายหัวเมืองปากใต้ฝ่าย
เหนือทั้งปวงนั้น ให้ผู้รั้งกรมการบังคับบัญชา ให้นายบ้านนายอำเภอไปเทียวดูทุกอาราม ถ้า
เห็นอธิษฐานมอห่อผ้าตั้งเรียราย อยู่ในกุฎีวิหารการนุเรียน ได้ธรรมมาศอาศนสงฆ แลอุปัชฌา
พระพุทธปติมากรพระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ ก็ให้เกบเผาสุ่มเสียให้เป็นเท่าเปนจุน แล้วกวาด
ขุดหลุมฝังเสียให้หมด อย่าให้เป็นที่รังเกียจเกลียดกลัว แก่พระสงฆสามเณร แลสัปรุชย
ทายกผู้ไปทำบุญให้ทานนั้น แลแต่นี้สืบไปเบื้องหน้าอนาปรชาราชฎารทั้งปวง ปลงศกญาติ
เปนต้นว่า บิดามานดาแล้วนั้น ถ้ามีความกะตัญญูใครในญาติ ปรารถนาจะเกบอธิษฐานทำบุญ
ให้ทาน จะเอาไว้ที่บ้านที่เรือนของตนก็ตามจะฝังไว้ในที่ควรจะฝังนั้นก็ตามแต่อย่าเกบเอาอธิษฐาน
ทิ้งไว้ในกุฎีวิหารการนุเรียน ได้ธรรมมาศอาศนสงฆ แลอุปัชฌาพระพุทธปติมากร พระเจดีย์
พระศรีมหาโพธิ เหมือนหย่างแต่ก่อนนั้น เปนอันขาดทีเดียว แลให้สังกะรีอำนวยการ ผู้รั้งกรม
การทั้งปวง ประกาศเผด็จแก่พระราชาคณะ ฝ่ายอรัญวาสีคามวาสี แลเจ้าอธิการทุก
อาราม ให้เอาใจใส่ระวังว่ากล่าว อย่าให้ผู้ใดเอาอธิษฐานทิ้งไว้ในกุฎีวิหารการนุเรียน ได้ธรรม
มาศอาศนสงฆ แลอุปัชฌาพระพุทธปติมากร พระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ เหมือนหย่างแต่ก่อน
นั้น ถ้าผู้ใดไม่ทำตามพระ ราชกำหนดนี้จะให้ลงโทษแก่ผู้ทำผิด แลกรมพระนครบาลผู้รั้ง
กรมการนายบ้านนายอำเภอ ซึ่งไม่เอาใจใส่ระวังว่ากล่าวนั้น โดยโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน

๓ — ๗ คำจุลศักราช ๑๑๖๗ ปีฉลูศัฟศก

พระราชกำหนดเก่า ๑
พระราชกำหนดเก่า ๒
พระราชกำหนดเก่า ๓
พระราชกำหนดเก่า ๔
พระราชกำหนดเก่า ๕

ศตวรรษที่หกของกรุงศรีอยุธยา ^{พระเกษม} ใจความว่าท่านเองป้อมการยกนายบุญดี พ้องทนาย
 นายบุญดี ๗ ให้การแก่พระเกษมทนายแห่งป้อมนอกให้ช่วยนายภทธรอก แล้ว
 มาพ้องทนายบุญดี ๗ ไม่ทนาย พระเกษมทนายพิณรอกตามคำให้การนายบุญดีไม่
 พระเกษมทนายทนายพลโถมเข้าแกลงป้อม แต่พิณรอกไม่เป็น ^{สิ} จรรน ให้ช่วยเข้าแกลงป้อม
 แล้วก็กรังความมาให้ลูกขุนตารหลวงปลุกษา ๗ ที่เป็นหญิงทนายชายให้เข้าแกลงป้อมกับนาย
 บุญดีทนายทนายเข้าเป็น ^๗ ตามกฎหมาย จึงทนายพระภทธรอก ^๗ ที่ว่าหญิงนอกให้ชาย
 แล้วมาพ้องทนายชาย ลูกขุนปลุกษาให้หญิงกันนั้นทำเป็น ^๗ จรรน ไม่ จึงมีพระ
 ราชโองการว่าดัง ให้เจ้าหญิงพระคสังเขกกฎหมายณต้นที่สงฆ์ มาโดย

กับฉบับ ^๗ ใจความว่าชายฟ้าฉิมได้หญิงรอทนาย ท่านทำเป็นหญิงทนาย
 ชายทนายได้ ลูกขุนกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระราชโองการมา ณ พระบันทูล
 ลวดหนักทนายลวด ^๗ ฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปลทนายดีพื้นพระจรรน
 อันสมเด็จพระเจ้าทรงพระมทนายภทธรอก ^๗ พระคสังเขก ^๗ ใจความว่า
 หลกโลกยั้งสอนบรรพชิตบิษัษย แลฆราวาสบิษัษย ได้ประวิญ์ที่ซึ่งทางศก
 ศิขุมแลศกศิกุม หลพระไตรปิฎกจรรนนั้น ^๗ พื้นเพื่อสืบปริกฉิกเพิ่มขึ้นไป
 เป็นอันมาก ยกที่ระเลาเวียงเป็นชายคนพระพุทธศาคนกั้นไป ^๗ ใจความว่า
 ประชุมเขียนพระภทธรอก:ณ:ทั้งปวง มีสมเด็จพระคสังเขกพระจรรนออกม

พระพุทโธเจ้าพระยาเป็นประธาน ... ฝ่ายภษณิกายเป็นพวกธรรมบริษัทเป็นต้น ให้
 ทำตั้งคณะนายทหาร: ไทรบรียูกดขบได้ช่วยบรรดัก: ทาภิท ให้ถูกตั้งตามพระ
 พุทธบัญญัติ พระ: ไทรบรียูกจึงค่อยถูกค้นฝงโลงินได้ เป็นที่เสด็จ
 ง่ายใจแก่กต: เสด็จไปภายหน้า ก็เป็นพุทธการกรรมกมลการทุกคตอื่นประเสริฐ
 แล้ว เสด็จย้ายรังฮาดาทกรนิกร: ชักรผู้ทำวงแผนดินนั้น ฮาไครยซึ่ง
 ไบภณภษณิกายพระ: โดยการฮันกร: ชักรแก่ก่อนบัญญัติได้ได้เป็นมัน
 ทักตณ จึงพิภกฮากดินเนือกตามภษณกรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม เสด็จพระ:
 ฮาฮักหนุบทพระ: โดยการนั้น ก็พื้นเพื่อเอาบริกฉีกฮักกดินไป เป็น

ฮันมากทักขุณฮันโดภทล ทากมด: ฮายแก่บทบนิได้ คัก
 แปลงแก่งตามขอบใจให้พิภกฮาก ภาให้ตั้งยุติธรรมคักทวนแผนดินไปคักขัง
 จึงทรงพระ: กรรณไปร่กเกิด จักทำทุกขฬ ที่มีด: คี

ฮาดักษณ	ขุนสุนรวรวิหารเจ้าพระ: ฮาดักษณ	}	๑	๑๑ คนท้าว:
ปีนาคได้	ขุนสาร: ประเสียร			
	ขุนไชยวฮักขร	}	๑	
ลูกขุน	ขุนวิฑารฮักขร			
	ขุนทวงพระ: ไทรบรียูก	}	๑	
ภษณิกาย	พระภษณินใจภษณปดัก			
	ทลวงฮักขร	}	๑	
	พระมทวิตุธรรม			
	ขุนควิระ: ภิฑาร	}	๑	
	นายทิม			
	นายคฮันนาเวียน	}	๑	

พระราชกำหนดในรูปทพระโดยทวารอินนีอยู่ในหอหลวง ทั้งแต่พระจรรวมตกรไปใต้อุทกกัน
ทมาพิแต่เนื่องความมิให้ผิดเพี้ยนซักกันก็ จักเป็นหมอกเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทวงพระ
จุลาททวงชำระรักแปลงซึ่งบทอินนีปลากันนี้ให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ทวยพระไทยทรงพระมหา
กรรมดกุกห้ให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อินนาจักทวงแผ่นดินไปในภายหน้ากับวันชำระแล้ว

ให้ศาลลักษณะชุมเส้นหมักตามฉบับไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่งไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณ:
ศาลหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่งปักตก ^{พระภักดี} ^{พระภักดี} | ทุกเล่มเป็นสำคัญทวยพระ ^{เกษม} ^{ไตรศ} | ใช้
พระสมุทพระภักดีทหน้ารูปทพระโดยทวารออกมาพิภกษากิจกตใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่แทน
ปักตก ^{พระภักดี} ^{พระภักดี} | ตามคณนี้ใช้ อย่าให้เชื่อฟังเขาเป็นอันหากที่เกีย ^{๗๖} ^{๑๓}

๑ ทวยเจ้าพญาจกกรับพระภักดีทวงไล่เกศาไล่กร. หมอขมตั้งท. แก่ก่อนสืบมาขอม
แกทระหลวงขุนหมื่นมาเป็นผู้รักษาเมืองผู้รักษามทวงเมือง ๒) ทงปวงนั้น ใกรับทวยภัก
ทนคทนี้เนื้อความ แพงกลคำตั้ง เนื้อทมนทกวาดกลดของคำตั้งข้าง
ภักเป็นกำลังทวยทวยอยู่แล้ว กวันสืบสารจับผู้ภัยได้พิภกทเป็นสจใต้อุทกทวย

ชายผู้ภัยมา ท ๑๐ คนนั้นทวงพระกรรมดไปรเกศา. ๑) ให้พระภักทนเป็นคณ
แก้วอิน สทหรับผู้รักษาเมือง ๒) คนทงได้เป็นหลวง ๓) คนนั้นทวงให้ผู้รักษา
เมืองผู้รักษามทวง เป็นใจสชกแนมจับกุมเขาชายผู้ภัยให้ไทพสืบสืบ อย่าให้ชายผู้ภัย
ทวยแก่ภักทวยสืบไป ให้ภักทวยอยู่เช่นเป็นคณ แลพระสุธรรมไม้ทวยทวยพระ.

การลงชุมชนเกล้า ฯ ให้ลงไปรักษาเมืองทนมุขวิกรมเทตมุก ละเสียมมิไก่ออก
 แนนจันกมุเตอชัยผู้ภัย ฯ ซึ่งเด็กชุมชนันก่าแก่ก่อน กรันสืบสารจับชัยผู้ภัยไก่อแล้ว
 เเต่ดินบนแปลด้อยปละละวงเสียมเป็นหลายภย ซึ่งทรงพระกรรมณาไปวกเกล้า ฯ ให้
 ครัวเป็นโทษแเดเทศกว่าชัยผู้ภัยชุมชนันไก่อลาภการแเดคนนำวัน เป็นอเดปร :

โยชนันแก่ทัว ซึ่งละเสียมมิไก่อเป็นไก่ออกแนมชัยผู้ภัย ฯ จึงให้โศกบทกันเป็น
 ทวาทเพื่อน ปลันสกมทำภัยแก่ภยภูวเนียง ฯ อยู่อีก แคนี่สืบไปเป็งหนัด
 ภาแเดผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมการ พิศารณาเชือกกรมผู้ภัยหัวเมือง ๕) ทั้งปวงนี้
 ให้เอาคานันแก่ชัยผู้ภัยเสมอกล ๕ แ่งทั้งละ ๕ เหมือนหนึ่งเชือกกรมอัญญา :

แต่พิศารณาผู้ภัยเป็นสัว แลบุญกรรมารยาชัยผู้ภัยซึ่งพระภูษทอนเป็นคนแก้ร้อนด้า
 รัชปี ^{รักษาเมือง} สักกรมการ ๑ นั้นขอให้เอาไว้เป็นอินทาทที่เสียว แลให้ส่งบุญกรรมารยาชัยผู้ภัย
 นันไปเป็นหลวงพงต้นซึ่ง แลให้ทำทุกของผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมการ ทำตามกฎนี้ฟ
 ทุกประการ แต่ผู้โศกมิไก่อระทำตามเสทัวเป็นโทษ ตามโทษนุโทษ กฎให้

ผู้ลงวันพระหักเดือนโลกแวมดีค่าทุกศักราช ๑๖๖๕ ปีกฎุนพทก ๗๖ ๓๓๓

๕ กฎให้แก่ทัหลวมผู้รักษาเมือง ผู้รักษกรมการหัวเมืองใหญ่ณอัยทรงปวงภัยทว
 พารกรรมณา ทั่วลเห็นเกล้าเห็นอกระหน่อมสังว ทัหลวมกรมการพิศารณาผู้ภัย
 ภาแแต่งเมืองของทอง <sup>ชัยล
 ชัยขุน
 ชัยพูน
 ชัยวิ
 ชัยวิ</sup> ผู้ภัยตามรับเป็นสัว ชักพวกเพื่อนเป็นหลาย

คน ท้าหลวงกรมการ ให้ย้ายผู้คุมมาทำไล่คุกไว้ จพิหารณกลับเขา
พวกเจ็ดคนผู้ภัย แลย้ายผู้คุมมาทำหนีให้มันคนผู้ภัย ๕ คนหนีไปได้
นั้น ให้เอาผู้คุมเป็นโทษ ตามบทพระอัยการ แต่หนีไปเมื่อหน้า
ที่เสก ท้าหลวงผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมืองใด ๆ พิจารณาผู้ภัยให้มอบผู้ภัย

ให้ผู้เช่นพนักงาน ให้ทำของผู้ภัยให้มันคน อย่าให้ผู้ภัยหลบหลีกหนีไปได้
แล้วให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แยกให้กรมการเนือง ๆ ทั้งสองวันก็ตงคืนอย่าให้
ตกได้ ถ้าแลผู้ใดทำผู้ภัยนั้นให้มันคนทำไล่ผู้ภัยหนีไปได้แต่คนหนึ่งไซ้ จระเข
ผู้ทำของผู้ภัยเป็นโทษเหมือนโทษผู้ภัย แล้วเอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเป็นโทษด้วย

ให้ท้าหลวงผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการสังท้าวผู้ทำผู้ภัยให้หนีนั้นแล้ว ให้รับภ
บาทฐานุกรวราช แลโทษ ^{ทัช} | ทวิพยสังฆคามณินัน สังฆมาณกร ^๑
แลลูกเมียโทษ ^{ทัช} | นั้นจระเขย้ายเป็นบาท แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ
ทำกรรมคุณึ่งทุกประการทุกให้ไว้ณวัน ๑๕๓ ทำจุดตั้งภษ ๑๑๓ ปีณลูกนิคค ๒

๖ ทัชทรงพระกรรณ สังให้กฎหมายบอกแก่ผู้บังคับการไต่ความในกรม แล
ถ้าเมื่อจะแยกโทษที่คิดรางวัลทั้งปวง ถ้ามีผู้ภัยลักขังนักผู้คนโคกไว้คือทวิพย
สัง ^๑ ๗ เป็นกระทรงนครบาลไต่ ทำทวิพยทำหนังสือท ให้พิจารณา
เมื่อความให้แต่ก่อน ถ้าใดหากหนีเป็นสังพิจารณาหนีได้เป็นสังเป็นขรรณ สังให้

จำเลยทาชูชออรแก่กระตการแลเจ้าทวิพิเป็นส . พิวณทมิเป็นขรมน
 ที่ตกทเป็นส . กระตการพิวณทเป็นขรมแล จำเลยซึ่งไรทเป็นผู้ภัยแลพระ
 เพื่อนผู้ภัยเห็นความ:แพ้แลทาชูชออรแก่เจ้าทวิพิแลกระตการ จะให้ลงโทษ
 พหนัก . ถ้าจำเลยพวกจำเลยเห็นความ:แพ้แลเจ้ามาเขตทในกรมโคชออกไปเปก
 ความใช้ . อย่าให้กรมนั้นให้ทก ทพิวณทยังไม่สำเร จำเลยพวกจำ
 เลยอื่นผู้ซึ่งแก่ผู้ใดที่ความชอชออร คุกเป็นความนกวบดพิวณทยังไม่สำเร
 วัทหนึ่งคือชอชออรทการ:ตการ แลเจ้าทวิพิใช้:ให้ลงโทษแก่ผู้นั้นจึงทหนัก
 ทกให้ให้ณ:วันประ:ทำเดือนฉวีแรมสองค่ำจุลศักราช ๑๑๕๖ ปีชวหนักวทก ๗๑๓

๑ ท้ายออกหลวงราชโยชเทพ วัชพระ:ราชโองการได้เกิด . ๑ สังกให้มิทกไว้แก
 มทกไท กระตการโหมนกวบด กรมผู้ทการในทวรมออกทททใน มทกแล
 ททท . ผู้นั้นทำกับกระตการแลกรมการ ท้ายทวงพระ:กรรมนทวิตเหนือเกิด . ๑
 สังกท้ายออกหลวงรองเมืองแลขุนจำเมือง เมื่อพิวณทผู้ภัยแลผู้ภัยชกทททเพื่อน
 ซึ่งไปทักภัยภัยกันนั้น แลช้ายวอกผู้ภัยนำจับท ภายดังทมิได้กับแลรับเต
 ภายขึ้นบ้านล็กทักมัน ทการจุนโลกแลรกลับมาถึงบ้านฉวีไว้ แลว่าช้ายวอกช้เต
 ช้ายมิท:เป็นทวทช้ายดังผู้ภัย แลขุนจำเมืองจับเตช้ายมิมา แลหลวงรองเมือง
 แลขุนจำเมือง นี้่งทักกับพิวณทภัย แลหลวงรองเมืองเป็นผู้ใหญ่ ทมิได้

เห็นผิดเลขชอบ แลทวงเหนียวเกาะเต ทัยอินทัยมี ทมิไคไคทมิ
ให้มันคง ฟังทวงพระกรรมคุณ สังก้าให้ตาม หลวงเมือง ให้ตาม
ขุนำเมือง ๗ ให้การก่า มีคำผู้ภัยซึก ^{ทัยอิน} ทัยมี ทัยเป็นพวกทัยถึงผู้ภัย ครั้นเขาคัก
ผู้ภัยซึ่งซึกนั้นกั แลคำตามนั้นไคทัย ^{อิน} ทัย ทัยเป็นเข้าไพร่ทัยไคผู้ไค แลอยู่

ทัยไคทัยบไคทมิไค แลมีไคผู้ไคให้ทัยผู้ภัยทัยไคทัยให้มันคง แลเห็น
ทัยทัยทัยทัยผู้ภัยทัยอยู่แก่กรรมทัยทัย:เขียนทัยทัยทัย ทัยทัยทัย ^{อิน} ทัย
แลกรรมทัยทัย:เขียนทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัยทัย
ไคทัย
ไคทัย

ทัย
ทัย
ทัย
ทัย
ทัย
ทัย

ทัย
ทัย
ทัย
ทัย
ทัย
ทัย

คน ไปปล้นสดมถดักเขาพักทุกทองเงิน ใ้เรื่องอะยะมาเดิยงสมณะชีพภททมน
 อดประ:ททขฏว ใ้ทกระ:ตทการพิการณผู้ภัยซึกตามเขาคักให้การซึกได้ให้แจ้งก
 ษัยมิชอกษททกัน ใ้ททำภัยทงนี้ ซือโกเป็นชาวไพรจางผู้โก พ่อแม่พินฉง
 ลุกเมียซือโก ทั้แลชยผู้ภัยให้การท มิฎักนุนนอย พินฉงลุกเมียพ่อแม่
 พิงคบททกันใ้ทกระ:ตทการซึกตาม ทชัยมิชอนันทวทาคักสูงประ:พินมิชอกแผลมิส:
 หลักสักกณ:ประ:ทวโกบ้านเวือนนัน้อยทโทน ทงเวือนผู้โกเวือนนันเล็กใหญ่เท
 ไมจิงกมิไผ ษัยเวือนนันททภัยอันโก แลเวือนนันทับททกระ:ท่อม มิฎ
 ษัยอยู่ทงวักททวมเป็นประ:ทวโก ใ้ทชัยผู้ภัยให้การจแจ้ง เทียบแลแล้ว

เขาคักเขมนันผู้กได้ให้ชัยผู้ภัยหญิงเลบไว้ให้มันทง ใ้ทให้ชัยผู้ภัยซึงซึกนัไป
 จับชัยผู้ภัย มิชิตชงทบลกชงประ:พิน ใ้ทให้ทวไว้อยู่ในคักตามทงนี้ มาพิการณ
 ทมคักชัยผู้ภัยนันเด็ก ใ้ททชัยผู้ภัยซึงทงนี้ระ:ส: ใ้ทอน ใ้ทระ:ส:ทินทานบ้านเวือน
 ทลบทลทททนี้ไปก็สิ ใ้ทใ้ทสืบสทาบทหมาย ใ้ทส่งตามคักชัยผู้ภัยซึงทงนี้
 ทั้ทพวกมันทมิริบ แลผู้ภัยซึกแก่บักเกียร อย่าเพื่อใ้ทกระ:ตทการเชียรใ้ท
 ใ้ทให้มันทง แลใ้ทให้ชัยผู้ภัย ษัยสืบสทาเขพวกซึกไว้ทภัยกัน นันมา
 พิจารณสืบไป ทั้ชัยผู้ภัยมิชอนันสืบสทาใ้ทมาพิการณ ทั้ทวีเป็นสิแล้ว
 ใ้ทการทชงคัก ชัยผู้ภัยซึงซึกไว้แก่ทอนัน ทั้ชัยผู้ภัยนันเป็นพวกใ้ทคบกันไป

ทำภัยแก่ผู้อื่น บ้านนั้นตำบลนั้น แลผู้ร้ายซุกซ้นเข้าอีกคน ๕1 คนขึ้นไป
ก็ชิงทำร้ายผู้อื่น ซึ่งซุกแต่ก่อนจริงแล้ว ให้กระตากรผู้พิจารณาเขาด้วยมีชื่อ
ซึ่งผู้ร้ายซุกตามหมื่นนั้นผูกเข้าเขี้ยว ถ้าใครผู้ซุก ๆ พวกเพื่อน ๆ หมื่นให้เขี้ยวใคร
กันซุก ๓ ยก ถ้าอื่นคำอยู่ ซึ่งให้เขี้ยวพวกเพื่อนซึ่งซุกกันนั้น ๓ ยกถ้าอื่นทำให้

กรมพระนครบาล พิเศษ: กุโทษให้ผ่อนโทษตามบทพระอภัยการ ถ้าเป็นแล้วแล้ว
ให้เขียนสืบไปโทษประพิน สำคัญเป็นของเจ้าทรัพย์ ต้องรูปประพินทรัพย์ของเจ้า
ทรัพย์ซึ่งตกคืนให้เป็นมั่นคง แล้วจึงให้พิจารณาสืบไป แลให้กระตากรผู้ได้
พิจารณาความร้ายผู้ร้ายเวรทำตามพระราชกำหนด ซึ่งทรงพระกรุณา ๗ ทำจับ

ห้ามปกมิให้หนีให้มั่นคง ผู้ร้ายกลับเนืออกตามพลัดไปเพลง . เตาไปซึ่งฟ้องโรงสาร
แลศกตาให้กรบทุกพระกรรณแลทำวิญญูทุกเกล็ด ๗ ถวายกล้าโทษกระตากร :
ทำทำหมิ่นกษัตริย์กฏเดเปลี่ยนแปลงชื่อเปลี่ยนแปลงตำบล หมิ่นกษัตริย์รูปประพินสำคัญ แล
ทรงพระกรุณา ๗ สิ่งให้ตามกระตากรแลแพ้แก่ใจท จ: เตากระตากรเป็นโทษ

ตามโทษอันโทษ แลให้มหาดไทยกระตากรโทษกฎหมายบอกแก่กระตากร ผู้ได้
พิจารณาผู้ร้ายให้ทำตามรับสั่ง บกนี้ถ้ากฎหมายมิท้าว: เตาผู้กฎหมายบอกฝ่าฝืนโทษ
ถ้ากฎหมายบอกทั่วแล้ว ผู้ใดมิได้กระ: ทำตามกฏ แลมิผู้เตาเนืออกตามมาก :
จ: เตาผู้นั้นเป็นโทษตามกฏ ๗ ให้ให้ฉนวน ตุกระ: เกื่อนฉิ่ง แรมสืบเบก

จุลศักราช ๑๐๘๘ ปีมะเมียอัฐศก ๖๓๓

๑๐ กงให้แก่อผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการบ้านโตด้วยเหนือทั้งปวงทั้ง ท้ายทวงพระ
 กวณกรวัดเหนือเกล้าเหนือกร:หม่อมสังว แลมิไกรปล้นเรือนแห่งไหนที่พันเจ้า
 ทรพยกภายในจังหวัดแขวงเมืองโตให้ผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการ แลทาบจับเขาก
 ผู้ภัยให้โต: ถ้าแลผู้รักษาราชการบ้านโตผู้ภัยมิโต: ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั
 ษการแลทาบจับทุกทศพย ซึ่งผู้ภัยปล้นของราษฎรไปนั้น ถ้าผู้ภัยปล้น
 มาเจ้าทศพยกย แลจับเขากผู้ภัยมิโต: ให้ใหม่เตผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการ
 แลทาบจับตามทำเนียบมาพันกันทศย จำเมืองเดียวสองส่วน แลผู้รักษา

เมืองผู้รักษาราชการเดียวส่วนหนึ่ง ทาบจับเดียวส่วนหนึ่ง แลให้ผู้รักษาเมือง
 ผู้รักษาราชการทั้งหลาย ทำตามกฎนี้ทุกประการ ถ้ามิได้กระทำตามกฎ
 ทศยนี้ แลผู้ภัยปล้นฆ่าพันเจ้าเรือนเจ้าทศพยกยแลผู้รักษาเมืองผู้รักษาร
 ษการ ทาบจับเขากผู้ภัยมิโต แลมิได้ใช้ทุกทศพยกแก่ราษฎรทั้งหลายไซ้:
 ให้มิโทษแก่อผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการ แลทาบจับโดยโทษานุโทษ กงให้
 ๖๓๓ ๖๓๓ ๖๓๓
 ๑๐ กงให้แก่อผู้รักษาเมืองราชปะทลิก แลขุนพิทักษ์นายผู้รักษายศพท่อมซึ่งได้ทำ
 ใจวัดักพระ:ไกรปล้นสดมดักทั้งดักฆ่าเป็นดักไซ้ทำ ๕ ประการ ชื่อคาไซ้รควารญอัย

เข้าวัดค้อ ไว้ในคุกชานยามตามทำเนียม ที่ใครให้การชกพวกปล้นลอบ
 ยืนไว้ก็ตาม ๆ แล้วมีรับ แลหมายนิโทษฎีกามีได้ตัว ใต้แต่ถูกเขียนนิท
 มานกาศินซึ่งนายหมวดละมุขานูชัยมาไซให้ทำไว้ในคุก ที่ใครหนีขุนนายเป็นขุน
 ทนิน แลมีบันทักไซให้เกาะโธนะสวนกรมพลทหารโตทวิโรจน์ อนึ่งมีผู้ทำ
 หนึ่งสี่ร้อยเขียนกฎหมายให้ใครปล้นลอบเป็นสาเหตุก้วยผู้ใด ๆ แลเขาพาพิหารทด
 คำนันพิหารไซให้ทำไว้ในคุก อนึ่งถ้าแลไปเขาจร ๆ นั้นหนีไว้ได้ตัวแลก็ ^{พอ} ^{แล้ว} ^{ก็} ^{จะ}
 นั้น ^{พอ} ^{แล้ว} ^{ก็} ^{จะ} ถ้าแลตายให้ได้ตัว ถ้าแลหญิงให้โลงไซให้หน้าทับพระท่ามวง
 กฏให้โธนะวัน ๑๑๑ ค่ำจตุลศกภษ ๑๐๘๖ ปีชวกรัตวคก

๕ กฏให้แต่งออกฎยามภษ ๑ ก้วยพระศรีทวีพญาภิราชเสนาธิบดีเสนาะภักดิ์พระ
 ราชโองการได้เกล้า ๑ สิ่งว่าแต่หนีไปเมื่อหน้า ผู้ภัยปล้นลอบมิแลทำภัยท่าน
 ประการใด ๆ ถ้าภพชยได้สงกรมพระนครบาล ตามชกเพื่อนปล้นลอบก้วย
 กันเท่าใดเขาทรมารกุ่ม ถ้ามีเป็นสังขยาให้เขาหัวเบี่ยงประกันแก่ผู้มิชอซึ่งมิ
 เป็นดังนั้นเลย อนึ่งกรมพระนครบาลไปเขาคัวซึ่งชายผู้ภัยชกนั้น เกณศาทรพิย
 สิงวอง ๆ เขามาให้คืนให้เขาซึ่งผู้ภัยชกมิเป็นดังนั้นงสิ้นเชิง อย่าให้เรียุกเขา
 หัวเบี่ยงประกันแก่ผู้ทักความฉิกมิได้นั้น แลให้ออกฎยามภษบอกกรมพระ
 นครบาลจงทำ ให้ทำตามกฏนี้จึงทุกประการ ถ้าผู้ใดฉิกกระทำกมั่วเตน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓
 จุลศักราช ๑๑๘๘ ปีมะโรงนักษัตรชุก : คก ๖๕๑ คก
 ๕ กงให้แก่อำเภอเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง ๕] ทั้งปวงให้กฤษฎาหมายบอกแก่พระ
 ลงนภทท : ณ. อธิการขุนจรเสวกันทจรวีปัดเอจว : หนักโตเสวกเทเนือ ซึ่งบันทมิทำ
 พระโยมสงฆทั้งปวง ทำพระพุทธรูปอยู่บ้านชว : ๗๕ ๗๕ บ้านทมอกตากนอัย :
 บ้านบางโพนกนั้นคนหากันทำใจทำมีฆ่าผู้มิชิตายถึงทำหน แต่มีผู้เขาเนือความ
 นั้นมาทักตักแก่กรมพระนกรบาล ๗ จึงให้มิคกจีนไปให้กรมการเมืองสระบุรีผู้
 รุนยุกการ : บัดซึ่งเป็นนายทำพระให้ส่งไปผู้มิชิตายคนนั้น แลขุนยุกการ : บัด

จักรกรมมิส่ง แลกระตากรเมืองสระบุรีจึงบอกหนึ่งลือของมาถึงกรมพระนกรบาล ๗
 จึงเขาเนือความกบทุกพระ : กรรณจิ่งทรงพระ : กรรณฤทวิลเนือเกิดเทเนือกระหุ่มอณลิ่ง
 ให้มิคกพระ : ราชดีท แลให้คำทวไนจีนไปเขาตัวขุนยุกการ : บัดทำพระ : นั้นลงมาให้เวงเขา
 ทว : ใช้ผู้มิชิตายคนนั้น คำทวไนเขาทวไปทางแก่กรมการเมืองสระบุรีจึงหมายให้ขุน
 เมือจีนไปส่งขุนยุกการ : บัด แลขุนท่าเมืองส่งยุกการ : บัดให้ทำหลวงผู้มิชิตายแล้ว ๗
 ผู้มิชิตายทั้งขุนยุกการ : บัดไปทาพระ : มงคลเทพ ๗ ลวทวักตักทวี่ญรชากจักรกรมมิให้
 ทว : ขุนยุกการ : บัดมา เขาต้นตกรพระ : ราชดีทสี่ พระ : ทายนักผู้มิชิตายที่มท : เทพ
 จึงเขาเนือความกบทุกพระ : กรรณจิ่ง ทรงพระ : กรรณให้ทำหลวงมิชิตายไปจ่าขุน

บุกรบัตร์ ๆ หนี ครั้นสืบโทษบุกรบัตร์ ๆ ให้ท้าวพระยามหาสงครามให้เฝ้าย
 จับไปบอกท้าวท้าวจันทน์มาเอาท้าวบุกรบัตร์ให้บุกรบัตร์ทบทบเสีย
 แลบุกรบัตร์หนีทั้งนี้เททุกอัยคำพระยามหาสงครามให้ไปบอก แลเททุกอัย
 ท้าวบุกรบัตร์ไม่หนีโทษบุกรบัตร์ก็ไม่ได้หนัก แลบุกรบัตร์ฟังอัย
 คำพระสงฆแดหนีไปนั้น ท้าวไสท้าวพระยาชกาวโทษบุกรบัตร์ถึงพันครอบครัวเรือน
 โทษผู้หนักกว่าจึงไม่หนีนั้นเป็นหลายเท่า ทั้งนี้เพระบุกรบัตร์ซึ่งอัยคำพระ
 สงฆจึงได้ความผิดถึงเพียงนี้ แลส่วนเสียทั้งพระสงฆนั้น เททุกอัยคำ
 พิศาวพระพุทธิเจ้าที่มณฑลอยู่ ครั้นท้าวพระยาจกาวให้ท้าวท้าว
 ทักผิดแลชอบ

ตามเนื้อความสำหรับแผ่นดินนั้น ก็ทรงท้าวพระยาพิศาวพระพุทธิเจ้าอยู่ แลทั้ง
 ผู้ซึ่งมีโทษผิดแลชอบทำตามอัยคำพระสงฆ ก็ได้ความผิดแก่ท้าวท้าวหนึ่ง
 บุกรบัตร์นี้ แลจะให้พระสงฆระคนท้าวท้าวอยู่ด้วยข้าราชการข้างพระบาท
 จักได้ ท้าวเป็นคนหินระปัญหาเห็นท้าวพระสงฆเจ้าช่วยอยู่แล้ว แลทำตามอัย
 คำพระสงฆนั้นก็จะเป็นคนหินในสิกขาบทแก่เจ้าภิกษุรูปนั้น ค้ำยสมแก่พระ
 สรรพพระพุทธิเจ้าบุญญกิจสิกขาบทไว้ในอธิกขาบทนั้นเป็นอันกุมภพหนัก
 แลพระภิกษุซึ่งมีอธิกขันธ์ มิได้พิศาวท้าวให้ระเซียมตามสิกขาบท แลทำ
 เอาตามอธิกขันธ์ให้ผิดท้าวพระพุทธิบุญญกิจนั้น ก็จะทำลายเสียซึ่งศีลสังวร

มีท้าวศรี... แลบัดนี้สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์... ทรงทศทิศราชธรรมอันมหา
ปรี: เสวยทรงพระมหากรุณา... จะให้พระสงฆ์ไปบวชที่ภูมิตินในสังฆราช
แลจะให้พระสงฆ์ไปบวชที่ภูมิตินที่พันพระว: เศา... จึงมีพระราชโองการไปทุกเทศ
สั่งว่าแก่เจ้าไปเมื่อหน้าอย่าให้พระสงฆ์สงฆ์ว่ากล่าวอยู่ด้วย... เหตุอันมีดังนี้ด้วยกิจ

ก็จะเสวยประโยชน์สองประการ... ฝ่ายข้างสมณก็จะเป็นอันตกอยู่ในภิกขาบท... ฝ่าย
ข้างฆราวาสนั้นก็วันพระสงฆ์รักษาว่ากล่าวอยู่ด้วย... แลให้พระสงฆ์ว่ากล่าวใน
ที่พระโยมสงฆ์นั้นโดยการจะบิณฑิสังฆารณ... วิชาตามพระพุทธรูปพระเจดีย์... ทาก

ทั้งภิกษุสงฆ์ที่อุทิศพระกรรมฐานพระสงฆ์... แลการนอกกว่านี้พระ
เจ้าศรี... แลกรมการ: บากหมาย... แลมีกมมากขอแทนเจ้าพระโยมสงฆ์
ไปบวชก็... แลมีผู้ทำในภูมิตินที่เจ้าพระโยมสงฆ์เป็นลูกหมู่ขึ้นก็... แลวิชา
แก่กันกับหมู่อื่นด้วยฝ่ายนิคมานกเดียวกัน... กับหมู่เจ้าพระ: ก็กันนั้นก็ให้สงฆ์

เป็นแต่ศิการ: เจ้ารู้เห็นเจ้าว่ากล่าวด้วยเนือความแก่เท่านี้... แลซึ่งเนือความนอกที่
นี้... อย่าให้พระสงฆ์สงฆ์เจ้ารู้เห็น... ว่ากล่าวด้วยเลยเป็นอันตกที่เดียว.
อนึ่งที่แล: มีบากหมาย... แลภิกษาให้สงฆ์เจ้าพระโยมสงฆ์เป็นผู้รักษาก็... แลเจ้า
พระโยมสงฆ์วิชาแก่กันแลจึงฟังแก่กัน... ซึ่ง: เสียวกฤบิณฑิสังฆาร: พเนือ

ตามทั้งปวงซึ่งพระสงฆ์เจ้ารู้เห็นกล่าว แลเป็นอริยะภายในศึกษาทมนั้น
ก็ให้แก่อยุทธนินท้าวพระนายอิกนอยโยมทักกล่าวแก่กัน อย่าให้พระสงฆ์เจ้าล่วงรู้เห็น
ทักกล่าวด้วย แต่ข้อใดข้อหนึ่งได้เป็นอันยากที่เสียดา ก็แลพระสงฆ์เจ้าอิกการ
รูปโกมิพึงทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎกฎหมายแต่ข้อใดข้อหนึ่ง พิจารณาเป็น

สังฆะเสฏฐิกิโยมสงฆรูปนินเป็นโทษ อันพระสงฆ์เจ้าเลมิกพระราชาเห็นกฎกฎหมาย
นั้น แก่ขุณทมิ้นท้าวพระนายโยมสงฆก็อย่าให้เขาเนืออกภนซึ่งทมนั้น ให้พระ
สงฆ์เจ้าทักกล่าวรู้เห็นอย่าให้ทำผิด ด้วยพระราชกำหนดกฎกฎหมายพระเสฎฐิพระ
โยมสงฆเป็นโทษด้วย ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ กฎหมายบอกแก่

พระสงฆ์ แลท้าวพระโยมสงฆจึงทักแวงเมืองนั้นจึงทั่ว ทั้งบอกมิท้าว
เขาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวันตติย
เสือนฎิแรมแปดค่ำจุลศักราช ๑๐๔๕ ปีมะเสงนพศก ๗๐
๑ ท้ายออกกฎหมายเทศ รับพระราชโองการไล่เกล้า ๗ สังกษาทหลวงผู้

ไปราชการ แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลหลวงขุนทมิ้นท้าวช่วยของ
กองวัง ผู้ถืออกภนคุ้มทมนึงปวงยอมแ่งให้บ่าวไพร่สมักภักพวกด้อมกำลัง
ของตัว ไปลักทั้งมาโคกระปือเรือแพนกาผู้คนทำโทษบ่าวไพร่ของผู้มีชื่อ
แล้วยอมไปให้กฎหมายไว้แก่สมักภักนักการ ที่ผู้รั้งลกลมาไลรบผู้รั้งหนีไปได้

กฎหมายบอกกล่าวไว้เป็นพยาน ครั้นเจ้าจงมาพบรักไว้หมิ่นให้คิดอ่านเข้า
 โต้แย้ง เมื่อกรมทั้งนี้เสียดลของทุกหัวพระบาทเนื่อง ๆ ซึ่งทมิฬพระกรรณ
 ให้มีกฎหมายไว้ทุกหัวเมืองสืบไปเมื่อหน้า ถ้าแลข้างมาโคกระ:ปือเรือแพนภณผู้คน
 ที่ไทรองผู้ใด ๆ ปล่อยปลง:อยู่ก็ดี หลบหลีกข่มข้อนอยู่ก็ดี ห้ามอย่าให้
 จับคบหาไว้เป็นอันตกที่เสียว ถ้าแลหมิ่นพิงครหนึ่งแก่ก่อนใช้ให้เขาผู้รับทั้งมาโคกระ:
 ปือ เรือแพนภณผู้คนเป็นโทษเหมือนหนึ่งผู้ภัยลักทั้งมาโคกระ:ปือ เรือแพ
 นภณผู้คนนั้นให้ลัดตีหมายจงทั่วตามรับสั่ง กฎให้ไว้ณวัน ๕๕๑ ที่
 จุลศักราช ๑๑๐๒ ปีวอกนักษัตรโทศก ๗: ๑๓

ฎีกาให้แก่พระสุริยราช (ทศ) ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระทวม
 วนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลมหาดเล็กราชเฝ้าฯที่ข้าหลวงเจ้าทั้งกรม
 ฝ่าย ท้อง) ทั้งปวงให้บอกแก่บุตรภริยาญาติพี่น้องรักพวกสมกำลังข่าวไพร่ให้รู้ทั่ว
 ทั่วอย่าผู้ภัยลักเขาพระ:พุทธรูปห้ามทองห้ามเงินมาดอกเขา (ทศ) แลเชกเขาทองคำ
 แลรูปพระ:พุทธรูปพระลัคนูปเสกียเสกเขาทุกซึ่งห้ามพระ:เสกียแลชื่อที่ขึ้นตม
 พระ:วิหารตามรูปเขียนแลทษพื้นพระ:วิหารแลนกลักเขาเครื่องของ ๆ ทวมแลนกลัก
 ปล้นลักมเขาเงินสิ่งของ ๆ สมณชีพภมณอนาประ:ภทษภรรยานั้นครั้นไ้มาแล้วที่เป็น
 รูปพระ:พวรรณหมิ่นได้แกมตามเขาไป (ทศ) ตามรูปพระ:พวรรณนั้นข้าง แลรูปพระ:พวรรณ

ที่กรมทนายอยู่แล้วกลัวเจ้าทนายจะจับได้ แลกลัวผู้อื่นจะรู้โทษเขาเนื้อความมาก
 แลก็ยกชานกุมทนายมาแก้แปลงเสียทำเป็นรูปประพรวณใหม่เขาไป ^{ทนาย} ^{ทำ} บ้าง
^{ทนาย} ^{ทำ} เป็นดิมเป็นแหงบ้าง ดังที่ทนาย ^{เสีย} ^{โดย} ^{เสีย} ^{เขาไป} ^{ทำ} ^{เพิก}
 ขุดลงกินบ้าง แลผู้มีชื่อรับทำนั้นหากทนายพิราพทนายได้โทษ เห็นแต่ทนายถูก
 จะไปทนายแก้ตัวมากก็ ^{รับ} ^{ทำ} ^{เขา} ^{ว่า} ^{กรั้น} ^{กระ} ^{ตา} ^{ทนาย} ^{เขา} ^{ช่วย} ^{ผู้} ^{รับ} ^{นี้} ^{ได้} ^{ช่วย} ^{ผู้} ^{รับ}
 ให้ทนายชกเขาไปทนาย เขาไปทำแต่ผู้หนึ่ง ๆ กรั้นพิราพทนายเป็นสาเขา ^{ผู้} ^{รับ} ^{ทำ}
 เป็นโทษ ปรีบใหม่เขาทำสมคบโจรทนายพระราชกำหนดกฎหมาย แลผู้ ^{รับ} ^{ทำ}
 ต้องเสียเงิน ^{รับ} ^{ทำ} ^{ให้} ^{รับ} ^{เงิน} ^{หนึ่ง} ^{แล้ว} ^{ก็} ^{ต้อง} ^{เสีย} ^{เงิน} ^{ซึ่ง} ^{ประ} ^{กัน} ^{ตัว} ^{วิ} ^ก ^{ที่} ^{ชก} ^{ขึ้น}

หนึ่งแล้ว แลต้องปรีบใหม่เสียพักทุกทนายเงินไทยตามกฎซึ่งกำหนดคบโจรนั้น
 ขึ้นหนึ่งชกแล้ว แลผู้ ^{รับ} ^{ทำ} ^{ได้} ^{ความ} ^{นิ} ^บ ^{ทนาย} ^{ยก} ^{แก้} ^{นี้} ^{ไป} ^{ช่วย} ^{เหตุ} ^{นี้} ^{แต่}
 ก่อนเนือง ๆ มาเป็นอันมาก แลครั้งนี้ของพระกรรณทนายเห็นเกิด
^{ผู้} ^{รับ} ^{ทำ} ^{นั้น} ^{เป็น} ^{คน} ^{โลก} ^{ทนาย} ^{พิ} ^{รา} ^พ ^{ได้} ^พ ^ด ^อ ^ย ^{นิ} ^บ ^{ทนาย} ^{เสีย} ^{ไป} ^{จึง} ^{มี} ^{พระ} ^{ราช}
 โองการทนายเห็นเกิด) ดังว่าแก้ตัวไปเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดต้องการเงินจะเขาดัง
 ของรูปประพรวณ ^{ทนาย} ^{ถูก} ^{เงิน} ^{แล้ว} ^{เครื่อง} ^{ทนาย} ^{เห็น} ^{ก็} ^{บอก} ^{แล้ว} ^{แล้ว} ^{พระ} ^{รณ} ^{หนึ่ง} ^{ห่ม} ^{แล้ว} ^{เครื่อง}
 สักทนาย ^{ผู้} ^{รับ} ^{ทำ} ^{มา} ^{ทนาย} ^{แล้ว} ^{ทำ} ^{นั้น} ^{ให้} ^{เขา} ^{ไป} ^{ทนาย} ^{แล้ว} ^{ทำ} ^{แก้} ^{กัน} ^{ใน} ^{เพ} ^ส
 กลางวัน ^{ถ้า} ^{ทนาย} ^{แก้} ^{กัน} ^{เพ} ^ส ^{แล้ว} ^{ทำ} ^{นั้น} ^{ก็} ^{ให้} ^{ผู้} ^{รับ} ^{ทำ} ^{แก้} ^{กัน} ^{แล้ว} ^{เครื่อง} ^{กับ} ^{ตัว} ^{ของ} ^{กัน}

แลสิ่งของซึ่งเขา^{ททย}มา^{ทัน}ไป เพศากกลางวันนั้น ถ้าแลเป็นรูปประพรรณเก่าใหม่ผู้^{วิจิ}รับ^{รับ}ทำ^{ทำ}
 เป็นคนรู้จักคุ้นเคยไว้ด้วยกันมาแต่ก่อนเห็นสมควรจะเป็นสิ่งของ ๆ ผู้^{ผู้}นั้น ก็ให้^{ให้}ซื้อ
 ใหรับทำ^{ทำ}น^นัก^{ัก}กัน^{กัน}เด็ก ถ้าแลรูปประพรรณเป็นสิ่งของซึ่งหย่างเครื่อง^{เครื่อง}ชู้^{ชู้}บวิ^{บวิ}โลก^{โลก}เป็น^{เป็น}ของ
 หลวงก็^{ก็} ถ้า^{ถ้า}ลึ^{ลึ}ก^กประ^{ประ}หล^{หล}าก^{าก}อยู่^{อยู่}เห^{เห}น^นเป็น^{เป็น} ^{ดี} ^{แห่ง} ^{ที่} ^{อื่น} | ก็^{ก็}ให้^{ให้}เขา^{เขา}มา^{มา}ขาย^{ขาย}ทำ^{ทำ}น^นัก^{ัก}เพ^{เพ}ศ^ศาก^{าก}ต^ต
 าก^{าก}นั้นก็ แล^{แล}ประ^{ประ}การ^{การ}หนึ่ง^{หนึ่ง}ผู้^{ผู้}ซึ่ง^{ซึ่ง}เขา^{เขา}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}มา^{มา} ^{ททย} ^{ทัน} | นั้น^{นั้น}แ^แปล^{ปล}ก^กท^ทน^นัก^{ัก}มี^{มี}รู้จัก^{จัก}กัน^{กัน}เขา^{เขา}
 สิ่ง^{สิ่ง}ใ^ใก^กมา^{มา}ย^ย็น ^{ททย} ^{ทัน} | ใช้^{ใช้} ให้^{ให้}เขา^{เขา}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}ท^ทง^งท^ทว^วก^กน^นั้น^{นั้น}ใ^ใน^นว^วา^าแ^แก^กแ^แก^กท^ทพ^พญ^ญแ^แล^ลพ^พญ^ญพ^พระ^{ระ}ห^หิต^{ิต}ส^ส
 วม^{วม}น^นเ^เม^มย^ยน^นท^ทเ^เย^ย ซึ่ง^{ซึ่ง}เป็น^{เป็น}ใ^ให^หญ^ญอยู่^{อยู่}ใ^ใน^นบ้าน^{บ้าน}นั้น^{นั้น}ให้^{ให้}ใ^ใก^กต^ตาม^มส^สบ^บก^ก ถ้า^{ถ้า}แล^{แล}เห^{เห}น^นล^ลอ^อย^ย
 ทำ^{ทำ}พ^พื่อ^{ื่อ}ท^ทอยู่^{อยู่}เห^{เห}น^นท^ทระ^{ระ}เป็น^{เป็น}ของ^{ของ}ผู้^{ผู้}ภ^ภัก^{ัก}ย^ยน^นก^กล^ลก^กมา^{มา}ใช้^{ใช้} ก็^{ก็}ให้^{ให้}เขา^{เขา}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}ท^ทง^งท^ทว^วก^กน^นั้น^{นั้น}ใ^ใน^นว^วา^าใ^ใย^ย

กรมพระนครบาล ให้กรมพระนครบาลเขา^{เขา}รูป^{รูป}ประ^{ประ}พรรณ^{พรรณ}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}หนัก^{หนัก}เบา^{เบา}นั้น^{นั้น}ใ^ใด้^{ด้}ด้วย
 อด^{อด}สิน^{สิน} ถ้า^{ถ้า}จ^จึง^{ึง}ก^กว^วย^ยท^ทว^วด^ดิน^{ิน}แล^{แล}ว^วก็^{ก็}ใ^ใ้[้]กร^{กร}ม^มพ^พระ^{ระ}น^นคร^{คร}บ^บาล^ลท^ทเ^เ้า^{้า}ท^ทว^วพ^พย^ยมา^{มา}ส^สม^ม ถ้า^{ถ้า}ใ^ใ
 ท^ทว^วย^ยย^ยน^นว^วา^าเป็น^{เป็น}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ} ๆ เ^เ้า^{้า}ท^ทว^วพ^พย^ยห^หั้น^{ั้น}ค^คง^งแล^{แล}ว^วใ^ใ้[้]กร^{กร}ม^มพ^พระ^{ระ}น^นคร^{คร}บ^บาล^ลร^รี[ี]ย^ยก^กเ^เา^าท^ทน^นบ^บ
 แ^แก^กเ^เ้า^{้า}ท^ทว^วพ^พย^ยแล^{แล}ผู้^{ผู้}เ^เ้า^{้า}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}มา^{มา} ^{ททย} ^{ทัน} | ใ^ใ้[้]ท^ทง^งล^ลด^ดข^ขง^งใ^ใ้[้]ห^หั้น^{ั้น}ค^คง^ง ซึ่ง^{ซึ่ง}พิ^{พิ}ท^ทร^รณ^ณด^ดับ^{ดับ}ส^สว^วใ^ใ
 ใ^ใ้[้]เห^{เห}น^นเ^เก^กน^นแล^{แล}ว^ว ประ^{ประ}การ^{การ}หนึ่ง^{หนึ่ง}เ^เ้า^{้า}ผู้^{ผู้}เ^เ้า^{้า}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ} ^{ททย} ^{ทัน} | นั้น^{นั้น}ว^วา^าท^ทมี^{มี}ใ^ใก^กเป็น^{เป็น}เ^เ้า^{้า}ซึ่ง^{ซึ่ง}เป็น^{เป็น}
 ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}อื่น^{อื่น}ก^กน^นไป^{ไป}ใ^ใ้[้]ห^หวย^ย ^{ททย} ^{ทัน} | ใช้^{ใช้} ก็^{ก็}ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}แล^{แล}ท^ทง^งเ^เ้า^{้า}ผู้^{ผู้}เ^เ้า^{้า}สิ่ง^{สิ่ง}ของ^{ของ}มา^{มา}น^นั้น^{นั้น}ใ^ใ้[้]น^นำ^ำไป^{ไป}ส^ส
 ก^กม^มเ^เ้า^{้า}ท^ทว^วพ^พย^ย ถ้า^{ถ้า}แล^{แล}เ^เ้า^{้า}ซ^ซึง^{ึง}ม^มี[ี]น^นับ^{ับ}เห^{เห}น^นด^ดม^มก^กว^วา^าซ^ซึง^{ึง} ๆ ผู้^{ผู้}นั้น^{นั้น}ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}มา^{มา} ^{ททย} ^{ทัน} | จ^จึง^{ึง}แล^{แล}
 ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า} ^{ททย} ^{ทัน} | เ^เ้า^{้า}ใ^ใ้[้] แ^แล^ลอ^อย^ยเ^เ้า^{้า}ผู้^{ผู้}เ^เ้า^{้า}ซ^ซึง^{ึง}ม^มาก^{าก}บ^บผู้^{ผู้}เ^เ้า^{้า}ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}ซ^ซึง^{ึง}น^นั้น^{นั้น}ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}ใ^ใ้[้]เ^เ้า^{้า}ซ^ซึง^{ึง}ก^กน^นเ^เน^น

วิชาที่เปนข้อเนื้อความใหญ่ ประการหนึ่งกฎหมายฉบับนี้หมิ่นท้าวมีสิ่งจริงถึงเพียงนั้น
 เหนือกว่าเปนของผู้รักษากฎมาใช้ก็ให้เสด็จจริงทั้งที่คนนั้นเจ้าไปสั่งให้ แยกกรม
 พระนกรบาทพิทาวณกผู้^{ชื่อ}รับคำ^{ให้} นั้นอยู่ในท้องที่ข้าเพื่อจึงทักท้วง ๘ แวงแลหา
 เมืองใด ๆ นั้นให้เขาเนื้อความไปหาแก่ผู้รักษาเมืองผู้รักษากฎ แลแจ้งนายบ้านนาย
 ข้าเพื่อนี้ให้พิทาวณกกล่าวตามเรื่องกว่ามาดังนี้ อหนึ่งกับผู้^{ชื่อ}รับคำ^{ให้} นั้นไม่รู้จักเป็น
 ของผู้รักษากฎปล้นกลบมาแลได้^{ชื่อ}รับคำ^{ให้} ไว้ก่อนแล้ว แลรู้เนื้อความเมื่อภายหลัง
 ทกรมพระนกรบาทแลกระลาการกรมใด ๆ เกาะเขาเจ้าของแลผู้เสด็จมา^{ทัก} นั้นไป
 พิทาวณกเนื้อความผู้รักษาก็ให้ผู้^{ชื่อ}รับคำ^{ให้} ของวันนั้นเสด็จจริงไปบอกแก่กระลาการ ผู้

โทพิทาวณกให้ใส่คุกกับคนกลืนแลค่ากรทเม็ลือฟ้องของเจ้าทวีพยนัน ถ้าแลตั้งกัน
 ก็ให้^{นกรบาท}กระลาการ ตามเจ้าทวีพยกุ ถ้าแลเจ้าทวีพยนันเป็นของเจ้าทวีพจริงแล้ว ก็ให้
 ตามด้วยผู้รักษามา^{ทัก} ให้เสด็จไปมากนอัยเท่าใด แลให้ผู้^{ชื่อ}รับคำ^{ให้} ของนั้น ละ
 บกสาบานทั่วพทหนักหนักได้^{ชื่อ}รับคำ^{ให้} ของไว้เป็นเงินเท่าใดตามจริง แลจึงให้เจ้า
 ทวีพโยได้เสด็จตามทำด้วยผู้รักษามา^{ทัก} นั้นเพระทักมิได้ข้าพวงลมคบคิดเจ้าด้วยผู้รักษ
 ได้เขาเนื้อความเข้ามาทักตามพระราชกำหนดกฎหมายประการหนึ่ง ผู้เสด็จจริงไปช่วย
 จำกับเจ้าพนั้นยอมคุ้มเคยไว้ให้แก่กัน จึงทำงานกันให้เสด็จจริงไปช่วย^{ทัก} ได้
 ถ้าแลผู้ซึ่งเสด็จจริงไปช่วย^{ทัก} นั้นรู้จักเจ้าของทั้งสองเกาะไปทำเป็นผู้รักษาก็ให้เนื้อความซึ่ง

แทนให้เสด็จลงไปช่วย ^{ทวย} ^{กัน} | นั้นเจ้าไปบอกแก่กระลาการผู้พิจารณาให้กระลาการเสวก
สินรูปประพรรณสิ่งของมาไว้กัน ^{กัน} | ถ้าเสด็จเสด็จลงไปช่วย ^{ทวย} ^{กัน} | นั้นให้ทำการประ
พรรณสิ่งของต้องช่วยกันแล ^{คำกฎ} ^{หนึ่งสี่ห้อง} | ของเจ้าทวยไซ้ ก็ให้กระลาการ
ไปบอกผู้ ^{ชื่อ} ^{รับกัน} | นั้นให้เสด็จลงมาช่วยกันแล ^{คำกฎ} ^{หนึ่งสี่ห้อง} | ถ้าเส

^{ชื่อ} ^{รับกัน} | นั้นหมื่นได้เรียกกันข้าพวง แลเสด็จซึ่ง ^{ชื่อ} ^{รับกัน} | หันนั้นมาให้กระลาการ
พิจารณาช่วยกันแล ^{คำกฎ} ^{หนึ่งสี่ห้อง} | ตามลำตามจริง ถ้าขัดกันเป็นจริง ๆ เจ้า
ทวยที่มีคนแล้วก็ให้เจ้าทวยไปเสด็จลงนั้นถึงข้าซึ่งย้ายผู้ ^{ทวย} ^{กัน} | นั้น
ช่วยแก่ผู้ ^{ชื่อ} ^{รับกัน} | นั้นหมื่นได้เขาเนื้ออกมมาก่าเง แต่ล้วนตัวผู้ชื่อเสด็จ

ของย้ายผู้ ^{ทวย} ^{กัน} | นั้นได้เขาเนื้ออกมมาก่าเงแล้ว ก็อย่าให้เขาตัว
เป็นไทย ^{กัน} | ว่าสมคบใจตามกฎแต่ก่อนนั้นเลย อนึ่งถ้าผู้ขึ้นนอกกว่าผู้ ^{ชื่อ} ^{รับกัน} |
นั้นถ้าแล้วเห็นผู้ใดเป็นผู้ภัยก็ ^{ชื่อ} ^{รับกัน} | ของย้ายผู้ ^{ทวย} ^{กัน} | ถ้าเส
เขาเนื้ออกมมาก่าแก่กรมพระนครบาลกระลาการกรมใด ๆ ก็คือพิจารณาเป็นจริง ได้เนื้อ

ความเพาะ: ภัยภัยของผู้ ^{กัน} | นั้นมากกว่าสำเน: ^{กัน} | ก็ให้กระลาการในกรมพระนครบาลเส
ทวยของเจ้าทวย ^{กัน} | ซึ่งผู้ภัยลึกลงไปพิจารณาขึ้นมาได้ ^{กัน} | นั้นก็คำออกแล้วให้แบ่งออก
เป็น ๓ ส่วนให้ไปเป็นข้าแก่ผู้เขาเนื้ออกมมาก่า ^{กัน} | นั้นส่วนหนึ่ง ^{กัน} | ถ้าแต่เป็นเครื่อง
ทวยไปบอกสิ่งของต้อง ^{กัน} | แลเงินที่บุกห่มพระ ^{พทิว} ^{สัก} ^{ดัก} | น้อยที่ ^{กัน} | นอนมทวย ^{กัน} |

พระวิเทศการบุเรียนฯ พระราชทานบ้านนาให้ทมิฬคนกร กว้ยเทศกัผู้หนีได้
เจ้าชอบกัยชัยผู้กัย เจบรอันกัยพระราชกำหนดกฎกฎหมายฉีกใจเอาเนืออกมา
มกั หนึ่งกัสิ่งจริงซึ่งมกัได้กับทมิฬคนนั้น กัฉีกชั่งกันั้นก็ให้กระตักการในกรม
พระนครบาลกฎหมายแต่หลวงตาบุตรประพรวนหนักเบาสิ่งจริงนี้ให้ แล้วให้

ทมิฬผู้ซึ่งเอาสิ่งจริงมานั้นให้รู้กัอยู่บ้านไหนเป็นบ้านไพร่ราชผู้ใด ให้เขียนจากหมาย
เอาช้อยคำไว้ลงหมั้นคน แล้วส่งสิ่งจริงให้แก่ผู้เอาสิ่งจริงมานั้นคืนไป (อย่าให้กระ
ตักการเรียกเอาพิศทุกทองเงินแก่เพียงหนึ่งจันไปแก่ผู้เอาสิ่งจริงไป ^{ทมิฬ} ^{รับคำ} ^{ไว้}
ซึ่งให้เอาเนืออกมกักับสิ่งจริงแท้มาทมิฬตามพระราชกำหนดกฎกฎหมาย กัผู้ ^{รับคำ} ^{ไว้} ของ

ชัยผู้กัยเกียกกันฆ่าพวงไว้หนีได้เอาสิ่งจริง ๆ ชัยผู้กัยซึ่งช้อยรับชัยไว้มาส่งให้กระตัก
การพิจารณาได้กรัษศกัฉิน แลคำกัฎหนึ่งสี่ฟองกัก็ แลผู้ ^{รับคำ} ^{ไว้} ของชัยผู้กัยอยู่
บ้านชัยนั้นใกล้เคียงกับชัยผู้กัยกับชัยผู้เอาสิ่งจริงชัยผู้กัยมาทมิฬชัยนั้นกัก็ ^{ทมิฬ} ^{รับคำ} ^{ไว้}
ทมิฬว่าเจ้าของแลผู้เอาสิ่งจริงมา ^{ทมิฬ} ^{รับคำ} ^{ไว้} ต้องเกาะไปทมิฬเนืออกมกัชัยผู้กัยแต่หนีได้เอาสิ่งจริงมาทมิฬ

กัฎนี้หระเอาตัวเป็นโทษแก่ผู้กัย เพาะว่าผู้ ^{รับคำ} ^{ไว้} ของชัยผู้กัยซึ่งอยู่ท่งบ้าน
กัฎนั้นใกล้เคียงกับชัยผู้กัยกับผู้ชวย ^{ทมิฬ} ^{รับคำ} ^{ไว้} ของชัยผู้กัยนั้น ^{รู้} ^{เนือ} ^{อก} ^{มา} ^{แล้ว}
หนีได้เอาสิ่งจริงมาทมิฬ กัก็ให้ปรับโทษเอาตัวเป็นโทษกัฎสมคับใจความ
กัฎแต่ก่อน .เทศกัผู้ ^{รับคำ} ^{ไว้} ของชัยผู้กัยไว้หนีได้พิจารณา ^{ทมิฬ} ^{รับคำ} ^{ไว้} :

ให้เขาเนือความมาว่ากุมภกฏหมายแก้ กระตักกรในกรมพระนครบาลผู้พิจารณาผู้
 ใหญ่อยู่ในบ้าน ทวีโกทำทามพระภักดีกำหนดกฏหมายนั้นจะเขาเป็นโทษกมโทษ
 นุโทษ กฏให้ไว้ในวัน ๓๓๓ ค่ำ รุดศักราช ๑๑๐๓
 ปีระกาฤๅนี้ตก

๙๖๖ ๙๖๖ ๙๖๖ ๑๗๗๗

๑ ๙๖๖ กลับ ๙๖๖ ๙๖๖ ๑๗๗๗

กระทรวง กฏหมาย
 กรมพระนครบาล
 กรมวัง

เลขที่ ๒๐ มีที่ ๕ ๙๐๙ มี ๑/๒
 มีวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๐๙
 ๒๐๐ กรมพระนครบาล ๒๕๐๙

ไม่ปรากฏชื่อ กรมวัง ๒๕๐๙

กาฬิ

นายอด
 นายบุญตาม ๙ ๙๐๙ ๒๕๐๙
 นายบุญ

๕๕ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ ^{ซ้าย} _{ขวา} ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระสุริยวง
 จุนหมื่นพันทนายฝ่าย ^{ทหาร} _{พลเรือน} มหากษัตริย์เจ้าหัวเมือง ^{ตั้ง} _{ตั้ง} ท้องกรมเสนาบดีฝ่ายหลัง
 แลแขวงมณฑลบ้านนอกตำเพ็ช ^{อัน} _{อัน} ประชาราษฎรทุกปวงจงทั่ว ^{ด้วย} _{ด้วย} ตั้งผู้รักษาราชการ
 สกมกิจ ซึ่ง ^{สมณ} _{สมณ} ธิพจนบทอันประชาษฎรทุกตำบลมาชุมนุมกัน ^{ทรง} _{ทรง} พระ

กรรณไปรกเทศาไปรกกรมอ้อม	ให้ดูงาน ๒ ๑
เจ้าพญาอภัยภักดี	
พญาพระโสม	
พญาพระคลัง	
พญาพลเทพ	
พญาภักดี	
พญาสมเด็จ	
พญาภักดี	ดูงาน ๒ ๒
พญาวิเศษ	
พระมหากษัตริย์	
พระสุริยวง	
พระวิเศษ	
พระวิเศษ	
ปลูกแผ่นดิน	๓ ๓

พระศรีมหาโพธิ์	
หลวงภูมไพบรุษ	
หลวงเทพราชทศ	
หลวงธรรมจักร	
หลวงธัญญา	
ขุนราชฤทธิ	ดูกรขุนสารหลวง ๑๑
ขุนนันทะเสน	
ขุนราชพิริโย	
ขุนธัญญ์	
ขุนวิจิตร	
ขุนเทพราช	

ปลูกษากรวยเกล้า ๗ พร้อมกับทำอินตราผู้รักษานั้นมีตำแหน่งสืบ ๆ มาแต่เมื่อครั้งสมเด็จพระ

พระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศ เคยราชสมบัตินั้นเกิดใครผู้รักษาดินแดนในกรุง
นอกกรุง ๗ ชุมขึ้นทุกแห่งทุกตำบล แลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้นประทับที่เสด็จครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๗ ทำสืบให้ตั้งกรม
กก แลให้แจกพระราชกำหนดกฎหมายห้ามปลูกเป็นทวารขึ้นให้ของเพลิงหน้าบ้าน
หลังบ้านพระวิริยะ: ทำขาวไพร่างผู้ใด ซึ่งใช้ลวอยอยู่นั้นเป็นผู้รักษ ก็ให้เขา
เคยเป็นโทษด้วย เศษพระบรมโพธิ์สมภารปลูกเกล้า ๗ ใครผู้รักษซึ่งปล้นดินแดน
ซึ่งนั้นสงบลงหลายปีมาแล้ว แลบัดนี้ผู้รักษซึ่งปล้นดินแดนทำเสียบากชุมขึ้นอีกนั้น
ให้ทุกกรวยกรมพระนครบาลเกิดอนกตาทำให้ตั้งผู้รักษหนีไปโทษ

ใช้สอยทำนาเลี้ยงกระบือเลี้ยงช้างแทนแก่ตามีกสันบนปลัดอัยเดียบ้าง แลทำมั่งก
 ทรัพย์ผู้ย่นั้นเป็นน้ำใจกักระละลาบที่ กรินไก่อเกิดอนกตายออกแล้วอีกช้านคืบพวัก
 เพื่อนกระทำใจทำมั่งกอดกษฏรต่าง ๆ เพาะเห่คุณนี้ช้ายผู้ย่นี่มากชุกชุ่มขึ้น
 ราษฎรได้ความเดือดร้อนแลทวงพระกรรณ ๑ ๑ ให้ช้ายผู้ย่นี่สงบนลงนี้ให้ลูก
 ขุนทั้งปวงผูกเขา ๆ เทนท่วยเกล้า ๑ พวอ้อมก่น่าแก่นี่สืบไปเมื่อหน้า นั้นขอ
 พระราชทานให้ ^{ขุนราชศักดิ์} ^{ขุนราชธานี} ^{ขุนเดโชไชย} ^{ขุนการดีไชย} | ขุนทมนซึ่งเป็นพนักงานไต่กำกับกรมพระนครบาลพิจารณา
 แลได้ทมนจับเขียรนั้นให้มีหมายชี้ยช้ายผู้ย่นี่แลคนโทษ ซึ่งต้องทำอยู่ณคัก
 แลโทษซึ่งคงท่วยไปเป็นท่วยสืบทั้ง แลกรมพระนครบาลเขาออกใช้ราชทัณฑ์

ในกรมนี้ให้เป็นคู่มือท่วย แลให้ขุนพิทักษ์เขาหมายชี้ยช้ายผู้ย่นี่ แลคนโทษทมน
 มีหมายชี้ยคู่มือขุนทมนนั้น หมายนี้ห้ามทักไทยฉบับหนึ่ง ครั้นถึงเดือนให้
 ขุนทมนทรวกขุนโทษแลผู้ย่นี่ในคุกทงทุกเดือน ๆ ละ ๑๑ คัมเมื่อจะกรทมนั้น :
 ให้ทรวกทกรใน ประแดงเงินกำกับไปท่วย แลให้ขุนทมนเขาหมายชี้ยกรทมนั้น
 แลได้กับหมายชี้ยมทักไทย ทักทักท่วยเทกูประการไต่ให้ ^{เจ้ากรม} ปลัดกรม | พระนครบาล
 เขาเนื่อความกบทุกพระกรรณ ทักเจ้ากรมปลัดกรมพระนครบาลฝั่งเสีย ทมิ
 ได้เขาเนื่อความกบทุกพระกรรณ ทัชอยู่ถึงตามวันทั้งห้ามทักไทยกบทุก ๑
 ตามะทักไทยทมิได้กบทุกพระกรรณ ซึ่งให้ขุนทมนกบทุกพระกรรณทงทุก คัม

หนึ่งซึ่งข้าผู้ภัยมีนายประจัน แลละพยศภัยเสียแล้วกรมพระนครบาลจกทั้ง
 แต่งให้เป็นขุนหมื่น ใช้ราชการอยู่ในกรมพระนครบาลเดิมนั้น ขอให้ยกทูล
 แลตั้งยศ แลย้ายผู้ภัยโทษปล้นสดมภ์ใหม่นอกถ่านนั้น กับปล้นสดม
 ภ์หนึ่งให้ยกทูลเสียทั้งหนึ่ง กาลงกรมให้ยกทูลเสียทั้งสองวัง ก็แลตาม
 ตมให้มาเสีย แลบันทักย้ายผู้ภัยเก่าใหม่โทษเบาลงมา ซึ่งพิราวดเป็นถ่านนั้น
 ให้ยก ^{ทูล} ๑ เสียตามโทษโดยพระชยาการนั้นิงทุกคน ขอให้เรียกเอาค่าศึกเสีย
 แลย้ายผู้ภัยโทษปล้นสดมภ์นั้นให้ทำมันเสียทั้งกลางวันกลางคืนที่เสีย แลโทษ
 ซึ่งนอกถ่านนั้น ซึ่งให้คิดพวงไว้ใช้ราชการแต่กลางวัน ครั้นเพลาเย็นให้ทำ

ใดกุกให้เงาะหลบหนีออกไปได้ นครบาลปลอยเสียก็ คนทั้งปวงก็รัก
 ทั่วภัย จพิราวดสืบตาเขาคักก็: ได้ลดกวาดแล จึงให้มีพระราชกำหนดกฎ
 หมายไว้แก่เมือง ^๒) ให้ประจักษ์แก่นายบ้านลูกบ้าน แลค่านจอนทั้งปวง
 ไหวทั่วกัน ถ้าแลเห็นตักทูลแลตั้ง ^{ทูล} ๑ เป็นคนผู้ภัยไซ้ ให้รับกุมเอาตัว
 มาลงยังกรมการแจวงแลกรมพระนครบาล ถ้าแลผู้ใหญ่นายบ้านแลทนายบ้าน
 ไทรับเอาตัวมาส่ง แลพิราวดไปจับตัวผู้ภัยซึ่งสำคัญนั้นโค่นเข่นให้จ: ให้เอา
 ท ^{นายบ้าน} ^{ทนายบ้าน} ๑ เป็นโทษ ถ้า: ให้มีกฎไปไหนนี้แล้วเห็นท ^๑ ข้าผู้ภัยหนีไป:
 ๑: จักสน หนึ่งผู้ภัยโทษเขาซึ่งกรมพระนครบาลย้ายไปเป็นหัวดิบทั้ง

แลเขาต้อออกใช้ราชการในกรมพระนครบาลนั้น ให้เขาเคยปรังกั้นให้มันคงจทุก
 คน แลในหนังสือปรังกั้นนี้ให้มีเนื้อความให้เขาเคยปรังกั้นเขาใจใส่วรรษา
 อ้ายผู้รักษัน้อยกว่า ทั่วระแคะระคายอ้ายผู้รักษันั้น ซึ่งตัวปรังกั้นนี้ไปปล้นลักม
 ทำร้าย แลราษฎรให้จับเขาค้างเสีย ถ้าเขาเคยปรังกั้นได้เขาค้างมาส่งก่อนใช้
 ใ้เรียกโทษนายปรังกั้นเสีย ถ้ามิได้เขาค้างผู้รักษันั้นมาส่งก่อนใช้ ให้เขาเคย
 ปรังกั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ แลตัวผู้รักษันั้น ให้จำมันเสีย
 คุกหนึ่งอ้ายผู้รักษันั้นโทษปล้นลักมนี้ อนึ่งอ้ายผู้รักษันั้นเข้าเรือนทายนั้น ย่อม
 เขาค้างให้เจ้าพบ ๆ ให้ฆ่าเสียให้ตกไปตามกันแลเจ้าภพซึ่งเป็นคนกลัวแก่บาป

ครั้นระฆ่าก็กลัวระเป็นกำมัลลไปก็ยอมปลอยกันเสียทำระให้มากบ้าง แลเรียก
 เขาเงินค่าตัวระทำบุญไปแก่ผู้ตายบ้าง แลอ้ายผู้รักษันั้นให้ไล่ระพยคอิน
 ภัยเสีย ย่อมคบหากันไปทำร้ายแก่ราษฎรอีกเล่า จึงทักโทษทรวนเป็นส
 ก็หลายคนมาแล้ว แลสืบไปเบื้องหน้าอย่าให้เขาอ้ายผู้รักษันั้นส่งให้เจ้าภาพ
 เสีย แลให้เขาค้างได้ถูกไว้กระทำระคาย อนึ่งซึ่งให้ขุนพิทักษ์ทาง
 อ้ายผู้รักษันั้นไปมาขึ้นหัวแก่มหาดไทยไปหนึ่ง ให้ผู้รักษันั้นอยู่นั้น
 วรรษาชื่อนั้น โทษก็กหักก็มีอศึกหนักออกเป็นสำคัญทำอยู่ระทุก แล
 สิกพรมีนายปรังกั้นออกใช้เป็นหัวดิบข้านั้นก็ภัยให้แจ้ง แลให้ปักทบทระทำ

ทรงทำไว้ให้มันคง เป็นท่านวาง แลกำหนดทุกปี อนึ่งถ้าข้าผู้ภัยภัย
 ก็ให้บอกแก่คนมทกไทยกระลาโหมกรมวังให้ไปคู่อะศก แล้วจึงให้หักจำนวน
 ภาษีชัยลงเสีย อนึ่งคนที่มีไก่อัดลาพระราชกำหนดฎกกฎหมายเก่าใหม่ บังอาจ
 ชักชวนพวกเพื่อนไปทำภัยปล้นสดมของพระราชการ จึงใหม่จนอกกว่าข้าผู้ภัย
 1
 เท่านั้น ให้เขาช่วยผู้ภัยเป็นโทษตามกฎหมาย แล้วให้เขาไปภานตา :
 ฟ้นตั้งข้าผู้ภัยนั้นเป็นโทษภัย คุงหนึ่งขุนนายข้าผู้ภัยนั้นจงทุกคน อนึ่ง
 ข้าผู้ภัยซึ่งเป็นโทษอยู่ในกรมพระนครบาลนั้น ถ้ามีหมายรับพระราชการนั้น
 ให้กทบทุกคนลงก่อนแต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้ส่งไป สั่งให้ส่ง

ตามพระราชการนั้น กรมพระนครบาลเป็นนาย ๆ ข้าเพื่อเป็นพนักงานจัดการ
 งดออกแนมจับข้าผู้ภัยทั่วทั้งในกรุงเทพมหานคร แลทุกวันนี้เทศกุดอกในม
 ข้าผู้ภัย แลผู้ระพิทักษ์รักษาซึ่งกันข้าผู้ภัยกลายลง ข้าผู้ภัยซึ่งมีเจ้า
 ใจกำเริบทำภัยแก่ราชการมากชุมขึ้น ขอพระราชทานให้ขุน ^{ทำเสด็จ} _{เทศ} แลขุนหมื่น
 กงกระเด็นไปลากระเวนงทกวัน ถ้าค้องกิจราชการป่วยเจ็บจึงให้แต่งขุนหมื่น
 เสวยนทะเลไปกระเวนแทน แลให้ชักบ้านกองเพลิงหน้าบ้านหลังบ้านทำทำ
 หลัดองกรมทางเคื่องทุกบ้าน แลควันเพลิงทำให้ชักบ้านซึ่งเป็นผู้ภัย พลัดกัน
 รักรักษาพออง หลัดบ้านหลังบ้าน ตามมีคนมาก แลน้อยให้พลัดกันคอยผู้คนขึ้น

ไปมา ทำทักให้เพลิงเป็นสำคัญมิได้ ให้จับเตาทำถั่วกรุ่นง่าให้เตาทำไปส่ง
 ยังกุญจนสถาน ให้พิราณคฤงักแทนถั่วมิได้เป็นผู้ภัยแล้งก็ให้ปล่อยเสีย ถ้าพิราณ
 แทนทำเป็นผู้ภัยจริง ให้ส่งไปยังกรมพระนครบาล พิจารณาสืบสวนดูให้เห็นแท้
 แฉจริง แด่กรมนครบาลซึ่งไปกระเวนนั้น ครั้นไปถึงบ้านใดตำบลใดก็ให้บอก
 แล้วทั่วบ้านจงทุกบ้าน ครั้นเช้าให้ผู้ไปกระเวนนั้นเข้ามาบอกแก่นายคน ผู้อยู่คน
 ภาตตามทุกบ้าน ถ้าแลผู้ภัยปล้นในกุญจนอกกุญจนก็ให้ทราบซึ่งอยู่คนเวียง
 ใกล้เคียงในตามเดินสืบเท้าหาช่วยกันรบพุ่งจับกุมเอาตัวผู้ภัยให้ได้ ถ้าผู้ภัยหนีไป
 ทางไกลก็ให้ติดตามไป ๆ ถึงบ้านข้างหนานั้น ก็ให้บอกแก่ทั่วบ้านค่งหน้าให้ได้ออกช่วย

ติดตามสืบไป ถ้าแลทราบในตามเดินสืบเท้า มิได้ช่วยติดตามรบพุ่งจับ
 เอาตัวผู้ภัย ๆ เอาทรัพย์สิ่งของไปได้ก็ให้เจ้าทรัพย์ท้าวบ้าน นายอำเภอ
 นครบาลช่วยกันไล่ตามหาสืบสวนเอาตัวผู้ภัยให้ได้แต่ในสามวัน ถ้าแลผู้ใดออก
 แฉจับได้ผู้ภัยพิราณเป็นเท็จ ให้เอาทรัพย์ซึ่งผู้ภัยปล้นเอาไปแบ่งเป็น
 สามส่วน ให้ยกเป็นค่าแทนผู้ใดออกแฉจับผู้ภัยโกนนั้นส่วนหนึ่ง ส่งให้เจ้า
 ทรัพย์แก้สองส่วน ถ้าผู้ใดออกแฉจับผู้ภัยก็ให้เอาทรัพย์ ซึ่งผู้ภัย
 ปล้นเอาไปนั้นทั้งเป็นสามส่วน ให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพคะ: หนึ่งไว้สำหรับ: หนึ่ง
 ส่วนหนึ่ง ให้นครบาลใช้เพคะ: มิได้ผู้ใดออกแฉจับผู้ภัยนั้นส่วนหนึ่ง ให้ทราบ

เข็มในสามเส้น ๑๕ กไซ้ เพาะหมักโถงจกจับกุมชายผู้ร้ายให้ได้นั้นส่วนหนึ่ง
 แดในส่วนทาบกันจะไต่ใช้นั้นส่วนหนึ่ง ให้แบ่งออกเป็น ๖ ส่วน ให้ผู้ร้าย
 ในเส้นหนึ่งนั้นใช้ ๓ ส่วน ผู้อยู่ในสองเส้นนั้นใช้สองส่วน ผู้อยู่ในสาม
 เส้น ๑๕ ก ให้ใช้ส่วนหนึ่งเจ้าทรัพย์ กรมพระนครบาลทาบบ้าน ซึ่ง
 จะไต่ไปนโถงกันสอดแนมจับกุมเจ้าทรัพย์ผู้ร้าย ซึ่งทำร้ายแก่ราษฎรนั้น
 แดทรัพย์สิ่งของซึ่งผู้ร้ายเขาไปนั้น เกล็ดอกว่าเจ้าทรัพย์หมักทานที่
 ชายผู้ร้ายเขาไปอย่าว่าเขาไปมากปกถนนให้คืบ ซึ่งเจ้าทรัพย์จะถอยยศด้วย
 เปนบำเหน็จแก่ผู้สอดแนมนั้น แดให้นครบาลผู้รับทักสัน เจ้าทรัพย์

ทิมบุตรภรรยาชายหญิงเป็นคนสนิท อยู่เวียงเดียวกันกับเจ้าทรัพย์นั้น ให้
 สืบภษาขนาดทักเฒ่า: พระพุทธเจ้าพระธรรมเจ้าพระสงฆ์เจ้า พหนักทักกันจึง
 ให้เจ้าทรัพย์สิ่งของซึ่งผู้ร้ายเขาไปนั้นแก่คนลักทาบมาวัง อย่าให้เขาเที่ยวคิดการ
 กฏหมายกวดกันแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แดเจ้าทรัพย์นครบาลทาบบ้านนายอำเภอ
 ให้: มิใช่: เมื่อนั้น: มักสืบสอดแนม จับกุมเขาด้วยผู้ร้าย ๗ จ: เข็มที่
 ทรัพย์นครบาล ทาบบ้านนายอำเภอเป็นโถงสอดแนมจับกุมเป็นหลายเหล่าอยู่แต่
 ที่: เจดามกตวิเศษ จ: มิใช่: ทำร้ายแก่ราษฎรได้ แดบ้านในสามเส้น ๑๕ กนั้น
 ถ้าแลหมักไต่เป็นผู้ร้าย แดมิไต่เป็นผู้ชักนำแถมผู้ร่วมคิดกวดชายผู้ร้ายทักที่

นั้นไพร่พลเมืองท่านั้นก็ให้ปลดเป็นปรกที่อยู่แล้ว และซึ่งเกิดไพร่ผู้ภัยที่ขึ้นต้นลคม
 นกตกทั้งภักโศกร: บิดาของนบประ: ราชภฏว แลถูกคักพานิชทางบกทางเรือมากชุมขึ้นชื่อนั้น
 เป็นกัศรายผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ มิได้เป็นโตการจกอดอกแนบสืบสารจับกุมเขา
 ทั่วชายผู้ภัย ตามมีพระราชกำหนดกฎกฎหมายแก้ไขใหม่ขึ้นทมิได้ ก่อชายผู้ภัย

ทั่วภัยแก่ภฏว ๗ เจ้าทรัพย์ รั่วของภาเขาเนือความมาร้องฟ้อง กฎหมาย
 แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ๗ ซึ่งให้เกาะกุมเขาตัวมา พิหารณาได้ทรัพย์
 ล้างอาช ๗ เจ้าทรัพย์บ้างมิได้บ้างแลเห็นแก่ตมิดินบน ก็กำหนดให้เมีย
 ใ้ให้ที่อยู่บ้าง ให้มีปากทหมายมาเบิกเขาตัวผู้ภัยไปบ้าง ให้มีนายประ: กัน

ใ้ไปเที่ยวได้บ้าง แลกระทำใ้ชายผู้ภัยหนีไปเสียบ้าง เหตุภัยผู้รักษา
 เมืองผู้รั้งกรมการ มิได้เป็นโตเลบรชันคัยภฏวเห็นแก่ตมิดินบนนั้น
 ภัยผู้ภัยจึงได้ใจกำถิบทำภัยแก่ของนบ: ราชภฏวไพร่พลเมือง ถูกคักพานิชมากชุม
 ขึ้นทั้งนี้ ใ้ให้เขาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเป็นโทษตามกฎพระชยการ ใ้

ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการใ้ได้ความทยความนิบทยยับเขินไป แลครั้งนี้ใ้แก่ใ้ทก
 โทษผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการใ้ได้กษหนึ่งก่อน . แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าใ้ผู้รักษาเมืองผู้
 กรมการเดาคนที่ลัษนั้นคงก็ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ กอระว่ากตัวบังคับบนทแก่ทวบ้านที่
 บ้างใ้กันนั้น ใ้ตั้งเป็นนายบ้านจงทุกบ้านทุกช่าเพื่อ แลตั้งทำเป็นทลวงขุนทมิ

๑. ร้องกฎหมายคุมท้าวทำราชการอยู่ในกรมใดก็ให้
 ๒. ทั้แทนทำเป็นผู้ใหญ่ ว่าจะว่าท้าว
 ๓. บังคับบ้นทแถมบ้านใด ให้เขาเช่นนบยบ้านท้าวเด็ก แล้วให้เจียนกฎ
 ๔. หมายให้ไว้แก่ท้าวบ้านทั้งปวงให้ฟังบังคับบ้นท นายบ้านให้ทำทมนพระภักทุทนต์
 ๕. กฎหมาย แลเนื้อความที่ชอบก้วยราชการนั้น แลให้นายบ้านว่ากล่าว :
 ๖. ท้าวบ้านทั้งปวงทำเรื่อง แลของเพลิงหนักบ้านต้งบ้าน แลให้พดกเปลี่ยน
 ๗. ภันนิ่งยามทว:ถนนจับกัน ฟิทกรักษาปลังกันซึ่งชายผู้ภัย จะมาทำภัยน:บ้าน
 ๘. นั้น แลให้ฝึกลองสัญญาไว้ท้วยงทุกบ้าน ถ้าแลชายผู้ภัย:เข้าปลันแถการ:ทำภัย
 ๙. สิงใจ ๗ เป็นทว:เทในทอนโกนนี้ให้ฝึกลองสัญญาขึ้น แลให้ท้าวบ้านทั้งปวงมาพร้อม

๑. ก็จับกุมตีกตามชายผู้ภัยนั้นงไว้ ถ้าแลกำลังท้าวบ้านน้อยกว่าชายผู้ภัยใช้ ก็ให้
 ๒. ท้าวบ้านแบ่งกันตามต:กกรอยชายผู้ภัยไปบ้าง แลให้ไปบอกท้าวบ้านอื่นซึ่งอยู่ใกล้บ้าน
 ๓. นั้น ให้มาช่วยตีกตามจับกุมเอาตัวชายผู้ภัยบ้าง แลให้ไปสืบแก่ท้าวบ้านต่างทหน้า
 ๔. ออกไปท้าวต:กตทงช่วยจับกุมชายผู้ภัยนั้นบ้าง ประการหนึ่งถ้า:ย:บ้านทงไกลกันอยู่
 ๕. เป็นทงซัวเดียวก็สิวันหนึ่งก็ให้ จึง:ถึงบ้านทงหนานั้น แลก็ให้เขาไปบอกแก่
 ๖. ท้าวบ้าน แลให้ท้าวบ้านทงหน้าตีกตาม ตกกรอยชายผู้ภัยสืบไป :
 ๗. ถ้าแลสงว:เข้าแขวงเมืองใดก็ให้เขาไป บอกแก่ผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมการตีกตาม
 ๘. สอดแนม พิจารณาสืบสารจับกุมเอาตัวชายผู้ภัย แลพวกชายผู้ภัยนั้น :

พื่อประการหนึ่ง ที่ถูกบ้านนั้นมิขึ้นไว้สำหรับตัวใช้ ก็ให้เขานั้นนั้นมาช่วย
บอกแก่ผู้ใหญ่นายบ้าน แลให้ผู้ใหญ่นายบ้านนั้นวิงขึ้นเอา แลกรูหมาย
เขารูปประพรรณขึ้นนั้นไว้ ที่เดหาทฤกมิให้ก็ให้เขาไปให้ผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการ
ที่ถูกขึ้นนั้นลงไว้ ในสำนักลงขึ้นนั้นให้สำคัญตามกฎ แลให้หมอบขึ้นนั้น

ไว้แก่เจ้ารองให้เขาไว้สำหรับที่ ประการหนึ่งซึ่งมีโคกร: บิอทายไปตีกตามก๊กก็
แลให้ไปซื้อทวยแลกเขลียน ซึ่งมีโคกร: บิอสิงโต ๆ คีค ก็ไปเป็น
ทงไกลดลงตำเพอแคนเมืองอื่นไปใช้ ก็ให้เขาหนึ่งผู้รักษาเมืองผู้รักษาร
การ แลผู้ใหญ่นายบ้านนายตำเพอผู้ใดผู้หนึ่ง บิกรกเป็นสำคัญเบิก

กันไป ให้รู้ผู้หนึ่งซึ่งอยู่บ้านนั้นไปทำการสิ่งนั้น แลมิขึ้นเครื่องสักก
ทวทอไปสำหรับตัวเท่านั้น ๆ ไปช่วยกันเป็นคนเท่านั้น ให้แต่งไว้เป็น
ทฤกนทวไป ครั้นไปก็ชื่อโคกร: บิอสิง: ชื่อแลกเขลียน แลทวเจ้ารอง
ผู้ทวยแลกเขลียนนั้น ก็ไปทผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการนายบ้านนายตำเพอ

ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งอยู่บ้านให้ตามดูเจ้ารองนั้นว่า ซึ่งมีโคกร: บิอซึ่งทวยแลกเขลียน
เพราะถูกคอกถูกกุนมาฏ ๆ ว่าแลกเขลียนชื่อมาแก่ผู้ใด แลซื้อทวยแลกเขลียน
แก่กันเป็นเงินมากน้อยเท่าใด แลแลกเขลียนกันประทวใด นั้นให้ผู้รักษา
เมืองผู้รักษาราชการผู้ใหญ่นายบ้านนายตำเพอ เรียวกรูหมายแลเอา ตรีคคต

คัญรูปประพรหมซึ่งมีโคกระบือไว้เป็นพยานให้มันคง แล้วจึงให้ซื้อขายแลกเปลี่ยน
 แลกกันแลเมื่อผู้ซื้อจากเขาตัวซึ่งมีโคกระบือซึ่งซื้อแลกเปลี่ยนกันแล้ว
 กลับมาบ้านนั้น ให้เอาเขาหนึ่งคือผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้านนาย
 ตัวเพื่อผู้ซึ่งได้โคกระบือเห็น เมื่อซื้อแลกเปลี่ยนกันนั้น ให้บอกเรื่อง
 มาเมื่อกรมการเป็นสำคัญ เปิดกันไปทั่วทุกครั้ง ถ้าแลมีผู้มา
 ขโมยโคกระบือโคกระบือของผู้ซึ่งผู้ขายลักไปก็ จักรณาทกทกตามจึงนั้น
 ไล่ตักกวัก (ปร: ทาหนึ่งให้ผู้ใหญ่บ้านทำสารบาญชีย ให้รู้กำหนดระกษ
 อยู่ระบ้านนั้นไว้แล้ว ให้กำกับกล่าวแก่ชาวบ้านทั้งปวง อย่าให้ผู้ใด

กบหากันเป็นใจผู้ภัยใด แลให้เอาใจใส่กรทกทกทุกบ้านทั้งปวงอยู่พเมือง ๗
 ถ้าแลเห็นผู้ใดลักโคกระบือสาหายบัท ไปมาฝึกเทศปรกฏเทนภิรียนผู้: เป็น
 ผู้ภัยอยู่ไซ้ ก็ให้เอาตัวมาลงบนถนนเนปะ: พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์เจ้าหนัก
 ทนั แล้วให้เรียกเอาทนายไว้ก็รั้งหนึ่งก่อน ถ้าผู้นั้นมิละ: พะยศยังทำอยู่
 อีกไซ้ ก็ให้จับเอาตัวมาส่งให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ . พิจารณาสืบสารกุกักเป็น
 ผู้ภัย แลสมคบผู้ภัยก็ก็เป็นต่าไซ้ ก็ให้เอาตัวเป็นโทษตามกฎพระธายทว
 ปร: ทาหนึ่งมิศทหายญาคิพินฉังเพื่อนผู้วางทกบ้าน ซึ่งอยู่ต่างบ้านในเน: มาล
 นักนิทาลัย อยู่เรือนวอผู้ใดแก่คืนหนึ่งวันไปก็ ก็ให้เอาเรือนเอาตัว

ผู้มาตโลรณันขึ้นอกแก่ผู้ใหญ่เมยบ้านโกตมก ให้อู้เนือกตมาว่าเป็นบ่าวไพร่ของ
ผู้โก อยู่บ้านโกตำบลโกมาสำนักนิตโลยอยู่นั้น ก้วยเทกอื่นโกให้รูจัก
หน้าแลชื่อไว้ แลให้เจ้าเรือนรบเตกได้ เลเมื่อไปจากบ้านทลเรือนนั้น
ก็ให้มาตผู้ใหญ่บ้านก่อนแลสั่งให้ไป ประการหนึ่งถ้ามีผู้มากฎหมายจริงพ้อง :

หากทลทกตามแก่ภษฎฎกบ้าน ผู้รักษาเมืองผู้รักรวมทวระบาททมายเตกตัวผู้
ก้องกก็ ไปพิทารณันให้ทมายให้ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นเมยบ้านนั้นแล :
แลเงินค่าส่งนั้นให้พระภษทนให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งให้ส่งนั้นเป็นกำลังภษทการ
สืบไป อนึ่งผู้มีชื่อซึ่งจะเดินไปมาก้วยภษทการ แลภษทการของผู้มีชื่อใน

เมืองนั้นก็ แล่นแคว้นไกลเมืองนั้นก็ห้ามอย่าให้ถือขึ้นไปมาเพลาทตงคืนฉีก
ประหตลการใช้ ก็ให้จับเตกตัวประการหนึ่ง ให้ผู้รักษาเมืองผู้รักรวมทวระ :
แลงจุนหมื่นกรมทวระแลเมยข้าเพื่อ คุมพักทวระสมกำลัง ๕ คนสัพท้วย
เครื่องตักทวระของ ให้ไปกระเวนทงบททงเวือตามข้าเพื่อนั้นจทุกเดือน แล

ให้ทวระจุนทุกบ้าน ๗ โถ ทมิให้ทำทมพระภษทกำหนดฎฎทมายใช้ ก็ให้เต
เมยบ้านคี่หลัง ๑ คี่ แลจุกบ้านซึ่งชยดกรณันให้กีกล ๕ คี่ แลให้ทวบ้าน
ทำทมพระภษทกำหนดฎฎทมาย แลห้ามอย่าให้จุนหมื่นกรมทวระ แลเมยข้าเพื่อ
ผู้ไปทวบ้าน เวียกเตทศคทของเงินแก่ทวบ้าน เป็นค่าส่งอื่นใดแก่เพ็งหนึ่ง

ใจไป ประการหนึ่งเกือบ ๕) พันเศษทวเกียเข้านวกเข้าแล้วนั้น ให้ผู้
 ษาเมืองผู้รั้งกรมทว ให้กำกับกับยอหมื่นทวท่านคุมไพร่ทวท่าน ๕:.) สวพ
 ทัยเกวองสากทวให้ไปกระเดน ทมแก้กันขึ้นนอกทวข้าเพื่อเมืองนั้น ให้เป็น
 าบถึงกันกับข้าเพื่อเมืองอื่น ซึ่งทวกันนั้นจงทุกปีเมื่อกระเดนไปนั้น ตัพบผู้
 โทคือขึ้นไปมาณะกสงท่งกสงข้าก็คิ แลถึงทวขึ้นมิได้เกวองสากทวของสำหรับมือ
 ไป ตัไปทวกันเป็นแก้ทวคนใจไปก็คิ ทักบคนซุ่มซ่อนอยู่ณะกสงข้าก็คิ
 ตัเห็นฉีกประหลาทอยู่ไซ้ก็ให้ผู้ไปกระเดน จับกุมเอาตัวมาโททวเรียกเอา
 หนึ่งลือเบิกทวขึ้นบีกทวเป็นสำคัญมากุ ตัแลมีทวเบิกทวเป็นสำคัญมันคง

หนวทวไม่เป็นผู้ภัยแล้ก็ให้ปล่อยทวไป ตัแลทวทวสำคัญเป็นพวทวมิได้
 ก็ให้เอาตัวมาส่งให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมทว ให้พิทวณดับสากทว ตั
 เป็นลิวาเป็นผู้ภัยแล้ ก็ให้เอาตัวเป็นโทษทวพระชยทว แล้ให้เอาตัว
 วัณ:ถูกให้มันคง ตัพิทวณเป็นลิวาเป็นผู้ภัยโทษบดินโทษดกม โทษนทวซึ่ง
 นั้นก็ให้บอกทวเสีย แล้ก็ให้บอกหนึ่งลือส่งทวลงไป . ษังลุกขุนณะทว
 ประการหนึ่งผู้ภัยดกโกกระบือ ย่องเขานั้นมีกฎพระชยทวแก้ก่อน ให้ใหม่
 เป็นสินใหม่เป็นสินโย ใต้โทษทวแลบกรทวรยานั้น ก็ให้มิได้ให้เขาเป็นคน
 นำอื่นทวทวมิได้นั้นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมทว ทุกวันนี้กรมิใบดจาปรับมา

เป็น ^{สินไหม} จีในย | แล้วกระตาทกรยอมให้เลิกไปทาดิน แลช่ายผู้กัยนั้นมันเป็นคนนี้
ใจชั่วกักรตาทกรยอมช่ายกทาดิน: ให้สินไหมพินยอมมิได้ ทั่วนี้ก็ออกเคียรแล้วยอม
ไปคบพวกเพื่อนเป็นโจรผู้กัยปล้นสดมภ์ชนักลักขังนักโคกร: ปือ ฆงนป: ฆ
ภษฏว^ว ถูกักทพชฆช้อยให้แทน ^{สินไหม} จีในย | ซึ่งกองปรับใหม่นี้จึง: ใค่พันททว

ของกั แลบุตรกรวรช่า: ใค่เป็นทชเทนน^ว แลเพช: เทกนนี้ช่ายผู้กัย
มากชูนใจ: ฆบ: ฆบ: ฆบ: แลสืบไปเมื่อหน้ากัผู้รักษาเฉ็ชผู้รักกรมการพิทวณสืบ
เนื่องทชช่ายผู้กัย ลักโคกร: ปือยช่งเข^ว กัเป็นดีรำลักสังอินใค่ให้สืบ: ฆ
สังนั้น ส้งให้เตักรพชงใค่: ฆเอ็งว่ามิใค่กรบ ใค่แก่สังหนึ่ง: ฆสงสังกั: ใค่เทน

เป็นลักัญ แลสิ่งให้ปรับให้ใหม่ใค่กัยพว: ฆชยกว แลปรับใค่โทษคักอก
นั้นให้ยกเส็ช ใค่: ฆเอ็งมันลักนั้นคักไว้ในอกช่ายผู้กัยนั้นทุกคน ทมพว: ฆชยกว
แลเงินปรับเป็น ^{สินไหม} จีในย | มากนช้อยเทกไค่นั้น อย่ำให้ปล่ชอยช่ายผู้กัยไปทาดินเฉ็ช
ใค่: ฆเอ็งทำชงใค่ให้มันคกให้พิทวณสืบทช: ฆบุตรกรวรช่าช่ายผู้กัย นั้นฆใช้เงินปรับ

ใหม่แทน ใค่: ฆบ: ฆบ: ฆบ: ฆเอ็งแล้ว: ฆบุตรกรวรช่าช่ายผู้กัยนั้น ฆชเยสิน
ทมการ: ฆเอ็งนช่ายทว: ใค่นั้น ใค่: ฆเอ็งทพชองเจ้าทพชใค่กินยังไม่ครบ: ฆ
ก็ให้ใช้: ฆแทนทพชองเจ้าทพชส่วนหนึ่ง แลให้เป็นสินไหมส่วนหนึ่งเป็นค
โนยส่วนหนึ่ง แลคักช่ายผู้กัยนั้นให้ทำใค่ให้มันคกสังไป ฆกมให้: ฆคัก

พรใช้ไว้รักษาตาย ประการหนึ่งแต่แลบุตรภรรยาตายผู้ภัยเป็นทายาทของผู้มีชื่อ ๗
เจ้าทนายนั้นผู้แทนทนายทนาย แต่อีกทนายนั้นเป็นผู้ภัยให้จับกุม เขาควมลงให้
ผู้รักษาเมืองผู้วังกรมการ ๗ ให้จับกุมเขาคำพิทวงมาเป็นสืบแล้ว แลบุตร
ภรรยาตายผู้ภัยซึ่งเป็นทนายนั้นนางของผู้มีชื่อ ๗ ถ้าเงินใดกระทำการมกฏแล้วนั้น :

ก็อย่าให้ปรับใหม่ทนายเขาเงินเลย ประการหนึ่งทำด้วยของทองซึ่งผู้ถืออกฎกุมกุมห้าม
แลผู้ถืออกฎเกิดยากดอม ทำหนีแต่ไพร่หนีเคยแลไพร่ลงถึงกักพันทั้งปวงนั้นทนายอยู่
พิทวงเงินเมืองไหนให้อื่นมาทนายชย ชาวไพร่ทำโทษตามมีมากเงินชยเท่าไหน
เงินไว้แต่คดีที่หนีเมืองนั้นพด้นซึ่ง อย่าให้เปี่ยงกบงให้แก่คนหนีให้ แต่ให้

ผู้รักษาเมืองผู้วังกรมการ นายบ้านนายอำเภอผู้ถืออกฎกุมกุมห้าม ลวักทำนย
แลผู้ถือพินมบันทนายชาวไพร่มากนชยเท่าไหน ให้มุนนายแลทำเงิน เขา
ทนายไพร่แลทนายวังทนายมาให้ลงนทนายทนาย แล้วให้เขาทนายบ่นไว้ทุกคน
อย่าให้คบหากันเป็นใครผู้ภัยสืบไป ประการหนึ่งที่ใดซึ่งเป็นทีสำนักตายผู้ภัย

คอยลถกคดีซึ่ง แลปล้นลูกคำพาดิชผู้ไปมาณะทนายทนายเรือนั้น ครั้นถึง
เทศการตายผู้ภัยเคยมาทำภัยแก่ผู้มีชื่อนั้น ให้ผู้รักษาเมืองผู้วังกรมการเคระ
หลวมานหนีซึ่งเป็นคนชากมาก มีน้ำใจเมรอันทนายทนายนั้น ให้กุมคน
ซึ่งกักจำเจานั้น ๕:1 คน สัพทภัยเครื่องสาครทนายไปสาครกระเวนลถกคดีทนาย

ทั่วยังในเอาชัยผู้ภัยนั้นให้ไว้ ภัยชัยผู้ภัยก็จะเจกทลอบเดมกฉวเจ้า ทั้แล
 ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายพันนายห้าเพื่อรักษาร ไพร่พลเมืองทั้งไพร่
 เดบวอั้นทั่วยุทธการ มีน้ำใจพร้อมมูลตบกระทำการเวียงวเวือความซึ่งทำมาใน
 กฎนี้แล้ว เทนว่าชัยผู้ภัยระสงบล ทั้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนายพัน
 นายห้าเพื่อรักษารไพร่พลเมือง ผู้ใดมิได้กระทำการพระราชกำหนดกฎกฎหมาย
 ทั้ให้แต่หรือใดข้อหนึ่งใช้ จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษทัมโทษนั้น แลภัย
 ทั้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนั้น ทั้มิกระทำการพระราชกำหนดกฎกฎหมาย
 มิให้เป็นที่การภกสชกแนมจับเอาตัวชัยผู้ภัย แลเทนแก่ตมิคสันบพระได้

เป็นตลกเป็นผลเป็นประโยชน์แก่กันนั้นเป็นใหญ่ แลจะคุมขังเทกแก่รักษารว:
 เสียให้ชัยผู้ภัยกำเริบ กระทำภัยแก่สมณะชีพภทหมแลไพร่พลเมือง ตก
 ทั้ทมิชทงบกทงเวือ อีกเอาไช้ให้เอาตัวเป็นโทษจหนัก กฎให้
 ไว้ในวัน ๒๕๑ ทั้จลตักทช ๑๑๑๘ ปีวอจิททศก ๗ ๗๕๓๓

๑๐ กฎให้ไว้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนะหัวเมือง ๒) ทั้กได้ภัยเหนือทั้บง
 พทั้ช่วย ^{พระพิไชย} _{ทลวบดัก} กรมการเมืองพิไชยบอกหนึ่งสอดลงไปยังตกรณนคต ทั้ว:
 นนทงอยู่บ้านน้ำใสแวงเมืองดบแล ๓๓๓ ^{กระปัด} _{กับผู้} ^ค _{แลใช้กทหนึ่ง} ๓) ทั้กกฎหมาย
 ทั้ว: นนทงแลทวบ้านปล่อยกระปัดไปเสียมณะ: ทั้ว: นนทนายชัยผู้ภัย ๑๑ ๓๓

ถึง ^{ขึ้น} ทอด | เก่าที่ซึ่งเตากระป๋องผู้เมีย ^{ใหญ่} น้อย | ไป ๑๑ ทัพ รัตนทองคนมีชื่อศึกกรม
รองวอยมาถึงบ้านตามแขวงเมืองพิไชย กระทบผู้ภัยพเตากระป๋องของนายแดน
ทองมา ๑ ทัพ นายแดนทองคนมีชื่อจับผู้ภัย ๆ ละกระป๋องเสียวิ่งหนีไป
แล้วแต่เชือกหนึ่งนางช้อยผู้ภัยตกอยู่ จึงเสามากฎหมายแก่กรมการเมืองพิไชย

สืบเสาะพิทรรณจับได้ช้อยผู้ภัย ช้อยก็ผู้ภัยรีบไปเสาะให้การซัดพวกเพื่อนถึง <sup>ช่วยเขต
ช้อยแดน
ผู้ภัย
ช้อยมี</sup>
อยู่บ้านเก่าเผือกแขวงเมืองทุ่งยั้ง เป็นข่าวเมืองทุ่งยั้งพระพิไชยกรมการเมืองให้หนังสือ
ภัยช้อยภัยคำขล ให้ขุนยุกะบิทรขุนแพ่งกรมการเมืองทุ่งยั้ง สังคนมีชื่อแล้ว
ให้แต่งกรมการขุนหมื่น คุณเตากระป๋องผู้ภัยมาทำกับกันพิทรรณสอดกับช้อยก็

ผู้ให้การซัดกระเมืองพิไชยนั้น แลขุนยุกะบิทรขุนแพ่งกรมการเมืองทุ่งยั้ง บอกลด
โทษผู้มิสัง ๑ เมืองทุ่งยั้งขึ้นแก่เมืองจันทราภคโลก มีกฎหมายระคายการให้เอาเนือความ
เมืองโกให้ผู้ภัยมาเมืองผู้ภัยกรมการพิทรรณเขาพิไชยภัยช้อยการสังหับเมืองแล้วเขากระผู้
มีชื่อมาพิทรรณหัวเมืองพิไชยนั้นมิได้ ฉีกด้วยกฎหมายแต่อย่างทำเป็นมอชอยู่

บอกลดโทษช้อยผู้ภัยผู้ศุทหลบหลีกหนีไป จับได้แก่ฎีกาพิณ้องช้อยผู้ภัย
จับนี้ให้ขึ้น ๑ ทัพนเขาเนือความกบทุกพระการุณกรวิธ ๑ สังการิงระมีกฎหมาย
ระคายการให้เอาเนือความเมืองโกให้หัวเมืองนั้นก็ดี แลเนือความผู้ภัยโทษปลดนั้น
ช้อยใหญ่ ๑ ขอบให้สืบเสาะจับกุมเขากระช้อยผู้ภัย โทษนับพลันจึงระกวน

แลรณนุการะ บักรวมการเมืองทั้งข้าง บอกรอไปที่อยู่ให้ชายผู้ภัยผู้กลัวหลบหนีไป
 ที่นั้น โทษการณการเมืองทั้งข้างผิดอยู่แล้ว. แต่ท่าเมืองทั้งข้างเป็นเมืองน่วยเป็นลาว
 ป่วยแก่กันกับ. ภูมิสิ่งราชการทำผิดระแวงแก่เพียงนี้. ทมพระการณกลไปรทเกล้า
 สั่งให้พระภชทานโทษไว้ครั้งหนึ่งก่อน ให้มีภกรั้นไปตกโทษการณการเมืองระหยัง
 ไว้อย่าให้ทำสืบไป แลให้เว้งคนทำมาส่งผู้ภัยมาให้ การณการเมืองพิไรเอเว
 ฤทธิการณสืบสาวผู้ภัย แลพวกเพื่อนชายผู้ภัยให้สืบเชิง แลให้มีภกรัก
 ทนกฎกฎหมายแจกไปให้ทุกหัวเมือง ๗ ๕) ทั้งปวงว่า ขึ้นมีกฎพระชายการณ
 สำหรับเมืองท่าเป็นอกตามเมืองนี้เท่าแก่ <sup>แพ
ชญา
อริ
นความ</sup> โทษเบบแก่ที่มีพิไนย แล

เมื่อความผู้ภัยจักโลกระบือนั้นมีกฎพระชายการณอยู่แต่ก่อน ให้ปรับใหม่พิไนย
 ชายการณอยู่กำเดียว แลชายผู้ภัยเสียทำปรับใหม่โดยโทษแล้ว ก็ยอมภ
 ทกนการะทำภษณกลักปล้นลคมจนประทกษภวนั้น ๕) มาทชนั้นกักแต่ก่อน
 เพาะท่าระเดทวิพยนั้นมาเสียทำปรับใหม่ เหตุนี้สิ่งทว. ให้มีพระภกรัก
 ทนกฎกฎหมายให้ทุกหัวเมืองกรก่อนนั้น ว่าชายผู้ภัยจักโลกระบือนั้น
 แก่พิทวณเป็นตั้ง แลให้เว้งเขาโลกระบือนั้นให้แก่ท่าทวิพย แลให้เขาทวิพย
 ของชายผู้ภัยนั้นเป็นพิไนยท่าภชการ แต่ให้เขาทวิพยชายผู้ภัยบกรวิยชชายผู้ภัย
 สืบไปยังภกร. แล ทว่าชายผู้ภัยให้ตกหน้าเสียตั้งแก่ทุกทักพวงให้ใช้ภกรทวิพย :

แลบุตรภริยานั้นให้ทำเป็นคนนำขึ้น แลพิทวนภโคกร: ปื่อส่งให้เจ้าทวีพย
 บิกรบใช้ก็ให้บุตรภริยาช้ายผู้ภยันนทยเสนาสิน ใช้ให้แก่เจ้าทวีพย แล
 เป็นพิในยศชายราชท้าวตามพระ: ได้ แลพระราชกำหนดกฎหมายอนนี้ใช้ได้เพ
 รุกเห็นเมืองแล้ว แต่ผู้สืบไปเมืองหมักทำเกิดไรผู้ภยเมืองโคซิกพวกอยู่ทางเมือง
 ให้มีหนังสือ ผู้มีกรมการไปถึงผู้มีกรมการนายอำเภอซึ่งพวกเพื่อนช้ายผู้ภยอยู่
 นั้น ให้เมื่อดีสถารจับกุมเสกช้ายผู้ภย เมื่อยช้ายผู้ภยตามมีภยชื่อภยทาบด
 ไปนั้น ให้ส่งให้ผู้รักษาเมืองผู้มีกรมการ ซึ่งจับช้ายผู้ภยไต่ก่อนเป็นต้นเหตุ
 นั้นจนจับพลง ให้เมื่อดีสถารภยยกอบได้หน่งเหนียวไว้ให้จำแต่สิ่งใดสิ่ง

หนึ่งได้ ต่แลผู้รักษาเมืองผู้รักษาเมืองผู้มีกรมการนายอำเภอ ผู้: ได้ส่ง
 ผู้มีชื่อผู้ภยให้ครชิกนั้น จากกเนื้อท้องใจประ: ทางโค ให้แก่จวนหมื่น
 กรมการไปเมื่อดีสถารทักกล่าวให้รู้เห็นเกี่ยว ให้เมื่อดีสถารเสกช้ายผู้ภย
 แลทวีพยส่งจางท้าวโคกร: ปื่อ รองเจ้าทวีพยส่งให้เจ้าทวีพยจางดิน: ซึ่ง
 ตามพระ: ราชกำหนดกฎหมาย ^{แต่} ให้ ^{แต่} ึ่งทุกประ: การแต่ทุกเมือง ^{แต่} ักสืบเสกจับ
 กุมโคช้ายผู้ภย แลพวกช้ายผู้ภยทำกตกันพิทวนภโคกร: เป็นตั้ง ก็ให้จับเขียน
 แลนายแก้วทำของได้ถูกตามโทษให้มันคน ให้ผู้รักษาเมืองผู้มีกรมการ แล
 ผู้เป็นกระสาแก้วแห่งถิ่นเมืองตามเพ็ดัง ตรากรมพิทกวิภยอยู่ทุกถางวัน

กลางคืน แยกให้ชายผู้ภัยหลบหนีไปไ้แล้วให้บอกหนังสือ แต่งขุน
 ทินแปลงไพร่ทั้งปวงขุนเขตตัวชายผู้ภัย แลดูแลเยี่ยมชายผู้ภัยไปยังภูมุนั้นก็ตก
 ขยาให้ชายผู้ภัยหลบหนีเป็นเหตุการกลางทงแท้ดังโคสิ่งหนึ่งได้ แลให้ผู้รักษาเมือง
 ผู้มีกรมการ กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายให้สืบไปจนทุกประการ **ณ** แด
 ลุทธิฐานเมืองผู้มีกรมการเมืองในเลขผู้ใด ๆ มีใ้กระทำตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 สืบไว้นี้ในราชอาณาจักรหนึ่ง จ: เสด็จผู้รักษาเมืองผู้มีกรมการนายข้าเพื่อ แลผู้มีขีด
 ซึ่งมิไ้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งไว้เป็น เป็นโทษหนัก
 กฎให้ผู้ใดวัน ^{๓๕๓} คำจุลศักราช ๑๑๑๘ ปีชวคชื่อกนก **ณ** ๓๓๓

 ๒๔๓
 ๒๕๑
 ๒๕๒

เลขที่ ๒๑ วันที่ ๕ ที่ ๑๑๓ สม ๓/๑
 ประจักษ์ ใ้สืบหาแห่งระดมราชธาน ๒๕๐
 ๓๓ ๒๕๑๓๓๓ ๒๕๑๓

ไม้ไคร้ ๒๓ ๒๕๑๓
 ๒๕๑๓
 ๒๕๑๓

๒๕๑๓
 ๒๕๑๓

๑๖ ธรรมดาคนรบนมิตินพันทนายคล้าย ^{ทหาร} พลเรือน ^{นมใน} ลังกกพันทั้งปวง ขึ้นเก็บยว
 พงทนายไพรทหลวง แลอีกพวกกลมกำลังเลว ^{โท} ^{ทนาย} ขึ้นเก็บพระ:สดก ^{ช้อย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}
 คุมบริเวณนี้แต่ก่อนแลเอาไท้พินเพื่อนเลี้ยงชการท:ผู้เป็นเจ้า ักพินเพื่อนเลี้ยง
 ราชการไปจ:ให้มิโทษงหนักหนาคามพระ:ต่ายการ แลให้พระ:สดกช้อยรับ ^{ช้อย}

๑๗ ธรรมดา^๑ ให้ตั้งเวรตามพระ:ราชกำหนดทุกกฎหมาย แลให้เจ้าหมู่คล้าย ^{ทหาร} ^{พลเรือน} ^{รับบ}
 พการอดทนายไพรทหลวง ^{ทนาย} ^{ทนาย} แล้วให้ขึ้นเก็บยวทนายจีนได้แก่พระ:สดก ^{ช้อย} ^{ทนาย} ^{ไท้}
 ดิน:เชิง ^๑ แลให้ทลงทลงอยู่ได้ ักลือไปเมื่อหน้าเต้ ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}
 หมู่เด็กหลานหมู่มาพิจารณาตามลำดับในครัว แลผู้นั้นให้ทการ ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}

๑๘ ธรรมดา^๑ ให้นั้น แลสมถายทำผู้นั้นให้ทการจึงให้คงอยู่ตาม ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}
^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}
 อดก:เก็บยวทนายตามค่าผู้นั้นให้ทการ ักภบ ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}
 ภาย ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}

๑๙ ธรรมดา^๑ ภาย:แนก ักมีสมการหนึ่งค่าผู้นั้นให้ทการท ^{ทนาย} ^{ทนาย} ^{ทนาย}
 ักมีใต้น ^๑ ทวยผู้นั้นจลบทสิททการท:ผู้เป็นเจ้า แลผู้นั้น:ให้ทการ ^{ทนาย}
 ใ้ลิต ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑
 ัก ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑ ^๑

หนึ่งเก้า ^{ทศ} ไ้ ๗ วิชาชนกไฟรหม่นนกรรมนแลค่างหนึ่งว่ามี ^{เดียบร} กิตินั้นในพระ
 ลักคิงคบให้แกเจ้าหม่มมีเดียบรทางวาก่อนนั้น แลมีเดียบรทางวากภายหลัง
 นั้นมิให้พึงแลให้คงไฟรอยแกเจ้าหม่มมี ^{เดียบร} เดียบรทางวาก่อนนั้น หนึ่งเก้า ^{ทศ}
 คองกันค่างหนึ่งเสี่ย ^{ทศ} พลเรือน) นั้นให้พระลักคิงคบให้แกเจ้าหม่มเสี่ยทวาร ^{ทศ} ักเสี่ย
 ค่างพลเรือนมี ^{เดียบร} ^{ทศ} แลเสี่ยค่างทวารแลเดียบรทางวามีไ้คินั้นให้พระลักคิงคบ
 ให้แกเสี่ยพลเรือนมีเดียบรทางวานั้น ักแลเจ้าหม่มทั้งสองเสี่ยมีเดียบรทางว
 อยู่ด้วยกัน แลเมื่อเกิดวนคินคองกันนั้นให้พระลักคิงคบให้ แกเจ้าหม่มเสี่ยทวาร
 หนึ่งเก้าค่างหนึ่งนั้น ^{ทศ} นั้นสองคนให้พระลักคิงคบให้แกเจ้าหม่มเสี่ยทวารหนึ่งคน

ค่างหนึ่งนั้น ๗ สองคนให้พระลักคิงคบให้แกเจ้าหม่มเสี่ยทวารหนึ่งคนค่างหนึ่ง ัก
 ไฟรนแลสองคนให้พระลักคิงคบให้แกเจ้าหม่มทั้งสองคน ักมากกว่านั้นขึ้นไปให้
 เป็นกรมพระราชการบ้านนอก ักเสี่ยค่างแม่ ^{ทศ} หนึ่ง ^{ทศ} ักเสี่ยพอนั้น
 ักเสี่ย) ในเดียบรทางวานั้นให้แบ่งเป็น ักแลท้าว ^{ทศ} ในเดียบรทางว
 ักให้ยกให้ป็นให้แกเสี่ยค่างหนึ่งนั้นเลย ๗ หนึ่งถ้าแลไฟรหม่นนกรรมโต ๗
 หลบหลีกหนีราชการไปหาก ^{ทศ} กิตติ แลเจ้าหม่มอื่นเดียบรทางวาทักหม่มกิตติให้
 คอง เดียบรทายทายเป็นประทาโต ๗ กิตติ แลเจ้าหม่มสืบสารจับตัวโคกิตติ
 ักท้าวพันองพอแม่ลูกเมียญาติกันใดคนหนึ่งมาพิทราภตามสำมะโนควมสุนั้น

ฎให้ท้าวแม่^{พอ} ลูกเมียพี่น้องญาติแลผู้นั้นมิได้เป็นทมิเป็นกรมกันนั้น แลจะ
 ฎโดยบ้านอยู่ตำบลนั้นทมิได้ เก้าหมของไท่กเถบิยวักดีทางวาทังเถบิยวักดีมี
 ฎ^{ทมิ} ฎ้ายพอแม่กดีแลพอวีแแต่คนหนึ่งในเถบิยวาทวักดีทางเถบิยวักดีได้
 ฎ^{ทมิ} เป็นสมทางเก้าหม ฎแลผู้ให้ทวณันนิกใจว่าที่ขันธ์ที่เวรทางทมิทมิทมิทมิ
 ฎ

ฎได้เป็นประการใด ๆ ก็ดี ฎอย่าให้พึ่งช่วยผู้นั้นนาลบหลีกหนีจากทมิทมิทมิ
 ฎผู้เป็นแต่แลได้พระสุทวารกิมคับไท่คงหมันนิกมณันนังดิน ฎนึ่งกัแลเจ้าทมิ
 ฎพิทมิทมิทมิทมิทมิทมิทมิทมิ ฎแลมิได้ทมิทมิทมิทมิทมิทมิ
 ฎทมิทมิทมิทมิทมิ ฎเป็นทมิทมิทมิทมิทมิ ฎแลทมิทมิทมิ

ฎให้ทมิทมิเป็นประการใด ๆ ก็ดี แลเมยังฮินทมิผู้ให้ทวณันนิกมิได้เป็นทมิเป็นกรม
 ฎนันนิกมิได้ แลให้พระสุทมิเรียกเขาทมิทมิโดยคตินัน ฎแลจึงให้พิทมิทมิ
 ฎเถบิยวาททมิทมิทมิทมิทมิ ฎถ้ามิสมทมิทมิทมิทมิทมิทมิ
 ฎทมิ ฎให้ทมิโดยนิกใจทมิทมิทมิทมิ ฎแลผู้ให้ทมิทมิโดยวาทัง

ฎพิทมิทมิทมิทมิทมิ { ฎนึ่งเก้าหมทั้งตงฉ้าย แลผู้ให้ทมิทมิทมิ
 ฎทมิทมิทมิทมิทมิ ฎนึ่งเก้าหมทั้งตงฉ้าย ฎแลผู้ให้ทมิทมิทมิ
 ฎทมิทมิทมิทมิทมิ ฎนึ่งเก้าหมทั้งตงฉ้าย ฎแลผู้ให้ทมิทมิทมิ
 ฎทมิทมิทมิทมิทมิ ฎนึ่งเก้าหมทั้งตงฉ้าย ฎแลผู้ให้ทมิทมิทมิ
 ฎทมิทมิทมิทมิทมิ ฎนึ่งเก้าหมทั้งตงฉ้าย ฎแลผู้ให้ทมิทมิทมิ

หมื่นนกรมหมื่นจลิน ก็ให้ทำตามพระพรกฤษฎีกาแก้ไขใหม่ ด้ผู้ใดมิได้
กระทำตามพระพรกฤษฎีกาแก้ไขใหม่ ให้ลงโทษโดยโทษโทษ ลการ
กฎไว้ไว้ณวัน ๑๒๐ คำสุดคัดกรท ๑๑๑ บัญญูปตคท ชะ ๑๑๑๑
๑๑๑๑ ลคัดกรท ๑๑๑ บัญญูเอกคท เฐมนกนกลัตกรทการะธาติการะพระบาท

สมเด็จพระเอกาทรรุจิกรบรมนาถบรมบพิตรพระเพทรีเทือยหัว เลิศใหญ่พระริเม
มกฤษีนิมานสมการพิมกลไวยปรกาสท จึงมีพระพรของกรมการพระบันทลกรด
เหนือเกล้าฯ สังกาโตแก่พระท่านไว้สืบไปเมื่อหน้า ด้แลพระหลวงหัวเมือง
แลเจ้าภขนิกรลงหมินพันทนายสัตยททาวพลเรือนพิยทา แลสมสังกคพัน

แลภษากรพ้องมีความแค้นเคืองเคืองกรอนค่วยประการใด ๆ แลระทำฎีกาให้หมื่นนาย
อนาประชบทลทลเกล้าทลกรทหม่อมททาย แลให้นายนักเตไปฎีกานั้นไปกราบทกษ
สมหมนยก สมนทการลาใหม่พิทาวณคไปฎีกานั้น แลเมื่อความในฎีกาซึ่งทล
เกล้าฯ ททายนั้นผู้คิดมิชอบแลการกระทำภัยแก่แผ่นดินให้ราสาละก็ แลลัดเอาพระภษ

ทราพิยาลหลวงก็ก็ แลบงทงมำผู้คนไว้เนตทาจรซึ่งเป้นทลงนนั้นไว้เป้นอนาประโยชนตท
มาก็ด้เพียงดบงสาธาญชัยไพรทลงแลสังกคพันไว้ก็ด้ แลหนึ่งไปครองเมืองแลวงเมือง
แลทท่ามแห่งถิ่นไซกรทญูไพรเวือส ใต้แตกนทานซ้นเซนทนีไปก็ด้ หนึ่ง
ตุกรานพิทากษารกคด้แลมิเกมใจในความพิทากษาคก็ หนึ่งไปกราทการก็ไปทว

วิธคนเงกิติ แลทำกรบาทแลทำกินไซกษกรทั้งปวงกิติ แลมีเนื่อความซังกสว
มณีนีในใบฎีกานั้น จึงเอาใบฎีกานั้นทูลเกล้าฯ ถวายให้ทบทลของยุติพระ
บาท ถ้าในใบฎีกานั้นมีเนื่อความแต่เป็นกระทรวงพระสุริยคติ แลเนื่อความอุทธร
ฎีกากิติ แลความนกรบาทกิติแลความฮาทูกิติ แลความแพ่งกิติความมรตกิติ

แลความรวมกรวกิติแลความลสพิบวกิติ แลความกรมพระคลังกิติแลความ
แพ่งกิติ ถ้าเนื่อความทั้งนี้ในใบฎีกานั้นไซ้ขอใ้เอาใบฎีกานั้นทูลเกล้าฯ ถวาย
แลให้ส่งไปตามกระทรวง อนึ่งถ้าแลขาวไฟลสมกตมาฮาไครยผู้ใดทำฎีกากลวโทษ
แก่ขุนนายเจประชานทมิชเบในขทวปะการโก ๆ แลจะให้ผู้ใ้เอาใบฎีกา

ทูลเกล้าฯ ถวายใ้ให้ผู้รับใบฎีกานั้นเอาไปเสารทก้วยสมทนายกตสมททวเสาใหม่
ชอับให้ทบทลฎีกาไซ้ จึงใ้รับฎีกานั้นเอาทบทลเกล้าฯ ถวาย แลหนึ่งถ้าผู้ใ้
มีศกฏทวปะการโก ๆ แลมีในใบฎีกาทลเกล้าฯ ถวาย แลมาฟ้องแก่มนนาย
จะใ้ทบทลฯ ถ้าแลเนื่อความในฟ้องนั้นหามิส่งตจใ้เอาเคื่อลสททวไปพันแพ

กนกิติ แลรรมเหมมคตแลทบทลของทักที่กำวิปฎใ้ทวพิย แลยั้งชุกเฮลล
วณียพันลฎีกาใ้ใ้เอาเสารทก้วยสมทนายกตคองเสยพลเวือน ถ้าเสยททวใ้ใ้
อรทก้วยสมททวปะการโกใหม่ ราชขอใ้เอาทบทลพระกรวณใ้ใ้ให้เอยเฮ
กับทบทลพระกรวณฯ ถ้าเสยททวทั้งปวงไซ้ใ้สมททวปะการโกใหม่เสยจกกรทว

๓๕- ชีษณสารหลวงโททสารเรียกเอาคาร์บัพพะแก๕ แลงานภพนิโงเอาพองฉนวน
 เสนอแก้ลกฐนเรียกเอา๕ แลลอกพองไปเกาะกุกคามนั้นเรียกเอาค่าลอกพองแก๕
 ๓๖- เลเถยพทามงไปเกาะกุกคามแต่ในกรง บักรานสารเรียกเอาค่าเชิงเคียว
 ๓๗- กัเงางจิงเท็คบักรปะหลกกรรมเรียกเอาค่าเชิงเคียว ๕ ถ้าพองอกไปถึงหัวเมืองบักร

พระราชกำหนดเดเจ้ากรมทก ๗ หัวเมือง
 ๓๘- หัวเมือง
 ๓๙- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๐- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๑- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๒- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๓- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๔- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๕- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๖- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๗- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๘- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๔๙- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว
 ๕๐- เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเคียว

๕๑- หัวเมือง
 ๕๒- หัวเมือง
 ๕๓- หัวเมือง
 ๕๔- หัวเมือง
 ๕๕- หัวเมือง
 ๕๖- หัวเมือง
 ๕๗- หัวเมือง
 ๕๘- หัวเมือง
 ๕๙- หัวเมือง
 ๖๐- หัวเมือง
 ๖๑- หัวเมือง
 ๖๒- หัวเมือง
 ๖๓- หัวเมือง
 ๖๔- หัวเมือง
 ๖๕- หัวเมือง
 ๖๖- หัวเมือง
 ๖๗- หัวเมือง
 ๖๘- หัวเมือง
 ๖๙- หัวเมือง
 ๗๐- หัวเมือง
 ๗๑- หัวเมือง
 ๗๒- หัวเมือง
 ๗๓- หัวเมือง
 ๗๔- หัวเมือง
 ๗๕- หัวเมือง
 ๗๖- หัวเมือง
 ๗๗- หัวเมือง
 ๗๘- หัวเมือง
 ๗๙- หัวเมือง
 ๘๐- หัวเมือง
 ๘๑- หัวเมือง
 ๘๒- หัวเมือง
 ๘๓- หัวเมือง
 ๘๔- หัวเมือง
 ๘๕- หัวเมือง
 ๘๖- หัวเมือง
 ๘๗- หัวเมือง
 ๘๘- หัวเมือง
 ๘๙- หัวเมือง
 ๙๐- หัวเมือง
 ๙๑- หัวเมือง
 ๙๒- หัวเมือง
 ๙๓- หัวเมือง
 ๙๔- หัวเมือง
 ๙๕- หัวเมือง
 ๙๖- หัวเมือง
 ๙๗- หัวเมือง
 ๙๘- หัวเมือง
 ๙๙- หัวเมือง
 ๑๐๐- หัวเมือง

ถ้าหากความรับสั่ง เรียกเขาค่าลดค่าเลย ^{๑๖๖} ถ้าความ ^{ในความเห็น} ให้เรียกเขาค่าลด
 ลดค่าเลย ^{๑๖๖} ถ้าเงินลดค่าความมาถึงสารตามก่อนนั้น ถ้าความรับสั่งให้เรียกเขา
 ค่าเชิงประกันแก่ ^{๑๖๖} ถ้าลดตามเส้าจะเทียบจำนวน ถ้าความรับสั่งเรียก
 -ค่าเทียบแก่ ^{๑๖๖} ถ้าความ ^{ในความเห็น} ให้เรียกเขาค่าเงินค่าเทียบ ^{๑๖๖}

ถ้าลดค่าเลยมิได้ให้คนให้รักเสถียรกันใช้ให้เรียกเขาค่ารักเสถียรกันต่างหนึ่งเสมอ
 เกือบ: ^{๑๖๖} สามเดือนเรียกเขาค่า ^{๑๖๖} ถ้าพ้นสามเดือนแล้วอย่าให้โทษทำผิด
 ค่าทั้งแก่ ^{๑๖๖} กวานั้นเลย เมื่อจ้ะจำนวนลดลดตาม ถ้าความรับสั่งให้เรียก
 เขาค่า ^{๑๖๖} ให้ทำสารเรียกเขาตามจำนวนลดลดตาม แต่ต่าง ^{๑๖๖} ถ้าได้

ความ ^{๑๖๖} ให้เรียกเขาค่า ^{๑๖๖} แลทำสารเรียกเขาตามจำนวน ^{๑๖๖}
 กาง ^{๑๖๖} ถ้าได้ไปเคียวเสฉิวทั่วทุกพญา ให้เรียกเขาค่าเคียวเสฉิวแก่ผู้ตั้ง
 ที่แคว้นหนึ่งค่านให้เรียกเขาค่าเงินแก่ผู้กันคิ่งหนึ่ง ถ้าแคว้นหนึ่งคิ่งคิ่งที่ไปเคียว
 เสฉิวแต่ในกรมแขวงจังหวัดให้เรียกเขาค่าเงินผู้ตั้ง ^{๑๖๖} ถ้าได้ไป

ถึงเมือง ^{๑๖๖} เมืองนี้ให้เรียกเขาค่าเคียวเสฉิวแก่ ^{๑๖๖} ที่ไปถึงเมือง ^{๑๖๖}
 เมืองนี้ ^{๑๖๖} ให้เรียกเขาค่าเคียวเสฉิวแก่ ^{๑๖๖} ที่ไปถึง ^{๑๖๖}
 เมือง ^{๑๖๖} เมืองนี้ให้เรียกเขาค่าเคียวเสฉิวแก่ ^{๑๖๖} ที่ไปถึง ^{๑๖๖}

ในหนังสือฟ้องเป็นกระบวนโจทก์ให้ส่งให้ภักทมนกระบวน แลให้แก้พญาแลพญาพระ
 หลวงเจ้าภักทมนในวงนสารลับทวารพลเรือนทั้งปวงทำตามกฎนี้ ถ้าแลผู้ใดมิ
 ใ้ทำตามกฎนี้ไซ้ จะให้มิโทษพหนักตามพระภักทมนกฎหมาย กฎให้ไว้
 วัน ๔๕๕ คำปรับโทษคดีกรร ๑๐๓๒ ปีฉนวนยก ๗ ๑๐๓๓

๑ กฎให้แก้พระสุริยาศรี ^{ทัษ} ในนอกให้กฎหมายบอกแก้แก้พญาแลพญาพระหลวง
 เจ้าภักทมนหมื่นลับทวารพลเรือน แลนบพระภักทมนทั้งหลายด้วยท
 พระภักทมนกรวดเหนือเกล้า ๑ สั่งว่าภักทมนพระภักทมนมิคคีสังโคให้ร้องฟ้องแก้
 นบพระภักทมน ๗ มิใช่เหตุที่จะให้ฟ้องแก้ภักทมนนคทา ๗ มิใช่เหตุที่จะให้ฟ้องแก้ทวารหมื่น

๒ มทกโลก ๗ มิใช่เหตุที่จะให้ทำฎีกาทุกเกล้า ๑ ภาย ถ้าผู้ใดมิได้กระทำการ
 ภักทมนให้เอาทวารพระภักทมนเขียนตามยกแล้วให้คืนใบฎีกา แลสั่งทวารให้
 มนหมื่น กฎให้ไว้ ๑๕ คำปรับคดีกรร ๑๐๓๕ ปีฉนวนยก ๗ ๑๐๓๖

๑ กฎให้ ^{ทัษ} แก้พระสุริยาศรี ^{ทัษ} ในนอกให้กฎหมายบอกแก้กระตากร แลกรมท
 โทก:ตาใหม่แลกรม ^{ทัษ} แลตำรวจแลทหารใน ^{ทัษ} มทกโลกทวารที่นครน
 รุณในวงนสาร ผู้รับตาเป็นกระตากรให้พิจารณาความทุกหม่ทกรวม ทัษ
 พระภักทมนกรวดเหนือเกล้า ๑ สั่งว่าภักทมนทั้งปวงมิใช่คดี ทำหนังสือร้องฟ้องท
 แยกกันวงนสารหมื่นนักทกรวมใด ๗ เนื้อความเป็นตารุณนครน ๗ ๑๐๓๗

โจรขุนสารคามภักนิกการ นั้นรับเขาหนึ่งสี่พันแล้วเขาว่ากล่าวบอกหมายไปให้มดเคย
 หมายว่า: ขนานข้างหนึ่งให้ส่งทางทำโดยมาพิหารภักตามกระทรวง แลคืนกระลาการ
 โทกการมุดได้ตามสืบไป แลเนื้อความพิหารข้างหนึ่งเห็นเขาไว้ในสำนวนแล้วคุกคามข้าง
 หนึ่งก็ยังมีเงินทอง ทางหนึ่งยกแค้นทาสเงิน เขา: เสียค่าฤทธการลาการมิได้ก็ให้
 กระลาการพิหารออกแต่สารเคียวตามเนื้อความที่กระทำไว้ แลข้างหนึ่งก็ยังมีเงินทอง
 เห็นเนื้อความที่พลียกพล่าพิหาร: เข้มแก่ข้างหนึ่ง แลคิดชานเขาเท็จเป็นจึงเกลื่อน
 เนื้อความเสียบ้าง แลเรียวยเขาแต่ชอบใจบ้าง แลคิดสำนวนรักจ้อความเสียบ้างพาไล
 การลาการใบยตี ทำรุมเหงบ้างแล้วเนื้อความกระลาการตามผู้นั้น มีผู้มา

ได้มดสอนเสียจากทำเลยเรียวยเขาบ้าง ก็ทำให้สำนวนอีกยาวค้างเกินไปเสวนโจรขุนสาร
 คามภักนิกการกรมอื่นนอกกระลาการแก่ ผู้รับหนึ่งสี่ร้อยพันนั้นก็คิดว่าเป็นกระทรวง
 ราชทัณฑ์ กรมนั้นโตพิหารภักตามพระท่านน แลกรทหมายแต่ก่อนแล้วจึงรับเขาหนึ่งสี่
 ร้อยพันผู้นั้นว่ากล่าวบอกหมายเขาเองให้ส่งกระลาการแก่ แลให้เบิกเขาสำนวนคุกคาม
 มาพิหารภักตามเนื้อความ ค้างหนึ่งคิดว่ามีเงินทองจ้อเสียทนายโตแก่สมภักนิกการ
 แล้วให้ทำฤททลแก่สว ฤททลกล่าวโทษกระลาการแก่ แลเบิกเขาแต่คุกคามไป
 ให้กระลาการใหม่ผู้ได้รับสั่งพิหารภักให้ตาม คืนกระลาการใหม่ตามลูกความ เสียก
 ฤทธการลาการผู้รับทวารขึ้นไปมากกว่าค่าฤทธการ: โจรสารคู้ความซึ่งเป็นคนยากนั้น

ยอมเสียค่าฤชาภิบาลต่อสามต่อ แยกกระลาการใหม่เสียซึ่งจึ่งไปกล่าวกระลาการให้
 อีกกล่าวกระลาการใหม่จึ่งพิจารณาให้เห็นโทษแล้วจึง คักตามได้ความยกเป็นคดีออก
 ร้องหนักว่าหนัก แลแต่บัดนี้สืบไปเมื่อหนัก ทักทวงผู้มีผิดคดีร้องฟ้องจากสงว.แก่กัน
 ณะโรงศาลแลสมภักตักการกรมใด ๆ แลกระลาการณะโรงศาลสมภักตักการจึ่งรับหนึ่ง
 คือเรื่องฟ้องขอรผู้ขึ้นนำกล่าวตามกระทรวงตามกฎหมายแก่ก่อนใช้ ให้กระลาการณะ
 โรงศาลสมภักตักการได้พิจารณาเทียบทานบนแล้วโดยทำโดยโรงหมื่นคง แลจึ่งให้ตาม
 ตามที่หนังสือร้องฟ้องแก่โดยยุติธรรมแก่ตามสำทามจริง แลให้กลับเอาจริง
 เป็นแต่โทษยกโทษไว้แต่กลับจึ่งเป็นชะณะ: แลกลับโทษกลับจึ่งไปนเสมอข้าง

ผู้ร้องหนึ่งกะทงหนึ่งใด ถ้าแลกระลาการณะโรงศาลสมภักตักการกรมนั้นใดพิจารณา
 ได้ตามตามหนังสือร้องฟ้องจึ่งโทษใดโดยทำโดย มิรับกันแต่เป็นความถึงพยาน
 จึ่งโทษทงใด ทำโดยรับแล้วให้การเป็นประเทวใด แก่ตามข้อรับใช้ให้กระลาการ
 ผู้ใดตามใจยวแต่แต่ด้วยคำใดโดยทำโดยให้หมื่นคง แก่ตามสำทามจริงอย่าให้เห็น
 แต่ด้วยโทษทำโดย ร้องหนึ่งกะทงใดเมื่อคดีเป็นความในสำนวนต้นให้โดยทำโดย
 ทั้งโทษทำโดยชำระด้วยด้วยคำแล้ว โทษนั้นที่กล่าวมาทวนกันผู้มาลงหนึ่งว่าท่าน
 โทษที่อื่นนั้น ว่าเป็นด้วยคำสำนวนให้หมื่นคง แลโทษผู้สำนวนแต่แต่หาก
 จึ่งโทษให้โทษกลับให้เป็นสำคัญผู้มีชะณะบับหนึ่ง ถ้าแลโดยทำโดยโทษใดแก่กระลาการ

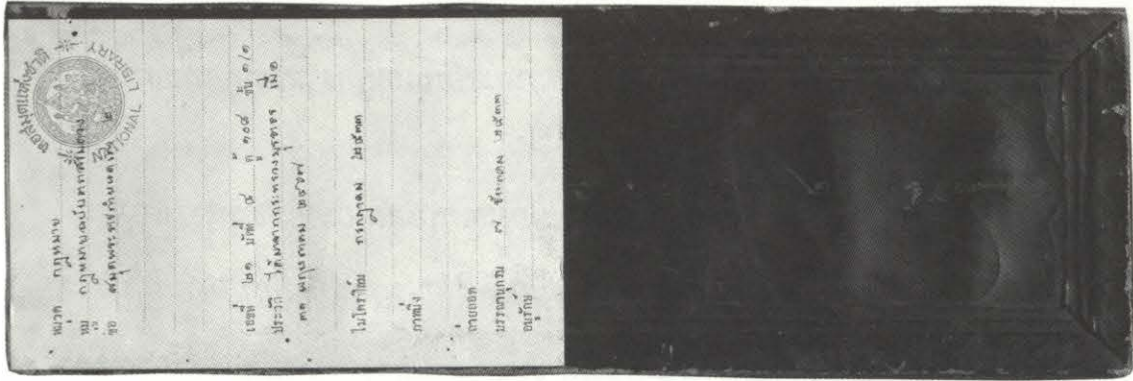
ไปร้องฟ้องณ:โรงศาลอื่นทางอุทธรณ์จากสภาโทษกระทำความผิดแทนแก่สันตติงคนบนที่เห็นแก่
ทั้งหนึ่ง แลกลบเกลื่อนเนื่องความผิดยั้ง แลเจียรเอาแต่ชอบใจซึ่งแลดับสำนวน
ผิดยั้ง คัดสำนวนมีสันจ้อเนื่องความผิด ยั้ง แลเมื่อ ตามมีผู้มาเสียมสอชั่งเจียร
โดยย่อเพื่อให้กระทำความใหม่เปิดเอาสำนวนคู่ความมาให้ชกหมายในนฤกฏิกไปส่งแก่กระ

ลาการแลสมภกนิกการผู้ใดก็ตามเข้ามาให้กระทำความใหม่ตามตามอุทธรณ์แก่กระ
ลาการแก่นั้นก่อน เมื่อกระทำความใหม่ให้เรียกเอาทนายแลแก้ความผู้ใดท
แลกระทำความแก้ซึ่งคงอุทธรณ์ไปเป็นจำเลยนั้น ให้มันคงก่อนฟังให้ตามครั้นกระลา
การใหม่ตามกระลาการแก้ตามอุทธรณ์ ซึ่งดูความดีใจกระลาการแก้(๖๖) ๖๖

จนถึง ๖๖) ๖๖) นั้นตามเรื่องภา ที่พิพาทเป็นเจ้ากระลาการแก้ทำลำเหลือเจ้า
ทนายแก้ทนายจำเลยพิพาทมีเป็นผู้นับรวม แลกระลาการแก้แก้กระลาการ
ใช้แลเนื่องความซึ่งอุทธรณ์แก่กระลาการแก้ ๖๖) ๖๖) :โดยกิจพันพระภราทรพย
ราชหลวงทนายใด ก็ให้กระทำความใหม่เอาเนื่องความ แลทนายลูกบนณะ:สารหลวง

๐ กลบ ๖๖ ๖๖

เหล่ากรรม: การทวงเอาเงินออกมาเป็นแพะยให้สิ้นเงทกรช แล้วให้เอาบันทัก
 กระลาการผู้ส่งมาผู้เกี่ยวข้องปรับใหม่กระลาการเก่าตามชายการ แลให้ไว้ทนค่าฤท
 ผู้ชนะให้สิ้นเชิง แลคู่กรรมเดิมซึ่งหาแก่กันอยู่กระลาการเท่านั้น ก็เป็นกรรม
 ทวงแพะ แลถ้าทำเลยนั้นเป็นกรรมถ้อยนอกให้ส่งไปแพ่งกระ: ๒๕๒๓

ที่ให้กระลาการแพ่ง ^{กระเสม} เป็นกระลาการแก่ท้องในอรรถาญ แล้วให้ส่งไปให้แพ่ง
 ทวงพิพาทณเขตในท้ายสัญญาซึ่งหลวง กรมพระทำนุถึกเสถียรฯ ให้พิพาทณเป็น
 ความอรรถาญผู้เป็นกระลาการแก่ ให้ส่งไปสารทงูประเศพิพาทณ ถัดมา
 ประชุมเสพเป็นกระลาการแก่ท้องอรรถาญ ให้ส่งไปสารทงู พิพาทณ ถัดเสนา
 ความเดิมทความสารนบุรีนร ก็ให้ส่งให้สารนกรบาลวังเป็นกระลาการไปอีก
 จำนวนเสกความไปพิพาทณโตตามตามสารคามวัง เขตในท้ายราชการเสกซึ่ง
 ราชการใหม่เขตกระลาการแก่มาพิพาทณโตตามตามวังเนื่องความซึ่งเขตทอ
 แลเขตทอกระลาการแก่แพ่งแก่กระลาการแก้ไข ให้กระลาการใหม่ชกใช้

ฐานผู้ความผู้เป็นเจทนั้นให้แจ้งเนื่องความอรรถาญนั้น เขตเสกสืบปลบมาท
 ทบขึ้นคงวัง ๗ ใช้ ให้ผู้ความซึ่งกระลาการใหม่ยังมีโตเบิกมานั้น คง
 อยู่นแก่กระลาการแก่คณะสารกมนั้น จึงให้กระลาการแก่เขตเนื่องความซึ่ง
 ทแก่กัน มิได้เป็นข้อพระราชทรัพย์ ซึ่งมาโตกรมบิธองหลวงนั้น
 เป็นแพ่งทวงให้คืนแล้วให้ไรทนไรท
 ผู้ชนะแล้วให้ปรับใหม่ผู้แพ้ตามรูปความซึ่งทแก่กัน แลท
 ราชการ ถ้าเนื่องความผู้แพ้ก็พึงพระ
 ราชทรัพย์ซึ่งมาโตกรมบิธองหลวงให้
 กระลาการผู้ให้พิพาทณเนื่องความ นั้นก็
 ด้เขาเนื่องความทำพระ
 รุ็จพระราชทรัพย์ ซึ่งมาโตกรมบิธองหลวง
 นี้ว่าแก่ตุกรนสารหลวง ๗ พิพาทณ
 ราชการโตจึงให้กระ

ทำทาม ถ้าแลลลกกคามติไรกร:สาการณ:โรงสารสมภักนักกรนนี้ร้องพิง ทมกร
ทวงกรมพระทำนุ นิดไปทำฎีกาทูลเกล้าฯ ภายกล่าวโทษกร:สาการณ:โรงสาร
สมภักนักกร ซึ่งได้พิทวณเน็ความรัฉฉิ รังนถึง ๕) ๖) ๗) ๘) ๙) ๑๐) ๑๑) ๑๒) ๑๓) ๑๔) ๑๕) ๑๖) ๑๗) ๑๘) ๑๙) ๒๐) ๒๑) ๒๒) ๒๓) ๒๔) ๒๕) ๒๖) ๒๗) ๒๘) ๒๙) ๓๐) ๓๑) ๓๒) ๓๓) ๓๔) ๓๕) ๓๖) ๓๗) ๓๘) ๓๙) ๔๐) ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐) ๕๑) ๕๒) ๕๓) ๕๔) ๕๕) ๕๖) ๕๗) ๕๘) ๕๙) ๖๐) ๖๑) ๖๒) ๖๓) ๖๔) ๖๕) ๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐) ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)

กร:สาการณ:แก้มาพิทวณได้ตามใช้ ถ้ากร:สาการณ:แก้เป็นโรงขุนสาร คือ
พิทวณ:ทวงกรมพระทำนุ มีนสืบคาทำเส่าเส่าของทูลพระบาท ก็ให้คิดกรจ้านวนเท
นั้นออกให้แจ้งแล้ว ให้ทบททูลพระ:กรรณให้แจ้งเส่าของทูลพระ:บาท ถ้าไต่
ทูลพระ:กรรณไปรเกล้าฯ ประการใดจึงให้กร:ทำทาม ถ้าทวงพระ:กรรณ

ไปรเกล้าฯ ให้กร:สาการณ:ใหม่เชกร:สาการณ:เก่าไปพิทวณได้ตามตามข้อเน็ความซึ่ง
กุดคามรัฎีกาทูลเกล้าฯ ภายไปจึงให้กร:สาการณ:ใหม่ทำทาม ถ้าแลกร:สาการ
ใหม่ผู้ตามพิทวณได้ตามเป็นสจรว กร:สาการณ:แก้พิทวณได้ตามมิเป็นสจรวเป็น
ผู้ก็เป็นธรรม แลแก้ด้วยเส่าโดยเส่าทำโดยจริง ก็ให้กร:สาการณ:ใหม่เส่าสำน

กบททูลพระ:กรรณ ถ้าทวงพระ:กรรณไปรเกล้าฯ ประการใด จึงให้กร:
สาการณ:ใหม่ทำทาม ถ้าเมื่อ ความเป็นแพ่งตารุทธนควน จ:ได้ทวน:โรงสาร
สมภักนักกรตามพระทำนุ แลความท กกล่าวโทษกร:สาการณ:เดเน็ความไปทำ
ฎีกาทูลเกล้าฯ ภาย แลกร:สาการณ:ใหม่เป็นสจรวกร:สาการณ:เก่าแพให้เต

บันดาศึกก็ผู้ลงนตั้งปรับใหม่ กระสาการเก่าตามตยการแลให้ใช้ทุนศกฤทษผู้ชนะ
 โทษนั้น แลความนนให้ลงไปสารอินตามกระทรงพระท่านน โทษพิการณให้แล้ว
 ตามพระราชกำหนดกฎกฎหมาย ก็แลกระสาการใหม่ตามกระสาการเก่าตามเรื่อง
 ทวเนื่องความชวรตช แลโทษทัณฑ์ทุกเดาศ ภาย แแพ้แก่กระสาการ

ให้ลงพระราชทานโทษผู้แพ้ตามโทษโทษ ให้เขาเนื่องความเดิมทที่กระสาการเก่า
 แลมิให้มีเนื่องความกิริพันพระราชทรัพย์ซึ่งมาโคกระบือของหลวง เป็นแพ้ภัยให้
 ลีญะทุกจ้อ ก็แลเนื่องความในพียงซึ่งกระสาการเก่าพิการณนั้นกิริพันพระราชทรัพย์
 ซึ่งมาโคกระบือของหลวงใช้ให้กระสาการใหม่จ้อเนื่องความกทบหลวงพระกรรณแล้ว

แต่ไปรอก ก็แลกระสาการใหม่พิการณกำหนดขึ้นจึงสืบบนพิการณมิเป็นยุติ
 เป็นรวนแก้ภัยภัยโทษภัยโทษ มีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวเป็นประการใดกระเดากระ
 สาการใหม่เป็นโทษโดยโทษโทษ แลให้กระสาการโรงสารสมภิกนิกการกรม
 โด ๆ พิการณสืบไป ก็ให้เขาถว้อ่นประมาชให้สู้บนศกพิการณความ พียงจ้อ

แลเรียกเตาทนบนทั้งเสียโทษโทษโทษโทษ จึงพิการณได้ตาม ตามเรื่อง
 ทวโทษเก่าแก่กันแลให้พระสุริยวาศิษย์ราชในนอกกฎหมายบอกแก่กระสาการผู้ให้พิ
 ารณเนื่องความทุกกรมพทวพระราชวังหลวงพระราชวังหน้า แลให้ทนายบอกแก่พระ
 ราชวังหลวงเส้าการนิกรบนพื้นพื้นทนาย ให้บอกแก่ท้าวไพร่สมกำลังสมกพทวให้แล้ว

แต่กฎนี้ไว้จงทุกหมู่ทุกกรมอย่าให้หลงหลออยู่ได้ ถ้าแลบอกมิท้าว:เขาคผู้บ่อนั้น
เป็นโทษหนัก ถ้าบอกล้ำแล้วผู้ใดมิได้ทำตามกฎ:เขาคผู้บ่อนั้นเป็นโทษหนัก กฎนี้
ไว้จนวันถึงตนเดือนแปดแรมแปดค่ำทศกัศฐ์ จุลศักราช ๑๑๘๒ ปีชวาทศกัศฐ์
อังกูให้แก่พระสุริยาศาสตร์พยากรณ์นอกให้กฎหมายบอก แก่กระลาการ:เทศาภิบาล

กระลาใหม่กรมเมืองกรมวังกรมคลังกรมเกณฑ์รางวัลในซ้ายจากตำรวจนอกซ้าย จาก กรม
ทหารในซ้ายกรมท่ากเสกซวกที่กรมพระนครบาล แลเรือนโรงขุนสารผู้บังคับเป็นกระลา
การไว้พิชิตคนเนื่องกรมทุกหมู่ทุกกรม ท้ายทรงพระกรุณาโปรดเห็นเกิดเห็นกระ
หม่อมสังกัให้มีพระ:ท่านผู้ไว้:ไต่ก่อนว่าราชการทั้งปวง มีอรรถกถา:ทำหนังสือร้องฟ้อง

แก่สมบักนักการ:โรงขุนสารกรมใด ๆ แลรับหนังสือร้องฟ้องไว้ แลหมายไปให้
ผู้ใดจะพยานจนถึงผู้ใดก็มาพิชิตคนไว้ตามข้อกัน:กระลาการเรียกหาเงินค
ักโทษค่าทำเนียบ:แก่ผู้ใดที่เข้าทำโดย ถ้าแลเอา:ราชการจะ:เพิกการ:ผู้ทำผิด
เป็ยกบึงนิกัก:พระ:ราชทรัพย์ซึ่งมี:โคกร:บือของหลวง:เอา:มา:กล่าว:แก่สมบัก

นักการ:แลทำ:ทุก:เกิด:ทุก:กรม:หม่อม:ภยานั้น:กรณี:ทำ:หา:เงิน:เสีย:ค่า:ทุก:ทมิ:ได้
ก็:หนึ่ง:เสีย:มิ:ได้:เอา:มา:กล่าว:เนื่อง:กรม:เป็ยกบึงนิกัก:พระ:ราชทรัพย์ซึ่งมี:โคกร:บือ:ซึ่ง
หลวง:นั้น:ก็:จะ:สูญ:เสีย:แก่นี้:สืบ:ไป:เมื่อ:หนัก: ถ้า:เอา:มา:ราชการ:มา:ร้อง:ฟ้อง:โรง:สาร
กรม:ใด: ๆ: แล:ทำ:ทุก:เกิด:ทุก:กรม:หม่อม:ภยานี้:มี:ผู้:ทำ:ผิด:ก็:มิ:ชอบ: แล:เป็ยกบึง

นกกักพระราชทัณฑ์ทั้งมีโคกร: ปี่อพระ: พระซึ่งเป็นหลัก แลปี่ไฟหลวงมีผู้ทำฉก
ก: ทำกันไซกษฏรน้อยฤษฏรวิภษษ: หนักไฟพลเมือง แลทำสายพระ: พุทรวูปพระ:
ลัญพระ: เรดัย ท้ำมอย่าให้กระ: สากการเรียกเซาคักฤททเกิดโศททำโดย แลให้พระ:
สุริศาที่ห้ายากในนอกให้กฏหมายบอกแก่กระ: สากการ ให้พิพารณเนื่องความ

ทุกหมู่ทุกกรม ให้ทำตามกฏขทกขระ: ทว ตักกฏหมายฉิทว: เชาพระ: สุริศาที่
เป็นโทษ ตักกฏหมายบอกทั่วแล้วผู้ใดมีใ้ทำตามกฏให้ไว้นี้ ะ: เชาทเป็นโทษหนัก
ตามโทษนั้นโทษ กฏให้ไว้ฉ: วัณคุดเคือณเคือแรมเคือคักฤคักกร ๑๑๒๓๔๕๖๗๘๙๑๐
๑๑ กฏให้แก่พระ: สุริศาที่ ๑๓) ในนอกให้หมายบอกเจ้าพญา: เลทพญา: พระ: หลวงเจ้าราช ๑๕

นิกรุนหมื่นพันทนายเสี่ยททาวพลเรือน ผู้รักเมืองผู้รักกรมการผู้บันทได้พิการณา
กฏามซึ่งปวงทว ท้ายฉิพระ: ราชกำหนดนกกฏหมายไปไว้สำรับหัวเมืองเอกเมืองโทเมือง
ตรีเมืองจตุรบทักไ้เสี่ยเหนือ แลแวงจังหวัดทั้ง ๕ แ่ก่อนทำกษฏรมิฉิวิรค
ศิ: ฆาร้องฟ้องหากลาวไทยแก่กันท้ายเนื่องความข้อใด ๆ ก็ดี แลกระ: สากการพิทว: ฆา

เป็นล้าเสี่ยไรทเสี่ยทำเลยแพะซึ่งหนึ่งก็ดี แลกระ: สากการทั่วคักความมาถึงกระ: สากการ
แลเสี่ยไรทเสี่ยทำเลยปวงคชยอนกันเสี่ย มิทาเนื่องความแก่กันแลช่วยฉินสกฉิน
โถมพิไนก็ดี แลยฉนสกฉินโถมพิไนแต่ทั้งเกิดวาก็ดี ผู้รักเมืองผู้รักกรมการแล
ขุนหมื่นแวงพันแวงฉิบวฉียตยัก แลนายฉาเพอซึ่งปวงจ: ได้ปรับโทษแต่แก่

ตามคำเพ่งให้เพ่งตามได้ ถ้าแลเนือคกามแขวงจังหวัดกยอบจกเวียงทวเนือคกามเมืองข
ทวร้องท้องยอมแก่กันนั้น ส่งเข้ามายังกรมพระนครบาลฯ ส่งไปให้พระกรมฯ ส่ง
ปรับมทวเนือคกามักษทวทกนเป็นเนือคกามแก่เพียงนี้ ชอบจลนเขาแก่เท่าปรับทว
ทวทว ถ้าแลเนือคกามเมืองทนบุรียให้ส่งไปกรมการเมืองนทบุรียปรับ ถ้าเนือ

คกามเมืองศกทบุรีย แลเมืองสมทปะการ เมืองพระปะแกให้ส่งไปเมืองทล
บุรียปรับ ถ้าเนือคกามเมืองแม่กลองให้ส่งไปให้กรมการเมืองทบุรียปรับ ถ้าเนือ
คกามเมืองทบุรียส่งไปให้กรมการแม่กลองปรับ ถ้าเนือคกามเมืองสุทพรวทบุรีย
ส่งไปให้กรมการเมืองนครไชยครปรับ ถ้าแลเนือคกามเมืองนครไชยครส่งไปให้

กรมการเมืองสุทพรวทบุรียปรับ ถ้าเนือคกามเมืองสิงขบุรียส่งไปให้กรมการเมือง
สุทบุรียปรับ ถ้าเนือคกามเมืองสรวทบุรียส่งไปให้กรมการเมืองสิงขบุรียปรับ ถ้าเนือ
คกามเมืองวิเสทไชยทนส่งไปให้กรมการเมืองลพบุรียปรับ ถ้าแลเนือคกาม
เมืองลพบุรีย ส่งไปให้กรมการเมืองวิเสทไชยทนปรับ ถ้าแล

เนือคกามเมืองอินทบุรีย ส่งไปให้กรมการเมืองพทนบุรียปรับ ถ้าแลเนือ
คกามเมืองพทนบุรีย ส่งไปให้กรมการเมืองอินทบุรียปรับ ถ้าแลเนือคกามเมือง
ไชยทนบุรียส่งไปให้กรมการเมืองสุทไทยทนปรับ ถ้าแลเนือคกามเมืองสุทไทยทนส่งไป
ให้กรมการเมืองไชยทนบุรียปรับ แลยอมทลใดแก่กันนี้ผู้รคเนือคกามผู้รกรมการ

แวงนายข้าพเจ้าได้บังคับมิชลงเตลีนสินไหมพิโนแก่ภรรยาแก่ข้าพเจ้าเอง
 มิได้ แลภรรยาไพรพลเมืองทั้งปวงจึงอยู่เย็นเป็นสุข แลทุกวันนี้ผู้รักชาติ
 กรมการแลงานแวงหมื่นแวงแลนายข้าพเจ้าทั้งปวงละทิ้งละทำเนียบแก่คนเสีย
 แลบังคับมิชลงเตลีนสินไหมพิโนแก่ภรรยาแก่ข้าพเจ้าเอง ก็แลประวิงกัวยุพระราช
 กฤษฎีกา แลพระทำนุบนันการเสียสินไหมพิโนแก่ ^{๒๒} กรมการแลแวง
 ผู้เป็นกระลาการลงเตลีน ^{๒๒}) บังแวงลงข้างแก่เกาะมาถึงตัวแล้ว มิได้พิทว:ภ
 เนื่อความไปให้สำเร็จ แลพิทว:ภทำเลยแก่ให้ยอมกันแล้วจึงลงเตลีนสินไหม
 พิโนตามค่าพื่อใจเอง แลภรรยาจึงได้ความเดือดร้อนยากแค้นนิบทยเสียทั่ว

เหตุนี้ทุกบ้านทุกตำบลนั้น แคนี่ไปเมืองหน้าก็แลภรรยา:มิอรรคก็สังโค ๗ จมา
 ริงพิงแก่ผู้รักชาติเมืองผู้รักกรมการ แลแวงนายข้าพเจ้าใช้ย่ำให้โดยศัการลงเตลีน
 สินไหมพิโนแก่ข้าพเจ้าเอง ก็แลเนื่อความแวงจึงทั่วทั้ง ๘ ให้ยอมริงเนื่อความ
 ริงมาขังกรมพระนกรบด ๗ ส่งไปให้พระ:กระ:เสมปรับบางทุกคู่ ก็แลเป็นเนื่อความ
 หัวเมืองใต้ให้ผลัดกันเข้าไปกรทตามใบภนภษ:ระ:เวนิแตกอน แลซึ่งเป็นเนื่อความ
 หัวเมือง:ระ:บงไกลกัน ^{๒๒}) คินไซจึงให้ทากสารกันแก่ในเมืองนั้นเอง แลให้ผู้รัก
 เมือง ^{๒๒}) แลงานปลัดกรุนยุการ:บกร แลกรมการลงคินพร้อมกันจึงปวง
 กัวยุพระราชกฤษฎีกาพระทำนุ หนึ่งซึ่งกระ:ลาการ:กรม:เนื่อความภรรยาซึ่งเพ:แล:แวง

กันนั้นไปให้กรรมการเมืองอื่นปรับให้เสียครบถ้วน แลเจ้าเมืองเดิมก็ไปนั้น แลให้
ผู้รักษาเมืองผู้รักษาเมือง แลขุนนางหมื่นนางพันนางจึงทั่วทั้งปวงที่
คนพระราชาท่านกฎหมายไว้นี้ รงทกประการอย่าให้ผู้ใดทำผิดด้วยเนื้อความ
ซึ่งมีในพระราชาท่านกฎหมายนี้แก่ข้อใดข้อหนึ่งได้ แลให้ผู้รักษาเมืองผู้

ทำผิด ให้ขุนปลัดขุนยกรับทราบยกเนื้อความเข้าไปยังกรมเทพพระมหาก
ษัตริย์ แลขุนปลัดขุนยกรับทราบแลกรมการทำผิด ให้ผู้รักษาเมืองบอกเนื้อ
ความเข้าไปยังกรมเทพพระมหากษัตริย์ อย่าให้ช้าพรงกันไว้แก่ข้อใดข้อหนึ่งได้ แลผู้
รักษาเมืองผู้นั้นทำผิดแล้วหนึ่งเนื้อความเสีย จะเอาผู้นั้นเป็นโทษก็อย่าจงนักแลให้

กฎหมายบอกแก่ผู้รักษาเมืองผู้รักษาเมืองแลขุนนางหมื่นนางพันนาง
สงว. แลผู้ใดมีใ้กระทำการจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษคนโทษ กฎให้ไว้ดังนี้
วันที่ ๑๑๖ ๑๐๔๕ ปีทวารวดี ๗๖ ๗๖ ๑๓๓๓
กฎให้แก่สมุหราชวิชัย ทวิยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าดังนี้ไปไว้ที่หน้า

แลด้วยสมุหราชวิชัยทวารวดีทวารวดีขุนหมื่นพันทนายพลเรือนทั้งปวง แล
สมุหราชวิชัยทวารวดี แลเกิดลูกหญิงชายเท่าใดให้คงแก่เท่าหมื่นไพร่หลวง
ให้ท้าวพญาพระทวารวดีทวารวดีขุนหมื่นพันทนายนั้นเป็นเต แลแลทนายนั้นไพร่หลวง
สมุหราชวิชัย สมุหราชวิชัยทวารวดีทวารวดีขุนหมื่นพันทนายพลเรือนทั้งปวง

แต่เกิดลูกหญิงชายเท่าใดให้เป็นตามพระราชกฤษฎีกา แลให้สมบุญชียภรรยาบอก
ทำบุญพระหลวงหัวเมืองนหมื่นพันทนายหัวอย่าให้หลงหลงใด ถ้าแลกรุหมาย
มีท่าทนายให้ลงโทษแก่สมบุญชีย ถ้าแลกรุหมายให้ทำแล้วแลมิได้ทำทนาย
ภรรยาทนายนี้ ทนายให้มิโทษหนัก กฎให้ไว้จนวัน ~~๕๖๖~~ คำลดทักท๑๐๕ ปี ~~๕๖๖~~

กฎให้ ^{รักเมือง} ^{ศิริกรมการ} คุ้มพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์
ราชโองการมานุพระเป็นจตุสดมภ์เสนาบดีมหาดเล็ก ^๑ ^๒ ^๓ ^๔ ^๕ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}
การถูกไปบอกกล่าว ให้ผู้ใดไปอยู่รักเมืองแล ^{วังเมือง} ^{กรมเมือง} ^๑ ^๒ ^๓ ^๔ ^๕ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐}
แลไปราชการพระราชสงครามก็ดี แลมิได้บอกกล่าวทนายมิได้มีหนังสือให้ทนายแลมา

มีมีขอพระให้ลงพระราชทานถึงสิ้นชีวิต อนึ่งบอกกิจการทนายมีหนังสือไป
โทษแลมากอน หนังสือไปทนายแต่กลางทางนั้นมิชอบ ให้ลงพระราชทานโทษ
เช่นโทษ อนึ่งอย่าให้เจ้าเมืองร่วมเพงเพง ^{สุกสา} ^{ทนาย} ราษฎรทั้งปวงมาเป็นเมียแลเป็น
คนใช้ ถ้าพ่อแม่พี่น้องญาติมิตรกัวยนั้นก็ตามโทษ อนึ่งทำทนายเนี่ยกล่าห์

เมืองให้ทนายไปแก้พลเมืองโดยมาก ให้เมืองทั้งหลายอันเคยทำมาแต่ก่อน
ถ้าทำเวรอันชวรการชญาตีพี่น้องเจ้าเมืองนอกกว่าหย่างทำเนี่ยม ให้เจ้าเมืองทนาย
แลแลเวียนตกไม้แลให้ทนายตามราษฎรเคยทำ อนึ่งให้เจ้าเมืองทนายได้มีเนี่ย
ให้ราษฎรอันมีในจังหวัดแวงเมืองนั้น อย่าให้มีผู้เขี่ยเขี่ยกันจากราษฎรมา

ไพร่เมืองท่านใด ถ้าเจ้าเมืองแลผู้ซึ่งเมืองมิไต่เตาไต่ไพทักกรักภรรยาไพร่พลเมือง
แลมิผู้ภัยปล้นลักมเบียดเบียนกันไซกรุกราชพันแพงไพร่บ้านพลเมืองทั้งหลายเกิดใช้
ระโหลงโทษแก่เจ้าเมืองกรมการหนัก ถ้ามีผู้มากนไชกล้ำเห็ดชวาวิไต่กให้บอกผู้
สืบเข้าไป ยังลูกขุนศาลให้ไต่ถามทูลพระ:การฎให้ทราบไต่แล้วของ ๑ อนึ่ง

จะรักษาภรรยาท้าวบ้านเมือง แลท้าวทระ:ภรรยาซึ่งพี่น้องนั้นประ:ทรวใด ๗ ให้
ยุกรับท้าวเช่นฉิดเลขชอบภัย อนึ่งท้าวทั้งเมืองอย่าให้ผู้ไต่เตาขึ้นกรุนยุกรับตร
อนึ่งให้เจ้าเมืองปลัดยุกรับท้าวพิทรวณ กุททซึ่งบอกมาหากทความทั้งปวงนั้น
ถ้าขอช่วยพระ:ราชกำหนดแลพระ:ทำนุให้ไซกรบนั้นจึงให้ทำตาม ถ้าแลคดี

ผู้ใดออกไปหาก:ทความผิดของตัวพระ:ราชกำหนด แลพระ:ทำนุไว้อย่าให้สิ่งให้บอก,
ทั้งนี้สืบเสาะผู้ใดบอกนั้นเก็บไปยังลูกขุนศาล อนึ่งผู้:ออกไปรักษาเมืองเสด็จ
เมืองหลวงเมืองก็อย่าให้ล้มล้างกักพันไว้เป็นสมกำลังเอง ครั้นออกไปถึงเมือง
แล้วให้ตามรักษาท้าวสำหรับเมือง แลท่านทงตำบลไกร:ไปก่อแดนตำบลใด

แล้วให้เจ้าเมืองกรมการไปตรวจทุกตำบลทั้งทาง ^{บก} (๗) ถ้าเห็นปรักหักพังมีมั่นคง
ก็ให้กร้อมแปลงทำจีนให้มั่นคง ถ้าที่คนแก่ไม่ชอบกลเห็นที่ใครปรนชอบกล
ก็ให้ยกย้ายไปตั้งให้ชอบกล ๕ ถ้าทงตำบลใดเห็นวักครุ่นภัย:เสดลออกมา
ก็ให้เสาะ:รักษาทุกให้ตักไม้ทั้งทางตำบลนั้นเสีย แล้วให้ลงจากทนามงเป็นเท

หนึ่งให้ขุนหมื่นชวทันคุมไพร่ตามควรวัดไปถวายเครื่องสาครการ ผลัดกันอยู่รักษา
 แลไปทูลเกล้าทูลกระหม่อมถึงแดนก่อนแดนบันทอนกันทาง^{หรือ}) ขุดทำบดขยี้ทุกเดือนอย่าให้รอก
 ที่ใส่ราชการประทวารโตกก็ดี แลพบสามอัญญาไทใหญ่เจมนภษฏรไปค้าขายทาง
 ฝั่งทางเรือหากกเบิกท่านมิได้ก็ดี มิผู้ถืออกกเบิกท่านแลสามอัญญาไทใหญ่เจมน
 นภษฏรแปลกปลอมจนออกกเบิกท่านก็ดี แลถืออกกปลอมกเบิกท่านมิได้ก็ดีให้กรม
 เสาแก้วผู้แปลกปลอมมานั้นส่งเข้าไปยังลูกขุนศาลา อย่าให้หลบหลีกหนีเป็นเหตุการ
 ประทวารโตกก็ดี หนึ่งให้ข้าวงษาท่านแลให้ทั้งตั้งเกลี้ยกล่อม แลตั้งผู้ใหม่
 ซึ่งท้าว:ชาญชัยมิได้เอาไปเป็นชวทันแล้ว ให้บอกท้าว:ชาญชัยเข้าให้ไปให้ไว้

แลตั้งผู้ใหม่แทนชวทันไปราชการสิ่งใด อย่าเพื่อให้สงขาท่านนั้นแลให้บอกหนังสือ
 เข้าไปยังลูกขุนศาลาก่อน เมื่อใดมีหนังสือออกมาว่าประทวารโตกจึงให้ทำกลุ่ม หนึ่ง
 ให้เจ้าเมืองรัฐท้าว:ชาญชัยคุมทหารแลไพร่หลวง ข้าพระโขนงส่ง^{นอก}ใน) สิบกำลัง
 ร่วมการแลคนแอบแฝงท้าว:ชาญชัยมิได้ แลตั้งผู้ใหม่ไพร่ทนายเทียวช่มซอน
 ราวลดพัก แลไพร่พลเมืองแตกฉานไปอยู่เมืองใด ๆ ก็ให้ไปช่มซอนอยู่
 ทงก็ให้แต่งเกลี้ยกล่อมตั้งสมให้โต แล้วให้ตามท้าวผู้ใดกันไซกรกกรรรมเพ
 ที่ให้ท้าวพิการณเป็นเจ้าร่วมเหงนภษฏรวิงก็ดี แลเห็นเป็นเหตุเป็นขอเหตุออกตั้ง
 ้:เกลี้ยกล่อมเอามิได้ก็ดี ก็ให้บอกส่งท้าวผู้ร่วมเหงนภษฏร แลตำบลที่ภษฏร

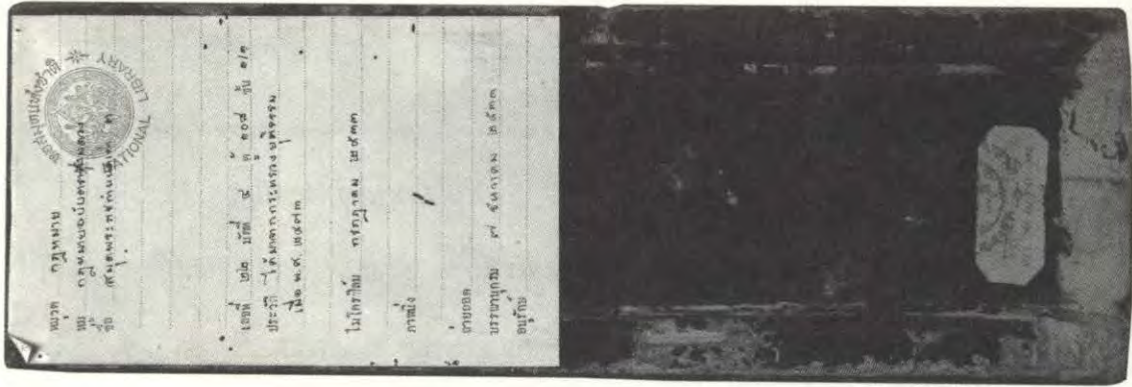
ไปร่วมชอนอยู่นั้นเขาไปจนกว่า ๑ ไร่หนึ่ง หนึ่งกรมการซึ่งท้าวมิโกให้รักคนที่มิค
 ล้างก็ขึ้นเป็นกรมการให้กรบ แลให้ว่ากรมการแลเคยชำระด้วยแรงนายนซึ่ง
 อยู่พิทักษ์รักษาชำระทั้งปวงการรกรกให้รักมิโกไปรับราชการ ผู้ใดไปแห่งใดโดย
 รักคนเมืองใดตำบลใด มาแอบแฝงอยู่ณเมืองนั้นมากนอชยเท่าใดให้รักให้
 รัก ราชการเมืองใดใครใครบดขยี้ราชการเมืองนั้น หนึ่งให้เจ้าเมืองแลปลัดยกกรมบิกร
 กรมการให้รักนายนซึ่ง ทั้งใหญ่่น้อยศอกนิ้วไว้แล้วให้บอกเจ้าไปจนลูกขุนฤทลา
 หนึ่งท้าวท้าวพระหลวงเมือง รุนหมื่นพันทนายแลทนายครึกทำหลวงคนเวรมา
 ใช้ไปมา ภาราชการแลรุมแห่งราชการพิสัยสงของเงินทองแก่ประราชการทั้งปวง

ให้ใดก็ตามยากแค้นเคือง ทำแลประราชการมาซึ่งฟ้องให้เจ้าเมืองปลัดยกกรมบิกร
 ทนายหลวงคนเวรมาใช้ ทำรุมเพรียบเป็นลาให้เรียกเขาทนายสังของเงิน
 นั้นแลให้แก่ราชการทำหลวงคนเวรมาใช้ ทำตั้งเหตุอาโรธตามเขาทนาย
 สังของให้แก่ราชการโดยสะดวก นั้นมิโกให้กฎหมายไว้พม่นคง เมืองที่
 หลวงคนเวรมาใช้รุมแห่งราชการนั้นกลับมาก แแต่ราชการแล้ว ใ้บอกหนึ่งสองคน
 แแต่ราชการจึงทำหลวงคนเวรมาใช้ทำรุมแห่งนั้น เจ้าไปยังลูกขุนฤทลา แล้ว
 เจ้าเมืองปลัดยกกรมบิกรกรมการ ทำตั้งเหตุอาโรธราชการพระสาครหมกรทำรุมแห่งที่
 ทำพื้นดินมณฑลพทหมกรทนายประราชการทั้งปวง เขาทนายสังของ

ทรงสืบเสาะจึงมีคตฺร:ปัดเกียร กั้นไซกษฏรให้ไต่คตฺรแค้นเคืองควย
 ปัดเกียรใดก็ดี ถ้าเสาะเมืองแลกรมการคตฺรพิพาศให้ ^{ปัด} _{ชฎนตฺร} บอกรู้ไป
 ถ้า ^{ปัด} _{ชฎนตฺร} คตฺรพิพาศให้เสาะเมือง บอกรู้ไปยังกรมการคตฺร
 หนึ่งตัวในเทศการพระ:ราชพิทธีกรคตฺร ใตฺยการบตร:คตฺร

พระ:ราชทานแก่พระ:พิทธีกรคตฺร:กรม ; แลให้กำหนดกรีกษฏร
 แลให้กำหนดกรีกษฏร กษฏรทั้งปวงแลคนแอบแฝงชฎนตฺร
 พัดกันนี้ให้จงแจ้งทุกประการ ให้กรมวังตาม ถ้าแลให้การ
 ไปนี้ให้:ใตฺยไทยขงหนัก แลให้เสาะเมืองผู้วังกรมการคตฺรกำหนด

กฎท่เคยมีทุกประการ ; ถ้าผู้ใดไม่ไต่คตฺร:ให้มิโทษตามโทษ
 กฎให้ไว้ฉนวน ๒๕๐ คตฺรคตฺร ๑๐๐๐ ปีม:แมนพทก ๗: ๗: ๑๐๐๐

๖. แลให้ทำเลยย้อมมีกษัตริย์ทั้งปวงเป็นกระเบื้องกระเสี้ยนออกไปนอกสำเนา ครั้นนี้ให้
 ผู้พิพากษา ๗. เขาคำทั้งปวงนี้ไปปรับ ๗. มาเป็นดินใหม่พิโน แลขงฎไว้ก็ตาม
 ยากแค้นเสียแล้ว แลเนื้อความมีในสำเนาจริงอยู่ที่กล่าวสืบไปมิได้ ทว่า
 ลกความนั้นยังมีอยู่จริงว่าเนื้อความสืบไปได้ แต่ไปเมื่อหน้าแลให้ทำเส
 ๗. ขงทั้งปวงนี้ด้วยบทพระธายการ แลเป็นกระเบื้องกระเสี้ยนนอกสำเนา มีค
 บทพระโยธการท่านนี้ อย่าให้ลงานพิพากษเสียดเสียให้ปรับถวายพระโยธการ
 ผู้ปรับนั้นแต่ปรับเสียดเสียให้ขงคหัดใบสายอนว่ามิแพ้ขง แต่ยอนไปมาหลาย
 ครั้งหลายครก ขงฎผู้เป็นความป่วยการทำมาหากิน ถึงเนื้อความจริงอยู่

แต่เที่ยวไปอยู่ชานแล้ว เนื้อความก็เวรกันขงสูญไป แลขงฎผู้มิค
 นี้ให้ก็ตามยากแค้น แลพิโนหลวงนั้นก็พลอยสูญเสียด้วย ทว่ามีน้อยคำพิ
 กษานอกสำเนาไม่คองพระราชกำหนดพระธายการอย่าให้ปรับ แลให้ลงานพิพากษ
 คกับขงออกให้เหินตามฉกแลชอบ เถจริงเขาเป็นแพเป็นชะนะกันให้ขงให้ปรับด้วย
 พระราชกำหนดบทพระธายการ แลให้ลงานคตามพระราชกำหนดกฎหมายนีตก
 ประการ กฎให้ไว้วัน ๒๗ ค่ำ ลคคกษ ๑๐๖ ข้างอนักสิทธิโทษ
 กฎให้แก่พระลาคะค ๗ ในนอกให้กฎหมายนอกแต่เข้าพญาแลพญาพระหลวง
 เมืองเก่าขงนิกรานหมื่นนทคเลกทวที่ พันทนายค แลเคยคาวแลเคย

วงกตเกษมียรผู้คุม ซึ่งพิจารณาความทั้งปวง ค่ายทวงพระกรรณ
สัญญาแลสัญญาพระทูลวงเมืองเจ้าราชนิกรขุนหมื่น
มหาดเล็กท้าวพันทนาย แลนายตำรวจแลนายวงกตเกษมียร แลไพร่เป็น
โทษส่งไปทำกรงในทำกรงนอกกรมวัง เขียวตามนั้นเรียกเอาเงินค่าลด ~~๑๒~~ ครั้นมิรับ

สั่งให้ส่งไปคุกคนกระบาล เรียกเอาเงินค่าลด ~~๑๒~~ แลมิรับสั่งให้ตีตามเรียกเอาเงิน
ค่าลด ~~๑๒~~ ครั้นทวงพระกรรณไปรอกเกล้า ไซ้ให้ออกจากโทษเสียค่าทูลจนถึงเป็น
สิ้น แลผู้ยกจะเสียดำทำเนียบทั้งนี้ ย่อมก็ข้อมเงินมาเสียลดเมื่อใดก็ตามหากเกิน
แลมิรับสั่งให้ตามนายพททนายเงินไปฎาทิด ซึ่งเป็นสมุขนายกช่วยคนโทษทำกรง ^{ใน}นอกในด.

พันโทบวรศักดิ์พันจาวรดัดสมุขนายกช่วยคนโทษทำกรงนอก ^{ช่วย} แลพันพิทกษิกพิทกษิก
ภูทวิภวณนกรมวัง แลนายพิทกษิกพันทนายคนโทษกรมพระนครบาล แลนายศรีผด
พันทนายคนโทษท้าวเสวกคลังใน แลนายผดกพันทนายคนโทษคลังราชทำกรงพิทก
นากซึ่งเป็นพันทนายคนโทษเสวกวังไชย แลนายพททนายเงินไปฎาทิดให้การทำกรง เป็น

ทุกเนียบแก่ก่อนสืบมา ก็เจ้าพญาแลพญาพระทูลวงเมืองเจ้าราชนิกรขุนหมื่นมหาด
เล็กท้าวพันทนาย แลนายตำรวจนายวงกตเกษมียร แลไพร่ผู้ใด ๗ ครั้นมิรับ
สั่งให้เขียวตามก็ให้รับพระภษทญูต ๕ ประการผู้คุมเรียกเอาค่าลดเป็นเงิน ~~๑๒~~ ได้
แก่เจ้ากรม ~~๑๒~~ ได้แก่ปลัดกรม ~~๑๒~~ ได้แก่หัวหมื่นเจ้าหมื่นซึ่งใดก็ตามนั้น ~~๑๒~~ ได้แก่ท้าว

สมชายชัยเวนคน ๕ โคนแก่สมชายชัยเวนเรือ ๕ โคนแก่เกยท่าทราในเวน ๕ คนปันกัน
 เป็นเงิน ๕ โคนแก่พันทนายผู้คุมเป็นเงิน ๕ โคนแก่พันทนายทาบตบเป็นเงิน ๕ โคนแก่
 พันทนายทาบตบปันกันเป็นเงิน ๕ โคนแก่พันทนายทาบพิ้งเจกคนปันกันเป็นเงิน ๕ โคนแก่
 นายท่าลึงค์ ๕ คนปันกันเป็นเงิน ๕ โคนแก่เกยงานประญาผู้ตรวจเป็นเงิน ๕ ถ้ามีรับสั่งให้ตี
 หมายให้รับพระราชทาน ทำ ๓ ประการเรียกเอาศาลกเป็นเงิน ๕ เจ้ากรมปลัดกรมแฉ
 แฉท้าวหมื่นพันทนายผู้ใดที่ทำเรื่องนั้นได้ถึงหนึ่งลงมา ถ้ามีรับสั่งให้ออกจากโทษแล้วให้
 กรมไต่สวนตัดสินลง ๕ ทำทราใน ^{ทัณฑ์} พันทนายบริวารคดีใดเหมือนกันพันทนายบริวารสมชายชัย
 คนโทษทำทราออก ^{ทัณฑ์} ให้ทราทำเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชสีห์หลานหมื่น

มทกเลิกทราที่พันทนาย แฉนายท่าทราของผู้คุมแลไพร่ผู้ใดเป็นโทษ
 มีรับสั่งให้เขี้ยวตามกโทษนั้นรับพระราชทาน ๕ ประการผู้คุมเรียกเอาศาลกเป็นเงิน ๕
 โคนแก่เจ้ากรม ๕ โคนแก่ปลัดกรม ๕ โคนแก่ท้าวหมื่นเจ้าทนายผู้ใดคุม ๕ โคนแก่สมชายชัย
 โคนแก่เทพราชท่าทรา ๕ โคนแก่ท่าทรา ๕ นายเวน ๕ คนปันกันเป็นเงิน ๕ โคนแก่
 ทนายท่า ๕ คนปันกันเป็นเงิน ๕ โคนแก่พันทนายทาบตบ ๕ โคนแก่พันทนายทาบตบพิ้ง ๕
 โคนแก่พันทนายทาบพิ้ง ๕ คน ๕ โคนแก่ผู้คุม ๕ โคนแก่คอย ๕ คนปันกันเป็นเงิน ๕
 ถ้ามีรับสั่งให้ตีตามกับรับพระราชทาน ๓ ประการผู้คุมเรียกเอาศาลกเป็นเงิน ๕ เจ้ากรม
 ปลัดกรวยท้าวหมื่นพันทนายแลผู้คุมได้ถึงหนึ่งลงมา ครั้นมีรับสั่งให้ออกจากพระราช

๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐

สิ้น ๑๒ โคนักขุนศรีพลยศ ๑ โคนักเสมียราช เสกบ่กันเป็นสิ้น ๑๒ โคนักนายนัก
การณพิภพหรือครวคป่กันเป็นสิ้น ๑ แลเสกภาคสังฆราชทั่ว กลังวิไชยใต้ศาลก
เหมือนกันแต่ก่อน ผู้จักนไทยย้อมเฮงเงินศาลกแก่ผู้เป็นไทยหนัก แลมีใคทำ
รองใหม่ขึ้นตามไทยคนไทยจึงหนีไปได้ แต่หนีไปเมื่อหน้าถ้าแลที่ทูลอช ๑ ทูลพระบาท

แลไพร่ผู้ใด ๗ เป็นไทยกระบถแลไทยเป็นใจปล้นสดมเสกผู้คุมฆ่าให้หนีไปใคแล
ไทยนี้อุประบัตฤกษฏา แลมีรับสั่งให้ทำว ใน ๓๑ แลกรมวังทหารในแลกรมสนม ๓๑
กรมพระนครบาลให้เขียรตาม แลตั้งตามให้ทำ ๕ ประการเลขที่ ๓ ประการอย่าให้เรียก
ศาลกให้ทำใคกรบใหม่ขึ้นเสกแลส่งไปเสกภาคกลังในกลังราชการวิไชยนี้ อย่าให้เส

ศาลกให้ทำใคกรบ ๕ ประการตามไทยหนักนี้ อย่าให้ลดแต่ประการใดประการหนึ่ง
ใคถ้าเข้าพญาแลพญาพระหลมเมืองเจ้าราชนิกรนหมื่นนมหากเสกทาที่ แลพันทนาย
แลนายทหารนายรองกทาศเสมียวแลไพร่ผู้ใด ๗ เป็นแต่ฉิกระแวงเกรียกักกัน
ราชการก็ดี แลผู้ทำฎีกทูลเกล้ากระหม่อมถวายกล่าวไทยแก่กันก็ดี เป็นแต่ตาม

ไทยเข แลมีรับสั่งให้เขียรตามแลตั้งตามให้ทำ ๕ ประการ ทมพระกรวณให้พัน
ไทยนี้ให้ทำ ๕ ประการเข้าพญาให้เรียกเฮงเงินศาลก ๑ แลพญานี้ให้เรียกเฮงเงิน
ศาลกแก่ ๑ พระนินให้เรียกเฮงเงินศาลก ๑ หลมแลเมืองให้เรียกศาลก ๑ ให้ขอ
นิกรนหมื่นให้เรียกเฮงเงินศาลก ๑ หมื่นแลมหากเสกทาที่ให้เรียกเฮงเงินศาลก ๑

ฉันทให้ตามได้ แลเจ้าหมู่สมบุญชัยกำหนดของบิลงมาตักคืนที่ เจ้าหมู่สม
บุญชัยได้ทรงรองแทนได้กมยากแก่ัน ก่อครบสิบปีจึงได้พระบุญชัยก็กำหนด
แลท่าเถยรวบไว้แลตักที่ฝั่งฝั่งนั้นทมพระกรุณาไปรอกเกล้า ๑ สังก แก่นไป
เมื่อหน้าก็มีพระราชโองการ ทวีสเหนือเกล้า ๑ สังกทุกถ้องทูลพระบาทมีใค

จ้แก่ให้เอาเลขหมู่โคกรมโตส่งไปเป็นเลขพระราชทาน กิ่งการพระราชประสงค์
ทำสิ่งใดๆ ก็ดี แลแลกยหนีดินเคหะพิการพิกลจวัก เจ้าหมู่สืบสากเฮาวัน
เครือมีใคแลวก็ให้เจ้าหมู่สมบุญชัยเอา แกเจ้ากรมปลัดกรมในกรมนี้
แลให้เจ้ากรมปลัดในกรมนี้สืบสาก ทำสิ่งคานี่ถ้อยก็เจ้าหมู่แลสมบุญชัย

จ้ทนายแลจึงให้เจ้าหมู่แลสมบุญชัยทำหนังสือท่านบด ๑ แลส่งท้ายหนีแลพิกล
จวักนี้้อยู่ท่านนั้นกับดนั้น รูปประพารณนั้นส่งทำทำรากับตามกรทบกรวธาแลก
ขึ้นหนีหนีทนายพิการพิกลจวักพฤฉิเอะหนะป็นนี้เื่ออนนี้ ถ้าแลมิทนายหนี
พิกลจวักพฤฉิเหกเจ้าหมู่ทกทั้งบุญชัย จ้ทนายแลแลถึงเี่ยกกันอำพรไว้
ทำมีใคเป็นส่าใช้โลกทหนึ่งให้เอาแก่เจ้ากรมปลัดกรม แลสมบุญชัยเจ้าหมู่
คนหนึ่งเป็นคนสักคน แลให้บัตกเจ้ากรมปลัดกรมแลสมบุญชัยแลเจ้าหมู่ประ
คยคนส่งทวงสักทมบักกทำน้ แลทกททำน้มีใคปะทบหนีส่าทนบดนั้น
แลวถ้าแลกส่ายททให้เอาหมายรับสั่ง แลทนบดนั้นน้ทแก่พระราชมโกร

โลกนั้น ถ้าเสกเสี่ยพลเรือนให้เอาผ้าแก่พระสงฆ์ก็ดี แลซึ่งพบนับคนนั้นก็
 ให้รับไว้ แลซึ่งเป็นไปใหม่นั้นให้พิจารณาณก่อน ถ้าเห็นควรจึงส่งเสกนนี้ไป
 ตามรับสั่งแลหมายนนั้นก็อย่าเพื่อส่งให้แก่ข้าพเจ้าก่อน ถ้าเสกเสี่ยพลเรือนให้พระ
 สงฆ์พระภิกษุเอาเนื้อคัมไปฆ่าแก่สมุหนายก ถ้าเสกเสี่ยทหารให้พระท้าวไตรโลกว
 แลแก่สมุหพระกระลาโหม ถ้าแลเห็นชอบด้วยแล้วจึงให้ทำตามนึ่งทุกประการทุกประการ
 กระลาโหมนั้น ถ้าแลเสกหมื่นนึ่งรักสนเห็นจะสำราญในจักรีกระลาโหมมิได้ให้เสก
 แก่พระท้าวไตรโลกพระสงฆ์พระภิกษุเอาเนื้อคัมกับนึ่งคัมทูลพระการณณลงตามเสี่ยท
 ทหารพลเรือน ถ้าพระท้าวไตรโลกพระภักษุสงฆ์ ป่วยเจ็บเสี่ยทหารให้หลวง

เทพาแทน ถ้าเสี่ยพลเรือนให้ศรีภักษุสมุทว่าแทน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมประการใดจึงให้ทำตาม ถ้าแลเสกหมื่นนึ่งเจ้ากรมปลัดกรมเป่า
 แต้แม่เสี้ยทูลของทูลพระบาทใค้อยู่แต่ให้เอาหมายนึ่ง กบทุกพระการณณลงเอง
 ภูณเดทรพระการณณสั่งให้ส่งหมื่นนึ่งไปใช้กให้เจ้าหมื่นสมชายชัย แลทนายเจ้าหม
 ไรกรัญหญาไว้เป็นพยานกันตามเสี่ยทหาร พลเรือนงทุกคั้ง จึงเสกซึ่งเจ้า
 กรมปลัดกรม แลนายทนายคัมสมชายชัย แลทนายเจ้าหมื่นผู้พิพากษา
 ให้เสกจีนใหม่ตามเดบิยรนั้น ครั้นแลเจ้าหมื่นสมชายชัยจะฉืนหอบเดบิยรใช้กสิริส
 ษิจะเสกเสกนนี้ทักจึงมิฉืนสาระชาญชัยไว้ แก่พระคคคคคตามซึ่งพิจารณาได้มาก

แฉดยอนันแล้วอย่าให้ตักเสียดอกนั้นท้ายแต่จำเพื่อใจอื่น . ถ้าแลพระสัดก็เห็น
 ที่เสียดอกนั้นพิชารณได้มาก ภาระเข็ญเสียดอกการโตกให้เสียดอกเสียดอกตาม
 ที่ลพพระกรรณ) ถ้าทวงพระกรรณไปรูกเกล้าไปรูกครุฑม่อมประการใดจึงให้พระสัด
 ทวงซึ่งมีพระสัดไปรูกเกล้า ๗ นั้น ถ้าแลเจ้าหม่อมสมชายชัยโยโกทาคนใด
 ซึ่งทวงพระกรรณไปรูกเกล้า ๗ นี้ก็ทวงเสียดอกเสียดอกท้ายนี้ แฉดยอนัน
 พินิจท้ายเสียดอกนั้น อย่าให้เสียดอกแล้วให้เสียดอกเสียดอกตามทวงพระกรรณ
 เสียดอกเป็นโทษตามโทษโทษ ถ้าเสียดอกนั้นกรมนั้น แฉดยอนันสมชายชัย
 โยโกทาคนใดแล้ว แฉดยอนันเสียดอกให้เจ้าหม่อมสมชายชัยโยเสียดอก

ไปร้องฟ้องลกรรณแล้ว แฉดยอนันประหตเสียดอกตามทวงพระกรรณ
 โทกตามเสียดอกทวงพระบาท แฉดยอนันเสียดอกเป็นโทษตามโทษโทษ แฉดยอนัน
 พระสัด ซึ่ง ในนอกกฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลญาพระหลวงเมืองเจ้าสวณิก
 รนหมื่นเจ้าหม่อมสมชายชัย แฉดยอนันเสียดอกทวงพระบาทเมืองเจ้าสวณิก
 โฉดยอนันพระราชกำหนดกฎหมายจะเสียดอกนั้นเป็นโทษ กฏให้ไว้ณวัน
 รดตกรรณ ๑๖๕๕ ปีฉลุยตัก
 กฏให้ผู้รับเหมือนผู้กรมนการเมือง (๒) แฉดยอนันทวงพระกรรณ
 กรดเหนือเกล้าเหนือกรหม่อมตั้งท้ายมีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แก่ผู้พิชารณ

๑. ฝูงคนมีให้พิจารณาแต่โดยดีโดยจึงให้เป็นยุติเป็นธรรมอย่าให้กลับแพ้ไปชนะ
 กลับชนะเป็นแพ้ อนึ่งมีรับสั่งไปว่าเกณฑ์ ๑ ไร้ถ้ามีผู้เอาเนื้อตามกษัตริย์พระกร
 ณาภิรมย์ทำผิด ก็ทรงพระกรุณาไปว่าเกณฑ์ ๑ ซึ่งที่^๑ของพระราชอาชญา ถ้าแต่
 นั้นมีกรรมผิดจริงจึงให้ส่งพระราชอาชญา ถ้าแต่มีอภัยคำผู้นั้นให้กรรมเสียก็ไป
 หนึ่งหากทำกรรมผิดมิได้ อย่าเพื่อให้ส่งพระราชอาชญา แลให้ผู้รับสั่งผู้เป็นกระตการ
 เอาเนื้อตามกษัตริย์พระกรณาภิรมย์ให้ทบทลของ ๑ ก่อน ก็ทรงพระกรุณาไปว่าเกณฑ์ ๑
 ซึ่งเป็นประการใดจึงให้ทำกรรม แลหลวงไชยมนทวีผู้รักษการที่มณฑลวิเศษ
 ภาในมาเป็นที่พิจารณาเนื้อตาม ให้ชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งอีก

แลส่งพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งเสีย ครั้นวันราชโองการเป็นจากฟ่องใดกษัตริย์
 พระกรณาภิรมย์ทวน ^{หมื่นศรีวิกรม์} ^{หมื่นเทพ} แพร่ทำทำมเหนือกษัตริย์ แพร่เมืองราชบุรี
 หลาย ^{แห่ง} ^{ที่} จึงทรงพระกรุณาไปว่าเกณฑ์ ๑ ให้แต่งรหมื่นมณฑลโต รหมื่น
 ท้าวในกำกับไปตามชกษัตริย์ แลผู้เห็นนะแพร่เมืองราชบุรีจงมาใต้แสง
 ทวาร ^๑ แลวันราชโองการนำที่หลวงออกไปตามชกษัตริย์นั้น รหมื่นมณฑลโต
 ตามฎีกาฟ้องทวนราชโองการ ว่าเป็นกษัตริย์ทวนแล้วผู้มีชื่อออกกฏฎีกาฟ้อง
 ชกษัตริย์ชื่อใดก็ตามแต่ทำหลวง ^{หมื่นศรีวิกรม์} ^{หมื่นเทพ} เประงเอาเงินแก่ผู้มีชื่อใดก็ตามยกแก่น
 รัตนโคกษัตริย์ผู้มีชื่อเข้ามาแล้ว แลหลวงไชยมนทวีเป็นกระตการให้ตาม ^{หมื่นศรีวิกรม์} ^{หมื่นเทพ}

๑ ให้การว่าผู้มีชื่อรังเพลิง แก่ผู้รักแควเมืองผู้สงกรมกร กลาโชนผู้ท่งเลยมผู้รักแควเมือง
 ยึดกรประทับหลังรังเพลิงให้พิชารณ ครั้นไต่ผู้มีชื่อฝ่ายทำเลยมาทำเลยขอมสงเสดสิ้น
 แก่ผู้มีชื่อคนรับ แลหลวงไชยมนทวีผู้เป็นกระตากร เสดื่อนือคามาภทลพร
 หารณไม่ให้สิ้นรือเนือคามา ตามคำให้กำหมื่น ^{หัว} มิได้แจ้งไต่ลของทลพรภท
 พึงทงพวกรวดไปภคเกด ๖ สิงโตเขียรหมื่น ^{หัว} แลหลวงไชยมนทวีมิได้เอด
 เนือคามาภททุก พวกรวดนลสลับเนือคามาใหญ่แจ้ง ไต่ลของ ตามคำให้กำ
 หมื่น ^{หัว} ตามพระราชกำหนดกกฏหมายรับสั่งทามิได้ แลเสดหมื่น ^{หัว} เขียรคด
 คึงแลให้เรียกสินสังคินให้แก่ภทกร แลเสดหมื่น ^{หัว} ทักภทลของภท

๒ กลาโชนหลวงไชยมนทวีรณภทเสด พึงทงพวกรวดไปภคเกด ๖ สิงโตล
 รณคากทำกับพิชารณ ๗ ๒ ในสำนวนนั้นหมื่น ^{หัว} ให้การว่าผู้มีชื่อรังเพลิงกลาโชนผู้รัก
 ผู้รักแควเมืองยึดกรประทับหลัง สิงเพลิงให้หมื่น ^{หัว} พิชารณผู้มีชื่อขอมสงเสดสิ้น
 แก่ผู้มีชื่อคนรับคามาหมื่น สมใบฎีกาหมื่น ^{หัว} ครั้นเสดเนือคามาภทลพร
 หารณแจ้งไต่ลของ แลพิงรณภทเสดทามิได้ไม่ แลหลวงไชยมนทวีผู้เป็นกระตากร
 พิชารณมิได้เอดภทลพรหารณ นลสลับให้สิ้นรือเนือคามา ๗ ๒ นลสลับเป็นแพ
 ให้ลิกทวยพระราชกำหนดกกฏหมายรับสั่งให้หลวงพระราชธา เขียรหลวงไชยมนทวี
 รณภทเสด แลให้พิชารณรับใบโชนเตโชนหลวงไชยมนทวี เป็นสินคทา

จนราชเสนาเป็นสินทนต์ ~~แล้ว~~ แลทำทวนหมื่นศรีวิภ ๓ หมื่นให้พศมพระอภัยภูเวงแต่
 ๓ ทีกอกหลวงไชยมลตรี ออกทากที่รับตำรวในรทแก่นิสืบไปเบื้องหน้า ๓ ทีกอกหลวง ๓
 ผู้เป็น ^{ผู้รับสั่ง} _{พระกรม} พิจาระณเฝ้าอัครม จักตร้อครมกภบทูลพระกรวณกิติพิทาวณ
 ๓ ทากณีนังสารกรมโต ๓ ทีกี ๓ ทีกัลลาแก่ผู้พิทากกตีกี ๓ อย่าให้อนันตารทให้
 ๓ ทาวในเรือโจกราม เสียครหนึ่งหลวงไชยมลตรีเป็นกระตากราม ๓ ทานด
 ๓ ผู้มีชื่อจาก กัลลาโทษแก่กันผู้รับกรมทวทีกี แลผู้ใดกีกีทวนิชกรวเรียกเซาพิศก
 ๓ ทองสินพระพระทวพยของโต ๓ แก่กรวกรเป็นหลายแห่งหลายทานดกติกี ครั้นนี้
 ๓ แลให้ผู้ไปสืบตามชกกรวกรผู้เสียสินใช้ ๓ ทีกกรวกรผู้เสียสินไปดะบกเขษนจาเกาะ

ภักทวพระ ^{พระกรม} _{หลวง} พิงไกรภม ๓ ทักกรวกรผู้เสียสินให้กรวกรผู้ขึ้นไทกัน ๓ พิง
 ๓ แลให้ชกให้กระตากรผู้สืบ ตามชกกรวกรให้ตามสืบไป ๓ ผู้มีชื่อของเฮาสิน
 ๓ นันทักย เทกเนื้อกตมสิงโตให้สืบตามผู้เสียสิน ๓ ใ้ใ้เทกเนื้อกตมโตแล
 ๓ ทักยแล ๓ พิงให้เฮากรวกรทวชันซึ่งอยู่เรือนใกล้ ๓ เป็นเพื่อนชันผู้เสียสินนัน
 ๓ ใ้ชกกรวกรทวชันสบกเขษน ๓ กอนะเพาพระภักทวพระ ^{พระกรม} _{หลวง} ๓ ใ้แลให้สืบ
 ๓ ตามกรวกรทวชันกรวกรผู้โต ๓ ๓ เกะกมลงเฮาสินแก่กรวกรทักยเทกกรวกรอน
 ๓ ใ้กรวกรเห็นทักยชงฎทมิโต ๓ ๓ ใ้กรวกรทวชันให้กรวกรเห็น ๓ ๓ ผู้มีชื่อ
 ๓ เฮาสินแก่ผู้ขึ้นไทกัน ๓ ทักยเทกเนื้อกตมสิงนันแล ๓ แลให้ตามสืบไป ๓ ผู้มี

ผู้เสียเงินทอนเป็นฎอฉินซึ่งรายจ่ายจากฎปรวการใด ถ้าแลฎษฏารชานใดทการที่
เป็นฎกตพินซึ่งรายจ่ายแล้ก็ก็ แลมิว่าก็เป็นฎกตพินซึ่งราย แลมิได้รู้เห็นเมื่อ
กรมสิ่งใด มิได้รู้แก่กเสียเงินประการใดใช้ ก็ให้ฎระสฎการผู้สืบตามเหตุอชย
การชฎาร แลผู้เสียเงินแลฎษฏารชานนั้นก็ให้ฎกตพินกลับให้ใหม่ในล กั้นให้

ผู้เสียเงินเอาเงินแก่ฎษฏารมตาม ให้การทศายเหตุผู้ขึ้นฟ้องให้เรียกผู้ขึ้นฟ้องให้
สืบมาให้พิทารณ ผู้มีข้อฟ้องผู้ให้ปรับลงเอาเงินตามรูปกรม ตามพระสฎการ
ใช้ให้ฎระสฎการพิทารณ สืบตามผู้สั่งหนังสือฟ้องให้พิทารณนั้น แลให้กตพิน
ผู้ยอม ซึ่งไปปรับตามรูปกรมนี้ ถ้าสมคให้การจึงใช้จึงให้กตตเอาการชฎาร

ผู้เสียเงิน ฎษฏารชานนั้นใช้เหตุตามคณฐานว่า ถ้าแลเป็นเมื่อความมิใช่ล
ให้พิทารณ แลผู้ ^{รับสั่ง} _{พิทารณ} จะกตตเอาเมื่อความกตทลพระกรรณใช้ ให้
ชก ^{ให้ก} _{ทศ} ตามข้อเมื่อความให้แจ้ง จึงให้กตตเอาสำนวนทำให้การ ในข้อเมื่อ
สมให้สืบ อย่าให้อื่น สำนวนทำให้การ ในข้อใดความเสียจะตลพระกรรณ

๑ กลับ ๒๕๐๗

ความกับเบ็คนมทูลพระกรรณดลใจให้แจ้งโทษของ ๑ ถ้าทรงพระกรุณาไปรักเกล้า
 เป็นประการใดจึงให้ทำทนายรับสั่ง อนึ่งถ้าแลด้วยกฎหมายแก่กัน แลกระลาการ
 จะคบเสนาหาหรือเมื่อตามไปชี้แก่ลูกขุน ^{ที่} ก็ดี อย่าให้ยกตำหนาคำให้การ
 หรือใจความเสีย ให้กระลาการอ่านเสนอให้แจ้งพทหรือ อย่าให้อื่นสำนวนคำให้
 การเสีย ถ้าแลเมื่อตามนั้นเป็นหลายหรือ ลูกขุนพิพากษาเมื่อตามนั้นมีสัน
 หรือเมื่อตาม ก็ให้กระลาการเสนอหรือเมื่อตาม ในสำนวนคำให้การออกตาม
 หรือเมื่อตามซึ่งทแก่กันนั้นให้สัน อนึ่งถ้าใครททำเลย ๆ มิรับในท แลให้
 ราชองคคาก็พิญาณก็ดี แลทำเลยจะให้ทไมรับคำให้การทำเลยอันสงก

พิญาณก็ดี ก็ให้กระลาการผู้พิพากษสืบตาม แลแต่งให้ไปเสัญตามที่ถูกแก้
 ก่อนให้พิญาณสืบถเขชานทำเพะพระภักทพระ ^{ทุก} ก็แลเสียใจทฝ่ายทำเสีย
 ะกิจใจมีคำคั้นพญาณ ทำพญาณเป็นฎกตีพิน้องฝ่ายอ้ง แลพญาณนั้นเป็น
 กนกลัวแก่ขาลปะตยแก่ขาล กิจระกัตาม ^{ซึ่ง} ก็แลพญาณมิได้กลัวแก่ขาลปะตย
 แก่ขาล สิกโทษเมื่อฎกตีพิน้องเมื่อตามจะเพ็ลยักพตอง กิจทนสบลเขช
 เขารับเขาแก่จะให้สมอ้งแล้ว ถึงทำฎกตีพิน้องกันจริงก็มิรับให้สมคานนั้นก็ชอบ
 ให้กระลาการ ผู้พิพากษผู้ไปสืบตามพญาณนั้น ให้สืบตามเพื่อบนซึ่ง
 อยู่ใกล้เรือนฝ่ายผู้ซนนั้นคย แลให้ภษกรทบ้านสบลเขชานคั ทำเพะ

พระ^{พุทธเจ้า} เสด็จให้ตามภรรยาท่านที่ผู้ส่งกับพยาน เป็นญาติพี่น้องด้วย
 กันทุก ๆ ประการใด ก็แลภรรยาท่านให้ทรวาเช่นประการใด มีใครใช้
 ก็ให้กระทำการผู้พิพากษาตามผู้คน ที่ผู้ส่งกับพยานว่าเป็นญาติพี่น้องด้วยกับ
 แลพยานมิได้รับกัน ครั้นสืบตามท่านมีใครทำ: อลาสังโค. ภาแลเสีย
 ผู้คนนั้นให้ทรวาจนสำเร็จด้วยสามะในครั้น แลคดีพยานใดใช้ก็ให้ผู้พิพากษา
 แลผู้พิพากษาพยานเสีย แลพยานซึ่งเป็นพี่น้องกันสมอ้างแต่มีรับกัน ตามจริง
 นี้ให้เอาตามปรับโทษตามพระราชทาน แลให้ทรวา. แลผู้พิพากษาทุก
 ทกรรมผู้รับหมายนี้ ผู้ปกครองการท่านพระราชกำหนดกฎหมายนี้ทุกประการ

ภาแลมีใครทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอาตัวเป็นโทษตามพระ. ท่านโทษ
 กฎให้ไว้กัน ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖ ๖๖๖
 กฎให้แก่พระภิกษุที่ชัวยกในนอก ให้กฎหมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระหลวง
 เมืองเจ้าราชบิดาจนทอนพันทนาย แลตำรวจในชัวยกตำรวจนอกชัวยก กรม
 กรมล้อมวังชัวยก. มะหากเลกทวาทิแลกรมพระสนม ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย) ทัย)
 แลผู้รักษาเมืองผู้ปกครองการ แลเจ้าหัวคตนายข้านนายอำเพอ ณะเจ้าเมือง
 ข้าราชการผู้ใหญ่ แลเจ้าหัวคต ๖ แลผู้มีบันตคตคดี พิพากษาเนือความ
 พงษ์พหวิ ทัยทวพระราชกรณการลเหนือเกล้า ๖ ลิงกแลตทวการ

พิหารณัฏฐ์มีกัทธิพงษ์แต่ก่อนนั้น ครั้นตามโจททำเลยเป็นสำเนาทำอุทธรณ์ แต่
 ย่อมผูกสำเนาให้แก่โจททำเลยอีกเลขไว้ต่อกัน ก็มีโจททำเลยเห็นถ้อยคำของ
 กัทธิพงษ์ในสำเนารื้อไคร้อหนังสือ ครั้นกระลาการจะพิหารณัฏฐ์ไป ย่อมติงโจท
 แผลงเลข แลว่าเสียมียรผู้คุมตักแปลงสำเนาเสีย แลผู้พิหารณัฏฐ์พงษ์
 โจททำกล่าวแก่ผู้พิหารณัฏฐ์ ว่าทำด้วยโจททำเลยติงโจททำ แผลงเลขนั้น
 เมื่อออกมาจะได้พิหารณัฏฐ์อีกยกไป แต่นี่สืบไปเมื่อหนักแก่แลผู้รื้อไคร้อ
 พ้องทำกล่าวโทษแก่กันนะโรงสำกรมใด ๆ ก็ดี แลกระลาการตามโจททำเลยเป็น
 สำเนาต่อกัน แลตักเทียบออกกระลาการนั้น ผู้ให้โจททำเลยอีกเลขไว้

พิหารณัฏฐ์มีกัทธิพงษ์แต่ก่อนนั้น ครั้นตามโจททำเลยเป็นสำเนาทำอุทธรณ์ แต่
 ย่อมผูกสำเนาให้แก่โจททำเลยอีกเลขไว้ต่อกัน ก็มีโจททำเลยเห็นถ้อยคำของ
 กัทธิพงษ์ในสำเนารื้อไคร้อหนังสือ ครั้นกระลาการจะพิหารณัฏฐ์ไป ย่อมติงโจท
 แผลงเลข แลว่าเสียมียรผู้คุมตักแปลงสำเนาเสีย แลผู้พิหารณัฏฐ์พงษ์
 โจททำกล่าวแก่ผู้พิหารณัฏฐ์ ว่าทำด้วยโจททำเลยติงโจททำ แผลงเลขนั้น
 เมื่อออกมาจะได้พิหารณัฏฐ์อีกยกไป แต่นี่สืบไปเมื่อหนักแก่แลผู้รื้อไคร้อ
 พ้องทำกล่าวโทษแก่กันนะโรงสำกรมใด ๆ ก็ดี แลกระลาการตามโจททำเลยเป็น
 สำเนาต่อกัน แลตักเทียบออกกระลาการนั้น ผู้ให้โจททำเลยอีกเลขไว้

แล้วผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการให้ทำตามกฎนี้ กฎให้ให้เวลานี้ ๕๕๑ คำว่า
 คักกข ๑๑๑ ปีมะแมเอกศก
 ๑. กฎให้แก่พระสุริยาศรี ^{ที่} ในนอก ให้กฎหมายบอกแก่ข้าทูลของทูลพระบาท
 เสด็จทหารพลเมืองแลผู้รักษาราชการทั้งปวงทั่ว กษัตริย์นลคอนนอไทยนเสนาแหง
 พึ่งให้กับทูลพระสุวรรณ แลนลคอนนอไทยนเสนาแลหมื่นพันแหงที่ปวง
 นี้มีกำหนดงานกล่าที่ แลเสียดำในอศกนอกอศกทุกแกละปีเป็นอนนมาก
 แลแหงจักษกรให้ทำการตามพันกษัตริย์นี้ ฮไลยแก่ทวนกษกรทบ้านแกล
 ภาอำเพอมาช่วยทำการ ได้เสียดำในอศกนอกอศกทุก แลช้เสียดำการ

กษัตริย์ได้แก่พิชารณการมาของกษกร อดการทวงตามมีพระท่านนสำรับแผ่นดิน
 มาแกลก่อน ได้พิในช่วยราชการจึงได้ทำการทั้งปวงสกลกแลสืบมาทวนนี้ แล
 ฐิไพรพลเมือง ในทูลที่อำเพอแหงนั้นก็ทรงเรียกกลแต่ก่อน แลมาญช้มีงตั้ง
 เซึ่งเรือนมกนั้นมิคฤคุมทำมีได้ มิให้แหงทวนใช้ราชการได้ แลบ้านสมดังกต
 พวกรซึ่งมิได้มิคฤคุมทำมี ได้เชลยทวนใช้ราชการนั้นมิเรือนอยู่แก่ ๕. เรือนบ้านน้อย
 มิออกช่วยราชการ ประการหนึ่งกษกรอยู่ในอำเพอนั้น มีคดีเผื่อคกรมมาของพึ่ง
 กฎหมายพระท่านนแหง จะได้พิชารณเสพิในช่วยราชการ คั้นแหงเกาะมา
 ษมิได้ทวนตามได้ตามถึงเทียบ แลช้พิชารณถึงเคาเสช้ญถึงสำนารมาช้ทบท

๖ กษัตริย์ลูกกษัตริย์นั้นเห็นว่าเป็นอธรรมของท้าว พิราบบั้งแล้วยอมไปติดท่านให้มี
 ทนายรับสั่งเบิกเอาตัวไปขัง ลงคณีนนั้นหมายไปแก้ให้ท่านเป็นการเถื่อน คณีนนั้น
 เข้าไปทนายรับสั่งให้เกาะหน่วงเหนี่ยวไว้ ทำลูกกษัตริย์นี้เป็นข้าทาส ไม่มีรับสั่ง
 ให้ส่งตัวไปไซ้ทำการขังทั้งแรงกลัว ก็ส่งลูกกษัตริย์ให้เดื่อนือกษัตริย์เถื่อน

๗ คณีนเสีย เพาะทนายกระทำนินเป็นอนันต์แห่งเป็นคนต่ำ จดิกความว่ากล่าว
 กันเอาเนื้อความมาพิพากษาสืบไป เอาไว้ในข้อราชการนั้นมิได้ ทนายเถื่อนนี้แห่ง
 ราชการทำราชการวิเศษหนักหนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 สั่งราชสำนักหลวงคฤหาสน์ ซึ่งสารภักอันใดเรียกเป็นหล่มนินพระราชการนี้

๘ ยุคเสีย แล้วย้ายลคอกักกษัตริย์งานานเพชุก รุนเทพนภษนพเพชุกไปเรียก
 ทนายราชการตามทำเนียมแต่ก่อนนั้น ก็ให้สอนลงเสียถึงหนึ่งขัง สืบต้นขังเดชะ
 ผู้มีชื่อเอื้ออภักดิ์ท้าว ทำส่วยเข้าปลาทันต์มีนพายุกระตาค สิบพันแลวกษัตริย์ไม่ถูก
 เสียขังกระปือชกรณีนนี้ ก็ให้หนีเสียเอาไปราชการขัง ตามมีสารหนักแลเขาแล้ว

คณีนนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งให้มิพระราชกั
 ษัตริย์กษัตริย์หมายไว้ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้ากักกษัตริย์มีชื่ออยู่ในทังอำนาจ แวงมี
 อิลลัคีรื่องฟองกษัตริย์หมายให้แวงพิพากษาถึงทนายกษัตริย์ พระท่านนเป็นกระทวนแวง
 ไปตรวจกล่าวให้แวงนั้น พิพากษาสืบไปให้สำเนาเอาไว้ในข้อราชการ คณีนเด

มีหมายรับสั่งไปให้ท้าว แพร่ไปรักษาการวังไกลกังวล ให้มีทนายไปแก้แครง
 คุกหนึ่งแห่งก่อนนั้น ให้มีทนายไปแก้แครงพระนครหลวงซึ่งเป็นเคยแครงนั้นให้เส
 ภาหเมยรักษาการให้บอกจ้องการไปให้แจ้ง ทนายบอกเบิกคุกคามนั้นให้มี
 คุกหนุ่ยได้เดือนเดือนวันแรม ไปทำเบิกไปทำการดังนั้น ๗ แดใน ๕๗ วัน
 แด ๑๕ วันแล้วจะส่งตัวคืนมาให้แครงพิทวารณเมืองตามลี้ไป สดแต่มีคุกเจ้ากรม
 ปลัดกรมสมุหนายกชัย ผู้ใดผู้หนึ่งมาเป็นสำคัญไปทนาย แดให้ ^{เจ้ากรม} ^{ปลัดกรม} พระ
 บุรุษบาลสืบสาธุ ถ้าเมืองตามนั้นยังมีสิ่งใบสำประมเป็นสินไหมพิไน แดมีทนาย
 มาเบิกเอาไปทำราชการจึง ให้คักหมายนั้นบอกไปให้แครงส่งลูกทวนให้ทนายมีทนาย

เขื่อนนั้นแลเปิดคุกคามท่าเมืองราชปหลัดประทักษิณ ทนายไปเป็นสำคัญทุกคณิศร์นั้น
 ทนายภูทนายท่าระสังลูกตามคืนให้ พิทวารณนั้นทาลูกตามซึ่งเบิกไปนั้นของราชการ
 สำเร้งก็ ไปราชการยังมีกลบมาถึงก็ให้ผู้บอกเขื่อนนั้นบอกทุกเขตแก่เจ้า ^{กรม} ^{ปลัด}
 พระนครบาลให้เจ้ากรมปลัดกรม พระนครบาลแกลงไปสืบตามชั้นลูกทวน ถ้าเห็น
 การนั้นเร็ว ช้อย่างเร่งทำให้แล้วแต่ใน ๕๗ วัน ๑๕ วันอีกก็ให้ยกให้ทนายสืบไป
 ถ้าแครงการนั้นที่ถึงเดือน ๑ แล้วมีสำเร้งใช้ก็ให้ส่งทาลูกตามมากี่เมืองตามไปก่อน
 แดซึ่งจะเบิกไปราชการนั้นให้พิทวารณจ้องการนั้นเป็นการทำเพาะตัวผู้ขึ้นนี้ไป ผู้สืบ
 จะไปเห็นมีได้เป็นการทำเพาะตัวผู้ขึ้นนี้จะไปแสดงจะไปมาที่ พันพระราชการทุกเดือน

หนึ่งวันไป อย่าให้ส่งตัวไปโทษกระตากรแตกไปพิชารณ ไทเวรคุมเดสสารเนือคตาม
 โทสหาร์แต่ในสามเดือนตามกฎ อนึ่งผู้เป็นกระตากรโกพิชารณเนือคตาม ใช้ว่าใน
 แวงทมิโตแลมทากเลกทาทีกักรวใน กรมวิทักลของทลัพระบาทเสี่ยททาวพลเรือน
 วนโงรณสารซึ่งเปนพนักกรณ โดพิชารณเนือคตามรับส่งแลโจรผู้ขย แลเนือ

คตามฉีกแลผู้พิชารณ ๆ แลทมิไพ่วทลวงเพชงนนั้นก็มิอยู่เป็นนินมก ถ้า
 ฉีกทมิทมิไปโทษผู้ฉีกที่ซึ่งกฉพิชารณเพชง ไปททกรตางโค ๆ ก็โทษกระท
 ตามเวือกรเนือคตามซึ่งกล่าวไว้ในกฎพทททมิทุกกรม แลทมิเชิกนนั้นก็ให้ฉีก
 เก้ากรมปหลคกรมแลสมุขัญชียเจ้าทมิซึ่งเป็นนายนนี้ ผู้ใดผู้หนึ่งไปตอยเปนลาคน

พทักกรฉีกกรมเสี่ยใน ซึ่งทเทกรมปหลคกรมมิโต ก็ให้ฉีกทสนมทัยรทตางนออกจกรณแป
 กมิไปก็ทมิทมิขอนั้น ให้ฉีกทลาคัญพททโคแลเนือคตามรินแกสกรวมมทกโทกลาโทม
 กรวมพระคสังกรมเนกรมพระนครบาด แลบนศกซึ่งมีสมุขัญชียนั้น ให้ทมิทมิไปสมุขัญ
 ชีย โททมิแต่เทกรมปหลคกรม ให้เทกรมปหลคกรมปฤกษาทักกล่าวให้ ทักเทกรม

โคทมิสมุขัญชียระบาททมิทมิไปถึงมุลนาย แลผู้พิชารณสารเสใช้ ก็ให้มุลนายผู้พิ
 ทมิ
 ทมิ
 ทมิ
 ทมิ

กฎหมายเปิด แลทเสาเหมือนกลิ้งหลังนั้น จะลิกอำนาจกันแอบชิงมาเปิดเขาไปแต่ทำให้พ้นจาก
 พิจารณา ทำให้ลิกด้วยพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งให้ไว้นี้แต่ขอใดหรือหนึ่ง ให้เอาเชือกมาผู
 ซึ่งเทมีหมายมาเปิดเขาก็ไปนั้นเป็นแพ้ว ถ้าเลิกพิจารณาให้เอาเลิกพิจารณานั้นเป็นสำรับเข้า
 หมูแล้ว ให้ปรับโทษเอาสิ้นใหม่พิไนแก่เจ้าความผู้ให้มาเปิด ผู้มีคดีเป็นอกรรมไปนั้นด้วย
 กามรปลกามแลให้พระสวศิกศึกษารในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าคุณของหัวสพระบาททั้ง
 ปวงแลเจ้าหลวงฝ่าย ^{หัว} แลเจ้าตงกรมเจ้าทกหมู่ทกกรมอย่าให้ขาดได้ แลเลิกกฎหมายบอก
 มิให้ เอาพระสวศิกศึกษารเป็นโทษ ถ้าผู้ใดหมิ่นได้กระทำตามกฎหมายให้ไว้ ^{หัว} ราชสำนัก
 เป็นโทษตามกฎ กฎให้ไว้ณวัน ^{หัว} คำจุลศักราช ๑๑๖๖ ปีชวดชอกตก ^{หัว}

๖๖๔ ค้วยาหมิ่นเสมอไรภาทวิหมิ่นมหาดเล็ก ริมพระราชโองการใส่เกล้าฯ สักให้มิพระราชกำหนด
 กฎหมายไว้ พทกหมู่ทกกรมว่าแก่นิสืบไปเมื่อหนักภักษฎราชวังฟงกลดาวโทษแก่กัน ค้วยสังโค
 ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐
 ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐
 ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐
 ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐
 ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐
 ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐
 ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐
 ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐
 ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐
 ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐
 ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐
 ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐
 ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐
 ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐
 ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐
 ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐
 ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

๖๖๕ แลฝ่ายไรททำเลยเป็นทำทลของกรมพระราชวังบวรสถานมงคล จึงให้ทำทลของ ๖ พระราชวัง
 บวรสถานมงคลพิจารณา ถ้าแลไรทเป็นทำทลของ ๖ พระราชวังบวรสถานมงคล ทำเลย
 เป็นทำทลของ ๖ พระราชวังหลวงให้ส่งฟองแดตัวมานะพระราชวังหลวงพิจารณาตามกระบวน ๖ ไรท
 เป็นทำทลของ ๖ พระราชวังหลวงทำเลยเป็นทำทลของ ๖ พระราชวังบวรสถานมงคลให้ส่งฟองแด

นั้น แลกรมมหาดไทยปหลัดหนึ่งสารสารับคนหนึ่ง ขุนบริวารหนึ่งสารทลง
 โศพิทารณเมืองกรมอรร แลขุนเทพฮาทหนึ่งสารทลงโศพิทารณเมืองท่ามฮาทูกระ
 ลังการ แลขุนฮาทูจากหนึ่งสารสารท โศพิทารณแปลงการณสายมือจีนฮือหมอ
 ทามฉู่โศเป็นญาคิดำเป็นญาคิดำ เท้ากฎหมายร้องฟ้องทศกรมแก่กรมทรวงแลกรมกร
 ลาดใหม่ ขุนประทเทพทลงปหลัดหนึ่งสาร โศพิทารณเมืองกรมฮาทูนอกซึ่งมีโศ
 เป็นสมภกกันการ ทำมเพผู้มีชื่อแลในกรมพระนครบาล ขุนจำเมืองทลงปหลัด
 หนึ่งสาร โศพิทารณกรมไกรสุภัยปล้นสกมเป็นคณมทนต์ไทย แลกรมฉ
 นันมีปหลัดหนึ่งสารสามคน ขุนอินฮาทูโศพิทารณเมืองกรมฮาทูวง แลขุนพรม

กุฎโศพิทารณเมืองกรมนครบาลหนึ่ง แลขุนเทพสกโศพิทารณเมืองกรมแพ่ง
 ถักหลายเป็นสมในนสาร ๓ สารนี้ โศพิทารณแลกรมพระคลังราชการนันทินา
 ไกรทลงปหลัดหนึ่งสารโศพิทารณ เมืองกรมเจ้าหงของกฤชรัตนการณญานฉู่เป็นแจกประ
 เทนมตออยู่ แลกรมทรวงไกรชนอกนทลงปหลัดหนึ่งสาร โศพิทารณเมืองกรมแพ่ง
 ๓๒ แลกรมศรีทลงบคนันโศพิทารณเมืองกรมมรุก. แลสารแพ่งทลงนทลงสกไช
 แลแพ่งการเดิมรณสกเทพรณสกการ โศพิทารณเมืองกรมท่าเลยเป็นสมนอก
 แลกรมแพ่งทลงนันทพรมเกวโศพิทารณการท่าฮาคมเวทิตทชกคนในสรยแก้กันเป็นนบ
 ทักกลแลกรมเขรทการในนวิสกไทเชโศพิทารณ

เดยารว

ถิ่นที่พ้อมที่เชิงเขื่อนสมภักษรอนอนทลาคซึ่งที่วัดทแก้กัน แลกรมพระภักทอนอการ
 คับคอกไว้พิการณเสนาถ่านนเขะแสดแสดเป็ยคบังรอนตลาคคฤจักรแลกรมพระภักท
 พิการณเมื่อความพระสงฆตามเกณฑ์ศึกภัยพิการณในย แลพระคณมทลาคคฤจักรได้
 พิการณเมื่อความพระภักทพิชในทงพระคณมทลาค แลมีผู้เฒ่าไปทำภยเสียด
 มีผู้เป็ยคบังไว้เป็ยคบังไว้ชยน์ แลกรมคฤจักรพิการณทมิไพทลาคสมภักทกร
 แลกรมทลาคคฤจักรแลป็นลกหมู่แก้กัน แลพระทนนกระทวงความทงมีอยู่สำรับ
 ราชการแผ่นดินสืบมา ให้ผู้รับฟ้องผู้รับคักฎาของนาประททญกรมีคฤจักรเฒ่าพิชแลค
 ฎานี้ไปแก้แก่กรมคณคฤจักรทลาค ทงเป็นเนือความร้องใหญ่ให้ทกบทล

พระภักท ทงเป็นเนือความร้องเฒ่าพิชหรือเฒ่าภักททลาคทลาคทลาคทลาคทลาคทลาคทลาค
 ฎานคฤจักรผู้เฒ่าพระทนนผู้เฒ่าพระทนนเป็นเนือความกระทวงคฤจักรทลาคทลาคทลาค
 พิการณเฒ่าพิชในทงราชการ เฒ่าชยน์โงงนสารจึงได้คฤจักรทลาคทลาคทลาค แลคณ
 สืบมาคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค
 ให้ทกบทลเฒ่าชยน์เฒ่าชยน์แลสมเฒ่าพระทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค
 ทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค
 ฎานคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค
 ฎานคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค
 ฎานคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค
 ฎานคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาคคฤจักรทลาค

ลาหนี เมื่อกรมมิด ก็มีบงหลวงที่ส่งฟ้องให้พิจารณในกำรวินอก แลว่าทล
อง ๑ นอกนั้นให้เอาคนผู้มิชอบมาพิจารณาตามฟ้องมิคสงสัยพระท่านก็มีบงหลวง
ที่ลบกคามซึ่งกระลาการพิจารณาอยู่นั้นไปฟ้องทอรรกระลาการ ถ้ามีบงสั่งให้เรียก
เอาสำนวนญ่อมใบตราไปสืบสวนแล้ว เมื่อคามาขึ้นทงทไปก็มีบงแลกรฎพระทำ

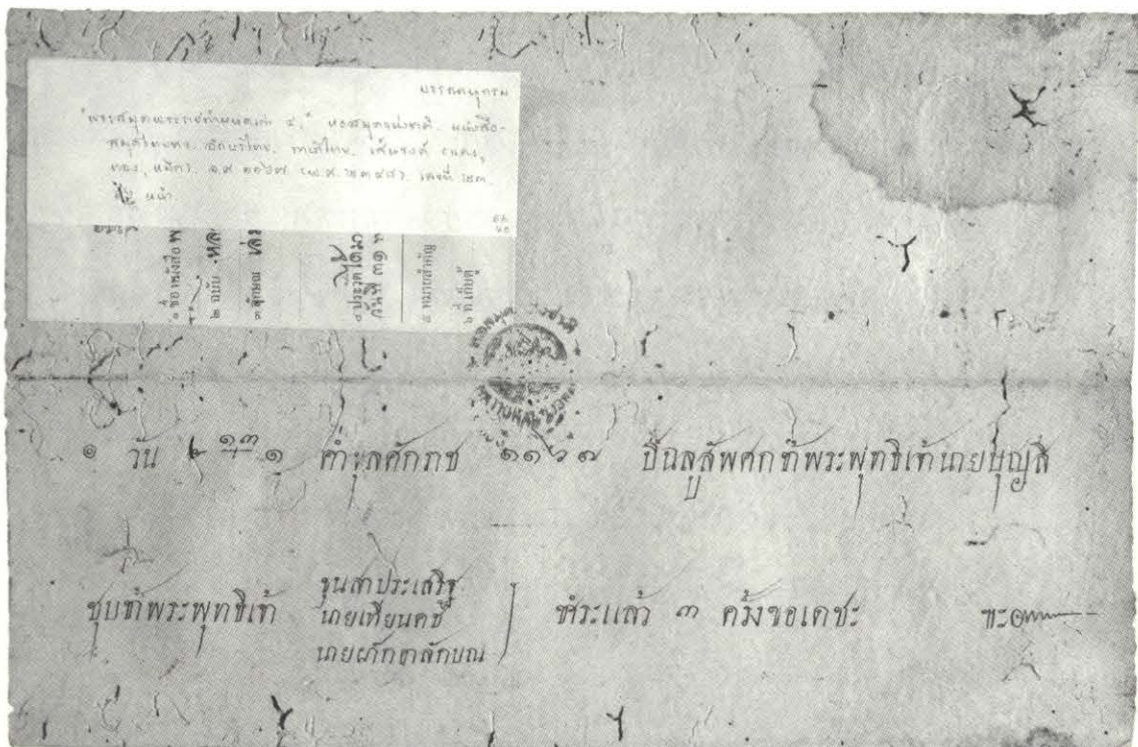
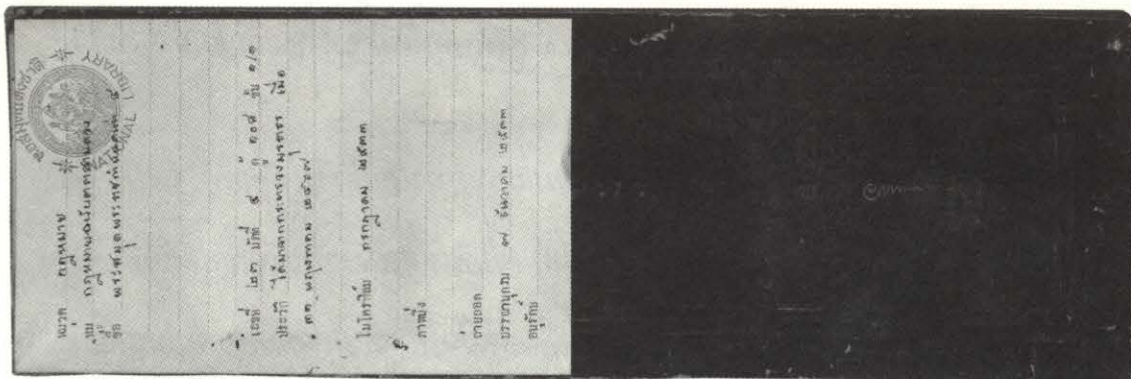
ขุนหลวงแผ่นดินนั้นก็พ้นเพื่อนไป แลวันไหนจะหาเจ้ากระทรวงได้พิจารณา
กรมพระท่านเอาไปทำราชการนั้นน้อยลง แลว่าราชการงานโยธาซึ่งเป็นพนัก
งานวันไหนจะหาได้ทำนั้นน้อยอยู่เพราะเหตุนี้วันไหนจะหา จึงได้คุมยกงานตั้งทำ
ราชการมิได้แลคณินทวงพระกรรมไปรฤเกล้า ๑ จึงให้มีพระราชกำหนดกฎหมยไว้

แต่สืบไปเมื่อทภา ทามอย่าให้ทำทลวงแก่ทงกรมเอาฟ้องอาชฎนประทกษฎฐาซึ่งท
คามแก่กันนั้นกับทลเจ้าทงกรมแลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอเป็นอนันตภคที่เสียด
คณเมื่อใดมีผู้เอาเมื่อคามาว่ามีผู้กระทำความผิดมิชอบเยียดน้พระภททพย เปนเหตุ
คามาหรือใหญ่จึงให้ทกกับทลเจ้าทงกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอ

หลานเธอรับเอาฟ้องกับทลแล้วแต่จะทวงพระกรรมไปรฤเกล้า ๑ อนึ่งถ้าแลคทลทลพ
กรมมิดที่หาทแก่ทลทลอง ๑ พระทอชยทว แลไพรพาทแผ่นดินแลทลทลวงแก่ทง
กรม ๗ อันจะททำหนังสือฟ้องให้ทกกับทลเจ้าทงกรมททความหรือวาทนั้นไซ้ก็ให้ส่งฟ้อง
นั้นไปให้แก่ราชการพิจารณาผู้ถือพระท่านให้ไว้คยพระท่านก่อน ทั้งเป็นราชการ

ให้ส่งไปให้เจ้ากระทรวงพิทักษ์โลกตามทำเลยกษัตริย์ท่านหนึ่งว่ามีของฟองโถกตาม
 พระภรรยาที่มิได้ทวงพระภรรยาที่เหลือเกล้าฯ สั่งทำเกาะให้ใส่โถกฟองโถกให้เรียบร้อย
 ฟองโถกนี้ไปใส่ด้วยพระท่านนั้เป็นกระทรวงให้ส่งไปให้เจ้ากระทรวงนี้พิทักษ์โลกให้เป็น
 ทามหรือใหญ่มีพระภรรยาของภรรยาที่เหลือเกล้าฯ สั่งทำเกาะให้ใส่โถกฟองโถกเป็นเนื้อคานมอีก
 นี้ให้กระทรวงการเอาฟองโถกนี้ใส่ด้วยพระท่านนั้เป็นกระทรวงให้แล้วจึงให้หมายใส่ในเจ้ากระทรวง
 ทรงมาแจ้งกับข้าว่าพิทักษ์โลกเป็นสัปรบใหม่เป็นพิในหลวงมากน้อยเท่าใดนั้นให้ส่งพระ
 คลังมทลมบที่หนึ่งซึ่งมีชื่อฟองลกรน ^{คคคคคคค} นี้ให้ส่งลงปลูกและปลูกตามนั้นก่อน
 ถ้าเป็นเนื้อคานมเขรายุ่ก็ให้เอาฟองโถกนี้ใส่ด้วยพระท่านนั้ไปให้พิทักษ์โลกตามกระทรวงพระท่าน

พระราชกำหนดกฎหมายสำรับแผ่นดินอย่าให้แปลพระทรงหลวงกรมไศสยหาทุกสิ่ง
 ราชการเท่าที่กรมซ้าย ^{คคคคคคค} แลที่หลวงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอเสพระนัดดาหลาน
 เธอเสพระนัดดาในสมนอกเสนอกประภรรยาทั้งปวงกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายให้ไว้
 ทุกประการถ้าผู้ใดมีใ้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้แต่ไรหรือหนีชำระเอาตัวเป็น
 โทษตามโทษตามโทษ กฎให้ไว้ณวัน ^{๑๑๑๑} คำกลศึกภษ ^{๑๑๑๑} ข้าราชการ

๑๕๖ กงให้ทำทลงผู้ไปมาชกาว แลผู้รักษาเมืองผู้รับพลทศยุทระบิตกรมการ
 เมือง ๕) เข็กโตฝ่ายเหนือทั้งปวง ทวยทวงพระกรรมคุณกรวดเหนือเกล้า ๑
 ลังว่าถ้ามีรบตั้งไปวุดเกล้า ๑ ให้ทำทลงออกมาตามเจ้าเมืองผู้รับกรมการคุมเอาตัว
 แลตำแหน่งเจ้าไปเนะกรมเทพมทนะคว ให้เรือเจ้าเชิงประกัน ๑๑ ตกค่าเรือ ๕

เปี้ยเสียด ๕ รัชชาสำเนา ๕ ทำเลตามกรมการแลเอาแก่ด้อยค่าเก็บไป
 มิไรเดทวไปเนะกรท ให้เรียกเอาเงินเชิงประกัน ๑๑ เปี้ยเสียด ๑๑ เขียบ ๑๑
 รัชชาสำเนา ๕ ถ้ามีรบตั้งให้ลงพระราชตฤถ์ทลงให้เรียกเอาค่าขี่ทนายเสมอทิด ๕
 ถ้ามีรบตั้งให้ตั้งกรมท ๓ ประการให้เอาเงินค่าเชิงประกัน ๑๑ ทำทลงใช้ ๑๑ ทำดก
 กวน ๑๑ ทำดก ๕) ถ้ามีรบตั้งให้เปี้ยวกรมท ๕ ประการให้เรียกเอาค่าเชิง
 ประกัน ๑๑ ทำดกใช้ ๑๑ ทำดกรือมือ ๑๑ จื่อกิน ๑๑ ตกศ ๕) ทำให้ลงพระ
 ทฤถ์สิบเสียด เมืองเอกเสียด ๑๑ เปี้ยเสียด ๑๑ เจ้าทเชกตบดินหนึ่งค่า ๕
 ๖) ตกแก่ตั้งทบในหนึ่งค่า ๕) ถ้าเมืองโทสิบเสียด ๕) เปี้ยเสียด ๑๑ เจ้าทเชกตบ

๑๑๒๐ ๑๑๒๑ ๑๑๒๒ ๑๑๒๓ ๑๑๒๔ ๑๑๒๕ ๑๑๒๖ ๑๑๒๗ ๑๑๒๘ ๑๑๒๙ ๑๑๓๐
 ๑๑๓๑ ๑๑๓๒ ๑๑๓๓ ๑๑๓๔ ๑๑๓๕ ๑๑๓๖ ๑๑๓๗ ๑๑๓๘ ๑๑๓๙ ๑๑๔๐ ๑๑๔๑ ๑๑๔๒ ๑๑๔๓ ๑๑๔๔ ๑๑๔๕ ๑๑๔๖ ๑๑๔๗ ๑๑๔๘ ๑๑๔๙ ๑๑๕๐
 ๑๑๕๑ ๑๑๕๒ ๑๑๕๓ ๑๑๕๔ ๑๑๕๕ ๑๑๕๖ ๑๑๕๗ ๑๑๕๘ ๑๑๕๙ ๑๑๖๐ ๑๑๖๑ ๑๑๖๒ ๑๑๖๓ ๑๑๖๔ ๑๑๖๕ ๑๑๖๖ ๑๑๖๗ ๑๑๖๘ ๑๑๖๙ ๑๑๗๐ ๑๑๗๑ ๑๑๗๒ ๑๑๗๓ ๑๑๗๔ ๑๑๗๕ ๑๑๗๖ ๑๑๗๗ ๑๑๗๘ ๑๑๗๙ ๑๑๘๐ ๑๑๘๑ ๑๑๘๒ ๑๑๘๓ ๑๑๘๔ ๑๑๘๕ ๑๑๘๖ ๑๑๘๗ ๑๑๘๘ ๑๑๘๙ ๑๑๙๐ ๑๑๙๑ ๑๑๙๒ ๑๑๙๓ ๑๑๙๔ ๑๑๙๕ ๑๑๙๖ ๑๑๙๗ ๑๑๙๘ ๑๑๙๙ ๑๒๐๐

รุดตักภช ๑๑๒๐ ปีกนตำเวฬุศก ๖: ๓๕๑
 ๓๕๑ ตำรุดตักภช ๑๑๒๑ ปีเถาะเอกศก เพศเทพญาพระจุลบุรี
 ภชกรรม: พิสมุหะนายนก ออกนังภชกรรมเค็กบักกะกั ทดวรมงทลวคบ้านอยู่
 พวงเขียนเขียนเขตก่ากัศก ผู้รักษาเมืองผู้รักรวมการณหัวเมือง ๓๕๑ มาแต่
 ทอทดวงเวียนแก่พระ ๑ เจ้าท่น ตั้งให้นายเวณลอกไว้ แลในทำภนนั้นทสิ
 พระจุลวรรณ ไปรทเกตุ ๑ พระภชทานค้ำคังคากล ผู้รักษาเมืองผู้รักรวมการ
 แล พระทวาร ๑ เจ้ากรมปลัดกรม ๑ การทวเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา
 แก่เทพนังกน ผู้โตเป็นเมืองวัน ทงปรังในนี้ เมือง

เมืองพิษณุโลกเมือง
เมืองนครราชสีมา

๑เอก

ท่าเมืองศก กิ่ง กท ๑๖ ๑๖

ปะทลคกท กิ่ง กท ๑๖ ๑๖

กรมทาวที่

พล มทลคไทย ลคคค เมือง วิ คลล น

๑ กิ่ง กท ๑๖ ๑๖

เมืองสวรรคโลก ๑
เมืองเสวกโรไทย ๑
เมืองกำแพงเพชร ๑
เมืองนครราชสีมา ๑
เมืองเพชบุรี ๑
เมืองคนธา ๑

๑ เมืองไท

ผู้รักษามือง ปลคค ยุกะบทร มทลคไทย พล ลคคค เมือง วิ คลล น

๑ กิ่ง กท ๑๖ ๑๖
๑ กิ่ง กท ๑๖ ๑๖
๑ กิ่ง กท ๑๖ ๑๖

เมืองพิษย ๑
เมืองพิท ๑
เมืองนครสวรรค ๑
เมืองรัตนบุรี ๑
เมืองไชยา ๑
เมืองชุมภอร ๑
เมืองพทลล ๑

๑ เมืองสิ

ผู้รักษามือง ปลคค พล ยุกะบทร มทลคไทย ลคคค เมือง วิ คลล น

๑ กิ่ง กท ๑๖ ๑๖
๑ กิ่ง กท ๑๖ ๑๖

เมืองบวรชุม ๑
เมืองไชยาตาน ๑
เมืองระยล ๑
เมืองชน ๑
เมืองสมทลลคท ๑
เมืองสมทปะการ ๑
เมืองบางระมู ๑
เมืองกุย ๑
เมืองปกน ๑
เมืองนนทบุรี ๑

เมืองไชยเมืองบุรี	๑		บุรีกาเมือง	๑	คก	คก ๑๑
เมืองสุโขทัย	๑		ปะหลก	๑		คก ๑๑
เมืองมะนิลา	๑		ยุกระบทว	๑		
เมืองสวรรคบุรี	๑		ท่าเมือง	๑	คก	คก ๑๑
เมืองท่ากวาง	๑	๓๐ ทวเมือง	แพง	๑		คก ๑๑
เมืองสังคบุรี	๑		สัพหมกทว	๑		
เมืองอู่ทองบุรี	๑					
เมืองพรวมบุรี	๑					
เมืองสุพรรณบุรี	๑					
เมืองศรีวิชัย	๑					
เมืองไชยโยก	๑		รองปะหลก	๑		
เมืองระงะเซิง	๑		รองท่าเมือง	๑		
เมืองนครไชยศรี	๑		รองแพง	๑	คก	คก ๑๑
เมืองราชบุรี	๑		รองสัพหมกทว	๑		คก ๑๑
เมืองวิเศษไชยชน	๑					
เมืองเพนบุรี	๑					
เมืองสมุทรสงคราม	๑					
เมืองปทุมธานี	๑					
เมืองนครนายก	๑					
เมืองสุราษฎร์	๑					

ถ้าเป็นผู้เมือง ให้แตกคก ที่บุรีกาเมืองนั้นคงเป็น ๓ ส่วนตกเสียส่วนหนึ่งให้แตก ๓ ส่วน

บดิน	๑	
แคง	๑	
เจียง	๑	
คกคก	๑	๑๑
คกคกคก	๑	๑๑
คกคกคกคก	๑	๑๑
คกคกคกคกคก	๑	๑๑
คกคกคกคกคกคก	๑	๑๑

คกคก } คก
คกคกคก

บดิน	๑	
แคง	๑	
เจียง	๑	
คกคก	๑	๑๑
คกคกคก	๑	๑๑
คกคกคกคก	๑	๑๑
คกคกคกคกคก	๑	๑๑

ถ้าพึงให้ภทพทพระทวฤกเดกทไปเซกคุมมเนทวเมืองเิกคองเสียดททำเนียม

บริล	๑
กุดนล	๓
แกง	๑
เสียว	๑
กกรกม	๑
ยทเสียว	๑

เมื่อสำทไม่งคน ๒ คนททัยเสียดค่า

เมื่อแก่ทททวกรมกฏ ๓๑๓๖เสียดทาเป็ยเสียดมิได้

๓ ทกกรกม

ปลุกษาเสียดแก่ท

แกง	๑
เสียว	๑
กทใหญ่	๑
กกรกม	๑
ลิ	๑
ยทเสียว	๑

๓๑ กฏให้แก่ทพฤกเดกพฤกพระทลงเทักษนิกฏนหมื่นพันทเคยเสียดททวพดเวือมนะ
ททเดกขอแก่ทททักเทักงกรมณัย ๓๑๓๖ | แลผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมทว ใท้พระทษ
เมือวังแก่ไฟร์ทประทกรว แลอักททวทงปรงพททวทวยพระบาทมเดกพระเทือท
ทงมะทวฤกเดกทวิเดกเดก ๑ ลิ้วทให้คักเดกเมือง แลช้อมนเดกดงคิไนจมิช

ไฟร์ทประทกรวทักแกลวททวทงปรงพนี้ เพือะใท้ทักษทวททเดกนเกิดชกทท
๑ | แลผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมทวไฟร์ทประทกรวทักทวทงปรงไม่แ่งในพระทษทักท
กฏทมยเทนเดกได้คักมดชช ทักเทกปลอมคักเดระโมยเทกทวทงไปคักแก่
ช้เพือใท้ทักษคักนังมิได้คักชวยบทพระทษกรว ทักปลอมพดไทยนณ็งนิงทยคักนทงคัก

อย่าให้ทำทวดของ ๑. เก็บ ^{กตาร} ^{พลเรือน} มหากตาท้าวที่รอดเข้าทำทวดมณเฑียร ^{ขุน} แลผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ที่ท้าวทำเป็นอนาถที่เคียด ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก
ปลอมแฉะโมยเสียดทวดหลวงไปคักหาผู้ถูกนังมิได้ มิโทษจับพิพาทมาเป็นสัจว่าปลอม
พลเกียกกันราชการ แอบแฉะคักนังจำแผ่นดินไว้ก็จ. เสด็จเป็นโทษถึงสิ้นชีวิตตามบท

พระชายกรม กฏให้ไว้ณ: วัน ^{๑๑๑๑} ปี: เมษษณศก ๑๑๑๑
๑๑๑๑ ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก
พระภคินีผู้รั้งเสวยกรมการเมืองทนต์บุรี พึ่งให้กบพลพระภรรยาภิเศกโกเชรบริ
ให้ไปแก้กรมการเมืองนน ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก

ไปให้ปรับแล้วก็ตี แลหมายชากเขี้ยวไปให้เคยปร:กัน แลยังมิได้เสียเงินตาม
ใบสัจ อย่าให้ลูกความทาสทวารแก่ผู้พิพาทนการสาการ แลทวงพระภรรยา
กวีลเห็นอนกตาเห็นอกร:หมอมลึงได้คทพระ:ภรรยาบุญกิติได้ ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก
พระ:ภรรยาทำทวดกฏหมายไว้ณ:สวหลวงนั้น ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก

พิพาทนการ:สาการให้ ให้เสียเงินสิ้นใหม่พิโนแล้:ไว้ให้สาทอว แก่ผู้พิพาทนการ:
สาการ ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก
พิพาทนการ:สาการช่วยประการโต ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก
ฟ้องรักตาเห็นอกร:หมอมลึงได้คทพระ:ภรรยาบุญกิติได้ ทั่วยุคมิพึงที่เชลยศึก

พินิตมใบตมกภพระสุภาที่ป้อมมา ให้กรบแล้วจึงให้ผู้พิทวงภพระสุภาทิวักขิง
 พิภษนีนอกแกชาทูอรรทวยผู้ฟ้องน กฏให้ไว้ณวัน ๑๑-๑๑ ที่
 รุดศึกภษ ๑๑-๑๑ ป็นตเอศคก ๗:๐๗
 กฏให้แก่พระสุภาที่หัยราในนอกให้กฏหมายบอก เจ้าพญาแลพระหตง
 เจ้าขนิกันวนทวีน พันทนายเจ้าททาวพลเวื่อนเจ้า^{ทต}ใน แลผู้ทวยภษกรทั้งปวง
 ททวย ลมไกรพระพทชี่เจ้าอยู่หัวททพระภรรณคำทรวัดเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม
 ลังวาทกวนนี้แรกฝรังอังกษคตามะตาย ๗ ประเทศเจ้ามาดพระบรมโพทธิสมภกรเป็น
 อนมากแค้นสืบไปเมื่อทต ท่มเจดให้โถมธัญสวรรคตไปซึ่งเสพเมถุนนจววม

ทวยแรกฝรังอังกษคตามะตาย ซึ่งถือเจ้ามิดชาติผู้เพื่อมาผู้ผู้ทวยภษกรไปผู้
 อบาททุกว ให้อยู่ตามลัมมาทฐี่ อยาให้ระคนปนกันเจ้าเจ้าท่มมุนนายเจ้าชาน
 พแนกแรกทมิผู้พวชตงตามกฏชานพระแนกตำหรับแผ่นดินตคก ถ้าผู้ใดมีพิงดจนลิก
 ไปซึ่งเสพเมถุนนจววมทวยผู้ถือมิดชาติผู้ พิทวงภดับสวรรคกับไกรชเอาทวยซึ่งไปซึ่งเสพ
 ทวยผู้ถือเจ้ามิดชาติผู้เป็นไทยถึงสิ้นชีวิตร ส่วยพอแม่ญาคิพินซึ่งมีได้กำขบ
 ท่มปทมเป็นไทยทวยตามไทดแลไทด กฏให้ไว้ณวัน ๑๑-๑๑ คำรุดศึกภษ ๑๑-๑๑ ปีเส
 เบญชค ๑๑ กฏให้แก่ขุนโฆรูนตว ผู้พิทวงภเนื่องความ^{ใน}นอก กฏทวเมืองโทเมืองท
 เมืองททวทั้งปวง ทวยททพระภรรณคำทรวัดเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมลึงวาทิกฎแก่ผู้

ให้กระทำการพิพาทคดีสินท่วบขักร แลด้วยหัวเมืองกรมทวไต่ถามความมิได้
นิ่งให้พร้อมกัน แลให้แก้ผู้ทษทำมณนั้นตามทีสำรับ แลตามทีบ้านทีเมืองเอง
บ้างแลมิไต่ถามตามดำคามจริง ข้อมเตท่งเป็นวังเฮาจริงเป็นเท็จ แลแก้ด้วยฉัยโทษ
ฉัยทำเลย แลรับท่งแก้ทษกรวำเนื้อความแพ่งเตเป็นไต่ทษกรวยกแก้คดีท่งไม่ฉัย

ข้อคดี ซึ่งคดีทีเป็นฎกษกตงวำความท่งสำรับทำมเพทษฎ แลท่งให้ฉัย
ท้วยพระทษทำทษฎกฏหมายท่ง ๆ แต่ฉัยไปเมื่อท่งแก้แลฎกษกรวจริงฟ้องท้วยทัก
เนื้อความฉัยโต กระทวงแพ่งทษท่งขอรบขาด แลฉัยแก้ฎกษทำมวังระตาม
วแก้สำเลขตามกระทวงฉัย ทักฎกษเป็นพฎกณเทท่งฉัยท่งขอมท้วยมิได้แก้

ความนั้นเป็นกระทวงแพ่งไต่พิพาท ให้ประหลัดแลดยกระบิควำเมือง แลตั้ง
ฎกษฉัยตามท้วย ถ้าแลเนื้อความเป็นกระทวงทษท่งท่ง ไต่พิพาทให้ยกระบิคว
แลทำเมืองแลแพ่ง แลตั้งพทศกฉัยตามท้วยท่งท่งก แลให้ตามตามดำคามจริง
ถ้าแลเนื้อความชักรกให้กรมทวฉัยพร้อมกันวำเป็นประทวโต ฉัยให้ยกระบิควฎ

หมายเตเป็นกตง ถ้าแลฉัยนั้นเทท่งเนื้อความเป็นฉัยนั้น ๆ แต่ฉัยนั้นเท
ท้วยแลฉัยให้ชานคักพิพาททักให้ฉัยโทษฉัยทำเลยพิง ถ้าโทษโทษทำเลยวำขอมท้วย
ฉัยคักแล้ว ให้ฎกฏหมายเตเป็นทก ถ้าแลโทษทำเลยฉัยให้ วำพิพาทชาน
ท่งฉัยคักแลคักทักให้ทวในฉัยนทก ให้ยกระบิควฎกฏหมายเตเตนอให้พิ

ภาคเช้าใหม่ให้ขอบทวยสำเนา ขอให้เสวยโลหเสวยทำโดยดัดใจ ถ้าแต่ผู้พิพากษา
นั่งพร้อมกัน ะพิพากษาแทนมิถกถณมพร้อมกันโดยทำโดยดัดใจอยู่ ใ้โดยก
บ้กรกฎหมายเสวกแก่ผู้รักษาเมือง ๆ ะแทนประการใด ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองเห็นข้อ
โทษทงใดมิแจ้งก็ให้ชี้ตามเสวยโลหทำโดย ให้กระทวยข้อซึ่งระตการพิพากษามิถก

มิถนให้แจ้งออกทุกข้อ แต่ให้ผู้รักษาเมือง แลปะทลคยกระบ้กรกฎมการ
พร้อมกัน ให้พิพากษาแทนพร้อมกัน แลเสวยโลหเสวยทำโดยมิถกโดยแลแทน
ขอบทวยด้อยค่า แลระแ่งระวงส่งสำให้ปรับ ให้พิทรวณคในระวงซึ่งโดยทำโดย
รับแลให้ทว แลให้ทวรับค่าให้ทวนั้นลงในระวงให้แจ้ง แลผู้เป็นปลัดทำเสวย

ความทวยดังนั้นระเปนประการใด ให้ปรับมาให้แจ้งขอให้ผู้รักษาเมืองผู้รักรวมการผู้รั
ระวงสอการมรณทวลงนอกตัวรับ แลค่าให้ทวลงในระวงให้ฉิดทวยข้อทวแลค่าให้
ทวแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งใด ถ้าแต่ส่งไปให้ปรับ ๆ มท่าประการใดแต่ให้ขุกระบ้กรพิท
ณคญ ในใบสำซึ่งปรับมาได้ทวยบทพระชยการ ซึ่งอยู่แก่ขุกระบ้กร

แต่การมการผู้ใดผู้หนึ่งเปนพยาน กนให้แจ้งว่าคู้นี้หากนทำเนือความสิ่งใดในระวง
ส่งสำไประเนือความนี้ มีพระภษกำหนดกฎบทพระชยการ ไว้กนนี้ต้องทวยระวง
ทำเกาะให้ทำตาม ถ้าปรับใหม่ไม่ต้องระวงใบสำ ซึ่งส่งไปนั้นแลปรับมานั้นเก็บ
เสวยเปรียบเทียบให้กระตการขอนใบสำไปให้ปรับใหม่ก่อน ถ้าแต่มิขอนใบสำปรับ

โทษนี้เสกท้าวลงเขานี้แก่ผู้ใดโทษนี้ทำเลย ตามปรับเปรียบมามิแจ้ง นั้นให้ยก
 บักรุกมเสกผู้หนึ่งแล้วให้บอก เข้มาณกฎเทพมทานคร อนึ่งมีพระภชกษ
 ฎีกาพระธายการแก่บุณนนั้นอันอยู่ เป็นทตยชั้นแลมีจ้อหนักจ้อเขาทบเทอยู่แก่
 (แพ่งผู้ปรับ) ๗ ย่อมแทนธานีศลินทั้งสิ้นบนแล ถูกความผิดโทษทำเลยซึ่งจ้อหนัก
 ๗ พระธอยการซึ่งเขานั้นปรับมา ซึ่งจ้อเขาเสกพระธายการซึ่งจ้อหนักปรับมาทั้งที่
 ๗ มิถกพระธายการทรวางทำเกาะไปนั้น แดกพระธายการแก่ที่อันนี้แลปรับเปรียบ
 มา แดะเขาเป็นแน่นอนมิได้ แลให้ผู้รักษาเมืองแลยกพระบักรึงทวยแพ่งผู้
 ปรับเนื่องความนั้นให้ปรับ แก่ตามสำทามจึงตามพระธายการทั้งไว้ตามจ้อหนักจ้อเขา

นั้น ถ้าแลแพ่งปรับ เนื่องความจ้อหนักเป็นเขา จ้อเขาเป็นหนักทำที่พื้นเพื่อน
 ให้ภชฎาได้ความยกแก่นให้คุมเขากว แลบอกหนังสือเข้มาณกฎเทพมทานคร
 อนึ่งกรมการผู้ใดทำเนื่องความทำมาวัง ให้ภชฎาหมายเขาให้แจ้งให้บอกหนังสือเข้มาณศลิ
 ทาลุกรน อนึ่งถ้าภชฎาผู้ใดมาโทษ แลให้การแก่กรมการชำระโทษ
 ให้ภชฎาหมายทวยเนื่องความสิ่งใด จึงให้กรมการนายชำระโทษนั้น เขาว่าแก่
 ผู้รักษาเมือง แลผู้มี ๗ บังคับทำเป็นประทวใด จึงให้ทำตามตักแล
 ผู้รักษาเมืองแลผู้มีบังคับทำให้เขามาพิทรวนด อย่าให้เกาะชื่อคนผู้จ้องอรรคคินั้น
 เขามาเองให้เลิกทวยพระภชกษกำหนดกฎภชฎาหมายให้เขียนโนนฎได้ชื่อโทษแลตั้งกักมุนนาย

โทท แลคำบดบาดแลวโททเก็ณฏโสชื่อโทท แลสังกคฺมุนเคยไปไ้โดย
 บั้นเคยฮาเพอ ตั้งผู้มีอรรถกถันันมะให้พิทวณแก่ตามกระทรวง ทโทท
 ทำโดยรับคำให้ทวแก่ตาม ^{ตั้ง} โทททแลทำเลยมีรับทำทมิโตแลอ้งพญานสงคณ
 สวมคนรับไป ๆ เษชญพญาน มิได้กขกันแลสมอ้งนั้นพึงเฮ้คำพญาน
 นั้นให้รับไปปรับตามคำพญาน ทำเรียนโนนฏมิโตโสชื่อโทท แลสังกคฺมุน
 เคยโทท แลเรียนโนนฏแก่ทมิผู้มิให้ทวอ้งพิง แลเกาะขยวณตามมิรับ
 แลเรียกเขาทอนบดแก่ภยว ทมิผู้ใครเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ปรับเขทวบนตามปรกตมท
 นั้น ครันโตทอนบนแลจึงเฮ้ผู้ใดผู้หนึ่งออกอ้นคำเป็นพญาน ทมิผู้ใครเห็นคี่อ่า

ทมิผู้ไหนทำผิดเป็นมันคง แลผู้ให้ทอนบนนั้นจนแก่ทอนบดเองลงเฮ้เงินแก่ภยว
 นั้นข้าง แลแต่งรวงส่งใบสั่งไปให้ปรับเขทว แลภยวได้ทวณยกแก้กัน
 เคียง นั้นให้คุมเขาตัวก่อระตาวแลผู้ออก อ้นเนื้อความเป็นพญานนั้นบอก
 ทมิผู้สั่งทมิผู้นั้น เขาไปอ้งถูกทอนบดทมิให้เฮ้ผู้นั้นเป็นโทษพหนัก ทมิแล
 ผู้ใดมิได้ทำตามกฎนี้ จะให้ลงโทษตามโทษานุโทษ แลให้สมุเดญชียกฎ
 ทมิบอกทมิ ทมิให้หลงหลอได้ กฎให้ไว้ละวัน ๕ + ๖ ทมิ
 รุดคักภย ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐
 ๑๗๑ กฎให้แก่พระสุริยวระกัษยว ในนอกให้กฎทมิบอกแก่พญแลพญพระ

๓๐ ๓๑
 ๓๒ ๓๓
 ๓๔ ๓๕
 ๓๖ ๓๗
 ๓๘ ๓๙
 ๔๐ ๔๑
 ๔๒ ๔๓
 ๔๔ ๔๕
 ๔๖ ๔๗
 ๔๘ ๔๙
 ๕๐ ๕๑
 ๕๒ ๕๓
 ๕๔ ๕๕
 ๕๖ ๕๗
 ๕๘ ๕๙
 ๖๐ ๖๑
 ๖๒ ๖๓
 ๖๔ ๖๕
 ๖๖ ๖๗
 ๖๘ ๖๙
 ๗๐ ๗๑
 ๗๒ ๗๓
 ๗๔ ๗๕
 ๗๖ ๗๗
 ๗๘ ๗๙
 ๘๐ ๘๑
 ๘๒ ๘๓
 ๘๔ ๘๕
 ๘๖ ๘๗
 ๘๘ ๘๙
 ๙๐ ๙๑
 ๙๒ ๙๓
 ๙๔ ๙๕
 ๙๖ ๙๗
 ๙๘ ๙๙
 ๑๐๐ ๑๐๑

๑๐๒ ๑๐๓
 ๑๐๔ ๑๐๕
 ๑๐๖ ๑๐๗
 ๑๐๘ ๑๐๙
 ๑๑๐ ๑๑๑
 ๑๑๒ ๑๑๓
 ๑๑๔ ๑๑๕
 ๑๑๖ ๑๑๗
 ๑๑๘ ๑๑๙
 ๑๒๐ ๑๒๑
 ๑๒๒ ๑๒๓
 ๑๒๔ ๑๒๕
 ๑๒๖ ๑๒๗
 ๑๒๘ ๑๒๙
 ๑๓๐ ๑๓๑
 ๑๓๒ ๑๓๓
 ๑๓๔ ๑๓๕
 ๑๓๖ ๑๓๗
 ๑๓๘ ๑๓๙
 ๑๔๐ ๑๔๑
 ๑๔๒ ๑๔๓
 ๑๔๔ ๑๔๕
 ๑๔๖ ๑๔๗
 ๑๔๘ ๑๔๙
 ๑๕๐ ๑๕๑
 ๑๕๒ ๑๕๓
 ๑๕๔ ๑๕๕
 ๑๕๖ ๑๕๗
 ๑๕๘ ๑๕๙
 ๑๖๐ ๑๖๑
 ๑๖๒ ๑๖๓
 ๑๖๔ ๑๖๕
 ๑๖๖ ๑๖๗
 ๑๖๘ ๑๖๙
 ๑๗๐ ๑๗๑
 ๑๗๒ ๑๗๓
 ๑๗๔ ๑๗๕
 ๑๗๖ ๑๗๗
 ๑๗๘ ๑๗๙
 ๑๘๐ ๑๘๑
 ๑๘๒ ๑๘๓
 ๑๘๔ ๑๘๕
 ๑๘๖ ๑๘๗
 ๑๘๘ ๑๘๙
 ๑๙๐ ๑๙๑
 ๑๙๒ ๑๙๓
 ๑๙๔ ๑๙๕
 ๑๙๖ ๑๙๗
 ๑๙๘ ๑๙๙
 ๒๐๐ ๒๐๑

ก็เปนไทย ทำกฎหมายฉบับนี้แล้ว ผู้ใดมีโทษตามกฎหมายให้ประหารชีวิตนี้เปน
 ไทยพหุโทษทัณฑ์โทษไทย กฎให้ไว้จนวัน... คำตัดสินทุกข. ๑๐๘๒ ปีจอโทศก
 กฎให้แก้ที่ทุกดองทุกดีพระบาทเสวยท้าวพลเรือน มหากษัตริย์แก้ที่โทษทัณฑ์
 ดมเถาพระเทือกเขยหลานเธอ หม่อมเจ้ากรมเสวยท้าวเสวยท้าว และผู้รักษาเมืองผู้
 กลับ ๗๖๐๗๗
 ๐

THE NATIONAL LIBRARY OF THAILAND
 กรมพระยาสุเรนทร์บรมราชวิมลคุณากร
 พระราชทานพระบรมราชานุญาต
 ให้พิมพ์และแจกจ่ายแก่
 ๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐.
 ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.
 ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐.
 ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐.
 ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
 ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐.
 ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
 ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐.
 ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๗ ๖ ให้พระท้าวเอกขรเจ้าที่หอจันทน์กรม
 แลที่หลวงกรมใด ๗ มิได้ทำตามท่วงการบั้นนี้ แลตั้งถอบถือถวงพระ
 ราชสิทธิ์ แลถวายพระดัดตั้งกรมโกษาธิบดี แลกรมกรมใด ๗ ขอลไป
 สิทธิธรณเป็นอกรรมชอโต ๖ อย่าเพื่อใ้ผู้นั้นพิทรวณกว่ากล่าวเป็นอกรรมสืบไป ใ้ผู้นั้น

๗ กษัตริย์เมืองผู้รุกรมการบอกรุเจ้ามาใ้แจ้งก่อน แลใ้ท้าวทองดีพระบาทเจ้าที่ท้าว
 พลเรือน แลสมท้าวเอกขรเจ้าที่หลวงจันทน์กรม แลผู้รุกรมเมืองผู้รุกรมการ
 การทำตามกฎหมายนี้ทุกประการ - ถ้าแลผู้ใ้มิได้กระทำการระเทศว่าเป็นโทษตาม
 โทษานโทษ กฎใ้ให้กรวน ๕๕๐๐ ทำทุกศกษา ๑๑๐๐๐ บัชรอกนภดศศก ๖

๘ ๖ กวียทมิ่นไวยวรเนตรบริพพะภษาโองการใ้แก่เจ้าใ้กระหม่อมสิ่งวิ ใ้เลี้ยงทำทุก
 ๖ ของท้าวพระบาท ถึงใ้เป็นเทพธกษาแลพญาพระทศวงเมือง ๖ รุหมิ่นมะทศเดก
 ท้าวที่ท้าวท้าวใ้ถวยนถองพระโอง ๖ แลยท้าวทั้งถวยเนมาพถวยใ้เน้นพันที่ถวยใ้ถวย
 ทท้าวพลเรือน ๖ ในทำใ้เขียนนอกทำใ้เขียนนั้น ๖ มีปถายชือตามบั้นศกศกช้อยททหม

๙ ๖ กกรม แลพระต้าวท้าวพระภษาทำทบทฎกฎหมายใ้ก่อนก็มีอผู้ใ้แลผู้ใ้กระเรียก
 ๖ ชือ ๖ รวงฟองทศคามใ้ใ้ผู้บั้นทศศกชือ ๖ แลจะใช้ชือททมาไปก้วยชือกรษา
 ทวตั้งใด ๖ ๖ นั้นใ้ท้าวใ้ใ้ส้นต้นชือ ๖ ๖ ที่จะใช้ททไปก้วยภษาทวตั้งใดณเมือง
 เดกเมืองโทเมืองทวใ้เมืองททททใ้ใ้ส้นปถายชือ ๖ ๖ ตามบั้นทศศกชือในทำใ้เขียนนั้น

พงศ์นชื่อ ถ้าผู้ใดเรียกชื่อแลระว้งฟ้องทศกรมแก่กัน แลใช้ศกเดาบาท
 หมายไปมาก้วยการชการตั้งโคททชื่อเหลือชื่อ เป็นพนักงานพันพานนภทพนิมระ
 ทกไทย เขาตัวผู้มีชื่อมาพิทวณเขาตัวเป็นโทษ ปรับโทษตามชั้นทศก
 เขาพิในท้ายเป็นค่าอัยทั้งหลวง แลพระราชกำหนดฎกกฎหมายมีอยู่แก่ผู้อื่นสืบมา
 แลหลวงศรีทิพพานเข้ากรมสนมฝ่ายขวา ทั้งหลวงกรมพระราชวังบวรรัตนมงคล
 นั้นทำทศของทศพระบาททั้งใน กบทุกพระกรวดกว่าแก้หลวงศรีมิให้ทำออกให้
 ดั้นชื่อศรีทิพพานทมิได้ ก็ทศพระกรวดไปทศเทศาไปทศกระหม่อมให้หลวงพระ
 ราชธัญรับเขี้ยวโดยดี ผู้กบทุกพระกรวดนนั้นทศทศเป็นหลายคนแล้ว

แลอยู่จนวันอังคารเดือนแปดขึ้นค่ำหนึ่ง รุดศักราช ๑๑๐๓ ปีระกาทวิศกขเดก
 พระราชกำหนดเนือออกณพลับพลา ทศพระเนศวรทำทศกรวดลงมคตบพิทวณแลบทุกหลวง
 ราชนิกฎนิทษภักดีชกเดือนวนชกกรมเมือง แลเดือนนั้นทศหลวงพิทศพระกรวด
 ให้ทำทศไปตามพระขมทศ ทศราชนิกฎแลทศหมื่นภักดีวินทศหมื่นทศกรวดไปตาม
 พระขมทศ ทศราชนิกฎแลเขาเนือคกรมกบทุกพระกรวด มีใต้ออกชื่อ
 พระขมทศแก่พระขม มีใต้ออกชื่อพระกรวดกว่าพระขมทศให้ดั้นชื่อพิทศพระ
 กรวดให้หลวงพระราชธัญหมื่นภักดีวิน ทศพระที่เฝ้าแต่ใต้ออนพันเสียนทศขึ้นแก่
 กรมทำทศนอกทศ ซึ่งเป็นเดขหมื่นภักดีวินมีใต้ออกชื่อแก่หมื่นภักดีวินนั้นก็ได้

ลงพระราชสาโรให้พระที่นั่งถวาย แค่นี้สืบไปเมื่อหน้าทูลของทูลพระบาท
ซึ่งทูลพระกรุณาแล้วใช้ขาดหมาย จะออกข้อเท่าพญาแด่พญาพระหลวงเมือง
หมื่นนันทถาดเล็กทวี่ เกษศักดิ์เกษกันนพินทเกษคำภักษเกษมียรประแดงพันก
อน ใ้เกษทพรพุดเรือนนทาดเล็กขอเถ้ เกษท่ากรมเสี้ยมหัดเสี้ยหงดทงปวง
นั้นให้ไว้ให้สิ้นกันชื่ออภัยให้ภักให้ทอด ทุกหนึ่งทูลของทูลพระบาททั้งในเรียกชื่อ
ทวดศรีพิพพาน ว่าแต่ทวดศรีเลหมีนภยอนรินเรียกชื่อพระยมนาข ว่าแต่
ชื่อพระยมนาขชื่ออยู่กราณนี้ ได้ก่อเมื่อจะใช้ตกรไปถวายที่ราชการณเมืองเอกเมือง
พระยมนาขเมืองจันทรา นั้นให้ใช้ตามบันทักตกคี่ในท่าเนียมนั้นให้สิ้น ใดให้

ทุกข้อให้ตั้งชื่อแก่สิ่งใกล้สิ่งหนึ่งได้ แด้ให้เท่ากรมปลัดกรมเสนากรมนพตาดเล็ก
ขอเถ้ าทัดตวงท่ากรมเสี้ยมหัดเสี้ยหงดทงปวง ว่ากล่าวแต่ที่ทวดรอนหมื่น
แลท่าเสมียรภักษประแดง นักงานชวไฟให้กระตากรตั้งมีพักปรกการ
ที่ผู้ใดมีว่ากล่าวให้ทำตามบริบดังนี้แก่จ้อโกขอหนึ่ง จะเสยูนเนแปนไทยบริบ
ไทยตามพระราชกร แด้เท่ากรมปลัดกรมแลมุนนดยเป็นไทยช่วย
แด้ให้มทาทไทยกระตาดใหม่ แด้คคคคีทัยราดมุนนद्यชัยทมาขบอกตามบริบสัง
ถ้าแด้หมดยบอกมีทวารเสถียวเป็นไทยตามบริบสัง ทมาขมาจนัน ๗๑๒ คำ
จุดคภภ ๑๑๐๓ ปีระกาทวินิตก ๗๒ ๗๒๐๗๗

ไปภูทอก ที่ระเสณซึ่งผู้มีชื่อประมุขเป็นหลวงนั้นทมิได้ ทวงพระกำรว่าผู้มีชื่อ
พ้องให้กบทุกทั้งนี้ ฉีกหย่างทำเนียบแก่บุรุษภษ แลกระทำให้ไพร่พ้อเดประ
ทภษภษท่งปวง ได้ความเกืออจนรากสลับไปนั้น เป็นใหญ่กว่าทั้งมีพระภษ
โอรสการ ไปรกเทศาไปรคกระหม่อมตั้งแก่ออกญวกรกเคชเบศ ผู้ภษการณที่

ดมมดเทียบมาด ให้เอาผู้มีชื่อซึ่งดึกช่านให้กบทุกประมุขทั้งนี้ลงพระภษาทู
เมียวคดทภษท่งดองทภษท่ง แลให้รับภษชาทชเอาทภษภษเป็นโทษคามโทษ
นโทษ นั้นทวงไม่ให้ผู้ใด ๆ กุเอียงหย่างกระทำสืบไปเมื่อท่ง ถ้าแลผู้
ใดประมุขพระภษท่งพยจันพระคดงทวง ทภษชอบรมมคดงทภษท่งทำเนียบ

อยู่นั้น ให้ปลุกษากให้พร้อมกันก่อน ถ้าเดเห็นว่ภษการจะให้ผู้มีชื่อประมุขพระ
ภษท่งพยเป็นทวงให้ทั้งให้เอาเนือความกบทุกพระภษภษ ถ้าแลเห็นว่ฉีกหย่าง
ทำเนียบไปมีภษการให้ผู้มีชื่อประมุข ก็ให้ลกรนคตาท่าวดำรคดดินเสีย อัยให้รับ
ประมุขนั้นเลย แลซึ่งผู้มีชื่อจะให้เอาเนือความไปพ้อง ให้กบทุกเทศการณ

ฝ่ายท่งฝ่ายคดง ดมเกว้พระเทือกเชอชานเชอ แลพระเทือกที่เชอชาน
ไว้แลท่งฝ่ายใน แลท่งคดงของท่งพระชาทค่างท่งท่งใน ให้กบทุกพระภษ
ภษนนั้นให้ท่มเสียเป็นอันทกที่เสีย ถ้าแลผู้ใดมีภษกระทำตามพระภษกำหนด
กฎทภษนี้ จะเอาท่งผู้คดช่านประมุขนั้นเป็นโทษจหนก ให้รับภษชาทช

บุกรวมมา ทายทวยหญิงทวยยงสิ้นให้สิ้นเชิง แด่ให้เฮทวผู้ฟ้องประมุข
 นั้นเป็นโทษถึงตาย แด่ให้เฮทวผู้ชักนำให้เฮทวมันมวักถ่วงเป็นโทษพหนัก :
 กฎให้ฉัณวัน ๕๗๑ คำลดศักรษ ๑๑๑ ปีชวทอรวรคก
 ๕ ทวยะหมื่นไฉวระเนตรบพระภยโองการได้เกตุได้กระหม่อมตั้งว่า ให้แต่งกฎหมย
 ให้แก้มทกไทกระตาทโหมทวงก์ทวในทัษรท แต่นี้สืบไปเมื่อตณักแก้แค้นพท
 ไทชอแต่ททตวงกรมโท ๆ ก็ให้แก้กรรมตั้งทวยเนือกรรม กิรชทวตั้งโท ๆ
 ก็ให้แฉะเป็กผู้คนถ้อยศกม ถ้าผู้มาตั้งนั้นเป็นคนวิจกทเมื่อกี้ก็แฉะเคยใช้ช้อย
 ให้มทกไทกระตาทโหมทวงก์ทวในทัษรท ทวงผู้ช้อยชวให้พิทวณกในเนือศกมนั้น

ทวตั้งไปให้ตั้งไป ถ้าเป็นเนือศกมช้อยใหญ่ทวเร ก็ให้เรุ่ทวช้อยผู้มาตั้งนั้น
 ให้ให้มันตงตั้งเนือศกมไปก่อน แด่ให้ให้เฮทวเนือศกมซึ่งมาตั้งนั้นแก้แก้กรรม
 ประตักกรรม ให้เฮทวบททวพระกรรมณ แด่ทวงพระกรรมณตั้งเป็นประกรรมโคตั้ง
 ให้ทำทวรับตั้ง แฉ่ให้มทกไทกระตาทโหมทวงก์ทวในนทุกทัษรทช้อยชวหน้า
 มีทวแก้ช้อยเพื่อไ ฤทเมื่เนือศกมเมยชนมทกเดกตมแก้พระแก้ช้อยชกรรม
 รนอนุรักษมนนควิกับเมยช้อยช้อยชกรรมพระคตงมะทตมบค ก็คกกันแฉมช้อยรับตั้ง
 ไป ตั้งรทพิชชทวงผู้ช้อยชว ถ้ารทรักษตนิรทตามปฎุฎแฉมทละประหิมท
 เชน ทวทวเป็นททตวงกรมรนอนุรักษมนนควิ แด่ให้พิชชชออกไปทามทตวง

เขาตากอนค่าเขาย่อมมีราคาเป็นอันยุติกันแก่กันเนื่อง ๆ ราคินเดียวทำทุกศกษะทุกคร
 มากกว่าค่าเขากอนนั้นอีก แลบัดนี้ทั้งทวงพระกรรมไปรคเกตุไชวคกวะหม่อม
 ตั้งให้มีพระภักดีทอนฎกฏหมายไว้ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าแก่แลผู้ใดจะไถ่
 ทุ่งทำเงินใหม่ก็ ะเด็กวังทำนพดพากอ แล้วยพทำพงนาคำทรงบงรับ
 ก็ ัก แลเดเด็กวังนอนอยู่กันไม่ รอดเงินในท้องนาใหญ่รอบแต่สองทำเงิน
 ไปนั้นก็ แลเดเด็กวังผู้ใดทำมิได้ ๕) ปีแล้วก็ แลเดเด็กวังหนึ่งสองปีก็
 ัก แลผู้ใดจะไถ่ทุ่งเด็กวัง ทำเงินนั้นก็ให้บอกแก่เสนาแก่เจ้าก่อน
 ให้เจ้ารับบอกแก่เสนาเจ้าข้าเพื่อ ให้ไปอยู่ที่เมืองระโก่นทั้งเด็กวังนั้น

ให้รู้ทั่วแก่ทุกคนอย่าแล้วให้เสนาเจ้าข้าเพื่อ เขียนในฎให้ไว้แก่ผู้ใดที่
 เด็กวังทำใหญ่ ักผู้นั้นอยู่บ้านนั้นไถ่ทุ่ง ทำนาคำบนนั้นเงินใหม่
 ในถิ่นนี้เรกเท่านั้นไป ฝนสักคนแลให้เสนาเจ้าข้าเพอมาบอกแก่ขุนพิพ
 โยษนาคองให้ฎกฏหมายไว้ อนึ่งนี้ฎให้เด็กวังไถ่ทุ่งเงินก่อนยังมีไว้
 ฎกฏหมายก็ให้มาเปิดแก่เสนาแก่เจ้าเด็ก ะไถ่เป็นโทษทมิได้ แต่ทำให้
 รอดในฎเสนาแก่เจ้าไว้เป็นสักคน ักแลผู้ใด ๆ ทำตามเรื่องทวนเนื่องฎกฏมายซึ่ง
 ักไว้ ในกฎนี้แล้วจึงให้คืนโทษ แลซึ่งผู้มิชื่อไถ่ทุ่งทำเงินใหม่ แล
 ักนาคอนไม่ รอดเงินในท้องนาใหญ่รอบสองทำเงินไป นั้นให้ยกตาจาก่อนทำ

เมตทางเข้เสียสองปี   ก่อถึงสามปีแล้วจึงให้เรียกเขาจากอนต่าน   ทงเข้สืบ
 ไป   แลที่เข้ยังอยู่ตามปีสี่ปีแต่นั้น   ถ้าแลผู้มีชื่อเสียภรรยา   ให้ยกค่า
 เมตทางเข้เสียปีหนึ่ง   ก่อถึงสองปีแล้วจึงให้เรียกเขาค่าเมตทางเข้สืบไป   อนึ่ง
 ผู้มีชื่อเป็นไพร่ผู้ภรรยาหนีไป   มีที่ท่าเมตให้วันเสียแล้ว   เมตอยู่ปีหนึ่งสองปี
 ถ้าผู้มีชื่อภรรยาหนีใหม่   ภรรยาหนีใหม่   ให้เรียกค่าเมตทางเข้แต่
 ปีหนึ่งสืบไป   ถ้าแลผู้ใดจะโทษกันซึ่งทำภรรยาหนีใหม่แล้ว   เสียผู้แต่
 หนึ่งมิได้บอกแก่เมตทาง   แลเสแสร้งทำเพื่อเท็จ   ให้รู้เห็นให้มีในกฎ
 เสแสร้งทำของไว้   เป็นสำคัญตามซึ่งไว้ในกฎนี้ทำมิได้   แลเลิกตก

มีโทษซึ่งขึ้นตามข้อพอเอง   แลเสแสร้งทำกันผิดออกแนบเข้าใต้พิภพ
 เป็นโทษเขาตัวเป็นโทษ   แลจะให้ปรับโทษเรียกเขาค่าเมตทางเข้ช้อยหลังไปปี
 หนึ่ง   แลให้เจ้าพญาแลพญาพระทองเมือง   รบหนักนมหากตลก
 ทวาทิพรพระภษมาสาเดยทวด   แลทำผิดพันทนายเสียทวารพลเรือน

แลทตวงเข้ต่างกรมเสียทนายหลัง   แลผู้รักษาเมืองผู้รักษามาร
 ทาเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา   ทำชบวักสาวแก่หมู่ไพร่หลวง
 ซึ่งเป็นบ่าวไพร่แลภักพวก   ล้มกำลังบ่าวแลทนายรังศ   ให้ทำตาม
 พระราชกำหนดกฎหมายนี้   พทกประกร   ทำมิได้ทำตามระเข

มรดกโบราณ

"พระราชพงศาวดารรัตนโกสินทร์" ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช...
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช...
 ๓๐๐ หน้า, ๓๓ ๑๑๗๗ (๒.๕๖๖๕) ๒๕๖๖ ๒๕๖๖

๑ ชื่อหนังสือ ๒๖
 ๒ ฉบับ ๓๑๖
 ๓ ลักษณะ ๒๕๕
 ๔ หมายเหตุ
 ๕ หมายเหตุ
 ๖ หมายเหตุ

๑ วัน ๓๖๑ คำมูลคักภท ๑๑๖๑ บินดูดีพศกท้พระพุททิตเจ้าหมื่นเทพไม่ตรีบุ

กัษุทธิเจ้า   รุนสารบิระเสวี
 นายเทียวกภท   ทาน ๓ คม   ๑๐๕๖
 นายเสกฮาลักษณ

๑ กฎให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการท่าเมือง ๒) ถ้ายกทวงพระกรรณดั่งวงเงินนี้สืบไป
 เมื่อทวงทักพระหลวงเมืองจันทน์หมื่นราชบุตรซึ่งอยู่นแวงวังท่ากท่าเมืองทั้งปวงพร้อม
 ทาสชาวจวนแก่กันก็แล แลเนื่องความนั้นเกิดเมืองโกให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งปลัดยกยกรา
 บักรกรมการทั้งหลายพิจารณาให้สำเนาแก่คนเมืองนั้นให้แล้วอย่าให้ทำโทษเอาพิไนท้าย

การการค้าขายซึ่งสพปากกกรมท่าเมือง อนึ่งถ้าแลพระหลวงเมืองจันทน์หมื่นราชบุตร
 ทั้งปวงหากกรมแก่กัน แลความนั้นเป็นโทษหลวงไซ้อย่าให้เกิดเมืองผู้รั้งกรมการท่าเมือง
 นี้ก็ให้ส่งเข้าไปยังกรมเทพพระมหานครได้พิจารณา แลให้ทำตามกฎหมดยให้หนึ่งทุก
 ประการ กฎให้ไว้ถนัด ๑๑๑๑ คำดุดคักภา ๑๑๑๑ ปีการหักคัก ๒ ๒๑๑๑

๑ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองจันทน์หมื่นพันทนายบันทเป็นานโงจวนสถานผู้รั
 กรมการท่าเมือง ๒) ฆ่าโคเสียเหนือของทั่ว ถ้ายพระศรีศักดิ์กับพระราชาของท
 ไล่ไล่ไล่ไล่กระหม่อมสังวัก เท้ากระทวงความทกวันนี้โธธามิศละกรมไล่ลูกกุม
 ล้มตายหนีตาย ความสาบสูญไปพ้นตายความ ผู้กระทำผิดในแผ่นดินก็มิ

มิได้ทำกัฏวให้ยอมกระหึ่มระเว่ประวิงหน่งเหนียวเนือคกมไว้ ทัชกิกอ้านแนะนั
 ให้มีหุมาขมาเข็กไป ให้เนือคกมเวริกั้งกัฏวเสียวก็มิขังแลผู้มื่อรรคกีสองคน
 ทาเป็นข้าทักต่างกรมเสียวใน แลสมเก็พระให้ลูกเรอหลานเรอให้ผู้มีชื่อมาทำเป็นม
 ทากเลกจ้อเส็กมาหนึ่งขังอ้งว่ามีรับสั่งให้มาลชกเถาจ้อเนือคกมไปขัง ให้มาลชกตาม
 จ้อเนือคกมกระสาทวารคิกเกมกัฏว มิได้ทำกัฏวไปให้สิ้นจ้อเนือคกมทำกลบเกสือ
 เสียวขัง เหตุกระสาทวารทำทังนี้จันมทำเนียมคกมกัฏวเพื่อนไปผู้มื่อคกิกก็ยอมจ้อ
 ฟ้องทำอรรกระสาทวาร เส็กเนือคกมไปลึงสองสารสามสาร แลเนือคกมเน้น
 ยอมเวริกั้งคังไปลึงสองปีตามขังอนาประทกขจวผู้มื่อคคิ ซึ่งมิรู้สำนกรหาที่พิง

ททวพยมิโก่นนิกิโกคกมขากแค้นเทือจวอน แลคกนนี้ทมพระกัฏวคกิดเท
 เกสือเนือคกมระห่มอมสังแก่ระห่มินเสมอโภททวิห่มินมทากเลกขัย ให้แ่งพระจว
 กัทหนคกฏหมายไว้แต่นี้ไปเสือหน้า ก็แลกขจวผู้มาฟ้องให้กภทกขจวพระกัฏวค
 ทำจิกทกขจวเกสือทกขจวระห่มอมถายฟ้องศาลาแลกขจวหมาย โฆสารกรมโก ๆ กั
 แลทวามสังทำเกาะให้พิทวณมิโกคิให้ผู้บฟ้อง แลคักกนนี้สงฟ้องคักกนนี้
 ไปให้ลูกจวณนะสารหลวมได้กัษพระทำนุ แลให้ลูกจวณนะสารหลวมปฤกษจว
 เนือคกมโงททานันนิกิเกสือบแ่งหยันหยือเกียวเสียวจ้อเนือคกมไว้ มิแ่งก็ให้
 จกเกคกมออกให้แ่งแล้ว ให้เอาเนือคกมแก่จ้อคัณฑกซึ่งเป็นจ้อใหญ่เน้นจ้อหนึ่ง

สงวอ แลตัวความคนหนึ่งสองคนทำเกาะชื่อลักหลังลงไปให้พิทรรณกรมกระทรวง
ถ้าแลเนื้อความในฟ้องนั้นเป็นกระทรวงใดเป็นข้อใหญ่ ก็ให้กระทรวงการกระทรวงนั้น
พิทรรณทั้งเนื้อความนอกกระทรวงนั้นด้วย ถ้าแลตัวความมิได้ฟ้องกฎหมาย
ประกันให้ฎีกาฟ้องฟ้องแลกฎหมายต่างคดีให้กระทรวงอีกเขาฟ้อง แลคำกฎ

นั้นให้ให้เขาตัวความนั้นมาสืบสาร ตามคู่ให้รู้เต็มเนื้อความนั้น ระวัง
ที่โทษเพราะเหตุอันใด ผู้รู้เห็นนั้นหญิงทฤทษยจคน ทำอะไรให้รู้เห็น
นั้นให้แจ้งแล้วให้กฎหมายไว้ แล้วให้เขาตัวผู้นั้นกับหนังสือฟ้องแลคำกฎ
ไว้สักนัย ถ้าแลข้อเนื้อความของกันระว่าต่างกันไว้ คอผู้ถวายพระพร

กำหนดกฎหมาย แล้วให้กระทรวงการเขาทำนั้นมาผูกตัญจนไว้แล้วให้หมายให้เ
ดวไรโดยมาพิทรรณตามข้อความดูฐานสักหลังมานั้น ถ้าหากกันต่างวาระได้ตามแต่สง
คนสามคนขึ้นไปถึงสิบคนยี่สิบคน ก็ให้เขาทั้งเทศุนั้นมาตามก่อนแลเมื่อระตามโลก
ทำเลยเป็นสำนวนต่อกันนั้น ให้ผู้หนึ่งกำกับหนึ่งคู่ลูกเลขขอเป็นพยานด้วยให้กระทรวง

การหมายไปหาผู้กำกับกรรมมหาดเล็กกับชาวที่กรมตำรวจในตำรวินอกกับกรมวังมหาด
ไทกระทรวงใหม่คลังในคลังราชการคลังพิเสดกรมมหาด กรมทหารในกรมฉนมกรนิสาร
ภาก่อนในสำระภาก่อนนอก กรมแพทยกรมสักตึกกรมพระนครบาลขุนตษาทำเวระ
ความผู้กำกับให้ขุนตษาหนึ่งพิทรรณด้วยกรมพระนครบาลานสำเวระ ถ้าขุนวังขุนตษา

แรงแยกบ้านอำเภอพิทรรณภะทรวุโถ ก็ให้กระลาการเอาความไปตามต่อหน้าลูก
 รุณนะสารทสมให้รู้เห็นเป็นพยานด้วย แลผู้หนึ่งทำกับนั้นให้รักเอาที่รันทนินพัน
 ทเลยในกรมนี้ ซึ่งเป็นคนรู้เนื้อความเห็นผิดแลรอบสำร็จหมื่นคงกลหาญเอาไป
 นั้นไปทำกับฝั่งพิทรรณเป็นพยาน แลคำซึ่งประกันส่วนผู้พิทรรณนี้ให้แบ่ง

ออกสามส่วน ให้แก่ผู้หนึ่งทำกับนั้นส่วนหนึ่งให้หนึ่งทำกับนั้นหนึ่งแก่แรกเมื่อระกาม
 โททำเลยเช่นสำนวนต่อกันนั้น แลให้ผู้พิทรรณเสฉิยผู้คุมพร้อมกันส่งให้กรม
 ทำเลยแก่ในเรือหาแล้วให้การเหตุเนื้อความต้องในเรือหาถึงว่าท่านนี้เป็นนอกรับนอกท
 ก็ดี ถ้าแลเนื้อความเหตุอื่นเสฉิยอุกพันกันก็ให้ ๗ การเลิก แต่อย่าให้

เอาเนื้อความข้ออื่นนอกเนื้อความโทษเท่านั้นมาให้การ อนึ่งเมื่อตามนี้ถ้าโทษทำเลย
 คือโทษเสฉิยผู้คุมตามแลว่าความผิดด้วยกฎทำเดียมความ ก็ให้โทษทำเลยว่า
 รันต่อหน้าผู้พิทรรณผู้หนึ่งทำกับให้ผู้พิทรรณผู้หนึ่งทำกับว่ากล่าวเสียให้สำเนาในทันใด
 ด้แก่อำเภอผู้พิทรรณผู้หนึ่งทำกับว่ากล่าวสำเนาไว้ก็ ให้เขาไปทูลกรุณนสารทสมฯ

ฝั่งคัมให้ทูลมกฎทำเดียมความแล้วส่งให้ตามสืบไป แลข้อซึ่งทำเลยมิรับกลับมากม
 โท ๗ ถึงพยานแลรับพิศุท แลให้เอาคำแก้ความซึ่งผูกหอกเลบให้มันมาได้
 กันกับทำให้ในสำนวน ถ้าข้อซึ่งข้อพิศุทผิดผิดถึงกันก็ให้เอาเนื้อความไปว่าแก่
 ลูกกรุณนสารทสมให้ใส่ด้วยพระฮายการ ถ้าแลข้อซึ่งข้อพิศุทถึงกันแล้วให้

กระลาการพิทวนกลับไป อนึ่งเมื่อจะเสด็จขึ้นให้ผู้พิทวนแก่ทนายอินลาชื่อมันคง
 นี้ไปกำกับโทษทำเลยแลพญาจนเข้าไปทำเกาะพระพุทธรูปพระธรรมเจ้าพระสงฆ์เจ้าให้เสด็จ
 แห่งจักเสด็จพจนกหนาก่อน . ซึ่งให้พญาจนเขานตัวแล้วให้เสด็จตามผู้ถือ
 ทำพญาจนคนนี้ซึ่งหนึ่งอันเป็นพญาจน ทั้งผู้ถือลงเหนกรู้หรือแล้วจะกำโทษพญาจน
 คุกกันก็ให้คุกเสียก่อน ถ้าคุกให้เสด็จเอาคุกกันนั้นหรือถ้าคุกตามให้เสด็จ
 ผู้คุมบอกแก่คุกปลายข้อเนื้อความซึ่งจะถามพญาจนนี้ให้พญาจนฟังแล้ว ให้เสด็จ
 ผู้คุมกำกับโทษทำเลยนั้นฟังอยู่ ถ้าแลพญาจนนั้นเสด็จหนึ่งข้อใดก็ให้พญาจน
 เสด็จเวียงวาวเนื้อความตามรู้ตามเหนนั้นสั่งให้ ถ้าเสด็จมิใดก็ให้ ๆ การตามสั่ง

ตามารังแล้วจึงเอาคุกกันนั้นถามพญาจนแล้วอย่าให้ พญาจนแก้คุกกันลงหว่าเขียด
 เหมือนแก้คุกอื่นให้พญาจนแก้คุกกันแต่ตามสั่งตามารัง ให้เสด็จเอาคุกพญาจนให้การนั้น
 ครนสิ้นคำแล้วก็ให้ท่านให้โทษทำเลยฟังในทันใดนั้นแล้ว ให้ผู้กำกับแลเสด็จผู้คุม
 พิทวนคุกพญาจนนั้น ถ้าเหนมิแจ้งพิทวนมารังก็ให้ชักตามพญาจนให้ ๆ การ
 ออกให้แจ้ง อนึ่งถ้าวิทวนกันณถนนหนทางกลากแลกระแฉกเนื้อความนี้ให้เอนบ้าน
 ภูมิลากกอรูเห็นอยู่ ซึ่งกำกับโทษทำเลยมิ้องก็ให้กระลาการมาโทษทำเลยไปสืบถาม
 ภูมิลากกอรูซึ่งอยู่ใกล้ถนนให้แจ้ง เมื่อจะถามนี้ให้ถามเหมือนหนังสือถามพญาจน
 อนึ่งถ้าโทษทำเลยบารงแล้ว แลมิทำให้การว่างนั้นอยู่แก่โทษ แลพิณ้องผู้

โท ๆ ตรี ก็คืออย่าให้ผู้พิชิตรณพิภพกษัตริย์กษัตริย์ก่อน แลให้พิชิตรณ
 สิบตัวกัญใหม่เป็นลำดับงแก่ท้าวอนนั้นอยู่แก่ผู้ไกรวังซึ่งเรียกส่งให้แก่ผู้เฒ่าโค่นนี้ อหนึ่ง
 ถ้าผู้เฒ่าโค่นนี้เห็นโทษกษัตริย์ทำหนังสือยอมพระบาทพระโทชมิให้ยกแก่พระ
 ออย่าให้ยอมลงเอาสินสินใหม่พิในแก้คำเพอไรกระตากร ให้กระตากรภาเอาผู้
 คดีซึ่งท้าวยอมกันนั้นไปให้ดูขุนนางสารหลวงตามกฏก่อน ถ้าผู้เฒ่าโค่นนี้ยอมกัน
 แล้วจึงให้ทำหนังสือให้ก่อนหน้าขุนนางสารหลวง ถ้าจะยอมใช้ขุนทรพยักเฒ่า
 น้อยเท่าใดให้ยกขุนทรพยนั้นไว้ ให้เขาไปตามนั้นให้พระเกษมขุนหลวงพระ
 ไกรเจริได้ท้าวพระตายท้าวพระปรับเป็นสินใหม่พิใน มากน้อยเท่าใดให้ยกออกพระ

ภทอนแก่ผู้เสียตามส่วน ถ้าเมื่อความยังมีไต่ถามเลยยอมกันให้ทำสินใหม่พิใน
 เป็นสองส่วนให้ยกปณินไว้แก่ผู้เสียส่วนหนึ่ง ๆ เป็นสินใหม่ถึงพิในถึง ลำกิม
 แล้วเทียบชั่งสองสถานยอมกัน ให้ทำสินใหม่พิในเป็นสามส่วนยกให้ผู้เสียส่วนหนึ่ง
 เอาสองส่วนเป็นสินใหม่ถึงพิในถึง ถ้ากระตากรได้พิชิตรณถึงเค็รเสริญท้าวคำ
 พกฏจนแล้วยอมกัน ให้ทำสินใหม่พิในออกเป็นห้าส่วนให้ตกแก่ผู้เสียส่วนหนึ่ง
 ให้เขาเป็นสินใหม่พิในสี่ส่วน ถ้าแลหากันว่าศัตถ์ยมีอศยไม่มีหากเรบสาหค
 สกกันก็ตีฟันแทงกันท้าวเหล็กท้าวไม่มีหากเรบก็ตี ทำผู้ท้าวเมียท้าวก็ตี
 ท้าวเป็นโอรสลูกท้าวพยสังของควาเป็นแก้สินใหม่พิในก็ตี ถ้าจะยอมตัวระภบ

ให้เอาสินไหมพินแดงออกเป็นสิบส่วนให้ตกไว้แก่ผู้เสียส่วนหนึ่ง ให้เป็นสินไหม
พินแก่ส่วน ถ้าแลหากันเป็นเนื้อกรรมหนักโทษเป็นจ้อใหญ่ยอมกันให้เอาเนื้อ
กรรมหนักมทูลพระกรรมณก่อน แลให้ผู้พิทรวณผู้กำกับใต้ตามพิทรวณว่าที่ดาว
แก่โดยสุจริตจริงอย่าให้เหินแก่ผู้มิยศถาคักคิ อย่าให้เหินแก่เจ้านายผู้มิคคิอย่า

ให้เหินแก่ผู้มิคคิมิคทายแก่กันอย่ามีพญาชากคากเวรกันอย่าเหินแก่อามุคคินจ้ง
สินบนเอาเท็จเป็นจริงเอาจริงเป็นเท็จถ้าเสียงเข้าท้ายฝ่ายไหนฝ่ายไหนแต่สิ่งใด
สิ่งหนึ่งได้ ครั้นกระลาการพิทรวณสำเร็จแล้วจะเอาไปชี้แก่ลูกขุนณศาลที่หลวง
ให้ราชบัณฑิตแห่งรัชกาลขุนพหนักหนออย่าให้ลูกขุนเหินแก่อามุคคินจ้งสินบนเข้า

ท้ายฝ่ายไหนฝ่ายไหนแลให้ลูกขุนทั้งปวงพิทรวณคดีคดีสินตามข้อเนื้อกรรมผิดแลขอป
นั้นให้รักแล้วให้พระเกษมขุนหลวงพระไกรศรีได้ช่วยบศพระฮายการ ถ้าแลกระ
ลาการผู้บันทึกใต้พิทรวณเนื้อกรรมนั้นจะทำการพระราชกำหนดกฎหมายก็มิให้ทำ
ตามพระราชกำหนดกฎหมายก็มิให้ผู้เป็นที่เพชพิไชยราชฤทธานน ๆ ทเสณแห่ง

คนคนสำร็จหมั้นคงเหินผิดแลขอไปสอดแนมผู้พิทรวณเนื้อกรรมทั้งปวงพทัก
แลได้เนื้อกรรมว่าผู้หนึ่งกำกับแลเสมิยผู้คุมพิทรวณเนื้อกรรมมิเป็นยุติธรรมเข้าท้าย
โทษทำเลย มิได้ทำการพระราชกำหนดกฎหมายแต่จ้อโจรจ้อหนึ่งก็มิให้ผู้เป็นที่เพช
พิไชยราชฤทธานนทเสณสืบสาวคุให้หมั้นคง ถ้าเป็นสำร็จแล้วให้เอาเนื้อกรรม

ครอบงวมพระกรุณาเสนาบดีราชการผู้กระทำผิดเป็นโทษ ถ้ามีผู้ร้องฟ้องต่อเสนาบดี
 ราชการนี้ว่าทำผิดผิดอันด้วยกฎหมายห้าม แลมีผู้ลอบแนมรับเมื่อความแล้ว
 มิได้เอาเนื้อความมาว่ากล่าวให้ครอบงวมพระกรุณาเสนาบดีผู้ลอบแนมเป็นโทษทั่วยอซึ่ง
 ทั่วยอความจะทำการสืบสืบฟ้องหาจรรยาเสนาบดีราชการเสนาบดีซึ่งลงคนสามคนสืบกัน

 ราชการพิพาทคดีเป็นยุติธรรม ให้หวั่นภัยโทษทำเลขก็ให้ราชการใหม่ซึ่ง
 ใต้พิพาทคดีนั้นหมายไป เสนาบดีราชการเท่านั้นพิพาทคดีแก่คนหนึ่งให้แก้ก
 กันตามข้อเนื้อความหาจรรยาสองคนสามคนสืบกันนี้ ถ้าราชการแพ้หาจรรยา
 ให้เอาเงินค่าคดีคดีราชการผู้สูงนักใหม่ราชการผู้แพ้หาจรรยาขึ้นตามบทพระ

ราชการ แลให้ใช้ทุนค่าฤทธาผู้ชนะรางวัลความเต็ม ซึ่งราชการแก้
 พิพาทคดีนี้ ให้ส่งให้ราชการใหม่พิพาทคดีให้ลงโทษทำเลขให้ลงทำเลขตามฟ้อง
 ทั่วยอให้สำเร็จ ถ้าราชการชนะจรรยาให้ปรับเอาผู้ทำผิดโทษราชการตามพระ
 ราชกำหนด แลให้ราชการใหม่เรียกเอาเงินคืนใหม่ แลค่าฤทธาซึ่งผู้ชนะ
 จรรยาต้องเสียเงินค่าใหม่ขึ้นส่งให้ราชการผู้ชนะจรรยาให้ปรับ แลให้ราชการ
 ครอบงวมซึ่งหากันณะราชการเท่านั้น เป็นแพ้แก่ผู้มิได้หาจรรยาทั่วยอ
 แลให้ปรับใหม่เอาตามพระราชกำหนด แลให้ผู้ขึ้นทบทเป็นราชการใต้พิพาทคดีตาม
 ทั่วยอทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ซึ่งทุกประการ ถ้าผู้ใดไม่ทำตามมีผู้มา

ร้องฟ้องว่ากล่าวก็มีผู้มาลอบแนมได้เมื่อความมากทูลพระกรรณ- ราชผู้กระทำ
ลอบเป็นโทษ แลให้ผู้อยู่เวหนหมายบอกแก่มหาดไทยกระลาโทษกรมท้าว เฮากฎ
ก็เสียวัดกแตกไปแก่ผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการ เมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา
ทั้งท้าว ถ้าพิพจนความให้พิพจนณะศาลากลางก่อนหน้ากรมการให้พร้อมกัน

แลให้ท้าวเดยยลุมกันก็อย่าให้กระลาการลงเอาเงินแต่จำเพอใจเอง ให้ท้าวเอาไป
ทวนะศาลากลางให้ผู้รักษาเมืองกรมการพร้อมกัน ถ้าผู้ผิดที่ว่ายอมแล้วก็ให้
ท้าวหนึ่งลือยอมก่อนหน้ากรมการพร้อมกัน ให้กฎหมายไว้เป็นพยานไว้ตัวให้เอา
รูปความไปใส่ท้ายพระอาชงการ ให้แม่ขุนยกไว้ผู้ลือตามกฎให้ผู้อยู่เป็นยุกระบค

ลอบในมกฎกระลาการซึ่งได้พิพจนความนั้น ถ้าผู้ใดผิดทำตามกฎก็ให้ยุกระบค
หนึ่งลือส่งมายังลูกขุนณศาล ให้เอาเมื่อความมากทูลพระกรรณ ถ้ายุกระบคผิด
ลอบแนมกฎมีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวกระลาการผิดทำตามกฎหรือใครหรือหนึ่ง พิพจนเป็น
ฎราชเอาท้าวกรมการเป็นโทษด้วย . กฎให้ไว้ณวันทุกเดือนแปดทุกสิบสองวันแปดคำ

รุดคักกร ๑๐๕๕ ปีฉลุเบญจศก ๗: ๗: ๑๗

๑๕ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าภริณิกนารุณทมิฬพันทนายเสยททาว
พลเวือนมทากเหล็กกรอเจ้าท้าวหลวงเจ้าท้าวกรมเสยหน้าเสยหละผู้รักษาเมืองผู้รักษาราชการ
นายพระบอนท่านคอยแวงพิทากเมืองทั้งปวงทั้งท้าว ท้ายออกพระระระมากตามทล

พระกรุณาไฟร์ทอ้งหมู่เข้าเดือนรับราชการทุกวันนี้ได้ความยากนักจึงทรงพระกรุณา
 ไปรบกเกล้าไปรบกกระหม่อมสั่งวให้ดูขุนจนศาสาธุขุนจนศาหลวงปลัดชช แลดู
 ทงปวงปลัดชชไฟร์ทอ้งหมู่เข้าเดือนออกเดือนทำราชการทุกวันนี้ ได้ความยากกว่า
 ไฟร์ด้วยทงปวงเป็นหลายเท่าด้วยไฟร์ทำด้วยสิบกุนั้นถ้าแลมิได้เข้าที่บุงมาลงต้องเสีย
 เงินแทนสกรรดิบบาท เลวพาชทำบาท ไฟร์หมู่กฟุนนั้นถ้ามิได้เกี่ยวทัญให้ทั้ง
 ต้องเสียเงินค่าฎาสกรรแก้บาทเกลี้ยงกล่อมกลทกบาทเลวพาชคลทำสิ่งสองสิ่งแลที่
 ด้วยเงินนั้นเลิกเต็มสกรรลงคำสั่งข้างทกบาทข้างพาชคลคำสั่งข้างคลตามบาทชชขัง
 เลกในสกรรคลคำสั่งพาชคลลงบาทแลที่ด้วยเงินนั้น ถ้ามิได้เอาเงินมาเสียด้วย

ต้องเสียเงินแทนสกรรเดกบาทสองสิ่งเลวพาชตามบาทตามสิ่ง แลที่ด้วยเบคเล
 นอกทงานั้นต้องเสียด้วยนอัยทงานี้ชก แลบันทด้วยทงปวงต้องทำราชการได้ชชนัก
 รัตนวิ แลถึงว่าลคศิระเกนท่ายแลกรมการแรงนายอำเพอรานนี้ใช้ราชการขังนั้น
 ก็เป็นแก่ละควัง ท้ายว่าผู้มีชื่อที่สือทกค้อมทำมอยู่แต่ส่วนไฟร์ทอ้งหมู่นั้นถ้ามิได้
 ทำราชการแต่ก่อนบ่งกะก็อยู่กบกรมที่พมทานคอรนั้นต้องเสียค่าจ้างทนกว่าราชการแทน
 เดือนละคำสั่งข้างตามบาทขัง ถ้าแลมิได้เสกจพระราชทำเนญแลไปลจขทงโพนทง
 แทนให้ไปรับสลคแลรับผู้กขนั้นต้องเสียค่าจ้างเดือนละห้าบาทขังทกบาทขัง
 บาทขังสองคำสั่งข้าง ถ้าจะศึกไฟร์ทอ้งหมู่ต้องเสียเงินค่าจ้างแก่ลขีเป็นเงินสี่คำสั่ง

กุญแจกษัตริย์ทำสิ่งเรกทำสิ่งขังมากทำด้วยพิบงถึงลงด้วยตามส่วนสี่ส่วนเลก
 มิได้ถืออกกักมัทมนั้นกรีนออกเอนไประไกรทำกินเป็นกำลังราชการเกียทั้งกรมการ
 แวงเฉยอเพอเกาะเตไปใช้ราชการเบกเสร์ กรมมีราชการนั้นอยู่เนือง ๆ ศึกเก่า
 เพาะเท่กุดนิโพรหมู่ซึ่งตั้งการับราชการ อยู่มิได้มีบุตรหลานซึ่งระไกรบากขึ้นเป็น
 ลกรใช้ราชการสืบไปนั้น ย่อมเสือกไล่ไปเสียให้พ้นจากหมู่ ๆ ไพร่หลวงจึงร่วม
 ไร่ยลงแก่นี่สืบไปเมื่อเทก กักแลเท่กรมปลัดกรมสมุขานูริบ เท่หมู่ดักศึกษ
 ตาโหมมาบอกหมู่ขึ้นเป็นลกรวักก็ แลภิกษุศึกษเนรศึกษะบอกขึ้นเป็นลกรวักก็
 สรรพยาแล้วจึงให้บอกขึ้นประการหนึ่ง เกลือกทำผู้มีชื่อศึกษลบทนินทรการกรีน

ราชการจากลกรวักมาจนนายระบอกขึ้นใช้ราชการ แลระไปมีภรรยาขึ้นกักแลลูกหมู่เบ
 ภิกษุศึกษเนรศึกษลมาแล้ว นั้นก็ให้กักไว้ให้ทำกินแต่ลกรบขึ้นหนึ่งแล้วให้บอก
 ขึ้นเป็นลกรวักใช้ราชการ อนึ่งไพร่ทองหมู่บุตรภรรยาไพร่หมูนั้นห้ามอย่าให้ลกรบระ
 แวงอ่าเพอเกาะกุมไปใช้ราชการนอกพนักงานเป็นอันจากที่เสียว ก่อมีทวารสารการทวาร
 ลกรวักกระทำเนรลอมซึ่งลอมลือ ซึ่งให้ทวนใช้ราชการแต่ละคัมแลซึ่งกรมการ
 แวงนายขันนายอ่าเพอระ เกนใช้ราชการทอดเทอออกไปนั้น แต่ที่หลวมเท่กรม
 กักทุกลระองทุกสิพระบาทเลการลกรวักพรคแอบแล และผู้ถืออกกักมัทมนั้นขอขมา
 ไพร่หมู่ซึ่งเท่เอนออกเอนทำราชการ ไซ้เกนทวนไว้ให้ผลกเปลี่ยนกันให้ทำราชการ

๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

แลทนายให้เอาตัวผู้รักหมู่ไพร่หลวงนั้น ลงพระกรธาตุมิเยวพหนัก แลให้
ปรับทนายเอาคนหนึ่งเป็นสามคน อนึ่งถ้าแลผู้ใดมีเก้โศกมากเป็นข้าหลวงเจ้าขุน
โศก ๆ นั้นให้ผู้รับสั่งซึ่งกบทุกภยนั้น สืบเสาะทนายให้รักเต็มอีกตามนตย์ผู้ถูก
ภยผู้ลี้ภัยนั้นเป็นหมู่ใดกรมใดก่อน ถ้าสืบเสาะทนายแล้วผู้รักหมู่ไพร่หลวง

ทนายได้ แลให้ส่งให้กบทุกภยตามผู้มีชื่อลี้ภัยนั้น ถ้าเป็นทนายหรือไพร่ที่หลวง
อยู่อย่าให้เอาไปทนาย ถ้ามีฟ้ระเอาตัวหมู่ไพร่หลวงแลงานเครื่องหมู่ไพร่หลวง
ไปทนายระเอาตัวผู้กบทุกภยนั้นเป็นโทษ แลระให้ใช้คนที่ภยนั้นแทนส่วน
ตัวไพร่หลวงนั้นให้เสียรอกหนึ่ง แลให้เอามาไว้คงหมู่ให้เทียบกว่าให้ทนายเสีย

อนึ่งซึ่งไพร่ในท้องหมู่ผู้มิทุกคยาก โศกไปเอาสินหลวงกรมใด ๆ แลถ้ามีวิธี
สั่งให้ช่วยใดเอาตัวไว้ก็ดี แลถ้าผู้สืบรับสินประกันสินเจ้าต่างกรมไปก็ดี แลถ้า
ประกันข้าหลวงแลสีกายก็ดี มีเนื้อความประการใด จะเกาะกุมเอาตัวผู้ใช้
หมายปิดกั้นการปลัดกรมสมุขานูชัยเต็ม ซึ่งเป็นนายให้เจ้ากรมปลัดกรม

เจ้ากรมสมุขานูชัยเต็ม สืบเสาะทนายที่เป็นสัจสมุขานูชัยหนึ่งหมายมานั้น แลให้
เจ้ากรมปลัดกรมสมุขานูชัย เจ้าหมู่เอาตัวไพร่หมู่ผู้นั้น มาทำของเร่งรัด
ให้ไต่แก้ในเดือนหนึ่ง ถ้าจักสนอยู่มิได้ ภายเจ้ากรมปลัดกรมสมุ
ขานูชัยเจ้าหมู่ช่วยไว้คงหมู่ตามกฎใดก็ให้ช่วยไว้ ถ้าแลเจ้ากรมปลัดกรม

สมชายชัยทัตหมู่เสวกวิเศษอยู่ แล้วเสวกเสนาจะทัชให้มิได้ ถ้าทำการ
 ปกติการนั้น เจ้าทุกองทัชพระบาทได้ ก็ให้เอาหมายนั้นกับทุกพระกรรมา
 ทำการรวมปลัดกรมนี้มิได้มีตำแหน่งเจ้า ถ้ากรมจีนด้วยพลเวือนก็ให้เอาหมาย
 นั้นมาพร้อมทุกไท ถ้าจีนด้วยทหารให้เอามาพร้อมกระตาทอม ใช้ติดกับ

ทุกพระกรรมา กอทรงพระกรรมาไปรตเกล้าไปรตกระหม่อม สั่งให้ทัชเอา
 ไปเสนาให้ทัชหมู่ข้าราชการ ตามกฎก็ชำระไม่ ให้ใช้ราชการตามกฎก็ ถ้า
 ทระพระกรรมาไปรตเกล้าไปรตกระหม่อม ประการใดสั่งให้ทำตามให้ทัชหมู่
 สมชายชัยไปรตตามรับสั่ง อนึ่งถ้าเสวกหมู่ภิกษาศึกเนรศีลศีลภรรยาแล้ว

กิติทาการยามิได้กิติ สมบาทพันทาบหนึ่งขึ้นไปแล้วนั้น ถ้าแลเจ้าหมู่
 แลสมชายชัยจะเทียมแก่สนับน แลแทนแก่กันมิได้หากจีนเป็นสกรใช้การ
 นั้น ให้เอาเจ้าหมู่สมชายชัยเป็นโทษตามพระตายการ อนึ่งถ้าแล
 เจ้าหมู่ผู้ใดมีนักโทษนาย เจบร้อนด้วยราชการก็นำพิทารณเสนาละสืบสา

ไว้ไพร่หมู่ใดหากจีนใช้ราชการเป็นสกันสืบคนนั้น ให้พระภรรยาเป็นสิ
 หนึ่งคนหนึ่ง ถ้าได้ผู้เสนาพระภรรยาเป็นคนส้างของคน ก่อเสวก
 ไพร่ของหมู่หนึ่งจึงขึ้นทุกหมู่ทุกกรม แล้วจึงให้เป็นสามเสดกระให้ทำการ
 เตือนหนึ่ง ให้ที่อยู่ทำกินสองเดือน แลให้ผู้มีชื่อแก่การทรงทั้งปวง

ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายทุกประการ ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตาม
 เสาผู้เป็นโทษตามโทษตามโทษ ให้กรมการแขวงนายอำเภอเขียนกฎ
 ลงกระดาษ เสาไปแจกให้แก่ผู้เคยชำนั้นชำนัด:ใบงทุกชำน ตามมี
 กำบลให้ผู้ใหญ่ชำน เสากฎนี้อ่านประกาศให้ลูกชำนรู้ให้ทั่วกัน แลผู้
 7
 รัชชเมืองผู้ซึ่งกรมการแขวงนายอำเภอกฎหมายนอก ให้รู้ทั่วทุกชำนหาก
 กำบลตามมีอำเภอในแขวงเมืองนั้น ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม:เสาผู้เป็นโทษ
 ตามโทษตามโทษ กฎให้ไว้ก่อน ๕๖. คำลดศักร ๑๑๑. ปีมะโรงถ้าเรียดการ
 ๘ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลมเจ้าราชินิกุลานหมื่นพันทนายเสียดทวงพลเรือน

ผู้รัชชเมืองผู้ซึ่งกรมการชักโกศเสียดเหนือท่งพท กัษทวงพระกรรณกริต
 เสาออกกฎเหนือกระหม่อมลัว ถ้าเจ้าพญาแลพญาพระหลม เจ้าราช
 กุลานหมื่นผู้รัชชเมืองผู้ซึ่งกรมการ ไปในสถานที่ทางบกทางเรือแห่งใดกับคนมีชื่อ
 คิมพวกเกิดวิวาศที่ตำฆ่าฟันกันเป็นอันมาก ให้หยุดอยู่ให้ข่าวไพร่สมกำลัง
 ไปกัษนั้น รับกุมเสกทวงทั้งสงต่างให้ไว้กัษนั้น ถ้าเสียดกำลังให้บอก
 ทชำนทวงเรือให้ช่วยกันจับกุมเสกทวงได้ เพื่อทำมิให้อเนประ:ททชกฎไฟพรพล
 เมืองท่าราชวาลในแผ่นดิน ถ้าหัวเมืองให้ผู้รัชชเมืองผู้ซึ่งปลัดคยกรมการ
 เสาทตามให้รู้ให้ทั่วทุกชำนกัษเนือคตามสังโก แลให้บอกหนังสือสงทวงเรา

อัญญาณนาคทา   ถ้าในกรมเทพมทณกรราชสังกรมพระนครบาล   ให้สืบ
 ขาพวกเพื่อนพ้อง   มาลงโทษโดยอาชญาหลวง   ถ้าผู้ใดมิได้เป็นใจแก่ราชการ
 แลนสืบ   ไม่รับกุมาระเดาศักเป็นโทษตามโทษทัณฑ์โทษ   แลให้พระลัทธิชัชวาทใน
 นอกให้เหมือนบลพท   กฎให้ให้เวลานั้น   คำรุดคักภร ๑๑๑๐ ปีในไรดำเรวริค :
 ๕   กฎให้แก่พระลัทธิชัชวาทในนอก   ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
 พระหลวงเมือง   เจ้าธานีกลานหมื่นพันทนาย   แลียททหารพลเรือนมหาดเล็ก
 ทาที่รอดเจ้าทั้งกรมแลยหน้าแลยในงท   ท้ายมีพระตายการพระภรกำหนดกฎ
 กฎหมายอยู่แต่ก่อนว่า   ถ้าผู้ใดมิได้ใจอาชญาทณนพระภรสงคภมมีรายทณะ

๖   เจ้าราชคักภร   แลมีน้ำใจกระทำตามชอบในราชการก็   แลพระบาทสมเด็จพระ
 บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว   ซึ่งตั้งแห่งเสวยกฎหมายผู้ซึ่งได้กระทำตาม
 ชอบมีช้แทนบ้านคนนั้น   แลจนพิพทบกอนปลัดทัยฟ้อง   ให้พญาภิรม
 วิเบคภมทูลพระกรรณเกล้าทชพระทณบุรี   แลยกความชอบรางวัล
 แลขอเป็นที่พระทณบุรี   นั้นผิดหย่งทำเนียบคัยว่าผู้ซึ่งมาฟ้องร้องก็คสอย
 บนนท   ขอเป็นที่นี้แทนะเป็นประโยชน์แก่ท   ครั้นเป็นแล้วยอมเขียน
 ถือพระบันทึกไว้ในหมู่ไพร่ทนาย   แลจนประททชวรเอาแต่ขอประโยชน์แก่ท
 ซึ่งผิดก็คสอยบนนทรางวัลฟ้อง   ขอเป็นที่อื่นนั้นแลททุกองทลพระบาททงปวง

ยอมเห็นแก่สันบน กอบทุกพระกรรณายกออกผู้ทักความลิกมิได้ออกเสีย
ผู้ซึ่งมาบนบานนั้นเป็นที่พระหลวงขุนหมื่น ฝ่ายทการพลเวือนแลผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
กรมการท่าเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง ครั้นได้เป็นที่หลวงขุนหมื่นผู้รั้งกรมการแล้ว
เขยยกเขียนอนาประชกชกรวมเพงน้อประทก เขาพิศทุกทองเงินมาไว้ที่สันบน

แลเสียบุตรภรรยา มิได้กล้าแก่ขบปละตายแก่ขบ อนาประชกชกรวม
พลเมือง ซึ่งได้ความยากแค้นเดือดร้อน ไพรต้องหมู่แลไพรบ้านพลเมืองที่
วังรอย แก่นี่สืบไปหนักเท่าแลผู้ไกรจงฟ้อง ยกความขอมาของตัวเองทัก
สอยบนบานให้กอบทุกพระกรรณายกออก จอเป็นที่พระหลวงขุนหมื่นผู้รั้งกรมการ เมือง

ใหญ่น้อยทั้งปวง - ขอให้ทำทุกของทุกสิ่งพระบาทรับเอาทุกพระกรรณายกออก
พระหลวงขุนหมื่น แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการใหญ่น้อยทั้งปวง ซึ่งทักความ
ลิกมิได้ออกเสียเป็นอันทักที่เสียว ถ้าผู้ใดยกย่องความขอมาของตัวเองบนบาน
ทักสอย จอเป็นที่พระหลวงขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง

ถ้าแลผู้ใดเห็นแก่ตุมิสันทั้งสันบน รับเอาพิงมากกอบทุกพระกรรณายกออก
ผู้ทักความลิกมิได้ออกเสียเขาผู้ซึ่งบนบานนั้นจึงให้เป็นพระหลวงขุนหมื่นผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการ จะเอาผู้ร้องฟ้องยกความขอมาของตัวเอง แลผู้กอบทุก
พระกรรณานั้นเป็นโทษตามพระสากการ อนึ่งงานบทำเนียมผู้เป็นพระหลวง

รุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้ซึ่งกรมการ ย่อมมีคณาชอบคุณคุณอุปถัมภ์
 วิถีประการ คือ ทวาริ ไวยาทริ คุณาทริ ปัญญาทริ ทศิฐาทรินัน
 ภาระกลเป็นอัครมหาเสนา ๆ บคีสืบ ๆ กันมา ไวยาทรินันคืออายุศมศวรทั้งแก่
 ตามสืบเบคขึ้นไป คุณาทรินันคือมีคณาวิชาทวารพลเรือนทั้งที่ท่นบน ปัญญาทริ
 นี้คือทำเวียงคุ้มปัญญาตลกในที่ระกอบแทนแก่ไร อภิภูษทนต์ประเทศทงอื่น
 แลคิกถ่านให้ชอบด้วยโลกิยะการการรวมทั้งปวง การสมุทกระลาโหมสมุทระเมยก
 วิชาศมปฤกษาทพร้อมกัน ซึ่งนำเอาภททุกพระกรรณเอาผู้กอบด้วยทริส
 ประการนั้นเป็นที่พระหลวงขุนหมื่น แม้นแต่สองประการสามประการก็ภจา

เขาเป็นที่พระหลวงขุนหมื่นตามสมควร อนึ่งผู้เป็นพระหลวงขุนหมื่นย่อมระกอบ
 ด้วยอะริบศีลประการ คือฉันทาริบตี คือวริยาริบตี คืออริการิบตี คือฉิม
 ชาริบตี ฉันทาริบตีนันคือฉันท์แก่ฉันท์นกระหม่อมคองพระภระสงสิงไก ผู้
 นำซึ่งสิ่งนั้นมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย วริยาริบตีนันคือกอบด้วยคณาเพียร
 ในราชการมิได้พัก วิชาาริบตีนันคือมีน้ำใจกล้าแวงในทางระวงสงกม วิชา
 าริบตีนันคืออนตลกในที่พิภกษชคกม แลอุบายในราชการต่าง ๆ ที่ผู้ใด
 ประกอบด้วยทริสประการ แลอะริบศีลประการแต่ประการใดประการหนึ่งใช้
 ซึ่งคุณคุณอุปถัมภ์ก็ อย่ำให้สมุทกระลาโหมสมุทระเมยกวิชาศมกมกรบทุก

พระกรรณคัมภีร์ผู้เป็นพระหลวงขุนหมื่นเป็นอินทาทกที่เสียด อนึ่งถ้าผู้ใด
ทการกุฎมิได้ เป็นดินทกเป็นทษผู้มิใช่ให้สอยอยู่แล้ว คืนเดินเข็ย
ไว้ก็ดี จะได้สินแห่งโคมาเสียดแก่เจ้าสินแล้ว ๆ มาทคสอยบนบานารุเป็น
มเทศเลกทวที่นั้น อย่าให้รับเอาเบงคุมทลพระกรรณทว ให้เป็นอินทท

ที่เสียด เทกว่ามิได้เคยผู้พระภชสทานทว่าพระภชสทานนั้นคอปทวยเคือร
ประคิบประคาสลงทวทงปวง เป็นที่ห้ามแทนบุคคลจะไว้เห็นเป็นอินทท
อนึ่งพระสุระเสียดแดงคพระมทการะษัทรที่นั้น ยากที่บุคคลจะไว้อินไว้เห็น
คืนเป็นคนดินทก ไว้เห็นพระภชสทานแดงคสมเคือพระมทการะษัทร

ถ้าเสไว้ผู้พระสุระเสียดอินมิการจะไว้เห็นไว้ผู้นั้น ก็มีน้ำให้กำเรือมิมาไม่
ก็สักคิยว่าทคมาจะไว้เป็นใหญ่ คืนออกททพระภชสทานแล้วก็จะเอาทวใน
เป็นการนอก แดงคทงสงฮำฮกฮังว่าเส้แทนพิททลไว้ ก็อย่าฮิเขียด
เข็ยรทษทร ๆ จะไว้คทมคั้น แดงคมิภทการททระททำเป็นระทททำ

ถ้าก็ดี ถ้ามิได้เสคทพระภชค้เวืออยู่ในพระภชสทาน ก็ให้คทวใน
น้ำเส ถ้าอยู่ในพระภชงให้ทวถึงน้ำเส ถ้ามีพระภชโงการคททว
สิงโตให้คทวในทวถึงบั้งเสสับสนงพระภชโงการ อนึ่งเรททำแก่กฮ
ทวสทลทงนั้นแก่ททแดงทงใน นอกจากนั้นจะไว้เรททวทวองทล :

ทมิได้ ทุกวันนี้เราทำางหลวงทุกถนนหนทางนั้นมิควรหนัก ^{แต่มีสืบไป}
 เมื่อหน้าทำทุกของทมิพระบาททรงปง ให้เราทำทั้งหน้ากั้นเกล้ากันกระหม่อม
 พึงคว ^{อึ่ง} แผ่นดินเป็นใหญ่แก่สมเด็จพระมหากษัตริย์ ^{ด้วยเหตุว่าพระ}
 พระมหากษัตริย์เท่านั้น เป็นสมมุติเทพการให้ผู้น้อยเป็นผู้ใหญ่ ^๗ เป็น
 ใหญ่ก็ไ้ ^{ถ้าสมเด็จพระมหากษัตริย์มีพระราชโองการด้วยกิจสิ่งใด} ๗ ก็ใ้
 ทำด้วยงานที่ ^{สิ่งมาทำแล้วถูกตองกันไม่แลฤเท} มีสารบบการะทนต์
 ใ้ยอมมาทักทำลายไป ^{ถ้ามีพระราชโองการที่สั่งใ้ทำสิ่งใด} ก็ทัก
 เป็นลัทธิสิ่งนั้น ^{แลประเทศขลุไ} ๗ มีผู้สนองพระราชโองการสมเด็จพระ

มหากษัตริย์ใ้ไ้มากแล้ว ^{ผู้สนองพระราชโองการนี้} จะนำเอาความเดือดร้อนมา
 ใ้แก่ทำทุกของทมิพระบาททรงปงเป็นอันเนื่องแก่ ^{แล้วพระบาททรง}
 กฎหมายก็พินเพื่อนไป ^{แต่มีสืบไป} เมื่อหน้าใ้มีผู้หมายรับพระราชโองการซึ่งรอบ
 ด้วยประการใด ^๗ นั้น ^{ถ้ามีหมายรับสั่งใ้ทำกรรมแลกรรมล้ายหน้าล้ายใน}
 มีรับสั่งมาห้าม ^{แลค้อว่าราชการเห็น} พระราชโองการใ้เสียพระ เกษเทศนภาพ
 พระยศพระเกียรติเกล้ากันเกล้ากันกระหม่อมนั้น ^{ก็ใ้รับเอาผู้ถือหมายสืบผู้รับสั่ง}
 เอาผู้รับสั่งเป็นโทษตามพระ ายการ ^{อึ่ง} กษัตริย์มีกิจทุกทุก ^{แลอึ่ง}
 ฟ้องขุนนายอนาประทนต์ใ้กบทุกพระกรรม ^{ถ้าล้ายทศใ้ฟ้องสมุห}

กะลาโหม ถ้ายพลเรือนให้ฟ้องสมหมายก ถ้าเป็นเนื่อความฉิควาหิระ
 กอบทูลพระกรรมกานัน ก็ให้ปกขกนให้ส่งไปใส่พรทำนูน ให้พิชวาเน
 ตามกระทวง ถ้าฟ้องว่าบริษทมาพินกันศายกก็ เปียกนังบายชียแ
 คิกภัยก่อแผ่นดิน แลดกลักเปียกนังพระภทกรพียรองหลวงแลทำลายพระพุทรูป

• © ก ล บ ๗ ๖ ๗๖ ๐๓๓๓

หอสมุดแห่งชาติ
 NATIONAL LIBRARY
 เลขที่ ๒๕ มหิ ๕ ๒๔๙ ๒๒ ๑/๑
 พระกั ไล่มตถการกรมยราชกร ๒๓๑
 มคอ. พระราชกอม ๒๕๕๗

ไมโครฟิล์ม การทูลกรม ๒๕๕๓คค

ภาษาขิง

ฉบับออก
 บรรยายกอม ๗ ๕๖๖๐๓ ๒๕๕๓
 ๒๒๗๖

สัญญาพระเจดีย์เป็นเนื้อความข้อใหญ่ขึ้นนี้ ซึ่งให้สมุหะกตาทิโหมสมุหะนายกเสถียรกับ
บงกชภูมิจุดพระกรรณ แลแต่ก่อนนั้นสมุหะกตาทิโหม สมุหะนายกกระทำทุก
พระทำบุญแลพระราชกำหนดกฎกฎหมายรณบทำเนียบราชการทั้งปวง ซึ่งมีได้ขึ้น
เพื่อซึ่งมีกระทำการทำความรับสั่ง แแต่การในกรมวังทหารในสนมแต่เท่านี้

ก่อนพระกรรณไปรณเกล้าไปรณกระหม่อม สั่งทำเพาะให้ผู้ใดพิชิตพระกรรณ
ทำกตาวได้ แลกระทำการทำความจะตามมีได้ก็ทุกวันนี้กระทำการทุกหมู่ทุกกรม
ทั่วไปทั้งกรมเทพพระมหานคร แลแล้วซึ่งมีขอลูกความอีกแต่ เหตุว่าสมุหะ
กตาทิโหม สมุหะนายกหลวงพระรณกำหนดกฎหมาย เสียอุปประตขจร
ทั้งปวงทำซึ่งทำนักมีได้ มีแต่รักษาช่วยทษาแลเรียกเงินแลละละกันก็ก็แต่กับ
ไมสวรรคตเจ้าใดก็ปล่อยให้กตบทุกพระกรรณ เสียสิ้นบนกลสืบทำซึ่งหนึ่ง
สองซึ่งยัง ทำกตบทุกทั้งในเสียการรับสั่งทำต่อขจรทั้งปวงซึ่งได้ความยากแค้น
นักแลควรมิสวรรคตตามกระทรวงแล้วเสียใจทเสียใจเลย เตนเนื้อความจริงทั่ว

แผลียงพล่า. แพ้แล้วก็ยอม มีหมายรับสั่งไปเบิกข้างเสนากระลาการไปถามให้เสีย
 กากูชทท้ายเทกุดมี สู้อยพิศทุกทอลสิ้นไปเที่ยวรังฟ้อง ปกตภา. ให้ได้
 เบื่อความองทวนั้น แต่มีสืบไปเมื่อหนักถ้าที่ทูลของทูลพระบาทอนาปะระทกษกร
 ะมีกที่สิงโต ๆ ถ้าถ้อยททาทให้ฟ้องแก่สมุหะกะลาโหม ถ้าถ้อยพลเรือน
 ก็ให้ฟ้องแก่สมุหะนายกตามพระทำนูนทั้งไว้แต่ก่อนพทุกปฏิการ . . . ถ้าสมุหะกะลา
 โหมสมุหะนายกมิได้สำเรห้ทุกทุกก ตามพระทำนูนตามพระภรกำหนดฎฎหมาย
 ก็ให้ทษกรทั้งปวงฟ้องให้กรบทูลพระกรรณ ถ้าสาโทษแก่สมุหะนายกสมุหะ
 กะลาโหมตามซึ่งมิได้สำเรห้การทุกให้ ถ้าสมุหะนายกสมุหะกะลาโหมกระทำ

ตามพระทำนูนแล้ว เหนกระลาการ: น้อยลงภษกร: มิได้ความยากนักครั้นกระ
 ลาการมากเมื่อใด ย่อมเขียกเขียนภษกรได้ความยากแต่คนเมื่อนั้น อนึ่งมี
 พระทำนูนไว้สำหรับขุนโงะนสารทำเนียม ให้พิทารณเนื่องตามตามกระทรง
 เสาพิในท้ายราชการสำหรับแผ่นดินสืบมาแต่ก่อนนั้น แลกรมมหาดไทมีโลก
 ฝั่งสารสามคน ขุนบุรีนรฝั่งสารทลวงใต้พิทารณเนื่องตามอรร ขุนเทพ
 ธาตุใต้พิทารณความธาทูกระลาการ ขุนธาทูจากฝั่งสารใต้พิทารณแปด
 ความลายมือ คนจีนน้อยหมอดความมิได้เป็นญาติทำเป็นญาติ เจ้ากฎหมาย
 ร้องฟ้องหากตามแก่ความทั้งภษกร กรมกระลาโหมนั้นขุนประตเสพภษปิดก

หนึ่งสารได้พิทรรณเนื่องความฮาทูนอก ซึ่งมิได้เป็นสมภักตักการท่าร่วมเพผู้ชื่อ
 ในกรมพระนคอรชกนนั้น รุนำเมืองราชปลัดได้พิทรรณเนื่องความใจผู้ภัยปลัน
 ลคมเป็นโทษม:หั้นตะโทษ กรมวังนั้นปลัดหนึ่งสารสามคน รุนอินฮาทู
 ได้พิทรรณเนื่องความฮาทู รุนพรมสุภได้พิทรรณเนื่องความฉกฉกพันแข
 กันไม่ถึงทายทำเลยเป็นสมใน รุนเทพสุภได้พิทรรณเนื่องความกักทำเลยเปเร
 สมใน รุนสารสามสารนี้พิทรรณกรมพระคลังราชการรูนพินาโหวราชปลัดหนึ่งสารได้
 พิทรรณเนื่องความฝรังลิกกูบวิดิ้นการอินญวนญี่ปุ่นแจกประเทชมตายุ กรมเก
 ฟูโปทภากอนราชปลัดหนึ่งสาร ได้พิทรรณเนื่องความแพ่งฮาทูกรุนศรีราชบุกร

ได้พิทรรณเนื่องความมารุก แลสารแพ่งกลางรูนราชสุภาสารแพ่งกระเลสมารุก
 เทพรุนสารลสงสารนี้ ได้พิทรรณเนื่องความแพ่งทำเลยเป็นสมนอก แลกรม
 แพทยานัน รุนพรมเกวได้พิทรรณเนื่องความกระทำกุนไสแก่กันเป็นนมบระกละ
 แลกรมชระ:ภากกรในรูนวิสุทโกช ได้พิทรรณเนื่องความระวางทำนินพันที่เชิงเวือนสม
 ภักชวรนอนตลก ซึ่งวิราชแก่กันกรมชระ:ภากอนนอก รุนศรีชกอรได้พิท
 ณาเสนาทำนินเขาะแลเสเดเยยคเบ็งฮากอนรอนตลกกุลาแล กรมรรวมการได้
 พิทรรณเนื่องความพระสงมเถรเถรเสทรรปี่ทำฉิกท่ายพระวิในย แลกรมพระคลัง
 มทาลมบัก ได้พิทรรณเนื่องความพระภทพยในพระคลังหลวง มีผู้เตไปทำภยเฉย

แต่มีผู้เขียนไว้เป็นอนุประโยชน์ กรมพระสุริยาศรีได้พิจารณาพิเคราะห์
 ลึกถึงพันเสวทศเสวไท แลเป็นลูกหมู่แก่กัน แลพระทำนุถึงมืออยู่สำหรับ
 ราชการแผ่นดินสืบมาให้ผู้รับฟังรับคำกฎหมายนั้น ให้ทำแก่ลูกขุนจนสาละลูกขุน
 จนสาละหลวง ถ้าเมื่อความร้องใหญ่ให้ทบทวนพระกรรมคุณ ถ้าข้อเขาผิดก็
 ะเสกทบทวนพระกรรมคุณให้บังคับให้รู้ในภายหน้าให้ผู้ถือพระทำนุได้ช่วยพระทำนุ
 ถ้าเป็นเมื่อความกระทรวงใด ให้เขากฎหมายนั้นพิจารณาเอาไว้ในที่ราชการฝ่าย
 รั้งงานในราชการได้ทั้งทำราชการสรวก ค้นสืบมาผู้ผิดก็กฎหมายรับฟัง
 ตามกระทรวงซึ่งทมิได้บ้าง เสาเมื่อความไปฟ้องให้ทบทวนทุกเจ้าฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ ฯ รับเอาฟ้องไว้ระไคร่ส่งฟ้องนั้นใส่พระทำนุให้พิจาร
 ณาตามกระทรวงทมิได้ แลถ้าหลวงเอาฟ้องนั้นไว้พิจารณาว่ามีรับสั่งให้ทำเป็นเมื่อ
 ความผู้ทำผู้แก้บ้าง เมื่อความทมิเข้าซึ่งให้สืบคุให้รู้ก็จริงแลแต่ซึ่งกรณีตาม
 มิรับเอาสอบผู้ฟ้องเป็นร้องอั้งร้องต่อ สืบสอบพยานทุกแห่งเมื่อความมีคู่ซึ่งลงที่
 ส่งฟ้องไปให้คำทรวาในคำรวานอก ททรวาในแลที่ทุกของทุกสพระบาทนอกนั้น
 ให้เอาตัวผู้มิชื่อมาพิจารณาตามฟ้อง มิถองก็ช่วยพระทำนุก็มีบ้าง ลงที่ลูกขุน
 จึงกระลาการพิจารณาอยู่นั้น ไปฟ้องทอรรกระลาการแลมีรับสั่งให้เอาสำนวนยอม
 ไปลงที่สืบสาทุก แลเมื่อความนั้นถึงที่ไปก็มีบ้าง แลกฎพระทำนุ

สำหรับแผ่นดินนั้นก็พ้นเพื่อนไป แลงานโงงนสารซึ่งเป็นเหตุกระทรวง ~~ซึ่งก็พิทวิภา~~
 เนื่องความตามพระทำนุ เสด็จในท้ายราชการนั้นน้อยลง ส่วนราชการงานโยธาซึ่งเป็น
 พนักงานโงงนสารนั้น ยืนอยู่พระเทศน์วันโงงนสารจึงได้ความยาก
 ทั้งที่ทำการไปมิได้ แลครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่ง
 ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 หมายไว้ ว่าแก่นี้สืบไปเมื่อหน้าทำนองให้ทำหลวงเท่าที่
 กรมรับเอาฟองน้ำประตกรกฎ ซึ่งหาแก่นนั้นกอบทุกเท่าที่กรมดมเคาพระ
 เจ้าลูกเรือหลานเรือเป็นอันมากที่เกี่ยว ต่อเมื่อใดมีผู้เอาเนื่องความมาฟองน้ำมีผู้
 กระทำลิดลิกมิชอบ เปียกบึงพระบาทพระพยเป็นเนื่องความจริงใหญ่จึงเอาฟองน้ำ

ทุกทั่วทั้งกรม แลกรมเคาพระเจ้าลูกเรือหลานเรือ แลให้กรมเคาพระเจ้าลูกเรือ
 หลานเรือรับเอาฟองน้ำกอบทุกพระกรุณาแล้ว แต่กระทรวงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
 กระหม่อมสั่ง อนึ่งถ้าทำหลวงในกรมมิดีวิภาษแก่กัน แลทำทุกของทุกพระบาท
 แลไพร่ฟ้าที่แผ่นดิน แลทำหลวงทั่วทั้งกรม ๆ อันจะหาหนังสือฟองน้ำให้
 ทั่วทั่วทั้งกรมทศคามแก่ผู้ราชานั้น ให้ส่งฟองน้ำให้ขุนราชดิฉไนผู้ถือพระทำนุ
 ให้ใส่พระทำนุก่อน ถ้าเป็นกระทรวงใดให้ส่งไปให้เจ้ากระทรวงพิทวิภาเทศน์
 เดยตามพระทำนุ อนึ่งถ้ามิได้รับฟองน้ำให้กอบทุกพระกรุณา ถ้ามิได้คดพระ
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งทำเกาะให้ผู้ใดพิทวิภาหามิได้ ให้ผู้รับส่ง

ส่งฟ้องนั้นให้ใส่ทัณฑ์พระทำนุก่อน ถ้าเป็นกระทำความผิดให้ส่งให้เจ้ากระทรวงพิจารณา
 ถ้าเป็นเนือความร้องใหญ่ มีพระราชาโองการตรัสทำเถาะให้ผู้ใดพิจารณาเป็นเนือความ
 มีคู้่นั้น ให้กระทำการผู้รับเอาฟ้องใส่พระทำนุก่อน ให้รู้ว่าเป็นกระทำความผิด
 ให้หมายไปให้เจ้ากระทรวงมาแจ้งกำกับกับพิจารณาทัณฑ์ ถ้าพิจารณาเป็นสำรับใหม่
 เช่นเป็นหลวงมากน้อยเท่าใดนั้นให้ส่งให้พระคลังมหาสมบัติ อนึ่งซึ่งผู้มีชื่อฟ้อง
 ขอบพระราชาโองการลงนามตราหลวงนั้นให้ปลูกเขตกรรมปกคาม ถ้าเป็นเนือความเป็นอยู่
 เขาฟ้องนั้นใส่ทัณฑ์พระทำนุ ส่งให้พิจารณาตามกระทรวงตามพระทำนุตามพระ
 ราชกำหนดกฎหมายสำหรับแผ่นดิน อนึ่งให้แปลกกระทรวงส่งกรมใด อนึ่งเจ้า

กรมปลัดกรมนายคนปลัดคนจ้อเส้ากรมเส้าใน แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ
 กรมใด ๆ ย่อมพิจารณาเนือความมีคู้่มิตั้งทัณฑ์กฎ แต่มีสืบไปเมื่อเหตุอันให้
 เจ้ากรมปลัดกรมนายคนจ้อเส้ากรมเส้าใน แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลาน
 เธอกรมใด ๆ พิจารณาเนือความนั้นหาผู้บังคับบัญชาได้ ครั้นไรททำเลยศิโรแก่กัน
 กับหรือเนือความรักสนอยู่ แลระว่ากล่าวมิสืบหรือเนือความแลไรททำเลยย่อมคิดใจใน
 กระทำการทำทัณฑ์เนือความมิสืบหรือสืบคง แลไรททำเลยย่อมอ้างฟ้องให้กรมใด
 พระกรรมคุณฟ้องลงนามตราทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ถัดลาโทษกระทำการ
 แลทัณฑ์ความเป็นเนือความทบเท่าไปมาถึงตามตราสั่งลา ให้เคืองเส้าของทูลพระบาท

กษัตริย์เสวยพิศุคทองเงินได้ความเดือดร้อน เพาะคบหากันแต่จำเพอใจ ถ้าที่ทุก
 ของหัวพระบาทกษัตริย์มีอรรถกษัตริย์ฟัง ค่ายกาศทุกแค้นเป็นเนื้อความแพง
 ตาขอรุณครวช แลมรฎกแพทยาแลถายกรมกันทวิพยมรฎกให้เรียกถูกนิกัย
 เนื้อความประกวโต ๆ ให้เจ้ากรมปลัดกรมเมยณปลัดคน ขอเจ้าที่ทุกของหัว
 พระบาททั้งหน้ทั้งใน แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ แลที่พระเจ้าลูกเธอหลาน
 เธอกรมใด ๆ แลฟังทศคามนั้นก็คักผู้ฟังนั้นเป็นที่หลวง แลที่สมเด็จพระเจ้า
 ลูกเธอหลานเธอพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ จะฟังให้กบทุกพระกรรณเป็นเนื้อความ
 ข้อใหญ่ฟังให้รับเอาฟังนั้นกบทุก แลให้กบทุกพระกรรณตามระทรงพระ

ธิรรณาไปรคเกลาไปรคกระหม่อมสั่งให้พิชารณตามรับสั่ง ถ้าเสด็จไกรระลาหัวก็
 ให้แถมทาดเลกเมยเดวขอเจ้าไปนั่งกำกับพิชารณคัย ถ้าแลผู้ฟังนั้นมิได้เป็นที่
 หลวงกรมผู้ใด แลมิได้เป็นที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ
 ก็อย่ารับเอาหนังสือฟังกบทุก แลให้เอาฟังนั้นไปฟังตามกระทรงแลให้ฟัง

แก่เมยณเมยประทขาด แลฟังลูกขุนณศาลาฎีกาขุนณสารหลวงตามพระภรท
 หนักฎหมายแต่ก่อน อนึ่งที่ต่างกรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายในถือหนังสือไปทวง
 กรมออกไปราชการณหัวเมืองใด ๆ ย่อมไปทำกนไกรวมเหนื่อประบัตเอาพิศุคทอง
 เงินณประทกษัตริย์ไพรพลเมืองได้ความเดือดร้อนให้เสียงไคลของหัวพระบาทเนื่อง ๆ

แต่มีสืบไปเมื่อหน้า ทำทำเท่าทรงกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในระถือหนังสืออีกภายในกรมออก
 ไปเสก ~~จากหนังสือ~~ ๗ ก็คืออย่าให้รับเอาฟ้รางวัลขจรมาพิทรวณเรียกเอาคำอุททกระ
 ลากการให้ไต่ความเกิดกรอนตุกึ่งแก่ก่อนนั้น แลให้ทำทูลของทูลพระบาทแลทำทูลม
 ทำทำทรงกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง แลทำสมเกราพระเจ้าลูกเธอหลานเธอแลพระเจ้าลูกเธอ
 หลานเธอสมในสมนอก แลผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมการณเมือง ^{๕๖} | ซักใดฝ่ายเหนือ
 แลออกประทขจรทงปงให้กะทำตามพระภากำหนดกฎกฎหมายไว้นี้จงทุกประการถ้าผู้
 โกวใดใดกะทำตามพระภากำหนดกฎกฎหมายข้อใดข้อหนึ่งไว้ระเสด็จเป็นโทษทุกมโทษ
 ปรช ฎกฎให้ไว้ถวน ^{๕๖} คำทุกคกภ ๑๑.๒ ชื่ออกโทคก ๖ : ๖:๐๗

^{๕๖} อนึ่งมีพระภากำหนดกฎไว้ ทำแลผู้รักษาเมืองผู้รักษกรมการณเมือง ^{๕๖} | ซักใดฝ่ายเหนือ
 เมืองใด ๆ รับผิดชอบหนังสือเข้าไปทักษาบ้านเมืองตามทางที่สิงใด ๆ ให้ผู้รักษาเมืองผู้
 ราชการปฤกษาทกๆ ให้เห็นพร้อมกันแล้วให้บอกหนังสือเข้าไปงแจ้ง ทำขจรรางวัลฟ้อ
 ฝนแต่ผู้ไต่ความเบตเสจว่าสำเรจตามกฎสำหรับหัวเมืองนี้ได้ ก็ให้ทำกสา. ๕๖
 ให้สำเรจเห็นหัวเมืองนั้น ถ้าเนื้อความเป็นข้อใหญ่ว่ากสา. ๕๖ ตามกฎไว้นี้ได้
 ก็ให้บอกหนังสือส่งไปทักษาแลฟ้อเข้าไป แลเมื่อบอกเข้าไปนั้นเป็นหนังสือผู้
 ษาเมืองผู้รับบอกไปหนึ่ง ให้กรมการบันตปฤกษาทักษาขึ้นให้ ร้องกันบอกไปหหนึ่งพจน
 เหมือนกัน แต่กันหนังสือกรมการบอกมานั้นให้มีเรื่องกรมการผู้ใหญ่คนหนึ่งสงคน

ตามคณบดีการราชการ แลเมื่อคราวขบวนครั้งนั้น ๆ ก็ให้กรมการผู้บอกเหล่านั้นเอา
กฎปิดประทับหลังที่ต่อพนมตึกไปตามทำเดียมแต่ก่อน มันก็มีชื่อกรมการผู้ใดทำ
ชื่อใดก็ ผู้ปกครองอยู่ในหนังสือบอกก็ให้เอากรมการผู้นั้นปิดกฎปิดประทับหลังกษ
หนังสือกรมการขอเรื่องกันลงไปทุกคนทุกแผ่น ให้เขียนจดทักเข้ามาทำกรมการ

เป็นทักทำมาของผู้นั้น ๆ ทั่วทุกคนแล้ว อย่าให้บอกหนังสือกรมการเข้ามาแปลว่า
ก็ให้ด้วยผู้รักษาเมืองผู้ซึ่งกรมการทั้งปวง เห็นพร้อมกันกำหนดภายหลังมานั้นก็
ซึ่งมันคงสืบไปตามกฎหมายแต่ก่อนแลจึงบอกเข้าไปทักการการนั้น . แลให้
จัดเอาผู้ซึ่งรับราชการการนั้นชื่อเข้าไปประตามเอาการสิ่งใดให้ไปการการสิ่งนั้น

แล้วทำขบผู้ถือหนังสือว่าเป็นการเราให้เร่งรีบเข้ามาตามระยะทางใกล้ไกลอย่าให้แะ
เสียวอยู่แห่งใดตำบลใด ให้ที่อยู่ให้เสียวการจะเอาตัวผู้ถือหนังสือเป็นโทษ อัน
กษัตริย์เมืองมีกิจทุกทุกาสังโคมาร้องฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้ซึ่งกรมการด้วยเนื้อความ
สิ่งใด ๆ ก็ให้ผู้รักษาเมืองผู้ซึ่งกรมการเมืองนั้น รับเอาการทุกการร้องฟ้องของ

กษัตริย์ร้องฟ้อง จึ่งนึกทงนี้เป็นแต่เนื้อความเขาว่าผู้รักษาเมืองผู้ซึ่งกรมการน
เมืองนั้น ทรัพย์รณก่าตลาให้สำเนาแก่คนเมืองนั้นตามพระทำนุได้ ก็ให้กรมการ
พิพาทคดีกรมการทรงให้สำเนาเมืองนั้น ถ้าไรทำเลยคิดใจแก่กรมการผู้เป็น
การตามที่ได้ตาม ถ้าเมืองเอกให้กรมทักไททุกสดมแลคคคีผู้ใดว่าอรณควา

แลแห่งนอกกระลาการเปิดเอาเมืองตามนั้นไปทำศาล ใต้ตามตามพระทำบุญตามลั
 ทามจึงให้ลำเพแก่คนเมืองนั้น ๆ ถ้าเมืองศรีเมืองตากให้ปลัดยกกระบิกรนอกกระลาการ
 เปิดเอาไปทำตามเมืองตามนั้น ถ้าไหนทำเลยศึกไปปลัดยกกระบิกรให้ผู้รักษาเมือง
 ผู้รับจับให้กรมการนั้น เตามว่าทำศาลตามเมืองตามซึ่งไหนทำเลยศึกกันนั้น
 ถ้าไหนทำเลยศึกให้ผู้รักษาเมืองผู้รับปลัดยกกระบิกรกรมการทั้งนั้น มิเติมให้ทำ
 เมืองตามสืบไปให้รองพลแก่กรมการ ซึ่งมิได้เป็นกระลาการให้บอกหนังสือแก่พล
 ไททำเลยศึกไปทำยังศาล ประการหนึ่งว่าเมืองตามผู้รับพลนั้นเป็นเมืองตามวิประเท
 ทัง ๆ พันที่ ผู้รักษาเมืองผู้รับกรมการว่าศาลให้ผู้รักษาเมืองผู้รับกรมการปลัดยก

พร้อมกันแทนเมืองตามสงขราฟองเป็นชื่อใหญ่ พันที่ผู้รักษาเมืองผู้รับกรมการว่าศาล
 ให้ลำเพแก่คนเมืองนั้นมิได้ ก็ให้ผู้รักษาเมืองผู้รับกรมการบอกหนังสือเข้าไปตามกฎ
 ใต้ไว้ที่ผู้รักษาเมืองผู้รับกรมการเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีตามปากใต้ฝ่ายเหนือผู้
 ราชกำหนดกฎหมายนี้แล้ว ให้กระลาการทำตาม ๆ พระราชกำหนดกฎหมายนี้ทุก
 ประการ ถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รับกรมการเมือง^๕ ปากใต้ฝ่ายเหนือผู้ใดมิได้ทำตาม
 พระราชกำหนดกฎหมายนี้ระเอาตัวเป็นโทษหนัก กฎให้ไว้ก่อน^{๕๑} ๕๑ ๕๑ ๕๑
 คักภช ๑๐๕๕ ปีเกาะเบญตก ๑๐๖๑ กฎให้แก่พระสุริยาศรีทนายมนอ^{๕๒} ให้
 กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าภานุภานุหมื่นพันทนายฝ่าย

ทหารพลเรือนแฉวนโฆรณสารผู้ได้พิจารณาเนือคตาม แลผู้รักษาเมืองผู้รักษาการเมือง
 ทั่วไทยเห็นอหังปวง ท้ายทรงพระกรุณากริดเห็นอกตาเห็นอระหม่อมตั้งไว้
 หนีบททบทปลัดกรมตำรวจในเฮลันนารเมยแทนโททนายเมงเสมิยรนายทอญผู้คุม
 สารหลวง กบททูลพระกรุณาว่านายแทนฟองทาทะสารการสารหลวง ภายเม
 เสมิยรการสารการบังคับให้นายแทนผู้ส่งหม่อไชยเกคนมีชื่อ เห็นในผู้คนนั้นแ
 วันหนึ่งคืนหนึ่ง ครั้นถึงผู้ทนายแทนโททมิได้เอาหม่อไชยเกคนมีชื่อมาส่งตามผู้
 นายเมงเสมิยร ว่าทกผู้ส่งคนส่งระวางไปให้ปรีบ ๆ เขาเนือคตามเฉยแค้นทั้งนั้น
 เป็นแพ้นในสำนวนวังเฮลันนารเมยแทนผู้ผู้ เป็นสิ่งนกกทักทำสิ่งแฉววังเนือคตาม

มีในสำนวนเป็นหลายประการ ซึ่งมีได้พิจารณาให้เห็นเทรแลจึงแพ้จะนะในถ้อยคำเฉย
 โททญเฉย แลแต่มีสืบไปเมื่อทักผู้ไปเป็นกระสารการพิจารณาเนือคตาม แลโท
 ทำเลยทกนักซัดลงสถานแลเรกผู้ส่งคน แลทวิทยสังราชทั้งมาโคกระปือสิ่งไปสิ่งหนึ่ง
 นอที่ทักนักตามนักเคียวเพชฌัญญ์ ทกทั้งสามนี้ถ้าทกนักทกผู้แต่เพียงนี้คือ
 ผู้รับของคมีโทททำเลยตักไรขึ้นแก่กระสารการ ว่าทั้งหนึ่งทกนักทกผู้อย่าให้กระ
 สารการรับเขาเนือคตามนั้นว่า อย่าให้เขาเนือคตามทั้งสำนวนนั้นเป็นแพ้กอนโคแฉวให้
 เขาผู้ทกผู้ทักทักทกแกกโห้หน้าสารแก่เท่านั้นเพียงตามเสมิยรกระสารการ อย่าให้
 ถูกกระสารการสืบไปได้ ถ้าเลยทกนักทกผู้ส่งตามคมีรับไปส่งให้รับเขาถ้อยคำซึ่งโท

ทำเลศตึกโถงนั้นว่าทำสาวสืบไปตามพระธยายการ ถ้าหากทำเลศนิตตามเพ็ญวิจักกรันถึงวัน
นั้นก็มิได้มาให้มาบอกนิตว่าต้องมีการการแลป่วยเจ็บมิมีการการทุกสิ่งใดให้กระลาการบังคืบ
ให้ผู้มาบอกนิตนำผู้คุมแลคู่ความไปจับสุทให้เหนืงเหนืงแลจึงก่อน ถ้าแลกิจมีการการ
ป่วยเจ็บ แลมิมีการการทุกสิ่งให้รู้กิจนั้นไกลทฤใกล้หนักเขารัง ให้ผิดทุกเสไป

คุมกิจซึ่งไกลแลใกล้หนักเขานั้นสืบไปอย่าให้เขาเนื้อความนั้นเป็นแพ้ว ถ้าแลกิจลู่
ลู่สมการสิ่งก้อยทำผู้มาบอกนิตนั้นก็ดี สิ่งทุกเสใหม่แล้วแลมิได้เขามาส่งตามทุกเส
ซึ่งให้เขาเนื้อความนั้นเป็นแพ้วตามพระธยายการ แล้วยอย่าให้กระลาการพิบ่งพิงพิง
เนื้อความนายเมงเสมีयरนายทองผู้คุมกระลาการสารหลวมนี้ รัชแลกระลาการกรมไค

มิได้ทำตามกฎนี้ให้ปรับโทษแล้วจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษโทษ แต่ให้พระสุริยาศรี
ทัษการในนอกให้กฎหมายบอกทั่ว กฎให้ไว้ก่อน ๕๖ คำรุดักการ ๑๐๑๑ ยี่มเสลดพิคค
๕๓ กฎให้แก่พระสุริยาศรีทัษการในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาเสพญาพระหลวมเสิง
ถ้าการนิกรุนทมิ้นมหาดเล็กทวาที่ทุกหมู่ทุกกรม ผู้บันทได้เป็นกระลาการวิกรม

สินภสแลฮกรอนอนคตาคำนาทงเจ้าองพระรอลหลวมพิบ่ง ฤยทมพระกรรณ
ไปรคเกสไปรคกร:หม่อมสังวักกระลาการผู้ไคพิกรณสินภสด้วยเชอคองนรอนคตาค
คำนาทงเจ้าองพระรอลหลวมแก่ก่อนนั้น นายรงนายฮกรอนายจอนนิกิไคคตาค
เสนากันนั้นนำผู้ทภสเวียกด้วยเชอคองนภสมิได้ แล้วยเียกบงนิตปรับบคเตเสิง

ของพระวอหลวงนั้นไว้ ผู้พิทรรณเริงรักเอาได้ครบด้วยยัง ลงทีเป็นคนวันานเริงรัก
 ด้ได้เป็นคนทำอยู่ก็มียัง ลงทีทนายยังควั้นเริงรักพระวอหลวงทั้งมากน้อยเข้าใ
 ภาวการพิทรรณยอมสืบสาวเอาบุตรภรรยาเริงรัก ถ้าจกณมิได้สืบยอมสืบสาว
 เอาฎกพิณ้องให้ช่วยใช้แทนเริงรักของพระวอหลวงนั้น บัดนี้ทมพระดำริเห็นก
 ผู้มีชื่อพิณ้องประบคมีเฮาเริงรักของพระวอหลวงไปซื้อเอาหม่มเข้าปลาอาหารเครื่องอุป
 ปรโภคบริโภคกันนั้น แต่บุตรภรรยาได้ชื่อเฮาเริงรักนี้แม่ป็นให้ฎกพิณ้องถึงเริง
 ค่ายทมิได้ แลผู้พิทรรณให้ฎกพิณ้องช่วยใช้แทนเริงรักของพระวอหลวงให้ครบตาม
 านบทำเนียมแต่ก่อนนั้น อนบประทกชฎาทรงปรังไว้ก็ตามเกือกรอื่นยกแต่คนหนัก

แต่ไปเมื่อหน้าทำานหมิ่นผู้ทำกาส แลผู้มีชื่อพระเพียรวงนายตากอนนายอนันท์กัน
 ฤตลกเสนากันนั้นนาคผู้ใดชื่อประบค แลเป็ยกมีเฮาเริงรักของพระวอหลวงไว้แล้วเอาไป
 ทำอณระกยเสียประการใด ก็ให้ภาวการเอาตัวผู้ชื่อประบคนี้มาเริงรักเอาเริงรักของพระ
 วอหลวงให้ได้พสันเชิง ถ้าผู้ใดชื่อมีเฮาเริงรักของพระวอหลวงไว้หนีทนายเริงรักได้
 านาน ให้เอาบุตรภรรยาเริงรักเอาเริงรักได้แต่เริงรักบุตรภรรยาเริงรักนี้จกสนวันาน
 อยู่แล้วก็ให้เอาเริงรักนั้นทำออกเป็นสองส่วนยกไว้ผู้ทนายผู้หนีส่วนหนึ่ง ยังส่วนหนึ่งนั้น
 ให้แบ่งให้บุตรภรรยาฎกพิณ้องช่วยใช้ตามลดาแลห่างตามบทพระชยการ อยงให้
 ภาวการเอาฎกพิณ้องมาช่วยใช้แทนเริงรักของพระวอหลวงให้ครบตามานบทำเนียม

แต่ก่อนนั้นเลย แลให้พระสุริยวงศาที่ขั้วรากกฎหมายบอกท้าว กฏให้ไว้ณวัน...
รูดคกภร ๑๑๑๑ ปีมเสงเอกคก ฯ ๑๑ ฯ กฏให้แก่พระสุริยวงศาที่ขั้วรากในนอกให้กฏ
หมายบอกแก่ข้าหลวงทุกสี่พระบาทฝ่ายทหารพลเรือนแลขุนนางขุนสาร แลบัณฑิต
พิชิตรณเดือความอภประทกขจรทงปวง ท้ายมีพระราชกำหนดกฏกฎหมายไว้แต่ก่อนว่า

อนประทกขจรราชวังพลึงกัศลาโทษแก่กัน แลผู้พิชิตรณการะลาการระไล่ตามโทษ
ทำเลยนั้นว่าเสมียรผู้คุมตามคตม ท้ามิได้ทำตามทำเนียมคตมให้ท้าวแก่ผู้พิชิตรณ
ผู้กำกับให้ตักสันให้ตามข้อเดือความ ถ้าพันที่ผู้พิชิตรณผู้กำกับจะตักสันมิได้ก็ให้
ไซ้ท้าวแก่ลูกขุนให้ตักสันให้ตามข้อเดือความให้สำเนา ถ้าโทษทำเลยมิได้ท้าวแก่

ผู้พิชิตรณไปร้องฟ้องทอรรแก่เสมียรผู้คุม แลมิได้ทักลาโทษผู้พิชิตรณผู้กำกับแล
บาททนายมาให้ส่งแก่เสมียรผู้คุมนั้นอย่าให้ส่ง ถ้าเป็นเดือความทิวเมืองตักกรมการ
ทำลิกให้ฟ้องแก่ปลัดขุกระบัตริ ฯ ทำลิกให้ฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รับ ถ้าแลมิได้ทักลา
โทษผู้รักษาเมืองปลัดขุกระบัตริท้าย ถ้ามีทกอออกไปให้ส่งคู่ความมานั้นอย่าให้ส่ง

เจ้าหม่า แลสืบมาศกวันนี้ผู้พิชิตรณแลการะลาการทงปวงละพระราชกำหนดกฏหมายเสีย
ผู้มิชื่อจึงร้องฟ้องทอรรณกรมเทพพระมหานคร กัศลาโทษแก่เสมียรผู้คุมนาย
พทามรงมิได้ทักลาโทษผู้พิชิตรณผู้กำกับ แลผู้มิชื่ออยู่นทิวเมืองเจ้าหม่าฟ้องทอรร
อรรกัศลาโทษแก่เสมียรผู้คุมนายพทามรงมิได้ทักลาโทษผู้รักษาเมืองปลัดขุกระบัตริ

แลกรมการทมิได้ แลกลับฟ้องให้ขาดหมายเสาเสมิยผู้คุมภูษททำมวง/เลให้มิ
ตกไปให้ส่งขุนภูษททำมวงทวิเมืองเจ้าภพิตารณณกรมเทพพระมะทานะการทม
ข้อฮารุอรุร ก็เสามาพิทารณไม่สำเรหทำหน่งเหนียวเนือความได้แลเนือความเดิมทีเป
ข้อใหญ่เนือก็พลอยเร็ดกัษทัญญไปก็มีขัง ลงที่เหนวาทากลบเกสอเนือได้กัก

อันไทร้องฟ้องทฮารุอรุรทอไปถึงสองสารสามสารก็มีขัง เพาะเหตุนี้คนทวิซึ่งเปยท
เปียนอะเนประททษกรุนั้นเหนเนือความองทวิพิทเพลียกพล่าลงแลวก็พิทอันท
ฮารุอรุรททสวโทษแก่เสมิยผู้คุมขัง ลงที่ทสวโทษแต่ขุนสวภูษททำมวงขังกัก
แก่ระให้เนือความเร็ดกัษทัญญไปแต่ไม่ให้ไคความลิดารองทวิเลยแลอเนประท

ภษกรซึ่งมิผู้สำเนารแลททวิพิมิได้ททมเทือกรอ้นหนัก ครั้นให้สืบเสาคือผู้กะทำลิด
นั้นเป็นโทษทมบทพระสยการนั้น ค้วยผู้เจ้ามารบภษกรต่อมทกวันนี้เปยานไม่รู้
ขังรูขัง แลยังไม่ทักกันแลดมเก็บรมบพิทพระพทริเทืออยู่ทวิทกวันนี้ทงพระมท
การรุดแก่อเนประททษกร เพื่อจะข่ามิไม่ให้พระภษกำหนดทกทฎหมยฟิมเพื่อนไปได้

ซึ่งทงพระกรรุดไปรเกสไปรกระหม่อม สั้งแก่ออกกฎารมริบทีลวิรัตนมด
เทียรยานให้แก่งพระภษกำหนดทกทฎหมยแอกทวิ แต่นี้สืบไปเมื่อเหนือก่อนประ
ททษกรร้องฟ้องทสวโทษแก่กันค้วยเนือความประทททท ๗ ก็คือ ผู้พิทารณกัระสวการ
ระได้ทมิโรททำเลยคักวิพญานณกรมเทพพระมะทานคร ถ้าโรททำเลยเหนวเสมิย

ผู้คุมภคชฌายท่อมงตามความฉีกด้วยพระราชกำหนดกฎหมายให้โทษทำเลขทำผู้พิทรรณ
ผู้กำกับให้ตกสิ้นให้ ถ้าพื้นที่ผู้พิทรรณผู้กำกับขาดสิ้นมิได้ก็ให้ตกกันไปให้จุก
ปลูกเขตที่ดินให้ตามวัดตามสืบไป ถ้าเป็นเนื้อคามหัวเมืองถ้าภคชฌายท่อมง
ทำฉีกให้ทำแก่ขุนสาร ๆ ทำฉีกให้ฟ้องแก่ปลัดยกกระบัตร แลกรมการซึ่งมิได้ถือ

ในฟ้อง ถ้าปลัดยกกระบัตรกรมการมิรับฟ้องจึงให้ฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รับ
ผู้รักษาเมืองผู้รับ แลผู้รักษาเมืองปลัดยกกระบัตรกรมการทำฉีกด้วยแล้วจึงให้
เข้ามาฟ้องณกรมเทพพระมหาคณการตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อน ถ้าผู้
โกมิฟ้องมารองฟ้องหาตจจอรเสมีयरผู้คุมท่อมง ซึ่งได้พิทรรณว่าความแลมิได้

ผู้ลาโทษผู้พิทรรณผู้กำกับแลผู้มิใช่อยู่หัวเมืองเข้ามารองฟ้องณกรมเทพพระมหาคณการหา
ตจจอรกรมการหัวเมืองมิได้กล่าวโทษผู้รักษาเมืองปลัดยกกระบัตรใช้ อย่าให้รับฟ้องไว้ว่า
กล่าวเป็นอันขาดที่เกี่ยว ให้ผู้รับฟ้องคัดหลังส่งฟ้องคืนให้แก่ผู้ฟ้องว่ากล่าวตามพระ
ราชกำหนดกฎหมายแลให้ทำทุกของทุกสัพพะบาทถ่ายทวารพลเรือนแลขุนนางขุนสารผู้

บันทได้พิทรรณเนื้อคามณกรมเทพพระมหาคณการ แลผู้รักษาเมืองผู้กำกับกรมการหัวเมือง
ทั้งปวงทำตามพระราชกำหนดกฎหมายให้หนึ่งทุกประการ ถ้าผู้โกมิได้ทำตามพระราช
กำหนดกฎหมายแล้วหรือใคร่อหนึ่งจะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษนิโทษ กฏให้ไว้
ณวันที่ ๖๖๑ คำทุกคัดกร ๑๑๒๕ ปีเมษแมษกตก ๖ ๐ ๖ กฏให้แก่พระสุริยวงศา

ท้ายหมในนอกให้กฎหมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าภานุภานุหมื่นพันทนาย
 ฝ่าย ^{กรม}พลเรือน) ฝ่าย ^{ที่}ใน) แลผู้ทนายภษกรทั้งปวงจงท่วยสมเภาพระพทริเจ้าอยู่หัวทพ
 พระกรรมค้ำทริคเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าทกวันนี้แจกล้างลังกษชกลามุตา
 นก ^๑ ประเทศเจ้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารเป็นอันมากแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าทามอย่าให้
 ไทมอญลาวลอบลักไปช่องเสพเมถุนธรรมท่วยแจกล้างลังกษชกลามุตาซึ่งถือฝ่าย
 มิฉชาติให้เจ้ามิให้ผู้ทนายภษกรไปส่วยขายทการให้อยู่ตามสัญญาที่อย่าให้ระคนปนกัน
 ฝ่ายเจ้าหมื่นนุณนเกาะได้ขานพระเนนแก่ทนายโพธิหลวงตามกฎขานพระเนนกล้าทรับแผ่นดิน
 กุศลทก ถ้าผู้ใดมีพลลอบลักไปช่องเสพเมถุนธรรมท่วยผู้ถือมิฉชาติให้ทวณ

สืบสารบีไกรเจ้าทนายซึ่งไปช่องเสพท่วยผู้ถือฝ่ายมิฉชาติเป็นโทษถึงสิ้นชีวิตฝ่ายพ่อแม่
 ญาติพี่น้องซึ่งมิได้ทรับห้ามปรามเป็นโทษท่วยตามใกล้แลไกล กฎให้ไว้กวัน ๑๘ ค่ำ
 รัตนศกช ๑๑๒๕ ปีเถาะเบญจศก ๑ ๑ ๑ กฎให้แก่พระสุริยาศรี ^๓ ในนอกให้กฎ
 ทนายบอกทททททหมื่นไกรนากับพระภริยาของทได้เกล้าฯ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้ามีผู้ฟ้อง
 ทผู้ใดมีขบะบคสิ่งใด ๆ มิรับสั่งให้เอาพิทวณเป็นสรทผู้ขึ้นนอจใจให้เอาททุกพระกรรม
 ก่อนถ้าแลเป็นสิ่งาง ๆ ภษกรให้ส่งให้แก่ภษกรทผู้ใดพิทวณมิได้เสงางนนั้นส่งให้ภษกร
 เอาให้เป็นของหลวงก็เอาได้เป็นอนาประโยชน์เสงก็เสงแลรู้เห็นเป็นประการใดให้มีโทษแก่ผู้พิทวณ
 โทษโทษนโทษแลให้ทนายบอกแก่ผู้พิทวณนึ่งทททบสั่งนี้ กฎให้ไว้กวัน ๓๓ ค่ำ

รุกคึกการ ๑๑๑๑ ปีมะเสงเอกศก ๑๑๖ ฎกให้แก้พระสุริยวงศ^{๕๐} ในนอกโตกฎหมายบอกแก้
 เจ้าพญาแลพญาพระหลวม เมืองแก้วนิกรุนหมื่นมทากเลกทวที่เจ้าที่ผู้สมชายชียแลผู้รักช
 เมืองผู้รักกรมทวชักไค่สายเหนือทงปม ท้ายทงพระกรรมกรวัดเหนือเกล้า ๑ สังกาแก่นี่สืบ
 ไปเมื่อหน้าเจ้าที่ผู้สมชายชียทวารพลเมืองกรมโค ๆ ออกไปเสลุกหมู่แม่หมู่จะรักแวง
 เมือง ๕๒ | แลหัวเมืองใด ๆ นั้นให้ฉีกออกไปถึงกรมการตามพระทำนุให้กรมการทำแก้เขยช
 เพื่อให้เสลุกหมู่แม่หมู่ให้ตามฉีกออกไปนั้น ถ้าเจ้าที่ผู้สมชายชียออกไปเสลุกหมู่แม่หมู่ได้
 ฉีกออกไปถึงผู้รักกรมการก็แลรวมเสลุกหมู่แม่หมู่อาสินเป็นค่าภักค่าชานชียแลค่าชานพระ
 แนนกแม่ลุกหมู่แม่หมู่แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ให้ข่งเก็กยกแก่นเศสงแก้ไพร่เอาหัวเจ้าที่ผู้สมชายช

มนเขยเป็นโทษตามโทษนโทษ ฎกให้ไว้แกวณ ๕๐. คำรุกคึกการ ๑๑๑๑ ปีกฎหมาย ๑๑๑๑
 ๕๓ ฎกให้แก้เจ้าพญาแลพญาพระหลวมแก้วนิกรุนหมื่นพันทนายเสยกทวารพลเมืองผู้รักช
 เมืองผู้รักกรมการเมือง ๕๒ | ชักไค่สายเหนือทงปมทว ท้ายทงพระกรรมกรวัดเหนือเกล้า ๑
 สังกาเทศการพระภพพิทริกรุกคึกการนี้ในกรมเทพพระมีทานกรนั้นเจ้าพญาแลพญาพระ
 หลวมแก้วนิกรุนหมื่นพันทนายเสยกทวารพลเวชนัทกุลองที่เสพระบาททงปมไปพร้อม
 กันนักครีเสกรเพรมิตทบเทียวจักออกนอกไม่มาดการบุททกบถายมกมรับแก้พระพระเสกร
 กรมมิได้หมายบอกทวารภาเสชานชียแลเสยกผู้รักชเมืองผู้รักกรมการพระหลวมจวนหมื่น
 นายที่เสยกเสชากอนชักไค่สายเหนือนี้ ครั้นถึงเทศการพระภพพิทริกรุกคึกการให้มิทบ

เทียบเจ้าตอกตอกไม่เป็นเครื่องบูชาไปพร้อมกันรับเจ้าพระพิทลัษฐานวิทวาทมาใหญ่จึงเป็นคำ
 แห่งเคยรับพระบาทสมเด็จพระพิทลัษฐานนั้นเป็นพินิจงานบุญกรับที่ไว้ได้หากหมายดีวาทศ
 เขาบุญรียตามบุญภรรยาประเพณีแต่ก่อนมา ถ้าผู้ช่วยเจบหนักพันกำลังที่ระแบกหามามี
 ได้แลมีผู้กระเด็นไปราชการไกลกลับมามีทันจึงลยหีบสมคุมใหญ่ให้กรทเขาตัวตามบุญรีย
 แต่ทั้งในเที่ยงถ้าพันเที่ยงแลผู้ใคร่จะมีได้มากบถภายเมื่อกมพระบาทสมเด็จพระพิทลัษ
 เขาตัวผู้เป็นไทยเท่าไทยกระบทุกตามพระโดยทว ถ้าหัวเมืองใหญ่กระบตัวเขาตัวมาก
 บอกล่วงตัวเข้ายังลูกขุนณศาลาอยู่ในกรมเทพพระมหานครให้กรมวังเขาตัวมากตามเขาเนื้อพระ
 เมื่อกมทูลพระกรรมณาเขาตัวเป็นไทยตามไทยชุนไทยให้กรทหมายบอกทั่ว *กรทให้เดือนนี้ ๑๖ ๓*

ทลคักกร ๑๐ ๕๓ ปีบุญทวีนิค ๖๐ ๖ กรทให้แก่พระสุริยวาศีทัษารกในนอกด้วยทรงพระกรรม
 ทวสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสิ่งผู้เรียกฮากอนส่วนไร่เมสหมักษรทวเข้าที่ซึ่งเรือนแก้ท
 ทลาทอนอนสวพระอันยะมาณพิงบงให้โดนฎไว้แก่ภษฏวนั้นมิได้มีเต็มจำนวนฮากอนส่วนแต่ใวัน
 ฮากอนสมภักษรทวเข้าที่ซึ่งเรือนน้ำละ ทวทลาทอนอนสวพระอันยะมาณแก้เรือนสินทมิได้
 ย่อมวิราชแก่กันแต่มีสืบไปเมื่อหน้าจุนหมื่นนภยระวางแลจุนหมื่นนภยฮากอนพันทนภยกัน
 พันที่เรียกส่วยฮากอนนั้นให้มีเต็มจำนวนฮากอนส่วนแลไร่เมสหมักษรทวเข้าที่ซึ่ง
 เรือนแก้ททลาทอนอนสมภักษรแลเรือนสินพทุกใบนี้โดนฎแลให้พระสุริยวาศีทัษารกใน
 นอกให้กรทหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงหัวเมืองเจ้าภษฏวณหมื่นพันทนภยฝ่าย

ทหารพลเรือน^{ทัณฑ์} ผู้ใดไปเรียกตักทอนหรือปลงศพทั่ว กฏให้ไว้ก่อน ๕๕ คำกลตักทอน ๑๑๑๖
ทักทอนักตักทอน ๖๑๖ ทัณฑ์พระภูษาให้เจ้าท่านกระเชกทอนที่ผู้ภักฏการณที่สมุหนายกกับพระภ
โองการไล่เกล้า ๑ สังกัแก่นิสืบไปเมื่อหนักทัณฑ์ทหารพลเรือนแลตักท^{ทัณฑ์} กรมโศพิทวณ
แต่กตีสักทอนชญาชียเกณฑ์คนให้เจ้ากรมปลัดกรมวังพิทวณกะเกณฑ์ แลให้เรียก

กระชญาชียให้พม้นคนเป็นคู่มีออย่าให้ละเสียแต่ประแสงท้าวประแสงกรมสมุชญาชียแล
กฤษชยะมิยให้พิทวณเอาเศษเป็นจิมเสาชิมเป็นเศษ เกณฑ์คนเฮนอ้อยเป็นมากเฮ
มากเป็นน้อย กะเกณฑ์ให้สำหเสือนอ้ประบัตริเยกนึ่งให้เลิกทัณฑ์พระภักกำหนดกฎหมาย
แต่สิ่งโศพิทหนึ่งได้ ถ้าแต่เจ้ากรมปลัดกรมมิได้นึ่งให้พิทวณกะเกณฑ์ผู้คนให้รู้เห็นทัณฑ์

ละเสียแต่ประแสงท้าวประแสงกรมสมุชญาชียกฤษชยะมิยให้ทำแต่สำเพอ ๑ แลประ
แสงทั้นประแสงกรมสมุชญาชียกฤษชยะมิย แลผู้คนอ้ประบัตริเยกนึ่งทำให้เลิก
ทัณฑ์พระภักกำหนดกฎหมายประการใดให้เอาเจ้ากรมปลัดกรมผู้ทักเลิกเป็นโทษหนักทัณฑ์
ไว้ไว้ก่อน ๕๕ คำกลตักทอน ๑๑๑๖ ปีวณตักทอน ๖๑๖ ทัณฑ์พระภูษาให้เจ้าท่านออกญวธิ

การุษาภิหารกับพระภักโองการไล่เกล้า ๑ สังกัพระภักผู้มีแลกรมการเมืองนนทบุรีฟองให้
กฤษชยะมิยให้พิทวณเอาเศษเป็นจิมเสาชิมเป็นเศษ เกณฑ์คนเฮนอ้อยเป็นมากเฮ
มากเป็นน้อย ๑ สังกัแก่นิสืบไปเมื่อหนักทัณฑ์ทหารพลเรือนแลตักท^{ทัณฑ์} กรมโศพิทวณ
แต่กตีสักทอนชญาชียเกณฑ์คนให้เจ้ากรมปลัดกรมวังพิทวณกะเกณฑ์ แลให้เรียก

นี้ให้เจ้าทนายผู้ว่านินสงสันกำกับเจ้าผู้ว่านินสงมาจนถึง ๓๐๐ ไร่ให้ปรับใหม่เป็นเงิน ๒ แล ๑๐๐ ไร่
 ลงมาถึงเท่าไรให้ปรับใหม่ได้โทษเป็นเงิน ๕ เป็นเงินใหม่ถึงพิณถึง แลว่ากล่าวถึงนี้ให้เป็นปร
 โยชนวิธีที่หน้าหอขึ้นไว้ให้คนทั้งปวงได้ทราบขออย่าให้ทำซึ่งความผิดนิตายในวิธีที่นี้แล
 ว่าเป็นอาชญาแผ่นดินแลให้เจ้ากรมปลัดกรมกฎหมายบอกแก่ข้าว่าไพร่ลูกหลานสมักพิศพวกที่
 ให้กระทำความผิดกฎหมายให้นี้ ถ้าผู้ใดได้ทำความผิดกฎหมายซึ่งห้ามไว้นี้แลกระทำความผิด
 ให้ปรับใหม่ได้โทษตามบังคับคดีตามกฎหมาย แลให้เจ้ากรมปลัดกรมกระทำความผิด
 กฎให้ไว้ถนัด คำว่าดศกภร ๑๑๑๑ ปีบุญนกลศพรลพคก ๗: ๗: @m

พระราชกำหนดเก่า

๑) ศุภมัศดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจะระมาชมาศ ศุกะปักษยปาฏิบตฤษถี คุรุวาระ
 บริเจทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทรราชธิราช รัตนากาศภาสकरวงษองคบริมาธิเบศ ตริภูวนเศวรนารถ
 นายกตติลภรัตนราชชาติอาชาวะไศรยสมุทยตะโรมนต์ สกลจักรวาฬิเบนทรสุริเยนทร
 ธิบดีนทรหริหรินทรธาธาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอักษรนิตฤทธิราเมศวรธรรมมิกราชาธิราชเดโช
 ไชยพรหมเทพาติเทพตริภูวนาธิเบศ โลกะเชษฐวิสุทิมิกฎประเทศคะตามหาพุทธานุกรม
 บพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา
 มหาดีลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ เสด็จออกพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน
 พร้อมด้วยหม่อมขุนมาตยามนตรีกระวีชาติราชสุริวงษพงษ์พฤตมาโหราจารย์ ฝ่าเบื่องบาท
 บกขมาศจึงเจ้าพญาศรีธรรมราชเดชะชาติอำมาตยานุชิตร พิพิทรวงษพงษ์ภักตยาธิเบศร
 ธิบดี ศรีรัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาณุ กราบบังคมทูลพระกรรณาด้วยข้อความ
 นายบุญศรีช่างเหล็กหลวงร้องทูลราชกล่าวโทษ พระเกษม
นายราชาอรรถ } ใจความว่าอำแดงป้อม
 ภรรยาบุญศรี ฝ่องหย่านายบุญศรี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วย
 นายราชาอรรถ แล้วมาฝ่องหย่านายบุญศรี ๆ ไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนาย
 บุญศรีไม่ พระเกษมพูดจาแผละโลมอำแดงป้อม แลพิจารณาไม่เปน สัจ
ธรรม } เข้าด้วยอำแดง
 อำแดงป้อมแล้วคิดข้อความมาให้ลูกขุนสารหลวงปลุกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชายให้อำแดง
 ป้อมกับนายบุญศรีขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรณา ตรัสว่าหญิงนอกใจ
 ชายแล้วมาฝ่องหย่าชาย ลูกขุนปลุกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็น ยุติ
ธรรม } ไม่จึงมีพระราชโองการ
 ตรัสสั่ง ให้เจ้าพญาพระคลังเอกกฎหมายณสถานหลวง มาสอบกับฉบับ หอนหลวง
ข้างที่ } ได้ความว่า
 ชายหาผิดมิได้หญิงขอหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมี
 พระราชโองการมาน พระบันทูลสุริสีหนาทดำรัสว่า ฝ่ายพุทธานุกรมนั้นพระไทรยปฏิภนแปดหมื่น

สี่พันพระธรรมชั้น อันสมเด็จพระพุทธิเจ้าทรงพระมหากรรณา ประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ ได้เป็นหลักโลกยสังสอนบรรพชิตบิษัษยแลฆราวาศบิษัษย ได้ปฏิบัติรู้ซึ่งทางศุกคติฎม แลทุกคติฎม แลพระไตรปิฎกธรรมนั้น พันเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมาก ยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุศมพระพุทศาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญพระราชาคณะทั้งปวง มีสมเด็จพระสังฆราชแลพระธรรมอุดมพระพุทธิโฆษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้น พญาธรรมปริชาเป็นต้น ให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎกสอดใส่ด้วยอรรถกะถาฎีกา ให้ถูกต้องตามพระพุทธิบัญญัติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถ้วนผ่องใสขึ้นได้ เป็นที่เล่าเรียนง่ายใจแก่กลบุตรสืบไปภายหน้า ก็เป็นพุทธิการกรรมกองการกุศลอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้ กระษัตริย์ผู้ดำรงแผ่นดินนั้น อาไศรยซึ่งโบราณราชนิติฎหมาย พระโอยการอันกระษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดถาน จึงพิภากษัตราสิ้นเนื้อความราชฎรทั้งปวง ได้โดยยุติธรรม แลพระราชกำหนดฎบทพระโอยการนั้น ก็พันเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไป เป็นอันมากด้วยคนอันโลภหลง หากความละเอียดแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภากษา ภาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ จัดข้าทูลออง ฯ ที่มีสะติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์ ขุนสาระประเสริฐ ขุนวิเชียรอักษร ขุนวิจิตรอักษร	}	๔	} ๑๑ คน
ลูกขุน	พระราชนิฉใจราชปลัด หลวงอัถยา พระมหาวิชาธรรม	}	๓	
ราชบัณฑิตย	ขุนศรีวระโวหาร นายพิม นายด่อนบาเรียน	}	๔	

ชำระพระราชกำหนดฎบทพระโอยการอันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมสาตรไปให้ถูกถ้วนตามบาพิแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรงพระอุสาททรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้น ให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ด้วยพระไทยทรงพระมหากรรณาคุณจะให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจะดำรงแผ่นดินไปในภายหน้าครั้นชำระแล้วให้อาลักษณ์ชุบเส้นหมึกสามฉบับไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่งไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณ

สารหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่งปิดตรา } พระราชสีห } เกษม }
พระคชสีห } ทุกเล่มเป็นสำคัญถ้าพระ } เชื้อ
บัวแก้ว } ไกรสี }

พระสมุดพระราชกำหนดกฎทพระไอยการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

ปิดตรา } พระราชสีห }
พระคชสีห } สามดวงนี้ใช้ อย่าให้เชื้อฟงเอาเป็นอันขาดทีเดียว
บัวแก้ว }

๖ ด้วยเจ้าพญาจักรีรับพระราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อมสั่งว่า แต่ก่อนสืบมา

ยอมแต่งพระหลวงขุนหมื่นมาเป็นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ๑ }
} ๒ } ทั้งปวงนั้น ได้รับพระ
} ๓ }
} ๔ }

ราชทานค่าที่นึ่งเนื้อความ แพงคลดต่ำลง เนื้อความนครบาลคลสองต่ำลงบ้าง ภาอเป็นกำลัง
ราชการอยู่แล้ว ครั้นสืบสาวจับผู้ร้ายได้พิจารณาเป็นสัจได้บุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายมา ถ้า ๑๐
คนนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระราชทานเป็นคนน้ำร้อน สำหรับผู้รักษาเมือง
๒ คนคงได้เป็นหลวง ๘ คนนั้นหวังจะให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง เป็นใจสอดแนมจับกุม
เอาอ้ายผู้ร้ายให้ได้จงสิ้นเชิง อย่าให้อ้ายผู้ร้ายทำร้ายแก่ราษฎรสืบไป ให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข
แลพระสุธรรมไม้ตรีทรงพระกรุณาชุบเกล้า ฯ ให้ลงไปรักษาเมืองทนบุรีศรีมหาสมุทร ละ
เสียมได้สอดแนมจับกุมเอาอ้ายผู้ร้าย ๆ จึงเกิดซุ่มขึ้นกว่าแต่ก่อน ครั้นสืบสาวจับอ้ายผู้ร้าย
ได้แล้วเอาสินบนแลปล่อยปลดละวางเสียเป็นหลายราย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
เอาตัวเป็นโทษแลเหตุด้วยว่าอ้ายผู้ร้ายซุ่มขึ้นได้ลาภสการแลคนน้ำร้อน เป็นอนาประโยชน์
แก่ตัว จึงละเสียมได้เป็นใจสอดแนมอ้ายผู้ร้าย ๆ ยิ่งได้ใจคบหากันเป็นพวกเพื่อน ปล้นสดม
ทำร้ายแก่ราษฎรเนื่อง ๆ อยู่อีก แต่นี้สืบไปเบื้องหน้า ถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง พิจารณา

เนื้อความผู้ร้ายหัวเมือง } ๑ }
} ๒ } ทั้งปวงนี้ ให้เอาค่าที่นึ่งแก่อ้ายผู้ร้ายเสมอคล ๑ | แบ่งข้าง
} ๓ }
} ๔ }

ละ | ๒ เหมือนหนึ่งเนื้อความอาญา ถ้าพิจารณาผู้ร้ายเป็นสัจ แลบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายซึ่ง
พระราชทานเป็นคนน้ำร้อนสำหรับผู้ } รักษาเมือง }
} รังกรมการเมือง } นั้นอย่าให้เอาไว้เป็นอันขาดทีเดียว แลให้
ส่งบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายนั้นไปเป็นหลวงจงสิ้นเชิง แลให้ข้าทูลของผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง
ทำตามกฎนี้จึงทุกประการ ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตาม จเอาตัวเป็นโทษ ตามโทษานุโทษ
กฎให้ไว้ณวันพระหัดเดือนเจดแรมสี่ค่ำจุลศักราช ๑๐๖๙ ปีกุนยพศก

๒ ๑ กฎให้แก่ข้าหลวงผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการหัวเมืองใหญ่ น้อย ทังปวง ด้วยทรงพระกรุณา ตรัสเหนือเกล้าเห็นอกระหม่อมสั่งว่า ข้าหลวงกรมการพิจารณาผู้ร้ายณแขวงเมือง

อ้ายลอ }
อ้ายขุน }
อ้ายหมัน } ผู้ร้ายตามรับเป็นสัจ ชัดพวกเพื่อนเป็นหลายคน ข้าหลวงกรมการ ให้
อ้ายรัก }
อ้ายชิว }

อ้ายผุดทำมรจจำใส่คุกไว้ จพิจารณาสืบเอาพวกเพื่อนผู้ร้าย แลอ้ายผุดทำมรจจำหมิให้มันคงผู้ร้าย ๕ คนหนีไปได้ นั้น ให้เอาผู้คุมเป็นโทษ ตามบทพระอัยการ แต่หนีสืบไปเมื่อหน้า ถ้าแล ข้าหลวงผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมืองใด ๆ พิจารณาผู้ร้ายให้มอบผู้ร้ายให้ผู้เป็นพนักงาน ให้จำจองผู้ร้ายไว้จนมันคง อย่าให้ผู้ร้ายหลบหลีกหนีไปได้ แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แต่งให้ตรวจดูเนื่อง ๆ ทั้งกลางวันกลางคืนอย่าให้ขาดได้ ถ้าแลผู้ใดจำผู้ร้ายนั้นไว้หมิมันคงทำโลเลผู้ร้ายหนีไปได้แต่คนหนึ่งไซ้ จะเอาผู้จำจองผู้ร้ายเป็นโทษเหมือนโทษผู้ร้าย แล้วยเอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเป็นโทษด้วย ให้ข้าหลวงผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการส่งตัว

ผู้จำผู้ร้ายให้หนีนั้นแล้ว ให้ริบราชบาทเอาบุตรภรรยา แลทาสชาย }
หญิง } ทรัพย์สินของตามมีนั้น

ส่งลงมาณกรุง ฯ แลลูกเมียทาสชาย } นั้นจะเอาจ่ายเป็นรบาท แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
หญิง }
กรมการทำตามกฎนี้จงทุกประการกฎให้ไว้ณวัน ๔—๓ คำจุลศักราช ๑๐๘๓ ปีฉลูตรีนิศก

๓ ๑ ด้วยทรงพระกรุณา สั่งให้กฎหมายบอกแก่ผู้บันดาได้ว่าความในกรุง ฯ แลหัวเมือง เอกโทตรีจัตวาแขวงจังหวัดทังปวง ถ้ามีผู้ร้ายลักข่างฆ่าผู้คนโคกระบือทรัพย์สินใด ๆ เป็นกระทรวงนครบาลได้ว่า เจ้าทรัพย์ทำหนังสือหา ให้พิจารณาเนื้อความให้แล้วก่อน ถ้าโจทหาหมิเป็นสัจพิจารณาหมิได้เป็นสัจเป็นธรรม จึงให้จำเลยหาอาชญาอุทธรแก่กระลาการแลเจ้าทรัพย์ซึ่งหาหมิเป็นสัจ พิจารณาหมิเป็นธรรมนั้น ถ้าโจทหาเป็นสัจ กระลาการพิจารณาเป็นธรรมแล จำเลยซึ่งโจทหาเป็นผู้ร้ายแลพวกเพื่อนผู้ร้ายเห็นความจะแพ้แลหาอาชญาอุทธรแก่เจ้าทรัพย์แลกระลาการ จะให้ลงโทษจงหนัก ถ้าจำเลยพวกจำเลยเห็นความจะแพ้แลเข้ามาเอาตราในกรมใดออกไปเบิกความไซ้ อย่าให้กรมนั้นให้ตรา ถ้าพิจารณายังไม่สำเร็จจำเลยพวกจำเลยยื่นฟ้องแก่ผู้ใดว่าความอาชญาอุทธรรู้ว่าเป็นความนครบาลพิจารณายังไม่สำเร็จรับหนังสืออาชญาอุทธรหากกระลาการ แลเจ้าทรัพย์ไซ้ จะให้ลงโทษแก่ผู้นั้นจงหนัก กฎให้ไว้ณวันประหศเดือนฎีแรมสองคำจุลศักราช ๑๐๘๔ ปีชานจัตวาศก

๕ ด้วยออกหลวงราชโยธาเทพ รับพระราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่าให้มีกฎไว้แก่
 มหาดไท กระลาโหมนครบาล กรมวังตำรวจในตำรวจนอกทหารใน มหาดเล็กชาวที่ ผู้นั่ง
 กำกับกระลาการแลกรมการ ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าด้วยออกหลวง
 รongเมืองแลขุนงำเมือง เมื่อพิจารณาผู้ร้ายแลผู้ร้ายซัดภวกเพื่อนซึ่งไปทำร้ายด้วยกันนั้น แล
 อ้ายรอดผู้ร้ายนำจับตัว นายสังหมีได้ภบแลจับเอานายอินบ้านสัดน้ำมัน ตภาารขุนโลก
 แลวกลับมาถึงบ้านญี่ไร แล้วว่าอ้ายรอดซื่อเอาอ้ายมีว่าเป็นภวกอ้ายสังผู้ร้าย แลขุนงำเมือง
 จับเอาอ้ายมีมา แลหลวงรongเมืองแลขุนงำเมือง นั่งกำกับพิจารณาด้วย แลหลวงรongเมือง
 เป็นผู้ใหญ่ หมีได้เห็นผิดแลชอบ แลหนองเหนียวเกาะเอา อ้ายอินอ้ายมี หมีได้ไต่ถามให้
 มั่นคง จึงทรงพระกรุณา สั่งว่าให้ถาม หลวงรongเมือง ให้ถามขุนงำเมือง ๆ ให้การว่า มีคำ
 ผู้ร้ายซัด อ้ายอิน }
 อ้ายมี } ว่าเป็นภวกอ้ายสังผู้ร้าย ครั้นเอาคำผู้ร้ายซึ่งซัดนั้นดู แลคำถามนั้นจึงได้ว่า
 อ้ายอิน }
 อ้ายมี } นั้นเป็นบ่าวไพร่ข้าไทผู้ใด แลอยู่บ้านใดตำบลใดหาได้ แลมิได้ผูกให้อ้ายผู้ร้าย
 หลกเลิกไว้ให้มั่นคง แลเห็นว่าคำถามอ้ายผู้ร้ายลืออยู่แก่กระลาการจะเชื่อมสอนอ้ายผู้ร้าย
 ให้ซัดเอาอ้ายอิน }
 อ้ายมี } แลกระลาการจะเขียนดัดแปลงใส่ชื่อลงไว้ในคำถามดูจนี้ ได้อยู่
 ไม่เห็นมั่นคงในกระลาการจึงทรงพระกรุณา ให้ลงพระราชอาญาตีถาม หลวงรongเมือง }
 ขุนงำเมือง }
 อิน }
 มี }
 ดี }
 แก้ว }
 ผน }
 คัดจเรียกเอาค่าฤชา
 กระลาการแบ่งปันกัน ถ้าแลผู้มีชื่อมาติดตามว่ากล่าวบลานให้ปันสิ่งใด แล้วก็ปล่อย
 เสียเอาแต่เงิน เป็นอนาประโยชน์เองนั้น ทรงพระกรุณา ฯ สั่งว่า แต่นี้สืบไปเบื้องหน้าให้
 กระลาการ ผู้ได้พิจารณาเนื้อความผู้ร้าย อย่าให้ทำดูจหนึ่ง หลวงรongเมือง }
 ขุนงำเมือง } หนึ่ง ถ้าแลผู้ร้าย
 คบพวกเพื่อนไปปล้นสดมจกลักเอาพัศดูทองเงินเครื่องอะยะมาณีของสมณะชีพราหมณะ
 อนาประชาราษฎร แลผู้ไปกิจราชการแลลูกค้าพานิจทางบกทางเรือ แลตีเกียรติแลหาคอน
 จับได้แต่คนหนึ่งสองคนพิจารณาเป็นสัจ ว่าเป็นผู้ร้ายให้การซัดพวกเพื่อนว่าได้คบหากัน

๓ ๔ ๕ ๖ ๗	}	คน ถึง	๙ ๑๐	}	คน ไปปล้นสดมฉกลักเอาพัสดุทองเงิน เครื่องอะยะมาณีของสมณะที่
-----------------------	---	--------	---------	---	--

พราหมณอนาประชาราษฎร ให้กระลาการพิจารณาผู้ร้ายชักถามเอาคำให้การชักไว้ให้แจ้งว่า อ้ายมีชื่อคบหากัน ไปทำร้ายทั้งนี้ ชื่อใดเปนบ่าวไพร่ของผู้ใด พ่อแม่พี่น้องลูกเมียชื่อใด ถ้าแลอ้ายผู้ร้ายให้การว่า มิรู้จักมุนนาย พี่น้องลูกเมียพ่อแม่พี่คบหากันให้กระลาการชักถามว่าอ้ายมีชื่อนั้นชาวคำต่ำสูงรูปพรรณมีบาดแผลมีสะเก็ดสำคัญประการใดบ้านเรือนนั้นอยู่ที่ไหน ค่างเรือนผู้ใดเรือนนั้นเล็กใหญ่เสาไม้จริงฤาไม้ไผ่ ฝาเรือนนั้นทำด้วยอันใด แลเรือนนั้นทับถูกระท่อม มีชีห้องอยู่ค่างวัดวาอารามเปนประการใด ให้อ้ายผู้ร้ายให้การจงแจ้งเทียบแล้วเอาคำเต็มนั้นผูกไว้ให้อ้ายผู้ร้ายหญิงเลบไว้ให้มันคง จึงให้อ้ายผู้ร้ายซึ่งชั้ดนำไปจับอ้ายผู้ร้าย มีชื่อต้องตำบลต้องรูปพรรณ ซึ่งให้การไว้อยู่ในคำถามทั้งนี้ มาพิจารณาตามคำอ้าย

ผู้ร้ายนั้นเถิด ถึงว่าอ้ายผู้ร้ายชั้ดทั้งนี้จะสะ ^{ดู} _{เทือน} } จะละถิ่นถานบ้านเรือนหลบหลีกหนีไป

ก็ตี จะได้สืบสาวบาดหมาย ให้ส่งตามคำอ้ายผู้ร้ายชั้ดไว้ทั้งนี้ ถ้าพวกมันหนีรับ แลผู้ร้ายชั้ดแต่ปากเดียว อย่าเพอให้กระลาการเชียรให้เอาไว้ให้มันคง แล้วให้อ้ายผู้ร้าย นำสืบสาวเอาพวกชั้ดไว้ด้วยกัน นั้นมาพิจารณาสืบไป ถ้าอ้ายผู้ร้ายมีชื่อนำสืบสาวได้ตัวมาพิจารณา ถ้ารับเปนสัจแล้วให้การต้องคำ อ้ายผู้ร้ายซึ่งชั้ดไว้แต่ก่อนนั้นว่าผู้ร้ายนั้น เปนพวกได้คบกันไปทำร้าย

แก่ผู้นั้น บ้านนั้นตำบลนั้น แลผู้ร้ายชั้ดซ้ำเข้าอีกคน ^๑ _๒ } คนขึ้นไป ต้องคำอ้ายผู้ร้าย ซึ่งชั้ด

แต่ก่อนจริงแล้ว ให้กระลาการผู้พิจารณาเอาอ้ายมีชื่อซึ่งผู้ร้ายชั้ดถามหนีรับนั้นผูกเข้าเชียรถ้าโจรผู้ชั้ด ๆ พวกเพื่อน ๆ หนีรับให้เชียรโจรต้นชั้ด ๓ ยก ถ้ายื่นคำอยู่ จึงให้เชียรพวกเพื่อนซึ่งต้องชั้ดนั้น ๓ ยกถ้ายื่นคำให้กรมพระนครบาล พิเคราะห์ดูโทษให้ผ่อนโทษตามบทพระอวยการ ถ้าเปนสัจแล้วให้เขียนสืบไปเอารูปพรรณ สำคัญเปนของเจ้าทรัพย์ ต้องรูปพรรณทรัพย์ของเจ้าทรัพย์ซึ่งตราสินไว้เปนมันคง แล้วจึงให้พิจารณาสืบไป แลให้กระลาการผู้ได้พิจารณาความอ้ายผู้ร้ายเร่งทำตามพระราชกำหนด ซึ่งทรงพระกรรณา ฯ กำชับห้ามปรามไว้นี้ให้มันคง ผู้ร้ายกลับเนื้อความพลิกแพลง เอาไปร้องฟ้องโรงสารแลศาลาให้กราบทูลพระกรรณาแลทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายกล่าวโทษกระลาการว่าทำหมิต้องด้วยกฎแลเปลี่ยนชื่อเปลี่ยนตำบล หมิต้องด้วยรูปพรรณสำคัญ แลทรงพระกรรณา ฯ สั่งให้ถามกระลาการแลแพ้แก่ใจท จะเอากระลาการเปนโทษตามโทษานุโทษ แลให้มหาดไทยกระลาโหมกฎหมายบอกแก่กระลาการ ผู้ได้พิจารณาผู้ร้ายให้ทำตามรับสั่ง บัดนี้ถ้ากฎหมายมิทัวจะเอาผู้กฎหมาย

บอกเป็นโทษ ถ้ากฎหมายบอกทั่วแล้ว ผู้ใดมิได้กระทำตามกฎหมาย และมีผู้เอาเนื้อความมาว่า จะเอาผู้นั้นเป็นโทษตามกฎหมาย ๆ ให้ไว้ณวัน ศุภระเดือนฎี แรมสิบเบ็ดค่ำ จุลศักราช ๑๐๘๘ ปี มะเมียอัฐศก

๕ กฎให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วยทรงพระกร รุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า และมีโจรปล้นเรือนแห่งโตฆ่าฟันเจ้าทรัพย์ตายใน จังหวัดแขวงเมืองโตให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลชาวบ้านจับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ ถ้าแลผู้รั้ง กรมการชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ใช้ ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านใช้ทูลทรัพย์ ซึ่ง ผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น ถ้าผู้ร้ายปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย แลจับเอาตัวผู้ร้ายมิได้ใช้ให้ไหม เอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านตามทำเนียมฆ่าฟันกันตาย จำเมืองเสียสองส่วน แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเสียส่วนหนึ่ง ชาวบ้านเสียส่วนหนึ่ง แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรม การทั้งหลาย ทำตามกฎหมายนี้จงทุกประการ ถ้ามิได้กระทำตามกฎหมายนี้ แลผู้ร้ายปล้นฆ่าฟัน เจ้าเรือนเจ้าทรัพย์ตายแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ และมีได้ใช้ ทูลทรัพย์แก่ราษฎรทั้งหลายใช้จะให้มิโทษแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลชาวบ้านโดย โทษาณุโทษ กฎให้ไว้ณวันอังคารเดือนแปดแรมเก้าค่ำจุลศักราช ๑๐๙๓ ปีกุกุตรีนิศก

๖ กฎให้แก่ขุนงำเมืองราชปะหลัด แลขุนพัศดีนายภูดาชนายพทำรงซึ่งได้จำโจร ลักพระโจรปล้นสดมลักช้างลักม้าเป็นสัจใช้จำ ๕ ประการ ชื่อคาโชรตรวญร้อยเท้าร้อยคอ ไว้ในคุกขานยามตามทำเนียม ถ้าโจรให้การชัดพวกปล้นสดมยังมีได้ถาม ๆ แล้วมิรับ แล หมายจะโหนฎฎีกามีได้ตัว ได้แต่ลูกเมียบิดามานดาพี่น้องนายหมวดสะมุบายชียมาใช้ให้ จำไว้ในคุก ถ้าโจรหนีมนายเปนขุนหมื่น และมีบันดาศักใช้ให้เกาะไว้ณะสารนครบาลกว่า จะได้ตัวโจรนั้น อนึ่งมีผู้ทำหนังสือร้องเรียนกฎหมายว่าโจรปล้นสดมเปนสาเหตุด้วยผู้ใด ๆ แลเอามาพิจารณาความพิรุทใช้ให้จำไว้ในหน้าคุก อนึ่งถ้าแลไปเอาโจร ๆ นั้นหนีมิได้ตัวแลได้

พ่อ
แม่
พี่น้อง
พ่อตา
แม่ยาย

โจรนั้นมา ถ้าแลขายให้ใส่คาวัว ถ้าแลหญิงให้ใส่ชื่อไว้หน้าทับพะทำมรง กฎให้ไว้

ณวัน ๗—๑ ค่ำจุลศักราช ๑๐๙๔ ปีชวดจัตวาศก

๗ กฎให้แก่ออกญาอมราช ๆ ด้วยพระศรีเทพญาราชเสนาธิบติสีเสาวระภักรับ พระราชโองการใส่เกล้า ๆ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อนำ ผู้ร้ายปล้นสดมแลทำร้ายท่านประการใด ๆ

เจ้าภาพจับได้ส่งกรมพระนครบาล ถามขัดเพื่อนปล้นสดมด้วยกันเท่าใดเอาตัวมาถาม ถ้ามี
เป็นสัจอย่าให้เอาหัวเบี้ยเชิงประกันแก่ผู้มีชื่อซึ่งมิเป็นสัจนั้นเลย อนึ่งกรมพระนครบาลไปเอา
ตัวซึ่งอายผู้ร้ายชดนั้น เกบเอาทรัพย์สินของ ๆ เขามาให้คืนให้เขาซึ่งผู้ร้ายชดมิเป็นสัจนั้นจง
สิ้นเชิง อย่าให้เรียกเอาหัวเบี้ยแลเชิงประกันแก่ผู้หาความผิดมิได้นั้น แลให้ออกญากรมราช
บอกรมพระนครบาลจงทั่ว ให้ทำตามกฎนี้จงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิกระทำตามรู้เห็นประการ
ใด จะให้ลงโทษแก่ผู้นั้นจงหนัก กฎให้ไว้ณวัน ๕—๑๐ คำจุลศักราช ๑๐๙๘ ปีมะโรง
นักลัทธิอุฎฐก

๑
๒
๓
๔ } ทังปวงให้กฎหมายบอกแก่

พระสงฆราชาตะณะอธิการอนุจรฝ่ายคันทรุระวิปคณาธุระปากใต้ฝ่ายเหนือ ซึ่งบันดามีข้า
พระโยมสงฆทั้งปวง ข้าพระพุทธิบาทอยู่บ้านสาระพี แลบ้านหมอตลาดน้อยบ้านบางโหนด
นั้นคบหากันทำโจรกำมั่วผู้มีชื่อยถึงห้าหน และมีผู้เอาเนื้อความนั้นมาว่ากล่าวแก่กรม
พระนครบาล ๆ จึงให้มีตราขึ้นไปให้กรรมการเมืองสระบุรีส่งขุนยุกระบัตรซึ่งเป็นนายข้าพระ
ให้ส่งไ้อผู้ร้ายมีชื่อเจตคนนั้น แลขุนยุกระบัตรขัดขวางมิส่ง แลระลาการเมืองสระบุรีจึง
บอกหนังสือลงมาถึงกรมพระนครบาล ๆ จึงเอาเนื้อความกราบทูลพระกรรณาจึงทรงพระ
กรรณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าให้มีตราพระราชสีห์ แลให้ตำรวจในขึ้นไปเอา
ตัวขุนยุกระบัตรข้าพระนั้นลงมาให้เร่งเอาตัวไ้อผู้ร้ายเจตคนนั้น ตำรวจในเอาตราไปวางแก่
กรรมการเมืองสระบุรีจึงหมายให้ขุนจำเมืองขึ้นไปส่งขุนยุกระบัตร แลขุนจำเมืองส่ง
ยุกระบัตรให้ข้าหลวงผู้ถือตราแล้ว ๆ ผู้ถือตราจึงพาขุนยุกระบัตรไปหาพระมวงคตเทพ ๆ เจรจา
ว่ากล่าวด้วยผรุสวาจาขัดขวางมิให้ได้ตัวขุนยุกระบัตรมา เอาต้นตราพระราชสีห์ไว้ พระท่าย
นำผู้ว่าที่มหาเทพจึงเอาเนื้อความกราบทูลพระกรรณา จึงทรงพระกรรณาให้ข้าหลวงมีชื่อ
ขึ้นไปจำขุนยุกระบัตร ๆ หนี ครั้นสืบได้ขุนยุกระบัตร ๆ ให้การว่าพระมวงคตเทพให้
นายอินขึ้นไปบอกว่า ข้าหลวงขึ้นมาเอาตัวขุนยุกระบัตรให้ขุนยุกระบัตรหลบเสีย แลขุน
ยุกระบัตรหนีทั้งนี้เหตุถ้อยคำพระมวงคตเทพให้ไปบอก แลเหตุตั้งนี้ถ้าขุนยุกระบัตรไม่
หนีโทษขุนยุกระบัตรก็มิผิดหนัก แลขุนยุกระบัตรฟังถ้อยคำพระสงฆแลหนีไปนั้น ถ้าจะไล่
ด้วยพระอายการโทษขุนยุกระบัตรถึงพันคอริบเรือนโทษหนักกว่าซึ่งไม่หนีนั้นเป็นหลายเท่า
ทั้งนี้เพราะขุนยุกระบัตรเชื่อถ้อยคำพระสงฆจึงได้ความผิดถึงเพียงนี้ แลส่วนฝ่ายข้างพระสงฆ
นั้น เหตุด้วยกาสาจะพัตรพระพุทธิเจ้าหุ้มกายอยู่ ครั้นทรงพระกรรณาให้ว่ากล่าว ถ้าผิดแล
ชอบตามเนื้อความสำหรับแผ่นดินนั้น ก็ทรงกาสาจะพัตรพระพุทธิเจ้าอยู่ แลข้างผู้ซึ่งมิได้

เหน็ดแลชอบทำตามถ้อยคำพระสงฆ์ ก็ได้รับความผิดแก้ตัวดูจึ่งหนึ่งขุนยุกระบัตร์จึ่งนี้ แลจะให้พระสงฆ์ระคนว่ากล่าวอยู่ด้วยข้าราชการข้างชะรวาดนั้นมิได้ ถ้าเป็นคนหิณะปัญญาเห็นว่าพระสงฆ์เข้าช่วยเหลืออยู่แล้ว แลทำตามถ้อยคำพระสงฆ์นั้นก็จะเป็นมณฑิในสิกขาบทแก่เจ้าภิกษุรูปนั้น ด้วยสมเด็จพระสรรเพชญ์พระพุทธิเจ้าบัญญัติสิกขาบทไว้ในอนินาทานนั้นเป็นอันสุขุมภาพหนัก แลพระภิกษุซึ่งมีสติอันน้อย มิได้พิจารณาให้ละเอียดตามสิกขาบท และทำเอาตามอัตโนมัตให้ผิดจากพระพุทธิบัญญัตินั้น ก็จะทำลายเสียซึ่งศีลสังวรวิมัทนรู้ตัว แลบัดนี้สมเด็จพระมหากระษัตราธิราชเจ้า ทรงศพิทราชธรรมอันมหาประเสริฐทรงพระมหากรุณา จะให้พระสงฆ์เจ้าปราชจากมณฑิในสังวรศีล แลจะให้พระศาสนารุ่งเรืองไปกราบท้าวห้าพันพระวษา จึงมีพระราชโองการโปรดเกล้า ฯ สั่งว่าแต่นี้ไปเมื่อน้ำออย่าให้พระสงฆ์ล่วงเข้าว่ากล่าวอยู่ด้วย เหตุอันมิต้องด้วยกิจก็จะเสียประโยชน์สองประการ ฝ่ายข้างสมณก็จะเป็อันตรายในสิกขาบท ฝ่ายข้างฆราวาสนั้นครั้นพระสงฆ์เข้าขัดขวางว่ากล่าวอยู่ด้วย เกรงในสมณเหตุข้างในราชการสำหรับแผ่นดินนั้น ก็จะขัดขวางเสียราชการไป แลให้พระสงฆ์ว่ากล่าวในข้าพระโยมสงฆ์นั้นโดยการจะปดิสังขรณ วิดวาอารามพระพุทธิรูปพระเจดีย์ ถากทรายดาบหญ้าชาระพะการบำรุงพระศาสนาให้รุ่งเรือง แลการนอกกว่านี้ พระสุริศวดี แลกรมการจะบาดหมาย แลมีตรามาทอดเณข้าพระโยมสงฆ์ไปจายกิติ แลมีผู้จำโนฎว่าข้าพระโยมสงฆ์เป็นลูกหมู่อื่นกิติ แลวิวาษแก่กันกับหมู่อื่นด้วยฝ่ายบิดามานดาเดียวกัน กับหมู่อื่นกิตินั้นก็ให้สงฆ์เป็นเจ้าอธิการเข้ารู้เห่นเข้าว่ากล่าวด้วยเนื้อความแต่เท่านี้ แลซึ่งเนื้อความนอกกว่านี้ ออย่าให้พระสงฆ์ล่วงเข้ารู้เห่น ว่ากล่าวด้วยเลยเป็อันขาดทีเดียว อนึ่งถ้าแลจะมีบาดหมาย แลตราให้ส่งข้าพระโยมสงฆ์เป็นผู้ร้ายกิติ แลข้าพระโยมสงฆ์วิวาษแก่กันแลร้องฟ้องแก่กัน ซึ่งจะเสียวัดอุปตไยสาระพเนื้อความทั้งปวงซึ่งพระสงฆ์เข้ารู้เห่นว่ากล่าว แลเป็อันตรายในสิกขาบทนั้น ก็ให้แต่ขุนหมื่นข้าพระนายชิศนายโยมว่ากล่าวแก่กัน ออย่าให้พระสงฆ์ล่วงรู้เห่นว่ากล่าวด้วย แต่ข้อใดข้อหนึ่งได้เป็อันขาดทีเดียว ถ้าแลพระสงฆ์เจ้าอธิการรูปใดมิฟังทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎกฎหมายแต่ข้อใดข้อหนึ่งพิจารณาเป็สังจะเอาญาติโยมสงฆ์รูปนั้นเป็โทษ อันพระสงฆ์เลมิดพระราชกำหนดกฎหมายนั้น ฝ่ายขุนหมื่นข้าพระโยมสงฆ์ก็ออย่าให้เอาเนื้อความซึ่งห้ามนี้ ให้พระสงฆ์เข้าว่ากล่าวรู้เห่นออย่าให้ทำผิด ด้วยพระราชกำหนดกฎหมายจะเอาข้าพระโยมสงฆ์เป็โทษด้วย ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ กฎหมายบอกแก่พระสงฆ์ แลข้าพระโยมสงฆ์จังหวัดแขวงเมืองนั้นจึ่งทั่ว ถ้าบอกรักจะเอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเป็โทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณะวันอาทิตย์เดือนฎี แรมแปดค่ำจุลศักราช ๑๐๙๙ ปีมะเสงนพศก

๙๖ ด้วยออกญาพลเทพ รับพระราชโองการไล่เกล้าฯ สั่งว่าข้าหลวงผู้ไปราชการ แล ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลหลวงขุนหมื่นข้าส่วยช่องกองข้าง ผู้ถือตราคุมห้ามทั้งปวง ย่อมแต่งให้บ่าวไพร่สมักภักพวกสมกำลังของตัว ไปลักข้างม้าโคกระบือเรือแพนาวาผู้คน ข้าไทบ่าวไพร่ของผู้มีชื่อ แล้วยอมไปให้กฎหมายไว้แก่สมภักนักการ ว่าผู้ร้ายลักมาไล่จับ ผู้ร้ายหนีไปได้กฎหมายบอกกล่าวไว้เป็นพยาน ครั้นเจ้าของมาพบชัดไว้หนีให้คิดอ่านเอา ข้าไถ่บ้าง เนื้อความทั้งนี้เคื่องล่องหลือพระบาทเนื่อง ๆ จึงทรงพระกรุณาให้มีกฎหมายไว้ ทุกหัวเมืองสืบไปเมื่อหน้า ถ้าแลข้างม้าโคกระบือเรือแพนาวาผู้คนข้าไทผู้ใด ๆ ปล่อยปล่อยอยู่ กิติ หลบหลีกซุ่มซ่อนอยู่กิติ ห้ามอย่าให้จับคบบหาไว้เป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลหนีฟังดูหนึ่ง แต่ก่อนใช้ให้เอาผู้จับข้างม้าโคกระบือ เรือแพนาวาผู้คนเป็นโทษเหมือนหนึ่งผู้ร้ายลักข้าง ม้าโคกระบือ เรือแพนาวาผู้คนนั้นให้สัดตีหมายจงทั่วตามรับสั่ง กฎให้ไว้ณวัน ๕-๑๑ คำ จุลศักราช ๑๑๐๒ ปีวอกนักษัตรโทศก

๙๗ กฎให้แก่พระสุริศวติ } ชาย } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
ชวา }
หลวงขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน แลมหาดเล็กขอเฝ้าเข้าที่ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย
หน้า }
หลัง } ทั้งปวงให้บอกแก่บุตรภริยาญาติพี่น้องภักพวกสมกำลังบ่าวไพร่ให้รู้จึ่งทั่ว ด้วยอ้าย
ผู้ร้ายฉกลักเอาพระพุทธรูปหุ้มทองหุ้มเงินมาลอกเอา } ทอง } แลเขตเอาทองคำเปลวซึ่งปิด
เงิน }
พระพุทธรูปพระสัตุฎเจดีย์เล็กเอาตีบุกซึ่งหุ้มพระเจดีย์แลข้อฟ้าบันลมพระวิหารกานนุเรียน
แลดาษพื้นพระวิหารแลฉกลักเอาเครื่องของ ๆ หลวงแลฉกลักปล้นสดมเอาเงินสิ่งของ ๆ
สมณชีพราหมณอนาประชาราษฎร์มานั้นครั้นได้มาแล้วที่เป็นรูปประพรณหนีได้เกรงขามเอา
ไป } ชาย } ตามรูปประพรณนั้นบ้าง แลรูปประพรณที่เกรงขามอยู่แล้วกลัวเจ้าทรัพย์จะจับ
จำนำ }
ได้ แลกกลัวผู้อื่นจะรู้เหนจะเอาเนื้อความมาว่า แลคิดอ่านคุมหลอมดัดแปลงเสียทำเป็นรูป
ประพรณใหม่เอาไป } ชาย } บ้าง เอาไป } ชาย } เป็นลี้มเปนแหงบ้าง ลางที่ว่าเล่น
จำนำ }
เบี้ย } } ชาย } เพลากลางคืนบ้าง แลผู้มีชื่อรับจำนำนั้นหาความพินิจพิจารณา
ไทย } เสีย เอาไป } จำนำ }
สกา } }
หนีได้ เห็นแต่ว่าราคาถูกจะได้ภาสแก่ตัวมากก็ } ชื่อ }
รับจำนำ } เอาไว้ ครั้นกระลาการจับเอาอ้าย

ผู้ร้ายนั้นได้ อ้ายผู้ร้ายให้การชัดว่าเขาไปขาย เขาไปจำนำแก่ผู้นั้น ๆ ครั้นพิจารณาเป็นลัจ
 เอาตัวผู้^{ชื่อ}รับจำนำ } เป็นโทษ ปรับใหม่เอาว่าสมคบใจตามพระราชกำหนดกฎหมาย แล้วผู้
 ชื่อ } ต้องเสียเงินซึ่ง^{ชื่อ}รับจำนำ } ใวนั้นชั้นหนึ่งแล้ว ก็ต้องเสียเงินซึ่งประกันคำริดชาอีกชั้น
 หนึ่งแล้ว แล้วต้องปรับใหม่เสียพัตศของเงินถ่ายโทษตามกฎหมายซึ่งว่าสมคบบใจนั้นชั้นหนึ่งอีกแล้ว
 แล้วผู้^{ชื่อ}รับจำนำ } ได้รับความฉิบหายยากแค้นไปด้วย เหตุฉนี้ แต่ก่อนเนื่อง ๆ มาเป็นอันมาก แล
 ครั้งนี้จริงพระกรรณตราตรัสเหนือเกล้า ๆ ว่าผู้^{ชื่อ}รับจำนำ } นั้นเป็นคนโลกหาปัญญามิได้พลอย
 ฉิบหายเสียเปล่า จึงมีพระราชโองการตรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดจ
 ต้องการเงินจะเอาสิ่งของรูปประพรรณ^{ทอง}นาก } แลเครื่องทอง^{ขาว}เหลือง } ดีบุกแลผ้าพรรณ
 นุ่งห่ม แลเครื่องศาสตราอาวุธแล^{ข้าง}โค^{ม้า}กระบือ } มาขายแลจำนำนั้น ให้เอาไปขายแลจำนำแก่กัน
 ในเพลากลางวัน ถ้าจะ^{ชื่อ}ขาย } แก่กันเพลากลางคืนนั้นก็ให้^{ชื่อ}ขาย } แก่กันแต่เครื่อง
 ยา^{กับ}เข้า } แลสิ่งของซึ่งเอามา^{ชาย}จำนำ } เพลากลางวันนั้น ถ้าแลเป็นรูปประพรรณเก่าใหม่ผู้
 ชื่อ } เป็นคนรู้จักคุ้นเคยไว้ใจกันมาแต่ก่อนเห็นสมควรจะเป็นสิ่งของ ๆ ผู้นั้น ก็ให้ชื่อให้รับ
 จำนำกันเถิด ถ้าแลรูปประพรรณเป็นสิ่งของต้องหย่างเครื่องราชูปโภคเป็นของหลวงก็ดี
 ถ้าผิดประหลาดอยู่เห็นเป็น^{ลิม}แทง^{ก่อน}แผน } กิติ ถ้าเอามาขายจำนำเพลากลางคืนกิติ แลประการ
 หนึ่งผู้ซึ่งจะเอาสิ่งของมา^{ชาย}จำนำ } นั้นแปลกหน้ามิรู้จักกันจะเอาสิ่งใดมายื่น^{ชาย}จำนำ } ใช้
 ให้เอาสิ่งของทั้งตัวคนนั้นไปว่าแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงหมื่นขุนเสมียนตนาย ซึ่งเป็น
 โใหญ่อยู่ในบ้านนั้นให้ได้ถามสืบดู ถ้าแลเห็นถ้อยคำพิรุทอยู่เห็นว่าจะเปนของผู้ร้ายฉกฉัก

มาใช้ ก็ให้เอาสิ่งของทั้งตัวคนนั้นเข้าไปยังกรมพระนครบาล ให้กรมพระนครบาลเอารูป
ประพรรณสิ่งของหนักเบา นั้นใส่ด้วยตราสีน ถ้าต้องด้วยตราสีนแล้ว ก็ให้กรมพระนครบาลหา
เจ้าทรัพย์มาถาม ถ้าให้การยืนยันว่าเป็นสิ่งของ ๆ เจ้าทรัพย์หมั่นคงแล้ว ให้กรมพระนครบาล
เรียกเอาทานบนแก่เจ้าทรัพย์และผู้เอาสิ่งของมา ชาย }
จ่านำ } ไว้ทั้งสองข้างให้หมั่นคง จึงพิจารณา

สืบสาวไปให้เห็นเท็จแลจริง ประการหนึ่งถ้าผู้เอาสิ่งของ ชาย }
จ่านำ } นั้นว่าหมีได้เป็นเจ้าของเป็น
ของผู้อื่นวานไปให้ช่วย ชาย }
จ่านำ } ใช้ก็ให้เอาสิ่งของแลทั้งตัวผู้เอาสิ่งของมานั้นให้นำไปสืบถาม

เจ้าทรัพย์ ถ้าแลเจ้าของมันรับเหสมสมควรว่าของ ๆ ผู้นั้นให้เอามา ชาย }
จ่านำ } จริงแล้ว จึงให้
ชื่อ } เอาไว้ ถ้าแลถ้อยคำผู้เอาของมากับผู้ว่าเป็นเจ้าของนั้นผิดเพี้ยนหมิ่นต้องกันเห็นพิรุท

รับจ่านำ } เป็นข้อเนื้อความใหญ่ ประการหนึ่งภูมถานผู้นั้นหมิ่นสมว่าจมีสิ่งของถึงเพียงนั้น เห็นว่าจะ
เป็นของผู้ร้ายลักคกมาใช้ก็ให้เอาสิ่งของทั้งตัวคนนั้นเข้าไปส่งให้ แก่กรมพระนครบาลพิจารณา
ดูผู้ ชื่อ }
รับจ่านำ } นั้นอยู่ในท้องที่อำเภอจังหวัดทั้ง ๔ แขวงแลหัวเมืองใด ๆ นั้น ให้เอาเนื้อความ

ไปว่าแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลแขวงนายบ้านนายอำเภอ นั้นให้พิจารณาว่ากล่าวตาม
เรื่องราวว่ามาทั้งนี้ อหนึ่งถ้าผู้ ชื่อ }
รับจ่านำ } นั้นไม่รู้ว่าเป็นของผู้ร้ายฉกลักปล้นสดมมาแลได้

ชื่อ } ไว้ก่อนแล้ว แลรู้เนื้อความเมื่อภายหลังว่ากรมพระนครบาลแลกระลาการกรมใด ๆ
รับจ่านำ } เกาะเอาเจ้าของแลผู้เอาของมา ชาย }
จ่านำ } นั้นไปพิจารณาเนื้อความผู้ร้ายใช้ ก็ให้ผู้ ชื่อ }
รับจ่านำ }

ของไว้ นั้นเอาสิ่งของไปบอกแก่กระลาการ ผู้ได้พิจารณาให้ใส่ดูกับตราสีนแลคำกฎหมายหนังสือ
ฟ้องของเจ้าทรัพย์นั้น ถ้าแลต้องกันก็ให้ นครบาล }
กระลาการ } ถามเจ้าทรัพย์ดู ถ้าแลเจ้าทรัพย์รับว่า

เป็นของเจ้าทรัพย์จริงแล้ว ก็ให้ถามอ้ายผู้ร้ายว่ามา ชาย }
จ่านำ } เอาเงินไปมากน้อยเท่าใด แลให้ผู้
ชื่อ } ของนั้น สะบถสาบานตัวจงหนักหนาว่าได้ ชื่อ }
รับจ่านำ } ของไว้เป็นเงินเท่าใดตาม

สัจ } แล้วจึงให้เจ้าทรัพย์ไถ่เอาตามคำอัยผู้ร้าย ชาย } นั้น เพราะว่ามิได้อำพรางสมคบ
จริง } จำนำ }

คิดเข้าด้วยอัยผู้ร้าย ได้เอาเนื้อความเข้ามาว่าตามพระราชกำหนดกฎหมายประการหนึ่ง
ผู้เอาของไปช่วยจำนำกับเจ้าของนั้นยอมคืนเคยไว้ใจแก่กัน จึงจำจวนกันให้เอาสิ่งของไปช่วย

ชาย } ได้ ถ้าแลผู้ซึ่งเอาสิ่งของไปช่วย ชาย } นั้นรู้ว่าเจ้าของต้องเกาะไปว่าเป็นผู้ร้ายก็ให้
จำนำ } จำนำ }

เนื้อความซึ่งเขาวานให้เอาสิ่งของไปช่วย ชาย } นั้นเข้าไปบอกแก่กระลาการผู้พิจารณาให้
จำนำ } จำนำ }

กระลาการเอาตราสีนรูปประพรรณสิ่งของมาใส่กันดู ถ้าแลผู้เอาสิ่งของไปช่วย ชาย } นั้น
จำนำ } จำนำ }

ให้การว่ารูปประพรรณสิ่งของต้องด้วยตราสีนแล คำกฎ } ของเจ้าทรัพย์ใช้ ก็ให้กระลาการ
หนังสือฟ้อง }

หมายไปเอาตัวผู้ ชื่อ } นั้นให้เอาสิ่งของมาใส่ด้วยตราสีนแล คำกฎ } ถ้าแลผู้
รับจำนำ } รับจำนำ }

ชื่อ } นั้นมิได้เกิดกันอำพราง แลเอาสิ่งของซึ่ง ชื่อ } ไว้้นมาให้กระลาการ
รับจำนำ } รับจำนำ }

พิจารณาใส่ด้วยตราสีนแล คำกฎ } ตามสัจตามจริง ถ้าต้องกันเป็นของ ๆ เจ้าทรัพย์
หนังสือฟ้อง }

หมั้นคงแล้วก็ให้เจ้าทรัพย์ไถ่เอาสิ่งของนั้นกึ่งค่าซึ่งอัยผู้ร้ายมา ชาย } นั้น ด้วยเหตุว่าผู้
จำนำ } จำนำ }

ชื่อ } นั้นมิได้เอาเนื้อความมาว่าเอง แต่ส่วนตัวผู้ชื่อเอาสิ่งของอัยผู้ร้ายไปช่วย ชาย }
รับจำนำ } จำนำ }

นั้นได้เอาเนื้อความเข้ามาว่าตามกฎแล้ว ก็อย่าให้เอาตัวเป็นโทษว่าสมคบโจรตามกฎแต่ก่อน

นั้นเลย อนึ่งถ้าผู้อื่นนอกกว่าผู้ ชื่อ } นั้น ถ้าแลรู้เห็นว่าผู้ใดเป็นผู้ร้ายก็ดี แล้วว่าผู้ใด
รับจำนำ } รับจำนำ }

ชื่อชาย } ของอัยผู้ร้ายไว้ก็ดี ถ้าแลเอาเนื้อความมาว่าแก่กรมพระนครบาลกระลาการ
รับจำนำ } รับจำนำ }

กรมใด ๆ ก็ตีพิจารณาเป็นสัจ ได้เนื้อความเพราะถ้อยคำของผู้นั้นมาว่ากล่าวแนะนำ ก็ให้
กระลาการในกรมพระนครบาลเอาทรัพย์ของเจ้าทรัพย์ ซึ่งผู้ร้ายลักไปพิจารณาคืนมาให้
ตีค่าออกแล้วให้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนให้เป็นบำเน็จแก่ผู้เอาเนื้อความมาว่านั้นส่วนหนึ่ง ถ้า

แลเป็นเครื่องราชูปโภคสิ่งของต้องหย่าง แลเงินตีบุกหุ้มพระ พุทธิรูป }
ลัทธูป } ข้อฟ้าบ้านลมดาษ
เจดีย์ }

พื้นพระวิหารการบุเรียนจะพระราชทานบำเน็จให้ตามสมควร ด้วยเหตุว่าผู้นั้นมิได้เข้าขอบ ด้วยอ้ายผู้ร้าย เจบร้อนด้วยพระราชกำหนดกฎหมายมีน้ำใจเอาเนื้อความมาว่า อนึ่งถ้า สิ่งของซึ่งมาใส่กับตราสินนั้น ถ้ามีต่องกันก็ให้กระลาการในกรมพระนครบาลกฎหมายแต่ หลุดลายรูปประพรรณหนักเบาสิ่งของนั้นไว้ แล้วให้ถามผู้ซึ่งเอาสิ่งของมานั้นดูให้รู้ว่าอยู่ บ้านไหนเปนป่าวไพรของผู้ใด ให้เขียนจดหมายเอาถ้อยคำไว้จงหมั่นคง แล้วส่งสิ่งของให้แก่ ผู้เอาสิ่งของมานั้นคืนไป อย่าให้กระลาการเรียกเอาพัศดูทองเงินแต่เพียงหนึ่งขึ้นไปแก่ผู้เอา

สิ่งของไป ชาย } แลผู้ ชื่อ } ไว้ ซึ่งได้เอาเนื้อความกับสิ่งของเข้ามาว่าตามพระราช
          จ่านำ } รับจ่านำ }

กำหนดกฎหมาย ถ้าผู้ ชื่อ } ของอ้ายผู้ร้ายเกียดกันอำพรางไว้หมีได้เอาสิ่งของ ๆ อ้าย
          รับจ่านำ }

ผู้ร้ายซึ่งชื่อรับจ่านำไว้มาส่งให้กระลาการพิจารณาใส่ด้วยตราสิน แลคำกฎหมายฟ้องก็ตี
แลผู้ ชื่อ } องอ้ายผู้ร้ายอยู่บ้านย่านไกลกันกับอ้ายผู้ร้ายกับซึ่งผู้เอาสิ่งของอ้ายผู้ร้าย
          รับจ่านำ }

มาชายจ่านำก็ตี ถ้าแลรู้เนื้อความว่าเจ้าของแลผู้เอาของมา ชาย } ต้องเกาะไปด้วยเนื้อความ
          จ่านำ }

อ้ายผู้ร้ายแล้วมิได้เอามาว่าตามกฏนั้นจะเอาตัวเปนโทษเท่าผู้ร้าย เพราะว่าผู้ ชื่อ } ของ
          รับจ่านำ }

อ้ายผู้ร้ายซึ่งอยู่ต่างบ้านตามย่านไกลกันกับอ้ายผู้ร้ายกับผู้ช่วย ชาย } ของอ้ายผู้ร้ายนั้น
          จ่านำ }

รู้เนื้อความแล้วหมีได้เอามาว่ากล่าวตามกฏหมาย ก็ให้ปรับใหม่เอาตัวเปนโทษว่าสมคบใจ
ตามกฏแต่ก่อน เหตุว่าผู้ ชื่อ } ของอ้ายผู้ร้ายไว้หมีได้พิจารณา ถ้าผู้ ชื่อ } ได้เอา
          รับจ่านำ }

เนื้อความมาว่าตามกฏหมายแล้ว กระลาการในกรมพระนครบาลผู้พิจารณาแลผู้ใหญ่อยู่ใน
บ้าน หมีได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนั้นจะเอาเปนโทษตามโทษานุโทษ กฏให้ไว้ณ

วัน ๓—๓ คำ จุลศักราช ๑๑๐๓ ปีระกาตรีนิศก

๑๑ กฏให้แก่พระสุรัสวดี ชาย } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
          ชวา }

หลวงขุนหมื่นพันนายฝ่าย ทหาร } มหาดเล็กขอเฝ้าชาวที่ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้า
          พลเรือน }

ฝ่ายหลัง แลแขวงนายบ้านนายอำเภอก อนาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทั่ว ด้วยอ้ายผู้ร้ายปล้น

สดมดีซึ่ง สมณะซีพราหมณอนาประชาราษฎรทุกตำบลมากชุมนุมขึ้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ลูกขุนปรึกษาแล

เจ้าพญาอภัยราชานราฤทธิเดช
พญากระลาโหม
พญาพระคลัง
พญาพลเทพ
พญาราชสุภาวดี
พญาสมบัติบาล
พญาราชภักดี
พญารัตนาธิเบศ
พระมหาอำมาต
พระอสุระเสนา
พระวิจิตรณรงค์
พระพิเรนเทพ

ลูกขุนศาลา ๑๒

๒๓

พระศรีมโหสถ
หลวงญาณประกาศ
หลวงเทพราชธาดา
หลวงธรรมสาทร
หลวงอภัย
ขุนราชฤทธานน
ขุนนนทะเลน
ขุนราชพินิจใจ
ขุนอาชฎัจก
ขุนบุรินทร์
ขุนเทพอาชฎา

ลูกขุนสารหลวง ๑๑

ปรึกษาด้วยเกล้า ฯ พร้อมกันว่าอันโจรผู้ร้ายนั้นมีแต่บุราณสืบ ๆ มาแลเมื่อครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกฏ เสวยราชสมบัติครั้งนั้นเกิดโจรผู้ร้ายปล้นสดมในกรุงนอกกรุง ฯ ชุมขึ้นทุกแห่งทุกตำบล แลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นปราบดาภิเศกครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ กำชับให้สอดแนมตรวจตรา แลให้แจกพระราชกำหนดกฎหมาย ห้ามปรามเป็นกวดขันให้กองเพลิงหน้าบ้านหลังบ้านระวังระไว ถ้าบ่าวไพร่ของผู้ใด ซึ่งใช้สรอยอยู่นั้นเป็นผู้ร้าย ก็ให้เอานายเป็นโทษด้วย เดชะพระบรมโพธิสมภารปกเกล้า ฯ โจรผู้ร้ายซึ่งปล้นสดมดีซึ่งนั้นสงบลงหลายปีมาแล้ว แลบัดนี้ผู้ร้ายซึ่งปล้นสดมกำเริบมากชุมนุมอีกนั้น เหตุด้วยกรมพระนครบาลเคล็ดอันคลาทำให้อ้ายผู้ร้ายหนีไปได้บ้าง แลเอาออกใช้สรอยทำนาเลี้ยงกระบือเลี้ยงช้างเหนแก่ามีคสิ่นบนปล่อยเสียบ้าง แลทำมะดาอ้ายผู้ร้ายนั้นเป็นน้ำใจ

กักขะละยาบช้า ครั้นได้เคลื่อนคลายออกแล้วคิดอ่านคบพวกเพื่อนกระทำโจรกำมกลัก
ราษฎรต่าง ๆ เพราะเหตุฉนี้อ้ายผู้ร้ายจึงมากชุกชุมขึ้น ราษฎรได้รับความเดือดร้อนแลทรง
พระกรรณา ฯ จะให้อ้ายผู้ร้ายสะงบลงนั้นให้ลูกขุนทั้งปวงปฤกษา ฯ เหนด้วยเกล้า ฯ พร้อม

กันว่า แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า นั้นขอพระราชทานให้
ขุนราชศึก }
ขุนราชอาษา } ขุนดาบซึ่งเป็นพนักงาน
ขุนเดโชไชย }
ขุนการพิไชย }

ได้กำกับกรมพระนครบาลพิจารณาแลได้ถามขบเสี้ยนนั้นให้มีบาญชีอ้ายผู้ร้ายแลคนโทษ ซึ่ง
ต้องจำคุกณะคุก แลโทษซึ่งต้องจ่ายไปเป็นหัวสิบข้าง แลกรมพระนครบาลเอาออกใช้ราชการ
ในกรมนั้นไว้เป็นคู่มือด้วย แลให้ขุนพิศดีเอาบาญชีผู้ร้าย แลคนโทษตามมีบาญชีคู่มือขุน
ดาบนั้น มายื่นไว้มหาดไทยฉบับหนึ่ง ครั้นถึงเดือนให้ขุนดาบตรวจดูคนโทษแลผู้ร้ายในคุกจง
ทุกเดือน ๆ ละ ^๒ } ครั้งเมื่อจะตรวจนั้นให้ชาววังตำรวจใน ประแดงจันกำกับไปด้วย แล

ให้ขุนดาบเอาบาญชีตรวจนั้นมาใส่กับบาญชีมหาดไทย ถ้าขาดด้วยเหตุประการใดก็ให้
เจ้ากรม }
ปลัดกรม } พระนครบาลเอาเนื้อความกราบทูลพระกรรณา ถ้าเจ้ากรมปลัดกรมพระนครบาล

นึ่งเสีย หมิได้เอาเนื้อความกราบทูลพระกรรณา ข้าอยู่ถึงสามวันจึงให้มหาดไทยกราบทูล ฯ
ถ้ามหาดไทยหมิได้กราบทูลพระกรรณา จึงให้ขุนดาบกราบทูลพระกรรณาจงทุกครั้ง
อนึ่งซึ่งอ้ายผู้ร้ายมีนายประกัน แลละพยศร้ายเสียแล้วกรมพระนครบาลจัดตั้งแต่งให้เป็น
ขุนหมื่น ใช้ราชการอยู่ในกรมพระนครบาลแล้วนั้น อย่าให้ตัดหูแลคักเลย แลอ้ายผู้ร้าย
โทษปล้นสดมเก่าใหม่ออกกว่านั้น ถ้าปล้นสดมครั้งหนึ่งให้ตัดหูเสียข้างหนึ่ง ถ้าสองครั้ง
ให้ตัดหูเสียทั้งสองข้าง ถ้าแลสามครั้งให้ฆ่าเสีย แลบันดาอ้ายผู้ร้ายเก่าใหม่โทษเบาลงมา

ซึ่งพิจารณาเปนสัจนั้น ให้คัก ^{หน้า} } เสียตามโทษโดยพระอาัยการนั้นจงทุกคน อย่าให้เรียก
ออก }

เอาค่าคักเลยแลอ้ายผู้ร้ายโทษปล้นสดมนั้น ให้จำมันเสียทั้งกลางวันกลางคืนทีเดียว แต่โทษ
ซึ่งนอกกว่านั้น จึงให้ตัดพวงไว้ใช้ราชการแต่กลางวัน ครั้นเพลายนให้จำใส่คุกไว้ ถึงจะหลบ
หนีออกไปได้ นครบาลปล่อยเสียก็ดี คนทั้งปวงก็จะรู้จักตัวง่าย จพิจารณาสืบสาวเอาตัวก็จะ

ได้สดวกแล จึงให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ณหัวเมือง ^๑ }
} ^๒ } ให้ประกาศแก่นายบ้านลูก
} ^๓ }
} ^๔ }

บ้าน แลด่านขนอนทั้งปวงให้รู้ทั่วกัน ถ้าแลเห็นตัดหูแลคัก ^{หน้า} }
ออก } เปนคนผู้ร้ายใช้ ให้จับกุม

เอาตัวมาส่งยังกรมการแขวงแลกรมพระนครบาล ถ้าแลผู้ใหญ่นายบ้านแลชาวบ้านหมิได้จับ
 เอาตัวมาส่ง แลพิจารณาไปจับตัวอ้ายผู้ร้ายซึ่งสำคัญนั้นได้ณบ้านใดจะให้เอาตัว นายบ้าน
ชาวบ้าน
 เปนโทษ ถ้าจะให้หมิฎไปไว้ฉนี้แล้วเห็นว่า อ้ายผู้ร้ายหนีไปจะขัดสน อนึ่งผู้ร้ายโทษเบาซึ่ง
 กรมพระนครบาลจ่ายไปเปนหัวสิบข้าง แลเอาตัวออกใช้ราชการในกรมพระนครบาลนั้น ให้
 เอนายประกันให้มั่นคงจงทุกคน แลในหนังสือประกันนั้นให้มีเนื้อความไว้ว่าให้นายประกัน
 เอาใจใส่ระวังระไวอ้ายผู้ร้ายนั้นอยู่ด้วย ถ้ารู้ระคะระคายอ้ายผู้ร้าย ซึ่งตัวประกันนั้นไป
 ปล้นสดมทำร้ายแก่ราษฎรให้จับเอาตัวมาส่งเสีย ถ้าแลนายประกันได้เอาตัวมาส่งก่อนใช้
 ให้ยกโทษนายประกันเสีย ถ้ามิได้เอาอ้ายตัวผู้ร้ายมาส่งก่อนไซ้ ให้เอนายประกันเปนโทษ
 ตามโทษานุโทษ แลส่วนตัวอ้ายผู้ร้ายนั้น ให้จำมันเสียดุจหนึ่งอ้ายผู้ร้ายโทษปล้นสดมนั้น
 อนึ่งอ้ายผู้ร้ายฆ่าเจ้าเรือนตายนั้น ย่อมเอาตัวส่งให้เจ้าพาบ ๆ ให้ฆ่าเสียให้ตกไปตามกันแล
 เจ้าภาพซึ่งเปนคนกลัวแก่บาป ครั้นจะฆ่าก็กลัวจะเป็นกำมีสืบไปก็ยอมปล้อยกันเสียว่าจะ
 ให้บวบ้าง แลเรียกเอาเงินค่าตัวว่าจะทำบุญไปแก่ผู้ตายบ้าง แลอ้ายผู้ร้ายเหล่านี้หมิได้
 ละพยศอันร้ายเสีย ย่อมคบหากันไปทำร้ายแก่ราษฎรอีกเล่า จับตัวได้พิจารณาเปนสัจก็
 หลายนคนมาแล้ว แลสืบไปเบื่องหน้าอย่าให้เอาอ้ายผู้ร้ายเหล่านี้ส่งให้เจ้าภาพเลย แลให้เอา
 ตัวจำใส่คุกไว้กว่าจะตาย อนึ่งซึ่งให้ขุนพิศิตทำทางว่าอ้ายผู้ร้ายทั้งปวงมาเย็นไว้แก่
 มหาดไทยใบหนึ่ง ให้รู้ว่าผู้ร้ายชื่อนั้นอยู่บ้านนั้นนภรรยาชื่อนั้น โทษตัดหมู่มือคักหน้าคักอกเปน
 สำคัญจำอยู่ณะคุก แลติดพวงมีนายประกันออกใช้เปนหัวสิบข้างนั้นด้วยให้แจ้ง แลให้ปิด
 ตราประจำทางว่าไว้ให้มั่นคง เปนจำนวนคงแลจำหน่ายทุกปี อนึ่งถ้าอ้ายผู้ร้ายตายก็ให้
 บอกรแก่เวนมหาดไทยกระลาโหมกรมวังให้ไปดูอะศก แล้วจึงให้หักจำนวนบาญชียลงเสีย
 อนึ่งคนซุ่มมิได้กลัวพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ บังอาจชักชวนพวกเพื่อนไปทำร้ายปล้น
 สดมอนาประชาราษฎร ขึ้นใหม่่นอกกว่าอ้ายผู้ร้ายเท่านั้น ให้เอาตัวอ้ายผู้ร้ายเปนโทษตาม
 กฎนี้ แล้วให้เอาบิดามานดาพี่น้องอ้ายผู้ร้ายนั้นเปนโทษด้วย ดุจหนึ่งมนายอ้ายผู้ร้ายนั้น
 จงทุกคน อนึ่งอ้ายผู้ร้ายซึ่งเปนโทษอยู่ในกรมพระนครบาลนั้น ถ้ามีหมายรับพระราช
 ใองการนั้นให้กราบทูลฉลองกอนแต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งให้ส่งไป จึงให้ส่งตาม
 พระราชใองการนั้น กรมพระนครบาลเปนนาย ฯ อำเพอเปนพนักงานได้กระเวนสอดแนม
 จับอ้ายผู้ร้ายทั่วทั้งในกรุงนอกกรุง แลทุกวันนี้เหตุว่าสอดแนมอ้ายผู้ร้าย แลผู้จะพิทักษ์รักษา
 ป้องกันอ้ายผู้ร้ายคลายลง อ้ายผู้ร้ายจึงมีน้ำใจกำเร็บทำร้ายแก่ราษฎรมากซุมขึ้น ขอพระ
 ราชทานให้ขุน จำเมือง
เทพสุ } แลขุนหมื่นกองกระเวนไปลาดกระเวนจงทุกวัน ถ้าต้องกิจราชการ
 ปวยเจ็บจึงให้แต่งขุนหมื่นเสมียนทะนายไปกระเวนแทน แลให้ชาวบ้านกองเพลิงหน้าบ้าน

หลังบ้านทำจำลองตามทางเดิรจงทุกบ้าน แลครั้นเพลาค่ำให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ชาย พลัดกัน
รักษาองเพลิงหน้าบ้านหลังบ้าน ตามมีคนมากแลน้อยให้พลัดกันคอยผู้คนเดินไปมา ถ้า
หาได้เพลิงเป็นสำคัญมิได้ ให้จับเอาตัวจำไว้ครั้นรุ่งเช้าให้เอาตัวไปส่งยังลูกขุนณศาลา ให้
พิจารณาดู ถ้าเห็นว่ามิได้เป็นผู้ร้ายแล้วก็ให้ปล่อยเสีย ถ้าพิจารณาเห็นว่าเป็นผู้ร้ายจริง ให้
ส่งไปยังกรมพระนครบาล พิจารณาสืบสาวดูให้เห็นเท็จแลจริง แลกรมนครบาลซึ่งไปกระเวน
นั้น ครั้นไปถึงบ้านใดตำบลใดก็ให้บอกแก่ชาวบ้านจงทุกบ้าน ครั้นเช้าให้ผู้ไปกระเวนนั้นเข้ามา
บอกแก่นายเวณ ผู้อยู่เวณศาลาลูกขุนจงทุกวัน ถ้าแลผู้ร้ายปล้นในกรุงนอกกรุงก็ดี ให้
ชาวบ้านซึ่งอยู่ณเรือนใกล้ในสามเส้นสืบหน้าว่าช่วยกันรบพุ่งจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้ายให้ได้ ถ้า
อ้ายผู้ร้ายหนีไปทางไกลก็ให้ติดตามไป ๆ ถึงบ้านข้างหน้านั้น ก็ให้บอกแก่ชาวบ้านค่างหน้า
ให้ออกช่วยติดตามสืบไป ถ้าแลชาวบ้านในสามเส้นสืบหน้าว่า มิได้ออกช่วยติดตามรบพุ่งจับ
เอาตัวอ้ายผู้ร้าย ๆ เอาทรัพย์สิ่งของไปได้ ก็ให้เจ้าทรัพย์ชาวบ้าน นายอำเภอนครบาลช่วย
กันเสาะแสวงหาสืบสาวอ้ายผู้ร้ายให้ได้แต่ในสามวัน ถ้าแลผู้ใดสอดแนมจับได้อ้ายผู้ร้าย
พิจารณาเป็นสัจใช้ ให้เอาทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นเอาไปแบ่งเป็นสามส่วน ให้ยกเป็นบำเหน็จผู้
สอดแนมจับผู้ร้ายได้นั้นส่วนหนึ่ง ส่งให้เจ้าทรัพย์แต่สองส่วน ถ้าสอดแนมมิได้อ้ายผู้ร้ายก็
ให้เอาทรัพย์ ซึ่งอ้ายผู้ร้ายปล้นเอาไปนั้นตั้งเป็นสามส่วน ให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพราะหมีได้
ระวังระไวยนั้นส่วนหนึ่ง ให้นครบาลใช้เพราะมิได้สอดแนมจับผู้ร้ายนั้นส่วนหนึ่ง ให้ชาวบ้าน
ในสามเส้น ๑๕ วาใช้ เพราะหมีได้ออกจับกุมอ้ายผู้ร้ายได้นั้นส่วนหนึ่ง แลในสวน
ชาวบ้านจะได้ใช้นั้นส่วนหนึ่ง ให้แบ่งออกเป็น ๖ ส่วน ให้ผู้อยู่ในเส้นหนึ่งนั้นใช้ ๓ ส่วน ผู้อยู่
ในสองเส้นนั้นใช้สองส่วน ผู้อยู่ในสามเส้น ๑๕ วา ให้ใช้ส่วนหนึ่งเจ้าทรัพย์ กรมพระนคร
บาลชาวบ้าน จึงจะได้เป็นใจกันสอดแนมจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย ซึ่งทำร้ายแก่ราษฎรนั้น
แลทรัพย์สิ่งของซึ่งอ้ายผู้ร้ายเอาไปนั้น เกลือกว่าเจ้าทรัพย์หมีว่าตามจริง อ้ายผู้ร้ายเอาไป
น้อยจะว่าเอาไปมากปรารถนาจะให้คุ้ม ซึ่งเจ้าทรัพย์จะต้องยกเสียเป็นบำเหน็จแก่ผู้สอดแนม
นั้น แลให้นครบาลผู้รับตราสิน เอาเจ้าทรัพย์ทั้งบุตรภรรยาชายหญิงเป็นคนสนิด อยู่เรือน
เดียวกันกับเจ้าทรัพย์นั้น ให้สภษบาลตวัเฉพาะพระพุทธิเจ้าพระธรรมเจ้าพระสงฆเจ้า จง
หนักหนาก่อนจึงให้การทรัพย์สิ่งของซึ่งผู้ร้ายเอาไปนั้นแต่ตามสัจตามจริง อย่าให้เอาเทษมา
ให้การกฎหมายตราสินแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลเจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอจึงจะมี
ใจจะเม่นชะมักสืบสาวสอดแนม จับกุมเอาอ้ายผู้ร้าย ๆ จะเห็นว่าเจ้าทรัพย์นครบาล ชาวบ้าน
นายอำเภอเป็นใจสอดแนมจับกุมเป็นหลายเหล่าอยู่แล้ว ก็จะไม่ขัดขามกลัวเกรง จะมีอาჯ
ทำร้ายแก่ราษฎรได้แลบ้านในสามเส้น ๑๕ วานั้นถ้าแลหมีได้เป็นผู้ร้าย แลมิได้เป็นผู้ชักนำ
แลสมรู้ร่วมคิดด้วยอ้ายผู้ร้ายหามีได้ แลชาวบ้านทั้งนี้จะต้องแบ่งส่วนช่วยใช้ทรัพย์ของ
เจ้าทรัพย์อยู่ด้วย แลห้ามเสียอย่าให้ปรับไหมเอาเป็นโทษเลมิดพระราชกำหนดฎเลย แลอย่า

ให้กระลาการกรมพระนครบาลเรียกเอาค่าเชิงประกัน แลค่าฤชาการกระลาการแก่ชาวบ้านแต่
สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นอันขาดทีเดียว แลเมื่อกรมพระนครบาลจะตัดหูจะคักหน้าจะคักอก
อ้ายผู้รายนั้น ให้ขุนดาบไปนั่งรู้เห็นเป็นพยานด้วย กฎให้ไว้ณวัน ๓—๗ คำจุลศักราช
๑๑๐๕ ปีกุญเบญจศก

๑๒) กฎให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๑ }
๒ } ปากได้ฝ่ายเหนือทั้งปวงด้วยพระ
๓ }
๔ }

พี่ชายสงครามขึ้นไปราชการชั้นสูตรร่อนทอง ณเมืองสวรรคโลกกลับลงมากราบทูลพระ
กรรณว่าแขวงเมืองสวรรคโลกนั้น เกิดโจรผู้ร้ายปล้นสดมตีซึ่งลักข่างม้าโคกระบือของ
อนาประชาราษฎรไพร่พลเมืองลูกค้ำวานิช ณทางบกทางเรื่อนั้นมากชุมขึ้นกว่าแต่ก่อน แล
คนเดิรทางไปมาพวกละ ๗ } คนนั้น ถือปืน ๕ } บอกบ้าง ๒๐ คนถือปืน ๑๔ } บอก
๑๐ } ๑๕ }

บ้างตามพวกมากพวกน้อย ล่างพวกถือปืนครบมือก็มีบ้าง จึงทรงพระกรรณาตรัสเหนือ
เกล้าฯ สั่งว่าในปีมะโรงสำเรทธิศกปีมะเมียโทศกนั้นฝนฟ้า น้ำท่ามิได้ปรกติ อนาประชาราษฎร
ทำนามิได้เต็มภูมิเข้าก็แพง แลโคกระบืออนาประชาราษฎรเกิดอุบัติเหตุล้มตายเป็นอันมาก
อนาประชาราษฎรทำมาหากินขัดสน จึงเกิดโจรผู้ร้ายแลในปีมะเมียตรีศกนั้นไพร่พลเมือง
ทำนาก็ได้ผลเป็นปรกติอยู่แล้ว แลซึ่งเกิดโจรผู้ร้ายตีซึ่งปล้นสดมฉลักข่างม้าโคกระบือของ
อนาประชาราษฎรแลลูกค้ำพานิชทางบกทางเรื่อมากชุมขึ้นอีกนั้น เป็นต้นด้วยผู้รักษาเมือง
ผู้รั้งกรมการเมือง มิได้เป็นใจตรวจตราสอดแนมสืบสาวจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย ตามมีพระราช
กำหนดกฎหมายเก่าใหม่ นั้นหามิได้ ต่ออ้ายผู้ร้ายทำร้ายแก่ราษฎร ๆ เจ้าทรัพย์ รู้เรื่องราวเอา
เนื้อความมาร้องฟ้อง กฎหมายแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๆ จึงให้เกาะกุมเอาตัวมา พิจารณา
ได้ทรัพย์สิ่งของ ๆ เจ้าทรัพย์บ้างมิได้บ้างแลเห็นแก่อาภิสืบบน ก็ทำนองเหนียวไว้ให้เข้าอยู่
บ้าง ให้มีบาดหมายมาเบิกเอาตัวผู้ร้ายไปบ้าง ให้มีนายประกันให้ไปเที่ยวได้บ้าง แลกระทำ
ให้อ้ายผู้ร้ายหนีไปเสียบ้าง เหตุด้วยผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง มิได้เป็นใจเจ้รื้อนด้วยราชการ
เห็นแก่อาภิสืบบนนั้น อ้ายผู้ร้ายจึงได้ใจกำเริบทำร้ายแก่อนาประชาราษฎรไพร่พลเมือง
ลูกค้ำพานิชมากชุมขึ้นทั้งนี้ ถ้าจะให้เอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองเป็นโทษตามกฎหมายพระ
อาัยการ ใช้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองก็ได้รับความตายความฉิบหายยับเยินไป แลครั้งนี้แต่ให้
คาดโทษผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองไว้ครั้งหนึ่งก่อน แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
กรมการเมืองเอาคนที่สัจซึ่มั่นคงดีซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ภาจะว่ากล่าวบังคับบัญชาแก่ชาวบ้านทั้งปวงได้
นั้น ให้ตั้งเป็นนายบ้านจงทุกบ้านทุกอำเภอ แลถึงว่าเป็นหลวงขุนหมื่นถือตราภูมคุมห้ามทำ

ราชการอยู่ในกรมใดก็ดี ถ้าเห็นว่าเป็นผู้ใหญ่ ว่าจะว่ากล่าวบังคับบัญชาแก่ชาวบ้านได้ ให้เอาเป็นนายบ้านด้วยเถิด แล้วให้เขียนกฎหมายให้ไว้แก่ชาวบ้านทั้งปวงให้ฟังบังคับบัญชา นายบ้านให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย แลเนื้อความที่ชอบด้วยราชการนั้น แลให้นายบ้านว่ากล่าวแก่ชาวบ้านทั้งปวงทำจำลอง แลกองเพลิงหน้าบ้านหลังบ้าน แลให้พลัดเปลี่ยนกันนั่งยามกระเวนบันจบกัน พิทักษ์รักษาป้องกันซึ่งอ้ายผู้ร้าย จะมาทำร้ายณะบ้านนั้น แลให้มีกลองสัญญาไว้ด้วยจงทุกบ้าน ถ้าแลอ้ายผู้ร้ายจะเข้าปล้นแลกระทำร้ายสิ่งใด ๆ เป็นการเร็วในทันใดนั้นให้ตีกลองสัญญาขึ้น แลให้ชาวบ้านทั้งปวงมาพร้อมกันจับกุมติดตามอ้ายผู้ร้ายนั้นจงได้ ถ้าแลกำลังชาวบ้านน้อยกว่าอ้ายผู้ร้ายไซ้ ก็ให้ชาวบ้านแบ่งกันตามสะกดรอยอ้ายผู้ร้ายไปบ้าง แลให้ไปบอกชาวบ้านอื่นซึ่งอยู่ใกล้บ้านนั้น ให้มาช่วยติดตามจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้ายบ้าง แลให้ไปสืบแก่ชาวบ้านค่างหน้าออกไปก้าวสะกดทางช่วยจับกุมอ้ายผู้ร้ายนั้นบ้าง ประการหนึ่งถ้าระยะบ้านทางไกลกันอยู่เป็นทางชั่วเที่ยงก็ตีวันหนึ่งก็ตี จึงจะถึงบ้านค่างหน้านั้น แลก็ให้เข้าไปบอกแก่ชาวบ้าน แลให้ชาวบ้านค่างหน้าติดตาม สกดรอยอ้ายผู้ร้ายสืบไป ถ้าแลล่วงเข้าแขวงเมืองใดก็ให้เข้าไป บอกแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการติดตามสอดแนม พิจารณาสืบสาวจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย แลพวกอ้ายผู้ร้ายนั้นจงได้ประการหนึ่ง ถ้าลูกบ้านนั้นมีปืนไว้สำหรับตัวไซ้ ก็ให้เอาปืนนั้นมาช่วยบอกแก่ผู้ใหญ่ นายบ้าน แลให้ผู้ใหญ่ นายบ้านนั้นวัดชันยาว แลกกฎหมายเอารูปประพรรณปืนนั้นไว้ ถ้าแลหาจากมิได้ก็ให้เอาไปให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการจากปืนนั้นลงไว้ ในลากล่องปืนนั้นให้สำคัญตามกฎหมาย แลให้หีบอบปืนนั้นไว้แก่เจ้าของให้เอาไว้สำหรับตัว ประการหนึ่งข้างม้าโคกระบือหายไปติดตามก็ตี แลให้ไปซื้อขายแลกเปลี่ยน ข้างม้าโคกระบือสิ่งใด ๆ ก็ตี ถ้าไปเป็นทางไกลลวงอำเภอดั้นเมืองอื่นไปไซ้ ก็ให้เอาหนังสือผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ แลผู้ใหญ่ นายบ้าน นายอำเภอดั้นผู้ใดผู้หนึ่ง ปิดตราเป็นสำคัญเบิกด่านไป ให้รู้ว่าผู้นั้นชื่อนั้นอยู่บ้านนั้นไปกิจการสิ่งนั้น แลมีปืนเครื่องศาสตราอาวุธไปสำหรับตัวเท่านั้น ๆ ไปด้วยกันเป็นคนเท่านั้น ให้แจ้งให้เป็นพยานตัวไป ครั้นไปจัดซื้อโคกระบือซึ่งจะซื้อแลกเปลี่ยน แลตัวเจ้าของผู้ขายแลกเปลี่ยนนั้น เข้าไปหาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้าน นายอำเภอดั้นซึ่งอยู่บ้านให้ถามผู้เจ้าของนั้นว่า ข้างม้าโคกระบือซึ่งขายแลแลกเปลี่ยนเป็นลูกคอกลูกถนนมาฤ ๆ ว่าแลกเปลี่ยนชื่อมาแต่ผู้ใด แลชื่อขายแลกเปลี่ยนแก่กันเป็นเงินมากน้อยเท่าใด แลแลกเปลี่ยนกันประการใด นั้นให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการผู้ใหญ่ นายบ้าน นายอำเภอดั้น เพียรกฎหมายแลเอาสะลักสำคัญรูปประพรรณข้างม้าโคกระบือไว้เป็นพยานให้มั่นคง แลจึงให้ชื่อขายแลกเปลี่ยนแก่กันแลเมื่อผู้มีชื่อจุมเอาตัวข้างม้าโคกระบือซึ่งซื้อแลแลกเปลี่ยนได้แล้วกลับมาบ้านนั้น ให้ขอเอาหนังสือผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้าน นายอำเภอดั้นซึ่งได้ไต่ถามรู้เห็นเมื่อซื้อแลแลกเปลี่ยนกันนั้น ให้บอกเรื่องราวเนื้อความปิดตราเป็นสำคัญ เบิกด่านไปด้วยจง

ทุกครั้ง ถ้าแลมีผู้มาจับใจทว่าข้างม้าโคกระบือของผู้มีชื่อผู้ร้ายลักไปก็ดี จพิจารณาหาความจริงนั้นได้สะดวก ประการหนึ่งให้ผู้ใหญ่บ้านทำสารบาญชีย ให้รู้จำนวนระคนอยู่ณะบ้านนั้นไว้แล้ว ให้กำชับว่ากล่าวแก่ชาวบ้านทั้งปวง อย่าให้ผู้ใดคบหากันเปนโจรผู้ร้ายได้ แลให้เอาใจใส่ตรวจตราลูกบ้านทั้งปวงอยู่จงเนือง ๆ ถ้าแลเห็นว่าผู้ใดน้ำใจกักชะลาหยาบซ้ำ ไปมาผิดเพลาปรากฏเหนกริยานั้นจะเป็นผู้ร้ายอยู่ไซ้ ก็ให้เอาตัวมาสบถษาบานเฉพาะพระพุทธรูปพระธรรมพระสงฆ์เจ้าจงหนักหนา แลให้เรียกเอาทานบนไว้ครั้งหนึ่งก่อน ถ้าผู้นั้นมิละพะยศยังทำอยู่อีกไซ้ ก็ให้จับเอาตัวมาส่งให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ พิจารณาสืบสาวดูถ้าเป็นผู้ร้าย แต่สมคบผู้ร้ายก็ดีเป็นสัจไซ้ ก็ให้เอาตัวเปนโทษตามกฎหมายพระอายุการ ประการหนึ่งมีศหายญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของชาวบ้าน ซึ่งอยู่ต่างบ้านนั้นจะมาสำนักนิอาไสย อยู่เรือนของผู้ใดแต่คืนหนึ่งขึ้นไปก็ดี ให้เจ้าเรือนเอาตัวผู้มาอาไสยนั้นขึ้นบอกแก่ผู้ใหญ่นายบ้านได้ถามดู ให้รู้เนื้อความว่าเป็นบ่าวไพร่ของผู้ใด อยู่บ้านใดตำบลใดมาสำนักนิอาไสยอยู่ณนั้นด้วยเหตุอันใดให้รู้จักหน้าแลชื่อไว้ แลให้เจ้าเรือนรับเอาตัวไว้ แลเมื่อไปจากบ้านจากเรือนนั้นก็ให้มาลาผู้ใหญ่บ้านก่อนแล้วจึงให้ไป ประการหนึ่งถ้ามีผู้มากฎหมายร้องฟ้องว่ากล่าวหาความแก่ราษฎรลูกบ้าน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการจะบาดหมายเอาตัวผู้ต้องคดี ไปพิจารณานั้นให้หมายให้ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นนายบ้านนั้นส่ง แลเงินค่าส่งนั้นให้พระราชทานให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้ส่งนั้นเปนกำลังราชการสืบไป อนึ่งผู้มีชื่อซึ่งจะเดินไปมาด้วยกิจราชการแลกิจการของผู้มีชื่อในเมืองนั้นก็ดี แนวนแคว้นไกลเมืองนั้นก็ดีห้ามอย่าให้ถือปืนไปมาเปลากลางคืนผิดประหลาดไซ้ ก็ให้จับเอาตัวประการหนึ่ง ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแต่งขุน

หมื่นกรมการแลนายอำเภอกุมทัพภักทสมกำลัง $\left. \begin{array}{l} ๕๐ \\ ๕๐ \\ ๖๐ \end{array} \right\}$ คนสั้พด้วยเครื่องสาตราอาวุธ ให้ไป

กระแวนทางบกทางเรือตามอำเภอนั้นจงทุกเดือน แลให้ตรวจดูจงทุกบ้าน ๆ ใด หมิได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายไซ้ ก็ให้เอานายบ้านตีหลัง ๑๐ ที แลลูกบ้านซึ่งชายสกกรนั้นให้ตีคด ๕ ที แลให้ชาวบ้านทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย แลห้ามอย่าให้ขุนหมื่นกรมการ แลนายอำเภอกุมทัพภักทนั้น เรียกเอาพัศดูทองเงินแก่ชาวบ้าน เปนค่าสิ่งอันใดแต่เพียงหนึ่ง

ขึ้นไป ประการหนึ่งเดือน $\left. \begin{array}{l} ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{array} \right\}$ พันเทศการเกี่ยวเข้านวนเข้าแล้วนั้น ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ

ให้กำกับด้วยขุนหมื่นชาวด่านคุมไพร่ชาวด่าน $\left. \begin{array}{l} ๗๐ \\ ๘๐ \\ ๑๐๐ \end{array} \right\}$ สรัพด้วยเครื่องสาตราอาวุธ ให้ไปกระแวน

ตามเค้าด่านขึ้นนอกตามอำเภอนั้น ให้บันจบถึงกันกับอำเภอนั้น ซึ่งต่อกันนั้นจง

ทุกปีเมื่อกระเวนไปนั้น ถ้าพบผู้ใดถือปืนไปมาณะกลางทุ่งกลางป่าก็ดี แลถึงหาปืนมิได้
เครื่องสาตราอาวุธสำหรับมือไป ถ้าไปด้วยกันเปนแต่ห้าคนขึ้นไปก็ดี ถ้าพบคนชุ่มชอนอยู่
ณะกลางป่าก็ดี ถ้าเห็นผิดประหลาดอยู่ใช้ก็ให้ผู้ไปกระเวน จับกุมเอาตัวมาไต่ถามเรียกเอา
หนังสือเบิกด่านปิดตราเปนสำคัญมาดู ถ้าแลมีตราเบิกด่านเปนสำคัญมั่นคงเหนว่าจะไม่
เป็นผู้ร้ายแล้วก็ให้ปล่อยตัวไป ถ้าแลหาตราสำคัญเปนพยานมิได้ ก็ให้เอาตัวมาส่งให้แก่ผู้
รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ให้พิจารณาสืบสาวดู ถ้าเปนสัจว่าเป็นผู้ร้ายแล้ว ก็ให้เอาตัวเปนโทษ
ตามพระอาัยการ แล้วให้เอาตัวจำไว้ณะคุกให้มั่นคง ถ้าพิจารณาเปนสัจว่าเป็นผู้ร้ายโทษ
ปล้นโทษสดม โทษฉกซึ่งนั้น ก็ให้นำท้าวเสีย แล้วก็ให้บอกหนังสือส่งตัวลงไป ยังถูกขุน
ณะศาลา ประการหนึ่งผู้ร้ายลักโคกระบือ ย่องเบานั้นมีกฎพระอาัยการแต่ก่อน ให้ใหม่
เปนสินไหมเปนพิไนย ไถ่โทษตัวแลบุตรภรรยา นั้น ก็นมิได้ให้เอาเปนคนนำร้อนด้วยหามิได้นั้น
ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ทุกวันนี้ครันมีใบสัจปรับมาเปน

สินไหม	} แล้วกระลาการยอมให้ผิด
พิไนย	

ไปหาเงิน แลอ้ายผู้ร้ายนั้นมันเปนคนน้ำใจชู้กักชะลาหยาบช้ายากหาเงินจะให้สินไหมพิไนย
มิได้ ครันได้ออกเค็ดแล้วยอมไปคบพวกเพื่อนเปนโจรผู้ร้ายปล้นสมมติชิงฉกลักข้างม้าโค
กระบือ ของอนาประชาราษฎร ลูกค้ำพานิชมาซื้อขายให้แทน

สินไหม	} ซึ่งต้องปรับใหม่นั้นจึง
พิไนย	

จะได้พันทุกขของตัว แลบุตรภรรยาซึ่งจะได้เป็นทาสเขานั้น แลเพราะเหตุนี้อ้ายผู้ร้ายจึงมาก
ชุ่มขึ้นมิระงับเลย แลสืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการพิจารณาสืบเนื้อความอ้าย
ผู้ร้าย ลักโคกระบือย่องเบา ถ้าเปนสัจว่าลักสิ่งอันใดให้สืบเอาสิ่งนั้น ส่งให้เจ้าทรัพย์จงได้แล
ถึงว่ามิได้ครบ ได้แต่สิ่งหนึ่งสองสิ่งก็ตีจะได้เห็นเปนสำคัญ แลแล้วจึงให้ปรับให้ใหม่ใส่ด้วยพระ
อาัยการ แลปรับไถ่โทษศกอนั้นให้ยกเสีย ให้เอาสิ่งมกลักนั้นศกไว้นอกอ้ายผู้ร้ายนั้นทุกคน
ตามพระอาัยการแลเงินปรับเปน

สินไหม	} มากน้อยเท่าใดนั้น อย่าให้ปล่อยอ้ายผู้ร้ายไปหา
พิไนย	

หาเงินเลย ให้เอาตัวจำจองไว้ให้มั่นคงให้พิจารณาสืบสาวเอาบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้าย นั้นมาใช้
เงินเงินปรับใหม่แทน ถ้าโบยตีเร่งรัดมิได้แล้วเอาบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายนั้น ชายเอาเงินตาม
กระเสียนอายุตามจะได้นั้น ถ้าแลทรัพย์ของเจ้าทรัพย์ได้คืนยังไม่ครบใช้ ก็ให้ใช้แทนทรัพย์
ของเจ้าทรัพย์ส่วนหนึ่ง แลให้เป็นสินไหมส่วนหนึ่งเปนพิไนยส่วนหนึ่ง แลตัวอ้ายผู้ร้ายนั้นให้
จำไว้ให้มั่นคงส่งไป ยังกรุงให้เอาติดพวงใช้ไว้กว่าจะตาย ประการหนึ่งถ้าแลบุตรภรรยา
อ้ายผู้ร้ายเปนทาสของผู้มีชื่อ ๆ เจ้าทาสนั้นรู้เหนว่าจะขาย แลบิดาทาสนั้นเป็นผู้ร้ายให้
จับกุม เอาตัวมาส่งให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ๆ ให้จับกุมเอาตัวมาพิจารณาเปนสัจแล้ว
แลบุตรภรรยาอ้ายผู้ร้ายซึ่งเปนทาสนั้นของผู้มีชื่อ ๆ เจ้าเงินได้กระทำตามกฎแล้วนั้น ก็อย่า

ให้ปรับไปหมขายเอาเงินเลย ประการหนึ่งข้าส่วยช่องกองช่างผู้ถือตราภูมิคุ้มห้าม แลผู้ถือตรา
เกลี้ยกล่อม ข้าหนีเจ้าไพร่หนีนายแลไพร่สมสังกัดพันทั้งปวง บันดาอยู่จังหวัดแขวงเมืองได
นั้นให้ยื่นบาญชียบ่าวไพร่ข้าไทตามมีมากแลน้อยเท่าใดนั้นขึ้นไว้แก่ศตติหัวเมืองนั้นจงสิ้นซึ่ง
อย่าให้เบียดบังไว้แต่คนหนึ่งได้ แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้านนายอำเภผู้ถือตรา
ภูมิคุ้มห้าม ลูกค้าพานิชแลผู้ใดทั้งปวงบันดามีบ่าวไพร่มากน้อยเท่าใดนั้น ให้ขุนนายแลเจ้าเงิน
เอาตัวบ่าวไพร่แลทาสของตัวนั้นมาให้สภษาบาลตัว แล้วให้เอาทานบนไว้จงทุกคน อย่าให้
คบหากันเปนโจรผู้ร้ายสืบไป ประการหนึ่งทีใดซึ่งเป็นที่สำนักอ้ายผู้ร้ายคอยลักดีดีซึ่ง แล
ปล้นลูกค้าพานิชผู้ไปมาณะทางบกทางเรือ นั้น ครั้นถึงเทศการอ้ายผู้ร้ายเคยมาทำร้ายแก่
ผู้มีชื่อ นั้น ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแต่งหลวงขุนหมื่นซึ่งเป็นคนอาทมาต มีน้ำใจเจบริอน
ด้วยราชการนั้น ให้คุมคนซึ่งกล้าแข็งนั้น ๔๐ } คน สฬด้วยเครื่องสาตราวุธไปลาดตระเวน
๕๐ }

สกัดท่าทางคอยจับเอาผู้ร้ายนั้นให้ได้ ฝ่ายอ้ายผู้ร้ายก็จะเขตหลาบเกรงกลัวเข้า ถ้าแลผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการ นายบ้านนายอำเภอราชฎร ไพร่พลเมืองทั้งปวงเจบริอนด้วยราชการ มี
น้ำใจพร้อมมูลกันกระทำตามเรื่องราวเนื้อความซึ่งว่ามาในกฎนี้แล้ว เหนว่าอ้ายผู้ร้ายจะสงบ
ลง ถ้าผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนายบ้านนายอำเภอราชฎรไพร่พลเมือง ผู้ใดมิได้กระทำตาม
พระราชกำหนดกฎกฎหมายให้ไว้แต่ข้อใดข้อหนึ่งใช้ จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษนั้น
แลฝ่ายข้างผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนั้น ถ้ามิกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย มิได้เป็น
ใจตรวจตราสอดแนมจับเอาตัวอ้ายผู้ร้าย แลเห็นแก่อามิศสินบนจะได้เป็นลาภเป็นผลเป็น
ประโยชน์แก่ตัวนั้นเป็นใหญ่ แลจะดูบังเหตุแก่ราชการละเลยให้อ้ายผู้ร้ายกำเริบ กระทำร้าย
แก่สมณะซีพราหมแลไพร่พลเมือง ลูกค้าพานิชทางบกทางเรือ อีกเล่าใช้จะให้เอาตัวเป็นโทษ

จงหนัก กฎให้ไว้ณระวัน ๒-๑ คำจุลศักราช ๑๑๑๔ ปีวอกจัตวาศก

๑๓ } กฏให้ไว้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนะหัวเมือง ๑ }
๒ } ปากได้ฝ่ายเหนือทั้งปวง
๓ }
๔ }

จงหัวด้วย พระพิไชย } กรมการเมืองพิไชยบอกหนังสือลงไปยังลูกขุนณศาลา ว่าชะนานทอง
หลวงปลัด }

อยู่บ้านน้ำใสแขวงเมืองลับแล ภาเอา } กระบือ ๒ ตัว }
กับผ้า } มาให้กฎหมายว่าชะนานทองแลชาว
แลเชือกหนึ่ง }

บ้านปล่อยกระบือไปเลี้ยงณะทุ่งนาเพลabayอ้ายผู้ร้าย ๑๒ คนถือ } ปืน }
หอก } เข้าตีซึ่งเอา

กระบือผู้เมีย } ไป ๑๗ ตัว ขนานทองคนมีชื่อติดตามร้องรอมมาถึงบ้านมขามแขวง
ใหญ่ }
น้อย }

เมืองพิไชย ภบอ้ายผู้ร้ายจึ่งเอากระบือของนายขนานทองมา ๒ ตัว นายขนานทองคนมีชื่อ
จับอ้ายผู้ร้าย ๆ ละกระบือเสียวิ่งหนีไปผ้าแลเชือกหนังของอ้ายผู้ร้ายตกอยู่ จึ่งเอามากฎหมาย
แก้กรรมการเมืองพิไชย ๆ สืบสาวพิจารณาจับได้อ้ายผู้ร้าย อ้ายดีผู้ร้ายรับเป็นสัจให้การช้ด

อ้ายเซด }
อ้ายแสน } อยู่บ้านฝ่าเผือกแขวงเมืองทุ่งยั้ง เปนป่าวเมืองทุ่งยั้งพระพิไชย
อ้ายคง }
อ้ายมัน }

กรรมกรให้หนังสือรายชื่อรายตำบล ให้ขุนยุกะบัตรขุนแพ่งกรรมการเมืองทุ่งยั้ง ส่งคนมีชื่อ
แล้วให้แต่งกรรมการขุนหมื่น คุณเอาตัวผู้มื่อลงมากำกับกันพิจารณาสอบกับอ้ายดีผู้ให้การ
ช้ดณะเมืองพิไชยนั้น แลขุนยุกะบัตรขุนแพ่งกรรมการเมืองทุ่งยั้ง บอกตอบโต้ผู้มีมื่อส่ง ว่า
เมืองทุ่งยั้งขึ้นแก่เมืองสวรรคโลก มีกฎพระอัยการไว้ว่าเนื้อความเมืองใดให้ผู้รักษาเมือง
ผู้รั้งกรรมการพิจารณาเอาพิไนยจ่ายราชการสำหรับเมืองแล้วเอาตัวผู้มื่อมาพิจารณาหัว
เมืองพิไชยนั้นมิได้ ผิดด้วยกฎหมายแลหย่างทำเนียมอยู่ แลบอกตอบโต้อ้ายผู้ร้ายรู้ตัว
หลบหนีหนีไป จับได้แต่ญาติพี่น้องอ้ายผู้ร้ายมาจำมันไว้วันั้น ครั้นเอาเนื้อความกราบทูล
พระกรรณาตรัส ฯ สั่งว่าถึงจะมีกฎพระอัยการไว้ว่าเนื้อความเมืองใดให้ว่าเมืองนั้นก็ดี แล
เนื้อความผู้ร้ายโทษปล้นนั้นข้อใหญ่ ชอบให้สืบสาวจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย โดยจับปล้นจึ่งจะ
ควน แลขุนยุกะบัตรกรรมการเมืองทุ่งยั้ง บอกตอบโต้ผู้ให้อ้ายผู้ร้ายรู้ตัวหลบหนีไปได้นั้น
โทษกรรมการเมืองทุ่งยั้งผิดอยู่แล้ว แต่ว่าเมืองทุ่งยั้งเปนเมืองน้อยเปนลาวปลายแดนต่อ
แดน รู้มิถึงราชการทำผิดระแวงแต่เพียงนี้ ทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ สั่งให้พระราชทาน
โทษไว้ครั้งหนึ่งก่อน ให้มีตราขึ้นไปคาดโทษกรรมการเมืองทุ่งยั้งไว้อย่าให้ทำสืบไป แลให้เร่ง
คนจำนำส่งผู้ร้ายมาให้ กรรมการเมืองพิไชยเร่งรัดพิจารณาสืบสาวผู้ร้าย แลพวกเพื่อนอ้าย
ผู้ร้ายให้สิ้นเชิง

แลให้มีตรากำหนดกฎหมายแจกไปไว้ทุกหัวเมือง ฯ }
๑ }
๒ } ทั้งปวงว่า อันมีกฎ
๓ }
๔ }

พระอัยการไว้สำหรับเมืองว่าเนื้อความเมืองนั้นว่าแต่ }
แพ่ง }
อาญา } โทษเบาแต่ที่มีพิไนย แล
อุธร }
นครบาล }

เนื้อความผู้ร้ายลักโคกระบือนั้นมีกฎพระอัยการอยู่แต่ก่อนให้ปรับไหมพิไนยจ่ายราชการ

อยู่คนเดียว แลอ้ายผู้ร้ายเสียค่าปรับใหม่โดยโทษแล้ว ก็ยอมคบหากันกระทำร้ายจกลักปล้น
 สดมอณาประชาราษฎรนั้น มากชุมขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะว่าจะเอาทรัพย์นั้นมาเสียค่าปรับ
 ใหม่ เหตุฉนี้จึงทรง ฯ ให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ทุกหัวเมืองครั้งก่อนนั้น ว่าอ้ายผู้ร้าย
 ลักโคกระบือนั้น ถ้าพิจารณาเปนสัจ แลให้เร่งเอาโคกระบือส่งให้แก่เจ้าทรัพย์ แลให้เอา
 ทรัพย์ของอ้ายผู้ร้ายนั้นเปนพิไยจ่ายราชการ แล้วให้เอาตัวอ้ายผู้ร้ายบุตรภริยาอ้ายผู้ร้าย
 ส่งไปยังกรุง แลตัวอ้ายผู้ร้ายให้คักหน้าเสียส่งเข้าคุกติดพวงไว้ใช้กว่าจะตาย แลบุตรภริยานั้น
 นั้นให้จ่ายเป็นคนน้ำร้อน แลพิจารณาโคกระบือส่งให้เจ้าทรัพย์มิครบใช้ก็ให้เอาบุตรภริยา
 อ้ายผู้ร้ายนั้นขายเอาเงิน ใช้ให้แก่เจ้าทรัพย์ แลเปนพิไยจ่ายราชการตามแต่จะได้ แล
 พระราชกำหนดกฎหมายอันนี้ใช้ได้แจ้งทุกหัวเมืองแล้ว แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าเกิดโจรผู้ร้าย
 เมืองใดซัดพวกอยู่ต่างเมือง ให้มีหนังสือ ผู้รั้งกรมการไปถึงผู้รั้งกรมการนายอำเภอซึ่งพวก
 เพื่อนอ้ายผู้ร้ายอยู่นั้น ให้เร่งสืบสาวจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย เมียอ้ายผู้ร้ายตามมีรายชื่อราย
 ตำบลไปนั้น ให้ส่งให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการซึ่งจับอ้ายผู้ร้ายได้ก่อนเปนต้นเหตุนั้นจงจับปล้น
 ให้เร่งรัดพิจารณาอย่าตอบโต้หน่วงเหนี่ยวไว้ให้ช้าแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
 กรมการนายอำเภอ ผู้จะได้ส่งผู้มีชื่อผู้ร้ายให้การชดนั้น จดเนื้อต้องใจประการใด ให้แต่ง
 ขุนหมื่นกรมการไปนั่งพิจารณาว่ากล่าวให้รู้เห็นด้วย ให้เร่งสืบสาวเอาอ้ายผู้ร้ายแลทรัพย์
 สิ่งของข้างม้าโคกระบือ ของเจ้าทรัพย์ส่งให้เจ้าทรัพย์จงสิ้นเชิง ตามพระราชกำหนดกฎหมาย
 เก่า }
 ใหม่ } จงทุกประการแลทุกเมือง ถ้าสืบสาวจับกุมได้อ้ายผู้ร้าย แลพวกอ้ายผู้ร้ายกำกับกัน

พิจารณาเปนสัจ ก็ให้ขับเขียนแลนามเท้าจำจงไว้ณคุกตามโทษให้มั่นคง ให้ผู้รักษาเมือง
 ผู้รั้งกรมการ แลผู้เปนกระลาการแต่งกันนั่งยามตามเพลิง ตรวจตราพิทักษ์รักษาอยู่ทั้ง
 กลางวันกลางคืน อย่าให้อ้ายผู้ร้ายหลบหนีไปได้แล้วให้บอกหนังสือ แต่งขุนหมื่นแลไพร่
 ทังปวงคุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย แลลูกเมียอ้ายผู้ร้ายไปยังลูกขุนณศาลา อย่าให้อ้ายผู้ร้ายหลบ
 หนีเปนเหตุการกลางทางแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ กระทำตามพระ
 ราชกำหนดกฎหมายไว้สืบไปจงทุกประการ ถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองใดแล
 ผู้ใด ๆ มิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งไว้นี้แต่ข้อใดข้อหนึ่ง จะเอาผู้รักษา
 เมืองผู้รั้งกรมการนายอำเภอ แลผู้มีชื่อซึ่งมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งไว้

นั้น เปนโทษจงหนัก กฎไว้ไว้ณวัน ๓—๓ คำจุลศักราช ๑๑๑๘ ปีชวดอัฐศก

๑๕ กฎให้ไว้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่ข้าทูลออก ๆ อนา
 ประชาราษฎรทั้งปวง สมเด็จพระมโหฬารพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่ง
 ศรีสุริยาที่พระอัมรินทมิพระราชโองการมาณพระบันทูลดำหรั้แก่ผู้เฝ้าทั้งปวงว่ามีพระราช
 กำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อนสืบ ๆ กันมาให้เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชนิกรขุน
 หมื่นพัน ทนายฝ่าย ทหาร } สม นอก } สังกัดพันทั้งปวง ยื่นเถียงรทางว่าวหมู่ไพร่หลวง
 พลเรือน } ใน }
 แลภักพวกลมกำลังเลว ไท } ขึ้นไว้แก่พระสัสดี ซ้าย } ทุก หมู่ } ตามประเวณีแต่ก่อนแล
 ทาษ } ขวา } กรม }
 แลอย่าให้พี่น้องเสียดราชการพระผู้เป็นเจ้าของพี่น้องเสียดราชการไปจะให้มิโทษจงหนักหนา
 ตามพระอาการ แลให้พระสัสดีซ้ายขวาบัง คับ } ว่ากล่าวให้สำเร็จตามพระราชกำหนด
 ขา }
 กฎหมาย แลให้เจ้าหมู่ฝ่าย ทหาร } ทั้งปวงเร่งพิจารณาหาบ่าวไพร่จงทุก หมู่ } แล้วให้
 พลเรือน } กรม }
 ยื่นเถียงรทางว่าวขึ้นไว้แก่พระสัสดี ซ้าย } ให้สิ้นเชิง อย่าให้หลงหลออยู่ได้ ถ้าสืบไปเมื่อหน้า
 ขวา }
 เจ้า หมู่ } ไต่ ๆ เอา ไพร่ } หมู่ลูกหลานหมู่มาพิจารณาถามสามโนคร้ว แลผู้นั้นให้การว่า
 กรม } หม้าย }
 พ่อ } พี่น้องญาติเป็นหมู่นั้นกรมนั้น แลสมด้วยคำผู้นั้นให้การจึงให้คงอยู่ตาม หมู่ } แลผู้ใด
 กรม }
 ให้การว่า พ่อ } พี่น้องญาตินั้นต่าง หมู่ } ต่างบ้านอำเพอประการใด ๆ ก็ดีให้พระสัสดี
 แม่ } กรม }
 พิจารณาดูเถียงรทางว่าวตามคำผู้นั้นให้การ ถ้าภบชื่อ พ่อ } ชื่อ ปู่ } ชื่อ น้ำตามอ้าวอา
 แม่ } ชื่อ ลุง } ตา }
 ตามฝ่าย พ่อ } แต่คนหนึ่งสมดุจหนึ่งผู้นั้น ให้การจึงให้พระสัสดีแบ่งปันตามพระอาการ
 แม่ }
 บากุพะแนก ถ้ามีสมดุจหนึ่งคำผู้นั้นให้การหาชื่อ ปู่ } ชื่อ ตา } ชื่ออ้าวอาในเถียงรทางว่า
 ลุง } ชื่อ น้ำ }
 หมิได้นั้น ด้วยผู้นั้นจลบลหีกหนีราชการพระผู้เป็นเจ้าของ แลผู้นั้นจะให้การให้ผิด บ้าน } นั้นก็
 ตำบล }
 อย่าให้ฟัง แลให้พระสัสดีบังคับให้คงแก่เจ้าหมู่ผู้มีเถียงรทางว่าวจงสิ้น ให้มิโทษแก่ผู้ให้การ
 ผู้หาเถียงรมิได้นั้นตามทานบลโดยบทพระอาการ อนึ่งเจ้า หมู่ } ไต่ ๆ วิวาทกันว่าไพร่หมู่
 กรม }
 ๙๖๘

นั่นกรรมนั้นแลต่างหนึ่งว่ามี }
 เถบียร }
 แต่หาง }
 ว่างต่าง }
 เถบียร }
 ก็ดีนั้นให้พระสัสดีบังคับให้แก่เจ้าหมผู้มีเถบียรหางว่าว

ก่อนนั้น แลมีเถบียรหางว่าวภายหลังนั้นมิให้ฟังแลให้คงไพร่อยู่แก่เจ้าหมผู้มี เถบียรหางว่าว

ก่อนนั้น อึ่งถ้ามี }
 เถบียร }
 หางว่าว }
 ต้องกันค่างหนึ่งฝ่าย }
 ทหาร }
 พลเรือน }
 นั้นให้พระสัสดีบังคับให้แก่เจ้า

หมฝ่ายทหาร ถ้าฝ่ายค่างพลเรือนมี }
 เถบียร }
 หางว่าว }
 แลฝ่ายค่างทหารหาเถบียรหางว่าวมิได้นั้นให้

พระสัสดีบังคับให้แก่ฝ่ายพลเรือผู้มีเถบียรหางว่าวนั้น ถ้าแลเจ้าหมทั้งสองฝ่ายมีเถบียรหางว่าวอยู่ด้วยกัน แลปีเดือนวันคืนต้องกันนั้นให้พระสัสดีบังคับให้ แก่เจ้าหมผู้ราชการหนักกว่าค่างหนึ่งนั้น นั้นสองคนให้พระสัสดีนั้นบังคับให้แก่เจ้าหม ผู้ว่าราชการหนักกว่าค่างหนึ่งนั้น ๆ สองคนให้พระสัสดีบังคับให้แก่เจ้าหมผู้ราชการหนักกว่าค่างหนึ่ง ถ้าไพร่นั้นสองคนให้พระสัสดีบังคับให้แก่เจ้าหมค่างคน ถ้ามากกว่านั้นขึ้นไปให้แบ่งปันตามพระอาการ

บานพแนก ถ้าฝ่ายค่างแม่นั้นให้มีชื่อ }
 ลุง }
 ตา }
 น้ำ }
 ถ้าฝ่ายพ่อนั้นมีชื่อ }
 ปู่ }
 ลุง }
 อาว }
 ในเถบียรหางว่าวนั้น

จึงให้แบ่งปัน ถ้าแลหาชื่อ }
 พ่อ }
 แม่ }
 ในเถบียรหางว่าวมิได้ อย่าให้ปันให้แก่ฝ่ายค่างหนึ่ง

นั้นเลย อึ่งถ้าแลไพร่หมุ่กรมใด ๆ หลบหลีกหนีราชการไปจาก }
 บ้าน }
 ตำบล }
 ก็ดี แลเจ้าหมุ่

ยื่นเถบียรหางว่าวจำหน่ายก็ดีมีในคองเถบียรตายหายเปนประการใด ๆ ก็ดี แลเจ้าหมุ่สืบสาวจับตัวได้ก็ดี ได้แต่พี่น้องพ่อแม่ลูกเมียญาติกันใดคนหนึ่งมาพิจารณาถามสำมะโนครัวผู้นั้นมาให้การว่า }
 พ่อ }
 แม่ }
 ลูกเมียพี่น้องญาติแลผู้นั้นมิได้เปนหมุ่เปนกรมกันนั้น แลจะได้อยู่บ้านอยู่

ตำบลนั้นหามิได้ เจ้าหมุ่อ้างให้ดูเถบียรก็ดีหางว่าวต่างเถบียรก็ดีมีชื่อ }
 พ่อ }
 ปู่ }
 ตา }
 ลุง }
 น้ำ }
 อาว }
 ฝ่ายพ่อแม่ก็ดี

แลพบชื่อแต่คนหนึ่งในเถปิยรหางว่าวก็ตีต่างเถปิยรก็ตีให้เอาเป็นสมค่างเจ้าหมู่ ถ้าแลผู้ให้
 การนั้นตั้งใจว่าที่บ้านที่แขวงว่าลุงตาอายุว่าหาสักหมู่มิได้เป็นประการใด ๆ ก็ตี อย่าให้ฟัง
 ด้วยผู้นั้นจนหลบหลีกหนีจากราชการพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าแลให้พระสุภาวะดีบังคับให้คงหมั้นนกรม
 นั้นจงสิ้น อนึ่งถ้าแลเจ้าหมู่พิจารณาไพร่โดยพระราชกำหนดกฎกฎหมาย แลมิได้มาว่ากล่าวแก่
 เจ้าหมู่ว่าเป็นบ่าวไพร่ของผู้นั้นก็ตี ว่าเบงทาชเบงนี้ของผู้นั้นก็ตี แลว่ามุนนายใช้มาให้ว่า
 กล่าวเบงประการใด ๆ ก็ตี แลมายังยื่นว่าผู้ให้การนั้นว่ามีได้เบงหมู่เบงนกรมนั้นหามิได้ แล
 ให้พระสัศดีเรียกเอาทานบนโดยคตินั้น แลจึ่งให้พิจารณาดูเถปิยรหางว่าวตามคำมาว่ากล่าว
 ถ้ามีสมด้วยท่านบนผู้มากล่าวหาเถปิยรหางว่าวนั้น ให้ไหมโดยขนาดโจทไพร่หลวงท่านนั้น
 แลผู้ให้การไหมโดยระวางอำพรางตามบทพระอายุการ อนึ่งเจ้าหมู่ทั้งสองฝ่าย แลผู้ให้การหา
 เถปิยรหางว่าวมิได้ด้วยกัน มีแต่ว่านเครือในหมั้นนกรมนั้นก็ให้พระสัศดีเอาเรื่องราวกราบทูล
 พระกรรณาแต่สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว จะให้มีโทษแก่เจ้าหมู่ผู้มิได้ยื่นเถปิยร
 หางว่าวนั้น แลไพร่หมายหมู่มาท้อยเท่าใดให้คงอยู่ในหมั้นนกรมนั้นจงสิ้น ก็ให้ทำตาม
 พระราชกฤษฎีกาเก่าใหม่ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎให้ไว้นี้ ให้ลงโทษโดย
 โทษานุโทษ ๘ สตาร กฎให้ไว้ณวัน ๑—๑๐ คำจุลศักราช ๘๘๙ ปีกฎนพศก

๑๕ จุลศักราช ๙๖๑ ปีกฎเอกศก เซฐุมาศนักสัตรทศวาระอาทิตวาระพระบาทสม
 เด็จเอือกาทรรฐอิศรบรมนาถบรมพิตรพระพุทธิเจ้าอยู่หัว เสด็จเหนือพระที่นั่งมงกฎพิमान
 สมภารพิมงคลไชยปราสาท จึ่งมีพระราชโองการมาณพระบันฑุลตรีสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่าให้
 แต่งพระทำนุณไว้สืบไปเมื่อนั้น ถ้าแลพระหลวงหัวเมืองแลเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนาย
 ฝ่ายทหารพลเรือนซ้ายขวา แลสมสังักัดพันแลราชฎรทั้งปวงมีความแค้นเคืองเดือดร้อนด้วย
 ประการใด ๆ แลจะทำฎีกาให้มุนนายอนาประชาบาลทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย แลให้
 นายนำเอาใบฎีกานั้นไปเจรจาด้วยสมุหนายก สมุหกระลาโหมพิจารณาดูใบฎีกานั้น แล
 เนื้อความในฎีกาซึ่งจูลเกล้า ๆ ถวายนั้นผู้คิดมิชอบแลจกระทำร้ายแก่แผ่นดินให้จุลาจลก็ตี
 แลลักเอาพระราชทรัพย์ของหลวงก็ตี แลบังข้างฆ่าผู้คนไร่นาอากรซึ่งเบงหลวงนั้นไว้เบง
 อนาประโยชนอาตมาก็ตีเบียดบังสารบาญชียไพร่หลวงแลสังักัดพันไว้ก็ตี แลเอหนึ่งไปครอง
 เมืองแลรั้งเมืองแลทำข่มเหงกันไซกราชฎรไพร่เมือง ให้แตกฉานซานเซนหนีไปก็ตี อนึ่ง
 ลูกขุนพิพากษาอรรถคดีแลมิเต็มใจในความพิพากษาก็ตี อนึ่งไปราชการก็ตีไปด้วยกิจตนเอง
 ก็ตี แลทำรุกรานบาทแลทำกันไซกราชฎรทั้งปวงก็ตี แลมีเนื้อความซึ่งกล่าวมานี้มีในใบฎีกา
 นั้น จึ่งเอาใบฎีกานั้นทูลเกล้า ๆ ถวายให้ทราบลของทูลิพระบาท ถ้าในใบฎีกานั้นมีเนื้อ
 ความแต่เบงกระทรวงพระสุริศวดี แลเนื้อความ อูธรกระลาการก็ตี แลความนครบานก็ตีแล
 ความอาชฎาก็ตี แลความแพ่งก็ตีความมรดกก็ตีแลความธรรมการก็ตีแลความสละพิบุรก็ตี

แลความกรมพระคลังก็ดีแลความแพทยาก็ดี ถ้าเนื้อความทั้งนี้มิมีในใบบัญชีนั้นให้ช้อย่าให้เอาใบบัญชีนั้นทูลเกล้า ฯ ถวาย แลให้ส่งไปตามกระทรวง หนึ่งถ้าแลบ่าวไพร่สมักสมาอาใครผู้ใดทำฎีกากล่าวโทษแก่ขุนนายอนาประชานานว่ามีชอบในราชการประการใด ๆ แลจะให้ผู้ใดเอาใบบัญชีทูลเกล้า ฯ ถวายใช้ให้ผู้รับใบบัญชีนั้นเอาไปเจรจาด้วยสมุหนายกสมุหพระกลาโหมว่าชอบให้กราบทูลถวายใช้ จึงให้รับใบบัญชีนั้นเอากราบทูลเกล้า ฯ ถวาย แลหนึ่งถ้าผู้ใดมีศุขทุกขประการใด ๆ แลมีใบบัญชีทูลเกล้า ฯ ถวาย แลมาฟ้องแก่ขุนนายจะให้กราบทูล ฯ ถ้าแลเนื้อความในฟ้องนั้นว่ามีผู้บังอาจเอาเครื่องสาตราอาวุธไปฟันแทงกันก็ดี แลข่มเหงมดผูกแลทุบถองจ้องจำตีด่าริบถ้ำเอาทรัพย์ แลยื้อชักเอาลูกเมียพี่น้องญาติไปให้เอาเจรจาด้วยสมุหนายกต่างฝ่ายพลเรือน ถ้าฝ่ายทหารใช้ให้เจรจาด้วยสมุหพระกลาโหม ว่าชอบให้เอากราบทูลพระกรรณมาใช้จึงให้นายเอากราบทูลพระกรรณ ฯ ถ้าฝ่ายทหารทั้งปวงใช้ให้สมุหพระกลาโหมสำเร็จกิจศุขทุกขนั้นถ้าฝ่ายพลเรือนทั้งปวงใช้ให้สมุหนายกสำเร็จกิจศุขทุกขนั้น ถ้าแลผู้สำเร็จกิจศุขทุกขนั้น อำญวนเนื้อความเสียมิได้ทำให้สำเร็จใช้ จึงให้เอาเนื้อความนั้นกราบทูลพระกรรณ ถ้าแลมิทำตามพระราชกำหนดท่านใช้จะให้ปรับโดยพระราชกฤษฎีกา แลให้พระสุรัสวดีบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นนอกกรุงในกรุงหัวเมืองเอกโทตรีจัตวาฝ่ายทหารพลเรือน พม่าลาวมอญขอมไทใหญ่ของจีนจามคูลากะลาตีแขกพราหมณ์แลตะนาวญีปุ่นญวนฝรังอังกฤษวิลันดาต่างประเทศทั้งปวงอย่าให้หลงเหลือให้ทำตามพระราชบัญญัตินี้จึงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิทำตามพระราชบัญญัตินี้ใช้ท่านให้ลงโทษผู้นั้นจงหนักโดยโทษานุโทษ กุญแจออกศก

๑๖ กฏให้แก่ขุนโรงขุนสารทั้งปวง ผู้ได้พิจารณาเนื้อความทุกหมู่ทุกกรมในกรุงนอกกรุงจงทั่วด้วยพระวิจิตพระราชศรีบริษัหมัดกราบทูลพระกรรณ ว่าราชฎีกาความแก่กันเป็น

นศรบาน }
 เนื้อความอุธร อาชญา } แลกระลาการเรียกเอาค่าฤชาแก่ใจทแก่จำเลย ค่าเชิงประกันค่างแล
 แพ่ง }

๑ | นั้นถ้าเหลือ มีพระราชโองการมานพระบันทูลจำเภาแก่พระวิจิตพระราชศรีบริษัหมัด แลให้พระมหาราชครูพระครูพิเชตพระครูพิรามพระราชสุภาวະดีให้แต่งพระทำนุไว้สืบไปเมื่อหน้า ว่าผู้ทวยราชฎีกามีอรรถดีทำหนังสือมาขึ้น ลูกขุนณศาลา นั้นให้จำศาลาเรียกเอาค่ารับฟ้อง ๑๒ แลหัวพันมหาดไทแลหัวพันพระกลาโหม จะเอาหนังสือฟ้องเสนอแก่ลูกขุนณศาลาเรียกเอาเงินแต่ ๑ ยื่นณสารหลวงให้จำสารเรียกเอาค่ารับฟ้องแต่ ๑๒ แลขุนราชพินิจเอาฟ้องอ่านเสนอแก่ลูกขุนเรียกเอา ๑๑ แลจลอกฟ้องไปเกาะคู่ความนั้นเรียกเอาค่าลอกฟ้องแต่ ๑๒ ถ้าแลนายพท่ามร่งไปเกาะกุมคู่ความแต่ในกรุง ปีตราชขุนสารเรียก

เอาค่าเชิงเตีรแต่ $\frac{1}{2}$ ถ้าแขวงจังหวัดปีตราปะหลัดกรมเรียกเอาค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$ ถ้าพ้น
ออกไปถึงหัวเมืองปีตราพระราชศรีนแลเจ้ากรมทุก ๆ หัวเมือง

ถ้าไปหัวเมือง	วิเสดไชยชาญ อินทบุรี พรหมบุรี สิงคนบุรี สรรตบุรี นนทบุรี ทนบุรี นครไชยศรี สรบบุรี นครนายก ปราจิม	๑๑ เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$
ถ้าไปถึงเมือง	ไชยนาถ ลพบุรี ฉเชิงเทรา	๓ เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$
ถ้าไปถึงเมือง	นครสวรรค พิจิตร เพชรบุรี สุพรรณบุรี ศรีสวัสดิ ระยอง ชลบุรี กาญจนบุรี กุยปราน จันทบุรี	๑๐ เมืองนี้ให้เอาค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$
ถ้าไปถึงเมือง	สวรรคโลก โลกโชไท กำแพงเพชร	๓ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$
ถ้าไปถึงเมือง	พิไชย พิศณุโลก นครราชสีมา เพชรบูรณ์	๔ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$
ถ้าไปถึงเมือง	ตनावศรี นครศรีธรรมราช พัทลุง	๓ เมืองนี้ให้เรียกค่าเชิงเตีร $\frac{1}{2}$

ครั้นวางตราแล้ว ๆ ส่งผู้ต้องอัฐคดี ให้แก่นายพท่ามรจ ๆ เรียกเอาค่าหลุดจำถ้าความรับสั่ง

เรียกเอาค่าหลุดจำเลย $\frac{๒}{๒}$ ถ้าความ $\left. \begin{array}{l} \text{อุธร} \\ \text{นครบาน} \\ \text{อาชญา} \\ \text{แพ่ง} \end{array} \right\}$ ให้เรียกเอาค่าหลุดจำเลย $\frac{๑}{๒}$

ครั้นลูกความมาถึงสารจถามต่อกันนั้น ถ้าความรับสั่งให้เรียกเอาค่าเชิงประกันแก่

โจท $\frac{๑}{๑}$ } ถ้าแลถามแล้วจะเทียบสำนวน ถ้าความรับสั่งเรียกเอาค่าเทียบแก่
จำเลย $\frac{๑}{๑}$ }

โจท $\frac{๑}{๑}$ } ถ้าความ $\left. \begin{array}{l} \text{อุธร} \\ \text{นครบาน} \\ \text{แพ่งอาชญา} \end{array} \right\}$ ให้เรียกเงินค่าเทียบ $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \frac{๒}{๒} \\ \text{จำเลย} \frac{๒}{๒} \end{array} \right\}$ ถ้าแลโจทจำเลย

มิได้ไว้คนให้รักษาสำนวนใช้ให้เรียกเอาค่ารักษาสำนวนค้างหนึ่งเสมอเดือนละ $\frac{๑}{๑}$ สาม
เดือน เรียกเอาคด $\frac{๓}{๓}$ ถ้าพ้นสามเดือนแล้วอย่าให้นายพท่ามรจคิดค่าจ้างแก่ $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\}$

กว่านั้นเลย เมื่อจะชี้สำนวนสองสถาน ถ้าความรับสั่งให้เรียกเอาค่าชี้แก่ $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \frac{๑}{๑} \\ \text{จำเลย} \frac{๑}{๑} \end{array} \right\}$ ให้

จำสารเรียกเอาปลายชี้สองสถาน แต่ค้างละ $\frac{๑}{๑}$ ถ้าแลความ $\left. \begin{array}{l} \text{อุธร} \\ \text{นครบาน} \\ \text{แพ่ง} \\ \text{อาชญา} \end{array} \right\}$ ให้เรียกเอาค่าชี้

สองสถานแก่ $\left. \begin{array}{l} \text{โจท} \\ \text{จำเลย} \end{array} \right\} \left. \begin{array}{l} \frac{๒}{๒} \\ \frac{๒}{๒} \end{array} \right\}$ แลจำสารเรียกเอาปลายชี้แต่ค้างละ $\frac{๑}{๑}$ ถ้าแลไปเดิร

เผชิญทำวคำพญาณให้เรียกเอาค่าเดิรเผชิญแก่ผู้อ้าง ถ้าแลค้างหนึ่งค้ำนให้เรียกเอาเงินแก่
ผู้ค้ำนครึ่งหนึ่ง ถ้าแลอ้างทั้งสองค้างถ้าไปเดิรเผชิญแต่ในกรุงแขวงจังหวัดให้เรียกเอาเงินผู้
อ้างแต่ $\frac{๑}{๒}$

ถ้าแลไปถึงเมือง	วิเสดไชยชาญ อื่น พรหม สิ่ง สรรคนุрий นนทบุรีย ทนทบุรีย ผนครไชยศรี นครนายก สระบุรีย ปราจิม	๑๑ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเดิรเฟชัญแต่ $\frac{+}{๓}$
ถ้าไปถึงเมือง	ไชยนาฏ ลพบุรีย ฉเชิงเทรา	๓ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเดิรเฟชัญแต่ $\frac{๑}{+}$
ถ้าไปถึงเมือง	นครสวรรค พิจิตร ราชบุรีย เพชบุรี การบุรีย สีสวัสดิ ระยอง ชนบุรีย กุยปราน จันทบุญ	๑๐ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเดิรเฟชัญแต่ $\frac{๑}{๒}$
ถ้าไปถึงเมือง	สวรรคโลก โสภโขไท กำแพงเพชร	๓ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเดิรเฟชัญแต่ $\frac{๑}{๑}$
ถ้าไปถึงเมือง	ตะนาวศรี นครศรีธรรมราช พัทลุง	๓ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเดิรเฟชัญแต่ $\frac{๑}{๒}$
ถ้าไปถึงเมือง	พิไชย พิศณุโลก ผนครราชศรีมา เพชบุญ	๔ เมืองนี้ให้เรียกเอาค่าเดิรเฟชัญแต่ $\frac{๒}{๒}$

ถ้าไปถึงเมืองตานีให้เรียกเอาค่าเค็รเผชีญแต่ $\frac{๓}{+}$ เมื่อเอาสำนวนขึ้นช้ำขาด ถ้าแลความรับสั่ง ให้เรียกเอาค่าช้ำขาดแก่

โจท	}	$\frac{๑}{+}$
จำเลย		$\frac{๑}{+}$

จ่าสารเรียกเอาค่าปลายช้ำแก่

โจท	}	$\frac{๑}{+}$
จำเลย		$\frac{๑}{+}$

ถ้าแลความแล้ว จเรียกเอาค่าสินไหมแลทุนทรัพย์แลสิ่งของให้แก่ผู้ชนะใช้ให้เรียกเอา หัวเบี้ย ๑๐ เอาหนึ่งแลให้ขุนสารผู้ได้พิจารณาความทั้งปวงทำตามพระราชกำหนด แลให้ สมุบาญชีย์ หมายบอกจงทั่ว กฎให้ไว้ณวัน $\frac{๑๓}{+}$ คำจุลศักราช ๑๐๐๕ ปีมะแมเบญจศก

๑๗ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงแลเจ้าราชนิกฤษุณหมื่นโรงสารแลหัวหมื่น พันทนายแลราชฎรทั้งปวงด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าผู้ใดมีสุขทุกข์ด้วยเนื้อความซึ่งหมิศวรที่จะทูลเกล้า ฯ ถวาย ถ้าฝ่ายทหารให้เอาไป เจรจาด้วยสมุหพระกระลาโหม ถ้าแลฝ่ายพลเรือนใช้ให้เอาไปเจรจาด้วยสมุหนายก ถ้าเนื้อ ความนั้นเปนกระทรวงใดให้ส่งให้ว่าความตามกระทรวงนั้น อนึ่งถ้าผู้ใดทำหนังสือมาฟ้องแก่ มุนายอนาพญาบาลกิติแลจะฟ้องสารหลวงกิติจะฟ้องศาลาฎกขุนกิติ เปนเนื้อความอุธรแล อาชญาแลความแพ่งแลความนครบานใช้ในหนังสือฟ้องนั้น อย่าอ้างว่าให้กราบทูลพระกรุณา แลศุขทุกขนั้น ในหนังสือฟ้องเปนกระทรวงใดให้ส่งให้ว่าตามกระทรวง แลให้เจ้าพญาแล พญาพระหลวงเจ้าราชนิกฤษุณโรงขุนสารฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวงทำตามกฎนี้ ถ้าแลผู้ใด มิได้ทำตามกฎนี้ใช้ จะให้มีโทษจงหนักตามพระราชกำหนดกฎหมาย กฎให้ไว้ณวัน $\frac{๕}{+}$ คำปัจจวโทศกศักราช ๑๐๓๒ ปีเวณนายรัต

๑๘ กฎให้แก่พระสุรัสวดี

ช้ำ	}	ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
ชวา		

 หลวงเจ้าราชนิกฤษุณหมื่นฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน แลอนาประชาราษฎรทั้งหลายด้วยทรง พระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าถ้าอนาประชาราษฎรมีคดีสิ่งใดให้ร้องฟ้องแก่มุนายา ประชาบาน ฯ มิเอาทุระจึ่งให้ฟ้องแก่ฎกขุนณศาลา ฯ มิเอาตุระจึ่งให้ฟ้องแก่หัวหมื่นมหาด เลก ฯ มิเอาตุระจึ่งให้ทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวาย ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดให้เอา ตัวลงพระราชอาชญาเขียนสามยกแล้วให้คืนใบฎีกา แลส่งตัวให้แก่มุนายามัน กฎให้ไว้ณ วัน $\frac{๒}{+}$ คำจุลศักราช ๑๐๓๕ ปิจหลเบญจศก

๑๙ กฏให้แก่พระสุรศรีตรี ชาย } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่กระลาการ แลกรม
ขวา }

เมือง }
มหาดไท่ทะเลาใหม่แลกรม } แลตำรวจแลทหารในแลสนม ชาย } มหาดเล็กชาวที่
วัง }
คลัง }
นา }

นครพานขุนโรงขุนสาร ผู้บันดาเป็นกระลาการได้พิจารณาความทุกหมู่ทุกกรม ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าราษฎรทั้งปวงมีอัธยาศัย ทำหนังสือร้องฟ้องหาความแก่กันณะโรงสารสมภักนัการกรมใด ๆ เนื้อความเป็นอาชานครพาน ครั้นขุนโรงขุนสารสมภักนัการนั้นรับเอาหนังสือฟ้องแล้วเอว่กล่าวบาดหมายไปให้มูลนายอนาประชาพานข้างหนึ่งให้ส่งค่างจำเลยมาพิจารณาตามกระทรวง แลครั้นกระลาการได้ตัวมาไถ่ถามสืบไป แลเนื้อความพิรุชข้างหนึ่งเห็นจพำในสำนวนแล้วคู่ความข้างหนึ่งค่อยมีเงินทอง ค่างหนึ่งยากคั้นหาเงินจะเสียค่าฤททากระลาการมิได้ก็ให้กระลาการพิจารณาแต่สารเดียวตามเนื้อความกว่าจะสำเร็จแลข้างหนึ่งค่อยมีเงินทองเห็นเนื้อความตัวเพ็ลยกลำพิรุชจะแพ้แก่ข้างหนึ่ง แลคิดอ่านเอาเทจเป็นจิงเคลื่อนเนื้อความเสียบ้าง แลเขียนเอาแต่ชอบใจบ้างแลคัดสำนวนรัดข้อความเสียบ้างพาโลว่ากระลาการโบายตี ทำข่มเหงบ้างแลว่าเนื้อความกระลาการถามผู้นั้น มีผู้มาเลี่ยมสอนฝ่ายโจทจำเลยเขียนเอาบ้าง คิดจให้สำนวนยืดยาวค่างเกินไปแลขุนโรงขุนสารสมภักนัการกรมอื่นนอกกระลาการเก่า ผู้จรับหนังสือร้องฟ้องนั้นคิดว่าเป็นกระทรวงของตัวกรมนั้นได้พิจารณาตามพระทำนุณ แลกฎหมายแต่ก่อนแล้วจึงรับเอาหนังสือร้องฟ้องผู้นั้นว่ากล่าวบาดหมายเอาเองให้ส่งกระลาการเก่า แลให้เบิกเอาสำนวนคู่ความมาพิจารณาตามเนื้อความ ค่างหนึ่งคิดว่ามีเงินทองอาจเสียหายได้แก่สมภักนัการแล้วให้ทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายกล่าวโทษกระลาการเก่า แลเบิกเอาแต่คู่ความไปให้กระลาการใหม่ผู้ได้รับสั่งพิจารณาให้ถาม ครั้นกระลาการใหม่ถามลูกความ เสียค่าฤททากระลาการซ้ำทวีขึ้นไปมากกว่าค่าฤททาณะโรงสารคู่ความซึ่งเป็นคนยากนั้น ย่อมเสียค่าฤททาซ้ำสองต่อสามต่อ แก่กระลาการใหม่เสียซ้ำทวีขึ้นไปกว่ากระลาการเก่าอีกเล่ากว่ากระลาการใหม่จพิจารณาให้เห็นโทษแลจจริงคู่ความได้ความยากคั้นเดือดร้อนหนักหนา แลแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้ราษฎรผู้มีอัธยาศัยร้องฟ้องว่ากล่าวแก่กันณะโรงสารแลสมภักนัการกรมใด ๆ แลกระลาการณะโรงสารสมภักนัการจะรับหนังสือร้องฟ้องราษฎรผู้นั้นว่ากล่าวตามกระทรวงตามกฎหมายแต่ก่อนใช้ให้กระลาการณะโรงสารสมภักนัการได้พิจารณาเรียกทานบนฝ่ายโจทจำเลยไว้จหมั้นคงแล้วจึงให้ถามตามหนังสือร้องฟ้องแต่โดยยุติธรรมแต่ตามสัจจตามจจริง อย่าให้กลับเอาจจริงเป็นเท็จเอาความข้อแพ้กกลับขึ้นเป็นชนะ เอาความแพ้กกลับขึ้นเป็นเสมอบ้าง แต่ข้อหนึ่งกะทงหนึ่งได้ ถ้แลกระลาการณะโรงสารสมภักนัการกรมนั้นได้พิจารณาได้ถามตาม

หนังสือร้องฟ้องข้อใดกะทงใดโจทจำเลย มีรับกันแลเนื้อความถึงพยานข้อใดกทงใด จำเลยรับแล้วให้การเปนประการใด แต่ตามข้อรับใช้ก็ให้กระลาการผู้ไต่ถามเขียรเอาแต่ ถ้อยคำโจทจำเลยให้หมั่นคง แต่ตามสัจตามจริงอย่าให้เหน แก่ฝ่ายโจทฝ่ายจำเลย ข้อหนึ่ง กะทงใดเมื่อคัดเนื้อความในสำนวนอ่านให้โจทจำเลยฟังถ้าโจทจำเลยว่าชอบด้วยถ้อยคำแล้ว ให้บันทึกลงมาตราวันคืนผู้มาลุกนั่งว่าอ่านให้ฟังรู้ได้ยินนั้น ไว้ในถ้อยคำสำนวนให้หมั่นคง แลให้ผูกสำนวนถ้าแลหาตรามิได้ให้หยิกเล็บไว้เปนสำคัญคู่มือฉบับหนึ่ง ถ้าแลโจทจำเลย ตีใจแก่กระลาการไปร้องฟ้องณะโรงสารอื่นหาอุทธอาชฎากกล่าวโทษกระลาการว่าเหนแก่ สิ้นจ้างสินบนเหนแก่ข้างหนึ่งแลกลบเกลื่อนเนื้อความเสียบ้าง แลเขียรเอาแต่ชอบใจบ้างแล ลบสำนวนเสียบ้าง คัดสำนวนมิสิ้นข้อเนื้อความบ้าง แลเมื่อถามมีผู้มาเสี้ยมสอนบ้างเขียร เอาอย่าเพอให้กระลาการใหม่เบิกเอาสำนวนคู่ความมา ให้บาดหมายโจนฎีกาไปส่งแต่ กระลาการแลสมภักนักการผู้ไต่ถามเก่ามาให้กระลาการใหม่ถามตามอาชฎากรแก่กระลาการ เก่านั้นก่อน เมื่อตระลาการจะถามนั้นให้เรียกเอาทานบลแก่คู่ความผู้โจทแลกระลาการเก่า ซึ่งต้องอาชฎากรผู้เปนจำเลยนั้น ให้หมั่นคงก่อนจึงให้ถาม ครั้นกระลาการใหม่ถามกระลาการ

เก่าตามข้อหาอุทธ ซึ่งคู่ความตีใจกระลาการแต่ข้อ $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\} \text{ข้อจนถึง} \left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \end{matrix} \right\} \text{ข้อนั้นตามเรื่องราว}$

ถ้าพิจารณาเปนสัจว่ากระลาการเก่าทำล้าเหลือเข้าด้วยฝ่ายโจทฝ่ายจำเลย พิจารณามีเปน ยุติเปนธรรม แลกระลาการเก่าแพ้แต่ข้อหนึ่งใช้แลเนื้อความซึ่งหาอุทธแก่กระลาการเก่า

$\left. \begin{matrix} ๔ \\ ๕ \end{matrix} \right\} \text{ข้อนั้นจะได้ตีจพันพระราชทรัพย์} \left. \begin{matrix} \text{ข้าง} \\ \text{ม้า} \\ \text{โคกระบือ} \end{matrix} \right\} \text{ของหลวงหามิได้ ก็ให้กระลาการใหม่}$

เอาเนื้อความ เจรจาด้วยลูกขุนณะสารหลวง ให้ลูกขุนณสารหลวงเอาเนื้อความเป็นแพด้วย ให้สิ้นจทุกข้อ แล้วให้เอาบันดาศักรกระลาการผู้สูงนาผู้เดียวตั้งปรับใหม่กระลาการเก่า ตามอายุการ แลให้ใช้ทุนค่าฤทษชาผู้ชนะให้สิ้นเชิง แลคู่ความเดิมซึ่งหาแก่กันอยู่กระลาการ เก่านั้น ถ้าเปนกระทรวงแพ่ง แลฝ่ายจำเลยนั้นเปนกรมฝ่ายนอกให้ส่งไปแพ่งกระเสมพิจารณา

ถ้าแลกระลาการแพ่ง $\left. \begin{matrix} \text{กระเสม} \\ \text{วัง} \end{matrix} \right\} \text{เปนกระลาการเก่าต้องในอุทธอาชฎา แล้วให้ส่งไปให้แพ่งกลาง}$

พิจารณาเอาพิในจ่ายหญ้าข้างหลวง ตามพระทำนูนถ้าแลสารราช ได้พิจารณาเปนความอุทธ อาชฎาผู้เปนกระลาการเก่า ให้ส่งไปสารอาชฎาประชาเสพพิจารณา ถ้าสารประชาเสพเปน กระลาการเก่าต้องอุทธอาชฎา ให้ส่งไปสารราช พิจารณา ถ้าแลเนื้อความเดิมหาความสารขุน บุรินทร ก็ให้ส่งให้สารนครบาลวังเปนกระลาการเบิกเอาสำนวนแลคู่ความไปพิจารณาไต่ถาม ตามสัจตามจริง เอาพิในจ่ายราชการแลซึ่งกระลาการใหม่เอากระลาการเก่ามาพิจารณาได้

ถามตามข้อเนื้อความซึ่งโจทหาอุธรณ์นั้น ถ้าแลโจทหากระลาการเก่าแพ้แก่กระลาการเก่าใช้ให้กระลาการใหม่ชกใช้ได้ถามคู่ความผู้เป็นโจทนั้นให้แจ้งเนื้อความออกว่าผู้้นั้น เขาเท็จลับปลับมาหากระลาการเก่าหั้นคงจริง ๆ ใช้ ให้คู่ความซึ่งกระลาการใหม่ยังมีได้เบิกมานั้น คงอยู่แก่กระลาการเก่าณะสารกรมนั้น จึงให้กระลาการเก่าเอาเนื้อความซึ่งหาแก่กัน มิได้เป็นข้อพระราชทรัพย์ ช่างม้าโคกระบือของหลวงนั้นเป็นแพด้วยให้สิ้นแล้วให้ใช้ทุนโจทผู้ชนะแล้วให้ปรับใหม่ผู้แพ้ตามรูปความซึ่งหาแก่กัน แลหากระลาการเก่าตามอายุการ ถ้าเนื้อความผู้หาผู้แพ้ติงพันพระราชทรัพย์ช่างม้าโคกระบือของหลวงให้กระลาการผู้ได้พิจารณาเนื้อความ นั้นคัดเอาเนื้อความจำเพาะข้อพระราชทรัพย์ช่างม้าโคกระบือของหลวงนั้นว่าแก่ลูกขุนสารหลวง ๆ พิพากษาประการใดจึงให้กระทำตาม ถ้าแลลูกความติงใจกระลาการณะโรงสารสมภักนัการนั้นร้องฟ้อง ตามกระทรวงตามพระทำนุณ แลไปทำฎีกาทูลเกล้า ฯ

ถวายกล่าวโทษกระลาการณะโรงสารสมภักนัการ ซึ่งได้พิจารณาเนื้อความข้อ ๑ } ข้อจน ๒ } ๓ }

ถึง ๙ } ข้อ ๑๐ } ข้อ ๑๑ } ข้อ ๑๒ } ข้อ ๑๓ } ข้อ ๑๔ } ข้อ ๑๕ } ข้อ ๑๖ } ข้อ ๑๗ } ข้อ ๑๘ } ข้อ ๑๙ } ข้อ ๒๐ } ข้อ ๒๑ } ข้อ ๒๒ } ข้อ ๒๓ } ข้อ ๒๔ } ข้อ ๒๕ } ข้อ ๒๖ } ข้อ ๒๗ } ข้อ ๒๘ } ข้อ ๒๙ } ข้อ ๓๐ } ข้อ ๓๑ } ข้อ ๓๒ } ข้อ ๓๓ } ข้อ ๓๔ } ข้อ ๓๕ } ข้อ ๓๖ } ข้อ ๓๗ } ข้อ ๓๘ } ข้อ ๓๙ } ข้อ ๔๐ } ข้อ ๔๑ } ข้อ ๔๒ } ข้อ ๔๓ } ข้อ ๔๔ } ข้อ ๔๕ } ข้อ ๔๖ } ข้อ ๔๗ } ข้อ ๔๘ } ข้อ ๔๙ } ข้อ ๕๐ } ข้อ ๕๑ } ข้อ ๕๒ } ข้อ ๕๓ } ข้อ ๕๔ } ข้อ ๕๕ } ข้อ ๕๖ } ข้อ ๕๗ } ข้อ ๕๘ } ข้อ ๕๙ } ข้อ ๖๐ } ข้อ ๖๑ } ข้อ ๖๒ } ข้อ ๖๓ } ข้อ ๖๔ } ข้อ ๖๕ } ข้อ ๖๖ } ข้อ ๖๗ } ข้อ ๖๘ } ข้อ ๖๙ } ข้อ ๗๐ } ข้อ ๗๑ } ข้อ ๗๒ } ข้อ ๗๓ } ข้อ ๗๔ } ข้อ ๗๕ } ข้อ ๗๖ } ข้อ ๗๗ } ข้อ ๗๘ } ข้อ ๗๙ } ข้อ ๘๐ } ข้อ ๘๑ } ข้อ ๘๒ } ข้อ ๘๓ } ข้อ ๘๔ } ข้อ ๘๕ } ข้อ ๘๖ } ข้อ ๘๗ } ข้อ ๘๘ } ข้อ ๘๙ } ข้อ ๙๐ } ข้อ ๙๑ } ข้อ ๙๒ } ข้อ ๙๓ } ข้อ ๙๔ } ข้อ ๙๕ } ข้อ ๙๖ } ข้อ ๙๗ } ข้อ ๙๘ } ข้อ ๙๙ } ข้อ ๑๐๐ }

เกล้า ฯ ให้เอากระลาการเก่ามาพิจารณาได้ถามใช้ ถ้ากระลาการเก่าเป็นขุนโรงขุนสาร คือเจ้าพระญาพระหลวงขุนหมื่นผู้บันดาข้าเฝ้าฝ่าลอองธุลีพระบาท ก็ให้คัดข้อสำนวนเก่านั้น ออกให้แจ้งแล้ว ให้กราบทูลพระกรุณาให้แจ้งฝ่ายลของธุลีพระบาท ถ้าแลทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ประการใดจึงให้กระทำตาม ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กระลาการใหม่เอากระลาการเก่าไปพิจารณาได้ถามตามข้อเนื้อความซึ่งคู่ความทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายไป จึงให้กระลาการใหม่ทำตาม ถ้าแลกระลาการใหม่ผู้ถามพิจารณาได้ถามเป็นสัจว่า กระลาการเก่าพิจารณาได้ถามมิเป็นสัจมิเป็นยุติเป็นธรรม แลเข้าด้วยฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยจริง ก็ให้กระลาการใหม่เอาสำนวนกราบทูลพระกรุณา ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ประการใดจึงให้กระลาการใหม่ทำตาม ถ้าเนื้อความเป็นแพ่งอาชญาอุธรณ์ครพาน จะได้ว่าณะโรงสารสมภักนัการตามพระทำนุณ แต่ความหากกล่าวโทษกระลาการเอาเนื้อความไปทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวาย แลกระลาการได้ถามเป็นสัจว่ากระลาการเก่าแพ้ให้เอาบันดาศักดิผู้สูงนาตั้งปรับใหม่ กระลาการเก่าตามอายุการแลให้ใช้ทุนค่าฤทธาผู้ชนะให้สิ้น แลความนั้นให้ส่งไปสารอื่นตามกระทรวงพระทำนุณ ได้พิจารณาให้แล้วตามพระราชกำหนดกฎหมาย ถ้าแลกระลาการใหม่ถามกระลาการเก่าตามเรื่องราวเนื้อความอุธรณ์อาชญา แลโจททำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวาย แพ้แก่กระลาการ ให้ส่งพระราชอาชญาโจทผู้แพ้ตามโทษานุโทษ ให้เอาเนื้อความเดิมหาที่กระลาการเก่าแลมิได้มีเนื้อความติงพันพระราชทรัพย์ช่างม้าโคกระบือของหลวง เป็นแพด้วยให้สิ้นจงทุกข้อ ถ้าแลเนื้อความในฟ้องซึ่งกระลาการเก่าพิจารณานั้นติงพันพระราช

ทรัพย์ข้างม้าโคกระบือของหลวงใช้ให้กระลาการใหม่ขัดข้อเนื้อความกราบทูลพระกรุณา แล้วแต่จะโปรด ถ้าแลกระลาการใหม่พิจารณาเห็นแก่สินจ้างสินบนพิจารณาเป็นยุติเป็นธรรมเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลย มีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวเป็นประการใดจะเอากระลาการใหม่เป็นโทษโดยโทษานุโทษ แลให้กระลาการโรงสารสมภักก์การกรมใด ๆ พิจารณาสืบไป ก็ให้เอากฎอ่านประกาศให้ผู้บันดาพิจารณาความ ฟังจงทั่ว แลเรียกเอาทานบนทั้งฝ่ายโจทก์จำเลยไว้จึ่งหมั้นคง จึ่งพิจารณาไต่ถาม ตามเรื่องราวโจทก์หาแก่กันแลให้พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอกกฎหมายบอกแก่กระลาการผู้ได้พิจารณาเนื้อความทุกกรมจึ่งทั่วพระราชวังหลวง พระราชวังหน้า แลให้หมายบอกแก่พระราชวังหลังเจ้าราชนิกรขุนหมื่นพันทนาย ให้บอกแก่บ่าวไพร่สมกำลังสมักพิภพวงให้ลอกเอากฎนี้ไว้จึ่งทุกหมู่ทุกกรมอย่าให้หลงหลออยู่ได้ ถ้าแลบอกมีที่จะเอาตัวผู้บอกนั้นเป็นโทษจึ่งนัก ถ้าบอกทั่วแล้วผู้ใดมิได้ทำตามกฎจะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษจึ่งนัก กฎให้ไว้ณวันอังคารเดือนแปดแรมแปดค่ำทุติยสาทร จุลศักราช ๑๐๘๒ ปีชวดโทศก

๒๐ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอก แก่กระลาการมหาดไทย กระลาใหม่กรมเมืองกรมวังกรมคลังกรมนาตำรวจในซ้ายขวาตำรวจนอกซ้ายขวา กรมทหารในซ้ายขวามหาดเล็กชาวที่กรมพระครุฑบาน แลขุนโรงขุนสารผู้บันดาเป็นกระลาการได้พิจารณาเนื้อความทุกหมู่ทุกกรม ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า ให้มีพระทำนุไว้แต่ก่อนว่า ราษฎรทั้งปวง มีอรรถคดีจะทำหนังสือร้องฟ้องแก่สมภักก์การ ขุนโรงขุนสารกรมใด ๆ แลรับหนังสือร้องฟ้องไว้ แลหมายไปให้มูลนายพญาบานส่งผู้ต้องคดี มาพิจารณา ไต่ถามต่อกัน แลกระลาการเรียกเอาเงินค่าฤทธาค่าทำเนียมแก่ฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลย ถ้าแลอนาประชาราษฎร์จะหาพิภัก์รู้ผู้ทำผิดเบียดบังฉกฉกพระราชทรัพย์ข้างม้าโคกระบือของหลวงจะเอามาว่ากล่าว แก่สมภักก์การแลทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายนั้น ครั้นจะว่าหาเงินเสียค่าฤทธาได้ ก็จึ่งเสียมิได้เอามาว่ากล่าวเนื้อความเบียดบังฉกฉกพระราชทรัพย์ข้างม้าโคกระบือของหลวงนั้นก็สูญเสีย แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำ ถ้าอนาประชาราษฎร์จมาร้องฟ้องโรงสารกรมใด ๆ แลทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายว่ามีผู้ทำผิดคิดมิชอบ แลเบียดบังฉกฉกพระราชทรัพย์ข้างม้าโคกระบือชาระพะซึ่งเปนนหลวง แลบังไพร่หลวงมีผู้ทำผิดกะทำกันไซกรราษฎรข้อราษฎรบริบระชะบาดไพร่พลเมือง แลทำลายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ ห้ามอย่าให้กระลาการเรียกเอาค่าฤทธาแก่โจทก์จำเลย แลให้พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่กระลาการ ให้พิจารณาเนื้อความ ทุกหมู่ทุกกรม ให้ทำตามกฎจึ่งทุกประการ ถ้ากฎหมายมีที่จะเอาพระสุรัสวดีเป็นโทษ ถ้ากฎหมายบอกทั่วแล้วผู้ใดมิได้ทำตามกฎให้ไว้นี้ จะเอาตัวเป็นโทษจึ่งหนักตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวันศุกร์เดือนเก้าแรมเก้าค่ำจุลศักราช ๑๐๘๒ ชวดโทศก

๒๑ กฏให้แก่พระสุริยวงศ์ } ช้าย
ชวา } ในนอกให้หมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระหลวง

เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการผู้บันดาได้พิจารณาความทั้งปวงจงทั่ว ด้วยมีพระราชกำหนดกฎกฎหมายไปไว้สำหรับหัวเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวาปากใต้ฝ่ายเหนือ แลแขวงจังหวัดทั้ง ๔ แต่ก่อนว่าราษฎรมีอรรถคดีจะมาร้องฟ้องหากกล่าวโทษแก่กันด้วยเนื้อความข้อใด ๆ ก็ดี แลกระลาการพิจารณาเป็นสัจฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยแพ้ข้างหนึ่งก็ดี แลกระลาการตัวคู่ความมาถึงกระลาการ แลฝ่ายโจทจำเลยปรองดองยอมกันเสีย มิว่าเนื้อความแก่กันแลช่วยกันผูกสินใหม่พิโนก็ดี แลยอมผูกสินใหม่พิโนแต่ข้างเดียวก็ดี ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลขุนหมื่นแขวงพันแขวงสิบร้อยอายัด แลนายอำเภอกิ่งปวงจะได้ปรับใหม่เอาแต่ตามอำเภอใจเองหามิได้ ถ้าแลเนื้อความแขวงจังหวัดยอมบอกเรื่องราวเนื้อความซึ่งราษฎรร้องฟ้องยอมแก่กันนั้น ส่งเข้ามายังกรมพระนครบาล ฯ ส่งไปให้พระกระษेत्र ฯ จึงปรับมาว่าเนื้อความราษฎรหากันเป็นเนื้อความแต่เพียงนี้ ขอบจลงเอาแต่เท่านั้นตามอายุการ ถ้าแลเนื้อความเมืองทนบุรียให้ส่งไปกรมการเมืองนนทบุรีปรับ ถ้าเนื้อความเมืองสาครบุรีย แลเมืองสมุทรปราการ เมืองพระประแดงให้ส่งไปเมืองทนบุรียปรับ ถ้าเนื้อความเมืองแม่กลองให้ส่งไปให้กรมการเมืองราชบุรีปรับ ถ้าเนื้อความเมืองราชบุรีย ส่งไปให้กรมการเมืองแม่กลองปรับ ถ้าเนื้อความเมืองสุพรรณบุรียส่งไปให้กรมการเมืองนครไชยศรีปรับ ถ้าแลเนื้อความเมืองนครไชยศรีส่งไปให้กรมการเมืองสุพรรณบุรียปรับ ถ้าเนื้อความเมืองสิงขบุรียส่งไปให้กรมการเมืองสรรคบุรียปรับ ถ้าเนื้อความเมืองสรรคบุรียส่งไปให้กรมการเมืองสิงขบุรียปรับ ถ้าเนื้อความเมืองวิเสทไชยขาน ส่งไปให้กรมการเมืองลพบุรียปรับ ถ้าแลเนื้อความเมืองลพบุรีย ส่งไปให้กรมการเมืองวิเสทไชยขานปรับ ถ้าแลเนื้อความเมืองอินทบุรีย ส่งไปให้กรมการเมืองพรหมบุรียปรับ ถ้าแลเนื้อความเมืองพรหมบุรียส่งไปให้กรมการเมืองอินทบุรียปรับ ถ้าแลเนื้อความเมืองไชยนาทบุรียส่งไปให้กรมการเมืองอุไทยธานีปรับ ถ้าแลเนื้อความเมืองอุไทยธานีส่งไปให้กรมการเมืองไชยนาทบุรียปรับ แลยอมอาไสแก่กันจะนี้ ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแขวงนายอำเภอก็ได้บังคับบังขาลงเอาเงินสินใหม่พิโนแก่ราษฎรแต่อำเภอใจเองหามิได้ แลราษฎรไพร่พลเมืองทั้งปวงจึงอยู่เย็นเป็นสุขข แลทุกวันนี้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลขุนแขวงหมื่นแขวงแลนายอำเภอกิ่งปวงละหย่างละทำเนียมแต่ก่อนเสียแลบังคับบังขาลงเอาเงินสินใหม่พิโนแก่ราษฎรแต่อำเภอใจเอง ถ้าแลจะปรับด้วยพระราช

กฤษฎีกา แลพระทำนุบันดาจะเสียเงินสินไหมพิในแต่

๒
๓
๔
๕

กรมการแลแขวงผู้เป็น

กระลาการลงเอาเงิน

๑๐
๑
๑๕
๑๔

บ้างแลกลางบ้างแต่เกาะมาถึงสารแล้ว มิได้พิจารณา

เนื้อความไปให้สำเร็จ แลพ่อดวงใจทจําเลยแต่ให้ยอมกันแล้วจึงลงเอาเงินสินไหมพิในตาม
อำเภอใจเอง แลราษฎรจึงได้ความเดือดร้อนยากแค้นฉิบหายเสียด้วยเหตุนี้ทุกบ้านทุก
ตำบลนั้น แต่ขึ้นไปเมื่อหน้าถ้าแลราษฎรจะมีอรรถคดีสิ่งใด ๆ จมาร้องฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
กรมการ แลแขวงนายอำเภอให้อออย่าให้โดยตีจําจงลงเอาเงินสินไหมพิในแต่อำเภอใจเอง
ถ้าแลเนื้อความแขวงจังหวัดทั้ง ๔ ให้บอกเรื่องเนื้อความเข้ามายังกรมพระนครบาล ๆ ส่งไป
ให้พระกระเสมปรับจงบทุกคู่ ถ้าแลเปนเนื้อความหัวเมืองใช้ให้ผลัดกันเอาไปเจรจาตามโบราณ

ราชประเพณีแต่ก่อน แลซึ่งเปนเนื้อความหัวเมืองระยะทางไกลกัน

๒
๓
๔
๕

คืนใช้จึงให้ว่ากล่าว

กล่าวกันแต่ในเมืองนั้นเอง แต่ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง แลขุนปลัดขุนยุกระบัตร แลกรมการ
ลูกน้องพร้อมกันจึงปรับด้วยพระราชกฤษฎีกาพระทำนุ อนึ่งซึ่งกระลาการจะคุมเอาความ
ราษฎรซึ่งแพ้เลยยอมกันนั้นไปให้กรมการเมืองอื่นปรับให้เสียค่าปรับแต่

๑๖

จคุมไปนั้นแต่ แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลหัวเมือง แลขุนแขวงหมื่นแขวงพัน
แขวงจังหวัดทั้งปวงทำตามพระราชกำหนดกฎหมายไว้นี้ จงทุกประการอย่าให้ผู้ใด ๆ ทำให้
ผิดด้วยเนื้อความซึ่งมีมาในพระราชกำหนดกฎหมายนี้แต่ข้อใดข้อหนึ่งได้ ถ้าแลผู้รักษา
เมืองผู้รั้งทำผิด ให้ขุนปลัดขุนยุกระบัตรบอกเนื้อความเข้าไปยังกรุงเทพพระมหานคร ถ้าแล
ขุนปลัดขุนยุกระบัตรแลกรมการทำผิด ให้ผู้รักษาเมืองบอกเนื้อความเข้าไปยังกรุงเทพพระ
มหานคร อย่าให้อำพรางกันไว้แต่ข้อใดข้อหนึ่งได้ ถ้าแลผู้ใดรู้ว่า ผู้นั้นกระทำความผิดแล้วหนึ่งเนื้อ
ความเสีย จะเอาผู้นั้นเป็นโทษด้วยจงนัก แลให้หมายบอกแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแขวง
นายอำเภอ กระทำตามกฎหมายนี้จงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำความผิดตามจะเอาตัวเป็นโทษ

ตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๖ ๑๒ ค่ำจุลศักราช ๑๐๘๔ ปีขารจัตวาศก

๒๒ กฏให้แก่สมุบาญชัย ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่าแต่นี้ไปเมื่อหน้าแลฝ่ายสมท้าวพญาพระหลวงหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวง แลมาสมจรด้วยหญิงไพร่หลวง แลเกิดลูกหญิงชายเท่าใดให้คงแก่เจ้าหมู่ไพร่หลวงอย่าให้ท้าวพญาพระหลวงหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายนั้นปันเอา ถ้าแลชายนั้นไพร่หลวงสมจรด้วยหญิงสมท้าวพญาพระหลวงหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายพลเรือนชายชัว แลเกิดลูกหญิงชายเท่าใดให้ปันตามพระราชกฤษฎีกา แลให้สมุบาญชัยกฎหมายบอกท้าวพญาพระหลวงหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายจงท่วยอย่าให้หลงหลอได้ ถ้าแลกฎหมายมีท่วยท่านจะให้ลงโทษแก่สมุบาญชัย ถ้าแลกฎหมายให้ท่วยแล้วแลมิได้ทำตามพระราชกำหนดนี้ ท่านจะให้มิโทษจงนัก กฏให้ไว้ ณวัน ๕-^{๑๒} ค่ำจุลศักราช ๑๐๘๕ ปีเถาะเบญจศก

๒๓ กฏให้แก่ผู้ รักษาเมือง } ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว มี
 รังกรมการ }
 พระราชโองการมานพระบันทูลสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าแต่นี้ไปเมื่อหน้าทรง

พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้ใดไปอยู่รักษาเมืองแล

๑	}	ปากใต้ฝ่ายเหนือ
๒		
๓		
๔		

ทั้งปวง แลไปราชการพระราชสงครามก็ดี แลมิได้บอกสารทุกข์มิได้มีหนังสือให้หาแลมาเองนั้นมิชอบจะให้ลงพระราชอาชญาถึงสิ้นชีวิต อนึ่งบอกกิจศุขทุกขมา มีหนังสือไปให้หาแลมาก่อน หนังสือไปหาพบแต่กลางทางนั้นมิชอบ จให้ลงพระราชอาชญาตามโทษานุโทษ

อนึ่งอย่าให้เจ้าเมืองข่มเหงเอา ลูกสาว
หลานสาว } ราษฎรทั้งปวงมาเปนเมียแลเปนคนใช้ ถ้าพ่อแม่พี่น้องญาติสนิทด้วยนั้นก็ตามใจเขา อนึ่งจะทำจวนระเนียดสำหรับเมืองให้ทอดเกินไปแก่พลเมืองโดยขนาด เจ้าเมืองทั้งหลายอันเคยทำมาแต่ก่อน ถ้าจทำเรือนบุตรภรรยาญาติพี่น้องเจ้าเมืองนอกกว่าอย่างทำเนียม ให้เจ้าเมืองชาวโคแลเกวียรตัดไม้แลให้ค่าจ้างตามราษฎรเคยจ้าง อนึ่ง ให้เจ้าเมืองเอาใจใส่รักษาประชาราษฎรอันมีในจังหวัดแขวงเมืองนั้นอย่าให้มีผู้เบียดเบียนกันไซกรราษฎรฆ่าฟันไพร่เมืองท่านได้ ถ้าเจ้าเมืองแลผู้รั้งเมืองมิได้เอาใจใส่พิทักษ์รักษาราษฎรไพร่พลเมือง แลมิผู้ร้ายปล้นสดมเบียดเบียนกันไซกรราษฎรพันทางไพร่บ้านพลเมืองทั้งหลายได้ใช้ จะให้ลงโทษแก่เจ้าเมืองกรมการจงหนัก ถ้ามีผู้มากันไซกล้ำเหลือ จว่ามีได้ก็ให้บอกหนังสือเข้าไป ยังลูกขุนศาลาให้เอกราบทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าละออง ฯ อนึ่งจะภิกษากิจราชการบ้านเมือง แลทุกขพระราชกรรณ้องพ้องนั้นประการใด ๆ ให้ยุกรับตรู้เห็นผิดแลชอบด้วย อนึ่งชาวต่างเมืองอย่าให้ผู้ใดเอาขึ้นนอกขุนยุกรับตรู้

อนึ่งให้เจ้าเมืองปลัดยุครับตรพิจารณา ดูตราซึ่งออกมาเอากองความทั้งปวงนั้น ถ้าชอบด้วยพระราชกำหนดแลพระทำนองให้ใช้ตรานั้นจึงให้ทำตาม ถ้าแลตราผู้ใดออกไปเอากองความมิต้องด้วยพระราชกำหนด แลพระทำนองใช้อย่าให้ส่งให้บอกหนังสือแลส่งตัวผู้ถือตรานั้นเข้าไปยังลูกขุนศาลา อนึ่งผู้จะออกไปรักษาเมืองแลรั้งเมืองครองเมืองก็ต้ออย่าให้สมสังกัดพันไว้เป็นสมกำลังเอง ครั้นออกไปถึงเมืองแล้วให้ถามกิจราชการสำหรับเมือง แลด่านทาง

บก
เรือ }

ถ้าเห็นปรักหักพังมีมั่นคงก็ให้ศรั้งซ่อมแซมทำขึ้นให้มั่นคง ถ้าที่ด่านเก่าไม่ชอบกลเห็นที่ใดซับซ้อนชอบกลก็ให้ยกย้ายไปตั้งให้ชอบกล ถ้าทางตำบลใดเห็นว่าศัตรูหมุ่ร้ายจะเล็ดลอดมาได้แลจะรักษายากก็ให้ตัดไม้ทับทางตำบลนั้นเสีย แล้วให้ลงขวากหนามจงแน่นหนา อนึ่งให้ขุนหมื่นชาวด่านคุมไพร่สมควรสัฟไปด้วยเครื่องศาสตราวุธ ผลัดกันอยู่รักษาด่านแลไปกระเวน

ด่านถึงแดนต่อแดนบันจบกันทาง

บก
เรือ }

ทุกตำบลจงทุกเดือนอย่าให้ขาด ถ้าได้ราชการ

ประการใดก็ดี แลพบลาวมอญพม่าไทใหญ่เขมมราษฎรไปค้าขายทางบกทางเรือหาตราเบิกด่านมิได้ก็ดี มีผู้ถือตราเบิกด่านแลลาวมอญพม่าไทใหญ่เขมมราษฎรแปลกปลอมนอกตราเบิกด่านก็ดี แลถือตราปลอมตราเบิกด่านมาก็ดีให้กุมเอาตัวผู้แปลกปลอมมานั้นส่งเข้าไปยังลูกขุนศาลา อย่าให้หลบหลีกหนีเป็นเหตุการประการใดได้ อนึ่งให้บำรุงชาวด่านแลให้ตั้งสิ่งเกลี้ยกล่อม เอาสมี่สีใหม่ซึ่งหาสาระบาญชัยมิได้เอาไว้เป็นชาวด่านแล้ว ให้บอกสาระบาญชัยเข้าไปให้แจ้ง ถ้าแลสดีเกินเอาชาวด่านไปราชการสิ่งใด อย่าเพอให้ส่งชาวด่านนั้นแลให้บอกหนังสือเข้าไปยังลูกขุนศาลาก่อน เมื่อใดมีหนังสือออกมาว่าประการใดจึงให้ทำตาม

อนึ่งให้เจ้าเมืองรู้สาระบาญชัยหมู่ทหารแลไพร่หลวง ข้าพระโยมสงฆ์สม

นอก
ใน }

สมกำลัง

กรมการแลคนแอบแฝงหาสาระบาญชัยมิได้ แลข้าหนีเจ้าไพร่หนีนายเที่ยวชุ่มซ่อนจรสัดพลัดแลไพร่พลเมืองแตกฉานไปอยู่เมืองใด ๆ ก็ดี ไปชุ่มซ่อนอยู่ป่าดงก็ดีให้แต่งเกลี้ยกล่อมสิ่งสมให้ได้ แล้วให้ถามดูว่าผู้ใดกันโขกรุกราชข่มเหง ถ้าได้ตัวพิจารณาเป็นสัจว่าข่มเหงราษฎรจริงก็ดี แลเห็นเป็นเหล่าเป็นกอเหลือกำลังจะเกลี้ยกล่อมเอามิได้ก็ดี ก็ให้บอกส่งตัวผู้ข่มเหงราษฎร แลตำบลที่ราษฎรไปชุ่มซ่อนอยู่นั้นเข้าไปณกรุง ฯ จงแจ้ง อนึ่งกรมการซึ่งหาตัวมิได้ให้จัดคนที่มีสติกำลังตั้งขึ้นเป็นกรมการให้ครบ แลให้ว่ากรมการแลนายอำเภอร้อยแขวงนายบ้านซึ่งอยู่พิทักษ์รักษาอำเภอทั้งปวงตรวจตราดูให้รู้ว่าผู้ใดไปรับราชการ ผู้ใดไปแห่งใดแลให้รู้จักว่าคนเมืองใดตำบลใด มาแอบแฝงอยู่ณะเมืองนั้นมากน้อยเท่าใดให้รู้จักไว้

ถ้ามีราชการเมื่อใดจะได้ครบด้วยราชการเมื่อนั้น อนึ่งให้เจ้าเมืองแลปลัดยุกระบัตกรมการ ให้รู้สารบาญชีย ช่างใหญ่่น้อยศอกนี้ไว้แล้วให้บอกเข้าไปณะลูกขุนณศาลา อนึ่งทำพญา พระหลวงเมือง ขุนหมื่นพันทนายแลหม่องครักข้าหลวงคนเรวม้าใช้ไปมา ก็ราชการแล ช่มเหงเอาทรัพย์สินของเงินทองแก่ประชาราษฎรทั้งปวงให้ได้ความยากแค้นเคือง ถ้าแล ประชาราษฎรมาร้องฟ้องให้เจ้าเมืองปลัดยุกระบัตกรมการข้าหลวงคนเรวม้าใช้ ถ้าช่มเหงรับเปน สัจให้เรียกเอาทรัพย์สินของทองเงินนั้นส่งให้แก่ราษฎรถ้าข้าหลวงคนเรวม้าใช้ ทำล้าเหลือจะ ได้ตามเอาทรัพย์สินของให้แก่ราษฎรโดยสะดวก นั้นมิได้ให้กฎหมายไว้จึงมั่นคง เมื่อข้าหลวง คนเรวม้าใช้ผู้ช่มเหงราษฎรนั้นกลับมาแต่ราชการแล้ว ให้บอกหนังสือคุมเอาราษฎรซึ่งข้า หลวงคนเรวม้าใช้ทำช่มเหงนั้น เข้าไปยังลูกขุนศาลา ถ้าแลเจ้าเมืองปลัดยุกระบัตกรมการ ทำ ล้าเหลือรุกรานพระศาสนาทำช่มเหงตีต่าฆ่าฟันสมณพราหมณาจารย์อนาประชาราษฎร ทั้งปวง เอาทรัพย์สินของทองเงินแลช่างม้าโคกระบือเกวียน กันโซกราษฎรให้ได้ความ แค้นเคืองด้วยประการใดก็ดี ถ้าเจ้าเมืองแลกรมการต้องพิพาทให้ ^{ปลัด} _{ยุกระบัต} } บอกเข้าไป ถ้า

ปลัด } ต้องพิพาทให้เจ้าเมือง บอกเข้าไปยังลูกขุนศาลาให้กราบบังคมทูล ^{ครั้ง} _{หนึ่ง} เทศการ

ยุกระบัต } ^{ครั้ง} _{หนึ่ง} เทศการ

พระราชพิธีกรุดสาตร ให้ยุกระบัตร์เข้ามารับพระราชทานน้ำประพัทธ์สัจจาณะกรุง ฯ แลให้ กำหนดรู้กิจราชการ แลกิจศุภกฤกษ์ ราษฎรทั้งปวงแลคนแอบแฝงช่มชอน จรดพลัดนั้นให้ จังแจ้งจงทุกประการ จให้กรมวังถาม ถ้าแลให้การไปมิได้จะมีโทษจงหนัก แลให้เจ้าเมือง ผู้รั้งกรมการทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามจะมี โทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๒-๑๘ คำจุลศักราช ๑๐๘๙ ปีมะแมนพศก

๒๔
 ๓๐ กฎให้ลูกขุนณศาลาหลวง แลลูกขุนณศาลา แลผู้พิจารณาทุกหมู่ทุกกรม ด้วยทรง พระกรรณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าราษฎรจร้องฟ้องให้กราบทูลพระกรรณาทำฎีกาทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวาย ให้กฎหมายแลทำหนังสือฎีก์กล่าวโทษแก่กันด้วยเนื้อความประการใด ๆ กระลาการถามโจทจำเลยเปนสำนวนต่อกัน แลกระลาการเอาสำนวนชี้แลโจทจำเลยยอมมี ถ้อยคำท้วงติงเปนกระเบียดกระเสียรออกไปนอกสำนวน ครั้นว่าแก่ผู้พิพากษา ๆ เอาคำท้วง ติงนั้นไปปรับ ๆ มาเปนสิ้นไหมพิโน แลราษฎรได้ความยากแค้นเสียแล้ว แลเนื้อความมีใน สำนวนจริงอยู่ก็ตีจะว่าสืบไปหมิได้ ถ้าแลลูกความนั้นมีมั่งคั่งอยู่จริงจะว่าเนื้อความสืบไปได้ แต่นี้ไปเมื่อหน้าถ้าแลโจทจำเลยจะท้วงติงกันด้วยบทพระอัยการ แลเปนกระเบียดกระเสียร กันนอกสำนวน มิต้องบทพระอัยการห้ามนั้น อย่าให้ลูกขุนพิพากษาเคียงเสียงไว้ให้ปรับ ด้วยพระอัยการผู้ปรับนั้นแต่ปรับเคียงเสียงไว้บางครั้งหลังไปสัจยอมว่ามีแจ้งบ้าง แต่ย้อนไป

มาหลายครั้งหลายครา ราษฎรผู้เป็นความป่วยการท่ามาหาหิน ถึงเนื้อความจริงอยู่แต่เที่ยว
ไปมาอยู่ช้านานแล้ว เนื้อความก็เร็ดร้างค้ำงสูญไป แลราษฎรผู้มีคดีนั้นได้ความยากแค้น แล
พิในหลวงนั้นก็พลอยสูญเสียด้วย ถ้ามีถ้อยคำติงทุเลานอกสำนวนรไม่ต้องพระราชกำหนด
พระอวยการอย่าให้รับ แลให้ลูกขุนพิภาคษาตัดบทออกให้เหนความผิดแลชอบ
เท็จจริงเอาเป็นแพ้เป็นชนะกันได้จึงให้ปรับด้วยพระราชกำหนดพระอวยการ แลให้ลูกขุน
ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ทุกประการ กฎให้ไว้ณวัน ๒ | ๑๑ คำจุลศักราช ๑๐๙๒
ปีจอหนักสัตโทศก

๒๕ }
๑) กฎให้แก่พระสุริศวระดี } ช้าย } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
ชวา }

หลวงเมืองเจ้าราชชนิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่ พันทนายตัว ๔ แลนายตำรวจแลนายรอง
ภูดาษเสมียรผู้คุม ซึ่งพิจารณาความทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณา ฯ สั่งว่า พญาหูเส้นฆำร
กราบทูลพระกรรณาว่า เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชชนิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่
พันทนาย แลนายตำรวจแลนายรองภูดาษเสมียร แลไพร่เป็นโทษส่งไปตำรวจในตำรวจนอก
กรมวัง เชียร์ถามนั้นเรียกเอาเงินค่าลด ๗ | ๒ ครั้นมีรับสั่งให้ส่งไปคุณครบาล เรียกเอาเงิน
ค่าลด ๗ | ๒ ถ้าแลรับสั่งให้ตีถามเรียกเอาเงินค่าลด ๗ | ๓ ครั้นทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้ออกจากโทษเสียค่าทูลฉลองเป็นเงิน ๓ | แลผู้ยากจะเสียค่าทำเนียมทั้งนี้
ยอมกู้ยืมเงินมาเสียลูกเมียได้ความยากแค้น แลมีรับสั่งให้ถามนายพุทธานายจันปัญญาทิต

ซึ่งเป็นสมุบายชี้ยคนโทษตำรวจ } ใน } แลพันจ่าบวรศึกพันจ่าบวรสิสมุบายชี้ยคนโทษ
นอก }
ตำรวจนอก } ช้าย } แลพันพิทักษ์ทิวาพันรักษารাত্রีราชมันกรมวัง แลขุนพักดีพนักงานคนโทษ
ชวา }

กรมพระนครบาล แลขุนศรีคังยดพนักงานคนโทษชาวเสภาคั้งใน แลขุนคังยดพนักงาน
คนโทษคั้งราชการขุนพิบุรณนาวาซึ่งเป็นพนักงานคนโทษเสภาวังไชย แลนายพุทธานายจัน
ปัญญาทิตให้การว่า ซึ่งเป็นทำเนียมแต่ก่อนสืบมา ถ้าเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้า
ราชชนิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่พันทนาย แลนายตำรวจนายรองภูดาษเสมียร แลไพร่ผู้ใด ฯ
ครั้นมีรับสั่งให้เชียร์ถามก็ให้รับพระราชอาชญาจำ ๕ ประการผู้คุมเรียกเอาค่าลดเป็นเงิน ๗ | ๒
ได้แก่เจ้ากรม ๒ | ได้แก่ปลัดกรม ๑ | ได้แก่หัวหมื่นเจ้าหมู่ซึ่งได้คุมนั้น ๒ | ได้แก่ตำรวจ
สมุบายชี้ยเวนคน ๒ | ได้แก่สมุบายชี้ยเวนเรือ ๑ | ได้แก่นายตำรวจในเวน ๔ คน
ปันกันเป็นเงิน ๒ | ได้แก่พันทนายผู้คุมเป็นเงิน ๒ | ได้แก่พันทนายดาบนากเป็นเงิน ๒ |

ได้แก่พันทนายดาบคริบบันกันเปนเงิน ๑๑ ได้แก่พันทนายดาบบั้งเจตคนบันกันเปนเงิน ๑๓
 ได้แก่นายจ่าสังกัด ๘ คนบันกันเปนเงิน ๑๑ ได้แก่นายจันประญาผู้ตรวจเปน
 เงิน ๑๒ ถ้ามีรับสั่งให้ตีถามก็ให้รับพระราชอาญาจำ ๓ ประการ เรียกเอาค่าลดเปนเงิน
 ๑๓ เจ้ากรมปลัดกรมแลหัวหมื่นพันทนายผู้ได้ค่าทำเนียบนั้นได้กึ่งหนึ่งลงมา ถ้ามีรับสั่งให้
 ออกจากโทษแลเจ้ากรมได้ค่าทูลฉลอง ๑๓ ตำรวจใน } พันจ่าบรรดักได้เหมือนกัน
 ขวา }
 พันจ่าบรรดาสุมบาญชัยคนโทษตำรวจนอก } ให้การว่าเจ้าพญาแลพญาพระหลวง
 ขวา }
 เมืองเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่พันทนาย แลนายตำรวจนายรองผู้ดาษเสมียรแล
 ไพร่ผู้ใดเปนโทษ มีรับสั่งให้เสียรถามก็ให้ผู้นั้นรับพระราชอาญาจำ ๕ ประการ ผู้คุมเรียกเอา
 ค่าลดเปนเงิน ๑๒ ได้แก่เจ้ากรม ๒ ได้แก่ปลัดกรม ๑ ได้แก่หัวหมื่นเจ้าหมู่ผู้
 ได้คุม ๒ ได้แก่สมุบาญชัย ๒ ได้แก่เทพราชตำรวจ ๑ ได้แก่ตำรวจตัว ๔
 นายเวน ๒ คนบันกันเปนเงิน ๑๒ ได้แก่หมื่นจ่า ๓ คนบันกันเปนเงิน ๑๒ ได้แก่พัน
 ทนายดาบนาก ๒ ได้แก่พันทนายดาบทริบ ๑๑ ได้แก่พันทนายดาบบั้ง ๒ คน ๑๓
 ได้แก่ผู้คุม ๑๑ ได้แก่คอย ๔ คนบันกันเปนเงิน ๑๒ ถ้ามีรับสั่งให้ตีถามก็รับพระราช
 อาญาจำ ๓ ประการผู้คุมเรียกเอาค่าลดเปนเงิน ๑๓ เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นพันทนาย
 แลผู้คุมได้กึ่งหนึ่งลงมา ครันมีรับสั่งให้ออกจากพระราชอาญาเจ้ากรมได้ค่าทูลฉลองเปนเงิน
 ๑๓ ตำรวจนอก } เหมือนกันพันพิทักทิวาพันรักษาบาราตริราชมันกรมวังให้การว่า
 ขวา }
 เจ้าพญาแลพระหลวงเมืองเจ้าราชนิกุลขุนหมื่น มหาดเล็กชาวที่พันทนาย แลนายตำรวจ
 นายรองภูดาษเสมียร แลไพร่ผู้ใดเปนโทษส่งให้กรมวังให้เสียรถามให้รับพระราชอาญาจำ ๕
 ประการผู้คุมเรียกเอาค่าลดเปนเงิน ๑๒ ได้แก่เจ้ากรม ๒ ได้แก่เสมียรผู้ถาม ๒
 ได้แก่พันพิทักทิวาผู้คุม ๒ ถ้าข้างซ้ายพันรักษาบาราตริได้คุมก็ให้พันรักษาบาราตริ ถ้ามีรับสั่ง
 ให้ตีถามให้รับพระราชอาญาจำ ๓ ประการผู้คุมเรียกค่าลดเปนเงิน ๑๓ เจ้ากรมแลเสมียร
 ผู้คุมได้กึ่งหนึ่งลงมา ถ้ามีรับสั่งให้ออกจากโทษเจ้ากรมได้ค่าทูลฉลองเปนเงิน ๑๓ แลขุน
 พัดดินครบาลให้การว่าถ้าเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นมหาดเล็ก
 ชาวที่พันทนาย แลนายตำรวจนายรองภูดาษเสมียรแลไพร่ผู้ใดเปนโทษมีรับสั่งให้ส่งไปกรม
 พระนครบาล จำใส่คุกทำมะรงเรียกค่าลดเปนเงิน ๑๒ ได้แก่หลวงเพชูปานี ๑

ได้แก่ขุนจำเมือง ๑ | ได้แก่ขุนพัศดี ๑ | ได้แก่ท่ามรงค์ผู้คุม ๓^๒ | ได้แก่ผู้ตรวจสองคน
 บันกันเปนเงิน ๒^๒ | ได้แก่นายยาม ๔ คนเปนเงิน ๒ | ครั้นมีรับสั่งให้ออกจากโทษ เจ้า
 กรมได้ค่าทูลฉลองเปนเงิน ๓ | ขุนศรีคงยศเสภาคลิ่งในขุนคงยศเสภาคลิ่งราชการ ขุน
 พิบุรณนาวาเสภาวังไซให้การว่าเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาด
 เลกชาวที่พันทนาย แลนายตำรวจนายรองภูตาศเสมียร แลไพร่เปนโทษมีรับสั่งให้ส่งไปจำไว้
 เสภาเรียกเอาค่าลดเปนเงิน ๓^๒ | ได้แก่ขุนศรีคงยศ ๑ | ได้แก่เสมียรชาวเสภาบันกันเปน
 เงิน ๑^๒ | ได้แก่นายนักการผู้ตรวจจัดซารวัดบันกันเปนเงิน ๑ | แลเสภาคลิ่งราชการ
 คลิ่งวังไซได้ค่าลดเหมือนกันแต่ก่อน ผู้จำคนโทษยอมเอาเงินค่าลดแก่ผู้เปนโทษหนัก แล
 มิได้จำจงให้มันคงตามโทษ คนโทษจึงหนีไปได้ แต่นี้ไปเมื่อหน้าถ้าแลข้าทูลของ ฯ ทูล
 พระบาทแลไพร่ผู้ใด ๆ เปนโทษกระบถแลโทษโจรปล้นสดมแลผู้คุมจำให้หนีไปได้แลโทษ
 ข้อประบัตร์ราชฎร แลมีรับสั่งให้ตำรวจ

ใน	}	แลกรมวังทหารในแลกรมสนม	ชาย
นอก			ขวา

แลกรมพระนครบาลให้เสียรถาม แลตีถามให้จำ ๕ ประการแลจำ ๓ ประการอย่าให้เรียก
 ค่าลดให้จำให้ครบให้มันคงถ้าแลส่งไปนเสภาคลิ่งในคลิ่งราชการวังไซยนั้น อย่าให้เอาค่าลด
 ให้จำให้ครบทั้ง ๕ ประการตามโทษหนักนั้น อย่าให้ลดแต่ประการใดประการหนึ่งได้ถ้า
 เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาดเลกชาวที่ แลพันทนายแลนาย
 ตำรวจนายรองภูตาศเสมียรแลไพร่ผู้ใด ๆ เปนแต่ผิดระวางเกียจคร้านราชการก็ดี แลผู้ทำ
 ฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายกล่าวโทษแก่กันก็ดี เปนแต่ความโทษเบา แลมีรับสั่งให้
 เสียรถามแลตีถามจำ

๕	}	ประการ ทรงพระกรุณาให้พ้นโทษนั้นถ้าจำ ๕ ประการเจ้าพญา
๓		

ให้เรียกเอาเงินค่าลด ๓^๒ | แลพญานั้นให้เรียกเอาเงินค่าลดแต่ ๒ | พระนั้นให้เรียกเอาเงิน
 ค่าลด ๕ | หลวงแลเมืองให้เรียกค่าลด ๔ | เจ้าราชินิกุลขุนนั้นให้เรียกเอาเงินค่าลด
 ๓ | หมื่นแลมหาดเลกชาวที่ให้เรียกเอาเงินค่าลด ๒ | พันทนายแลนายตำรวจนายรอง
 ภูตาศเสมียร ให้เรียกเอาเงินค่าลดแต่ ๑^๒ | ไพร่นั้นให้เรียกเอาเงินค่าลด ๑ | แลซึ่งจำ ๓
 ประการตีถามนั้น ถ้าเจ้าพญาให้เรียกเอาเงินค่าลดแต่ ๓^๓ | ถ้าแลพญาให้เรียกเอาเงินค่าลด
 ๓ | พระนั้นให้เรียกเอาเงินค่าลด ๒^๒ | แลหลวงให้เรียกเอาเงินค่าลดแต่ ๒ | เจ้าราช
 นิกุลขุนให้เรียกเอาค่าลด ๑^๒ | หมื่นแลมหาดเลกชาวที่ให้เรียกเอาเงินค่าลด ๑ | พันทนาย
 แลนายตำรวจนายรองภูตาศเสมียรให้เรียกเอาเงินค่าลด ๑^๓ | ไพร่นั้นให้เรียกเอาเงินค่าลด
 แต่ ๒ | ถ้ามีรับสั่งให้จำถามมิได้สั่งให้ลงพระราชอาชญา มีรับสั่งให้พ้นโทษให้เรียกเอาแต่

ถ้าถอดอย่าให้เรียกเอาค่า ^{ลต} ทูลฉลอง } ถ้าจำถามเนื้อความเรื่องเดียวกัน ให้ช่วยกันเสียค่ารับสั่ง
รับสั่ง

ต่อล ๑ | ค่าทูลฉลองแต่ ๓ | แลให้สัสคดีหมายบอกจ่งทั่ว กฎให้ไว้ณระวัน ๓ | ๒
ค่าจุลศักราช ๑๐๙๓ ปีกุญตรีนิศก

๒๖
๑ กฎให้แก่พระสุรตเวดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอก แก่เจ้าพญาแลพญา
พระหลวงเมืองเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นเจ้าหม่อม แลสมุบาญชียแลทนายเจ้าหม่อมฝ่ายทหารพลเรือน
ทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า พระสุภาวະดีนำเอาเนื้อความซึ่งเจ้าหม่อม
แลสัสคดี มักวิวาทแก่กันนั้นกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า เลกซึ่งตายแลหนีพิกาลพิกลจริตที่ชี้
แลรับสั่งเอาไปทำเปลี่ยนแปลงปียรนั้น ครั้นมีราชการสัสคดีเอาเลกนั้นจ่ายตามจำนวนซึ่งเจ้าหม่อม
ฎึ้นไว้ นั้น เลกนั้นคงอยู่ดูจบาญชียฎึ้นไว้หามิได้ แลเจ้าหม่อมสมุบาญชียจจำหน่ายจองปียง
มาสัสคดีมิพึง เจ้าหม่อมสมุบาญชียได้ทตรงแทนได้ความยากแค้น ต่อครบสิบปีจึงได้ชำระ
บาญชียตั้งจำหน่ายแลทำเถบิยรับไว้แลสัสคดีจึงพึงนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า
แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำถ้ามีพระราชโองการ ตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ข้าทูลฉลองทูลีพระบาทผู้ใด
จำเภาะให้เอาเลกหม่อมใดกรมใดส่งไปเป็นเลกพระราชทาน ต้องการพระราชประสงค์จะทำการ
ใด ๆ ก็ดี ถ้าแลตายหนีถิ่นเคหะพิกาลพิกลจริต เจ้าหม่อมสืบสาวเอว่านเคเรือมิได้แล้วก็ให้เอา
หม่อมสมุบาญชียเอว่า แก่เจ้ากรมพลัดกรมในกรมนั้น แลให้เจ้ากรมพลัดกรมในกรมนั้น
สืบสาวดู ถ้าจริงดูหนึ่งถ้อยคำเจ้าหม่อมแลสมุบาญชียจำหน่ายแล้วจึงให้เจ้าหม่อมแลสมุบาญชีย
ทำหนังสือทานบล ว่าเลกซึ่งตายหนีแลพิกลจริตนั้นอยู่บ้านนั้นตำบลนั้น รูปประพรรณนั้นสูง
ต่ำดำขาวบิดามานดาบุตรภรรยาแลตัวชื่อนั้นหนีตายพิการพิกลจริตพฤคมิเอหะนะปีนั้นเดือน
นั้น ถ้าแลมีตายหนีพิกลจริตพฤคมิเหตุเจ้าหม่อมหากตั้งบาญชีย จำหน่ายแลแกล้งเกียดกัน
อำพรางไว้ ถ้าจับได้เป็นสัจใช้เลกตัวหนึ่งให้เอาแก่เจ้ากรมพลัดกรม แลสมุบาญชียเจ้าหม่อม
คนหนึ่งเป็นคนสืบคน แลให้ปิดตราเจ้ากรมพลัดกรมแลสมุบาญชียแลเจ้าหม่อมประกบกันสอง
ดวงสีดวงตามมีตราจำนำ แลหาตราจำนำมิได้ปะทับหนังสือทานบลนั้น แล้วถ้าเลกฝ่าย
ทหารให้เอาหมายรับสั่ง แลทานบนนั้นมาว่าแก่พระธรรมไตรโลกนั้น ถ้าเลกฝ่ายพลเรือนให้
เอามาว่าแก่พระสุภาวະดี แลซึ่งทานบลนั้นก็ให้รับไว้ แลซึ่งเป็นไปใหม่นั้นให้พิจารณาดูก่อน
ถ้าเห็นควรจึงส่งเลกนั้นไปตามรับสั่งแลหมายนั้นก็ด้อย่าเพื่อส่งให้แต่อาเพอใจก่อน ถ้าเลก
ฝ่ายพลเรือนให้พระราชสุภาวະดีเอาเนื้อความไปว่าแก่สมุหนายก ถ้าเลกฝ่ายทหารให้พระท่าม
ไตรโลกว่าแก่สมุหะพระกลาโหมถ้าเห็นชอบด้วยแล้วจึงให้ทำตามบังคับมหาดไทแลกระลาโหม
นั้น ถ้าแลเลกหม่อมนั้นขัดสนเห็นจะสำเร็จในจักรีกระลาโหมมิได้ให้เอว่าแก่พระท่ามไตรโลก

พระสุภาวະดีเอาเนื้อความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอลองตามฝ่ายทหารพลเรือน ถ้าพระ
 ท้ามไตรโลกพระราชาสุภาวະดี ป่วยเจ็บฝ่ายทหารให้หลวงเทพว่าแทน ถ้าฝ่ายพลเรือนให้ศรี
 กลาสุมุทว่าแทน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประการใดจึงให้ทำตาม ถ้า
 แลเลขหมื่นนั้นเจ้ากรมพลัดกรมเป็นตำแหน่งเฝ้าทูลของทูลีพระบาทได้อยู่แลให้เอาหมายนั้น
 กราบบังคมทูลพระกรุณาขอลองเอง ถ้าแลทรงพระกรุณาสั่งให้ส่งหมื่นไปใช้ก็ให้เจ้าหมู่
 สมุขานุชีย แลทนายเจ้าหมู่เอากฎหมายไว้เป็นพยานกันตามฝ่ายทหารพลเรือนจงทุกครั้ง
 หนึ่งเลขซึ่งเจ้ากรมพลัดกรม แลนายหมวดสมุขานุชีย แลทนายเจ้าหมู่ผู้พิจารณาสืบสาว
 ได้เลขขึ้นใหม่ตามเถียบรนั้น ครั้นแลเจ้าหมู่สมุขานุชียจะขึ้นหอบเถียรใช้ กลัวสัดดีจะเอา
 เลขนั้นจ่ายจึงมีฎีณสาระบาญชียไว้ แก่พระศัดดีตามซึ่งพิจารณาได้มากแลน้อยนั้นแล้ว
 อย่าให้ศัดดีเอาเลขนั้นจ่ายแต่อาเพอใจก่อน ถ้าแลพระศัดดีเห็นว่าเลขหมื่นนั้นพิจารณาได้
 มากพอจะเขลี่ยเอาจ่ายราชการได้ก็ให้สัดดีเอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณา ถ้าทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประการใดจึงให้พระศัดดีทำตามซึ่งมีพระราชโองการโปรด
 เกล้า ๆ นั้น ถ้าแลเจ้าหมู่สมุขานุชียมิได้ทำตามกฎซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ นี้ต่อกรม
 สัดดีจะเอาตัวเลขจ่ายนั้น แลเจ้าหมู่จึงมาจำหน่ายเลขนั้น อย่าให้สัดดีฟังแล้วให้สัดดีเอา
 เนื้อความกราบทูลพระกรุณาเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ ถ้าเลขหมื่นนั้นกรมนั้น แลเจ้าหมู่
 สมุขานุชียได้ทำดูหนึ่งกฎนี้แล้ว แลพระสัดศะดีมิฟังก็ให้เจ้าหมู่ สมุขานุชียเอาเนื้อความ
 ไปร้องฟ้องลูกขุนศาลา แลมนนายอนาประชาบาลเอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณาให้
 ทราบฝ่าลของทูลีพระบาท แลจะเอาพระสัดศะดีเป็นโทษตามโทษานุโทษแลให้พระสัดศะดี

ช้าย
 ขวา }

ในนอกกฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลญาพระหลวงเมืองเจ้าราชินิกุล ขุนหมื่นเจ้าหมู่สมุขานุชีย
 แลทนายเจ้าหมู่ฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวงจงทั่ว ถ้าผู้ใดมิทำตามพระราชกำหนดกฎหมายจะ
 เอาผู้เป็นโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๗—๖ คำจุลศักราช ๑๐๙๕ ปีฉลูเบญจศก

๒๗) กฎให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๑ } แลกรมการทั้งหลายด้วยทรงพระ
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }

กรรณาดรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าด้วยมีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แก่ผู้พิจารณา
 ทั้งปวงครั้งนี้ให้พิจารณาแต่โดยสัจโดยจริงให้เป็นยุติเป็นธรรมอย่าให้กลับแพ้นะณะกลับ
 ชะณะเป็นแพ้นะณะหนึ่งมีรับสั่งโปรดเกล้า ๆ ไว้ว่าถ้ามีผู้เอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณาว่ามีผู้
 ทำผิด ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่งว่าให้ลงพระราชอาชญา ถ้าแลผู้มีความผิดจริงจึง
 ให้ลงพระราชอาชญา ถ้าแลมีถ้อยคำผู้ยื่นให้การสืบสาวต่อไป แลเห็นว่าหาความผิดมิได้ อย่า

เพื่อให้หลังพระราชอาชญา แลให้ผู้รับสั่งผู้เป็นกระลาการเอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณาให้
ทราบล่อง ๆ ก่อน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่งเป็นประการใดจึงให้ทำตาม แลหลวง
ไชยมนตรีผู้ว่าราชการที่มะหามนตรีขุนตำรวจในขวาเป็นที่พิจารณาเนื้อความ ให้ชอบด้วย
พระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งอีก แลละพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งเสีย ครั้นขุนราชเสนา
เป็นโจทฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาเกล้าวโทษ หมื่นศรีจัต
หมื่นเทพ } แขวงว่าทำข่มเหงฉ้อราษฎร

แขวงเมืองราชบุรีหลายแห่งหลายตำบล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้แต่งขุนหมื่น
มหาดไท ขุนหมื่นตำรวจในกำกับไปถามปากราษฎร แลผู้รู้เห็นนะแขวงเมืองราชบุรีเข้ามา
ให้แจ้งจงทุกข้อ แลขุนราชเสนานำข้าหลวงออกไปถามปากราษฎรนั้น ขุนราชเสนานำให้
ถามญาติพี่น้องทาสขุนราชเสนา ว่าเปนราษฎรชาวบ้านแลผู้มีชื่อนอกกว่าญาติพี่น้องบ้าง
ผู้มีชื่อให้การมาแก่ข้าหลวงว่า หมื่นศรีจัต
หมื่นเทพ } เกาะลงเอาเงินแก่ผู้มีชื่อได้ความยากแค้น ครั้นได้

คำราษฎรผู้มีชื่อเข้ามาแล้ว แลหลวงไชยมนตรีเปนกระลาการให้ถาม หมื่นศรีจัต
หมื่นเทพ } ๆ ให้การ

ว่าผู้มีชื่อร้องฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ กล่าวโทษผู้จำเลยผู้รักษาเมืองปิตราประทับ
หลังส่งฟ้องให้พิจารณา ครั้นได้ผู้มีชื่อฝ่ายจำเลยมาจำเลยยอมลงเอาเงินแก่ผู้มีชื่อตามรับ
แลหลวงไชยมนตรีผู้เป็นกระลาการ เอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณาไม่ให้สิ้นข้อเนื้อความ
ตามคำให้การหมื่น ศรีจัต
เทพ } มิได้แจ้งได้ล่องทูลีพระบาท จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่ง

ให้เขียนหมื่น ศรีจัต
เทพ } แลหลวงไชยมนตรีมิได้เอาเนื้อความกราบทูล พระกรุณาฉลองสืบเนื้อ

ความให้แจ้ง ได้ล่อง ๆ ตามคำให้การหมื่น ศรีจัต
เทพ } ตามพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งหา

หามิได้ แลเอาหมื่น ศรีจัต
เทพ } เข้ายรคล ๗ ครั้งแล้วให้เรียกเงินส่งคืนให้แก่ราษฎร แล้วหมื่น

ศรีจัต
เทพ } ทำฎีกาทูลล่อง ๆ ถวายเกล้าวโทษหลวงไชยมนตรีขุนราชเสนา จึงทรงพระกรุณาโปรด

เกล้า ๆ สั่งให้ลูกขุนศาลากำกับพิจารณา ๆ ดูในสำนวนนั้นหมื่น ศรีจัต
เทพ } ให้การว่าผู้มีชื่อ

ฟ้องกล่าวโทษแก่กัน ผู้รักษาเมืองปิตราประทับหลัง ส่งฟ้องให้หมื่น ศรีจัต
เทพ } พิจารณาผู้มี

ชื่อยอมลงเอาเงินแก่ผู้มีชื่อตามรูปความนั้น สมใบฎีกาหมื่น ศรีจัต
เทพ } ครั้นเอาเนื้อความกราบ

ทูลพระกรุณาจึงแจ้งใต้ฝ่าละออง ๙ แลซึ่งขุนราชเสนาหามีจริงไม่ แลหลวงไชยมลตรีเป็น
กระลาการพิจารณาได้เอากราบทูลพระกรุณา ถอลองให้สิ้นข้อเนื้อความ ๗ ชะนะกับเปน
แพ้ ให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งให้ลงพระราชอาชญา เฝียรหลวงไชยมลตรีขุนราช
เสนา แล้วให้พิภากษาปรับไหมเอาโทษหลวงไชยมลตรี เปนเงินตรา $\frac{๗}{๒}$ ขุนราชเสนาเปน
เงินตรา $\frac{๑๔}{๒}$ แลทำขวันหมื่นศรีจัด หมื่นเทพตามพระอายุการแล้วให้ถอดหลวงไชยมลตรี

ออกจากที่ขุนตำรวจในขวาแต่นี้สืบไปเบื้องหน้า ข้าทูลอง ๙ ผู้เป็น

	ผู้รับสั่ง	
	กระลาการ	}

 พิจารณา

เนื้อความ จคัดข้อความกราบทูลพระกรุณาที่ดีพิจารณาความโรงสารกรมใด ๆ ก็ดี จว่า
กล่าวแก่ผู้พิภากษาก็ดี อย่าให้อันสำนวนคำให้การในข้อใจความ เสียจุดหนึ่งหลวงไชยมลตรี
เปนกระลาการนี้ ถ้าแลผู้มีชื่อจหากกล่าวโทษแก่กันว่าผู้รังกรรมการก็ดี แลผู้ใดก็ดีว่าจ้อราษฎร
เรียกเอาพัศดุทองเงินชำระพระทรัพย์ของใด ๆ แก่ราษฎรเปนหลาย

	แห่ง	
	ตำบล	}

 ก็ดี ครั้นจะแต่ง

ให้ผู้ไปสืบถามปากราษฎรผู้เสียเงินใช้ ให้ราษฎรผู้เสียเงินไปสะบถษาบานจำเกาะภักตรพระ

พุทธเจ้า }
ธรรมเจ้า } จึ่งให้ถาม ถ้าราษฎรผู้เสียเงินให้การว่าผู้้นั้นเท่านั้น ๆ จริงแล้วใช้ก็ให้กระลาการ
สงฆเจ้า }

ผู้สืบ ถามปากราษฎรให้ถามสืบไป ว่าผู้มีชื่อจ้อลงเอาเงินนั้นด้วย เหตุเนื้อความสิ่งใดให้สืบ
ถามผู้เสียเงิน ให้ได้เหตุเนื้อความให้แจ้งด้วยแล้ว จึ่งให้เอารราษฎรชาวบ้านซึ่งอยู่เรือนใกล้ เปน

เพื่อนบ้านผู้เสียเงินนั้นให้ราษฎรชาวบ้านสบถษาบาน ต่อจะเพาะพระภักตรพระ

	พุทธเจ้า	
	ธรรมเจ้า	}
	สงฆเจ้า	

เจ้าแล้วให้สืบถามราษฎรชาวบ้านว่ากรรมการผู้ใด ๆ มาเกาะกุมลงเอาเงินแก่ราษฎรด้วย
เหตุการอันใดยังรู้เห็นด้วยบ้างฤหามีได้ ถ้าแลราษฎรชาวบ้านให้การว่ารู้เห็น ว่าผู้้นั้นลงเอา
เงินแก่ผู้้นั้นเท่านั้น ด้วยเหตุเนื้อความสิ่งนั้นแล้ว แลให้ถามสืบไปว่าผู้มีชื่อเสียเงินทั้งนี้เป็น
ญาติพี่น้องข้างฝ่ายโจทฤประการใด ถ้าแลราษฎรชาวบ้านให้การรู้ว่าเป็นญาติพี่น้องฝ่าย
โจทแล้วก็ดี แลมิรู้ว่าเป็นญาติพี่น้องโจท แลมิได้รู้เห็นเนื้อความสิ่งใด มิได้รู้แต่ว่าเสียเงิน
ประการใดใช้ ก็ให้กระลาการผู้สืบถามเอาถ้อยคำราษฎร แลผู้เสียเงินแลราษฎรชาวบ้านนั้น
ก็ให้ผูกหยิกเล็บไว้ให้มั่นคง ครั้นได้จำเลยผู้ลงเอาเงินแก่ราษฎรมาถาม ให้การว่าด้วยเหตุ
ผู้้นั้นฟ้องให้เรียกผู้้นั้นจึ่งให้ส่งมาให้พิจารณา ผู้มีชื่อจึ่งยอมให้ปรับลงเอาเงินตามรูปความ
ตามพระอายุการใช้ก็ให้กระลาการพิจารณา สืบถามผู้ส่งหนังสือฟ้องให้พิจารณานั้น แลให้
ดูหนังสือยอม ซึ่งไปปรับตามรูปความนั้น ถ้าสมดุจให้การจริงใช้จึ่งให้คัดเอาคำราษฎรผู้เสีย

เงิน ราษฎรชาวบ้านนั้นใช้เข้าด้วยกันสำนวน ถ้าแลเป็นเนื้อความมีรับสั่งให้พิจารณา แล้วผู้รับสั่ง } จะคัดเอาข้อเนื้อความกราบทูลพระกรุณาใช้ ให้ชัก } ตามข้อเนื้อความ

พิจารณา } โจท } จำเลย }
ให้แจ้ง จึงให้คัดเอาสำนวนคำให้การ ในข้อเนื้อความให้สั้น อย่าให้อันสำนวนคำให้การ ในข้อใจความเสียจะทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ๆ ประการใด ๆ ก็ดี แลจะเอาตัวผู้ขึ้นลงพระราชอาชาก็ดี ให้ผู้รับสั่งผู้พิจารณาทินิจพิเคราะห์ดู ถ้าแลผู้ขึ้นมีความผิดจริง แล้วจึงให้ลงพระราชอาชูดตามรับสั่ง ถ้าผู้ขึ้นมีถ้อยคำประการใดให้สืบสาวต่อไป แลเห็นว่าผู้ขึ้นหาความผิดมิได้ อย่าเพื่อให้ลงพระราชอาชูด แลให้ผู้รับสั่งผู้พิจารณาเอาเนื้อความกราบบังคมทูลพระกรุณาฉลองให้แจ้งได้ล่อง ๆ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ เป็นประการใด จึงให้ทำตามรับสั่ง อนึ่งถ้าแลราษฎรหาความแก่กัน แลกระลาการจะคัดเอาสำนวนข้อเนื้อ

ความไปชี้แก่ลูกขุน ศาลา } ก็ดี อย่าให้ตัดสำนวนคำให้การข้อใจความเสีย ให้กระลาการ

สารหลวง }
อ่านเสนอให้แจ้งจงทุกข้อ อย่าให้อันสำนวนคำให้การเสีย ถ้าแลเนื้อความนั้นเป็นหลายข้อ ลูกขุนพิพากษาเนื้อความนั้นมีสั้นข้อเนื้อความ ก็ให้กระลาการเสนอข้อเนื้อความ ในสำนวนคำให้การ ออกตามข้อเนื้อความซึ่งหาแก่กันนั้นให้สั้น อนึ่งถ้าโจทหาจำเลย ๆ มีรับในหา แลโจทจะอ้างสั่งกักทพญานก็ดี แลจำเลยจะให้การโจทมิรับคำให้การจำเลยจะอ้างสั่งกักทพญานก็ดี ก็ให้กระลาการผู้พิจารณาสืบถาม แลแต่งให้ไปเผชิญตามกฎแต่ก่อนให้พญานสบถ

พุทธิเจ้า }
ชาบานจำเพาะพระภักตรพระ ธรรมเจ้า } ถ้าแลฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยจะตัจใจมีคำค้านพญาน

สงฆเจ้า }
ว่าพญานเป็นญาติพี่น้องฝ่ายอ้าง แลพญานนั้นเป็นคนกลัวแก่บาปละลายแก่บาป ก็จะมีว่าตามสั่ง } ถ้าแลพญานมิได้กลัวแก่บาปละลายแก่บาป คิดเห็นแก่ญาติพี่น้องเนื้อความจะเพลี่ยก

จริง }
พล้าง ก็ทนสบถชาบานเข้ารับเอาแต่จะให้สมอ้างแล้ว ถึงว่าญาติพี่น้องกันจริงก็จะมิรับให้สมค้านั้นก็ชอบให้กระลาการ ผู้พิจารณาผู้จะไปสืบถามพญานนั้น ให้สืบถามเพื่อนบ้าน

พุทธิเจ้า }
ซึ่งอยู่ใกล้เรือนฝ่ายผู้อ้างนั้นด้วย แลให้ราษฎรชาวบ้านสบถชาบานตัว จำเพาะพระ ธรรมเจ้า }
สงฆเจ้า }

แลให้ถามราษฎรชาวบ้านว่า ผู้อ้างกับพญาน เป็นญาติพี่น้องด้วยกันฤ ๆ ประการใด ถ้าแลราษฎรชาวบ้านให้การว่าเป็นประการใด มิได้รู้ใช้ ก็ให้กระลาการผู้พิจารณาซักถามผู้ค้าน ว่าผู้อ้างกับพญานว่าเป็นญาติพี่น้องด้วยกันแลพญานมิได้รับค้าน ครั้นสืบถามชาวบ้านมิได้รู้ตัวจะอาไสรสิ่งใด ถ้าแลฝ่ายผู้ค้านนั้นให้การอ้างสารบาญชี้ยี่สามะโนคริว แล

ศักขิพญานได้ใช้ก็ให้ผู้พิพากษาและผู้พิจารณาฎีกาเสีย แลพญานซึ่งเป็นพี่น้องกัน
สมอ้างแลมิรับค้ำน ตามจริงนั้นให้เอาตัวมาปรับใหม่ตามพระอายุการ แลให้ข้าพหลอง ฯ
และผู้พิจารณาทุกหมู่ทุกกรมผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จึง
ทุกประการ ถ้าแลมิได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ
กฎให้ไว้ณวัน ๖-๕ คำจุลศักราช ๑๐๙๙ ปีมะเสงนักษัตรนพศก

๒๔
๑) กฎให้แก่พระสุริยวงศาดีชายชวาในนอก ให้กฎหมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระหลวง
เมืองเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย แลตำรวจในชายชวาตำรวจนอกชายชวา กรมวังกรมล้อม
วังชายชวา มะหาดเลกชาวที่แลกรมพระสนม } ฝ่ายทหารพลเรือนและผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
ชวา }
กรมการ แขวงจังหวัดนายบ้านนายอำเภอ ณะหัวเมือง } ๑ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ แลแขวงจังหวัด
๒ }
๓ }
๔ }

ทั้ง ๔ แลผู้มีบันดาคักติ พิจารณาเนื้อความทั้งปวงจงทั่ว ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือ
เกล้า ฯ สั่งว่าแลสุภาภระลาการพิจารณาความมีคู่ทั้งปวงแต่ก่อนนั้น ครั้นถามโจทจำเลย
เป็นสำนวนต่อกัน แล้วย่อมผูกสำนวนให้แก่โจทจำเลยหยิกเล็บไว้ต่อกัน ครั้นโจทจำเลยเห็น
ถ้อยคำของตัวพิรุณในสำนวนข้อใดข้อหนึ่ง ครั้นกระลาการจะพิจารณาสืบไป ย่อมตั้งใจว่า
แปลกเล็บ แลว่าเสมีयरผู้คุมดัดแปลงสำนวนเสีย แลผู้พิจารณาทั้งปวงจะได้ว่ากล่าวแก่ผู้
พิพากษา ว่าเข้าด้วยโจทจำเลยตั้งใจว่า แปลกเล็บนั้นเนื้อความจะได้พิจารณานั้นยืดยาวไป
แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าแลผู้มีอัธคดียะร้องฟ้องว่ากล่าวโทษแก่กันณะโรงสารกรมใด ๆ ก็ดี
แลกระลาการถามโจทจำเลยเป็นสำนวนต่อกัน แลแล้วคัดเทียบออกจะเอาสำนวนนั้น ผูกให้โจท
จำเลยหยิกเล็บไว้ ให้กระลาการปิดตราประจำเล็บไว้ด้วย ถ้าแลจะเอาโจทจำเลย ออกมา
พิจารณาสืบไปนั้น ฝ่ายโจทตั้งใจว่าแปลกเล็บ ฝ่ายจำเลยว่าชอบด้วยเล็บ แลผู้พิจารณาว่า
ชอบด้วยดวงตราแล้ว อย่าให้ฟังให้ผู้พิจารณาตัดเล็บแลดวงตราประจำไว้รั้นรักษาไว้จงดี
อย่าให้ถูบต่อยเสียแลให้เร่งพิจารณาว่ากล่าวสืบไป ถึงว่าฝ่ายโจทจำเลยซึ่งตั้งใจว่าแปลกเล็บ
นั้น จะร้องฟ้องกล่าวโทษกระลาการ แลลูกความก็ดีจะได้เอาเล็บแลดวงตราซึ่งตัดออกไว้รั้น
ชันสูตรกับดวงตราซึ่งปิดตราประจำเล็บไว้รั้น ให้ผู้พิจารณาเร่งพิจารณาว่ากล่าวให้สำเร็จ อย่า
ให้ค้างช้าอยู่พันพระราชกำหนดกฎหมายแลให้พระสุริยวงศาดี หมายบอกแก่ผู้พิจารณาในกรุง
นอกกรุงแลแขวงจังหวัดแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการให้ทำตามกฎนี้ กฎให้ไว้ณวัน ๑-๑๒
๓
คำจุลศักราช ๑๑๐๑ ปีมะแมเอกศก

๒๙
๐ กฎให้ไว้แก่พระสุริยวงศ์ } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่ข้าทูลของทูลีพระบาท
ชาย
ขวา }

ฝ่ายทหารพลเรือนแลข้าเจ้าต่างกรมทั้งปวงจงทั่ว ด้วยขุนลคอนขุนอุไทยขุนเสนาแขวงฟ้อง
ให้กราบทูลพระกรรณา แลขุนลคอนขุนอุไทยขุนเสนาแลหมื่นพันแขวงทั้งปวงนั้นมีการ
พนักงานต้องทำ แลเสียส่งในอัตรานอกอัตราแต่ละปีเป็นอันมาก แลแขวงจ้บราชการได้
ทำการตามพนักงานทั้งนั้น อาไสยแต่วานราษฎรชาวบ้านแลลูกอำเภอมารช่วยทำการ ได้เสีย
ส่วยในอัตรานอกอัตรา แลชื่อสิ่งของทำการนั้นก็อาไสยได้แต่พิจารณาความของราษฎร
ตามกระทรวงตามมีพระทำนุสำหรับแผ่นดินมาแต่ก่อน ได้พิไนยจ่ายราชการจึงได้ทำการ
ทั้งปวงสดวกแลสืบมาทุกวันนี้ แลราษฎรไพร่พลเมือง ในท้องที่อำเภอแขวงนั้นก็ร้องโรย
กว่าแต่ก่อน แลบาญชียมั่งคั่งเชิงเรือนมากนั้นมีตราคุมห้ามไว้ มิให้แขวงวานใช้ราชการได้
แลบ้านสมสังักัดพรรคซึ่งมิได้มีตราคุมห้าม ได้เซ็ลยวานใช้ราชการนั้นมีเรือนอยู่แต่ ๙ }
๑๐ }

เรือนบ้านน้อยมีภอดด้วยราชการ ประการหนึ่งราษฎรอยู่ในอำเภอนั้น มีคดีเนื้อความมาร้อง
ฟ้องกฎหมายพระทำนุแขวง จะได้พิจารณาเอาพิไนยจ่ายราชการนั้น ครั้นแขวงเกาะมายัง
มิได้ทันถามได้ถามถึงเทียบ แลชี้พิจารณาถึงเดิรเผชิญถึงสำนวนมาชี้ขาดบ้าง ฝ่ายข้างลูก
ความนั้นเห็นว่าเนื้อความของตัว พิธูปขี้ลางแล้วยอมไปคิดอ่านให้มีหมายรับสั่งเบิกเอา
ตัวไปบ้าง ลางครั้งหันหมายไปแต่ว่าให้หาเป็นการเร็ว ครั้นแขวงเข้าไปหาผู้รับสั่งให้เกาะ
หนองเหนียวไว้ ว่าลูกความนั้นเป็นข้าหลวง มีรับสั่งให้ส่งตัวไปจ้ทำการบ้างข้างแขวงกลัว
ก็ส่งลูกความให้แลเนื้อความเร็ดร้างค้างสูญเสีย เพราะด้วยกระทำนี้เป็นอันมากแขวงเป็น
คนต่ำ จติดตามว่ากล่าวคืนเอาเนื้อความมาพิจารณาสืบไป เอาพิไนยจ่ายราชการนั้นมิได้
ด้วยเหตุนี้แขวงจะตั้งตัวทำราชการขัดสนหนักหนา จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมสั่งว่าข้าส่วยหญ้าข้างศุพสาร ซึ่งสารภากอนได้เรียกเป็นหลวงนั้นพระราษทานให้
ยกเสีย แลส่วยสัดอัตราพนักงานขุนเพชูดา ขุนเทพนรายแพ่งเกษมได้เรียกจ่ายราชการ
ตามทำเนียมแต่ก่อนนั้น ก็ให้ผ่อนลงเสียกึ่งหนึ่งบ้าง กึ่งส่วนบ้างแลซึ่งผู้มีชื่อถือตราคุมห้าม
ทำส่วยเข้าปลา ชันน้ำมันพายกะดาด สีพั้งแลรักษาไม้ฤษีเลี้ยงกระบือชักรถนั้น ก็ให้ชเล็ย
เอาใช้ราชการบ้าง ตามมีการหนักแลเบาแล้วครั้งนี้ จึงทรงพระกรรณาตรัสเหนือเกล้าเหนือ
กระหม่อม สั่งให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าราษฎรมีชื่ออยู่ใน
ท้องอำเภอ แขวงมีอึดคึดร้องฟ้องกฎหมายให้แขวงพิจารณาต้องด้วยกฎ พระทำนุเป็น
กระทรวงแขวงได้ว่ากล่าวก็ให้แขวงนั้น พิจารณาสืบไปให้สำเร็จเอาพิไนยจ่ายราชการ ถ้าแลมี
หมายรับสั่งไปให้หา แขวงไปกัจราชการสิ่งใดก็ดี อย่าให้มีหมายไปแก่แขวงดุจหนึ่งแต่ก่อน
นั้น ให้มีหมายไปแก่กรมพระนครบาลซึ่งเป็นนายแขวงนั้นให้ส่ง ถ้าหมายกิจราชการให้บอก

ข้าราชการไปให้แจ้ง ถ้าหมายบอกเบิกคู่ความนั้นให้มีกำหนดปีเดือนคืนวันขึ้นแรม ไปว่า
 จะเบิกไปทำการสิ่งนั้น ๆ แต่ใน $\left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \end{matrix} \right\}$ วันแล ๑๕ วัน แล้วจะส่งตัวคืนมาให้แขวงพิจารณา
 เนื้อความสืบไป แลให้มีตราเจ้ากรมปลัดกรมสมุขาธิบดี ผู้ใดผู้หนึ่งมาเปนสำคัญไปด้วย
 แลให้ $\left. \begin{matrix} \text{เจ้ากรม} \\ \text{ปลัดกรม} \end{matrix} \right\}$ พระนครบาลสืบสาวดู ถ้าเนื้อความนั้นยังมีถึงใบสั่งปรับเปนสินไหมพิไ
 แลมีหมายมาเบิกเอาไปทำการจริง ให้ศักหมายนั้นบอกไปให้แขวงส่งลูกความให้ตามมี
 หมายเบิกนั้นแลปิดตราขุนจำเมืองราชพลัดประทับหลัง หมายไปเปนสำคัญจงทุกครั้งครั้น
 ถึงกำหนดกฎหมายว่าจะส่งลูกความคืนให้ พิจารณานั้นถ้าลูกความซึ่งเบิกไปนั้นยังทำการ
 มิสำเร็จก็ดี ไปราชการยังมีกลับมาถึงก็ดี ให้ผู้มาเบิกนั้นมาบอกทูเลาแก่เจ้า $\left. \begin{matrix} \text{กรม} \\ \text{ปลัด} \end{matrix} \right\}$ ๆ พระ
 นครบาลให้เจ้ากรมปลัดกรม พระนครบาลแต่งไปสืบถามชั้นสูงดูการ ถ้าเห็นการนั้นเรวอยู่
 จะเร่งทำให้แล้วแต่ใน $\left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \end{matrix} \right\}$ วัน ๑๕ วันอีกก็ให้งดไว้ให้ทำการนั้นสืบไป ถ้าแลการนั้นช้าถึง
 เดือน ๑ แล้วมิสำเร็จใช้ก็ให้ส่งตัวลูกความมาว่าเนื้อความไปก่อน แลซึ่งจะเบิกไปราชการนั้น
 ให้พิจารณาดูข้อราชการนั้นเปนการจำเพาะตัวผู้นั้นไป ผู้อื่นจะไปเหนมิได้เปนการจำเพาะ
 ตัวผู้นั้นจะไปแลทางจะไปมาช้า พันพระราชกำหนดเดือนหนึ่งขึ้นไป อย่าให้ส่งตัวไปให้
 กระลาการเอาตัวไปพิจารณา ให้เร่งรัดว่ากล่าวเนื้อความให้สำเร็จแต่ในสามเดือนตามกฎหมาย
 หนึ่งผู้เปนกระลาการได้พิจารณาเนื้อความ ไซ้ว่าแต่แขวงหามิได้แลมหาดเลกชาวที่ตำรวจใน
 กรมวังข้าทูลของทูลีพระบาทฝ่ายทหารพลเรือนขุนโรงขุนสารซึ่งเปนพนักงาน ได้พิจารณา
 เนื้อความรับสั่งแลใจผู้ร้าย แลเนื้อความมีคู่แลผู้พิจารณา ๆ เลกหมู่ไพร่หลวงทั้งปวงนั้นก็
 อยู่เปนอันมาก ถ้าจะมีบาดหมายไปเอาผู้มีคดีซึ่งต้องพิจารณาทั้งปวง ไปทำการสิ่งใด ๆ
 ก็ให้กระทำตามเรื่องราวเนื้อความซึ่งกล่าวไว้ในกฎหมายทุกหมู่ทุกกรม แลหมายเบิกนั้นก็ให้
 ปิตราเจ้ากรมปลัดกรมแลสมุขาธิบดีเจ้าหมู่ซึ่งเปนนายนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งไปด้วยเปนสำคัญจง
 ทุกครั้งแลกรมฝ่ายใน ซึ่งหาเจ้ากรมปลัดกรมมิได้ ก็ให้ปิตราสนมซ้ายขวาถ้าจะบอกอรรถ
 แปรกันไปที่ตีหมายบอกนั้น ให้ปิตราสำคัญจงทุกใบแลเนื้อความขึ้นแก่สารกรมมหาดไทย
 กลาใหม่กรมพระคลังกรมนากรมพระนครบาล แลบันดาซึ่งมีสมุขาธิบดีนั้น ให้หมายไป
 สมุขาธิบดี ให้ว่าแต่เจ้ากรมปลัดกรม ให้เจ้ากรมปลัดกรมปลัดกรมปลัดกรมปลัดกรมปลัดกรม
 ได้หาสมุขาธิบดีจะบาดหมายไปถึงมูลนาย แลผู้พิจารณาขุนสารเองไซ้ ก็ให้มูลนายผู้
 พิจารณาขุนสารว่ากล่าวทำตามเรื่องราวเนื้อความ ซึ่งกล่าวไว้นี้ให้มีหมายมาเบิกเนื้อความ
 ตามกฎหมายนั้นจงทุกประการ ถ้าแลกรมใดผู้ใดเอาคู่ความผู้พิจารณาไปนั้น มิได้กระทำ

ตามพระราชกำหนดกฎหมายไว้^๖ และจะทำประวิงหน่วงเหนี่ยวความไว้ให้ช้าพันพระราชกำหนดกฎหมายเบิก แลทุเลาเหมือนครั้งหลังนั้น จะคิดอ่านกันแอบอิงมาเบิกเอาไปแต่จให้พ้นจากพิจารณา ทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งให้ไว้^๖นี้แต่ข้อใดข้อหนึ่ง ให้เอาเนื้อความผู้ซึ่งให้มีหมายมาเบิกเอาตัวไปนั้นเปนแพ้ ถ้าเลิกพิจารณาให้เอาเลิกพิจารณานั้นเปนสังข์ส่งเข้าห่มุแล้ว ให้ปรับโทษเอาสินไหมพินแก่เจ้าความผู้ให้มาเบิก ผู้มีคดีเนื้อความไปนั้นด้วย ตามรูปความแลให้พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่ข้าทูลของทูลีพระบาททั้งปวงแลข้าหลวงฝ่ายหน้า } แลเจ้าต่างกรมจงทั่วทุกหม่มทุกกรมอย่าให้ขาดได้ ถ้า

แลกฎหมายบอกมิทั่ว จเอาพระสุรัสวดีซ้ายขวาเป็นโทษ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามกฎหมายให้ไว้^๖ นี้ จะเอาผู้^๖นั้นเป็นโทษตามกฎหมาย กฎให้ไว้^๖ณระวัน ๖—๑๐ คำจุลศักราช ๑๑๐๖ ปีชวดฉ้อคก

๓๐ ด้วยจะหมิ่นเสมอใจราชหัวหมื่นมหาดเล็ก รับพระราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่า ให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ จงทุกหม่มทุกกรมว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าราษฎรจร้องฟ้องกล่าวโทษแก่กัน ด้วยสิ่งใด ๆ ณะกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแลโจทจำเลยเป็นข้าทูลของพระราชวังหลวง อย่าให้ช้าทูล ฯ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลพิจารณา ให้ส่งคู่โจทจำเลยเข้ามาพระราชวังหลวงตามกระทรวง ถ้าแลฝ่ายโจทจำเลยเป็นข้าทูลของกรมพระราชวังบวรสถานมงคล จึงให้ช้าทูลของ ฯ พระราชวังบวรสถานมงคลพิจารณา ถ้าแลโจทเป็นข้าทูลของ ฯ พระราชวังบวรสถานมงคล จำเลยเป็นข้าทูลของ ฯ พระราชวังหลวงให้ส่งฟ้องแลตัวมาณะพระวังหลวงพิจารณาตามกระทรวง ถ้าโจทเป็นข้าทูลของ ฯ พระราชวังหลวงจำเลยเป็นข้าทูลของ ฯ พระราชวังบวรสถานมงคลให้ส่งฟ้องแลตัวโจทออกไปให้ช้าทูลของ ฯ พระราชวังหลวงพิจารณาตามกระทรวง ถ้าแลโจทนั้นเป็นข้าฝ่ายพระลำพังจำเลยเป็นข้าพระราชวังหลวงให้ส่งฟ้องแลตัวมาพิจารณาพระราชวังหลวง จำเลยเป็นข้าฝ่ายพระลำพังให้ส่งตัวแลฟ้องมาพิจารณาฝ่ายพระลำพังแต่เนื้อความอุทธาญา แลเนื้อความแพ่งจึงให้ส่งฟ้องแลตัวโจทมาตามจำเลย ถ้าแลเนื้อความหากันด้วยฉกฉักข้อพระราชทรัพย์ทำผิดคิดมิชอบเป็นเนื้อความข้อใหญ่แลจำเลยเป็นข้าทูลของ ฯ พระราชวังบวรสถานมงคลก็ตีเป็นข้าฝ่ายพระลำพังก็ตีอย่าให้ช้าทูลของทูลีพระบาทพระราชวังบวรสถานมงคล ข้าฝ่ายพระลำพังพิจารณา อนึ่งกรมฝ่ายในกรมใด ๆ แต่^๖นี้ไปเบื้องหน้าอย่าให้พิจารณาเนื้อความมีหนังสือร้องฟ้องหากันเป็นเนื้อความมีโจทจำเลยนั้นแลเมื่อทรงพระกรุณาสั่งนั้นเสด็จพระราชดำเนินออกให้ผู้ว่าราชการเฝ้าทูลของทูลีพระบาทณะพระที่นั่งท้ายสระแลให้มหาดไทกระลาโหมกฎหมายบอกจงทุกหม่มทุกกรมให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุกประการ หมายมาณวัน ๖—๑๐ คำจุลศักราช ๑๑๑๓ ปีมแมตรีนิศก เวนนายแก้วน นายบุญเกิดถือมา

๓๑ กฏให้แก่พระสุริยวงศ์ } ในนอกให้หมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระหลวง
 ชาย
 ขวา

เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนบันดาได้พิจารณาความ แลเจ้ากรมพลัด
 กรม มหาเดลกขอเฝ้าข้าหลวงต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง แลข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
 หลานเธอทั้งปวงจงทั่ว ด้วยมีพระทำนุไว้สำหรับขุนโรงขุนสารทำเนียบให้พิจารณา เนื้อ
 ความตามกระทรวงเอาพิในจ่ายราชการสำหรับแผ่นดินสืบมาแต่ก่อนนั้น แลกรมมหาดไทยมี
 ปลัดนั่งสารสำหรับคนหนึ่ง ขุนบุรินทรนั่งสารหลวงได้พิจารณาเนื้อความอุธร แลขุนเทพ
 อาษานั่งสารราชได้พิจารณาเนื้อความอาชญากระลาการ แลขุนอาชญาจกนั่งสารสำรวจ ได้พิจารณา
 แปลงกรมลายมือชี้ข้อหมอความมิได้เป็นญาติว่าเป็นญาติ เข้ากฏหมายร้องฟ้องหาความ
 แก่ราษฎรแลกรมกระลาโหม ขุนประชาเทพราชปลัดนั่งสาร ได้พิจารณาเนื้อความอาชญาออก
 ซึ่งมีได้เป็นสมภักนักการ ทำข่มเหงผู้มีชื่อแลในกรมพระนครบาล ขุนงำเมืองราชปลัดนั่ง
 สาร ได้พิจารณาความโจรผู้ร้ายปล้นสดมเป็นความมหันตโทษ แลกรมวังนั้นมีปลัดนั่งสาร
 สามคน ขุนอินอาญาได้พิจารณาเนื้อความอาญาวังแลขุนพรหมสุภาได้พิจารณาเนื้อความ
 นครบาลวัง แลขุนเทพสุภาได้พิจารณาเนื้อความแพ่งวัง ถ้าจำเลยเป็นสมในขุนสาร ๓ สารนี้
 ได้พิจารณาแลกรมพระคลังราชการนั้นขุนพินิจไจราชปลัดนั่งสารได้พิจารณา เนื้อความ
 ฝ่ายรั้งอังกฤษวิลันดาจีนญวนญี่ปุ่นแขกประเทศเขมลาอยู่ แลกรมนาขุนโกชนากอนราชปลัด
 นั่งสาร ได้พิจารณาเนื้อความแพ่งอาชญา แลขุนศรีราชบุตรนั้นได้พิจารณาเนื้อความมรฎก
 แลสารแพ่งกลางขุนราชสุภาไซ แลแพ่งกระเสมขุนสุภาเทพขุนสุภาภาร ได้พิจารณาเนื้อ
 ความจำเลยเป็นสมนอก แลกรมแพทญานั้นขุนพรหมเกวีได้พิจารณากระทำอาคมเวท
 วิททยาคุณไสรยแก่กันเป็นฉมบัจกกละแลกรมซารภากรในขุนวิสุทโกษาได้พิจารณา นาย
 รวางกำนันพื้นที่เชิงเรือสมภักษรชนอนตลาดชิงที่วิวาทแก่กัน แลกรมซารภากรนอกขุนศรี
 ษาคอรได้พิจารณาเสนากำนันเบาะแสแลเบียดบังชนอนตลาดดูสังแสรกรมธรรมการได้
 พิจารณาเนื้อความพระสงฆ์สามเณรทำผิดด้วยกิจพระวิโนย แลพระคลังมหาสมบัติได้
 พิจารณาเนื้อความพระราชทรัพย์ในท้องพระคลังหลวง แลมีผู้เอาไปจำรายเสียแลมีผู้เบียด
 บังไว้เป็นอนาประโยชน์ แลกรมสัสดีได้พิจารณาหมู่ไพร่หลวงสมสังักตพรรค แลเลวทาชแล้ว
 ไทแลบันลูกหมู่แก่กัน แลพระทำนุกระทรวงความทั้งนี้มีอยู่สำหรับราชการแผ่นดินสืบมา ให้
 ผู้รับฟ้องผู้รับคำกฏของอนาประชาราษฎรมีคดีเอาฟ้องแลคำกฏนั้นไปว่าแก่ลูกขุนณศาลา
 ลูกขุนสารหลวง ถ้าเป็นเนื้อความข้อใหญ่ให้กราบทูลพระกรุณา ถ้าเป็นเนื้อความข้อเบาหมี
 ภาที่จกราบทูลพระกรุณา ก็ให้บังคับให้ขุนราชพินิจไจผู้ถือพระทำนุใส่พระทำนุเป็นเนื้อ
 ความกระทรวงใดให้ส่งให้เจ้ากระทรวงนั้นพิจารณาเอาพิในจ่ายราชการ ฝ่ายขุนโรงขุนสาร
 จึงได้ตั้งตัวทำราชการสดวก แลครั้งสืบมามีคดีกฏหมายร้องฟ้องตามกระทรวงบ้างหามิได้

บ้าง แลเอาเนื้อความไปฟ้องให้กราบทูลฝ่ายหน้าฝ่ายหลังแลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอหลานเธอรับฟ้องไว้แล้วมิได้ส่งไปใส่ด้วยพระทำนูน ให้พิจารณาตามกระทรวง แลข้าหลวงรับเอาฟ้องไว้พิจารณา ว่ามีรับสั่งให้ว่าเป็นเนื้อความ

ผู้เกล้าผู้แก่บ้าง } ให้สืบดูให้
ชาเดียวบ้าง }

รู้จักจริงแลเท็จบ้าง ครั้นถามมิรับเอาสอบผู้ฟ้องเป็นข้อต่อข้ออ้าง สืบสอบถึงพยานดูจนหนึ่ง เนื้อความมีคู่ ก็มีบ้างลงที่ส่งฟ้องไปให้ตำรวจในตำรวจนอก แลข้าทูลออก ฯ นอกนั้นให้เอาตัวผู้มีชื่อมาพิจารณาตามฟ้องมีต้องด้วยพระทำนูนก็มีบ้างลงที่ลูกความซึ่งกระลาการพิจารณาอยู่นั้นไปฟ้องหาอุทธรณ์กระลาการ ว่ามีรับสั่งให้เรียกเอาสำนวนยอมไปสัจไปสืบสวดดูแล้ว เนื้อความนั้นค้างเข้าไปก็มีบ้างแลกฎพระทำนูนสำหรับแผ่นดินนั้นก็พ้นเพื่อนไป แลขุนโรงขุนสารเจ้ากระทรวงได้พิจารณาความตามพระทำนูนเอาพิในจ่ายราชการนั้นน้อยลง แลส่วนราชการงานโยธาซึ่งเป็นพนักงานขุนโรงขุนสารได้จ่ายนั้นยืนอยู่เพราะเหตุฉนั้นขุนโรงขุนสารจึงได้ความยากจนตั้งตัวทำราชการมิได้แลครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ห้ามอย่าให้ข้าหลวงเจ้าต่างกรมรับเอาฟ้องของอนาประชาราษฎร์ซึ่งหาความแก่กันนั้นกราบทูลเจ้าต่างกรมแลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอเป็นอันขาดทีเดียว ต่อเมื่อใดมีผู้เอาเนื้อความมาว่ามีผู้กระทำผิดคิดมิชอบเบียดบังพระราชทรัพย์ เป็นเนื้อความข้อใหญ่จึงให้กราบทูลเจ้าต่างกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ พระเจ้าลูกเธอหลานเธอรับเอาฟ้องกราบทูลแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ อนึ่งถ้าแลข้าหลวงในกรมจะมีคดีวิวาทแก่ข้าทูลออก ฯ พระเจ้าอยู่หัว แลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินแลข้าหลวงเจ้าต่างกรม ฯ อื่นจะทำหนังสือฟ้องให้กราบทูลเจ้าต่างกรมหาความข้อวิวาทนั้นใช้ก็ให้ส่งฟ้องนั้นไปให้แก่ขุนราชพิณใจผู้ถือพระทำนูนให้ใส่ด้วยพระทำนูนก่อน ถ้าเป็นกระทรวงใดให้ส่งไปให้เจ้ากระทรวงพิจารณาใจตามจำเลยตามพระทำนูน อนึ่งถ้ามีผู้ร้องฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาถ้ามิได้ทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้า ฯ สั่งจำเพาะให้ผู้ใดพิจารณาก็ให้ผู้รับส่งฟ้องนั้นไปใส่ด้วยพระทำนูนถ้าเป็นกระทรวงใดจึงส่งไปให้เจ้ากระทรวงนั้นพิจารณาถ้าเป็นเนื้อความข้อใหญ่มีพระราชโองการตรัสเห็นเกล้า ฯ สั่งจำเพาะให้ผู้ใดพิจารณาเป็นเนื้อความมีคู่นั้นก็ให้กระลาการเอาฟ้องนั้นใส่ด้วยพระทำนูนเป็นกระทรวงใดแล้วจึงให้หมายไปเอาเจ้ากระทรวงมานั่งกำกับด้วยถ้าพิจารณาเป็นสัจปรับไหมเป็นพิในหลวงมากน้อยเท่าใดนั้นให้ส่งพระคลังมหาสมบัติ อนึ่งซึ่งผู้มีชื่อฟ้องลูกขุน ศาลา } นั้นให้ลูกขุนปกษาคูรูป
สารหลวง }

แลให้ข้าหลวงอง ฯ แลข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย หลัง
หน้า } แลข้าหลวงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอแลพระเจ้าลูกเธอหลานเธอแลสมในสมนอกแลอนาประชาราษฎรทั้งปวงกระทำ
ตามพระราชกำหนดกฎหมายให้ไว้จงทุกประการถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนด
กฎหมายนี้แต่ข้อใดข้อหนึ่งใช้จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๓
๑๓ คำ
จุลศักราช ๑๑๑๖ ปีจอฉ้อศก

^{๓๒} ๑) กฎให้ข้าหลวงผู้ไปมาราชการ แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งพลัดยุคระบัตกรรมการเมือง

๑
๒
๓
๔ } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าถ้ามีรับสั่งโปรด
เกล้า ฯ ให้ข้าหลวงออกมาตามเจ้าเมืองผู้รั้งกรมการคุมเอาตัวแลคำถามเข้าไปณะกรุงเทพฯ
มหานคร ให้เรียกเอาเชิงประกัน ๑ | คัดคำถาม ๑ | เบี้ยเลี้ยง ๑ | รักษาสำนวน
๑ | ถ้าแลถามกรมการแลเอาแต่ถ้อยคำเข้าไป มิได้เอาตัวไปนะกรุง ให้เรียกเอาเงินเชิงประกัน
๑ | เบี้ยเลี้ยง ๑ | เทียบ ๑ | รักษาสำนวน ๑ | ถ้ามีรับสั่งให้ลงพระราช
อาชญาตีหลังให้เรียกเอาค่าผีหวายเสมอทีล ๑ | ถ้ามีรับสั่งให้ตีถามจำ ๓ ประการให้เอา
เงินค่าเชิงประกัน ๑ | ค่าหลดไซร์ ๑ | ค่าลดตรวน ๑ | ค่าลดคา ๑ | ถ้ามี
รับสั่งให้เชียรถามจำ ๕ ประการให้เรียกเอาค่าเชิงประกัน ๑ | ค่าลดไซร์ ๑ |
ค่าลดชื้อมือ ๑ | ชื้อตีน ๑ | ลดคา ๑ | ถ้าให้ลงพระราชอาชญาสืบเสียง เมืองเอก
เสียงล ๑ | เบี้ยเลี้ยง ๑ | ผ้าขาวเชดดาบผืนหนึ่งค่า ๑ | ชันดักน้ำล้างดาบใบหนึ่งค่า
๑ | ถ้าเมืองโทสืบเสียงละ ๑ | เบี้ยเลี้ยง ๑ | ผ้าขาวเชดดาบผืนหนึ่งค่า ๑ | ชันล้าง
หน้าใบหนึ่งค่า ๑ | ถ้าเมือง ^{ตรี} } สืบเสียงละ ๑ | เบี้ยเลี้ยง ๑ | ผ้าขาว
 _{จัตวา} }
เชดดาบผืน ๑ ค่า ๑ | ชันใบหนึ่งค่า ๑ | ถ้าลงพระราชอาชญาสืบเสียง เมืองเอกค่าสืบ
วันละ ๑ | ค่าไม้สืบวันละ ๑ | เบี้ยเลี้ยงวันละ ๑ | ถ้าเมืองโทค่าสืบวันละ
๑ | ค่าไม้สืบวันละ ๑ | เบี้ยเลี้ยงวันละ ๑ | ถ้าเมือง ^{ตรี} } ค่าสืบวันละ
 _{จัตวา} }
๑ | ค่าไม้สืบวันละ ๑ | เบี้ยเลี้ยงวันละ ๑ | ให้เรียกเอาตามกระบิลเมืองอย่าให้
ล้าเหลือแต่เพียงหนึ่งขึ้นไปได้ แลให้มหาดไทยกลาโหมตำรวจ ^{ใน} } กรมวังทหารในนครบาล
 _{นอก} }

สนม ชาย } แลผู้เดินกิจการท่งปวง ทำตามกฎหมายให้ไว้นี้ ถ้าผู้ใดมิทำจะเอาตัวเป็น
 ขวา } โทษาตามโทษ แลให้หมายบอกจ้งทั่ว กฎให้ไว้ณวัน ๕-๒ ค่า จุลศักราช ๑๑๒๐ ปีขาน
 สำเรฐศก

๓๓ วัน ๓-๗ ค่าจุลศักราช ๑๑๒๑ ปีเถาะเอกศก เพลาเข้าพญาพระคลังผู้ว่า
 ราชการณะที่สมุหะนายก ออกนึ่งว่าราชการณตึกป่าตะกั่ว หลวงมวงคลร์ตบ้านอยู่บางเอียน

เขียนเอาตำราค่าตั้งตรา ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณหัวเมือง } มาแต่หอหลวงเรียนแก่
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }

พณะ ฯ เจ้าท่าน สั่งให้นายเวนลอกไว้ แลในตำรานั้นว่าทรงพระกรรณา โปรดเกล้า ฯ พระ

ราชทานค่าตั้งค่าตรา ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแล หลวง } เจ้ากรมปลัดกรม ฯ การหัวเมือง
 ขุนหมื่น }

เอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวาแก่เจ้าพนักงาน ผู้ใดเป็นเมืองขึ้น ท่งปวงในนี้

เมืองเอก เมืองพิศณุโลกเมือง } ๑ }
 เมืองนครศรีธรรมราช } ๑ } ๒

เจ้าเมืองค่า ตั้ง ๕ }
 ตรา ๑๐ } ๑๐-๗

ปะหลัดค่า ตั้ง ๓ }
 ตรา ๑๐ } ๑๐-๕

๑ กรมการที่ พล }
 มหาดไทย }
 สัสดี }
 เมือง } ค่า ตั้ง ๒ }
 รั้ง } ตรา ๑ } ๓
 คลัง }
 นา }

๑ เมืองโท

- เมืองสวรรคโลก ๑
  - เมืองไตรภพไทย ๑
  - เมืองกำแพงเพชร ๑
  - เมืองนครราชสีมา ๑
  - เมืองเพชบูรณ์ ๑
  - เมืองตนาว ๑
- ๖

ผู้รักษาเมือง

ผู้รักษาเมือง	ค่า	ตั้ง	๓	}	๑๐
		ตรา	๑		
ปลัด	ค่า	ตั้ง	๒	}	๓
		ตรา	๒		
ผู้กระบัตร มหาดไทย	ค่า	ตั้ง	๑๐	}	๒
		ตรา	๑๕		

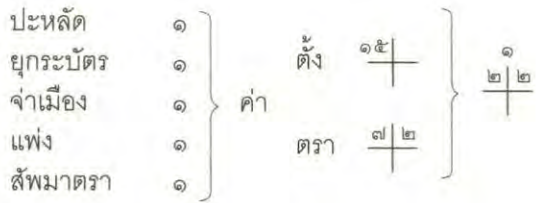
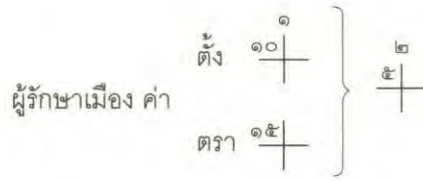
๑ เมืองตรี

- เมืองพิชัย ๑
  - เมืองพิจิตร ๑
  - เมืองนครสวรรค์ ๑
  - เมืองจันทบุรี ๑
  - เมืองไชยา ๑
  - เมืองชุมภอน ๑
  - เมืองพัทลุง ๑
- ๗ เมือง

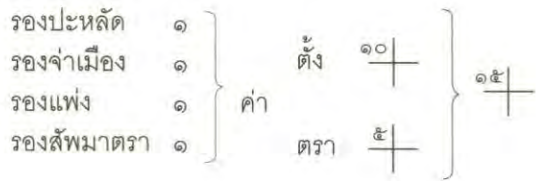
ผู้รักษาเมือง

ผู้รักษาเมือง	ค่า	ตั้ง	๒	}	๓
		ตรา	๑		
ปหลัด	ค่า	ตั้ง	๑๐	}	๒
		ตรา	๑๕		
ผู้กระบัตร มหาดไทย	ค่า	ตั้ง	๑	}	๑๐
		ตรา	๑๐		

- ๑ เมืองจัตุรัส
- ๑ เมืองไชยบาดาน
- ๑ เมืองระยอง
- ๑ เมืองชน
- ๑ เมืองสมุทสาคร
- ๑ เมืองสมุทปะการ
- ๑ เมืองบางละมุง
- ๑ เมืองกุย
- ๑ เมืองปราณ
- ๑ เมืองนนทบุรี
- ๑ เมืองไชนาญบุรี
- ๑ เมืองอุไทยธานี
- ๑ เมืองมะโนรม
- ๑ เมืองสรรคบุรี
- ๑ เมืองสิงคบุรี
- ๑ เมืองอินทบุรี
- ๑ เมืองพรหมบุรี
- ๑ เมืองพลบุรี
- ๑ เมืองสุพรรณบุรี
- ๑ เมืองศีลสวัสดิ์
- ๑ เมืองไชยโยก
- ๑ เมืองฉะเชิงเซา
- ๑ เมืองนครไทยศรี
- ๑ เมืองราชบุรี
- ๑ เมืองวิเสดไชซาน
- ๑ เมืองเพชบุรี
- ๑ เมืองสมุทสงคราม
- ๑ เมืองปะจิมบุรี
- ๑ เมืองนครนายก
- ๑ เมืองสุรบุรี

๓๐ หัวเมือง

ถ้าเป็นผู้รั้งเมือง

๑	}	ให้เอาค่า
๒		
๓		
๔		

ตราตั้ง

ที่ผู้รักษาเมืองนั้นตั้งเป็น ๓ ส่วนลดเสียส่วนหนึ่ง

ให้เอาแต่ ๒ ส่วน

นายเวนแลเสมียน แลผู้แต่งตราได้รับ พระราชทาน	} ค่า	รับสั่ง	๑	} ๗ ๑
		แต่ง	๒	
		เขียน	๑	
		ตราครั้ง	๑	
		ค่าทูลฉลองได้แก่เจ้าตรา	๓	
		ตรา	๑	
		ส่ง ทนายได้ค่า ยกเจียด	๒ ๑	
ค่าตราคุ้มห้าม	} ค่า	รับสั่ง	๑	} ๙ ๒
		แต่ง	๓	
		เขียน	๑	
		ตราใหญ่	๓	
		ตราครั้ง	๑	
		ยกเจียด	๑	
		ทูลฉลอง	๓	
		ส่ง	๒	

๑ ถ้าฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาเอาตราไปเอาคู่ความนะหัวเมืองโจทต้องเสียค่า

ทำเนียบ ค่า	} ค่า	รับสั่ง	๑	} เรือลำหนึ่งคน ๒ คนหัวท้ายเสียค่าลงเรือแก่ข้าหลวง
		ทูลฉลอง	๓	
		แต่ง	๑	
		เขียน	๑	
		ตราครั้ง	๑	
		ยกเจียด	๑	

ตามกฎ ถ้าโจทรับเลี้ยงหาเบี้ยเลี้ยงมิได้

ถ้าตราลูกขุนปรึกษาเสียแต่ค่า	แต่ง	๑	}
		๒	
	เขียน	๑	
		๑	
	ตราใหญ่	๒	
		๒	
	ตราครึ่ง	๑	}
		๒	
	สั่ง	๒	
	ยกเจียด	๑	}

๓๔ ฎีกาให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหาร พลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าฯ ชาวที่เข้าเจ้าต่างกรมฝ่าย ^{หน้า} } แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ให้ _{ใน} ประกาศป่าวร้องแก่ไพร่ฟ้าประชาชนออร์ แลข้าทหารทั้งปวงจงทั่วด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวทรงมหากรุณาตำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าให้ศัคนามเมือง แลชื่อมุนนายลงไว้ในชื่อมือ ไพร่ฟ้าประชาชนออร์ข้าทแกล้วทหารทั้งปวงตั้งนี้ เพื่อจะให้ทำราชการทั่วหน้ากันเกลือกข้า ทูลอองฯ แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการไพร่ฟ้าประชาชนออร์ ข้าทหารทั้งปวงไม่แจ้งในพระราช กำหนดกฎหมายเห็นแต่ได้ความสบาย ทำเหลกปลอมศัคนแลชะโมยเหลกของหลวงไปศัคนแต่ อำเพอใจหาผู้ลუნั่งมิได้ตั้งด้วยบทรพะอายุการ ว่าปลอมพลโทษนั้นถึงตายสิ้นทั้งโคด อย่า ให้ข้าทูลอองฯ ฝ่าย ^{ทหาร} } มหาดเล็กชาวที่ขอเฝ้าเจ้าต่างกรมฝ่าย ^{หน้า} } แลผู้รักษา _{พลเรือน} } เมืองผู้รั้งกรมการไพร่ฟ้าประชาชนออร์ข้าทหารทำเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดมิฟังตีเหลกศัคน ปลอมแลชะโมยเอาเหลกของหลวงไปศัคนหาผู้ลუნั่งมิได้ มีใจจับพิจารณาเป็นสัจว่าปลอม พลเกียดคร้านราชการ แอบแฝงศัคนบังข้าแผ่นดินไว้ก็จเอาตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิตรตามบท พระอายุการ ฎีกาให้ไว้ณวัน ๖-๑๒-๖ คำจุลศักราช ๑๑๓๖ ปีมะเมียช้อศก

๓๕ ด้วพณหัวเจ้าท่านออกญาศรีธรรมาธิราช รับพระราชโองการใส่เกล้าใส่ กระหม่อมสั่งว่า พระกาสิผู้รั้งแลกรมการเมืองนนทบุรี ฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาว่ามิตรา โภษาธิบตีให้ไปแก่กรมการเมืองนน ว่ามีพระราชกำหนดไว้ณสารหลวงว่าถ้ากระลาการส่ง สัจไปให้ปรับแล้วก็ดี แลหมายบาดเบียไปให้นายประกัน แลยังมีได้เสียเงินตามใบสัจ อย่า ให้ลูกความหาอาชญาอูธรแก่ผู้พิจารณากระลาการ แลทรงพระกรุณาตำรัสเหนือเกล้า เห็นอกระหม่อมสั่งให้ตราพระราชบัญญัติไว้ แต่นี้ไปเมื่อหน้าให้ทำตามพระราชกำหนด กฎหมายไว้ณสารหลวงนั้น ถ้าผู้ต้องปรับจะร้องฟ้องหาอาชญาอูธรแก่ผู้พิจารณากระลาการใช้

ให้เสียเงินสินไหมพิโนเสจแล้วจึงให้อาชาอุธร แก่ผู้พิจารณากระลาการ ถ้ามิได้เสียเงินสินไหมพิโน แลไปทำหนังสือร้องฟ้องหาอาชาอุธร แก่ผู้พิจารณากระลาการด้วยประการใด ๆ เล่าให้ เสมอพลิกแผ่นดินมันจะร้องขึ้นมาร้องฟ้องว่ากล่าวเหนือคำพระผู้เป็นเจ้านั้นมิได้ออย่าให้ฟัง ให้กระลาการเรียกเอาเงินสินไหมพิโนตามใบสั่งมาตราพระสุภาวดีปรับมา ให้ครบแล้วจึงให้ผู้พิจารณากระลาการผู้ต้องพิพาษนั้นออกแก้อาชาอุธรด้วยผู้ฟ้องนั้น กฎให้ไว้ ณัวัน ๗-๑๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๐๑๑ ปีฉลูเอกศก

๓๖ กฎให้แก่พระสุริศวดีชายชวาในนอกให้กฎหมายบอก เจ้าพญาแลพระหลวงเจ้าราชนิขุนขุนหมื่น พันทนายฝ่ายทหารพลเรือนฝ่าย ^{หน้า} ใน } แลฝูงทวยราชฎรทั้งปวงจงทั่วด้วย สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาตำหรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าทุกวันนี้ แยกฝรั่งอังกฤษคุลามาละลายมา ๆ ประเทศเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารเป็นอันมากแต่นี้ สิบไปเมื่อหน้า ห้ามอย่าให้โทมอญลาวลอบลักไปช่องเสพเมถุนธรรมด้วยแขกฝรั่งอังกฤษ คุลามาละลาย ซึ่งถือฝ่ายมิตฉาทิสูเพื่อจมิให้ฝูงทวยราชฎรไปสู่อบายทุกข ให้อยู่ตามสัสมมาทิสู อย่าให้ระคนปนกันฝ่ายเจ้าหมุมนนายจได้บานพแนกแจกหมุไพรหลวงตามกฎบานพะแนก สำหรับแผ่นดินสตก ถ้าผู้ใดมิฟังลอบลักไปช่องเสพเมถุนธรรมด้วยผู้ถือมิฉาทิสู พิจารณา สืบสาวจับได้จะเอาตัวผู้ซึ่งไปช่องเสพด้วยผู้ถือฝ่ายมิฉาทิสูเป็นโทษถึงสิ้นชีวิตร ฝ่ายพ่อแม่ ญาติพี่น้องซึ่งมิได้กำชับห้ามปรามเป็นโทษด้วยตามใกล้แลไกล กฎให้ไว้ณัวัน ๑-๖ ค่ำ จุลศักราช ๑๐๒๕ ปีเถาะเบญศก

๓๗ กฎให้แก่ขุนโรงขุนสาน ผู้พิจารณาเนื้อความ ใน } กรุงหัวเมืองโทเมืองตรีเมือง นอก } จัตุวาทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่ามีกฎแต่ก่อนให้ กระลาการพิจารณา ความเอาเงินจ่ายราชการ แลฝ่ายหัวเมืองกรมการไต่ถามความมิได้นั่ง ให้พร้อมกัน แลให้แต่ภูดาษทำมรณันถามที่สารบ้าง แลถามที่บ้านที่เรือนเองบ้างแลมิได้ ถามตามสั่งตามจริง ย่อมเอาเท็จเป็นจริงเอาจริงเป็นเท็จ แลเข้าด้วยฝ่ายโจทฝ่ายจำเลย แล ช่มhengแก่ราชฎรว่าเนื้อความแพ้งเอาเงินให้ราชฎรยากแค้นดุจหนึ่งอ้ายอุภูดาษ ซึ่งสัศดีตั้ง เป็นภูดาษกลางว่าความทั้งสี่สารทำช่มhengราชฎร แลทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎกฎหมาย ต่าง ๆ แต่ไปเมื่อหน้าถ้าแลราชฎรจร้องฟ้องด้วยกิจเนื้อความสิ่งใด กระทรวงแพ่ง อาชาอุธรนครบบาล แลจนั่งแต่ภูดาษทำมรณจะถามแต่สารเองตามกระทรวงนั้น หาผู้ใดเป็น พญาณเห็นข้อผิดข้อชอบด้วยมิได้ถ้าแลความนั้นเป็นกระทรวงแพ่งได้พิจารณา ให้ปะหลัด

แลยุกระบัตรเจ้าเมือง แลสพมาตราช้างถามด้วย ถ้าแลเนื้อความเปนกระทรวงอาชญาอุธร ได้พิจารณาให้ยุกระบัตรแลเจ้าเมืองแลแพ่ง แลสพมาตราช้างถามด้วยจงทุกคู่ แลให้ถามตามสัจตามจริง ถ้าแลเนื้อความชี้ขาดให้กรมการนั่งพร้อมกันว่าเป็นประการใด จึงให้ยุกระบัตรกฎหมายเอาเปนกลาง ถ้าแลผู้นั้นเห็นว่าเนื้อความเปนสิ่งนั้น ๆ แลผู้นั้นเห็นด้วยแล้วจึงให้อ่านคำพิพากษาให้ฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยฟัง ถ้าโจทโจทจำเลยว่าชอบด้วยถ้อยคำแล้ว ให้กฎหมายเอาเปนขาด ถ้าแลโจทจำเลยติดใจ ว่าพิพากษามีต้องถ้อยคำแลคำหาคำให้การในสำนวนขาด ให้ยุกระบัตรกฎหมายเอาเสนอให้พิพากษาใหม่ให้ชอบด้วยสำนวน อย่าให้ฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยติดใจ ถ้าแลผู้พิพากษานั่งพร้อมกัน จะพิพากษาเหนมิตกลงมิพร้อมกันโจทจำเลยยังติดใจอยู่ ให้ยุกระบัตรกฎหมายเอาว่าแก่ผู้รักษาเมือง ๆ จะเหนประการใด ถ้าแลผู้รักษาเมืองเห็นข้อใดกทงใดมิแจ้งก็ให้ซักถามฝ่ายโจทจำเลย ให้กระจายข้อซึ่งกระลาการพิพากษามีตมกมิลงให้แจ้งออกทุกข้อ แล้วให้ผู้รักษาเมือง แลปะหลัดยุกระบัตรกรมการพร้อมกันให้พิพากษาเหนพร้อมกัน แลฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยมิได้ติดใจแลเห็นชอบด้วยถ้อยคำ แลจะแต่งระวางส่งสัจให้ปรับ ให้พิจารณาดูในระวางซึ่งโจทจำเลยรับแลให้การ แลโจทรับคำให้การนั้นลงในระวางให้แจ้ง แลผู้นั้นเปนสัจว่าเนื้อความด้วยสิ่งนั้นจะเปนประการใด ให้ปรับมาให้แจ้ง อย่าให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการผู้ให้ระวางสอดคารมของตัวลงนอกคำรับ แลคำให้การลงในระวางให้ผิดด้วยข้อหาแลคำให้การแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ถ้าแลส่งไปให้ปรับ ๆ มาว่าประการใดแล้วให้ยุกระบัตรพิจารณาดู ในใบสัจซึ่งปรับมาใส่ด้วยบทพระอาัยการ ซึ่งอยู่แก่ยุกระบัตรแลกรมการผู้ใดผู้หนึ่งเปนพยาน กันให้แจ้งว่าคู่นี้หากันว่าเนื้อความสิ่งนี้แต่งระวางส่งสัจไปว่าเนื้อความฉนี้ มีพระราชกำหนดกฎทพระอาัยการ ไว้ว่าฉนี้ต้องด้วยระวางจำเภาะให้ทำตาม ถ้าปรับใหม่ไม่ต้องระวางใบสัจ ซึ่งส่งไปนั้นแลปรับมานั้นก็ยิงเลี้ยงเปรียบเทียบให้กระลาการย้อนใบสัจไปให้ปรับใหม่ก่อน ถ้าแลมีย้อนใบสัจปรับใหม่แลหักหารลงเอาเงินแก่ฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยตามปรับเปรียบเทียบมิแจ้ง นั้นให้ยุกระบัตรกุมเอาตัวผู้นั้นแล้วให้บอกเข้ามาณกรุงเทพมหานคร อนึ่งมีพระราชกฤษฎีกาทพระอาัยการแต่บูรณานั้นยื่นอยู่ เปนหลายชั้นแลมีข้อหนักข้อเบาทเท่าอยู่แก่แพ่งผู้ปรับ ๆ ย่อมเหนอามิศสินจ้างสินบนแลลูกความฝ่ายโจทจำเลยซึ่งข้อหนักเอาพระไอยการซึ่งเบานั้นปรับมา ซึ่งข้อเบาเอาพระอาัยการซึ่งข้อหนักปรับมาบ้างที่ว่ามิพบพระอาัยการดูระวางจำเภาะไปนั้น แลพบพระอาัยการแต่ว่าฉนี้แลปรับเปรียบเทียบ แลจะเอาเปนแน้นมิได้ แลให้ผู้รักษาเมืองแลยุกระบัตรนั่งด้วยแพ่งผู้ปรับเนื้อความนั้นให้ปรับ แต่ตามสัจตามจริงตามพระอาัยการตั้งไว้ตามข้อหนักข้อเบา นั้นถ้าแลแพ่งปรับเนื้อความข้อหนักเปนเบา ข้อเบาเปนหนักทำให้พ้นเพื่อนให้ราษฎรได้ความยากแค้นให้คุมเอาตัว แลออกหนังสือเข้ามาณกรุงเทพมหานคร อนึ่งกรมการผู้ได้ว่าเนื้อความตามจริง ให้กฎหมายเอาให้แจ้งให้บอกหนังสือเข้ามาณศาลาลูกขุน อนึ่งถ้าราษฎรผู้ใดมา

โจท แลให้การแก้กรรมการอำเภอด ให้กฎหมายด้วยเนื้อความสิ่งใด จึงให้กรรมการนายอำเภอ
 นั้น เอาว่าแก้ผู้รักษาเมือง แลผู้รั้ง ๆ บังคับว่าเป็นประการใด จึงให้ทำตามถ้าแลผู้รักษา
 เมืองแลผู้รั้งบังคับว่าให้เอามาพิจารณา อย่าให้เกาะยื้อคร่ำผู้ต้องอรรถคดีนั้นเอามาเองให้
 ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายให้เขียนโฉนดใส่ชื่อโจทแลสังกัดมุนนายโจท แลตำบลบ้าน
 แล้วโจทนำโฉนดใส่ชื่อโจท แลสังกัดมุนนายไปให้นายบ้านนายอำเภอ ส่งผู้มีอรรถคดีนั้นมา
 จะให้พิจารณาแต่ตามกระทรวง ถ้าโจทจำเลยรับคำให้การแต่ตาม } โจทหาแลจำเลย
จริง

มีรับว่าหาได้แลอ้างพยานสองคนสามคนขึ้นไป ๆ เผชญพยาน มิได้ต้องค้นแลสมอ้าง
 นั้นฟังเอาคำพยานนั้นได้จริงให้ปรับตามคำพยาน ถ้าเขียนโฉนดมิได้ใส่ชื่อโจท แลสังกัด
 มุนนายโจท แลเขียนโฉนดแต่ว่ามีผู้มาให้การต้องฟ้อง แลเกาะราษฎรมาถามมีรับ แลเรียก
 เอาทานบลแก่ราษฎร ว่าผู้ใดรู้เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ปรับเอาตัวมันตามรูปความหานั้น ครั้นได้
 ทานบลแล้วจึงเอาผู้ใดผู้หนึ่งออกยื่นคำเป็นพยาน ว่าผู้รู้เห็นคือว่าตัวผู้นั้นทำผิดเป็นมันคง
 แลผู้ให้ทานบลนั้นจนแก่ทานบลเองลงเอาเงินแก่ราษฎรนั้นบ้าง แลแต่งระวางส่งใบสั่งไปให้
 ปรับเอาบ้าง แลราษฎรได้ความยากแค้นเคือง นั้นให้คุมเอาตัวกระลาการแลผู้ออก ยื่นเนื้อ
 ความเป็นพยานนั้นบอกหนังสือส่งตัวผู้นั้น เอาไปยังลูกขุนณศาลาให้เอาผู้นั้นเป็นโทษ
 จงหนัก ถ้าแลผู้ใดมิได้ทำตามกฎนี้ จะให้ลงโทษตามโทษานุโทษ แลให้สมุบาญชียกฎหมาย
 บอกจ้งทั่ว อย่าให้หลงหลอได้ กฎให้ไว้ณวัน ๕—๖ คำ จุลศักราช ๑๐๖๙ ปีกุนนพศก

๓๘
 ๓๘ กฎให้แก่พระสุรัสวดีชายชวา ในนอกให้กฎหมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระ
 มะหาราชครุพระหลวงเมืองเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมะหาดเลขชาวที่ ผู้บันดาเป็นกระลาการได้
 พิจารณา เนื้อความฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวงจ้งทั่ว ถ้าข้าทูลออก ๆ ผู้เป็นโทษ ผิดระวางใน
 ราชการแลเกียดคร้านด้วยประการใด ๆ โทษมิถึงตายผู้ใดเป็นกระลาการพิจารณาเป็นสั่ง
 แล้วจึงให้ลงพระราชอาชญา อย่าให้เชียรสองหวายให้เชียร ๓๐ ที แต่หวายเดียวแลหวายขม
 หวายใหญ่ อย่าตีเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลมีรับสั่งให้ตีด้วยหวายใหญ่ ให้เอาแต่หวายสัก
 หวายสะเทินตี ถ้าโทษตีถามให้ตีแต่ ๒๐ ที ถ้าแลให้ลงพระราชอาชญาตีเสีย ให้ตี ๒๐ ทีด้วย
 หวายเล็กตามควร ด้วยโทษานุโทษนั้น อย่าปรับราชบาทลงอาชญาให้ถึงตาย ถ้าโทษลัก
 พระราชทรัพย์ แลคบผู้หญิงข้างในให้ลงพระราชอาชญา ด้วยหวายใหญ่ห้าสิบที ถ้าแลโทษแต่
 เกียดคร้านระวางราชการไม่ถึงตาย แลปรับราชบาทขับเชียรโดยตีถึงตาย จะให้ปรับราชบาท
 ผู้รับสั่งกระลาการ ผู้นั่งพิจารณาจ้งสิ้นเชิงจะเอาตัวเป็นโทษถึงตายดุจหนึ่งผู้ตายนั้นให้
 สมุบาญชียเอากฎนี้ไปแจกแก่ผู้รับสั่ง แลผู้เป็นกระลาการทั้งปวงจ้งทั่ว ถ้าแจกมีท้วงจะเอา
 เป็นโทษดุจหนึ่งโทษผู้รับสั่ง กระลาการนั้นกฎให้ไว้ณวัน ๓—๔ คำ จุลศักราช ๑๐๘๓
 ปีฉลุตรีนิศก

๓๙ กฏให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่กระลาการมะหาดไท
 กระลาโหมกรมเมืองกรมวังกรมคลังกรมนากรมตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา กรม
 ทหารในซ้ายขวามหาดเล็กขวาที่กรมพระณะครบาล แลขุนโรงขุนสารผู้บันดาเปนกระลาการ
 ได้พิจารณาเนื้อความทุกหมู่ทุกกรม ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ สิ่งว่า มีพระอัย
 การไว้แต่ก่อน ว่าราษฎรทั้งปวงมีอรรถคดีจึงทำหนังสือร้องฟ้องแก่สมภักนักการ ขุนโรง
 ขุนสถานกรมใด ๆ รับหนังสือร้องฟ้องไว้ หมายถึงให้มนนายพญาบาน ส่งผู้ต้องคดีมาพิจารณา
 ใต้ถามต่อกันนั้น แลกระลาการเรียกเอาเงินค่าฤทฆากระลาการ ค่าทำเนียมแก่ฝ่ายโจทฝ่าย
 จำเลย ถ้าแลอนาประชาราษฎรจะซาพิภักรู้ว่ามีผู้เบียดบังฉกฉลักพระราชทรัพย์ ช้างม้าโค
 กระบือของหลวงจะมากกล่าวแก่สมภักนักการ แลทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายนั้น
 ครั้นจะมากว่าหาเงินเสียค่าฤทฆากระลาการมิได้ ก็จะไม่เสียมิได้เอามากกล่าวเนื้อความผู้
 เบียดบังฉกฉลักพระราชทรัพย์ ช้างม้าโคกระบือของหลวงนั้นก็สูญเสีย แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้า
 อนาประชาราษฎรจะมาร้องฟ้องโรงสารกรมใด ๆ แลทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายว่า
 มีผู้ทำผิดคดีมิชอบ แลเบียดบังฉกฉลักพระราชทรัพย์ช้างม้าโคกระบือ สารพระสิ่งของเปนหลวง
 แลบังไพรหลวงมิผู้กระทำกันไซกราษฎรข้อราษฎร ธิราชบาทไพร่บ้านพลเมือง แลทำลาย
 พระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ ห้ามอย่าให้กระลาการเรียกเอาค่าฤทฆากระลาการแก่โจทเลย
 แลให้พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่กระลาการผู้พิจารณาเนื้อความทุกหมู่
 ทุกกรม ให้ทำตามกฏจงทุกประการ ถ้ากฎหมายมีทั้วจะเอาพระสุรัสวดีเป็นโทษ ถ้า
 กฎหมายบอกทั้วแล้ว ผู้ใดมิได้ทำตามกฏให้นี้ จะเอาผู้นั้นเป็นโทษจงหนักตามโทษานุโทษ
 กฏให้ไว้ณวัน ๒-๙ คำจุลศักราช ๑๐๙๒ ปีจอโทศก

๔๐ กฏให้แก่ข้าทูลออกทูลีพระบาทฝ่ายทหารพลเรือน มหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้า
 ต่างกรม ข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ หม่อมเจ้ากรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง แลผู้รักษาเมือง
 ผู้รั้งกรมการหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าเห็น
 กระหม่อม สิ่งว่าแต่ก่อนนั้นข้าหลวงเจ้าต่างกรม ถือตรากรมนั้นออกไปเบิกคู่ความแล
 พิจารณาเนื้อความมีคู่ณหัวเมือง ย่อมทำล้าเหลือผิดด้วยพระราชกำหนดกฏหมายห้าม
 ปราบเปนหลายครั้ง แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าอย่าให้มหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าต่างกรมแลข้าสมเด็จ
 พระเจ้าลูกเธอหลานเธอ แลข้าพระเจ้าลูกเธอหลานเธอหม่อมเจ้ากรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลังถือ
 ตราในกรมถือตรากรมใด ๆ ออกไปเบิกเนื้อความ แลพิจารณาเนื้อความมีคู่ แลพิจารณา
 ส่วยซาอากาศอนณะหัวเมืองเปนอันขาดทีเดียว ถ้าแลเนื้อความสิ่งใด ๆ ในกรมนั้น แลจะให้
 มีตราออกไป พิจารณาว่ากล่าวณะหัวเมืองก็ให้กราบทูลพระกรุณาก่อน ถ้าทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประการใดก็ให้สั่งเวรชาวงวัง ให้หมายบอกเนื้อความไปตาม

พนักงาน ให้มีตราออกไปถึงผู้รักษาเมือง และผู้รั้งกรมการณหัวเมืองนั้น ตามพระทำนุไนใช้
ตราให้แต่งข้าหลวงในกรมนั้นกำกับไป แลให้ผู้รั้งกรมการณหัวเมืองว่ากล่าวตามข้อเนื้อความ
ตามกระทรวง อย่าให้มหะหาดเลกขอเฝ้าข้าหลวงเจ้าต่างกรม ผู้ออกไปนั้นพิจารณาว่ากล่าว
ด้วย แลข้าหลวงกรมใด ๆ มิได้ทำตามท้องตรารับสั่งนี้ แลลักลอบถือตราพระราชสีห์ แลตรา
พระคชสีห์ตราโกษาธิบดี แลตรากรมใด ๆ ออกไปพิจารณาเนื้อความข้อใด ๆ อย่าเพื่อให้
ผู้นั้นพิจารณาว่ากล่าวเนื้อความสืบไป ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณบอกเข้ามาให้แจ้งก่อน
แลให้ข้าหลวงทุกสี่พระบาทฝ่ายทหารพลเรือน แลมหะหาดเลกขอเฝ้าข้าหลวงเจ้าต่างกรม แล
ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณกระทำตามกฎหมายนี้ทุกประการ ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตามจะเอา
ตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๕—๑๐ คำจุลศักราช ๑๑๐๒ ปีวอกนักษัตรศก

๕๑ ด้วยจหมื่นไวยวรนาถรับพระราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อมสั่งว่า เลี้ยงข้าหลวง
ของทุกสี่พระบาท ตั้งให้เป็นเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง ขุนหมื่นมหะหาดเลกชาวที่ทหาร
ตัวสี่นายฉลองพระโอด นายท้ายช้างนายนาฆ่าจูงนายกำนันพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน ใน
ทำเนียบนอกทำเนียบนั้น มีปลายชื่อตามบันดาศักดิ์อยู่ทุกหมู่ทุกกรม แลพระอายุการพระ
ราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนก็มีอยู่ถ้าแลผู้ใดจะเรียกชื่อ จร้องฟ้องหาความแก่ผู้มีบันดาศักดิ์
แลจะใช้บาดหมายไปด้วยกิราชการสิ่งใด ๆ นั้นให้ว่าให้สิ้นต้นชื่อ ถ้าจะใช้ตราไปด้วยราชการ
สิ่งใดณเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวานั้นให้สิ้นปลายชื่อ ตามบันดาศักดิ์ในทำเนียบนั้น
จงสิ้นชื่อ ถ้าผู้ใดจะเรียกชื่อแลจะร้องฟ้องหาความแก่กัน แลใช้ตราแลบาทหมายไปมาด้วยกิ
ราชการสิ่งใดขาดชื่อเหลือชื่อ เป็นพนักงานพันพานนุราชหัวพันมหะหาดไทย เอาตัวผู้มีชื่อมา
พิจารณาเอาตัวเป็นโทษ ปรับใหม่ตามบันดาศักดิ์ เอาพิไนจ่ายเป็นค่าอ้อยข้างหลวง แลพระ
ราชกำหนดกฎหมายมีอยู่แต่ก่อนสืบมา แลหลวงศรีทิพพานเจ้ากรมสนมฝ่ายขวา ข้าหลวง
กรมพระราชวังบวรสถานมงคลนั้นข้าหลวงของทุกสี่พระบาทข้างใน กราบทูลพระกรรณว่า
แต่หลวงศรีมิได้ว่าออกให้สิ้นชื่อศรีทิพพานหามิได้ก็ทรงพระกรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ให้ลงพระราชอาชญาขับเขี้ยวโดยดี ผู้กราบทูลพระกรรณานั้นหนักหนาเป็นหลายคนแล้ว แล
อยู่ณวันอังคารเดือนแปดขึ้นค่ำหนึ่ง จุลศักราช ๑๑๐๓ ปีระกาตรีนิศกเสด็จพระราชดำเนิร
ออกณพลับพลา ทอดพระเนตรทำการณวัดสุมงคลบพิตร แลบ่าวหลวงราชินิกุณนิตยภัคดี
ชักเลื่อนขนอิดกรมเมือง แลเลื่อนนั้นหักลงจึงทรงพระกรรณาให้ตำรวจไปถามพระยมราช
หลวงราชินิกุณแลหมื่นภักยณรินหัวมื่นตำรวจนอกไปถามพระยมราช หลวงราชินิกุณแล้วเอา
เนื้อความกราบทูลพระกรรณา มิได้ออกชื่อพระยมราชว่าแต่พระยม มิได้กราบทูลพระ
กรรณาว่าพระยมราชให้สิ้นชื่อจึงทรงพระกรรณาให้ลงพระราชอาชญาหมื่นภักยณริน หน้าพระ
ที่นั่งแลให้ถอนพันเสี้ยขุนราชรินเจ้ากรมตำรวจนอกขวา ซึ่งเป็นนายหมื่นภักยณรินมิได้ว่ากล่าว

แก่หมื่นภัยณรินนั้นก็ให้ลงพระราชอาชญาหน้าพระที่นั่งด้วย แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าข้าทูลของทูลี
 พระบาท ซึ่งกราบทูลพระกรุณาแลใช้บาดหมาย จะออกชื่อเจ้าพญาแลพญาพระหลวง
 เมืองขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่ นายตัวสี่นายกำนันพันทนายจำภูดาชเสมียรประแดงพนักงาน
 ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้า เจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลังทั้งปวงนั้นให้ว่าให้สิ้นต้น
 ชื่ออย่าให้ว่าให้ขาด ดูจหนึ่งข้าทูลของทูลีพระบาทข้างในเรียกชื่อหลวงศรีทิพพาน ว่าแต่
 หลวงศรีแลหมื่นภัยณรินเรียกชื่อพระยมราช ว่าแต่ชื่อพระยมชาติชื่ออยู่ดูจนี้ ได้ต่อเมื่อจะ
 ใช้ตราไปด้วยกิจราชการณะเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา นั้นให้ใช้ตามบันดาคักดีใน
 ทำเนียบนั้นให้สิ้น อย่าให้ขาดชื่อเหลือชื่อแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเว
 มหาดเล็กขอเฝ้า ข้าหลวงต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลังทั้งปวง ว่ากล่าวแลข้าหลวงขุนหมื่นแล
 จำเสมียรภูดาชประแดง พนักงานปาวไพร่ให้กระลาการสั่งนี้จึงทุกประการ ถ้าผู้ใดมีว่ากล่าว
 ให้ทำตามรับสั่งนี้แต่ข้อใดข้อหนึ่ง จะเอาผู้นั้นเป็นโทษปรับไหมตามพระอายุการ แลเจ้ากรม
 ปลัดกรมแลมุนนายเป็นโทษด้วย แลให้มหาดไทยกระลาโหม แลศัศดีซ้ายขวาสมุบาญชัย
 หมายบอกตามรับสั่ง ถ้าแลหมายบอกมีทัวจะเอาตัวเป็นโทษตามรับสั่ง หมายมาณะวัน
 ๗ + ๘ คำ จุลศักราช ๑๑๐๓ ปีระกาตรีศก

๑๒ กฏให้แก่พระสุริศวะดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกเจ้าพญา แลพระญาพระ
 หลวงเมืองเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนแลข้าหลวงจำวต่างกรมฝ่ายหน้า
 ฝ่ายหลังแลสมนอกสมใน อนาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทั่ว ด้วยล้นเกล้าล้นกระหม่อมเสด็จ
 ขึ้นปราบดาภิเศกครั้งนี้ ทรงพระราชศัททาบ่าเพงพระราชกุศลเป็นอันมากแล้วตั้งอยู่ใน
 ทศพิศราชธรรมสิบประการ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แก่อะนาประชา
 ราษฎรไพร่ฟ้าข้าขอบขัณฑสีมาทั้งปวงเป็นอันมาก ถ้าแจ้งว่าข้าทูลของทูลีพระบาทแลอนา
 ประชาราษฎรทั้งปวง ได้ความขัดสนประการใด ก็ทรงพระกรุณาสั่งให้มีพระราชกำหนด
 กฎหมายห้ามปราม แลผ่อนปรนให้กทำให้ได้ความสะดวกอยู่ทุกประการ แลบัดนี้เงินอะปันเด็ก
 ผู้เป็นขุนวิเสดวานิช คิดอ่านฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาจะให้ยกผู้ทำภาศรีเสมอปีละสอง
 ร้อยเก้าสิบชั่ง แลขุนทิพหมื่นรุทอักษรฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาขอตั้งบ่อนเบี้ยณแขวง
 เมืองราชบุรีเมืองสมุทรสงครามเมืองสมุทรปราการซึ่งเป็นเมืองใกล้สวนบางข้าง ที่เป็นอากรอน
 ส่วนขึ้นพระคลังหลวงเป็นอันมาก มีกฏรับสั่งห้ามอยู่แต่ก่อน มิให้ตั้งบ่อนเล่นเบี้ยนั้นมา
 ประมูลเงินขึ้นเสมอปีละสามร้อยเจดสิบชั่ง แลนายเมืองฟ้องให้กราบทูลพระกรุณา ประมูล
 จะเรียกภาศรีพินแก่ผู้ซื้อขายพินเสมอปีละชั่ง คิดเข้าด้วยกันแต่ผู้มีชื่อประมูลพระราชทรัพย์
 จะได้เป็นหลวงแต่ละปี เป็นเงินสี่ร้อยสี่สิบเบดชั่งนั้นล้นเกล้าล้นกระหม่อมจะได้ปรากฏนา
 ที่จะเอาเงินซึ่งผู้มีชื่อประมูลเป็นหลวงนั้นหามิได้ ทรงพระดำริว่าผู้มีชื่อฟ้องให้กราบทูลทั้งนี้

ผิดหย่างทำเนียมแต่บุราณราช แลกระทำให้ไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎรทั้งปวง ได้ความเดือดร้อนขัดสนสืบไปนั้น เป็นใหญ่กว่าจึงมีพระราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งแก้ออกญารัตนาธิเบศ ผู้ว่าราชการณที่สมุหมลฑลเยียบบาล ให้เอาผู้มีชื่อซึ่งคิดอ่านให้กราบทูลประมุขทั้งนี้ลงพระราชอาชญาเขี้ยวลคลหนวยหนึ่งสองหนวยบ้าง แล้วให้รับราชบาทเอาบุตรภรรยาเป็นโทษตามโทษานุโทษ นั้นหวังจไม่ให้ผู้ใด ๆ ดูเขี้ยงหย่างกระทำสืบไปเมื่อหน้า ถ้าแลผู้ใดประมุขพระราชทรัพย์ขึ้นพระคลังหลวง ด้วยชอบธรรมต้องด้วยหย่างทำเนียมอยู่นั้น ให้ปกษาคูให้พร้อมกันก่อน ถ้าแลเห็นว่าภอควรจะให้ผู้มีชื่อประมุขพระราชทรัพย์เป็นหลวง ได้จึงให้เอาเนื้อความกราบทูลพระกรรณ ถ้าแลเห็นว่าผิดหย่างทำเนียมไปมีควรจะให้ผู้มีชื่อประมุข ก็ให้ลูกขุนศาลาว่ากล่าวตัดสินเสีย อย่าให้รับประมุขนั้นเลย แลซึ่งผู้มีชื่อจะให้เอาเนื้อความไปฟ้อง ให้กราบทูลเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอแลพระเจ้าลูกเธอหลานเธอแลจ้าวฝ่ายใน แลข้าทูลของทูลีพระบาทค่างหน้าข้างใน ให้กราบทูลพระกรรณนั้นให้ห้ามเสียเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าแลผู้ใดมีฟังมีกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ จะเอาตัวผู้คิดอ่านประมุขนั้นเป็นโทษจงหนัก ให้รับราชบาทเอาบุตรภรรยาทาสชายหญิงทรัพย์สิ่งสิ้นให้สิ้นเชิง แลให้เอาตัวผู้ฟ้องประมุขนั้นเป็นโทษถึงตาย แลให้เอาตัวผู้ชักนำให้เอาความมาว่ากล่าวเป็นโทษจงหนัก กฎให้ไว้ณวัน ๔—๑๐ คำจุลศักราช ๑๑๑๘ ปีชวดอรรดศก

๔๓ ด้วยจะหมิ่นไวรพระนาถรับพระราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อมสั่งว่า ให้แต่งกฎหมายไว้แก่มหาดไทยทะเลาใหม่ชาววังตำราชในซ้ายขวา แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าแลมหาดไทยขอเฝ้าข้าหลวงกรมใด ๆ กิติเจ้ากรมสั่งด้วยเนื้อความ กิจราชการสิ่งใด ๆ กิติแลจะเบิกผู้คนถ้อยความ ถ้าผู้มาสั่งนั้นเป็นคนรู้จักหน้ากิติแลเคยใช้สอยให้มหาดไทยทะเลาใหม่ตำราชในซ้ายขวา ชาววังผู้อยู่เวรให้พิจารณาดูในเนื้อความนั้น ควรสั่งไปจึงให้สั่งไป ถ้าเป็นเนื้อความข้อใหญ่การเร็ว ก็ให้กฎหมายชื่อผู้มาสั่งนั้นไว้ให้มันคงจึงสั่งเนื้อความไปก่อน แลจึงให้เอาเรื่องเนื้อความซึ่งมาสั่งนั้นว่าแก่เจ้ากรมปะหลัดกรม ให้เอากราบทูลพระกรรณ แลทรงพระกรรณสั่งเป็นประการใดจึงให้ทำตามรับสั่งอย่าให้มหาดไทยทะเลาใหม่ชาววังตำราชในนอกซ้ายขวาผู้อยู่เวรทำมักง่ายแต่อาเพื่อใจ ดูจหนึ่งเนื้อความนายอินมหาดเลกสมเด็จพระเจ้าลูกเธอกรมขุนอนุรักษ์มนตรีกับนายอยู่ช่างทองกรมพระคลังมหาสมบัติ คิดกันแอบอ้างรับสั่งไป ส่งขุนทิพไพชลชาววังผู้อยู่เวร ว่าขุนรักษาศาสนิจกุลำมัญญาแลองกลปะติหมัดเสน ถวายตัวเป็นข้าหลวงกรมขุนอนุรักษ์มนตรี แลให้มีตราออกไปห้ามหลวงจอมเมืองอย่าให้เป็นครุฑิมาทำส่วยดอกชมภูเสมอบีละห้าตำลึง แลขุนทิพไพชลชาววังผู้อยู่เวรจึงเอาเนื้อความนี้สั่ง นายแก้วนมหาดไทยผู้อยู่เวร ๆ จึงสั่งกรมท่า ครั้นถามขุนรักษาศาสนิจมิรับจึงทรงพระ

กรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ลงพระราชอาชานายอินนายอยู่ผู้มาสั่ง แลขุนทิพโภชน
ชาววังนายแก้วน แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าอย่าให้ผู้อยู่เวรทั้งปวงทำดูจหนึ่งขุนทิพโภชนนายแก้วน
ฉนี้ แลให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ รับสั่งให้ไว้ณวัน ๕-๒ คำจุลศักราช ๑๐๙๘
ปีมะโรงฉัดศก

๔๔
๑ กฏให้แก่พระสุริยวงศดีช้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
หลวงขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่ ชาวพระภุชามาแลแลตัวส่นายกำนันพันทนายฝ่ายทหาร
พลเรือน แลหลวงขุนหมื่นมหาดเล็กขอเฝ้า ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง หัวเมือง
เอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวาทั้งปวง ด้วยทรงพระกรรณาตราสเห็นเกล้าเหนือกระหม่อม
สั่งว่าเสนาฟ้องให้ออกญาพลเทพราชเสนาธิบตีศรีไชยนพรัตน์กรเสดตราธิบตี กราบทูล
พระกรรณาผู้มีชื่อโกนช่างเล็กครั้งทำนาขึ้นใหม่ นั้น จะบอกแก่กรมนาเสนาเจ้าสัดให้รู้ด้วยหา
มิได้ ต่อกรมนาเสนาเจ้าสัดไปพิจารณา สืบสาวดูจึงรู้ว่าผู้ขึ้นโกนช่างเล็กครั้งทำนาขึ้นเท่านั้น ๆ
ครั้งเสนาจะเรียกเอาค่านาหางเข้าเป็นหลวง ผู้ทำนานั้นยอมมิถ้อยคำว่าฟังโกนช่างขึ้นใหม่
ได้ปีหนึ่งสองปีบ้าง แลถึงเล็กครั้งขึ้นใหม่ในปีเดียวกันบ้าง ช่างเสนาจเรียกเอาากอนค่านา
ยอมมิวาทเป็นถ้อยความแก่กันเนื่อง ๆ ภากันเสียค่าฤทฆาคระลาการมากกว่าค่านาากอน
นั้นอีก แลบัดนี้จึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งให้มีพระราชกำหนดกฎหมาย
ไว้ แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าแลผู้ใดจะโกนช่างทำนาขึ้นใหม่ก็ตี จะเล็กครั้งทำนาพลพากอร
นาฝ่ายพลำทั้งนาสัจทั้งปวงขึ้นก็ตี ถ้าแลนาเล็กครั้งนานอยู่ต้นไม้ งอกขึ้นในท้องนาใหญ่รอบแต่
สองกำขึ้นไปนั้นก็ตี แลนารังหาผู้ใดทำมิได้ ๓ } ปีแล้วก็ตี แลนารังปีหนึ่งสองปีก็ตี ถ้าแลผู้มี
๔ }
ชื่อจะโกนช่างเล็กครั้งทำนาขึ้นนั้นก็ให้บอกแก่เสนาเจ้าสัจก่อน ให้เจ้าสัจบอกแก่เสนาเจ้าอำเพื่อ
ให้ไปดูที่นาซึ่งจะโกนช่างเล็กครั้งขึ้นนั้น ให้รู้จักว่านามากน้อยแล้วให้เสนาเจ้าอำเพื่อ เขียน
โฉนดให้ไว้แก่ผู้โกนช่างเล็กครั้งทำใหู้ ว่าผู้ขึ้นอยู่บ้านนั้นโกนช่าง ทำนาตำบลนั้นขึ้นใหม่ในปี
นั้นเขตเท่านั้นไป เป็นสำคัญแลให้เสนาเจ้าอำเพื่อมาบอกแก่ขุนทิพโภชนากลางให้กฎหมาย
ไว้ อนึ่งถึงว่าได้เล็กครั้งโกนช่างขึ้นก่อนยังมีได้มีกฎหมายก็ตีให้มาเบิกแก่เสนาเจ้าสัจเถิด จะ
ได้เป็นโทษหามิได้ แต่ว่าให้ขอโฉนดเสนาเจ้าสัจไว้เป็นสำคัญ ถ้าแลผู้ใด ๆ ทำตามเรื่องราว
เนื้อความซึ่งว่าไว้ ในกฏนี้แล้วจึงให้คุ้มโทษ แลซึ่งผู้มีชื่อโกนช่างทำนาขึ้นใหม่ แลครั้งนาเนา
ต้นไม้ งอกขึ้นในท้องนาใหญ่รอบสองกำขึ้นไป นั้นให้ยกาก่อนค่านาหางเข้าเสียสองปี ต่อ
ถึงสามปีแล้วจึงให้เรียกเอาากอนค่านา หางเข้าสืบไป แลที่นารังอยู่สามปีสี่ปีแล้วนั้น ถ้าแล
ผู้มีชื่อเล็กครั้งขึ้น ให้ยกค่านาหางเข้าเสียปีหนึ่ง ต่อถึงสองปีแล้วจึงให้เรียกเอาค่านาหางเข้า
สืบไป อนึ่งผู้มีชื่อเป็นโจรผู้ร้ายยากจนไป มิได้ทำนาให้เว้นเสียแล้ว นารังอยู่ปีหนึ่งสองปี ถ้า

เท่าผู้ผิด ถ้าผู้สำรวจจะไว้มิได้ว่ามีผู้มาร้องฟ้องเป็นสัจให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ กฎให้ไว้ถาวร
๗ | ๕ คำจุลศักราช ๑๐๘๕ ปีเถาะเบญจศก

^{๕๗} ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศาธิราชขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่ผู้บันดาได้พิจารณา
เนื้อความทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า มีพระราชกำหนด
กฎหมายไว้แต่ก่อน ให้กระลาการพิจารณาเนื้อความ อะนาประชาราษฎร์ซึ่งวิวาทแก่กันแต่
โดยสัจโดยจริง มิให้เหนแก่ผู้มีคดีทั้งสองฝ่ายแลเหนแก่อำมิศสินจ้างสินบนลำเอียงเข้าด้วย
ผู้มีคดี แพ้เป็นชนะ ๆ เป็นแพ้กลับเทจเป็นจริง ๆ เป็นเทจแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ แลผู้พิจารณา
ความทุกวันนี้ละพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนเสียมิได้กระทำตามนั้นด้วยเหตุว่า
กระลาการเป็นคนโลภหลง หาปัญญามิได้ไม่อยู่ในทศกฤตกรรมบทยิบประการมิได้อยู่ใน
คติทั้งสี่ประการ จึงมิได้กลัวภัยในอนาคตการ คิดเหนแต่ว่าผู้มีคดีนั้นมียศถาศักดิ์กิดว่าตัว
จได้เป็นที่พึ่งบ้าง คิดว่าจะได้เป็นมิศไม้ตรีกันบ้าง เหนแก่สินจ้างสินบนจะให้เป็นประโยชน์
แก่ตัวบ้าง มิได้กลัวภัยในอิทธิโลกย์บริโลกย์ทำแต่อำเพอใจ ถ้าแลเนื้อความนั้นภอจะ
ดัดแปลงเสียได้ก็ดัดแปลงกลับกลายเป็นเสีย ที่แพ้ให้เป็นชนะที่ชนะเป็นแพ้กันบ้าง เหน
ดัดแปลงมิได้ว่ากล่าวให้ยอมกระทำประเวประวิงหน่วงเหนี่ยวเนื้อความไว้ ช่วยคิดอ่าน
แนะนำให้มีหมายมาเบิกไป ให้เนื้อความเร็ดร้างค้างสูญเสียก็มีบ้างแลผู้มีอรรถคดีกลางคนว่า
เป็นข้าจ้าวต่างกรมฝ่ายใน แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอให้ผู้มีชื่อมาว่าเปนมะหาดเล็ก
ขอเฝ้ามานั่งบ้างอ้างว่ามีรับสั่งให้มาลอกเอาข้อเนื้อความไปบ้าง ให้มาสั่งตามข้อเนื้อความ
กระลาการคิดเกรงกลัว มิได้ว่ากล่าวไปให้สิ้นข้อเนื้อความทำกลบเกลื่อนเสียบ้าง เหตุ
กระลาการทำทั้งนี้ชอบทำเนียมความก็พินเพื่อนไปผู้มีคดีก็ยอมร้องฟ้องหาอุทรกระลาการ
เบิกเนื้อความไปถึงสองสารสามสาร แลเนื้อความนั้นยอมเร็ดร้างค้างไปถึงสองปีสามปีบ้าง
อนาประชาราษฎร์ผู้มีคดี ซึ่งมีรู้ตำนานรหาที่พึ่งหาทรัพย์มิได้นั้นก็ได้ความยากแค้นเดือดร้อน
แลครั้งนี้ทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งแก่จะหมื่นเสมอใจราชหัวหมื่น
มหาดเล็กซ้าย ให้แต่งพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ขึ้นไปเมื่อหน้า ถ้าแลราษฎรผู้มาฟ้องให้
กราบทูลพระกรุณาทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฟ้องศาลาแลกฎหมาย โรงสารกรม
ใด ๆ ถ้าแลหารับสั่งจำเภาะให้พิจารณามิได้ก็ให้ผู้รับฟ้อง แลคำกฏนั้นส่งฟ้องคำกฏนั้นไป
ให้ลูกขุนณะสารหลวงใส่ด้วยพระทำนุณ แลให้ลูกขุนณะสารหลวงปฤกษาข้อเนื้อความโจท
หานั้นถ้าเคลือบแฝงหยันหย้อเกี่ยวเลี้ยวข้อเนื้อความไว้ มิแจ้งก็ให้ชักเจ้าความออกให้แจ้ง
แล้ว ให้เอาเนื้อความแต่ข้อต้นเหตุซึ่งเป็นข้อใหญ่ นั้นข้อหนึ่งสองข้อ แลตัวความคนหนึ่ง
สองคนจำเภาะชื่อสักหลังส่งไปให้พิจารณาตามกระทรวง ถ้าแลเนื้อความในฟ้องนั้นเป็น
กระทรวงใดเป็นข้อใหญ่ ก็ให้กระลาการกระทรวงนั้นพิจารณาทั้งเนื้อความนอกกระทรวงนั้น

ด้วย ถ้าแลตัวความมิได้ฟ้องกฎหมายจะประกันให้ญาติพี่น้องฟ้องแลกฎหมายต่างคดีให้
 กระลาการยึดเอาฟ้อง แลคำกฏนั้นไว้ให้เอาตัวความนั้นมาสืบสาว ถ้ามติให้รู้เต็มเนื้อความ
 นั้น วิวาทกันที่เห็นเพราะเหตุอันใด ผู้ใดรู้เห็นนั้นหญิงหญิงชายชู้คน ทำอะไรจึงได้รู้เห็นนั้น
 ให้แจ้งแล้วจึงให้กฎหมายไว้ แล้วให้เอาตัวผู้หนึ่งกับหนังสือฟ้องแลคำกฏใส่กันดู ถ้าแลข้อ
 เนื้อความต้องกันจะว่าต่างกันได้ ต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย แล้วให้กระลาการเอา
 คำนั้นมาผูกหูกเลขไว้แล้วให้หมายให้เอาตัวจำเลยมาพิจารณาตามข้อความลูกขุนศึกหลัง
 มานั้น ถ้าหากันต่างข้อจะได้ถามแต่สองคนสามคนขึ้นไปถึงสิบคนยี่สิบคน ก็ให้เอาต้นเหตุ
 นั้นมาถามก่อนแลเมื่อจะถามโจทจำเลยเป็นสำนวนต่อกันนั้น ให้ผู้หนึ่งกำกับนั่งดูผิดแลชอบ
 เป็นพยานด้วยให้กระลาการหมายไปหาผู้กำกับกรรมมหาดเล็กกับชาวที่กรมตำรวจใน
 ตำรวจนอกกับกรมวังมหาดไทยระลาโหมคลังในคลังราชการคลังพิสดกรมนา กรมทหาร
 ในกรมสนมกรมสาระภาก่อนในสาระภากอนนอก กรมแพทยากรมสัสดีกรมพระนครบาล
 ขุนดาบถ้าเป็นเนื้อความผู้ร้ายให้ขุนดาบนั่งพิจารณาด้วยกรมพระนครบาลจนสำเร็จ ถ้าขุน
 โรงขุนสารแขวงนายบ้านอำเภอได้พิจารณากระทรวงใดก็ให้กระลาการเอาความไปถามต่อหน้า
 ลูกขุนณะสารหลวงให้รู้เห็นเป็นพยานด้วย แลผู้หนึ่งกำกับนั้นให้จัดเอาที่ขุนหมื่นพันทนาย
 ในกรมนั้น ซึ่งเป็นคนรู้เนื้อความเหน็ดแลชอบสัจข้อหมั่นคงกลัวแก่บาปนั้นไปกำกับนั่งฟังดู
 รู้เห็นเป็นพยาน แลค่าซึ่งประกันส่วนผู้พิจารณานั้นให้แบ่งออกสามส่วน ให้แก่ผู้หนึ่งกำกับ
 นั้นส่วนหนึ่งให้หนึ่งกำกับนั้นนั่งแต่แรกเมื่อจะถามโจทจำเลยเป็นสำนวนต่อกันนั้น แลให้ผู้
 พิจารณาเสมียรผู้คุมพร้อมกันจึงให้ถามจำเลยแก่ในข้อหาแล้วให้การเหตุเนื้อความต้องใน
 ข้อหาถึงว่าคำนั้นเป็นนอกรับนอกหากดี ถ้าแลเนื้อความเหตุอันเดียวติดพันกันก็ให้ ๆ การเถิด
 แต่อย่าให้เอาเนื้อความข้ออื่นนอกเนื้อความโจทหานั้นมาให้การ อนึ่งเมื่อถามนั้นถ้าโจท
 จำเลยตั้งใจว่าเสมียรผู้คุมถามแลว่าความผิดด้วยกฏทำเนียมความ ก็ให้โจทจำเลยว่าขึ้นต่อ
 หน้าผู้พิจารณาผู้หนึ่งกำกับให้ผู้พิจารณาผู้หนึ่งกำกับว่ากล่าวเสียให้สำเร็จแต่ในทันใด ถ้าแต่
 อำเภอผู้พิจารณาผู้หนึ่งกำกับจะว่ากล่าวสำเร็จมิได้ ก็ให้เอาไปว่าลูกขุนณะสารหลวง ๆ บังคับ
 ให้ตามกฏทำเนียมความแล้วจึงให้ถามสืบไป แลข้อซึ่งจำเลยมิรับกลับมาถามโจท ๆ อ้าง
 พยานแลชั้นพิสูท แลให้เอาคำเจ้าความซึ่งผูกหูกเลขไว้วันนั้นมาใส่กันกับคำใหม่ในสำนวน
 ถ้าข้ออ้างข้อพิสูทผิดมิต้องกันก็ให้เอาเนื้อความไปว่าแก่ลูกขุนณะสารหลวงให้ใส่ด้วยพระ
 ายการ ถ้าแลข้ออ้างข้อพิสูทต้องกันแล้วให้กระลาการพิจารณาสืบไป อนึ่งเมื่อจะเผชิญนั้น
 ให้ผู้พิจารณาแต่งทนายอันสัจข้อหมั่นคงนั้นไปกำกับโจทจำเลยแลพยานเข้าไปจำเภาะพระ
 พุทธิเจ้าพระธรรมเจ้าพระสงฆเจ้าให้เสมียรแข่งชักพยานจนหนักหนาก่อน จึงให้พยาน
 ขาบานตัวแล้วให้เสมียรถามผู้มีได้อ้างว่าพยานคนนี้ข้างหนึ่งอ้างเป็นพยาน ข้างผู้มีได้
 อ้างเห็นตัวรู้จักข้อแล้วจะตั้งใจพยานจะค้านก็ให้ค้านเสียก่อน ถ้าค้านให้เขียรเอาคำค้าน

นั้นไว้อย่าเพ้อถามให้เสมียมผู้คุมบอกแต่ต้นปลายข้อเนื้อความซึ่งจะถามพยานนั้นให้พยานฟังแล้ว ให้เสมียมผู้คุมกำกับโจทจำเลยนั้นฟังอยู่ ถ้าแลพยานนั้นเขียนหนังสือได้ก็ให้พยานเขียนเรื่องราวเนื้อความตามรู้ตามเห็นนั้นส่งให้ ถ้าเขียนมิได้ก็ให้ ๆ การตามสั่งตามจริงแล้วจึงเอาคำค้านนั้นถามพยานแล้วอย่าให้ พยานแก้ค้านลงกระเบียดเหมือนแต่ก่อนให้พยานแก้ค้านแต่ตามสั่งตามจริง ให้เขียนเอาคำพยานให้การนั้น ครั้นสิ้นคำแล้วก็ให้อ่านให้โจทจำเลยฟังในทันใดนั้นแล้ว ให้ผู้กำกับแลเสมียมผู้คุมพิจารณาดูคำพยานนั้น ถ้าเห็นมีแจ้งพิรุจฉจริงก็ดีให้ซักถามพยานให้ ๆ การออกให้แจ้ง อนึ่งถ้าวิวาทกันถนนหนทางตลาดแลกระแสรื้อเนื้อความนั้นเพื่อนบ้านร้านตลาดภอรู้เห็นอยู่ ถึงว่าโจทจำเลยมีอ้างก็ให้กระลาการภาโจทจำเลยไปสืบถามเพื่อนบ้านร้านตลาดซึ่งอยู่ใกล้นั้นให้แจ้ง เมื่อจะถามนั้นให้ถามเหมือนหนึ่งถามพยาน อนึ่งถ้าจำเลยรับของแล้ว แลมีคำให้การว่าของนั้นอยู่แก่โจทแลพี่น้องญาติโจท ๆ มิรับก็ตื้ออย่าให้ผู้พิจารณาพิพากษาเรียกไว้กลางกระลาการก่อน แลให้พิจารณาสืบสาวดูให้เป็นสักถ่องแท้ว่าของนั้นอยู่แก่ผู้ใดจริงจึงเรียกส่งให้แก่ผู้จะได้นั้น อนึ่งถ้าผู้มิดินั้นเห็นโทษตัวผิดจะทำหนังสือยอมฆาระภาพละกะโทษมิให้ยากแก่กระลาการอย่าให้ยอมลงเอาเงินสินไหมพิโนแต่อาเพอใจกระลาการ ให้กระลาการภาเอาผู้มิดิซึ่งจะยอมกันนั้นไปให้ลูกขุนณสารหลวงถามดูก่อน ถ้าผู้มิดิว่าจะยอมกันแล้วจึงให้ทำหนังสือให้ต่อหน้าลูกขุนณสารหลวง ถ้าจะยอมใช้ทุนทรัพย์กันมาน้อยเท่าใดให้ยกทุนทรัพย์นั้นไว้ให้เอารูปความนั้นให้พระเกษมขุนหลวงพระไกรศรีใส่ด้วยพระอาัยการจะปรับเป็นสินไหมพิโน มากน้อยเท่าใดให้ยกออกพระราชทานแก่ผู้เสียตามส่วน ถ้าเนื้อความยังมีได้ถามแลยอมกันให้ทำสินไหมพิโนเป็นสองส่วนให้ยกปราณีไว้แก่ผู้เสียส่วนหนึ่ง ๆ เป็นสินไหมกึ่งพิโนกึ่งถ้าถามแล้วเทียบชี้สองสถานยอมกัน ให้ทำสินไหมพิโนเป็นสามส่วนยกให้แก่ผู้เสียส่วนหนึ่งเอาสองส่วนเป็นสินไหมกึ่งพิโนกึ่ง ถ้ากระลาการได้พิจารณาถึงเดิรเผชิญท้าวคำพยานแล้วยอมกัน ให้ทำสินไหมพิโนออกเป็นห้าส่วนให้ลดแก่ผู้เสียส่วนหนึ่ง ให้เอาเป็นสินไหมพิโนสี่ส่วน ถ้าแลหากันว่าดีด้วยมือตายไม่มีบาดเจ็บสาหัสหากันก็ดีพินแทงกันด้วยเหล็กด้วยไม้มีบาดเจ็บก็ดี ทำชู้ด้วยเมียท่านก็ดี หาว่าเปนโจรลักทรัพย์สิ่งของควรจะเป็นแต่สินไหมพิโนก็ดี ถ้าแลยอมฆาระภาพ ให้เอาสินไหมพิโนแล่งออกเป็นสิบส่วนให้ลดไว้แก่ผู้เสียส่วนหนึ่งให้เป็นสินไหมพิโนเก้าส่วน ถ้าแลหากันเป็นเนื้อความมหันตโทษเป็นข้อใหญ่ยอมกันให้เอาเนื้อความบังคมทูลพระกระรุธาก่อน แลให้ผู้พิจารณาผู้กำกับไต่ถามพิจารณาว่ากล่าวแต่โดยสัจโดยจริงอย่าให้เหนแก่ผู้มียศถาศักดิ์ อย่าให้เหนแก่เจ้านายผู้มิดิอย่าให้เหนแก่ผู้มิดิมิศหายแก่กันอย่ามีพยาบาลคาดเวรกันอย่าเหนแก่อามิศสินจ้างสินบนเอาเท็จเป็นจริงเอาจริงเป็นเท็จลำเอียงเข้าด้วยฝ่ายโจทฝ่ายจำเลยแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ครั้นกระลาการพิจารณาสำเร็จแล้วจะเอาไปชี้แก่ลูกขุนณสารหลวง ให้ราชบัณฑิตแข่งซักลูกขุนจงหนักหนาอย่าให้

ลูกขุนเห็นแก่อา misericordia ข้างสินบนเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลยแลให้ลูกขุนทั้งปวงพิพากษา ตัดสินตามข้อเนื้อความผิดแลชอบนั้นให้ขาดแล้วให้พระเกษมขุนหลวงพระไกรศรีใส่ด้วยบด พระอัยการ ถ้าแลกระลาการผู้บันดาได้พิจารณาเนื้อความนั้นจะทำตามพระราชกำหนด กฎหมายก็ดีมิได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดีให้ผู้เป็นที่เพชพิไชยราชฤทธานน ๆ ทเสนแต่งคนอันสังข์ชื่อหมั้นคงเห็นผิดแลชอบไปสอดแนมผู้พิจารณาเนื้อความทั้งปวงจงทั่ว ถ้าแลได้เนื้อความว่าผู้หนึ่งกำกับแลเสมียร์ผู้คุมพิจารณาเนื้อความมิเป็นยุติธรรมเข้าด้วยโจทก์ จำเลย มิได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ข้อใดข้อหนึ่งก็ดีให้ผู้เป็นที่เพชพิไชยราชฤทธาทานน ทเสนสืบสาวดูให้มั่นคง ถ้าเป็นสังข์จริงแล้วให้เอาเนื้อความกราบทูลพระกรรุธาเอา กระลาการผู้กระทำผิดเป็นโทษ ถ้ามีผู้ร้องฟ้องกล่าวโทษกระลาการนั้นว่าทำผิดมิต้องด้วย กฎหมายห้าม และมีผู้สอดแนมรู้เนื้อความแล้วมิได้เอาเนื้อความมาว่ากล่าวให้กราบทูล พระกรรุธาจะเอาผู้สอดแนมเป็นโทษด้วย อนึ่งถ้าลูกขุนจะทำหนังสือร้องฟ้องหาอุทร กระลาการสารเดียวถึงสองคนสามคนสี่คนว่ากระลาการพิจารณามีเป็นยุติธรรม เข้าด้วย ฝ่ายโจทก์จำเลยก็ดีให้กระลาการใหม่ซึ่งได้พิจารณาอุทรนั้นหมายไป เอากระลาการเก่านั้นมา พิจารณาแต่คนหนึ่งให้แตกต่างกันตามข้อเนื้อความอาชญาอุทรสองคนสามคนสี่คนนั้น ถ้า กระลาการแพ้อาชญาอุทร ให้เอาบันดาคักติกระลาการผู้สูงนาตั้งใหม่กระลาการผู้แพ้อาชญาอุทร นั้นตามบทพระอัยการ แล้วให้ใช้ทุนค่าฤทธาผู้ชนะจะเติมแลคู่ความเต็ม ซึ่งกระลาการ เก่าพิจารณานั้น ให้ส่งให้กระลาการใหม่พิจารณาโจทก์ให้คงโจทก์จำเลยให้คงจำเลยตามฟ้อง เก่านั้นให้สำเร็จ ถ้ากระลาการชนะอุทรให้ปรับเอาผู้หาใส่โทษกระลาการตามพระอัยการ แลให้กระลาการใหม่เรียกเอาเงินสินไหม แลค่าฤทธาซึ่งผู้ชนะอุทรต้องเสียณสารใหม่นั้น ส่งให้กระลาการผู้ชนะอุทรนั้นให้ครบ แลให้กระลาการเอารูปความซึ่งหากันณะสาร กระลาการเก่า นั้น เป็นแพ้แก่ผู้มีได้หาอุทรนั้นด้วย แลให้ปรับใหม่เอาตามพระอัยการ แลให้ ผู้บันดาเป็นกระลาการได้พิจารณาความทั้งปวงทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุก ประการ ถ้าผู้ใดมิทำตามมีผู้มาร้องฟ้องว่ากล่าวก็มิผู้มาสอดแนมได้เนื้อความมากราบทูล พระกรรุธา จะเอาผู้กระทำผิดเป็นโทษ แลให้ผู้อยู่เวรหมายบอกแก่มหาดไทยกระลาใหม่กรมท่า เอากฎนี้เขียนปิตราแจกไปแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ เมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา จงทั่ว ถ้าพิจารณาความให้พิจารณาณะศาลากลางต่อหน้ากรมการให้พร้อมกันถ้าแลโจทก์ จำเลยยอมกันก็อย่าให้กระลาการลงเอาเงินแต่อาเพอใจเอง ให้ภาเอาไปว่าณะศาลากลาง ให้ผู้รักษาเมืองกรมการพร้อมกัน ถ้าผู้มิคดีว่ายอมแล้วก็ให้ทำหนังสือยอมต่อหน้ากรมการ พร้อมกัน ให้กฎหมายไว้เป็นพยานแล้วให้เอารูปความไปใส่ด้วยพระอัยการ ให้แบ่งปัน ยกไว้ผู้เสียตามกฎให้ผู้เป็นยุติกระบัตสอดแนมดูกระลาการซึ่งได้พิจารณาความนั้น ถ้าผู้ใด มิได้ทำตามกฎก็ให้ยุกรับรบอกรหนังสือส่งมายังลูกขุนณศาลา ให้เอาเนื้อความกราบทูล

พระกรรณา ถ้ายุกรบัตรมิได้สอดแนมดูมีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวกระลาการมิได้ทำตามกฎข้อใดข้อหนึ่ง พิจารณาเป็นสัจจะเอาตัวยุกรบัตรมิโทษด้วย กฎให้ไว้ณวันศุกร์เดือนแปดทศุติยาสาทขึ้นแปดค่ำ จุลศักราช ๑๐๙๕ ปีฉลูเบญจศก

๕๘ ๑ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมืองเจ้าราชนิคนขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลังผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการนายพะชนอนอด่านคอยแขวงจังหวัดเมืองทั้งปวงจงทั่ว ด้วยออกพระธรรมากราบทูลพระกรรณาว่าไพร่ทอ้งหมู่เข้าเดือนรับราชการทุกวันนี้ได้ความยากนักจึงทรงพระกรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่าให้ลูกขุนณศาลาลูกขุนณสภรหลวงปฤกษา แลลูกขุนทั้งปวงปฤกษาว่าไพร่ทอ้งหมู่เข้าเดือนออกเดือนทำราชการทุกวันนี้ ได้ความยากกว่าไพร่ส่วยทั้งปวงเป็นหลายเท่าด้วยไพร่ข้าส่วยดีบุกนั้นถ้าแลมิได้เอาดีบุกมาส่งต้องเสียเงินแทนสกรรสิบบาท เลวทาทษห้าบาท ไพร่หมู่ตพุนั้นถ้ามิได้เกี่ยวหญ้าให้ช้าง ต้องเสียเงินค่าญาสกรรเก้าบาท เกลี่ยกล่อมคลดทบาทเลวทาทษคต่าลิ่งสองสลึงแลข้าส่วยเงินนั้นแลกเต็มสกรรสองตำลิ่ง บ้างหกบาทบ้างทาทษคต่าลิ่งบ้างคตสามบาทบ้าง เลกในสกรรคต่าลิ่งทาทษคตสองบาทแลข้าส่วยฝางนั้น ถ้ามิได้เอาฝางมาเสียส่วย ต้องเสียเงินแทนสกรรเจดบาทสองสลึงเลวทาทษสามบาทสามสลึง แลข้าส่วยเบดเสจนอกกว่านั้นต้องเสียส่วยน้อยกว่านี้อีก แลบันดาส่วยทั้งปวงต้องทำราชการแต่พนักงานตัว แลถึงว่าสัศตี่จะเกนจ่ายแลกรมการแขวงนายอำเพอจะวานใช้ราชการบ้างนั้นก็เปนแต่ละครั้ง ด้วยว่าผู้มีชื่อได้ถือตราคุ่มห้ามอยู่แต่ส่วนไพร่ทอ้งหมู่นั้นถ้ามิได้ทำราชการแต่ก่อนประะตืออยู่กับกรุงเทพมหานครนั้นต้องเสียค่าจ้างคนทำราชการแทนเดือนละตำลิ่งบ้างสามบาทบ้าง ถ้าแลมีที่เสดจพระราชาตำเนรแลไปล้อมช้างโพนช้างเกนให้ไปจับสลัดแลจับผู้ร้ายนั้นต้องเสียค่าจ้างเดือนละห้าบาทบ้างหกบาทบ้างเจดบาทบ้างสองตำลิ่งบ้าง ถ้าจะคิดไพร่ทอ้งหมู่ต้องเสียเงินค่าจ้างแต่ลปีเปนเงินสี่ตำลิ่งสองบาทบ้างหกตำลิ่งเจดตำลิ่งบ้างมากกว่าค่าส่วยทั้งปวงถึงสองสวนสามสวนสี่สวนแลที่มีได้ถือตราคุ่มห้ามนั้น ครันออกเดือนไปจะได้ทำกินเปนก่าลิ่งราชการฝ่ายข้างกรมการแลแขวงนายอำเพอเกาะเอาไปใช้ราชการเบดเสจ ตามมีราชการนั้นอยู่เนือง ๆ อีกเล่า เพราะเหตุฉนี้ไพร่หมู่จึงตั้งตัวรับราชการ อยู่มิได้มีบุตรหลานซึ่งจะได้บวกขึ้นเปนสกรรใช้ราชการสืบไปนั้น ย่อมเลือกไล่ไปเสียให้พ้นจากหมู่ ๆ ไพร่หลวงจึงรวงโรยลงแต่นั้นสืบไปเมื่อนั้น ถ้าแลเจ้ากรมปลัดกรมสมุบาญชีย เจ้าหมู่สัศตี่กะลาโหมจบวกลูกหมู่ขึ้นเปนสกรรก็ดี แลภิกษุคึกเนรคึกจะบวกขึ้นเปนสกรรก็ดีต่อมีภรรยาแล้วจึงให้บวกขึ้นประะการหนึ่ง เกลี่ยกว่าผู้มีชื่อคิดหลบหนีราชการครันจะมีภรรยาถลัวว่ามุลนายจะบวกขึ้นใช้ราชการ แลจะไปมีภรยานั้นถ้าแลลูกหมู่แลภิกษุคึกเนรคึกสมบวกแล้ว นั้นก็เห่งดไว้ให้ทำกินแต่ภอครบปีหนึ่งแล้วให้บวกขึ้นเปน

สกรรใช้ราชการ อนึ่งไพร่ท้องหมู่บุตรภรรยาไพร่หมุ่หมุ่ นั้นห้ามอย่าให้กรมการแขวงอำเภอกะกุ่ม ไปใช้ราชการนอกพนักงานเป็นอันขาดทีเดียว ต่อมีการตีการที่จะเสด็จพระราชดำเนียรล้อมข้างล้อมเสื่อ จึงให้วานใช้ราชการแต่ครั้งแลซึ่งกรมการแขวงนายบ้านนายอำเภอกะกุ่ม จะ เกนใช้ราชการทอดเทออกไปนั้น แต่ข้าหลวงเจ้าต่างกรมข้าทูลละอองธุลีพระบาทเลกจร สัตพรัดแอบแฝง แลผู้ถือตราคุมกันห้ามนอกกว่าไพร่หมุ่ซึ่งเข้าเดือนออกเดือนทำราชการ ให้เกนวานใช้ให้ผลัดเปลี่ยนกันให้ทำราชการของหลวงนั้นให้ทั่วกัน อนึ่งถ้าไพร่หมุ่จะต้องคดี วิวาษด้วยเนื้อความประการใดนอกกว่าเป็นโจรผู้ร้ายซึ่งเป็นโทษหนัก ถ้าแลเดือนเข้าทำราชการนั้น ถ้ามีหมายปิดตราสมุบาญชียไปเบิกแล้ว ก็ให้ปล่อยตัวมาทำราชการก่อน ต่อเมื่อใดออกเดือนไปจึงให้กระลาการพิจารณาเนื้อความนั้นสืบไป อนึ่งเมื่อไพร่เข้าเดือนจะรับราชการนั้น ถ้ามีเข้าปลาเนื้ออย่างเนื้อแผ่นฟองเปดฟองไก่ หมากพลูสิ่งของเล็กน้อยแลผ้าไหม เข้ามาด้วยสามสี่ฝืน ภาจะเป็นเสบียงราชการแลก้านนมนายไม่สมควรที่จะเป็นเรือค้าขายหาไม้ได้นั้นห้ามอย่าให้นายพจนอนเบิกเก็บ เขาเป็นหัวมือหัวของแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งไพร่หมุ่ก็ตเป็นบุตรหลานว่านเครือหมุ่ก็ต มีได้รับราชการอยู่คงหมุ่ แลจะไปแอบแฝงอยู่ต่างหมุ่ต่างกรม สืบสาวได้ตัวมาจะให้ลงพระราชอาชญาเขียนจงหนัก ยกหนึ่งแล้วจะให้เอาใช้ราชการตราไว้ หกเดือนแล้วจึงจะให้เอาเข้าเดือนตามทำเนียม ประการหนึ่งตัวเป็นหมุ่ แลลูกหลานว่านเครือเป็นหมุ่อยู่ แล้วคิดอ่านร้องฟ้องโจทไปให้พ้นจากหมุ่ นั้น ถ้าแลพิจารณาเป็นสัจว่า เป็นหมุ่จะให้เสียจริงหนักสองยก ให้เอาตัวไพร่นั้นจ่ายตราไว้ปีหนึ่ง ต่อพันปีหนึ่งแล้วจึงให้เข้าเดือนออกเดือนตามทำเนียม แลผู้มีชื่อซึ่งออกมาว่ากล่าว โจทขัดเอาหมุ่ไพร่หลวงว่า เป็นบ่าว แลจะเอาหมุ่ไพร่หลวงไปฎนเถบียรหางว่าว ถ้าแลพิจารณาเป็นสัจว่ามีได้เป็นบ่าวแลทาศให้เอาตัวผู้ขัดหมุ่ไพร่หลวงนั้น ลงพระราชอาชญาเขียนจงหนัก แล้วให้ปรับไหมเอาคนหนึ่งเป็นสามคน อนึ่งถ้าแลผู้ใดมีน้ำใจสมักเป็นข้าหลวงเจ้าต่างกรม ใด ๆ นั้นให้ผู้รับสั่งซึ่งกราบทูลถวายนั้น สืบสาวดูให้รู้ว่าเต็มบิดามานดาญาติตายผู้สมักนั้นเป็นหมุ่ใดกรมใดก่อน ถ้าสืบสาวดูรู้แท้ว่าผู้สมักจะได้เป็นไพร่หลวงหาไม้ได้ แล้วจึงให้กราบทูลถวายตามผู้มีชื่อสมักนั้น ถ้าเป็นหัวว่านเครือไพร่หลวงอยู่อย่าให้เอาไปถวาย ถ้ามีฟังจะเอาตัวหมุ่ไพร่หลวงแล้วว่านเครือหมุ่ไพร่หลวงไปถวายจะเอาตัวผู้กราบทูลถวายนั้นเป็นโทษ แล้วจะให้ใช้คนที่ถวายนั้นแทนส่วนตัวไพร่หลวงนั้นให้เสียรยกหนึ่ง แล้วให้เอามาไว้คงหมุ่ให้จ่ายตราไว้หกเดือน อนึ่งซึ่งไพร่ในท้องหมุ่ว่ามีทุกคยาก สมักไปเอาเงินหลวงกรมใด ๆ แลว่ามีรับสั่งให้ช่วยไถ่เอาตัวไว้ก็ดี แลว่ากู้เงินรับเงินประกันเงินเจ้าต่างกรมไปก็ดี แลว่าประกันข้าหลวงแลผีภายก็ดี มีเนื้อความประการใด จะกะเกกุ่มเอาตัวก็ให้หมายปิดตราเจ้ากรมพลัดกรมสมุบาญชียเต็ม ซึ่งเป็นนายให้เจ้ากรมพลัดกรมเจ้าหมุ่สมุบาญชียเต็ม สืบสาวดูถ้าเป็นสัจสมดุจหนึ่งหมายมานั้น แลให้เจ้ากรมพลัดกรมสมุบาญชีย เจ้าหมุ่เอาตัวไพร่หมุ่ นั้น มา

จำจงเร่งรัดให้ได้แต่ในเดือนหนึ่ง ถ้าขัดสนอยู่มิได้ ภอเจ้ากรมพลัดกรมสมุบาญชียเจ้าหมู่ จะช่วยไว้คงหมู่ตามกฎได้ก็ให้ช่วยไว้ ถ้าแลเจ้ากรมพลัดกรมสมุบาญชียเจ้าหมู่เร่งรัดขัดสน อยู่ แล้วแลหาเงินจะช่วยไว้มิได้ ถ้าเจ้ากรมพลัดกรมนั้นเฝ้าทูลของทูลีพระบาทได้ ก็ให้เอา หมายนั้นกราบทูลพระกรรณา ถ้าเจ้ากรมพลัดกรมนั้นมีได้มีตำแหน่งเฝ้า ถ้ากรมขึ้นฝ่าย พลเรือนก็ให้เอาหมายนั้นมาฟ้องมหาดไท ถ้าขึ้นฝ่ายทหารให้เอามาฟ้องกระลาโหม ให้เอา กราบทูลพระกรรณา ต่อทรงพระกรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งให้ช่วยเอาไปแลจะ ให้ เจ้าหมู่ใช้ราชการ ตามกฎก็ตีจะไม่ ให้ใช้ราชการตามกฎก็ตี ถ้าทรงพระกรรณาโปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ประการใดจึงให้ทำตามให้เจ้าหมู่ตั้งบาญชียอินไปตามรับสั่ง อนึ่งถ้าแล ลูกหมู่ภิกษุศึกเนรศึกมีภรรยาแล้วก็ดีหากภรรยาไม่ได้ก็ดี สมบวกพันชวหนึ่งขึ้นไปแล้วนั้น ถ้า แลเจ้าหมู่แลสมุบาญชียจะเหนแก่สิ้นบน แลเหนแก่กันมิได้บวกขึ้นเปนสกรรใช้ราชการนั้น จะให้เอาเจ้าหมู่สมุบาญชียเปนโทษตามพระอายการ อนึ่งถ้าแลเจ้าหมู่ผู้ใดมีน้ำใจชวชวย เจริญด้วยราชการชักนำพิจารณาเสาะแสวงสืบสาวได้ไพร่หมู่ใดบวกขึ้นใช้ราชการเปนสกัน ลิบคนนั้น จให้พระราชทานเปนสผู้หนึ่งคนหนึ่ง ถ้าได้ญี่สิบจะพระราชทานเปนคนสัจสองคน ต่อเมื่อใดไพร่ท้องหมู่มั่งคั่งขึ้นทุกหมู่ทุกกรม แล้วจึงให้เปนสามผลัดจะให้ทำราชการเดือน หนึ่ง จะให้อยู่ทำกินสองเดือน แลให้ผู้มีชื่อเจ้ากระทรวงทั้งปวงทำตามพระราชกำหนด กฎหมายจงทุกประการ ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตามจะเอาผู้นั้นเปนโทษตามโทษานุโทษ ให้ กรมการแขวงนายอำเภอ เขียนกฎนี้ลงกระดาษเอาไปแจกให้แก่ผู้นายบ้านนั้นบ้านละใบจง ทุกบ้าน ตามมีตำบล ให้ผู้ใหญ่บ้าน เอากฎนี้อ่านประกาศให้ลูกบ้านรู้ทั่วกัน แลผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการแขวงนายอำเภอกฎหมายบอก ให้รู้ทั่วจงทุกบ้านทุกตำบลตามมีอำเภอในแขวง เมืองนั้น ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามจะเอาผู้นั้นเปนโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๕-๑ คำจุลศักราช ๑๑๑๐ ปีมโรงสำเรจฉศก

๕๙ กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหาร พลเรือน ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว ด้วยทรงพระกรรณาตรัส เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า ถ้าเจ้าพญาแลพญาพระหลวง เจ้าราชนิกุลขุนหมื่นผู้รักษา เมืองผู้รั้งกรมการ ไปในสถานทางบกทางเรือแห่งใดภบคนมีชื่อคุมพวกเกิดวิวาทตีฆ่าฟัน กันเปนอันมาก ให้หยุดอยู่ให้ข่าวไพร่สมกำลังซึ่งไปด้วยนั้น จับกุมเอาตัวพวกทั้งสองข้างให้ ได้จึงสิ้น ถ้าเหลือกำลังให้บอกชาวบ้านชาวเรือให้ช่วยกันจับกุมเอาตัวให้จงได้ เพื่อว่ามีให้ อนุาพระราชารษฎรไพร่พลเมืองท่าจุลาจลในแผ่นดิน ถ้าหัวเมืองให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งปลัด ยุกรปิดกรมการเอาตัวถามให้รู้เหตุวิวาทกันด้วยเนื้อความสิ่งใด แล้วให้บอกหนังสือส่งตัวเข้า มายังจุลกขุนศาลา ถ้าในกรุงเทพมหานครจับส่งกรมพระนครบาล ให้สืบเอาพวกเพื่อนจงสิ้น

มาลงโทษโดยอาชญาหลวง ถ้าผู้ใดมิได้เป็นใจแก่ราชการแผ่นดินไม่จับกุมจะเอาตัวเป็นโทษตาม
โทษาณูโทษ แลให้สัสคดีซ้ายขวาในนอกให้หมายบอกจ้งทั่ว กฎให้ไว้ฉะวัน ๔—๗ คำ
จุลศักราช ๑๑๑๐ ปีมะโรงสำเรจิจศก

๕๐ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ
หลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กชาวที่ขอเฝ้าเจ้าต่าง
กรมฝ่ายหน้าฝ่ายในจ้งทั่ว ด้วยมีพระอาการพระราชกำหนดกฎกฎหมายอยู่แต่ก่อนว่า ถ้าผู้
ใดมีน้ำใจอาชาราชการงานพระราชสงครามมีไชยช้ำณะแก่ราชศัตรูก็ดี แลมีน้ำใจจะทำ
ความชอบในราชการก็ดี แลพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงตั้ง
แต่งเลี้ยงดูตามผู้ซึ่งได้กระทำความชอบมีบำเหน็จบ้านานนั้นแลขุนพิพทนาทอนปลัดซ้ายพ้อง
ให้พญารัตนนิเบตกรบาทพลพระกรรณากล่าวโทษพระทนต์บุรีย แลยกความชอบของตัวเอง
แลขอเป็นที่พระทนต์บุรีย นั้นผิดอย่างทำเนียมด้วยว่าผู้ซึ่งมาพ้องร้องติดสอยบนบาน ขอเป็นที่
นี้เห็นจะเป็นประโยชน์แก่ตัว ครั้นเป็นแล้วยอมเบี่ยนข้อประบัตไพร่ในหมู่ไพร่บาญชีย แล
อนาประชาราษฎรเอาแต่ถอประโยชน์แก่ตัวจึงมาติดสอยบนบานร้องพ้อง ขอเป็นที่อันนั้น
แลข้าทูลลของทูลีพระบาททั้งปวงยอมเหนแก่สืบบน กราบทูลพระกรรณายกถอดผู้หาความ
ผิดมิได้ออกเสีย เอาผู้ซึ่งมาบนบานนั้นเป็นที่พระหลวงขุนหมื่น ฝ่ายทหารพลเรือนแลผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการหัวเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง ครั้นได้เป็นที่หลวงขุนหมื่นผู้รั้งกรมการแล้ว
เบียดเบี่ยนอนาประชาราษฎรขมเหงข้อประบัต เอาพัศดุทองเงินมาใช้ค่าสืบบนแลเลี้ยงบุตร
ภรรยา มิได้กลัวแก่บาปละอายแก่บาป อนาประชาราษฎรไพร่พลเมือง จึงได้ความยากแค้น
เดือดร้อน ไพร่ท้องหมู่แลไพร่บ้านพลเมืองจ้งว้งโรย แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าแลผู้ได้ร้องพ้อง
ยกความชอบของตัวเองติดสอยบนบานให้กราบทูลพระกรรณา ขอเป็นที่พระหลวงขุนหมื่น
ผู้รั้งกรมการเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง อย่าให้ข้าทูลลของทูลีพระบาทรับเอากราบทูลพระกรรณา
ยกถอดพระหลวงขุนหมื่น แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการใหญ่น้อยทั้งปวง ซึ่งหาความผิดมิได้
ออกเสียเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใดยกย่องความชอบของตัวเองบนบาลติดสอย ขอเป็นที่
พระหลวงขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองใหญ่น้อยทั้งปวง ถ้าแลผู้ใดเหนแก่อำมิตสืบ
จ้างสืบบน รับเอาพ้องมากราบทูลพระกรรณายกถอดผู้หาความผิดมิได้ ออกเสียเอาผู้ซึ่ง
บนบานนั้นตั้งให้เป็นพระหลวงขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ จะเอาผู้ร้องพ้องยกความ
ชอบตัวเอง แลผู้กราบทูลพระกรรณานั้นเป็นโทษตามพระอาการ อนึ่งขนบทำเนียมผู้จเป็น
พระหลวงขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ ย่อมมีความชอบคุณนานุรูปสมควรแลกอปด้วย
วิธีสี่ประการ คือชาติวุฒิ ไวยวุฒิ คุณวุฒิ ปัญญาวุฒิ ชาติวุธินั้นกระฎลเป็นอัคมหาเสนา ๆ
บดิสืบ ๆ กันมา ไวยวุธินั้นคืออายุสมควรตั้งแต่สามสิบเบตปีขึ้นไป คุณวุธินั้นคือมีความรู้

ฝ่ายทหารพลเรือนชานีชานาน ปัญญาคุณนั้นคือจำเริญด้วยปัญญาฉลาดในที่จะตอบแทนแก้ไข
อับปฤษหนาประเทศกรุงอื่น แลคิดอ่านให้ชอบด้วยโลกียะราชกิจธรรมทั้งปวง ควรสมุห
กะลาโหมสมุหะนายกจัตุสดมภ์ทุกษาร่วมกัน จึงนำเอากราบทูลพระกรุณาเอาผู้กอบด้วย
วุทธิสี่ประการนั้นเป็นที่พระหลวงขุนหมื่น แม้นแต่สองประการสามประการก็พอจะเอาเป็นที่
พระหลวงขุนหมื่นตามสมควร อนึ่งผู้จะเป็นพระหลวงขุนหมื่นย่อมประกอบไปด้วยอะริบตี
สี่ประการ คือฉันทาธิบตี คือวีริยาธิบตี คือจิตาธิบตี คือวิมังสาธิบตี ฉันทาธิบตีนั่นคือล้น
เกล้าล้นกระหม่อมต้องพระราชประสงค์สิ่งใด ผู้นั้นนำซึ่งสิ่งนั้นมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
วีริยาธิบตีนั่นคือกอบด้วยความเพียรในราชการมิได้ขาด จิตาธิบตีนั่นคือมีน้ำใจกล้าแข่งใน
การณะระงสงคราม วิมังสาธิบตีนั่นคือฉลาดในที่พิภกษาศาความ แลอุบายในราชการต่าง ๆ ถ้า
ผู้ใดมีประกอบด้วยวุทธิสี่ประการ และอะริบตีสี่ประการแต่ประการใดประการหนึ่งใช้ถึง
คุณนานุรูปสมควรก็ดี อย่าให้สมุหะกะลาโหมสมุหะนายกจัตุสดมภ์กราบทูลพระกรุณาแต่งตั้ง
ผู้นั้นเป็นพระหลวงขุนหมื่นเป็นอันขาดทีเดียว อนึ่งถ้าผู้ใดหากกระฎุมิได้ เป็นหินชาติเป็น
ทาสผู้มีชื่อใช้สอยอยู่แล้ว ครั้นเล่นเบี้ยได้กิติ จะได้เงินแห่งใดมาเสียแก่เจ้าเงินแล้ว ๆ มาติด
สอยบนบานขอเป็นมหาดเลกขาทที่นั่น อย่าให้รับเอาบังคมทูลพระกรุณาถวาย ให้เป็นอัน
ขาดทีเดียว เหตุว่ามีได้เคยสู่พระราชสถานด้วยว่าพระราชสถานนั้นกอบด้วยเครื่องประดับ
ประดาอาลัการทั้งปวง เป็นที่ห้ามแหนบุคคลจะได้เห็นเป็นอันยาก อนึ่งพระสุระเสียงแล
องค์พระมหากษัตริย์เจ้านั้น ยากที่บุคคลจะได้ยินได้เห็น ครั้นเป็นคนหินชาติได้เห็นพระ
ราชสถานแลองค์สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้าแลได้ฟังพระสุระเสียงอันมิควรจะได้เห็นได้ฟังนั้น
ก็มีใจกำเริบมัวเมาไปก็สำคัญว่าอาตมาจะได้เป็นใหญ่ ครั้นออกจากพระราชสถานแล้วก็จะ
นำเอาการในเป็นการนอก แลจะทงองอ้อจ้อดอ้างว่าเฝ้าแหนพิดทูลได้ ก็ย่ำยีเบียดเบียด
ราชฎูร ๆ จะได้ความแค้น แลถ้ามีราชการจำเภาจะหาเข้ามาเฝ้าก็ดี ถ้ามิได้เสด็จ
พระราชดำเนินอยู่ในพระราชสถานก็ให้ตำรวจเฝ้าเฝ้า ถ้าจะอยู่ในพระราชวังให้ชาววังนำเฝ้า
ถ้ามีพระราชโองการดำรัสสิ่งใดให้ตำรวจเฝ้ารับสั่งแลสืบสนองพระราชโองการ อนึ่ง
เจรจาแต่ก่อนว่าของหลวงนั้นแต่ท้าวแลนางข้างใน นอกกว่านั้นจะได้เจรจาของหลวงหา
มิได้ ทุกวันนี้เจรจาของหลวงทุกถนนหนทางนั้นมิควรหนัก แต่นี้สืบไปเมื่อนำเข้าทูลของ
ทูลีพระบาททั้งปวง ให้เจรจาข้างหน้าว่าล้นเกล้าล้นกระหม่อมจึงควร อนึ่งแผ่นดินเป็นใหญ่
แต่สมเด็จพระมหากษัตริย์ ด้วยเหตุว่าพระมหากษัตริย์เจ้านั้น เป็นสมมุติเทวดาจะให้
ผู้ใหญ่เป็นผู้้อย ๆ เป็นใหญ่ก็ได้ ถ้าสมเด็จพระมหากษัตริย์มีพระราชโองการด้วยกิจสิ่งใด ๆ
ก็ดี ดุจดั่งขวานฟ้า ถึงมาทว่าผ่าถูกต้องต้นไม้แลภูเขา มิอาจษามาตจะทนทานได้ย่อมหัก
ทำลายไป ถ้าจะมีพระราชโองการตรัสสั่งให้ห้ามสิ่งใด ก็ขาดเป็นลิทสิ่งนั้น แลประเทศกรุงใด ๆ
มีผู้สนองพระราชโองการสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้าได้มากแล้ว ผู้สนองพระราชโองการนั้น

จะนำเอาความเดือดร้อนมาให้แก่ข้าทูลออกของทูลีพระบาทราชฎรทั้งปวงเป็นอันเพียงแท้ แล้วพระราชกำหนดกฎกฎหมายก็พ้นเพื่อนไป แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้ามีผู้หมายรับพระราชโองการซึ่งชอบด้วยประการใด ๆ นั้น ถ้ามีหมายรับสั่งเจ้าต่างกรมแลกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในมีรับสั่งมาห้ามแลต่อว่าขัดขวางเหนือพระราชโองการให้เสียพระเดชเดชาานุภาพพระยศพระเกียรติล้นเกล้าล้นกระหม่อมนั้น ก็ให้จับเอาผู้ถือหมายสืบผู้รับสั่ง เอาผู้รับสั่งเป็นโทษตามพระอาการ อนึ่งราชฎรมีกิจศุขทุกข แลร้องฟ้องมุนนายอนาประชาบาลให้กราบทูลพระกรรณา ถ้าฝ่ายทหารให้ฟ้องสมุหะกะลาโหม ฝ่ายพลเรือนให้ฟ้องสมุหะนายก ถ้าเป็นเนื้อความสมควรที่จะกราบทูลพระกรรณานั้น ก็ให้ปรึกษากันในส่งไปใส่พรทำนุ ให้พิจารณาตามกระทรวง ถ้าฟ้องว่าบริวารบาททฆ่าฟันกันตายก็ดี เบียดบังบาญชียแลคิดร้ายต่อแผ่นดิน แลจกลักเบียดบังราชทรัพย์ของหลวงแลทำลายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์เป็นเนื้อความช้อใหญ่ นั้น จึงให้สมุหะกะลาโหมสมุหะนายกเอากราบบังคมทูลพระกรรณา แลแต่ก่อนนั้นสมุหะกะลาโหมสมุหะนายกกระทำตามพระทำนุแลพระราชกำหนดกฎกฎหมายขนบทำเนียบราชการทั้งปวง จึงมิได้พ้นเพื่อนจึงมีกระลาการว่าความรับสั่ง แต่ตำรวจในกรมวังทหารในสนมแต่เท่านี้ ต่อทรงพระกรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งจำเภาะให้ผู้ใดพิจารณาจึงจะพิจารณาว่ากล่าวได้ และกระลาการหาความจะถามมิได้อีกทุกวันนี้กระลาการทุกหมู่ทุกกรมทั่วไปทั้งกรุงเทพพระมหานคร แลลี่ยังมีภอถูกลความอีกเล่า เหตุว่าสมุหะกะลาโหม สมุหะนายกละวงพระราชกำหนดกฎหมาย เสียอนาประชาราษฎรทั้งปวงหาที่พึ่งที่พำนักมิได้ แต่วิวาชด้วยทาชแลเรียกเงินแลจะเลาะกันก็ดีแต่ภอโรงสารจะสำเร็จได้ก็ฟ้องให้กราบทูลพระกรรณา เสียสินบนคนลอบตำลึงซึ่งหนึ่งสองซึ่งบ้าง ถ้ากราบทูลข้างในเสียค่ารับสั่งห้าต่อ ราชฎรทั้งปวง จึงได้ความยากแค้นนักแลครั้นโรงสารว่าตามกระทรวงเล่าฝ่ายโจทฝ่ายจำเลย เหนเนื้อความของตัวพลียงพล่าจะแพ้แล้วก็ยอม มีหมายรับสั่งไปเบิกบ้างเอากะลาการไปถามให้เสียค่าฤชาด้วยเหตุนี้ ผู้เสียพัศดุทองเงินไปเพียรร้องฟ้อง ประรณานจะให้ได้นเนื้อความของตัวนั้น แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าข้าทูลออกของทูลีพระบาททอนาประชาราษฎรจะมีคดีสิ่งใด ๆ ถ้าฝ่ายทหารก็ให้ฟ้องแก่สมุหะกะลาโหม ถ้าฝ่ายพลเรือนก็ให้ฟ้องแก่สมุหะนายกตามพระทำนุตั้งไว้แต่ก่อนจงทุกประการ ถ้าสมุหะกะลาโหมสมุหะนายกมิได้สำเร็จศุขทุกข ตามพระทำนุตามพระราชกำหนดกฎกฎหมาย ก็ให้ราชฎรทั้งปวงฟ้องให้กราบทูลพระกรรณา กล่าวโทษแต่สมุหะนายกสมุหะกะลาโหมตามซึ่งมิได้สำเร็จกิจศุขทุกขให้ ถ้าสมุหะนายกสมุหะกะลาโหมกระทำตามพระทำนุแล้ว เหนกระลาการจะน้อยลงราชฎรจะมีได้ความยากนัก ครั้นกระลาการมากเมื่อใด ย่อมเบียดเบียนราชฎรได้ความยากแค้นเมื่อนั้น อนึ่งมีพระทำนุไว้สำหรับขุนโรงขุนสารทำเนียบ ให้พิจารณาเนื้อความตามกระทรวง เอาพิไนจ่ายราชการสำหรับแผ่นดินสืบมาแต่ก่อนนั้น แลกรมมหาดไทมีปลัดนั่งสารสามคน ขุนบริณธรนั่งสารหลวงได้พิจารณา

เนื้อความอุธร ขุนเทพอาษาได้พิจารณาความอาชญากระลาการ ขุนอาษาจกันั่งสารสำรวด ได้พิจารณาแปลกกรรมลายมือ คนซึ่งข้อหมอลความมิได้เป็นญาติว่าเป็นญาติ เข้ากฎหมาย ร้องฟ้องความแก่ความต่างราษฎร กรมกระลาโหมนั้นขุนประชาเสพราชปลัดนั่งสาร ได้ พิจารณาเนื้อความอาชญาออก ซึ่งมีได้เป็นสมภักนักการทำข่มเหงผู้มีชื่อในกรมพระนครบาล นั้น ขุนจำเมืองราชปลัดได้พิจารณาเนื้อความโจรผู้ร้ายปล้นสดมเป็นโทษมะหันตะโทษ กรมวังนั้นปลัดนั่งสารสามคน ขุนอินอาษาได้พิจารณาเนื้อความอาชญา ขุนพรมสุภาได้พิจารณา เนื้อความฉกลักพันแทงกันไม่ถึงตาย จำเลยเป็นสมใน ขุนเทพสุภาได้พิจารณาเนื้อความ ถ้าจำเลยเป็นสมใน ขุนสารสามสารนี้พิจารณากรมพระคลังราชการ ขุนพินิจใจราชปลัด นั่งสารได้พิจารณาเนื้อความฝรั่งอังกฤษวิลันดาจีนญวนญี่ปุ่นแขกประเทศมลายู กรมนาขุน โปธากอนราชปลัดนั่งสาร ได้พิจารณาเนื้อความแพ่งอาชญาขุนศรีราชบุตรได้พิจารณา เนื้อความมรรฎก แลสารแพ่งกลางขุนราชสุภาสารแพ่งกระเสมขุนสุภาเทพขุนสารสองสารนี้ ได้พิจารณาเนื้อความแพ่งจำเลยเป็นสมนอก แลกรมแพทยานัน ขุนพรมแก้วได้พิจารณาเนื้อ ความกระทำคุณไสแก่กันเป็นฉมบจะกละ แลกรมชาระภากรในขุนวิสุทโกษาได้พิจารณา นายระวางกำนันพันที่เชิงเรือสมภักษรชนอนตลาด ซึ่งวิวาทแก่กันกรมชาระภากรนอก ขุนศรีษาคอรได้พิจารณาเสนากำนันเบาะแสแลเบียดบังอากรอนชนอนตลาดคู่สังแสด กรม ธรรมการได้พิจารณาเนื้อความพระสงฆ์เถรเถรฆราวาสรูปชีทำผิดด้วยพระวินัย แลกรม พระคลังมหาสมบัติ ได้พิจารณาพระราชทรัพย์ในพระคลังหลวง มีผู้เอาไปจ่ารายเสียแลมีผู้ เบียดบังไว้เป็นอนาประโยชน์ กรมพระสุรัสวดีได้พิจารณาหมู่ไพร่หลวงสังกัดพันเลวทาช เลวไท แลบันลุกหมู่แก่กัน แลพระทำนุณทั้งนี้มีอยู่สำหรับราชการแผ่นดินสืบมาให้ผู้รับฟ้อง รับคำกฎหมายนั้น ให้ว่าแก่ลูกขุนณศาลาลูกขุนณสารหลวง ถ้าเนื้อความข้อใหญ่ให้กราบ ทูลพระกระรุธา ถ้าข้อเบาหมิภอที่จะเอากราบทูลพระกระรุธาให้บังคับให้ขุนราชพินิจใจผู้ถือ พระทำนุณใส่ด้วยพระทำนุณ ถ้าเป็นเนื้อความกระทรวงใด ให้เจ้ากระทรวงนั้นพิจารณาเอา พิในจ่ายราชการฝ่ายข้างขุนโรงขุนสารจะได้ตั้งตัวทำราชการสดวก ครั้นสืบมาผู้มีคดีกฎหมาย ร้องฟ้องตามกระทรวงข้างหามิได้บ้าง เอาเนื้อความไปฟ้องให้กราบทูลเจ้าฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ ๆ รับเอาฟ้องไว้จะได้ส่งฟ้องนั้นใส่พระทำนุณให้พิจารณา ตามกระทรวงหามิได้ แลข้าหลวงเอาฟ้องนั้นไว้พิจารณาว่ามีรับสั่งให้ว่าเป็นเนื้อความผู้เข้า ผู้แก่บ้าง เนื้อความขาเดียวบ้างให้สืบดูให้รู้จักจริงแลเท็จบ้างครั้นถามมิรับเอาสอบผู้ฟ้อง เป็นข้ออ้างข้อต่อ สืบสอบพยานดูหนึ่งเนื้อความมีคู่บ้างกลางที่ส่งฟ้องไปให้ตำรวจใน ตำรวจนอก ทหารในแลข้าทูลของทูลีพระบาทนอกนั้น ให้เอาตัวผู้มีชื่อมาพิจารณาตามฟ้อง มิต้องด้วยพระทำนุณก็มีบ้าง กลางที่ลูกความซึ่งกระลาการพิจารณาอยู่นั้น ไปฟ้องหาอุธร กระลาการแลมีรับสั่งให้เอาสำนวนรอยอมไปสังไปสืบสาวดู แลเนื้อความนั้นคั่งข้าไปก็มีบ้าง

แลกฎพระทำนุสำหรับแผ่นดินนั้นก็สิ้นเพื่อนไป แลขุนโรงขุนสารซึ่งเป็นเจ้าตระทรวง ได้พิจารณาเนื้อความตามพระทำนุ เอาพิในจ่ายราชการนั้นน้อยลง ส่วนราชการงานโยธาซึ่งเป็นพนักงานขุนโรงขุนสารนั้น ยืนอยู่เพราะเหตุฉะนั้นขุนโรงขุนสารจึงได้ความยากจนตั้งตัวทำราชการไปมิได้ แลครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่าให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ว่า แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำห้ามอย่าให้ข้าหลวงเจ้าต่างกรมรับเอาฟ้องอาญาประหารราชฎร ซึ่งหาแก่กันนั้นกราบทูลเจ้าต่างกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอเป็นอันขาดทีเดียว ต่อเมื่อใดมีผู้เอาเนื้อความมาฟ้องว่า มีผู้กระทำผิดคิดมิชอบ เบียดบังพระราชทรัพย์เป็นเนื้อความข้อใหญ่จึงเอาฟ้องกราบทูลเจ้าต่างกรม แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ แลให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอรับเอาฟ้องกราบทูลพระกรุณาแล้ว แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่ง อนึ่งถ้าข้าหลวงในกรมมีกิจวิวาษะแก่กัน แลข้าทูลของทูลีพระบาทแลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน แลข้าหลวงเจ้าต่างกรม ๆ อื่นจะทำหนังสือฟ้องให้กราบทูลเจ้าต่างกรมหาความแก่ผู้วิวาษะนั้น ให้ส่งฟ้องไปให้ขุนราชพิณิจใจผู้ถือพระทำนุให้ใส่พระทำนุก่อน ถ้าเป็นกระทรวงใดให้ส่งไปให้เจ้ากระทรวงพิจารณาโจทตามจำเลยตามพระทำนุ อนึ่งถ้ามิได้ร้องฟ้องให้กราบทูลพระกรุณา ถ้ามิได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งจำเพาะให้ผู้ใดพิจารณาหามิได้ ให้ผู้รับสั่งส่งฟ้องนั้นใส่ด้วยพระทำนุก่อน ถ้าเป็นกระทรวงใดจึงให้ส่งให้เจ้ากระทรวงพิจารณา ถ้าเป็นเนื้อความข้อใหญ่ มีพระราชโองการตรัสจำเพาะให้ผู้ใดพิจารณาเป็นเนื้อความมีคุณนั้น ให้กระลาการผู้รับเอาฟ้องใส่พระทำนุก่อน ให้รู้ว่าเป็นกระทรวงใดแล้วให้หมายไปให้เจ้ากระทรวงมานั่งกำกับกันพิจารณาด้วย ถ้าพิจารณาเป็นสัจปรับไหมเป็นพิในหลวงมากน้อยเท่าใดนั้นให้ส่งให้พระคลังมหาสมบัติ อึ่งซึ่งผู้มีชื่อฟ้องถูกขุนณะศาลาถูกขุนณสารหลวงนั้นให้ปกษาคูรูปความ ถ้าเป็นเนื้อความเบาอยู่ก็เอาฟ้องนั้นใส่ด้วยพระทำนุ ส่งให้พิจารณาตามกระทรวงตามพระทำนุตามพระราชกำหนดกฎหมายสำหรับแผ่นดิน อย่าให้แปลกกระทรวงล่วงกรมได้ อึ่งเจ้ากรมปลัดกรมนายเวนปลัดเวนขอเฝ้ากรมฝ่ายใน แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอกรมใด ๆ ย่อมพิจารณาเนื้อความมีคุณต้องด้วยกฎ แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำอย่าให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเวนปลัดเวนขอเฝ้ากรมฝ่ายใน แลข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอกรมใด ๆ พิจารณาเนื้อความนั้นหาผู้บังคับบัญชามิได้ ครั้นโจทจำเลยตั้งใจแก่กันด้วยข้อเนื้อความขัดสนอยู่ แลจะว่ากล่าวมิสิ้นข้อเนื้อความแลโจทจำเลยย่อมนัดใจในกระลาการว่าตัดบดเนื้อความมิสิ้นข้อสิ้นทง แลโจทจำเลยย่อมนัดฟ้องให้กราบทูลพระกรุณา ฟ้องถูกขุนณศาลาทำฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย กล่าวโทษกระลาการแลคู่ความเป็นเนื้อความทบเท้าไปมาถึงสามสารสี่สาร ให้เคื่องฝาละของทูลีพระบาท ราชฎรเสียพัสดุทองเงินได้ความเดือดร้อน เพราะคบหากันแต่อำพเอใจ ถ้าข้าทูลของทูลีพระบาทราชฎรมีอรรถคดีร้องฟ้อง ด้วยกิจศุกทุกแก่

กันเป็นเนื้อความแพ่งอาชญาอุธรณ์ครบาล แลมรฎกแพทยาแลถววยกรมทันทร์พรมฎกให้
เรียกกลุ่กันด้วยเนื้อความประการใด ๆ จ้ให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเวนปลัดเวน ขอเฝ้าข้าทูล
ของทูลีพระบาทข้างหน้าข้างใน แลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ แลข้าพระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอกรมใด ๆ แลฟ้องหาความนั้นก็ดีถ้าผู้ฟ้องนั้นเป็นข้าหลวง แลข้าสมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอหลานเธอพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ จะฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาเป็นเนื้อความข้อ
ใหญ่จ้ให้รับเอาฟ้องนั้นกราบทูล แล้วให้กราบทูลพระกรุณาตามจะทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าโปรดกระหม่อมสั่งให้พิจารณาตามรับสั่ง ถ้าแลตั้งใจกระลาการก็ให้แต่งมหาดเล็ก
นายเวนขอเฝ้าไปนั่งกำกับพิจารณาด้วย แลถ้าผู้ฟ้องนั้นมิได้เป็นข้าหลวงกรมฝ่ายใน แลมิได้
เป็นข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอพระเจ้าลูกเธอหลานเธอก็อย่ารับเอาหนังสือฟ้อง
กราบทูล แลให้เอาฟ้องนั้นไปฟ้องตามกระทรวงแลให้ฟ้องแก่มุขนายอนาประชาบาล แล
ฟ้องลูกขุนศาลาลูกขุนณสวรวงตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อน อนึ่งข้าจ้าวต่าง
กรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายในถือหนังสือปิดตราในกรมออกไปราชการณหัวเมืองใด ๆ ย่อมไปทำ
กันไซกข่มเหงข้อประบัดเอาพัศดุของเงินอนาประชาราษฎร์ไพร่พลเมืองได้ความเดือดร้อน
ให้เคืองไต้ลของทูลีพระบาทเนื่อง ๆ แต่หนีไปเมื่อหน้า ถ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน
จะถือหนังสือปิดตราในกรมออกไปเอากิจราชการสิ่งใด ๆ ก็คืออย่าให้รับเอาฟ้องของราษฎรมา
พิจารณาเรียกเอาค่าฤทฆาการให้ได้ความเดือดร้อนดุจดังแต่ก่อนนั้น แลให้ข้าทูล
ของทูลีพระบาทแลข้าหลวงจ้าวต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง แลข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอแลพระเจ้าลูกเธอหลานเธอสมในสมนอก แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณเมือง

๑ }
๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือ แลอนาประชาราษฎร์ทั้งปวงให้กะทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย
๓ }
๔ }

ไว้นี้จึงทุกประการถ้าผู้ใดมิได้กะทำตามพระราชกำหนดกฎหมายข้อใดข้อหนึ่งไซร์ จะเอาตัว
เป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๑-๓-๔ คำจุลศักราช ๑๑๐๒ ปีวอกโทศก

๕๑ } อนึ่งมีพระราชกำหนดไว้ว่า ถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณเมือง } ปากใต้
๒ }
๓ }
๔ }

ฝ่ายเหนือเมืองใด ๆ จบออกหนังสือเข้าไปด้วยกิจบ้านเมืองปลายด้านทางที่สิ่งใด ๆ ให้ผู้
รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณฤทฆาหาฤฎให้เห่นพร้อมกันแล้วให้บอกหนังสือเข้าไปจงแจ้ง ถ้า
ราษฎรร้องฟ้องเป็นแต่เนื้อความเบตเสจจว่าสำเรจตามกฎสำหรับหัวเมืองนั้นได้ ก็ให้ว่า
กล่าวตัดสินให้สำเรจแต่ณหัวเมืองนั้น ถ้าเนื้อความเป็นข้อใหญ่จว่ากล่าวตัดสินตามกฎ

นั้นมิได้ ก็ให้บอกหนังสือส่งใจทจําเลยแลพ้องเข้าไป แลเมื่อจบอกเข้าไปนั้นเป็นหนังสือ
 ผู้รักษาเมืองผู้รั้งบอกใบหนึ่ง ให้กรรมการบันดาปฤชาด้วยนั้นเข้าชื้ออกันบอกใบหนึ่งกรม
 เหมือนกัน แต่ต้นหนังสือกรมการบอกมานั้นให้มีชื้อกรมการผู้ใหญ่คนหนึ่งสองคนสามคน
 นำกิจราชการ แลเนื้อความของราษฎรสิ่งนั้น ๆ ก็ให้กรรมการผู้บอกนำนั้น เอาตราปิดประทับ
 หลังที่ต่อพนมศกไปตามทำเนียมแต่ก่อน บันดามีชื้อกรมการผู้ใดเข้าชื้อกิติ ผู้ปฤชาอยู่ใน
 หนังสือบอกก็ให้เอาตรากรมการผู้นั้นปิดราประทับหลังกดาษหนังสือกรมการต่อเรื่องกัน
 ลงไปจงทุกคนทุกแผน ให้เขียนลากเข้ามาว่าตราดวงนี้เป็นตราจํานำของผู้นั้น ๆ จงทุกคน
 แล้ว ออย่าให้บอกหนังสือกรวมชื้อมาเปล่าว่าคิดด้วยผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการทั้งปวง เหนพร้อม
 กันดูหนึ่งภายหลังมานั้นได้จึงหมั้นคงสืบไปตามกฎหมายแต่ก่อนแลซึ่งบอกเข้าไปด้วยกิจ
 ราชการนั้น แลให้จัดเอาผู้รู้เรื่องราวแลราชการนั้นถือเข้าไปจะถามเอาราชการสิ่งใดให้ได้
 ราชการสิ่งนั้น แลวก้าชื้อผู้ถือหนังสือว่าเป็นการเร็วให้เร่งรีบเข้ามาตามระยะทางใกล้แลไกล
 ออย่าให้แวะเวียนอยู่แห่งใดตำบลใด ให้ชื้ออยู่ให้เสียราชการจะเอาตัวผู้ถือหนังสือเป็นโทษ
 อนึ่งราษฎรพลเมืองมีกิจศุขทุกขสิ่งใดมาร้องพ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการด้วย เนื้อความ
 สิ่งใด ๆ ก็ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองนั้น รับเอากิจศุขทุกขร้องพ้องของราษฎรซึ่งร้อง
 พ้อง ชื้อนี้กทงนี้เป็นแต่เนื้อความซาเวว่าผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองนั้น จพิจารณาว่า
 กล่าวให้สำเร็จแต่ณเมืองนั้นตามพระทำนุได้ ก็ให้กรมการพิจารณาตามกระทรวงให้สำเร็จ
 ณเมืองนั้น ถ้าใจทจําเลยติดใจแก่กรมการผู้เป็นกระลาการไต่ถาม ถ้าเมืองเอกให้กรมมหาด
 ไทจตุสดมแลศศดีผู้ได้ว่าอุธรณครบาลแลแพ่งนอกกระลาการเบิกเอาเนื้อความนั้นไปว่ากล่าว
 ไต่ถามตามพระทำนุตามลัจตามจริงให้สำเร็จแต่ณเมืองนั้น ๆ ถ้าเมืองตรีเมืองจัตวาให้
 ปลัดยุกระบัตรนอกกระลาการเบิกเอาไปว่าตามเนื้อความนั้น ถ้าใจทจําเลยติดใจปลัด
 ยุกระบัตริให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งบังคับให้กรมการนอกนั้น เอามาว่ากล่าวตามเนื้อความซึ่งใจ
 จําเลยติดใจกันนั้น ถ้าใจทจําเลยติดใจผู้รักษาเมืองผู้รั้งแลปลัดยุกระบัตริกรมการทั้งนั้น
 มิเต็มใจให้ว่าเนื้อความสืบไปให้ร้องพ้องแก่กรมการ ซึ่งมีได้เป็นกระลาการให้บอกหนังสือนำ
 พ้องใจทจําเลยเข้าไปว่ายังศาลาประการหนึ่งว่าเนื้อความผู้ร้องพ้องนั้นเป็นเนื้อความวิปะหริด
 ต่าง ๆ พันที่ ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการจะว่ากล่าวให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการปฤชาพร้อม
 กันเห็นเนื้อความของราษฎรพ้องเป็นข้อใหญ่ พันที่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการจะว่ากล่าวให้
 สำเร็จแต่ณเมืองนั้นมิได้ ก็ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการบอกหนังสือเข้าไปตามกฎให้ไว้
 ครั้นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวาปากได้ฝ่ายเหนือรู้พระราช
 กำหนดกฎหมายนี้แล้ว ให้กระลาการทำตาม ๆ พระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุกประการ

ถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือผู้ใดมิได้ทำตามพระราชกำหนด

กฎหมายนี้จะเอาตัวเป็นโทษจงหนัก กฎให้ไว้ณวัน ๔-๑๐ คำจุลศักราช ๑๐๘๕ ปีเถาะ เบญจศก

๕๒ ๐ กฎให้แก่พระสุริศวระดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ หลวงเมืองเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนแลขุนโรงขุนสารผู้ได้พิจารณา

เนื้อความ แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณา

ตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า หมื่นราชามาตปลัดกรมตำรวจใน เอาสำนวนนายแทน โจอทนายเมงเสมียรนายทองผู้คุมสารหลวง กราบทูลพระกรุณาว่านายแทนฟ้องหา กระลาการสารหลวง ว่านายเมงเสมียรกระลาการบังคับให้นายแทนมัดส่งหมอไชยเดจคน มีชื่อ แลในมัดนั้นแต่วันหนึ่งคืนหนึ่ง ครั้นถึงมัดนายแทนจอทมิได้เอาหมอไชยเดจคนมีชื่อมา ส่งตามมัด นายเมงเสมียร ว่าขาดมัดส่งคนส่งระวางไปให้ปรับ ๆ เอาเนื้อความนายแทน ทั้งนั้นเป็นแพในสำนวนลงเอาเงินนายแทนผู้มัด เป็นเงินตราห้าตำลึงแลเรื่องราวเนื้อความมี ในสำนวนเป็นหลายประการ ยังมีได้พิจารณาให้เห็นเท็จแลจริงแพ้ชนะในถ้อยคำฝ่ายจอท จำเลย แลแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าผู้ใดเป็นกระลาการพิจารณาเนื้อความ แลจอทจำเลยขาดนัด ซี่สองสถานแลขาดมัดส่งคน แลทรัพย์สิ่งของข้างม้าโคกระบือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกกว่านัดตาม นัดเดิรเพ็ญนัดซี่ ขาดทั้งสามนี้ถ้าขาดนัดขาดมัดแต่เพียงนี้ครั้งหนึ่งจนสองครั้งจอทจำเลย ติดใจ ขึ้นแก่กระลาการ ว่าข้างหนึ่งขาดนัดขาดมัดอย่าให้กระลาการรับเอาเนื้อความนั้นว่า อย่าให้เอาเนื้อความทั้งสำนวนนั้นเป็นแพก่อนแลแต่ให้เอาผู้ขาดมัดจำตราตากแดดไว้หน้าสาร แต่เข้าจนเที่ยงตามเสมียรกระลาการ อย่าให้ดูถูกกระลาการสืบไปได้ ถ้าแลขาดนัดขาดมัดถึง สามครั้งขึ้นไปจึงให้รับเอาถ้อยคำซึ่งจอทจำเลยติดใจนั้นว่ากล่าวสืบไปตามพระอายุการ ถ้า จอทจำเลยนัดตามเพ็ญซี่ขาดครั้งถึงวันนัดก็มีได้มาให้มาบอกนัดว่าต้องกิจราชการแลป่วย เจ็บมีกิจศุขทุกขสิ่งใดให้กระลาการบังคับให้ผู้มาบอกนัดนำผู้คุมแลคู่ความไปชันสูตรให้เห็น เท็จแลจริงก่อน ถ้าแลต้องกิจราชการป่วยเจ็บ และมีกิจศุขทุกขจริงให้รู้ว่ากิจนั้นไกลเหตุไกล หนักเบาจริง ให้มัดทุเลาไปตามกิจซึ่งไกลแลใกล้หนักเบา นั้นสืบไปอย่าให้เอาเนื้อความนั้น เป็นแพ ถ้าแลชันสูตรมิสมดุจหนึ่งถ้อยคำผู้มาบอกนัดนั้นก็ดี ถึงทุเลาใหม่แล้วแลมิได้เอามา ส่งตามทุเลา จึงให้เอาเนื้อความนั้นเป็นแพทำตามพระอายุการ แล้วอย่าให้กระลาการทั้งปวง

ทำคุณหนึ่งเนื้อความนายเมงเสมียนนายของผู้คุมกระลาการสารหลวงนั้น ถ้าแลกระลาการ
กรมใดมิได้กระทำตามกฎนี้จะให้ปรับไหมแล้วจะเอาตัวเปนโทษตามโทษานุโทษ แลให้
พระสุริยวงศาดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกจ้งทั่ว กฎให้ไว้ณวัน ๗-๓-๖ คำจุลศักราช
๑๐๘๗ ปีเมเสงสัพศก

๕๓
๐ กฎให้แก่พระสุริยวงศาดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญา
พระหลวงเมือง เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นมหาดเลกชาวที่ทุกหมู่ทุกกรม ผู้บันดาได้เปนกระลาการ
พิจารณาเงินภาษีแลอากรขนอนตลาดค่านาทางเข้าของพระของหลวงทั้งปวง ด้วยทรงพระ
กรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่ากระลาการผู้ได้พิจารณาเงินภาษีส่วยซาอากร
ขนอนตลาดค่านาทางเข้าของพระของหลวงแต่ก่อนนั้น นายรวงนายอากอรรณายขนอน
ก้านันตลาดเสนาก้านันนาผู้ทำภาษีเรียกส่วยซาอากรภาษีมาได้ แล้วยึดบังข้อประบัต
เอาเงินของพระของหลวงนั้นไว้ ผู้พิจารณาเร่งรัดเอาได้ครบก็มีบ้าง ลางที่เป็นคนขี้จนเร่งรัด
มิได้เป็นเวนจำอยู่ก็มีบ้าง ลางที่ตายบ้างครั้งเงินของพระของหลวงค้างมากน้อยเท่าใด
กระลาการพิจารณาย่อมสืบสาวเอาบุตรภรรยามาเร่งรัด ถ้าขัดสนมิได้เงินย่อมสืบสาวเอา
ญาติพี่น้องให้ช่วยใช้แทนเงินของพระของหลวงนั้น บัดนี้ทรงพระดำริเห็นว่าผู้มีชื่อซึ่งข้อ
ประบัตบังเอาเงินของพระของหลวงไปซื้อฝ้านุ่งหม่มเข้าปลาอาหารเครื่องอุปโภค
บริโภคนั้น แต่บุตรภรรยาได้ข้อบังเอาเงินทั้งนี้แบ่งปันให้ญาติพี่น้องทั้งปวงด้วยหามิได้ แล
ผู้พิจารณาให้ญาติพี่น้องช่วยใช้แทนเงินของพระของหลวงให้ครบตามขนบทำเนียมแต่ก่อนนั้น
อานาประชาราษฎรทั้งปวงจะได้ความเดือดร้อนยากแค้นหนัก แต่ไปเมื่อหน้าถ้าขุนหมื่นผู้ทำ
ภาษี แลผู้มีชื่อข้าพระนายระวางนายอากอรรณายขนอนก้านันตลาดเสนาก้านันนาผู้ใดข้อ
ประบัต แลยึดบังเอาเงินของพระของหลวงไว้แล้วเอาไปทำอันระยเสียประการใด ก็ให้
กระลาการเอาตัวผู้ข้อประบัตนั้นมาเร่งรัดเอาเงินของพระของหลวงให้ได้จ้งสิ้นเชิง ถ้าผู้ใด
ข้อบังเอาเงินของพระของหลวงไว้หนีตายเร่งรัดมิได้ขี้จน ให้เอาบุตรภรรยามาเร่งรัดเอาเงิน
จ้งได้ถ้าแลเร่งรัดบุตรภรยานั้นขัดสนขี้จนอยู่แล้วก็ให้เอาเงินนั้นทำออกเป็นสองส่วนยกไว้
ผู้ตายผู้หนีส่วนหนึ่ง ยังส่วนหนึ่งนั้นให้แบ่งให้บุตรภรรยาญาติพี่น้องช่วยใช้ตามสนิจแลห่าง
ตามบทพระอัยการ อย่าให้กระลาการเอาญาติพี่น้องมาช่วยใช้แทนเงินของพระของหลวง
ให้ครบตามขนบทำเนียมแต่ก่อนนั้นเลย แลให้พระสุริยวงศาดีซ้ายขวาในนอกกฎหมายบอก
จ้งทั่ว กฎให้ไว้ณวัน ๗-๓-๖ คำ จุลศักราช ๑๑๑๑ ปีเมเสงเอกศก

๕๔
 ๕๔ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่ข้าพหลอองทุลีพระบาท ฝ่ายทหารพลเรือนแลขุนโรงขุนสาร แต่บันดาพิจารณาเนื้อความอนาประชาราษฎรทั้งปวง ด้วยมีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อนว่า อนาประชาราษฎรจะร้องฟ้องกล่าวโทษแก่กัน แลผู้พิจารณากระลาการจะไต่ถามโจทจำเลยนั้นว่าเสมียรผู้คุมถามความ ว่ามิได้ทำตาม ทำเนียมความให้ว่าแก่ผู้พิจารณาผู้กำกับให้ตัดสินให้ตามข้อเนื้อความ ถ้าพื้นที่ผู้พิจารณา ผู้กำกับจะตัดสินมิได้ก็ให้ไปว่าแก่ลูกขุนให้ตัดสินให้ตามข้อเนื้อความให้สำเร็จ ถ้าโจทจำเลย มิได้ว่ากล่าวแก่ผู้พิจารณาไปร้องฟ้องหาอุธรแต่เสมียรผู้คุม แลมิได้กล่าวโทษผู้พิจารณา ผู้กำกับแลจบาทหมายมาให้ส่งแต่เสมียรผู้คumnั้นอย่าให้ส่ง ถ้าเป็นเนื้อความหัวเมืองถ้ากรม การทำผิดให้ฟ้องแก่ปลัดยุกระบัตร์ ๆ ทำผิดให้ฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง ถ้าแลมิได้กล่าวโทษ ผู้รักษาเมืองปลัดยุกระบัตร์ด้วย ถ้ามีตราออกไปให้ส่งคู่ความมานั้นอย่าให้ส่งเข้ามา แลสืบ มาทุกวันนี้ ผู้พิจารณาแลกระลาการทั้งปวงละพระราชกำหนดกฎหมายเสีย ผู้มีชื่อจึงร้อง ฟ้องหาอาชญาอุธรณกรุงเทพพระมหานคร กล่าวโทษแต่เสมียรผู้คumnายพทำมรงมิได้กล่าว โทษผู้พิจารณาผู้กำกับ แลผู้มีชื่ออยู่ณะหัวเมืองเข้ามาฟ้องหาอาชญาอุธรรกล่าวโทษแต่เสมียร ผู้คumnายพทำมรงมิได้กล่าวโทษผู้รักษาเมืองปลัดยุกระบัตร์แลกรมการหามิได้ แลกกลับฟ้อง ให้บาดหมายเอาเสมียรผู้คumnายพทำมรงแลให้มิตราไปให้ส่งขุนสารภูดาษทำมรงณหัวเมือง เข้ามาพิจารณาณกรุงเทพพระมหานครตามข้ออาชญาอุธร ก็เอามาพิจารณาไม่สำเร็จทำ หนวงเหนียวเนื้อความไว้แลเนื้อความเดิมที่เป็นข้อใหญ่นั้นก็พลอยเร็ดร้างค้างช้าสูญไปก็มีบ้าง ลางที่เห็นว่าจกกลบเกลื่อนมิได้ก็คิดอ่านให้ร้องฟ้องหาอาชญาอุธรต่อไปถึงสองสารสามสาร ก็มีบ้าง เพราะเหตุฉนี้คนชั่วซึ่งเบียดเบียนอนาประชาราษฎรนั้นเห็นเนื้อความของตัวพิรุท เพลียกพลาลงแล้วก็คิดอ่านหาอาชญาอุธรรกล่าวโทษแต่เสมียรผู้คumn้าง ลางที่กล่าวโทษแต่ขุน สารภูดาษทำมรงบ้างคิดแต่จะให้เนื้อความเร็ดร้างค้างสูญไปแต่จะไม่ให้ได้ความผิดของตัว เลยแลอนาประชาราษฎรซึ่งมีธุส์ำนวรแลหาทรัพย์มิได้ ๆ ความเดือดร้อนหนัก ครั้นจึงให้สืบ เอาตัวผู้กระทำผิดนั้นเป็นโทษตามบทพระอายการนั้น ด้วยผู้เข้ามารับราชการต่อมาทุกวันนี้ เป็นคนไม่รู้บ้างรู้บ้าง แลยังไม่ทั่วกันแลสมเด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทุกวันนี้ทรงพระ มหารรุธนาแก่อนาประชาราษฎร เพื่อจะบำรุงไม่ให้พระราชกำหนดกฎหมายพื้นเพื่อนไปได้ จึงทรงพระกรรุธนาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งแก่ออกกฎอาธรรมาธิบตีศรีรัตนมลเทียบบาน ให้แต่งพระราชกำหนดกฎหมายแจกซ้ำไว้ แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำถ้าอนาประชาราษฎรจร้องฟ้อง กล่าวโทษแก่กันด้วยเนื้อความประการใด ๆ ก็ดี ผู้พิจารณากระลาการจะไต่ถามโจทจำเลย คักขิพญาณกรุงเทพพระมหานคร ถ้าโจทจำเลยเห็นว่าเสมียรผู้คumnายพทำมรงถาม ความผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายให้โจทจำเลยว่าผู้พิจารณาผู้กำกับให้ตัดสินให้ ถ้าพื้น

ที่ผู้พิจารณาผู้กำกับจัดตีสันมิได้ก็ให้พากันไปให้ลูกขุนปฤกษาตีสันให้ตามข้อความสืบไป ถ้าเป็นเนื้อความหัวเมืองถ้าภูคาศนายพท่ามรงทำผิดให้ว่าแก่ขุนสาร ๆ ทำผิดให้ฟ้องแก่ ปลัดยุติกระบัตร แลกรมการซึ่งมิได้ต้องในฟ้อง ถ้าแลปลัดยุติกระบัตรกรมการมิรับฟ้องจึงให้ ฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งถ้าแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งมิรับ แลผู้รักษาเมืองปลัดยุติกระบัตรกรมการ ทำผิดด้วยแล้วจึงให้เข้ามาฟ้องณกรุงเทพพระมหานครตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อน ถ้าผู้ใดมิฟังจะมาร้องฟ้องหาอาชญาอุทธเสมียร์ผู้คุมท่ามรง ซึ่งได้พิจารณาว่าความแลมิได้ กล่าวโทษผู้พิจารณาผู้กำกับแลผู้มีชื่ออยู่หัวเมืองเข้ามาร้องฟ้องณกรุงเทพพระมหานครหา อาชญาอุทธกรมการหัวเมืองมิได้กล่าวโทษผู้รักษาเมืองปลัดยุติกระบัตรใช้ อย่าให้รับฟ้องไว้ว่า กล่าวเป็นอันขาดทีเดียว ให้ผู้รับฟ้องคัดหลังส่งฟ้องคืนให้แก่ผู้ฟ้องว่ากล่าวตามพระราช กำหนดกฎหมายแลให้เข้าทูลของทูลีพระบาทฝ่ายทหารพลเรือนแลขุนโรงขุนสารผู้บันดาได้ พิจารณาเนื้อความณกรุงเทพพระมหานคร แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมืองทั้งปวงทำตาม พระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุกประการ ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ ข้อใดข้อหนึ่งจะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๖—๑๑ คำจุลศักราช ๑๑๒๔ ปีแมจัตวาศก

๕๕ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก ให้กฎหมายบอกเจ้าพญาแลพญาพระ หลวงเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่าย

ทหาร	}	หน้า
พลเรือน		ใน

 แลฝูงทวยราชฎารทั้งปวงจงทั่ว ด้วยสมเด็จพะพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระกรรณาดำหรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าทุกวัน นี้แขกฝรั่งอังกฤษคุลามาละยาญา ๆ ประเทศเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารเป็นอันมากแต่นี้ สืบไปเมื่อหน้าห้ามอย่าให้โหมอญลาวลอบลักไปช่องเสพเมณุณธรรมด้วยแขกฝรั่งอังกฤษ คุลามาละยูซึ่งถือฝ่ายมิดฉาทิสูเพื่อจะมีให้ฝูงทวยราชฎารไปสู่อบายทุกขให้อยู่ตามสัมมาทิสู อย่าให้ระคนปนกันฝ่ายเจ้าหมื่นนายจะได้บานพะแนกแจกหมู่ไพร่หลวงตามกฎบานพะแนก สำหรับแผ่นดินสดวก ถ้าผู้ใดมิฟังลอบลักไปช่องเสพเมณุณธรรมด้วยผู้ถือมิฉาทิสูพิจารณา สืบสาวจับได้จเอาตัวผู้ซึ่งไปช่องเสพด้วยผู้ถือฝ่ายมิฉาทิสูเป็นโทษถึงสิ้นชีวิตร ฝ่ายพ่อแม่ ญาติพี่น้องซึ่งมิได้กำชับห้ามปรามเป็นโทษด้วยตามใกล้แลไกล กฎให้ไว้ณวัน ๑—๖ คำ จุลศักราช ๑๑๒๕ ปีเถาะเบญศก

๕๖ กฎให้แก่พระสุรัสวดี

ซ้าย	}	ในนอกให้กฎหมายบอกจงทั่วด้วยจะหมื่น
ขวา		

 ไวรนาถรับพระราชโองการใส่เกล้า ๆ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้ามิผู้ฟ้องว่าผู้ใดข้อประบัดสิ่ง

ใด ๆ มีรับสั่งให้เอามาพิจารณาเป็นสัจว่าผู้นั้นข้อจริงใช้ให้เอากราบทูลพระกรุณาก่อนถ้า
แลเป็นสิ่งที่ของ ๆ ราษฎรให้ส่งให้แก่ราษฎรถ้าผู้ใดพิจารณาไม่ได้เอาสิ่งของนั้นส่งให้ราษฎร
เอาไว้เป็นของหลวงก็ดีเอาไว้เป็นอะนาประโยชน์เองก็ดีแล้วเห็นเป็นประการใดให้มีโทษแก่ผู้
พิจารณาโดยโทษานุโทษ แลให้หมายบอกแก่ผู้พิจารณานั้นจงทั่วตามรับสั่งนี้ กฎให้ไว้ณวัน

๓ | ๒ คำจุลศักราช ๑๑๑๑ ปีมะเส็งเอกศก

๕๗ } กฎให้แก่พระสุริศวรดี } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่พญาแลพญาพระ
ช้าย }
ขวา }

หลวงเมืองเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่เจ้าหม่อมสุมาบุญชัยแลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ
ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า
ถ้าเจ้าหม่อมสุมาบุญชัยทหารพลเรือนกรมใด ๆ จอออกไปเอาลูกหม่อมหม่อมจังหวัดแขวงเมือง

๑ }
๒ } แลหัวเมืองใด ๆ นั้นให้มีตราออกไปถึงกรมการตามพระทำนุให้กรมการว่าแก่นาย
๓ }
๔ }

อำเภอลูกหม่อมแม่หม่อมให้ตามมีตราออกไปนั้น ถ้าเจ้าหม่อมสุมาบุญชัยออกไปเอาลูกหม่อมแม่
หม่อมมิได้มีตราออกไปถึงผู้รั้งกรมการก็ดีแลข่มเหงลูกหม่อมแม่หม่อมเอาเงินเป็นค่าตราค่าบาญชัย
แลค่าบานพะแนงแก่ลูกหม่อมแม่หม่อมแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ให้บังเกิดยากแค้นเคืองแก่ไพร่เอาตัว
เจ้าหม่อมสุมาบุญชัยมุนนายเป็นโทษตามโทษานุโทษ กฎให้ไว้ณวัน ๖ | ๑๐ คำจุลศักราช
๑๐๘๑ ปีกัญเอกศก

๕๘ } กฎให้แก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชนิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหาร

พลเรือนผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง }
๑ }
๒ } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่วด้วยทรงพระกรุณา
๓ }
๔ }

ตรัสเหนือเกล้า ๆ สั่งว่าเทศการพระราชพิธีตรุดสดครั้งหนึ่งในกรุงเทพพระมหานครนั้น
เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชนิกุลขุนหมื่น พันทนายฝ่ายทหารพลเรือนข้าทูลองทุก
พระบาททั้งปวงไปพร้อมกันณวัดศรีสารเพชรมีทูปเทียรเข้าตอกดอกไม้มาสการบูชา
กราบถวายบังคมรับน้ำพระพิทสัจจา กรมวังได้หมายบอกตรวจตราเอาบาญชัยแลฝ่ายข้าง
ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการพระหลวงขุนหมื่นนายที่นายส่วยษาอากรปากใต้ฝ่ายเหนือ นั้น ครั้น
ถึงเทศการพระราชพิธีตรุดสดให้มีทูปเทียรเข้าตอกดอกไม้เป็นเครื่องบูชาไปพร้อมกันรับ
น้ำพระพิทสัจจาณวัดวาอารามใหญ่ซึ่งเป็นตำแหน่งเคยรับพระราชทานน้ำพระพิทสัจจานั้น

เปนพนักงานขุนยกรบัตรได้ขาดหมายตรวจตราเอาบาญชียตามบุราณราชประเพณีแต่ก่อนมา ถ้าผู้ป่วยเจ็บหนักพันกำลังที่จะแบกจะหามมาได้ และมีผู้กะเกณฑ์ไปราชการไกลกลับมามิทัน ชัดสูทสี่บสมคุ่มโทษให้ตรวจตราเอาตัวตามบาญชีย แต่เข้าในเที่ยงถ้าพันเที่ยงแลผู้ใดขาด มิได้มากราบถวายบังคมพระราชอุทิศรับน้ำพระพิทสัจจากเอาตัวผู้นั้นเปนโทษเท่าโทษกระบพ ตามพระไอยการ ถ้าหัวเมืองให้ยุกระบัตรเอาตัวมาถามบอกส่งตัวเข้ามายังลูกขุนณศาลา ถ้าในกรุงเทพพระมหานครให้กรมวังเอาตัวมาถามเพื่อความบังคมทูลพระกรรณาจเอาตัว เปนโทษตามโทษานุโทษให้กฎหมายบอกจงทั่ว กฎให้ไว้ณวัน ๓-๔ คำจุลศักราช ๑๐๙๓ ปีกฤษีนิศก

๕๙ กฎให้แก่พระสุริศวะดีซ้ายขวาในนอก ด้วยทรงพระกรรณาตรัสเหนือเกล้า เหนือกระหม่อมสั่งว่าผู้เรียกากอนสวนไร่เนาสมภักษรหัวป่าค่าที่เชิงเรือนน้ำลหารตลาด ขนอนสารพะอันยะมาณี่ทั้งปวงให้ไฉนฎไว้แก่ราษฎรนั้นมีได้มีเดิมจำนวนรอกอนสวนแลไร่ เนาากอนสมภักษรหัวป่าค่าที่เชิงเรือนน้ำลหารตลาดขนอนสารพะอันยมาณีแลเรือนเงิน หามิได้ ย่อมวิวาษแก่กันแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าขุนหมื่นนายระวางแลขุนหมื่นนายากอนพัน ทนายกำนันพันที่เรียกส่วยสาากอนนั้นให้มีเดิมจำนวนรอกอนสวนแลไร่เนาากอนสม ภักษรหัวป่าค่าที่เชิงเรือนน้ำลหารตลาดขนอนสมภักษรแลเรือนเงินจงทุกใบฉไฉนฎ แลให้ พระสุริศวะดีซ้ายขวาในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระหลวง หัวเมือง เจ้าราช นิฎลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน } ผู้จได้ไปเรียกากอนทั้งปวงจงทั่ว กฎให้ไว้ ณวัน ๔-๕ คำจุลศักราช ๑๐๙๒ ปีชวดนักษัตวโทศก

๖๐ ด้วยพะณะหัวเจ้าท่านกระษेत्रาธิบดีผู้ว่าราชการณที่สมุหนายกรับพระราช โองการใส่เกล้า ๆ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าทหารพลเรือนแลสัศดี } กรมไฉพิจารณา เลกก็ดีทำสารบาญชียเกณฎคนให้เจ้ากรมปลัดกรมนี้ังพิจารณากะเกณด้วย แลให้เรียก สารบาญชียไว้จงมันคงเปนคุ่มืออย่าให้ละเสี่ยแต่ประแดงด้ารประแดงกรมสมุบาญชียแลฎ ดาษเสมียรให้พิจารณาเอาเทศเปนจริงเอาจริงเปนเทศ เกณฎคนเอาน้อยเปนมากเอามาก เปนน้อย กะเกณให้ล้าเหลือข้อประบัตรเบียดบังให้ผิดด้วยพระราชกำหนดฎกฎหมายแต่สิ่งใด สิ่งหนึ่งได้ ถ้าแลเจ้ากรมปลัดกรมมิได้นั่งให้พิจารณากะเกณผู้คนให้รู้เห็นด้วย ละเสี่ยแต่ ประแดงด้ารประแดงกรมสมุบาญชียฎดาษเสมียรให้ทำแต่อำเพอใจ แลประแดงด้านประแดง กรมสมุบาญชียฎดาษเสมียรแลผู้ใดข้อประบัตรเบียดบังทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดฎกฎหมาย

ประการใดใช้ เจอาเจ้ากรมปลัดกรมผู้ทำผิดเป็นโทษจงหนักหมายให้ไว้ณวัน ๕-๑๐ คำ จุลศักราช ๑๑๐๖ ปีชวดจ้อศก

๖๑ ด้วยพณหัวเจ้าท่านออกญาศรีธรรมาธิราชรับพระราชโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่า พระกาฬผู้รั้งแลกรมการเมืองนนทบุรีฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาว่ามีตราโกษาธิบดีให้ไปแก้ กรมการเมืองนนทบุรีว่ามีพระราชกำหนดไว้ณสารหลวงว่าถ้ากระลาการส่งสัจไปให้ปรับแล้วก็ตี แลหมายบาดเบียดไปให้นายประกันแล้วยังมิได้เสียเงินตามใบสัจอย่าให้ถูกความหาอาชญาอุธร แก่ผู้พิจารณากระลาการแลทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งให้ตราราชบัญญัติไว้แต่ขึ้นไป เมื่อหน้าให้ทำตราพระราชกำหนดกฎหมายไว้ณสารหลวงนั้นถ้าผู้ต้องปรับจ้องฟ้องหา อาชญาอุธรแก่ผู้พิจารณากระลาการใช้ ให้เสียเงินสินไหมพิโนเสจแล้ว จึงให้หาอาชญาอุธรแก่ผู้ พิจารณากระลาการ ถ้ามิได้เสียเงินสินไหมพิโนแลไปทำหนังสือร้องฟ้องหาอาชญาอุธรแก่ ผู้พิจารณากระลาการด้วยประการใด ๆ เล่าใช้เสมอพลิกแผ่นดินมันจะรั้งขึ้นมาร้องฟ้องว่า กล่าวเหนือคำพระผู้เป็นเจ้านั้นมิได้อย่าให้ฟังให้กระลาการเรียกเอาเงินสินไหมพิโนตามใบสัจ มาตราพระสุภาวะดีปรับมาให้ครบแล้วจึงให้ผู้พิจารณากระลาการผู้ต้องพิภาษนั้น ออกแก้ อาชญาอุธรด้วยผู้ฟ้องนั้น ฎวให้ไว้ณวัน ๗-๑๑ คำจุลศักราช ๑๐๑๑ ปีฉลูเอกศก

๖๒ ฎวให้แก่ขุนอาญาจักราชปลัดด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่าราชฎว ทุกวันนี้ย่อมไปคิดอ่านด้วยผู้รู้สำนวนแต่งฟ้องให้ราชฎวหาความแก่ความต่างกัน มิใช่พี่น้อง ว่าเป็นพี่น้องเข้าว่าเนื้อความต่างกันให้เปนกฐีในแผ่นดินให้สารสอดแนมจับเอาตัวคน ชี้ข้อหมอความคิดอ่านแต่งฟ้องเขียรฟ้องให้แก่ราชฎวหาความแก่กัน แลคิดอ่านให้ราชฎว แก่เนื้อความแก่กันแลอ้างว่าเป็นญาติพี่น้องเข้าหาความต่างราชฎวนั้นให้พิจารณาสืบสาว เอาตัวจงได้ถ้าเปนสัจใช้ให้เขียร ๓ ยก แล้วให้ส่งเข้าคุกกลางสำเภาเปนหัวสิบข้าง ฎวให้ไว้ณ วัน ๗-๙ คำจุลศักราช ๑๐๙๕ ปีฉลูเบญศก

๖๓ ฎวให้แก่พระสุริศวะดี } ช้าย } ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญาแลพญาพระ ขวา }
หลวงเมืองเจ้าราชนิคุณขุนหมื่นฝ่าย ทหาร } แลข้าหลวงเจ้าฝ่าย หน้า } แลข้าจ้าวต่างกรม พลเรือน } หลัง }
แลอานาประชาราษฎรทั้งปวงจงทั่วด้วยหลวงบำเรอกักตักกราบทูลพระกรุณาว่าพระอาจทอง นอกราชการผู้เป็นเมืองไซขนาดต้องปรับใหม่ยากจนก็ถึงมรณาสัน ครั้นญาติพี่น้องจะเอาศพ นั้นไปเผาเจ้านี้มาห้ามมิให้เผาแลอศภนั้นค้างอยู่มิได้เผาถึง } ขวบมาแล้วนั้นทรงพระ ๒ } ๓ }

กรรณตราศีเห็นเกล้าเห็นอระหม่อมสั่งว่าลูกนี่ตายไปแล้วเจ้านี่เป็นคนโลกมิได้เห็นแก่อนิจจัง
มาห้ามสภไว้มิให้เอาไปเผาฉันมิชอบแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้าแลลูกนี่นั้นตายห้ามอย่าให้ผู้ไป
เจ้านี่ไปห้ามสภไว้เป็นอันขาดที่เดี๋ยวต่อปลงศพแล้วจึงให้เจ้านี่ทวงถามว่ากล่าวกันตาม
กฎหมายกระบิลเมือง กฎไว้ไว้ณวัน ๗ + ๑๒ คำจุลศักราช ๑๐๘๗ ปีเมเสงส์พฤก

๖๔ ๐ ด้วยออกพระสรประเสริฐรับพระโองการใส่เกล้า ฯ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้า
แลจะปรับด้วยพระราชกฤษฎีกาด้วยผู้มีอรรถคดีไพร่และผู้มีบันดาศักดิเลมิดนาร้อยห้าสิบลง
มาถึงนาห้าไร่่นั้นให้ปรับตามบังคับเป็นเบี้ยห้าแสนอย่าให้ปรับตามกรรมศึกเพราะว่ากรรมศึก
นั้นเบาหนัก อนึ่งถ้าปรับด้วยพระราชกฤษฎีกาแต่นาสี่ร้อยลงมาถึงนาสองร้อยนั้นให้ปรับ
ตามกรรมศึก รับสั่งณวัน ๔ + ๖ คำจุลศักราช ๑๑๑๖ ปีจอช้อศก

๖๕ ๐ กฎให้แก่พระสุรัสวดี

ชาย	}	ในนอกให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพญา ฯ มหาราช
ขวา		

ครุแลพระครุพระหลวงเมืองเจ้าราชนิคุณขุนหมื่นพันทนายฝ่าย

ทหาร	}	ทั้งปวงด้วยทรง
พลเรือน		

พระกรรณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่าให้พระราชทานกุศลศก่ามบทให้เล่าเรียน ก็เป็นความชอบ
แก่ตัวในชั่วนี้ชั่วหน้าไปแลเนื้อความในกุศลศก่ามบทนั้นก็แจ้งอยู่แล้วทุกประการแลกาเม
สุมิจจาจาเวระมะณีนันให้เว้นจากประเวณีภริยาชายอื่นแลให้เจ้าพญาแลพญามหาราชครุ
พระหลวงเมืองเจ้าราชนิคุณขุนหมื่นพันทนายฝ่าย

ทหาร	}	ทั้งปวงสั่งสอนลูกหลานสมัก
พลเรือน		

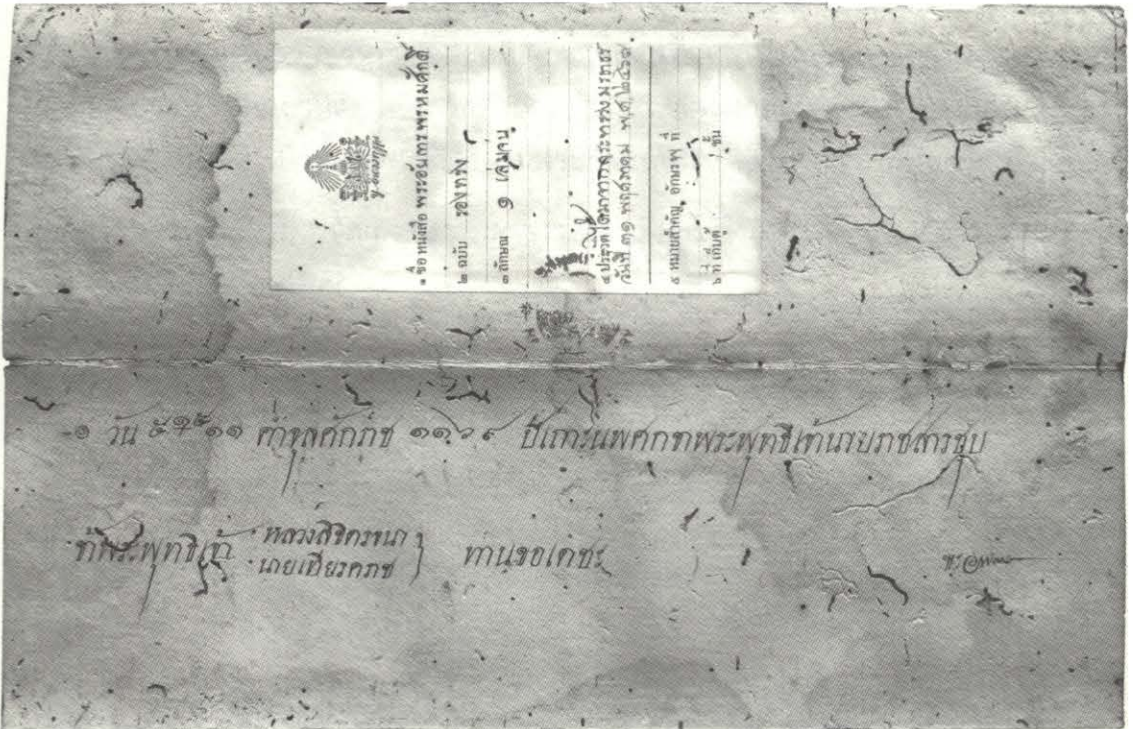
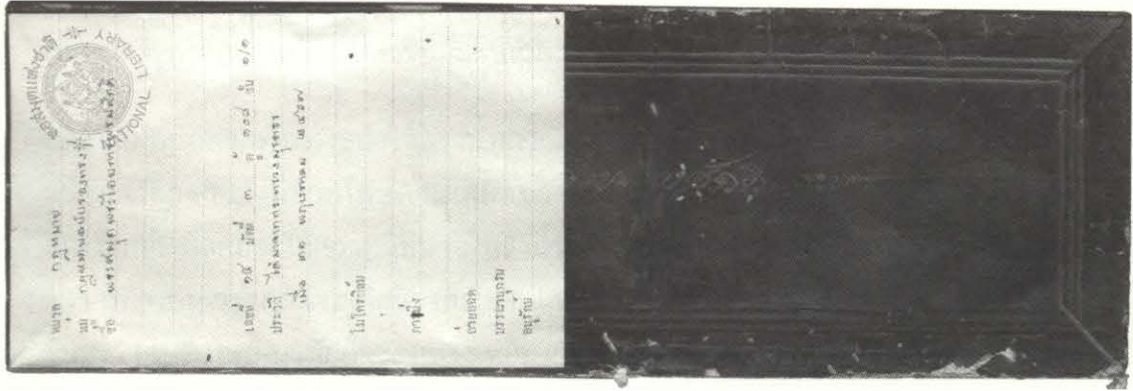
พักพวก อย่าให้ล่วงประเวณีภริยาของชายอื่นแลพระราชกฤษฎีกาพระอายุการผู้กระทำผิด
มิอาจารย์ล่วงประเวณีแต่ก่อนปรับใหม่บ่อยนักแลครั้งนี้ทรงพระกรรณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่าให้มี
กฎหมายแจกแก่เจ้าพญาแลพระญาพระหลวงหัวเมืองเจ้าราชนิคุณขุนหมื่นพันทนายฝ่าย
ทหารพลเรือนทั้งปวงทุกหมู่ทุกกรมเร่งให้เล่าเรียนกุศลศก่ามบทแล้วถ้าผู้ใดล่วงประเวณี
ภริยาท่านผู้อื่นให้ปรับใหม่ทวีมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายเท่าแลนายแก้วบุตรพญาทำนน้ำ
ล่องประเวณีภริยาขุนอภัยสงครามให้ปรับใหม่ได้โทษเป็นเงิน ๒๐ + แต่นี้สืบไปเมื่อหน้าถ้า
ผู้ใดเลมิดกฎหมายล่องประเวณีภริยาชายผู้อื่นเล่าใช้ให้ปรับใหม่ได้โทษตามบันดาศักดิผู้สูงนา
ถ้าเจ้าพญานาหมื่นเอกอุให้ปรับใหม่เป็นเงิน ๓๐ + ถ้าเจ้าพญานาหมื่นเอกมอให้ปรับใหม่
เป็นเงิน ๒๕ + ถ้าพญานาหมื่นเอกสอให้ปรับใหม่เป็นเงิน ๒๐ + ถ้าแลพระหลวงนา
ห้าพันให้ปรับใหม่ได้โทษเป็นเงิน ๑๕ + ถ้าแลพระหลวงนาสามพันให้ปรับใหม่ได้โทษ

เปนเงิน $\frac{๑๒}{+}$ ถ้าแลพระหลวงหัวเมืองนาสองพันห้าร้อยลงมาถึงนาพันเจ็ดร้อยให้ปรับไหม
 ไถโทษเปนเงิน $\frac{๑๐}{+}$ ถ้าขุนนาพันหกร้อยลงมาถึงนาพันสองร้อยไรให้ปรับไหมไถโทษเปน
 เงิน $\frac{๕}{+}$ ถ้าขุนหมื่นนาพันหนึ่งนาแปดร้อยนาหกร้อยให้ปรับไหมไถโทษเปนเงิน $\frac{๖}{+}$
 ถ้าแลนาห้าร้อยลงมาถึงนาสี่ร้อยให้ปรับไหมไถโทษเปนเงิน $\frac{๕}{+}$ แลให้เจ้าพญาแลพญา
 พระราชครูพระหลวงเมืองเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่าย
 ทหาร
 พลเรือน
  } ทั้งปวงสั่งสอนลูก

หลานสมักพักพวกทั้งปวงอย่าให้ล่วงประเวณีของชายผู้อื่นจะได้ความชอบแก้ตัวในชั่วนี้ชั่ว
 หน้าแลว่ากล่าวทั้งนี้ด้วยโทษกาเมสุมิจฉาจะราเวระมะณีนนั้นก็เปนหนักหนานักโทษใน
 อิตะโลกย์บรโลกย์จะได้รับความฉิบหายในชั่วนี้ชั่วหน้าเมื่อจตุจากมนุษย์นี้ครั้นกระทำกาเมสุมิจ
 ฉาจารก็เจเปนเวรแก่กันจะเกิดวิวาทฆ่าฟันแทงกัน ก็จะทำร้ายแก่กันต่าง ๆ เพราะโมหะ
 ฉันทะราศปรับไหมเบาหนักก็ดูหย่างเหยียงกันสืบไปเปนอันมาก ก็จะเป็นจุลาจนแผ่นดิน
 แลทำเนียมพระอายุการปรับแต่ก่อนยอมเปนสินไหมกึ่งพิในกึ่งแลครั้งนี้ทรงพระกรรณา
 โปรดเกล้า ๆ สั่งว่าพิในซึ่งจะเป็นหลวงนั้นอย่าให้เอาเปนหลวงเลยพระราชทานพิในนั้น
 ให้แก่ชายผู้ผู้นั้นจงสิ้นถ้าต่านาสี่ร้อยลงมาถึงนา $\frac{๓๐๐}{+}$ ไรให้ปรับไหมเปนเงิน $\frac{๓}{+}$ แต่นา
 $\frac{๒๐๐}{+}$ ไร ลงมาถึงนาห้าไรให้ปรับไหมไถโทษเปนเงิน $\frac{๒}{+}$ เปนสินไหมกึ่งพิในกึ่ง แลว่า
 กล่าวดังนี้จะให้เปนประโยชน์ชั่วนี้ชั่วหน้าอหนึ่งจะให้คนทั้งปวงได้ความชอบอย่าให้ทำซึ่ง
 ความผิดฉิบหายในชั่วนี้ชั่วหน้าแลจะเป็นจุลาจนแผ่นดินแลให้เจ้ากรมปลัดกรมกฎหมาย
 บอกแก่บ่าวไพร่ลูกหลานสมักพักพวกทั้งปวง ให้กระทำตามกฎหมายให้นี้ ถ้าผู้ใดมิได้ทำ
 ตามกฎหมายซึ่งห้ามไว้นี้แลกระทำล่วงประเวณีก็จะให้ปรับไหมไถโทษตามบันดาคักติดตาม
 กฎหมาย แลให้เจ้ากรมปลัดกรมกระทำตามกฎหมาย กฎให้ไว้ณวัน $\frac{๒}{+}$ $\frac{๔}{+}$ คำจุลศักราช
 ๑๑๑๗ ปีภุณันท์ศัตวรรษพิศก

พระไอยการพระมดักดี

สมเด็จพระบรมมอกรมพระพรหมเชษฐาจารย์เป็นเจ้าอาวาส... ฝ่ายราชบัณฑิตยสถาน
 พญาธรรมบริษัทเป็นต้น... ให้ทำสังคายนาเถรธรรมพระไตรปิฎกชำระมรดกโลกด้วย
 กตัญญูทำให้ถูกต้องตามพระพุทธรูปบัญญัติ... พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกถอนฝังให้
 ฝังใต้แผ่นดินแล้วเวียนมาแก้ไขแก้กลบฝังไปภายหลัง... ก็เป็นพุทธการกุศล
 รัชกาลก่อนประเสริฐแล้ว... แลฝ่ายสำนักกรรมนิกรรมกรรมผู้ทำมโนกรรมใน
 ซึ่งเบญจกถาปฏิบัติกฎหมายพระสยามการ... อันกรรมนิกรรมแก้ก่อนบัญญัติไว้ให้เป็น
 ศึกษานิ่งพิภพกษัตริย์เนื่องความภยกรรพซึ่งได้โดยยศกรรม... แลพระราชา
 หนักบทพระสยามการนั้นก็พ้นเพื่อมิให้เกิดกตัญญูเป็นอันมากด้วยคนอันใดหลง

ทำกรรมดุษฎีฆาตมิได้คิดแปลงแปลงตามข้อได้พิภพกษัตริย์ให้เสียการรวม
 ครอบและคืนไปก็ยังมี... พงศมพระกรรมนิกรรมไปรณเกล้า... รัชกาลก่อน...

ชลาภ	ชลาภ	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระชลาภ	๑	๑	๑
		ขุนศรีประเสริฐ			
		ขุนวิเชียรชลาภ			
		ขุนวิจิตรชลาภ			
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	กรม	ขุนหลวงพระไกร	๑	๑	๑
		พระภักดีโกษาธิบดี			
		หลวงอดุล			
		พระมหาดิเรก			
		ขุนศรีวิไล			
กรม	กรม	นายวิม	๑	๑	๑
		นายทองขาว			

หัวพระราชาท่านชลาภพระสยามการอันมีอยู่ในหอหลวงซึ่งนักพระบรมมอกรมไปให้ถูกด้วย

อนึ่งกรมมหาดเล็กเอกอัครมยุรมพททกร : จดการพรมการรวมมิกภททวิธา
 ที่ผู้คุมพระคนอนมทปกร : เดว เดวณพระขนิมมกฏพมณโดยบวรภท
 มทวทวณนททปกร : จิงพญามภทอินทกริบทีครโถทกรทนททกรม
 พระนครบาดอภัยพิริยภกรมภท : กภมมมททพระกรรณภททพิ
 ททมินยอททงใช้เกิดผู้ทษนำแรกไปพันทิน แลลกทยอเกิดอชนม
 ทมินยอททง : แลลกอเกิดโถเกิดไปทงวิลกอเกิดตามนททท
 แลอเกิดทททททททททททท แลอแองอนธวาททททททททททททท
 ทนบนนททท : แลอทงมทททททททททททททททททททททททททท

เมื่อ : เขารินมาประคุมสงมแลออยู่ประมาณคูนทงลกอเกิดนทททท แลทท
 ทอประทททททททททททท ทททททททททททททททททททททททททท
 ททท : แลอปรับททททททททท & เกิดนเป็นคท ..... เป็นนินทททท
 แลททท
 ททท
 ททท : จอททททททททททททททททททททททททททททททททททท
 ททท : จิงพระทททททททททททททททททททททททททททททททททท
 ททท
 ททท
 ททท

๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐

๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐

ทศกัณฑ์เดือน		๑๐	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖	๓๗	๓๘	๓๙	๔๐	๔๑	๔๒	๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘	๔๙	๕๐	๕๑	๕๒	๕๓	๕๔	๕๕	๕๖	๕๗	๕๘	๕๙	๖๐	๖๑	๖๒	๖๓	๖๔	๖๕	๖๖	๖๗	๖๘	๖๙	๗๐	๗๑	๗๒	๗๓	๗๔	๗๕	๗๖	๗๗	๗๘	๗๙	๘๐	๘๑	๘๒	๘๓	๘๔	๘๕	๘๖	๘๗	๘๘	๘๙	๙๐	๙๑	๙๒	๙๓	๙๔	๙๕	๙๖	๙๗	๙๘	๙๙	๑๐๐
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖	๓๗	๓๘	๓๙	๔๐	๔๑	๔๒	๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘	๔๙	๕๐	๕๑	๕๒	๕๓	๕๔	๕๕	๕๖	๕๗	๕๘	๕๙	๖๐	๖๑	๖๒	๖๓	๖๔	๖๕	๖๖	๖๗	๖๘	๖๙	๗๐	๗๑	๗๒	๗๓	๗๔	๗๕	๗๖	๗๗	๗๘	๗๙	๘๐	๘๑	๘๒	๘๓	๘๔	๘๕	๘๖	๘๗	๘๘	๘๙	๙๐	๙๑	๙๒	๙๓	๙๔	๙๕	๙๖	๙๗	๙๘	๙๙	๑๐๐		

ถ้ารักษาพิภพรังหนึ่งหนวกก็ให้ลดค่าส่วนหนึ่งเขา ๕ ส่วน
 ถ้าแลมีขี้จกตรังหนึ่งก็ให้ลดค่าส่วนหนึ่งเขา ๓ ส่วน
 ถ้าแลรักษาพิภพรังหนึ่งก็ให้ลดค่าส่วนหนึ่งเขา ๒ ส่วน
 ถ้าแลรักษาพิภพรังหนึ่งก็ให้ลดค่าส่วนหนึ่งเขา ๑ ส่วน
 ถ้าแลเกิดโรคแลเหนวรักษาทยพดให้ลดค่าส่วนหนึ่งเขาแก่ ๖ ส่วน
 ถ้าแลเกิดโรคแลเหนวรักษาทยพดให้ลดค่าส่วน ๑ เขา ๕ ส่วน
 ถ้าแลมีโรคค้ำเขกแลรักษาทยพดให้ลดค่าส่วน ๒ ส่วน ๑ ถ้าเป็น
 ถ้าแลมีโรคค้ำเขกแลรักษาทยพดให้ลดค่าส่วนหนึ่งเขา ๒ ส่วน ๑ ถ้าเป็น

แลเศียรไวกอนกต่างทั้งนี้ กำลังตายคมแลเศียรกอนกก็ ให้เทียบเชรตาม
ตายคมซึ่งพิภกไวกอนนี้แลเศียรให้ลกค่านลงในตามพิภกไวกอนนี้แล

๑ มาศกหนึ่ง ไพรทลงทงบงซึ่งมีลกคหมายหมุ่กรมนี้แล แลผู้ซึ่ง
ฆ่าฟันแพททลงทีให้ตายควย มิให้ ให้พิภกค้ำทหมุ่นี้ไว้โดยลกคหมาย

กคหมุ่ทกกรม ทมพระราชกำหนดใหม่ไว้ดังนี้

๑ ถ้าลกคตายแรมตงตงทั้ง ลกคทงลกคคาลในแ่งทงตงทั้งค้ำท
ค้ำท ถ้าลกคตายแรมตงตงทั้ง แลลกคคาลลกคทงในแ่งท
ที่เดียวค้ำท ค้ำท ถ้าลกคตายแรมตงตงทั้งแลลกคคาลไว้

ลกคตายแรมตงตงทั้ง ค้ำท ถ้าแลลกคตายแรมตงตงทั้ง แลมิได้
ลกคคาลค้ำท ค้ำท ถ้าลกคค้ำทแรมตงตงทั้งค้ำทก็ ลกคค้ำท
ค้ำท ค้ำท ถ้าลกคค้ำทไว้ค้ำท ค้ำท ถ้ามิได้ลกคค้ำท
หมุ่ค้ำทเป็นไพรทลงเขาเสมอไพรทค้ำท ค้ำท มาศกหนึ่ง ไพรทลง

สิบสองพระท่านตงบง ถ้าลกคทงในแ่งทตงตงค้ำท ถ้าลกคทงแ่ง
ทงตงค้ำท ค้ำท ถ้าลกคค้ำท ค้ำท ค้ำท ถ้ามิได้
หมุ่ค้ำทเสมอไพรทค้ำท ค้ำท ถ้าลกคทงพิภกค้ำทเดียวตายคม
ทงตงค้ำทมลกคค้ำทแลลกคค้ำทโดยค้ำททพระรวมตงค้ำทค้ำท

๑. ถ้าจะเก็บเงินจึ่งลกหลานแก่มา ๑๐๐ ไร่ไปถึงมา ๑๐๐๐๐ ให้เงินเก็บเงินจึ่งลก
 หลานมา ๑๐๐ ลงแล้วเขาเขียนบอกออกถึงเขา ๑ ทวดพินนี้เขาไปบอกเขียนเงินจึ่ง
 ลกหลานมา ๑๐๐ ร้อยละเท่านั้นแต่ ๗ แดเขียนในตั๋วตำแหน่งมา แดเขียน
 ๒.
 ๓.
 ๔.
 ๕.
 ๖.
 ๗.
 ๘.
 ๙.
 ๑๐.
 ๑๑.
 ๑๒.
 ๑๓.
 ๑๔.
 ๑๕.
 ๑๖.
 ๑๗.
 ๑๘.
 ๑๙.
 ๒๐.
 ๒๑.
 ๒๒.
 ๒๓.
 ๒๔.
 ๒๕.
 ๒๖.
 ๒๗.
 ๒๘.
 ๒๙.
 ๓๐.
 ๓๑.
 ๓๒.
 ๓๓.
 ๓๔.
 ๓๕.
 ๓๖.
 ๓๗.
 ๓๘.
 ๓๙.
 ๔๐.
 ๔๑.
 ๔๒.
 ๔๓.
 ๔๔.
 ๔๕.
 ๔๖.
 ๔๗.
 ๔๘.
 ๔๙.
 ๕๐.

เดวิด	๕๕๐๐๐
ก	๑๑๐๐๐
บ	๒๕๐๐๐
ฟ	๓๐๐๐๐
ท	๓๕๐๐๐
ว	๔๐๐๐๐
น	๕๕๐๐๐
ก	๕๐๐๐๐
ว	๖๐๐๐๐
ท	๖๐๐๐๐
น	๑๐๕๐๐๐
ท	๑๐๕๐๐๐

เดฉิก	๑๑๐๐๐๐
พท	๒๑๐๐๐๐
บพ	๕๐๐๐๐๐
พท	๖๐๐๐๐๐
ทท	๑๐๐๐๐๐
ทว	๗๐๐๐๐๐
นท	๕๐๐๐๐๐
แกก	๑๐๐๐๐๐
ไรน	๑๒๐๐๐๐๐
ทก	๑๔๐๐๐๐๐
นท	๒๑๐๐๐๐๐
ทว	๒๐๐๐๐๐๐

เดฉิก	๑๖๕๐๐๐
ทก	๓๓๐๐๐๐
บพ	๑๕๐๐๐๐
พท	๕๐๐๐๐๐
ทท	๑๐๕๐๐๐๐
ทว	๑๒๐๐๐๐๐
นท	๑๓๕๐๐๐๐
แกก	๑๕๐๐๐๐๐
ไรน	๑๗๐๐๐๐๐
ทก	๒๑๐๐๐๐๐
นท	๓๑๕๐๐๐๐
ทว	๒๖๐๐๐๐๐

เดิมท	๒๒๐๐๐๐
ท่า	๑๕๐๐๐๐
บ่	๑๐๐๐๐๐
พท	๑๒๐๐๐๐๐
ทท	๑๕๐๐๐๐๐
ท่า ๒๐ ไร่	ทบ ๑๖๐๐๐๐๐
)	
นท	๑๙๐๐๐๐๐
แกก	๒๐๐๐๐๐๐
ไร่	๒๕๐๐๐๐๐
ทท	๒๗๐๐๐๐๐
บช	๑๒๐๐๐๐๐
ทช	๑๕๐๐๐๐๐

เดิมท	๒๑๕๐๐๐
ท่า	๑๕๐๐๐๐
บ่	๑๐๕๐๐๐
พท	๑๒๐๐๐๐๐
ทท	๑๕๐๐๐๐๐
ท่า ๒๐ ไร่	ทบ ๒๐๐๐๐๐๐
)	
นท	๒๑๕๐๐๐๐
แกก	๒๐๕๐๐๐๐
ไร่	๒๕๐๐๐๐๐
ทท	๒๗๐๐๐๐๐
บช	๑๒๐๐๐๐๐
ทช	๑๕๐๐๐๐๐

เดิม	๓๓๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
ก	๖๖๐๐๐	๓๓๐๐๐
บ	๑๖๕๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
พ	๑๖๕๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
ท	๒๑๐๐๐๐	๑๐๕๐๐๐
๑๖๕๐๐๐	๒๑๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
		พินิจ อุทธาน
นาย	๒๑๐๐๐๐	๑๓๕๐๐๐
แก	๓๐๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
วัน	๓๖๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
ท	๕๒๐๐๐๐	๒๑๐๐๐๐
บ	๖๓๐๐๐๐	๓๑๕๐๐๐
ก	๓	๓

เดิม	๓๓๕๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
ก	๖๖๐๐๐	๓๓๕๐๐
บ	๑๖๕๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
พ	๑๖๕๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
ท	๒๑๐๐๐๐	๑๐๕๐๐๐
๑๖๕๐๐๐	๒๑๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
		พินิจ อุทธาน
นาย	๒๑๐๐๐๐	๑๓๕๐๐๐
แก	๓๐๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
วัน	๓๖๐๐๐๐	๑๖๕๐๐๐
ท	๕๒๐๐๐๐	๒๑๐๐๐๐
บ	๖๓๐๐๐๐	๓๑๕๐๐๐
ก	๓	๓

เดิม	๕๑๒๕๐๐	๒๐๖๒๕๐
ก	๔๒๕๐๐	๕๑๒๕๐
บ	๑๙๙๗๕๐๐	๕๓๗๕๐
พ	๒๒๒๕๐๐๐	๑๑๒๕๐๐
ท	๒๖๒๕๐๐	๑๓๑๒๕๐
ด	๓๒๐๐๐๐	๑๕๐๐๐๐
น	๓๖๐๐๐๐	๑๖๐๐๐๐
บ	๓๗๕๐๐๐	๑๗๕๐๐๐
จ	๔๒๐๐๐๐	๒๒๒๕๐๐๐
ช	๕๒๕๐๐๐	๒๖๒๕๐๐
ข	๖๔๗๕๐๐	๓๕๓๗๕๐
ค	๘๐๐๐	๓๘๐๐

พินิจ
ลูกหลาน

เดิม	๕๕๐๐๐๐	๒๒๐๐๐๐
ก	๔๗๐๐๐	๕๕๐๐๐
บ	๒๐๐๐๐๐	๑๐๐๐๐๐
พ	๒๒๕๐๐๐๐	๑๒๐๐๐๐
ท	๒๗๐๐๐๐	๑๕๐๐๐๐
ด	๓๒๐๐๐๐	๑๖๐๐๐๐
น	๓๖๐๐๐๐	๑๗๐๐๐๐
บ	๓๗๕๐๐๐	๑๗๕๐๐๐
จ	๔๒๐๐๐๐	๒๒๐๐๐๐๐
ช	๕๒๕๐๐๐	๒๖๐๐๐๐
ข	๖๔๗๕๐๐	๓๕๓๗๕๐
ค	๘๐๐๐	๓๘๐๐

พินิจ
ลูกหลาน

เดิม	๕๕๐๐๐๐	๓	๒๑๕๐๐๐
ทก	๑๑๐๐๐๐		๕๕๐๐๐
บที่	๒๕๐๐๐๐		๑๒๕๐๐๐
พก	๓๐๐๐๐๐		๑๕๐๐๐๐
ที่ก	๓๕๐๐๐๐		๑๗๕๐๐๐
๒๓๐๐๐/๕	๕๐๐๐๐๐	พื้นที่	๑๐๐๐๐๐
		๒๒๕๐๐๐	
นลาย	๕๕๐๐๐๐		๒๒๕๐๐๐
แกก	๕๐๐๐๐๐		๒๕๐๐๐๐
ไร่	๖๐๐๐๐๐		๓๐๐๐๐๐
สก	๑๐๐๐๐๐๐		๓๕๐๐๐๐
บสก	๑๐๕๐๐๐๐		๕๑๐๕๐๐๐
กย	๕ ก		๕ ก

เดิม	๖๘๖๕๐๐		๓๕๓๖๕๐
ทก	๑๓๑๕๐๐		๖๘๖๕๐
บที่	๓๑๖๕๐๐		๑๕๖๖๕๐
พก	๓๖๕๐๐๐		๑๘๖๕๐๐
ที่ก	๔๓๖๕๐๐		๒๑๖๖๕๐
๒๓๐๐๐/๕	๕๐๐๐๐๐	พื้นที่	๒๕๐๐๐๐
		๒๘๑๐๕๐	
นลาย	๕๖๑๕๐๐		๒๘๑๐๕๐
แกก	๖๑๕๐๐๐		๓๑๑๕๐๐
ไร่	๗๕๐๐๐๐		๓๖๕๐๐๐
สก	๑๒๖๕๐๐๐		๔๓๖๕๐๐
บสก	๑๓๑๖๕๐๐		๖๕๖๖๕๐
กย	๕ ก		๕ ก

เดฉิก	๕๒๕๐๐๐		๕๑๒๕๐๐
กั	๑๖๕๐๐๐		๕๒๕๐๐
บัก	๓๗๕๐๐๐		๑๕๗๕๐๐
พก	๕๕๐๐๐๐		๒๒๕๐๐๐
ทัก	๕๒๕๐๐๐		๒๖๖๕๐๐
ม ๓๕๖	ทวบ	๖๐๐๐๐๐	๗๕๐๐๐๐
		พินิจ สกทกณ	
นถาย	๖๗๕๐๐๐		๓๒๓๗๕๐
แกก	๗๕๐๐๐๐		๓๗๕๐๐๐
วีน	๕๐๐๐๐๐		๕๕๐๐๐๐
ทัก	๑๐๕๐๐๐๐		๕๒๕๐๐๐
บสก	๑๕๗๕๐๐๐		๗๕๗๕๐๐
ถาย	๕ ก		๕ ก

เดฉิก	๕๒๕๐๐๐		๕๑๑๒๕๐
กั	๑๕๗๕๐๐		๕๖๒๕๐
บัก	๕๓๗๕๐๐		๒๑๕๗๕๐
พก	๕๒๕๐๐๐		๒๖๖๕๐๐
ทัก	๖๑๒๕๐๐		๓๑๖๒๕๐
ม ๓๕๖	ทวบ	๖๐๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐
		พินิจ สกทกณ	
นถาย	๖๗๕๐๐๐		๓๕๗๕๐๐
แกก	๕๗๕๐๐๐		๕๓๗๕๐๐
วีน	๑๐๕๐๐๐๐		๕๒๕๐๐๐
ทัก	๑๒๖๒๕๐๐		๖๑๒๕๐๐
บสก	๑๕๗๕๐๐๐		๕๑๕๗๕๐
ถาย	๕ ก		๕ ก

เดิมก	๑๒๒๐๐๐๐	๕๗๐๐๐๐
ก	๒๒๑๐๐๐	๑๑๖๐๐๐
บ	๕๕๕๐๐๐	๒๖๓๕๐๐
พ	๒๖๓๐๐๐	๓๑๕๗๕๐
ท	๑๗๖๐๐๐	๓๖๙๐๐๐
ด	๑๗๙๐๐๐	๔๒๒๕๐๐
น	๑๑๑๐๐๐๐	๕๙๕๕๕๐๐
บ	๑๑๑๐๐๐๐	๕๑๗๕๕๐๐
จ	๑๓๓๒๐๐๐	๒๓๓๓๐๐๐
ช	๑๕๕๕๐๐๐	๑๓๗๕๕๐๐
ข	๒๓๒๒๐๐๐	๑๑๑๕๕๐๐
ค	๑๑ ก	๕ ก

เดิมก	๑๓๕๐๐๐๐	๖๑๐๐๐๐
ก	๒๖๙๐๐๐	๑๒๒๐๐๐
บ	๖๑๙๐๐๐	๒๓๗๐๐๐
พ	๑๒๖๐๐๐	๓๓๗๕๐๐
ท	๑๕๕๐๐๐	๓๗๙๐๐๐
ด	๑๗๙๐๐๐	๔๒๒๕๐๐
น	๑๑๑๕๐๐๐	๕๑๗๕๕๐๐
บ	๑๑๑๕๐๐๐	๕๑๗๕๕๐๐
จ	๑๕๖๖๐๐๐	๒๖๖๖๐๐๐
ช	๑๗๑๗๐๐๐	๑๓๗๕๕๐๐
ข	๒๕๕๕๐๐๐	๑๑๖๑๑๐๐๐
ค	๑๑ ก	๕ ก

เดิม	๑๕๖๐๐๐๐		๖๕๐๐๐๐
ที่	๒๕๕๐๐๐๐		๑๒๘๐๐๐
ขึ้น	๖๖๒๐๐๐		๒๕๐๕๐๐
พก	๑๗๕๐๐๐		๓๕๗๒๕๐
ที่	๕๒๘๐๐๐		๕๐๗๐๐๐
ที่	๑๐๖๖๐๐๐	พินิจ อุทธรณ์	๕๖๖๕๐๐
นท	๑๒๐๖๐๐๐		๕๖๖๕๐๐
แก	๑๓๓๐๐๐๐		๕๕๒๕๐๐
เงิน	๑๕๕๐๐๐๐		๖๕๕๐๐๐๐
ที่	๑๗๕๐๐๐๐		๘๑๕๕๐๐
นส	๒๗๖๖๐๐๐		๑๒๑๖๕๐๐
นท	๑๓๓		๕๕๕

เดิม	๑๕๘๐๐๐๐		๖๗๐๐๐๐
ที่	๓๑๖๐๐๐		๑๓๕๐๐๐
ขึ้น	๗๑๖๐๐๐		๓๐๕๐๐๐
พก	๕๕๑๐๐๐		๓๖๓๓๐๐
ที่	๑๐๐๕๐๐๐		๕๒๖๖๐๐๐
ที่	๑๑๕๖๐๐๐	พินิจ อุทธรณ์	๕๘๕๐๐๐
นท	๑๓๐๘๐๐๐		๕๕๑๐๐๐
แก	๑๕๕๐๐๐๐		๖๑๐๐๐๐
เงิน	๑๗๖๗๐๐๐		๗๓๕๐๐๐
ที่	๒๐๑๖๐๐๐		๘๕๕๐๐๐
นส	๒๕๗๗๐๐๐		๑๒๑๗๐๐๐
นท	๑๕๓		๖๓

เดวิด	๑๕๒๐๐๐๐	๗๓๐๐๐๐
ก	๓๖๕๐๐๐	๑๕๖๐๐๐
บ	๕๓๕๐๐๐	๓๓๑๐๐๐
พ	๕๗๘๐๐๐	๓๕๕๕๐๐
ท	๑๑๕๖๐๐๐	๕๖๕๐๐๐
น	๑๓๓๕๐๐๐	๕๓๓๕๐๐
ว	๑๕๑๒๐๐๐	๖๓๐๐๐๐
ด	๑๖๖๐๐๐๐	๖๖๕๐๐๐
จ	๑๕๕๒๐๐๐	๗๕๖๐๐๐
ช	๒๓๑๕๐๐๐	๕๓๑๐๐๐
ซ	๓๕๓๕๐๐๐	๑๓๘๓๐๐๐
ค	๑๒๓	๕๓

เงินคง
ลูกหลาน

เดวิด	๑๕๕๐๐๐๐	๑๖๐๐๐๐
ก	๓๘๕๐๐๐	๑๕๒๐๐๐
บ	๕๗๘๐๐๐	๓๕๕๕๐๐
พ	๑๑๕๑๐๐๐	๕๑๐๒๕๐
ท	๑๒๓๒๐๐๐	๕๔๓๐๐๐
น	๑๕๒๓๐๐๐	๕๕๕๖๕๐
ว	๑๖๒๕๐๐๐	๖๒๕๕๐๐
ด	๑๗๖๐๐๐๐	๖๕๖๕๐๐
จ	๒๑๒๕๐๐๐	๘๓๑๐๐๐
ช	๒๕๗๘๐๐๐	๙๖๕๕๐๐
ซ	๓๖๕๕๐๐๐	๑๕๓๘๕๐๐
ค	๑๗๓	๖๖

เงินคง
ลูกหลาน

เดฉิก	๒๐๖๐๐๐๐		๗๕๐๐๐๐
ก	๕๑๒๐๐๐		๑๕๔๐๐๐
บ	๕๓๒๐๐๐		๓๕๗๐๐๐
พ	๑๑๐๕๐๐๐		๕๒๖๐๐๐
ท	๑๓๐๘๐๐๐		๕๐๒๐๐๐
ด	๒๐๐๐๐๐	พินิจ ลกทณ	๕๗๕๐๐๐
น	๑๗๑๖๐๐๐		๖๕๕๐๐๐
ด	๑๙๙๐๐๐๐		๗๒๐๐๐๐
ไ	๒๒๕๖๐๐๐๐		๙๖๕๐๐๐
ห	๒๖๓๒๐๐๐๐		๑๐๐๕๐๐๐
บ	๓๔๗๒๐๐๐๐		๑๕๙๕๐๐๐
ก	๑๙ ก		๗ ก

เดฉิก	๒๑๙๐๐๐๐		๙๒๐๐๐๐
ก	๕๓๖๐๐๐		๑๖๕๐๐๐
บ	๕๙๖๐๐๐		๓๗๐๕๐๐
พ	๑๑๖๗๐๐๐		๕๕๑๗๕๐
ท	๑๓๙๕๐๐๐		๕๒๑๙๐๐
ด	๒๒๐๐๐๐	พินิจ ลกทณ	๖๐๐๒๕๐
น	๑๙๐๕๐๐๐		๖๗๙๕๐๐
ด	๑๙๙๐๐๐๐		๗๕๗๕๐๐
ไ	๒๓๙๕๐๐๐๐		๙๙๗๐๐๐
ห	๒๗๙๖๐๐๐๐		๑๐๕๖๕๐๐
บ	๓๐๙๕๐๐๐๐		๑๕๕๙๕๐๐
ก	๑๙ ก		๗ ก

ถนอม	๒๓๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐
ก	๕๖๐๐๐๐	๑๗๐๐๐๐
บ	๑๐๕๐๐๐๐	๓๕๕๐๐๐
พ	๑๒๓๐๐๐๐	๕๕๗๕๐๐
ท	๑๕๖๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐
น	๑๖๕๐๐๐๐	๖๖๖๖๖๖
พินิจ อุททณ		
น	๑๕๕๐๐๐๐	๖๖๕๐๐๐
ด	๒๑๐๐๐๐๐	๗๗๕๐๐๐
จ	๒๕๒๐๐๐๐	๙๓๐๐๐๐
ช	๒๕๕๐๐๐๐	๑๐๕๕๐๐๐
ซ	๕๓๒๐๐๐๐	๑๖๕๕๐๐๐
ญ	๒๐๐๐	๕๑๐๐

ถนอม	๒๓๖๐๐๐๐	๕๖๕๐๐๐
ก	๕๗๒๐๐๐	๑๗๓๐๐๐
บ	๑๐๖๗๐๐๐	๓๕๐๗๕๐
พ	๑๒๖๑๕๐๐	๕๖๕๓๗๕
ท	๑๕๕๗๐๐๐	๕๕๕๕๐๐
น	๑๗๓๕๕๐๐	๖๓๓๖๖๖
พินิจ อุททณ		
น	๑๕๗๑๕๐๐	๖๖๖๖๖๖
ด	๒๑๕๕๐๐๐	๗๗๗๗๕๐
จ	๒๕๕๖๐๐๐	๙๓๖๖๖๐
ช	๓๐๑๗๐๐๐	๑๑๕๕๖๖๖๐
ซ	๕๕๓๑๐๐๐	๑๖๓๒๗๖๖๐
ญ	๒๐๐๐	๕๑๐๐

เดวิด	๒๕๑๐๐๐๐	๙๙๐๐๐๐
ก	๕๙๕๐๐๐	๑๙๖๐๐๐
บ	๑๐๙๕๐๐๐	๓๙๕๕๐๐
พ	๑๒๙๓๐๐๐	๕๙๓๑๒๐
ท	๑๕๓๖๐๐๐	๕๕๙๐๐๐
น	๑๗๗๙๐๐๐	๗๕๗๖๕๐๐
น	๒๐๑๒๐๐๐	๙๓๐๕๐๐
บ	๒๒๑๐๐๐๐	๙๐๑๒๕๐๐
ง	๒๖๕๑๐๐๐	๙๖๓๐๐๐
จ	๓๐๙๕๐๐๐	๑๑๑๒๓๕๐๐
ช	๕๕๕๑๐๐๐	๑๖๖๐๕๐๐
ค	๒๑ ก	๙ ก

เดวิด	๒๕๕๐๐๐๐	๙๑๐๐๐๐
ก	๕๐๙๐๐๐	๑๙๒๐๐๐
บ	๑๐๙๕๐๐๐	๕๑๑๐๐๐
พ	๑๓๕๖๐๐๐	๕๙๙๐๐๐
ท	๑๖๑๒๐๐๐	๕๙๙๐๐๐
น	๑๙๖๙๐๐๐	๗๖๗๐๐๐
น	๒๑๑๒๐๐๐	๙๕๖๐๐๐
บ	๒๓๑๐๐๐๐	๙๓๐๐๐๐
ง	๒๗๕๑๐๐๐	๙๙๖๐๐๐
จ	๓๑๙๕๐๐๐	๑๑๑๖๓๐๐๐
ช	๕๙๖๑๐๐๐	๑๗๑๖๐๐๐
ค	๒๑ ก	๙ ก

กตม	๒๖๖๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐
ก	๕๖๒๐๐๐	๑๙๙๐๐๐
บ	๑๒๐๒๐๐๐	๕๒๕๕๐๐
พ	๑๕๑๙๐๐๐	๕๐๕,๑๕๐
ท	๑๖๙๙๐๐๐	๕๙๙๐๐๐
ก-๓๐๐๐	๑๙๕๙๐๐๐	๖๙๙๒๕๐
กตย	๒๒๒๖๐	๖๙๑๕๐๐
กต	๒๒๓๐๐๐๐	๙๕๙๕๐๐
น	๒๙๑๖๐๐๐	๑๐๒๙๐๐๐
ท	๓๕๐๒๐๐๐	๑๒๐,๑๕๐๐
บ	๔๙๑๖๐๐๐	๑๙๙๑๕๐๐
ม	๒๓๓	๕๓

ที่เมือง
ลูกหลาน

กตม	๒๙๖๐๐๐๐	๑๐๑๕๐๐๐
ก	๕๙๐๐๐๐	๒๐๓๐๐๐
บ	๑๓๓๙๐๐๐	๕๕๙๑๕๐
พ	๑๕๙๖๕๐๐	๕๕๕๑๑๕๐
ท	๑๙๙๙๐๐๐	๖๕๙๖๐๐
ก-๓๕๐๐	๒๑๙๙๕๐๐	๗๕๙๙๕๐
กตย	๒๕๙๑๐๐๐	๙๕๙๑๕๐
กต	๒๙๐๕๐๐๐	๙๑๑๑๕๐
น	๓๒๐๖๐๐๐	๑๑๑๑๕๐๐
ท	๓๙๙๙๐๐๐	๑๒๙๙๙๕๐
บ	๕๕๕๑๐๐๐	๑๙๑๑๑๕๐
ม	๒๕๓	๕๓

ที่เมือง
ลูกหลาน

เดิม	๓๑๒๐๐๐๐	๑๐๓๐๐๐๐
ก	๖๐๕๐๐๐	๒๐๖๐๐๐
ข	๑๓๖๕๐๐๐	๒๖๕๐๐๐
ค	๑๖๐๕๐๐๐	๕๕๒๐๐๐
ด	๑๕๑๖๐๐๐	๖๕๕๐๐๐
เด	๓๖๐๐	๖๕๖๐๐๐
อี	๒๒๑๕๐๐๐	๖๕๖๐๐๐
อ	๒๕๓๑๐๐๐	๕๕๕๐๐๐
ก	๒๖๖๐๐๐๐	๕๕๐๐๐๐
ข	๓๓๑๒๐๐๐	๑๑๒๕๐๐๐
ค	๓๕๖๕๐๐๐	๑๓๑๖๐๐๐
ด	๕๖๕๒๐๐๐	๑๕๓๖๐๐๐
เด	๒๖ ก	๕ ก

เดิม	๓๑๒๐๐๐๐	๑๐๕๐๐๐๐
ก	๖๕๒๐๐๐	๒๑๕๐๐๐
ข	๑๕๗๒๐๐๐	๕๕๖๐๐๐
ค	๑๖๓๕๐๐๐	๕๕๓๕๐๐
ด	๒๑๖๕๐๐๐	๖๕๖๐๐๐
เด	๓๐๐๐	๖๐๐๕๐๐
อี	๒๕๐๒๖๐๐	๖๐๐๕๐๐
อ	๒๗๓๖๐๐๐	๕๐๕๐๐๐
ก	๒๕๕๐๐๐๐	๕๖๕๐๕๐๐
ข	๓๕๖๖๐๐๐	๑๑๕๕๐๐๐
ค	๔๑๖๒๐๐๐	๑๓๕๕๐๐๐
ด	๖๐๕๒๐๐๐	๒๐๕๕๐๐๐
เด	๒๕ ก	๕ ก

เดวิด	๓๔๖๐๐๐๐	๑๒๔๐๐๐๐
...	๑๑๒๐๐๐	๒๔๔๐๐๐
...	๑๑๕๒๐๐๐	๕๕๕๕๐๐
...	๒๐๔๕๐๐๐	๖๖๖๖๖๖
...	๒๕๕๕๐๐๐๐	๑๕๑๐๐๐
...	๒๕๕๕๐๐๐๐	๕๕๑๑๗๕๐
...	๓๒๕๖๐๐๐	๑๐๓๗๖๕๐๐
...	๓๕๕๑๐๐๐๐	๑๑๑๕๐๐๐
...	๔๒๓๖๐๐๐	๑๓๕๕๐๐๐
...	๔๕๕๒๐๐๐๐	๑๕๕๖๕๐๐
...	๕๑๐๖๐๐๐	๒๓๒๖๕๐๐
...	๓๓ ๓	๑๐ ๓

เดวิด	๒๕๖๐๐๐๐	๑๕๕๐๐๐๐
...	๑๓๑๒๐๐๐	๓๕๕๐๐๐
...	๓๐๕๒๐๐๐	๕๕๕๐๐๐
...	๓๖๒๕๐๐๐	๑๐๕๖๐๐๐
...	๕๓๕๕๐๐๐	๑๒๖๖๐๐๕
...	๕๐๑๒๐๐๐	๑๕๖๕๐๐๐
...	๕๕๕๖๐๐๐	๑๖๗๕๐๐๐
...	๖๒๕๐๐๐๐	๑๗๕๖๕๐๐
...	๗๕๓๖๐๐๐	๒๑๕๕๐๐๐
...	๘๑๕๖๐๐๐	๒๕๕๕๐๐๐
...	๙๑๑๕๖๐๐๐	๓๗๑๕๐๐๐
...	๕๕ ๓	๑๕ ๓

สอนเต ... ส่วน
 บังคับให้ ... ๖๐๐๐๐
 สกนภัย ... ๕๐๐๐๐
 เมกกะหนึ่งหมื่น ... โคนครุแสงแสง ... ๖๕๐๐๐๐
 กระดาษปะหมัด ... ๑๕๐๐๐
 คัดลอกกระดาษ ... ๑๕๐๐๐๐

เมกกะหนึ่งหมื่น ... ๖๕๐๐๐๐
 ๖๕๐๐๐๐
 ๖๕๐๐๐๐
 ๖๕๐๐๐๐

... ๕๕๐๐๐๐
 ...
 ...
 ...

พระไอยการพรมศักดิ์

๑) ศุภมัศดุ ๑๑๖๖ มุสิกะสังวัจจระมาชะมาศคุกะปักยยปาฏิบตฤททีคุรวาระ
 บริเจทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดีศรีสินทรมหจักรพรรดิ
 ราชาธิบดีนทรธรรณินทราชาธิราชรัตนากาศภาศกระวงษองคบรมมาธิเบศ ตริภูวนเศวรนารถ
 นายกดิหลกรัตนราชชาติอาชาวไศรย สมุทยดโรมนตสกลจักรวาฟ้าธิเบนทสรุริเยนทรา
 ธิบดีนทรหรินทราชาธาธิบดีศรีสุวิบูลคุณอันนิตฤทธิราเมศวรธรรมมิกะราชาธิราชเดโชไชย
 พรหมเทพาติเทพตริภูวนาธิเบศโลกเชษฐวิสุทธมกุฎประเทศคตามหาพุทธางกูรบรมบพิตร
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว อันเสด็จปราบดาภิเศกผ่านพิภพกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยามหาดิลก
 ภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย เสด็จออกพระที่นั่งบุษบกมาลามหาจักรพรรดิพิมาน พร้อมด้วย
 หม่อมขุนมาตยามนตรีกระวีราช ราชสุริวงษพงษ์พฤตมาโหราจารย์เฝ้าพระบาททรงกษมาศ จึง
 เจ้าพญาศรีธรรมราชเดชชาติอำมาตยานุชิตพิพิทวงษพงษ์ภัคตยาธิเบศวราธิบดีศรีรัตนราช
 โกษาธิบดีอภัยพิริยปรากรมภาหุ กราบบังคมทูลพระกรรณาด้วยข้อความนายบุญสีข้างเหล็ก
 หลวงร้องทูลกราชฎากรกล่าวโทษ

พระเกษม	}	ใจความว่าอำแดงป้อมภรรยา นายบุญศรี
นายราชาอัศ		

 ฟ้องหย่า นายบุญสี ๆ ให้การแก่พระเกษมว่าอำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอัศ
 แล้วมาฟ้องหย่า นายบุญสี ๆ ไม่หย่าพระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การ นายบุญสีไม่
 พระเกษมพูดจาแพะเลโฉมอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เป็น

สัจ	}	เข้าด้วยอำแดงป้อม แล้ว
ธรรม		

 คัดเอาข้อความมาให้ลูกขุนสารหลวงปรึกษา ๆ ว่าเป็นหญิงหย่าชาย ให้อำแดงป้อมกับนาย
 บุญสีขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จึงทรงพระกรรณาตรัสว่าหญิงนอกใจชายแล้วมาฟ้อง
 หย่าชาย ลูกขุนปรึกษาให้หย่ากันนั้นหาเป็น

ยุติ	}	ไม่ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้เจ้า
ธรรม		

 พญาพระคลังเอากฎหมายณสารหลวงมาสอบกับฉบับ

หอนหลวง	}	ได้ความว่าชายหาผิดหนี
ข้างที่		

 ได้ หญิงขอหย่าท่านว่าเป็นหญิงหย่าชายหย่าได้ถูกต้องกันทั้งสามฉบับ จึงมีพระราชโองการ
 มาณพระบันทูลสุริสีหนาทดำหรั็ดว่าฝ่ายพุทธจักรนั้นพระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระ

ธรรมชั้นธ อันสมเด็จพระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลัก
 โลกยสั่งสอนบรรพชิตบิณฑิษย์แลฆราวาศบิณฑิษย์ได้ปฏิวัตรซึ่งทางศุคติภูมิแลทุกขคติภูมิ แล
 พระไตรปิฎกธรรมนั้น ก็พ้นเพื่อนวิปริตผิดเพี้ยนไปเป็นอันมากยากที่จะเล่าเรียนเป็นอายุสม
 พระศาสนาสืบไป ก็ได้อาราธนาประชุมเชิญพระราชาคณะทั้งปวงมีสมเด็จพระสังฆราชแล
 พระธรรมอุดมพระพุทโธษาจารย์เป็นประธาน ฝ่ายราชบัณฑิตยนั้นพญาธรรมปริชา
 เป็นต้น ให้ทำสังคายนายชำระพระไตรปิฎกธรรมสอบใส่ด้วยอรรถกถาฎีกาให้ถูกต้องตาม
 พระพุทธบัญญัติ พระไตรปิฎกจึงค่อยถูกต้องอันประเสริฐแล้ว แลฝ่ายข้างอาณาจักรนี้
 กระษัตริย์จะดำรงแผ่นดินนั้นหาใครซึ่งโบราณราชนิติกฎหมายพระอายุการ อันกระษัตริย์แต่
 ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดฐานจึงพิพากษาดราสินเนื้อความราษฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรม
 แลพระราชกำหนดบทพระอายุการนั้นก็พ้นเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมากด้วยคน
 อันโงกหลงหาความลាយแก่บาปมิได้ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิพากษาภาให้เสียยุติธรรม
 สำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ จัดข้าทูลอง ๕ ที่มีสติปัญญาได้

อาลักษณ์	ขุนสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์	๑	} ๔	} เข้ากัน ๑๑ คน
	ขุนสารประเสริฐ	๑		
	ขุนวิเชียรอักษร	๑		
	ขุนวิจิตรอักษร	๑		
ลูกขุน	ขุนหลวงพระไกรสี	๑	} ๓	
	พระราชพินิจใจราชปลัด	๑		
	หลวงอัถยา	๑		
	พระมหาวิชาธรรม	๑		
ราชบัณฑิตย	ขุนศรีวรโวหา	๑	} ๔	
	นายพิม	๑		
	นายด่อนบาเรียน	๑		

ชำระพระราชกำหนดบทพระอายุการอันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมสาตราไปให้ถูกต้อง
 ตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรง
 พระอุสาทรงชำระดัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้ ด้วยพระไทยทรง
 พระมหากรุณาคุณ จให้เป็นประโยชน์แก่กระษัตริย์อันดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า ครั้นทรง
 ชำระแล้วให้อาลักษณ์ชูปเส้นหมึกสามฉบับ ไว้ห้องเครื่องฉบับหนึ่ง ไว้หอหลวงฉบับหนึ่ง ไว้ณ

สารหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง ปิตตรา พระราชสีห } ทุกเล่มเป็นสำคัญ ถ้าพระ } เกษม }
พระคชสีห } } ไกรสี } }
บัวแก้ว }

พระสมุดพระราชกำหนดบทพระอายุการออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็น

พระราชสีห }
ปิตตรา พระคชสีห } สามดวงนี้ใช้ อย่าให้เชื่อฟังเอาเป็นอันขาดทีเดียว
บัวแก้ว }

๑ จักกล่าวลักษณะมูลคดีวิวาทอันเกิดความด้วยพิกัดกระเสีयरอายุศม ชาย }
หญิง } อันตั้ง

ปถม }
อยู่ใน มณิม } ไวยโดยบาฬีคำภีรพระธรรมสาตราว่า อคฺขมาปนายู เปนต้นด่งนี้มีอรรถาธิบาย
บัดฉิม }

ดังกล่าวมาแล้ว แต่นี้จึงสืบสาขาคดีคือกึ่งความตามพระราชบัญญัติอันบูรณราชกระษัตริทรง
พระราชวินิจฉัยตามคำภีรพระธรรมสาตราจัดเป็นบทมาตราสืบ ๆ มาดังนี้ จุลศักราช ๙๕๕
ศกกฎกุฎสังวัจฉระเชษฐรามาศกาลปักขเอกาทศมีติดถียงพุทธวาระกาลบริเขตกำหนด จึงพระ
บาทสมเด็จเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิทธราชธรรม
อนันตสมภาราติเรกเอกอุดมบรมพุทธานุจร จุลจักรพรรดิธรรมมิกกราชาธิราชเจ้าผู้ทรง
พระคุณอันมหาประเสริฐ เสด็จณพระที่นั่งมงกุฎพิมานโดยบูรณภาภิมุขสุวรรณมหา
ปราสาท จึงพญาธมราชอินทราธิบดีศรีโลกาภรทันทรากรมพระนครบาลอภัยพิริยบรากรม
ภาณุ กราบบังคมทูลพระกรรณาว่าข้าพระพุทธเจ้าหมื่นยอดทองใช้ชื่อเกิดผู้ทาชเนาแขกไป
พื้นดิน แลลูกชายชื่อเกิดอยู่ณบ้านหมื่นยอดทอง เอาลูกชื่อเกิดใส่เก้าอี่ไปตั้งไว้ลูกชื่อเกิดจมน
น้ำตาย แลชื่อเกิดให้ตระลาการพิจารณา แลอำแดงอุ้นสาระภาพว่าเอาลูกชื่อเกิดไปตั้งไว้
ณบนสวน แล้วไปมกั้ครั้งกลับมาจึงเห็นลูกชื่อเกิดซึ่งใส่เก้าอี่นั้นตกจมน้ำอยู่ เอาขึ้นมา
ประคมผงมแลอยู่ประมาณครู่หนึ่งลูกชื่อเกิดนั้นตาย แลจะลงโทษประการใดจะขอรับ
ข้าพระพุทธเจ้าเอาไปสัจไปยังธรรมาธิกรปรับด้วยพระราชกฤษฎีกา แลปรับว่าเด็กอายุศม
๕ เดือนเป็นค่า ๔๐๐๐๐ เป็นเงินหกสลึง แลให้ใหม่อำแดงอุ้นสองค่าเป็นเงิน ๓ เป็น
สินไหมกึ่งพิไนยกึ่ง แลข้าพระพุทธเจ้าเอาตามพระราชกฤษฎีกาประการใด ขอเดชะ
พระบาทบรมสมภารโปรดเกล้า ฯ จึงพระบาทสมเด็จเอกาทศรฐอิศวรบรมนารถบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิทธราชธรรมอนันตสัมภาราติเรกเอกอุดมบรมพุทธานุจร
เสวตรกฤษชรวรกระหนกกระรัตนมหาปราสาทโอภาษพรรณนวิศาล ทรงพระวิจารณ์บูรณราช
บัญญัติคณนากลไยยบัลดแลเห็นดูหย่อน จม่อนให้ยิ่งกว่าอาทิบูรณ เพื่อจะบริหารลด
พระราชารษฎร เป็นทาสกรรมกรบรรชันทเสมอมาเนาเขตบมิให้คิดผิดเพศพาธา แห่งผู้มีอิศริยา

มหุขประทุษบังอาจ แลจให้ประพดติดตามพระราโชวาทโดยนิตยทำนุก จงเกษมสุข
 ประชากรถาวรในประจุบันอนาคตกาลด้วยเดชสมภารพระบรมบาท จึงมีพระราชโองการ
 มาณพระบันฑูลสุรัสีหนาทดำหรัตั้งแก้มหาราชครูพระราชครูปโรหิตาพดมาจารย์ให้แต่ง
 พระราชกฤษฎีกาพิกต์ค่าคนไว้ดังนี้

๑) มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดบังอาจพันแทงทุบตีกันให้ตายก็ดี ทำฉมบกฤตยาให้ตายก็ดี
 ใส่ยาให้กันตายก็ดี อนึ่งมิได้แกล้งให้ตายก็ดี แลทำให้ตายด้วยหาพิจารนามิได้ก็ดี แลลง
 สิ้นใหม่ก็ดีตามโทษ ^{หนัก} } นั้นตามค่าคนดังนี้ ถ้าแลมิได้ตายให้ใหม่ตามพระอายุการเดิม
 เบา }

๑) ถ้าผู้ชายอายุศมเดือน $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๖ บาท อายุศม $\left. \begin{matrix} ๔ \\ ๕ \\ ๖ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๒ ตำลึง
 อายุศม $\left. \begin{matrix} ๗ \\ ๘ \\ ๙ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๑๐ บาท อายุศม $\left. \begin{matrix} ๑๐ \\ ๑๑ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๓ ตำลึง ผู้ชายอายุศมชวบ $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \end{matrix} \right\}$

ชวบค่า ๔ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๓ \\ ๔ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๕ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๕ \\ ๖ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๖ ตำลึง อายุศม

$\left. \begin{matrix} ๗ \\ ๘ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๘ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \\ ๑๑ \\ ๑๒ \\ ๑๓ \\ ๑๔ \\ ๑๕ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๑ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๑๖ \\ ๑๗ \\ ๑๘ \\ ๑๙ \\ ๒๐ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๒

ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๒๑ \\ ๒๒ \\ ๒๓ \\ ๒๔ \\ ๒๕ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๓ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๒๖ \\ ๒๗ \\ ๒๘ \\ ๒๙ \\ ๓๐ \\ ๓๑ \\ ๓๒ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๔ ตำลึง อายุศม

$\left. \begin{matrix} ๓๓ \\ ๓๔ \\ ๓๕ \\ ๓๖ \\ ๓๗ \\ ๓๘ \\ ๓๙ \\ ๔๐ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๕ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๔๑ \\ ๔๒ \\ ๔๓ \\ ๔๔ \\ ๔๕ \\ ๔๖ \\ ๔๗ \\ ๔๘ \\ ๔๙ \\ ๕๐ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๒ ตำลึง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๕๑ \\ ๕๒ \\ ๕๓ \\ ๕๔ \\ ๕๕ \end{matrix} \right\}$ ชวบค่า ๑๐

$\left. \begin{matrix} ๕๖ \\ ๕๗ \\ ๕๘ \\ ๕๙ \\ ๖๐ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๘ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๖๑ \\ ๖๒ \\ ๖๓ \\ ๖๔ \\ ๖๕ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๖ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๖๖ \\ ๖๗ \\ ๖๘ \\ ๖๙ \\ ๗๐ \end{matrix} \right\}$

$\left. \begin{matrix} ๗๑ \\ ๗๒ \\ ๗๓ \\ ๗๔ \\ ๗๕ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๔ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๗๖ \\ ๗๗ \\ ๗๘ \\ ๗๙ \\ ๘๐ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๓ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๘๑ \\ ๘๒ \\ ๘๓ \\ ๘๔ \\ ๘๕ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๑๐ \text{ บาท อายุศม}$

$\left. \begin{matrix} ๘๑ \\ ๘๒ \\ ๘๓ \\ ๘๔ \\ ๘๕ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๒ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๘๖ \\ ๘๗ \\ ๘๘ \\ ๘๙ \\ ๙๐ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๖ \text{ บาท อายุศม } ๙๑ \text{ ถึง } ๑๐๐ \text{ รวม ค่า}$

ตำลิ่งหนึ่ง

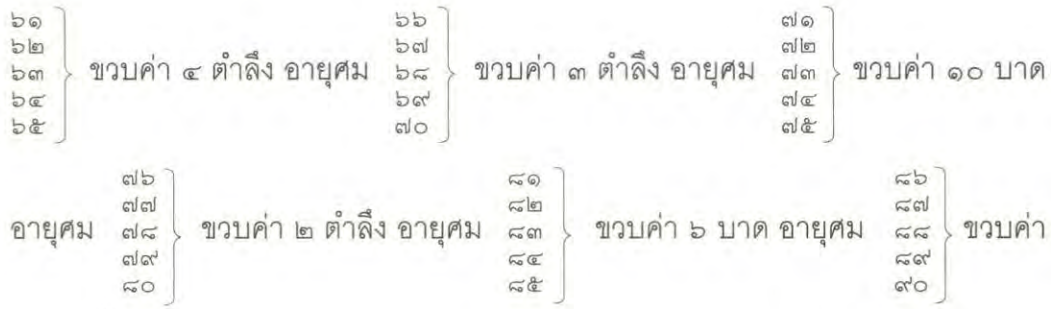
© ถ้าผู้หญิงอายุศมเดือน $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่าตำลิ่งหนึ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๕ \\ ๖ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๖ บาท
 อายุศม $\left. \begin{matrix} ๗ \\ ๘ \\ ๙ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๒ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๑๐ \\ ๑๑ \end{matrix} \right\}$ เดือนค่า ๑๐ บาท อายุศมรวม $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \end{matrix} \right\}$ รวม
 ค่า ๓ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๓ \\ ๔ \end{matrix} \right\}$ รวมค่า ๔ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๕ \\ ๖ \end{matrix} \right\}$ รวมค่า ๕ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๗ \\ ๘ \end{matrix} \right\}$

รวมค่า ๗ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \end{matrix} \right\}$ รวมค่า ๘ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๑๑ \\ ๑๒ \\ ๑๓ \\ ๑๔ \\ ๑๕ \end{matrix} \right\}$ รวมค่า ๙ ตำลิ่ง อายุศม

$\left. \begin{matrix} ๑๖ \\ ๑๗ \\ ๑๘ \\ ๑๙ \\ ๒๐ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๑๐ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๒๑ \\ ๒๒ \\ ๒๓ \\ ๒๔ \\ ๒๕ \\ ๒๖ \\ ๒๗ \\ ๒๘ \\ ๒๙ \\ ๓๐ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๑๒ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๓๑ \\ ๓๒ \\ ๓๓ \\ ๓๔ \\ ๓๕ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๑๑$

ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๓๖ \\ ๓๗ \\ ๓๘ \\ ๓๙ \\ ๔๐ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๑๐ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๔๑ \\ ๔๒ \\ ๔๓ \\ ๔๔ \\ ๔๕ \end{matrix} \right\} \text{รวมค่า } ๙ \text{ ตำลิ่ง อายุศม}$
 $\left. \begin{matrix} ๔๖ \\ ๔๗ \\ ๔๘ \\ ๔๙ \\ ๕๐ \end{matrix} \right\}$

รวมค่า ๘ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๕๑ \\ ๕๒ \\ ๕๓ \\ ๕๔ \\ ๕๕ \end{matrix} \right\}$ รวมค่า ๗ ตำลิ่ง อายุศม $\left. \begin{matrix} ๕๖ \\ ๕๗ \\ ๕๘ \\ ๕๙ \\ ๖๐ \end{matrix} \right\}$ รวมค่า ๖ ตำลิ่ง อายุศม

ตำลึงหนึ่ง อายุศมแต่ ๙๑ ถึง ๑๐๐ ขวบค่าสามบาท

ขวบ	ชายอายุศมเดือน			๓ ๒ ๑	๑ ๒	๕ ๔	๒ ๑	๙ ๘ ๗	๒ ๑ ๒	๑๑ ๑๐	๓ ๒ ๑	สิ้นเดือน	
	๑ ๒	๔ ๓	๓ ๔	๕ ๔	๖ ๕	๗ ๖	๘ ๗	๙ ๘	๑๐ ๙	๑๑ ๑๐	๑๒ ๑๑	๑๓ ๑๒	๑๔ ๑๓
	๑๓ ๑๒	๑๔ ๑๓	๑๕ ๑๔	๑๖ ๑๕	๑๗ ๑๖	๑๘ ๑๗	๑๙ ๑๘	๒๐ ๑๙	๒๑ ๒๐	๒๒ ๒๑	๒๓ ๒๒	๒๔ ๒๓	๒๕ ๒๔
	๒๖ ๒๕	๒๗ ๒๖	๒๘ ๒๗	๒๙ ๒๘	๓๐ ๒๙	๓๑ ๓๐	๓๒ ๓๑	๓๓ ๓๒	๓๔ ๓๓	๓๕ ๓๔	๓๖ ๓๕	๓๗ ๓๖	๓๘ ๓๗

ขวบ	หญิงอายุศมเดือน			๓ ๒ ๑	๑ ๒	๕ ๔	๑ ๒	๙ ๘ ๗	๒ ๑ ๒	๑๑ ๑๐	๒ ๑ ๒	สิ้นเดือน	
	๑ ๒	๓ ๒	๓ ๔	๕ ๔	๖ ๕	๗ ๖	๘ ๗	๙ ๘	๑๐ ๙	๑๑ ๑๐	๑๒ ๑๑	๑๓ ๑๒	๑๔ ๑๓
	๑๕ ๑๔	๑๖ ๑๕	๑๗ ๑๖	๑๘ ๑๗	๑๙ ๑๘	๒๐ ๑๙	๒๑ ๒๐	๒๒ ๒๑	๒๓ ๒๒	๒๔ ๒๓	๒๕ ๒๔	๒๖ ๒๕	๒๗ ๒๖
	๒๙ ๒๘	๓๐ ๒๙	๓๑ ๓๐	๓๒ ๓๑	๓๓ ๓๒	๓๔ ๓๓	๓๕ ๓๔	๓๖ ๓๕	๓๗ ๓๖	๓๘ ๓๗	๓๙ ๓๘	๔๐ ๓๙	๔๑ ๔๐

๑ ถ้าจักษุพิกาลข้างหนึ่ง นูหนวกก็ดี ให้ลดค่าส่วนหนึ่งเอา ๕ ส่วน ถ้าแลมือพิกาลข้างหนึ่งก็ดี ผู้เท้าพิกาลข้างหนึ่งก็ดี ให้ลดค่าส่วนหนึ่งเอา ๓ ส่วน ถ้าแลจักษุพิกาลสองข้างก็ดี มือพิกาลสองข้างก็ดี ให้ลดค่าลง ๒ ส่วนเอาส่วนหนึ่ง ถ้าแลเท้าพิกาลทั้งสองข้าง ให้ลดค่า ๑ เอาส่วนหนึ่ง ถ้าแลเกิดโรคแลเหนจรักษาหายพลันให้ลดค่าลงส่วนหนึ่งเอาแต่ ๖ ส่วน ถ้าแลเกิดโรคแลเหนจรักษานานหาย ให้ลดค่าลงส่วน ๑ เอา ๔ ส่วน ถ้าแลผู้โรคลำบากแลจักษุหายให้ลดค่าลง ๒ ส่วนเอา ๒ ส่วน ถ้าเป็นบ้าเลมอะแลบ้าหมูเหงาเงื่อง ให้ลดค่าลงส่วนหนึ่งเอา ๒ ส่วน ซึ่งพิกาลแลเกิดโรคอันกล่าวตั้งนี้ ถ้าสูงอายุศมแลเด็กสกนก็ดี ให้เทียบเอาตามอายุศมซึ่งพิกัถไว้แล้วแลให้ลดค่านั้นลงตามพิกาลโรคนั้นแล

๑ มาตราหนึ่ง ไพรหลวงทั้งปวงซึ่งมีสักหมายหมู่กรรมนั้นแล้ว และผู้บังอาจฆ่าฟัน
 แขนงทูปองตีให้ตายด้วย ^{ไม้}มือ } ให้พิกัดค่าตัวหมูนั้นไว้โดยสักหมายจงทุกหมู่ทุกกรรม ตาม
 เหลก }
 พระราชกำหนดใหม่ไว้ดังนี้

๑ ถ้าสักคอกลายแขนทั้งสองข้าง สักดาบสักลำตาลในแข่งขาทั้งสองข้างค่าชั่ง ๖
 ตำลึง ถ้าสักคอกลายแขนลายสองข้าง แลสักลำตาลสักดาบในแข่งขาข้างเดียวค่าชั่ง ๕ ตำลึง
 ถ้าสักคอกลายแขนลายสองข้างแลสักลำตาลมิได้สักดาบในแข่งขาข้างเดียวค่าชั่ง ๔ ตำลึง ถ้าแลสัก
 คอกลายแขนลายสองข้าง แลมิได้สักลำตาลค่าชั่ง ๒ ตำลึง ถ้าสักแต่แขนลายข้างเดียวก็ตี
 สักแต่คอกลายก็ตีค่า ๑๘ ตำลึง ถ้าสักแต่หมู่ไว้ค่า ๑๖ ตำลึง ถ้ามิได้สักหมายหมู่แต่เป็นไพร่
 หลวงเอาเสมอไพร่ราคา ๑๔ ตำลึง

มาตราหนึ่ง ไพรหลวงสิบสองพระกำนัลทั้งปวง ถ้าสักดาบในแข่งขาสองข้างค่าชั่ง ๑
 ถ้าสักดาบแข่งขาข้างเดียวค่า ๑๘ ตำลึง ถ้าสักแต่ หมู่ไว้ค่า ๑๖ ตำลึง ถ้ามิได้หมายหมู่เอา
 เสมอไพร่ราคา ๑๔ ตำลึง กล่าวลักษณะพิกัดกระเสียรอายุศมชายหญิงตามมูลคดีวิวาท
 แลสาขคดีโดยคำภีรพระธรรมนูญแต่เท่านี้

๑ จักกล่าวมูลคดีสำหรับกระลาการอันชื่อว่าพรหมทัณฑ์คือพรหมศักดิ์บพปรับโดย
 บาปในคำภีรพระธรรมนูญว่า ทนุทาภิปตติการณ ยัม สพุเพล์ ปราชินิ ตมปิ ปตติทณุฑุ ทณุโท
 นามา ตี กิตติตี แปลเนื้อความว่า ยัม ทนุทาภิปตติการณ อันว่ากิริยาทอดซึ่งอาชวาคือ ^{สินใหม่}
 อันใด สพุเพล์ ปราชินิ แก่บุทคลทั้งหลายผู้แพคดี ตมปิปตติทณุฑุ อันว่าลักษณะอันทอดซึ่ง ^{พิไนย}
 อาชวาคือ ^{สินใหม่} } นั้น กิตติตี อันพระมโนสาราจารย์กล่าว ทณุโท ชื่อว่าพรหมทัณฑ์คือกรรม
 ศักดิ์บพปรับ ทสกุสสถาน จิตตเอกิ วฑุณน กตวา ปญจินุทริยา จ คุณกัม มโนทุจจริตนาม
 มโนทุจจริตถาน ปญจินุทริยา หานี เอกาทสา ลพุกัม วจิตุจจริตนาม มโนทุจจริต ถานี
 เอกาทสา หานญเจว ลพุกัม นวถานี กตวา ปญจ ฉ สตุต อฏฐ นว ทส ทวาทส จุทส เอกวีสติ
 คุณิ โหติ ยถา อณุกมเมเนว อาจารย์เียน ย เขตพุพา

พระมโนสาราจารย์ท่านกล่าวไว้ว่า ถ้าจทำพรหมศักดิ์ให้ตั้งทศกุศลกรรมบพ ๑๐
 ลงเอาเอกจิตริ ๑ บวกแล้วเอาปัญญาอินทริย ๕ คูณเปนเกณมะโนทุจจริตเกณเลมิตตราไว้ แล้ว
 ตั้งเลมิตลงเอาปัญญาอินทริย ๕ หารลัพท์ได้ ๑๑ เปนเกณวจิตุจจริตค่าท่าน จึงตั้งเกณเลมิตเอา
 ๑๑ หารลัพท์นั้นเอาออกตั้ง ๙ ถานถานแรกเอา ๕ คูณเปนเกณกายทุจจริตตราไว้ ถาน ๓ เอา

๗ คุณเป็นกายทุจริตตีข้าดำตราไว้ ถาน ๔ เอา ๘ คุณเป็นเณรกายทุจริตตีรับตราไว้ ถาน ๕
 เอา ๙ คุณเป็นเณรกายทุจริตตีฉลายตราไว้ ถาน ๖ เอา ๑๐ คุณเป็นเณรทุจริตตีแตกตรา
 ไว้ ถาน ๗ เอา ๑๒ คุณเป็นเณรกายทุจริตตีขึ้นตราไว้ ถาน ๘ เอา ๑๔ คุณเป็นกายทุจริต
 ตีหักตราไว้ ถาน ๙ เอา ๒๑ คุณเป็นเณรกายทุจริตตีบอดตราไว้ทั้ง ๑๑ ถานแล้วเอาสหัส
 โกรธา ๑๐๐๐ คุณทั้ง ๑๑ ถานเป็นเบี้ยตำแหน่งนา ๕ ไร่แล ถ้าจะทำเบี้ยนา ๑๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา
 ๔๐๐ ไร่ ให้ตั้งเบี้ยตำแหน่งนา ๕ ไร่ลง ถ้านา ๑๐ ไร่เอา ๒ คุณ นา ๑๕ ไร่เอา ๓ คุณ นา ๒๐
 ไร่เอา ๔ คุณ นา ๒๕ ไร่เอา ๕ คุณ นา ๓๐ ไร่เอา ๖ คุณ นา ๕๐ ไร่เอา ๗ คุณ นา ๘๐ ไร่เอา ^๗_๑
 คุณ นา ๑๐๐ ไร่เอา ๘ คุณ นา ๑๕๐ ไร่เอา ๙ คุณ นา ๒๐๐ ไร่เอา ๑๐ คุณ นา ๒๕๐ ไร่เอา ^{๑๒}_๑
 คุณ นา ๓๐๐ ไร่เอา ๑๕ คุณ นา ๓๕๐ ไร่เอา ^{๑๗}_๑ } คุณ นา ๔๐๐ ไร่เอา ๒๐ คุณ ถ้าจะทำเณ
 ตายแต่นา ๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๔๐๐ ไร่ให้ตั้งเบญจชั้นทั้ง ๕ ลงเอาสหัสวิปาก ๗ คุณแล้วเอาสหัส
 โกรธา ๑๐๐๐ คุณเป็นเณรไว้ จึงเอาเณรตายสำหรับตำแหน่งนาคุณแล้วเอา ๗๐๐๐๐๐ หาร
 ลัพนั้นเป็นค่าตัว ถ้ามีเสด ๓๕๐๐๐๐ ให้เอาเป็นกึ่งค่า ถ้ามีเสด ๑๗๕๐๐๐ ให้เอาเป็นครึ่งกึ่ง
 ถ้าน้อยกว่าเสดทั้งสองนี้แล้วอย่าใช้เลย แลตายสำหรับตำแหน่งนานั้นถ้านา ๕ ไร่เอา ๓๐
 คุณ ถ้านา ๑๐ ไร่เอา ๔๐ คุณ ถ้านา ๑๕ ไร่เอา ๔๕ คุณ ถ้านา ๒๐ ไร่เอา ๕๐ คุณ ถ้านา ๒๕ ไร่
 เอา ๕๕ คุณ ถ้านา ๓๐ ไร่เอา ๖๐ คุณ ถ้านา ๕๐ ไร่เอา ๗๐ คุณ ถ้านา ๘๐ ไร่เอา ๗๕ คุณ
 ถ้านา ๑๐๐ ไร่เอา ๘๐ คุณ ถ้านา ๑๕๐ ไร่เอา ๙๐ คุณ ถ้านา ๒๐๐ ไร่เอา ๑๐๐ คุณ ถ้านา
 ๒๕๐ ไร่เอา ๑๒๐ คุณ ถ้านา ๓๐๐ ไร่เอา ๑๕๐ คุณ ถ้านา ๓๕๐ ไร่เอา ๑๗๐ คุณ ถ้านา ๔๐๐
 ไร่เอา ๒๐๐ คุณ

ถ้าจะทำเบี้ยพี่น้องลูกหลานแต่นา ๓๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๔๐๐ ไร่ให้ตั้งเบี้ยตัวลง
 เอา ๒ หารลัพนั้นเป็นเบี้ยพี่น้องลูกหลาน ถ้าจะทำเบี้ยแต่นา ๔๐๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐
 หาเณรมิได้ให้ตั้งเบี้ยนา ๔๐๐ ลงแล้วให้บวกเบี้ยขึ้นร้อยละ

เท่านั้น	เลมิด	๖๐๐๐๐	บวกร พี่น้อง ลูกหลาน	๑๕๐๐๐
	ด่า	๑๒๐๐๐		๓๐๐๐
	บขี้	๒๗๐๐๐		๖๗๕๐
	ฟก	๓๑๕๐๐		๗๘๗๕
	ขี้ด่า	๓๘๐๐๐		๙๕๐๐
	ทริบ	๔๔๕๐๐		๑๑๑๒๕
	ฉลาย	๕๑๐๐๐		๑๒๗๕๐
	แตก	๕๕๐๐๐		๑๓๗๕๐
	ไซ้	๖๖๐๐๐		๑๖๕๐๐
	หัก	๗๗๐๐๐		๑๙๒๕๐
	บอด	๑๑๑๐๐๐		๒๗๗๕๐
	ตายกิ่งค่า			ควรวบวงจิ้งบวง

เป็นเบี้ยถานนาที่กะทำนั้นแล

๑ ถ้าจะทำเบี้ยพี่น้องลูกหลานแต่นา ๔๐๐ ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐ ให้ตั้งเบี้ยพี่น้องลูกหลานนา ๔๐๐ ลงแล้วเอาเบี้ยบวกรออกตั้งเอา ๔ หารลัพนั้นเอาไปบวกรเบี้ยนาพี่น้องลูกหลานนา ๔๐๐ ร้อยละเท่านั้นแล แลเบี้ยในตัวตำแหน่งนา แลเบี้ยพี่น้องลูกหลานแต่นา ๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐ นั้นแต่ถานมือแล ถ้าตีด้วยไม้ ให้ตั้งเบี้ยถานมือลงเอากิ่งหนึ่งบวกรเป็นสักไม้ ถ้าตีพื้นแวงด้วยเหล็ก ตั้งเบี้ยถานมือลงบวกรขึ้นอีกเท่าหนึ่งเป็นสองเท่ามือเป็นสักเหล็กแล

นา ๕ ไร่	เลมิด	๕๕๐๐๐
	ด่า	๑๑๐๐๐
	บขี้	๒๕๐๐๐
	ฟก	๓๐๐๐๐
	ขี้ด่า	๓๕๐๐๐
	ทริบ	๔๐๐๐๐
	ฉลาย	๔๕๐๐๐
	แตก	๕๐๐๐๐
	ไซ้	๖๐๐๐๐
	หัก	๗๐๐๐๐
	บอด	๑๐๕๐๐๐
	ตาย	ค่า ๑ ๑

นา ๑๐ ไร่	เลมิด	๑๑๐๐๐๐
	ด่า	๒๒๐๐๐
	บขี้	๕๐๐๐๐
	ฟก	๖๐๐๐๐
	ขี้ด่า	๗๐๐๐๐
	ทริบ	๘๐๐๐๐
	ฉลาย	๙๐๐๐๐
	แตก	๑๐๐๐๐๐
	โซ้น	๑๒๐๐๐๐
	หัก	๑๔๐๐๐๐
	บอด	๒๑๐๐๐๐
ตาย	๒ ค่า	

นา ๑๕ ไร่	เลมิด	๑๖๕๐๐๐			
	ด่า	๓๓๐๐๐			
	บขี้	๗๕๐๐๐			
	ฟก	๙๐๐๐๐			
	ขี้ด่า	๑๐๕๐๐๐			
	ทริบ	๑๒๐๐๐๐			
	ฉลาย	๑๓๕๐๐๐			
	แตก	๑๕๐๐๐๐			
	โซ้น	๑๘๐๐๐๐			
	หัก	๒๑๐๐๐๐			
	บอด	๓๑๕๐๐๐			
ตาย	<table> <tr> <td>๒</td> <td rowspan="3">} ค่า</td> </tr> <tr> <td>๐</td> </tr> <tr> <td>๑</td> </tr> </table>	๒	} ค่า	๐	๑
๒	} ค่า				
๐					
๑					

นา ๒๐ ไร่	เลมิด	๒๒๐๐๐๐
	ด่า	๔๔๐๐๐
	บข้า	๑๐๐๐๐๐
	ฟก	๑๒๐๐๐๐
	ข้าดำ	๑๔๐๐๐๐
	ทริบ	๑๖๐๐๐๐
	นลาย	๑๘๐๐๐๐
	แตก	๒๐๐๐๐๐
	ไช้	๒๔๐๐๐๐
	หัก	๒๘๐๐๐๐
	บอด	๔๒๐๐๐๐
	ตาย	๒ ๑ ค่า

นา ๒๕ ไร่	เลมิด	๒๗๕๐๐๐
	ด่า	๕๕๐๐๐
	บข้า	๑๒๕๐๐
	ฟก	๑๕๐๐๐๐
	ข้าดำ	๑๗๕๐๐๐
	ทริบ	๒๐๐๐๐๐
	นลาย	๒๒๕๐๐๐
	แตก	๒๕๐๐๐๐
	ไช้	๓๐๐๐๐๐
	หัก	๓๕๐๐๐๐
	บอด	๕๒๕๐๐๐
	ตาย	๒ ๑ ค่า ๑

	เลมิด	๓๓๐๐๐๐		๑๖๕๐๐๐
	ด่า	๖๖๐๐๐		๓๓๐๐๐
	บข้า	๑๕๐๐๐๐		๗๕๐๐๐
	ฟก	๑๘๐๐๐๐		๙๐๐๐๐
	ข้าด่า	๒๑๐๐๐๐		๑๐๕๐๐๐
๑) นา ๓๐ ไร่	ทริบ	๒๔๐๐๐๐	พิน้อง ลูกหลาน }	๑๒๐๐๐๐
	ฉลาย	๒๗๐๐๐๐		๑๓๕๐๐๐
	แตก	๓๐๐๐๐๐		๑๕๐๐๐๐
	ไชน	๓๖๐๐๐๐		๑๘๐๐๐๐
	หัก	๔๒๐๐๐๐		๒๑๐๐๐๐
	บอด	๖๓๐๐๐๐		๓๑๕๐๐๐
	ตาย	๓ ค่ำ		๑
	เลมิด	๓๘๕๐๐๐		๑๙๒๕๐๐
	ด่า	๗๗๐๐๐		๓๘๕๐๐
	บข้า	๑๗๕๐๐๐		๘๗๕๐๐
	ฟก	๒๑๐๐๐๐		๑๐๕๐๐๐
	ข้าด่า	๒๔๕๐๐๐		๑๒๒๕๐๐
นา ๕๐ ไร่	ทริบ	๒๘๐๐๐๐	พิน้อง ลูกหลาน }	๑๔๐๐๐๐
	ฉลาย	๓๑๕๐๐๐		๑๕๗๕๐๐
	แตก	๓๕๐๐๐๐		๑๗๕๐๐๐
	ไชน	๔๒๐๐๐๐		๒๑๐๐๐๐
	หัก	๔๙๐๐๐๐		๒๔๕๐๐๐
	บอด	๗๓๕๐๐๐		๓๖๗๕๐๐
	ตาย	๓ ค่ำ ๑		๑

๘๐ ไร่	เดิมมี	๔๑๒๕๐๐	ฝั่ง ปลูกหลาน }	๒๐๖๒๕๐
	ด่า	๘๒๕๐๐		๔๑๒๕๐
	บข้า	๑๘๗๕๐๐		๙๓๗๕๐
	ฟก	๒๒๕๐๐๐		๑๑๒๕๐๐
	ซ้าดำ	๒๖๒๕๐๐		๑๓๑๒๕๐
	ทรีบ	๓๐๐๐๐๐		๑๕๐๐๐๐
	ฉลาย	๓๓๗๕๐๐		๑๖๘๗๕๐
	แตก	๓๗๕๐๐๐		๑๘๗๕๐๐
	ไช้	๔๕๐๐๐๐		๒๒๕๐๐๐
	หัก	๕๒๕๐๐๐		๒๖๒๕๐๐
	บอด	๗๘๗๕๐๐		๓๙๓๗๕๐
	ตาย	๓ ๑ ค่ำ ๑		ค่ำ ๑ ๑
	๑๐๐ ไร่	เดิมมี		๔๔๐๐๐๐
ด่า		๘๘๐๐๐	๔๔๐๐๐	
บข้า		๒๐๐๐๐๐	๑๐๐๐๐๐	
ฟก		๒๔๐๐๐๐	๑๒๐๐๐๐	
ซ้าดำ		๒๘๐๐๐๐	๑๔๐๐๐๐	
ทรีบ		๓๒๐๐๐๐	๑๖๐๐๐๐	
ฉลาย		๓๖๐๐๐๐	๑๘๐๐๐๐	
แตก		๔๐๐๐๐๐	๒๐๐๐๐๐	
ไช้		๔๘๐๐๐๐	๒๔๐๐๐๐	
หัก		๕๖๐๐๐๐	๒๘๐๐๐๐	
บอด		๘๔๐๐๐๐	๔๒๐๐๐๐	
ตาย		๔ ค่ำ	๒ ค่ำ	

นา ๑๕๐ ไร่	เลมิด	๔๙๕๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๒๔๗๕๐๐
	ด่า	๙๙๐๐๐		๔๙๕๐๐
	บขี้	๒๒๕๐๐๐		๑๑๒๕๐๐
	ฟก	๒๗๐๐๐๐		๑๓๕๐๐๐
	ขี้ด่า	๓๑๕๐๐๐		๑๕๗๕๐๐
	ทริบ	๓๖๐๐๐๐		๑๘๐๐๐๐
	นลาย	๔๐๕๐๐๐		๒๐๒๕๐๐
	แตก	๔๕๐๐๐๐		๒๒๕๐๐๐
	ไช้	๕๔๐๐๐๐		๒๗๐๐๐๐
	หัก	๖๓๐๐๐๐		๓๑๕๐๐๐
นา ๒๐๐ ไร่	บอด	๙๔๕๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๔๗๒๕๐๐
	ตาย	๔ ค่า ๑		๒ ๐ ค่า ๑
	เลมิด	๕๕๐๐๐๐		๒๗๕๐๐๐
	ด่า	๑๑๐๐๐๐		๕๕๐๐๐
	บขี้	๒๕๐๐๐๐		๑๒๕๐๐๐
	ฟก	๓๐๐๐๐๐		๑๕๐๐๐๐
	ขี้ด่า	๓๕๐๐๐๐		๑๗๕๐๐๐
	ทริบ	๔๐๐๐๐๐		๒๐๐๐๐๐
	นลาย	๔๕๐๐๐๐		๒๒๕๐๐๐
	แตก	๕๐๐๐๐๐		๒๕๐๐๐๐
นา ๒๐๐ ไร่	ไช้	๖๐๐๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๓๐๐๐๐๐
	หัก	๗๐๐๐๐๐		๓๕๐๐๐๐
	บอด	๑๐๕๐๐๐๐		๕๒๕๐๐๐
	ตาย	๕ ค่า		๒ ค่า ๑

นา ๒๕๐ ไร่

เดิมมีด ๖๘๗๕๐๐
 ด่า ๑๓๑๕๐๐
 บข้า ๓๑๒๕๐๐
 ฟก ๓๗๕๐๐๐
 ข้ำดำ ๔๓๗๕๐๐
 ทรีบ ๕๐๐๐๐๐
 กล้วย ๕๖๒๕๐๐
 แตก ๖๒๕๐๐๐
 ใช้น ๗๕๐๐๐๐
 หัก ๘๗๕๐๐๐
 บอด ๑๓๑๒๕๐๐
 ตาย ๖ ค่า

พี่น้อง }
 ลูกหลาน }

๓๔๓๗๕๐
 ๖๘๗๕๐
 ๑๕๖๒๕๐
 ๑๘๗๕๐๐
 ๒๑๑๘๗๕๐
 ๒๕๐๐๐๐
 ๒๘๑๒๕๐
 ๓๑๒๕๐๐
 ๓๗๕๐๐๐
 ๔๓๗๕๐๐
 ๖๕๖๒๕๐
 ๓ ค่า

นา ๓๐๐ ไร่

เดิมมีด ๘๒๕๐๐๐
 ด่า ๑๖๕๐๐๐
 บข้า ๓๗๕๐๐๐
 ฟก ๔๕๐๐๐๐
 ข้ำดำ ๕๒๕๐๐๐
 ทรีบ ๖๐๐๐๐๐
 กล้วย ๖๗๕๐๐๐
 แตก ๗๕๐๐๐๐
 ใช้น ๙๐๐๐๐๐
 หัก ๑๐๕๐๐๐๐
 บอด ๑๕๗๕๐๐๐
 ตาย ๗ ค่า
 ๑

พี่น้อง }
 ลูกหลาน }

๔๑๒๕๐๐
 ๘๒๕๐๐
 ๑๘๗๕๐๐
 ๒๒๕๐๐๐
 ๒๖๖๒๕๐๐
 ๓๐๐๐๐๐
 ๓๓๗๕๐๐
 ๓๗๕๐๐๐
 ๔๕๐๐๐๐
 ๕๒๕๐๐๐
 ๗๘๗๕๐๐
 ๓ ค่า
 ๑

หน้า ๓๕๐ ไร่	เลมิด	๙๖๒๕๐๐	ฝั่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง ทุ่ง	๔๘๑๒๕๐
	ด่า	๑๙๒๕๐๐		๙๖๒๕๐
	บข่า	๔๓๗๕๐๐		๒๑๘๗๕๐
	พก	๕๒๕๐๐๐		๒๖๒๕๐๐
	ข่าดำ	๖๑๒๕๐๐		๓๐๖๒๕๐
	ทวีป	๗๐๐๐๐๐		๓๕๐๐๐๐
	ฉลาย	๗๘๗๕๐๐		๓๙๓๗๕๐
	แตก	๘๗๕๐๐๐		๔๓๗๕๐๐
	ไช้	๑๐๕๐๐๐๐		๕๒๕๐๐๐
	หัก	๑๒๒๕๐๐๐		๖๑๒๕๐๐
	บอด	๑๘๓๗๕๐๐		๙๑๘๗๕๐
	ตาย	๘ ค่ำ ๑		๕ ค่ำ ๑
	หน้า ๔๐๐ ไร่	เลมิด		๑๑๐๐๐๐๐
ด่า		๒๒๐๐๐๐	๑๑๐๐๐๐	
บข่า		๕๐๐๐๐๐	๒๕๐๐๐๐	
พก		๖๐๐๐๐๐	๓๐๐๐๐๐	
ข่าดำ		๗๐๐๐๐๐	๓๕๐๐๐๐	
ทวีป		๘๐๐๐๐๐	๔๐๐๐๐๐	
ฉลาย		๙๐๐๐๐๐	๔๕๐๐๐๐	
แตก		๑๐๐๐๐๐๐	๕๐๐๐๐๐	
ไช้		๑๒๐๐๐๐๐	๖๐๐๐๐๐	
หัก		๑๔๐๐๐๐๐	๗๐๐๐๐๐	
บอด		๒๑๐๐๐๐๐	๑๐๕๐๐๐๐	
ตาย		๑๐ ค่ำ	๕ ค่ำ	

นา ๕๐๐ ไร่

เลมิด	๑๑๖๐๐๐๐
ด่า	๒๓๒๐๐๐
บข้า	๕๒๗๐๐๐
ฟก	๖๓๑๕๐๐
ขี้ด่า	๗๓๘๐๐๐
ทริบ	๘๔๔๕๐๐
นลาย	๙๕๑๐๐๐
แตก	๑๐๕๕๐๐๐
ไชน	๑๒๖๖๐๐๐
หัก	๑๔๗๗๐๐๐
บอด	๒๒๑๑๐๐๐
ตาย	๑๐ ค่ำ ๑

พี่น้อง
ลูกหลาน

๕๖๕๐๐๐
๑๑๓๐๐๐
๒๕๖๗๕๐
๓๐๗๘๗๕
๓๕๙๕๐๐
๔๑๑๑๒๕
๔๖๒๗๕๐
๕๑๓๗๕๐
๖๑๖๕๐๐
๗๑๙๒๕๐
๘๑๗๗๗๕๐
๕ ค่ำ

นา ๖๐๐ ไร่

เลมิด	๑๒๒๐๐๐๐
ด่า	๒๔๔๐๐๐
บข้า	๕๕๔๐๐๐
ฟก	๖๖๓๐๐๐
ขี้ด่า	๗๗๖๐๐๐
ทริบ	๘๘๙๐๐๐
นลาย	๑๐๐๒๐๐
แตก	๑๑๑๐๐๐๐
ไชน	๑๓๓๒๐๐๐
หัก	๑๕๕๔๐๐๐
บอด	๒๓๒๒๐๐๐
ตาย	๑๑ ค่ำ ๑

พี่น้อง
ลูกหลาน

๕๘๐๐๐๐
๑๑๖๐๐๐
๒๖๓๕๐๐
๓๑๕๗๕๐
๓๖๙๐๐๐
๔๒๒๕๐
๔๗๕๕๐๐
๕๒๗๕๐๐
๖๓๓๐๐๐
๗๓๘๕๐๐
๘๑๐๕๕๐๐
๕ ๐ ค่ำ ๑

นา ๘๐๐ ไร่	เดิมมี	๑๓๔๐๐๐๐	ฝั่ง ปลูกหลาน }	๖๑๐๐๐๐
	ดำ	๒๖๘๐๐๐		๑๒๒๐๐๐
	บขี้	๖๐๘๐๐๐		๒๗๗๐๐๐
	ฟัก	๗๒๖๐๐๐		๓๓๑๕๐๐
	ขำดำ	๘๕๒๐๐๐		๓๘๘๐๐๐
	ทรีบ	๙๗๘๐๐๐		๔๔๔๕๐๐
	ฉลาย	๑๑๐๔๐๐๐		๕๐๑๐๐๐
	แตก	๑๒๒๐๐๐๐		๕๕๕๐๐๐
	ไช้	๑๔๖๔๐๐๐		๖๖๖๐๐๐
	หูก	๑๗๐๘๐๐๐		๗๗๗๐๐๐
	ปอด	๒๕๔๔๐๐๐		๑๑๖๑๐๐๐
	ตาย	๑๒ ค่ำ		๕ ค่ำ

นา ๑๐๐๐ ไร่	เดิมมี	๑๔๖๐๐๐๐	ฝั่ง ปลูกหลาน }	๖๔๐๐๐๐
	ดำ	๒๙๒๐๐๐		๑๒๘๐๐๐
	บขี้	๖๖๒๐๐๐		๒๙๐๕๐๐
	ฟัก	๗๘๙๐๐๐		๓๔๗๒๕๐
	ขำดำ	๙๒๘๐๐๐		๔๐๗๐๐๐
	ทรีบ	๑๐๖๗๐๐๐		๔๖๖๕๐๐
	ฉลาย	๑๒๐๖๐๐๐		๕๒๖๕๐๐
	แตก	๑๓๓๐๐๐๐		๕๘๒๕๐๐
	ไช้	๑๕๙๖๐๐๐		๖๙๙๐๐๐
	หูก	๑๘๖๒๐๐๐		๘๑๕๕๐๐
	ปอด	๒๗๖๖๐๐๐		๑๒๑๖๕๐๐
	ตาย	๑๓ ค่ำ		๕ ค่ำ

นา ๑๒๐๐ ไร่

เลมิด	๑๕๘๐๐๐๐
ด่า	๓๑๖๐๐๐
บข้า	๗๑๖๐๐๐
ฟก	๘๕๒๐๐๐
ขำดำ	๑๐๐๔๐๐๐
ทรีบ	๑๑๕๖๐๐๐
ฉลาย	๑๓๐๘๐๐๐
แตก	๑๔๔๐๐๐๐
ไชน	๑๗๒๘๐๐๐
หัก	๒๐๑๖๐๐๐
บอด	๒๙๘๘๐๐๐
ตาย	๑๔ ค่า

พี่น้อง
ลูกหลาน

๖๗๐๐๐๐
๑๓๔๐๐๐
๓๐๔๐๐๐
๓๖๓๐๐๐
๔๒๖๐๐๐
๔๘๙๐๐๐
๕๕๒๐๐๐
๖๑๐๐๐๐
๗๓๒๐๐๐
๘๕๔๐๐๐
๑๒๗๒๐๐๐
๖ ค่า

นา ๑๔๐๐ ไร่

เลมิด	๑๗๐๐๐๐๐
ด่า	๓๔๐๐๐๐
บข้า	๗๗๐๐๐๐
ฟก	๙๑๕๐๐๐
ขำดำ	๑๐๘๐๐๐๐
ทรีบ	๑๒๔๕๐๐๐
ฉลาย	๑๔๑๐๐๐๐
แตก	๑๕๕๐๐๐๐
ไชน	๑๘๖๐๐๐๐
หัก	๒๑๗๐๐๐๐
บอด	๓๒๑๐๐๐๐
ตาย	๑๕ ค่า

พี่น้อง
ลูกหลาน

๗๐๐๐๐๐
๑๔๐๐๐๐
๓๑๗๕๐๐
๓๗๘๗๕๐
๔๔๕๐๐๐
๕๑๑๒๕๐
๕๗๗๕๐๐
๖๓๗๕๐๐
๗๖๕๐๐๐
๘๙๒๕๐๐
๑๓๒๗๕๐๐
๖ ๐ ๑

นา ๑๕๐๐ ไร่	เลมิด	๑๗๖๐๐๐๐	ฝนนอง } ลูกหลาน }	๗๑๕๐๐๐
	ดำ	๓๕๒๐๐๐		๑๔๓๐๐๐
	บข้า	๗๙๗๐๐๐		๓๒๔๒๕๐
	ฟก	๙๔๖๕๐๐		๓๙๖๖๒๕
	ข้าดำ	๑๑๑๙๐๐๐		๔๕๔๕๐๐
	ทริบ	๑๒๙๙๕๐๐		๕๒๒๓๗๕
	ฉลาย	๑๔๖๑๐๐๐		๕๙๐๒๕๐
	แตก	๑๖๐๕๐๐๐		๖๕๑๒๕๐
	ไช้ใน	๑๙๒๖๐๐๐		๗๙๑๕๐๐
	หัก	๒๒๔๗๐๐๐		๙๑๑๗๕๐
	บขิด	๓๓๒๑๐๐๐		๑๓๕๕๒๕๐
	ตาย	๑๕ ค่ำ ๑		๖ ค่ำ ๑
	นา ๑๖๐๐ ไร่	เลมิด		๑๙๒๐๐๐๐
ดำ		๓๖๔๐๐๐	๑๔๖๐๐๐	
บข้า		๙๒๔๐๐๐	๓๓๑๐๐๐	
ฟก		๙๗๙๐๐๐	๓๙๔๕๐๐	
ข้าดำ		๑๑๕๖๐๐๐	๔๖๔๐๐๐	
ทริบ		๑๓๓๔๐๐๐	๕๓๓๕๐๐	
ฉลาย		๑๕๑๒๐๐๐	๖๐๓๐๐๐	
แตก		๑๖๖๐๐๐๐	๖๖๕๐๐๐	
ไช้ใน		๑๙๙๒๐๐๐	๗๙๙๐๐๐	
หัก		๒๓๒๔๐๐๐	๙๓๑๐๐๐	
บขิด		๓๔๓๒๐๐๐	๑๓๙๓๐๐๐	
ตาย		๑๖ ค่ำ ๑	๖ ค่ำ ๑	

นา ๑๘๐๐ ไร่	เลมิด	๑๙๕๐๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๗๖๐๐๐๐
	ดำ	๓๘๘๐๐๐		๑๕๒๐๐๐
	บข้า	๘๗๘๐๐๐		๓๔๔๕๐๐
	ฟก	๑๐๔๑๐๐๐		๔๑๐๒๕๐
	ซ้าดำ	๑๒๓๒๐๐๐		๔๘๓๐๐๐
	ทรับ	๑๔๒๓๐๐๐		๕๕๕๗๕๐
	นลาย	๑๖๒๔๐๐๐		๖๒๘๕๐๐
	แตก	๑๗๗๐๐๐๐		๖๙๒๕๐๐
	ใช้ใน	๒๑๒๔๐๐๐		๘๓๑๐๐๐
	หัก	๒๔๗๘๐๐๐		๙๖๙๕๐๐
	บอด	๓๖๕๔๐๐๐		๑๔๓๘๕๐๐
	ตาย	๑๗ ค่า		๖ ๑ ค่า ๑

นา ๒๐๐๐ ไร่	เลมิด	๒๐๖๐๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๗๙๐๐๐๐
	ดำ	๔๑๒๐๐๐		๑๕๘๐๐๐
	บข้า	๙๓๒๐๐๐		๓๕๗๐๐๐
	ฟก	๑๑๐๔๐๐๐		๔๒๖๐๐๐
	ซ้าดำ	๑๓๐๘๐๐๐		๕๐๒๐๐๐
	ทรับ	๑๕๑๒๐๐๐		๕๗๘๐๐๐
	นลาย	๑๗๑๖๐๐๐		๖๕๔๐๐๐
	แตก	๑๘๘๐๐๐๐		๗๒๐๐๐๐
	ใช้ใน	๒๒๕๖๐๐๐		๘๖๔๐๐๐
	หัก	๒๖๓๒๐๐๐		๑๐๐๘๐๐๐
	บอด	๓๘๗๖๐๐๐		๑๔๙๔๐๐๐
	ตาย	๑๘ ค่า		๗ ค่า

นา ๒๒๐๐ ไร่	เลมิด	๒๑๘๐๐๐๐	พื้น น้ อง } ถูก หล าน	๘๒๐๐๐๐
	ด่า	๔๓๖๐๐๐		๑๖๔๐๐๐
	บขี้	๙๙๖๐๐๐		๓๗๐๕๐๐
	ฟก	๑๑๖๗๐๐๐		๔๔๑๗๕๐
	ขี้ด่า	๑๓๘๔๐๐๐		๕๒๑๐๐๐
	ทริบ	๑๖๐๑๐๐๐		๖๐๐๒๕๐
	ฉลาย	๑๘๐๘๐๐๐		๖๗๙๕๐๐
	แตก	๑๙๙๐๐๐๐		๗๔๗๕๐๐
	ไ้	๒๓๓๘๐๐๐		๘๙๗๐๐๐
	ห้	๒๗๙๖๐๐๐		๑๐๔๖๕๐๐
	บขิด	๔๐๙๘๐๐๐		๑๕๔๙๕๐๐
	ตาย	๑๙ ค่ำ		๗ ๐ ค่ำ ๑

นา ๒๔๐๐ ไร่	เลมิด	๒๓๐๐๐๐	พื้น น้ อง } ถูก หล าน	๘๕๐๐๐๐
	ด่า	๔๖๐๐๐๐		๑๗๐๐๐๐
	บขี้	๑๐๔๐๐๐๐		๓๘๔๐๐๐
	ฟก	๑๒๓๐๐๐๐		๔๕๗๕๐๐
	ขี้ด่า	๑๔๖๐๐๐๐		๕๔๐๐๐๐
	ทริบ	๑๖๙๐๐๐๐		๖๒๒๕๐๐
	ฉลาย	๑๙๒๐๐๐๐		๗๐๕๐๐๐
	แตก	๒๑๐๐๐๐๐		๗๗๕๐๐๐
	ไ้	๒๕๒๐๐๐๐		๙๓๐๐๐๐
	ห้	๒๙๔๐๐๐๐		๑๐๘๕๐๐๐
	บขิด	๔๓๒๐๐๐๐		๑๖๐๕๐๐๐
	ตาย	๒๐ ค่ำ		๗ ๑ ค่ำ

นา ๒๕๐๐ ไร่

เลมิด ๒๓๖๐๐๐๐
 ด่า ๔๗๒๐๐๐
 บขี้ ๑๐๖๗๐๐๐
 ฟก ๑๒๖๑๕๐๐
 ขี้ดำ ๑๔๙๙๐๐๐
 ทริบ ๑๗๓๔๕๐๐
 ฉลาย ๑๙๗๑๐๐๐
 แตก ๒๑๕๕๕๐๐๐
 ไข่น ๒๕๙๖๐๐๐
 หัก ๓๐๑๗๐๐๐
 บอด ๔๔๓๑๐๐๐
 ตาย ๒๐ ค่ำ
 ๑

พี่น้อง }
 ลูกหลาน }

๘๖๕๐๐๐
 ๑๗๓๐๐๐
 ๓๙๐๗๕๐
 ๔๖๕๓๗๕
 ๕๔๙๕๐๐
 ๖๓๓๖๒๕
 ๗๑๗๗๕๐
 ๗๙๙๗๕๐
 ๙๔๖๕๐๐
 ๑๔๕๔๒๕๐
 ๑๖๓๒๗๕๐
 ๗ ค่ำ
 ๑

นา ๒๖๐๐ ไร่

เลมิด ๒๔๒๐๐๐๐
 ด่า ๔๘๔๐๐๐
 บขี้ ๑๐๙๔๐๐๐
 ฟก ๑๒๙๓๐๐๐
 ขี้ดำ ๑๕๓๖๐๐๐
 ทริบ ๑๗๗๙๐๐๐
 ฉลาย ๒๐๒๒๐๐๐
 แตก ๒๒๑๐๐๐๐
 ไข่น ๒๖๕๒๐๐๐
 หัก ๓๐๙๔๐๐๐
 บอด ๔๕๔๒๐๐๐
 ตาย ๒๑ ค่ำ
 ๑

พี่น้อง }
 ลูกหลาน }

๘๘๐๐๐๐
 ๑๗๖๐๐๐
 ๓๙๙๕๐๐
 ๔๗๓๒๕๐
 ๕๕๙๙๐๐
 ๖๔๔๗๕๐
 ๗๓๐๕๐๐
 ๘๐๒๕๐๐
 ๙๖๓๐๐๐
 ๑๑๒๓๕๐๐
 ๑๖๖๐๕๐๐
 ๗ ค่ำ
 ๑

นา ๒๘๐๐ ไร่	เลมิด	๒๕๔๐๐๐๐	พี่น้อง } ลูกหลาน	๙๑๐๐๐๐
	ด้า	๕๐๘๐๐๐		๑๘๒๐๐๐
	บข้า	๑๑๔๘๐๐๐		๔๑๑๐๐๐
	ฟก	๑๓๕๖๐๐๐		๔๘๙๐๐๐
	ข้าด้า	๑๖๑๒๐๐๐		๕๗๘๐๐๐
	ทริบ	๑๘๖๘๐๐๐		๖๖๗๐๐๐
	ฉลาย	๒๑๒๔๐๐๐		๗๕๖๐๐๐
	แตก	๒๓๒๐๐๐๐		๘๓๐๐๐๐
	ไชน	๒๗๘๔๐๐๐		๙๙๖๐๐๐
	หัก	๓๒๔๘๐๐๐		๑๑๖๓๐๐๐
บอด	๔๗๖๔๐๐๐	๑๗๑๖๐๐๐		
ตาย	๒๒ ค้า	๘ ค้า		
นา ๓๐๐๐ ไร่	เลมิด	๒๖๖๐๐๐๐	พี่น้อง } ลูกหลาน	๙๔๐๐๐๐
	ด้า	๕๓๒๐๐๐		๑๘๘๐๐๐
	บข้า	๑๒๐๒๐๐๐		๔๒๔๕๐๐
	ฟก	๑๔๑๙๐๐๐		๕๐๔๗๕๐
	ข้าด้า	๑๖๘๘๐๐๐		๕๙๗๐๐๐
	ทริบ	๑๙๕๗๐๐๐		๖๘๙๒๕๐
	ฉลาย	๒๒๒๒๖๐		๗๘๑๕๐๐
	แตก	๒๔๓๐๐๐๐		๘๕๗๕๐๐
	ไชน	๒๙๑๖๐๐๐		๑๐๒๙๐๐๐
	หัก	๓๔๐๒๐๐๐		๑๒๐๑๕๐๐
บอด	๔๙๘๖๐๐๐	๑๗๗๑๕๐๐		
ตาย	๒๓ ค้า	๘ ๐ ค้า ๑		

นา ๓๕๐๐ ไร่	เลมิด	๒๙๖๐๐๐๐	ฝั่ง ภูทอน }	๑๐๑๕๐๐๐
	ด่า	๕๙๒๐๐๐		๒๐๓๐๐๐
	บขี้	๑๓๓๗๐๐๐		๔๕๘๒๕๐
	ฟก	๑๕๗๖๕๐๐		๕๔๔๑๒๕
	ขี้ด่า	๑๘๗๘๐๐๐		๖๔๔๕๐๐
	ทริบ	๒๑๗๙๕๐๐		๗๔๔๘๗๕
	ฉลาย	๒๔๘๑๐๐๐		๘๔๕๒๕๐
	แตก	๒๗๐๕๐๐๐		๙๒๖๒๕๐
	ไชน	๓๒๔๖๐๐๐		๑๑๑๑๕๐๐
	หัก	๓๗๘๗๐๐๐		๑๒๙๗๗๕๐
	บอด	๕๕๔๑๐๐๐		๑๙๑๐๒๕๐
	ตาย	๒๕ ค่ำ ๑		๘ ค่ำ ๑
	นา ๓๖๐๐ ไร่	เลมิด		๓๐๒๐๐๐๐
ด่า		๖๐๔๐๐๐	๒๐๖๐๐๐	
บขี้		๑๓๖๔๐๐๐	๔๖๕๐๐๐	
ฟก		๑๖๐๘๐๐๐	๕๕๒๐๐๐	
ขี้ด่า		๑๙๑๖๐๐๐	๖๕๔๐๐๐	
ทริบ		๒๒๒๒๔๐๐๐	๗๕๖๐๐๐	
ฉลาย		๒๕๓๒๐๐๐	๘๕๘๐๐๐	
แตก		๒๗๖๐๐๐๐	๙๔๐๐๐๐	
ไชน		๓๓๑๒๐๐๐	๑๑๒๘๐๐๐	
หัก		๓๘๖๔๐๐๐	๑๓๑๗๐๐๐	
บอด		๕๖๕๒๐๐๐	๑๙๓๘๐๐๐	
ตาย		๒๖ ค่ำ	๙ ค่ำ	

นา ๔๐๐๐ ไร่	เลมิด	๓๒๖๐๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๑๐๙๐๐๐๐
	ด่า	๖๕๒๐๐๐		๒๑๘๐๐๐
	บขี้	๑๔๗๒๐๐๐		๔๙๖๐๐๐
	ฟก	๑๗๓๔๐๐๐		๕๘๓๕๐๐
	ขี้ด่า	๒๐๖๘๐๐๐		๖๙๖๐๐๐
	ทริบ	๒๔๐๒๐๐๐		๘๐๐๕๐๐
	ฉลาย	๒๗๓๖๐๐๐		๙๐๙๐๐๐
	แตก	๒๙๘๐๐๐๐		๙๖๗๕๐๐
	ไฉน	๓๕๗๖๐๐๐		๑๑๙๔๐๐๐
	หัก	๔๑๗๒๐๐๐		๑๓๙๔๐๐๐
	บขิด	๖๐๙๖๐๐๐		๒๐๔๙๐๐๐
	ตาย	๒๘ ค่า		๙ ค่า ๑
นา ๕๐๐๐ ไร่	เลมิด	๓๘๖๐๐๐๐	พี่น้อง ลูกหลาน	๑๒๔๐๐๐๐
	ด่า	๗๗๒๐๐๐		๒๔๘๐๐๐
	บขี้	๑๗๔๒๐๐๐		๕๕๙๕๐๐
	ฟก	๒๐๔๙๐๐๐		๖๖๒๒๕๐
	ขี้ด่า	๒๔๔๘๐๐๐		๗๙๑๐๐๐
	ทริบ	๒๘๔๗๐๐๐		๙๑๑๗๕๐
	ฉลาย	๓๒๔๖๐๐๐		๑๐๓๖๕๐๐
	แตก	๓๕๓๐๐๐๐		๑๑๐๕๐๐๐
	ไฉน	๔๒๓๖๐๐๐		๑๓๕๙๐๐๐
	หัก	๔๙๔๒๐๐๐		๑๕๘๖๕๐๐
	บขิด	๗๒๐๖๐๐๐		๒๓๒๖๕๐๐
	ตาย	๓๓ ค่า		๑๐ ค่า ๑ ๑

นา ๑๐๐๐๐ ไร่	เลมิด	๖๘๖๐๐๐๐		๑๙๙๐๐๐๐
	ดำ	๑๓๗๒๐๐๐		๓๙๙๐๐๐
	บข้า	๓๐๙๒๐๐๐		๘๙๗๐๐๐
	ฟก	๓๖๒๔๐๐๐		๑๐๕๖๐๐๐
	ขี้ดำ	๔๓๔๘๐๐๐		๑๒๖๖๐๐๐
	ทรีบ	๕๐๗๒๐๐๐	พี่น้อง } ลูกหลาน }	๑๔๖๘๐๐๐
	ฉลาย	๕๗๙๖๐๐๐		๑๖๗๔๐๐๐
	แตก	๖๒๘๐๐๐๐		๑๗๙๒๕๐๐
	ไช้	๗๕๓๖๐๐๐		๒๑๘๔๐๐๐
	หัก	๘๗๙๒๐๐๐		๒๕๔๙๐๐๐
	บอด	๑๒๗๕๖๐๐๐		๓๗๑๔๐๐๐
	ตาย	๕๘ ค่า		๑๕ ๑ ๑

๑ แลเบี้ยกรมศักดิ์นี้เป็นแต่เบี้ยชกตีตองถานมือ ถ้าตีกันด้วยไม้ให้บวกเบี้ยเข้าอีก
กึ่งมือ ถ้าตีฟันแทงกันด้วยเหล็ก ให้บวกเบี้ยเข้าเป็นสองเท่ามือ

๒ มาตราหนึ่งราษฎรหาความแก่กันด้วยเนื้อความประการใด ๆ ก็ดีจะปรับผู้แพ้
นั้น ถ้าหากันมีทุนทรัพย์ให้เอาทุนทรัพย์ตั้งใหม่ ถ้าหาทุนทรัพย์มิได้ให้เอารูปคความนั้นตั้ง
ปรับใหม่ อนึ่งจุดตราเอาผู้คนลูกเมียท่านไปมิได้จำจงให้เอาเบี้ยถานเลมิดทำ ๓ ส่วน
เอา ๒ ส่วนตั้งใหม่

๓ วัน ๕-๖ จำจอนักสัตว์ข้อศก ออกพระสารประเสริฐรับพระราชโองการใส่
เกล้า ๆ สั่งว่าแต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าจปรับด้วยพระราชกฤษฎีกาผู้มีคดีนั้นแต่ศักดิ์นา ๑๕๐
ลงมาถึงนา ๕ ไร่อย่าให้ปรับตามเบี้ยกรมศักดิ์เลย ให้ปรับตามบังคับ เลมิดเป็นเบี้ย ๕๐๐๐๐๐ }
ค่าเป็นเบี้ย ๑๑๐๐๐๐ }

ถ้าจทำเบี้ย เอา จำไซร์ }
ผ้าฟาด } คีตะ } ให้ตั้งเบี้ยเลมิดนา ๒๐ ลงมาเอา ๑๑ หารลัฟนั้นเอา ๑๗
เท้าถีบ }
คุณเป็นเบี้ยใส่ไซร์คอก แลเบี้ยเอา ผ้าฟาด }
เท้าถีบ } คีตะ ท่านถ้าจทำเบี้ยแต่นา ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา

๔๐๐ ให้ตั้งเบี้ยเดิมจำไซร่นา ๒๐ ลงเอา ๑๑ หารลัพนั้นบวคด้วยเบี้ยจำไซร่นา ๒๐ ไร่
ถานละเท่า่นั้นจนถึงนา ๔๐๐ ถ้าสูงนา ๔๐๐ ขึ้นไปให้บวก ๑๐๐ หนึ่ง ๔๐๐๐๐ ถ้าจะทำ

เบี้ยจำ $\left. \begin{array}{l} \text{กลิ้ง} \\ \text{คา} \end{array} \right\}$ ท่านให้ตั้งเบี้ยเลมิตนา ๒๐ ลงเอา ๑๑ หารลัพนั้นเอา ๑๕ คุณเปนเบี้ยจำกลิ้ง

จำคา ถ้าจะทำแต่นา ๒๕ ไร่ถึงนา ๔๐๐ ให้ตั้งเบี้ยจำ $\left. \begin{array}{l} \text{กลิ้ง} \\ \text{คา} \end{array} \right\}$ นา ๒๐ ลงเอา ๑๑ หารลัพนั้น

บวคด้วยเบี้ยจำ $\left. \begin{array}{l} \text{กลิ้ง} \\ \text{คา} \end{array} \right\}$ นา ๒๐ ไร่ถานละเท่า่นั้นจนถึงนา ๔๐๐ ถ้าสูง ๔๐๐ ขึ้นไปให้บวก

นา ๑๐๐ หนึ่ง ๓๔๐๐๐ ถ้าจะทำเบี้ย $\left. \begin{array}{l} \text{จิกผม} \\ \text{จำตรวน} \end{array} \right\}$ ท่านให้ตั้งเบี้ยเลมิตนา ๒๐ ไร่ลงเอา ๑๑

หารลัพนั้น ๑๔ คุณเปนเบี้ยเอาตรวนจำท่าน ถ้าจะทำเบี้ยจำตรวนนา ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๔๐๐

ให้ตั้งเบี้ย $\left. \begin{array}{l} \text{จิกผม} \\ \text{จำตรวน} \end{array} \right\}$ นา ๒๐ ไร่ลงเอา ๑๐ หารลัพบวคด้วยเบี้ย $\left. \begin{array}{l} \text{จิกผม} \\ \text{จำตรวน} \end{array} \right\}$ นา ๒๐ ไร่ถานละ

เท่า่นั้นจนถึงนา ๔๐๐ ถ้าสูงนา ๔๐๐ ขึ้นไปให้บวกนา ๑๐๐ หนึ่ง ๓๖๐๐๐ ถ้าจะทำเบี้ยจำชื่อ

ท่านให้ตั้งเบี้ยเลมิตนา ๒๐ ลงเอา ๑๑ หารลัพนั้นเอา ๑๓ คุณเปนเบี้ยจำชื่อท่าน ถ้าทำ

เบี้ยจำชื่อแต่นา ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๔๐๐ ให้ตั้งเบี้ยจำชื่อนา ๒๐ ไร่ลงเอา ๑๐ หารลัพนั้น

บวคด้วยเบี้ยจำชื่อนา ๒๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๔๐๐ ถ้าสูงนา ๔๐๐ ขึ้นไปให้บวก ๑๐๐ หนึ่ง ๓๕๐๐๐

ถ้าจะทำเบี้ยเอาเชือกผูกคอกมัดท่านให้ตั้งเบี้ยเลมิตนา ๒๐ ไร่ลงเอา ๑๑ หารลัพนั้นเอา ๑๖

คุณเปนเบี้ยเอาเชือกผูกคอกมัดท่านทำ ๕ ส่วนเอา ๔ ส่วนเปนเบี้ยเอาเชือกผูกคอกมัดท่าน

ถ้าทำแต่นา ๒๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๔๐๐ ไร่ให้ตั้งเบี้ยเอาเชือกผูกคอกมัดท่านนา ๒๐ ไร่ลงเอา

๑๑ หารลัพบวคด้วยเบี้ยนา ๒๐ ไร่ถานละเท่า่นั้นจนถึงนา ๔๐๐ ถ้าสูงนา ๔๐๐ ขึ้นไปให้

บวกนา ๑๐๐ หนึ่ง ๓๔๐๐๐ ถ้าเอาผ้าผูกคอกมัดเอาเบี้ยเชือกทำ ๕ ส่วนเอา ๔ ส่วน

๕	๐	มาตราหนึ่ง หลึงนอกใจผัวจะไถโทษ	นุ่งรางแห่	๒๐๐๐๐๐
			สักแก้ม	๕๐๐๐๐๐
			โกนตะแลงแกง	๒๕๐๐๐๐
			ตะเลวปะหน้า	๑๕๐๐๐๐
			ทัดดอกชะบาแดง ๒ หู	๑๕๐๐๐๐

๖ ๐ มาตราหนึ่งจะลงโทษผู้ร้ายถึงตัดตีนสินมือทวนด้วยลวดหนึ่งไม้หวายสัก

อก }
แก้ม } ต้นคอให้ไถ่โดยเบี้ยเลมิตตามบันดาศักดินั้น
หน้า }

กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด
ราคาชุดละ ๑,๕๐๐ บาท (๒ เล่ม)

ราชบัณฑิตยสถานสงวนลิขสิทธิ์

ราชบัณฑิตยสถาน
สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐
โทรสาร ๐ ๒๓๕๖ ๐๔๖๖-๗๐ ต่อ ๕๐๑๖, ๕๐๒๕
www.royin.go.th e-mail : ripub@royin.go.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน

กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒. -- กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐.

๑,๑๑๒ หน้า.

๑. กฎหมายตราสามดวง. I. ชื่อเรื่อง.

๓๔๐.๐๙๕๙๓

ISBN 978-974-9588-77-2

ออกแบบและพิมพ์ที่ :

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทร. ๐ ๒๔๘๒-๑๐๑๐, ๐ ๒๔๒๒-๙๐๐๐ โทรสาร ๐ ๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐ ๒๔๓๔-๑๓๘๕

Homepage : <http://www.amarin.co.th> E-Mail : info@amarin.co.th

๑ ๑๑๑๑ มลิกาเสวราชปิระ

ครุฑประวิเชียรทกกลกัณฑ์นค พระบาท

ที่ศรีสุพรรณ ประมัญเฑจักรพรรดิราช

ภาคกระมงษณคปรมาธิเบศศรีภว.เนค

